Inches 1 2 3 4 5 6 7 8

Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

Colour Chart #13

DANES PICTA .COM

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

DANES PICTA .COM

C M Y K

Grey Scale #13

A 1 2 3 4 5 6 B 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

R G B WH GR BL

Zakład introligatorski
R. JAHODA
Kraków, Gołębia l. 4

Mojemu Przyjacielowi
Żorzie
pracę tę poświęcam
7/10 1921. Jaworzyna

Prawa Państwa Polskiego

PRAWA
Państwa Polskiego

REDAKTOR
PROF. WŁADYSŁAW LEOPOLD JAWORSKI

Zeszyt II A.

KRAKÓW 1921.
KRAKOWSKA SPÓŁKA WYDAWNICZA.

PRAWA PAŃSTWA POLSKIEGO — ZESZYT II A.

KONSTYTUCJA

Z DNIA 17 MARCA 1921

PRAWO POLITYCZNE

OD 2 PAŹDZIERNIKA 1919 DO 4 LIPCA 1921

WYDAŁ I OBJAŚNIŁ

PROF. WŁADYSŁAW LEOPOLD JAWORSKI

dop. /2

KRAKÓW 1921.
KRAKOWSKA SPÓŁKA WYDAWNICZA.

342 : 323 (438)

ODBITO STO EGZEMPLARZY NA PAPIERZE CZERPANYM.

30440/2

KRAKÓW — DRUK W. L. ANCZYCA I SPÓŁKI.

SPIS RZECZY

(Treść artykułów Konstytucji, podana w nawiasach, pochodzi od wydawc.y)

Str,

Uwagi ogólne 1
Konstytucja z 17 marca 1921 12
Wstęp do Konstytucji 12
Unifikacja 12
A) B. Dzielnica Pruska 14
1. R. R. M. poz. 95 r. 1920 w sprawie kolejnictwa . . 14
2. R. R. M. poz. 715 r. 1920 w przedmiocie górnictwa etc. 15
3. R. R. M. poz. 786 r. 1920 w przedmiocie poczt etc. . 15
4. R. R. M. poz. 288 r. 1920 w przedmiocie D. U. R. P. 16
5. R. R. M. poz 38 r. 1921 o sprawach szkolnych (p. niżej pod 6 a) 16
6. R. R. M. poz. 44 r. 1921 o sprawach celnych (p. niżej pod 6 d) 17
6 a. R. M. W. R. i O. P. (Mon. nr. 22 z r. 1921 i poz. 283 z r. 1921) o ustroju władz szkolnych (p. wyżej pod 5) 18
6 b. R. R. M. poz. 27. r. 1921 o utworzeniu okręgowych urzędów ziemskich 726
6 c. R. Prezesa G. U. Z. poz. 292 r. 1921 o powiatowych urzędach ziemskich 727
6. d. R. M. Sk. poz. 244 r. 1921 o wykonaniu rozp. podanego wyżej pod 6) 728
6 e. Druk sejmowy nr. 2835 z r. 1921, zawierający projekt ustawy o unifikacji ustawodawstwa 730
B) Małopolska 23
7. R. R. M. poz. 16 r. 1920 w przedmiocie agend M. P. i O. S. 23
7 a. Ustawa poz. 261 r. 1919 o administracji skarbowej (p. niżej 7 b. i 11 e) 24

Str.

7 b. R. M. Sk. poz. 287 r. 1919 o wykonaniu ustawy podanej pod 7 a 25
7 c. R. R. M. poz. 342 r. 1919 o agendach M. R. P. . . 28
7 d. R. M. S. W. poz. 363 r. 1919 o żandarmerji i policji (p. niżej pod 7 e, 8, 9) 28
7 e. R. M. S. W. poz. 122 r. 1921 o okręgowych komendach policji 31
8. R. M. S. W. poz. 107 r. 1920 o policji państwowej . 32
9. R. M. S. W. poz. 233 r. 1920 o policji państwowej . 35
9 a. R. M. W. R. i O. P. poz. 97 r. 1921 o ustroju władz szkolnych 37
10. Ustawa poz. 61 r. 1920 o zniesieniu Sejmu i Wydziału Krajowego 43
11. R. M. S. W. poz. 234 r. 1920 o Banku Krajowym (p. niżej pod 11 a) 44
11 a. R. M. S. poz. 215 r. 1921 o Banku Krajowym . . 749
11 b. Ustawa poz. 768 r. 1920 o władzach administracyjnych II instancji (p. niżej pod 11 c, 11 d) 750
11 c. R. R. M. poz. 234 r. 1921 o wykonaniu ustawy podanej pod 11 b 753
11 d. R. R. M. poz. 282 r. 1921 o wykonaniu ustawy podanej pod 11 b 769
11 e. R. M. S. poz. 254 r. 1921 o izbach skarbowych . . 770
C) Kresy Wschodnie 45
12. Umowa poz. 161 r. 1921 o preliminaryjnym pokoju z Rosją 45
13 Ustawa poz. 667 r. 1920 o ratyfikacji powyższej umowy 56
14. R. R. M. poz. 762 r. 1920 o zniesieniu T. Z. T. P. i E. 56
15. R. R. M. poz. 760 r. 1920 o utworzeniu władz administracyjnych II inst. 59
16. Ustawa poz. 93 r. 1921 o stanie polityczno-prawnym na Kresach Wschodnich 60
17. R. M. S. W. poz. 15 r. 1921 o policji państwowej . . 63
18. R. R. M. poz. 65 r. 1921 o służbie bezpieczeństwa w pasie neutralnym 64
19. R. R. M. poz. 91 r. 1921 o władzach szkolnych (p. niżej pod 20) 65
20. R. R. M. poz. 126 r. 1921 o zmianie rozp. podanego pod 19 69
21. R. R. M. poz. 110 r. 1921 o eksmisji dzierżawców . . 70
22. R. R. M. poz. 166 r. 1921 o zmianach w przepisach prawnych obowiązujących na Ziemiach Wschodnich 71

Str.

22 a. R. R. M. poz. 148 r. 1921 o obowiązku gmin miejskich dostarczania pomieszczeń 774
22 b. R. R. M. poz. 213 r. 1921 o drogach publicznych . 775
22 c. R. R. M. poz. 223 r. 1921 o przepisach karno-sądowych 776
22 d. R. M. S. poz. 243 r. 1921 o izbach skarbowych . . 781
22 e. R. R. M. poz. 235 r. 1921 o władzach administracyjnych II inst. 782
22 f. R. R. M. poz. 251 r. 1921 o opodatkowaniu wódki . 793
22 g. R. R. M. poz. 270 r. 1921 o rozciągnięciu niektórych ustaw etc. 794
22 h. R. R. M. poz. 271 r. 1921 o zaopatrzeniu ludności w drzewo 798
22 i. R. R. M. poz. 281 r. 1921 o nabywaniu nieruchomości przez obcokrajowców 799
22 k. R. Prezesa G. U. Z. poz. 325 r. 1921 w przedmiocie przenoszenia własności nieruchomości 800
22 l. R. R. M. poz. 342 r. 1921 w przedmiocie kart do gry 806
23. Traktat Ryski 72
24. R. R. M. poz. 178 r. 1921 o przenoszeniu własności nieruchomości 111
25. R. R. M. poz. 205 r. 1921 o władzach i urzędach skarbowych 113
26. R. R. M. poz. 206 r. 1921 o podatku państwowym . 113

Rozdział I.
Rzeczpospolita.
Art. 1. (Ustrój państwa) 116
Art 2. (Podział władz) 116
Rozdział II.
Władza ustawodawcza,
Art. 3. (Ustawa i rozporządzenie. Samorząd i autonomja) 121
1. Ust. konstytucyjna poz. 497 r. 1920, zawierająca statut organiczny Województwa Śląskiego 128
2. Ustawa poz. 146 r. 1921 uzupełniająca powyższą ustawę . . 139
3. Ust. poz. 20 r. 1921 o rentach na G. Śląsku 139
Art. 4. (Budżet) 140
Art. 5. (Kontygent rekruta) 141
Art. 6. (Pożyczki państwowe) 141
Art. 7. (Zamknięcie rachunków) 141
Art. 8. (Kontrola nad długami państwa) 142
Art. 9. (Najwyższa Izba Kontroli) 142
1. Rozp. Prezesa N. I. K. P. o utworzeniu Izb Kontroli (Mon. p. nr. 31 z r. 1920) 143
2. R. o kompetencji Izb K. P. (Mon. p. nr. 13 z r. 1921) . . . 144

Str.
3. Instrukcja o Kontroli 144
4. Okólnik M. S. (Mon. pol. nr. 255 z r. 1919) 156
5. Ustawa o Kontroli Państwowej poz. 314 r. 1921 809
Art. 10. (Prawo inicjatywy) 157
Art. 11. (Wybory do Sejmu) 158
Art. 12—15. (Czynne i bierne prawo wyborcze) 159
Art. 16. (Urlop pracowników państwowych i samorządowych wybranych posłami) 160
Art. 17. (Utrata mandatu przez powołanie do służby państwowej) . 160
Art. 18. (Ordynacja wyborcza do Sejmu) 161
Art. 19. (Sprawdzanie ważności wyborów) 161
Art. 20. (Instrukcje wyborców i ślubowanie) 161
Art. 21. (Nietykalność poselska) 161
Art. 22. (Incompatibilitas. Ordery i odznaczenia) 163
1. Ustawa poz. 500 r. 1919 o orderze wojskowym »Virtuti Militari« 165
2. Ustawa poz. 383 r. 1920 o orderze wojskowym »Virtuti Militari« 165
3. R. R. O. P. poz. 572 r. 1920 o ustanowieniu »Krzyża Walecznych« 166
4. R. M. S. Wojsk. poz. 790 r. 1920 o wykonaniu powyższego rozporządzenia 169
5. R. R. O. P. poz. 554 r. 1920 o odznace honorowej za czas pobytu na froncie 178
6. R. R. O. P. 555 r. 1920 o odznace honorowej za rany i kontuzje 179
7. Ustawa poz. 136 r. 1921 o ustanowieniu orderu »Orła Białego« 181
8. Ustawa poz. 137 r. 1921 o ustanowieniu orderu »Odrodzenia Polski« 189
Art. 23. (Incompatibilitas z redaktorstwem) 198
Art. 24. (Diety poselskie) 198
Art. 25. (Sesja zwyczajna i nadzwyczajna) 198
Art. 26. (Rozwiązanie Sejmu) 199
Art. 27. (Obowiązek wykonywania mandatu osobiście) 200
Art. 28. (Kierownictwo Sejmu) 200
Art. 29. (Regulamin Sejmu) 200
Art. 30. (Jawność posiedzeń Sejmu) 200
Art. 31. (Sprawozdania Sejmowe) 201
Art. 32. (Quorum) 201
Art. 33. (Prawo interpelacji) 201
Art. 34. (Nadzwyczajne komisje) 202
Art. 35. (Kompetencja Senatu) 202
Art. 36. (Skład Senatu) 205
Art. 37. (Stanowisko Senatu i senatorów) 206
Art. 38. (Sprzeczność ustaw z Konstytucją) 206

Str.

Rozdział III.
Władza Wykonawcza.
Art. 39. (Wybór Prezydenta Rzeczypospolitej) 207
Art. 40—42. (Zgaśnięcie urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej) . . . 211
Art. 43. (Rząd) 213
1. R. R. M. poz. 780 r. 1920 o utworzeniu przy Gł. Urz. Likw. Komisji Rewindykacyjnej 818
2. R. Prezesa Gł. U. L. poz. 168 r. 1921 o wykonaniu powyższego rozporządzenia 825
Art. 44. (Udział Prezydenta Rzeczypospolitej w legislatywie) . . . 213
Art. 45. (Nominacje Rządu) 214
Art. 46. (Prezydent Rzeczypospolitej a Wojsko) 216
Art. 47. (Prawo darowania kary i amnestja) 217
Art. 48 i 49. (Prezydent Rzeczypospolitej wobec państwa) . . . 218
Art. 50. (Wypowiadanie wojny i zawieranie pokoju) 219
Art. 51. (Odpowiedzialność Prezydenta Rzeczypospolitej) 219
Art. 52. (Uposażenie Prez. Rzp.) 220
Art. 53. (Incompatibilitas Prez. Rzp.) 220
Art. 54. (Przysięga Prez. Rzp.) 220
Art. 55. (Rada Ministrów) 220
Art. 56. (Odpowiedzialność Ministrów) 221
Art. 57. (Odpowiedzialność Ministrów za akty Prez. Rzp.) 221
Art. 58. (Ministrowie a Sejm) 221
Art. 59. (Trybunał Stanu) 222
Art. 60. (Prawo przemawiania Ministrów w Sejmie) 222
Art. 61. (Incompatibilitas Ministrów) 222
Art. 62. (Kierownicy Ministerstw) 222
Art. 63. (Organizacja Ministerstw) 222
1. Statuty organizacyjne Ministerstw 233

Ministerstwo Spraw Wojskowych

2. Ustawa poz. 484 r. 1919 o nadzwyczajnej komisji rewizyjnej 268

Ministerstwo Skarbu

3. Ustawa poz. 391 r. 1919 o organizacji władz i urzędów skarbowych (p. pod 4, 4 a, 5) 278
3 a. R. M. S. poz. 150 r. 1921 o utworzeniu wydziału V w izbach skarbowych 832
4. Przepis wprowadczy poz. 80 r. 1920 do ustawy pod 3 281
4 a. R. M. S. poz. 116 r. 1921 zmieniające rozporządzenie wykonawcze podane niżej pod 5*) 282
5. Rozp. wykonawcze poz. 81 r. 1920 do ustawy podanej wyżej pod 3 283

*) Rozporządzenie pod 5) powinno być umieszczone przed rozp. pod 4 a).

Str.

6. R. M. S. w przedmiocie wznowienia Centralnej Kasy Państwowej 328
7. Ustawa Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej poz. 56 r. 1918 (p. niżej pod 7 g) 328
7 a. R. M. S. poz. 565 r. 1920 o Urzędzie Nadzoru nad zakładami ubezpieczeń 332
7 b. Ustawa poz. 347 r. 1920 o obrocie pieniężnym z zagranicą (p. 7 c, 7 d, 7 e, 7 f, 7 i) 333
7 c. R. M. S. poz. 505 r. 1920 o wykonaniu powyższej ustawy (regulamin Komisji Dewizowej poz. 506) . 334
7 d. R. M. S. poz. 564 r. 1920 uzupełniające rozporządzenie podane pod 7 c. 343
7 e. R. M. S. poz. 104 r. 1921 o wykonaniu ustawy podanej pod 7 b (p. niżej pod 7 f) 344
7 f. R. M. S. poz. 105 r. 1921 o wykonaniu rozp. pod 7 e (p. 7 i) 349
7 g. Ustawa poz. 227 r. 1921 zmieniająca ustawę podaną wyżej pod 7 833
7 h. Sprawozdanie Min. Skarbu, druk sejm. nr. 2749 . 834
7 i. R. M. S. poz. 318 r. 1921, zmieniające rozp. pod 7 f 835

Ministerstwo Wyznań Relig. i Ośw. Publ.

8. Ust. poz. 304 r. 1920 o tymcz. ustroju władz szkolnych 350

Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państw.

9. R. R. M. poz. 676 r. 1920 o organizacji służby weterynaryjnej 353
10. R. M. R. i D. P. poz. 225 r. 1920 o urzędach ochrony lasów 367
11. R. M. R. i D. P. poz. 331 r. 1920 o ochronie lasów w Białostockiem 369
12. R. R. M. poz. 752 r. 1920 o reorganizacji zarządu dóbr państwowych 370
13. R. R. M. poz. 753 r. 1920 o reorganizacji okręgowych zarządów lasów państwowych 371

Ministerstwo Przemysłu i Handlu

14. R. M. P. i H. (Mon. nr. 249 r. 1919) o utworzeniu Rady Handlowo-Przemysłowej 375
14 a. R. M. P. H. (Mon. nr. 72 r. 1919) o wykonaniu dekr. o Urzędzie Patentowym 377
15. D. poz. 211 r. 1919 o miarach 380
16. R. M. P. H. (Mon. nr. 64 r. 1919) o Urzędzie Elektryfikacyjnym 383
17. Ust. poz. 527 r. 1920 o obrocie towarowym z zagranicą 387
18. R. M. P. H. poz. 703 r. 1920 o urzędach i izbach Przywozu i Wywozu (p. niżej pod 18 a, 18 b) . . . 397
18 a. R M. P. H. poz. 118 r. 1921 zmieniające pow. rozp. 414

Str.
18 b. R. M. P. i H. poz. 142 r. 1921 uzup. pow. rozp. . . 415
19. R. M. P. H. (Mon. nr. 81 r. 1919) o podziale b. Król. P. na okręgi górnicze 416
20. Utworzenie Państw. Urz. Naft. (Mon. nr. 221 r. 1919) 417
20 a. Ust. poz. 470 r. 1920 o utworzeniu Urzędów Probierczych (p niżej pod 20 b) 418
20 b. R. M. P. i H. poz. 566 r. 1920 o wyk. pow. ustawy 419
Ministerstwo Kolei Żelaznych.
21. Statut Rady Ministerjalnej (p. niżej pod 22 i 24 a) . 425
22. Instrukcja dla Rady Min. 426
23. Dekret poz. 210 r. 1919 o Kasie Przezorności Pracowników Kolei Żelaznych (p. niżej pod 24) 428
24. Ust. poz. 285 r. 1919, zmieniająca powyższą ustawę . 435
24 a. Ust. poz. 226 r. 1921 o utworzeniu Państwowej Rady Kolejowej 836
Ministerstwo Poczt i Telegr.
25. Ust. poz. 310 r. 1919 o państwowej wyłączności poczty, telegrafu i telefonu 436
26. Ust. poz. 297 r. 1920 o Pocztowej Kasie Oszczędności 442
Ministerstwo Robót Publicznych
27. R. M. R. P. (Mon. nr. 260 r. 1919) o organizacji Okręgowych Dyrekcyj R. P. w b. Król. Pol. 452
27 a. R. M. R. P. poz. 203 r. 1920 w tej samej sprawie dla b. Galicji 457
27 a. Ust. poz. 143 r. 1920 o odbudowie (p. niżej p. 27 b) 459
27 b. R. M. R. P. poz. 264 r. 1920 o wykonaniu powyższej ustawy 469
27 c. R. M. R. P. poz. 115 r. 1921 o wykonaniu ustawy o zaopairzeniu w drzewo budulcowe i opałowe . . 484
27 d. R. R. M. poz. 83 r. 1921 o koncesjach na przedsiębiorstwa przewozowe 488
Ministerstwo Pracy i Opieki Społ.
27 e. R. M. P. i O. S. poz. 131 r. 1921 o podziale b. Król. P. na okręgi inspekcji pracy 840
27 f. R. M. P. i O. S. poz. 345 r. 1921 o podziale b. zab. austr. na obwody inspekcji pracy 845
Ministerstwo Zdrowia
28. Zasadnicza ustawa sanitarna poz. 371 r. 1919 490
29. Obwieszczenie o zespoleniu Okręgowych Urzędów Zdrowia z Województwem (Mon. nr. 164 r. 1920) . 495
30. R. R. M. (Mon. nr. 53 r. 1920) o utworzeniu Naczelnej Rady Sanitarnej 495
Ministerstwo Aprowizacji
31. R. M. A. poz. 421 r. 1920 w sprawie zakresu działania PUZAPP'u 496

Str.
32. Statut Państw. Urzędu Zbożowego poz. 420 r. 1920 . 496
33. R. M. A. poz. 260 r. 1920 w sprawie zakresu działania Urzędu Walki z Lichwą 501
34. R. M. A. poz. 627 r. 1920 o postępowaniu w Urzędach Walki z Lichwą 504
35. R. M. S. W. i M. A. poz. 261 r. 1920 o utworzeniu Departamentów Aprowizacyjnych w Urzędach Wojewódzkich 511
Główny Urząd Ziemski
36. R. R. M. poz. 685 r. 1920 o utworzeniu Okręg. U. Z. w b. Król. P. i w b. Galicji 512
Art. 64. (Skład Trybunału Stanu) 513
Art. 65. (Zasady administracji państwowej) 514
A) Władze adm. II inst.
1. Ust. poz. 395 r. 1919 o władzach admin. II inst. (p. niżej pod 2 i 2 a) 517
2. R. R. M. o wykonaniu powyższej ustawy (patrz pod 2 a) 520
2 a. R. R. M. zmieniające rozporządzenie podane pod 2 850
3. Obwieszczenie o uruchomieniu Województw w byłem Król. P. (Mon. p. nr. 48 r. 1920) 533
4. Uruchomienie Urzędów Wojewódzkich (p. pod 5) . . 533
5. Uzupełnienie okólnika pod 4 534
6. R. M. S. W. poz. 97 r. 1920 o włączeniu Urzędów Konserwatorskich do Urz. Woj. 535
R. M. S. W. i M. A. poz. 261 r. 1920 o utworzeniu Dep. Aprowizacyjnych przy Urzędach Woj. 511
B) Władze admin. I inst.
7. R. R. M. poz. 426 r. 1919 o organizacji władz adm. I inst. w b. Król P. (p. niżej pod 8, 10, 11 i 12) . . 536
8. R. R. M. poz. 489 r. 1919 o wykonaniu rozp. pod 7 537
9. R. R. M. poz. 106 r. 1920 o adm. w m. Warszawie. Łodzi, Lublinie 541
10. R. R. M. poz 488 r. 1919 o zespoleniu 542
11. Instrukcja w sprawie zespolenia 546
12. Zespolenie adm. sanitarnej z Starostwami 553
Art. 66. (Zasady admin. państwowej) 556
Art. 67. (Samorząd) 558
A) Samorząd gminny
1. D. poz. 37. r. 1918 o sprawach komunalnych 560
2. D. poz. 48. r. 1918 o utworzeniu rad gminnych . . . 561
3. D. poz. 140 r. 1919 o samorządzie miejskim (p. pod 4) 564
4. Ust. poz. 91 r. 1920 o samorządzie miejskim 578
B) Samorząd powiatowy
5. D. poz. 141 r. 1919 o ordynacji powiatowej 578

Str.

C) B. Zabór austr.
6. Ust. poz. 403 r. 1919 zmieniająca galicyjską ustawę gminną (p. pod 9) 589
7. Ust. poz. 404 r. 1919 o połączeniu obszarów dworskich z gminami 590
8. Ust. poz. 479 r. 1919 o radach miejskich 591
9. Ust. poz. 144 r. 1921 zmieniająca galic. u. gminną . 592
10. Ust. poz. 480 r. 1919 zmieniająca galic. ust. o repr. powiatowej 594
Ust. poz. 61 r. 1920 o zniesieniu Sejmu i Wydz. Kraj. 43
Art. 68. (Naczelna Izba Gospodarcza) 594
Art. 69. (Źródła dochodu państwa i samorządu) 600
1. D. poz. 150 r. 1919 o skarbowości gmin miejskich . . 600
2. D. poz. 151 r. 1919 o skarbowości powiatowych związków komunalnych 602
3. Ust. poz. 437 r. 1920 o podatku przemysłowym . . . 606
4. Rozp. poz. 118 r. 1920 o komisjach szacunkowych . . 608
Art. 70. (Nadzór nad samorządem) 614
Art. 71. (Odwołanie) 616
Art. 72. (Odwołanie do sądu) 616
Art, 73. (Sądownictwo administracyjne) 616
Rozdział IV.
Sądownictwo.
Art. 74—86. 619
Rozdział V.
Powszechne obowiązki i prawa obywatelskie.
Art. 87 i 88. (Obywatelstwo polskie) 625
Art. 89. (Obowiązek wierności) 626
Art. 90. (Obowiązek szanowania Konstytucji) 626
Art. 91. (Obow. służby wojskowej) 626
1. Dekr. poz. 27 r. 1918 o tymcz. ustawie wojskowej (p. pod 2) 627
2. D. poz. 119 r. 1919 zmieniający powyższy dekret 648
3. D. poz. 168 r. 1919 o odpowiedzialności za uchylenie się od służby wojskowej 649
4. U. poz. 104 r. 1920 o karach za pogwałcenie obow. służby wojsk. 649
4 a. R. R. O. P. poz. 540 r. 1920 o utracie obywatelstwa wskutek niespełnienia obow. służby wojsk. (p. niżej pod 4 b) . 652
4 b. Rozp. wykon. do rozp. pod 4 a 653
5. U. poz. 264 r. 1919 o rzeczowych świadczeniach wojennych (p. pod 6, 7) 654
6. U. poz. 470 r. 1919 zmieniająca powyższą ustawę 657
7. Ust. poz. 212 r. 1920 zmieniająca ustawę pod 5 658
8. U. poz. 401 r. 1919 o osobistych świadczeniach wojennych . 659

Str.
Art. 92. (Obowiązek ponoszenia ciężarów publicznych) 662
Art. 93. (Obowiązek szanowania władzy) 662
Art. 94. (Obow. wychowywania swoich dzieci) 663
Art. 95. (Stanowisko cudzoziemców) 663
Art. 96. (Równość wobec prawa) 663
Art. 97. (Ograniczenie wolności) 664
Art. 98. (Sądy wyjątkowe) 664
Art. 99. (Prawo własności) 665
Art. 100. (Nietykalność mieszkania) 665
Art. 101. (Wolność przesiedlania się) 665
1. U. poz. 707 r. 1920 o emigracji ludności 666
2. Konwencja z Francją w sprawie emigracji (poz. 41 r. 1910) 667
Art. 102. (Ochrona pracy) 681
Art. 103. (Ochrona dzieci) 681
Art. 104. (Wolność wyrażania swych myśli) 681
Art. 105. (Wolność prasy) 681
Art. 106. (Tajemnica listów) 681
Art. 107. (Prawo petycyj) 682
Art. 108. (Prawo koalicji) 682
Art. 109. (Prawo narodowości) 682
Art. 110. (Mniejszości narodowe) 682
1. D. poz. 192 r. 1919 o szkołach z niemieckim językiem wykładowym 683
2. Uchwała R. M. poz. 232 r. 1919 o szkołach powszechnych z niemieckim językiem nauczania 684
3. D. poz. 163 r. 1919 o wprowadzeniu języka polskiego, jako wykładowego, w 2-giem gimnazjum we Lwowie 690
4. U. poz. 355 r. 1919 o zasiłku dla szkół mniejszości w Gal. wschodniej 691
Art. 111 i 112. (Wolność sumienia i wyznania) 691
Art. 113. (Organizacja związków religijnych) 692
Art. 114. (Stanowisko kościoła rz.-kat.) 692
Art. 115. (Stosunek państwa do związków religijnych) 694
1. D. poz. 175 r. 1919 o gminach wyznaniowych żydowskich (p. pod 2) 695
2. Sprostowanie błędów w dekrecie pod 1 698
3. Prywatne seminarja religijne żydowskie 698
4. Otwieranie cerkwi prawosławnych 702
5. Dozory kościelne 703
6. U. poz. 405 r. 1919 zmieniająca galic. ustawę konkurencyjną 704
Art. 116. (Uznanie wyznania) 705
Art. 117. (Wolność badań naukowych) 705
Art. 118. (Przymus szkolny) 706
1. D. poz. 147 r. 1919 o obowiązku szkolnym 706

Str.

2. R. M. W. R. i O. P. poz. 443 r. 1919 o nauce uzupełniającej 712
Art. 119. (Bezpłatność nauki) 713
Art. 120. (Obowiązek nauki religji) 714
Art. 121. (Odpowiedzialność za szkodę zrządzoną przez organy państwowe i samorządowe) 714
Art. 122. (Prawa obywatelskie wojskowych) 714
Art. 123. (Stan wyjątkowy i wojenny) 715
Art. 124. (Zawieszenie praw obywatelskich) 715
Rozdział VI.
Postanowienia ogólne.
Art. 125. (Zmiana Konstytucji) 716
Rozdział VII.
Postanowienia przejściowe.
Art. 126. (Moc obowiązująca Konstytucji) 719

Ustawa przechodnia poz. 268 r. 1921 do Ustawy Konstytucyjnej . . 721
Uzupełnienia 725
Rejestr chronologiczny 853
Rejestr rzeczowy 864

UWAGI OGÓLNE.

Dzień 17 marca r. 1921 przejął Polaków radością, której wielkość zmierzy tylko ten, kto ją widzi na tle półtora wieku trwającej niewoli. Dla twórców jej naród żywić będzie zawsze respekt i wdzięczność, błędy jej bowiem i niedoskonałości maleją, gdy się rozumie, że o przyszłości naszej rozstrzygać będą ludzie, którzy zasady Konstytucji wypełnią życiem. Uwagi też, które dalej kreślimy, nie umniejszają niczyich zasług i nie uszczuplają powagi autorów podstawowego dzieła. Celem ich dorzucenie pewnych myśli w pracy, która nie ustanie, bo żadna ustawa tak, jak Konstytucja, nie płynie, nie zmienia się, nie rośnie lub karleje. Nie potrzeba na to pisanej rewizji. Metamorfozy dokonywają czyny i fakty.

I.

Dwa obozy zasiadły do stołu, przy którym układano Konstytucję: wiejski i miejski. Dwie dusze, dwa światopoglądy, dwie sfery interesów. Intellektualista uchwyci odrazu różnicę, gdy sobie przypomni, że Mickiewicz i Sienkiewicz są poetami wiejskimi, Żeromski jest poetą miejskim. Konstrukcja i krytyka; wiara, a z drugiej strony problemy. Między obozem, którego historjozofja opiera się na przekonaniu, że dziejami kieruje Opatrzność, a obozem, który dzieje tłumaczy stosunkami ekonomicznemi, nie może być kompromisu.

Jak te dwa obozy zaznaczyły swoje stanowisko w Konstytucji? Wiemy, że się ścierały. Zapytujemy, jakie tej walki ślady nosi Konstytucja?

Wysuwamy ten punkt na czoło naszych uwag, bo odpowiedź charakteryzuje wybitnie całe dzieło. Mamy do czynienia z nieporozumieniem lub nieuświadomieniem sobie konsekwencyj uchwalonych postanowień.

Włościanin bez własności, bez ziemi, przestaje być włościaninem. Włościanin nie nakloni się do komunizmu. Ten, który ma mało roli, chce więcej, kto zaś jej nie ma, pragnie ją zdobyć największą ofiarą i wysiłkiem. Dusza wiejska nieodwołalnie zrośnięta jest z ziemią, z jej własnością indywidualną. Komitety biedoty, organizowane na wsi przez bolszewików, opierały się na uchodźcach z miast. Robotnika wiejskiego nie pochwyci na trwałe organizacja socjalistyczna, bo mu nie zmieni duszy, tęskniącej do ziemi, tkwiącej swemi korzeniami w ziemi.

Tymczasem Konstytucja w art. 99 dopuszcza wywłaszczenie ziemi, a sama możliwość wywłaszczenia jest podmuleniem fundamentów, na których opiera się wieś, jako wieś, jako kultura, ideologja, krąg interesów, cała przyszłość. Ci, którzy mieli na oku jutrzejsze wywłaszczenie wielkiej własności, nie uprzytomnili sobie, że pojutrze spotka ich ten sam los, gdy raz wstrząsnęli zasadę. Jak sobie to tłumaczyć? Brak perspektywy, brak zrozumienia, że Konstytucja nie jest załatwieniem interesu, jaki nastręcza dzień nadchodzący, ale jest określeniem natury i charakteru tego, który te interesy będzie załatwiał nietylko dzisiaj i jutro, ale przez szereg lat. Świat wiejski nie uświadomił sobie swego stanowiska.

Ten sam brak widzimy w świecie miejskim. Ustrój parlamentarny jest oddaniem rządów stronnictwom. Socjaliści zapomnieli, że w kraju o olbrzymiej większości rolniczej, przy powszechnem głosowaniu, nie będą większością, że swego nie utworzą rządu. Oczywistym ich interesem było uniezależnienie rządu od stronnictw, a więc zwiększenie jego atrybucji, jego władzy. Wpływu swego nie zaznaczyli w Konstytucji. Prezydent Rzeczypospolitej i Rząd są pozbawieni siły wobec Sejmu, a jedyny hamulec Sejmu, jedyna jego kontrola, Senat, był przez nich zwalczany. Socjaliści mają możność przekonania się na doświadczeniach całej Europy, że mogą wywrzeć niepospolity wpływ na dzieje, ale że ich pozytywna koncepcja w życiu zawiodła, w nauce tylko, jak każda genjalna krytyka, otworzyła nowe horyzonty.

O ile przeto socjaliści są reprezentantami robotników, spodziewać się mogą rezultatów pomyślnych od państwa, nie od parlamentu, a więc od rządu możliwie jak najbardziej uniezależnionego od parlamentu. Parlament jest kontrolą rządu, kontrolą zaś parlamentu jest Senat. Tymczasem w Konstytucji z 17 marca rząd jest wykonawcą woli parlamentu, a Senat jego doradcą. Gdy Sejm polski nie może mieć większości socjalistycznej, od kogo spodziewają się socjaliści urzeczywistnienia postulatów robotniczych, jeżeli większość będzie liberalną, kapitalistyczną, a do tego — oby nam to było oszczędzonem — krótkowzroczną. W tym punkcie, a jest to punkt zasadniczy — socjaliści zajęli stanowisko zacofane, o które tak długo wszystkich innych oskarżali. Ich wzrost zależy od wzrostu przemysłu, bo duszy wiejskiej nie przerobią broszury i wiece, a tylko oderwanie jej od ziemi. Parlament przestaje więc dla nich mieć wartość głównie trybuny agitacyjnej, a stać się winien tem, czem być powinien, to jest kontrolą rządu. Kontrola ta nie ma przedmiotu, gdy rząd jest bezsilny. Parlament staje się wówczas areną walki stronnictw, a nie areną kontroli rządu. Ale socjaliści winni się byli przekonać także, że »rząd proletarjatu« nie jest rzeczą realną, gdyby nią jednak był, to tem bardziej w ich interesie leżało, aby był silnym. W Konstytucji z 17 marca nie zaznaczyli, że tę sytuację zrozumieli. Nie zapomnieli niczego, ale i nie nauczyli się niczego.

Po obu stronach przeto, po wiejskiej i miejskiej, widzimy w Konstytucji z 17 marca niedaleką perspektywę. Włościanie mieli na oku wielką własność, ale swej własnej przyszłości nie przeczuwali. Socjaliści mieli na oku parlament z czasów, gdy jemu zawdzięczali swój rozgłos i wzrost, gdy zdobycie go było ich celem, aby państwo będące zdaniem ich ochroną wyzyskiwaczy zastąpić czem innem, a nie chcieli popatrzeć w przyszłość zaznaczającą się już w doświadczeniach, a niosącą w sobie pewność, że wyzyskowi może położyć tamę tylko państwo o rządzie możliwie najbardziej niezależnym od stronnictw.

II.

Ten sam problem silnego rządu nasuwał się z innego jeszcze punktu widzenia. Polska jest wyspą oblaną morzem Niemiec i Rosji. Kwestja zwartego i mocno zorganizowanego państwa nie-

mieckiego i kwestja powrotu caratu w Rosji jest kwestją czasu, ale jest kwestją, o ile dzieje można przewidywać, pewną. Jak zabezpieczyć nasze państwo? Z Konstytucji, gdy czytamy artykuły o prezydencie i rządzie, nie wyczuwamy, aby te dalsze horyzonty były w sferze świadomości twórców. Natomiast autorowie z dumą podnoszą, że Konstytucja nasza zawiera to, co jest najbardziej postępowego na świecie, a więc formę republikańską, ustrój parlamentarny, suwerenność sejmu i t. d. I to jest druga charakterystyczna cecha Konstytucji z 17 marca. Wobec tych »postępowości« obcych musimy zapytać, co w nich jest wyłącznie polskiego? Jedna to z najsmutniejszych illuzyj — wiara w dobroć tego, co ostatnie, co bezkrytycznie już przez to samo, że jest ostatniem, nazywa się postępem. Dobrem jest to, co odpowiada danym warunkom i spełnia nieodzowne potrzeby, choćby było starem, jak monarchja. Polska będzie istnieć, jeżeli będzie wielkiem i dobrze rządzonem mocarstwem, lub nie będzie istnieć. Przekonanie to — czem i jak przebija się w Konstytucji, regestrującej obce postępowości. »Wielkie« mocarstwo oznacza, że Polska obejmować będzie różne narody i różne religje, ale że czyniąc wspólny dom drogim wszystkim jego mieszkańcom, dbać będzie z całą usilnością, aby to był jeden, naprawdę wspólny dom. Przykład ustawy Konstytucyjnej dla Śląska, może koniecznej ze względu na plebiscyt, powinien był stać się doświadczeniem, co zamieścić w Konstytucji, aby spełnić obydwa zadania. Znajdujemy w Konstytucji ogólną zasadę o autonomji mniejszości narodowych, ale odczuwamy, że tutaj należy jeszcze niejedno powiedzieć, gdy się jest wielkiem mocarstwem, w którem mieszka tyle narodów, że, gdyby reprezentaci tych mniejszości skartelowali się w sejmie ze sobą i z Żydami, wpływ ich stałby się niepoślednim. W tym punkcie Konstytucja z 17 marca nie ujawnia troski, a przecież już najbliższy sejm, przed rewizją, może liczyć sporą ilość posłów innych narodów. Rozwiązanie tego problemu wymaga wyrobienia opinji publicznej o stosunku Polaków do innych narodów w Państwie Polskiem, wymaga opinji pozytywnej i twórczości w środkach. Jest to rzecz pilna już ze względu na samą jedną Małopolskę wschodnią.

III.

Prezydenta Rzp. wybierają Sejm i Senat (art. 39).

Prezydent Rzp. może rozwiązać Sejm za zgodą $^3/_5$ ustawowej liczby członków Senatu (art. 26), wybieranych przez powszechne etc. prawo głosowania (art. 36).

Rada Ministrów i każdy minister z osobna ustępują na żądanie Sejmu (art. 38).

Postanowienia te są wystarczające, aby uniemożliwić rządzenie. Oznaczają one bowiem:

1. Prezydent Rzp., wybierany przez Sejm i Senat, jest zależny od większości parlamentarnej. Jakkolwiek wedle art. 31 za czynności urzędowe Prezydent nie odpowiada ani parlamentarnie, ani cywilnie, to jednak nie można sobie wyobrazić Prezydenta, któryby nie ustąpił, gdyby przeciwko niemu ujawniła się opozycja, mająca większość w izbach.

2. Prezydent nie mogący rozwiązać Sejmu, jak tylko za zgodą choćby tylko Senatu (jednakże w kwalifikowanej większości), nie ma wpływu nietylko na Sejm, ale i na własny rząd, nie może mu bowiem dać jedynego środka, który w starciu rządu z parlamentem może skutkować.

3. Rząd jest wskutek tego i wskutek art. 38 zależnym w zupełności od Sejmu, to jest od stronnictw.

Ani Prezydent ani Rząd nie mogą nic przeprowadzić bez stronnictw. Prezydent, który popadł w konflikt z rządem, nie może go zwolnić, bo nie znajdzie się nikt, ktoby rząd, nie mający większości Sejmu, mógł utworzyć. Rząd, który popadł w konflikt z Sejmem, musi ustąpić, bo jedynego środka, którym jest rozwiązanie Sejmu, nie może zaproponować Prezydentowi, jeżeli się abstrahuje od rzadkiej ewentualności, że znajdzie się wymagana większość w Senacie, gotowa do walki z Sejmem.

W tym stanie rzeczy Prezydent Rzp. nominuje wprawdzie ministrów, ale tych, których chce większość sejmowa. Nie może ich zwolnić, jeżeli mają za sobą większość, choćby robili politykę sprzeczną z jego przekonaniem. Nie może apelować do narodu, bo mu nie wolno Izby rozwiązać. Może tylko ulec większości Sejmu lub ustąpić.

Rząd, zgodny z Prezydentem, ma w razie konfliktu z większością Sejmu, także tylko tę alternatywę: ulec jej lub ustąpić.

Co te postanowienia oznaczają w życiu? Nie rządy narodu, ale rządy stronnictw, stanowiących większość Sejmu. Jeżeli zaś większości niema, oznaczają walkę stronnictw w Sejmie, tamującą płodną pracę. Oznaczają dalej pozbawienie rządu nawet możliwości objektywności, rząd bowiem zależny od większości, musi spełniać tylko jej wolę. Nie są to warunki stworzenia silnego rządu.

Poprzez doktrynę i logiczne konsekwencje nie widzi się życia lub nie chce się go widzieć. Rząd słaby, zależny, nie jest rządem narodu, ale chwilowym rządem zwalczających się stronnictw. Ustrój państwa, możliwie obwarowany przeciwko szkodliwym skutkom walki stronnictw, jest łańcuchem wzajemnej kontroli. Podział władzy na wykonawczą, ustawodawczą i sądową, ma uzasadnienie w potrzebie kontroli. Sejm ma kontrolować rząd, ale Sejm sam musi ulegać kontroli Senatu i Prezydenta, ten ostatni zaś przez to, że jest wybierany na pewien czas, broni naród od absolutyzmu. Tymczasem ustrój, który daje Konstytucja z 17 marca, ześrodkowuje władzę w Sejmie, to znaczy w przypadkowej większości sejmowej. Senat nie jest kontrolorem Sejmu, bo »rozpatruje« tylko projekty ustaw przekazane mu przez Sejm, a ustawa może przyjść do skutku wbrew jego woli (art. 35). Prezydent nie kontroluje Sejmu, bo go nie może rozwiązać, jak tylko za zgodą $^3/_5$ członków Senatu. Prezydent nie kontroluje także rządu, bo zwolniony przez niego rząd, mający za sobą większość Sejmu, nie będzie miał następcy. Jeżeli do tego dodamy nietykalność, a raczej bezkarność posłów, sankcjonowaną w art. 21, stanie nam przed oczyma pełny obraz wpływu nie Sejmu, ale jego chwilowej większości. Czy wobec naszej tradycji i dziedziczności z jednej strony, a nieuniknionej m. zd. konsolidacji Niemiec i Rosji, gdzie jest inna tradycja i dziedziczność, z drugiej strony, czy wobec takiego położenia »postępowa« doktryna o ustroju parlamentarnym wytrzyma próbę? Naród polski zdolnym jest do wysiłków bohaterskich, ale brak mu wytrwałości, systematyczności. W kierunku zapewnienia stałości stosunków politycznych powinna wskutek tego pójść twórczość autorów Konstytucji, którzy powinni ciągle pamiętać, że nie jesteśmy ani Francuzami, ani Anglikami, ale że mamy swoją własną i to wybitną indywidualność. Ustrój, wprowadzony przez Konstytu-

cję 17 marca, budzi obawę, że Sejm będzie areną ciągłych walk stronnictw. Naród, zdolny do wytworzenia rzetelnej opinji publicznej, nie potrzebuje się obawiać absolutyzmu, boją się go tylko stronnictwa. O absolutyzmie jednak nie może być serjo mowy, a trzeba tylko systemu kontroli i jednego możliwie stałego punktu w ustroju państwowym. Ale i tego nie mogą znieść stronnictwa, wobec nieprawdopodobieństwa, aby jedno z nich zdobyło większość.

Na tem tle rysuje się charakter Knstytucji z 17 marca. Nie mogę jej nazwać kompromisem. Jest ona raczej odłożeniem walki. Tymczasem powinna dojrzeć opinja w narodzie, że uczynić należy wszystko, aby rząd stworzyć możliwie najsilniejszym i najstalszym. Opinja ta powinna opanować walkę o rewizję i pokierować nią.

IV.

Ustawa konstytucyjna z d. 15 lipca r. 1920, zawierająca Statut organiczny Województwa Śląskiego (poz. 497, nr. 73 d. u.) nie może być wzorem dla nadania autonomji innym województwom, co przewiduje art. 3 Konstytucji z 17 marca. Wywołana została szczególnemi względami na plebiscyt, zastosowana jednak gdzieindziej, doprowadziłaby do rozluźnienia państwa, nie jest nadto przemyślaną do końca.

W gruncie rzeczy sejm śląski ma z wyjątkiem wojska i polityki zagranicznej kompetencję równą kompetencji Sejmu państwowego. Może jeszcze niektóre części prawa cywilnego (prawo familijne) i prawa karnego nie będą do niej należeć, ale reszta należy bądź wprost, bądź też w ten sposób, że bez zgody Sejmu śląskiego nie może być zmienioną. Do pełnej kompetencji Sejmu śląskiego należy np. całe szkolnictwo wszystkich stopni, sprawy kościelne z wyjątkiem konkordatu i t. p. Najważniejsze gałęzie polityki socjalnej, przemysłowej, handlowej, skarbowej, są tak obwarowane klauzulami, że i tu, w praktyce, będziemy mieli do czynienia z pełną autonomją. Dodajmy do tego uzupełnienia, wprowadzone ustawą z d. 8 marca 1921, poz. 146 nr. 26 d. u. p., dające Górnoślązakom uprzywilejowane stanowisko w administracji państwowej, a będziemy mogli stwierdzić, że mamy do czynienia właściwie z unją dwóch państw. Charakterystycznem jest postanowienie art. 5, że ustawy skarbowe, państwowa i śląska, mają

być równobrzmiące (dualizm austr.-węg.) i że Śląsk płaci państwu kwotę (dualizm austr.-węg.).

Rzecz jednak nie została przemyślana do końca, a oto kilka uwag, domagających się wyjaśnienia.

Województwo Śląskie wysyłać będzie posłów do Sejmu państwowego. Jaką rolę będą tam odgrywać w sprawach, które należą do kompetencji Sejmu śląskiego? Czy za głosowanie w sprawach państwowych nie będą żądać nowych koncesyj?

Wedle art. 14 ustawy z d. 15 lipca 1920, Sejm śląski uchwali ustawę o wewnętrznym ustroju Województwa śląskiego i ta ustawa będzie (wedle art. 15) opublikowana w d. u. R. P. i w d. u. śląskich z podpisem Naczelnika Państwa, a więc obecnie z podpisem Prezydenta Rzp. i podpisem rządu (art. 44 Konstytucji z 17 marca). Kto jednak podpisuje inne ustawy Sejmu śląskiego i kto jest za nie odpowiedzialny? Ustawa z 15 lipca 1920 mówi w art. 14, że ustawa o wewnętrznym ustroju Śląska zawierać będzie przepisy o publikacji ustaw, ale kwestja kontrasygnatury jest kwestją zasadniczą, a o niej u. z 15 lipca 1920 milczy. Sprawę komplikują nadto dwie kwestje:

a) Wojewoda śląski jest urzędnikiem, podlega więc ministrowi spraw wewnętrznych, względnie Radzie Ministrów (sprawa również niejasna, vide ustęp 2 i 3 art. 25 u. z 15 lipca 1920), ale z drugiej strony nie możemy sobie wyobrazić wojewody, któryby faktycznie nie był odpowiedzialny wobec Sejmu śląskiego. Wytworzy się wskutek tego taki sam stosunek, jaki istniał w byłej Galicji między namiestnikiem a Sejmem, przed którym namiestnik był tylko faktycznie odpowiedzialny, a ustawy krajowe podpisywali ministrowie państwowi. Była też tam nieustająca walka o autonomję.

b) Art. 23 u. z 15 lipca 1920 przewiduje, że w Sejmie śląskim mogą przemawiać ministrowie. W jakim charakterze? Jaką pozycję będzie miał minister, który tę samą sprawę przegra w Sejmie śląskim, a wygra w sejmie państwowym, lub naodwrót? Klapą bezpieczeństwa jest przyznane Naczelnikowi Państwa prawo rozwiązania Sejmu śląskiego (art. 22), ale osłabionem jest ono przez to, że Śląsk wysyłać będzie posłów także do Sejmu państwowego i że oni będą tam bronić Sejmu śląskiego.

Ustawa o Śląsku nie wydaje się nam przeto ukończoną.

Skierowaną jest ku pozyskaniu Górnoślązaków, ale dzieje się to kosztem państwa.

V.

Cały szereg artykułów powołuje się na osobne ustawy, które mają rozwinąć postawione w Konstytucji zasady. Dopiero po uchwaleniu tych ustaw, względnie jeżeli już zostały wydane — po uzgodnieniu ich z Konstytucją, będziemy mieli całe prawo konstytucyjne. Wymienimy te ustawy, których materja należy do Konstytucji, natomiast ustawy administracyjne, na które Konstytucja równie się powołuje (organizacja administracji państwowej i samorządu, art. 65, 70, 72; samorząd gospodarczy, art. 68; ustawy skarbowe, art. 69; organizacja sądów, 75, 78, 80, 83, 84; ustawy o obywatelstwie, art. 88, ustawy o służbie wojskowej, art. 91; ustawy szkolne, 94, 118; ustawy o ograniczeniu własności 99; prawo socjalne 102; ust. o nieletnich i macierzyństwie 103) wzrastać będą w miarę rozbudowy państwa polskiego. Pierwsze natomiast muszą być rychło uchwalone, jeżeli Konstytucja w ważnych punktach niema pozostać dokumentem, ale wcielić się w życie. Należą do nich:

1) Ustawy o autonomji terytorjalnej, ustęp 4 art. 3. Dotychczas wyszła ustawa konstytucyjna dla Śląska z d. 15 lipca 1920, poz. 497, nr. 73 d. u. R. p. wraz z ustawą uzupełniającą z d. 8 marca r. 1921, poz. 146, nr. 26 d. u. R.

2) Ustawa o kontroli długów Państwa, art. 8.

3) Ustawa o Najwyższej Izbie Kontroli, art. 9.

4) Ordynacja wyborcza do Sejmu, art. 18.

5) Ustawa o nietykalności poselskiej, art. 21.

6) Ustawa o incompatibilitas poselskiej, art. 22.

7) Regulamin sejmowy, art. 29.

10) Regulamin Senatu, art. 35, 36.

11) Regulamin Zgromadzenia Narodowego, art. 39, 125.

12) Ustawa o Trybunale Stanu, art. 51.

14) Ustawa o uposażeniu Prezydenta Rzp., art. 52.

15) Ustawa o konstytucyjnej odpowiedzialności ministrów, art. 59.

16) Ustawa o Radzie Ministrów i Ministrach, art. 63.

17) Ustawa o Trybunale administracyjnym, art. 73.

18) Ustawa o Trybunale kompetencyjnym, art. 86.
19) Ustawa o wolności osobistej, art. 97, 98.
20) Ustawa o nietykalności mieszkania, art. 100.
21) Ustawa o przesiedlności, art. 101.
22) Ustawa prasowa, art. 105.
23) Ustawa o tajemnicy listów, art. 106.
24) Ustawy o prawie koalicji, zgromadzania się i stowarzyszania, art. 108.
25) Ustawy o mniejszości, art. 109.
26) Konkordat z Stolicą Świętą, art. 114.
27) Ustawy wyznaniowe, art. 113.
28) Ustawy o odpowiedzialności państwa za szkodę, z art. 121.
29) Ustawy o użyciu siły zbrojnej, art. 123.
30) Ustawa o stanie wyjątkowym, art. 124.

Jak widzimy, praca jeszcze długa, nim będziemy mieli całe prawo konstytucyjne. Ale fundament położony i w tem tkwi powód do naszej radości i dumy. Jedna rzecz jednak jest szczególnie pilna: przepisy przejściowe. Wedle art. 126, Konstytucja wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia, względnie potrzebnych do jej wykonania ustaw. Prosta interpretacja wiedzie do wniosku, że władza Naczelnika Państwa jest w zawieszeniu. Taki stan nie powinien istnieć. Na podstawie legalnej, konstytucyjnej, Naczelnik Państwa winien mieć prawo i obowiązek czynić wszystko aż do wyboru Prezydenta. Dobrze byłoby także, aby organizacja Senatu i Zgromadzenia Narodowego była przynajmniej w ważnych kierunkach już teraz wykończoną, aby, po zebraniu się ich, nie tracono czasu najpierw nad uchwaleniem nieodzownych do funkcjonowania przepisów.

VI.

Ogólnemu sądowi o Konstytucji z 17 marca daliśmy już wyraz. W naszem życiu państwowem jest ona wypadkiem kardynalnej wagi. Z tego punktu widzenia przedstawia się, jako etap w naszej historji. Ale Konstytucja jest na to, aby w swą formę objąć życie, a życie narodu polskiego jest indywidualne i nie da się w żadną cudzą szatę przyodziać. Z tego punktu widzenia Konstytucja z 17 marca oceniana, nie jest twórczą. Wszystko jest u nas podobne do obcych stosunków, ale jest inne. Jesteśmy związani

z zachodem, ale nie mamy jego przemysłu. Lecz przemysł musimy stworzyć! Mamy w łonie naszego państwa szereg innych narodów, którym musimy dać wolność rozwoju. Lecz musimy zachować jedność i spoistość państwa! Przeważna część ludności jest katolicką i nasze związki z Rzymem są tak silne, jak nasza historja. Lecz nie możemy zamknąć oczu na walkę, którą na świecie prowadzi bez przerwy Opoka Piotrowa.

Ale przedewszystkiem potrzeba nam, Polakom, wyrobienia w sobie i ustalenia poczucia prawa. To kardynalny warunek naszej przyszłości, warunek naszej egzystencji. Najlepsze umysły i serca w naszym narodzie powinny dołożyć wszelkich starań, aby Konstytucję z tego punktu widzenia zbadać i przy zapowiedzianej rewizji poprawić i odmienić. Zapewne, dzieła ludzkie nie są doskonałe. Ale są doświadczenia, z których nie wolno nie korzystać. Prawo będzie triumfować, gdy obmyślonym i przeprowadzonym będzie system kontroli, gdy nic nie będzie od niej wolne. Ale nie może też istnieć stan ciągłej płynności i jakiś punkt musi być możliwie stały. Nikt nie ma władzy nieograniczonej: Zgoda. Ale w wypadkach, gdy rwą się wszystkie nici, wiążące gmach państwa, gdzie szukać środka zaradczego? W Sejmie. Zgoda, ale Sejm musi być zdolnym stale, nietylko w chwilach niebezpieczeństwa, do decyzji, mającej powagę w narodzie. I w tem tkwi problem naszej przyszłości. Jeżeli Konstytucję ułożymy tak, że w Sejmie walka stronnictw nie będzie istotą jego działalności, możemy być spokojni o dalsze nasze losy, tyle bowiem mamy bohaterstwa, żywotności i bogactw, że pracą wszystko z nich wydobędziemy. Ale to jest możliwe, powtarzamy, wtedy tylko, gdy przynajmniej stworzymy warunki możliwego objektywizmu rządu, czyli, gdy stworzymy stosunki, w których będzie się mógł sam rządzić naród naprawdę, realnie. To osiągniemy tylko wówczas, gdy rząd będzie miał ustawowe założenia stania się rządem silnym. Takie warunki dać winna właśnie Konstytucja.

KONSTYTUCJA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ.

Ustawa z dnia 17 marca 1921, poz. 267, d. u. R. P. nr. 44.

W Imię Boga Wszechmogącego!

My, Naród Polski, dziękując Opatrzności za wyzwolenie nas z półtorawiekowej niewoli, wspominając z wdzięcznością męstwo i wytrwałość ofiarnej walki pokoleń, które najlepsze wysiłki swoje sprawie niepodległości bez przerwy poświęcały, nawiązując do świetnej tradycji wiekopomnej Konstytucji 3-go Maja — dobro całej, zjednoczonej i niepodległej Matki-Ojczyzny mając na oku, a pragnąc Jej byt niepodległy, potęgę i bezpieczeństwo, oraz ład społeczny utwierdzić na wiekuistych zasadach prawa i wolności, pragnąc zarazem zapewnić rozwój wszystkich Jej sił moralnych i materjalnych dla dobra całej odradzającej się ludzkości, wszystkim obywatelom Rzeczypospolitej równość, a pracy poszanowanie, należne prawa i szczególną opiekę Państwa zabezpieczyć — tę oto Ustawę Konstytucyjną na Sejmie Ustawodawczym Rzeczypospolitej Polskiej uchwalamy i stanowimy.

Unifikacja.

A) B. Dzielnica Pruska.

Stosunek b. Dzielnicy Pruskiej do Rządu Rzp. P. określiła ustawa z d. 1 sierpnia r. 1919, poz. 385 d. p. p. p., nr. 64. Podaliśmy ją w zeszycie II na str. 351.

Wedle art. 7 tej ustawy »Minister b. Dzielnicy Pruskiej jest zwierzchnikiem służbowym władz i urzędów tej dzielnicy z wyjątkiem tych, które uchwałami Rady Min. przekazywane będą właściwym Ministrom. Sprawy polityki zagranicznej, sprawy wojskowe i celne podlegają bezpośrednio właściwym Ministrom«.

Dotychczas przekazane zostały właściwym ministerstwom:

1) administracja kolejnictwa, rozporządzeniem z d. 12 stycznia r. 1920, poz. 95, nr. 19 d. u. (patrz niżej pod 1);

2) górnictwo, hutnictwo, gazownictwo, elektryczność, miary, wagi, rozp. z d. 4 listopada r. 1920, poz. 715, nr. 109 d. u. (p. niżej pod 2).

3) poczty i telegrafy, rozp. z d. 16 grudnia 1920, poz. 786, nr. 119 d. u. (p. niżej pod 3).

4) Ustawa o dzienniku ustaw wprowadzona została do b. Dzielnicy Pruskiej rozp. z d. 17 maja 1920, poz. 288, nr. 47 d. u. (patrz niżej pod 4).

5) Rozp. z 10 stycznia 1921, poz. 38, nr. 7 d. u., podane niżej pod 5), przekazuje min. W. R. i O. P. sprawy szkolne, których tymczasowy ustrój normuje rozporządzenie podane pod 6 a. P. także rozp. z d. 20 grudnia 1920, poz. 12 nr. 3 d. u. z 1921 o uposażeniu nauczycieli.

6) Rozp. z d. 15 stycznia 1921, poz. 44, nr. 9 d. u. przekazuje Mimistrowi Skarbu sprawy celne. P. niżej pod 6.

7) Sprawa utworzenia Urzędów ziemskich, p. w »Uzupełnieniach«.

B) Małopolska.

Stan stworzony przez rozp. z d. 7 marca r. 1919, podane w zeszycie pierwszym na str. 162, rozszerzony został rozp. z d. 1 sierpnia r. 1919, podanem w zeszycie drugim na str. 351, i przez rozp. z d. 29 grudnia r. 1919, poz. 16, nr. 3 d. u., które podajemy niżej pod 7), a które zarządza objęcie przez M. P. i O. S. spraw, wchodzących do jego kompetencji. W dalszym ciągu wyszły następujące unifikujące przepisy:

1) ustawa o objęciu administracji skarbowej przez Min. skarbu (p. niżej pod 7 a) i rozporządzenie wykonawcze do tej ustawy (p. niżej pod 7 b);

2) rozp. Rady Min. o objęciu przez M. Rob. P. dotyczących agend w b. Galicji (patrz niżej pod 7 c);

3) rozp. o wcieleniu żandarmerji krajowej i policji wojskowej do policji państwowej, p. niżej pod 7 d;

4) rozp. o ustanowieniu Komend okręgowych policji, p. niżej pod 7 e;

5) dwa rozporządzenia o rozciągnięciu policji na b. Galicję wschodnią, p. niżej pod 8) i 9);

6) wreszcie rozp. min. W. R. i O. P. o tymczasowym ustroju władz szkolnych w b. Galicji, p. niżej pod 9 a.

Ustawą z d. 30 stycznia r. 1920, poz. 61, nr. 11 u. R. p., podaną niżej pod 10), zniesionym został Sejm i Wydział Krajowy b. Galicji. W miejsce Wydziału Kraj. i Sejmu, o ile ten ostatni był ciałem samorządnem, wszedł Tymczasowy Wydział Samorządowy z Generalnym Delegatem Rządu na czele. Ma on fungować dopóty, dopóki nie zostaną zorganizowane ciała samorządowe wyższego rzędu. Wedle art. 4 tej ustawy, na Tymczasowy Wydział Samorządowy przechodzą te tylko

agendy b. Sejmu galicyjskiego, które on spełniał, jako ciało samorządowe, a nie oczywiście jako ciało ustawodawcze (ustawa nazywa je »administracyjno-wykonawcze«) i to o tyle, o ile nie zostały przekazane ministerstwom. Do tych ostatnich należą sprawy Banku Krajowego, które rozp. z d. 27 kwietnia 1920, poz. 234 d. u. nr. 39, podanem niżej pod 11), przekazane zostały Ministerstwu Skarbu.

Ustawę z d. 3 grudnia 1920, poz. 768 nr. 117 o utworzeniu czterech województw, p. w »Uzupełnieniach«.

C) Kresy wschodnie.

Przedstawiony w zeszycie drugim na str. 361 nast. stan prawny na granicach wschodnich ulegał zmianom w miarę sytuacji wojennej. Nie kreślimy faz przejściowych, bo one należą już do przeszłości. Punktem zwrotnym jest umowa o preliminaryjnym pokoju i rozejmie podpisana w Rydze d. 12 paźdz. 1920. Podajemy ją pod 12) wraz z ustawą ratyfikacyjną pod 13). Do tego zwrotnego punktu istniały na granicach wschodnich zarządy pod nazwami: Zarząd Cywilny Ziem Wschodnich, Zarząd Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego, wreszcie Tymczasowy Zarząd Terenów Przyfrontowych i Etapów. Wszystkie zostały zniesione, a likwidację reguluje rozp. z d. 27 listopada 1920, które podajemy pod 14). W miejsce tych zarządów wprowadzoną została najpierw administracja wedle rozp. z d. 18 listopada 1920, które podajemy pod 15), a następnie stan prawny tych terytorjów unormowanym został ustawą z d. 4 lutego r. 1921, którą podajemy pod 16). Na podstawie tej ustawy wydanych zostało dotychczas sześć rozporządzeń, urządzających na terytorjach wschodnich policję, służbę bezpieczeństwa, szkolnictwo i pewne szczegóły z stosunków agrarnych. Podajemy je pod 17) do 22). Wreszcie podajemy niżej pod 23) definitywny traktat podpisany w Rydze 18 marca r. 1921. Oznacza on ostatecznie nasze granice wschodnie.

D) Unifikacja waluty.

Patrz zeszyt: »Waluta i kredyt«.

A) B. Dzielnica Pruska.

1. Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 12. I. 1920, poz. 95, nr. 19 dz. u., w przedmiocie przejęcia administracji kolejnictwa na ziemiach b. dzielnicy pruskiej przez Ministerstwo Kolei Żelaznych.

Art. 1. Na podstawie art. 7 ustawy z d. 1 sierpnia 1919 roku o tymczasowej organizacji b. dzielnicy pruskiej (Dz. Praw Nr. 64, poz. 385), wyłącza się sprawowanie administracji kolejnictwa na ziemiach b. dzielnicy pruskiej z pod kompetencji Ministra b. Dziel-

nicy pruskiej, określonej w art. 6 b powołanej ustawy i poddaje się administrację tę pod bezpośrednie kierownictwo Ministerstwa Kolei Żelaznych.

Art. 2. Oddanie i odbiór kolei na ziemiach b. dzielnicy pruskiej nastąpi na podstawie porozumienia się zainteresowanych Ministerstw.

Art. 3. Wykonanie niniejszego rozporządzenia przekazuje się Ministrowi Kolei Żelaznych i Ministrowi b. Dzielnicy pruskiej.

Warszawa, dnia 12 stycznia 1920 r.

Prezydent Ministrów: *L. Skulski*, Minister Kolei Żelaznych: *K. Bartel*, Za Ministra b. Dzielnicy Pruskiej: *Adam Poszwiński*.

2. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 listopada 1920 r., poz. 715, nr. 109 d. u., w przedmiocie przekazania Ministrowi Przemysłu i Handlu spraw, dotyczących górnictwa i hutnictwa, gazownictwa, gospodarki elektrycznością, oraz miar i wag na obszarze b. dzielnicy pruskiej.

Na podstawie art. 7 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej (Dz. Praw P. P. z 1919 r., Nr. 64, poz. 385), Rada Ministrów zarządza co następuje:

§ 1. Sprawy, dotyczące górnictwa i hutnictwa, gazownictwa, gospodarki elektrycznością, oraz miar i wag na obszarze b. dzielnicy pruskiej, z dniem 1 grudnia 1920 r. wyłącza się z zakresu działania Ministra tej Dzielnicy, a przekazuje się Ministrowi Przemysłu i Handlu.

§ 2. Szczegółowe zarządzenia, potrzebne do wykonania postanowień § 1, wydadzą Minister b. Dzielnicy Pruskiej, oraz Minister Przemysłu i Handlu.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister byłej Dzielnicy Pruskiej: *W. Kucharski*, Minister Przemysłu i Handlu: *W. Chrzanowski*.

3. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 grudnia 1920 r., poz. 786, nr. 119 d. u., w przedmiocie przekazania Ministrowi Poczt i Telegrafów zarządu poczt, telegrafów i telefonów na obszarze b. dzielnicy pruskiej.

Na podstawie art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej (Dz. Praw.

P. P. z 1919 r. Nr. 64, poz. 385), Rada Ministrów zarządza co następuje:

§ 1. Zarząd poczt, telegrafów i telefonów na obszarze b. dzielnicy pruskiej wyłącza się z dniem 1 stycznia 1921 r. z zakresu działania Ministra tej dzielnicy i przekazuje się Ministrowi Poczt i Telegrafów.

§ 2. Szczegółowe zarządzenia, potrzebne do wykonania postanowień § 1, wydadzą Minister b. Dzielnicy Pruskiej, oraz Minister Poczt i Telegrafów.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister byłej Dzielnicy Pruskiej: *W. Kucharski*, Minister Poczt i Telegrafów: *Stesłowicz*.

4. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 maja 1920 r., poz. 288, nr. 47 d. u. o wprowadzeniu w życie na obszarze b. dzielnicy pruskiej ustawy w sprawie wydawania Dziennika Ustaw Rzplitej Polskiej.

Na podstawie art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 31-go lipca 1919 r. »w sprawie wydawania Dziennika Ustaw Rzplitej Polskiej« (Dz. Ust. Rzp. Nr. 66 z 1919 r., poz. 400), zarządza się co następuje:

»Ustawę w sprawie wydawania Dziennika Ustaw Rzplitej Polskiej wprowadza się w życie na obszarze b. dzielnicy pruskiej z dniem 1 lipca 1920 r.«

Prezydent Ministrów: *L. Skulski*, Minister Sprawiedliwości: *Jan Hebdzyński*, Minister b. Dzielnicy Pruskiej: w z. *Adam Poszwiński*.

5. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 stycznia 1921 r., poz. 38, nr. 7 d. u. w przedmiocie przekazania Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego spraw szkolnych i oświatowych na obszarze b. dzielnicy pruskiej.

Na podstawie art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej (Dz. Pr. P. P. z 1919 roku Nr. 64, poz. 385), a w wykonaniu art. 1 ustawy z dnia 4 sierpnia 1920 roku o tymczasowym ustroju władz szkolnych (Dz. Ust. Rz. P. z 1920 r. Nr. 50, poz. 304), Rada Ministrów w myśl uchwały z dnia 30 grudnia 1920 r., zarządza co następuje:

§ 1. Sprawy szkolne i oświatowe na obszarze b. dzielnicy pruskiej wyłącza się z zakresu działania Ministra tej dzielnicy a przekazuje się Ministrowi Wyznań i Oświecenia Publicznego.

§ 2. Zarządzenia niezbędne do wykonania niniejszego rozporządzenia wydadzą obaj Ministrowie wymienieni w § 1.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze uzyskuje moc obowiązującą z dniem ogłoszenia.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister byłej Dzielnicy Pruskiej: *W. Kucharski*, Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: *M. Rataj*.

6. Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 15. stycznia 1921 r., poz. 44. nr. 9 d. u. w przedmiocie przekazania Ministrowi Skarbu zarządu spraw celnych na obszarze b. dzielnicy pruskiej.

Na mocy art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej (Dz. Pr. P. P. z 1919 r. Nr. 64, poz. 385), Rada Ministrów w myśl uchwały z dnia 30 grudnia 1920 r., zarządza co następuje:

§ 1. Zarząd spraw celnych na obszarze b. dzielnicy pruskiej wyłącza się z zakresu działania Ministra tej dzielnicy a przekazuje się Ministrowi Skarbu.

Budżet dochodów i wydatków zarządu ceł na obszarze b. dzielnicy pruskiej włącza się do ogólnego budżetu Ministerstwa Skarbu.

§ 2. Bezpośredni zarząd ceł na obszarze b. dzielnicy pruskiej aż do ustawowego przeprowadzenia organizacji władz celnych Rzeczypospolitej sprawować będzie w drugiej instancji Dyrekcja Ceł w Poznaniu z Prezesem w IV stopniu służbowym na czele.

§ 3. Zarządzenia niezbędne do wykonania niniejszego rozporządzenia wydadzą obaj Ministrowie wymienieni w § 1.

§ 4. Rozporządzenie niniejsze uzyskuje moc obowiązującą z dniem ogłoszenia.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister byłej Dzielnicy Pruskiej: w z. *Piechocki*, Minister Skarbu: *Steczkowski*.

P. rozp. M. Sk. z d. 29 kwietnia 1921, poz. 244 nr. 39 d. u., podane w »Uzupełnieniach«.

6 a). Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 26 stycznia 1921 r., wydane w porozumieniu z Ministrem b. dzielnicy Pruskiej, w przedmiocie tymczasowego ustroju władz szkolnych na obszarze tej dzielnicy. („Monitor p." nr. 22).

Na mocy art. 10 ustawy z dnia 4 czerwca 1920 r. o tymczasowym ustroju władz szkolnych (Dz. Ust. R. P. z 1920 r. Nr. 50, poz. 304), art. 6 punkt d. ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej (Dz. Pr. P. P. z 1919 roku Nr. 64, poz. 385), oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 stycznia 1921 r. w przedmiocie przekazania Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego spraw szkolnych i oświatowych na obszarze b. dzielnicy pruskiej (Dz. Ust. R. P. z 1921 r. Nr. 7, poz. 38), zarządzam w porozumieniu z Ministrem b. dzielnicy pruskiej, co następuje:

§ 1. Ustanowiony przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego delegat w Poznaniu przeprowadzi likwidację działalności Departamentu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej w zakresie spraw szkolnych i oświatowych i równocześnie załatwiać będzie inne sprawy, powierzone mu przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Sprawy wyznaniowe na obszarze b. dzielnicy pruskiej pozostają nadal w zakresie działania Ministerstwa tej dzielnicy.

Do art. 2 i 3 ustawy.

§ 2. Obszar byłej dzielnicy pruskiej dzieli się na dwa okręgi szkolne: 1) okrąg Poznański dla obszaru województwa Poznańskiego, z siedzibą Kuratora w Poznaniu, i 2) okrąg Pomorski dla obszaru województwa Pomorskiego, z siedzibą Kuratora w Toruniu.

§ 3. Organizację urzędów (kuratorjów), sprawujących pod kierownictwem kuratorów administrację szkolnictwa na obszarze okręgów szkolnych, określi osobny regulamin.

Kuratorzy wchodzą w zakresie administracji szkolnictwa we wszystkie uprawnienia i obowiązki, które w myśl obowiązujących dotąd przepisów należały do naczelników władzy politycznej wojewódzkiej.

Do art. 4 ustawy.

§ 4. Administracja szkół zawodowych, podlegających zarządowi państwowemu, należy do kuratora w tym samym zakresie, co administracja szkół ogólnokształcących odpowiednich stopni.

Dopóki administracja skarbowa na obszarze b. dzielnicy pruskiej nie zostanie przejęta przez Ministerstwo Skarbu, Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego będzie na podstawie złożonych mu przez kuratorów budżetów okręgów szkolnych układał ogólny budżet szkolnictwa właściwego obszaru i przesyłał go Ministrowi b. dzielnicy pruskiej do dalszego traktowania.

Pod względem udzielania urlopów podwładnym urzędnikom i nauczycielom, przechodzą na kuratora dotychczasowe atrybucje wojewódzkiej komisji dla spraw wyznań i szkół.

§ 5. Kuratorowi okręgu szkolnego przekazuje się na zasadzie art. 4, punkt 12 ustawy z 4 czerwca 1920 r. następujące czynności:

1) stanowienie o zakładaniu, zwijaniu i przekształcaniu publicznych szkół powszechnych w granicach budżetu;

2) udzielanie koncesji na zakładanie prywatnych szkół wszelkich typów i stopni, oraz stanowienie o ich zwijaniu;

3) przyznawanie prawa publiczności szkołom prywatnym, powszechnym i składanie wniosków Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie przyznawania prawa publiczności prywatnym szkołom średnim ogólnokształcącym i zawodowym;

4) mianowanie nauczycieli szkół powszechnych;

5) zatwierdzanie kierowników i nauczycieli prywatnych szkół wszelkiego typu;

6) zawieszanie w czynnościach urzędowych podległych mu urzędników i funkcjonarjuszy, oraz nauczycieli szkół średnich zawodowych, podlegających zarządowi państwowemu.

Do art. 5 ustawy.

§ 6. Powołanie do współdziałania z kuratorami Rad szkolnych okręgowych nastąpi w późniejszym terminie.

Do art. 6 ustawy.

§ 7. Ustanowione rozporządzeniem Ministra b. dzielnicy pruskiej z dnia 6 stycznia 1920 r. Nr. VI 16/20 (Nr. 1/2 urzęd. gazety szkolnej dla województwa Poznańskiego i Pomorskiego) komisje

do spraw wyznaniowych i szkolnych znosi się. Sprawy wyznaniowe przekazuje się urzędom wojewódzkim.

Do art. 7 i 8 ustawy.

§ 8. W granicach każdego powiatu lub miasta, tworzącego osobny powiat szkolny, władzę nad szkolnictwem powszechnem, wychowaniem przedszkolnem i oświatą pozaszkolną sprawuje inspektor szkolny powiatowy, któremu dodaje się potrzebną ilość zastępców i pracowników biurowych.

Inspektor szkolny podlega bezpośrednio kuratorowi okręgu szkolnego. W zakresie administracji szkolnictwa inspektor przejmuje wszystkie uprawnienia i obowiązki, które w myśl przepisów obowiązujących dotąd należały do starosty powiatowego.

Inspektoraty powiatowe, istniejące w chwili wydania rozporządzenia, ulegną przekształceniu w powyżej wskazanym kierunku stopniowo, najpóźniej jednak w ciągu lat dwóch.

§ 9. Obok inspektora ustanawia się w każdym powiecie administracyjną radę szkolną powiatową, a w miastach tworzących osobne powiaty szkolne, radę szkolną miejską.

§ 10. W skład rady szkolnej powiatowej wchodzą:

a) inspektorzy szkolni powiatowi, urzędujący w powiecie;

b) jeden duchowny wyznania katolickiego, powoływany przez kuratora w porozumieniu z biskupem diecezjalnym;

c) jeden duchowny wyznania ewangelickiego, powoływany przez kuratora w porozumieniu z władnym konsystorzem w Poznaniu, o ile ludność ewangelicka w powiecie wynosi więcej, niż dwa tysiące dusz;

d) przedstawiciel nauczycielstwa istniejących w powiecie państwowych szkół średnich ogólnokształcących;

e) trzech przedstawicieli nauczycielstwa publicznych szkół powszechnych, oraz państwowych seminarjów nauczycielskich w powiecie;

f) starosta powiatowy lub delegowany przez niego urzędnik;

g) jeden z lekarzy szkolnych, wyznaczony przez kuratora, a gdzie niema lekarzy szkolnych, lekarz powiatowy;

h) pięciu przedstawicieli ludności.

§ 11. W skład rady szkolnej miejskiej, prócz członków wymienionych w § 10 w punktach a)—e), wchodzą zamiast członków,

wskazanych w punktach f), g), prezydent miasta lub jego zastępca, jeden z lekarzy szkolnych, wyznaczony przez kuratora, względnie lekarz miejski (g), 5-ciu delegatów rady miejskiej (h).

§ 12. Członka wymienionego w §§ 10 i 11 punkt d), wybierają nauczyciele państwowej szkoły średniej ogólnokształcącej, o ile zaś w powiecie lub w mieście jest takich szkół więcej, niż jedna, członka tego wybiera zebranie nauczycielskie, zwołane w tym celu do miasta powiatowego przez kuratora okręgu szkolnego. Członków wymienionych w punkcie e), wybiera konferencja powiatowa nauczycieli szkół powszechnych.

Członków wymienionych w §§ 10 i 11 punkt h), wybiera sejmik powiatowy, względnie rada miejska ze swego grona, bądź z poza niego.

Kolegja wyborcze wybierają prócz delegatów taką samą ilość zastępców.

§ 13. Okres czynności rady szkolnej powiatowej, względnie miejskiej, trwa trzy lata.

§ 14. W razie ustąpienia, utraty mandatu lub śmierci członka z wyboru (§§ 10 i 11, punkty d), e), h), na jego miejsce wchodzi na resztę czasu trwania mandatu jeden z zastępców w ustanowionej przy wyborze kolejności.

Członkowie rady szkolnej, zarówno powiatowej, jak miejskiej, w razie przesiedlenia się do innego powiatu lub miasta tracą mandaty.

Członkowie rady szkolnej, zarówno powiatowej, jak miejskiej, pochodzący z wyboru (§§ 10 i 11, punkty d), e), h)), tracą mandat, o ile mimo doręczenia im wezwania będą bez należytego usprawiedliwienia nieobecni na trzech posiedzeniach rady z rzędu. Przewodniczący rady szkolnej powiatowej lub miejskiej zawiadamia o tem kuratora w celu powołania zastępców.

§ 15. Radzie szkolnej powiatowej przewodniczy inspektor szkolny powiatowy; o ile jest ich w powiecie kilku, to ten inspektor, którego wyznaczy kurator z pomiędzy inspektorów, mających siedzibę w mieście powiatowem.

§ 16. Zamiejscowi członkowie rady szkolnej powiatowej otrzymywać będą djety i koszty podróży według zasad, ustalonych dla funkcjonarjuszy państwowych, a jeżeli nimi nie są, jak urzędnicy VII stopnia służbowego.

§ 17. Siedzibą rad szkolnych powiatowych, względnie miejskich, oraz inspektoratów szkolnych, są miasta powiatowe, względnie miasta, tworzące osobne powiaty szkolne.

§ 18. Do zakresu działania rady szkolnej powiatowej lub miejskiej w siedzibie szkolnictwa powszechnego, wychowania przedszkolnego i oświaty pozaszkolnej należy:

a) badanie potrzeb powiatu lub miasta i spółdziałanie z inspektorem szkolnym, oraz radami szkolnemi miejscowemi w sprawie zaspakajania tych potrzeb;

b) wydawanie na użytek kuratora corocznych opinij o stanie szkolnictwa w powiecie lub w mieście;

c) wyrażenie opinji o projekcie budżetu szkolnictwa państwowego przed złożeniem go przez inspektora szkolnego kuratorowi;

d) zatwierdzanie budżetów poszczególnych szkół, o ile chodzi o wydatki, pokrywane nie ze Skarbu Rzeczypospolitej;

e) opinjowanie podań i próśb czynników, utrzymujących szkoły, o subwencje ze Skarbu na cele szkolne;

f) określenie norm, według których rady szkolne miejscowe:

1) zaopatrują nauczycieli w opał i wydzielają rolę;
2) zaopatrują szkoły w opał, oświetlenie i materjały piśmienne;
3) pokrywają koszty usługi i utrzymania czystości w szkołach;

g) wydawanie opinji o wnioskach w sprawie zakładania ochron i o projektach sieci publicznych szkół powszechnych;

h) opinjowanie wniosków w sprawie udzielania koncesji na prywatne ochrony i prywatne szkoły powszechne;

i) spółdziałanie z inspektorem w sprawie dalszego kształcenia nauczycieli szkół powszechnych i wychowawczyń ochron;

j) sprawowanie spólnie z inspektorem szkolnym władzy zwierzchniej nad dozorami szkolnemi, a mianowicie:

nadzór nad gospodarką dozorów i wykonywaniem budżetu, rozpatrywanie i zatwierdzanie sprawozdań, sprawdzanie i zatwierdzanie wyborów, oraz stawianie wniosków o rozwiązanie rad szkolnych miejscowych w razie niewykonywania przez nie ich obowiązków, przekraczania kompetencji, lub w razie, gdyby działalność ich była niezgodna z ustawami, albo szkodliwa dla szkoły;

k) opieka i nadzór nad budownictwem szkolnem i hygjeną szkolną.

§ 19. Rada szkolna powiatowa lub miejska może delegować członków do zwiedzania w towarzystwie inspektora lub jego zastępcy szkół jej podległych. Delegat rady szkolnej powiatowej lub miejskiej nie ma jednak prawa egzaminować dzieci, ani czynić uwag dzieciom i nauczycielom.

Nauczyciele czynni nie mogą być delegowani do zwiedzania szkół.

§ 20. Istniejące dotychczas na obszarze b. dzielnicy pruskiej dozory szkolne nosić będą nadal nazwę rad szkolnych miejscowych; zatrzymują wszakże swój dotychczasowy skład osobowy i zakres działania, z wyjątkiem prawa sprzeciwu przy obsadzaniu stałych posad nauczycielskich.

Istniejące dotychczas na obszarze b. dzielnicy pruskiej deputacje szkolne znosi się.

Do art. 9 ustawy.

§ 21. Zarządzenia, potrzebne do wykonania postanowienia art. 9 ustawy z dnia 4 czerwca 1920 r., będą wydane przez właściwych wojewodów i kuratorów we wzajemnem porozumieniu.

§ 22. Orzeczenia i zarządzenia władz szkolnych w stosunku do ludności podlegają na podstawie dotychczasowych przepisów wykonaniu przez władze administracyjne i polityczne.

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: (—) *M. Rataj*. Minister b. Dzielnicy Pruskiej: (—) *W. Kucharski*.

B) B. Zabór austrjacki.

7. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 grudnia 1919 r., poz. 16 nr. 3 d. u. w przedmiocie przejęcia w b. zaborze austrjackim przez Ministerstwo Pracy i Opieki społecznej spraw, wchodzących w zakres działania tego Ministerstwa.

Art. 1. Na zasadzie rozporządzenia Rady Ministrów z d. 7 marca 1919 r., Dz. p. Nr. 24, poz. 240, Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej obejmuje w b. zaborze austrjackim zwierzchni zarząd i kierownictwo wszystkiemi działami administracji, wchodzącemi w zakres tego Ministerstwa.

Art. 2. We wszystkich sprawach tych działów administracji generalny delegat rządu podlega Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 3. Rozporządzenie powyższe wchodzi w życie z dniem ogłoszenia. Wykonanie tego rozporządzenia porucza się Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej.

Prezydent Ministrów: *L. Skulski*, Minister Pracy i Opieki Społecznej: *E. Pepłowski.*

7 a). Ustawa z dnia 8 kwietnia 1919 r., poz. 261, nr. 31 d. u. w przedmiocie objęcia przez Ministerstwo Skarbu administracji skarbowej na ziemiach polskich, które wchodziły w skład b. monarchji Austrjacko-Węgierskiej.

Art. 1. Naczelne kierownictwo całej administracji skarbowej na ziemiach polskich, które wchodziły w skład byłej monarchji austrjacko-węgierskiej, obejmuje Ministerstwo Skarbu. W związku z tem wchodzą wymienione w następujących artykułach zmiany w dotychczasowym ustroju tej administracji w życie.

Art. 2. Administrację skarbową oddziela się w zupełności od administracji politycznej.

Art. 3. Aż do czasu ostatecznego uregulowania stosunku służbowego i unormowania poborów służbowych urzędników i funkcjonarjuszów skarbowych, pozostają dotychczasowe przepisy w mocy obowiązującej.

Art. 4. W organizacji i w rozmieszczeniu władz i urzędów skarbowych nie zachodzą na razie żadne zmiany za wyjątkiem zmian, przytoczonych w art. 5—7.

Art. 5. Bezpośrednie sprawowanie administracji skarbowej na całym obszarze określonym w art. 1, należy do Dyrekcji Skarbu we Lwowie z prezesem na czele.

Na czas trwania obecnych stosunków wojennych na południowym wschodzie, może Ministerstwo Skarbu poruczyć innej władzy skarbowej, by czasowo sprawowała czynności Dyrekcji Skarbu w jej zastępstwie na pewnym zakreślonym obszarze.

Art. 6. Z istniejących obecnie oddziałów podatkowych przy Starostwach tworzy się odrębne Inspektoraty Skarbowe dla podatków bezpośrednich, do których należy wymiar i pobór podatków, oraz skarbowa egzekucja administracyjna w ogólności.

Art. 7. Instytucje i urzędy, które wedle obowiązujących przepisów powołane są do współdziałania przy administracji skarbowej, będą tworzone w miarę potrzeby przez Ministerstwo Skarbu.

Art. 8. Minister Skarbu może w drodze rozporządzenia ograniczyć lub zmienić tok instancji, dopuszczalny według istniejących przepisów prawnych, również co do spraw już zawisłych, oraz zmienić kompetencje władz i urzędów do rozstrzygania spraw.

Art. 9. Ustawa niniejsza nabiera mocy obowiązującej z dniem ogłoszenia.

Art. 10. Wykonanie niniejszej ustawy poruczа się Ministrowi Skarbu.

Marszałek: *Trąmpczyński,* Prezydent Ministrów: w z. *S. Wojciechowski,* Minister Skarbu: *Karpiński.*

7 b). Rozporządzenie Ministra Skarbu celem wykonania ustawy z dnia 8. IV. 1919, Dz. Pr. Nr. 31 poz. 261, w przedmiocie objęcia przez Ministerstwo Skarbu administracji skarbowej na ziemiach polskich, które wchodziły w skład b. monarchji austrjacko-węg.

Na zasadzie art. 10 ustawy z dnia 8 kwietnia 1919 r., Dz. Pr. Nr. 31, poz. 261, w przedmiocie objęcia administracji skarbowej na ziemiach polskich, które wchodziły w skład byłej monarchji austrajcko-węgierskiej, przez Ministerstwo Skarbu, postanawiam co następuje:

Art. 1. Dotychczasowe przepisy, dotyczące zakresu działania i toku czynności władz, instytucyj i urzędów, utrzymuje się w mocy ze zmianami, wymienionemi w następujących artykułach

Art. 2. Pod wyłączną kompetencję Ministerstwa Skarbu podpada:

1) stawianie wniosków do ciała ustawodawczego na wydawanie nowych ustaw lub zmianę istniejących;
2) wydawanie lub zmiana rozporządzeń;
3) interpretacja przepisów ustawowych i postanowień, zawartych w rozporządzeniach, co do stosowania których mają władze podległe bezpośrednio Ministerstwu Skarbu wątpliwości;
4) tworzenie i organizowanie władz, instytucyj i urzędów w zakresie skarbowości państwowej;
5) nadawanie posad urzędnikom skarbowym od VII kl. rangi w górę;

6) przenoszenie w stan spoczynku urzędników od V kl. rangi w górę;
7) zezwalanie na pobór emerytury i darów z laski zagranicą;
8) przyjmowanie ponowne do służby państwowej urzędników, oddalonych w drodze karnej lub dyscyplinarnej;
9) załatwianie spraw, dotyczących nominacji funkcjonarjuszy przy ewidencjach katastru podatku gruntowego, przy urzędach probierczych i cechowniczych, tudzież przy urzędzie loteryjnym;
10) rozstrzyganie wszystkich spraw, unormowanych pragmatyką służbową, w których orzecznictwo wedle dotychczasowych przepisów należało do Ministerstwa Skarbu w Wiedniu.

Art. 3. Kompetencji Ministerstwa Skarbu zastrzega się dalej:
1) zarządzanie odpisów lub zwrotów prawomocnych danin lub umorzenia innych roszczeń państwa, jeżeli zarządzenie nie jest koniecznem z powodu nieściągalności lub żądanie strony nie opiera się na tytule prawnym, a kwota, o którą w poszczególnym wypadku chodzi, przenosi 20.000 koron;
2) zezwalanie na przekroczenia kredytów władz skarbowych;
3) nabywanie lub sprzedaż realności, kapitałów, rent trwałych lub innych terminem nieograniczonych rent;
4) zawieranie ugód i jednostronne zrzekanie się przy spornych lub niepewnych roszczeniach prawnych, w sprawach kupna-sprzedaży lub innych sprawach, należących do orzecznictwa sądów zwyczajnych, jeżeli suma, o którą idzie, przenosi 20.000 kor.

Art. 4. W zakresie działania Ministerstwa Skarbu pozostaje nadal, prócz naczelnego kierownictwa wymiaru i poboru wszystkich danin państwowych:
a) w dziedzinie podatków bezpośrednich:
1) wydawanie w drodze rozporządzeń przejściowych postanowień, co do czasu trwania funkcji wybranych lub mianowanych członków (zastępców) komisyj podatkowych dla powszechnego podatku zarobkowego i podatku dochodowego (§ 22, oraz § 189 ust. I. ustawy z dnia 25 października 1896 r., Dz. Pr. Nr. 220);
2) wydawanie zarządzeń co do przestrzegania wzajemności, względnie zarządzeń odwetowych (§ 285 cyt. ust.);

3) wydawanie wyjątkowych zarządzeń przy ustalaniu podstaw wymiaru podatku od zysków wojennych (art. 22, ust. 2 przep. wykonaw. do rozp. z dnia 16 kwietnia 1916, Dz. Pr. Nr. 103);
4) zmiany powołanego wyżej rozporządzenia o podatku od zysków wojennych (art. 33 ust. I. przep. wykon.);

b) zwalnianie od podwyżek i kar porządkowych w zakresie należytości stemplowych i bezpośrednich, należytości ekwiwalentowych, oraz podatku od obrotu papierami wartościowemi, jeżeli odnośna kwota przenosi 20.000 koron;

c) rozstrzyganie wszystkich tych spraw w dziedzinie podatków konsumpcyjnych i monopolów, w których wartość przedmiotu nie da się wyrazić w pieniądzach, o ile rozstrzyganie ich w I. instancji według dotychczasowych postanowień było zastrzeżone Ministerstwu Skarbu w Wiedniu.

Art. 5. W sprawach kasowych i rachunkowych zastrzeżona jest Ministerstwu Skarbu naczelna kontrola zamknięć rachunkowych, oraz wykazów, dotyczących administracji skarbowej.

Art. 6. W dziedzinie spraw celnych nie następuje na razie żadna zmiana w dotychczasowym zakresie działania władz i urzędów skarbowych.

Art. 7. We wszystkich nie wymienionych wyżej sprawach, w których na podstawie obowiązujących przepisów orzekało dotąd Ministerstwo Skarbu w Wiedniu, bądźto w toku instancji, jako najwyższa instancja, bądź też jako władza administracyjna lub nadzorcza, należy orzecznictwo i wydawanie zarządzeń do władzy skarbowej II. instancji, jako instancji ostatniej.

W sprawach tego rodzaju, co do których w chwili wejścia tego rozporządzenia w życie orzeczenie lub zarządzenie już wydano, a wniesiony przeciw temu środek prawny nie został jeszcze przez Ministerstwo Skarbu w Wiedniu załatwiony, należy sprawę na nowo rozpatrzyć i wydać ponowne załatwienie w instancji ostatniej.

Art. 8. Sprawy karno-skarbowe, przekazane § 518 ustawy karnej o przekroczeniach skarbowych orzecznictwu sądów wyższych dla spraw skarbowych, mają odtąd rozstrzygać sądy okręgowe dla spraw skarbowych.

Kompetencję Sądu Najwyższego dla spraw skarbowych w myśl § 519 ust. i § 173 przepisów wykonawczych przekazuje się równocześnie sądowi wyższemu dla spraw skarbowych; przy prze-

pisanem dla łagodzenia kar porozumieniu, wstępuje w miejsce Ministerstwa Skarbu Dyrekcja Skarbu we Lwowie.

Przeciw rozstrzygnięciu w myśl § 885 ustawy nie przysługuje żaden dalszy środek prawny.

Art. 9. Rozporządzenie niniejsze nabiera mocy obowiązującej z dniem ogłoszenia.

Warszawa, dnia 12 kwietnia 1919 r. (poz. 287, nr. 39 d. u.).

Minister Skarbu: *Karpiński.*

P. rozp. z d. 27 kwietnia 1921, poz. 254 nr. 41 d. u. w »Uzupełnieniach«.

7 c). Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 1919 r., poz. 342, nr. 56 d. u., w przedmiocie przejęcia w byłym zaborze austrjackim przez Ministerstwo Robót Publicznych spraw, należących do zakresu działania Ministerstwa Robót Publicznych.

Na zasadzie art. 5 rozp. Rady Ministrów z dnia 7 marca 1919 roku, Dz. Pr. Nr. 24, poz. 240, Ministerstwo Robót Publicznych obejmuje z dniem 1 lipca 1919 r. zarząd temi działami administracji, które wchodzą w zakres działania Ministerstwa Robót Publicznych na podstawie ustawy z dnia 29 kwietnia 1919 r., Dz. Pr. Nr. 39, poz. 283.

W sprawach administracji technicznej podlega Generalny Delegat Rządu Ministerstwu Robót Publicznych.

Prezydent Ministrów: w z. *S. Wojciechowski*, Minister Robór Publicznych: *Pruchnik.*

7 d). Rozporządzenie wykonawcze Ministra Spraw Wojskowych i Ministra Spraw Wewnętrznych w przedmiocie wcielenia żandarmerji krajowej i policji wojskowej na obszarze byłej Galicji do Policji Państwowej na zasadzie art. 3-go Przep. Przejściowych do Ustawy o Policji Państwowej z dnia 24-go lipca 1919 r. (Dz. Praw Nr. 61, pozycja 363).

§ 1. Z dniem 1 grudnia 1919 r. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych przyjmuje na swój etat i pod zwierzchni nadzór Ministra Spraw Wewnętrznych:

a) podoficerów, szeregowców i funkcjonarjuszy służby pomocniczej (woźnice, woźni, litografi, stróże, i t. p.), wchodzących w skład galicyjskiej żandarmerji krajowej, z wyjątkiem tych, którzy w chwili wydania niniejszego rozporządzenia pełnią służbę na terenie etapowym i operacyjnym;
b) funkcjonarjuszy galicyjskiej policji wojskowej;
c) z pośród oficerów galicyjskiej żandarmerji krajowej i policji wojskowej tylko tych, którzy wnieśli, względnie wniosą w drodze służbowej do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych pisemne podanie o przyjęcie ich i zostaną przyjęci na służbę przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

Powyższe nie ma zastosowania do tych, którzy zostaną wydzieleni do żandarmerji wojskowej.

Wydzielenia tego dokona Ministerstwo Spraw Wojskowych w porozumieniu z Generalnym Delegatem Rządu dla Galicji.

§ 2. Utworzona w ten sposób na obszarze b. Galicji policja państwowa będzie organizowana nadal zgodnie z zasadami Ustawy o Policji Państwowej, zachowując tymczasowo przepisy i instrukcje służbowe, obowiązujące żandarmerję krajową i policję wojskową, o ile te nie są sprzeczne z niniejszem rozporządzeniem, z wyłączeniem jednak wszelkich tych praw i przywilejów, jakie przysługują osobom wojskowym, względnie wojskowym wartom.

Do funkcjonarjuszy tej policji mają zastosowanie ogólne przepisy dyscyplinarne, wydane dla policji państwowej, zaś pod względem odpowiedzialności sądowej podlegają oni sądownictwu karnemu dla osób cywilnych.

W miastach, posiadających własne statuty, istniejące Dyrekcje Policji, włącznie z podległemi im służbowo urzędami śledczemi, pozostają nadal bez zmiany.

§ 3. Policja ta pełni służbę bezpieczeństwa tylko względem osób cywilnych.

Ingerencję zaś jej w stosunku do osób wojskowych określa rozporządzenie M. S. Wojsk. i M. S. Wewn. z dnia 8 sierpnia 1919 roku o trybie postępowania funkcjonarjuszów policji przy wykonywaniu czynności służbowych w stosunku do osób wojskowych (Dz. Urz. Min. Spr. Wewn. Nr. 45, poz. 645 i Dzien. Rozk. Wojsk. Nr. 86, poz. 3.004).

§ 4. Na czele policji państwowej na obszarze b. Galicji stoi

mianowany przez Ministra Spraw Wewnętrznych na wniosek Generalnego Delegata Rządu dla Galicji »Komendant Policji Państwowej dla b. Galicji«, jako pomocnik Komendanta Głównego Policji Państwowej.

Policja ta składa się z wyższych i niższych funkcjonarjuszów, których stopnie służbowe określone są w art. 10 Ustawy z dnia 24 lipca 1919 r. o Policji Państwowej.

Przyjęci na etat Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oficerowie galicyjskiej żandarmerji krajowej i policji wojskowej otrzymują stopnie służbowe wyższych funkcjonarjuszów policji państwowej, zaś podoficerowie i szeregowcy, oraz funkcjonarjusze policji wojskowej — stopnie służbowe niższych funkcjonarjuszy, a mianowicie: szeregowiec (żołnierz, starszy żołnierz i żandarm) — posterunkowego lub starszego posterunkowego, starszy żandarm i wachmistrz — przodownika, starszy wachmistrz i wachmistrz powiatowy (sztabowy) — starszego przodownika.

Wachmistrze powiatowi (sztabowi) żandarmerji krajowej mogą jednak otrzymać stopień służbowy wyższego funkcjonarjusza, jeżeli posiadają specjalną rutynę i specjalne wiadomości fachowe w zakresie służby bezpieczeństwa publicznego.

§ 5. Komendant Policji Państwowej dla b. Galicji w zakresie służby bezpieczeństwa i czynności wykonawczych władz państwowych podlega Gen. Delegatowi Rządu dla Galicji, zaś w zakresie organizacji, administracji, zaopatrzenia, uzupełnień i wyszkolenia — podlega bezpośrednio Głównemu Komendantowi Policji Państwowej.

§ 6. Wypłaty wszystkich poborów za miesiąc grudzień 1919 roku osobom, przyjętym na etat Ministerstwa Spraw Wewnętrznych a wymienionym w § 1 niniejszego rozporządzenia, będą dokonane według norm dotychczasowych przez te urzędy, względnie kasy, które im dotychczas wypłaty te uskuteczniały. Wypłaty te nastąpią jednak na rachunek Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Ewentualną różnicę poborów za miesiąc grudzień wypłaci im Ministerstwo Spraw Wewnętrznych przy wypłacie styczniowej.

§ 7. Oficerowie galicyjskiej żandarmerji krajowej i policji wojskowej, przyjęci do policji państwowej na obszarze b. Galicji, zostają przeniesieni do rezerwy i przy ustalaniu listy starszeństwa będą traktowani na równi z innymi oficerami.

Po upływie czterech lat służby w policji państwowej mogą być przyjęci z powrotem do służby czynnej w Wojsku Polskiem.

§ 8. Koszary, będące w posiadaniu galicyjskiej żandarmerji krajowej i policji wojskowej, przechodzą z dniem 1 grudnia 1919 roku w posiadanie policji państwowej na obszarze b. Galicji, o ile nie znajdują się w budynkach, stanowiących własność skarbu wojskowego.

Z objęciem koszar w posiadanie przez policję państwową na obszarze b. Galicji, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych przejmuje wszelkie związane z tem posiadaniem zobowiązania.

Żywy i martwy inwentarz b. galicyjskiej żandarmerji krajowej i policji wojskowej przechodzi w posiadanie policji państwowej b. Galicji, za rozrachunkiem międzyministerjalnym, z wyłączeniem części, potrzebnej dla organów, przejętych przez żandarmerję wojskową; część ta będzie określona w porozumieniu z Gen. Delegatem.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych przejmuje natychmiast troskę o zaopatrzenie ekwipunkowe żandarmerji krajowej.

§ 9. Ministerstwo Spraw Wojskowych zobowiązuje się dostarczać do dnia 1 lutego 1920 r. wszystkim funkcjonarjuszom policji państwowej na obszarze b. Galicji ze składów żywnościowych wojskowych produktów spożywczych po cenach wyznaczonych dla wojska i według norm, przewidzianych dla wojska.

Warszawa, 12 listopada 1919 r. (poz. 475, nr. 87 d. u.).

Minister Spraw Wewnętrznych: *S. Wojciechowski*, Za Ministra Spraw Wojskowych: *Sosnkowski.*

Instrukcja służbowa dla Policji państw. wprowadzona została do Galicji r. M. S. W. z 28 grudnia 1920, poz. 35 nr. 6 d. u. z r. 1921.

7 e). Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych w przedmiocie utworzenia komend okręgowych policji państwowej dla Województw: Lwowskiego, Krakowskiego, Stanisławowskiego i Tarnopolskiego (poz. 122, nr. 21 d. u. z 1921 r.).

Na podstawie ustawy z dnia 3 grudnia 1920 r. (Dz. U. Rz. P. Nr. 117, poz. 768) o utworzeniu na obszarze b. Królestwa Galicji i Lodomerji z W. Ks. Krakowskiem, oraz na wchodzących w skład

Rzeczypospolitej Polskiej obszarach Spisza i Orawy, Województw: Lwowskiego, Krakowskiego, Stanisławowskiego i Tarnopolskiego,— na zasadzie art. 4 Przepisów przejściowych do ustawy o policji państwowej z dnia 24 lipca 1919 r. (Dz. Rz. P. Nr. 61, poz. 363) i wreszcie zgodnie z ustępem 3 Przepisów o organizacji okręgowych Komend Policji (Dz. U. Rz. P. 1919 r. Nr. 94, poz. 507), zarządza się co następuje:

§ 1. Okręgi policji, utworzone w b. Królestwie Galicji i Lodomerji z W. Ks. Krakowskiem na zasadzie rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 14 listopada 1919 r. (Dz. U. Rz. P. Nr. 91, poz. 494) z siedzibami Komend okręgowych we Lwowie, Krakowie i Przemyślu, przystosowane zostają niniejszem terytorjalnie do okręgów wojewódzkich: Lwowskiego, Krakowskiego, Stanisławowskiego i Tarnopolskiego, uwidocznionych w załączniku wyż. powołanej ustawy z dnia 3 grudnia 1920 roku (Dz. U. Rz. P. Nr. 117, poz. 768).

§ 2. Siedziby Komend okręgowych we Lwowie i Krakowie pozostają na miejscu. Komenda okręgowa w Przemyślu przeniesioną zostaje do Stanisławowa, zaś utworzona przejściowo we Lwowie Komenda okręgowa »Wschód« do Tarnopola.

§ 3. Wykonanie niniejszego rozporządzenia porucza się Komendzie Głównej Policji Państwowej.

§ 4. Rozporządzenie to wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Spraw Wewnętrznych: *L. Skulski* m. p.

8. Rozporządzenie z dnia 23. II. 1920, poz. 107, nr. 20 d. u. Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych w przedmiocie rozciągnięcia organizacji Policji Państwowej na dalszych 14 wschodnich powiatów Małopolski, wydane na zasadzie art. 3 przepisów przejściowych do Ustawy o Policji Państwowej z dnia 24 lipca 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 61, poz. 363).

Art. 1. Wobec mającego nastąpić z dniem 1 marca 1920 r. przejścia 14 powiatów wschodniej Małopolski, a mianowicie: Brody, Brzeżany, Buczacz, Horodenka, Kamionka-Strumiłowa, Kołomyja, Kossów, Peczeniżyn, Podhajce, Radziechów, Śniatyn, Zaleszczyki, Zborów i Złoczów z terenu etapowego i operacyjnego do Dowódz-

twa Okręgu Generalnego Lwowskiego, zarządzam w wyżej wymienionych powiatach organizację Policji Państwowej w miejsce ustępującej Żandarmerji Polowej.

Art. 2. Z dniem 1 marca 1920 r. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych przejmuje na swój etat i pod zwierzchni nadzór Ministra Spraw Wewnętrznych na ogólnych zasadach kwalifikacyjnych przewidzianych ustawą Policji Państwowej:

a) podoficerów i szeregowców Żandarmerji Polowej, pełniących służbę na terenie etapowym i operacyjnym wschodniej Małopolski, którzy zgłoszą w drodze służbowej swe wstąpienie do Policji Państwowej;

b) z pośród oficerów Żandarmerji Polowej tych, którzy za zgodą swej przełożonej władzy wniosą w drodze służbowej do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych pisemne podania o przyjęcie ich do Policji Państwowej i zostaną przyjęci przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

Ad a) i b)

Funkcjonarjusze Żandarmerji Polowej, którzy wskutek orzeczenia Komisji Kwalifikacyjnej nie zostaną do Policji Państwowej przyjęci, otrzymują trzymiesięczną odprawę.

Art. 3. Do zorganizowanej w ten sposób Policji Państwowej z Żandarmerji Polowej na obszarze wymienionych powyżej 14-tu powiatów Małopolskich stosują się analogiczne przepisy art. 2 ust. 1 i 2, art. 3, 4, 5 i 7 rozporządzenia Ministra Spraw Wojskowych i Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 12 listopada 1919 r. (Dz. Ustaw Nr. 87, poz. 475) w przedmiocie wcielenia Żandarmerji Krajowej i Policji Wojskowej na obszarze b. Galicji do Policji Państwowej.

Art. 4. Wypłaty wszystkich poborów za miesiąc marzec 1920 roku wymienionym w art. 2 niniejszego rozporządzenia funkcjonarjuszom Żandarmerji Polowej, przejętym w dniu 1 marca 1920 przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych będą dokonane według norm obecnie obowiązujących przez te urzędy, względnie kasy, które im dotychczas wypłaty te uskuteczniały.

Wypłaty te nastąpią jednak na rachunek Ministerswa Spraw Wewnętrznych.

Ewentualną różnicę poborów za miesiąc marzec wypłaci im Ministerstwo Spraw Wewnętrznych przy wypłacie kwietniowej.

Art. 5. Koszary, będące w posiadaniu Żandarmerji Polowej, w powiatach w art. 1 niniejszego rozporządzenia wymienionych, przechodzą z dniem wyłączenia tych powiatów z terenu etapowego i operacyjnego w posiadanie Policji Państwowej, o ile nie znajdują się w budynkach stanowiących własność Skarbu Wojskowego, o ile nie zostaną przeznaczone na pomieszczenie Żandarmerji Wojskowej.

Z objęciem koszar w posiadanie Policji Państwowej Ministerstwo Spraw Wewnętrznych przejmuje wszelkie z tem posiadaniem od dnia 1 marca 1920 r. związane zobowiązania.

Art. 6. Część żywego i martwego inwentarza Żandarmerji Polowej w powiatach w art. 1 wymienionych, ustalona w stosunku do ogólnej liczby przejętych przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych funkcjonarjuszów tej Żandarmerji, przechodzi z dniem wyłączenia wspomnianych wyżej powiatów z terenu etapowego i operacyjnego w posiadanie Policji Państwowej za rozrachunkiem międzyministerjalnym. Część ta będzie określona w porozumieniu z Generalnym Delegatem Rządu dla b. Galicji.

Sprawa zaopatrzenia ekwipunkowego wcielonych do Policji Państwowej funkcjonarjuszów Żandarmerji Polowej przechodzi na Ministerstwo Spraw Wewnętrznych z dniem przejęcia ich na etat Ministerstwa.

Art. 7. Ministerstwo Spraw Wojskowych ma obowiązek dostarczania wszystkim funkcjonarjuszom Policji Państwowej w wyżej wymienionych 14 powiatach wschodniej Małopolski przez trzy miesiące, t. j. do 1 czerwca 1920 r. z wojskowych składów żywnościowych produktów spożywczych po cenach wyznaczonych dla wojska i według norm dla wojska przewidzianyh.

Art. 8. Rozporządzenie niniejsze nabiera mocy obowiązującej z dniem ogłoszenia go w Dzien. Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Warszawa, 23 lutego 1920 r.

Minister Spraw Wewnętrznych: w z. *Iszkowski*, Minister Spraw Wojskowych: w z. *Sosnkowski*.

9). Rozporządzenie z dn. 26. IV. 1920, poz. 233, d. u. nr. 39. Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych w przedmiocie rozciągnięcia organizacji Policji Państwowej do dalszych 7 wschodnich powiatów Małopolski, wydane na zasadzie art. 3 przepisów przejściowych do ustawy o Policji Państwowej z dnia 24 lipca 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 61, poz. 363).

Art. 1. Wobec przejścia pozostałych 7 powiatów wschodniej Małopolski, a mianowicie: Zbaraż, Tarnopol, Skała, Trembowla, Czortków, Husiatyn i Borszczów z terenu etapowego i operacyjnego do Dowództwa Okręgu Generalnego Lwowskiego, oraz wobec mającego nastąpić z dniem 1 czerwca 1920 r. wycofania z nich Żandarmerji Polowej, zarządzam w wyżej wymienionych powiatach organizację Policji Państwowej w miejsce ustępującej Żandarmerji Polowej.

Art. 2. Z dniem 1 czerwca 1920 r. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych przejmuje na swój etat i pod zwierzchni nadzór Ministra Spraw Wewnętrznych na ogólnych zasadach kwalifikacyjnych, przewidzianych ustawą o Policji Państwowej:

a) podoficerów i szeregowców Żandarmerji Polowej, pełniących służbę na terenie etapowym i operacyjnym wschodniej Małopolski, którzy zgłoszą w drodze służbowej swe wstąpienie do Policji Państwowej;

b) z pośród oficerów Żandarmerji Polowej tych, którzy za zgodą swej przełożonej władzy wniosą w drodze służbowej do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych pisemne podania o przyjęcie ich do Policji Państwowej i zostaną przyjęci przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

Ad a) i b) —

Funkcjonarjusze Żandarmerji Polowej, którzy wskutek orzeczenia komisji kwalifikacyjnej nie zostaną do Policji Państwowej przyjęci, otrzymują trzymiesięczną odprawę.

Art. 3. Do zorganizowanej w ten sposób Policji Państwowej z Żandarmerji Polowej na obszarze wymienionych 7 powiatów Małopolski stosują się analogicznie przepisy art. 2 ust. 1 i 2, art. 3, 4, 5 i 7 rozporządzenia Ministra Spraw Wojskowych i Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 12 listopada 1919 r. (Dz. Ustaw Rz. P. Nr. 87, poz. 475) »w przedmiocie wcielenia Żandarmerji Kra-

jowej i Policji Wojskowej na obszarze b. Galicji do Policji Państwowej«.

Art. 4. Wypłaty wszystkich poborów za miesiąc czerwiec 1920 r. wymienionym w art. 2 niniejszego rozporządzenia funkcjonarjuszom Żandarmerji Polowej, przejętym w dniu 1 czerwca 1920 przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, będą dokonane według norm obecnie obowiązujących przez te urzędy, względnie kasy, które im dotychczas wypłaty te uskuteczniały.

Wypłaty te nastąpią jednak na rachunek Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Ewentualną różnicę za miesiąc czerwiec wypłaci im Ministerstwo Spraw Wewnętrznych przy wypłacie lipcowej.

Art. 5. Koszary, będące w posiadaniu Żandarmerji Polowej, w powiatach w art. 1 niniejszego rozporządzenia wymienionych, przechodzą z dniem wyłączenia tych powiatów z terenu etapowego i operacyjnego w posiadanie Policji Państwowej, o ile nie znajdują się w budynkach stanowiących własność Skarbu Wojskowego.

Z objęciem koszar w posiadanie Policji Państwowej, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych przejmuje wszelkie z tem posiadaniem od dnia 1 czerwca 1920 r. związane zobowiązania.

Art. 6. Część żywego i martwego inwentarza Żandarmerji Polowej w powiatach w art. 1 wymienionych, ustalona w stosunku do ogólnej liczby przejętych przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych funkcjonarjuszów tej Żandarmerji, przechodzi z dniem wyłączenia wspomnianych wyżej powiatów z terenu etapowego i operacyjnego w posiadanie Policji Państwowej za rozrachunkiem międzyministerjalnym. Część ta będzie określona w porozumieniu z Generalnym Delegatem Rządu dla b. Galicji.

Sprawa zaopatrzenia ekwipunkowego wcielonych do Policji Państwowej funkcjonarjuszów Żandarmerji Polowej przechodzi na Ministerstwo Spraw Wewnętrznych z dniem przejęcia ich na etat tego Ministerstwa.

Art. 7. Ministerstwo Spraw Wojskowych ma obowiązek dostarczania wszystkim funkcjonarjuszom Policji Państwowej w wyżej wymienionych 7 powiatach wschodniej Małopolski przez trzy miesiące, t. j. do 1 września 1920 r. z wojskowych składów żywnościowych produktów spożywczych po cenach wyznaczonych dla wojska i według norm dla wojska przewidzianyh.

Art. 8. Rozporządzenie niniejsze nabiera mocy obowiązującej z dniem ogłoszenia go w Dzien. Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Warszawa, dn. 26 kwietnia 1920 r.

Minister Spraw Wewnętrznych: w z. *Dunikowski*, Minister Spraw Wojskowych: w z. *Sosnkowski*.

9 a). Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 8 lutego 1921 r., wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych, w przedmiocie tymczasowego ustroju władz szkolnych na obszarze b. Galicji (poz. 97, nr. 16 d. u.).

Na mocy art. 10 ustawy z dnia 4 czerwca 1920 r. o tymczasowym ustroju władz szkolnych (Dz. Ust. R. P. z 1920 r., Nr. 50, poz. 304), a w celu wykonania tej ustawy na obszarze b. Galicji, zarządzam w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych, co następuje:

Do art. 2 i 6 ustawy:

§ 1. Istniejącą na zasadzie galicyjskich ustaw krajowych z dnia 15 lutego 1905 r. (Dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 39) i z dnia 9 maja 1907 r. (Dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 48) Radę Szkolną Krajową znosi się.

§ 2. Z obszaru podległego dotychczas Radzie Szkolnej Krajowej tworzy się na razie jeden okrąg szkolny lwowski z siedzibą Kuratora tego okręgu — we Lwowie.

Organizację urzędu (kuratorjum), sprawującego pod kierownictwem Kuratora administrację w zakresie szkolnictwa na obszarze okręgu szkolnego lwowskiego, określi osobny regulamin.

Kurator wchodzi w zakresie administracji szkolnej, z wyjątkiem szkół akademickich, we wszystkie uprawnienia i obowiązki, jakie dotychczas w myśl obowiązujących przepisów należały do naczelnika władzy politycznej krajowej.

Do art. 4 ustawy:

§ 3. Państwowe szkoły zawodowe podlegają władzy kuratora w tym samym zakresie, w jakim podlegały Radzie Szkolnej Krajowej, z wyjątkiem prawa mianowania nauczycieli tych szkół. Kurator będzie przedkładał Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświe-

cenia Publicznego wnioski w sprawie mianowania dyrektorów i nauczycieli państwowych szkół zawodowych.

Przy rozstrzyganiu odwołań do Kuratora od orzeczeń i zarządzeń podległych mu władz i urzędów, zarówno jak odwołań od orzeczeń Kuratora do Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, należy pod względem terminów, sposobu wnoszenia i mocy wstrzymującej odwołań, jakoteż dopuszczalności dalszego toku instancji, stosować dotychczasowe przepisy.

Prawo do udzielania urlopów podwładnym urzędnikom i nauczycielom służy Kuratorowi w takich granicach, w jakich dotychczas służyło Radzie Szkolnej Krajowej.

Prawo do przenoszenia w stan spoczynku służy Kuratorowi co do tych funkcjonarjuszów, których ma mianować. Prócz tego do zakresu uprawnień Kuratora okręgu szkolnego lwowskiego należą wszystkie inne sprawy, które dotychczas należały do zakresu działania Rady Szkolnej Krajowej, o ile art. 4 ustawy cytowanej na wstępie niniejszego rozporządzenia nie zastrzega ich Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Do art. 5 ustawy:

§ 4. Powołanie do współdziałania z Kuratorem Rady Szkolnej Okręgowej nastąpi w późniejszym terminie.

Do art. 7 i 8 ustawy:

§ 5. Rady szkolne powiatowe na obszarze okręgu szkolnego lwowskiego otrzymają taki sam zakres działania, jaki dotychczas miały rady szkolne okręgowe, o ile ustawa z dnia 4 czerwca 1920 roku i niniejsze rozporządzenie nie stanowią inaczej.

Siedzibą rad szkolnych powiatowych, oraz inspektora szkolnego (inspektoratu szkolnego powiatowego) jest dotychczasowa siedziba rad szkolnych okręgowych.

§ 6. W skład rady szkolnej powiatowej wchodzą:

a) inspektor szkolny, a gdzie jest ich więcej jak jeden, wszyscy inspektorowie szkolni;

b) jeden duchowny każdego wyznania i obrządku, liczącego w powiecie więcej, niż tysiąc dusz, powołany przez kuratora na podstawie propozycji właściwych ordynarjatów biskupich, a o ile

chodzi o przedstawiciela innych wyznań, na podstawie zbiorowej propozycji wszystkich gmin wyznaniowych w powiecie;

c) trzej lub czterej przedstawiciele zawodu nauczycielskiego, z których dwu wybiera powiatowa konferencja nauczycielstwa szkół powszechnych ze swego grona, a dwóch wyznacza kurator: jednego z pośród dyrektorów lub kierowników państwowych seminarjów nauczycielskich, istniejących w powiecie, a gdzie seminarjów niema, z pośród nauczycieli kierujących jednej ze szkół powszechnych w powiecie, drugiego zaś z pośród dyrektorów lub kierowników jednej z państwowych szkół średnich ogólnokształcących, o ile w powiecie istnieją.

d) trzej delegaci rady powiatowej, o ile zaś w powiecie znajduje się miasto, objęte ustawą gminną z dnia 14 marca 1889 roku (dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 224), to prócz tego jeden delegat rady gminnej tego miasta;

e) starosta lub delegowany przez niego urzędnik;

f) trzej przedstawiciele ludności, zamieszkali w powiecie, powoływani przez kuratora z pośród sześciu osób, zaleconych przez radę szkolną powiatową, oraz dwaj ich zastępcy, wyznaczeni równocześnie przez kuratora z pośród tychże sześciu osób;

g) jeden z lekarzy szkolnych, wyznaczony przez kuratora — w braku zaś lekarzy szkolnych, lekarz powiatowy.

Kolegja, wymienione w punktach c) i d), wybierają równocześnie taką samą ilość zastępców członków rady szkolnej powiatowej.

Wszyscy członkowie rady i ich zastępcy powinni mieć stałe miejsce zamieszkania na obszarze powiatu. Ustanie tego warunku powoduje utratę mandatu.

§ 7. W skład rady szkolnej miejskiej w miastach rządzących się własnem statutem wchodzą:

a) inspektor szkolny, a gdzie jest ich więcej, niż jeden, wszyscy inspektorowie szkolni;

b) jeden duchowny każdego wyznania i obrządku, liczącego więcej, niż pięćset dusz w mieście, powołany w sposób wskazany w § 6 punkt b) niniejszego rozporządzenia;

c) pięciu przedstawicieli zawodu nauczycielskiego, z których trzech wybiera miejscowa konferencja nauczycielstwa szkół powszechnych ze swego grona, a pozostałych dwóch wyznacza Kura-

tor: jednego z pośród dyrektorów państwowych seminarjów nauczycielskich, istniejących w mieście, drugiego zaś z pośród dyrektorów jednej z państwowych szkół średnich ogólnokształcących, istniejących w mieście;

d) czterej delegaci rady miejskiej na czas trwania ich mandatu do tej rady;

e) prezydent miasta lub jego zastępca;

f) trzej przedstawiciele społeczeństwa, zamieszkali w mieście, powoływani w sposób, określony w § 6 punkt f) niniejszego rozporządzenia;

g) jeden z lekarzy szkolnych, wyznaczany przez Kuratora, w braku zaś lekarzy szkolnych — fizyk miejski.

Kolegja, wymienione pod c), d), wybierają równocześnie po jednym zastępcy członka rady szkolnej miejskiej.

§ 8. Przewodniczącym rady szkolnej powiatowej, względnie miejskiej, jest inspektor szkolny, a jeśli ich jest w powiecie, względnie w mieście, dwóch lub więcej, ten, którego wyznaczy Kurator. Jako przewodniczący rady szkolnej powiatowej, względnie miejskiej, wchodzi on w zakresie administracji szkolnej we wszystkie uprawnienia i obowiązki, które w myśl obowiązujących przepisów dotychczas należały do naczelnika powiatowej władzy politycznej, jako przewodniczącego rady szkolnej okręgowej.

§ 9. Zastępcę przewodniczącego wybiera rada szkolna zarówno powiatowa, jak miejska, ze swego grona. W czasie, gdy przewodniczący nie urzęduje, zastępca jego wchodzi we wszystkie uprawnienia i obowiązki przewodniczącego prócz prawa wizytowania szkół i jest odpowiedzialny przed Kuratorem za urzędowanie biura właściwej rady szkolnej.

§ 10. Okres czynności rady szkolnej zarówno powiatowej, jak miejskiej, trwa trzy lata.

§ 11. Istniejący na zasadzie § 11 ustawy galicyjskiej z dnia 26 czerwca 1899 (dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 84) o radach szkolnych okręgowych wydział wykonawczy będzie się składał: a) z przewodniczącego rady szkolnej; b) z dwóch członków rady szkolnej powiatowej, w siedzibie rady zamieszkałych, a przez nią w tym celu wybieranych, w miastach zaś z własnym statutem z trzech członków w ten sam sposób wybieranych.

§ 12. Zamiejscowi członkowie rady szkolnej powiatowej otrzy-

mują djety i koszta podróży według zasad, ustanowionych dla funkcjonarjuszów państwowych, o ile zaś takimi nie są, jak urzędnicy VII stopnia służbowego.

§ 13. Członkowie rady szkolnej powiatowej, lub miejskiej, wymienieni w §§ 6 i 7 w punkcie c) ust. 1 i w punktach d), f), tracą mandat, o ile, mimo doręczenia im wezwania, będą bez należytego usprawiedliwienia nieobecni na trzech posiedzeniach rady z rzędu.

Przewodniczący rady szkolnej powiatowej lub miejskiej zawiadomi o tem Kuratora celem powołania zastępców (§§ 6 i 7).

O ile zaniedbania, wskazanego w ustępie 1, dopuszcza się dyrektor (nauczyciel kierujący) lub lekarz szkolny (§§ 6 i 7, punkt c) ust. 2 i 3, oraz punkt g) niniejszego rozporządzenia), przewodniczący rady szkolnej powiatowej, względnie miejskiej, zawiadomi o tem Kuratora, który wezwie ich do usprawiedliwienia się i wyznaczy ewentualnie innych członków z tej samej kategorji.

§ 14. W skład rady szkolnej miejscowej wchodzą:

a) jeden przedstawiciel gminy, wybrany przez radę gminną na czas trwania mandatu do rady gminnej, o ile zaś do zakresu działania jednej i tej samej rady szkolnej miejscowej należy kilka gmin, to odpowiednia ilość przedstawicieli;

b) dwaj przedstawiciele ludności, wyznaczeni aż do odwołania przez radę szkolną powiatową;

c) kierownik szkoły, o ile zaś jednej i tej samej radzie szkolnej miejscowej podlega kilka szkół, — to wyznaczony przez radę szkolną powiatową kierownik jednej z nich.

Nauczyciele kierujący innych szkół, znajdujących się na obszarze działania rady szkolnej miejscowej, uczestniczą w obradach z głosem doradczym.

Kolegją, wymienione w punktach a), b), wybierają równocześnie taką samą ilość zastępców członków rady szkolnej miejscowej.

Wszyscy członkowie i zastępcy powinni mieć stałe miejsce zamieszkania na obszarze, podległym radzie szkolnej miejscowej.

Ustanie tego warunku powoduje utratę mandatu.

§ 15. Przewodniczącego rady szkolnej miejscowej wybiera rada z pośród swych członków, wymienionych w § 14 lit. a), b).

§ 16. Członkowie rady szkolnej miejscowej, wymienieni w § 14 w punktach a), b), tracą mandat, o ile mimo doręczenia im zapro-

szenia, a bez należytego usprawiedliwienia nie będą obecni na trzech posiedzeniach rady z rzędu. Przewodniczący rady szkolnej miejscowej zawiadamia o tem radę szkolną powiatową celem powołania zastępców.

O ile zaniedbania, określonego w ustępie 1, dopuszcza się kierownik szkoły, przewodniczący rady szkolnej miejscowej zawiadamia o tem radę szkolną powiatową, która wzywa kierownika szkoły do usprawiedliwienia się i w razie potrzeby wyznacza innego kierownika szkoły lub nauczyciela na członka rady szkolnej miejscowej.

§ 17. Okres czynności rady szkolnej miejscowej trwa dwa lata.

§ 18. W miastach, rządzących się własnym statutem, czynności rady szkolnej miejscowej sprawuje rada szkolna miejska.

§ 19. Sprzeczne z treścią §§ 5—19 niniejszego rozporządzenia przepisy ustaw galicyjskich z dnia 26 czerwca 1899 (dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 58) o władzach nadzorczych miejscowych dla szkół ludowych tracą moc obowiązującą.

Do art. 9 ustawy:

§ 20. Postanowienia art. XII galicyjskiej ustawy krajowej z dnia 15 lutego 1903 r. (dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 39) o Radzie Szkolnej Krajowej, oraz postanowienia art. 19, ust. 3 ustawy galicyjskiej o radach szkolnych okręgowych z dnia 26 czerwca 1899 roku (dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 84), dotyczące dostarczania Radzie Szkolnej Krajowej, względnie radom szkolnym okręgowym przez polityczną władzę krajową lub powiatową potrzebnych pomieszczeń, oraz sił pomocniczych, jakoteż opędzania ich potrzeb kancelaryjnych, znosi się. Termin ustania tego obowiązku ustalają Kurator Okręgu Szkolnego Lwowskiego i Generalny Delegat Rządu we Lwowie we wzajemnem porozumieniu.

Po tym terminie wydatki na pomieszczenie władz szkolnych, personel i potrzeby kancelaryjne obciążą budżet Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

§ 21. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: (—) *Rataj*, Minister Spraw Wewnętrznych: (—) *Skulski*.

(Monitor Nr. 31 r. 1921).

10. Ustawa z dnia 30 stycznia 1920 r., poz. 61, nr. 11 d. u. o zniesieniu Sejmu i Wydziału Krajowego b. Królestwa Galicji i Lodomerji z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Art. 1. Znosi się ustanowiony statutem krajowym z 26 lutego 1861 r. (L. 20 austr. Dz. u. p.) Sejm b. Królestwa Galicji i Lodomerji z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, jak niemniej Wydział Krajowy.

Art. 2. Wszelkie prawa i obowiązki tegoż Sejmu przechodzą na Państwo Polskie.

Art. 3. Cały pod zarządem Sejmu, względnie Wydziału Krajowego, jako jego pełnomocnika, znajdujący się tak ruchomy, jak nieruchomy majątek b. Królestwa Galicji i Lodomerji z Wielkiem Księstwem Krakowskiem wraz z wszelkiemi prawami i przynależnościami staje się wyłączną własnością Państwa Polskiego, które nawzajem obejmuje wszelkie zobowiązania i długi tego kraju.

Art. 4. Zarząd, wymienionego w art. 3, majątku oraz fundacyj, dotąd przez Wydział Krajowy administrowanych, orzecznictwo w sprawach, dotąd do kompetencji Wydziału Krajowego należących, wykonywanie wszelkich innych agend tegoż Wydziału Krajowego, wreszcie uprawnienia administracyjno-wykonawcze Sejmu, o ile nie zostały lub nie zostaną przekazane innym organom, przechodzą aż do wprowadzenia jednolitej administracji w Państwie i zorganizowania ciał samorządnych wyższego rzędu na Tymczasowy Wydział Samorządowy. Istniejący dotąd Wydział Krajowy sprawować ma swe czynności aż do ukonstytuowania Tymczasowego Wydziału Samorządowego i objęcia przezeń przydzielonych mu tą ustawą agend.

Art. 5. Tymczasowy Wydział Samorządowy składa się z przewodniczącego, 6 członków i 3 zastępców. Przewodniczącym Wydziału będzie Generalny Delegat Rządu dla b. Królestwa Galicji i Lodomerji z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, zaś po zniesieniu Generalnej Delegatury zamianuje przewodniczącego Naczelnik Państwa na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych, uchwalony przez Radę Ministrów; 6 członków i 3 zastępców Wydziału wybierze Sejm Rzeczypospolitej Polskiej na propozycję Rządu. Wybrani członkowie Wydziału powołują ze swego grona zastępcę przewodniczącego. Na przewodniczącego Tymczasowego Wydziału

Samorządowego przechodzą atrybucje, dotąd Marszałkowi Krajowemu przysługujące.

Art. 6. Aż do ustawowego zorganizowania ciał samorządnych wyższego rzędu i określenia ich kompetencji skarbowej, pobierane będą nadal, przewidziane w ustawach dotychczas obowiązujących w b. Królestwie Galicji i Lodomerji z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, dodatki krajowe od podatków, oraz wszelkie opłaty krajowe i wpływać one będą na rzecz Skarbu Państwa na rachunek wydatków, połączonych ze spełnianiem przez Tymczasowy Wydział Samorządowy zadań mu przydzielonych. Tymczasowy Wydział Samorządowy przedłoży Sejmowi Rzeczypospolitej Polskiej do zatwierdzenia preliminarz dochodów i wydatków.

Art. 7. Wraz z objęciem przez Tymczasowy Wydział Samorządowy agend Wydziału Krajowego b. Królestwa Galicji i Lodomerji z Wielkiem Księstwem Krakowskiem — wszyscy stali funkcjonarjusze tegoż Wydziału, jego zakładów i instytucyj, przechodzą po złożeniu przepisanej przysięgi, względnie ślubowania, na etat Państwa Polskiego i stają się funkcjonarjuszami państwowymi.

Art. 8. Wszystkie sprzeczne z niniejszą ustawą krajowe i państwowe ustawy, tudzież rozporządzenia, patenty i inne przepisy prawne, dotąd w b. Królestwie Galicji i Lodomerji z Wielkiem Księstwem Krakowskiem obowiązujące — tracą moc.

Art. 9. Wykonanie tej ustawy porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z interesowanymi ministrami.

Art. 10. Ustawa ta wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Marszałek: *Trąmpczyński*, Prezydent Ministrów: *L. Skulski*, Minister Spraw Wewnętrznych: *S. Wojciechowski.*

11. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dn. 27. IV. 1920, poz. 234, nr. 39 d. u., wydane w porozumieniu z Ministrem Skarbu w przedmiocie przekazania Ministrowi Skarbu niektórych uprawnień Sejmu i Wydziału Krajowego b. Królestwa Galicji i Lodomerji z Wielkiem Ks. Krakowskiem.

Art. 1. Stosownie do art. 4 ustawy z dn. 30 stycznia 1920 r. o zniesieniu Sejmu i Wydziału Krajowego b. Królestwa Galicji i Lodomerji z Wielkiem Ks. Krakowskiem (Dz. Ustaw Nr. 11 z dnia

10 lutego 1920 r., poz. 61), przekazuje się Ministrowi Skarbu uprawnienia administracyjno-wykonawcze b. Sejmu Galicyjskiego odnoszące się do Banku Krajowego Królestwa Galicji i Lodomerji z Wielkiem Ks. Krakowskiem, oraz agendy b. Wydziału Krajowego, odnoszące się do tegoż Banku.

Art. 2. Rozporządzenie niniejsze nabiera mocy obowiązującej z chwilą ogłoszenia w Dzienniku Ustaw.

Warszawa, dnia 27 kwietnia 1920 r.

Minister Spraw Wewnętrznych: *S. Wojciechowski,* Minister Skarbu: *W. Grabski.*

C) Kresy wschodnie.

12. Umowa o preliminaryjnym pokoju i rozejmie między Rzecząpospolitą Polską z jednej a Rosyjską Federacyjną Socjalistyczną Republiką Rad i Ukraińską Socjalistyczną Republiką Rad z drugiej strony, podpisana w Rydze w dniu 12 października 1920 r. (poz. 161, nr. 28 d. u.).

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
NACZELNIK PAŃSTWA POLSKIEGO

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu o tem wiedzieć należy, wiadomem czynimy:

w dniu 12 października 1920 roku podpisane zostały, pomiędzy Rzecząpospolitą Polską z jednej strony, a Rosyjską Socjalistyczną Federacyjną Republiką Rad i Ukraińską Socjalistyczną Republiką Rad z drugiej P r e l i m i n a r j a P o k o j o w e i U m o w a o R o z e j m i e o następującem brzmieniu dosłownem:

Rzeczpospolita Polska z jednej, a Rosyjska Socjalistyczna Republika Rad i Ukraińska Socjalistyczna Republika Rad z drugiej strony, kierując się pragnieniem położenia możliwie najprędzej kresu krwawej wojnie, wynikłej między niemi, oraz wypracowania warunków, które stanowić mają podstawę trwałego, honorowego i na wzajemnem porozumieniu opartego pokoju, postanowiły wszcząć rokowania celem zawarcia rozejmu i ustalenia przedwstępnych warunków pokoju i wyznaczyły w charakterze swoich pełnomocników:

RZĄD RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ:

Jana Dąbskiego, oraz Norberta Barlickiego, Doktora Stanisława Grabskiego, Doktora Witolda Kamienieckiego, Doktora Władysława Kiernika, Generała Mieczysława Kulińskiego, Adama Mieczkowskiego, Leona Wasilewskiego, Ludwika Waszkiewicza i Michała Wichlińskiego;

RZĄDY ROSYJSKIEJ SOCJALISTYCZNEJ FEDERACYJNEJ REPUBLIKI RAD I UKRAIŃSKIEJ SOCJALISTYCZNEJ REPUBLIKI RAD:

Adolfa Joffego, oraz Siergieja Kirowa, Dmitrija Manuilskiego i Leonida Oboleńskiego,

którzy po wymianie swych pełnomocnictw, uznanych za wystarczające i sporządzone w należytej formie, zgodzili się na następujące postanowienia:

Art. 1. Obie układające się strony — zgodnie z zasadą stanowienia narodów o sobie — uznają niepodległość Ukrainy i Białorusi, oraz zgadzają się i postanawiają, że wschodnią granicę Polski, a więc granicę między Polską z jednej, a Ukrainą i Białorusią z drugiej strony stanowi linja:

wzdłuż rzeki Dźwiny (Zap. Dwina) od granicy Łotwy z Rosją aż do punktu, w którym granica b. gubernji Wileńskiej styka się z granicą byłej gubernji Witebskiej; dalej granicą byłych gubernij Wileńskiej i Witebskiej, aż do wsi i stacji kolejowej Orzechowno (Oriechowno), które pozostają po stronie polskiej, poczem znowu wschodnią granicą byłej gubernji Wileńskiej aż do punktu, w którym schodzą się powiaty: Dziśnieński, Lepelski i Borysowski; dalej od tego punktu do wsi Mała Czernica (Mał. Czernica), która po stronie białoruskiej, stąd na południowy zachód wpoprzek jeziora na rzece Berezynie do wsi Zarzeczyck (Zarieczick), która po stronie białoruskiej, poczem ku południowemu zachodowi aż do rzeki Wilji (Wilia) do punktu na wschód od Dołhinowa (Dołginowo); dalej rzeką Wilją aż do traktu, idącego na południe od Dołhinowa, stąd na południe do rzeki Ilji (nazwy rzeki na mapie niema), Iją w dół do połączenia jej z rzeką Rybczanką (Rybczanka), przyczem miasteczko Ilja (Ilia) pozostaje po stronie polskiej; Rybczanką na południe do stacji kolejowej

Radoszkowicze (Radoszkowiczi), przyczem stacja i miasteczko po stronie białoruskiej, dalej na wschód od miasteczka Rakow (Rakow), wsi Wołma (Wołma) i Rubieżewicze (Rubieżewiczi) do linji kolejowej Mińsk-Baranowicze przy miejscowości Kołosowo (Kołosowo), która po stronie polskiej; dalej na południe w połowie drogi między Nieświeżem (Nieświż) a Cimkowiczami (Timkowiczi), dalej na południe w połowie drogi między Kleckiem (Kleck) a Cimkowiczami, dalej na południe do szosy Warszawsko-Moskiewskiej, przecinając tę szosę na zachód od Filipowicz (Filipowiczi); dalej najkrótszą drogą do rzeki Łań (Łań) koło wsi Czudzin (Czudzin), pozostawiając tę wieś po stronie polskiej; dalej wzdłuż rzeki Łań do ujścia jej do Prypeci (Pripiat'), dalej Prypecią na wschód siedem kilometrów, skąd na południe do rzeki Stwigi (Stwiga) w punkcie jej najbardziej wysuniętym na zachód, poczem w górę rzeką Stwigą aż do punktu, w którym rzeka ta przecina granicę byłych gubernij Mińskiej i Wołyńskiej, stąd granicą tych gubernij do granicy powiatów Rowieńskiego i Owruckiego i tą granicą powiatów aż do przecięcia linji kolejowej na zachód od stacji Ochotnikowo (Ochotnikowo) i miasteczka Rokitno (Rakitna); dalej na południe w górę rzeczką Lwa (Lwa), aż do jej źródeł i stąd do połączenia się rzeki Korczyk (Korczik) z rzeką Słuczą (Słucz'), dalej w górę Korczykiem, pozostawiając miasto Korzec (Koriec) po stronie polskiej; dalej na południowy zachód, pozostawiając Kilikijów (Kilikiew) po stronie ukraińskiej, do Milatyna (Miliatin), który po stronie polskiej, następnie na południe poprzez linję kolejową Równo-Szepietówka (Rowno-Szepietowka) i rzekę Horyń (Goryń) do rzeki Wilji (Wilia), przyczem miasto Ostróg (Ostrog) po stronie polskiej; dalej w górę Wilją, do Nowego Stawu (Now. Staw), który po stronie ukraińskiej, stąd ogólnie w kierunku południowym wpoprzek Horynia koło Łanowiec (Łanowcy), miejscowość ta po stronie polskiej, i w dalszym ciągu rzeki Zbrucza (Zbrucz), pozostawiając miejscowość Białozórka (Biełozierka) po stronie polskiej, a następnie linją Zbrucza do ujścia tej rzeki do Dniestru (Dniestr).

Przy określaniu granicy, przebiegającej wzdłuż rzeki, rozu-

mie się przy rzekach splawnych nurt głównego koryta, a przy rzekach niespławnych środkową linję największego ramienia.

Granica powyższa jest opisana podług mapy rosyjskiej (w skali 25 wiorst w calu angielskim), dołączonej do niniejszej umowy, i wyznaczona czerwoną barwą. (Załącznik Nr. 1 — Mapa).

W razie różnic między tekstem a mapą będzie rozstrzygał tekst.

Rosja i Ukraina zrzekają się wszelkich praw i pretensji do ziem na zachód od tej granicy położonych. Ze swej strony Polska zrzeka się na rzecz Ukrainy i Białorusi wszelkich praw i pretensji do ziem, położonych na wschód od tej granicy.

Szczegółowe wyznaczenie i przeprowadzenie na miejscu powyższej granicy państwowej, oraz ustawienie znaków granicznych należy do specjalnej mieszanej komisji granicznej, która powołana będzie natychmiast po ratyfikacji umowy niniejszej.

Obie układające się strony zgadzają się, że o ile w skład ziem, położonych na zachód od określonej wyżej granicy, wchodzą terytorja sporne między Polską a Litwą — sprawa przynależności tych terytorjów do jednego z tych dwóch państw należy wyłącznie do Polski i Litwy.

Art. II. Obie układające się strony zapewniają sobie nawzajem całkowite poszanowanie suwerenności państwowej i powstrzymanie się od jakiegokolwiek mieszania się w wewnętrzne sprawy drugiej strony, przyczem obie układające się strony postanawiają umieścić w traktacie pokojowym zobowiązanie, iż nie będą one tworzyły ani popierały organizacyj, mających na celu walkę zbrojną z drugą układającą się stroną, mających na celu obalenie ustroju państwowego lub społecznego strony drugiej, czyniących zamach na jej całość terytorjalną, jak również organizacyj przypisujących sobie rolę rządu strony przeciwnej.

Z chwilą ratyfikacji niniejszej umowy obie układające się strony zobowiązują się nie popierać cudzych działań wojennych przeciwko drugiej stronie.

Art. III. Obie układające się strony zobowiązują się zamieścić w traktacie pokojowym przepisy w przedmiocie swobodnego wyboru (opcji) obywatelstwa polskiego, względnie rosyjskiego lub ukraińskiego, z tem, że osobom, wykonywującym prawo wyboru (optantom), przysługiwać będą bez żadnych wyjątków wszystkie

te prawa, które w traktacie pokojowym będą przyznane obywatelom obu stron.

Art. IV. Obie układające się strony zobowiązują się umieścić w traktacie pokojowym postanowienia, zapewniające z jednej strony osobom narodowości polskiej w Rosji i Ukrainie te wszystkie prawa, zabezpieczające swobodny rozwój kultury, języka i wywykonywanie obrządków religijnych, z jakich korzystać będą osoby narodowości rosyjskiej i ukraińskiej w Polsce, a z drugiej strony osobom narodowości rosyjskiej i ukraińskiej w Polsce te wszystkie prawa, zabezpieczające swobodny rozwój kultury, języka i wykonywanie obrządków religijnych, z jakich korzystać będą osoby narodowości polskiej w Rosji i Ukrainie.

Art. V. Obie układające się strony zrzekają się wzajemnie zwrotu swych kosztów wojennych, t. j. wydatków państwowych na prowadzenie wojny między niemi, jak również odszkodowania za straty wojenne, t. j. za straty, które były wyrządzone w czasie tej wojny im lub ich obywatelom na terenie operacyj wojennych przez działanie i zarządzenia wojenne.

Art. VI. Obie układające się strony zobowiązują się zamieścić w traktacie pokojowym przepisy, dotyczące wymiany jeńców wojennych i zwrotu rzeczywistych kosztów ich utrzymania.

Art. VII. Z chwilą podpisania umowy niniejszej powołane będą natychmiast komisje mieszane w celu niezwłocznego wydania zakładników, oraz niezwłocznej wymiany jeńców cywilnych, osób internowanych, a w miarę możności i jeńców wojennych, i zorganizowanie powrotu wygnańców, uchodźców i emigrantów.

Wymienionym komisjom mieszanym przysługuje prawo sprawowania opieki i niesienia pomocy jeńcom wojennym i cywilnym, osobom internowanym, zakładnikom, oraz wygnańcom, uchodźcom i emigrantom.

Celem uregulowania kwestyj, związanych z natychmiastowym powrotem zakładników, jeńców cywilnych, osób internowanych, uchodźców, wygnańców i emigrantów, oraz jeńców wojennych — strony zobowiązują się niezwłocznie po podpisaniu niniejszej umowy zawrzeć oddzielny układ w tej sprawie.

Art. VIII. Obie układające się strony zobowiązują się niezwłocznie po podpisaniu niniejszej umowy wydać odpowiednie rozporządzenia o zawieszeniu postępowania sądowego, administra-

cyjnego, dyscyplinarnego, oraz wszelkiego innego, wszczętego w stosunku do jeńców cywilnych, osób internowanych, zakładników, wygnańców, emigrantów, jeńców wojennych, jak również o natychmiastowem wstrzymaniu wykonania kar, wymierzonych przeciwko tym osobom na jakiejkolwiek drodze.

Wstrzymanie wykonania kar może nie powodować wypuszczenia na wolność; w tym jednak wypadku osoby te winny być natychmiast wydane władzom ich państwa, wraz z wszystkiemi aktami.

Jeśli jednak dana osoba oświadczy, iż nie życzy sobie powrotu do ojczyzny, lub władze ojczyste nie zgodzą się na jej przyjęcie, osoba ta może być ponownie pozbawiona wolności.

Art. IX. Obie układające się strony zobowiązują się umieścić w traktacie pokojowym przepisy w przedmiocie amnestji, a mianowicie Polska dla obywateli rosyjskich i ukraińskich w Polsce, a Rosja i Ukraina dla obywateli polskich w Rosji i Ukrainie.

Art. X. Obie układające się strony zobowiązują się umieścić w traktacie pokojowym postanowienia, dotyczące rozrachunku wzajemnego i likwidacji, i oprzeć je na zasadach następujących:

1) Z poprzedniej przynależności części ziem Rzeczypospolitej Polskiej do byłego Imperjum Rosyjskiego nie wynikają dla Polski w stosunku do Rosji żadne zobowiązania i ciężary.
2) Obie układające się strony zrzekają się wzajemnie wszelkich praw do majątku państwowego, związanego z terytorjum strony przeciwnej.
3) Przy rozrachunkach wzajemnych i likwidacji będzie uwzględniony aktywny udział ziem Rzeczypospolitej Polskiej w życiu gospodarczem byłego Imperjum Rosyjskiego.
4) Obie układające się strony zobowiązują się wzajemnie, na żądanie właścicieli, reewakuować i zwrócić w naturze, względnie w odpowiednim ekwiwalencie, mienie ruchome państwa, związane z ekonomicznem i kulturalnem życiem kraju, mienie ruchome ciał samorządowych, instytucyj, osób fizycznych i prawnych, zabrane albo ewakuowane przymusowo lub dobrowolnie, począwszy od 1 sierpnia nowego stylu 1914 roku, z wyjątkiem zdobyczy wojennych.
5) Będzie ustalone zobowiązanie zwrotu Polsce archiwów, bibljotek, dzieł sztuki, historycznych trofeów wojennych, za-

bytków i tym podobnych przedmiotów dorobku kulturalnego, wywiezionych z Polski do Rosji od czasu rozbiorów Rzeczypospolitej Polskiej.

6) Będzie ustalone wzajemne uregulowanie oparte na tytułach prawnych pretensyj osób fizycznych i prawnych stron obu, pretensyj powstałych do chwili podpisania niniejszej umowy, do rządu i instytucyj strony przeciwnej.

7) Ustalone będzie w traktacie pokojowym zobowiązanie Rosji i Ukrainy do przyznania Polsce i jej obywatelom największego uprzywilejowania w dziedzinie restytucji mienia i odszkodowania za straty okresu rewolucyjnego i wojny domowej w Rosji i Ukrainie.

Obie układające się strony zgadzają się, że punkty powyższe nie wyczerpują wszystkich szczegółów rozrachunków i likwidacji.

Art. XI. Obie układające się strony zobowiązują się przystąpić natychmiast po podpisaniu traktatu pokojowego do rokowań w przedmiocie konwencji o handlu i żegludze, konwencji sanitarnej, komunikacyjnej i pocztowo-telegraficznej, oraz o kompensacyjnej wymianie towarów.

Art. XII. Obie układające się strony zgadzają się umieścić w traktacie pokojowym przepisy o udzieleniu tranzyta dla Polski przez terytorja Rosji i Ukrainy, oraz dla Rosji i Ukrainy przez terytorjum Polski.

Art. XIII. Obie układające się strony zawierają równocześnie specjalną umowę w przedmiocie rozejmu, która stanowi składową część niniejszej umowy i posiada narówni z nią moc obowiązującą (Załącznik Nr. 2 — »Umowa o rozejmie«).

Art. XIV. Rosja i Ukraina oświadczają, że wszelkie zobowiązania, przyjęte przez nie wobec Polski, jak również prawa, przez nie nabyte umową niniejszą, stosują się do wszystkich terytorjów, położonych na wschód od linji granicznej, określonej w art. I niniejszej umowy, które to terytorja wchodziły w skład byłego Imperjum Rosyjskiego i przy zawieraniu umowy niniejszej były reprezentowane przez Rosję i Ukrainę.

Art. XV. Obie układające się strony zobowiązują się natychmiast po podpisaniu niniejszej umowy rozpocząć rokowania w przedmiocie zawarcia traktatu pokojowego.

Art. XVI. Umowa niniejsza sporządzona zostaje w języku

polskim, rosyjskim i ukraińskim, w dwóch egzemplarzach. Przy interpretacji umowy wszystkie trzy teksty będą uważane za autentyczne.

Art. XVII. Umowa niniejsza podlega ratyfikacji i staje się prawomocną z chwilą wymiany dokumentów ratyfikacyjnych, o ile umowa niniejsza wraz z załącznikami nie zawiera odmiennych postanowień.

Wymiana dokumentów ratyfikacyjnych i spisanie odpowiedniego protokółu nastąpi w Libawie.

Obie układające się strony zobowiązują się do ratyfikacji umowy niniejszej najpóźniej w przeciągu piętnastu dni od chwili jej podpisania. Wymiana dokumentów ratyfikacyjnych i spisanie protokółu nastąpić winny najpóźniej w przeciągu dni sześciu po upływie terminu, przewidzianego dla ratyfikacji.

Obie układające się strony zastrzegają, iż umowa w przedmiocie rozejmu (art. XIII) traci moc obowiązującą, jeśli w terminie przewidzianym dla wymiany dokumentów ratyfikacyjnych i spisania odpowiedniego protokółu czynności te z jakichkolwiek powodów nie będą dokonane.

Wznowienie działań wojennych nie może jednak w tym wypadku nastąpić wcześniej, niż w czterdzieści osiem godzin po upływie powyższego terminu.

Wszędzie, gdzie w umowie niniejszej wymienia się jako termin chwilę ratyfikacji umowy, rozumie się przez to chwilę wymiany dokumentów ratyfikacyjnych.

W dowód czego pełnomocnicy obu stron własnoręcznie podpisali umowę niniejszą i opatrzyli ją swemi pieczęciami.

Sporządzono i podpisano w Rydze, dnia dwunastego października tysiąc dziewięćset dwudziestego roku .

L. S. (—) *Jan Dąbski*, L. S. (—) *Norbert Barlicki*, L. S. (—) *Stanisław Grabski*, L. S. (—) *Witold Kamieniecki*, L. S. (—) *Władysław Kiernik*, L. S. (—) *Mieczysław Kuliński*, L. S. (—) *Adam Mieczkowski*, L. S. (—) *Leon Wasilewski*, L. S. (—) *Ludwik Waszkiewicz*, L. S. (—) *Michał Wichliński*.

L. S. (—) *A. Joffe*, L. S. (—) *S. Kirow*, L. S. (—) *D. Manuilski*, L. S. (—) *L. Oboleński*.

Załącznik Nr. 2.

UMOWA O ROZEJMIE.

Zgodnie z art. XIII umowy o preliminarjach pokojowych zostaje zawarta następująca umowa o rozejmie:

§ 1. Po upływie 144 godzin od chwili podpisania umowy o preliminarjach pokojowych, t. j. o godzinie 24 podług czasu środkowo-europejskiego dnia osiemnastego października tysiąc dziewięćset dwudziestego roku, obie umawiające się strony obowiązane są zaprzestać wszelkich działań wojennych na lądzie, wodzie i powietrzu.

§ 2. Wojska obydwóch umawiających się stron pozostają na zajmowanych przez nie aż do chwili zaprzestania działań wojennych w myśl paragrafu 1 pozycjach, jednak z tym warunkiem, by wojska rosyjsko-ukraińskie znajdowały się nie bliżej, niż w odległości 15 km. od ustalonej linji frontu polskiego w chwili zaprzestania działań wojennych.

§ 3. Powstały w ten sposób między obydwoma frontami pas szerokości 15 km. stanowi strefę neutralną w znaczeniu wojskowem, która znajduje się w zarządzie administracyjnym tej strony, do której to terytorjum należeć ma na zasadzie preliminarjów pokojowych.

§ 4. Na odcinku od rejonu Nieświeża aż do rzeki Dźwiny wojska polskie zajmują linję granicy państwowej, ustalonej w art. 1 preliminarjów pokojowych, wojska rosyjsko-ukraińskie na 15 km. na wschód od tej linji.

§ 5. Wszystkie ruchy wojsk, wynikające z §§ 2 i 4, winny się odbyć z szybkością nie mniejszą, niż 20 km. na dobę i nie później rozpocząć jak w 24 godziny po zaprzestaniu działań wojennych, t. j. nie później niż do 24 godziny według czasu środkowo-europejskiego dnia dziewiętnastego października tysiąc dziewięćset dwudziestego roku.

§ 6. Po ratyfikacji preliminarjów pokojowych wojska obydwóch umawiających się stron zostają cofnięte na swoje państwowe terytorjum z szybkością nie mniejszą niż 20 km. na dobę i umieszczają się nie bliżej niż 15 km. po obydwu stronach granicy państwowej.

Powstała w ten sposób strefa szerokości 30 km. stanowi pas

neutralny w znaczeniu wojskowem, pozostający w zarządzie administracyjnym tej strony, do której dany obszar należy.

§ 7. W strefie neutralnej w myśl §§ 3 i 6 nie wolno trzymać oddziałów siły zbrojnej z wyjątkiem oddziałów wojsk polskich niezbędnych do zajęcia obszaru w myśl § 4. Siła i rozmieszczenie tych oddziałów winny być przez dowództwo wojsk polskich podane do wiadomości strony przeciwnej.

§ 8. Szczegółowe zarządzenia w związku z wykonaniem niniejszej umowy wydają obustronne dowództwa (nie niżej dowództw dywizji), w razie potrzeby po wzajemnem porozumieniu się. One też w tym celu natychmiast po podpisaniu umowy o rozejmie i preliminarjach wysyłają oficerów łącznikowych z niezbędnym personalem do dowództw dywizji i armji strony przeciwnej. Oficerom tym, zarówno jak ich personelowi i bagażom, gwarantują obie strony nietykalność dyplomatyczną, bezpieczeństwo osobiste, swobodę ruchów i komunikowania się ze swemi władzami.

Celem kontroli wykonania niniejszej umowy, a także dla rozstrzygania mogących wyniknąć sporów, oraz regulowania koniecznych spraw, zostanie utworzona Mieszana Wojskowa Komisja Rozjemcza, której skład, miejsce urzędowania, kompetencje i organa wykonawcze określą Naczelne Dowództwa stron obu po wzajemnem porozumieniu się.

§ 9. Przy opuszczaniu, zgodnie z §§ 4 i 6, zajmowanych terenów, wojska pozostawiają zupełnie nietknięty cały znajdujący się na miejscu majątek, jako to: budynki państwowe, społeczne i prywatne, drogi żelazne i będący na miejscu cały tabor kolejowy, mosty i urządzenia stacyjne, telegrafy, telefony i inne środki łączności, nie będące majątkiem wojskowym danej armji, składy, zboże na polu i śpichrzach, inwentarz żywy i martwy, przemysłowy, rolniczy, wszelkie surowce i t. d. — tak stanowiące własność państwową lub samorządową, jak i osób prawnych i fizycznych.

Przy odejściu wojsk nie wolno brać zakładników lub ewakuować ludności cywilnej. Nie wolno względem tej ludności stosować jakichkolwiek represyj, wywłaszczać, rekwirować lub przymusowo wykupywać jej mienie.

§ 10. Na czas trwania rozejmu zawiesza się wszelki ruch lądem, wodą i powietrzem, pomiędzy obiema walczącemi stronami.

Wyjątki w poszczególnych wypadkach będą ustalone przez Mieszaną Wojskową Komisję Rozjemczą, utworzoną na zasadzie § 8.

§ 11. Oddziały i osoby wojskowe przekraczające postanowienia niniejszej umowy będą traktowane jako jeńcy wojenni.

§ 12. Rozejm niniejszy zawiera się na dni 21, każda jednak strona ma prawo wypowiedzieć go na 48 godzin naprzód.

O ile przed upływem terminu rozejmu żadna ze stron go nie wypowie, rozejm przedłuża się automatycznie aż do ratyfikacji definitywnego traktatu pokojowego i każda strona ma prawo wypowiedzieć go na 14 dni naprzód.

Niezależnie od powyższych postanowień i zgodnie z art. XVII umowy o preliminarjach pokojowych, rozejm niniejszy traci moc obowiązującą, jeśli w terminie, przewidzianym dla wymiany dokumentów ratyfikacyjnych i spisania odpowiedniego protokółu, czynności te z jakichkolwiek powodów dokonane nie będą. Wznowienie działań wojennych nie może jednak nastąpić wcześniej, niż w 48 godzin po upływie terminu wymiany dokumentów ratyfikacyjnych.

§ 13. Umowa niniejsza stanowi część składową umowy o preliminarjach pokojowych i ma tę samą moc obowiązującą.

W dowód czego pełnomocnicy obu stron umowę niniejszą własnoręcznie podpisali.

Sporządzono i podpisano w Rydze, dnia dwunastego października tysiąc dziewięćset dwudziestego roku.

Jan Dąbski, Norbert Barlicki, Stanisław Grabski, Witold Kamieniecki, Władysław Kiernik, Mieczysław Kuliński, Adam Mieczkowski, Leon Wasilewski, Ludwik Waszkiewicz, Michał Wichliński.

A. Joffe, S. Kirow, D. Manuilski, L. Oboleński.

Zaznajomiwszy się z postanowieniami pomienionych P r e l i m i n a r j ó w P o k o j o w y c h i U m o w y o R o z e j m i e, w myśl upoważnienia udzielonego przez Sejm ustawą z dnia 22 października roku 1920, P r e l i m i n a r j a P o k o j o w e i U m o w ę o R o z e j m i e r a t y f i k u j ę i oświadczam, że będą one ściśle wykonywane.

Na dowód czego niniejszy akt ratyfikacyjny został podpisany i opatrzony pieczęcią Rzeczypospolitej Polskiej.

Józef Piłsudski, Minister Spraw Zagranicznych: *E. Sapieha.*

13. Ustawa z dn. 22 października 1920 r. (poz. 667, nr. 101 d. u.) o ratyfikacji umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie między Rzecząpospolitą Polską a Rosyjską Federacyjną Socjalistyczną Republiką Rad i Ukraińską Socjalistyczną Republiką Rad, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r.

Art. 1. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej zatwierdza umowę o preliminaryjnym pokoju i rozejmie między Rzecząpospolitą Polską z jednej, a Rosyjską Federacyjną Socjalistyczną Republiką Rad i Ukraińską Socjalistyczną Republiką Rad z drugiej strony, podpisaną przez Przedstawicieli Rzeczypospolitej Polskiej na Konferencji Pokojowej w Rydze: Jana Dąbskiego, oraz Norberta Barlickiego, Stanisława Grabskiego, Witolda Kamienieckiego, Władysława Kiernika, Mieczysława Kulińskiego, Adama Mieczkowskiego, Leona Wasilewskiego, Ludwika Waszkiewicza i Michała Wichlińskiego w dniu 12 października 1920 roku.

Art. 2. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej upoważnia Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego do podpisania ratyfikacji umowy powyższej w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 3. Wykonanie niniejszej ustawy poleca się Prezydentowi Ministrów i Ministrowi Spraw Zagranicznych.

Marszałek: *Trąmpczyński*, Prezydent Ministrów: w z. *Daszyński*, Minister Spraw Zagranicznych: *E. Sapieha*.

14. Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 27 listopada 1920 r., poz. 762, nr. 115 d. u. w przedmiocie zniesienia i likwidacji Tymczasowego Zarządu Terenów Przyfrontowych i Etapowych.

Na podstawie ustawy z dnia 22 października 1920 r. o ratyfikacji umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. (Dz. Ust. R. P. z 1920 roku Nr. 101, poz. 667) art. 1 tejże umowy, oraz art. 15 i 19 dekretu z dnia 3 stycznia 1918 r. o tymczasowej organizacji władz naczelnych (Dz. Pr. Kr. P. z 1918 r. Nr. 1, poz. 1) Rada Ministrów zarządza, zgodnie z uchwałą swoją z d. 18 listopada 1920 r., co następuje:

§ 1. Tymczasowy Zarząd Terenów Przyfrontowych i Etapowych, powołany do życia rozkazem Wodza Naczelnego W. P. z dnia 9 września 1920 r., znosi się.

Wszystkie rozporządzenia tego Zarządu, tudzież rozporządzenia b. Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich, oraz b. Zarządu Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego, ogłoszone we właściwych dziennikach urzędowych, o ile nie zostały zniesione lub zmienione późniejszemi rozporządzeniami, pozostają aż do odwołania w mocy.

§ 2. Minister Spraw Wewnętrznych przejmie pod bezpośredni zarząd powierzonego sobie Ministerstwa departamenty prezydjalny i administracyjny, wydział gospodarczy, oraz ogólną kancelarję Tymczasowego Zarządu Terenów Przyfrontowych i Etapowych, pozostałe zaś departamenty i wydziały tego zarządu przekaże innym władzom, a mianowicie:

I. Departamenty:

1) skarbowy — Ministerstwu Skarbu;

2) dóbr państwowych i lasów, oraz rolnictwa — Ministerstwu Rolnictwa i Dóbr Państwowych;

3) przemysłu i handlu — Ministerstwu Przemysłu i Handlu;

4) aprowizacji — Ministerstwu Aprowizacji;

5) techniczny i robót publicznych — Ministerstwu Robót Publicznych;

6) oświecenia publicznego — Ministerstwu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

II. Wydziały:

1) opieki społecznej — Ministerstwu Pracy i Opieki Społecznej;

2) statystyczny — Głównemu Urzędowi Statystycznemu;

3) zdrowia publicznego — Ministerstwu Zdrowia Publicznego;

4) więzienny — Ministerstwu Sprawiedliwości;

5) strat wojennych — Głównemu Urzędowi Likwidacyjnemu.

Równocześnie przekaże się Ministrom i innym władzom naczelnym, w porozumieniu z niemi, cały personel rzeczonych departamentów i wydziałów, zarówno już pracujący — jak angażowany przez Szefa b. Zarządu, lecz jeszcze niepracujący.

Porozumienie to powinno być uskutecznione do 1 grudnia 1920 r.

§ 3. Minister Spraw Wewnętrznych ureguluje wszelkie zobowiązania wobec personelu b. Zarządu Terenów Przyfrontowych

i Etapowych do chwili przejęcia go przez władze, wskazane w § 2, tudzież wobec personelu nieprzejętego przez te władze.

§ 4. Przekazanie inwentarza władzom, wskazanym w § 2, powinno być uskutecznione na podstawie szczegółowych spisów i protokółów.

Przedmioty, podlegające przekazaniu, powinny być uprzednio oszacowane albo na podstawie rachunków, posiadanych przez Szefa b. Zarządu, albo na podstawie norm lub cen, ustalonych przy przyjęciu tych przedmiotów przez Tymczasowy Zarząd Terenów Przyfrontowych od Komisyj Likwidacyjnych b. Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich i b. Zarządu Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego.

§ 5. Minister Spraw Wewnętrznych dopełni podziału sum, obciążających poszczególne departamenty i wydziały Tymczasowego Zarządu Terenów Przyfrontowych i Etapowych, oraz podległe temuż instytucje i urzędy, celem rozrachunku z właściwemi władzami. Szczegółowe wykazy tych sum służyć będą za podstawę do wyliczenia się z awansu w wysokości 25.000.000 marek polskich, danego do dyspozycji Szefa b. Zarządu Terenów Przyfrontowych i Etapowych.

§ 6. Władze, wskazane w § 2, przejmą na swój rachunek awanse, wydane departamentom i wydziałom Tymczasowego Zarządu Terenów Przyfrontowych i Etapowych, oraz podległych temuż urzędom; po dopełnieniu zaś potrzebnych rozrachunków z właściwemi urzędami złożą ostateczne sprawozdanie z awansów Ministrowi Skarbu.

§ 7. Inwentarz, a w szczególności akta i dokumenty b. Zarządów Cywilnych Ziem Wschodnich, oraz Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego, potrzebne do funkcjonowania urzędów, przekażą Komisje Likwidacyjne tych zarządów władzom, wskazanym w § 2.

Przejęcia inwentarza, oraz jego podziału, dokona Komisja Międzyministerjalna, której skład wyznaczy Prezydent Ministrów w porozumieniu z interesowanemi władzami.

§ 8. Na pokrycie wydatków, związanych z wykonaniem niniejszego rozporządzenia, w szczególności zaś na cele, wskazane w § 3, otwiera się kredyt, którego wysokość ustali Minister Skarbu w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

§ 9. Wykonanie niniejszego rozporządzenia poleca się Ministrowi Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z interesowanymi

Ministrami. Czynności, związane z wykonaniem niniejszego rozporządzenia, Minister Spraw Wewnętrznych może przekazać Szefowi b. Zarządu Terenów Przyfrontowych i Etapowych.

§ 10. Rozporządzenie niniejsze uzyskuje moc obowiązującą z dniem ogłoszenia.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Spraw Wewnętrznych: *L. Skulski.*

15. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 listopada 1920 r., poz. 760, nr. 115 d. u., w przedmiocie utworzenia władz administracyjnych drugiej instancji na obszarze ziem, objętych umową o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisaną w Rydze dn. 12 października 1920 r.

Na podstawie art. 19 dekretu z dnia 3 stycznia 1918 r. o tymczasowej organizacji władz naczelnych (Dz. Pr. Kr. Pol. z 1918 r. Nr. 1, poz. 1) Rada Ministrów zarządza co następuje:

§ 1. Dla celów wykonywania administracji w drugiej instancji obszary, objęte umową o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisaną w Rydze dnia 12 października 1920 r., dzieli się tymczasowo na trzy okręgi administracyjne: Wołyński, Poleski i Nowogródzki.

Granicę, oddzielającą okrąg Wołyński od Poleskiego, stanowić będą północne granice powiatów: Lubomelskiego, Kowelskiego, Łuckiego i Równieńskiego, granicę zaś między okręgiem Poleskim a Nowogródzkim — południowe granice powiatów: Wołkowyskiego, Słonimskiego, Baranowickiego i Nieświeskiego.

§ 2. Na czele każdego z powyższych okręgów stać będzie naczelnik okręgu z uposażeniem według IV stopnia służbowego.

Naczelnik okręgu jest:

a) przedstawicielem Rządu, sprawującym z jego ramienia władzę państwową i wobec niego odpowiedzialnym za zarząd powierzonego mu okręgu. Zarząd ten sprawuje naczelnik okręgu przy pomocy urzędników, mianowanych dla poszczególnych działów administracji, a mianowicie: do VIII stopnia służbowego włącznie przez właściwych ministrów, poniżej zaś VIII stopnia służbowego — przez naczelnika okręgu;

b) odpowiedzialnym wykonawcą zleceń poszczególnych ministrów;

c) zwierzchnikiem władz i urzędów, podległych mu w myśl § 3, tudzież służbowym przełożonym urzędników powyższych władz i urzędów.

§ 3. Do zakresu działania naczelnika okręgu należą wszelkie sprawy administracji państwowej, z wyjątkiem spraw, przekazanych administracji wojskowej, sądowej, skarbowej, szkolnej, kolejowej, pocztowo-telegraficznej i górniczej, urzędom ziemskim i probierczym, tudzież urzędom miar.

§ 4. Od orzeczeń naczelnika okręgu służy odwołanie do właściwego ministra; odwołanie takie wnosić należy przez naczelnika okręgu w ciągu czternastu dni, licząc od dnia doręczenia decyzji.

Od orzeczeń naczelnika okręgu, wydanych w trzeciej instancji, niema dalszego odwołania.

§ 5. Poszczególni ministrowie mogą drogą rozporządzenia przekazywać naczelnikom okręgów decyzje, zastrzeżone im dotąd w toku instancji.

§ 6. Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z właściwymi Ministrami.

§ 7. Rozporządzenie niniejsze uzyskuje moc obowiązującą z dniem ogłoszenia.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Spraw Wewnętrznych: L. Skulski.

16. Ustawa z dnia 4 lutego 1921 r., poz. 93 d. u., nr. 16, o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach, przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r.

Art. 1. Ziemie wschodnie, przynależne do obszaru Rzeczypospolitej zgodnie z umową o preliminaryjnym pokoju i rozejmie z Rosyjską Federacyjną Socjalistyczną Republiką Rad i Ukraińską Socjalistyczną Republiką Rad, podpisaną w Rydze dnia 12 października 1920, podlegają całkowicie władzy organów centralnych Rzeczypospolitej, to jest, Sejmu, Naczelnika Państwa i Ministrów.

Art. 2. Na ziemie w art. 1 wskazane rozciąga się działanie tymczasowej ustawy o organizacji władz administracyjnych drugiej instancji z dnia 2 sierpnia 1919 r. (Dz. Praw 1919 Nr. 65, pozycja 395).

Art. 3. Ustawą niniejszą w myśl ustępu 3, art. 1 powołanej powyżej ustawy, tworzy się na ziemiach w art. 1 wskazanych, następujące województwa: 1) województwo wołyńskie, z siedzibą w Łucku; 2) województwo poleskie, z siedzibą w Pińsku; 3) województwo nowogródzkie, z siedzibą w Nowogródku. Natomiast powiaty: grodzieński, wołkowyski i białowieski, z wyjątkiem gmin Płowce, Wierzchowice, Dmitrowicze i Dworce, które wracają do powiatu brzeskiego, przyłączą się do istniejącego już wedle powyżej cytowanej ustawy województwa białostockiego.

Rozgraniczenie województwa nowogrodzkiego od przyszłego województwa wileńskiego nastąpi w osobnej ustawie.

Podział na poszczególne województwa uwidoczniony jest w załączniku.

Art. 4. Dotychczasowe ustawy i rozporządzenia, obowiązujące w chwili wejścia w życie ustawy niniejszej na ziemiach w art. 1 określonych, pozostają nadal w mocy z zastrzeżeniem, wyrażonem w art. 5 i 6.

Art. 5. Upoważnia się Radę Ministrów do zniesienia wszelkich wyjątkowych ustaw i rozporządzeń jakiegokolwiek pochodzenia, wydanych na niekorzyść czy dla przywileju jakiejkolwiek narodowości czy wyznania.

Upoważnienie niniejsze rozciąga się również na powiaty: białostocki, bielski i sokólski.

Upoważnia się Radę Ministrów do unieważnienia wszelkich zarządzeń i rozporządzeń jakiegokolwiek pochodzenia, wydanych dla przywileju poszczególnych osób lub grup ich i do unieważnienia umów, zawartych przez władze, które działały na ziemiach w art. 1 określonych, jeśli umowy te oparte są na takim przywileju lub jeśli przez nie wedle uznania Rządu interesy Skarbu Państwa lub ludności zostały pokrzywdzone. Tak samo Rada Ministrów upoważniona jest do wydania zarządzeń, zmierzających do uporządkowania stosunków, wypływających z unieważnionych zarządzeń i umów.

Art. 6. Upoważnia się Radę Ministrów do rozciągnięcia na ziemie wskazane w art. 1 mocy poszczególnych dekretów, ustaw i rozporządzeń, obowiązujących na całym obszarze Rzeczypospolitej lub przyległych do tych ziem dzielnicach w chwili wejścia w życie ustawy niniejszej, tudzież, w związku z dokonaniem tego, do wprowadzenia niezbędnych zmian do ustaw i rozporządzeń dotychczasowych, obowiązujących na ziemiach tych w myśl art. 4 ustawy niniejszej, oraz do stanowienia właściwych przepisów przechodnich i wykonawczych. Rozciągnięte w tej drodze dekrety, ustawy i rozporządzenia, obowiązujące na obszarze Rzeczypospolitej, oraz poczynione zmiany w ustawach i rozporządzeniach, obowiązujących na ziemiach tych dotychczasowo, zyskują tam moc obowiązującą od chwili, oznaczonej uchwałą Rady Ministrów, ogłoszoną w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 7. Ustawa z dnia 31 lipca 1919 roku (Dz. Ust. Nr. 66, pozycja 400), w sprawie wydawania Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej obowiązuje na obszarze ziem, wymienionych w art. 1 od dnia ogłoszenia niniejszej ustawy.

Art. 8. Osobne ustawy zabezpieczą ludności prawo swobodnego rozwoju życia kulturalnego, oświatowego i religijnego w jej języku ojczystym.

Art. 9. Rada Ministrów rozciągnie na nowo utworzone województwa działanie ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego ze zmianami, które obowiązywały w okręgu bielskim i białostockim, określi okręgi wyborcze i liczbę posłów, odpowiadającą zasadom tej ordynacji i przeprowadzi wybory uzupełniające z tych okręgów posłów do Sejmu Ustawodawczego w ciągu 120 dni od chwili wejścia w życie ustawy niniejszej. W razie rozwiązania do tego czasu Sejmu Ustawodawczego, wybory w tych okręgach będą dokonane łącznie z wyborami w całej Rzeczypospolitej.

Art. 10. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia a wykonanie jej powierza się Prezydentowi Ministrów i poszczególnym Ministrom, każdemu w jego właściwym zakresie.

Marszałek: *Trąpczyński*, Prezydent Ministrów: *Witos*.

Załącznik

do ustawy z dnia 4 lutego 1921 o unormowaniu stanu prawnopolitycznego na ziemiach przyłączonych do obszaru Rzeczy-

pospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r.

Województwo nowogrodzkie:

1) Baranowicze, 2) Duniłowicze, 3) Dzisna, 4) Lida, 5) Nieśwież, 6) Nowogródek, 7) Słonim, 8) Stołpce, 9) Wilejka, 10. Wołożyn.

Województwo poleskie:

1) Brześć Litewski, 2) Drohiczyn, 3) Kamień Koszyrski, 4) Kobryń, 5) Kosów, 6) Łuniniec, 7) Sarny, 8) Pińsk, 9) Prużany.

Województwo wołyńskie:

1) Dubno, 2) Horochów, 3) Kowel, 4) Krzemieniec, 5) Lubomla, 6) Łuck, 7) Ostróg, 8) Równo, 9) Włodzimierz Wołyński.

17. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 grudnia 1920 r., poz. 15, nr. 3 d. u., w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej ustawy o policji państwowej z dnia 24 lipca 1919 r. (Nr. 61. poz. 363 Dz. Pr. P. P. z r. 1919) na obszarach okręgów administracyjnych Wołyńskiego, Poleskiego i Nowogródzkiego.

Na podstawie art. 3 przepisów przejściowych ustawy o policji państwowej z dnia 24 lipca 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 61, poz. 363), oraz na skutek utworzenia władz administracyjnych II inst. na terenach ziem wschodnich b. zaboru rosyjskiego, objętych umową o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisaną w Rydze dn. 12 października 1920 r. (Dz. U. Nr. 115, poz. 760), zarządzam co następuje:

Art. 1. Na obszarach okręgów administracyjnych Wołyńskiego, Poleskiego i Nowogródzkiego, wprowadza się organizację policji państwowej, przepisaną ustawą z dnia 24 lipca 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 61, poz. 363).

Art. 2. Organizacja policji na obszarach w art. 1 wyszczególnionych przeprowadzona będzie zgodnie z zasadami ustawy o policji państwowej, a w szczególności art. 5 tejże ustawy i przystosowana zostanie do administracyjnego podziału tego obszaru.

W związku z tym zostają ustanowione trzy następujące Komendy Okręgowe: Wołyńska, Poleska i Nowogródzka.

Art. 3. Techniczne wykonanie organizacji policji, oraz niniejszego rozporządzenia porucza się Komendzie Głównej Policji Państwowej.

Art. 4. Rozporządzenie to wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Spraw Wewnętrznych: *L. Skulski.*

18. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 1921 r., poz. 65, nr. 12 d. u., o utworzeniu służby bezpieczeństwa w pasie neutralnym na wschodniej granicy Rzeczypospolitej, wytkniętym na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie podpisanej w dn. 12. X. 1920 r. w Rydze.

Na mocy ustawy z dnia 22 października 1920 r. o ratyfikacji umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 101, poz. 667) a zgodnie z §§ 6 i 7 umowy o rozejmie, Rada Ministrów zarządza co następuje:

§ 1. Celem zapewnienia bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego na obszarach, stanowiących pas neutralny w myśl § 6 umowy o rozejmie podpisanej w Rydze w dniu 12 października 1920 r. tworzy się dla obszarów tych milicję w ilości, określanej w zależności od potrzeby, przez Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

§ 2. Organizację milicji wymienionej w § 1 przeprowadzą instruktorzy Policji Państwowej.

W zakresie służby bezpieczeństwa i czynności wykonawczych władz państwowych, milicja podlegać będzie starostom.

§ 3. Zakres działania milicji na obszarach wskazanych w § 1 odpowiadać będzie kompetencji Policji Państwowej zarówno w stosunku do władz administracji ogólnej, jak samorządowej. W stosunku do osób wojskowych milicji służyć będą uprawnienia żandarmerji wojskowej.

§ 4. Funkcjonarjusze milicji pełnić będą swe obowiązki na podstawie umów z nimi zawartych. Ich uposażenie służbowe unor-

muje specjalne rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych, wydane w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

§ 5. Na pokrycie wydatków, związanych z wykonaniem niniejszego rozporządzenia, otwiera się kredyt, którego wysokość ustali Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

§ 6. Wzór umundurowania, oraz plan dyzlokacji organów milicji ustali Minister Spraw Wewnętrznych.

§ 7. Rozporządzenie niniejsze uzyskuje moc obowiązującą z dniem ogłoszenia.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Spraw Wewnętrznych: *L. Skulski*, Minister Skarbu: *Steczkowski*, Minister Spraw Wojskowych: *Sosnkowski*.

19. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 lutego 1921 r., poz. 91 d. u., nr. 15, w przedmiocie utworzenia władz szkolnych na obszarze ziem, objętych umową o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisaną w Rydze dnia 12 października 1920 roku.

Na mocy art. 15 i 18 dekretu o tymczasowej organizacji władz naczelnych z dnia 3 stycznia 1918 r. (Dz. Pr. z 1918 r. Nr. 1, poz. 1), zarządza się co następuje:

§ 1. Na obszarze ziem, objętych umową o preliminaryjnym pokoju i rozejmie podpisaną w Rydze dnia 12 października 1920 r., tworzy się dla celów administracji szkolnej na razie trzy okręgi szkolne: wołyński, poleski i nowogródzki, w granicach Okręgów administracyjnych tej nazwy ustanowionych rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 18 listopada 1920 r. (Dz. Ust. R. P. z 1920 r. Nr. 115, poz. 760).

(Patrz niżej pod 20).

§ 2. Na czele okręgu szkolnego stoi Delegat Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego mianowany przez tegoż Ministra i jemu bezpośrednio podległy.

§ 3. Do zakresu działania Delegata Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego należy:

1) administracja ochron, szkół, zakładów wychowawczych i oświatowych okręgów, o ile one podlegają zarządowi państwowemu; nadzór nad takiemiż zakładami prywatnemi;

2) układanie projektu budżetu okręgu szkolnego i przedstawianie go Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego; asygnowanie kwot w ramach zatwierdzonego budżetu;
3) zatwierdzanie w granicach zatwierdzonego budżetu przedkładanych przez inspektorów szkolnych projektów sieci publicznych szkół powszechnych i wszelkich zmian tych sieci, oraz projektów akcji państwowej w zakresie wychowania przedszkolnego i oświaty pozaszkolnej;
4) przedkładanie Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wniosków w sprawie zakładania, przekształcania i zwijania państwowych szkół średnich, seminarjów nauczycielskich i szkół zawodowych;
5) udzielanie i odbieranie zezwoleń na prowadzenie szkół prywatnych, oraz zakładów wychowania przedszkolnego; zatwierdzanie kierowników i nauczycieli tych szkół; udzielanie zasiłków na ich prowadzenie; w odniesieniu do szkół powszechnych i zakładów wychowania przedszkolnego, decyzje delegata następują na wniosek inspektora szkolnego;
6) mianowanie i uwalnianie urzędników do VII stopnia służbowego włącznie, z wyjątkiem urzędników inspektoratów szkolnych; przedstawianie Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wniosków o mianowanie urzędników wyższych stopni;
7) mianowanie, przenoszenie i — w granicach obowiązujących przepisów służbowych — uwalnianie nauczycieli i kierowników publicznych szkół powszechnych, oraz zakładów wychowania przedszkolnego, nauczycieli państwowych szkół średnich, zawodowych, seminarjów nauczycielskich;
8) przedstawianie Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wniosków o mianowanie, przenoszenie lub uwalnanie dyrektorów państwowych szkół średnich, zawodowych, seminarjów nauczycielskich, inspektorów szkolnych i ich pomocników, okręgowych wizytatorów szkół;
9) udzielanie urlopów urzędnikom, oraz nauczycielom państwowych szkół średnich i zawodowych, oraz seminarjów nauczycielskich do trzech miesięcy, nauczycielom i kierownikom publicznych szkół powszechnych, oraz zakładów wychowania przedszkolnego od trzech miesięcy do pół roku; przedstawia-

nie Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wniosków o udzielanie urlopów przekraczających powyższe normy;

10) rozstrzyganie odwołań od orzeczeń i zarządzeń podległych mu władz i urzędów;

11) przedstawianie Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego rocznych sprawozdań o stanie szkolnictwa i oświaty w okręgu.

§ 4. Delegat Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego może przekazywać poszczególnym inspektorom szkolnym prawo mianowania, przenoszenia i uwalniania kierowników i nauczycieli publicznych szkół powszechnych i zakładów wychowania przedszkolnego, prawo zatwierdzania nauczycieli prywatnych szkół powszechnych i ochron, tudzież administrację publicznych szkół dokształcających, oraz mianowanie, przenoszenie i uwalnianie ich nauczycieli.

§ 5. Delegat Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego może mianować nauczycieli zajętych w szkołach publicznych lub państwowych poza jego okręgiem tylko za zezwoleniem kierownika okręgu, delegata Ministra, kuratora okręgu, w którym są zajęci, względnie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

§ 6. Kierowanie szkolnictwem powszechnem, wychowaniem przedszkolnem i oświatą pozaszkolną powiatu należy do inspektora szkolnego, podlegającego bezpośrednio delegatowi Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Jeżeli dla powiatu zostanie zamianowany jeden lub więcej pomocników inspektora, inspektor szkolny jest ich zwierzchnikiem. W szczególności do zakresu działania inspektora szkolnego należy:

1) administracja ochron, szkół powszechnych i instytucyj oświatowych powiatu, o ile one podlegają zarządowi państwowemu; nadzór nad takiemiż zakładami i instytucjami prywatnemi;

2) układanie projektu budżetu powiatu i przedstawianie go delegatowi Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego; asygnowanie kwot w ramach zatwierdzonego budżetu;

3) układanie projektów sieci publicznych szkół powszechnych, oraz akcji państwowej w zakresie wychowania przedszkol-

nego i oświaty pozaszkolnej i przedstawianie ich delegatowi Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do zatwierdzenia;

4) zakładanie, przekształcanie i zwijanie publicznych szkół powszechnych, oraz ochron i instytucyj oświatowych, podlegających zarządowi państwowemu w granicach zatwierdzonych projektów (punkt 3) i budżetu; przekształcania w duchu ograniczenia lub zwinięcia wymaga jednak poprzedniego zezwolenia delegata Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego;
5) przedstawianie delegatowi Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wniosków o udzielenie lub odebranie zezwolenia na prowadzenie prywatnych szkół powszechnych i zakładów wychowania przedszkolnego, o udzielanie im zasiłków, oraz o zatwierdzanie nauczycieli i kierowników tych zakładów; zatwierdzanie nauczycieli tych zakładów, o ile delegat Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego czynność tę inspektorowi szkolnemu przekaże;
6) przedstawianie delegatowi Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wniosków o mianowanie, przenoszenie i uwalnianie kierowników i nauczycieli publicznych szkół powszechnych, oraz zakładów wychowania przedszkolnego; mianowanie, przenoszenie i uwalnianie ich samodzielne, o ile delegat Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego czynności te inspektorowi przekaże;
7) administracja publicznych szkół dokształcających, mianowanie, przenoszenie i uwalnianie ich nauczycieli, o ile delegat Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego czynności te inspektorowi szkolnemu przekaże;
8) przyjmowanie i uwalnianie w granicach zatwierdzonego budżetu urzędników i służby inspektoratu, z wyjątkiem pomocników inspektora;
9) udzielanie urlopów nauczycielom i kierownikom publicznych szkół powszechnych i zakładów wychowania przedszkolnego do trzech miesięcy, przedstawianie delegatowi Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wniosków o udzielanie urlopów dłuższych; udzielanie urzędnikom i służbie inspektoratu, z wyjątkiem pomocników inspektora, urlopów do

trzech tygodni, przedstawianie delegatowi Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wniosków o udzielanie urlopów dłuższych;

10) przedstawianie delegatowi Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego rocznych sprawozdań o stanie wychowania przedszkolnego, szkolnictwa powszechnego i oświaty pozaszkolnej powiatu, oraz o stanie szkolnictwa dokształcającego, o ile administracja tego szkolnictwa została inspektorowi szkolnemu przekazana.

§ 7. Delegat Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego może pewne instytucje oświaty pozaszkolnej wyjąć z pod kompetencji inspektora szkolnego i objąć je w swój bezpośredni zarząd lub nadzór.

§ 8. Wszelkie postanowienia obowiązujące na obszarze wymienionym w § 1, a sprzeczne z niniejszem rozporządzeniem, tracą moc.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: w z. *Tadeusz Łopuszański.*

20. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 lutego 1921 r., poz. 126, nr. 23 d. u., o zmianie § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 8 lutego 1921 r. w przedmiocie utworzenia władz szkolnych na obszarze ziem, objętych umową o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisaną w Rydze dnia 12 października 1920 r. (Dzien. Ust. Rz. P. z 1921 r., Nr. 15, poz. 91).

Na mocy art. 6 ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach, przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. (Dz. Ust. R. P. z 1921 r. Nr. 16, poz. 93), zarządza się co następuje:

§ 1. Paragraf pierwszy wymienionego rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 8 lutego 1921 r. otrzymuje brzmienie następujące:

»Na obszarze ziem, przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r., tworzy się dla celów administracji szkolnej na razie trzy okręgi szkolne: wołyński, poleski i nowogrodzki, w granicach województw tej nazwy, ustanowionych artykułem trzecim ustawy

z dnia 4 lutego 1921 r. (Dz. Ust. R. P. z 1921 r. Nr. 16, poz. 93) o unormowaniu stanu prawno-politycznego na tych ziemiach«.

§ 2. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: *Rataj*.

21. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 lutego 1921 r., poz. 110, nr. 19 d. u. w przedmiocie przedłużenia terminu wstrzymania eksmisji (wysiedlenia) małorolnych dzierżawców w powiatach, na które rozciągał się zakres działania b. Zarządu Cywilnego Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego i b. Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich.

Na mocy art. 6 ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach, przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze 12 października 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 16, poz. 93), Rada Ministrów zgodnie z powziętą w dniu 14 lutego 1921 r. uchwałą, zarządza co następuje:

§ 1. Moc obowiązującą postanowień, zawartych w artykułach 1—3 rozporządzenia b. Naczelnego Komisarza Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego z dnia 25 maja 1920 r. (Dz. Urz. Zarz. Cywil. Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego Nr. 10, poz. 137) o wstrzymaniu eksmisji dzierżawców małorolnych i postanowień, zawartych w artykułach 1—5 rozporządzenia b. Generalnego Komisarza Ziem Wschodnich z dnia 19 lutego 1920 r. (Dz. Urz. Zarz. Cywil. Ziem Wschodnich Nr. 14/58, poz. 272) w przedmiocie wstrzymania eksmisji (wysiedlenia) dzierżawców małorolnych, przedłuża się do dnia 1 marca 1922 r.

§ 2. Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrowi Rolnictwa i Dóbr Państwowych w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze obowiązuje z dniem ogłoszenia.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych: *J. Poniatowski*, Minister prawiedliwości: *St. Nowodworski*.

22. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 marca 1921 r., poz. 166 d. u., nr. 29, w przedmiocie niektórych zmian w przepisach prawnych, obowiązujących na Ziemiach Wschodnich.

Na mocy art. 6 ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. (Dz. Ust. Nr. 16 z 1921 r., poz. 93), Rada Ministrów stanowi co następuje:

§ 1. Na ziemie, wskazane w art. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1921 roku o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. (Dz. Ust. Nr. 16 z r. 1921, poz. 93), rozciąga się moc obowiązującą rozporządzenia b. Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dnia 31 sierpnia 1919 r., dotyczącego wprowadzenia ustroju hipotecznego (Dz. Urz. Z. C. Z. W. 1919 r. Nr. 18, poz. 157), oraz rozporządzenia Komisarza Naczelnego Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego z dnia 4 maja 1920 r., dotyczącego zmian w trybie zatwierdzenia aktów przejścia lub obciążania prawa własności na nieruchomości drobne (Dz. Urz. Z. C. Z. W. z r. 1920).

§ 2. Sądy wydają wyroki i decyzje w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej.

§ 3. W zakończonych sprawach karnych i cywilnych b. Sądu Okręgowego w Mińsku, wywiezionych podczas ewakuacji, upoważnia się Sąd Okręgowy Wileński i sędziego pokoju I okręgu w Nowogródku do wydawania osobom zainteresowanym na mocy decyzji incydentalnych bezspornych kaucyj, dokumentów i depozytów.

§ 4. Wykonanie tego rozporządzenia powierza się Ministrowi Sprawiedliwości.

§ 5. Rozporządzenie niniejsze obowiązuje od dnia ogłoszenia.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Sprawiedliwości: *St. Nowodworski.*

23. Traktat pokoju między Polską a Rosją i Ukrainą podpisany w Rydze dnia 18 marca 1921 roku.

POLSKA z jednej a ROSJA i UKRAINA z drugiej strony, powodowane pragnieniem położenia kresu wynikłej między niemi wojnie i dążąc do zawarcia, na podstawie podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 roku Umowy o przedwstępnych warunkach pokoju, ostatecznego, trwałego, honorowego i na wzajemnem porozumieniu opartego pokoju, postanowiły wszcząć rokowania pokojowe — i w tym celu wyznaczyły w charakterze swoich pełnomocników:

RZĄD RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Jana Dąbskiego, oraz Stanisława Kauzika, Edwarda Lechowicza, Henryka Strasburgera i Leona Wasilewskiego

RZĄD ROSYJSKIEJ SOCJALISTYCZNEJ FEDERACYJNEJ REPUBLIKI RAD

w swojem własnem imieniu i z upoważnienia

RZĄDU BIAŁORUSKIEJ SOCJALISTYCZNEJ REPUBLIKI RAD

oraz

RZĄD UKRAIŃSKIEJ SOCJALISTYCZNEJ REPUBLIKI RAD

Adolfa Joffego, oraz Jakóba Haneckiego, Emanuela Kwiringa, Jura Kociubińskiego i Leonida Oboleńskiego.

Wymienieni pełnomocnicy zjechali się w Rydze i po wymianie swych pełnomocnictw, uznanych za wystarczające i sporządzone w należytej formie, zgodzili się na postanowienia następujące:

Art. I. Obie układające się strony oświadczają, że stan wojny pomiędzy niemi ustaje.

Art. II. Obie układające się strony, zgodnie z zasadą stanowienia narodów o sobie, uznają niepodległość Ukrainy i Białorusi oraz zgadzają się i postanawiają, że wschodnią granicę Polski, a więc granicę między Polską z jednej a Rosją, Białorusią i Ukrainą z drugiej strony, stanowi linja:

wzdłuż rzeki Dźwiny (Zap. Dwina) od granicy Rosji z Łotwą aż do punktu, w którym granica byłej gubernji Wileńskiej styka się z granicą byłej gubernji Witebskiej;

dalej granicą byłych gubernij Wileńskiej i Witebskiej do drogi, łączącej w. Drozdy z m. Orzechowno (Oriechowno), pozostawiając drogę i m. Orzechowno po stronie Polski;

dalej, przecinając kolej żelazną koło m. Orzechowna i skręcając na południowy zachód, biegnie wzdłuż drogi żelaznej, pozostawiając stację Zahacie (Zagatie) po stronie Polski, w. Zahacie po stronie Rosji, a w. Stelmachowo (Stolmachowo) po stronie Polski (na mapie wieś nieoznaczona);

dalej wzdłuż wschodniej granicy byłej gubernji Wileńskiej do punktu, w którym schodzą się powiaty: Dziśnieński, Lepelski i Borysowski;

dalej wzdłuż granicy byłej gubernji Wileńskiej na przestrzeni około jednej wiorsty do skrętu jej na zachód koło z. Sosnowiec (na mapie nie oznaczono);

dalej linją prostą do źródeł rzeczki Czernicy (Czernica) na wschód od Hornowa (Gornowa), potem wzdłuż rzeczki Czernicy do w. Wielkiej Czernicy (B. Czernica), pozostawiając ją po stronie Białorusi;

dalej na południowy zachód wpoprzek jeziora Miadzioł (Miadz'ioł), stamtąd do w. Zarzeczyck (Zarieczick), pozostawiając tę ostatnią, oraz w. Chmielewszczyznę (Chmielewszczizna) po stronie Białorusi, a w. Starosiele (Starosielje) i w. Turowszczyznę (Turowszczizna) po stronie Polski;

dalej na południowy zachód do rzeki Wilji (Wilja) aż do ujścia do niej ze wschodu bezimiennej rzeczki na zachód od Drohomicz (Drogomiczi), pozostawiając po stronie Białorusi wsie: Uhły (Ugły), Wolbarowicze (Wolbarowiczi), Borowe (Borowyje), Szunowkę (Szunowka), Beztrock (Biestrock), Daleką (Dalekaja), Klaczkówek (Klaczkowsk), Zazantów (Ziazantow) i Maciejowce (Matwiejewcy), a po stronie Polski wsie: Komajsk, Raszkówkę (Raszkowa), Osowę (Osowa), Kusk, Wardomicze (Wardomiczi), Solone (Sołonoje) i Milcz (Milcza);

dalej rzeką Wilją aż do traktu, idącego na południe od m. Dołhinowa (Dołginow);

dalej na południe do w. Baturyna (Boturino), pozostawiając po stronie Białorusi cały trakt i wsie: Rahozin (Ragozin), Tokary (Tokari), Połosy i Hłuboczany (Głuboczany), a po stro-

nie Polski wsie: Owsianiki, Czarnorucze (Czernoruczje), Żurawę (Zurawa), Ruszczyce (Ruszicy), Zaciemień (Zatiemje), Borki, Czerwiaki i Baturyn (Boturino);

dalej na m. Radoszkowicze (Radoszkowiczi), pozostawiając po stronie Białorusi wsie: Papysze (Papyszi), Sieliszcze, Podworany (Podworani), Trusowicze (Trusowiczi) północne, Doszki, Cyganowo, Dworzyszcze (Dworiszcze) i Czyrewicze (Czirewiczi), a po stronie Polski wsie: Łukawiec (Łunkowiec), Mordasy, Rubce (Rubcy), Ławcowicze (Ławcowiczi) północne i południowe, Budźki (Bucki), Klimonty, Wielkie Bakszty (B. Bakszty) i m. Radoszkowicze (Radoszkowiczi);

dalej po rzeczce Wiązówce (Wiazowka) do w. Lipienie (Lipieni), pozostawiając ostatnią po stronie Polski, stąd na południowy zachód, przecinając kolej i pozostawiając st. Radoszkowicze (Radoszkowiczi) po stronie Białorusi;

dalej na wschód od m. Rakowa (Rakow), pozostawiając po stronie Białorusi wsie: Wiekszyce (Wieksziczi), Dołżenie (Dołżeni), Mietkowę (Mietkowa), W. Borozdynkę (B. Borozdyńka) i Kozielszczyznę (Kozielszczizna), a po stronie Polski wsie: Szypowały (Szipowały), Macewicze (Macewiczi), Stary Raków (S. Rakow), Kuczkuny i m. Raków (Rakow);

dalej do m. Wołmy (Wołma), pozostawiając po stronie Białorusi wsie: Wielkie Sioło (Wielikoje sieło), Malawkę (Malawka), Łukasze (Łukaszi) i Szczepki, a po stronie Polski wsie: Duszkowo (Duszkowa), Chimorydy (Chimaridy), Jankowce (Jankowcy) i m. Wołmę (Wołma);

dalej wzdłuż traktu od m. Wołmy do m. Rubieżewicz Rubieżewiczi), pozostawiając ten trakt i miasteczko po stronie Polski;

dalej na południe do karczmy bezimiennej w punkcie przecięcia kolei żelaznej Baranowicze—Mińsk i traktu N. Swierzeń—Mińsk (według mapy 10 wiorstowej nad literą »M« w wyrazie Miezinowka, zaś według mapy 25 wiorstowej przy Kołosowie), pozostawiając karczmę po stronie Polski, przyczem po stronie Białorusi pozostają wsie: Papki, Żywica (Żiwica), Połoniewicze (Połoniewiczi) i Osinówka (Osi-

nowka), zaś po stronie Polski wsie: Lichacze (Lichaczi) i Rożanka;

dalej do środka drogi między Nieświeżem (Nieswiż) a Cimkowiczami (Timkowiczi) na zachód od Kukowicz (Kukowiczi), pozostawiając wsie: Swerynowo (Swerinowo), Kutiec, Luninę (Lunina), Jaźwinę (Jazwina) północną, Bieliki, Jaźwin (Jazwin), Rymasze (Rymaszi) i Kukowicze (wszystkie trzy) po stronie Białorusi, a po stronie Polski wsie: Kul, Buczne (Bucznoje), Dwianopol, Żurawy, Posieki, Juszewicze (Juszewiczi), Lisuny północne i południowe, Sułtanowszczyznę (Sułtanowszczina) i Pleszewicze (Pleszewiczi);

dalej w połowie drogi między Kleckiem (Kleck) a Cimkowiczami (między wsiami Puzowo i Prochody), pozostawiając po stronie Białorusi wsie: Rajówkę (Rajuwka), Sawicze (Sawiczi), Zarakowce (Zarakowcy) i Puzowo, zaś po stronie Polski wsie: Marusin, Smolicze (Smoliczi) wschodnie, Lecieszyn (Lecieszin) i Prochody;

dalej do szosy Warszawsko-Moskiewskiej, przecinając ją na zachód od w. Filipowicz (Filipowiczi) zachodnich, pozostawiając w. Ciechowę (Ciechowa) po stronie Białorusi, a w. Jodczyce (Jodczicy) po stronie Polski;

dalej na południe do rzeki Moroczy (Morocz') przy w. Choropolu (Choropol), pozostawiając wsie: Stare Mokrany (St. Mokrany), Zadworze (Zadworje), Mokrany i Choropol po stronie Białorusi, a wsie: Ciecierowiec, Ostaszki, Łozowicze Łozowiczi) i Nowe Mokrany (N. Mokrany) po stronie Polski;

dalej wzdłuż rzeki Moroczy aż do ujścia jej do rzeki Słuczy (Słucz') mińskiej;

dalej wzdłuż rzeki Słuczy aż do ujścia jej do rzeki Prypeci (Pripiat');

dalej w ogólnym kierunku na w. Bereźce (Bierezcy), pozostawiając wsie: Lubowicze (Lubowiczi), Chilczyce (Chilczicy) i Bereźce po stronie Białorusi, a wsie: Łutki północne i południowe po stronie Polski;

dalej wzdłuż drogi na w. Bukczę (Bukcza), pozostawiając drogę i w. Bukczę po stronie Białorusi, a w. Kormę (Korma) po stronie Polski;

dalej w ogólnym kierunku do kolei Sarny-Olewsk, prze-

cinając ją między st. Ostki i st. Snowidowicze (Snowidowiczi), pozostawiając po stronie Ukrainy wsie: Wojtkowicze (Wojtkowiczi), Sobiczyn (Sobiczin), Michałówkę (Michajłowka) i Budki Snowidowickie (Budki Snow.), a po stronie Polski wsie: Radziwiłowicze (Radziwiłowiczi), Raczków Raczkow), Białowiskę (Bielowiżskaja), Białowiż (Bielowiża) i Snowidowicze (Snowidowiczi);

dalej w ogólnym kierunku do w. Myszakówki (Myszakowka), pozostawiając po stronie Ukrainy wsie: Majdan Hołyszewski (Majdan Gołyszewskij), Zaderewie (Zadierewje), Marjampol, Żołny, Klonowę (Klenowaja) i Rudnię Klonowską (Rudnia Klen.), a po stronie Polski wsie: Derć (Diert'), Okopy, Netrebę (Nietrewa), Woniacze, Perełysiankę (Pierełysianka), Nową Hutę (Now. Guta) i Myszakówkę (Myszakowka);

dalej do ujścia rzeki Korczyka (Korczik), pozostawiając w. Młynek (Młynok) po stronie Ukrainy;

dalej w górę rzeki Korczyka, pozostawiając m. Korzec (Koriec—N. Miesto) po stronie Polski;

dalej w kierunku ogólnym do w. Milatyna (Milatin), pozostawiając po stronie Ukrainy wsie: Poddubce (Poddubcy), Kilikijów (Kilikijew), Dołżki, Narajówkę (Parajewka), Ułaszanówkę (Ułapjanowka) i Marjanówkę (Marjanowka), a wsie: Bohdanówkę (Bogdanowka) Czernicę (Czernica), Kryłów (Kryłow), Majków (Majkowo), Dołhę (Dołga), Friederland (Friderland), Porębę Kuraską (Kurażskij-porub) i Milatyn po stronie Polski;

dalej wzdłuż drogi z w. Milatyna do m. Ostroga (Ostrog), pozostawiając wsie: Moszczanówkę (Moszczanowka), Krzywin (Kriwin) i Sołowje po stronie Ukrainy, a wsie: Moszczanicę (Moszanica), Bodówkę (Bodowka), Wilbowno, miasto Ostróg i drogę po stronie Polski;

dalej w górę rzeki Wilji (Wilja) do w. Chodaki, która zostaje po stronie Polski;

dalej w kierunku ogólnym do m. Białozórki (Bielozorka), pozostawiając po stronie Ukrainy wsie: Wielką Borowicę (B. Borowica), Stepanówkę (Stiepanowka), Bajmaki północne i południowe, Liski, Siwki, Wołoski, m. Jampol, wsie: Did-

kowce (Diedkowcy), Wiązowiec (Wiazowiec) i Krzywczyki (Kriwcziki), a po stronie Polski wsie: Bołożówkę (Bołożewka), Sadki, Obory, Szkrobotówkę (Szkrobotowka), Pańkowce (Pańkowcy), Grzybowę (Gribowa), Łysohorkę (Łysogorka), Mołodźków (Mołod'kow) i m. Białozórkę (Bielozorka);

dalej do rzeki Zbrucza (Zbrucz), pozostawiając drogę i w. Szczęsnówkę (Szczasnowka) po stronie Polski;

dalej wzdłuż rzeki Zbrucza do ujścia jej do rzeki Dniestru (Dniestr).

Granica powyższa jest opisana podług mapy wydania rosyjskiego (w skali 10 wiorst w calu angielskim), dołączonej do Traktatu niniejszego, i wyznaczona na niej czerwoną barwą. W razie różnicy między tekstem i mapą będzie rozstrzygał tekst (Załącznik Nr. 1 — mapa).

Sztuczna zmiana poziomu wody na granicznych rzekach i jeziorach, powodująca zmianę biegu na odcinkach, stanowiących linję graniczną, albo też zmianę średniego poziomu wody na terytorjum strony drugiej, nie jest dopuszczalna.

Na granicznych odcinkach rzek obu układającym się stronom służy prawo wolnej żeglugi i spławu.

Szczegółowe wyznaczenie i przeprowadzenie na miejscu powyższej granicy państwowej, oraz ustawienie znaków granicznych należy do Mieszanej Komisji Granicznej, powołanej na podstawie artykułu I Umowy o przedwstępnych warunkach pokoju z dnia 12 października 1920 roku i zgodnie z Protokołem Dodatkowym w przedmiocie wykonania artykułu powyższego, podpisanym w Rydze dnia 24 lutego 1921 roku.

Przy ustalaniu granicy Mieszana Komisja Graniczna kieruje się następującemi zasadami:

a) Przy określaniu granicy, przebiegającej wzdłuż rzeki, rozumie się przy rzekach żeglownych i spławnych nurt głównego koryta, a przy rzekach nieżeglownych i niespławnych — środkową linję największego ramienia.

b) W wypadkach, gdy granica oznaczona została linjami bliżej nieokreślonemi i brak jest dokładnych wskazówek, należy przy wyznaczaniu jej w terenie brać pod uwagę lokalne potrzeby gospodarcze, oraz przynależność etnograficzną. W wypadkach, gdy przynależność etnograficzna jest sporną, ustala

się ją na wniosek Podkomisyj Granicznych przez zbadanie opinji ludności. Grunta indywidualnych posiadaczy należy włączać do całości gospodarczych najbliższych wsi.

c) W wypadkach, gdy granica określona jest przy pomocy wyrażenia »pozostawiając daną wieś po czyjejś stronie«, należy wieś tę pozostawić po danej stronie granicy wraz ze wszystkiemi gruntami, jakie do niej należały do czasu objęcia danego terenu przez Polskę, unikając pozostawiania szachownic.

d) W wypadkach, gdy granica oznaczona jest drogą, sama droga przyłączona zostaje do tej strony, po której znajdują się obie wsie, bezpośrednio przez nią łączone.

e) W wypadkach, gdy granica określona jest przy pomocy wyrażenia »pozostawiając stację kolejową«, granica na miejscu przeprowadzona zostaje, zależnie od warunków topograficznych, od półtora do trzech kilometrów od wyjściowego semaforu (lub, o ile go niema, — od wyjściowej zwrotnicy), uwzględniając zachowanie całości jednostek gospodarczych, przylegających do linji kolejowej.

Każda z układających się stron zobowiązuje się wycofać, nie później niż w ciągu 14 dni po podpisaniu Traktatu niniejszego, wojska i administrację z tych miejscowości, które przy obecnym opisie granicy uznane zostały za przynależne stronie drugiej. W miejscowościach, leżących na samej linji granicznej, o ile w Traktacie niniejszym nie zaznaczono ich przynależności do tej lub innej strony, istniejące obecnie władze administracyjne i graniczne pozostają nadal aż do przeprowadzenia granicy na miejscu i określenia przynależności tych miejscowości przez Mieszaną Komisję Graniczną; poczem władze te winny być wycofane na swe terytorjum z zachowaniem zasad, podanych w § 9 Umowy o rozejmie z dnia 12 października 1920 roku.

Sprawę archiwów, związanych z terytorjum Polski, rozstrzyga artykuł XI Traktatu niniejszego.

Art. III. Rosja i Ukraina zrzekają się wszelkich praw i pretensyj do ziem, położonych na zachód od granicy, oznaczonej w artykule II Traktatu niniejszego. Ze swej strony Polska zrzeka się na rzecz Ukrainy i Białorusi wszelkich praw i pretensyj do ziem, położonych na wschód od tej granicy.

Obie układające się strony zgadzają się, że o ile w skład ziem,

położonych na zachód od oznaczonej w artykule II Traktatu niniejszego granicy, wchodzą terytorja sporne między Polską a Litwą, — sprawa przynależności tych terytorjów do jednego z tych dwóch państw należy wyłącznie do Polski i Litwy.

Art. IV. Z poprzedniej przynależności części ziem Rzeczypospolitej Polski do byłego Imperjum Rosyjskiego nie wynikają dla Polski w stosunku do Rosji żadne zobowiązania i obciążenia, z wyjątkiem przewidzianych w Traktacie niniejszym.

Zarówno, z poprzedniej łącznej przynależności do byłego Imperjum Rosyjskiego nie wynikają żadne wzajemne zobowiązania i obciążenia, z wyjątkiem przewidzianych w Traktacie niniejszym, między Polską a Białorusią i Ukrainą.

Art. V. Obie układające się strony zapewniają sobie nawzajem całkowite poszanowanie suwerenności państwowej i powstrzymanie się od jakiegokolwiek mieszania się do wewnętrznych spraw strony drugiej, w szczególności od agitacji, propagandy i wszelkiego rodzaju interwencji lub od ich popierania.

Obie układające się strony zobowiązują się nie tworzyć i nie popierać organizacyj, mających na celu walkę zbrojną z drugą układającą się stroną, bądź czyniących zamach na jej całość terytorjalną, bądź przygotowujących obalenie jej ustroju państwowego lub społecznego drogą gwałtu, jak również organizacyj, przypisujących sobie rolę rządu strony drugiej lub części jej terytorjum. Wobec tego strony zobowiązują się nie zezwalać na przebywanie na swem terytorjum takich organizacyj, ich urzędowych przedstawicielstw i innych organów, wzbronić werbowania wojskowego, oraz wwozu na swe terytorjum i przewozu przez swe terytorjum sił zbrojnych, broni, amunicji i wszelkiego rodzaju materjałów wojennych, przeznaczonych dla tych organizacyj.

Art. VI. 1. Wszystkie osoby, które ukończyły lat 18 i w chwili ratyfikacji Traktatu niniejszego znajdują się na obszarze Polski, a w dniu 1 sierpnia 1914 roku posiadały obywatelstwo byłego Imperjum Rosyjskiego i są zapisane, lub mają prawo być zapisane do ksiąg ludności stałej byłego Królestwa Polskiego, lub były zapisane do gminy miejskiej lub wiejskiej, albo do jednej z organizacyj stanowych na ziemiach byłego Imperjum Rosyjskiego, jakie wchodzą w skład Polski, mają prawo zgłosić życzenie w przedmiocie opcji obywatelstwa rosyjskiego lub ukraińskiego. Od byłych

obywateli byłego Imperjum Rosyjskiego innych kategoryj, znajdujących się w chwili ratyfikacji Traktatu niniejszego na terytorjum Polski, takie zgłoszenie nie jest wymagane.

2. Byli obywatele byłego Imperjum Rosyjskiego, którzy ukończyli lat 18, znajdują się w chwili ratyfikacji Traktatu niniejszego na obszarze Rosji lub Ukrainy i są zapisani lub mają prawo być zapisanymi do ksiąg ludności stałej byłego Królestwa Polskiego, lub byli zapisani do gminy miejskiej lub wiejskiej, albo do jednej z organizacyj stanowych na ziemiach byłego Imperjum Rosyjskiego, jakie wchodzą w skład Polski, będą uważani za obywateli polskich, jeśli w przewidzianym w artykule niniejszym trybie opcji wyrażą odpowiednie życzenie.

Również uważane będą za obywateli polskich osoby, które ukończyły lat 18 i znajdują się na obszarze Rosji lub Ukrainy, jeśli w przewidzianym w artykule niniejszym trybie opcji wyrażą odpowiednie życzenie i udowodnią, że pochodzą od uczestników walk o niepodległość Polski w okresie od 1830 do 1865 roku, lub że są potomkami osób, które — nie dalej niż w trzeciem pokoleniu — stale zamieszkiwały na terytorjum dawnej Rzeczypospolitej Polskiej, oraz udowodnią, że one same swą działalnością, używaniem języka polskiego jako mowy potocznej i wychowywaniem swego potomstwa zaznaczyły w sposób oczywisty przywiązanie swe do narodowości polskiej.

3. Przepisy o opcji stosują się również do osób, odpowiadających wymaganiom punktów 1 i 2 artykułu niniejszego, o ile osoby te znajdują się poza granicami Polski, względnie Rosji i Ukrainy, i nie są obywatelami państwa, w którem przebywają.

4. Wybór męża rozciąga się na żonę i dzieci do lat 18, o ile pomiędzy małżonkami nie nastąpi w tym przedmiocie porozumienie odmienne. Jeśli małżonkowie nie mogą się porozumieć, żona ma prawo samodzielnego wyboru obywatelstwa; w tym wypadku wybór żony rozciąga się na dzieci przez nią wychowywane.

W razie śmierci obojga rodziców wybór odkłada się do dojścia dziecka do lat 18 i od tej daty liczą się wszystkie terminy ustalone w artykule niniejszym. Za innych niezdolnych do działań prawnych wyboru dokona zastępca prawny.

5. Oświadczenia o wyborze obywatelstwa winny być składane przed konsulem lub innym przedstawicielem urzędowym tego pań-

stwa, za którem dana osoba się oświadcza, w terminie rocznym od chwili ratyfikacji Traktatu niniejszego; dla osób zamieszkałych na Kaukazie i w Rosji Azjatyckiej termin ten przedłuża się do 15 miesięcy. Oświadczenia te będą w tych samych terminach składane właściwym urzędom tego państwa, w którem osoba ta się znajduje.

Obie układające się strony zobowiązują się w ciągu jednego miesiąca od dnia podpisania Traktatu niniejszego wydać i ogłosić, oraz podać sobie wzajemnie do wiadomości przepisy, określające władze, powołane do przyjmowania oświadczeń o wyborze obywatelstwa. Strony zobowiązują się również podawać sobie do wiadomości w terminach trzechmiesięcznych w drodze dyplomatycznej spisy osób, które złożyły oświadczenia o wyborze obywatelstwa, z wymienieniem oświadczeń uznanych za ważne i oświadczeń uznanych za nieważne.

6. Osoby, składające oświadczenie o wyborze obywatelstwa, nie nabywają przez to przynależności obranej.

Gdy osoba, która złożyła oświadczenie o wyborze obywatelstwa, odpowiada warunkom, wyszczególnionym w punktach 1 i 2 artykułu niniejszego, konsul lub inny przedstawiciel urzędowy państwa, na którego rzecz dokonywa się wybór, wydaje o tem decyzję i przesyła odnośne zaświadczenie wraz z dokumentami optanta do Ministerstwa (Komisarjatu Ludowego) Spraw Zagranicznych. W terminie jednomiesięcznym od dnia przesłania zaświadczenia Ministerstwo (Komisarjat Ludowy) Spraw Zagranicznych bądź komunikuje wymienionemu przedstawicielowi sprzeciw co do jego decyzji, i wówczas sprawę rozstrzyga się w drodze dyplomatycznej, bądź też uznaje decyzję przedstawiciela i przesyła mu zaświadczenie o wyjściu optanta z poprzedniego obywatelstwa oraz wszystkie inne dokumenty optanta, oprócz dokumentu na prawo pobytu.

Nieotrzymanie w terminie jednomiesięcznym zawiadomienia Ministerstwa (Komisarjatu Ludowego) Spraw Zagranicznych uważa się za zgodę na decyzję przedstawiciela.

W razie jeżeli osoba optująca odpowiada wszystkim wymienionym w punktach 1 i 2 warunkom, państwo, na którego rzecz dokonywa się opcja, nie ma prawa odmówić przyjęcia do obywatelstwa osoby optującej, zaś państwo, w którem dana osoba przebywa, nie ma prawa odmówić zwolnienia z obywatelstwa.

Decyzje konsula lub innego urzędowego przedstawiciela państwa, na którego rzecz dokonywa się wybór, winny zapaść w terminie najwyżej dwumiesięcznym od chwili otrzymania zgłoszenia wyboru; termin ten dla osób, przebywających na Kaukazie i w Rosji Azjatyckiej, przedłuża się do trzech miesięcy.

Dokonanie wyboru wolne jest od stemplowych, paszportowych i wszelkich innych opłat, oraz od opłat za publikację.

7. Osoby, które ważnie dokonały wyboru, będą mogły wyjechać bez przeszkód do państwa, na którego rzecz wybór został dokonany. Wszakże, rząd państwa, w którem osoby te przebywają, może zażądać, aby skorzystały one z przysługującego im prawa wyjazdu; wyjazd winien wówczas nastąpić w przeciągu 6 miesięcy od dnia zawiadomienia.

Optanci mają prawo zachować lub likwidować prawnie posiadane mienie ruchome i nieruchome; w razie wyjazdu mogą wywieźć je ze sobą według norm, ustalonych w Załączniku Nr. 2 do Traktatu niniejszego. Mienie, przekraczające ustalone dla wywozu normy i pozostawione, będzie mogło być wywiezione później, z chwilą polepszenia warunków transportu. Wywóz mienia będzie wolny od wszelkich ceł i opłat.

8. Do chwili ważnie dokonanej opcji optanci podlegają wszystkim prawom, obowiązującym w tem państwie, w którem przebywają; po jej dokonaniu uważani są za cudzoziemców.

9. Gdy osoba, która dokonała ważnie wyboru, znajduje się bądź pod śledztwem lub sądem, bądź też odbywa karę, będzie wówczas pod strażą z aktami sprawy wysłana do państwa, na którego rzecz dokonała wyboru, jeśli państwo to wydania jej zażąda.

10. Osoby, które ważnie dokonały wyboru, uznane będą pod każdym względem za obywateli tego państwa, na którego rzecz dokonały wyboru, i wszelkie bez wyjątku prawa i przywileje, przyznane obywatelom tego państwa bądź Traktatem niniejszym, bądź umowami przyszłemi, będą przysługiwały w równej mierze optantom tak, jak gdyby już w chwili ratyfikacji Traktatu niniejszego byli obywatelami państwa, na którego rzecz optują.

Art. VII. 1. Rosja i Ukraina zapewniają osobom narodowości polskiej, znajdującym się w Rosji, Ukrainie i Białorusi, na zasadzie równouprawnienia narodowości, wszystkie prawa, zabezpieczające swobodny rozwój kultury i języka, oraz wykonywanie obrządków

religijnych. Wzajemnie Polska zapewnia osobom narodowości rosyjskiej, ukraińskiej i białoruskiej, znajdującym się w Polsce, wszystkie te prawa.

Osoby narodowości polskiej, znajdujące się w Rosji, Ukrainie i Białorusi, mają prawo, w ramach ustawodawstwa wewnętrznego, pielęgnować swój język ojczysty, organizować i popierać własne szkolnictwo, rozwijać swoją kulturę i tworzyć w tym celu stowarzyszenia i związki. Z tych samych praw, w ramach ustawodawstwa wewnętrznego, korzystać będą osoby narodowości rosyjskiej, ukraińskiej i białoruskiej, znajdujące się w Polsce.

2. Obie układające się strony zobowiązują się nawzajem nie mieszać się bezpośrednio ani pośrednio do spraw ustroju i życia Kościoła, oraz związków wyznaniowych, znajdujących się na terytorjum strony drugiej.

3. Kościoły i stowarzyszenia religijne, do których należą osoby narodowości polskiej w Rosji, Ukrainie i Białorusi, mają prawo, w granicach prawodawstwa wewnętrznego, samodzielnie urządzać swoje wewnętrzne życie kościelne.

Wyżej wzmiankowe kościoły i stowarzyszenia religijne mają prawo, w granicach prawodawstwa wewnętrznego, użytkowania i nabywania majątku ruchomego i nieruchomego, koniecznego do wykonywania obrządków religijnych, oraz utrzymywania duchowieństwa i instytucyj kościelnych.

Na tych samych zasadach mają one prawo korzystania z kościołów i instytucyj, koniecznych do wykonywania obrządków religijnych.

Z tych samych praw korzystają osoby narodowości rosyjskiej, ukraińskiej i białoruskiej w Polsce.

Art. VIII. Obie układające się strony zrzekają się wzajemnie zwrotu swych kosztów wojennych, t. j. wydatków państwowych na prowadzenie wojny między niemi, jak również odszkodowania za straty wojenne, t. j. za straty, które były wyrządzone im lub ich obywatelom na terenie operacyj wojennych przez działania i zarządzenia wojenne w czasie wojny polsko-rosyjsko-ukraińskiej.

Art. IX. Układ o repatrjacji, zawarty między Polską a Rosją i Ukrainą w wykonaniu artykułu VII Umowy o przedwstępnych warunkach pokoju z dnia 12 października 1920 roku, podpisany w Rydze dnia 24 lutego 1921 roku, pozostaje w mocy.

2. Rozrachunek i wypłata rzeczywistych kosztów utrzymania jeńców wojennych winny następować w terminach trzechmiesięcznych. Sposób obliczania i wysokość tych kosztów ustalają Komisje Mieszane, przewidziane we wspomnianym powyżej Układzie o repatrjacji.

3. Obie układające się strony zobowiązują się szanować i odpowiednio utrzymywać groby jeńców wojennych, zmarłych w niewoli, a także groby żołnierzy, oficerów i innych wojskowych, poległych na polu bitew, a pochowanych na ich terytorjum. Strony zobowiązują się pozwalać w przyszłości na wznoszenie, po porozumieniu się z władzami lokalnemi, pomników na grobach, jak również zezwalać na ekshumację i przewóz zwłok do kraju ojczystego według taryfy ulgowej, z uwzględnieniem przepisów własnego ustawodawstwa, oraz wymagań zdrowia publicznego.

Przepisy powyższe stosują się również do wszystkich grobów i zwłok zakładników, jeńców cywilnych, osób internowanych, wygnańców, uchodźców i emigrantów.

4. Obie układające się strony zobowiązują się wzajemnie dostarczać sobie aktów zejścia osób wyżej wymienionych, oraz podawać sobie do wiadomości liczbę i miejsce grobów wszystkich osób zmarłych i pochowanych bez stwierdzenia ich tożsamości.

Art. X. 1. Każda z układających się stron zapewnia obywatelom strony drugiej zupełną amnestję za zbrodnie i przestępstwa polityczne.

Przez zbrodnie i przestępstwa polityczne rozumie się czyny, skierowane przeciwko ustrojowi lub bezpieczeństwu państwa, jakoteż wszelkie czyny, popełnione na korzyść strony drugiej.

2. Amnestja rozciąga się również na czyny, ścigane w drodze administracyjnej lub innej pozasądowej, oraz na wykroczenia przeciwko przepisom, obowiązującym jeńców wojennych i osoby internowane, oraz wogóle obywateli strony drugiej.

3. Zastosowanie amnestji w myśl punktów 1 i 2 artykułu niniejszego pociąga za sobą zobowiązanie niewszczynania nowych dochodzeń, umorzenia postępowania wszczętego, oraz niewykonywania kar już wymierzonych.

4. Wstrzymanie wykonania kar może nie powodować wypuszczenia na wolność; w tym jednak wypadku osoby te winny być

natychmiast wydane władzom ich państwa wraz ze wszystkiemi aktami.

Jeśli jednak dana osoba oświadczy, iż nie życzy sobie powrotu do ojczyzny, lub władze ojczyste nie zgodzą się na jej przyjęcie, osoba ta może być ponownie pozbawiona wolności.

5. Osoby, pociągnięte do odpowiedzialności, lub znajdujące się pod śledztwem albo pod sądem za przestępstwa prawa pospolitego, a również odbywające karę za te przestępstwa, będą na żądanie państwa, którego są obywatelami, natychmiast wydane wraz ze wszystkiemi aktami.

6. Przewidziana w artykule niniejszym amnestja rozciąga się na wszystkie powyżej wymienione czyny, popełnione do chwili ratyfikacji Traktatu niniejszego.

Wykonanie wyroków śmierci za czyny wyżej wymienione wstrzymuje się z chwilą podpisania Traktatu niniejszego.

Art. XI. 1. Rosja i Ukraina zwracają Polsce następujące przedmioty, wywiezione do Rosji lub Ukrainy od 1 stycznia 1772 roku z terytorjum Rzeczypospolitej Polskiej:

a) wszelkie trofea wojenne (naprzykład chorągwie, sztandary, wszelkie znaki wojskowe, działa, broń, regalja pułkowe i t. p.), jak również trofea zabrane od roku 1792 Narodowi Polskiemu w jego walce o niepodległość przeciw carskiej Rosji. Nie podlegają zwrotowi trofea polsko—rosyjsko-ukraińskiej wojny 1918—1921 roku;

b) bibljoteki, księgozbiory, archeologiczne i archiwalne zbiory, dzieła sztuki, zabytki oraz wszelkiego rodzaju zbiory i przedmioty o wartości historycznej, narodowej, artystycznej, archeologicznej, naukowej lub wogóle kulturalnej.

Zbiory i przedmioty, omówione pod literami a) i b) punktu niniejszego, podlegają zwrotowi bez względu na to, wśród jakich okoliczności lub z jakich rozporządzeń ówczesnych władz były wywiezione i bez względu na to, do jakiej osoby prawnej lub fizycznej należały pierwotnie lub po wywozie.

2. Obowiązek zwrotu nie rozciąga się:

a) na przedmioty, które wywiezione zostały z terytorjum, położonego na wschód od granic Polski, ustalonych przez Traktat niniejszy, o ile zostanie dowiedzione, że przedmioty te stanowią produkt kultury białoruskiej lub ukraińskiej i że dostały

się w swoim czasie do Polski nie w drodze dobrowolnej tranzakcji lub spadkobrania;

b) na przedmioty, które dostały się na terytorjum Rosji lub Ukrainy od prawowitego właściciela drogą dobrowolnej tranzakcji bądź spadkobrania, albo też zostały wywiezione na terytorjum Rosji lub Ukrainy przez ich prawowitego właściciela.

3. Gdyby w Polsce znalazły się zbiory i przedmioty kategorji, omówionej pod literami a) i b) punktu 1 artykułu niniejszego, wywiezione z Rosji lub Ukrainy w tym samym okresie, ulegają one zwrotowi Rosji i Ukrainie na zasadach, wymienionych w punktach 1 i 2 artykułu niniejszego.

4. Rosja i Ukraina zwracają Polsce wywiezione z terytorjum Rzeczypospolitej Polskiej począwszy od 1 stycznia 1772 roku i odnoszące się do terytorjum Rzeczypospolitej Polskiej archiwa, registratury, archiwalja, akta, dokumenty, rejestry, mapy, plany i rysunki, jak również płyty i klisze, tłoki pieczętne, pieczęcie i t. p. wszelkich urzędów, instytucyj państwowych, samorządowych, społecznych i duchownych.

Te jednak z wyżej wymienionych przedmiotów, które aczkolwiek nie odnoszą się w całości do terytorjum obecnej Rzeczypospolitej Polskiej, lecz nie mogą być podzielone, będą zwrócone Polsce.

5. Rosja i Ukraina przekazują Polsce powstałe w okresie od 1 stycznia 1772 roku do 9 listopada 1918 roku podczas zarządu rosyjskiego ziemiami, które wchodzą w skład Rzeczypospolitej Polskiej, archiwa, registratury, archiwalja, akta, dokumenty, rejestry, mapy, plany i rysunki instytucyj ustawodawczych, centralnych, prowincjonalnych i lokalnych organów wszystkich ministerstw, urzędów oraz zarządów, jak również ciał samorządowych, instytucyj społecznych i publicznych, o ile przedmioty powyższe odnoszą się do terytorjum obecnej Rzeczypospolitej Polskiej i znajdują się faktycznie na terytorjum Rosji lub Ukrainy.

Gdyby w Polsce znalazły się przedmioty, wymienione w tym punkcie, a odnoszące się do terytorjów, pozostających przy Rosji lub Ukrainie, Polska zobowiązuje się przekazać je Rosji i Ukrainie na tych samych zasadach.

6. Postanowienia punktu 5 artykułu niniejszego nie rozciągają się:

a) na archiwa, registratury i t. d., dotyczące walki po roku 1876 byłych władz carskich z ruchami rewolucyjnemi w Polsce, a to do czasu zawarcia osobnej umowy pomiędzy obiema stronami o zwrocie ich Polsce;

b) na przedmioty, stanowiące tajemnicę wojskową, a odnoszące się do okresu po roku 1870.

7. Obie układające się strony, zgadzając się, że usystematyzowane, naukowo opracowane i zamknięte kolekcje, stanowiące podstawę zbioru o wszechświatowem znaczeniu kulturalnem, nie powinny podlegać zburzeniu, stanowią, co następuje: jeżeli usunięcie jakiegokolwiek przedmiotu, podlegającego na zasadzie punktu 1 b) artykułu niniejszego zwrotowi do Polski, mogłoby zburzyć całość takiej kolekcji — to przedmiot ten, wyjąwszy wypadek ścisłego jego związku z historją lub kulturą Polski, powinien pozostać na miejscu za zgodą obu stron Komisji Mieszanej, przewidzianej w punkcie 15 artykułu niniejszego, za ekwiwalent w przedmiocie równej wartości naukowej lub artystycznej.

8. Obie układające się strony oświadczają gotowość zawarcia umów specjalnych, dotyczących zwrotu, wykupu lub wymiany przedmiotów kategoryj, wymienionych w punkcie 1 b) artykułu niniejszego, w wypadkach, gdy przedmioty te przeszły na terytorjum strony drugiej w drodze dobrowolnej tranzakcji lub spadkobrania, o ile przedmioty te stanowią dorobek kulturalny strony zainteresowanej.

9. Rosja i Ukraina zobowiązują się reewakuować do Polski następujące przedmioty, ewakuowane do Rosji lub Ukrainy przymusowo lub dobrowolnie z terytorjum Rzeczypospolitej Polskiej od 1 sierpnia n. st. 1914 roku, t. j. od początku wojny światowej, do 1 października n. st. 1915 roku, a należące do państwa lub jego instytucyj, cial samorządowych, do instytucyj społecznych lub publicznych i wogóle wszelkich osób prawnych lub fizycznych:

a) wszelkiego rodzaju archiwa, registratury, akta, dokumenty, rejestry, księgi rachunkowe i handlowe, pisma i korespondencje, instrumenty miernicze i pomiarowe, płyty i klisze, tłoki pieczętne, mapy, plany i rysunki z ich szkicami i pomia-

rami, z wyjątkiem przedmiotów, mających obecnie cechę tajemnicy wojskowej i należących do instytucyj wojskowych;

b) bibljoteki, księgozbiory, archiwalne i artystyczne zbiory, ich inwentarze, katalogi i materjał bibljograficzny, dzieła sztuki, zabytki, oraz wszelkie zbiory i przedmioty o charakterze historycznym, narodowym, naukowym, artystycznym lub wogóle kulturalnym, dzwony i wszelkie przedmioty kultu religijnego wszystkich wyznań;

c) naukowe i szkolne laboratorja, gabinety i zbiory, naukowe i szkolne pomoce, instrumenty i przyrządy, a także wszelki takiż materjał pomocniczy i doświadczalny.

Podlegające reewakuacji wymienione w punkcie niniejszym pod literą c) przedmioty mogą być zwrócone i nie w naturze, lecz w odpowiednim ekwiwalencie, ustalanym za zgodą obu stron Komisji Mieszanej, przewidzianej w punkcie 15 artykułu niniejszego. Wszakże przedmioty powstałe przed rokiem 1870, lub też ofiarowane przez Polaków, mogą być zwrócone nie w naturze, lecz w odpowiednim ekwiwalencie jedynie za zgodą obu stron wyżej wymienionej Komisji Mieszanej.

10. Obie układające się strony zobowiązują się wzajemnie reewakuować na tych samych zasadach zbiory i przedmioty, wymienione w punkcie 9 artykułu niniejszego, ewakuowane dobrowolnie lub przymusowo na terytorjum drugiej strony po dniu 1 października n. st. 1915 roku.

11. Przedmioty, wymienione w punktach 9 i 10 artykułu niniejszego, nie będące własnością państwa lub instytucyj państwowych, winny być reewakuowane na żądanie rządów, oparte na deklaracjach właścicieli, w celu oddania właścicielom.

12. Przedmioty, wymienione w punktach 9 i 10 artykułu niniejszego, podlegają zwrotowi, o ile rzeczywiście znajdują się lub okażą się w zawiadywaniu rządowych lub społecznych instytucyj państwa zwracającego.

Obowiązek udowodnienia, że przedmiot uległ zniszczeniu lub zaginął, ciąży na państwie zwracającem.

Jeżeli przedmioty, wymienione w punktach 9 i 10 artykułu niniejszego, znajdują się w posiadaniu osób trzecich, fizycznych lub prawnych, winny im być odebrane w celu reewakuacji.

Również winny być reewakuowane na żądanie właściciela

przedmioty, wymienione w punktach 9 i 10 artykułu niniejszego, znajdujące się w jego posiadaniu.

13. Koszty, związane ze zwrotem i reewakuacją w obrębie własnego terytorjum do granicy państwowej, ponosi państwo zwracające.

Zwrot i reewakuacja winny być dokonane bez względu na zakazy lub ograniczenia wywozu i nie będą obciążone żadnemi poborami i opłatami.

14. Każda z układających się stron zobowiązuje się wydać stronie drugiej mienie kulturalne lub artystyczne, ofiarowane lub zapisane do 7 listopada n. st. 1917 roku przez obywateli lub instytucje strony drugiej swemu państwu lub jego instytucjom społecznym, naukowym i artystycznym, o ile te darowizny lub zapisy były dokonane z zachowaniem ustaw obowiązujących w danem państwie.

Obie układające się strony zastrzegają sobie prawo zawierania w przyszłości umów specjalnych w sprawie wydania wyżej wymienionych darowizn i zapisów, zdziałanych po 7 listopada 1917 r.

15. Dla wprowadzenia w życie postanowień artykułu niniejszego utworzona zostanie, nie później jak w ciągu 6 tygodni od chwili ratyfikacji Traktatu niniejszego, Specjalna Komisja Mieszana na zasadach równości, z siedzibą w Moskwie, składająca się z 3 przedstawicieli z każdej strony i niezbędnych ekspertów.

Komisja ta w działalności swojej kierować się powinna Instrukcją, stanowiącą załącznik Nr. 3 do Traktatu niniejszego.

Art. XII. Obie układające się strony uznają, że mienie państwowe wszelkiego rodzaju, znajdujące się na terytorjum jednego z układających się państw, albo podlegające reewakuacji do tego państwa na podstawie Traktatu niniejszego, stanowi jego niesporną własność. Za mienie państwowe uważa się wszelkiego rodzaju mienie, oraz prawa majątkowe samego państwa, jakoteż wszelkich instytucyj państwowych, mienie i prawa majątkowe, apanażowe, gabinetowe, pałacowe, wszelkiego rodzaju mienie i prawa majątkowe byłego cara rosyjskiego i członków byłego domu carskiego, wreszcie wszelkiego rodzaju mienie i prawa majątkowe nadane przez byłych carów rosyjskich.

Obie układające się strony zrzekają się wzajemnie wszelkiego

rozrachunku z tytułu rozdziału majątku państwowego, o ile Traktat niniejszy odmiennie nie stanowi.

Na rzecz Rządu Polskiego przechodzą wszystkie prawa i roszczenia skarbu rosyjskiego, obciążające wszelkiego rodzaju mienie, znajdujące się w granicach Polski, oraz wszystkie roszczenia do osób fizycznych i prawnych, jeżeli prawa te i roszczenia podlegają wykonaniu na terytorjum Polski, i przytem tylko w wysokości nieumorzonej przez wzajemne roszczenia dłużników, oparte na punkcie 2 artykułu XVII Traktatu niniejszego i podlegające zarachowaniu.

Dokumenty i akty, stwierdzające wskazane w tym artykule prawa, przekazuje Rząd Rosyjski — o ile znajdują się one w faktycznem jego posiadaniu — Rządowi Polskiemu. W wypadku niemożności wykonania tego w terminie jednego roku od dnia ratyfikacji Traktatu niniejszego, dokumenty te i akty uznaje się za zaginione.

Art. XIII. Z tytułu uznanego przez Umowę o przedwstępnych warunkach pokoju z 12 października 1920 roku aktywnego udziału ziem Rzeczypospolitej Polskiej w życiu gospodarczem byłego Imperjum Rosyjskiego — Rosja i Ukraina zobowiązują się wypłacić Polsce trzydzieści miljonów rubli złotych w złotych monetach albo sztabach nie później, niż w ciągu jednego roku od chwili ratyfikacji Traktatu niniejszego.

Art. XIV. 1. Reewakuacja majątku państwowego kolejowego z Rosji i Ukrainy do Polski będzie dokonana według zasad następujących:

a) Tabor kolei szerokości ogólno-europejskiej ma być zwrócony Polsce w naturze w ilości i na warunkach, wskazanych w Załączniku Nr. 4 do Traktatu niniejszego.

b) Tabor kolei szerokotorowych, oraz tabor kolei szerokości ogólno-europejskiej, przerobiony w Rosji i Ukrainie do dnia podpisania Traktatu niniejszego na szerokotorowy, pozostaje w Rosji i Ukrainie w ilości i na warunkach, wskazanych w Załączniku Nr. 4 do Traktatu niniejszego.

c) Inne, poza taborem, mienie kolejowe częściowo zwraca się Polsce w naturze, częściowo pozostaje w Rosji i Ukrainie w ilości i na warunkach, wskazanych w Załączniku Nr. 4 do Traktatu niniejszego.

Wartość mienia kolejowego, wskazanego wyżej pod literami a), b), c) — obie strony ustalają na sumę dwudziestu dziewięciu miljonów rubli złotych.

2. Obie układające się strony zobowiązują się wzajemnie zwrócić sobie na ogólnych zasadach, przewidzianych w artykule XV Traktatu niniejszego, państwowe mienie rzeczne (statki, mechanizmy, urządzenia techniczne i nadbrzeżne, oraz inne mienie transportu rzecznego), a także mienie zarządów szosowych, o ile zarówno jedno jak i drugie mienie znajduje się lub okaże się w zawiadywaniu instytucyj rządowych lub społecznych państwa zwracającego.

Wprowadzenie w życie postanowień punktu niniejszego, oraz rozstrzygnięcie wszelkich związanych z tem spraw, przekazuje się Mieszanej Komisji Reewakuacyjnej, przewidzianej w artykule XV Traktatu niniejszego.

Art. XV. 1. Rosja i Ukraina zobowiązują się na żądanie Rządu Polskiego, oparte na deklaracjach właścicieli, reewakuować do Polski w celu oddania właścicielom mienie ciał samorządowych zarządów miejskich, instytucyj, osób fizycznych i prawnych, ewakuowane dobrowolnie lub przymusowo z terytorjum Rzeczypospolitej Polskiej do Rosji i Ukrainy od 1 sierpnia n. st. 1914 roku, t. j. od początku wojny światowej, do 1 października n. st. 1915 roku.

2. Obie układające się strony zobowiązują się wzajemnie reewakuować na żądanie rządu drugiej strony, oparte na deklaracjach właścicieli, mienie ciał samorządowych, instytucyj, osób fizycznych i prawnych, ewakuowane dobrowolnie lub przymusowo na terytorjum strony drugiej po 1 października n. st. 1915 roku.

3. Mienie, wymienione w punktach 1 i 2 artykułu niniejszego, podlega reewakuacji, o ile rzeczywiście znajduje się lub okaże się w zawiadywaniu rządowych lub społecznych instytucyj państwa zwracającego.

Obowiązek udowodnienia, że przedmiot uległ zniszczeniu lub zginął, ciąży na państwie zwracającem.

O ile wymienione w punktach 1 i 2 artykułu niniejszego mienie stanowi środki produkcji i znajdowało się uprzednio w zawiadywaniu instytucyj rządowych albo społecznych państwa zwracającego, później zaś uległo zniszczeniu lub zginęło nie wskutek siły

wyższej (vis maior), rząd państwa zwracającego obowiązany jest dać odpowiedni ekwiwalent za te przedmioty.

Jeżeli mienie wskazane w punktach 1 i 2 artykułu niniejszego znajduje się w posiadaniu osób trzecich, fizycznych i prawnych, winno być im odebrane w celu reewakuacji.

Również winno być reewakuowane na żądanie właścicieli mienie, wskazane w punktach 1 i 2 artykułu niniejszego, znajdujące się w ich posiadaniu.

4. Mienie podlegające reewakuacji na zasadzie punktów 1, 2 i 3 artykułu niniejszego może być, za zgodą stron, zwrócone i nie w naturze, a w odpowiednim ekwiwalencie.

5. Z tytułów, związanych z ewakuowanem mieniem, winien być dokonany w ciągu 18 miesięcy od dnia ratyfikacji Traktatu niniejszego całkowity wzajemny rozrachunek między właścicielami reewakuowanego mienia a rządem państwa zwracającego.

W szczególności rozrachunek ten będzie obejmował z jednej strony wydane na ewakuację subsydja, pożyczki i otwarte kredyty, z wyjątkiem zabezpieczonych papierami wartościowemi, z drugiej zaś strony — wydatki związane z ewakuacją, oraz należności za surowce, półfabrykaty, towary i kapitały, zabrane przez państwo zwracające; do rozrachunku tego również włączone będzie wynagrodzenie za częściowe lub całkowite zużycie w procesie produkcji mienia, podlegającego reewakuacji.

Rządy układających się stron gwarantują zapłatę z tytułu wyżej wymienionego rozrachunku.

Rozrachunek ten nie może wstrzymywać reewakuacji.

6. Koszta reewakuacji w obrębie własnego terytorjum do granicy państwowej ponosi państwo zwracające.

Reewakuacja mienia winna być dokonana bez względu na zakazy lub ograniczenia wywozu i nie będzie obciążona żadnemi poborami i opłatami.

7. W celu wprowadzenia w życie postanowień artykułu niniejszego utworzona zostanie nie później, niż w ciągu 6 tygodni od chwili ratyfikacji Traktatu niniejszego, Mieszana Komisja Reewakuacyjna na zasadach równości, składająca się z 5 przedstawicieli i niezbędnych ekspertów z każdej strony — z siedzibą w Moskwie.

Obowiązkiem Komisji tej będzie, w szczególności, ustalanie ekwiwalentu w wypadkach, przewidzianych w punktach 3 i 4 arty-

kulu niniejszego, ustalanie zasad rozrachunku właścicieli z rządem strony przeciwnej i nadzór nad jego prawidłowością, wyjaśnianie w razie wątpliwości kwestji przynależności państwowej osób fizycznych i prawnych, oraz, w razie potrzeby, współdziałanie z właściwemi organami rządowemi w odszukiwaniu mienia podlegającego reewakuacji.

Jako dowód dokonanej ewakuacji dopuszcza się nietylko nakazy ewakuacyjne, lecz wszelkie inne dokumenty i dowód ze świadków.

Obie układające się strony zobowiązują się współdziałać w pełni i wszechstronnie z powyżej wskazaną Komisją Mieszaną przy spełnianiu przez nią jej obowiązków.

Nie podlega reewakuacji mienie, należące do osób fizycznych i prawnych państwa zwracającego.

Za rosyjskie, ukraińskie i białoruskie akcyjne lub inne spółki uważa się takie, w których większość akcyj lub udziałów, przedstawionych na ostatniem przed ewakuacją z Polski do Rosji i Ukrainy walnem zgromadzeniu akcjonarjuszów lub udziałowców, należała do obywateli rosyjskich, ukraińskich i białoruskich.

Za polskie akcyjne i inne spółki uważa się takie, w których większość akcyj lub udziałów, przedstawionych na ostatniem przed ewakuacją z Rosji i Ukrainy do Polski walnem zgromadzeniu akcjonarjuszów lub udziałowców, należała do obywateli polskich.

Przynależność państwowa akcjonarjuszów lub udziałowców do jednej ze stron określa się na podstawie Traktatu niniejszego.

Polska bierze na siebie odpowiedzialność za wszelkie pretensje państw trzecich do Rosji i Ukrainy, jakie mogłyby być do nich zgłoszone z powodu reewakuacji do Polski mienia, należącego do obywateli lub osób prawnych tych państw, przyczem Rosja i Ukraina zachowują sobie prawo regresu do Polski z tego tytułu.

8. Wszystkie żądania reewakuacji mienia winny być zgłoszone do Mieszanej Komisji Reewakuacyjnej w terminie jednorocznym od dnia ratyfikacji Traktatu niniejszego; po upływie tego terminu żadne żądania przez państwo zwracające przyjmowane nie będą.

Decyzja Mieszanej Komisji Reewakuacyjnej zapaść winna w ciągu trzech miesięcy od dnia otrzymania przez nią żądania; reewakuacja mienia winna być dokonana w przeciągu pół roku od

chwili decyzji Mieszanej Komisji Reewakuacyjnej; upływ dwóch ostatnich terminów nie zwalnia państwa zwracającego od obowiązku reewakuacji mienia, które było zażądane w terminie właściwym.

Art. XVI. 1. Rosja i Ukraina zobowiązują się dokonać z Polską rozrachunku z tytułu legowanych lub darowanych polskim osobom prawnym i fizycznym funduszów i kapitałów, które na mocy postanowień obowiązujących znajdowały się w depozycie, lub na rachunkach w kasach państwowych lub w instytucjach kredytowych byłego Imperjum Rosyjskiego.

2. Rosja i Ukraina zobowiązują się dokonać rozrachunku z Polską z tytułu kapitałów polskich instytucyj publicznych, które na mocy postanowień obowiązujących znajdowały się w depozycie lub na rachunkach w kasach państwowych lub w instytucjach kredytowych byłego Imperjum Rosyjskiego.

3. Rosja i Ukraina zobowiązują się dokonać rozrachunku z Polską z tytułu mienia i kapitałów polskiego pochodzenia, które zostały przejęte w zawiadywanie Rządu rosyjskiego i zostały zlikwidowane, bądź zlane z sumami skarbowemi, a należały do instytucyj i towarzystw społecznych, kulturalnych, religijnych i dobroczynnych, oraz mienia i kapitałów, które były przeznaczone na utrzymanie kościołów i duchowieństwa.

4. Rosja i Ukraina zobowiązują się dokonać z Polską rozrachunku z tytułu specjalnych kapitałów i funduszów, jak również z tytułu kapitałów ogólno-państwowych, przeznaczonych na cele opieki społecznej, które znajdowały się w zawiadywaniu poszczególnych zarządów, a były związane według pochodzenia i przeznaczenia częściowo lub całkowicie z terytorjum lub obywatelami Rzeczypospolitej Polskiej.

5. Jako termin ustalenia salda rozrachunków, przewidzianych w punktach 1, 2, 3 i 4 artykułu niniejszego, obie układające się strony zgodziły się uznać dzień 1 stycznia st. st. 1916 roku.

6. W miarę dokonywania rozrachunku z tytułu kapitałów, mających rachunki ze skarbem państwa, winna być przeprowadzona uprzednia likwidacja tych rachunków; sumy asygnowane ze skarbu na zasilenie kapitałów nie będą uważane za dług kapitałów względem skarbu.

Rosja i Ukraina zobowiązują się w miarę zakańczania roz-

rachunków, przewidzianych w punktach 1, 2, 3 i 4 artykułu niniejszego, przekazywać Polsce odpowiednie mienie, kapitały i saldo sum w gotowiźnie.

7. Przy dokonywaniu rozrachunku z tytułu kapitałów i funduszów, które znajdowały się w depozycie u skarbu, lub jako wkłady w państwowych lub prywatnych instytucjach kredytowych byłego Imperjum Rosyjskiego, Rosja i Ukraina zobowiązują się uwzględniać na korzyść Polski utratę części siły nabywczej rosyjskiej papierowej jednostki pieniężnej w czasie od 1 października 1915 roku do dnia zakończenia rozrachunku.

Przy dokonywaniu natomiast rozrachunku z tytułu kapitałów specjalnych i funduszów, które znajdowały się w zawiadywaniu oddzielnych urzędów i zlanych z sumami skarbu byłego Imperjum Rosyjskiego, nie uwzględnia się zmiany wartości jednostki pieniężnej.

8. Przy dokonywaniu ostatecznego rozrachunku z tytułu kapitałów specjalnych, funduszów i mienia będzie zwrócone Polsce mienie ruchome, o ile okaże się ono w zawiadywaniu Rządów Rosji i Ukrainy. W tych wypadkach, gdy okaże się, że mienie to zostało przez nie zlikwidowane, będzie ono zwrócone w odpowiednim ekwiwalencie; to ostatnie postanowienie nie stosuje się do rosyjskich papierów wartościowych.

9. Powyższe rozrachunki będą dokonane przez Mieszaną Komisję Rozrachunkową, przewidzianą w artykule XVIII Traktatu niniejszego.

Art. XVII. 1. Rosja i Ukraina zobowiązują się dokonać rozrachunku z Polską z tytułu wkładów, depozytów i kaucyj polskich osób prawnych i fizycznych w rosyjskich i ukraińskich państwowych, znacjonalizowanych lub zlikwidowanych instytucjach kredytowych, jak również w państwowych instytucjach i kasach.

Przy uiszczaniu należności, wynikających z tego punktu, Rosja i Ukraina przyznają polskim osobom prawnym i fizycznym wszystkie te prawa, które były we właściwym czasie przyznane rosyjskim i ukraińskim osobom prawnym i fizycznym.

W stosunku zaś do osób fizycznych przy dokonywaniu wyżej wspomnianego rozrachunku, Rosja i Ukraina będą uwzględniały na ich korzyść utratę części siły nabywczej rosyjskiej jednostki

pieniężnej od 1 października 1915 roku do dnia zakończenia rozrachunku.

2. Rozstrzyganie spraw o uregulowaniu stosunków prywatnoprawnych między osobami fizycznemi i prawnemi układających się państw, a także rozstrzyganie spraw o uregulowaniu opartych na tytułach prawnych roszczeń osób fizycznych i prawnych do rządu i instytucyj państwowych strony przeciwnej i odwrotnie — o ile sprawy te nie są rozstrzygnięte przez Traktat niniejszy — oddaje się Mieszanej Komisji Rozrachunkowej, przewidzianej w artykule XVIII Traktatu niniejszego.

Punkt niniejszy dotyczy stosunków prawnych, które powstały do dnia podpisania Traktatu niniejszego.

Art. XVIII. 1. W celu dokonania rozrachunków, przewidzianych w artykułach XIV, XV, XVI i XVII Traktatu niniejszego, i ustalenia zasad tych rozrachunków w wypadkach nieprzewidzianych Traktatem niniejszym, a także w celu ustalenia wysokości, sposobów i terminów płatności z tytułu pomienionych rozrachunków tworzy się w ciągu 6 tygodni od dnia ratyfikacji Traktatu niniejszego Mieszaną Komisję Rozrachunkową, składającą się z 5 przedstawicieli z każdej strony i niezbędnej liczby ekspertów — z siedzibą w Warszawie.

2. Za datę, na którą winny być przeprowadzone wszystkie rozrachunki, przyjmuje się 1 października n. st. 1915 roku, o ile Traktat niniejszy odmiennie nie stanowi.

3. Wszystkie rozrachunki za wartości rzeczowe ustala się w rosyjskich rublach złotych; w pozostałych wypadkach rozrachunki będą dokonane według zasad, przewidzianych w artykułach XVI i XVII Traktatu niniejszego.

Art. XIX. Rosja i Ukraina zwalniają Polskę od odpowiedzialności za długi i wszelkiego rodzaju inne zobowiązania byłego Imperjum Rosyjskiego, w tej liczbie za zobowiązania, powstałe z emisji pieniędzy papierowych, znaków kasowych, z obligacyj, seryj i świadectw Skarbu Rosyjskiego, z długów zewnętrznych i wewnętrznych byłego Imperjum Rosyjskiego, z gwarancyj, udzielonych wszelkim instytucjom i przedsiębiorstwom, oraz z długów gwarancyjnych tychże i t. p., z wyjątkiem gwarancyj, udzielonych instytucjom i przedsiębiorstwom na terytorjum Polski.

Art. XX. Rosja i Ukraina zobowiązują się przyznawać, zgo-

dnie z zasadą największego uprzywilejowania, automatycznie, bez umowy specjalnej Polsce, jej obywatelom i osobom prawnym wszystkie te prawa, przywileje i ulgi, które bezpośrednio lub pośrednio były lub będą udzielone przez nie jakiemukolwiek trzeciemu państwu, jego obywatelom i osobom prawnym w dziedzinie restytucji mienia i odszkodowania za straty okresu rewolucji i wojny domowej w Rosji i Ukrainie.

W wypadkach, przewidzianych w ustępie pierwszym artykułu niniejszego, Rosja i Ukraina uznawać będą moc obowiązującą nietylko dokumentów oryginalnych, stwierdzających prawa majątkowe polskich osób fizycznych i prawnych, ale i tych dokumentów, które wydawane będą przez Komisje Mieszane, przewidziane w artykułach XV i XVIII Traktatu niniejszego.

Art. XXI. Obie układające się strony zobowiązują się, nie później niż w 6 tygodni od dnia ratyfikacji Traktatu niniejszego, przystąpić do rokowań w sprawie umowy handlowej i umowy o kompensacyjnej wymianie towarów; również przystąpić możliwie najprędzej do rokowań o zawarcie konwencji konsularnej, pocztowo-telegraficznej, kolejowej, sanitarnej i weterynaryjnej, a także konwencji co do poprawy warunków żeglugi na drogach wodnych Dniepr-Wisła i Dniepr-Dźwina.

Art. XXII. 1. Do czasu zawarcia umowy handlowej i konwencji kolejowej obie układające się strony zobowiązują się dopuszczać tranzyt towarów na poniższych warunkach.

Zasady artykułu niniejszego powinny być podstawą przyszłej umowy handlowej w części dotyczącej tranzytu.

2. Układające się strony przyznają sobie wzajemnie wolny tranzyt towarowy wszystkiemi drogami żelaznemi i wodnemi dla tranzytu otwartemi.

Przewóz towarów tranzytujących odbywać się będzie z zachowaniem przepisów, ustanowionych w każdem z układających się państw dla ruchu zarówno na drogach żelaznych jak i wodnych, z uwzględnieniem zdolności przewozowej dróg i potrzeb ruchu wewnętrznego.

3. Przez wolny tranzyt towarowy obie układające się strony rozumieją, że towary przewożone z Rosji lub Ukrainy, oraz do Rosji lub Ukrainy przez Polskę, jak również z Polski lub do Polski przez Rosję lub Ukrainę, nie będą obciążane żadnemi cłami tran-

zytowemi ani żadnemi innemi z tytułu tranzytu poborami, niezależnie od tego, czy towary te idą przez terytorjum jednej z układających się stron wprost, czy też po drodze są wyładowywane, czasowo przechowywane w składach, znowu załadowywane dla dalszej wysyłki — pod warunkiem dokonywania tych operacyj w składach, znajdujących się pod dozorem władz celnych kraju, przez który towary idą tranzytem.

Polska zastrzega sobie swobodę w normowaniu warunków tranzytu dla towarów pochodzenia niemieckiego i austrjackiego, wwożonych z Niemiec lub Austrji przez Polskę do Rosji lub Ukrainy.

4. Zakazane są do tranzytu przedmioty uzbrojenia, ekwipunku wojskowego i artykuły wojskowe.

Ograniczenie to nie rozciąga się na przedmioty, aczkolwiek będące artykułami wojskowemi, lecz nie przeznaczone dla celów wojskowych. Dla przewozu takich przedmiotów wymagane jest oświadczenie odnośnego rządu, że nie będą one użyte jako materjał wojskowy.

Wyłączenia są dopuszczalne również w stosunku do towarów, co do których, dla względów ochrony zdrowia publicznego, walki z epizootją i z zarazą roślin, mogą być stosowane wyjątkowe środki prohibicyjne.

5. Towary trzeciego państwa, przewożone tranzytem przez terytorjum jednej z układających się stron, przy wwozie ich na terytorjum strony drugiej nie będą obciążane ani innemi, ani wyższemi poborami od tych, któreby należało pobierać od takich samych towarów, przychodzących wprost z kraju ich pochodzenia.

6. Frachty, taryfy, oraz inne opłaty za przewóz towarów tranzytujących nie mogą być wyższe od tych, które są pobierane za przewóz takich samych towarów w komunikacji miejscowej na tym samym szlaku i w tym samym kierunku.

Dopóki frachty, taryfy, oraz inne opłaty nie będą pobierane za przewóz miejscowych towarów w Rosji i Ukrainie, opłata za przewóz towarów, idących z Polski i do Polski tranzytem przez Rosję i Ukrainę, nie może być wyższa od opłaty, ustanowionej za przewóz towarów tranzytujących najbardziej uprzywilejowanego kraju.

7. Wobec konieczności należytego urządzenia stacyj nadgranicznych w punktach stycznych dróg żelaznych obu układających

się stron, wyznacza się czasowo dla ruchu tranzytowego z Rosji i Ukrainy przez Polskę, oraz odwrotnie, z Polski przez Rosję i Ukrainę, stacje zdawcze na odcinkach Baranowicze—Mińsk i Równe—Szepietówka, a mianowicie na terytorjum Białorusi i Ukrainy, dla przyjmowania towarów, idących z zachodu, st. Mińsk (do czasu przygotowania st. Niegoreloje) i st. Szepietówka (do czasu przygotowania st. Krywin), a na terytorjum Polski dla przyjmowania towarów, idących ze wschodu, st. Stołbce i st. Zdołbunowo.

Tryb i warunki ruchu tranzytowego będą ustalone w konwencji kolejowej, która zawarta być winna przez obie układające się strony po ratyfikacji Traktatu niniejszego.

Zarazem układające się strony przedsięwezmą należyte środki w celu jaknajrychlejszego, w miarę możności, przystosowania do ruchu tranzytowego także i innych kierunków z tem, że punkty dróg żelaznych będą ustalone przez osobne porozumienia.

Punktami zdawczemi na granicach obu stron z innemi państwami dla ruchu tranzytowego będą wszystkie stacje nadgraniczne, które są lub będą otwarte dla komunikacji międzynarodowej.

Dla przeładunku towarów tranzytujących, przybywających wodą lub idących na wodę, otwiera się punkt przeładunkowy w Pińsku lub na mijance Prypeć, przyczem w punkcie tym winien być przeprowadzony tor kolejowy do przystani celem podstawiania wagonów dla przeładunku.

Art. XXIII. Rosja i Ukraina oświadczają, że wszelkie zobowiązania, przyjęte przez nie wobec Polski, jak również prawa, przez nie nabyte Traktatem niniejszym, stosują się do wszystkich terytorjów, położonych na wschód od granicy państwowej, określonej w artykule II Traktatu niniejszego, które to terytorja wchodziły w skład byłego Imperjum Rosyjskiego i przy zawieraniu Traktatu niniejszego są reprezentowane przez Rosję i Ukrainę.

W szczególności wszystkie wyżej wymienione prawa i zobowiązania rozciągają się na Białoruś, względnie jej obywateli.

Art. XXIV. Stosunki dyplomatyczne pomiędzy układającemi się stronami zostaną nawiązane natychmiast po ratyfikacji Traktatu niniejszego.

Art. XXV. Traktat niniejszy sporządzony zostaje w języku polskim, rosyjskim i ukraińskim w trzech oryginałach. Przy inter-

pretacji Traktatu wszystkie trzy teksty będą uważane za autentyczne.

Ar. XXVI. Traktat niniejszy podlega ratyfikacji i staje się prawomocnym z chwilą wymiany dokumentów ratyfikacyjnych, o ile on lub jego załączniki nie zawierają postanowień odmiennych.

Ratyfikacja Traktatu niniejszego nastąpi w terminie trzydziestu dni od dnia jego podpisania.

Wymiana dokumentów ratyfikacyjnych nastąpi w Mińsku w terminie czterdziestu pięciu dni od dnia podpisania Traktatu niniejszego.

Wszędzie, gdzie w Traktacie niniejszym lub w jego załącznikach wymienia się jako termin chwilę ratyfikacji Traktatu Pokojowego, rozumie się przez to chwilę wymiany dokumentów ratyfikacyjnych.

Na dowód czego pełnomocnicy obu układających się stron własnoręcznie podpisali Traktat niniejszy i opatrzyli go swemi pieczęciami.

Sporządzono i podpisano w Rydze dnia osiemnastego marca tysiąc dziewięćset dwudziestego pierwszego roku.

(L. S.) (—) *Jan Dąbski,* (L. S.) (—) *Stanisław Kauzik,* (L. S.) (—) *Edward Lechowicz,* (L. S.) (—) *Henryk Strasburger,* (L. S.) (—) *Leon Wasilewskt.*

(L. S.) (—) А. Іоффе, (L. S.) (—) Ганецкий, (L. S.) (—) Э. Квиринг, (L. S.) (—) Ю. Коцюбинскій, (L. S.) (—) Оболенскій.

Załącznik Nr. 2.
do Traktatu Pokojowego.

W rozwinięciu punktu 7 artykułu VI Traktatu Pokojowego obie układające się strony ustaliły następujące przepisy o wywozie mienia optantów:

Ogólna waga bagażu, oprócz bagażu ręcznego, nie powinna przekraczać 10 pudów na osobę.

Z pomiędzy przedmiotów, których wywóz jest wzbroniony, wolno wywozić:

1. Pieniądze papierowe dowolnej emisji, nie wyżej 100.000 rubli z Rosji i Ukrainy i nie wyżej 200.000 marek polskich z Polski na osobę optującą. Wywóz kwot, przekraczających tę normę, jest możliwy jedynie za specjalnem pozwoleniem.

2. Przedmioty ze złota i platyny wagi nie ponad 25 złotników każdy, oraz wyroby ze złota i platyny, nie przekraczające ogólnej wagi 25 złotników, i wyroby ze srebra wagi nie przekraczającej 5 funtów na osobę.

Złote i srebrne zegarki z łańcuszkami i obrączki ślubne, srebrne papierośnice i srebrne damskie woreczki, po jednej sztuce na osobę dorosłą, przyczem wagi tych przedmiotów nie wlicza się do normy, ustalonej punktem niniejszym.

3. Biżuterję z kamieni drogocennych (z djamentów, brylantów, szafirów, szmaragdów i rubinów), których ogólna waga nie przekracza jednego karata. To samo stosuje się do pereł.

4. Przedmioty niezbędne do wykonywania zawodu: robotników, rzemieślników, rolników, medyków, artystów, uczonych i t. p., ponad przepisaną normę wagi, po każdorazowem specjalnem zgłoszeniu.

Jedną maszynę do szycia na rodzinę.

5. Ciężkie meble w stanie nierozebranym, pojazdy, wozy i sanie, inwentarz żywy, maszyny, części składowe maszyn, narzędzia, przyrządy fizyczne, ciężkie instrumenty chirurgiczne i muzyczne — w tym wypadku, gdy osoba, wykonywująca prawo wyboru, powraca drogą kołową. Przedmioty te nie mogą być tymczasem przewożone kolejami i statkami, wyjąwszy wypadki, przewidziane w punkcie 4 Załącznika niniejszego.

6. Oddzielne przedmioty, posiadające wartość artystyczną lub antyki, które nie są zbiorem i stanowią pamiątkę rodzinną.

7.. Produkty żywnościowe w ilości nie wyższej ponad 20 funtów na osobę, w tem mąki lub pieczywa nie więcej niż 8 funtów, produktów mięsnych 5 funtów, produktów mlecznych 3 funty i 4 funty innych zapasów żywnościowych, w tej liczbie nie więcej niż 1 funt cukru i $^1/_4$ funta herbaty.

8. Wybory tytuniowe, nie więcej niż 500 sztuk papierosów lub $^1/_2$ funta tytuniu na osobę powyżej lat 18.

9. Mydło, nie więcej niż 1 kawałek mydła tualetowego na osobę i 1 funt zwyczajnego na rodzinę.

10. Druki, akty, dokumenty, fotografje i wszelkiego rodzaju papiery, zaopatrzone znakiem o przejrzeniu ich przez właściwe urzędy.

11. Manufakturę, wyroby kuśnierskie, skórzane, galanteryjne

i inne przedmioty, przeznaczone do użytku osobistego, a nie dla handlu.

12. Waluty zagraniczne za specjalnem pozwoleniem.

13. Papiery procentowe, dywidendowe i obligacyjne rosyjskie, w tej liczbie emitowane przez spółki akcyjne i inne, które działały na terytorjum Rosji i Ukrainy, tylko za specjalnem pozwoleniem; również za specjalnem pozwoleniem mogą być wywożone weksle, kwity transportowe i warranty.

14. Galerje, zbiory i kolekcje, posiadające wartość artystyczną, za specjalnem pozwoleniem.

Załącznik Nr. 3
do Traktatu Pokojowego.

INSTRUKCJA WYKONAWCZA DO ARTYKUŁU XI TRAKTATU POKOJOWEGO.

1. Przewidziana w punkcie 15 artykułu XI Traktatu Pokojowego Specjalna Komisja Mieszana może utworzyć dla prac w Polsce przedstawicielstwo swoje w Warszawie.

2. Wszystkie żądania o przekazanie archiwów i mienia kulturalnego winny być zgłoszone do Komisji w ciągu jednego roku od dnia utworzenia tej Komisji.

Przekazanie archiwów i mienia kulturalnego winno być zakończone w ciągu dwu lat od utworzenia Komisji. Decyzja Komisji zapaść winna w ciągu 6 miesięcy od chwili otrzymania przez nią żądania, a od chwili decyzji Komisji przekazanie poszczególnych zbiorów i przedmiotów winno być dokonane w ciągu 6 miesięcy; upływ dwu ostatnich terminów nie zwalnia państwa zwracającego od obowiązku wydania przedmiotów, które były zażądane w terminie właściwym.

W razie, gdyby w przyszłości znalazły się przedmioty, nieujawnione w swoim czasie z powodu nieścisłości wykonania przez urzędy zwracające decyzyj Komisji, państwu odbierającemu przysługuje prawo otrzymania tych przedmiotów niezależnie od upływu ustalonych terminów.

3. W celu faktycznego przekazania stronie odbierającej należnych jej przedmiotów, Komisja przez odpowiednie instrukcje rządowe ustala miejsce rzeczywistego przechowywania tych przed-

miotów, ich ilość i stan podług wszelkich posiadanych dokumentów, jako to: aktów odbiorczych, katalogów, inwentarzy, spisów, repertorjów, wykazów, dzienników kancelaryjnych i t. p. W razie potrzeby Komisja może delegować do poszczególnych instytucyj swoich pełnomocników, którzy łącznie z przedstawicielem danej instytucji na podstawie wyżej wspomnianych dokumentów ustalają obecność i miejsce przechowania tych przedmiotów.

Do chwili faktycznego przekazania przedmioty, podlegające oddaniu, będą zachowane w całości w miejscach ich obecnego przechowywania i bez jawnie niezbędnej potrzeby nie mogą być z nich przenoszone na inne miejsca. O każdym poszczególnym wypadku przeniesienia, spowodowanego taką koniecznością, strona interesowana ma być niezwłocznie zawiadamiana.

4. Przekazanie archiwów, wymienionych w punkcie 5 artykułu XI Traktatu Pokojowego, nastąpi według zasad następujących:

Archiwa, akta i dokumenty urzędów centralnych, ustanowionych w Rosji dla byłego Królestwa Polskiego, przekazane będą w całości Polsce wraz z dotyczącemi ich indeksami, spisami, repertorjami i t. p.

Z pośród aktów i dokumentów innych urzędów, bądź to centralnych, bądź to prowincjonalnych, czy lokalnych, będą wydane Polsce te, które dotyczą byłych okręgów administracyjnych, wchodzących w skład Państwa Polskiego lub tych części ich, które przypadają Polsce na mocy Traktatu Pokojowego. Wyjątek ustala się dla aktów i dokumentów, przechowywanych w państwowych centralnych archiwach, mających znaczenie historycznych zbiorów; z tych archiwów, na żądanie strony zainteresowanej, będą wydane odpowiednie kopje uwierzytelnione dokumentów, wykonane na koszt strony przekazującej.

W wypadkach podziału na mocy Traktatu Pokojowego byłych jednostek administracyjnych, stanowych, sądowych czy kościelnych, będzie zachowana następująca zasada podziału ich archiwów: archiwa pozostają w byłem swojem centrum; akta, tyczące się mniejszych jednostek, mają być wyodrębnione i przekazane właściwej stronie, naprzykład przy podziale czy to gubernji, czy też mniejszej jednostki administracyjnej, archiwum gubernjalne, czy odpowiednie

archiwum tej mniejszej jednostki, pozostaje na miejscu, a z nich wydzielają się te akta, które tyczą się każdej następnej mniejszej jednostki, a więc powiatów, gmin i innych jednostek, i przekazują się stronie, w której granice wchodzi odnośna jednostka administracyjna.

Najniższe jednostki aktowe i archiwalne, technicznie niepodzielne, a więc poszczególne tomy, zeszyty i fascykuły, nie mogą być w celu podziału rozcinane, prute lub wogóle dzielone. Takie niepodzielne części przekazuje się tej stronie, do której one odnoszą się w większej swej części, z drugiej zaś części strona zainteresowana ma prawo otrzymać uwierzytelnioną kopję. Koszty wykonania kopji obciążają stronę zainteresowaną. Bez zawiadomienia drugiej strony takie tomy, zeszyty lub fascykuły nie mogą być przenoszone ani skartowane.

5. Wszystkie przekazywane według artykułu XI Traktatu Pokojowego przedmioty winny być opakowane i dostarczone do punktów granicznych zgodnie z instrukcjami Komisji. Przekazanie stronie drugiej uskutecznia się na miejscu opakowania wraz ze sporządzeniem protokułów odbiorczo-oddawczych w dwu egzemplarzach. W celu zabezpieczenia całości przewożonego mienia od miejsca przechowywania do punktów granicznych, Komisja winna przedsięwziąć odpowiednie środki.

Na punktach granicznych dokonywa się sprawdzenie pak (całość opakowania, pieczęci i t. p.) i spisuje się akt odpowiedni. W wypadkach naruszenia opakowania lub pieczęci może być dokonane sprawdzenie zawartości. Po przekazaniu transportu na punktach granicznych, odpowiedzialność za całość jego przechodzi na państwo odbierające.

6. Dalsze szczegóły wykonania artykułu XI Traktatu Pokojowego, oraz Instrukcji niniejszej określi sama Komisja.

Załącznik Nr. 4
do Traktatu Pokojowego.

Dział I.

1. W myśl punktu 1 artykułu XIV Traktatu Pokojowego, Rosja i Ukraina zwracają Polsce w naturze lub w ekwiwalencie ogółem 300 parowozów, 260 wagonów osobowych i 8.100 wagonów to-

warowych, poza taborem szerokotorowym, znajdującym się obecnie w Polsce i pochodzącym z rosyjsko-ukraińskiej sieci, w ilości 255 parowozów, 435 wagonów osobowych i 8.859 wagonów towarowych.

Ogólna wartość zwracanego taboru zostaje ustalona w sumie 13,149.000 rubli złotych.

Ogólna wartość zwracanego w naturze lub w ekwiwalencie pozostałego, poza taborem, mienia kolejowego określa się sumą 5,096.000 rubli złotych.

2. Z wyżej wymienionego mienia kolejowego Rosja i Ukraina zobowiązują się zwrócić Polsce w naturze:

a) Tabor kolei szerokości ogólno-europejskiej, znajdujący się na rosyjsko-ukraińskiej sieci i nieprzerobiony na szerokotorowy, z wyłączeniem jednostek, wycofanych już z inwentarza lub nienadających się do naprawy z powodu zupełnego ich zniszczenia.

b) Inne, poza taborem, mienie kolejowe, wskazane przez Mieszaną Komisję Reewakuacyjną na podstawie informacyj polskiego Ministerstwa Kolei Żelaznych, uzupełnionych danemi rosyjskiego Ludowego Komisarjatu Komunikacji, o ile Polska zechce mieć zwrócone sobie to mienie i o ile Rosja i Ukraina uznają za możliwe dla siebie je zwrócić.

c) Archiwa, rysunki i modele kolei, które przeszły do Polski, o ile te objekty przechowały się i nie są potrzebne Rosji i Ukrainie. W razie niemożności wydania oryginału dokumentu lub rysunku, Polska ma prawo otrzymania ich kopij na swój rachunek.

3. Wartość taboru, zwracanego w naturze, będzie ustalona według zasad podanych niżej i odliczona od sumy, wskazanej w drugim ustępie punktu 1 Działu I Załącznika niniejszego:

a) Obliczenie wartości taboru, zwracanego w naturze, uskutecznia się dla każdej jednorodnej grupy osobno, niezależnie od ilości jednostek w niej zawartych, w ten sam sposób, w jaki obliczono ogólną wartość tego rodzaju taboru (punkt 1 Działu II Załącznika niniejszego).

b) Ilość taboru, wymagającego naprawy, nie powinna przekraczać następujących norm w całej ilości zwracanego taboru: 50% dla parowozów, 35% dla wagonów osobowych i 20% dla wagonów towarowych.

W razie przekroczenia wyżej wymienionych norm zużycia i uszkodzeń taboru, ten ostatni, na życzenie Rosji i Ukrainy, może być doprowadzony do należytego stanu ich środkami i na ich koszt, w terminach, wskazanych w punkcie 3 Działu II Załącznika niniejszego.

c) Za przekroczenie w taborze, zwracanym w naturze, norm zużycia i uszkodzeń tegoż, wskazanych pod literą b) punktu niniejszego, Rosja i Ukraina płacą Polsce, według cen, wskazanych w punkcie 4 Działu II Załącznika niniejszego. Za doprowadzenie zwracanego Polsce taboru przez naprawę tegoż w Rosji i Ukrainie do stanu, przewyższającego normy, wskazane pod literą b) punktu niniejszego, Polska zwraca Rosji i Ukrainie koszta tej naprawy według tychże cen.

4. Wartość innego, poza taborem, mienia kolejowego, zwróconego Polsce w naturze, będzie określona przez Mieszaną Komisję Reewakuacyjną na podstawie przedwojennych cen inwentarzowych. Wartość ta będzie odliczona od sumy, ustalonej w ustępie trzecim punktu 1 Działu I Załącznika niniejszego.

Dział II.

1. Wartość zwracanego taboru szacuje się w następujący sposób:

a) parowozów — według następującej formuły:

$$x = \frac{m}{A} \cdot (A - B) + n$$

gdzie x oznacza poszukiwaną średnią wartość parowozu,

A — przeciętny prekluzyjny wiek parowozów, wycofywanych z inwentarza, przyjmowany w wysokości 39,5 lat,

B — średni wiek parowozu z dn. 1 stycznia 1921 r.,

m — wartość początkową parowozu według inwentarza,

n — wartość materjałów, otrzymywanych z parowozu po rozbiórce, równą 15% jego ceny inwentarzowej;

b) wagonów osobowych — w wysokości 65% ich ceny inwentarzowej;

c) wagonów towarowych — w wysokości 70% ich ceny inwentarzowej.

2. Stosunek ilościowy poszczególnych kategoryj napraw w zwracanym taborze chorym nie powinien przekraczać norm następujących:

a) w parowozach:

wymagających naprawy głównej 30%
» » połączonej z podnoszeniem parowozu 30%
» » bieżącej 40%

b) w wagonach osobowych:

wymagających naprawy głównej 35%
» » średniej 35%
» » bieżącej 30%

c) w wagonach towarowych:

wymagających rewizji perjodycznej lub naprawy głównej (wyłączając odbudowę) 60%
wymagających naprawy bieżącej 40%

Tabor, wymagający naprawy przypadkowej, w zależności od rodzaju uszkodzeń, zalicza się do tej lub innej kategorji.

3. Dla naprawy zwracanego taboru w warsztatach Rosji i Ukrainy ustanawia się następujące terminy, licząc od dnia podpisania protokółu oględzin:

a) parowozów:

wymagających naprawy głównej . . . . . 10 miesięcy
» » połączonej z podnoszeniem parowozu . . . 3 miesiące
» » bieżącej . . . . . 10 dni

b) wagonów osobowych:

wymagających naprawy głównej . . . . . 8 miesięcy
» » średniej . . . . . 4 miesiące
» » bieżącej . . . . . 10 dni

c) wagonów towarowych:

wymagających rewizji perjodycznej lub naprawy głównej (wyłączając odbudowę) . . . . 3 miesiące
wymagających naprawy bieżącej . . . . . 10 dni

4. Koszta napraw różnych kategoryj określają się jak następuje:

a) parowozów:
wymagających naprawy głównej — 24 % ich ceny inwentarzowej
wymagających naprawy połączonej z podnoszeniem parowozu — 3% ich ceny inwentarzowej
wymagających naprawy bieżącej — 20 rubli złotych
b) wagonów osobowych:
wymagających naprawy głównej — 24% ich ceny inwentarzowej
wymagających naprawy średniej — 14% ich ceny inwentarzowej
wymagających naprawy bieżącej — 10 rubli złotych
c) wagonów towarowych:
wymagających rewizji perjodycznej lub naprawy głównej (wyłączając odbudowę) — 7,5% ich ceny inwentarzowej
wymagających naprawy bieżącej — 6 rubli złotych.

Tabor, wymagający naprawy przypadkowej, zalicza się do odpowiedniej kategorji, albo szacuje się osobno według cen z r. 1914.

5. Za brak w parowozach, zwracanych Polsce, części wyjątkowo dużych (zestawy kół, cylindry i t. p.) i za masowy brak części drobnych (narzędzia, armatury i inne), Rosja i Ukraina uiszczają Polsce koszt tych części w tym rozmiarze, w jakim ogólna ich wartość, według cen z roku 1914, będzie przekraczała 5% ogólnego kosztu naprawy wszystkich parowozów, zwracanych w naturze.

6. Koszt zużycia taboru szerokotorowego, zwracanego Polsce w ekwiwalencie, określa się na sumę 120.000 rubli złotych i koszt ten winien być odliczony od sumy, wskazanej w ustępie drugim punktu 1 Działu I Załącznika niniejszego.

Dział III.

1. Wszystkie powyższe pozycje, wyliczone w rublach złotych, należy podwyższyć o 60% z tytułu obniżenia się siły nabywczej złota.

2. Tabor, zwracany w naturze, gromadzi się grupami z danego okręgu w pewnych punktach, gdzie jest oglądany przez pełnomocników Mieszanej Komisji Reewakuacyjnej w tym porządku, w jakim będzie to uznane przez nich za niezbędne, bez szczegól-

nych utrudnień dla miejscowych warsztatów. Komisja kwalifikuje ostatecznie tabor do pewnej kategorji naprawy, szacuje koszt jego naprawy według cen z roku 1914, w razie gdy to okaże się potrzebnem, i sporządza protokół odbiorczy, w którym oznacza kategorje i koszt naprawy, oraz koszt brakujących części. Po uskutecznieniu tych czynności, jednostki przyjęte kieruje się do pogranicznych punktów zdawczych. W tych punktach powtórnych oględzin nie dokonywa się, tylko porównywuje się stan tych jednostek ze stanem ich, zaznaczonym w protokóle odbiorczym.

3. Tabor, zwracany Polsce, winien być w zasadzie wysyłany do punktów pogranicznych jednocześnie z niezbędnemi częściami ruchowemi tak, aby tam mógł być postawiony na szynach. Nie dotyczy to wypadku, gdy części ruchowe — po sprawdzeniu przez miejscowę administrację kolejową wskazówek polskiej części Mieszanej Komisji Reewakuacyjnej co do miejsca znajdowania się tych części — okażą się, według orzeczenia rosyjsko-ukraińskiej części tej Komisji, zagubionemi, i gdy zatem tabor będzie zwracać się bez tych części.

4. Obrachunki, wynikające z powodu stanu zwracanego taboru, ustala się w ostatecznej sumie, nie zaś częściowo w miarę zwrotu tegoż.

Dział IV.

Tabor i inne mienie polskich kolei prywatnych, jak również tabor, należący do polskich osób prywatnych, fizycznych i prawnych, ewakuowane z terytorjum Polski do Rosji lub Ukrainy, nie podpadają pod postanowienia artykułu XIV i Załącznika niniejszego, lecz będą reewakuowane na zasadach, ustalonych w artykule XV Traktatu Pokojowego.

Załącznik Nr. 5
do Traktatu Pokojowego.

PROTOKÓŁ DODATKOWY DO ARTYKUŁU II TRAKTATU POKOJU MIĘDZY POLSKĄ A ROSJĄ I UKRAINĄ.

W uzupełnieniu i wyjaśnieniu artykułu II Traktatu Pokojowego, obie układające się strony postanawiają, co następuje:

1. Wzajemne zobowiązanie stron co do prawa swobodnej że-

glugi i spławu, oraz korzystania z drogi holowniczej na pogranicznej części rzeki Dźwiny (zachodniej) wchodzi w życie z chwilą podpisania Traktatu Pokojowego.

2. Takich samych praw udziela Polska Rosji, Ukrainie i Białorusi na odcinku rzeki Dźwiny, będącej granicą między Polską a Łotwą.

3. Wykonywanie na pogranicznych i sąsiednich odcinkach rzek robót regulacyjnych i hydrotechnicznych, albo wznoszenie budowli, mogących mieć wpływ na pogorszenie warunków żeglowności na rzekach strony drugiej, nie jest dozwolone bez specjalnego porozumienia z drugą zainteresowaną stroną. To samo dotyczy budowli, które wywołują spiętrzenie wody, rozciągające się poza granicę państwową.

4. W wypadkach utworzenia się w korycie rzeki na pogranicznym lub stanowiącym drogę wzajemnej używalności odcinku naturalnych przeszkód, utrudniających żeglugę i spław albo swobodny odpływ wód, obydwie strony zobowiązują się, na żądanie jednego z układających się państw, usuwać te przeszkody, przyczem ustalanie spowodowanych przez to kosztów i rozdział ich pomiędzy strony zainteresowane określa się w drodze wspólnego uprzedniego porozumienia.

5. Sprawy obwałowania rzek granicznych będą przedmiotem wspólnego porozumienia.

6. Na odcinkach rzek, stanowiących wspólną granicę, układające się strony mają prawo wprowadzania do nich kanałów osuszających, o ile to nie przyniesie szkody stronie drugiej.

Protokół niniejszy stanowi część składową Traktatu Pokojowego, posiada na równi z nim moc obowiązującą i wchodzi w życie z chwilą podpisania Traktatu Pokojowego.

Na dowód czego pełnomocnicy obu stron Protokół niniejszy własnoręcznie podpisali.

RYGA, dnia 18 marca 1921 roku.

(L. S.) (—) *Jan Dąbski*, (L. S.) (—) *Stanisław Kauzik*, (L. S.) (—) *Edward Lechowicz*, (L. S.) (—) *Henryk Strasburger*, (L. S.) (—) *Leon Wasilewski.*

(L. S.) (—) А. Іоффе, (L. S.) (—) Ганецкий, (L. S.) (—) Э. Квиринг, (L. S.) (—) Ю. Коцюбинскій, (L. S.) (—) Оболенский.

24. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 marca 1921 r., w przedmiocie rozciągnięcia rozporządzenia tymczasowego Rady Ministrów z dnia 1 września 1919 r., normującego przenoszenie własności nieruchomości ziemskich, oraz ustawy z dnia 6 lipca 1920 r. o organizacji urzędów ziemskich na ziemie przyłączone do Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r.

Na mocy art. 6 ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach, przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. (Dz. Ust. Nr. 16 z 1921 r., poz. 93) — Rada Ministrów zarządza co następuje:

§ 1. Na ziemie wskazane w art. 1 powołanej ustawy z dnia 4 lutego 1921 r., rozciąga się moc obowiązująca:

a) rozporządzenia tymczasowego Rady Ministrów z dnia 1 września 1919 r., normującego przenoszenie własności nieruchomości ziemskich (Dz. Ust. z r. 1919 Nr. 73, poz. 428);

b ustawy z dnia 6 lipca 1920 r. o organizacji urzędów ziemskich (Dz. Ust. Nr. 70 z 1920 r., poz. 461).

§ 2. Do czasu wprowadzenia hipotek na obszarze ziem, określonych w § 1, należy o odmowie na przelew prawa własności zawiadamiać w terminie, określonym w art. 5 powołanego w § 1 p. a. tymczasowego rozporządzenia, również starszych notarjuszy.

§ 3. Do czasu właściwej organizacji urzędów ziemskich na obszarze ziem określonych w § 1 tworzy się:

a) delegatury okręgowe Głównego Urzędu Ziemskiego: wołyńską na powiaty: łucki, rówieński, dubieński, kowelski, włodzimierski, krzemieniecki, ostrogski, lubomelski i horochowski; poleską na powiaty: piński, brzesko-litewski, łuniniecki, kobryński, prużański, kosowski, drohicki, kamieńsko-koszyrski, sarneński i białowieski, i

nowogródzką na powiaty: nowogródzki, wołkowyski, słonimski, baranowicki, nieświeżski, stołpecki, grodzieński, duniłowicki, dziśnieński, lidzki, wilejski i wołożyński — z miejscem urzędowania delegatur okręgowych w siedzibach urzędów wojewódzkich;

b) podległe wymienionym delegaturom okręgowym Głównego

Urzędu Ziemskiego komisarjaty powiatowe ziemskie z terytorjalną kompetencją na powiat i miejscem urzędowania w siedzibach władz powiatowych.

§ 4. Na czele delegatury okręgowej stoi delegat Okręgowy Głównego Urzędu Ziemskiego, mianowany przez Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego, jemu bezpośrednio podległy i przed nim odpowiedzialny za swe czynności.

Delegat Okręgowy Głównego Urzędu Ziemskiego mianuje, uwalnia i przenosi urzędników swego okręgu do X stopnia służbowego włącznie. Urzędników delegatury okręgowej od IX stopnia służbowego włącznie i wyżej mianuje, na wniosek delegata, Prezes Głównego Urzędu Ziemskiego.

Komisarjat powiatowy ziemski składa się z komisarza powiatowego ziemskiego, jako kierownika urzędu, służbowo podległego właściwemu delegatowi okręgowemu Głównego Urzędu Ziemskiego, oraz potrzebnej liczby urzędników.

Komisarzy ziemskich powiatowych mianuje Prezes Głównego Urzędu Ziemskiego, innych zaś urzędników komisarjatu — Prezes Głównego Urzędu Ziemskiego lub delegat okręgowy Głównego Urzędu Ziemskiego.

§ 5. Do zakresu działania delegatur okręgowych Głównego Urzędu Ziemskiego i komisarjatów powiatowych ziemskich należą sprawy, przekazane w ustawach i rozporządzeniach okręgowym urzędom ziemskim i powiatowym urzędom ziemskim.

Do zakresu działania delegatur okręgowych należą nadto czynności, przewidziane w art. 9 powołanego w § 1 p. a. tymczasowego rozporządzenia Rady Ministrów.

§ 6. Z dniem wejścia w życie rozporządzenia niniejszego tracą moc wszelkie sprzeczne z tem rozporządzeniem przepisy i rozporządzenia, obowiązujące na obszarach, określonych w § 1.

§ 7. Wykonanie rozporządzenia niniejszego powierza się Prezesowi Głównego Urzędu Ziemskiego i Ministrowi Sprawiedliwości.

§ 8. Rozporządzenie niniejsze uzyskuje moc obowiązującą z dniem ogłoszenia.

Prezydent Ministrów: (—) *Witos*, Prezydent Głównego Urzędu Ziemskiego: (—) *T. Wilkoński*, Minister Sprawiedliwości: (—) *St. Nowodworski*.

(Dz. Ustaw Rz. P. Nr. 30 z dn. 6 kwietnia 1921 r., poz. 178).

25. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 marca 1921 r., poz. 205, nr. 35 d. u., w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej ustawy z dnia 31 lipca 1919 r. o tymczasowej organizacji władz i urzędów skarbowych na ziemie przyłączone do Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r.

Na mocy art. 6 ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach, przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. (Dz. Ust. R. P. z 1921 r. Nr. 16, poz. 93), Rada Ministrów zarządza co następuje:

§ 1. Moc obowiązującą ustawy z dnia 31 lipca 1919 r. o tymczasowej organizacji władz i urzędów skarbowych (Dz. Pr. z 1919 roku Nr. 65, poz. 391) rozciąga się na ziemie, przyłączone do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r.

§ 2. Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrowi Skarbu.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Skarbu: w z. *Rybarski*.

P. uchylone rozp. M. S. z d. 20 grudnia 1920, poz. 25 nr. 5 d. u. ex 1921.

26. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 marca 1921 r., poz. 206, nr. 35 d. u., w przedmiocie rozciągnięcia na ziemie, przyłączone do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r., ustaw o państwowym podatku dochodowym i majątkowym, o podatku od kapitałów i rent i ustawy o podatku przemysłowym w części, dotyczącej zasadniczego podatku przemysłowego oraz w sprawie uchylenia, pobieranego w powiatach wołyńskich na Rzecz Skarbu, podatku od widowisk.

Na zasadzie art. 6 ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. (Dz. U. Rz. P. Nr. 16 z 1921 r., poz. 93) o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podsta-

wie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r., zarządza się co następuje:

§ 1. Na ziemie, wskazane art. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach, przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. (Dz. U. Rz. P. Nr. 16 z 1921 r., poz. 93), rozciąga się: 1) moc obowiązującą ustawy z dnia 16 lipca 1920 r. o państwowym podatku dochodowym i podatku majątkowym (Dz. U. Rz. P. Nr. 82 z 1920 r., poz. 550), przyczem postanowienia tej ustawy o podatku od tantjem obowiązują na wskazanym obszarze od 1 stycznia 1920 r. odnośnie do osób fizycznych i spadków wakujących, postanowienia zaś dotyczące podatku majątkowego obowiązują od 1 stycznia 1921 r.; 2) zaczynając od 1 kwietnia 1921 r. moc obowiązującą ustawy z dnia 16 lipca 1920 r. o podatku od kapitałów i rent (Dz. U. Rz. P. Nr. 76 z 1920 r., poz. 517); 3) zaczynając od 1 stycznia 1921 r. moc obowiązującą art. 2, 4—10 i 38—41 ustawy z dnia 6 lipca 1920 r. w przedmiocie ujednostajnienia na obszarze b. zaboru rosyjskiego ustaw i rozporządzeń o podatku przemysłowym (Dz. U. Rz. P. Nr. 66 z 1920 r., poz. 437), przyczem dla celów poboru zasadniczego podatku przemysłowego ustanawia się następujący podział miejscowości na klasy:

a) miejscowości klasy II miasta: Grodno, Lida, Brześć, Pińsk, Łuck i Równe;
b) miejscowości klasy III miasta: Wilejka, Dzisna, Wołkowysk, Prużana, Kobryń, Słonim, Łuniniec, Nieśwież, Nowogródek, Włodzimierz Wołyński, Kowel, Dubno, Krzemieniec, Ostróg i Sarny;
c) miejscowości klasy IX: wszystkie inne miejscowości.

§ 2. Podatek przemysłowy i procentowy za r. 1920 w powiatach wołyńskich winien być pobrany na zasadzie rozporządzeń Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dnia 24 i 29 października 1919 r. (Dz. Urzęd. Zarz. Cyw. Ziem Wsch. NrNr. 26 i 32 z r. 1919, poz. 274 i 343).

§ 3. Podatek skarbowy od widowisk, pobierany w powiatach wyłyńskich na zasadzie rozporządzenia Komisarza Naczelnego Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego z dnia 10 czerwca 1920 roku

(Dzien. Urzęd. Zarz. Cyw. Ziem Woł. i Fr. Podol. Nr. 14 z r. 1920, poz. 185), przekazuje się na rzecz odnośnych miast.

§ 4. Z dniem ogłoszenia niniejszego rozporządzenia tracą moc:

a) rozporządzenie Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dnia 8 czerwca 1920 r. o państwowym dodatku dochodowym (Dzien. Urzęd. Zarz. Cyw. Ziem Wschodnich Nr. 53 z r. 1920, poz. 1496);

b) rozporządzenie Komisarza Naczelnego Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego z dnia 8 czerwca 1920 r., dotyczące podatku dochodowego (Dzien. Urzęd. Zarz. Cyw. Ziem Wołynia i Fr. Podolsk. Nr. 14 z r. 1920 r., poz. 183);

c) art. 11 rozporządzenia Komisarza Naczelnego Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego z dnia 10 czerwca 1920 r. w przedmiocie podatku komunalno-skarbowego od widowisk (Dzien. Urzęd. Zarz. Cyw. Ziem Woł. i Frontu Podolskiego Nr. 14 z 1920 r., poz. 185).

§ 5. Z dniem 1 kwietnia 1921 r. traci moc rozporządzenie Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dnia 23 grudnia 1919 r., dotyczące podatku od dochodów z kapitałów pieniężnych i od rachunków on'call'owych (Dz. Urzęd. Cyw. Z. Wsch. Nr. 2 z 1920 r., poz. 15).

§ 6. Wykonanie niniejszego rozporządzenia porucza się Ministrowi Skarbu.

§ 7. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Skarbu: *Steczkowski.*

ROZDZIAŁ I.

RZECZPOSPOLITA.

ARTYKUŁ 1.

Państwo Polskie jest Rzecząpospolitą.

ARTYKUŁ 2.

Władza zwierzchnia w Rzeczypospolitej Polskiej należy do Narodu. Organami Narodu w zakresie ustawodawstwa są Sejm i Senat, w zakresie władzy wykonawczej — Prezydent Rzeczypospolitej łącznie z odpowiedzialnymi ministrami, w zakresie wymiaru sprawiedliwości — niezawisłe Sądy.

Zdanie pierwsze nie ma prawniczego znaczenia, a jest tylko stwierdzeniem pewnego politycznego stanowiska. Z prawniczego punktu widzenia »naród« jest fikcją personifikacyjną, która miałaby znaczenie (prawnicze),gdyby naród miał jeden organ, obejmujący całość władzy. Takiego organu niema, bo wymienione w drugim zdaniu trzy organy mają każdy odrębną, określoną władzę, których suma nie stanowi całości. Prawniczo przeto w Rzp. niema organu, któremuby służyła pełnia władzy.

Pierwsze zdanie art. 2 było potrzebnem twórcom Konstytucji, aby powiedzieć, że władzy nie opierają na prawie boskiem, ale na prawie ludzkiem (na narodzie). Zresztą pojęcie »naród« nie ma zastosowania w Konstytucji, a art. 48 mówi wyraźnie, że Prezydent Rzp. reprezentuje Państwo, a nie naród.

Personifikacja »naród« nie ma przeto w Konstytucji z 17 marca znaczenia prawniczego z powyższych dwóch powodów, to jest 1° dlatego, że nie istnieje w tej Konstytucji organ, któryby miał pełnię władzy (tylko »pełnia« władzy jest odpowiednikiem »narodu«), tudzież 2° dlatego, że »narodu« nikt nie reprezentuje, a reprezentanta ma tylko

państwo. W tym stanie rzeczy określenie w drugiem zdaniu art. trzech organów, jako organów »narodu«, jest nieścisłem; są to organy »państwa«, Konstytucja z 17 marca przeto nie wytworzyła prawniczego pojęcia narodu.

Politycznie szło o to, aby, jakeśmy już powiedzieli, przeciwstawić się prawu boskiemu, tudzież o to, aby nie powiedzieć wyraźnie w Konstytucji, że Sejm ma władzę nieograniczoną. To stanowisko autorów Konstytucji z 17 marca rzuca decydujące światło na umysłowość, wśród której i wedle której uchwalano Konstytucję. Mówiliśmy we wstępie o dwóch obozach, które układały Konstytucję. Nazwaliśmy je wiejskim i miejskim i staraliśmy się podać ich cechy. Nie wymagamy oczywiście, aby Sejm składał się z filozofów, uświadamiających sobie swój proces myślenia, ale można wymagać, aby z uświadomionych już przesłanek, choćby nie głębokich, wysnuwano logiczne wnioski. W tym względzie, jak to w wstępnych uwagach zostało zaznaczonem, nie można oszczędzić Konstytucji zarzutu: żywioł wiejski zachwiał swoją podstawą, dopuszczając wywłaszczenie, żywioł miejski zaś nie zrozumiał swej obecnej sytuacji, nie dążąc do wzmocnienia rządu. Dlaczego tak się stało? Art. 2 rozwiązuje to pytanie. Z dwóch kierunków myślenia, które można określać z różnych punktów widzenia jako wiejski i miejski, opierający się na prawie boskiem i ludzkiem, na objawieniu i doświadczeniu, na religji i wyłącznie rozumie i t. p., zapanował obecnie w Polsce ten drugi kierunek (mówimy o »myśleniu«) nawet u ludzi, którzy są religijni, którzy nie odrzucają prawa boskiego i t. d. Przyrodniczemu myśleniu, które w ostatnich dziesiątkach lat stało się dominującem w umysłowości polskiej, nawet w kwestjach nieprzyrodniczych, nie przeciwstawiono z należytą intenzywnością innego myślenia. Prasa w większości swej, uważając za postęp wyłącznie metody przyrodnicze, wywarła wpływ nawet na żywioły z temperamentu dalekie od racjonalizmu. Ten sposób myślenia, odbił się na Konstytucji w sposób decydujący. Zobaczymy zaraz, gdzie i jak. Przedtem jednak jedna uwaga. Można być przekonanym, że człowiek w swoim pochodzie rozwojowym dojdzie do utożsamienia tych dwóch pierwiastków, o których mówiliśmy, ale nie można się łudzić, że dzisiaj istnieją te dwa odrębne myślenia i że toczą ze sobą walkę. Otóż w obecnym okresie kultury wszystkie urządzenia ludzkie powinny dążyć do tego, aby między temi dwoma obozami, nazwijmy je: religijnym i racjonalistycznym, istniała równowaga. Wyłączne zapanowanie jednego z nich wiedzie niechybnie do szkody. Na tem właśnie polega cała mądrość każdego prawa politycznego, w szczególności konstytucyjnego, aby wytworzyć system równowagi, system hamulców, system wzajemnej kontroli. Między kim a kim, czy między czem a czem? Te balansujące szale można określić z różnych punktów widzenia. Przyjęliśmy jako kryterjum sposób myślenia, tendencję myślenia, temperament, nie wchodząc już w kwestję, co na powstanie jednego a drugiego sposobu myślenia wpłynęło. Wedle tego zaś kry-

terjum sądząc, musieliśmy na podstawie art. 2 stwierdzić, że autorowie Konstytucji z 17 marca byli pod przemożnym wpływem kierunku racjonalistycznego i że spuścili z oka to główne zadanie, które ma spełnić każda Konstytucja, a którem jest, jakeśmy powiedzieli, stworzenie systemu równowagi, hamulców, wzajemnej kontroli. Przebija się to w całej Konstytucji, albowiem:

Oparcie się wyłączne na prawie ludzkiem, w przeciwstawieniu do prawa boskiego, oznacza wykluczenie pierwiastka moralnego, jako danej stałej. Wszystko staje się wówczas płynnem i względnem. W uwagach wstępnych staraliśmy się wykazać, że rząd, jak go tworzy Konstytucja, wisi w powietrzu. Niema w Konstytucji z 17 marca stałego punktu, na którym opierałaby się cała budowa, niema w gruncie rzeczy »władzy«, najgłębszym bowiem pokładem fundamentów, na których starano się wznieść państwo polskie, jest »większość sejmowa«. Kto wmyśli się w znaczenie art. 2, zapyta z zdziwieniem, jak mogło się stać, że naród, rozdarty politycznie na trzy części, w chwili, gdy politycznie zrósł się na nowo, nie znalazł prawniczego wyrazu na najdonioślejsze dla siebie zdarzenie, polegające na tem, że »naród stał się państwem«, że »naród stał się identyfikacją państwa«. Stało się tak właśnie dlatego, że dla autorów, świadomych racjonalistów lub nieświadomie ulegających kulturze racjonalistycznej, stało się rzeczą ważniejszą stwierdzić, że nie mają nic wspólnego z prawem boskiem, niż rozstrzygnąć, czy Polska jest państwem narodowem, czy też jest lub ma być unją państw. Kto wmyśli się w współczesne dane naszej umysłowości, ten naodwrót nie zdziwi się, że ustawa o ustroju województwa śląskiego wypadła tak, jak to scharakteryzowaliśmy w uwagach wstępnych. Należy się zastrzec, że nie idzie tu o taki lub inny wymiar autonomji. Może być bardzo znaczna, ale urządzenia, w których ta autonomja ma żyć, winny być właśnie tego rodzaju, aby jedności »narodu-państwa« nie rozluźniać. Rzecz jest, powtarzamy, ważna ze względu na wszystkie województwa pod względem narodowym mięszane.

W Sejmie staczano wprawdzie walkę o szkołę i o wyznanie naczelnika, ale w dyskusji nad temi problemami nie postawiono kwestji zasadniczo. Mogę też stwierdzić, że jedną z cech charakteryzujących atmosferę, wśród której doszła do skutku Konstytucja z 17 marca, jest przewaga racjonalistycznego myślenia jej twórców. Należy tego żałować z tego powodu, że, jakeśmy powiedzieli, zadaniem Konstytucji jest utrzymanie w równowadze ścierających się kierunków, ale żałować należy jeszcze z innego powodu.

Nie mogę oprzeć się wrażeniu, że Konstytucja z 17 marca, właśnie przez przewagę racjonalizmu, jest anachronizmem, że przed wojną byłaby stwierdzeniem istniejącego stanu, że jednak po wojnie nie jest nawet tem. Rzeczpospolita bolszewicka, którą potępiają włościanie i socjaliści, powinna przecież być polem doświadczalnem dla wszystkich. Włościan powinna nauczyć, że własności indywidualnej na ziemi nie

można osłabiać. Tymczasem w imię »postępu« zgodzili się na różnoraką jej reglementację, a żądając i przeprowadzając wywłaszczenie, podmulili ją poważnie. Socjaliści powinni się byli przekonać, że mniejszość nie może rządzić i że jedyną szansą ich sukcesu jest utrzymanie w państwie równowagi sił. Tymczasem w imię »postępu« walczyli i uważają za swój tryumf wszystkie wolności demokratyczne, jak gdyby Europa nie posunęła się naprzód od r. 1848 i nie przebyła wielkiej wojny. Żaden z obozów nie szedł z pełną szczerością za dyktatem swej duszy; kierował uchwałami przeważający racjonalizm.

Konstytucja z 17 marca ma dwie wady:

1. Dopuszczając wywłaszczenie ziemi, podmywa obóz wiejski, osłabia jego trwałość i stałość, a przez zracjonalizowanie go zrywa równowagę społeczną na korzyść obozu miejskiego.

2. Przez uczynienie jądrem całego ustroju państwowego większości sejmowej, uniemożliwia rządzenie. Większość musi istnieć, a powtóre musi być dość silną, aby przeprowadzić swą wolę przeciwko obstrukcji, agitacji i t. p. mniejszości. Jeżeli większości nie będzie, lub będzie słabą, państwo nie będzie rządzonem, bo rząd, wychodzący z większości będzie dzielił jej losy, a prezydent Rzp. nie ma możności rozwiązać Sejmu, przypadek bowiem, aby Senat poszedł na walkę z Sejmem, jest mało prawdopodobny. Żaden wzór zagraniczny nie może i nie powinien był nam przyświecać. W Stanach Zjedn. i w cesarstwie niemieckiem rząd nie jest, względnie nie był parlamentarnym. Francja była i jest przykładowym terenem przesileń rządowych, a utrzymanie swe państwo zawdzięcza uregulowanej, jak nigdzie, strukturze społecznej (silne włościaństwo i powszechna dążność do rentierstwa) i wyrobieniu politycznemu, z którem nie możemy się równać. Kto wniknął w system rządzenia Anglji, musi dojrzeć tam system dyktatury, odmienianej przez perjodyczne wybory. Nie możemy więc przyjąć od nikogo formy, jeżeli jej nie potrafimy napełnić odpowiednią treścią.

Jeżeli Konstytucja z 17 marca ma te zasadnicze braki, to stało się to wskutek tego, że autorowie byli świadomie i nieświadomie pod panowaniem myślenia, które — wedle punktu widzenia, z jakiego ją chcemy określić — można nazwać racjonalistycznem, areligijnem, miejskiem i t. p. Pierwiastek religijny, wiejski i jak go jeszcze moglibyśmy określić, nie stoczył zasadniczej walki, nieświadomie uległ i przez to sprawił, że Konstytucja nie wprowadziła urządzeń zabezpieczających równowagę i kontrolę. Wynik to z jednej strony umysłowości naszej z ostatnich dziesiątków lat, z drugiej strony jest to wynik niezorjentowania się w prądach, które zbudziła wojna, a które ujawniła praktyka bolszewicka.

Wróćmy jednak do art. 2 Konstytucji.

Drugie zdanie art. 2 wymienia trzy organy »Narodu«. Nasuwają się tu następujące uwagi:

1) Już wyżej zaznaczyliśmy, że nie są to organy narodu, ale państwa.

2) Podkreślić należy, że organami władzy ustawodawczej są Sejm i Senat, a nie Sejm dwuizbowy. Jest to konsekwencja stanowiska, wedle którego Senat tylko »rozpatruje« projekty ustaw i wedle którego ustawa może przyjść do skutku wbrew woli Senatu.

3) Podział na trzy władze nie da się ściśle przeprowadzić, jeżeli dany rodzaj władzy związemy z organem.

a) Sejm ma także władzę wykonawczą, p. art. 4, 5, 6, 7.

b) Prezydent i Ministrowie mają władzę ustawodawczą, p. ustęp 5 art. 3, 44.

c) Sądy mają władzę wykonawczą: przedewszystkiem sądy administracyjne, p. art. 73, zwykłe sądy zaś w sprawach niespornych, hypotecznych etc.

4) Konstytucja przyjęła podział władzy, na nim bowiem opartym jest jej system. Autorowie nie byli jednak w stanie ugrupować dookoła tego kryterjum wszystkich poszczególnych przepisów, składających się na konstytucję, bez reszty. W dalszem przedstawianiu zwracać będziemy uwagę na niedogodności, jakie wynikają dla interpretacji stąd, że autorowie nie byli wierni temu przyjętemu przez siebie kryterjum. Wykażemy, jak to wpłynęło np. na układ art. 3. W dziale zatytułowanym »władza ustawodawcza« znajdują się przepisy o władzy wykonawczej (art. 4 do 9), coby nie było wadą systematyczną, gdyby dział ten miał tytuł »Sejm i Senat«. W dziale zatytułowanym »władza wykonawcza« znajdują się przepisy o legislatywie, coby nie było wadą, gdyby rozdział miał tytuł »Rząd« (p. art. 44). Art 75 o Trybunale administracyjnym, zamieszczony w dziale »Władza wykonawcza« wymaga uzupełnienia niektóremi przepisami z działu »Sądownictwa« (p. objaśnienie do art. 75). Wogóle ma się wrażenie, że nieświadomie autorowie używali wyrazu »władza« raz w znaczeniu funkcji, a raz w znaczeniu organu. Wreszcie nasuwa się uwaga, że w przyjęty system wedle kryterjum »władzy« nie wpada rozdział V o »powszechnych obowiązkach i prawach obywatelskich«, czegoby uniknięto, gdyby system opierał się na kryterjum podmiotu: Sejm i Senat, Rząd, Sądy, obywatele, przepisy przejściowe. Oczywiście, możnaby system zbudować wedle innych jeszcze kryterjów, ale prób w tym kierunku nie należałoby zalecać wobec pewnej tradycji w układzie Konstytucji przeznaczonej dla najszerszych kół.

ROZDZIAŁ II.

WŁADZA USTAWODAWCZA.

ARTYKUŁ 3.

Zakres ustawodawstwa państwowego obejmuje stanowienie wszelkich praw publicznych i prywatnych i sposobu ich wykonania.

Niema ustawy bez zgody Sejmu, wyrażonej w sposób, regulaminowo ustalony.

Ustawa, uchwalona przez Sejm, zyskuje moc obowiązującą w czasie, przez nią samą określonym.

Rzeczpospolita Polska, opierając swój ustrój na zasadzie szerokiego samorządu terytorjalnego, przekaże przedstawicielstwom tego samorządu właściwy zakres ustawodawstwa, zwłaszcza z dziedziny administracji, kultury i gospodarstwa, który zostanie bliżej określony ustawami państwowemi.

Rozporządzenia władzy, z których wynikają prawa lub obowiązki obywateli, mają moc obowiązującą tylko wtedy, gdy zostały wydane z upoważnienia ustawy i z powołaniem się na nią.

Zasadnicza myśl, którą wyraża art. 3, jest ta, że źródłem wszelkiego ustawodawstwa jest Sejm i że inne organy, jak przedstawicielstwo terytorjalnych samorządów i władza wykonawcza, mają władzę ustawodawczą tylko w zakresie przyznanym im przez Sejm. Ta jednak myśl została wyrażoną w sposób zawikłany wskutek tego, że złączono z nią kwestję formy (ustawa dla sejmu, rozporządzenia dla władzy wykonawczej, ale już nie rozstrzygnięto, w jakiej formie objawia się legislatywa samorządów terytorjalnych). Wskutek tego pomięszania dwóch celów, do których dąży art. 3, powstały pewne niepożądane luki i niejasności. Art. 3 nasuwa następujące uwagi:

1. Zdanie pierwsze jest tautologją w redakcji, którą przyjęto. Sądzę, że zamiarem było powiedzieć przez zdanie pierwsze i drugie, że

Sejm państwowy ma »pełną« legislatywę, że legislatywa Sejmu państwowego jest nieograniczoną.

2. W zdaniu drugiem brakuje określenia, że idzie tu o ustawę państwową i o Sejm państwowy. Określenie to jest wskazane wskutek tego, że już np. ustawa o ustroju Województwa Śląskiego wprowadza Sejm Śląski i ustawy Sejmu Śląskiego.

3. Postanowienie zawarte w zdaniu trzeciem każe przypuszczać, że ustawodawca nie zapomni nigdy określić w ustawie terminu, od którego ustawa ma zacząć obowiązywać i że wyrażenie »natychmiast« należy brać dosłownie.

4. W zdaniu czwartem przyznaje Konstytucja przedstawicielom samorządów terytorjalnych autonomję, t. j. legislatywę. Przez użycie przysłówka »zwłaszcza« nie zakreśla Konstytucja granic, w których ustawa państwowa, uchwalona zwykłą większością głosów Sejmu, może przyznać terytorjalnym samorządom legislatywę. Zakres ten może wskutek tego pójść bardzo daleko, a nadto nie jest wykluczonem, że jedne samorządy terytorjalne będą miały szerszy zakres autonomji, inne ciaśniejszy.

Art. 109 Konstytucji mówi, że w obrębie samorządu powszechnego, może być utworzony związek mniejszości narodowej. O tym związku dowiadujemy się z tegoż art. 109, że: 1° jest autonomicznym, 2° że ma charakter publiczno-prawny, 3° że zadaniem jego jest zabezpieczenie mniejszościom narodowym pełnego i swobodnego rozwoju ich właściwości narodowościowych, 4° że państwo będzie kontrolować działalność tego związku, wreszcie 5° że państwo będzie uzupełniać w razie potrzeby środki finansowe tego związku. Postanowienia te są tak ogólne, że z trudnością przychodzi wyobrazić sobie formę tych związków. Ponieważ art. 109 mówi o związkach mniejszości »w obrębie związków samorządu powszechnego«, więc wolno nam przypuszczać, że idzie tu o utworzenie znanych w nauce i w obcych ustawodawstwach Kuryj narodowych. Po uczynieniu tego założenia, wypada nam zapytać, czy te Kurje narodowe będą tylko organami samorządowemi, czy też będą miały także legislatywę? Z podanych wyżej pod 1 do 5 wiadomości, dostarczonych nam przez art. 109, wiadomości pod 2 i 3 rozumieją się same przez się; co jednak znaczy, że związek ten jest autonomiczny i jak to pogodzić z wiadomościami podanemi pod 4 i 5? Przez autonomję rozumiemy władzę wydawania norm ogólnie obowiązujących w pewnym zakresie, a więc legislatywę. Tymczasem z wiadomości podanych pod 4 i 5 wynikałoby, że związki te miałyby tylko samorząd, a więc powołane byłyby tylko do pełnienia funkcyj natury administracyjnej pewnego rodzaju. Nie umiemy rozstrzygnąć, co autorowie Konstytucji chcieli postanowić, czy chcieli dać i dali w art. 109 związkom mniejszości legislatywę, czy nie? Znaczy to: czy ustawa o związkach mniejszości, przyznająca im legislatywę w pewnym zakresie, będzie mogła być uchwalona, jako zgodna z konstytucją, zwykłą większością głosów Sejmu, czy

też trzebaby zmiany Konstytucji, aby móc taką ustawę wydać? Tego pytania nie umiemy na podstawie art. 109 rozstrzygnąć.

Przypuśćmy, że wyraz »autonomiczny« został w art. 109 użyty we właściwem znaczeniu, to jest, że związki mniejszości mogą otrzymać legislatywę w pewnym zakresie, to należałoby to chyba tak rozumieć, że z zakresu autonomji przyznanej przedstawicielstwom samorządów terytorjalnych wedle art. 3, wyjętym będzie pewien specjalny zakres i przyznany związkom mniejszości, co do reszty zaś będzie całe przedstawicielstwo razem obradować i uchwalać.

W każdym razie związki samorządowe będą powołane do działalności administracyjnej pewnego rodzaju. Otóż zachodzi pytanie, czy ta działalność będzie ściśle odpowiadać ramom samorządu, czy też może się rozciągać także na pewne agendy administracji państwowej? Ze słów »w obrębie związków samorządu powszechnego« wynikałoby, że tylko pierwsza ewentualność może mieć miejsce, ale wówczas zachodzi pytanie, czy takie ograniczenie działalności związków mniejszości będzie w stanie »zabezpieczyć swobodny i pełny rozwój właściwości narodowościowych« dotyczącej mniejszości?

Te wątpliwości i szereg innych, cisnących się do głowy, sprawiają, że w jednej z bardzo ważnych kwestyj, w kwestji współżycia naszego z innemi narodami, nie mamy jasnych wytycznych w Konstytucji. Nie wiemy, co nam (bez zmiany Konstytucji) wolno im przyznać, a czego nie wolno, chyba żebyśmy chcieli w tym celu Konstytucję zmienić. W rezultacie rzecz przedstawia się w następujący sposób:

Związki mniejszości narodowych mogą być utworzone w obrębie samorządu powszechnego, ale nie jest pewnem, czy

a) mają mieć legislatywę, czy nie. Raczej należałoby przypuszczać, że wyraz »autonomiczny« w art. 109 jest niewłaściwy, że przeto związki te nie mają legislatywy, ale to przypuszczenie równałoby się zarzutowi nieścisłości u twórców Konstytucji.

b) Nie jest pewnem, czy związki mniejszości mogą mieć agendę tylko samorządową, czy też zakres ich działania może być zaczerpniętym także z dziedziny administracji państwowej. Gdybyśmy trwali w przypuszczeniu, że nie należy brać ściśle wyrazów użytych w Konstytucji, to możnaby się oświadczyć za drugą ewentualnością.

c) Ale najważniejsza rzecz: nie jest rozstrzygniętem w Konstytucji i będzie zadecydowanem przez zwykłą ustawę, czy związek mniejszości będzie używał do wykonania swych agend swojego odrębnego narodowego aparatu urzędniczego, czy też posługiwać się będzie ogólnym aparatem urzędniczym. Kwestja, czy u dołu będziemy mieli dwa korpusy, urzędnicze narodowo różne, czy jeden, jest kwestją pierwszej wagi i godną była uregulowania w Konstytucji. Tak, jak jest obecnie, interpretacja skłoni się ku podwójnemu korpusowi.

Czy tego chciano? Czy to przewidziano?

5. Ustęp piąty art. 3 zrozumiemy tylko łącznie z art. 44. Wedle

nich władza wykonawcza, a więc prezydent Rzp., ministrowie i podległe im władze, mogą wydawać powszechnie obowiązujące normy, ale tylko »celem wykonania« ustawy i z powołaniem się na upoważnienia ustawowe. Dzieje się to w formie rozporządzenia. Takie rozporządzenia nie mogą ustanawiać norm o nowych prawach podmiotowych i nowych obowiązkach, bo mogą zawierać przepisy tyczące się tylko »wykonania« wydanych już ustaw. O tych rozporządzeniach mówi art. 44. Może jednak ustawa, wydana oczywiście przez Sejm, niejako przelać legislatywę w pewnej materji na władzę wykonawczą i wówczas władza wykonawcza może wydać normy o nowych prawach i obowiązkach. O takich rozporządzeniach mówi ustęp 5-ty art. 3 (lepiej było nazwać je inaczej, np. dekretami i ograniczyć je tylko do kompetencji prezydenta Rzp.). Za przykład niech posłuży ustawa z 2 sierpnia 1919, pozycja 384 nr. 64 (p. zeszyt II, str. 285). Zawiera ona w kilku zdaniach tylko upoważnienie Rządu, aby wydał rozporządzenie »z mocą ustawy« o obrocie ziemią. Na podstawie tej ustawy Rząd wydał rozporządzenie z dnia 1 września 1919, poz. 428, nr. 73 d. u. (p. zeszyt II, str. 285 n.), które już mogło ustanowić normy o nowych prawach podmiotowych i nowych obowiązkach.

6. Przed uchwaleniem Konstytucji z 17 marca wydaną została ustawa »konstytucyjna«, zawierająca statut organiczny Województwa Śląskiego (z d. 15 lipca 1920, poz. 497, nr. 73 d. u., podajemy ją niżej pod 1) wraz z późniejszą uzupełniającą ustawą pod 2)). Czy ta ustawa o Województwie Śląskiem jest zgodną z Konstytucją z 17 marca, czy też należy do tych ustaw, które wedle ustępu 2-go art. 125 mają być w ciągu roku uzgodnione z Konstytucją. Pragniemy to zbadać, przyczem z góry zrzekamy się (na przypadek, gdyby się okazała potrzeba takiego uzgodnienia), rozwiązania pytania, jak dotrzymać owego rocznego terminu, gdyby w ciągu tego roku nie był jeszcze zwołanym Sejm Śląski, który wedle ustawy śląskiej (art. 44) na zmianę jej musi się zgodzić.

a) Ustawa Śląska zaprowadza Sejm wojewódzki, instytucję nieznaną dotychczasowemu ustawodawstwu o województwach. To jednak nie jest sprzeczne z Konstytucją, bo wedle art. 67 mogą być utworzone wojewódzkie »rady« obieralne. Różnica byłaby tylko ta, że na Śląsku taka »rada« nazywałaby się »sejmem śląskim«.

b) Sejm Śląski ma autonomję i to

α) pełną w sprawach wymienionych w art. 4, 6, 39;

β) ograniczoną przez to, że potrzeba równobrzmiących ustaw państwowej i śląskiej, w sprawach skarbowych wedle art. 5;

γ) ograniczoną czasowo w sprawach ubezpieczeń wedle art. 7;

δ) ograniczoną w ten sposób, że tylko zgoda sejmu śląskiego jest potrzebną, w sprawach z art. 8.

Taką jest legislatywa Sejmu Śląskiego. Jeżeli do tego dodamy, że

ε) sprawy walutowe załatwione być mają w drodze porozumienia Rządu z Radą Wojewódzką (art. 9);

ζ) że tak samo odbywać się będzie połączenie kolejowe (art. 11), wreszcie

η) że administracja państwowa II instancji ma inny zakres działania, jak polska, bo odpowiada pruskiej (art. 26 do 33), — to wysnujemy dwa wnioski, a mianowicie:

a u t o n o m j a Górnego Śląska (bez ograniczeń lub z pewnemi ograniczeniami) obejmuje całą dziedzinę legislatywy z wyjątkiem spraw wojskowych i zagranicznych, »s a m o r z ą d« wdziera się tak głęboko w dziedzinę administracji państwowej, że trudnoby nam było pociągnąć między niemi granicę. Z tych powodów powiedzieliśmy w uwagach wstępnych, że stosunek Górnego Śląska do państwa jest stosunkiem unji realnej i że nie można powiedzieć, aby to wszystko było samorządem, jak to czyni ustawa z 15 lipca 1920 w art. 1, ust. 2 (»prawa samorządne«).

Czy to wszystko sprzeciwia się Konstytucji z 17 marca, czy też jest z nią zgodne? Art. 3 ust. 4 Konstytucji nie zakreśla granic autonomji, która może być udzielona przedstawicielstwom samorządu terytorjalnego (»zwłaszcza«, a nie »tylko«), pod tym względem przeto nie możemy mówić o niezgodności ustawy z 15 lipca 1920 z Konstytucją. O ile zaś idzie o »samorząd«, to w Konstytucji nie mamy żadnych danych, aby na ich podstawie rozstrzygnąć, że coś należy do administracji państwowej, a nie do samorządu, lub naodwrót.

Jeżeli więc dochodzimy do rezultatu, że ustawa śląska jest zgodną z Konstytucją z 17 marca, jeżeli dalej przypomnimy sobie, że art. 109 może być tak interpretowany, że związki mniejszości narodowych mogą otrzymać legislatywę (»autonomicznych« w artykule 109) »w obrębie samorządu powszechnego«, to z niepokojem musimy zapytać, do czego dojdzie ustrój państwa, którego sejm będzie, — w razie nieskonsolidowanej większości — zmuszony zyskiwać głosy posłów niepolskich, za ustawy nadające bądź to terytorjom bądź to narodom innym autonomję lub »samorząd«, w stylu ustawy śląskiej! Na tym aktualnym, żywym przykładzie widzimy, jak niedostatecznym jest ustęp 4 artykułu 3 i artykuł 109 Konstytucji. Należałoby taxative wymienić sprawy, w których samorządne ciała mogą otrzymać autonomję (t. j. legislatywę), a związkom mniejszości narodowych odmówić wyraźnie legislatywy lub ją taxative określić, co do samorządu zaś, to podać jego kryterja, odróżniające go od administracji państwowej lub też taxative wymienić sprawy samorządne, które mogą być przekazane związkom mniejszości. Jeżeli Konstytucja tego nie zrobi, to w następnym sejmie, który może mieć pokaźną liczbę posłów innych narodowości, nie będzie przy politycznym targu z nimi tego hamulca, jakim są utrudnione warunki wymagane do zmiany Konstytucji.

O innych brakach ustawy śląskiej mówiliśmy w uwagach wstępnych.

Cechę chwilowej sytuacji, w której decydowały względy na ple-

biscyt, ma ustawa o przyjęciu gwarancji przez państwo za renty i świadczenia z ubezpieczeń. Podajemy ją pod 3).

7. Reasumując powyższe wywody, stwierdzamy, że, aby zrozumieć art. 3 i 109, trzeba pamiętać, że normują one trzy materje, które są w związkach ze sobą, ale się nie pokrywają:

a) mówią o administracji, a więc o działaniu;

b) o wydawaniu norm ogólnie obowiązujących, a więc o prawodawstwie;

c) wreszcie o formie, w której się przejawia czynność prawodawcza z jednej strony, a akty administracyjne z drugiej strony.

Ad a). Administrują albo organy państwowe i wtedy mówimy o administracji państwowej, albo ciała samorządne, i wtedy mówimy o samorządzie. Samorząd jest więc działaniem, jest administracją, a różni się od administracji państwowej tem, że wykonywują go ciała samorządne, będące osobami prawnemi publicznemi, gdy organy państwowej administracji (starosta, wojewoda, minister) nie są odrębnemi osobami prawnemi.

Konstytucja z 17 marca przyjmuje samorząd. Art. 3 mówi, że ustrój Rzp. P. opiera się na zasadzie szerokiego samorządu terytorjalnego. Art. 65 postanawia, że jednostki administracji państwowej są zarazem jednostkami samorządu terytorjalnego. Art. 67 podaje zasady organizacji samorządu. Czynności samorządu można podzielić na uchwalające, kontrolujące i wykonawcze. Otóż pierwsze zdanie art. 67 mówi, że czynności uchwalające i kontrolujące wykonywają rady obieralne, czynności zaś wykonawcze należą do organów utworzonych wedle podanego tam przepisu.

Samorząd może być wedle Konstytucji:

α) terytorjalny, czyli powszechny, art. 3, 65, 67;

β) samorząd mniejszości narodowych art. 109;

γ) samorząd wyznaniowy, art. 113 i następne;

δ) samorząd gospodarczy, art. 68.

Ad b). Wydawanie norm ogólnie obowiązujących, lub prawodawstwo, służy wedle Konstytucji z 17 marca:

α) Sejmowi i Senatowi (art. 3 ust. 1 i 2), tudzież Zgromadzeniu Narodowemu (art. 125, ustęp ostatni);

β) organom wykonawczym, a mianowicie:

αα) na podstawie ustawy upoważniającej i z powołaniem się na nią (art. 3 ust. 5-ty). Organ wykonawczy wydaje w tym przypadku normy ogólnie obowiązujące w drodze delegacji, mamy tu więc do czynienia właściwie z prawodawstwem Sejmu.

ββ) Na podstawie art. 44, Prezydent Rzeczypospolitej, Ministrowie i władze im podległe mają prawo celem wykonania ustaw i z powołaniem się na upoważnienie ustawowe wydawać rozporządzenia wykonawcze. Jest to prawodawstwo w niewłaściwem znaczeniu, bo rozpo-

rządzenie wykonawcze ujmuje tylko z innego punktu widzenia już istniejące, a przez Sejm i Senat wydane prawo.

γ) Jeżeli wydawanie norm ogólnych służy osobie prawnej publicznej, nie będącej państwem, wtedy mówimy o autonomji tej osoby. Art. 3 ust. 4-ty przyznaje taką autonomję przedstawicielstwu samorządu w zakresie, który określą ustawy państwowe. Ma tutaj na myśli Konstytucja przedstawicielstwa samorządu terytorjalnego, czyli powszechnego. Art. 109 jednak może być tak interpretowany, że autonomja może być przyznaną także związkom mniejszości narodowych.

Zdaniem mojem nie ulega wątpliwości, że art. 3-ci w ust. 4 przyznaje przedstawicielstwom samorządu terytorjalnego autonomję, należy tylko użyty tam wyraz »ustawodawstwa« brać za »prawodawstwo«. Gdybyśmy jednak obstawali przytem, że wyraz »ustawodawstwa« został właściwie użyty, to i tak przyznanie przedstawicielstwom samorządu terytorjalnego autonomji nie mogłoby ulegać wątpliwości, należałoby tylko rozumieć go w ten sposób, że wedle ustępu 2-go art. 3-go niema ustawy bez »zgody« Sejmu, a przy autonomji przyznanej samorządowi »zgoda« ta zachodzi, bo autonomja służy samorządowi właśnie na podstawie ustawy państwowej.

Ad c). Co do formy, w której ujawnia się tak czynność legislacyjna, jak i czynność administracyjna, to Konstytucja zna dwie formy: ustawę i rozporządzenie.

α) ustawę uchwala Sejm i Senat (art. 3 ust. 2-gi), a sądy nie mają prawa badania ważności ustaw należycie ogłoszonych (art. 81). Takie tylko są cechy ustawy. Natomiast kryterjum ustawy nie można szukać w jej treści, bo ustawa może tak dobrze zawierać normy powszechnie obowiązujące, jak i akty administracyjne, np. budżet (art. 4), pobór rekruta (art. 5), sprawy wymienione w art. 6.

β) Rozporządzenie jest również formą tak norm ogólnych, jak aktów administracyjnych, a różni się od ustawy tem, że rozporządzenie jest wydawane przez organy wykonawcze, i że Sądy mają prawo badać jego ważność.

γ) Mówiliśmy wyżej, że ciała samorządne wykonywają administrację, tudzież, że ustawa może niektórym ciałom samorządnym przyznać autonomję, t. j. prawo wydawania norm ogólnych. Konstytucja nie określa jednak, w jakiej formie wydawane będą na zewnątrz akty administracyjne ciał samorządowych, ani też nie określa formy, w której ciała samorządowe, mające autonomję, wydawać będą normy ogólne. Życie załatwi tę sprawę prawdopodobnie w ten sposób, że akty administracyjne ciał samorządowych będą nosiły nazwę »uchwał«. Co się zaś tyczy formy, w której pojawiać się będą normy ogólne wydane przez ciała samorządowe mające autonomję, to istnieje precedens w ustawie o województwie Śląskiem, która przyjmuje »ustawy wojewódzkie«.

Gdyby województwa wydawały ustawy, to także i do tych ustaw należałoby stosować zasadę, że sędziowie nie mają prawa badać ich ważności.

1. Ustawa Konstytucyjna z dnia 15 lipca 1920 r., poz. 497 d. u. nr. 73, zawierająca statut organiczny Województwa Śląskiego.

I. Przepisy ogólne.

Art. 1. Województwo Śląskie będzie obejmowało wszystkie ziemie śląskie przyznane Polsce, czy to ze Śląska Cieszyńskiego, czy też na mocy art. 88 Traktatu Wersalskiego z Niemcami z 28 czerwca 1919 r. (Dz. Ustaw z 26 kwietnia 1920 r. Nr. 35, poz. 200).

Województwo Śląskie będzie nieodłączalną częścią składową Rzeczypospolitej Polskiej i będzie posiadało prawa samorządne stosownie do przepisów niniejszego statutu organicznego.

Art. 2. Dotychczasowe prawa i rozporządzenia, obowiązujące w dniu wejścia w życie niniejszego statutu w granicach Śląska, pozostają w mocy nadal, o ile nie zostaną zmienione zgodnie z przepisami tego statutu.

Art. 3. Wszyscy mieszkańcy Województwa Śląskiego, posiadający prawa obywatelstwa Rzeczypospolitej Polskiej, są równouprawnieni, a wszelkie prawa wyjątkowe zostają zniesione z chwilą wejścia w życie niniejszego statutu.

II. Kompetencja ustawodawstwa i samorządu śląskiego.

Art. 4. Dla ustawodawstwa Sejmu Śląskiego są zastrzeżone sprawy następujące:

1) ustawodawstwo o używaniu języka polskiego i niemieckiego w służbie zewnętrznej wszelkich cywilnych władz i urzędów na obszarze Śląska;
2) ustawodawstwo o ustroju śląskich władz administracyjnych i o samorządzie powiatowym i gminnym, tudzież podział administracyjny Śląska;
3) ustawodawstwo sanitarne w zakresie hygieny publicznej i samorządowych urządzeń sanitarnych z wyjątkiem przepisów o zwalczaniu chorób zaraźliwych i zaraz zwierzęcych;
4) ustawodawstwo o organizacji sił policyjnych i żandarmerji;
5) ustawodawstwo o policji budowlanej, ogniowej, drogowej i o utrzymywaniu dróg lądowych;

6) ustawodawstwo w zakresie szkolnictwa ogólnokształcącego oraz zawodowego wszelkich typów i stopni;
7) ustawodawstwo w sprawach wyznaniowych z wykluczeniem spraw kościelnych, wchodzących w zakres polityki zagranicznej (Concordat);
8) ustawodawstwo o zaopatrzaniu ubogich i o zwalczaniu żebractwa i włóczęgostwa;
9) ustawodawstwo we wszystkich sprawach, których przedmiotem jest ustawowa organizacja zawodowa rolnicza, organizacja kredytu rolniczego, komasacja gruntów, wytwórczość rolnicza i leśna, oraz uprawianie i używanie przeznaczonych na nie obszarów, jako to: leśnictwo, polowanie, rybołóstwo, chów bydła, ochrona pól (policja polowa) i zarządzenia celem tępienia szkodników rolnych i leśnych;
10) ustawodawstwo o meljoracjach rolnych;
11) ustawodawstwo wodne łącznie z ustawodawstwem o budownictwie wodnem, z wyjątkiem ustawodawstwa o sztucznych drogach wodnych, tudzież regulacji rzek żeglownych i granicznych;
12) ustawodawstwo o zaopatrzeniu ludności śląskiej w energję elektryczną dla celów prywatnych i publicznych;
13) ustawodawstwo o kolejach drugo i trzeciorzędnych (lokalnych) oraz o komunikacji elektrycznej i motorowej;
14) ustawy przeciwko lichwie, tudzież ustawodawstwo, zmierzające do ukrócenia spekulacji na każdem polu (spekulacji nieruchomościami, skup towarów, kwestja mieszkaniowa i t. d.);
15) ustawodawstwo w sprawie zakładów użyteczności publicznej względnie w sprawie robót publicznych, dokonanych na koszt skarbu śląskiego, tudzież w sprawie dotowanych ze skarbu śląskiego spółek akcyjnych lub kooperatyw;
16) ustalanie dorocznego budżetu śląskiego i zatwierdzanie zamknięć rachunkowych, zaciąganie pożyczek wojewódzkich, zbywanie, zamiana i obciążanie nieruchomego majątku wojewódzkiego i przyjęcie gwarancji finansowej przez skarb śląski.

Sprzedaż publiczna rent i innych obligacyj wojewódzkich śląskich może być dokonywana poza granicami Śląska tylko za zezwoleniem Ministerstwa Skarbu;

17) nakładanie podatków i opłat publicznych śląskich stosownie do przepisów ustawy, przewidzianej w art. 5.

Art. 5. Zakres spraw Sejmu Śląskiego w dziedzinie skarbowości, a zwłaszcza stosunek systemu podatkowego śląskiego do systemu podatkowego państwowego i wzajemny stosunek administracji skarbowej państwowej i śląskiej, będą ustalone w równobrzmiących ustawach: państwowej i śląskiej. Projekt tych ustaw będzie ułożony przez Radę Ministrów w porozumieniu z Radą Wojewódzką.

Do tego czasu obowiązują na terenie Województwa Śląskiego:

1) ustawy o podatkach i opłatach, które obowiązywały na Śląsku dnia 1 stycznia 1919 roku;
2) ustawy o podatkach i opłatach, wprowadzonych później przez rządy niemiecki, pruski lub czeski i komisje międzysojusznicze o tyle, o ile ich ważność będzie utrzymaną ustawą Sejmu Śląskiego;
3) ustawy o dodatkach do podatków bezpośrednich, uchwalone na potrzeby województwa przez Sejm Śląski, które bez zgody Ministerstwa Skarbu nie będą mogły przekraczać 100%;
4) obowiązywać będą wreszcie i te podatki i opłaty, które zostały jednolicie uregulowane przez ustawy państwowe na całym terenie Rzeczypospolitej, a których moc rozciąga się także na terytorjum Województwa Śląskiego. W wypadku tym podatki te i opłaty wchodzą w miejsce analogicznych podatków i opłat, poprzednio obowiązujących.

Sejm Śląski mocen będzie ujednolicić podatki, dotąd pobierane na ziemiach śląskich, i utrzymać te systemy, które w czasie objęcia władzy przez Polskę na tych ziemiach obowiązywały, o ile nie będzie się to sprzeciwiało powyższemu punktowi 4.

Dochód z podatków i opłat, pobieranych ze Śląska, wpływać będzie do skarbu śląskiego, który też prowadzi administrację podatkową.

Z tych dochodów oddaje skarb śląski na potrzeby ogólnopaństwowe część, odpowiadającą liczbie mieszkańców i sile podatkowej Śląska, a obliczoną w sposób podany w dodatku.

Kwotę należną ustala corocznie Rada Ministrów na podstawie wniosków Rady Wojewódzkiej i publikuje swą decyzję wraz ze szczegółowem uzasadnieniem.

Art. 6. We wszystkich sprawach, niezastrzeżonych dla Śląska, jest ustawodawstwo Śląskie właściwem, o ile Województwo Śląskie jest wyraźnie wyjętem z pod zakresu działania odnośnej ustawy państwowej.

Ustawodawstwo śląskie będzie jednak zawsze uprawnione do wydawania przepisów cywilnych i karnych w sprawach, zastrzeżonych dla ustawodawstwa śląskiego.

Art. 7. Ustawodawstwo o ubezpieczeniu socjalnem i zaopatrzeniu inwalidów wojennych, tudzież wdów i sierot wojennych jest rzeczą Sejmu Śląskiego tak długo, dopóki ustawodawstwo państwowe nie zapewni klasie robotniczej, względnie inwalidom, wdowom i sierotom wojennym w całej Rzeczypospolitej Polskiej lepszego lub przynajmniej takiego samego zaopatrzenia, co ustawy na Śląsku obowiązujące.

Art. 8. Zgody Sejmu Śląskiego będzie wymagało:

1) wszelkie ograniczanie ilościowe wytwórczości przedsiębiorstw śląskich w dziedzinie produkcji węgla, hutnictwa, wyrobów chemicznych, cementu i innych gałęzi produkcji, zatrudniających na Śląsku conajmniej tylu robotników, co odpowiednie przedsiębiorstwa w innych dzielnicach Polski razem wziętych;
2) wprowadzanie podatków od produkcji lub monopoli na węgiel, wyroby hutnicze, wyroby chemiczne, cement i inne gałęzie produkcji, zatrudniające na Śląsku conajmniej tylu robotników, co odpowiednie przedsiębiorstwa w innych dzielnicach Polski razem wziętych.

Podatek handlowy lub podatek konsumpcyjny nie będzie uważany za podatek od produkcji.

P. niżej str. 139.

Art. 9. Wprowadzenie waluty polskiej, jako jedynego prawnego środka płatniczego w Województwie Śląskiem, nastąpi w drodze porozumienia się Ministerstwa Skarbu z Radą Wojewódzką. W powyższy sposób zostanie ustalony sposób przejścia na walutę polską, przyczem będą obowiązywały przepisy art. 10.

Art. 10. Znaki pieniężne w walucie niemieckiej, znajdujące się w posiadaniu ludności Województwa Śląskiego, nie będą poddane przymusowemu wykupowi na rzecz Skarbu Państwa, będą

natomiast traktowane na równi z innemi walutami zagranicznemi, i jako takie dopuszczone do tranzakcyj bankowych i giełdowych.

Przepisy art. 2 ustawy z dn. 20 listopada 1919 r. o walucie w obrębie b. dzielnicy pruskiej według którego wszystkie zobowiązania w markach niemieckich winny być uiszczone markami polskiemi w równej nominalnej sumie, nie znajdą w Województwie Śląskiem zastosowania.

Art. 11. Połączenie administracji kolejowej na terenie Województwa Śląskiego z administracją kolejową państwową będzie przeprowadzone stopniowo w porozumieniu Rządu Rzeczypospolitej z Radą Wojewódzką, względnie z Tymczasową Radą Wojewódzką.

Art. 12. Na własność skarbu śląskiego przechodzi położona w obrębie Województwa Śląskiego własność b. prowincjonalnego związku komunalnego śląskiego, a względnie funduszy i zakładów, pozostających pod zwierzchnim zarządem Sejmu i Wydziału Prowincjonalnego we Wrocławiu, tudzież własność b. funduszu krajowego śląskiego i innych funduszów i zakładów, pozostających pod zwierzchnim zarządem Sejmu Krajowego i Wydziału Krajowego w Opawie.

III. O Sejmie i ustawodawstwie śląskiem.

Art. 13. Pierwszy Sejm Śląski będzie wybrany w głosowaniu powszechnem, bezpośredniem, równem, tajnem i stosunkowem. Na każdych 25.000 mieszkańców będzie przypadał jeden poseł.

Podział na okręgi wyborcze ustali Rada Ministrów na wniosek Tymczasowej Rady Wojewódzkiej. Wybory do Sejmu Śląskiego muszą się odbyć najdalej w ciągu 80 dni od chwili objęcia kraju przez władze polskie.

Wybory będą się odbywały według ordynacji wyborczej, obowiązującej przy wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, z tem zastrzeżeniem, że prawo wyborcze czynne przysługuje każdej osobie, posiadającej obywatelstwo polskie i zamieszkałej na Śląsku w dniu objęcia kraju przez władze polskie. Gdyby ze względu na odrębne stosunki Śląska niektóre przepisy tej ordynacji nie mogły znaleźć zastosowania — zastąpi je Rada Ministrów na wniosek Tymczasowej Rady Wojewódzkiej innemi przepisami.

Art. 14. Sejm Śląski uchwali ustawę o wewnętrznym ustroju Województwa Śląskiego.

Ustawa ta określi szczegółowo skład Śląskiego Sejmu Wojewódzkiego, ordynację wyborczą i prawo wyborcze do tegoż Sejmu, sposób uchwalania i ogłaszania ustaw śląskich, ewentualnie zaprowadzenie referendum ludowego, prawo sejmu do wykonywania kontroli nad działalnością Rady Wojewódzkiej, zwłaszcza zaś prawo Sejmu do zwracania się z interpelacjami do wojewody i do Rady Wojewódzkiej, prawo sejmu do urządzenia ankiet lub do delegowania specjalnych komisyj w obrębie ustawodawstwa śląskiego i administracji śląskiej, czas trwania mandatu wybieralnych członków Rady Wojewódzkiej, zakres działania i ustrój Izby obrachunkowej śląskiej i inne ważniejsze kwestje ustroju Sejmu Śląskiego, Rady Wojewódzkiej i jej departamentów administracyjnych, śląskiego urzędu wojewódzkiego i innych urządzeń śląskich.

Art. 15. Ustawa o wewnętrznym ustroju Województwa Śląskiego będzie opublikowana w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej i w Dzienniku Ustaw Śląskich po podpisaniu jej przez Naczelnika Państwa. Naczelnik Państwa może odmówić swego podpisu, gdyby ustawa ta naruszała przepisy niniejszego statutu.

Decyzja Naczelnika Państwa winna nastąpić w ciągu 45 dni od dnia wręczenia Mu ustawy.

Zmiana ogłoszonej w ten sposób ustawy o wewnętrznym ustroju Województwa Śląskiego może nastąpić tylko z zachowaniem warunków, w niniejszym artykule wyszczególnionych.

Art. 16. Sejm sprawdza ważność wyborów niezaprotestowanych. O ważności wyborów zaprotestowanych rozstrzyga sąd, wyznaczony przez ustawę śląską, względnie co do pierwszego Sejmu Śląskiego — przez Sejm Śląski.

Art. 17. Członkowie Sejmu Śląskiego korzystają z takich samych praw nietykalności poselskiej, co posłowie do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 18. Posłowie otrzymują diety w wysokości, określonej uchwałą Sejmu. Oprócz tego przysługuje im prawo bezpłatnego przejazdu na kolejach, w obrębie Śląska położonych.

Art. 19. Nikt nie może być pociągnięty do odpowiedzialności za zgodne z prawdą sprawozdanie z jawnego posiedzenia Sejmu.

Art. 20. Sejm wybiera ze swego grona Marszałka i jego zastępców. Regulamin sejmowy określi prawa i obowiązki Marszałka, liczbę wicemarszałków i sekretarzy, rodzaj i ilość komisyj sejmowych, tudzież sposób i porządek obrad sejmowych.

Art. 21. Naczelnik Państwa zwołuje, odracza i zamyka Sejm Śląski. Sejm winien być zwołany na pierwsze posiedzenie w trzeci wtorek po dniu wyborów i corocznie we wrześniu na sesję zwyczajną. Sesja ta nie może być ani odroczoną, ani zamkniętą przed uchwaleniem budżetu.

Naczelnik Państwa może zwołać Sejm Śląski w każdym czasie na sesję nadzwyczajną, winien zaś to uczynić na żądanie Rady Wojewódzkiej w ciągu dwóch tygodni.

Art. 22. Ustawa o wewnętrznym ustroju Województwa Śląskiego określi okres wyborczy Sejmu Śląskiego. Okres ten nie może trwać dłużej niż lat 5, licząc od dnia otwarcia Sejmu.

Naczelnik Państwa może rozwiązać Sejm Śląski, w wypadku tym jednak winien równocześnie zarządzić nowe wybory, które się muszą odbyć w ciągu 75 dni od dnia rozwiązania.

Art. 23. Inicjatywa ustawodawcza w Sejmie Śląskim przysługuje wojewodzie z upoważnienia Rządu Rzeczypospolitej, Radzie Wojewódzkiej i posłom sejmowym stosownie do przepisów regulaminu sejmowego.

Wojewodzie, zastępcy wojewody, członkom Rady Wojewódzkiej, oraz wydelegowanym przez wymienionych, urzędnikom przysługuje prawo przemawiania w Sejmie poza koleją zapisanych mówców. To samo prawo przysługuje Ministrom Rzeczypospolitej.

Ustawy śląskie nie mogą naruszać niniejszego statutu, praw obywatelskich, zagwarantowanych w ustawie konstytucyjnej Rzeczypospolitej Polskiej, przepisów traktatów międzynarodowych, obowiązujących w Rzeczypospolitej Polskiej, ani też przepisów innych ustaw państwowych, obowiązujących w dziedzinie, niezastrzeżonej dla ustawodawstwa śląskiego.

IV. Władze administracyjne Województwa Śląskiego.

Art. 24. Naczelnemi organami administracji Województwa Śląskiego są: wojewoda i Rada Wojewódzka.

Art. 25. Rada Wojewódzka składa się z wojewody śląskiego,

z tegoż zastępcy i 5 członków, wybranych w głosowaniu stosunkowem przez Sejm Śląski. Przepisy o sposobie wyboru tych członków uchwali Sejm Śląski.

Wojewodę i jego zastępcę mianuje Naczelnik Państwa na wniosek Rady Ministrów.

Naczelnik Państwa może na wniosek Rady Ministrów zwolnić z urzędu wojewodę i jego zastępcę z prawem do emerytury.

Art. 26. O ile ustawy państwowe lub śląskie stosownie do swych kompetencyj nic innego nie przepiszą, łączy wojewoda w sobie zakres praw naczelnego prezesa Regencji, a względnie prezydenta kraju.

Wojewoda mianuje, odwołuje i przenosi wszystkich niższych i średnich urzędników podlegających mu władz państwowych na Śląsku, oraz przedstawia Naczelnikowi Państwa przez Prezydenta Ministrów, a względnie odpowiednim Ministrom, nominację lub odwołanie wyższych urzędników tych władz.

Art. 27. Rada Wojewódzka korzysta z praw, ustawą niniejszą i późniejszemi ustawami państwowemi lub śląskiemi jej nadanych, tudzież z praw, nadanych ustawami pruskiemi Radzie Prowincjonalnej, względnie Wydziałowi Prowincjonalnemu, a względnie z praw, nadanych statutem krajowym lub innemi ustawami austrjackiemi Wydziałowi Krajowemu.

Art. 28. O ile ustawy śląskie nic innego nie przepiszą, zastępuje Rada Wojewódzka w całym zakresie ustawodawstwa śląskiego organ, przewidziany dotychczas przez prawodawstwo dla zatwierdzenia rozporządzeń naczelnego prezesa lub prezesa Regencji.

Art. 29. Aż do wydania ustaw przez Sejm Śląski wyda Rada Wojewódzka za zgodą wojewody przejściowe przepisy o używaniu języka polskiego we władzach i urzędach, szkołach i t. d.

Art. 30. Rada Wojewódzka pełni aż do innego uregulowania sprawy ustawą lub w drodze, przewidzianej w art. 39, funkcje wydziału Regencji; o ileby była sądem administracyjnym, wystarcza obecność czterech członków Rady i sędziego, zamianowanego przez Naczelnika Państwa. W wypadku tym wojewoda i jego zastępca nie biorą udziału w Radzie.

Art. 31. Radę Wojewódzką zwołuje wojewoda, musi ją zaś zwołać na żądanie trzech członków Rady. Rada rozstrzyga większo-

ścią głosów w obecności conajmniej trzech członków, nie licząc atoli wojewody, względnie tegoż zastępcy.

Art. 32. Wojewodzie przysługuje prawo do zawieszania uchwał Rady, sprzeciwiających się ustawom lub przekraczających zakres działania Rady. W wypadkach takich oddaje wojewoda sprawę do rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego w Warszawie.

Art. 33. Przeznaczonych dla spraw administracji państwowej wyższych urzędników urzędu wojewódzkiego od VIII klasy począwszy, mianuje Naczelnik Państwa na wniosek Rady Ministrów po wysłuchaniu wojewody.

Urzędników tych przenosi Naczelnik Państwa na wniosek wojewody, może ich zaś w ciągu pierwszych dwóch lat od objęcia kraju przez Polskę na wniosek Rady Wojewódzkiej usunąć z urzędu z prawem do emerytury.

P. niżej str. 139.

Art. 34. Urzędnicy śląscy, nauczyciele i urzędnicy komunalni składają przysięgę służbową według roty i w sposób, przepisany dla urzędników Rzeczypospolitej.

Członkowie Rady Wojewódzkiej przysięgają, że będą pełnili obowiązki sumiennie, zgodnie z prawem i w zamiarze służenia Rzeczypospolitej Polskiej.

V. Sądy.

Art. 35. Wszystkie sądy wydają wyroki w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 36. Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z Radą Wojewódzką utworzy sąd apelacyjny dla Województwa Śląskiego, wyznaczy jego siedzibę i wprowadzi w drodze rozporządzenia zmiany niemieckiej ustawy o ustroju sądownictwa i austrjackiej ustawy o organizacji sądów, oraz ustaw wprowadczych do tychże ustaw, potrzebne celem zupełnego odłączenia sądów od Niemiec i przystosowania ich ustroju do ustroju, obowiązującego w Rzeczypospolitej Polskiej.

O ile ustawa państwowa nic innego nie przepisze, przysługują:

1) Sądowi apelacyjnemu, oznaczonemu w ust. 1, kompetencja sądu apelacyjnego we Wrocławiu i sądu kameralnego w Berlinie w stosunku do ziem z Śląska Pruskiego, oraz sądu ape-

lacyjnego w Krakowie i w Bernie w stosunku do ziem z Śląska Cieszyńskiego;

2) Sądowi Najwyższemu w Warszawie atrybucje sądu Rzeszy Niemieckiej w Lipsku, jako instancji rewizyjnej i zażaleniowej, z wyjątkiem spraw o przestępstwa, których akt oskarżenia nie kwalifikuje jako zbrodnie. W sprawach tych będzie sąd apelacyjny, oznaczony w ustępie 1, właściwą instancją do rozstrzygania zażaleń oraz rewizyj, wniesionych przeciwko uchwałom sądów okręgowych, względnie wyrokom, wydanym przez nie jako sądów pierwszej instancji;

3) Sądowi Najwyższemu w Warszawie atrybucje Sądu Najwyższego w Wiedniu w stosunku do ziem z Śląska Cieszyńskiego.

Art. 37. Nadzór nad wszystkiemi sądami zwyczajnemi przysługuje Ministrowi Sprawiedliwości.

Art. 38. Mianowanie urzędników wymiaru sprawiedliwości dokonuje się na zasadach, obowiązujących w Rzeczypospolitej Polskiej, a to w pierwszych 5 latach po wysłuchaniu wojewody.

Art. 39. Ustawa śląska ustanowi w miejsce sądów niemieckich i pruskich, a względnie austrjackich, które nie są sądami zwyczajnemi, sądy administracyjne z właściwością aż do ujednostajnienia danego prawodawstwa dla całej Polski.

Celem bezzwłocznego utworzenia śląskiego trybunału administracyjnego, wyda Tymczasowa Rada Wojewódzka przepisy przejściowe.

VI. Przepisy końcowe.

Art. 40. Od chwili przyznania Polsce Śląska Cieszyńskiego aż do objęcia kraju przez Polskę na Górnym Śląsku, rządzić będzie na Śląsku Cieszyńskim Komisja Tymczasowa, złożona z komisarza rządowego, z jego zastępcy i z 5 członków, mianowanych przez Radę Ministrów. Komisarza i jego zastępcę mianuje Naczelnik Państwa na wniosek Rady Ministrów.

Od chwili przejęcia władzy na Górnym Śląsku przez Rzeczpospolitą, obejmą zarząd administracyjny Województwa Śląskiego zamianowani na wniosek Rady Ministrów przez Naczelnika Państwa wojewoda i jego zastępca i Tymczasowa Rada Wojewódzka, złożona z 20 członków, mianowanych przez Radę Ministrów. Z tych 20 członków pochodzić będzie $^3/_4$ z Górnego Śląska, a $^1/_4$ ze Śląska

Cieszyńskiego. Mianowanie nastąpi na wniosek wojewody z uwzględnieniem miejscowych potrzeb administracyjnych, gospodarczych i narodowościowych tak polskich jak i niemieckich.

Czynność Tymczasowej Rady Wojewódzkiej ustaje z chwilą ukonstytuowania się Rady Wojewódzkiej, co nastąpić winno najpóźniej w 2 tygodnie po zebraniu się Sejmu Śląskiego.

Art. 41. W ciągu pierwszych 10 lat od chwili objęcia Śląska przez Polskę, nominacja wszystkich urzędników, których nie mianują lub nie wybierają władze lub instytucje śląskie, nie może nastąpić bez wysłuchania wojewody.

Art. 42. Niniejsza ustawa konstytucyjna uchyla wszelkie dotychczasowe przepisy sprzeczne z jej postanowieniami.

Art. 43. Wykonanie niniejszej ustawy należy do Prezydenta Ministrów.

Art. 44. Ustawa, zmieniająca niniejszą ustawę konstytucyjną, a ograniczająca prawa ustawodawstwa lub samorządu śląskiego (artykuły 1, 4 do 12, 13 do 33, 36 do 42 i 44), wymagać będzie zgody Sejmu Śląskiego.

Art. 45. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem objęcia Województwa Śląskiego przez Rzeczpospolitą Polską.

Dodatek do art. 5. Należy obliczyć corocznie:

1) ludność cywilną Województwa Śląskiego, = a;
2) ludność cywilną Rzeczypospolitej Polskiej wraz z Województwem Śląskiem, = b;
3) dochód ogólny skarbu śląskiego z podatków i opłat pobieranych ze Śląska, atoli bez dochodu z dodatków do podatków (punkt 3. art. 5), = c;
4) dochód ogólny Skarbu Rzeczypospolitej i skarbu śląskiego z podatków i opłat wszelkiego rodzaju (bez dodatków do podatków), = d;
5) skarb śląski zatrzymuje na własne potrzeby część równającą się: $\frac{c}{2} + \frac{d \cdot a}{2 \cdot b}$.
6) Skarb Śląski oddaje na potrzeby ogólnopaństwowe część równającą się $\frac{c}{2} - \frac{d \cdot a}{2 \cdot b}$.

Marszałek: *Trąmpczyński*, Prezydent Ministrów: *Witos*.

2. Ustawa konstytucyjna z dnia 8 marca 1921 r., poz. 146, nr. 26 d. u., dotycząca uzupełnienia Ustawy Konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 r., zawierającej Statut Organiczny Województwa Śląskiego (Dz. Ust. Nr. 73, poz. 497).

Art. 1. Ustawę Konstytucyjną z dnia 15 lipca 1920 r., zawierającą Statut Organiczny Województwa Śląskiego (Dz. Ust. Nr. 73, poz. 497) uzupełnia się w sposób następujący:

A) Po art. 8 umieszcza się następujący art. 8 a):

»Wszelkie zmiany ustaw, dotyczących górnictwa, przemysłu, handlu i rękodzielnictwa, obowiązujących w Województwie Śląskiem w dniu przyjęcia Górnego Śląska przez Polskę, mogą nastąpić tylko za zgodą Sejmu Śląskiego«.

B) Art. 33 otrzymuje następujący ustęp 3:

»Urzędnicy państwowi, urzędujący w Województwie Śląskiem, powinni w zasadzie pochodzić z Województwa Śląskiego. Przy obsadzaniu urzędów administracji państwowej na obszarze Województwa Śląskiego mają przy równych kwalifikacjach pierwszeństwo urzędnicy, pochodzący z Województwa Śląskiego. Urzędnicy i pracownicy, tudzież robotnicy z Województwa Śląskiego, zatrudnieni w administracji państwowej, lub w przedsiębiorstwach państwowych w Województwie Śląskiem, mogą zostać przeniesieni do innych dzielnic Rzeczypospolitej Polskiej wbrew swej woli tylko wtenczas, jeżeli wymaga tego koniecznie ich wyszkolenie, lub wydoskonalenie, albo przeważający interes służby państwowej«.

Art. 2. Ustawa, zmieniająca niniejszą Ustawę Konstytucyjną, wymagać będzie zgody Sejmu Śląskiego.

Art. 3. Wykonanie ustawy niniejszej poruczа się Prezydentowi Ministrów.

Marszałek: *Trąmpczyński*, Prezydent Ministrów: *Witos*.

3. Ustawa z dnia 18 grudnia 1920 r., poz. 20, nr. 5 d. u., o zagwarantowaniu rent i świadczeń ubezpieczeniowych dla ubezpieczonych na Śląsku Górnym.

Art. 1. Rzeczpospolita Polska przyjmuje na siebie gwarancję wypłaty w markach niemieckich wszelkich rent ubezpieczeniowych i innych świadczeń, należnych na zasadzie ustaw o ubezpieczeniach

społecznych wszystkim ubezpieczonym na Śląsku Górnym, w wysokości nie niższej, niż dotychczas.

Art. 2. Upoważnia się Rząd do wypłacania ubezpieczonym na Śląsku Górnym dodatków drożyźnianych w miarę zmiany stosunków zarobkowych.

Art. 3. Wykonanie ustawy niniejszej poleca się Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej i Ministrowi Skarbu.

Art. 4. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem przyłączenia Śląska Górnego do Rzeczypospolitej Polskiej.

Marszałek: *Trąmpczyński*, Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Pracy i Opieki Społecznej: *E. Pepłowski*, Minister Skarbu: *Steczkowski*.

ARTYKUŁ 4.

Ustawa państwowa ustala corocznie budżet Państwa na rok następny.

Art. 4. zawiera dwa postanowienia: 1º że budżet ustalanym jest w formie ustawy, a nie uchwały, jakkolwiek jest funkcją administracyjną, a nie powszechnie obowiązującą normą prawną, tudzież 2º że to ustalenie następuje corocznie. Poza temi dwoma postanowieniami Konstytucja nie zawiera nic więcej o budżecie. Rozumiemy, że przepisy o budżecie stanowić będą przedmiot osobnej ustawy, którą powinna jak najprędzej wyjść, ale nieodzowną rzeczą jest uzupełnienie Konstytucji w postanowieniach, co się ma dziać, jeżeli budżet nie będzie uchwalony. Uzupełnienie to jest, powtarzamy, koniecznością i nie powinien się zebrać nowy sejm, który będzie obejmował posłów innych narodowości, bez przepisu zapobiegającego nastaniu vacuum w całem życiu państwowem.

Zajść mogą różne ewentualności:

1º Budżet nie został uchwalony na czas, nie stało się to jednak ani wskutek konfliktu rządu z sejmem, ani wskutek obstrukcji. Nastąpiło poprostu opóźnienie w przedłożeniu budżetu lub debata w komisji lub izbach była za długa, dość, że rok minął, a budżetu nie uchwalono. Wyjściem jest prowizorjum: na pewien okres czasu. Wobec wyraźnego postanowienia art. 4, że budżet uchwala się corocznie, potrzeba osobnego postanowienia w Konstytucji, jeżeli prowizorjum uważa się także za budżet, a tylko na krótszy czas. Jeżeli jednak prowizorjum będzie się uważać tylko za upoważnienie rządu do pobierania dochodów opierających się na ustawach i umowach i do czynienia wydatków opartych także na ustawach i umowach, to m. zd. prowizorjum może Sejm uchwalić, chociaż Konstytucja o niem nie mówi. Przychylam się do tego drugiego pojmowania.

2. Prowizorjum przychodzi do skutku, jeżeli Sejm je uchwali, a więc jeżeli niema konfliktu między nim a rządem i niema obstrukcji.

Cóż jednak, jeżeli jest konflikt lub obstrukcja? W razie konfliktu między rządem a Sejmem, rząd ustępuje, a nowemu Sejm budżet uchwala. Ustąpienie rządu nie załatwiłoby jednak sprawy, gdyby mniejszość chciała swoje postulaty wywalczyć obstrukcją. Wyjściem byłoby tylko spełnienie tych postulatów mniejszości, gdy to jednak nie da się uczynić bez narażenia państwa lub rozbicia większości, sytuacja staje się beznadziejną, jeżeli Konstytucja nie przewiduje, co się ma stać w tym przypadku. Można obmyśleć różne sposoby, ratujące państwo od chaosu. Jeden z nich polegałby na tem, że Konstytucja zawierałaby stwierdzenie, że dochody polegające na ustawie i umowie, tak, jak wydatki polegające na ustawie i umowie, nie potrzebują być corocznie ustalane. Równałoby się to podziałowi budżetu na stały i zmienny. Inny sposób załatwiłby sprawę w ten sposób, że uchwalony raz budżet w pozycjach, obejmujących ustawowe i umowne dochody i wydatki, obowiązuje aż do uchwalenia nowego. Rezultat obu sposobów jest ten sam, ale prawniczy sposób ujęcia kwestji jest różny w obu sposobach. Taki jednak lub inny sposób ratunku jest troską drugorzędną, pierwszą jest, aby wogóle było jakieś postanowienie, nie dopuszczające do sparaliżowania państwa.

ARTYKUŁ 5.

Ustalanie stanu liczebnego wojska i zezwalanie na coroczny pobór rekruta może nastąpić jedynie w drodze ustawodawczej.

ARTYKUŁ 6.

Zaciągnięcie pożyczki państwowej, zbycie, zamiana i obciążenie nieruchomego majątku państwowego, nałożenie podatków i opłat publicznych, ustanowienie ceł i monopolów, ustalenie systemu monetarnego, jakoteż przyjęcie gwarancji finansowej przez Państwo — może nastąpić tylko na mocy ustawy.

W art. 6 należałoby obok »ustalenie systemu monetarnego« wymienić także »ustalenie systemu pieniężnego«. Nie są to pojęcia identyczne, a brak tego rozróżnienia nadaje Konstytucji cechę może zadaleko idącej popularności.

ARTYKUŁ 7.

Rząd przedstawi corocznie zamknięcie rachunków państwowych do parlamentarnego zatwierdzenia.

Art. 7 nie mówi, że zatwierdzenie zamknięć rachunkowych następuje w drodze ustawy. Ponieważ zaś wedle art. 35 Senatowi przekazuje się tylko projekty ustaw, przeto wynikałoby z tego, że Senat nie deliberuje nad zamknięciem rachunkowem i że do konstytucyjnego załatwienia tych zamknięć potrzeba zatwierdzenia tylko Sejmu, a nie potrzeba zatwierdzenia Senatu. To ograniczenie kompetencji Senatu jest rzeczowo szkodliwem. Zapewne, szło tutaj o to, aby Senatowi nie dać wpływu po-

litycznego, bo odmowa zatwierdzenia równa się votum nieufności. Wobec tego jednak, że odrzucenie każdego projektu ustawy, popieranego przez rząd, miałoby to samo znaczenie, a z drugiej strony wobec tego, że Rząd jest odpowiedzialnym tylko przed Sejmem, obawa, że Senat zdobędzie sobie w ten sposób przecież pewien wpływ polityczny, idzie zadaleko, a dyskusja w Senacie nad zamknięciami rachunkowemi rzeczowa może być tylko pożądaną.

ARTYKUŁ 8.

Sposób wykonania parlamentarnej kontroli nad długami Państwa określi oddzielna ustawa.

Rzecz jest pilna, ze względu na kredyt państwa.

ARTYKUŁ 9.

Do kontroli całej administracji państwowej pod względem finansowym, badania zamknięć rachunków Państwa, przedstawiania corocznie Sejmowi wniosku o udzieleniu lub odmówieniu Rządowi absolutorjum — jest powołana Najwyższa Izba Kontroli, oparta na zasadzie kolegjalności i niezależności sędziowskiej członków jej kolegjum, usuwalnych tylko uchwałą Sejmu, większością 3/5 głosujących. Organizację Najwyższej Izby Kontroli i sposób jej działania określi szczegółowo osobna ustawa.

Prezes Najwyższej Izby Kontroli zajmuje stanowisko równorzędne ministrowi, nie wchodzi jednak w skład Rady Ministrów, a jest za sprawowanie swego urzędu i za podległych mu urzędników odpowiedzialny bezpośrednio przed Sejmem.

Dotychczasowy dekret z d. 7 lutego r. 1919, poz. 183, nr. 14 d. u. o Najwyższej Izbie Kontroli Państwa, podany w zeszycie I na str. 149, należy do tych ustaw, które wedle art. 126 Konstytucji mają być z nią uzgodnione. Różnice między tym dekretem a art. 9 są następujące:

1. Zakres działania Izby jest inaczej określony w dekrecie, a inaczej w Konstytucji. Możnaby wprawdzie sądzić, że w Konstytucji wystarczy ogólniejsza formuła, niż w ustawie. Z pewnością tak jest, ale ta formuła powinna być tak ukształtowaną, aby mieściła wszystkie dane, które wchodzą w grę. Tymczasem, gdy wedle dekretu Kontrola Izby rozciąga się także na ciała samorządne, Konstytucja mówi tylko o administracji »państwowej«.

2. Organizacja Izby wykazuje również różnice. Wedle dekretu (art. 1), Najwyższa Izba Kontroli Państwa jest władzą podległą bezpośrednio Naczelnikowi Państwa, a członkowie jej są nieusuwalni i podlegają ustanowionym dla sędziów przepisom dyscyplinarnym. W Konstytucji sprawa przedstawia się inaczej. Prezes Izby, jakkolwiek nie wchodzi w skład Rządu, to jednak ma stanowisko równorzędne i odpo-

wiada bezpośrednio przed Sejmem za siebie i za swych urzędników. Nasuwa się tu pytanie, jak ta odpowiedzialność będzie sformowaną, czy tak, jak ministrów, przed Trybunałem Stanu etc. Te wszystkie jednak kwestje mogą być w ustawie o Izbie Kontroli dokładnie unormowane, dziś natomiast jest już wiadomem, że Izba nie podlega Naczelnikowi Państwa, jak to było w dekrecie, ale że na koszt władzy Naczelnika została sparlamentaryzowaną. Odbiło się to także na członkach Kollegjum Izby. Wedle dekretu mieli poprostu takie stanowisko, jak sędziowie, byli więc niezależni, nieusuwalni i podlegali takim przepisom dyscyplinarnym. Wedle Konstytucji są niezależni, ale istotna treść tej niezależności: usuwalność tylko na podstawie wyroku sądowego, znikła, bo o ich usuwalności decyduje Sejm (większością $^3/_5$ głosujących). Wymagać to będzie unormowania postępowania dyscyplinarnego sui generis, przeprowadzanego oczywiście przez Sejm, bo on wydaje wyrok. Zająć się tem musi ustawa o Izbie, ale znowu i w tym punkcie możemy już dzisiaj stwierdzić, że nietylko co do caput, ale i co do membra Izba Kontroli została sparlamentaryzowaną, poddaną wpływom politycznym. Jest to sprzeczne z istotą kontroli i nie można tego żadną miarą pochwalić. Dekret został popsuty.

Oprócz dekretu z 7 lutego 1919 (podanego w zeszycie I na str. 149) wyszły w sprawie organizacji N. Izby K. dwa rozp. które podajemy niżej pod 1), i 2).

W sprawie funkcji N. Izby K. podajemy dwie instrukcje pod 3) i 4).

W ciągu druku niniejszego tomu Sejm uchwalił ustawę o kontroli. Zajmiemy się nią w »Uzupełnieniach«.

1. Rozporządzenie Prezesa Najwyższej Izby Kontroli Państwa o utworzeniu trzech Izb Kontroli Państwa.

Na mocy art. 20 Dekretu z dnia 7 lutego 1919 r. (Dzien. Praw Nr. 14, poz. 183) i w porozumieniu z Panem Prezydentem Ministrów, zarządzam utworzenie trzech Izb Kontroli Państwa, a mianowicie:

1) Warszawskiej, z siedzibą w Warszawie;

2) Kieleckiej, z siedzibą w Kielcach, i

3) Lwowskiej, z siedzibą we Lwowie, na następujących zasadach:

Art. 1. Działalność Warszawskiej Izby Kontroli Państwa rozciągać się będzie na województwa: Warszawskie, Łódzkie i Białostockie; Kieleckiej na województwa: Kieleckie i Lubelskie; Lwowskiej zaś na Małopolskę.

Art. 2. Do zakresu zadań każdej z tych Izb na terytorjach należących do jej kompetencji, należeć będzie dokonywanie kontroli,

na zasadach, wskazanych w Dekrecie z dnia 7 lutego 1919 r., a mianowicie: 1) kontroli władz państwowych, położonych w jej okręgu, podległych Ministerstwom i innym Władzom Centralnym i 2) kontroli niepaństwowych instytucyj, zakładów, fundacyj i funduszów tudzież jednostek samorządnych i miast, wyłuszczonych w punktach 2 i 3 art. 11 powyższego Dekretu i położonych w jej okręgu.

Art. 3. O terminach otwarcia każdej z tych Izb nastąpią ogłoszenia.

Prezes: *J. Higersberger.*

Warszawa, dnia 17 stycznia 1920 r. *(Mon. pol.* nr. 31).

2. Rozporządzenie z dnia 18 stycznia 1921 r. w przedmiocie kompetencji Izb Kontroli Państwa.

Na mocy art. 20 dekretu z dnia 7 lutego 1919 r. o Najwyższej Izbie Kontroli Państwa (Dz. Pr. P. P. z 1919 r., Nr. 14, poz. 183), a w uzupełnieniu rozporządzenia z dnia 17 stycznia 1920 r., o utworzeniu trzech Izb Kontroli Państwa (Monitor Polski z 1920 roku, Nr. 31), zarządza się, co następuje:

Kompetencji Izb Kontroli Państwa podlegają urzędy drugiej instancji, mające siedzibę na obszarze okręgu właściwej Izby Kontroli, oraz wszystkie im podwładne urzędy i władze pierwszej instancji również wtedy, gdy te ostatnie mają siedzibę poza obrębem terytorjalnym województw, na które rozciąga się działalność właściwej Izby Kontroli Państwa.

Prezydent Ministrów: (—) *Witos,* Prezes Najwyższej Izby Kontroli Państwa: (—) *J. Higersberger.* *(Mon. pol.* nr. 13).

3. Tymczasowa Instrukcja o zastosowaniu i zakresie kontroli, wydana przez Najwyższą Izbę Kontroli Państwa na mocy p. 2 art. 12 Dekretu z dn. 7. II 1919 r. (ogł. w Dz. Urz. Min. Spr. Wewn. Nr. 46 poz. 675 z r. 1919).

Zasady ogólne.

§ 1. Dekretem z dnia 7 lutego 1919 r. (Dziennik Praw Nr. 14, poz. 183), Najwyższa Izba Kontroli Państwa i jej organy powołane są do stałej a wszechstronnej kontroli wykonania *budżetu,* a więc dochodów i wydatków państwowych, prawidłowości i celowości *administrowania majątkiem* Państwa, oraz gospodarki niepaństwo-

wych instytucyj, zakładów, fundacyj i funduszów, tudzież jednostek samorządowych i miast, wskazanych w § następnym.

§ 2. Zgodnie z art. 11 Dekretu, kontroli podlegają:

1) *wszystkie rachunki władz* cywilnych i wojskowych, urzędów, zakładów i przedsiębiorstw Państwa; wszystkie rachunki, dotyczące majątku Państwa;

2) wszystkie rachunki tych niepaństwowych instytucyj, zakładów, fundacji i funduszów, które otrzymują dotacje ze skarbu Państwa, lub też których administracja prowadzoną jest pod gwarancją skarbu Państwa;

3) rachunki wydatków i dochodów, majątków i długów wyższych jednostek samorządowych, oraz większych miast, zgodnie z § 2-im regulaminu Najwyższej Izby Kontroli Państwa.

§ 3. W celu spełniania zadań powyższych, Dekret z dn. 7 lutego 1919 roku ustala obowiązek dokonywania przez Najwyższą Izbę i jej organy wszechstronnej kontroli wstępnej, czyli prewencyjnej, następnej, czyli represyjnej i faktycznej.

§ 4. Kontrola wstępna, stosownie do czasu, dotyczy wszelkiego rodzaju zamierzonych obrotów i operacyj przed ich wykonaniem lub w czasie ich wykonania, podczas gdy kontrola następna dotyczy takichże obrotów i operacyj po ich dokonaniu.

§ 5. Tak wstępna, jak i następna kontrola, stosownie do charakteru czynności badawczych, polegają:

1) na kontrolowaniu materjałów dowodowych, bądź dostarczonych do Izb Kontroli, bądź przedstawionych bezpośrednio delegowanym urzędnikom kontroli;
2) na sprawdzaniu czynności wykonawczych władz i urzędów państwowych, oraz innych, na miejscu dokonywania tych czynności z punktu widzenia celowości i gospodarczości zarządzeń.

Kontrola wstępna.

§ 6. Zadania kontroli wstępnej, stosownie do § 5, dzielą się na dwa rodzaje: a) kontrolę dokumentalną i b) sprawdzanie czynności na miejscu ich dokonywania.

§ 7. Kontrola wstępna dokumentalna polega na rozpatrzeniu dowodów, dotyczących obrotów i operacyj, oraz związanych z temi operacjami wydatków i wpływów zarówno w przypadkach, przewi-

dzianych budżetem, jak i w przypadkach, budżetem nieprzewidzianych i w budżecie szczegółowo nie wykazanych, tudzież na udzielaniu opinji.

§ 8. Do podlegających kontroli wstępnej zamierzeń władz państwowych i instytucyj, wskazanych w § 2-im należą:

1) wszystkie zamierzenia, wymienione w art. 12 A Dekretu, a mianowicie: wszelkiego rodzaju inwestycje prowadzone przez specjalne zorganizowane komisje: dostawy dla wojska; na utrzymanie dróg i mostów, na roboty meljoracyjne i przy uspławnianiu rzek; kupno, sprzedaż lub zamiana nieruchomości, przebudowa lub gruntowne odnowienie budowli;
2) inwestycje, prowadzone przez władze lub urzędy bez współudziału komisji, o ile koszt ich przenosi sumę Mk. 50.000;
3) dzierżawy i najem, o ile tenuta roczna przenosi 30.000 Mk., o ile termin dzierżawy i najmu przekracza okres trzyletni;
4) kupno, sprzedaż lub zamiana ruchomości, o ile operacje te przewyższają jednorazowo sumę Mk. 300.000;
5) wszelkie koncesje inwestycyjne.

Ponadto do zakresu kontroli wstępnej, w myśl tymczasowej ustawy skarbowej, należy *wydawanie decyzyj*, dotyczących *wszelkiego* rodzaju przeniesień budżetowych, *dodatkowych kredytów* i *otwarcia nowych kredytów*.

§ 9. W celu umożliwienia dokonania kontroli wstępnej dokumentalnej powyższych zamierzeń, odnośne władze i urzędy powinny przesyłać Izbie Kontroli przedewszystkiem dowody następujące:

a) co do robót technicznych: projekty, plany i rysunki, kosztorysy, wykazy cen jednostkowych, projekty umów wraz z warunkami technicznemi, oferty i protokóły wszystkich posiedzeń komisyj;
b) co do dostaw: wykazy i obliczenia, stwierdzające potrzebę kupna i ilość zamawianych artykułów, ogłoszenia z wyszczególnieniem warunków dostaw, ewentualnie z wezwaniem do składania ofert, oferty, wzory, wszystkie protokóły posiedzeń odnośnych komisyj ze szczegółowem uzasadnieniem wyboru oferty, wreszcie projekt umowy;
c) co do kupna i t. p. tranzakcyj, dotyczących nieruchomości: stan hipoteczny, przestrzeń, przypuszczalny dochód, jakość

i stan danej nieruhomości, plan nieruchomości, warunki kupna lub innych tranzakcyj, oświadczenie Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych co do danej tranzakcji, wreszcie opinję Prokuratorji Generalnej, o której mowa w uwadze do niniejszego paragrafu;

d) co do innych zamierzeń inwestycyjnych, ściśle w art. 12 a Dekretu niewymienionych, ale o charakterze pokrewnym z wymienionemi, należy składać dowody mogące zgodnie z charakterem zamierzenia stwierdzić jego *potrzebę, celowość i zasadniczość.*

e) co do *przeniesień budżetowych, dodatkowych kredytów,* oraz otwarcia *nowych* kredytów: stan kredytu, rzeczowe uzasadnienie i podstawy prawne wypadku, powodującego projektowane zmiany w budżecie, uzasadnione nagłości wniosku, przyczyny niewłączenia odnośnych wydatków do zasadniczego budżetu i prócz tego, co do przeniesień budżetowych szczegółowe wyjaśnienia, z jakich powodów nie wystarczył preliminowany kredyt, oraz wyjaśnienie powodów osiągniętego zaoszczędzenia w pozycji budżetowej, z której kredyt ma być przeniesiony.

Uwaga do § 9. W sprawach, dotyczących się prawnych i majątkowych interesów Państwa i podmiotów prawnych, na równi ze Skarbem Państwa traktowanych, albo też interesów administracji państwowej wogóle (art. 2, punkt 4 Dekretu z dnia 7 lutego 1919 roku. Dzien. Praw Nr. 14, poz. 181) winna być do powyższych dokumentów dołączona opinja Prokuratorji Generalnej.

§ 10. Wszystkie dowody i dane (niezbędne do dokonania kontroli wstępnej dokumentalnej), winny być uprzednio przedstawione *Izbom* w takim czasie przed zaczęciem projektowanego zamierzenia, aby Izba miała możność spełnienia swego zadania, nie tamując odnośnych czynności organów kontrolowanych.

§ 11. Opinje, o których mowa w § 7, organy kontroli komunikują w terminie możliwie najkrótszym, nie późniejszym jednak, niż dwutygodniowym, od daty otrzymania projektu zamierzenia lub dowodów dodatkowych.

§ 12. Organy kontroli Państwa nie biorą udziału w pracach przygotowawczych władz państwowych i niepaństwowych, celem urzeczywistnienia powyżej wymienionych zamierzeń. Po ukończe-

niu tych prac przygotowawczych odnośne władze, przed przystąpieniem do wykonania danego zamierzenia, przesyłają Izbie Kontroli dowody, o których mowa w § 9, aby umożliwić jej przeprowadzenie kontroli wstępnej. Do czasu otrzymania decyzji Izby, odnośne władze nie powinny przystępować do wykonania zamierzeń.

§ 13. Asygnacje wynikające ze spraw, podległych kontroli wstępnej, nie będą narazie kontrolowane przed wysłaniem ich do opłaty: z wyjątkiem wypadków przewidzianych w §§ 5 i 6 regulaminu Najwyższej Izby Kontroli Państwa i jej organów, t. j. gdy kasy skarbowe lub Centralna Księgowość Ministerjum Skarbu zakwestjonują asygnacje i prześlą je przed opłatą do opinji Izby Kontroli.

§ 14. Drugi rodzaj wykonania kontroli wstępnej, to znaczy sprawdzanie czynności na miejscu ich dokonywania polega:

a) co do robót technicznych: na sprawdzaniu ilości i jakości dostarczanych przedmiotów i materjałów przed ich użyciem do danego celu, oraz celowości ich użycia, tudzież na sprawdzaniu ilości robotników, zatrudnionych przy robotach, wykonywanych sposobem gospodarczym, lub ilości i jakości wykonywanych przez przesiębiorców robót, wreszcie na sprawdzaniu postępu robót;

b) co do dostaw: na ustaleniu ilości i jakości dostarczanych przedmiotów drogą porównania z przyjętemi wzorami i próbkami, opatrzonemi właściwą pieczęcią, oraz z warunkami umowy;

c) co do kupna sprzedaży, zamiany i dzierżawy nieruchomości: na ustalaniu istotnego stanu nieruchomości i zbadaniu ubocznych miejscowych warunków, wpływających na określenie cen;

d) co do innych zamierzeń, ściśle w art. 12 a Dekretu niewymienionych: na ustalaniu prawidłowości i celowości zamierzeń, które na podstawie tylko samych dowodów ustalone być nie mogły.

Uwaga I. Przy odbiorze materjałów, przedmiotów, oraz wykonanych robót, organy kontroli ustalają ilość, wagę i miarę, tudzież sprawdzają, czy materjały, przedmioty i roboty, odpowiadają warunkom umowy.

Uwaga II. Przy sprawdzaniu robocizny, organy kontroli ba-

dają zgodność ilości pracowników, wykazanych na liście płacy, z istotną ich ilością, ustaloną przez kontrolora na miejscu robót, zgodność wynagrodzenia z obowiązującemi cenami i rodzajem pracy wykonywanej przez nich, tudzież wydajność tej pracy.

Uwaga III. Ocena cech i zalet technicznych robót i dostarczonych materjałów i przedmiotów należy do organów wykonawczych. Przedstawiciele kontroli mają prawo wszcząć kwestję co do przyjęcia robót lub ustalenia jakości materjałów i robót jedynie w wypadku ujawnienia niezgodności z warunkami umowy, oczywistej nieprzydatności, lub o ile materjały i roboty nie odpowiadają elementarnym wymaganiom techniki.

Kontrola następna.

§ 15. Kontrola wstępna nie wyklucza następnej, która ma za zadanie wszechstronne kontrolowanie wykonania budżetu władz i instytucyj w § 2 wskazanych w celu ustalenia prawidłowości i celowości administrowania majątkiem i ich gospodarką, oraz ustalenie całości majątku, tudzież prawidłowości dozoru nad nim.

§ 16. Zakres kontroli następnej obejmuje: a) kontrolę dokumentalną i b) sprawdzanie czynności na miejscu ich dokonywania we wszystkich wypadkach, w których kontrola uzna materjał dowodowy za niewystarczający do wszechstronnego przeprowadzenia kontroli.

§ 17. W celu dokonania kontroli następnej, odnośne władze i urzędy przesyłają Izbie Kontroli perjodycznie sprawozdania i wykazy kasowe i rachunkowe, oraz dokumenty i dowody usprawiedliwiające tak wpływ dochodów, jak i uskutecznione wydatki.

§ 18. Kontrola dokumentalna polega na sprawdzaniu dokumentów: a) pod względem formalnym i rachunkowym i b) co do istoty dokonanych czynności.

§ 19. Kontrola pod względem formalnym i rachunkowym polega: a) na sprawdzaniu zapomocą porównania sprawozdań i wykazów kasowych i rachunkowych z dokumentami, prawidłowości obrotów kasowych, stanu gotówki i majątku, oraz prawidłowości księgowania rzeczonych obrotów, tudzież zgodności pod względem rachunkowym; b) na badaniu, czy dokumenty są oryginalne i wiarogodne, czy nie zawierają nieomówionych poprawek lub podskrobań, któreby zmieniły ich treść lub sumę, czy co do swej treści

i formy są zgodne z odnośnemi przepisami, czy są opatrzone odpowiedniemi podpisami lub poświadczeniami, czy została należycie pobrana opłata stemplowa i czy są wszystkie załączniki, wskazane w dokumentach.

§ 20. Sprawdzanie na podstawie dokumentów istoty dokonanych czynności co do dochodów, rozchodów, obrotów, majątku rzeczowego, tak państwowego jak i instytucyj, wymienionych w § 2, oraz co do przychodów i rozchodów funduszów specjalnych i depozytowych, poprzedza ustalenie, czy rzeczowe dochody, rozchody i obroty zostały usprawiedliwione wszystkiemi przewidzianemi przez odnośne przepisy dokumentami.

Następnie organy kontroli badają istotę dokonanych czynności zgodnie z poniżej wymienionemi zasadami.

§ 21. Organy kontroli co do dochodów sprawdzają: a) czy dochody pobrano zgodnie z budżetem z odpowiedniemi przepisami i prawami, oraz w ustanowionych terminach, b) czy prawidłowo ściągnięto różnego rodzaju kary, c) czy zaległości dochodów, oraz zwroty, udzielonych przez skarb pożyczek, zostały prawidłowo wykazane i czy poczyniono we właściwym czasie odpowiednie kroki w celu ściągnięcia tych zaległości i pożyczek, d) czy szkody i straty, wynikłe z powodu wypadków nadzwyczajnych, złej woli lub wadliwej gospodarki, zostały ustalone prawidłowo i pokryte, względnie czy w celu pokrycia ich poczyniono odpowiednie kroki, oraz, jeżeli szkody i straty przyjęto na koszt skarbu, czy przyjęcie to zostało należycie uzasadnione i przez odpowiednią władzę zatwierdzone.

§ 22. Przy kontrolowaniu wydatków organy kontroli sprawdzają, czy dany wydatek był przewidziany budżetem i zgodny jest z innemi ustawami i przepisami, czy ma właściwe przeznaczenie i właściwą wysokość, czy był celowy i korzystny, czy zezwolenie na wydatek dała upoważniona do tego władza, czy sposób, oraz przebieg wydatkowania był prawidłowy, czy wydatki były czynione we właściwych terminach i z odpowiednich pozycyj.

Przy wydatkach na zakup majątku rzeczowego organy kontroli sprawdzają, czy nabyty majątek został zapisany w odpowiednich księgach (inwentarzowych i materjałowych).

§ 23. Prawidłowość zużytkowania pieniędzy, materjałów, narzędzi i robocizny przy wykonywaniu różnego rodzaju operacyj technicznych, organy kontroli ustalają w sposób następujący:

a) przez porównanie kosztorysów wykonawczych ze sporządzonemi w czasie wykonywania robót zestawieniami rachunkowemi pod względem ilości, jakości i wartości i b) przez sprawdzenie w kosztorysach wykonawczych, czy obliczenia materjałów i robocizny są zgodne z ustalonemi normami, czy te kosztorysy odpowiadają kosztorysom wstępnym, warunkom technicznych umów, planom, rysunkom i innym projektom, a w razie przekroczeń kosztorysów wstępnych — czy i o ile zwiększone wydatki są dostatecznie uzasadnione.

§ 24. Przy kontroli obrotów majątku ruchomego (materjały, produkty i inne artykuły) organy kontroli sprawdzają, na podstawie przedstawionych sprawozdań, ksiąg i dokumentów, czy saldo z okresu poprzedniego i ilości otrzymane w okresie kontrolowanym, zapisano na przychód i w odpowiednich księgach i z cenami, jakie istotnie płacono za odnośne artykuły, czy ilości wydanego majątku prawidłowo zapisywano na rozchód z odpowiedniemi cenami. Co do majątku sprzedanego, organy kontroli sprawdzają, czy sprzedaż została dokonana prawidłowo, czy uzyskaną ze sprzedaży gotówkę wniesiono do kasy i do jakiej, odnośnie zaś do majątku, przekazanego innym urzędom, instytucjom i jednostkom gospodarczym, czy te ostatnie otrzymany majątek właściwie na przychód zapisały.

§ 25. Przy sprawdzaniu obrotów przedsiębiorstw, prowadzonych przez Skarb Państwa, organy kontroli badają, czy dokonane operacje odpowiadają zakresowi ustalonemu przez władze i czy gospodarka była prowadzona prawidłowo, celowo i z korzyścią dla skarbu.

§ 26. Przychody, wydatki i obroty majątku ruchomego funduszów specjalnych, oraz wymienionych w § 2 niepaństwowych instytucyj, zakładów, fundacyj i funduszów, tudzież jednostek samorządowych i większych miast, organy kontroli sprawdzają na tych samych zasadach, co dochody i wydatki państwowe.

§ 27. Kontrola depozytów polega na sprawdzaniu, czy do depozytów nie zaliczono dochodów państwowych, specjalnych lub innych, czy w depozytach niema takich sum, które z mocy obowiązujących przepisów winny być zarachowane na rzecz skarbu; czy depozyt wydano z właściwej pozycji przychodu i właściwej osobie, czy przy zwrocie depozytu, stanowiącego kaucję, wykonane zostały

warunki, dla których zabezpieczenia kaucja była złożona, czy salda depozytowe przeniesiono prawidłowo z poprzedniego okresu.

§ 28. Organom kontroli przysługuje prawo przeprowadzenia także innych czynności badawczych, które okażą się konieczne do rozstrzygania wątpliwości, nasuwających się przy kontroli co do prawidłowego, celowego i korzystnego dla skarbu prowadzenia gospodarstwa państwowego.

§ 29. Jeżeli organy kontroli uznają, że do ustalenia prawidłowości i celowości gospodarki, podlegającej kontroli lub administrowania majątkiem ruchomym i nieruchomym przesłany na kontrolę następną materjał dowodowy nie jest wystarczający, natenczas winno być dokonane sprawdzenie na miejscu.

§ 30. Do tego rodzaju sprawdzania na miejscu nadaje się przedewszystkiem gospodarka składów i magazynów majątku realnego, t. j. stan tego majątku, sposób dozoru nad nim, jego całość, sposób przyjmowania i wydatkowania, oraz prowadzenia rachunkowości, tudzież gospodarka wszelkich przedsiębiorstw.

§ 31. Zgodnie z § 13 Dekretu z dnia 7 lutego 1919 r., dopuszczalne jest co do niektórych perjodycznych rachunkowości dokonywanie kontroli częściowej, lub przekazywanie jej całkowicie władzom administracyjnym wykonawczym.

Zakres takiej kontroli, zgodnie z § 5 regulaminu, ustala Najwyższa Izba Kontroli Państwa.

Kontrola faktyczna.

§ 32. Kontrolę faktyczną w ścisłem tego słowa znaczeniu, to jest nieuzależnioną ani od rezultatów wstępnej, ani następnej, Dekret z dnia 7-go lutego 1919 r. przewiduje tylko dla kas i rachunkowości kasowych.

§ 33. Kontrola faktyczna kas polega w ogólnych zarysach na ustaleniu ilości pieniędzy, walorów i innych wartościowych znaków, znajdujących się w kasie i sprawdzeniu, czy stan kasy zgodny jest z księgami kasowemi.

Uwaga I. Walory i inne wartości w skrzyniach, kufrach lub paczkach, opatrzone pieczęcią instytucyj lub osób, które je oddały na przechowanie, nie podlegają ścisłej kontroli.

Delegat kontroli ustala, czy przechowywanie powyższych

przedmiotów zgodne jest z przepisami i bada całość skrzyń, kufrów lub paczek i nienaruszoność pieczęci na nich, oraz ich ilość zgodnie z księgami.

Uwaga II. W kasach, zawierających wielkie ilości gotówki i innych znaków wartościowych, delegat kontroli może przeliczyć szczegółowo tylko część gotówki lub znaków, co do reszty zaś gotówki i znaków, zwłaszcza w paczkach opieczętowanych, może sprawdzić ilość paczek, przerachowując z nich tylko niektóre.

Uwaga III. W księgach kasowych wszystkie pozycje tychże pak na przychodzie, jak i na rozchodzie, za czas od ostatniej rewizji, winny być zsumowane, porównane z dowodami kasowemi, nieodesłanemi jeszcze do Izby Skarbowej i następnie winno być wprowadzone saldo kasowe. Za jaki okres czasu dowody kasowe zostały sprawdzone, notuje się w protokóle.

§ 34. Przy kontroli faktycznej kas, delegat kontroli sporządza protokół w dwóch egzemplarzach, oraz czyni odpowiednie poświadczenie w księgach kasowych.

§ 35. Każda z kas skarbowych powinna być skontrolowaną conajmniej raz jeden w ciągu roku. Inicjatywa dokonania kontroli zależy od prezesa odnośnego organu kontroli.

§ 36. Kontrola faktyczna rachunkowości kasowych we wszystkich instytucjach i urzędach polega na sprawdzeniu, czy księgi prowadzone są zgodnie z ustanowionymi przepisami i czy system prowadzenia tych ksiąg odpowiada zakresowi działalności danego Ministerstwa, względnie urzędu.

Zawiadomienie przez władze Izb Kontroli o nadzwyczajnych wypadkach.

§ 37. W nadzwyczajnych wypadkach, narażających skarb na większe straty, władze i urzędy natychmiast zawiadamiają właściwą Izbę Kontroli z przytoczeniem faktycznych danych i przypuszczalnej wysokości strat, oraz poczynionych zarządzeń.

Prawa i obowiązki delegatów kontroli.

§ 38. Delegowany do wykonania kontroli na miejscu lub dla innych czynności urzędnik kontroli winien:

1) posiadać pisemne upoważnienie swej władzy z wymienieniem, w jakim celu jest delegowany;
2) starać się w miarę możności o nietamowanie biegu czynności kontrolowanej instytucji;
3) wszystkie swe czynności stwierdzić protokolarnie z przytoczeniem oświadczeń organu kontrolowanego. Protokół winien być podpisany przez przedstawiciela organu kontrolowanego i delegata kontroli; protokół należy doręczyć Izbie, drugi zaś egzemplarz protokółu — organowi kontrolowanemu;
4) w wypadkach stwierdzenia przy kontroli braków w gotówce, zapasach, ubytku majątku, złej woli w gospodarce i t. p. nieprawidłowościach, których kontynuowanie może narazić skarb na dalsze straty, delegat kontroli, nie wstrzymując dalszego biegu kontrolowanych czynności, winien bezzwłocznie zawiadomić o tem przełożoną władzę kontrolowanej instytucji i jednocześnie swoją władzę, celem wydania właściwych zarządzeń;
5) przystępując do kontroli, delegat winien zażądać obecności ze strony organu kontrolowanego niezbędnych funkcjonarjuszy, celem udzielenia mu pomocy i wyjaśnień. Na wypadek niestawienia się ich lub wogóle niedopuszczenia kontrolera do wykonania poleconych mu czynności, delegat winien sporządzić protokół w obecności przedstawiciela miejscowej władzy administracyjnej, podpisującego tenże protokół łącznie z delegatem kontroli.

§ 39. W razie, jeżeli władza zwróci się do Izby Kontroli o delegowanie jej członka do wzięcia udziału w pracach jakiejkolwiek komisji, przez tę władzę powołanej, decyzja co do delegowania urzędnika kontroli zależy w każdym poszczególnym wypadku od uznania prezesa odnośnej Izby. Udział delegowanego do komisji ma charakter ściśle informacyjny lub taki, jaki nadany mu będzie przez decyzję prezesa Izby.

W każdym razie delegat kontroli na komisjach nie bierze udziału w głosowaniu.

O rezultacie delegacji, tudzież uwagi i wnioski, delegowany składa swej władzy w formie sprawozdania przy raporcie.

Terminy dostarczania kontroli sprawozdań rachunkowych i dokumentów.

§ 40. Terminy dla dostarczania organom kontroli perjodycznych sprawozdań rachunkowych, wykazów, oraz dokumentów, dotyczących wydatków i rozchodów, w celu sprawdzenia ich w drodze kontroli następnej, zgodnie z art. 12 B Dekretu, *będą określone specjalnemi przepisami.*

§ 41. Niezbędne dla przeprowadzenia wszechstronnej kontroli perjodycznych sprawozdań rachunkowych i zestawień, dodatkowe dowody i wyjaśnienia (art. 13 Dekretu), winny być przez wszystkie władze i urzędy na żądanie kontroli przesłane w terminie *dwutygodniowym* od daty otrzymania zapotrzebowania, o ile te dowody i wyjaśnienia nie stanowią tajemnicy państwowej, lub o ile niema poważnych i istotnych przeszkód do ich wysłania.

§ 42. Nie otrzymując w ustalonych terminach sprawozdań rachunkowych, dowodów i wyjaśnień, wymienionych w §§ 40 i 41, organy kontroli posyłają przypomnienie.

§ 43. W razie potrzeby przeprowadzenia kontroli na miejscu wymienione w §§ 40 i 41 rachunki, dowody i wyjaśnienia winny być udzielane w urzędach kontrolowanych delegatom kontroli na każde ich żądanie bezzwłocznie.

§ 44. Sposób dostarczania dokumentów i akt, stanowiących tajemnicę państwową, określa § 28 regulaminu Najwyższej Izby Kontroli Państwa.

§ 45. W celu wyjaśnienia wątpliwości, nastręczających się przy przeprowadzaniu kontroli wstępnej i następnej i uniknięcia korespondencji, organy kontroli mają prawo wzywać urzędników, prowadzących odnośny dział rachunkowości, o ile urząd, w którym oni pracują, znajduje się w mieście, gdzie ma siedzibę właściwy organ kontroli.

§ 46. W razie napotykanych trudności przy terminowem dostarczaniu dokumentów, wyjaśnień lub sprawozdań, władze i urzędy zawiadamiają organy kontroli o przyczynach opóźnienia przed upływem ustalonego terminu, wskazując jednocześnie następny termin ich dostarczenia.

§ 47. W razie niedostarczenia żądanych przez kontrolę sprawozdań, dokumentów i wyjaśnień, w wypadkach przewidzianych

w poprzednich §§ lub w ciągu dwóch tygodni po wysłaniu przypomnienia (§ 42), również w wypadku, gdy nadesłane wyjaśnienia zdradzą chęć uchylenia się od istotnego żądania kontroli, organy kontrolne niezwłocznie zawiadamiają o tem przełożoną władzę odnośnych urzędów.

W takich samych wypadkach, odnośnie do władz centralnych, stosuje się postępowanie wskazane w art. 14 Dekretu.

§ 48. Jeżeli zwrócenie się Izb Okręgowych Kontroli do przełożonej władzy nie wpłynie na dostarczenie przez urzędy kontrolowane zadowalniającej odpowiedzi, rzeczone Izby przedstawiają odpowiedni wniosek do Najwyższej Izby Kontroli Państwa, która porozumie się w tej sprawie z centralnemi władzami odnośnych urzędów.

Warszawa, dnia 13 sierpnia 1919 r.

Prezes Najwyższej Izby Kontroli Państwa: (—) *J. Higersberger*, Radca: (—) *Dr. Franciszek Niewiadomski.*

4. Okólnik Ministerstwa Skarbu. (Ogł. w Monitorze Polskim Nr. 255 z r. 1919).

Do Kancelarji Cywilnej Naczelnika Państwa, Biura Sejmu Ustawodawczego, Prezydjum Rady Ministrów, wszystkich Ministerstw, Głównego Urzędu Likwidacyjnego, Głównego Urzędu ziemskiego, do Pana Generalnego Delegata Rządu dla Galicji i Pana Prezesa Dyrekcji Skarbu we Lwowie, oraz do wszystkich Delegacyj Ministerstwa Skarbu:

Komisje, wydelegowane przez Najwyższą Izbę Kontroli Państwa do zbadania rachunkowości w poszczególnych Urzędach, stwierdziły fakty bezpośredniego pokrywania wydatków z wpływów tychże Urzędów.

Podobne postępowanie wyklucza wszelką kontrolę nad dochodami i wydatkami, uniemożliwia prawidłowe wykonanie preliminarza państwowego i dlatego jest z punktu widzenia gospodarki budżetowej bezwarunkowo niedopuszczalne.

Wszelkie wydatki i dochody państwowe winny być przeprowadzane w przepisanej instrukcjami kasowemi drodze zapomocą asygnacji, względnie deklaracji przez kasy państwowe. Poszczególne urzędy winny w myśl okólnika Prezydenta Ministrów z dnia 2 sierpnia 1919 Nr. 9.835/19 przelewać swe wpływy w ciągu 24 go-

dzin do najbliższej kasy państwowej; w drodze wyjątku, o ile chodzi o wpływy kwot drobnych, przelewanie może być uskuteczniane 1 i 25 każdego miesiąca. Składanie funduszów państwowych w instytucjach finansowych na osobnych kontach jest w zasadzie zabronione. Wyjątek stanowią te urzędy, które na podstawie obowiązujących przepisów za wyraźną zgodą Ministerstwa Skarbu stanowią pewnego rodzaju odrębne jednostki gospodarcze i finansowe i rządzą się autonomicznie, jak np. dyrekcje monopolu tytuniowego, Państwowy Urząd zbożowy, Państwowy Urząd zakupu artykułów pierwszej potrzeby, Urząd zaopatrywania pracowników państwowych, Drukarnie Państwowe i t. p. Fundusze tych Urzędów winny być lokowane na rachunku bieżącym w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej, przez którą też należy załatwiać wszelkie tranzakcje w dziedzinie przekazywania i zamiany pieniędzy. Korzystanie przez w mowie będące Urzędy z usług banków prywatnych dopuszczalne jest w wyjątkowych, rzeczowo uzasadnionych wypadkach w tych miejscowościach, gdzie jeszcze niema oddziałów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej, i to jedynie z banków, zaakceptowanych przez Ministerstwo Skarbu, przyczem wysokość lokowanych przez Urzędy Państwowe kwot nie może przekraczać ustalonej przez Ministerstwo Skarbu wysokości. Kwoty ponad ustalony limit winny być przelewane do Polskiej Kasy Pożyczkowej.

Ministerstwo Skarbu w porozumieniu z Najwyższą Izbą Kontroli Państwa pozwala sobie z całym naciskiem zwrócić uwagę na pierwszorzędną doniosłość wymienionych wyżej zasad i prosi wszystkich Panów Ministrów, aby pouczyli kierowników podwładnych sobie Urzędów, że pod osobistą odpowiedzialnością zobowiązani są do jaknajściślejszego przestrzegania tych zasad.

ARTYKUŁ 10.

Prawo inicjatywy ustawodawczej przysługuje Rządowi i Sejmowi. Wnioski i projekty ustaw, pociągające za sobą wydatki ze Skarbu Państwa, muszą podawać sposób ich zużycia i pokrycia.

Senat nie ma prawa inicjatywy ustawodawczej.

Piękne drugie zdanie art. 10 zostało wyrażone za krótko. Nie o to idzie, aby wniosek zawierał sposób pokrycia proponowanych wydatków, ale o to, aby nie uchwalano wydatków bez pokrycia.

ARTYKUŁ 11.

Sejm składa się z posłów, wybranych na lat pięć, licząc od dnia otwarcia Sejmu, w głosowaniu powszechnem, tajnem, bezpośredniem, równem i stosunkowem.

P. dotychczasową ordynację wyborczą w zeszycie I, str. 37 n.

Konstytucja ustanawia kadencję na lat pięć i zaprowadza pięcioprzymiotnikowe prawo głosowania.

Wedle art. 36 ust. 2, kadencja Senatu rozpoczyna się i kończy z kadencją sejmową, a wedle art. 36 ust. 1, prawo głosowania na senatorów jest również pięcioprzymiotnikowe. Różnice są następujące:

1. Konstytucja nie określa okręgów wyborczych do Sejmu, natomiast przepisuje w art. 36 ust. 1, że okręgiem wyborczym do Senatu jest województwo.

2. Konstytucja nie określa ilości posłów do Sejmu ani nie podaje liczby ludności, na którą wypada jeden poseł. Pozostawia to ordynacji wyborczej, a więc ustawie, którą się uchwala zwykłą większością głosów. Liczba senatorów jest określona, ale tylko w stosunku do liczby posłów. Czyni to art. 36 ust. 1 w słowach: »w stosunku do liczby mandatów sejmowych na ilość mieszkańców liczba mandatów do Senatu wynosi $^1/_4$ część«. Gdyby więc przyjęto, jak dotąd, że jeden poseł przypada na 50.000 mieszkańców, to z województwa mającego np. miljon mieszkańców wybieranoby pięciu senatorów.

3. Prawo wybierania do sejmu ma każdy obywatel polski bez różnicy płci, który w dniu ogłoszenia wyborów

a) ukończył lat 21;

b) używa w pełni praw cywilnych;

c) zamieszkuje w okręgu wyborczym przynajmniej od przedednia ogłoszenia wyborów w dzienniku ustaw;

d) nie jest wojskowym w czynnej służbie;

e) nie jest skazany za przestępstwa wymienione w ordynacji wyborczej.

Prawo wybierania do Senatu ma każdy wyborca do Sejmu, a więc obywatel polski bez różnicy płci, mający powyższe warunki, a nadto dwa inne, które można uważać albo za nowe, albo za zaostrzenie warunków pod a) i c), a mianowicie:

f) ukończenie 30 roku życia w dniu ogłoszenia wyborów i

g) przynajmniej roczne zamieszkanie w okręgu wyborczym, od czego jednak są trzy wyjątki wymienione w art. 36.

4. Prawo wybieralności do Sejmu ma każdy obywatel polski, mający warunki wymienione pod b) i e), zamiast zaś warunku pod a), obowiązuje warunek 25 lat (wojskowi mogą więc być wybrani, a nie jest także warunkiem zamieszkanie w okręgu wyborczym). Względnie niewybieralni, bo tylko w okręgu,gdzie pełnią służbę, są państwowi urzędnicy administracyjni, skarbowi i sądowi (ograniczeniu temu nie podle-

gają więc urzędnicy samorządowi, a wyraźnie wyjęto urzędników przy władzach centralnych).

Prawo wybieralności do Senatu różni się tylko tem od prawa wybieralności do Sejmu, że warunkiem jest ukończenie w dniu ogłoszenia wyborów 40 roku życia.

ARTYKUŁ 12.

Prawo wybierania ma każdy obywatel polski bez różnicy płci, który w dniu ogłoszenia wyborów ukończył lat 21, używa w pełni praw cywilnych i zamieszkuje w okręgu wyborczym przynajmniej od przedednia ogłoszenia wyborów w Dzienniku Ustaw. Prawo głosowania może być wykonywane tylko osobiście. Wojskowi w służbie czynnej nie mają prawa głosowania.

W dotychczasowej ordynacji wyborczej (art. 1 do 6) prawo wybierania odpowiada warunkom art. 12 Konstytucji. W Konstytucji jest tylko ściślej określony dzień, będący kryterjum dla warunku »zamieszkania«.

ARTYKUŁ 13.

Prawo wybieralności ma każdy obywatel, mający prawo wybierania do Sejmu, nie wyjmując wojskowych w służbie czynnej, niezależnie od miejsca zamieszkania, o ile ukończył lat 25.

Różnica między art. 13 a dotychczasową ordynacją wyborczą jest ta, że ta ostatnia prawo wybieralności przywiązywała do ukończonego 21 roku życia (art. 7), gdy wedle Konstytucji wymaganem jest ukończenie 25 lat życia.

ARTYKUŁ 14.

Nie mogą korzystać z prawa wyborczego obywatele, skazani za przestępstwa, które określi ordynacja wyborcza, jako pociągające za sobą czasową lub stałą utratę prawa wybierania, wybieralności, a także piastowania mandatu poselskiego.

Konstytucja odsyła sprawę wpływu skazania za przestępstwo na prawo głosowania (czynne i bierne) do ordynacji wyborczej. Wprowadza nadto możliwość czasowej tylko utraty prawa głosowania, tudzież utraty piastowanego już mandatu. Dotychczasowa ordynacja wyborcza nie zna tych rozróżnień, a czynnego (art. 5) i biernego (art. 7) prawa głosowania pozbawia »sądownie pozbawionych praw obywatelskich«.

ARTYKUŁ 15.

Państwowi urzędnicy administracyjni, skarbowi i sądowi nie mogą być wybierani w tych okręgach, w których pełnią swą służbę. Przepis ten nie dotyczy urzędników, pełniących swą służbę przy władzach centralnych.

Z odpowiadającego temu postanowieniu art. 8 dotychczasowej ordynacji wyborczej opuszczono trafnie w drugiem zdaniu wyraz »i wojskowych«. Nie mają oni okręgu służbowego, do nich przeto nie odnosi się pierwsze zdanie, a wskutek tego nie potrzeba dla nich ustanawiać wyjątku.

ARTYKUŁ 16.

Pracownicy państwowi i samorządowi, z chwilą wyboru na posła, otrzymują na czas trwania mandatu poselskiego urlop. Przepis ten nie dotyczy ministrów, podsekretarzy stanu i profesorów wyższych uczelni.

Lata, spędzone na wykonaniu mandatu poselskiego, liczą się do lat służby.

Różnica między art. 16 Konstytucji a art. 9 dotychczasowej ordynacji wyborczej jest następująca:

1. Ord. wyb. mówi o płatnych urzędnikach państwowych, oraz wojskowych, Konstytucja z jednej strony rozszerza sferę tych osób dwukrotnie, z drugiej jednak strony ją ścieśnia. Rozszerza ją najpierw przez to, że zamiast o urzędnikach, mówi o pracownikach, a powtóre, że na równi z pracownikami państwowymi traktuje pracowników samorządowych. Przez pracowników należy rozumieć te osoby, do których odnosi się pragmatyka służbowa. Jest to jasnem co do pracowników państwowych. Co do pracowników samorządowych, to należą tu wszyscy ci, którzy mają zapewnioną emeryturę na podstawie uchwał stałych, ogólnie obowiązujących w dotyczących ciałach samorządowych. Ścieśnia zaś Konstytucja krąg osób z ustawy otrzymujących urlop, bo nie wymienia wojskowych, wobec czego wybrany posłem wojskowy mógłby nie być w możności pełnienia obowiązku poselskiego, gdyby nie otrzymał urlopu. Pozostawałaby interpretacja, że wojskowi są także pracownikami państwowymi.

2. Ordynacja wyborcza pozbawiała urlopowanych poborów, Konstytucja nic o tem nie mówi.

3. Konstytucja zapewnia urlopowanym policzenie do lat służby czasu spędzonego na poselstwie, ordynacja nic o tem nie mówi. W związku z tem jest też i terminologja; Konstytucja mówi o urlopie, ordynacja zaś o zwolnieniu z obowiązków.

ARTYKUŁ 17.

Poseł, obejmujący płatną służbę państwową, traci mandat; przepis ten nie dotyczy powołania na stanowiska ministrów, podsekretarzy stanu i profesorów wyższych uczelni.

Przepis ten odpowiada artykułowi 10 dotychczasowej ordynacji wyborczej.

ARTYKUŁ 18.

Bliższe postanowienia o wyborach posłów do Sejmu określi ordynacja wyborcza.

ARTYKUŁ 19.

Sejm sprawdza ważność wyborów niezaprotestowanych. O ważności wyborów zaprotestowanych rozstrzyga Sąd Najwyższy.

Artykuł ten odpowiada art. 96 i 90 ordynacji wyborczej.

ARTYKUŁ 20.

Posłowie są przedstawicielami całego narodu i nie są krępowani żadnemi instrukcjami wyborców.

Posłowie składają na ręce Marszałka wobec Izby następujące ślubowanie:

»Ślubuję uroczyście, jako poseł na Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, wedle najlepszego mego rozumienia i zgodnie z sumieniem, rzetelnie pracować wyłącznie dla dobra Państwa Polskiego, jako całości«.

Pierwszy ustęp zawiera postanowienie, że 1º poseł nie znajduje się w prywatno-prawnym stosunku do swych wyborców, że wskutek tego 2º nie jest wyborcom prywatno-prawnie odpowiedzialny.

Postanowienie zawarte w drugim ustępie nie jest opatrzone sankcją na wypadek, gdyby poseł mimo wezwania nie złożył ślubowania. Służyć powinno wówczas Sejmowi prawo pozbawienia go mandatu. W każdym razie tak należy ten przepis interpretować.

ARTYKUŁ 21.

Posłowie nie mogą być pociągani do odpowiedzialności za swoją działalność w Sejmie, lub poza Sejmem, wchodzącą w zakres wykonania mandatu poselskiego, ani w czasie trwania mandatu, ani po jego wygaśnięciu. Za przemówienia i odezwania się tudzież manifestacje w Sejmie posłowie odpowiadają tylko przed Sejmem. Za naruszenie prawa osoby trzeciej mogą być pociągnięci do odpowiedzialności sądowej, o ile władza sądowa uzyska na to zezwolenie Sejmu.

Postępowanie karno-sądowe, karno-administracyjne lub dyscyplinarne, wdrożone przeciw posłowi przed uzyskaniem mandatu poselskiego, ulegnie na żądanie Sejmu zawieszeniu aż do wygaśnięcia mandatu.

Bieg przedawnienia przeciw posłowi w postępowaniu karnem ulega przerwie na czas trwania mandatu poselskiego.

Przez cały czas trwania mandatu posłowie nie mogą być pociągani do odpowiedzialności karno-sądowej, karno-administracyjnej i dyscyplinarnej, ani pozbawieni wolności bez zezwolenia Sejmu. W wypadku schwytania posła na gorącym uczynku zbrodni pospolitej, jeżeli jego przytrzymanie jest niezbędne dla zabezpieczenia wymiaru sprawiedliwości, względnie dla unieszkodliwienia skutków przestępstwa, władza sądowa ma obowiązek bezzwło-

cznego zawiadomienia o tem Marszałka Sejmu dla uzyskania zezwolenia Sejmu na areszt i dalsze postępowanie karne. Na żądanie Marszałka przytrzymany musi być niezwłocznie uwolniony.

Artykuł 21, traktujący o nietykalności poselskiej (immunitas), dzieli ją na dwie części:

1) odpowiedzialność, względnie nieodpowiedzialność za działalność zawodową (ustęp 1-szy),

2) i odpowiedzialność, względnie nieodpowiedzialność za działalność niezawodową (ustęp 2—4).

Ad 1). Pierwsze zdanie pierwszego ustępu dzieli działalność zawodową posła na działalność w Sejmie i działalność poza Sejmem.

a) Za działalność zawodową w Sejmie poseł nie jest pociągany do odpowiedzialności z dwoma wyjątkami;

α) za mowy, wykrzykniki, manifestacje w Sejmie, odpowiada przed Sejmem, wedle regulaminu;

β) za działalność zawodową w Sejmie odpowiada przed sądem tylko wtedy, jeżeli przez to naruszył prawa osób trzecich, a Sejm zezwolił na pociągnięcie go do odpowiedzialności. Nie odpowiada więc poseł za wszystkie przestępstwa, popełnione w wykonaniu zawodu w Sejmie, jeżeli przez to nie narusza praw osób trzecich. Nie odpowiada np. za podżeganie do zdrady głównej, buntu, etc.;

b) za działalność zawodową poza Sejmem odpowiada poseł tylko pod warunkami, wymienionemi niżej pod α), β).

Nasuwa się pytanie, jak określić »działalność zawodową posła«, w szczególności, czy poseł może »zawodowo« działać poza Sejmem? W Sejmie działalność zawodowa posła polega na głosowaniu, przemawianiu, wykrzyknikach, manifestacjach (rozbijanie pultów! Patrz uwagę niżej o odpowiedzialności prywatno-prawnej). Jak scharakteryzować jednak działalność zawodową posła poza Sejmem? Bez jakiegoś kryterjum każde odezwanie się posła, każda jego »manifestacja«, gdziekolwiek i z jakiejkolwiek okazji, mogłaby być uważaną za jego działalność zawodową, jeżeli odnosi się do spraw publicznych.

Z tych powodów mam wrażenie, którem dzielę się nie bez uczucia pewnej nieśmiałości, że wyrazy »w Sejmie lub poza Sejmem« powinny być umieszczone po wyrazie »odpowiedzialności«. Wówczas rzecz przedstawiałaby się tak:

a) za działalność zawodową odpowiadają posłowie w Sejmie wedle regulaminu (z wyjątkiem głosowania, za które nigdy nie odpowiadają);

b) za działalność zawodową odpowiadają posłowie poza Sejmem (t. j. sądownie) tylko pod dwoma warunkami:

α) jeżeli naruszyli prawo osoby trzeciej (jeżeli tego warunku niema, to za inne przestępstwa nie odpowiadają przed sądem nigdy);

β) jeżeli na to Sejm pozwoli.

Ad a) i b). W obydwóch przypadkach założeniem jest, że działal-

ność zawodowa rozgrywa się tylko w Sejmie (głosowanie, mowy, wykrzykniki, manifestacje), a idzie tylko o to, czy i kiedy mogą posłowie być odpowiedzialni w Sejmie, t. j. wedle regulaminu, a czy i kiedy mają być odpowiedzialni poza Sejmem (t. j. sądownie). To moje wrażenie jednak, że wyrazy »w Sejmie lub poza Sejmem« zostały przestawione, nie wywoła skutku wobec tego, że brzmienie Konstytucji jest inne i że wedle niego posłowie mogą objeżdżać kraj, nakłaniać do zdrady głównej i t. p. i nie będą mogli być pociągani do odpowiedzialności, jeżeli tylko przez to nie naruszą praw osób trzecich (oznaczonych). Jeżeli już jednak tak jest, to ustawa, która uzgodni dotychczasową ustawę o nietykalności z Konstytucją, powinna podać jakieś kryterjum, wedle którego możnaby nazwać pozasejmową działalność posła jego działalnością zawodową.

Ustęp pierwszy nasuwa jeszcze jedną uwagę. Jest tak zredagowany, że wyklucza tak karną, jak i prywatno-prawną odpowiedzialność. Czy to było zamierzone, nie jest niewątpliwem wobec tego, że cały artykuł robi wrażenie, jak gdyby nie przypuszczano, że działalność poselska zawodowa nie może wyrządzić szkody, uzasadniającej roszczenie prywatno-prawne o wynagrodzenie.

Ad 2). Działalność niezawodowa poselska jest pod ochroną większości sejmowej, o ile mogę ocenić, bez wyjątku. Schwytanie na gorącym uczynku powoduje tylko przytrzymanie (nie areszt, bo na to trzeba zezwolenia Sejmu). Ustaje ono na żądanie Marszałka, a nadto i to przytrzymanie może mieć miejsce tylko pod trzema warunkami:

α) jeżeli idzie o zbrodnię pospolitą (nie polityczną);

β) jeżeli to jest niezbędne dla wymiaru sprawiedliwości, względnie

γ) dla unieszkodliwienia skutków przestępstwa.

Dotychczasowa ustawa o nietykalności poselskiej z d. 8 kwietnia r. 1919, poz. 263 d. u., nr. 31 (podana w zeszycie I, str. 79), różni się od Konstytucji w następujących punktach:

1) nie zna odpowiedzialności za naruszenie praw osób trzecich;

2) nie zna przytrzymania w razie schwytania na gorącym uczynku;

3) ma postanowienia w art. 3, 4, 6 i 7, o których Konstytucja nie mówi.

4) Art. 5 ustawy z d. 8 kwietnia 1919 odpowiada art. 31 Konstytucji.

P. zresztą rozprawę Reinholda o nietykalności poselskiej (Kraków, 1921).

ARTYKUŁ 22.

Poseł nie może na swoje ani na obce imię kupować lub uzyskiwać dzierżaw dóbr państwowych, przyjmować dostaw publicznych i robót rządowych ani otrzymywać od Rządu koncesyj lub innych korzyści osobistych.

Poseł nie może również otrzymywać od Rządu żadnych odznaczeń, z wyjątkiem wojskowych.

Art. 22, traktujący o *incompatibilitas*, wymagać będzie osobnej ustawy, któraby wypowiedzianej w nim zasadzie dała prawniczy wyraz. Nasuwa on następujące uwagi:

1. Odróżnić należy chwilę, w której zaszedł stan lub fakt, nie dający się połączyć z mandatem poselskim. Obywatel np., który był dzierżawcą już w chwili wyboru, nie może być wybrany posłem, a jeżeli został wybrany, to wybór jego Sejm unieważni. Tak samo ma się rzecz, jeżeli posłem został wybrany członek rady nadzorczej spółki, którą rząd subwencjonuje, z którą ma interesy, etc. Ale już co do kupna, koncesyj, dostaw, robót, etc., należałoby określić, że posłem nie może być wybrany, kto od tego właśnie rządu, który przeprowadza wybory, kupił, otrzymał dostawę, etc.

2. Jeżeli poseł już po swoim wyborze kupił, wziął w dzierżawę etc., to zachodzi pytanie, jakie są tego skutki. Powinny niemi być tak utrata mandatu, jak i unieważnienie umowy, odebranie koncesji etc. Samo złożenie mandatu, a zatrzymanie np. koncesji, mogłoby doprowadzić do tego, że zdobycie mandatu możnaby uważać tylko za środek do osiągnięcia koncesji. Jeżeli ustawa akceptowałaby unieważnienie umowy, utratę koncesji, etc., to należałoby powiedzieć, na czyj wniosek i kto ma to orzekać. Ani poseł ani Rząd, którzy właśnie postąpili nielegalnie, nie uczynią tego we własnym interesie, nie uczyni też tego żadna z dwóch Prokuratoryj, bo obie są zależne od Rządu. Pozostaje więc tylko Sejm, jako wykonawca kontroli nad własnymi swymi członkami przez komisję wyposażoną w prawa z art. 34.

3. Określenia prawniczego wymagają dwa elementy użyte w artykule 22: »na obce imię« i »korzyści osobistych«. Oba są wzięte z życia codziennego i w niem rzekomo zrozumiałe, ale w życiu prawniczem muszą uzyskać konstrukcję prawniczą.

Ordery, względnie odznaczenia, zaprowadziła Rzeczpospolita Polska następujące:

A). Ordery i odznaczenia wojskowe:

1. Virtuli militari

a) ustawa z d. 1 sierpnia 1919, poz. 409, nr. 67 d. u., podana w zeszycie II, str. 257;

b) ustawa z d. 27 listopada 1919, poz. 500, nr. 92 d. u., zmieniająca punkt 2 art. 19 powyższej ustawy, podana niżej pod 1);

c) ustawa z d. 6 lipca 1920, poz. 383, nr. 61 d. u., zmieniająca ustawę pod a), podana niżej pod 2).

2. Krzyż walecznych:

a) Rozp. Rady Obr. P. z d. 11 sierpnia 1920, poz. 572, nr. 87 d. u., podane niżej pod 3);

b) Rozp. M. S. W. z d. 30 września 1920, poz. 790, nr. 119 d. u., o wykonaniu rozp. pod a), podane niżej pod 4).

3. Odznaka honorowa dla wojskowych za pobyt na froncie, rozp. Rady Obr. P. z d. 14 lipca 1920, poz. 554, nr. 83 d. u., podane niżej pod 5).

4. Odznaka honorowa za rany i kontuzje, rozp. Rady Obr. P. z d. 14 lipca 1920, poz. 555, nr. 83 d. u., podane niżej pod 6).

B). Ordery powszechne:

1. Ustawa z d. 4 lutego 1921, poz. 136, nr. 24 d. u., o ustanowieniu orderu »Orła Białego«, podana niżej pod 7);

2. Ustawa z d. 4 lutego 1921, poz. 137, nr. 24 d. u., o ustanowieniu orderu »Odrodzenia Polski«, podana niżej pod 8).

1. Ustawa z dn. 27 listopada 1919 r., poz. 500, nr. 92 d. u. w przedmiocie zmiany punktu 2 art. 19 Ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. (Dziennik Ustaw Nr. 67 z r. 1919 poz. 409) o orderze wojskowym „Virtuti Militari".

Art. 1. Art. 19 p. 2 otrzymuje brzmienie następujące: Przewodnictwo w tymczasowej Kapitule z urzędu obejmuje Wódz Naczelny, a w jego zastępstwie najstarszy stopniem członek tymczasowej Kapituły.

Członkom Kapituły tymczasowej, z przewodniczącym w pierwszym rzędzie, przysługuje order »Virtuti Militari« klasy V, nadany przez Wodza Naczelnego.

Art. 2. Wykonanie ustawy niniejszej powierza się Ministrowi Spraw Wojskowych.

Ustawa wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Marszałek: *Trąmpczyński,* Prezydent Ministrów: *I. J. Paderewski,* Minister Spraw Wojskowych: *J. Leśniewski.*

2. Ustawa z dnia 6 lipca 1920 r., poz. 383, nr. 61 d. u., w przedmiocie niektórych zmian w ustawie orderu wojskowego „Virtuti Militari" z dnia 1 sierpnia 1919 r. (Dz. Ust. z 1919 r., Nr. 67, poz. 409).

Art. 1. Art. 10 ustawy otrzymuje następujące brzmienie:

Nadawanie orderu »Virtuti Militari« następuje za dekretami Naczelnika Państwa: a) klasy I, II i III na wniosek Kapituły orderu b) klasy IV i V na wniosek dowództwa dywizji (samodzielnej jednostki taktycznej).

Art. 2. Art. 12 ustawy otrzymuje następujące brzmienie: obowiązkiem Kapituły jest:

1) zarząd sprawami orderu »Virtuti Militari« i zgromadzenia Kawalerów;

2) rozpatrywanie wniosków o nadawanie odznak orderowych

klasy I »Krzyża Wielkiego«, klasy II »Krzyża Komandorskiego« i klasy III »Krzyża Kawalerskiego«;

3) ustanowienie kolejności Kawalerów orderu;

4) przygotowywanie i składanie do właściwego zatwierdzenia projektów zarządzeń i ustaw w sprawach, dotyczących orderu.

Art. 3. P. 4 artykułu 19 otrzymuje następujące brzmienie:

Wnioski o nadanie orderu wojskowego »Virtuti Militari« klasy I »Krzyża Wielkiego«, klasy II »Krzyża Komandorskiego« i klasy III »Krzyża Kawalerskiego« przedstawia Kapitule dowództwo samodzielnej jednostki taktycznej z podaniem motywów i świadectw.

Wnioski o nadanie orderu wojskowego »Virtuti Militari« klasy IV »Krzyża Złotego« i klasy V »Krzyża Srebrnego« przedstawia Wodzowi Naczelnemu dowództwo dywizji (samodzielnej jednostki taktycznej) z podaniem motywów i świadectw.

Art. 4. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia, wykonanie jej porucza się Ministrowi Spraw Wojskowych.

Marszałek: *Trąmpczyński*, Prezydent Ministrów: *W. Grabski*, Minister Spraw Wojskowych: *J. Leśniewski*.

3. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa z dnia 11 sierpnia 1920 r., poz. 572, nr. 87 d. u. o ustanowieniu Krzyża Walecznych.

Art. 1. Ustanawia się celem nagradzania czynów męstwa i odwagi, wykazanych w boju, odznakę wojskową pod nazwą »Krzyż Walecznych«.

Art. 2. Zasadniczą odznakę Krzyża Walecznych stanowi krzyż równoramienny z bronzu jasnego; w środku zewnętrznej strony krzyża miniaturowa tarcza pięciokątna z wypukłem odbiciem godła państwowego; na ramionach krzyża rozłożony wypukły napis: »na polu chwały«.

Na odwrotnej stronie krzyża, we środku na tarczy wybity wypukły miniaturowy wieniec z liści dębowych, przedziany mieczem obosiecznym, postawionym pionowo ostrzem do góry; na poprzecznicy krzyża wypukły napis: »walecznym«.

Krzyż powyższy nosi się na wstążce amarantowej z białemi wzdłuż jej brzegów prążkami — na lewej piersi, na drugiem miejscu po odznace orderu Virtuti Militari.

Wzór rysunkowy, oraz wymiary krzyża, wstążki i okuć na wstążce, wymienionych w art. 4, dołącza się.

Art. 3. Krzyżem Walecznych może być ozdobiony czterokrotnie każdy oficer i każdy szeregowiec armji czynnej, który wyróżnił się czynem męstwa i odwagi w boju. Żadnego odstępu czasu między czterokrotnym nadawaniem krzyża nie wymaga się.

W wypadkach wyjątkowych na tej samej zasadzie Krzyż Walecznych przyznawać można również osobom cywilnym, spółdziałającym z armją czynną.

Art. 4. Krzyż Walecznych, nadany po raz pierwszy, nosi się na gładkiej wstążce wzoru, opisanego w art. 2, dalsze zaś nadania odróżnia się przez nałożenie na wstążce posiadanego już krzyża okuć w kształcie listewek z jasnej blachy bronzowej z wytłoczonemi na nich splotami liści dębowych, a mianowicie:

na wstążce krzyża, nadanego powtórnie — jednego okucia,
na wstążce krzyża, nadanego po raz trzeci — dwóch okuć,
na wstążce krzyża, nadanego po raz czwarty — trzech okuć.

Art. 5. Nadawanie Krzyża Walecznych jest prawem Wodza Naczelnego, który prawo to przekazywać może podległym dowódcom wojskowym, nie niższym wszakże od dowódcy pułku.

O każdem odznaczeniu ogłasza się w rozkazie dziennym armji, odznaczony zaś otrzymuje na piśmie zaświadczenie o nadaniu krzyża.

Art. 6. Wydatki, związane z nadawaniem ozdób Krzyża Walecznych przyjmuje się na rachunek Skarbu, wszelkie zaś pisma w sprawach rzeczonej odznaki zwalnia się od obowiązku opłaty skarbowej.

Art. 7. Odznaki Krzyża Walecznych nosi się zawsze, zarówno na służbie jak poza służbą.

Art. 8. Nadanie Krzyża Walecznych stwarza dla odznaczonego, w drugim rzędzie po kawalerach orderu Virtuti Militari następujące przywileje:

a) prawo do pierwszeństwa przy przyjęciu do korpusu inwalidów, przy nadziale ziemi, przy obsadzaniu stanowisk w służbie państwowej i społecznej, w miarę wszakże posiadania ustawą wymaganych kwalifikacyj, oraz przy uzyskaniu stypendjów w zakładach wychowawczych rządowych zarówno dla nich samych, jak dla kształcenia ich dzieci;

b) prawo do honorów ze strony wojskowych równego stopnia nie posiadających Krzyża Walecznych lub wyższej odznaki;

c) prawo do niezwłocznego awansu o jeden stopień wyżej, w miarę wszakże posiadania wymaganych kwalifikacyj i w granicach etatu.

Przywileje wymienione w ustępach b) i c) dotyczą tylko wojskowych.

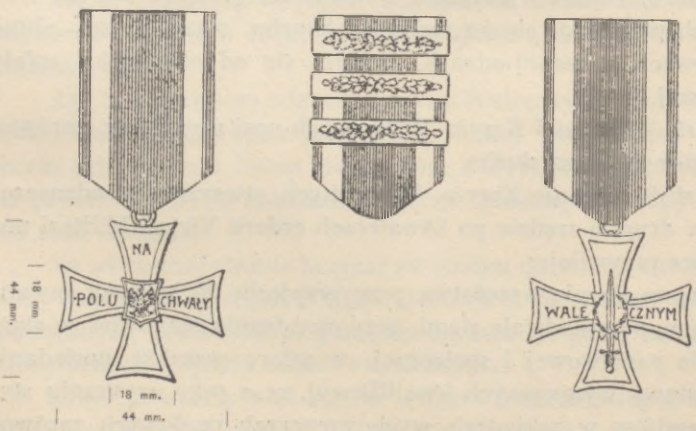
Art. 9. Prawo do posiadania Krzyża Walecznych, oraz do korzystania z uprawnień, wskazanych w art. 8, osoby wojskowe tracą w przewidzianym ustawami wypadku przymusowego wydalenia ich z wojska, osoby cywilne zaś, w tej liczbie również byli wojskowi, jedynie na mocy wyroku sądowego, pozbawiającego praw obywatelskich.

Art. 10. Czas wejścia w życie niniejszego rozporządzenia oznaczy i zarządzenia w przedmiocie wykonania tegoż rozporządzenia wyda Minister Spraw Wojskowych.

Ministrowi Spraw Wojskowych poleca się zarazem w ciągu sześciu miesięcy złożyć do ustawodawczego zatwierdzenia projekt szczegółowego statutu Krzyża Walecznych, ustalający tę odznakę.

Naczelnik Państwa i Przewodniczący Rady Obrony Państwa: *J. Piłsudski*, Prezydent Ministrów: *Witos*.

Wzór Krzyża Walecznych.

Strona przednia. Strona odwrotna.

4. Rozporządzenie Ministra Spraw Wojskowych z dn. 30 września 1920 r., w przedmiocie wykonania rozporządzenia Rady Obrony Państwa o ustanowieniu „Krzyża Walecznych", poz. 790, nr. 119 d. u.

Na podstawie art. 10 rozporządzenia Rady Obrony Państwa o ustanowieniu »Krzyża Walecznych« (Dz. Ust. R. P. z 1920 roku Nr. 87, poz. 572), zarządzam co następuje:

§ 1. »Krzyżem Walecznych« nagradzać można czyny męstwa i odwagi, dokonane w boju przez oficerów i szeregowych:

a) po ogłoszeniu niniejszego rozporządzenia;

b) w czasie od dn. 1 listopada 1918 r. do dnia ogłoszenia niniejszych przepisów.

Nagradzanie czynów, dokonanych po ogłoszeniu niniejszego rozporządzenia.

§ 2. W myśl art. 5 rozporządzenia Rady Obrony Państwa a na mocy rozkazu Naczelnego Wodza prawo nadawania »Krzyża Walecznych«, aż do odwołania udziela się:

a) w stosunku do oficerów — dowódcom armji i wyższym dowódcom;

b) w stosunku do szeregowych — dowódcom dywizji, brygad jazdy, brygad rezerwowych piechoty, dowódcom grup taktycznych, sformowanych czasowo na prawach dywizji, oraz wyższym dowódcom.

Nadanie »Krzyża Walecznych«, przez dowódców upoważnionych, w myśl niniejszego paragrafu, uważa się za warunkowe, aż do zatwierdzenia przez Wodza Naczelnego.

§ 3. Do stawiania wniosków o odznaczenie »Krzyżem Walecznych«, uprawniony jest:

a) w stosunku do oficerów — oficer, bezpośrednio przełożony w czasie spełnienia czynu, zakwalifikowanego do nagrodzenia;

b) w stosunku do szeregowych — dowódca kompanji lub oddziału równorzędnego, względnie dowódca detaszowanego plutonu lub oddziału równorzędnego, o ile jest oficerem.

§ 4. Do stawiania wniosków w myśl § 3 uprawniony jest również oficer, nie będący przełożonym szeregowego lub oficera przedstawionego do odznaczenia, o ile był świadkiem dokonanego czynu.

W tym wypadku wniosek powinien być podpisany przez drugiego naocznego świadka bez różnicy stopnia wojskowego.

§ 5. Wnioski, sporządzone według załączonego wzoru, oficer stawiający wniosek, przesyła przez dowództwo macierzystej kompanji i bataljonu lub oddziału równorzędnego do dowództwa macierzystego pułku, które przesyła wnioski z osobną dla każdej akcji bojowej drogą służbową, do dowództwa uprawnionego w myśl § 2, celem warunkowego nadania »Krzyża Walecznych«.

§ 6. Wszyscy przełożeni obowiązani są do wyczerpującego zaopinjowania wniosków i jaknajszybszego ich załatwienia.

§ 7. Dowództwo, uprawnione w myśl § 2, ogłasza nazwiska odznaczonych w rozkazie dziennym i wystawia odznaczonemu legitymację według następującego wzoru:

DOWÓDZTWO N. N. **Nr. legitymacji** .....

LEGITYMACJA.

..... N. N. .....

oddział ..... ma prawo do noszenia »Krzyża Walecznych« z (.....), nadanego mu rozkazem Nr. ..... D-twa .....

z dn. ..... za ..... (krótkie oznaczenie czynu nagrodzonego) .....

Podpis Dowódcy: .....

Zatwierdzenie nadania nastąpiło Dekretem Naczelnego Wodza Nr. ..... ogłoszonego w Dzienniku Personalnym Ministerstwa Spraw Wojskowych z dnia .....

Podpis .....

---

§ 8. Przy stawianiu wniosków i nadawaniu Krzyża po raz drugi, trzeci i czwarty, obowiązują analogiczne przepisy, z tem, że

każdorazowo należy wystawiać nową legitymację, odbierając lub innym sposobem unieważniając poprzednią.

§ 9. W wyjątkowych wypadkach, gdy natychmiastowe odznaczenie na polu walki dla dobrego przykładu jest wskazane, oficer, uprawniony do stawienia wniosku, może uczynić to telegraficznie lub telefonicznie i następnie złożyć wniosek na piśmie.

§ 10. Celem uskutecznienia formalności, potrzebnych do zatwierdzenia nadania »Krzyża Walecznych« przez Wodza Naczelnego, dowództwo dywizji lub dowództwo armji przesyła po uskutecznionej akcji w całości wykazy według załączonego wzoru wprost do Adjutantury Generalnej Naczelnego Wodza. Do tych wykazów należy załączyć odpowiednie wnioski.

§ 11. Po zatwierdzeniu nadania Krzyża przez Wodza Naczelnego, Adjutantura Generalna Wodza Naczelnego przesyła dekret zatwierdzający wraz z wnioskami celem ogłoszenia do Ministerstwa Spraw Wojskowych. Wnioski, dotyczące szeregowych i oficerów, mających przydział pułkowy, przesyła się na przechowanie do właściwego oddziału zapasowego.

Wnioski, dotyczące oficerów, zatrzymuje się w Ministerstwie Spraw Wojskowych.

§ 12. Gdzie stosunki bojowe na to pozwolą, należy przy nadawaniu odznaczenia zachować odpowiedni ceremonjał.

Przy nadawaniu Krzyża należy posługiwać się następującą formułą:

»Poruczniku (kapralu) NN., w nagrodę za męstwo, okazane w walce z nieprzyjacielem w obronie Ojczyzny (... data i miejsce czynu ...) — Wódz Naczelny nadaje Ci »Krzyż Walecznych« (po raz drugi, trzeci, czwarty).

§ 13. Nadanie Krzyża osobie, przeciwko której wytoczono dochodzenie sądowe, może mieć miejsce tylko w drodze wyjątku na uzasadniony wniosek przełożonego dowództwa i z zezwolenia Naczelnego Wodza.

Nagradzanie czynów, dokonanych po 1 listopada 1918 r.

§ 14. Przy stawianiu wniosków o nagradzanie czynów, dokonanych przed ogłoszeniem tego rozporządzenia, lecz po 1 listopada

1918 r., obowiązują analogiczne przepisy, zawarte w artykułach poprzednich.

§ 15. Prawo do nadawania »Krzyża Walecznych« mają dowódcy, wymienieni w § 2, oraz Naczelne Dowództwo.

Nadanie Krzyża uważać należy za warunkowe, aż do zatwierdzenia przez Wodza Naczelnego.

§ 16. Wniosek o nadanie »Krzyża Walecznych« powinien być podpisany, prócz wnioskodawcy, przez dwóch naocznych świadków czynu bez różnicy stopnia wojskowego.

Gdy wnioskodawca nie może uzyskać podpisów dwóch naocznych świadków, nadanie Krzyża może nastąpić jedynie po zasięgnięciu opinji:

a) o ile chodzi o czyny dokonane w czasie istnienia dywizji i armji — tych dowódców kategoryj, wymienionych w § 2, którzy sprawowali komendę w chwili spełnienia czynu;

b) o ile chodzi o czyny, dokonane w czasie, w którym armje i dywizje jeszcze nie istniały — ówczesnych dowódców grup taktycznych dla szeregowych, a dowódców grup operacyjnych dla oficerów.

§ 17. Pod względem przesyłania wykazów do Adjutantury Generalnej Wodza Naczelnego, obowiązują analogicznie przepisy § 10.

Przepisy ogólne.

§ 18. Czynu bojowego, służącego za podstawę wniosku o odznaczenie Orderem »Virtuti Militari«, lub nagrodzonego już tym Orderem, nie można nagradzać »Krzyżem Walecznych«.

§ 19. Dowództwa armij zarządzą we własnym zakresie działania perjodyczne, szczególnie po ukończeniu większych akcyj bojowych, składanie wykazów co do ilości Krzyżów nadawanych przez poszczególne podległe dowództwa dywizyj celem kontroli, czy nie zachodzą zbyt wielkie różnice w ilości odznaczonych oficerów i szeregowych, przy uwzględnieniu udziału i sukcesu każdej dywizji we właściwej akcji.

Tam, gdzie w liczbie odznaczonych zachodzą nieuzasadnione różnice, dowództwo armji zarządza odpowiednie kroki celem jednolitego oceniania czynów przez podwładne dowództwa.

§ 20. Naczelne Dowództwo celem analogicznej kontroli za-

rządza składanie odpowiednich wykazów przez dowództwa armij w miarę uznania.

§ 21. Wszystkie dowództwa obowiązane są prowadzić ścisłą i szczegółową ewidencję wszystkich osób odznaczonych »Krzyżem Walecznych«.

§ 22. Każde dowództwo armji po przygotowaniu zapasów krzyżów, otrzymuje odpowiednio do liczby w skład armji wchodzących dywizyj piechoty, brygad jazdy, rezerwowych brygad piechoty, oraz grup taktycznych zastosowaną ilość krzyżów, oraz blankietów, wniosków i legitymacyj, które dzieli odpowiednio do stanu bojowego między poszczególne dywizje dowództwa równorzędne, pozostawiając przy dowództwie armji odpowiedni zapas celem rozdziału pomiędzy nowe jednostki.

§ 23. W razie wyczerpania zapasu krzyżów, należy przesłać zapotrzebowanie do Naczelnego Dowództwa, używając w tym celu załączonego wzoru.

§ 24. Nadawanie »Krzyża Walecznych« rozpoczyna się niezwłocznie po ogłoszeniu niniejszego rozporządzenia.

Minister Spraw Wojskowych: *Sosnkowski.*

Strona 1.

Oddział: .....

Wzór Nr. 1.
(do § 5.)

Po raz .....

WNIOSEK

na odznaczenie orderem »Krzyżem Walecznych« w myśl rozporządzenia R. O. P. z dnia .....

1	Stopień i funkcja	
2	Imię i nazwisko (wyraźnie pisać)	
3	Potwierdzenie nazwiska podpisem dowódcy	
4	Data wstąpienia do W. P.	
5	Posiada odznaczenia	

....., dnia ..... 1920 r.

.....
(Podpis dowódcy, stawiającego wniosek).

Strona 2.

6	Szczegółowy opis czynów	
7	Czy ranny lub zabity przy akcji ad rubr. 5	
8	Obecny przydział wymienionego	
9	Ewentualnie podpisy świadków Świadectwa w załączeniu	

Strona 3.

10			11		
Nazwiska dowódców i wyższych przełożonych w czasie spełnienia czynu bojowego			Opinja przełożonych		
Dow. plutonu	względnie nazwiska dowódców równorzędnych formacyj		a. Dow. komp.	względnie dowódców równorzędnych formacyj	Data: .....
Dow. kompanji			b. Dow. baonu		Data: .....
Dow. baonu			c. Dow. pułku		Data: .....
Dow. pułku			d. Dow. brygady		Data: .....
Dow. brygady			e. Dow. dywizji		Data: .....
Dow. dywizji			f. Dow. armji		Data: .....
Dow. armji					Krzyż Walecznych nadany po raz ..... dnia ..... rozkazem ..... Podpis d-cy dywizji (armji)

Strona 4.

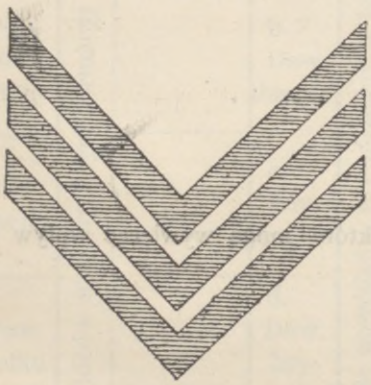
12. Uzasadnienie nieprzychylnej opinji.

13. Uwagi: (okoliczności, które mogą wywierać wpływ na odznaczenie).

5. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa z dnia 14 lipca 1920 roku, poz. 554, nr. 83 d. u., w przedmiocie ustanowienia odznaki honorowej dla oficerów (równorzędnych) i szeregowych za czas pobytu na froncie.

Art. 1. Ustanawia się odznakę honorową dla oficerów (równorzędnych) i szeregowych,za czas pobytu na froncie.

Art. 2. Odznaka ta przedstawia się w postaci naszywki na rękawie z galonu srebrnego, wzoru przyjętego dla czapek oficerskich w kształcie kąta prostego, z ramionami długości 3 ctm. każde.

Wzór odznaki honorowej za czas pobytu na froncie.

Art. 3. Naszywkę powyższą umieszcza się na prawym rękawie bluzy o 15 cm. poniżej ramienia, kątem do góry.

Art. 4. Prawo do używania tej odznaki mają oficerowie (równorzędni) i szeregowi za czas pobytu na froncie w W. P. po 1 listopada 1918 r. w bezpośredniej styczności bojowej z nieprzyjacielem. Za każde 6 miesięcy pobytu na froncie otrzymuje się prawo do jednej odznaki.

Art. 5. Równe prawo do tej odznaki mają ci wszyscy wojskowi, którzy brali udział w wojnie światowej przed 1 listopada 1918 roku, walcząc:

a) w b. Legjonach Polskich;
b) w b. I, II i III Korpusach Wschodnich;
c) w b. Armji Gen. Hallera i
d) w innych formacjach polskich, uznanych przez Rzplitą.

Art. 6. Prawo do używania odznak, ustanowionych w art. 1 do 3 dla wojskowych, wymienionych w art. 5 ustalą specjalne Komisje, powołane z pomiędzy uczestników właściwych formacyj, każda komisja w składzie 5 członków. Komisyj takich powinno być trzy:

1) dla wojskowych pochodzących z formacyj legjonowych;
2) dla wojskowych pochodzących z Korpusów Wschodnich;
3) dla wojskowyh pochodzących z innych formacyj, uznanych przez Rzplitą, oraz z b. Armji Gen. Hallera.

Art. 7. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Art. 8. Wykonanie niniejszego rozporządzenia porucza się Ministrowi Spraw Wojskowych.

Naczelnik Państwa i Przewodniczący Rady Obrony Państwa: *J. Piłsudski*, Prezydent Ministrów: *W. Grabski.*

6. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa z dn. 14 lipca 1920 r., poz. 555, nr. 83 d. u., w przedmiocie ustanowienia odznaki honorowej dla oficerów (równorzędnych) i szeregowych za rany i kontuzje.

Art. 1. Ustanawia się odznakę honorową dla oficerów (równorzędnych) i szeregowych za rany i kontuzje, odniesione w obronie Ojczyzny.

Art. 2. Odznaka ta przedstawia się w postaci naszywki ze wstążeczki barw wstęgi orderu »Virtuti Militari« rozmiaru połowy szerokości normalnej wstęgi z pięcioramiennemi małemi srebrnemi gwiazdkami, oznaczającemi ilość ran, przyczem rany otrzymane w jednej bitwie, odznacza się jedną gwiazdką. Długość wstążeczki wynosi od 4—7 cm., zależnie od ilości gwiazdek.

Art. 3. Odznakę powyższą nosi się na lewej piersi powyżej orderów.

Art. 4. Przyznanie prawa do naszywki z 3 gwiazdkami daje odznaczonemu prawo do jednorazowego awansu poza kolejką.

Art. 5. Prawo do używania odznaki ustanowionej w art. 1—3 mają oficerowie (równorzędni) i szeregowi, którzy odnieśli rany lub kontuzje podczas walk w obronie Ojczyzny, po dniu 1 listopada 1918 r. w Wojsku Polskiem.

Art. 6. Do używania odznaki tej mają również prawo ci woj-

skowi, którzy otrzymali rany i kontuzje w wojnie wszechświatowej przed 1 listopada 1918 r. walcząc:

a) w b. legjonach Polskich;
b) w b. I, II i III korpusach wschodnich;
c) w b. armji Gen. Hallera, oraz
d) w innych formacjach wojskowych polskich, uznanych przez Rzeczpospolitą.

Art. 7. Prawo do noszenia tej odznaki stwierdza się stanem służbowym, lub świadectwem opatrunkowem, albo rozkazem właściwego dowódcy.

Art. 8. Prawo do używania odznak przez wojskowych, wymienionych w art. 6, ustalą specjalne Komisje, powołane z pomiędzy uczestników poszczególnych formacyj, każda komisja w składzie 5 członków.

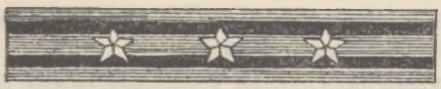
Komisyj takich powinno być trzy:

1) dla wojskowych, pochodzących z formacyj legjonowych;
2) dla wojskowych, pochodzących z Korpusów Wschodnich;
3) dla wojskowych, pochodzących z armji Hallera i innych formacyj uznanych przez Rzeczpospolitą.

Art. 9. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Art. 10. Wykonanie niniejszego rozporządzenia porucza się Ministrowi Spraw Wojskowych.

Naczelnik Państwa i Przewodniczący Rady Obrony Państwa: *J. Piłsudski*, Prezydent Ministrów: *W. Grabski.*

Wzór odznaki honorowej za rany i kontuzje.

7. Ustawa z dnia 4 lutego 1921 roku, poz. 136, nr. 24 d. u. o ustanowieniu orderu „Orła Białego".

Art. 1. Ustanawia się order »Orła Białego« w celu nagradzania znamienitych zasług zarówno cywilnych, jak wojskowych, położonych w czasie pokoju lub wojny dla chwały i pożytku Rzeczypospolitej.

Art. 2. Order »Orła Białego« jest najwyższą odznaką honorową Rzeczypospolitej i będzie nadawany osobom, które istotnie i wybitnie przyczyniły się do odzyskania lub utrwalenia niepodległości i zjednoczenia Polski, albo do jej rozkwitu.

Art. 3. Odznakami orderu »Orła Białego« są:

a) krzyż orderowy:

polski krzyż kawalerski ośmiorożny, pokryty czerwoną emalją z białemi brzegami i pękami promieni złotych między ramionami; na krzyżu orzeł biało-emaljowany ze złotemi żyłkami, z koroną, dziobem i szponami złotemi;

odwrotna strona krzyża gładka z biało-emaljowanym brzegiem i z tłoczonym napisem na ramionach: »Za Ojczyznę i Naród«; w środku na biało-emaljowanem polu, w otoku ze złotych liści dębowych, pokrytych zieloną emalją monogram »RP« (Rzeczpospolita Polska);

b) gwiazda orderowa srebrna, złożona z ośmiu pęków promieni, noszona na lewej piersi; na gwieździe krzyż wzoru, opisanego w p. a) ust. 1, z płomykami złotemi między ramionami krzyża, bez orła; na ramionach krzyża napis, jak w p. a) ust. 2, oraz taki sam monogram z taką samą ornamentacją;

c) wstęga orderowa z błękitnej mory jedwabnej, przewieszona przez lewe ramię do prawego boku;

d) łańcuch orderowy złoty z kolejno powtarzających się ogniw w kształcie klamer płaskich, oraz medaljonów, wyobrażających: klamry — złoty monogram »RP« w otoku z liści dębowych, a medaljony — emaljowane tarcze z godłami województw Rzeczypospolitej, potwierdzonemi w drodze ustawodawczej; u dołu łańcucha na monogramie złotym w podwójnym otoku z liści dębowych i wawrzynów zawieszona gwiazda wzoru, opisanego w p. b), lecz wymiaru większego; krzyż na gwieździe z orłem jak w p. a) ust. 1, lecz bez pro-

mieni; oczy orła brylantowe; na odwrotnej stronie gwiazdy krzyż bez emalji i orła z napisem, jak w p. a) ust. 2.

Wzory rysunkowe odznak i ich szczegółowe wymiary według załącznika, którego oryginał przechowany będzie w Archiwum Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej.

Art. 4. Wszyscy kawalerowie orderu »Orła Białego« łączą się w Zgromadzenie Kawalerów z Wielkim Mistrzem Orderu i Kapitułą na czele.

Art. 5. Naczelnik Państwa z tytułu swego wyboru na ten urząd staje się kawalerem orderu »Orła Białego«, jest z urzędu Wielkim Mistrzem Orderu i, jako taki, przewodniczy w Kapitule.

Uroczystą odznaką godności Wielkiego Mistrza jest łańcuch orderu, opisany w art. 3 p. d).

Łańcuch ten jest klejnotem Rzeczypospolitej.

Art. 6. Członków Kapituły w liczbie 5 i dwóch zastępców wybiera co trzy lata Zgromadzenie Kawalerów Orderu »Orła Białego« z pośród swego grona. Kapituła obiera z pośród swoich członków Kanclerza Orderu, który jest zarazem zastępcą Wielkiego Mistrza, jako przewodniczącego Kapituły.

Wybranych zatwierdza w godności Wielki Mistrz Orderu, który zarazem na wniosek Kapituły mianuje dwóch oficjałów orderu »Orła Białego«, pełniących czynności podskarbiego i sekretarza orderu.

Dla ważności uchwał Kapituły wymagana jest obecność prócz Kanclerza, dwóch członków Kapituły lub ich zastępców.

Art. 7. Kapituła zarządza sprawami orderu, przygotowuje i przedkłada do właściwego zatwierdzenia projekty zarządzeń i ustaw w sprawach, dotyczących orderu, oraz opinjuje w sprawie wniosku o nadanie odznak orderowych.

Przy kapitule urzęduje Kancelarja Orderu pod kierunkiem Kanclerza Orderu.

Art. 8. Odznaki orderowe nadaje Naczelnik Państwa w drodze osobnych dekretów, ogłaszanych w gazecie rządowej, z kontrasygnatą Prezydenta Ministrów.

Dekret o odznaczeniu orderem winien zawierać wyszczególnienie zasług, za które order został nadany.

Nie może być odznaczony poseł, ani członek Senatu w czasie

trwania ich mandatu, z wyjątkiem pierwszych 10-ciu odznaczeń, proponowanych przez Tymczasową Radę Orderu (art. 16).

Art. 9. Kandydatów na kawalerów orderu przedstawia Rada Ministrów na podstawie wniosków poszczególnych Ministrów.

Uchwała Rady Ministrów o przedstawieniu do odznaczenia powinna zapaść większością $^2/_3$ głosów.

Wnioski poszczególnych Ministrów przed złożeniem ich Radzie Ministrów podlegają rozpatrzeniu Kapituły. Opinje Kapituły w zakresie moralnych kwalifikacyj kandydatów są dla Rządu obowiązujące.

Art. 10. Naczelnikowi Państwa przysługuje prawo własnej inicjatywy przy nadawaniu odznak orderu i wówczas, kiedy z niego korzysta, wnioski jego wnosi na radę Ministrów Prezydent Ministrów.

Art. 11. Cudzoziemcy, którzy położyli zasługi dla Państwa Polskiego, mogą być zaszczycani odznakami orderu, nie wchodzą jednak w skład Kapituły, ani Zgromadzenia Kawalerów.

Wnioski o odznaczenie cudzoziemców nie podlegają rozpatrzeniu Kapituły i są przedstawiane Radzie Ministrów przez Ministra Spraw Zagranicznych w porozumieniu z właściwymi ministrami.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych prowadzi ewidencję cudzoziemskich kawalerów orderu.

Art. 12. Osoby, odznaczone orderem »Orła Białego«, obowiązane są zwrócić do Skarbu rzeczywiste koszty nadania ozdób orderowych.

Przepis ten nie dotyczy cudzoziemców.

Rada Ministrów na wniosek Kapituły ma prawo zwalniać od obowiązku zwrotu kosztów w całości lub w części również obywateli polskich.

Wysokość kosztów nadania orderu ustanawia Rada Ministrów na wniosek Kapituły Orderu. Wszystkie wydatki na order, przewyższające wpływy za ozdoby orderowe, ponosi Skarb.

Wszelkie pisma i dokumenty w sprawach orderu »Orła Białego«, nie podlegają obowiązkowi opłaty skarbowej.

Art. 13. Przestaje był kawalerem orderu, kto na mocy wyroku sądowego pozbawiony został praw obywatelskich, lub za czyny

niehonorowe na mocy zatwierdzonego przez Naczelnika Państwa orzeczenia Kapituły z listy kawalerów został wykreślony.

Art. 14. Szczegóły organizacji orderu, Zgromadzenia Kawalerów, Kapituły, porządku nadawania, oraz sposobu noszenia ozdób orderowych, będą zawarte w statucie orderu, ustanowionym w drodze dekretu Naczelnika Państwa na wniosek Kapituły, zatwierdzony przez Radę Ministrów.

Art. 15. Natychmiast po wejściu w życie niniejszej ustawy Naczelnik Państwa zwoła Tymczasową Radę Orderu »Orła Białego«, w której skład wchodzą: Marszałek Sejmu Ustawodawczego, jako przewodniczący, Prymas Rzeczypospolitej Arcybiskup Gnieźnieńsko-Poznański, Prezydent Ministrów, lub przez niego wyznaczony Minister, jako przedstawiciel Rządu, pierwszy Prezes Sądu Najwyższego i przedstawiciel Naczelnego Wodza Wojsk Polskich w stopniu generała broni.

Art. 16. Tymczasowa Rada Orderu przedstawia wnioski o odznaczeniu orderem wprost Naczelnikowi Państwa i pełni czynności Kapituły do czasu zamianowania 10-go z rzędu kawalera orderu z pośród obywateli polskich, poczem władze orderu »Orła Białego« konstytuują się w myśl art. 6.

Art. 17. Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Prezydentowi Ministrów.

Art. 18. Ustawa wchodzi w życie z dniem jej uchwalenia.

Marszałek: *Trąmpczyński,* Prezydent Ministrów: *Witos.*

Załącznik
do ustawy o ustanowieniu orderu Orła Białego.

Wzory odznak orderu i ich wymiary.

a) Krzyż orderu (art. 3 p. a): wzory Nr. 1 i Nr. 2, wielkość naturalna;
b) gwiazda orderu (art. 3 p. b): wzór Nr. 3, wielkość naturalna;
c) wstęga orderu (art. 3 p. c): wzór Nr. 4, szerokość wstęgi 100 mm.

Wzór Nr. 1.

Wzór Nr. 2.

Wzór Nr. 3.

Wzór Nr. 4.

8. Ustawa z dnia 4 lutego 1921 r., poz. 137, nr. 24 d. u., o ustanowieniu orderu „Odrodzenia Polski".

Art. 1. Ustanawia się order »Odrodzenia Polski« w celu nagrodzenia zasług, położonych w służbie dla Państwa i społeczeństwa.

Art. 2. Zasadniczemi odznakami orderu »Odrodzenia Polski« są:

a) krzyż orderowy czteroramienny, pokryty białą emalją ze złotemi krawędziami; w środku krzyża na czerwonem tle biały orzeł ustawowego wzoru w otoku błękitno-emaljowanym, napis złotemi literami: »Polonia Restituta«; odwrotna strona krzyża złocista, gładka, bez emalji, w środku na czerwono-emaljowanem polu data 1918;

b) gwiazda orderowa srebrna ośmiopromienna, w środku gwiazdy pokryty białą emalją monogram RP, w otoku błękitno-emaljowanym napis: »Polonia Restituta«;

c) wstęga orderowa z ponsowej mory jedwabnej z białemi prążkami wzdłuż brzegów.

Art. 3. Order Odrodzenia Polski« dzieli się na 4 klasy.

Odznakami orderu w poszczególnych klasach są:

a) w klasie I: wielki krzyż, zawieszony na szerokiej wstędze orderowej, przepasanej z prawego ramienia na lewy bok; obok wstęgi na lewej piersi gwiazda orderowa;

b) w klasie II: krzyż średniej wielkości, zawieszony na szyi na węższej wstędze; na lewej piersi gwiazda orderowa;

c) w klasie III: krzyż i wstęga tak, jak w II klasie,, bez gwiazdy;

d) w klasie IV: krzyż mały przypięty do lewej piersi na wstędze wąskiej.

Wzory rysunkowe odznak i ich szczegółowe wymiary według klas, według załącznika, którego oryginał będzie przechowany w Archiwum Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej.

Art. 4. Orderem »Odrodzenia Polski« mogą być odznaczeni nieskazitelnego charakteru i sumiennej pracy obywatele, którzy się szczególnie zasłużyli Ojczyźnie przez dokonanie czynów wybitnych, niezwykłe zalety umysłu i charakteru ujawniających, a mianowicie:

1) wybitną twórczość na polu nauki, sztuki i literatury;
2) bezpłatne pełnienie obowiązków publicznych z pożytkiem dla kraju przy wykazaniu wybitnych zdolności i sumienności pracy;
3) przysporzenie przewyższających oczekiwania Rządu korzyści przy wykonaniu jego zleceń;
4) ulepszenia niezaprzeczone, w jakimbądź wydziale administracji krajowej lub samorządu, przyjęte i z dobrym skutkiem zaprowadzone;
5) zapobiegnięcie wielkim klęskom przez zarządzenie środków spiesznych i skutecznych;
6) czyny wybitnego męstwa i odwagi;
7) wydatne przyczynienie się do rozwoju rolnictwa, przemysłu lub rękodzieł przez dokonanie wynalazków lub trwałą i owocną działalność;
8) ofiarną filantropijną działalność;
9) przynajmniej dziesięcioletnią wyjątkowo gorliwą i nieskazitelną pracę w urzędach państwowych, cywilnych lub wojskowych, instytucjach samorządowych lub społecznych.

Art. 5. Naczelnik Państwa z tytułu swego wyboru jest kawalerem orderu Odrodzenia Polski I klasy, jest z urzędu Wielkim Mistrzem Orderu i, jako taki, przewodniczy Kapitule.

Art. 6. Kapituła orderu Odrodzenia Polski składa się z powołanych przez Wielkiego Mistrza, z kontrasygnatą Prezydenta Ministrów, z pośród kawalerów orderu co lat 3 ośmiu członków i 4-ch zastępców.

Art. 7. Kapituła wybiera z pośród swego grona Kanclerza Orderu, który jest zarazem zastępcą Wielkiego Mistrza, jako przewodniczącego Kapituły, oraz sekretarza i skarbnika orderu.

Art. 8. Kapituła zarządza sprawami orderu, przygotowuje i przedkłada do właściwego zatwierdzenia projekty zarządzeń i ustaw w sprawach, dotyczących orderu, oraz opinjuje w sprawie wniosków o nadanie odznak orderowych.

Dla ważności uchwał Kapituły wymagana jest obecność, poza Kanclerzem, 2-ch członków Kapituły lub ich zastępców.

Przy Kapitule urzęduje kancelarja orderu pod kierownictwem Kanclerza Orderu.

Art. 9. Odznaki orderowe nadaje Naczelnik Państwa w dro-

dze osobnych dekretów, ogłaszanych w gazecie rządowej, za kontrasygnatą Prezydenta Ministrów.

Dekret o odznaczeniu orderem winien zawierać wyszczególnienie zasług, za które order zostaje nadany.

Nie może być odznaczony poseł ani członek Senatu w czasie trwania ich mandatu, z wyjątkiem pierwszych 15-tu, odznaczonych na wniosek Tymczasowej Rady Orderu (art. 18).

Art. 10. Kandydatów na kawalerów orderu przedstawia Rada Ministrów na podstawie wniosków poszczególnych ministrów, którzy składają je każdy w zakresie swojego działania.

Uchwała Rady Ministrów o przedstawieniu do odznaczenia powinna zapaść większością $^2/_3$ głosów.

Wnioski poszczególnych ministrów przed złożeniem ich Radzie Ministrów podlegają rozpatrzeniu Kapituły. Opinje Kapituły w zakresie moralnych kwalifikacyj nowych kandydatów są dla Rządu obowiązujące.

Art. 11. Naczelnikowi Państwa przysługuje prawo własnej inicjatywy przy nadawaniu odznak orderu i wówczas, kiedy z niego korzysta, wnioski jego wnosi Prezydent Ministrów.

Art. 12. Naczelnik Państwa władny jest na wniosek kapituły, w drodze dekretu, kontrasygnowanego przez Prezydenta Ministrów, ustanowić maksymalną liczbę kawalerów orderu w każdej klasie.

W czasie wojny to ograniczenie traci swoją moc.

Art. 13. Cudzoziemcy, którzy położyli zasługi dla Państwa Polskiego, mogą być zaszczyceni odznakami orderu wszystkich klas, niezależnie od norm, ustanowionych w art. 1 i 4, nie mogą być jednak członkami Kapituły.

Wnioski o odznaczeniu ich nie podlegają opinji Kapituły i są przedstawiane przez Ministra Spraw Zagranicznych w porozumieniu z właściwymi ministrami. Ministerstwo Spraw Zagranicznych prowadzi ewidencję cudzoziemskich kawalerów.

Art. 14. Odznaczony orderem winien zwrócić do Skarbu rzeczywiste koszty ozdób orderowych. Przepis ten nie dotyczy cudzoziemców.

Rada Ministrów może na wniosek Kapituły zwalniać od obowiązku zwrotu kosztów w całości lub w części także i obywateli polskich.

Wysokość kosztów nadania orderu ustanawia Rada Ministrów na wniosek Kapituły orderu.

Wszystkie wydatki na order, przewyższające wpływy za odznaki orderowe, pokrywa Skarb.

Wszelkie pisma i dokumenty w sprawach orderu »Odrodzenia Polski«, nie podlegają obowiązkowi opłaty skarbowej.

Art. 15. Przestaje być kawalerem orderu, kto na mocy wyroku sądowego pozbawiony został praw obywatelskich, lub za czyny niehonorowe na mocy zatwierdzonego przez Naczelnika Państwa orzeczenia Kapituły z listy kawalerów został skreślony.

Art. 16. Szczegóły organizacji Kapituły, zasady i porządek przedkładania wniosków o nadanie orderu, oraz przepisy, normujące sposób wręczania, otrzymania i noszenia odznak orderu — unormowane będą w statucie orderu, ustanowionym w drodze dekretu Naczelnika Państwa na wniosek Kapituły, zatwierdzony przez Radę Ministrów.

Art. 17. Natychmiast po wejściu w życie ustawy niniejszej Naczelnik Państwa zwoła Radę Tymczasową Orderu »Odrodzenia Polski«, w której skład wejdą: Marszałek Sejmu Ustawodawczego, jako przewodniczący, Prymas Rzeczypospolitej — Arcybiskup Gnieźnieńsko-Poznański, Prezydent Ministrów lub przez niego wyznaczony Minister jako przedstawiciel Rządu, Prezes Akademji Umiejętności, pierwszy Prezes Sądu Najwyższego i przedstawiciel Naczelnego Wodza Wojsk Polskich w stopniu generała.

Art. 18. Tymczasowa Rada Orderu przedstawi Naczelnikowi Państwa wniosek o zamianowanie pierwszych 15-tu kawalerów Orderu, przyczem może przedstawić nie więcej jak dwóch kawalerów do klasy I, trzech kawalerów do klasy II i tyluż do klasy III. Z pomiędzy odznaczonych na wniosek Tymczasowej Rady Orderu kawalerów — Naczelnik Państwa zaprosi Kapitułę Orderu według art. 6.

Art. 19. Wykonanie niniejszej ustawy poleca się Prezydentowi Ministrów.

Art. 20. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej uchwalenia.

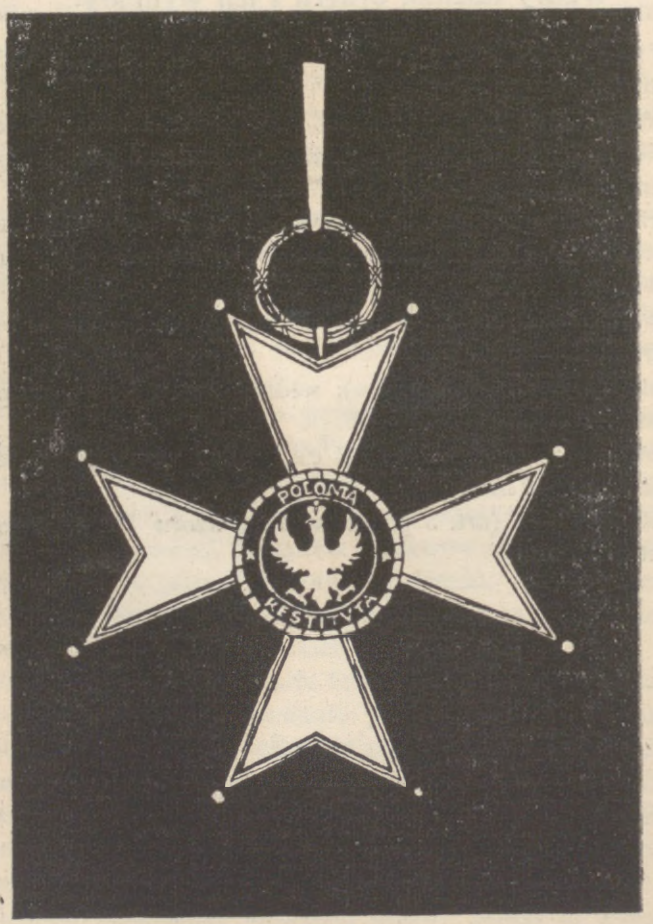
Marszałek: *Trąpczyński*, Prezydent Ministrów: *Witos*.

Załącznik
do ustawy o ustanowieniu orderu »Odrodzenia Polski.

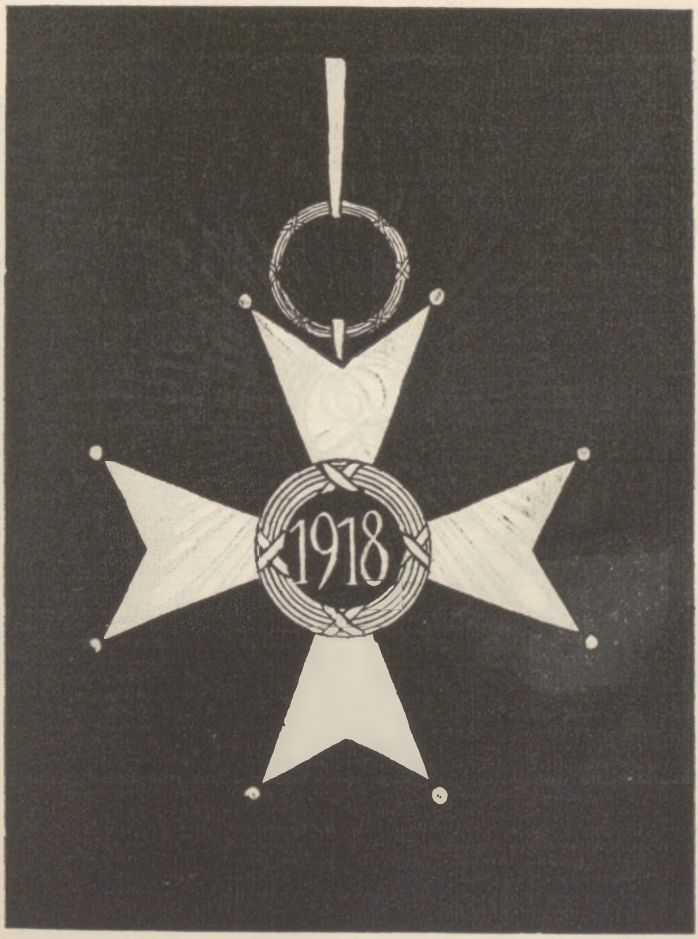
Wzory odznak orderu i ich wymiary.

a) Wielki Krzyż (art. 3 p. a) wzory Nr. 1 i Nr. 2, wielkość naturalna;
b) Krzyż klasy II i III: według wzorów Nr. 1 i Nr. 2, średniej wielkości, długość Krzyża pomiędzy końcami przeciwległych ramion 58 mm;
c) Krzyż klasy IV: według wzorów Nr. 1 i Nr. 2, krzyż mały, długość krzyża pomiędzy końcami przeciwległych ramion 50 mm;
d) gwiazda orderu (art. 3 p. a i b), wzór Nr. 3, wielkość naturalna;
e) wstęga szeroka (art. 3 p. a): według wzoru Nr. 4, szerokość wstęgi 100 mm;
f) wstęga węższa (art. 3 p. b i c): według wzoru Nr. 4, szerokość wstęgi 45 mm;
g) wstęga wąska (art. 3 p. d): według wzoru Nr. 4, szerokość wstęgi 35 mm.

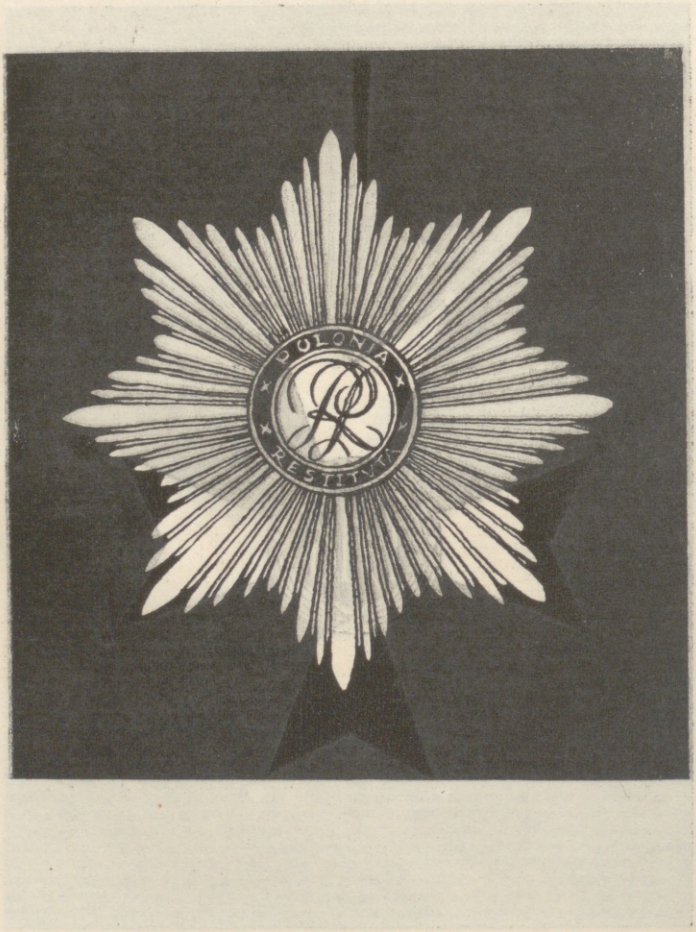
Wzór Nr. 1.

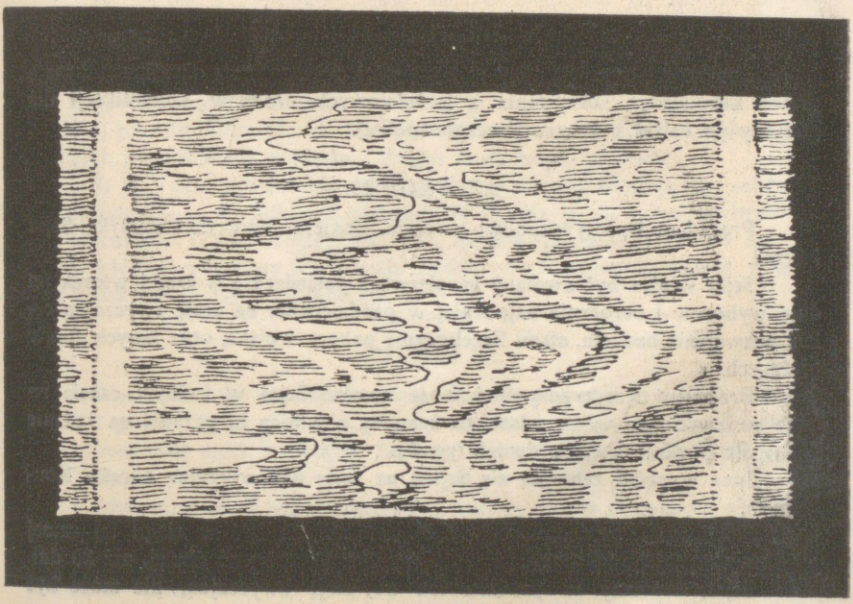
Wzór Nr. 2.

Wzór Nr. 3.

Wzór Nr. 4.

ARTYKUŁ 23.

Poseł nie może być redaktorem odpowiedzialnym.

Jeden przypadek więcej incompatibilitatis. Sankcją powinno być odebranie mandatu, jeżeli objęcie redaktorstwa nastąpiło po wyborze, a unieważnienie mandatu, jeżeli wybrano posłem obywatela, który już był redaktorem, a po wyborze redaktorstwa nie złożył.

ARTYKUŁ 24.

Posłowie otrzymują djety w wysokości, regulaminem określonej, i mają prawo bezpłatnego korzystania z państwowych środków komunikacji dla podróży po całym obszarze Rzeczypospolitej.

ARTYKUŁ 25.

Prezydent Rzeczypospolitej zwołuje, otwiera, odracza i zamyka Sejm i Senat.

Sejm winien być zwołany na pierwsze posiedzenie w trzeci wtorek po dniu wyborów i corocznie najpóźniej w październiku na sesję zwyczajną celem uchwalenia budżetu, stanu liczebnego i poboru wojska, oraz innych spraw bieżących.

Prezydent Rzeczypospolitej może zwołać Sejm w każdym czasie na sesję nadzwyczajną wedle własnego uznania, a winien to uczynić na żądanie 1/3 ogółu posłów w ciągu dwóch tygodni.

Inne wypadki zebrania się Sejmu na sesję nadzwyczajną określa Konstytucja.

Odroczenie wymaga zgody Sejmu, jeżeli ma być w ciągu tej samej sesji zwyczajnej powtórzone, lub jeżeli przerwa ma trwać dłużej, niż 30 dni.

Sejm, zwołany w październiku na sesję zwyczajną, nie może być zamknięty przed uchwaleniem budżetu.

Art. 25 odróżnia sesję zwyczajną od nadzwyczajnej, tudzież odroczenie Sejmu od zamknięcia.

Sesją z w y c z a j n ą jest ta sesja, którą:

1. Prezydent Rzp. zwołuje corocznie (najpóźniej w październiku);

2. której celem jest uchwalenie budżetu, ustalenie stanu liczebnego i poboru wojska, oraz innych spraw bieżących;

3. która nie może być zamkniętą przed uchwaleniem budżetu;

4. która może być tylko raz odroczona przez Prezydenta Rzp. i to nie na dłużej, niż na 30 dni. Gdyby odroczenie miało być powtórzone lub przerwa miała być dłuższą, niż 30 dni, to potrzeba na nie zgody Sejmu, t. j. Prezydent Rzp. bez zgody Sejmu nie może w tych przypadkach Sejmu odroczyć.

Sesja n a d z w y c z a j n a nie ma żadnego z wyżej przywiedzionych czterech znamion, a zwołuje ją:

1. Prezydent Rzp. wedle własnego uznania w każdym czasie;

2. Prezydent Rzp. na żądanie $^1/_5$ ogółu posłów. Prezydent »winien« wówczas zwołać (nie zależy to więc od jego uznania) i to w ciągu dwóch tygodni;

3. Marszałek Sejmu w przypadku art. 41 ust. 2;

4. Marszałek Sejmu w przypadku art. 42.

Odroczenie sesji różni się od jej zamknięcia tem, że:

1) w razie odroczenia Sejm po zebraniu się podejmuje pracę w tym punkcie, w którym ją w chwili odroczenia zostawił, i prowadzi ją nadal. W razie zamknięcia Sejm ponownie zebrany podejmuje pracę na nowo, nie zastaje nic na swym stole.

2) W razie odroczenia wnioski, przedłożenia etc. już wniesione są dalej przedmiotem obrad. W razie zamknięcia wszystkie niezałatwione wnioski, przedłożenia spadają i trzeba je na nowo wnieść.

3) W razie odroczenia komisje już wybrane fungują po zebraniu się Sejmu dalej, w razie zaś zamknięcia trzeba je na nowo wybrać. Co do Marszałka i jego zastępców jest osobne postanowienie w art. 28, wedle którego mandaty ich trwają nawet po rozwiązaniu Sejmu, a więc tem bardziej po jego zamknięciu.

ARTYKUŁ 26.

Sejm może się rozwiązać mocą własnej uchwały, powziętej większością 2/3 głosów, przy obecności połowy ustawowej liczby posłów. Prezydent Rzeczypospolitej może rozwiązać Sejm za zgodą 3/5 ustawowej liczby członków Senatu.

Równocześnie w obu wypadkach z samego prawa rozwiązuje się Senat.

Wybory odbędą się w ciągu 90 dni od dnia rozwiązania; termin ich będzie oznaczony bądź w uchwale Sejmu, bądź w orędziu Prezydenta o rozwiązaniu Sejmu.

Omówiliśmy już w uwagach wstępnych polityczne znaczenie tego artykułu. Odmówienie Prezydentowi Rzp. prawa rozwiązania Sejmu (uczynienie rozwiązania zależnem od Senatu jest w gruncie rzeczy odmówieniem), pozbawia państwo koniecznego punktu stałego. Przenosi się on wówczas do Sejmu, t. j. do jego większości, a ta jest iluzją. W chwilach niebezpieczeństwa zewnętrznego lub w chwilach szczególnie ostrej walki wewnętrznej, wszczętej przez taki lub inny radykalizm, większość może spełnić swe zadanie, ale, jak każde napięcie, nie jest to długotrwałe. Jest przeto obawa, że wśród ścierania się stronnictw, a z braku owego koniecznego punktu stałego, państwo popadnie w stan chronicznego przesilenia. Byłoby to tem bardziej niepokojącem, że jesteśmy w epoce budowy i że nie mamy nagromadzonych rezerw na żadnem polu. Należy powtórzyć, że szkodliwem jest bezkrytyczne naśladownictwo obcych wzorów. Krytyka wykazałaby, że gdzieindziej wady ustroju parlamentarnego, przeprowadzonego do ostatniej kon-

sekwencji, są rekompenzowane czem innem (wyrobieniem politycznem, dobrą administracją, nagromadzonem bogactwem, zdrową walutą, rozwiniętemi stosunkami gospodarczemi wewnętrznemi i zewnętrznemi i t. p.), a tych rekompenzat właśnie u nas brak. Art. 26 jest wskutek tego osłabieniem władzy Prezydenta Rzp., a wskutek tego osłabieniem państwa.

ARTYKUŁ 27.

Posłowie wykonywają swe prawa i obowiązki poselskie osobiście.

ARTYKUŁ 28.

Sejm wybiera ze swego grona Marszałka i jego zastępców, sekretarzy i komisje.

Mandaty Marszałka i jego zastępców trwają po rozwiązaniu Sejmu aż do ukonstytuowania się nowego Sejmu.

ARTYKUŁ 29.

Sposób i porządek obrad sejmowych, rodzaj i ilość komisyj, liczbę wicemarszałków i sekretarzy, prawa i obowiązki Marszałka — określa regulamin sejmowy.

Marszałek mianuje urzędników sejmowych, za których działania odpowiada przed Sejmem.

Regulamin może przyjść do skutku w formie ustawy lub też obok ustawy może być jeszcze regulamin w formie uchwały. I w jednym i drugim przypadku regulamin musi się obracać w ramach Konstytucji. Co może wejść do regulaminu polegającego tylko na uchwale, zależy w systemie równorzędności obu Izb od tego, co Izby pragną autonomicznie urządzić i autonomicznie ewentualnie zmienić. W systemie nierównorzędności dwóch Izb, który wprowadziła Konstytucja z 17 marca, do regulaminu, polegającego tylko na uchwale, wchodzą postanowienia nie wedle powyższego kryterjum, wobec bowiem »doradczego« tylko charakteru Senatu uchwala mu właściwie regulamin Sejm.

Senat może więc autonomicznie uchwalić tylko te postanowienia, które się tyczą utrzymania porządku wewnątrz Izby, a wszystko, co jest w związku z działalnością ustawodawczą, może być wprowadzonem tylko przez Sejm.

ARTYKUŁ 30.

Posiedzenia Sejmu są jawne. Na wniosek Marszałka, przedstawiciela Rządu lub 30 posłów może Sejm uchwalić tajność posiedzenia.

Jawność rozumieć należy w ten sposób, że na posiedzeniach Sejmu mogą być obecne na galerji osoby, nie wchodzące w skład Sejmu, tudzież że obrady Sejmu są publikowane.

ARTYKUŁ 31.

Nikt nie może być pociągnięty do odpowiedzialności za zgodne z prawdą sprawozdanie z jawnego posiedzenia Sejmu i komisji sejmowej.

Artykuł ten odpowiada artykułowi 5 ustawy z 8 kwietnia 1919, poz. 263, nr. 31 d. u., o nietykalności poselskiej (podanej w zeszycie I, str. 79). Różnica jest ta, że ustawa z r. 1919 mówi wyraźnie także o przedruku z urzędowego stenograficznego protokółu i postanawia, że sprawozdania i przedruki nie ulegają konfiskacie i wolne są od cenzury. Sądzę, że te dodatki ustawy z r. 1919 nie są niezbędne i że mieszczą się w krótszem postanowieniu Konstytucji.

ARTYKUŁ 32.

Do prawomocności uchwał potrzebna jest zwykła większość głosów przy obecności przynajmniej 1/3 ogółu ustawowej liczby posłów, o ile inne przepisy Konstytucji nie zawierają odmiennych postanowień.

Uchwały Sejmu zapadają kwalifikowaną większością w następujących przypadkach:

1) w przypadku art. 35, wedle którego do odrzucenia zmian poczynionych przez Senat w projekcie ustawy potrzeba $^{11}/_{20}$ głosujących;

2) w przypadku art. 42, wedle którego uznanie urzędu Prezydenta Rzp. za opróżniony zapada większością $^{3}/_{5}$ głosów w obecności połowy ustawowej liczby posłów;

3) takiej samej większości potrzeba, gdy idzie o pociągnięcie Prezydenta Rzp. do odpowiedzialności za zdradę kraju, pogwałcenie Konstytucji i przestępstwa karne;

4) takiej samej większości potrzeba do postawienia ministra w stan oskarżenia, p. art. 59;

5) wedle art. 125 ust. 1, zmiana Konstytucji może być uchwalona tylko w obecności conajmniej połowy ustawowej liczby posłów większością $^{2}/_{3}$ głosów, wreszcie

6) wedle ustępu trzeciego art. 125, drugi Sejm może dokonać rewizji Konstytucji własną uchwałą, powziętą większością $^{3}/_{5}$ przy obecności conajmniej połowy ustawowej liczby posłów.

ARTYKUŁ 33.

Posłowie mają prawo zwracać się z interpelacjami do Rządu bądź do poszczególnych ministrów w sposób, regulaminem przepisany. Minister ma obowiązek udzielić odpowiedzi ustnie lub pisemnie w terminie nie dłuższym, niż 6 tygodni, albo w umotywowanem oświadczeniu usprawiedliwić brak rzeczowej odpowiedzi. Na żądanie interpelantów odpowiedź musi być Sejmowi zakomunikowana. Sejm może odpowiedź Rządu uczynić przedmiotem dyskusji i uchwały.

Sejm wykonywa kontrolę nad całą działalnością Rządu:

1) przez uchwalenie rezolucyj;

2) przez interpelacje, o których mówi właśnie art. 33;

3) przez wgląd w akta rządowe, żądanie wyjaśnień i tworzenie komisyj wedle art. 33;

4) przez pociąganie ministrów do parlamentarnej odpowiedzialności wedle art. 58;

5) przez postawienie ministra w stan oskarżenia wedle art. 59;

6) przez uznanie urzędu Prezydenta Rzp. za opróżniony, jeżeli przez trzy miesiące nie sprawuje urzędu, wedle art. 42;

7) przez tworzenie Trybunału Stanu wedle art. 64;

8) przez kontrolę nad długami państwa wedle art. 8, wreszcie

9) przez pociąganie do odpowiedzialności Prezesa Najw. Izby Kontroli i usuwanie jej członków wedle art. 9.

ARTYKUŁ 34.

Sejm może wyłaniać i naznaczać dla zbadania poszczególnych spraw nadzwyczajne komisje z prawem przesłuchiwania stron interesowanych oraz wzywania świadków i rzeczoznawców. Zakres działania i uprawnień tych komisyj uchwala Sejm.

Jest to jeden z środków wykonywania kontroli przez Sejm, patrz uwagę przy poprzednim artykule. Podkreślić należy wyraz »zbadania« w pierwszem zdaniu art. 34, nie można też mieć wątpliwości, że »zakres działania i uprawnień tych komisyj«, o których mówi drugie zdanie art. 34, może być określony przez Sejm tylko w granicach owego »zbadania«. Inaczej mielibyśmy do czynienia z pomięszaniem władz, których rozdział przyjął art. 2 Konstytucji, jako podstawę.

ARTYKUŁ 35.

Każdy projekt ustawy, przez Sejm uchwalony, będzie przekazany Senatowi do rozpatrzenia. Jeżeli Senat nie podniesie w ciągu 30 dni od dnia doręczenia mu uchwalonego projektu ustawy żadnych przeciwko niemu zarzutów — Prezydent Rzeczypospolitej zarządzi ogłoszenie ustawy. Na wniosek Senatu Prezydent Rzeczypospolitej może zarządzić ogłoszenie ustawy przed upływem 30 dni.

Jeżeli Senat postanowi projekt, uchwalony przez Sejm, zmienić lub odrzucić, powinien zapowiedzieć to Sejmowi w ciągu powyższych 30 dni, a najdalej w ciągu następnych dni 30 zwrócić Sejmowi z proponowanemi zmianami.

Jeżeli Sejm zmiany, przez Senat proponowane, uchwali zwykłą większością, albo odrzuci większością 11/20 głosujących — Prezydent Rzeczypospolitej zarządzi ogłoszenie ustawy w brzmieniu, ustalonem ponowną uchwałą Sejmu.

Wedle Konstytucji z 17 marca Sejm nie jest równorzędnym z Senatem, nie można też mówić, że legislatywa spoczywa w ręku Sejmu, składającego się z dwóch izb, t. j. z Izby posłów i Senatu, ale trzeba mówić, jak to czyni art. 2, że organami władzy ustawodawczej są Sejm i Senat. Rola Senatu polega na tem, że Sejm przekazuje mu do »rozpatrzenia« projekty ustaw, które mogą stać się ustawami, chociaż to »rozpatrzenie« Senatu wypadnie dla projektu ujemnie. W szczególności projekt ustawy staje się ustawą:

1) jeżeli Senat wyraźnie oświadczy na niego swą zgodę;

2) jeżeli w ciągu 30 dni od otrzymania projektu Senat nie oświadczy, że podnosi przeciwko projektowi zarzuty;

3) jeżeli w tym terminie Senat złoży oświadczenie, że podnosi zarzuty, ale w ciągu następnych 30 dni nie prześle Sejmowi proponowanych przez siebie zmian;

4) jeżeli Sejm proponowane przez Senat zmiany przyjmie;

5) jeżeli Sejm proponowane przez Senat zmiany odrzuci większością $^{11}/_{20}$ głosujących.

Art. 35 mówi, że Sejm przesyła Senatowi tylko »projekty ustaw«, we wszystkich przeto sprawach, których się nie załatwia w formie ustaw, Senat nie współdziała:

1) nie współdziała przy załatwianiu zamknięć rachunkowych (art. 7);

2) nie wobec Senatu odpowiedzialnym jest Prezes Najw. Izby Kontroli i nie Senat usuwa jej członków (art. 9), czy i o ile zaś Senat może wykonywać kontrolę, zobaczymy niżej;

3) Senatowi nie służy prawo inicjatywy, art. 10;

4) Senat nie może żądać zwołania go na nadzwyczajną sesję, art. 25;

5) Senat nie może się sam rozwiązać;

6) Senat nie może wyznaczać komisyj nadzwyczajnych z uprawnieniami z art. 34;

7) jeżeli Prezydent Rzp. przez trzy miesiące nie sprawuje urzędu, wówczas Sejm tylko sam, bez Senatu, uznaje urząd Prezydenta Rzp. za opróżniony (art. 42);

8) ministrowie są odpowiedzialni przed Sejmem, nie Senatem, art. 43, 46, 58;

9) tylko Sejmowi, nie Senatowi, podaje Prezydent Rzp. do wiadomości umowy zawarte z innemi państwami, art. 49, ust. 1 (w ustępie drugim jest mowa o ratyfikacji, której formą jest ustawa, a więc tutaj Senat współdziała);

10) Senat nie jest dopuszczony do głosu przy wypowiadaniu wojny i przy rozstrzyganiu kwestji, czy pokój ma być przez Prezydenta Rzp. zawarty, art. 50 (co innego ratyfikacja już zawartego przez Prezydenta pokoju, bo ta przychodzi do skutku w formie ustawy);

11) tylko przed Sejmem, a nie przed Senatem, odpowiada Prezy-

dent Rzeczypospolitej za zdradę kraju, pogwałcenie Konstytucji, lub przestępstwa karne, artykuł 51;

12) bez Senatu drugi Sejm, zebrany na podstawie Konstytucji, może dokonać rewizji ustawy konstytucyjnej, artykuł 125, ust. 3;

13) Senat nie ma prawa stawiać wniosku o zmianę Konstytucji, artykuł 125, ust. 2;

14) do Sejmu, a nie do Senatu należy zatwierdzenie stanu wyjątkowego, artykuł 124.

Wobec powyższego stanu rzeczy, Senat ma następujące atrybucje:

1) »Rozpatruje« projekty ustaw przekazane mu przez Sejm wedle art. 35;

2) oświadcza zgodę swoją, jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej pragnie rozwiązać Sejm, art. 26. Potrzeba wówczas większości $^3/_5$ ustawowej liczby członków Senatu;

3) Senat wybiera czterech członków do Trybunału stanu, art. 64;

4) Senat w połączeniu ze Sejmem stanowi Zgromadzenie Narodowe, które:

a) wybiera Prezydenta Rzeczypospolitej, art. 39;

b) odbiera od Prezydenta Rzeczypospolitej przysięgę, art. 54;

c) dokonywa perjodycznej rewizji Konstytucji co lat 25, art. 125, ust. 4;

5) Senat sprawdza ważność wyborów niezaprotestowanych, artykuł 37 i 19;

6) Senat ma prawo interpelowania Rządu, artykuł, 37 i 33. Gdy nie może być odmówionem Senatowi prawo uchwalania rezolucyj, przeto przez rezolucje i interpelacje może Senat wykształcić i rozwinąć swoje prawo kontroli działalności Rządu. Wprawdzie Senat nie posiada żadnej ze sankcyj, któremi rozporządza Sejm, w szczególności nie może pociągać ministrów do odpowiedzialności, to jednak przez dyskusję przy rezolucjach i interpelacjach może oddziaływać na opinję publiczną, a przez to wpływać na Rząd.

S t a n o w i s k o p r a w n e senatorów przedstawia się w porównaniu ze stanowiskiem posłów w następujący sposób:

1) tak senatorowie, jak i posłowie, są przedstawicielami całego narodu i nie są krępowani przez mandat impératif, art. 20 i 37;

2) tak posłowie, jak senatorowie, są uprawnieni i obowiązani do wykonywania swych praw i obowiązków poselskich, względnie senatorskich osobiście, art. 27 i 37;

3) tak posłowie, jak senatorowie, otrzymują djety i korzystają bezpłatnie z komunikacji państwowej, art. 24 i 37;

4) mandat posłów i senatorów gaśnie w jednakowy sposób, a mianowicie:

a) przez złożenie mandatu;

b) przez wybór posła senatorem, względnie senatora posłem, ustęp 3 art. 36;

c) przez śmierć;

d) przez upływ kadencji, który to przypadek nie jest unormowany w Konstytucji, mającej na myśli tylko anormalne przypadki rozwiązania. Przypadek skończenia się Sejmu, za którym idzie Senat (art. 36 ust. 2), może jednak być unormowanym w regulaminie, który nie może przekraczać Konstytucji, ale zakończenie się Sejmu i Senatu przez upływ kadencji jest oczywiście zgodne z Konstytucją;

e) przez rozwiązanie Sejmu, za którym idzie Senat (art. 26, ust. 2). Charakterystycznem jest, że Senat ani sam nie może się rozwiązać, ani nie może być rozwiązany sam, bez Sejmu, przez Prezydenta Rzp., dzieli tylko zawsze losy Sejmu;

f) w razie unieważnienia wyboru (art. 19, 37), nie można mówić o utracie mandatu, bo wedle konstrukcji prawniczej w razie unieważnienia rzekomy poseł nie miał nigdy mandatu. Politycznie jednak efekt jest ten, że rzekomy poseł musi Sejm opuścić, w którym dotychczas brał udział;

g) w razie utraty biernego prawa wyboru, Sejm, względnie Senat orzeka utratę mandatu. Przypadek ten, nie unormowany w Konstytucji (co do Sejmu art. 13, 14, 15, co do Senatu art. 36, 14, 15, 37, z art. 12 zaś warunek »używa w pełni praw cywilnych«), może wejść do regulaminu;

h) w razie zajścia faktu lub stanu, który się nie da połączyć z mandatem poselskim, ustawa o incompatibilitas powinna postanowić, że Sejm względnie Senat orzekają utratę mandatu (art. 22, 23, 37);

i) w razie powołania do służby państwowej poseł i senator traci mandat poselski wedle art. 17 i 37;

k) w razie niezłożenia ślubowania senator i poseł winni tracić mandat, co powinno być w regulaminie, art. 20, 37;

l) regulamin powinien zawierać postanowienia, że poseł, względnie senator traci mandat z powodu niewypełniania obowiązków, a mianowicie w dwóch przypadkach:

α) poseł po wyborze nie zjawia się w Sejmie, względnie w Senacie i

β) bez urlopu, mimo wezwania, nie bierze udziału w Sejmie, względnie Senacie. Utrata mandatu w tych dwóch przypadkach jest uzasadniona w Konstytucji i dlatego może wejść do regulaminu, ale innych przypadków utraty mandatu oprócz jeszcze wymienionego pod k) — regulamin ustanawiać nie może;

5) tak posłowie, jak senatorowie, jeżeli są urzędnikami, otrzymują urlop na czas kadencji, art. 16, 37;

6) tak posłowie, jak senatorowie, są nietykalni, art. 21, 37.

ARTYKUŁ 36.

Senat składa się z członków, wybranych przez poszczególne województwa w głosowaniu powszechnem, tajnem, bezpośredniem, równem i stosunkowem. Każde województwo stanowi jeden okrąg wyborczy, przyczem

w stosunku do liczby mandatów sejmowych na ilość mieszkańców liczba mandatów do Senatu wynosi 1/4 część. Prawo wybierania do Senatu ma każdy wyborca do Sejmu, który w dniu ogłoszenia wyborów ukończył lat 30 i w dniu tym zamieszkuje w okręgu wyborczym przynajmniej od roku; nie tracą jednak prawa wyborczego świeżo osiedli koloniści, którzy opuścili poprzednie miejsce zamieszkania, korzystając z reformy rolnej; również nie tracą tego prawa robotnicy, którzy zmienili miejsce pobytu wskutek zmiany miejsca pracy, oraz urzędnicy państwowi, przeniesieni służbowo. Prawo wybieralności ma każdy obywatel, posiadający prawo wybierania do Senatu, nie wyłączając wojskowych w służbie czynnej, o ile z dniem ogłoszenia wyborów ukończył lat 40.

Kadencja Senatu rozpoczyna się i kończy z kadencją Sejmową.

Nikt nie może być jednocześnie członkiem Sejmu i Senatu.

Patrz objaśnienie do art. 12, 13, 14, 15, 16, 17 i 35.

ARTYKUŁ 37.

Postanowienia artykułów 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 32 i 33 stosują się odpowiednio także do Senatu, względnie jego członków.

Patrz objaśnienie do art. 35.

ARTYKUŁ 38.

Żadna ustawa nie może stać w sprzeczności z niniejszą Konstytucją, ani naruszać jej postanowień.

Art. 38 ma na myśli sprzeczność, która mieści się implicite w jakiejś ustawie, a nie jest wyraźną. Gdyby np. uchwaloną została ustawa, którąby wykluczała akatolików od służby sędziowskiej, to mieściłaby ona w sobie sprzeczność z art. 111 Konstytucji i mogłaby przyjść do skutku tylko w tej drodze, w jakiej dokonywa się zmiany Konstytucji, a więc tylko w drodze przepisanej art. 125 ust. 1 i 2.

ROZDZIAŁ III.

WŁADZA WYKONAWCZA.

ARTYKUŁ 39.

Prezydenta Rzeczypospolitej wybierają na lat siedm bezwzględną większością głosów Sejm i Senat, połączone w Zgromadzenie Narodowe. Zgromadzenie Narodowe zwołuje Prezydent Rzeczypospolitej w ostatnim kwartale siedmiolecia swego urzędowania.

Jeżeli zwołanie nie nastąpi na 30 dni przed upływem siedmiolecia, Sejm i Senat łączą się z samego prawa w Zgromadzenie Narodowe na zaproszenie Marszałka Sejmu i pod jego przewodnictwem.

Stanowisko prawne Prezydenta Rzp. unormowane jest w artykule 51, wedle którego ani parlamentarnie, ani cywilnie nie jest odpowiedzialny, a tylko za zdradę kraju, pogwałcenie Konstytucji lub przestępstwa może być pociągniętym do odpowiedzialności przez Sejm, a sądzonym jest przez Trybunał Stanu. Mimo to jednak sposób wyboru przez Zgromadzenie Narodowe osłabia jego stanowisko, bo czyni go zależnym od Sejmu. Sprawa staje się np. aktualną, gdy Prezydent podaje w myśl art. 49 do wiadomości Sejmu zawarte przez siebie umowy z innemi państwami. Jeżeli Sejm nie przyjmie do wiadomości podanych mu umów, stanowisko Prezydenta Rzp. jest nie do utrzymania. Charakterystycznem jest to, że Sejm może w przypadku art. 42 złożyć Prezydenta Rzp. z urzędu, gdy »przez trzy miesiące nie pełni urzędu«. Wreszcie osłabieniem stanowiska Prezydenta Rzp. jest, że nie może rozwiązać Sejmu, jak tylko za zgodą kwalifikowanej większości Senatu. Rezultat jest ten, że Sejm ma środki pozbycia się Prezydenta, a Prezydent (z wyjątkiem nieprawdopodobnego przypadku zgody Senatu), nie ma możności rozwiązania Sejmu. Ponieważ »Sejm« znaczy »większość« sejmowa, a utworzenie możliwie trwałej większości jest iluzją, przeto w naszym ustroju państwowym brakuje stałego punktu, nieodzownego dla każdego

rządu, który ma być możliwie objektywnym (to zn.: niepartyjnym) i trwać przez możliwie długi czas. Uczynienie Prezydenta Rzp. zależnym od większości sejmowej pozbawić go może pierwszego z tych warunków (t. j. objektywności), lub też zmusi go do ustąpienia, co sprzeczne będzie z drugim warunkiem, t. j. wywoływać będzie przesilenia. Gdyby Prezydent mógł Sejm rozwiązać, zaapelować do Narodu, spełnienie powyższych dwóch warunków (t. j. możliwej objektywności i możliwej trwałości) stałoby się prawdopodobniejsze. Niestety, prawa tego Prezydent Rzeczypospolitej w Konstytucji z 17 marca nie ma. Gdybyśmy jednak nawet zrezygnowali z owej możliwej objektywności, którą miałoby zapewniać uniezależnienie Prezydenta od większości Sejmu i Senatu, t. j. gdybyśmy się nawet pogodzili z tem, że Prezydent jest mężem zaufania większości, — to obawiam się, że oddajemy się iluzji, iż taka możliwie trwała większość u nas powstanie. Konstytucji nie pisze się dla stosunków wydedukowanych rozumowo, ale dla stosunków realnych. Te zaś wykazują, że wprawdzie przeważająca większość ludności jest rolniczą, ale że nie jest jednolitą. O jednolitości będzie można mówić dopiero po przeprowadzonej racjonalnie reformie agrarnej we wszystkich ziemiach polskich. Ale na to potrzeba dwóch rzeczy: racjonalnego, jakeśmy powiedzieli, przeprowadzenia tej reformy, i pieniędzy. Obydwóch warunków nie spełnimy z dnia na dzień, a Konstytucja, niejako uświęcająca płynność władzy, nie zbliża nas do realizacji tych warunków. Z tych powodów Konstytucja, przynajmniej na najbliższe czasy, powinna była główną wagę położyć na wynalezienie i utwierdzenie owego punktu stałego, o którym mówimy, tudzież na rozwinięcie i dokładne ukształtowanie systemu kontroli. Tymczasem stało się inaczej. Punktem stałym jest większość sejmowa, która się będzie zmieniać, a system kontroli jest spaczony przez wyznaczenie Senatowi roli tylko »rozpatrującego«, a nie równorzędnego czynnika.

A t r y b u c j e Prezydenta są następujące:

1) Prezydent Rzeczypospolitej zwołuje, otwiera, odracza i zamyka Sejm i Senat, art. 25. W tej atrybucji ograniczonym jest:

a) co do sesji zwyczajnej tem, że zwołać ją musi w pewnym oznaczonym czasie (art. 25, ustęp 2), że może ją tylko raz odroczyć i to na krócej, niż na 30 dni (art. 25, ust. 5), wreszcie, że nie może jej zamknąć przed uchwaleniem budżetu (art. 25, ust. 6);

b) co do sesji nadzwyczajnej, gdy jej nie zwołuje wedle własnego uznania, ale na żądanie $^1/_3$ ogółu posłów, ograniczony jest tem, że musi zwołać w ciągu dwóch tygodni.

2) Prezydent Rzeczypospolitej może rozwiązać Sejm, ale ograniczony jest przez to, że potrzebną jest na to zgoda $^3/_5$ ustawowej liczby członków Senatu (art. 26, ust. 1).

3) Prezydent rozpisuje wybory, ale ograniczony jest przez to, że uczynić to musi w pewnym terminie (art. 26, ust. 3).

4) Prezydent ogłasza ustawy wedle postanowień artykułu 35, ale

ograniczony jest tem, że ustawy te podpisują także odpowiedni ministrowie (art. 44).

5) Prezydent zwołuje Zgromadzenie Narodowe celem wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej, ale ograniczony jest tem, że uczynić to musi w pewnym terminie (art. 39, ust. 1), a niedotrzymanie terminu opatrzone jest sankcją określoną w art. 39, ust. 2.

6) Prezydent Rzeczypospolitej sprawuje władzę wykonawczą, ale ograniczony jest tem, że czyni to przez ministrów, którzy odpowiadają przed Sejmem (art. 43, ust. 1).

7) Prezydent nominuje urzędników swojej kancelarji cywilnej, ale ograniczony jest tem, że te nominacje kontrasygnuje Prezes Rady Ministrów, który też za ich działalność jest odpowiedzialny przed Sejmem (art. 43, ust. 3). Przy nominacji urzędników kancelarji wojskowej obowiązuje art. 45, wedle którego Urzędy Wojskowe, zastrzeżone w ustawach, obsadza Prezydent na wniosek Rady Ministrów.

8) Prezydent Rzeczypospolitej ma prawo wydawać rozporządzenia w granicach określonych w artykule 3, ust. 5 i artykule 44, ust. 2, tudzież w granicach wynikających z tego, że akt rządowy Prezydenta Rzeczypospolitej wymaga dla swej ważności podpisu Prezesa Rady Ministrów i właściwego Ministra, którzy przez podpisanie aktu biorą zań odpowiedzialność (art. 44, ust. 4) w zakresie oznaczonym w artykułach 56 i 57.

9) Prezydent Rzeczypospolitej mianuje i odwołuje Prezesa Rady Ministrów, ale ograniczony jest tutaj odpowiedzialnością tego Prezesa przed Sejmem (art. 56), nie może więc mianować Prezesem nikogo, ktoby nie miał za sobą większości sejmowej. Prezydent Rzeczypospolitej mianuje i odwołuje Ministrów, ale ograniczony jest tem, że czyni to na wniosek Prezesa Rady Ministrów. Prezydent Rzeczypospolitej obsadza urzędy cywilne i wojskowe, zastrzeżone w ustawach, ale ograniczony jest tem, że czyni to na wniosek Rady Ministrów (art. 45).

10) Prezydent jest najwyższym zwierzchnikiem sił zbrojnych państwa, ale ograniczony jest podwójnie, najpierw przez to, że nie może sprawować naczelnego dowództwa w czasie wojny, a powtóre przez to, że za wszelkie sprawy kierownictwa wojskowego odpowiada przed Sejmem Minister Spraw Wojskowych (art. 46) i tutaj więc decyduje większość sejmowa, a niepokojącem jest to, iż z pod odpowiedzialności przed Sejmem nie wyjęto żadnego działu kierownictwa wojskowego, a przeciwnie poddano jej wszelkie jego sprawy.

11) Prezydent ma wedle art. 47 prawo darowania i łagodzenia kary, oraz darowania skutków zasądzenia karno-sądowego, ale ograniczony jest potrójnie:

a) może to uczynić tylko w poszczególnych wypadkach;

b) nie może tego prawa zastosować do Ministrów, zasądzonych na skutek postawienia ich w stan oskarżenia przez Sejm (a więc może zastosować na skutek zasądzenia przez sądy zwyczajne);

c) każdy akt stosujący to prawo musi wedle art. 44 być podpisany przez Prezesa Rady Ministrów i właściwego Ministra.

12) Prezydent Rzeczypospolitej reprezentuje państwo na zewnątrz, przyjmuje przedstawicieli dyplomatycznych państw obcych i wysyła przedstawicieli dyplomatycznych państwa polskiego do państw obcych (art. 48), ale ograniczony jest tem, że wedle art. 44, każdy jego akt rządowy wymaga dla swej ważności podpisu Prezesa Rady Ministrów i właściwego Ministra.

13) Prezydent Rzeczypospolitej zawiera wedle art. 49 umowy z innemi państwami, ale ograniczony jest potrójnie:

a) najpierw przez to, że umowy te, jak każdy akt rządowy Prezydenta, muszą wedle art. 44 mieć podpis Prezesa Rady Ministrów i właściwego Ministra, że przeto tą drogą mogą się już dostać przed forum Sejmu i to z tą sankcją, jaką jest odpowiedzialność podpisujących Ministrów przed Sejmem;

b) wedle art. 49, ust. 1, Prezydent Rzeczypospolitej winien sam zawarte przez siebie z innemi państwami umowy podać do wiadomości Sejmu. Otwiera to pole do pośredniego pociągnięcia Prezydenta do odpowiedzialności, bo chociaż Prezydent wedle artykułu 51 nie jest za czynności urzędowe odpowiedzialny parlamentarnie, to jednak nieprzyjęcie przez Sejm do wiadomości zawartej przez niego umowy nie może nie pociągnąć za sobą skutków;

c) materjalnie ograniczony jest Prezydent przy zawieraniu umów z obcemi państwami przez to, że wymienione w ustępie drugim art. 49 rodzaje umów wymagają zgody Sejmu.

14) Prezydent wypowiada wojnę i zawiera pokój, ale ograniczony jest przez to, że potrzebna jest do tego nietylko zgoda Sejmu, ale uprzednia zgoda, którego to ostatniego warunku umowy wymienione w artykule 49, ustęp 2 nie zawierają.

15) Prezydent otrzymuje uposażenie według przepisów osobnej ustawy.

16) Wedle art. 76, Prezydent mianuje sędziów, jednak z ograniczeniem oznaczonem w art. 45.

17) Prezydent Rzeczypospolitej udziela zezwolenia na zawieszenie praw obywatelskich, które zarządza Rada Ministrów. Ograniczenia tego zarządzenia zawiera artykuł 124.

Z powyższego zestawienia widać, jak bardzo ograniczonym jest Prezydent Rzeczypospolitej. Można powiedzieć, że oprócz uposażenia, które podejmuje bez podpisu Prezesa Ministrów, żaden jego krok nie jest pozostawiony bez kontroli Sejmu, a raczej większości sejmowej. Godząc się na tę kontrolę, zapytać musimy, jak nawzajem kontrolowany jest Sejm. I tutaj urywa się ta kontrola, z jednej bowiem strony Senat nie ma równorzędnej ze Sejmem roli, z drugiej zaś strony Prezydent Rzeczypospolitej w gruncie rzeczy nie może rozwiązać Sejmu. Ale gdybyśmy się i na to zgodzili, że punktem stałym w państwowym ustroju

Polski jest Sejm, a raczej większość sejmowa, to musielibyśmy odpowiedzieć na pytanie, czy taka możliwie trwała i zdolna do pokonania silnej, w znacznej części odśrodkowej, opozycji większość powstanie? Uważamy to za iluzję na znaczniejszy okres czasu. Obawy wzrastają, gdy się zważy, że w przyszłym Sejmie będzie pewna liczba posłów innych narodowości, a dotychczas opinja publiczna co do politycznego współżycia naszego z innemi narodami nie jest ani wyrobiona ani ustalona. Niedomagania przeto zasadnicze Konstytucji z 17 marca, dadzą się streścić w trzech głównych punktach: 1) wybór Prezydenta Rzeczypospolitej przez Sejm i Senat, a więc jego zależność od tych organów; 2) nierównorzędność Senatu, a więc brak kontroli Sejmu; 3) uczynienie prawa Prezydenta Rzeczypospolitej rozwiązania Sejmu zawisłem od prawie nieprawdopodobnej zgody Senatu, a więc chroniczne przesilenia Rządu.

ARTYKUŁ 40.

Jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej nie może sprawować urzędu, oraz w razie opróżnienia urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej wskutek śmierci, zrzeczenia się lub innej przyczyny — zastępuje go Marszałek Sejmu.

ARTYKUŁ 41.

W razie opróżnienia urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej Sejm i Senat łączą się natychmiast na zaproszenie Marszałka Sejmu i pod jego przewodnictwem z samego prawa w Zgromadzenie Narodowe celem wyboru Prezydenta.

Gdyby Sejm był rozwiązany w chwili, gdy urząd Prezydenta Rzeczypospolitej jest opróżniony, Marszałek Sejmu zarządzi niezwłocznie nowe wybory do Sejmu i Senatu.

ARTYKUŁ 42.

Jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej przez trzy miesiące nie sprawuje urzędu, Marszałek zwoła niezwłocznie Sejm i podda jego uchwale, czy urząd Prezydenta Rzeczypospolitej należy uznać za opróżniony.

Uchwała, uznająca urząd za opróżniony, zapada większością 3/5 głosów przy obecności przynajmniej połowy ustawowej, to jest ordynacją wyborczą ustalonej, liczby posłów.

Trzy powyższe artykuły zawierają postanowienia o zgaśnięciu urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej. Normalny przypadek, t. j. zgaśnięcie przez upływ jego kadencji, unormowany jest w artykule 39, następne trzy zaś artykuły mówią o przypadkach wyjątkowych. Konstytucja przewiduje cztery takie wyjątkowe przypadki:

1) Prezydent Rzeczypospolitej nie może sprawować urzędu;

2) urząd Prezydenta Rzeczypospolitej jest opróżniony wskutek śmierci, zrzeczenia się lub innej przyczyny;

3) Prezydent Rzeczypospolitej przez trzy miesiące nie sprawuje urzędu;

4) Prezydent Rzeczypospolitej jest zawieszony w urzędowaniu wskutek postawienia go w stan oskarżenia przed Trybunałem Stanu (art. 51).

Interpretacja powyższych postanowień jest utrudnioną, jakkolwiek ścisłość byłaby tutaj pożądaną. Jako pierwszy przypadek wymienia artykuł 40 ewentualność, że Prezydent Rzeczypospolitej »nie może« sprawować urzędu, jako drugi przypadek wymienia artykuł 40 obok śmierci i zrzeczenia się »inną przyczynę«, wreszcie jako trzeci przypadek wymienia artykuł 42 ewentualność, że Prezydent Rzeczypospolitej przez trzy miesiące »nie sprawuje« urzędu. Jaka jest różnica między temi trzema przypadkami. Sprawa jest ważna, bo tylko w trzecim przypadku wymaganą jest uchwała Sejmu, uznająca urząd za opróżniony. Rozumiemy, że w razie śmierci i zrzeczenia się takiej uchwały nie potrzeba, ale któż orzeka, że Prezydent Rzeczypospolitej »nie może« sprawować urzędu lub że zachodzi »inna przyczyna«? Gdybyśmy interpretowali postanowienia artykułów 40 do 42 w ten sposób, że 1) wyrazy »nie może« sprawować urzędu odnoszą się do przyczyny objektywnej (np. choroba), że 2) wyrazy »inna przyczyna« mają na myśli właśnie przypadek określony w artykule 42, że wreszcie 3) wyrazy »nie sprawuje«, odnoszą się do przyczyny subjektywnej (np. Prezydent Rzeczypospolitej nie chce sprawować urzędu), — to nasuwałoby się pytanie, czy w razie zajścia takiej objektywnej przyczyny, do jakiej prawdopodobnie odnoszą się słowa »nie może sprawować«, objęcie zastępstwa przez Marszałka Sejmu odbywa się bez poprzedniego stwierdzenia ze strony Sejmu, że Prezydent Rzeczypospolitej rzeczywiście »nie może« sprawować urzędu, jeżeli w tym względzie niema gotowości ze strony Prezydenta do wyręczenia się Marszałkiem. W takim przypadku nie pozostawałoby nic innego, jak czekać trzy miesiące i przypadek choroby Prezydenta podciągnąć pod artykuł 42, wskutek czego zatarłaby się różnica między przypadkiem »nie może sprawować« a przypadkiem »nie sprawuje«.

Sądzę, że powyższe wątpliwości powstają wskutek szczególnej redakcji artykułów 40 do 42 i że właściwe myśli tych artykułów są następujące:

1) Prezydenta Rzeczypospolitej zastępuje zawsze Marszałek Sejmu, przez którą to interpretację byłby rozstrzygnięty także i przypadek z artykułu 51 o zawieszeniu Prezydenta w urzędowaniu;

2) w razie śmierci, zrzeczenia się lub innej przyczyny, Marszałek Sejmu obejmuje zastępstwo bez poprzedniej uchwały Sejmu, jeżeli na to zastępstwo godzi się Prezydent Rzeczypospolitej;

3) jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej z jakiejkolwiek przyczyny nie sprawuje urzędu, ale nie godzi się na to, aby jego zastępstwo objął Marszałek Sejmu, lub jeżeli Prezydent zgodził się na zastępstwo Marszałka, ale nie sprawuje urzędu przez dłuższy czas, niż trzy miesiące

(np. choroba trwa dłużej niż trzy miesiące), to potrzebną jest uchwała Sejmu, składająca Prezydenta z urzędu;

4) w ten sposób uregulowaną jest kwestja zastępstwa Prezydenta Rzeczypospolitej przez Marszałka Sejmu, ale co dalej? Jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej umarł, zrzekł się lub został po myśli artykułu 42 złożony z urzędu, to wchodzi w zastosowanie artykuł 41, t. j. następuje wybór nowego Prezydenta. Jeżeli zastępstwo Marszałka miało miejsce z innego powodu, to z chwilą ustania tego powodu zastępstwo Marszałka się kończy a Prezydent Rzeczypospolitej wraca do urzędowania. Jakeśmy to wyżej wykazali, ten powrót Prezydenta do urzędowania ma miejsce, gdy na zastępstwo godził się Prezydent Rzeczypospolitej a niesprawowanie urzędu nie trwa dłużej, niż trzy miesiące.

Bezsporne zrozumienie artykułów 40 do 42 jest przez to utrudnionem, że artykuły te wprowadzają pojęcie »opróżnienia« urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej w przeciwstawieniu do przypadku »nie może sprawować« i do przypadku »nie sprawuje urzędu«, a tego pojęcia »opróżnienie« nietylko nie określają ściśle, ale przez wprowadzenie wyrazów »innej przyczyny« zaciemniają. Przypadek »nie może sprawować« obejmuje np. chorobę i wyjazd, ale przypadek »nie sprawuje« obejmuje tak dobrze chorobę, wyjazd, jak i abstynencję. Tak w przypadku »nie może sprawować«, jak i w przypadku »nie sprawuje«, mieszczą się obie ewentualności, t. j. ewentualność, że Prezydent godzi się na zastępstwo Marszałka, i ewentualność, że Prezydent nie godzi się na zastępstwo, np. Prezydent z powodu choroby godzi się na zastępstwo Marszałka, bo »nie może sprawować« urzędu, ale choroba trwa dłużej, niż trzy miesiące, przez które on »nie sprawuje urzędu«, wskutek czego ma zastosowanie artykuł 42. Z tych powodów przyjęliśmy interpretację wyłuszczoną wyżej pod 1 do 4.

ARTYKUŁ 43.

Prezydent Rzeczypospolitej sprawuje władzę wykonawczą przez odpowiedzialnych przed Sejmem ministrów i podległych im urzędników.

ARTYKUŁ 44.

Prezydent Rzeczypospolitej podpisuje ustawy wraz z odpowiednimi ministrami i zarządza ogłoszenie ich w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej.

Prezydent Rzeczypospolitej, celem wykonania ustaw i z powołaniem się na upoważnienie ustawowe, ma prawo wydawać rozporządzenia wykonawcze, zarządzenia, rozkazy i zakazy i przeprowadzenie ich użyciem przymusu zapewnić.

Takież prawo w swoim zakresie działania mają ministrowie i władze im podległe.

Każdy akt rządowy Prezydenta Rzeczypospolitej wymaga dla swej waż-

ności podpisu Prezesa Rady Ministrów i właściwego ministra, którzy przez podpisanie aktu biorą zań odpowiedzialność.

Patrz objaśnienie do artykułu 3-go.

ARTYKUŁ 45.

Prezydent Rzeczypospolitej mianuje i odwołuje Prezesa Rady Ministrów, na jego wniosek mianuje i odwołuje ministrów, a na wniosek Rady Ministrów obsadza urzędy cywilne i wojskowe, zastrzeżone w ustawach.

Każdy urzędnik Rzeczypospolitej musi podlegać ministrowi, który za jego działania odpowiada przed Sejmem.

Nominacje urzędników kancelarji cywilnej Prezydenta Rzeczypospolitej kontrasygnuje Prezes Rady Ministrów i jest za ich działania odpowiedzialny przed Sejmem.

I. Wedle uchwały Sejmu z dnia 20 lutego r. 1919, poz. 226, nr. 19 D. U. (podanej w zeszycie 1-szym na str. 33), powoływał Naczelnik Państwa Rząd w pełnym składzie na podstawie porozumienia Sejmu. Obecnie odpadło zastrzeżenie »w pełnym składzie«, tudzież ograniczenie »na podstawie porozumienia ze Sejmem«.

II. Postanowienie zawarte w ustępie drugim jest o tyle niedokładnem, że już wedle samej Konstytucji istnieje urząd nie podlegający Ministrowi. Wedle art. 9, ust. 2, Prezes Najwyższej Izby Kontroli zajmuje stanowisko równorzędne Ministrowi, nie wchodzi jednak w skład Rady Ministrów, a jest za sprawowanie swego urzędu i za podległych mu urzędników odpowiedzialny bezpośrednio przed Sejmem. Dotychczasowe ustawy znają więcej podobnych przypadków. Należą tutaj:

1) Wedle u. z d. 21 października r. 1919, poz. 464, nr. 85 (podanej niżej przy art. 63) o organizacji statystyki administracyjnej, Gł. Urząd Statystyczny podlega bezpośrednio Radzie Ministrów, a Dyrektor tegoż Urzędu uczestniczy w posiedzeniach Rady Ministrów z głosem doradczym, ilekroć chodzi o ustalenie zadań, budżetu Urzędu i wogóle o sprawy, dotyczące statystyki. Rozp. Rady Min. z 18 marca 1921, Mon. pol. nr. 74 (podane niżej przy art. 63), ogłaszające statuty organizacyjne Ministerstw i Urzędów Centralnych, mieści w sobie także statut organizacyjny Gł. Urzędu Stat., a więc traktuje ten urząd na równi z Ministerstwami.

2) Wedle art. 4 ustawy z dnia 22 lipca r. 1919, poz. 376, nr. 63 D. U., na czele Głównego Urzędu Ziemskiego stoi Prezes, mianowany przez Naczelnika Państwa na wniosek Rady Ministrów. Zajmuje on stanowisko równorzędne Ministrowi, bierze jednak udział w Radzie Ministrów tylko w sprawach, dotyczących zakresu działania Głównego Urzędu Ziemskiego, i działa w stałem porozumieniu z Ministerstwem Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Już z dotychczasowych trzech przypadków widzimy niejednolitość w urządzeniu władz centralnych. We wszystkich trzech przypadkach

naczelnik urzędu 1) ma stanowisko równorzędne Ministrowi, 2) jednak bierze udział w Radzie Ministrów tylko w sprawach swego resortu, nie wchodząc w skład Rady Ministrów. Natomiast Prezes Najwyższej Izby Kontroli odpowiada bezpośrednio przed Sejmem, Główny Urząd Statystyczny podlega bezpośrednio Radzie Ministrów, a o Prezesie Głównego Urzędu Ziemskiego ustawa milczy, stwierdzając tylko, że działa on »w stałem porozumieniu« z Ministerstwem Rolnictwa i Dóbr Państwowych. Statut organizacyjny Ministerstw i Urzędów Centralnych [podany niżej przy artykule 63], traktuje Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego na równi z Ministrami, we wyższym stopniu, aniżeli Główny Urząd Statystyczny, bo § 3 dotyczącego rozporządzenia Rady Ministrów poleca wykonanie tego rozporządzenia Prezydentowi Ministrów i właściwym Ministrom, oraz Prezesowi Głównego Urzędu Ziemskiego (który też to rozporządzenie podpisał), a nie poleca wykonania tego rozporządzenia Dyrektorowi Głównego Urzędu Statystycznego. Moglibyśmy więc przyjąć, że Prezes Głównego Urzędu Ziemskiego nie podlega Ministrowi Rolnictwa i Dóbr Państwowych, a jest tylko w stałem z nim porozumieniu, gdyby ustawa gdziekolwiek mówiła, że tak, jak Prezes Izby Kontroli, odpowiedzialny jest bezpośrednio przed Sejmem. Już z tych trzech przypadków widzimy, że ustęp 2-gi artykułu 45 Konstytucji musi być uzgodniony z artykułem 9, a ustawy o Urzędzie Statystycznym i Głównym Urzędzie Ziemskim muszą być uzgodnione z artykułem 45. Uzgodnienie to może polegać na interpretacji, zamieszczonej np. w ustawie o wykonaniu Konstytucji. Należałoby wówczas o ustępie drugim artykułu 45 powiedzieć, że ustęp ten, mówiąc, iż każdy urzędnik musi podlegać Ministrowi, ma na myśli także Radę Ministrów, a nadto nie narusza postanowienia artykułu 9-go. Przez to załatwiłaby się sprawa Prezesa Izby Kontroli i Głównego Urzędu Statystycznego, ale trudniejsza rzecz jest z Prezesem Głównego Urzędu Ziemskiego. Bez takiego postanowienia, jakie jest w art. 9, nie można go uczynić odpowiedzialnym przed Sejmem. Jeżeli więc nie chce się uzupełnić Konstytucji, to trzeba pozostać przy zapatrywaniu, że za Główny Urząd Ziemski odpowiada Ministerstwo Rolnictwa, że przeto temuż Ministerstwu Główny Urząd Ziemski podlega, mimo wyrażenia »w stałem porozumieniu« i mimo traktowania tego urzędu na równi z Ministerstwami przez rozporządzenie o statutach organizacyjnych.

3) Jeszcze bardziej skomplikowanem jest stanowisko Głównego Urzędu Likwidacyjnego. Utworzył go dekret z 31 stycznia r. 1919, pozycja 132, nr. 12 D. U. (podany w zeszycie 1, str. 105) »na prawach osobnego Ministerstwa«. Prezesa mianuje Naczelnik Państwa na wniosek Rady Ministrów. Prezes ma w sprawach służbowo-państwowych charakter Ministra, nie wchodzi jednak w skład gabinetu Ministrów i bierze w nim tylko udział w sprawach tyczących się jego kompetencji. Widzimy więc znowu pewien inny odcień, jak w poprzednich przypadkach, ale i tutaj tak, jak w przypadku pod 2), nie jest unormowanem, wobec

kogo Prezes Głównego Urzędu Likwidacyjnego odpowiada. Jeżeli się nie zechce zmieniać Konstytucji, względnie uzupełniać, to należy uznać, że Prezes Głów. Urzędu Likw. podlega Radzie Ministrów. P. »Uzupełnienia«.

4) Jeszcze inna kombinacja zachodzi co do Komisji Kodyfikacyjnej. Wedle ustawy z dn. 3 czerwca r. 1919, poz. 315, nr. 44 D. U. (podanej w zeszycie pierwszym na str. 106), Prezydenta Komisji Kodyfikacyjnej mianuje Naczelnik Państwa, na wniosek postawiony przez Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z Marszałkiem Sejmu. Ustawa znowu nie mówi, komu Prezes Komisji Kodyfikacyjnej podlega i wobec kogo jest odpowiedzialny. Przeciwnie, zawiera wyrażenia, pozwalające sądzić, że Komisja nie jest zależna od Ministra Sprawiedliwości (artykuł 3-ci, ust. 2-gi »w porozumieniu«). Ma zresztą zupełną autonomję wewnętrzną (art. 6). I tutaj musimy powiedzieć, że jeżeli Konstytucja nie będzie uzupełnioną w tym kierunku, jak to ma miejsce co do Prezesa Izby Kontroli, to Komisja Kodyfikacyjna musi być uważana stosownie do art. 45, ust. 2-gi, jako podlegająca Ministrowi Sprawiedliwości.

5) Wreszcie wymienić należy Prokuratorję Generalną Rzeczypospolitej Polskiej. Wedle art. 5 ustawy z dn. 31 lipca r. 1919, poz. 390, nr. 65 D. U., Prokuratorja Generalna podlega w sprawach osobowych i administracyjno-gospodarczych bezpośrednio Prezydentowi Ministrów, któremu też służy prawo naczelnego nadzoru nad sprawowaniem przekazanych jej czynności urzędowych. W następnym ustępie powiedziane jest, że Prokuratorja Generalna działa »samodzielnie« na żądanie władz centralnych. Jest to więc nowa kombinacja, o tyle różniąca się od poprzednich przypadków, że Prokuratorja Generalna nie podlega Radzie Ministrów, ale bezpośrednio Prezydentowi Ministrów. Stanowisko to mieści się w ustępie drugim art. 45 Konstytucji.

III. Postanowienie zawarte w ustępie 3-im artykułu 45 kryje w sobie to niebezpieczeństwo, że najbliżsi współpracownicy Prezydenta Rzeczypospolitej mogą dzielić losy zmieniających się gabinetów. Tkwi w tem postanowieniu myśl, że Prezydent Rzeczypospolitej nie powinien być informowany przez urzędników nie mających zaufania Prezesa Rady Ministrów.

Ustęp 3-ci art. 45 mówi tylko o kancelarji cywilnej. Do urzędników kancelarji wojskowej odnosi się ustęp 1-y art. 45 i ostatni ustęp art. 44.

ARTYKUŁ 46.

Prezydent Rzeczypospolitej jest zarazem najwyższym zwierzchnikiem sił zbrojnych Państwa, nie może jednak sprawować naczelnego dowództwa w czasie wojny.

Naczelnego Wodza sił zbrojnych Państwa na wypadek wojny mianuje Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów, przedstawiony przez Ministra Spraw Wojskowych, który za akty, związane z dowództwem

w czasie wojny, jak i za wszelkie sprawy kierownictwa wojskowego — odpowiada przed Sejmem.

Wedle art. 46 ust. 1-szy, oddzielone zostało Naczelne Dowództwo w czasie wojny od najwyższego zwierzchnictwa sił zbrojnych państwa. Nawet jednak w czasie wojny Prezydent Rzeczypospolitej pozostaje najwyższym zwierzchnikiem sił zbrojnych, a nie wykonywa tylko naczelnego dowództwa.

W zakresie »najwyższego zwierzchnictwa sił zbrojnych« niema takich spraw, któreby nie podlegały kontroli Sejmu, wedle bowiem ustępu 2-go, art. 46 Minister Spraw Wojskowych odpowiada za »wszelkie« sprawy kierownictwa wojskowego.

Nominacja Naczelnego Wodza na wypadek wojny ma trzy stadja:

1) wniosek Ministra Spraw Wojskowych, uczyniony na Radzie Ministrów;
2) uchwała Rady Ministrów;
3) nominacja Prezydenta Rzeczypospolitej. Ustęp 2-gi art. 46 należy w ten sposób rozumieć, że za sam fakt nominacji Naczelnego Wodza na wypadek wojny odpowiada Rada Ministrów, za akt jednak związany z dowództwem w czasie wojny odpowiada tylko Minister Spraw Wojskowych, tak jak odpowiada za wszelkie sprawy kierownictwa wojskowego w czasie pokoju.

ARTYKUŁ 47.

Prawo darowania i złagodzenia kary, oraz darowania skutków zasądzenia karno-sądowego w poszczególnych wypadkach — przysługuje Prezydentowi Rzeczypospolitej.

Prezydent nie może stosować tego prawa do ministrów, zasądzonych na skutek postawienia ich w stan oskarżenia przez Sejm.

Amnestja może być udzielona tylko w drodze ustawodawczej.

Artykuł 47 odróżnia amnestję od prawa darowania i złagodzenia kary, oraz darowania skutków zasądzenia karno-sądowego. Amnestję może uchwalić tylko Sejm w drodze ustawy. Natomiast prawo darowania i złagodzenia kary, oraz darowania skutków zasądzenia karno-sądowego jest prerogatywą Prezydenta Rzeczypospolitej. Jest ono ograniczone przez to, że: 1) może nastąpić tylko w poszczególnych przypadkach, 2) że nie może być zastosowane do Ministrów, zasądzonych na skutek postawienia ich w stan oskarżenia przez Sejm (a więc może być zastosowaną do Ministrów zasądzonych przez sądy zwyczajne), wreszcie 3) tak, jak każdy akt rządowy, tak i akt o darowaniu lub złagodzeniu kary lub darowaniu skutków zasądzenia karno-sądowego musi być podpisany przez Prezesa Rady Ministrów i właściwego Ministra, w danym razie przez Ministra Sprawiedliwości.

ARTYKUŁ 48.

Prezydent Rzeczypospolitej reprezentuje Państwo na zewnątrz, przyjmuje przedstawicieli dyplomatycznych państw obcych i wysyła przedstawicieli dyplomatycznych Państwa Polskiego do państw obcych.

ARTYKUŁ 49.

Prezydent Rzeczypospolitej zawiera umowy z innemi państwami i podaje je do wiadomości Sejmu.

Umowy handlowe i celne oraz umowy, które stale obciążają Państwo pod względem finansowym, albo zawierają przepisy prawne, obowiązujące obywateli, albo też wprowadzają zmianę granic Państwa, a także przymierza — wymagają zgody Sejmu.

Artykuł 49 odróżnia: 1) umowy z innemi państwami od umów specjalnie określonych, a mianowicie: a) umów handlowych, b) umów celnych, c) umów, które stale obciążają pod względem finansowym państwo, d) umów, które zawierają przepisy prawne, obowiązujące obywateli, e) umów, które wprowadzają zmianę granic państwa, wreszcie f) od przymierzy. Do wszystkich wymienionych pod a) do f) potrzebna jest zgoda Sejmu. Natomiast do umów, które nie należą do żadnego z wymienionych pod a) do f) rodzajów, nie potrzeba zgody Sejmu, Prezydent Rzeczypospolitej bowiem ma tylko obowiązek podać je do wiadomości Sejmu. Ze stanowiska p r a w n i c z e g o nasuwają się dwa pytania: 1) jeżeli z pojęcia »umowa« odejmiemy umowy wymienione pod a) do f), to jakie jeszcze inne umowy mogą być zawarte, tudzież 2) w jakiej formie ma nastąpić zgoda Sejmu? Przepisanie formy ustawy [m. zd. uzasadnione w przypadkach pod a) do e)] byłoby ważnem ze względu na to, że sprawa szłaby do Senatu. Obydwa pytania nie są rozstrzygnięte przez artykuł 49. P o l i t y c z n i e, niema różnicy pomiędzy wymaganiem »podania do wiadomości Sejmu« a wymaganiem »zgody Sejmu«, w obydwóch bowiem przypadkach odmowne stanowisko Sejmu musiałoby pociągnąć za sobą jeden i ten sam skutek. Ponieważ każdy »akt rządowy« kryty jest przez ministra, więc parlamentarnie onby odpowiadał, ale odrzucenie przez Sejm umowy, będącej wyrazem polityki Prezydenta Rzp., musiałoby mieć znaczenie opozycji ze strony jego elektorów. Opozycja taka nie zmuszałaby Prezydenta Rzp. do liczenia się z nią, gdyby był wybierany nie przez Zgromadzenie Narodowe, złożone z posłów i senatorów. W Konstytucji z 17 marca jest inaczej, toteż polityka zagraniczna nie ma w niej gwarancji potrzebnej stałości, jest bowiem terenem najbardziej wystawionym na ataki nietylko ze względów rzeczowych, ale i z tego powodu, że przez nią ujawnić się może opozycja przeciw Prezydentowi.

ARTYKUŁ 50.

Prezydent Rzeczypospolitej może wypowiedzieć wojnę i zawrzeć pokój tylko za uprzednią zgodą Sejmu.

Art. 49 ust. 2 miał na myśli zgodę ex post (ratyfikacja), artykuł 50 mówi wyraźnie o zgodzie »uprzedniej«.

Forma tej zgody nie jest rozstrzygnięta. Ponieważ forma ustawy merytorycznie byłaby trudną do uzasadnienia, przeto w kwestji wojny i pokoju Senat nie miałby głosu.

ARTYKUŁ 51.

Za czynności urzędowe Prezydent Rzeczypospolitej nie jest odpowiedzialny ani parlamentarnie, ani cywilnie.

Za zdradę kraju, pogwałcenie Konstytucji lub przestępstwa karne — Prezydent Rzeczypospolitej może być pociągnięty do odpowiedzialności tylko przez Sejm uchwałą, powziętą większością 3/5 głosów, przy obecności conajmniej połowy ustawowej liczby posłów. Sprawę rozpatruje i wyrok wydaje Trybunał Stanu według postanowień osobnej ustawy. Z chwilą postawienia w stan oskarżenia przed Trybunałem Stanu — Prezydent Rzeczypospolitej jest zawieszony w urzędowaniu.

Mówiliśmy już wyżej przy art. 40 do 42, że w razie »zawieszenia« Prezydenta Rzp. w urzędowaniu, przyjąć należy, że zastępuje go Marszałek Sejmu. O konsekwencjach skazania Konstytucja nie mówi, pozostawiając to widocznie ustawie o Trybunale Stanu. Można mieć wątpliwości, czy materjalna strona sprawy odpowiedzialności Prezydenta Rzp. może być unormowana w tej ustawie o Trybunale Stanu, czy też powinna być w samej Konstytucji, gdy już jednak tak ma być, to ta ustawa powinna być uznana za część integralną Konstytucji.

Pojęcie »pogwałcenie Konstytucji« nadaje się do ścisłego określenia. Czy nieogłoszenie przez Prezydenta ustawy, uchwalonej prawidłowo przez Sejm i Senat, jest pogwałceniem Konstytucji? Czy mamy tu do czynienia z takiem samem zachowaniem się Prezydenta, jak wówczas, gdy Prezydent nie zwołał w październiku sesji zwyczajnej Sejmu (art. 25, ust. 2)? *Posito,* że w jednym i drugim przypadku Prezydent Ministrów uczynił odpowiedni wniosek, a Prezydent Rzp. zachował się biernie. Takie określenie pojęcia »pogwałcenie« jest tem bardziej wskazane, że Konstytucja z 17 marca zna złożenie Prezydenta Rzp. z urzędu, gdy »nie sprawuje urzędu«, a więc, gdy np. nie publikuje ustaw, nie zwołuje Sejmu etc. Jaka go czeka odpowiedzialność, gdy premisy pozwalają podciągnąć sprawę pod art. 42 lub 51, przed Sejmem, czy przed Trybunałem Stanu? Należałoby poddać rewizji obydwa paragrafy z tego właśnie punktu widzenia, który nadmieniłem, a wogóle wykształcić, rozwinąć sprawę odpowiedzialności Prezydenta Rzp. Gdybyśmy np. przyjęli, że Prezydent Rzp. musi każdą przedłożoną mu przez Prezydenta Ministrów ustawę

ogłosić, to pozycja jego byłaby bardziej ograniczoną, niż Prezydenta Ministrów, bo ten ostatni może nie przedkładać ustawy do ogłoszenia, ale odpowiada za to niekoniecznie przed Trybunałem Stanu, gdy Prezydent Rzp. odpowiada tylko przed tym Trybunałem. Sprawa jest ważna i idzie o szczerość, czy Prezydenta Rzp. pragnie się rzeczywiście podnieść ponad zmienne stosunki parlamentarne, czy też postanawia się wprawdzie zasadę (art. 51, ust. 1), ale inną drogą, przez elastyczne pojęcie »pogwałcenie Konstytucji«, osłabia się jego stanowisko.

Tekst art. 51 jest konsekwentnym z tendencją Konstytucji z 17 marca, ograniczającą władzę Prezydenta Rzp. Jestem, na najbliższy okres naszego życia państwowego, innego zdania i dlatego nie może znaleźć mego uznania postanowienie, nadające się do dowolnej interpretacji ze strony Sejmu. W innych państwach tego rodzaju elastyczne postanowienie znajduje korekturę w tradycji, ale my tej tradycji nie mamy.

ARTYKUŁ 52.

Prezydent Rzeczypospolitej otrzymuje uposażenie według przepisów osobnej ustawy.

ARTYKUŁ 53.

Prezydent Rzeczypospolitej nie może piastować żadnego innego urzędu, ani należeć do składu Sejmu lub Senatu.

ARTYKUŁ 54.

Przed objęciem urzędu Prezydent Rzeczypospolitej składa w Zgromadzeniu Narodowem przysięgę następującej treści:

»Przysięgam Bogu Wszechmogącemu, w Trójcy Świętej Jedynemu, i ślubuję Tobie, Narodzie Polski, na urzędzie Prezydenta Rzeczypospolitej, który obejmuję: praw Rzeczypospolitej, a przedewszystkiem Ustawy Konstytucyjnej święcie przestrzegać i bronić; dobru powszechnemu Narodu ze wszystkich sił wiernie służyć; wszelkie zło i niebezpieczeństwo od Państwa czujnie odwracać; godności imienia polskiego strzec niezachwianie; sprawiedliwość względem wszystkich bez różnicy obywateli za pierwszą sobie mieć cnotę; obowiązkom urzędu i służby poświęcić się niepodzielnie. Tak mi dopomóż Bóg i Święta Syna Jego Męka. Amen«.

Przed złożeniem przysięgi Prezydent Rzp. nie urzęduje. Przysięga jest założeniem objęcia przez niego władzy.

ARTYKUŁ 55.

Ministrowie tworzą Radę Ministrów pod przewodnictwem Prezesa Rady Ministrów.

Prawnicy, wykształceni na prawie cywilnem, skłonni są widzieć w Radzie Ministrów osobę oczywiście prawną. Przeniesienie tego pojęcia do prawa publicznego byłoby błędem, bo przecież Rada Ministrów

nie może być podmiotem praw i obowiązków prywatnych. Jednak myślenie przyzwyczajone do personifikowania widzi przecież w Radzie Ministrów jedność i uposaża ją w wolę odrębną od woli każdego ministra zosobna. Ta fikcja trwa w następnym artykule, który, znowu per analogiam z prawem prywatnem, mówi o »solidarnej« odpowiedzialności. Są to wszystko obrazy, analogje, które nie powinny wywoływać nieporozumienia. W prawie politycznem decydującą jest kwestja siły politycznej, a »solidarność« jest tylko skróconem wyrażeniem dla oznaczenia wszystkich ministrów.

ARTYKUŁ 56.

Rada Ministrów ponosi solidarną odpowiedzialność konstytucyjną i parlamentarną za ogólny kierunek działalności Rządu.

Pozatem ponoszą ją ministrowie oddzielnie, każdy w swoim zakresie, za działalność w urzędzie, a to zarówno za zgodność tej działalności z Konstytucją i innemi ustawami Państwa, za działanie podległych im organów, jak i za kierunek swej polityki.

P. obj. do art. 55.

Art. 56 odróżnia »ogólny kierunek działalności Rządu« od »kierunku polityki poszczególnych ministrów«. Odróżnienie to jest wzięte z codziennego życia, prawniczej bowiem wartości nie ma. Kwestja języka wykładowego w jednej szkole może się stać kwestją »ogólnego kierunku działalności Rządu«. Tak samo kwestja kontyngentowania zboża lub wolnego handlu, może przekroczyć ramy polityki ministra aprowizacji i stać się kwestją ogólną. Naodwrót, możliwe są przypadki zlokalizowania, ograniczenia przesilenia do jednego lub kilku ministrów w sprawach, z natury swej, zdawałoby się, ogólnych. Silenie się jednak na prawnicze określenie, co jest ogólną, a co szczególną polityką, jest beznadziejnem. Idzie tu, powtarzamy, o kwestję siły, i na to niema rady. Można wykluczyć wszelką odpowiedzialność i to ma znaczenie prawnicze, ale odróżnienie odpowiedzialności, jak to czyni art. 56, nie jest szkodliwem, ale realnie ma to tylko znaczenie, że przesilenie nie musi ogarniać całego rządu, ale może być częściowem.

ARTYKUŁ 57.

W tymże samym zakresie obowiązuje ministrów solidarna i indywidualna odpowiedzialność za akty rządowe Prezydenta Rzeczypospolitej.

Patrz objaśnienie do art. 39.

ARTYKUŁ 58.

Do odpowiedzialności parlamentarnej pociąga ministrów Sejm zwyczajną większością. Rada Ministrów i każdy minister z osobna ustępują na żądanie Sejmu.

Drugie zdanie artykułu 58 jest podstawą systemu parlamentarnego rządu, który Konstytucja z 17 marca przyjęła.

Zwracamy uwagę, że Senat nie odgrywa roli w sprawie odpowiedzialności Ministrów.

ARTYKUŁ 59.

Konstytucyjną odpowiedzialność ministrów i sposób jej urzeczywistnienia określi osobna ustawa.

Uchwała, stawiająca ministra w stan oskarżenia, musi być powzięta w obecności conajmniej połowy ustawowej liczby posłów większością 3/5 oddanych głosów.

Rozpoznanie spraw i wydanie wyroku należy do Trybunału Stanu. Minister nie może uchylić się od odpowiedzialności konstytucyjnej przez zrzeczenie się urzędu. Z chwilą postawienia w stan oskarżenia minister jest zawieszony w urzędowaniu.

Ustawa, którą artykuł 59 zapowiada, powinna stać się częścią integralną Konstytucji.

ARTYKUŁ 60.

Ministrowie i delegowani przez nich urzędnicy mają prawo brać udział w posiedzeniach sejmowych i przemawiać poza koleją mówców, zapisanych do głosu; w głosowaniach mogą brać udział, o ile są posłami.

ARTYKUŁ 61.

Ministrowie nie mogą piastować żadnego innego urzędu, ani uczestniczyć w zarządzie i władzach kontrolujących towarzystw i instytucyj, na zysk obliczonych.

Incompatibilitas ministerjalna powinna być rozwiniętą w tym kierunku, w którym ustanowioną będzie incompatibilitas poselska. Patrz objaśnienie do artykułu 22.

ARTYKUŁ 62.

Jeżeli urząd ministra sprawuje tymczasowy kierownik ministerstwa, odnoszą się do niego wszelkie przepisy o urzędzie ministra.

Prezes Rady Ministrów w razie potrzeby porucza swoje zastępstwo jednemu z ministrów.

ARTYKUŁ 63.

Liczbę, zakres działania i wzajemny stosunek ministrów, jak również kompetencje Rady Ministrów określi osobna ustawa.

Sprawa, o której mówi artykuł 63, została obecnie uregulowana przez rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 marca r. 1921, ogłoszone w »Monitorze Polskim« nr. 74 (podajemy je niżej pod 1). Wobec brzmie-

nia artykułu 63 nie jest to definitywne załatwienie, bo artykuł 63 wymaga ustawy. Zacytowane rozporządzenie Rady Ministrów zawiera statuty organizacyjne Ministerstw, Głównego Urzędu Statystycznego i Głównego Urzędu Ziemskiego. § 2 tego rozporządzenia postanawia, że z dniem, w którym ono wejdzie w życie, tracą moc obowiązującą wszelkie sprzeczne z niem przepisy, zawarte w poprzednio wydanych rozporządzeniach Rady Ministrów i poszczególnych Ministrów, oraz Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego. Obecny stan przeto jest taki, że w sprawie liczby, zakresu działania i częściowo wzajemnego stosunku Ministrów, obowiązuje wyżej zacytowane rozporządzenie Rady Ministrów, tudzież ustawy i dekrety dotychczas wydane, z pośród zaś rozporządzeń te tylko, które nie są sprzeczne z wyżej zacytowanem rozporządzeniem Rady Ministrów. Wypada nam więc teraz poddać rewizji dotychczasowe przepisy prawne i stwierdzić, które z nich obok zacytowanego wyżej rozporządzenia Rady Ministrów obowiązują.

I. Prezydjum Rady Ministrów.

1) Dekret Rady Regencyjnej o tymczasowej organizacji władz naczelnych z dnia 3 stycznia r. 1918, poz. 1, nr. 1 D. P. Kr. P., podany w zeszycie pierwszym, str. 4 n.

2) Statut organizacyjny Prezydjum Rady Ministrów, p. niżej pod 1.

II. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

1) Dekret Rady Regencyjnej z 3 stycznia r. 1918, poz. 1, nr. 1 D. P. Kr. P., podany w zeszycie pierwszym, str. 4 n.

2) Dekret Rady Regencyjnej z 4 kwietnia r. 1918, poz. 8, nr. 5 D. Praw Kr. P., podany w zeszycie pierwszym, str. 19 n.

3) Dekret z 26 października r. 1918, poz. 30, nr. 14 Dzien. Praw Kr. Pol., podany w zeszycie pierwszym na str. 23.

4) Dekret z 30 października r. 1918, poz. 31, nr. 14 Dzien. Pr. Kr. Pol., podany w zeszycie pierwszym, str. 24.

5) Dekret z 31 grudnia r. 1918, poz. 92, nr. 5, Dz. Pr. P. P. z r. 1919, podany w zeszycie pierwszym, str. 30.

6) Dekret z 16 stycznia 1919, poz. 118, nr. 8 Dz. Praw, podany w zeszycie pierwszym, str. 31.

7) Dekret z 5 lutego 1919, poz. 142, nr. 13 Dzien. Praw, podany w zeszycie pierwszym, str. 32.

8) Statut Organizacyjny Min. Spraw Wewnętrznych, p. niżej pod 1. P. obj. i ustawy przy art. 65 nast. tej Konstytucji.

III. Ministerstwo Spraw Zagranicznych.

1) Dekret z 26 października r. 1918, poz. 30, nr. 14 Dz. Pr. Kr. P., podany w zeszycie pierwszym na str. 23.

2) Statut Organizacyjny Min. Spraw Zagranicznych, p. niżej pod 1.

IV. Ministerstwo Spraw Wojskowych.

1) Dekret z 26 października r. 1918, poz. 30, nr. 14 Dz. Pr. Kr. P., podany w zeszycie pierwszym, str. 23.

2) Ustawa z 7 listopada 1919 r., poz. 484, nr. 89 Dz. Ustaw, o tymczasowej nadzwyczajnej Komisji rewizyjnej, podana niżej pod 2.

3) Ustawa z 11 kwietnia r. 1919, poz. 265, nr. 32 Dz. Pr. P., podana w zeszycie pierwszym na str. 84. — Główny Urząd Zaopatrywania armji został zniesiony przez ustawę z dn. 19 grudnia 1920, poz. 33 nr. 6 d. u. z r. 1921, a zaopatrywanie armji przeszło na Min. Spr. Wojsk.

V. Ministerstwo Skarbu.

1) Dekret Rady Regencyjnej z 3 stycznia r. 1918, poz. 1, nr. 1 Dz. Pr. Kr. P., podany w zeszycie pierwszym, str. 4.

2) Ustawa z 31 lipca r. 1919, poz. 391, nr. 65 Dz. P., podana niżej pod 3, o tymczasowej organizacji władz i urzędów skarbowych. P. w »Uzupełnieniach«.

3) Przepis wprowadczy do powyższej ustawy, poz. 80, nr. 15 Dz. Ustaw z r. 1920, podany niżej pod 4, częściowo zmieniony przez rozp. z dnia 12 lutego 1921, poz. 116, nr. 21, podane niżej pod 4 a).

4) Rozporządzenie wykonawcze do powyższej ustawy, poz. 81, nr. 15 Dzien. Ustaw z r. 1920, podane niżej pod 5.

5) Rozporządzenie z 28 lutego r. 1920 »Monitor Polski«, nr. 55 o utworzeniu Urzędu Eksportu Drzewnego, podane w zeszycie IV, str. 487.

6) Rozporządzenie Min. Skarbu (M. P. nr. 74) z dnia 30 marca 1920 r. w sprawie wznowienia czynności centralnej Kasy państwowej, podane niżej pod 6.

7) Rozporządzenie Min. Skarbu z dnia 21 maja 1920 r., Dz. Ust. nr. 45, poz. 278 (M. P. nr. 132) w przedmiocie organizacji urzędów skarbowych, podatków i opłat skarbowych na obszarze m. Warszawy. (Dz. Urz. Min. Skarbu, poz. 309).

8) Rozporządzenie Min. Skarbu z 11 czerwca 1920 r., Dz. Ust. nr. 50, poz. 310 (Monitor Polski nr. 143), w sprawie organizacji urzędów skarbowych, podatków i opłat skarbowych na obszarze m. Łodzi i powiatu Łódzkiego.

9) Rozporządzenie Min. Skarbu z dnia 30 września 1920 r., Dz. Ust. nr. 97, poz. 641, w przedmiocie wyłączenia niektórych gmin powiatów Częstochowskiego i Wieluńskiego z okręgu Urzędu skarbowego podatków i opłat skarbowych w Radomsku i przyłączenia ich do okręgu Urzędów skarbowych podatków i opłat skarbowych w Częstochowie i Wieluniu. P. jeszcze rozp. z 12 maja 1921, poz. 274 d. u. nr. 45 o urz. skarbu w Sosnowcu i Zawierciu.

10) Ustawa z 7 grudnia 1918, poz. 56, nr. 19 Dziennika Ustaw Państwa o Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej, podana niżej pod 7 i 7 g). Patrz w »Uzupełnieniach« ustawę zmieniającą art. 10 i 12.

11) Państwowy Urząd Naftowy, p. rozp. podane niżej pod 20.

12) Urząd probierczy, p. przepisy podane niżej pod 20 a) i 20 b).

13) Urząd nadzoru nad zakładami ubezpieczeń, p. rozp. podane niżej pod 7 a).

14) Na podstawie upoważniającej ustawy z d. 9 lipca 1920, poz. 347, nr. 56 d. u., podanej pod 7 b), wydane zostały rozporządzenia o Komisji Dewizowej, podane niżej pod 7 c), 7 d), 7 e) i 7 f).

15) Wedle u. z 20 stycznia 1921, poz. 71, nr. 13 d. u., wykonywa M. S. nadzór nad giełdami pieniężnemi.

16) Statut organizacyjny Min. Skarbu, podany niżej pod 1).

Organizacja administracji skarbowej przedstawia się przeto:

Min. Skarbu dzieli się na sześć departamentów, poza Ministerstwem zaś istnieją podlegające mu następujące odrębnie zorganizowane urzędy:

1. Państwowy Urząd Naftowy;
2. Państwowy Urząd Eksportu Drzewnego (z Radą bez czynnika obywatelskiego);
3. Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa;
4. Urząd Nadzoru nad zakładami ubezpieczeń (z Radą o nieznanym składzie);
5. Komisja Dewizowa (z czynnikiem obywatelskim).

Drugą instancję stanowią Izby Skarbowe, im zaś podlegają:

1. Urzędy skarbowe podatków i opłat skarbowych;
2. Urzędy skarbowe akcyz i monopolów;
3. Kasy skarbowe.

Osobną organizację mają Urzędy Celne.

VI. Ministerstwo Sprawiedliwości.

1) Dekret Rady Regencyjnej z dnia 3 stycznia r. 1918, poz. 1, nr. 1 Dziennika Praw Królestwa Polskiego, podany w zeszycie pierwszym na str. 4-tej.

2) Statut Organizacyjny Ministerstwa Sprawiedliwości, podany niżej pod 1.

VII. Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

1) Dekret z dnia 3 stycznia 1918, poz. 1, nr. 1 Dzien. Praw Kr. P., podany w zeszycie pierwszym, str. 4.

2) Artykuł 3 dekretu z 5 grudnia r. 1918, poz. 52, nr. 19, Dziennika Pr. P. P., podany w zeszycie pierwszym, str. 28.

3) Ustawa z 4 stycznia r. 1920, poz. 304, nr. 50 Dziennika Ustaw o tymczasowym ustroju władz szkolnych, podana niżej pod 8.

4) Statut Organizacyjny, podany niżej pod 1.

VIII. Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

1) Dekret z 3 stycznia r. 1918, poz. 1, nr. 1 Dziennika Praw, podany w zeszycie pierwszym, str. 4.

2) Dekret z 31 grudnia r. 1918, poz. 92, nr. 5 Dziennika Praw z roku 1919, podany w zeszycie pierwszym, str. 30, wyłączył z kompetencji Min. Spr. Wew. służbę weterynaryjną i przekazał ją Min. Rolnictwa i Dóbr Państw. Organizację państwowej służby weterynaryjnej przeprowadziło rozporządzenie Rady Ministrów z d. 27 września r. 1920, poz. 676, nr. 102 Dz. Ustaw, podane niżej pod 9.

3) Dekret z 16 grudnia r. 1918, poz.. 67, nr. 21 Dzien. Praw P. P. w przedmiocie przymusowego zarządu państwowego, podany w zeszycie czwartym, str. 3.

4) Uchwała Rady Ministrów z 22 listopada r. 1918, Monitor Polski nr. 217, zmienia nazwę »Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Koronnych«, na »Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych«.

5) Dekret z 7 lutego r. 1919, poz. 156, nr. 14 Dzien. Praw Rz. P. w sprawie b. Banku włościańskiego, podany w zeszycie czwartym, str. 5.

6) Reskrypt Rady Regencyjnej z dn. 7 września r. 1918, Monitor Polski nr. 148, wyłącza z kompetencji Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Zarząd szkolnictwa rolniczego niższego stopnia i powierza go Ministerstwu Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

7) Reskrypt Rady Regencyjnej z dnia 19 lipca r. 1918, Monitor Polski nr. 105, o utworzeniu Rady Rolniczej, podany w zeszycie czwartym, strona 6.

8) Kompetencja Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych uległa zmianie przez utworzenie Głównego Urzędu Ziemskiego, patrz niżej pod XVI.

9) Organizacja Urzędów Ochrony Lasów podaną została w zeszycie czwartym, str. 216—260, uzupełnić ją należy rozporządzeniem Min. Rol. i Dóbr Państw., poz. 225, nr. 38 Dz. Ustaw, podanem niżej pod 10 i rozporządzeniem Min. Rol. i Dóbr Państw., poz. 331, nr. 54 Dz. Ustaw, podanem niżej pod 11.

10) Organizacja Zarządu Dóbr Państwowych podaną została w zeszycie czwartym, str 302—315. Zasadnicze jednak rozporządzenie Rady Ministrów z 11 maja r. 1919 zostało uchylone, a zarząd Dóbr Państwowych został zreorganizowany rozporządzeniem Rady Ministrów z 23 listopada r. 1920, poz. 752, nr. 114 Dz. Ustaw Państwa i z 23 listopada roku 1920, poz. 753, nr. 114 Dz. Ustaw, które podajemy pod 12 i 13.

11) Urzędy i zakłady z poszczególnych dziedzin administracji agrarnej unormowane zostały przepisami podanemi w zeszycie czwartym na str. 348—424.

12) Statut Organizacyjny Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państw., podany niżej pod 1.

IX. Ministerstwo Przemysłu i Handlu.

1) Dekret z 3 stycznia r. 1918, poz. 1 Nr. 1 Dzien. Praw., podany w zeszycie pierwszym na str. 4.

2) Artykuł trzeci dekretu z 26 października r. 1918, poz. 30, Nr. 14 Dziennika Praw, podany w zeszycie pierwszym na str. 24.

3) Rozp. M. P. i H. z d. 7 listopada 1919 (Mon. Pol. Nr. 249), utworzoną została Rada Handlowo Przemysłowa. Podajemy je pod 14.

4) Dekret z dnia 13 grudnia r. 1918, poz. 66, Nr. 21 Dziennika Praw o Urzędzie Patentowym, podany w zeszycie pierwszym na str. 86 i ustawa z dnia 2 sierpnia r. 1919, poz. 410, Nr. 67 Dziennika Ustaw zatwierdzająca ten patent, podana w zeszycie drugim, str. 301. Przepisy te uzupełniamy rozporządzeniem wykonawczem Ministra Przem. i Handlu z dnia 2 marca r. 1919 Monitor Polski Nr. 72, podanem niżej pod 14 a).

5) Urząd Rozdzielczy, zaprowadzony dekretem z 7 grudnia r. 1918, poz. 55, Nr. 19 Dzien. Praw, podanym w zeszycie pierwszym, str. 83, zniesiony został uchwałą Sejmu z dnia 30 stycznia r. 1920, poz. 55, Nr. 10 Dziennika Ustaw.

6) Dekret z 8 lutego 1919, poz. 211, Nr. 15 Dzien. Praw, zaprowadzający Główny Urząd Miar w Warszawie, podajemy niżej pod 15.

7) Rozporządzenie Min. Przem. i Handlu z d. 14 marca r. 1919, Monitor Polski Nr. 64, organizuje Urząd Elektryfikacyjny. Podajemy je pod 16.

8) Podane w zeszycie czwartym na str. 173 n. dekret z 7 lutego r. 1919, poz. 216, Nr. 15 Dz. Praw i przepisy wykonawcze do tego dekretu zostały zniesione przez ustawę z 15 lipca r. 1920, poz. 527, Nr. 79 Dzien. Ustaw o obrocie towarowym z zagranicą. Podajemy ją pod 17. Na podstawie tej ustawy utworzonym został Urząd Przywozu i Wywozu. Odnośne rozporządzenie, poz. 703, Nr. 107 d. u., podajemy niżej pod 18. Podane pod 18 rozp. zostało częściowo zmienione rozporządzeniem z dnia 15 lutego 1921, poz. 118, Nr. 21, podanem niżej pod 18 a), i uzupełnionem przez rozp. z d. 2 marca 1921, poz. 142, Nr. 25 d u., podanem pod 18 b). W chwili, gdy to piszemy (maj 1921), toczą się narady o zniesienie Urzędu Przywozu i Wywozu.

9) Istniejące w różnych miastach Urzędy Przemysłowe zostały lub zostaną zniesione, a agendy przemysłowe przekazane Departamentom Przemysłowym przy Urzędach Wojewódzkich i Biurom Inżynierów Przemysłowych. Natomiast pod względem górnictwa sprawa została załatwiona przez rozporządzenie z 2 kwietnia r. 1919, Monitor Polski Nr. 81, które dzieli b. Królestwo Kongresowe na okręgi górnicze. Podajemy je pod 19.

10) Wymienić nam należy jeszcze trzy urzędy, a mianowicie: Państwowy Urząd Węglowy, Państwowy Urząd Naftowy i Instytut Geologiczny. Tylko w sprawach naftowych posiadamy opublikowane w Monitorze Polskim przepisy. Jest to ogłoszone w Monitorze Nr. 221 z r. 1919 obwieszczenie trzech Ministrów, ustanawiające kompetencję w sprawach naftowych. Podajemy je niżej pod 20. W pięć miesięcy później w Nr. 23 z 17 marca 1920 został ten rozdział kompetencji ogłoszonym w D. U. R. P. pod poz. 128.

11) Urząd probierczy, p. ustawę i rozp. pod. niżej pod 20 a i 20 b.

12) M. H. i P. wykonywa nadzór nad giełdami towarowemi wedle u. z 20 stycznia 1921, poz. 71, Nr. 13 d. u.

13) Statut organizacyjny Min. Przem. i Handlu, podany niżej pod 1.

X. Ministerstwo Kolei Żelaznych.

1) Dekret z 3 stycznia 1918, poz. 1, nr. 1 d. p., podany (art. 28) w zeszycie pierwszym na str. 4 n.

2) D. z 26 października 1918, poz. 30, nr. 14 d. pr., podany w zeszycie pierwszym, str. 23.

3) D. z 16 stycznia 1919, poz. 118, nr. 8 d. pr., podany w zeszycie pierwszym, str. 31.

4) D. z 7 lutego 1919, poz. 152, nr. 14 d. pr., podany w zeszycie pierwszym, str. 32.

5) D. z 8 sierpnia 1919, poz. 172, nr. 14 d. p., podany w zeszycie pierwszym, str. 33 (zmiana nazwy »Min. Komunikacji«, na »Min. Kolei Żelaznych«).

6) Statut i tymcz. instrukcja Rady Ministerjalnej Ministra Kolei Żelaznych, poniżej pod 21) i 22).

7) D. z 8 lutego 1919, poz. 210, nr. 15 d. u. i ustawa z 29 kwietnia r. 1919, poz. 285, nr. 39 o tym. Kasie Przezorności Pracowników Państw. Kolei Żel., p. niżej pod 23) i 24).

8) Statut organizacyjny M. K. Ż., podany niżej pod 1).

9) Ustawa o Państw. Radzie Kol., podana w »Uzupełnieniach«.

XI. Ministerstwo Poczt i Telegrafów.

1) D. z 5 lutego 1919, poz. 142, nr. 13 d. p., podany w zeszycie pierwszym, str. 32.

2) Ust. z d. 27 maja 1919, poz. 310, nr. 44 d. p. o państwowej wyłączności poczt, telegrafu i telefonu, p. niżej pod 25).

3) D. z 7 lutego 1919, poz. 163, nr. 14 d. p. o utworzeniu Państwowej Pocztowej Kasy Oszczędności, podany w zeszycie pierwszym, str. 98, stracił moc obowiązującą wobec ustawy z d. 19 maja 1920, poz. 297, nr. 48 d. u. Podajemy ją pod 26).

4) Statut organizacyjny Min. Poczt i Tel., podany niżej pod 1).

XII. Ministerstwo Robót Publicznych.

1) D. z 16 stycznia 1919, poz. 118, nr. 8 d. p., podany w zeszycie pierwszym, str. 31.

2) D. z 8 lutego 1919, poz. 172, nr. 14 d. p., podany w zeszycie pierwszym, str. 33.

3) Ust. z 29 kwietnia 1919, poz. 283 d. p. nr. 39, podana w zeszycie pierwszym, str. 34, o organizacji i zakresie działania M. R. P.

4) R. M. R. P. z d. 1 października 1919 (Mon. Pol. nr. 260) o utwo-

rzeniu Okręgowych Dyrekcyj Rob. Publ., p. niżej pod 27. W Małopolsce utworzone zostały Okręgowe Dyrekcje Rob. Publ. rozp. z 19 kwietnia 1920, poz. 203, nr. 36 d. u., podanem pod 27 *y*).

5) Należącą do kompetencji M. R. P. odbudowę normuje ustawa z d. 2 marca r. 1920, poz. 143, nr. 24 d. u., podana niżej pod 27 a), wraz z rozporządzeniem wykonawczem, podanem niżej pod 27 b). Tworzy ta ustawa nową organizację, tak zw. Okręgowe Dyrekcje Odbudowy i Powiatowe lub miejscowe Biura Odbudowy.

Nadmienić należy, że podana w zeszycie czwartym na str. 262 ustawa z d. 28 lutego 1919, poz. 229, nr. 20 d. u., o zaopatrzeniu ludności w drzewo obowiązuje nadal, ale rozp. wykonawcze do tej ustawy, podane w zeszycie czwartym, str. 267, straciło moc obowiązującą, a w jego miejsce weszło rozp. z d. 17 stycznia 1921, poz. 115, nr. 21 d. u. Podajemy je niżej pod 27 c). Dostosowało ono sprawę rozdziału drzewa do ustawy z d. 2 marca 1920, która, jak powiedzieliśmy, zaprowadziła nową organizację w agendach odbudowy.

6) Do kompetencji M. R. P. należy sprawa dróg publicznych wedle ustawy z d. 10 grudnia r. 1920, poz. 32 nr. 6 d. u. z r. 1921.

7) Rozp. Rady Min. z d. 29 stycznia 1921 poz. 83 nr. 14 d. u., przydziela Ministerstwu R. P. sprawę udzielania koncesyj na przedsiębiorstwa przewozowe. Ustawę tę podajemy pod 27 d).

8) Statut organizacyjny M. R. P., patrz niżej pod 1), wobec którego rozp. z 8 czerwca 1920, poz. 308 nr. 50, o utworzeniu Generalnej Dyrekcji regulacji rzek żeglownych staje się bezprzedmiotowem, bo ta regulacja należy do dep. wodnego M. R. P., kreacja Gen. Dyr. regulacji rzek żeglownych polega na rozporządzeniu, a nie na ustawie, a statut organizacyjny znosi rozporządzenie. Natomiast obowiązuje nadal u. z 9 lipca 1919, poz. 356 nr. 59 d. p., bo mówi merytorycznie o kanałach i regulacji, a nie o organizacji urzędów.

XIII. Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej.

1) D. z 3 stycznia 1918, poz. 1 nr. 1 d. pr., podany w zeszycie pierwszym, str. 4 (art. 29).

2) D. z 4 kwietnia 1918, poz. 8 nr. 5 d. p., podany w zeszycie pierwszym, str. 10.

3) D. z d. 30 października 1918, poz. 31 nr. 14 d. p., podany w zeszycie pierwszym, str. 24.

4) D. z d. 16 stycznia 1919, poz. 118 nr. 8 d. p., podany w zeszycie pierwszym, str. 31.

5) D. z 3 stycznia 1919, poz. 90 nr. 5 d. p., o inspekcji pracy, podany w zeszycie czwartym, str. 196, i reforma inspektoratu przemysłowego w b. Galicji, tamże, str. 485. P. »Uzupełnienia«.

6) Państwowy Urząd do spraw powrotu jeńców, uchodźców i robotników (J. U. R.), d. z d. 30 XII 1918, poz. 84 nr. 3 d. p. z r. 1919 i d. z 5

lutego 1919, poz. 143 nr. 13 d. p., podane w zeszycie pierwszym, str. 87 i 91. Urząd ten został wcielony do Urzędu Emigracyjnego, p. niżej pod 8 i str. 670 n.

7) Organizacja Państwowych Urzędów Pośrednictwa Pracy i Opieki nad Wychodźcami, d. z 27 stycznia 1919, poz. 127 nr. 11 d. p., podany w zeszycie pierwszym, str. 91.

8) Urząd Emigracyjny, p. w tym zeszycie, str. 670 n.

9) Statut organizacyjny M. P. i O. S., podany niżej pod 1).

10) Przepisy o kontrakcie o pracy, p. w zeszycie VII »Prawo cywilne«.

XIV. Ministerstwo Zdrowia Publicznego.

1) D. z 30 października 1918, poz. 31 nr. 14 d. p., podany w zeszycie pierwszym, str. 24.

2) P. wyżej pod XIII, 6).

3) Zasadnicza ustawa sanitarna z d. 19 lipca 1919, poz. 371 nr. 63 d. u., podana niżej pod 28). W związku z tą ustawą podajemy pod 29), obw. z d. 21 lipca 1920, M. P. nr. 164, o zespoleniu b. Okręgowych Urzędów Zdrowia z Urzędami Wojewódzkiemi. Powołane w tem obwieszczeniu ustawy podane są przy art. 65 i 66 Konstytucji z 17 marca.

4) Utworzenie Naczelnej Rady Sanitarnej, rozp. Rady Min. z 26 lutego 1920, M. P. nr. 53, podane niżej pod 30). Oprócz niej istnieją: Rada dla spraw wychowania fizycznego i kultury cielesnej (Mon. Pol. nr. 14 z r. 1920), Państw. Instytut Dentystyczny (Mon. P. nr. 43 r. 1920), Rada dla spraw hygieniczno-lekarskich na drogach komunikacji (Biul. M. Z. nr. 5 z 1918).

5) W sprawie mieszkań, p. przepisy z 11 stycznia r. 1919, poz. 110 nr. 7 d. p., podane w zeszycie pierwszym, str. 96 i zeszyt siódmy »Prawo cywilne«.

6) Państwowe Zakłady badania środków żywności, p. d. z 7 lutego 1919, poz. 161 nr. 14; rozp. wyk. z 14 marca 1919, M. P. nr. 66; r. z 28 lipca 1919, poz. 420 nr. 71 d. u., wreszcie rozp. z 28 lipca 1919, poz. 421 nr. 71 d. u.

7) Statut organizacyjny Min. Zdrowia, podany niżej pod 1).

XV. Ministerstwo Aprowizacji.

1) D. z 3 stycznia 1918, poz. 1 nr. 1 d. p., podany w zeszycie pierwszym, str. 4.

2) D. z 26 października 1918, poz. 30 nr. 14 d. p., podany w zeszycie pierwszym, str. 23.

3) D. z 18 grudnia 1918, poz. 69 nr. 21 d. p., o utworzeniu Państwowego Urzędu Zakupu Artykułów Pierwszej Potrzeby (PUZAPP), podany w zeszycie pierwszym, str. 84, a statut tego urzędu w zeszycie drugim, str. 302. Z zakresu działania tego urzędu wyjęte zostało prawo sprzedaży produktów rolnych (p. podane pod 31 rozp.), należące do kompetencji

»Państw. Urzędu Zbożowego«, którego statut podajemy pod 32). Prawo sprowadzania produktów rolnych z zagranicy służy w dalszym ciągu PUZAPP'owi.

4) Państwowa Rada Aprowizacyjna, d. z 11 stycznia 1919, poz. 108 nr. 7 d. u., podany w zeszycie pierwszym, str. 93.

5) Urząd walki z lichwą, d. z 11 stycznia 1919, poz. 109 nr. 7 d. p., podany w zeszycie pierwszym, str. 96. Zakres działania Urzędu walki z lichwą określony został rozp. z d. 23 kwietnia 1920, poz. 260 nr. 43 d. u., podanem pod 33), a tryb postępowania przed tym urzędem rozp. z d. 17 września 1920, poz. 627 nr. 93 d. u., podanem pod 34).

6) Rozp. z 6 maja 1920, poz. 261 nr. 43 d. u., tworzy departamenty aprowizacyjne przy Urzędach wojewódzkich. Podajemy je pod 35).

7) Statut organizacyjny M. Apr., podany niżej pod 1).

W chwili, gdy to piszemy (maj 1921), toczą się narady o zniesienie M. A. i PUZAPP'u.

XVI. Główny Urząd Ziemski.

1) P. zeszyt drugi od str. 280 do 301, zeszyt czwarty od str. 1—3, 9—13, 13—92 i od 441—443, tudzież zeszyt IV A. Zaznaczyć należy, że przepisy z 11 października 1918, poz. 22 nr. 11 d. p., podane w zeszycie IV, str. 22, ust. z 22 lipca 1919, poz. 376 nr. 63, podana w zeszycie IV, str. 9, i rozp. z 6 września 1919, poz. 436 nr. 7 d. p., podane w zeszycie IV, str. 10, nie obowiązują już, a straciło też moc obowiązującą rozp. z 22 grudnia 1918, poz. 85 nr. 3 ex 1919, podane w zesz. IV, str. 36. W miejsce tego ostatniego weszło w życie rozp. z 26 października 1920, poz. 685, podane niżej pod 36).

2) Statut organizacyjny G. U. Z., podany niżej pod 1).

XVII. Gł. Urząd Statystyczny.

1) P. w tym zeszycie niżej.

2) Statut organizacyjny **Gł. Urzędu Stat.**, podany niżej pod 1).

Przytoczone wyżej przepisy pozwalają nam wyrobić sobie pewien obraz centralnej administracji.

Mówiliśmy już przy art. 45 Konstytucji o urzędach, które mają stanowisko równorzędne z ministerstwami. Co do jednych (Izba Kontroli, G. U. Z. i G. U. Likwidacyjny) jest to wyraźnie powiedziane, inne mają merytorycznie wyjątkowe stanowisko (G. U. Statystyczny, Prok. Gen., Kom. Kodyf.). Obecnie poznaliśmy cały szereg urzędów, istniejących obok poszczególnych Ministerstw, formalnie im podlegających, ale wiodących odrębny żywot. Należą tutaj:

A) Przy Min. Skarbu:

1. Państwowy Urząd Naftowy;
2. Państwowy Urząd Eksportu Drzewa;
3. Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa;
4. Urząd nadzoru nad zakładami ubezpieczeń.

5. Komisja dewizowa.

B) Przy Min. Roln. i Dóbr P.

Wobec statutu organizacyjnego należy oczekiwać dostosowania do niego organizacji wspomnianych w zesz. IV od str. 348 do 424 urzędów, instytucyj i zakładów, wszystkie bowiem opierają się na rozporządzeniach, a te wobec statutu straciły moc obowiązującą.

C) Przy M. P. i H.:

1) Urząd Patentowy;
2) Gł. Urząd Miar;
3) Urząd Elektryfikacyjny (polega na rozp., winien więc być dostosowany do statutu);
4) Urząd Przywozu i Wywozu;
5) Państwowy Urząd Węglowy (podstawy organizacyjne nieznane);
6) Instytut Geologiczny (podstawy organizacyjne nieznane);
7) Urząd Probierczy.

D) Przy Min. Kol. Żel.:

Kasa Przezorności.

E) Min. Poczt i Tel.:

Państwowa Pocztowa Kasa Oszczędności.

F) Przy Min. Pracy i O. S.:

1) Państw. Urząd Pośr. Pracy;
2) Urząd Emigracyjny.

G) Przy Min. Zdrowia:

Państwowy Urząd mieszkaniowy.

H) Przy Min. Aprow.:

1) PUZAPP;
2) Urząd walki z lichwą.
3) Urząd Zbożowy.

Z powyższego zestawienia widać, że obok ministerstw istnieje centralnych urzędów, instytucyj, zakładów dwadzieścia pięć. Bezwątpienia niektóre z nich muszą być odrębne, poza dotyczącem ministerstwem zorganizowane, ale co do wielu zachodzi pytanie, czy taka odrębność jest wskazana. Już to jest charakterystycznem, że z biegiem czasu się je znosi. Losowi temu uległ Urząd Zaopatrywania Armji i Urząd Rozdzielczy, a taki sam los ma spotkać niebawem Urząd Eksportu Drzewa, PUZAPP i Urząd Przywozu i Wywozu. Są one wynikiem eksperymentowania, do którego tak skłonne jest budujące się od nowego państwo. Wszystkie mają tendencje emancypacyjne, a odbija się to fatalnie na administracji. W sprawach np. eksportu drzewa mogą wydać zarządzenia: Urząd Eksportu Drzewa, Ministerstwo Kolei, Robót Publ., Rolnictwa, S. Wojsk., Minister b. Dzielnicy Pruskiej, Gen. Delegat dla b. Galicji i t. d. Czy możliwym jest w takim stanie rzeczy handel zagraniczny? Należy więc dążyć w pierwszej linji do zmniejszenia tych central, a do łączności i stałej komunikacji między pozostałemi przy życiu.

Statuty organizacyjne.

1. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 marca 1921 r., w przedmiocie Statutów organizacyjnych Ministerstw i Urzędów Centralnych. (Monitor polski nr. 74).

Na mocy art. 13 i 15 dekretu o tymczasowej organizacji władz naczelnych z dnia 3 stycznia 1918 r. (Dz. Pr. z 1918 r. Nr. 1, poz. 1) Rada Ministrów zarządza, co następuje:

§ 1. Zatwierdza się załączone do niniejszego statuty organizacyjne Ministerstw i Władz Centralnych.

§ 2. Z dniem wejścia w życie rozporządzenia niniejszego tracą moc obowiązującą wszelkie sprzeczne z niem przepisy, zawarte w poprzednio wydanych rozporządzeniach Rady Ministrów i poszczególnych Ministrów, oraz Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego.

§ 3. Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Prezydentowi Ministrów i właściwym Ministrom, oraz Prezesowi Głównego Urzędu Ziemskiego.

§ 4. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Ministrów: (—) *Witos*, Minister Spraw Wewnętrznych: (—) *Skulski*, Minister Spraw Zagranicznych: (—) *E. Sapieha*, Minister Skarbu: (—) *Steczkowski*, Minister Sprawiedliwości: (—) *St. Nowodworski*, Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: (—) *M. Rataj*, Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych: (—) *J. Raczyński*, Minister Przemysłu i Handlu: (—) *S. Przanowski*, Minister Kolei Żelaznych: (—) *Jasiński*, Minister Poczt i Telegrafów: (—) *Stesłowicz*, Minister Robót Publicznych: (—) *G. Narutowicz*, Minister Pracy i Opieki Społecznej: (—) *J. Jankowski*, Minister Zdrowia Publicznego: (—) *Chodźko*, Minister Aprowizacji: (—) *Grodziecki*, Prezes Głównego Urzędu Ziemskiego: (—) *T. Wilkoński*.

Statut organizacyjny Prezydjum Rady Ministrów.

§ 1. Prezydjum Rady Ministrów dzieli się na dwa departamenty: Prezydjalny i Legislatywny, oraz nie włączony do departamentów Wydział Polityczno-Prasowy.

§ 2. Departament Prezydjalny składa się z trzech Wydziałów:

administracyjnego, organizacyjnego i personalnego, finansowo-gospodarczego, oraz Kancelarji.

a) Wydział administracyjny załatwia sprawy posłuchań i etykiety, sprawy związane z posiedzeniami Rady Ministrów, sprawy interpelacyj, rezolucyj, oraz uchwał sejmowych, bieżące sprawy polityczne, sprawy ekonomiczne i społeczne, oraz sprawy Komitetu Ekonomicznego Ministrów, tudzież sprawy nie należące do innych wydziałów.

b) Wydział organizacyjny i personalny załatwia sprawy organizacji, oraz etatów personalnych władz i urzędów, sprawy dotyczące uposażenia i stosunków służbowych funkcjonarjuszów państwowych, sprawy ukwalifikowania personelu urzędniczego, oraz sprawności jego pracy, sprawy personalne, poruczone w myśl przepisów Prezydentowi Ministrów, oraz wszelkie sprawy personalne funkcjonarjuszów Prezydjum Rady Ministrów, tudzież urzędów i zakładów jemu podległych.

c) Wydział finansowo-gospodarczy załatwia sprawy budżetowe, rachunkowe, kasowe i gospodarcze, oraz wogóle sprawy finansowe Prezydjum Rady Ministrów, tudzież urzędów i zakładów jemu podległych.

c) Kancelarja załatwia sprawy manipulacyjne wszystkich departamentów i wydziałów Prezydjum, prowadzi biuro podawcze i archiwum.

§ 3. Departament Legislatywny dzieli się na dwa wydziały: wniosków prawodawczych i kodyfikacyjny.

a) Wydział wniosków prawodawczych przygotowuje projekty ustaw, normujących ustrój państwowy, organizację władz naczelnych i wzajemny stosunek władz państwowych, oraz wszelkie wnioski ustawodawcze, co do których podejmuje inicjatywę Prezydjum lub Rada Ministrów; rozpatruje i uzgadnia wnioski ustawodawcze, oraz projekty rozporządzeń, przedstawiane Radzie Ministrów przez ministrów i inne władze naczelne; ustala ostateczną redakcję (po uchwaleniu przez Radę Ministrów) wniosków prawodawczych, projektów dekretów Naczelnika Państwa, oraz rozporządzeń Rady Ministrów; wydaje opinje prawne we wszelkich kwestjach, powstających w Prezydjum Rady Ministrów; przygotowuje wnioski w sprawie sporów kompetencyjnych między władzami państwowemi.

b) Wydział Kodyfikacyjny przygotowuje projekty systemizacji ustaw, wnioski o poprawieniu tekstów ustaw, włączeniu tekstów nowel do ustaw; przeprowadza prace przygotowawcze do ułożenia systematycznego zbioru praw, obowiązujących na obszarze Rzeczypospolitej, z wyłączeniem przedmiotów, należących do zakresu działania Komisji Kodyfikacyjnej; załatwia sprawy, dotyczące ogłaszania ustaw, rozporządzeń i obwieszczeń rządowych w Dzienniku Ustaw i »Monitorze Polskim«; zarządza bibljoteką Prezydjum Rady Ministrów.

§ 4. Wydział Polityczno-Prasowy załatwia sprawy, pozostające w związku z politycznemi zadaniami Rządu, ze szczególnem uwzględnieniem działalności prasy; jest łącznikiem pomiędzy Rządem a prasą i opinją publiczną; spełnia funkcje informacyjne, ma inicjatywę w zakresie propagowania podstawowych zasad państwowości; prowadzi archiwum i codzienny przegląd pism krajowych, a w części zagranicznych. Do Wydziału Polityczno-Prasowego należy nadto nadzór polityczny nad agencjami telegraficznemi i wydawnictwem »Monitora Polskiego«.

Statut organizacyjny Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

§ 1. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych dzieli się na cztery departamenty: Prezydjalny, Administracyjny, Bezpieczeństwa Publicznego i Prasy, oraz Samorządu.

§ 2. Departament Prezydjalny składa się z trzech wydziałów: Prezydjalnego, Osobowego i Budżetowo-Rachunkowego:

a) Wydział Prezydjalny załatwia ogólne sprawy Ministerstwa, sprawy wynikające ze stosunku Ministerstwa do Sejmu, Naczelnika Państwa, Rady Ministrów i innych Ministerstw i urzędów centralnych, oraz wszelkie sprawy nie należące do zakresu działania innych wydziałów; wydział ten obejmuje nadto Kancelarję Główną, oraz Bibljotekę Ministerstwa.

b) Wydział Osobowy załatwia wszystkie sprawy osobowe urzędników i funkcjonarjuszów Ministerstwa i urzędów podległych.

c) Wydział Budżetowo-Rachunkowy załatwia sprawy budżetowe, rachunkowe, kasowe i gospodarcze, oraz wszelkie sprawy związane z działalnością finansową Ministerstwa i urzędów podległych.

§ 3. Departament Administracyjny składa się z czterech wy-

działów: Administracyjnego, Ewidencji ludności, Wojskowego i Odwoławczego:

a) Wydział Administracyjny załatwia sprawy, dotyczące organizacji władz i urzędów miejscowych, podległych Ministerstwu, z wyjątkiem policyjnych i samorządowych, przeprowadzenia podziału terytorjalnego Państwa, oraz sprawy wchodzące w zakres administracji politycznej, a nie objęte kompetencją innych wydziałów.

b) Wydział Ewidencji Ludności załatwia sprawy przynależności państwowej i gminnej, sprawy metrykalne, zmiany nazwisk i spisu ludności.

c) Wydział Wojskowy załatwia wszystkie sprawy, związane z poborem wojskowym, mobilizacją i demobilizacją, sprawy świadczeń wojennych i zasiłków rodzinom wojskowych.

d) Wydział Odwoławczy rozpoznaje skargi i rekursy w sprawach nie należących do zakresu czynności innych wydziałów.

§ 4. Departament Bezpieczeństwa Publicznego i Prasy składa się z czterech wydziałów: Bezpieczeństwa Publicznego, Porządku Publicznego i Policji, Prasowego i Stowarzyszeń.

a) Wydział Bezpieczeństwa Publicznego załatwia wszystkie sprawy, związane z bezpieczeństwem Państwa a nie należące do zakresu czynności innych wydziałów Departamentu.

b) Wydział Porządku Publicznego i Policji załatwia sprawy porządku publicznego, sprawy administracyjno-policyjne i sprawy, dotyczące stosunku organów policji do innych władz państwowych i samorządowych.

c) Wydział Prasowy załatwia sprawy prasowe, autorskie i widowisk publicznych.

d) Wydział Stowarzyszeń załatwia sprawy legalizacji i rejestracji stowarzyszeń i związków, oraz sprawy, dotyczące nadzoru nad niemi.

§ 5. Departament Samorządu składa się z dwóch wydziałów stałych: Ziemskiego i Miejskiego i jednego tymczasowego Mieszkaniowego.

a) Wydział Samorządu Ziemskiego załatwia sprawy samorządu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego.

b) Wydział Samorządu Miejskiego załatwia sprawy, dotyczące samorządu miast.

c) Wydział Mieszkaniowy (tymczasowy) załatwia sprawy, wynikające z obowiązku gmin dostarczenia pomieszczeń.

Statut organizacyjny Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

§ 1. Ministerstwo Spraw Zagranicznych dzieli się na trzy departamenty: Dyplomatyczny, Administracyjny i Konsularny, oraz nie włączone do departamentów: Gabinet Ministra, Biuro Prasowe i Buro Ekonomiczne.

§ 2. Departament Dyplomatyczny składa się z sześciu wydziałów: Ogólnego, Zachodniego, Północnego, Środkowo-Europejskiego, Wschodniego i Traktatowego, raz Oddziału Informacyjnego.

a) Wydział Ogólny załatwia sprawy socjalne i wyznaniowe, oraz sprawy stosunków z Ligą Narodów, Watykanem i Azją, z wyjątkiem Japonji i Azji Mniejszej.

b) Wydział Zachodni załatwia sprawy stosunków z Francją, Anglją, Włochami, Ameryką, Japonją, Belgją, Hiszpanją, Portugalją i Szwajcarją.

c) Wydział Północny załatwia sprawy stosunków z Niemcami, Holandją i Państwami Skandynawskiemi.

d) Wydział Środkowo-Europejski załatwia sprawy stosunków z Austrją, Węgrami, Czecho-Słowacją, Jugosławją, Rumunją, Grecją, Turcją, Bułgarją i Azją Mniejszą.

e) Wydział Wschodni załatwia sprawy stosunków z Rosją, Ukrainą, Finlandją, krajami Bałtyckiemi, Litwą i Kaukazem.

f) Wydział Traktatowy opracowuje i ogłasza umowy międzynarodowe, sporządza dokumenty ratyfikacyjne, oraz załatwia sprawy odnoszące się do organizacyj międzynarodowych.

g) Oddział Informacyjny zajmuje się zbieraniem specjalnych informacyj dla Ministerstwa w kraju i zagranicą.

§ 3. Departament Administracyjny składa się z Wydziału Osobowego, Biura Rachuby i Kontroli, Oddziału Opieki Kulturalnej i Kancelarji Ogólnej Ministerstwa.

a) Wydział Osobowy załatwia sprawy organizacyjne i budżetowe Ministerstwa i placówek zagranicznych, wszystkie sprawy personalne, sprawy podróży i delegacyj urzędowych, oraz techniczne załatwianie paszportów zagranicznych i wiz.

b) Biuro Rachunku i Kontroli załatwia sprawy rachunkowe

i kasowe Ministerstwa i placówek zagranicznych, przestrzega prawidłowego wykonania budżetów, kontroluje placówki zagraniczne pod względem rachunkowym, wydaje odpowiednie instrukcje i pośredniczy w przesyłkach pieniężnych od i do placówek.

c) Oddział Opieki Kulturalnej zajmuje się sprawami narodowemi, kulturalnemi i ekonomicznemi ważniejszych skupień polskich zagranicą.

d) Kancelarja Ogólna oprócz spraw czysto kancelaryjnych załatwia sprawy niższych funkcjonarjuszów i sprawy gospodarcze Ministerstwa.

§ 4. Departament Konsularny składa się z Oddziału Ogólnego i dwóch wydziałów: Prawno-Konsularnego i Administracyjno-Konsularnego.

a) Oddział Ogólny załatwia sprawy legalizacji dokumentów, konwencyj konsularnych, instrukcyj i sieci konsularnej, przywilejów konsularnych, exequatur obcych konsulów i opieki nad nimi.

b) Wydział Prawno-Konsularny załatwia sprawy międzynarodowego obrotu prawnego, regulowanego przez międzynarodowe prawo prywatne i karne, oraz sprawy pretensyj obywateli państw obcych do Polski i naodwrót.

c) Wydział Administracyjno-Konsularny załatwia sprawy taryfowe, sprawy przynależności państwowej, paszportów i wiz, repatrjacji, emigracji, zapomóg pieniężnych i poboru wojskowego obywateli polskich zagranicą.

§ 5. Gabinet Ministra obejmuje sekretarjat Ministra (sprawy sejmowe, korespondencja Ministra, audjencje i tłumaczenia), protokół dyplomatyczny (sprawy ceremonjału, listów wierzytelnych i orderów), radcę prawnego (opinje we wszystkich sprawach prawnych, wynikających z działalności Ministerstwa), biuro szyfrów i bibljotekę Ministerstwa, oraz załatwia sprawy wydawnictw.

§ 6. Biuro prasowe informuje prasę krajową i zagraniczną i placówki zagraniczne, oraz utrzymuje bezpośrednie stosunki z agencjami prasowemi.

§ 7. Biuro Ekonomiczne ześrodkowuje w sobie sprawy natury ekonomicznej w ścisłem porozumieniu z Ministerstwami Skarbu i Przemysłu i Handlu.

Statut organizacyjny Ministerstwa Spraw Wojskowych.

Ogłoszenie nastąpi w osobnem rozporządzeniu Rady Ministrów po zakończeniu reorganizacji Ministerstwa.

Statut organizacyjny Ministerstwa Skarbu.

§ 1. Ministerstwo Skarbu dzieli się na sześć departamentów: Administracyjny, Kredytowy, Budżetowy, Ceł, Podatków i Opłat, Akcyz i Monopolów, oraz nie włączony do departamentów Wydział Prezydjalny.

§ 2. Departament Administracyjny składa się z pięciu wydziałów: Osobowego, Gospodarczego, Emerytalnego, Rachuby i Karnego:

a) Wydział osobowy załatwia wszystkie sprawy osobowe urzędników Ministerstwa i urzędów podległych, oraz układa preliminarz wydatków personalnych Ministerstwa.

b) Wydział Gospodarczy układa preliminarz wydatków rzeczowych Ministerstwa i urzędów podległych, załatwia sprawy druków i wydawnictw, oraz wszelkie sprawy gospodarcze Ministerstwa i urzędów podległych.

c) Wydział Emerytalny załatwia sprawy ustawodawstwa i orzecznictwa w sprawach emerytalnych, oraz przygotowywanie wniosków o dary z łaski.

d) Wydział Rachuby prowadzi rachunkowość wydatków Ministerstwa, listy płacy i wszystkie sprawy kasowe Ministerstwa.

e) Wydział Karny załatwia sprawy ustawodawstwa skarbowo-karnego i orzecznictwa w sprawach karnych, dotyczących podatków, akcyz, monopoli, opłat i ceł.

§ 3. Departament Kredytowy składa się z czterech wydziałów: Obrotu Pieniężnego Wewnętrznego, Zewnętrznego, Bankowego i Spółdzielczego.

a) Wydział Obrotu Pieniężnego Wewnętrznego załatwia sprawy emisji banknotów i pożyczek państwowych, sprawy giełd, oraz państwowych loteryj, mennicy, zakładów graficznych i papierni.

b) Wydział Obrotu Pieniężnego Zewnętrznego załatwia sprawy polityki finansowej w stosunkach z zagranicą, sprawy pożyczek i długów zagranicznych, pozwoleń na wywóz i przywóz wa-

lut i walorów zagranicznych i krajowych, oraz sprawy kredytów zagranicznych dla instytucyj i przedsiębiorstw krajowych.

c) Wydział Bankowy załatwia sprawy państwowych, społecznych i prywatnych zakładów kredytu długo- i krótkoterminowego, sprawy spółek akcyjnych i kantorów wymiany, oraz sprawuje nadzór nad wszystkiemi temi instytucjami.

d) Wydział Spółdzielczy załatwia sprawy Rady Spółdzielczej i rozdziału kredytów przeznaczonych dla spółdzielni.

§ 4. Departament Budżetowy składa się z sześciu wydziałów: Ogólnego, Centralnej Księgowości i Kas, Budżetów Administracyjnych, Budżetów Przemysłowo-Handlowych, Komunikacyjnego i Wojskowego.

a) Wydział Ogólny załatwia sprawy ustawodawstwa budżetowego, zestawienia budżetu państwowego i kontroli jego wykonania, sprawy rozrachunków międzypaństwowych, oszczędności państwowych i finansów samorządowych.

b) Wydział Centralnej Księgowości i Kas załatwia sprawy przepisów kasowych i rachunkowych dla wszystkich władz i urzędów, otwiera, przenosi, zamyka i kontroluje kredyty w Centralnej Kasie Państwowej i kasach skarbowych, prowadzi rachunek ich obrotów, stanu gotowizny i znaków wartościowych, sprawuje nadzór nad niemi i reguluje ich zapasy, prowadzi kontrolę rachunków Ministerstwa w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej, sporządza miesięczne i roczne zestawienia dochodów i wydatków państwowych, oraz prowadzi ewidencję długów państwowych.

c) Wydział Budżetów Administracyjnych załatwia sprawy budżetów Ministerstw, urzędów centralnych, oraz urzędów I i II instancji o charakterze administracyjnym.

d) Wydział Budżetów Przemysłowo-Handlowych załatwia sprawy budżetów o charakterze przemysłowo-handlowym lub gospodarczym, oraz sprawy zakupów zagranicznych.

e) Wydział Komunikacyjny załatwia sprawy budżetów kolei żelaznych, poczt i telegrafów i innych środków komunikacji, kredytów inwestycyjnych kolejowych i robót publicznych, oraz sprawy koncesyj kolejowych.

f) Wydział Wojskowy załatwia sprawy budżetów wojskowych, oraz kredytów plebiscytowych.

§ 5. Departament Ceł składa się z pięciu wydziałów: Orga-

nizacyjnego, Prawnego, Taryfowego, Kontroli Celnej i Straży Celnej.

a) Wydział Organizacyjny załatwia sprawy organizacji władz i urzędów celnych i wyszkolenia ich personelu, oraz przedstawia Departamentowi Administracyjnemu wnioski, dotyczące mianowania, przenoszenia i zwalniania urzędników tych władz i urzędów.

b) Wydział Prawny załatwia sprawy ustawodawstwa, przepisów i rozporządzeń, dotyczących ochrony granic od przemytnictwa i postępowania celnego, orzecznictwa, dotyczącego wymiaru opłat celnych, załatwia sprawy międzynarodowych umów i konwencyj celnych, ustawowych ulg celnych, oraz przeprowadza inspekcję graniczną.

c) Wydział Taryfowy załatwia sprawy przepisów taryfowych celnych, dotyczących przywozu, wywozu i tranzytu towarów, sprawy orzecznictwa dotyczącego towaroznawstwa, oraz obejmuje doświadczalnię chemiczno-techniczną.

d) Wydział Kontroli Celnej prowadzi kontrolę i zestawienia wpływów celnych, statystykę celną, oraz opracowuje budżet władz i urzędów celnych.

e) Wydział Straży Celnej załatwia sprawy organizacji, sprawy personalne i gospodarcze straży celnej, oraz sprawuje jej zarząd.

§ 6. Departament Podatków i Opłat składa się z sześciu wydziałów: Organizacyjno-Egzekucyjnego, Podatków Majątkowych, Podatków Przemysłowych i Handlowych, Podatków od nieruchomości, Podatku Dochodowego i Opłat Stemplowych.

a) Wydział Organizacyjno-Egzekucyjny załatwia sprawy organizacji władz skarbowych dla poboru podatków bezpośrednich i opłat skarbowych i wyszkalania ich personelu, przedstawia Departamentowi Administracyjnemu wnioski, dotyczące mianowania, przenoszenia i zwalniania urzędników tych władz, załatwia sprawy ustawodawstwa i orzecznictwa w zakresie egzekucji skarbowej, prowadzi ewidencję wymiaru i poboru podatków bezpośrednich i opłat, oraz inspekcję władz skarbowych.

b) Wydział Podatków Majątkowych załatwia sprawy ustawodawstwa i orzecznictwa w sprawach jednorazowej daniny majątkowej, dawnego podatku majątkowego i innych podobnych po-

datków w b. zaborze pruskim i austrjackim, oraz sprawy pożyczki przymusowej.

c) Wydział Podatków Przemysłowych i Handlowych załatwia sprawy ustawodawstwa i orzecznictwa w sprawach podatku od zysków wojennych, podatku przemysłowego, podatku dochodowego od kapitałów, podatku od skrzynek depozytowych, kotłów parowych i innych podobnych w b. zaborze pruskim i austrjackim.

d) Wydział Podatków od Nieruchomości załatwia sprawy ustawodawstwa i orzecznictwa w sprawach podatku gruntowego, podymnego, hypotecznego, dawnego mieszkaniowego, od nieruchomości miejskich, od kapitałów i rent i innych podobnych w b. zaborze pruskim i austrjackim.

e) Wydział Podatku Dochodowego załatwia sprawy ustawodawstwa i orzecznictwa w sprawach podatku dochodowego i innych podobnych w b. zaborze pruskim i austrjackim, sprawy finansów samorządów w zakresie pobierania podatków, sprawy opieki w dziedzinie podatków bezpośrednich nad obywatelami polskimi zagranicą, oraz wydaje opinje w sprawach podatkowych w związku z traktatami międzynarodowemi.

f) Wydział Opłat Stemplowych załatwia sprawy ustawodawstwa i orzecznictwa w sprawach podatków spadkowego i od darowizn, stemplowego, giełdowego, przewozowego, od kart do gry, ubezpieczeniowego, wekslowego, od przedmiotów zbytku, oraz wszelkich innych.

§ 7. Departament Akcyzy i Monopolów składa się z czterech wydziałów: Organizacyjno-Inspekcyjnego, Spirytusowego, Akcyzy i Podatków Pośrednich i Rachuby.

a) Wydział Organizacyjno - Inspekcyjny załatwia sprawy przepisów akcyzowych pod względem technicznego ich wykonania, sprawy organizacji, inspekcji i kontroli władz i urzędów akcyzowych i monopolowych i sprawy wyszkalania ich personelu, oraz przedstawia Departamentowi Administracyjnemu wnioski, dotyczące mianowania, przenoszenia i zwalniania urzędników tych władz i urzędów; wreszcie załatwia sprawy organizacyjne i gospodarcze straży skarbowej.

b) Wydział Spirytusowy załatwia sprawy obrotu spirytusem, opłat od piwa, drożdży, miodu, wina, oraz orzecznictwa w tych sprawach.

c) Wydział Akcyz i Podatków Pośrednich załatwia sprawy podatków pośrednich i akcyz od tytoniu, cukru i sztucznych środków słodzących, zapałek, gilz, soli, węgla i innych podobnych, orzecznictwa w tych sprawach, oraz sprawy Dyrekcji monopolu tytoniowego.

d) Wydział Rachuby załatwia wszystkie sprawy rachunkowe Departamentu, oraz wykonywa kontrolę dochodów, wymienionych w punkcie a), b) i c) Wydziałów Departamentu.

§ 8. Wydział Prezydjalny załatwia sprawy ogólne Ministerstwa, sprawy, wynikające ze stosunku Ministerstwa do Sejmu, Naczelnika Państwa, Rady Ministrów, innych Ministerstw i urzędów centralnych, wszelkie sprawy nienależące do zakresu czynności innych Wydziałów, sprawy organizacyjne, budżetowe, prasowe, oraz sprawy Centralnego Urzędu Naftowego do czasu przyłączenia go do Ministerstwa Przemysłu i Handlu, wydaje opinje prawne i przeprowadza ostateczną redakcję projektów ustaw i rozporządzeń Ministerstwa; wydział ten obejmuje nadto sekretarjat Komitetu Ekonomicznego Ministrów, oraz Kancelarję Główną Ministerstwa.

Statut organizacyjny Ministerstwa Sprawiedliwości.

§ 1. Ministerstwo Sprawiedliwości dzieli się na trzy Departamenty: Prawno-Konsultacyjny, Sądowo-Administracyjny i Więzienny, oraz cztery wydziały, nie włączone do departamentów, a mianowicie: Prezydjalny, Budżetowo-Rachunkowy, Organizacyjny, oraz Redakcję i Administrację Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej i Dziennika Urzędowego Ministerstwa Sprawiedliwości.

§ 2. Departament Prawno-Konsultacyjny składa się z referatów Prawa Cywilnego, Prawa Karnego i Administracyjnego, Prawa Międzynarodowego, oraz z Bibljoteki.

a) Referat Prawa Cywilnego opracowuje projekty ustaw i rozporządzeń, dotyczących prawa materjalnego, tudzież postępowania sądowego w zakresie prawa cywilnego, handlowego, wekslowego i hipotecznego, oraz współdziała w zakresie powyższym w opracowaniu projektów ustaw i rozporządzeń przez inne Ministerstwa.

b) Referat Prawa Karnego i Administracyjnego wykonywa prace wyżej wymienione w zakresie prawodawstwa karnego i administracyjnego.

c) Referat Prawa Międzynarodowego wykonywa prace wyżej wymienione w zakresie prawa międzynarodowego.

§ 3. Departament Sądowo-Administracyjny składa się z dwóch Wydziałów Osobowych, Wydziału Nadzorczego, Wydziału Statystycznego i Referatu Gospodarczego.

a) Wydział Osobowy I. załatwia wszystkie sprawy osobowe urzędników i funkcjonarjuszów Ministerstwa, Sądu Najwyższego, oraz sądów i urzędów, podległych Ministerstwu (z wyłączeniem więziennych) w okręgach sądów apelacyjnych Warszawskiego, Lubelskiego i Wschodniego.

b) Wydział Osobowy II. załatwia wszystkie sprawy osobowe sądów i urzędów podległych Ministerstwu (również z wyłączeniem więziennych) w okręgach sądów apelacyjnych: Krakowskiego, Lwowskiego, Poznańskiego, Toruńskiego i Górno-Śląskiego.

c) Wydział Nadzorczy wykonywa kontrolę nad działalnością sądów i urzędów podległych Ministerstwu (z wyłączeniem więziennych), oraz załatwia sprawy karne, związane z wykonywaniem przez Ministra fukcji Generalnego Prokuratora Państwa (ułaskawienia, amnestje, abolicje, warunkowe zwolnienia i t. p.).

d) Wydział Statystyczny prowadzi ewidencję osób skazanych, statystykę przestępczości i statystykę procesową (karną i cywilną).

e) Referat Gospodarczy załatwia wszelkie sprawy gospodarcze Ministerstwa i urzędów podległych (z wyłączeniem więziennych).

§ 4. Departament Więzienny składa się z wydziałów: Służbowego, Administracji Więzień, Pracy Więźniów, oraz z Referatu Penitencjarnego.

a) Wydział Służbowy załatwia sprawy osobowe dyrekcyj więziennych, oraz więzień i zakładów karnych.

b) Wydział Administracji Więzień załatwia sprawy dotyczące zarządu więzieniami i domami karnemi, oraz wszelkie sprawy gospodarcze tychże więzień i zakładów (budowa i remont gmachów i urządzeń, umundurowanie i wyżywienie personelu i więźniów i t. p.).

c) Wydział Pracy Więźniów organizuje i kontroluje pracę

więźniów, dokonywa zbiorowych zakupów surowców i organizuje zbyt wyrobów więziennych.

d) Referat Penitencjarny załatwia sprawy, związane z kierownictwem więziennictwa pod względem penitencjarnym (instrukcje, regulaminy, projekty ustaw, sprawy religijne i kulturalno-oświatowe, zakłady dla nieletnich).

§ 5. Wydział Prezydjalny załatwia sprawy ogólne Ministerstwa, sprawy wynikające ze stosunku Ministerstwa do Sejmu, Naczelnika Państwa, Rady Ministrów i innych Ministerstw i Urzędów Centralnych, oraz wszelkie sprawy nie należące do zakresu działania innych wydziałów; Wydział ten obejmuje nadto biuro rekwizycji, legalizacji dokumentów i tłumaczeń, oraz kancelarję Ministerstwa.

§ 6. Wydział Budżetowo-Rachunkowy załatwia sprawy budżetowe, rachunkowe i kasowe, oraz wszelkie sprawy, związane z działalnością finansową Ministerstwa.

§ 7. Wydział Organizacyjny załatwia wszelkie sprawy związane z organizacją Centralnego Zarządu, tudzież sądów i urzędów podległych Ministerstwu z układaniem etatów i taks (dla biegłych, ławników, notarjuszów, adwokatów i t. p.), oraz z zamierzeniami ustawodawczemi w zakresie organizacji sądów i urzędów.

§ 8. Redakcja i Administracja Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej i Dziennika Urzędowego Ministerstwa Sprawiedliwości załatwia sprawy, związane z wydawaniem powyższych organów, jak również wydawnictw specjalnych Ministerstwa Sprawiedliwości.

Statut organizacyjny Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

§ 1. Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego dzieli się na pięć departamentów: Szkolnictwa Ogólno-Kształcącego, Szkolnictwa Zawodowego, Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ogólny i Wyznań Religijnych, oraz nie włączony do departamentów Wydział Archiwów.

§ 2. Departament Szkolnictwa Ogólno-Kształcącego składa się z sześciu wydziałów: Wychowania Przedszkolnego, Szkolnictwa Powszechnego, Szkolnictwa Średniego, Seminarjów, Oświaty Pozaszkolnej i Wydawnictw.

Pierwsze pięć wydziałów załatwiają sprawy ustalania teoretycznych podstaw danego działu, opracowują odnośne programy, regulaminy i podręczniki, oraz sprawują zarząd nad danym działem szkolnictwa. Wydział Szkolnictwa Średniego obejmuje również inspekcję harcerstwa.

Wydział Wydawnictw zajmuje się techniczną i administracyjną stroną wydawnictw i pomocy naukowych.

§ 3. Departament Szkolnictwa Zawodowego składa się z dwóch wydziałów Szkolnictwa Technicznego i Handlowego, oraz z Referatu Szkół dla Dziewcząt.

Wydział Szkolnictwa Technicznego załatwia sprawy średnich szkół technicznych, szkół kolejowych, szkół rzemieślniczych kształcących i dokształcających, oraz agrotechnicznych.

Wydział Szkolnictwa Handlowego załatwia sprawy szkół i kursów handlowych i kupieckich.

Referat Szkół dla Dziewcząt załatwia sprawy szkół i kursów gospodarstwa domowego, oraz szkół zadowowych dla dziewcząt, z wyjątkiem tych, które należą do zakresu działania Wydziału Szkolnictwa Technicznego lub Handlowego.

§ 4. Departament Nauki i Szkolnictwa Wyższego składa się z trzech wydziałów: Nauki, Uniwersytetów i Akademickich Szkół Technicznych.

Wydział Nauki sprawuje opiekę państwową nad nauką polską, oraz załatwia sprawy bibljoteczne.

Wydział Uniwersytetów załatwia sprawy uniwersytetów państwowych i wyższych ogólnokształcących uczelni prywatnych.

Wydział Akademickich Szkół Technicznyh załatwia sprawy akademickich szkół technicznych państwowych i prywatnych.

§ 5. Departament Ogólny składa się z pięciu wydziałów: Prezydjalnego, Sprawozdawczego, Budżetowo-Rachunkowego, Wychowania Fizycznego i Budownictwa Szkolnego.

Wydział Prezydjalny załatwia sprawy ogólne Ministerstwa, sprawy wynikające ze stosunku Ministerstwa do Sejmu, Naczelnika Państwa, Rady Ministrów i innych Ministerstw i urzędów centralnych, oraz wszelkie sprawy nie należące do zakresu działania innych wydziałów, wydaje opinje prawne, przeprowadza ostateczne redakcje projektów ustaw i rozporządzeń, załatwia sprawy personalne urzędników i funkcjonarjuszów Ministerstwa i urzę-

dów podległych, oraz obejmuje kancelarję i intendanturę Ministerstwa.

Wydział Budżetowo-Rachunkowy załatwia sprawy budżetowe i finansowe Ministerstwa, oraz kontrolę rachunkową urzędów podległych Ministerstwu.

Wydział Sprawozdawczy załatwia sprawy okresowych sprawozdań Ministerstwa i sprawy prasowe, nadto obemuje on redakcję Dziennika Urzędowego, oraz bibljotekę Ministerstwa.

Wydział Wychowania Fizycznego załatwia sprawy wychowania fizycznego, pedagogiki leczniczej i higjeny nauczania, oraz sprawuje nadzór nad działalnością lekarzy szkolnych.

Wydział Budownictwa Szkolnego załatwia sprawy budownictwa szkolnego, inwentaryzacji budynków pozostających w zarządzie Ministerstwa i władz podległych, oraz sprawy ich remontu i inspekcji.

§ 6. Departament Wyznań Religijnych składa się z dwóch wydziałów: Wyznania Katolickiego i Innych Wyznań.

Wydział Wyznania Katolickiego załatwia całokształt spraw związanych z wykonywaniem praw i opieki państwa w stosunku do Kościoła katolickiego.

Wydział Innych Wyznań załatwia całokształt spraw związanych z wykonaniem praw i opieki państwa w stosunku do wszystkich innych wyznań.

§ 7. Wydział Archiwów załatwia całokształt spraw związanych z organizacją i administracją archiwów państwowych.

§ 8. Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wyznaczy, jakie z dotychczasowych Wydziałów Ministerstwa mają być utrzymane do czasu zorganizowania kuratorjów okręgowych.

Statut organizacyjny Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

§ 1. Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych dzieli się na cztery Departamenty: Ogólny, Rolnictwa, Weterynarji i Leśnictwa.

§ 2. Departament Ogólny składa się z pięciu wydziałów: Prezydjalnego, Osobowego, Rejestracji Nieruchomości Państwowych, Wydawnictw i Budżetowo-Rachunkowego.

a) Wydział prezydjalny załatwia ogólne sprawy Ministerstwa, sprawy wynikające ze stosunku do Sejmu, Naczelnika Państwa,

Rady Ministrów i innych Ministerstw i urzędów centralnych, oraz wszelkie sprawy nie należące do zakresu działania innych wydziałów, wydaje opinje prawne, oraz przeprowadza ostateczną redakcję projektów ustaw i rozporządzeń Ministerstwa, obejmuje on nadto kancelarję i intendenturę Ministerstwa.

b) Wydział osobowy załatwia wszystkie sprawy osobowe urzędników i funkcjonarjuszy Ministerstwa i urzędów podległych, oraz sprawy ulg wojskowych dla rolników.

c) Wydział Rejestracji Nieruchomości Państwowych prowadzi ewidencję nieruchomej własności państwowej, czuwa nad uporządkowaniem jej stanu prawnego i rozgraniczeniem stanu posiadania Państwa i instytucyj publicznych, w szczególności gmin wyznaniowych, oraz załatwia sprawy dotyczące nabywania i zbywania nieruchomego majątku państwowego.

d) Wydział Wydawnictw załatwia sprawy wydawnictw, dotyczących stanu, oraz potrzeb rolnictwa i leśnictwa, wydawnictw popularnych z dziedziny gospodarstwa wiejskiego, podręczników dla szkół rolniczych i pokrewnych; wydział ten obejmuje nadto redakcję i administrację Dziennika Urzędowego Ministerstwa i bibljotekę Ministerstwa.

e) Wydział Budżetowo-Rachunkowy załatwia sprawy budżetowe, rachunkowe, kasowe i gospodarcze Ministerstwa i urzędów podległych, z wyjątkiem spraw, załatwianych przez intendenturę Ministerstwa, oraz prowadzi kontrolę księgowości i kasowości w urzędach i zakładach podległych Ministerstwu i funduszów osobno administrowanych.

§ 3. Departament Rolnictwa składa się z siedmiu wydziałów: Wytwórczości Roślinnej, Pomocy Rolnej, Hodowli Zwierząt, Oświaty Rolniczej, Meljoracyj Rolnych, Majątków Państwowych, Ekonomiki rolniczej.

a) Wydział Wytwórczości Roślinnej załatwia sprawy nasiennictwa, doświadczalnictwa w zakresie wytwórczości roślinnej, sprawy produkcji i ułatwień w nabywaniu nawozów sztucznych, sprawy ogrodnictwa, sprawy ochrony roślin, sprawy obrotu ziemiopłodami i cen na ziemiopłody, sprawy kosztów produkcji i stosunków pracy w rolnictwie, sprawy przemysłu rolniczego, sprawy zrzeszeń, spółdzielni rolniczych i kredytu rolniczego, dzierżaw przymusowych i ochrony drobnych dzierżawców rolnych.

b) Wydział Pomocy Rolnej załatwia sprawy dotyczące dostarczania środków produkcji gospodarstwom rolnym, zwłaszcza zniszczonym wojną i nowopowstającym, sprawy motokultury i sprawy demobilizacji rzeczowej w związku z potrzebami rolnictwa.

c) Wydział Hodowli Zwierząt załatwia sprawy dotyczące chowu koni, bydła rogatego, owiec i kóz, trzody chlewnej, drobiąt, sprawy rybactwa i rybołówstwa, sprawy pszczelnictwa, sprawy obrotu produktami zwierzęcemi, sprawy pasz, mleczarstwa, chłodnictwa i inne ogólne dotyczące hodowli.

d) Wydział Oświaty Rolniczej załatwia sprawy dotyczące szkolnictwa rolniczego, ogrodniczego i gałęzi pokrewnych, jakoteż pozaszkolnej oświaty rolniczej.

e) Wydział Meljoracyj Rolnych załatwia sprawy dotyczące meljoracyj rolnych i torfiarstwa.

f) Wydział Majątków Państwowych załatwia sprawy dotyczące zarządu i likwidacji rolnych majątków państwowych, tudzież sprawy majątków, objętych przez Państwo w zarząd przymusowy.

g) Wydział Ekonomiki Rolniczej załatwia sprawy ekonomicznych warunków rozwoju rolnictwa, sprawy traktatów pokojowych, umów gospodarczych, konwencyj i innych umów międzynarodowych w zakresie rolnictwa, sprawy ogólne likwidacji skutków wojny i stosunków okupacyjnych w zakresie rolnictwa, sprawy taryf i ulg celnych, sprawy dotyczące uzgadniania ogólnego interesu rolnictwa z interesami innych dziedzin gospodarstwa państwowego, sprawy podatków i ubezpieczeń w rolnictwie, oraz sprawy komunikacji, bada konjunktury zagraniczne dla zbytu wytworów rolnictwa i przemysłu rolnego, jako też dla nabycia artykułów potrzebnych do produkcji rolnej i przemysłu rolnego, załatwia sprawy dotyczące eksportu i importu, zestawianie danych statystycznych i obrazowanie ogólnego stanu rolnictwa w Państwie na podstawie materjałów, dostarczonych przez inne wydziały.

§ 4. Departament Weterynarji składa się z trzech wydziałów: Organizacyjno-Inspekcyjnego, Chorób Zakaźnych i Weterynarji Społecznej.

a) Wydział Organizacyjno-Inspekcyjny załatwia sprawy natury zasadniczej lub ogólnej w zakresie administracji weteryna-

ryjnej, opracowuje projekty ustaw, rozporządzeń i okólników, załatwia sprawy uczelni, instytutów i laboratorjów, kursów weterynaryjnych i przygotowywanie wydawnictw weterynaryjnych, opracowywanie rocznych sprawozdań, sporządza biuletyny o zaraźliwych chorobach zwierzęcych, załatwia sprawy podatków specjalnych na cele weterynaryjne, sprawy stosunku do zrzeszeń weterynaryjnych, ogólne sprawy higjeny, lecznictwa i opieki nad zwierzętami, oraz ubezpieczeń zwierząt i sprawuje sekretarjat Rady Weterynaryjnej.

b) Wydział Chorób Zakaźnych załatwia sprawy zwalczania zaraźliwych chorób zwierzęcych (policja weterynaryjna), sprawy organizacji i kontroli czynności weterynaryjnych organów wojewódzkich i powiatowych, oraz przygotowuje wnioski w sprawach personelu weterynaryjnego.

c) Wydział Weterynarji Społecznej załatwia sprawy dotyczące wykonywania przepisów weterynaryjno-sanitarnych przez władze samorządowe, sprawy rzeźni, targowisk, ładowni, oględzin mięsa, grzebowisk, zakładów utylizacyjnych, oraz innych zakładów przemysłowych dla przeróbki produktów zwierzęcych, oraz sprawy zwalczania chorób zwierzęcych, nie uregulowane ustawowo.

§ 5. Departament Leśnictwa składa się z pięciu wydziałów: Ogólnego, Ochrony Lasów, Urządzeń Leśnych, Administracji Lasów państwowych i Kontroli.

a) Wydział Ogólny przygotowuje projekty ustaw i rozporządzeń dotyczących leśnictwa i łowiectwa, załatwia sprawy popierania produkcji leśnej i przemysłu leśnego, sprawy doświadczalnictwa i szkolnictwa leśnego, sprawy statystyki, łowiectwa i leśnictwa, oraz układa sprawozdania roczne z zakresu leśnictwa.

b) Wydział Ochrony Lasów załatwia sprawy organizacji i kierownictwa państwowej służby ochrony lasów, sprawuje kontrolę nad działalnością organów ochrony lasów, oraz przygotowuje i referuje sprawy przychodzące pod rozpoznanie Głównej Komisji Ochrony Lasów.

c) Wydział Urządzeń lasów załatwia sprawy organizacji prac nad sporządzeniem planów gospodarstwa w lasach państwowych, sprawy pomiaru lasów i katastru urządzeniowego, zatwierdza operaty o urządzaniu lasów, załatwia sprawy oceny lasów dla celów państwowych, sprawy organizacji budownictwa lądowego,

drogowego i wodnego w lasach państwowych i sprawy likwidacji szkód wojennych w lasach państwowych.

d) Wydział Administracji Lasów Państwowych opracowuje rozporządzenia i instrukcje ogólne, dotyczące zarządu służby leśno-gospodarczej w lasach państwowych, sprawuje kierownictwo administracyjno-gospodarcze zarządów okręgowych lasów państwowych, załatwia sprawy gospodarstwa ubocznego w lasach państwowych, sprawy osobowe personelu lasów państw., oraz sprawy prawne (cywilne, hipoteczne, karne, administracyjne i skarbowe), wynikające z zarządu lasów państwowych.

e) Wydział Kontroli załatwia budżetowe i kasowe sprawy lasów państwowych, sprawy organizacji księgowości pieniężnej i materjałowej lasów państwowych, sprawuje kontrolę rachunkowości i kasowości w zarządach okręgowych lasów państwowych, oraz zestawia wyniki gospodarstwa w lasach państwowych.

§ 6. Szczegółowy rozkład czynności pomiędzy wydziały, oraz w obrębie poszczególnych wydziałów określi osobne rozporządzenie Ministra.

Statut organizacyjny Ministerstwa Przemysłu i Handlu.

§ 1. Ministerstwo Przemysłu i Handlu dzieli się na cztery departamenty: Ogólny, Górniczo-Hutniczy, Przemysłowy i Handlowy, oraz niewłączony do departamentów: Wydział Rozrachunkowo-Likwidacyjny (tymczasowy).

§ 2. Departament Ogólny składa się z czterech Wydziałów: Prezydjalnego, Osobowego, Budżetowo-Rachunkowego i Spółek Akcyjnych.

a) Wydział Prezydjalny załatwia ogólne sprawy Ministerstwa, sprawy wynikające ze stosunku Ministerstwa do Sejmu, Naczelnika Państwa, Rady Ministrów i innych Ministerstw i Urzędów Centralnych, sprawy Rady Handlowo-Przemysłowej, sprawy organizacji i biurowości Ministerstwa i Urzędów podległych, oraz wszelkie sprawy nie wchodzące w zakres czynności innych Wydziałów i wydaje opinje prawne; nadto obejmuje bibljotekę i kancelarję Ministerstwa.

b) Wydział Osobowy załatwia wszystkie sprawy osobowe urzędników i funkcjonarjuszów Ministerstwa i urzędów podległych.

c) Wydział Budżetowo-Rachunkowy załatwia sprawy bu-

dżetowe, rachunkowe, kasowe i gospodarcze Ministerstwa i urzędów podległych.

d) Wydział Spółek Akcyjnych załatwia wszystkie sprawy związane ze spółkami akcyjnemi.

§ 3. Departament Górniczo-Hutniczy składa się z pięciu Wydziałów: Administracji górniczej, finansowego, górnictwa węglowego, hutnictwa, oraz naftowego i solnego.

a) Wydział Administracji Górniczej załatwia sprawy ustawodawstwa górniczego, nadań i uprawnień górniczych, sprawy władz i urzędów górniczych, emerytur, pracy i szkolnictwa zawodowego w dziedzinie górnictwa i hutnictwa, zbiera daty statystyczne, potrzebne dla bieżącej polityki gospodarczej, oraz załatwia sprawy, dotyczące górnictwa i hutnictwa a nie wchodzące w zakres czynności innych Wydziałów Departamentu.

b) Wydział Finansowy załatwia sprawy kredytów państwowych na potrzeby władz górniczych i państwowych zakładów górniczo-hutniczych, sprawy połączone z sekwestrem i podziałem węgla krajowego, oraz ze sprowadzaniem węgla zagranicznego, sprawy zaopatrywania kopalń, ulg aprowizacyjnych i wogóle pomocy finansowej kopalniom i hutom.

c) Wydział Górnictwa Węglowego załatwia sprawy inspekcji bezpieczeństwa robót górniczych i rozwoju kopalń węgla, oraz geologji stosowanej.

d) Wydział Hutnictwa załatwia sprawy inspekcji i rozwoju hut i kopalń rud i innych minerałów.

e) Wydział Naftowy i Solny załatwia sprawy inspekcji i rozwoju kopalń żywic ziemnych, kopalń i warzelni soli, ochrony źródeł mineralnych, oraz sprawy zużytkowania gazów ziemnych.

§ 4. Departament Przemysłowy składa się z pięciu wydziałów: polityki przemysłowej, administracji przemysłowej, wielkiego przemysłu (z wyjątkiem metalowego), wielkiego przemysłu metalowego, oraz drobnego przemysłu i rzemiosł.

a) Wydział polityki przemysłowej załatwia sprawy ceł, sprawy kredytowe i podatkowe, sprawy izb handlowych i przemysłowych, zbiera dane statystyczne potrzebne dla bieżącej polityki gospodarczej w dziedzinie przemysłu i handlu, oraz załatwia sprawy pracy w przemyśle i handlu.

b) Wydział administracji przemysłowej załatwia sprawy

ustawodawstwa przemysłowego, uprawnień przemysłowych i handlowych, władz przemysłowych, technicznego bezpieczeństwa pracy i nadzoru nad kotłami parowemi.

c) Wydział wielkiego przemysłu (z wyjątkiem metalowego) załatwia sprawy uruchomienia i rozwoju wielkiego przemysłu, z wyjątkiem metalowego, sprawy gazownicze i sprawy Rady Chemicznej.

d) Wydział wielkiego przemysłu metalowego załatwia sprawy uruchomienia i rozwoju przemysłu mechaniczno-metalowego.

e) Wydział drobnego przemysłu i rzemiosł załatwia sprawy cechów, izb rzemieślniczych, pomocy finansowej, technicznej i gospodarczej dla drobnego przemysłu i rzemiosł, sprawy przemysłu ludowego i szkolnictwa zawodowego, oraz rady rzemieślniczej.

§ 5. Departament Handlowy składa się z czterech wydziałów: handlu wewnętrznego, handlu zagranicznego, obrotu towarowego, oraz marynarki i komunikacji.

a) Wydział handlu wewnętrznego załatwia sprawy reglamentacji obrotu towarowego wewnętrznego, targów, jarmarków, wystaw, domów składowych, giełd, kredytu handlowego, nieuczciwej konkurencji, chłodnictwa, oraz stosunków handlowych z Gdańskiem.

b) Wydział handlu zagranicznego załatwia sprawy polskiej służby gospodarczej zagranicą, międzynarodowych izb handlowych, jarmarków i wystaw zagranicznych, zagranicznych stosunków handlowych, traktatów, umów i konwencyj.

c) Wydział obrotu towarowego załatwia sprawy, tyczące się wykonania umów kompensacyjnych i związanych z niemi rozrachunków, sprawy kredytów międzynarodowych i wykonywa kontrolę nad zakupami rządowemi zagranicą.

d) Wydział marynarki i komunikacji załatwia sprawy żeglugi morskiej, organizacji narodowej floty handlowej, personelu marynarki handlowej i portów handlowych morskich, oraz związane z potrzebami przemysłu i handlu sprawy komunikacji lądowej i rzecznej.

§ 6. Wydział rozrachunkowo-likwidacyjny załatwia sprawy likwidacji majątku przejętego po okupantach i zdobyczy wojennej, sprawy rewindykacji maszyn, oraz sprawy zarządów przymusowych.

Wydział ten powinien zakończyć swoje czynności do dnia 1 lipca 1921 r.

Statut organizacyjny Ministerstwa Kolei Żelaznych.

§ 1. Ministerstwo Kolei Żelaznych dzieli się na sześć departamentów: Administracyjny, Finansowy, Przewozowo-Taryfowy, Ruchu, Budowy i Utrzymania Kolei, Mechaniczny i Zasobów i Tymczasowy Departament Prawno-Likwidacyjny, oraz na nie włączone do departamentów: Wydział Prezydjalny, Wydział Kontroli Ministerjalnej, Wydział Sanitarny i Biuro Organizacyjne.

§ 2. Departament Administracyjny składa się z sześciu wydziałów: Administracyjno-Dyscyplinarnego, Etatów i Płac, Osobowego, Zabezpieczeń, Gospodarczego i Prawnego po zlikwidowaniu Departamentu Prawno-Likwidacyjnego.

a) Wydział Administracyjno-Dyscyplinarny załatwia sprawy ogólno-administracyjne, sprawy ulg biletowych, szkolenia personelu i sprawy dyscyplinarne.

b) Wydział Etatów i Płac załatwia sprawy płac stałych, wynagrodzeń ubocznych i etatów.

c) Wydział Osobowy załatwia sprawy osobowe szczegółowe, oraz sprawy rejestracji i statystyki personelu.

d) Wydział Zabezpieczeń załatwia sprawy emerytalne, sprawy zabezpieczenia od wypadków i sprawy humanitarne.

e) Wydział Gospodarczy załatwia sprawy aprowizacji i uniformów, oraz kooperatyw.

f) Wydział prawny obejmuje sprawy wydziałów: Jurysdykcyjnego i Legislacyjnego po zlikwidowaniu Departamentu Prawno-Likwidacyjnego.

§ 3. Departament Finansowy składa się z pięciu wydziałów: Skarbowego, Budżetowego, Dochodów i Buchalteryjno-Kasowego, oraz Rozrachunkowo-Likwidacyjnego po zlikwidowaniu Departamentu Prawno-Likwidacyjnego.

a) Wydział Skarbowy załatwia sprawy zarachowania, sprawy kasowe i sprawy nadzoru finansowego.

b) Wydział Budżetowy załatwia sprawy budżetu kolejowego.

c) Wydział Dochodów załatwia sprawy kontroli dochodów, rozrachunków z dochodów przewozowych, rewizji kas stacyjnych i statystyki kolejowej.

d) Wydział Buchalteryjno-Kasowy załatwia sprawy buchalteryjne i manipulacje kasowe w Ministerstwie.

e) Wydział Rozrachunkowo-Likwidacyjny, który wejdzie w skład tego Departamentu z niezmienionym zakresem działania po zlikwidowaniu Departamentu Prawno-Likwidacyjnego.

§ 4. Departament Przewozowo-Taryfowy składa się z czterech wydziałów: Handlowo-Przewozowego, Taryf Osobowych i Bagażowych, Taryf Towarowych Wewnętrznych i Taryf Towarowych Zagranicznych.

a) Wydział Handlowo-Przewozowy załatwia sprawy przewozów, ekspedycyj i reklamacyj przewozowych.

b) Wydział Taryf Osobowych i Bagażowych załatwia sprawy taryf i konwencyj międzynarodowych, odnośnie do przewozu osób, bagażu i przesyłek nadzwyczajnych.

c) Wydział Taryf Towarowych Wewnętrznych załatwia sprawy taryf i umów z przedsiębiorstwami przewozowemi odnośnie do przewozu towarów w komunikacji wewnętrznej.

d) Wydział Taryf Towarowych Zagranicznych załatwia sprawy taryf i konwencyj międzynarodowych, odnośnie do przewozu towarów w ruchu tranzytowym i sąsiedzkim z zagranicą.

§ 5. Departament Ruchu składa się z czterech wydziałów: Ogólno-Ruchowego, Ruchu Osobowego, Ruchu Towarowego, Dyspozycji Taborem, oraz Tymczasowego Wydziału Kolei Wąskotorowych i Miejskich, oraz Żeglugi Powietrznej.

a) Wydział Ogólno-Ruchowy załatwia sprawy służby stacyjnej, służby ruchu ogólnej, oraz sprawy dotyczące wypadków i wydarzeń nadzwyczajnych.

b) Wydział Ruchu Osobowego załatwia sprawy ruchu osobowego i rozkładów jazdy.

c) Wydział Ruchu Towarowego załatwia sprawy ruchu towarowego łącznie z planami przewozów.

d) Wydział Dyspozycji Taborem załatwia sprawy dyspozycji taborem i rozrachunku z obcemi zarządami za używanie taboru.

e) Wydział Kolei Wąskotorowych i Miejskich, oraz Żeglugi Powietrznej, który ma być zniesiony z końcem roku 1921, załatwia sprawy ruchu na kolejach wąskotorowych i miejskich, oraz sprawy żeglugi powietrznej.

§ 6. Departament Budowy i Utrzymania Kolei składa się z pię-

ciu wydziałów: Ogólno-Budowlanego, Podtorza i Nawierzchni, Mostów, Architektury, oraz Budowy Nowych Kolei.

a) Wydział Ogólno-Budowlany załatwia sprawy ogólno-budowlane, dotyczące przebudowy i nowych budowli na istniejących linjach kolejowych.

b) Wydział Podtorza i Nawierzchni załatwia sprawy nawierzchni i utrzymania kolei w zakresie ogólnej służby drogowej.

c) Wydział Mostów załatwia sprawy budowy i utrzymania mostów, przepustów, tuneli i murów oporowych.

d) Wydział Architektury załatwia sprawy budowy i utrzymania budowli nadtorowych i instalacji w budynkach.

e) Wydział Budowy Nowych Kolei załatwia sprawy budowy nowych kolei, drugich, trzecich i t. d. torów, przebudowy istniejących kolei i wielkich węzłów kolejowych.

§ 7. Departament Mechaniczny i Zasobów składa się z czterech wydziałów: Warsztatowego, Taboru i Trakcji, Elektrotechnicznego i Zabezpieczenia Ruchu Pociągów, oraz Zasobów:

a) Wydział Warsztatowy załatwia sprawy naprawy taboru, służby warsztatowej, odbudowy i rozbudowy warsztatów i urządzeń trakcyjnych.

b) Wydział Taboru i Trakcji załatwia sprawy służby trakcyjnej, badania i opracowywania konstrukcji taboru i urządzeń trakcyjnych, zakupna i utrzymania taboru.

c) Wydział Elektrotechniczny i Zabezpieczenia Ruchu Pociągów załatwia sprawy działu prądów silnych i słabych, sygnalizacji, centralizacji zwrotnic, blokady, zabezpieczenia przejazdów, oświetlenia żarowo-naftowego i gazowego.

d) Wydział Zasobów załatwia sprawy służby zasobowej, zakupna, rozdziału i użytkowania zasobów.

§ 8. Departament Prawno-Likwidacyjny, który ma być zniesiony do dnia 1 września 1921 r., składa się z trzech wydziałów: Jurysdykcyjnego, Legislacyjnego i Rozrachunkowo-Likwidacyjnego.

Wydział Jurysdykcyjny załatwia sprawy prawne, oparte na przepisach prawa cywilnego i karnego, oraz na przepisach administracyjnych, a w szczególności sprawy wywłaszczenia i nabycia nieruchomości na potrzebę kolei, sprawy umów, zawieranych przez

zarządy kolejowe, sprawy podatkowe i t. p., oraz wydaje opinje prawne.

Wydział Legislacyjny załatwia sprawy dotyczące prawodawstwa kolejowego, konwencyj międzynarodowych i sprawy koncesyjne.

Wydział Rozrachunkowo-Likwidacyjny załatwia sprawy rozrachunku i likwidacji stosunków kolejowych z państwami zaborczemi.

§ 9. Wydział Prezydjalny załatwia sprawy poufne natury ogólnej, sprawy osobowe i administracyjne Ministerstwa, sprawy prezydjów Dyrekcyj, oraz sprawy związków kolejowych.

§ 10. Wydział Kontroli Ministerjalnej załatwia sprawy kontroli i śledztw administracyjnych, oraz sprawy policji państwowej na kolejach.

§ 11. Wydział Sanitarny załatwia sprawy sanitarne, oraz sprawy lecznictwa i ratownictwa na kolejach.

§ 12. Biuro Organizacyjne, które ma być zniesione do końca roku 1921, załatwia sprawy organizacji kolejnictwa.

Statut organizacyjny Ministerstwa Poczt i Telegrafów.

§ 1. Ministerstwo Poczt i Telegrafów dzieli się na cztery departamenty: Administracyjny, Pocztowy, Telegraficzno-Telefoniczny i Gospodarczy, oraz nie włączony do departamentów Wydział Rachunkowy.

§ 2. Departament Administracyjny składa się z trzech wydziałów: Prezydjalnego, Osobowego i Budżetowo-Kasowego.

a) Wydział Prezydjalny załatwia sprawy ogólne Ministerstwa, sprawy wynikające ze stosunku Ministerstwa do Sejmu, Naczelnika Państwa, Rady Ministrów, innych Ministerstw i urzędów centralnych, wszelkie sprawy nie należące do zakresu czynności innych Wydziałów, sprawy organizacyjne i osobowe Ministerstwa, oraz sprawy inspekcji, nadto obejmuje on wydawnictwo dziennika urzędowego, bibljotekę i kancelarję główną Ministerstwa.

b) Wydział Osobowy załatwia wszystkie sprawy osobowe urzędników i funkcjonarjuszów urzędów podległych Ministerstwu.

c) Wydział Budżetowo-Kasowy załatwia sprawy budżetowe, sprawy instrukcyj rachunkowych i kasowych, statystyki ruchu

pocztowego, telegraficznego i telefonicznego, likwidacji roszczeń do b. rządów zaborczych i sprawy wynikające ze stosunku do Pocztowej Kasy Oszczędności.

§ 3. Departament Pocztowy składa się z czterech wydziałów: Organizacyjnego, Pocztowego, Zagranicznego i Komunikacyjnego.

a) Wydział Organizacyjny załatwia sprawy tyczące się ustroju i podziału terytorjalnego dyrekcyj i urzędów pocztowych, oraz wydaje odnośne instrukcje służbowe.

b) Wydział Pocztowy obejmuje sprawy przepisów i organicji ruchu pocztowego w obrocie wewnętrznym, oraz organizacji pocztowej służby gazetowej.

c) Wydział Zagraniczny załatwia sprawy organizacji międzynarodowego ruchu pocztowego i sprawy taryfowe.

d) Wydział Komunikacyjny załatwia sprawy obiegu poczty, jej przewozu i organizacji służby zbiorowej.

§ 4. Departament Telegraficzno-Telefoniczny składa się z czterech wydziałów: Technicznego, Eksploatacyjnego, Budowy i Konserwacji, oraz Radjotelegraficznego.

a) Wydział Techniczny załatwia sprawy instrukcji dla personelu technicznego, dla komisyj odbiorczych, oraz sprawy koncesyjne.

b) Wydział Eksploatacji załatwia sprawy administracji ruchu telegraficznego i telefonicznego (z wyjątkiem radjotelegrafu).

c) Wydział Budowy i Konserwacji załatwia sprawy budowy i utrzymania urządzeń telegraficznych i telefonicznych, oraz sprawy warsztatów naprawczych i prądów silnych.

d) Wydział Radjotelegraficzny załatwie sprawy radjotelegrafji, semaforów i telefonów bez drutu.

§ 5. Departament Gospodarczy składa się z trzech wydziałów, t. j. Materjałów Pocztowych, Materjałów Technicznych i Lokalowego.

a) Wydział Materjałów Pocztowych załatwia sprawy przepisów gospodarczych, dostaw materjałów pocztowych i administracji odnośnych zakładów Ministerstwa.

b) Wydział Materjałów Technicznych obejmuje sprawy wytwórni i dostawy materjałów technicznych dla Zarządu pocztowego, oraz administrację odnośnych zakładów Ministerstwa.

c) Wydział Lokalowy obejmuje wszelkie sprawy związane

z pozyskaniem i utrzymaniem pomieszczeń dla Ministerstwa i urzędów jemu podległych.

§ 6. Wydział Rachunkowy zajmuje się sprawdzaniem i likwidacją należności z tytułu płac i dostaw, ewidencją obrotów, sprawdzaniem zamknięć rachunkowych, obrachunkami z innemi władzami i z zagranicą.

§ 7. Poza organizacją Ministerstwa i Telegrafów tworzy się Izbę Kontroli Rachunkowej, której zadaniem jest przeprowadzanie szczególnej kontroli opłat pocztowych, telegraficznych i telefonicznych etc., oraz kontroli przekazów wpłaconych i wypłaconych we wszystkich urzędach pocztowych.

Statut organizacyjny Ministerstwa Robót Publicznych.

§ 1. Ministerstwo Robót Publicznych dzieli się na cztery Departamenty: Administracyjny, Wodny, Budowlany i Drogowy, oraz trzy wydziały, nie włączone do departamentów, a mianowicie: Prezydjalny, Miernictwa i Studjów Wodnych.

§ 2. Departament Administracyjny składa się z trzech wydziałów: Osobowego, Prawnego i Budżetowo-Rachunkowego:

a) Wydział Osobowy załatwia wszystkie sprawy osobowe i organizacyjne urzędów podległych Ministerstwu, oraz sprawy techników cywilnych.

b) Wydział Prawny załatwia sprawy o charakterze ściśle prawnym, wykonywa kontrolę prawną i redakcyjną projektów ustaw i rozporządzeń administracyjno-prawnych ogólnego znaczenia, opracowywanych w Ministerstwie, oraz umów i dokumentów prawnych, sporządzanych przez inne wydziały Ministerstwa.

c) Wydział Budżetowo-Rachunkowy załatwia sprawy budżetowe, rachunkowe i gospodarcze, oraz wszelkie sprawy związane z działalnością finansową Ministerstwa i urzędów podległych.

§ 3. Departament Wodny składa się z trzech wydziałów: Administracyjno-wodnego, Budowy Dróg Wodnych i Wód Niespławnych.

a) Wydział Administracyjno-Wodny załatwia sprawy ustawodawstwa wodnego, koncesyj i rekursów, traktatów i konwencyj w zakresie spraw wodnych, oraz sprawy inspekcji żeglugi, policji żeglowej i spławnej i inspekcji kotłów statkowych.

b) Wydział Budowy Dróg Wodnych załatwia sprawy regulacji rzek żeglownych i spławnych, budowy kanałów spławnych i kanalizacji rzek, budowy portów, urządzeń mechanicznych portowych i taboru.

c) Wydział Wód Niespławnych załatwia wszystkie inne sprawy wodne, należące do kompetencji M. R. P., a nie przydzielone powyższym dwom wydziałom, w szczególności zaś sprawy regulacji rzek niespławnych i potoków, zabudowania potoków górskich, odwodnienia i kolmatacji bagien, obwałowania rzek i budowy zbiorników wodnych.

§ 4. Departament Budowlany składa się z trzech wydziałów: Administracyjno-Budowlanego, Architektonicznego i Komunalnego.

a) Wydział Administracyjno-Budowlany załatwia sprawy ustawodawstwa budowlanego, administracji budowlanej, oraz nadzoru nad budownictwem państwowem, samorządowem i prywatnem.

b) Wydział Architektoniczny załatwia sprawy, tyczące się budowy i odbudowy gmachów państwowych, zarządu i utrzymania gmachów państwowych i prywatnych, zajętych przez urzędy państwowe, oraz budowy i odbudowy gmachów społecznych.

c) Wydział Komunalny załatwia sprawy regulacji wsi, miast i zdrojowisk, inwestycyj miejskich, oraz sprawy osiedleńczo-mieszkaniowe.

Do Departamentu przydzielony jest Zarząd Gmachów Reprezentacyjnych.

§ 5. Departament Drogowy składa się z trzech wydziałów: Administracyjno-Drogowego, Budowy Dróg i Mostowego.

a) Wydział Administracyjno-Drogowy załatwia sprawy ustawodawstwa drogowego, administracyjno-techniczne, związane z utrzymaniem dróg, sprawy maszyn drogowych i zarządu automobilami Ministerstwa.

b) Wydział Budowy Dróg załatwia sprawy budowy nowych dróg, w szczególności ustala programy budowy nowych dróg i zatwierdza ważniejsze projekty, wydaje ogólnie obowiązujące przepisy techniczne i ustala typy budownictwa drogowego.

c) Wydział Mostowy opracowuje projekty mostów, opinjuje

projekty przedkładane przez urzędy podległe i wydaje przepisy dla projektowania i budowy mostów.

§ 6. Wydział Prezydjalny załatwia sprawy ogólne Ministerstwa, sprawy, wynikające ze stosunku Ministerstwa do Sejmu, Naczelnika Państwa, Rady Ministrów i innych Ministerstw i urzędów centralnych. Wszelkie sprawy nienależące do zakresu działania innych wydziałów, sprawy organizacyjne i personalne Ministerstwa, oraz sprawy zarządzeń i przepisów, tyczących się urzędowania; wydział ten obejmuje kancelarję główną, oraz bibljotekę Ministerstwa.

§ 7. Wydział Miernictwa opracowuje projekty ustaw w dziedzinie miernictwa, plany ogólnej tryangulacji i niwelacji państwa, wydaje przepisy i instrukcje, mające na celu ujednostajnienie metod postępowania przy wszelkich pomiarach, oraz wykonuje kontrolę nad pomiarami, wykonywanemi dla celów publicznych.

Do Wydziału Miernictwa przyłączone jest do czasu utworzenia Państwowego Instytutu Mierniczego biuro tryangulacyjne, mające za zadanie wykonywanie robót, związanych z przeprowadzeniem tryangulacji i niwelacji kraju.

§ 8. Wydział Studjów Wodnych załatwia sprawy hydrografji statystycznej pomiarów wodnych, sprawy badania i katastru sił wodnych, wydaje opinje hydrologiczne o większych projektach i prowadzi specjalne studja wodne.

§ 9. Bezpośrednio Ministerstwu podlegają:

Generalna Dyrekcja Odbudowy dla przeprowadzenia technicznej odbudowy wsi, miast i miasteczek.

Generalna Dyrekcja Regulacji Rzek Żeglownych dla opracowania, względnie zatwierdzania projektów regulacji rzek żeglownych i budowy portów, oraz nadzoru nad wykonaniem robót.

Statut organizacyjny Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej.

§ 1. Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej dzieli się na pięć departamentów: Administracyjny, Ochrony Pracy, Ubezpieczeń Społecznych, Opieki Społecznej i Pośrednictwa Pracy (tymczasowy), oraz niewłączony do departamentów Wydział Administracji Inspekcji Pracy.

§ 2. Departament Administracyjny składa się z trzech wydziałów: Prezydjalnego, Osobowego i Budżetowo-Rachunkowego.

a) Wydział Prezydjalny załatwia sprawy ogólne Ministerstwa, sprawy wynikające ze stosunku Ministerstwa do Sejmu, Naczelnika Państwa, Rady Ministrów i innych ministerstw i urzędów centralnych; sprawy organizacji Ministerstwa i urzędów podległych, sprawy wydawnicze, oraz wszelkie sprawy nie wchodzące w zakres czynności innych wydziałów, wydaje opinje prawne, przeprowadza ostateczną redakcję projektów ustaw i rozporządzeń, oraz obejmuje bibljotekę i kancelarję Ministerstwa.

b) Wydział Osobowy załatwia wszystkie sprawy osobowe urzędników i funkcjonarjuszów Ministerstwa i urzędów podległych.

c) Wydział Budżetowo-Rachunkowy załatwia sprawy budżetowe, rachunkowe, kasowe i gospodarcze Ministerstwa i urzędów podległych.

§ 3. Departament Ochrony Pracy składa się z trzech wydziałów: Ochrony Pracy w Przemyśle i Handlu, Ochrony Pracy w Rolnictwie i Polityki Pracy i Ruchu Zawodowego.

a) Wydział Ochrony Pracy w Przemyśle i Handlu załatwia sprawy ochrony i bezpieczeństwa pracy w przemyśle, górnictwie, hutnictwie, handlu i biurowości, oraz sprawy służby domowej.

b) Wydział Ochrony Pracy w Rolnictwie załatwia sprawy ochrony pracy w rolnictwie, leśnictwie, ogrodnictwie i rybołówstwie.

c) Wydział Polityki Pracy i Ruchu Zawodowego załatwia sprawy rozwoju poszczególnych gałęzi pracy, ruchu zawodowego robotniczego i systemów płac.

§ 4. Departament Ubezpieczeń Społecznych składa się z dwóch wydziałów: Organizacyjnego i Nadzoru.

a) Wydział Organizacyjny załatwia sprawy ustawodawstwa w zakresie ubezpieczeń od choroby, wypadku, niezdolności do pracy i braku pracy, oraz organizacji tych ubezpieczeń.

b) Wydział Nadzoru załatwia sprawy zatwierdzania statutów instytucyj ubezpieczeń społecznych, sprawozdań i nadzoru nad ich działalnością, oraz sprawy orzecznictwa w zakresie ubezpieczeń społecznych.

§ 5. Departament Opieki Społecznej składa się z trzech wydziałów: Inspekcji Opieki Społecznej, Opieki nad Dziećmi i Młodocianymi i Opieki nad Dorosłymi.

a) Wydział Inspekcji Opieki Społecznej załatwia sprawy ustawodawstwa w zakresie opieki społecznej, państwowej i samorządowej, sprawy rejestracji towarzystw i instytucyj opieki społecznej, oraz nadzoru nad ich działalnością.

b) Wydział Opieki nad Dziećmi i Młodocianymi załatwia sprawy opieki społecznej nad dziećmi i młodocianymi, oraz subwencjonowania odnośnych instytucyj.

c) Wydział Opieki nad Dorosłymi załatwia sprawy opieki społecznej nad dorosłymi niezdolnymi do pracy, inwalidami wojennymi, subwencjonowania odnośnych instytucyj, oraz sprawy stowarzyszeń wzajemnej pomocy i domów ludowych.

§ 6. Departament Pośrednictwa Pracy utrzymuje się do czasu zorganizowania urzędów pośrednictwa pracy nie dłużej, jak do 1 lipca 1921 r., w składzie trzech wydziałów: Pośrednictwa Pracy, Sprawozdań z Rynku Pracy i Organizacji Urzędów Pośrednictwa Pracy.

a) Wydział Pośrednictwa Pracy sprawuje nadzór nad działalnością biur pośrednictwa pracy, oraz załatwia sprawy porad zawodowych i bezrobocia.

b) Wydział Sprawozdań z Rynku Pracy zbiera dane o stanie rynku pracy, dysponuje zapasem wolnych miejsc, oraz kieruje akcją przesyłania robotników, stosownie do zapotrzebowania.

c) Wydział organizacji urzędów pośrednictwa pracy opracowuje instrukcje i okólniki, normujące działalność państwowych urzędów pośrednictwa pracy i sprawuje nadzór nad niemi.

§ 7. Wydział administracji inspekcji pracy obejmuje sprawy organizacji, kontroli organów inspekcji pracy, oraz rejestracji związków zawodowych.

Statut organizacyjny Ministerstwa Zdrowia Publicznego.

§ 1. Ministerstwo Zdrowia Publicznego dzieli się na dwa departamenty: Ogólny i Higjeny, oraz dwa wydziały nie włączone do departamentów: Prezydjalny i Farmaceutyczny.

§ 2. Departament Ogóny składa się z czterech wydziałów: Administracyjnego, Statystyczno-Wydawniczego, Zakładów Leczniczych i Budżetowo-Rachunkowego.

a) Wydział Administracyjny załatwia sprawy organizacji i inspekcji państwowej i komunalnej służby zdrowia, sprawy reje-

stracji i nadzoru nad uprawnieniem do praktyki personelu lekarskiego wyższego, średniego i niższego, kształcenie służby zdrowia, sprawy izb lekarskich, Czerwonego Krzyża, oraz zdrojowisk i uzdrowisk.

b) Wydział Statystyczno-Wydawniczy sporządza sprawozdania o stanie sanitarnym Państwa, oraz sprawozdania z prasy zagranicznej, prowadzi statystykę chorób zakaźnych, szpitalną i służby zdrowia, oraz obejmuje redakcje i administracje wydawnictw Ministerstwa i bibljotekę.

c) Wydział Zakładów Leczniczych załatwia sprawy szpitalnictwa, zakładów leczniczych publicznych i prywatnych, pielęgniarstwa i ratownictwa.

d) Wydział Budżetowo-Rachunkowy załatwia sprawy budżetowe, rachunkowe i kasowe Ministerstwa i urzędów podległych, oraz kontrolę rachunkową zakładów państwowych, podległych Ministerstwu.

§ 3. Departament Higjeny składa się z dwóch wydziałów: Chorób Społecznych i Higjeny.

a) Wydział Chorób Społecznych załatwia sprawy chorób wenerycznych, psychicznych, alkoholizmu, gruźlicy, jaglicy, zimnicy, chorób odzwierzęcych i ostrych chorób zakaźnych, z wyjątkiem tych, które należą do zakresu działania Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarjatu.

b) Wydział Higjeny załatwia sprawy higjeny ludności, mieszkań i miejsc zaludnionych.

§ 4. Wydział Prezydjalny załatwia sprawy ogólne Ministerstwa, sprawy wynikające ze stosunku Ministerstwa do Sejmu, Naczelnika Państwa, Rady Ministrów, innych Ministerstw i urzędów centralnych, wydaje opinje prawne, przeprowadza ostateczną redakcję projektów ustaw i rozporządzeń, opracowywanych w Ministerstwie, załatwia międzynarodowe sprawy zdrowia, sprawy rady lekarskiej, sprawy osobowe urzędników Ministerstwa i urzędów podległych, oraz obejmuje intendenturę i kancelarję Ministerstwa.

§ 5. Wydział Farmaceutyczny załatwia sprawy aptek, składów aptecznych i drogueryj, środków leczniczych, hodowli roślin lekarskich, farmakopei, kontroli farmaceutycznej i taksy aptekarskiej.

Statut organizacyjny Ministerstwa Aprowizacji.

§ 1. Ministerstwo Aprowizacji dzieli się na dwa Departamenty: Administracyjny i Aprowizacyjny.

§ 2. Departament Administracyjny składa się z trzech wydziałów: Prezydjalnego, Osobowego i Budżetowo-Rachunkowego, oraz z tymczasowego Wydziału Likwidacyjnego.

Wydział Prezydjalny załatwia ogólne sprawy Ministerstwa; sprawy wynikające ze stosunku do Sejmu, Naczelnika Państwa, Rady Ministrów i innych Ministerstw i Urzędów Centralnych, oraz wszelkie sprawy nie należące do zakresu działania innych wydziałów; sprawy inspekcyj i rekursów karno-administracyjnych, wydaje opinje prawne; nadto obejmuje Kancelarję Główną Ministerstwa.

Wydział Osobowy załatwia wszystkie sprawy personalne urzędników i funkcjonarjuszy Ministerstwa i urzędów podległych.

Wydział Budżetowo-Rachunkowy załatwia sprawy budżetowe, kredytowe, rachunkowe, kasowe i gospodarcze Ministerstwa i urzędów podległych.

Wydział Likwidacyjny przeprowadza likwidację biur gospodarczo-handlowych po okupantach i powinien ją zakończyć do dnia 1 lipca 1921 r.

§ 3. Departament Aprowizacyjny składa się z czterech wydziałów: Rolnego, Artykułów Przemysłowych, Aprowizacji Specjalnej i Transportowego, oraz Referatu Umów Handlowych.

Wydział Rolny załatwia wszystkie sprawy związane z aprowizacją w artykuły spożywcze produkcji roślinnej i zwierzęcej.

Wydział Artykułów Przemysłowych załatwia wszystkie sprawy związane z aprowizacją ludności w cukier, sól, naftę i węgiel, w szczególności określa normy spożycia i przydziału, dysponuje wysyłanie tych artykułów i wyznacza za nie ceny.

Wydział Aprowizacji Specjalnej załatwia sprawy aprowizacji pracowników państwowych i samorządowych, oraz pewnych grup pracowników przemysłu, ludności terenów plebiscytowych, więzień, szpitali i instytucyj o charakterze opieki społecznej.

Wydział Transportowy załatwia sprawy transportu artykułów spożywczych pierwszej potrzeby wewnątrz i zewnątrz państwa.

Referat Umów Handlowych załatwia sprawy umów handlo-

wych, dotyczących zakupu artykułów pierwszej potrzeby w kraju i zagranicą na potrzeby ludności państwa.

Statut organizacyjny Głównego Urzędu Ziemskiego.

Główny Urząd Ziemski dzieli się na trzy departamenty: Administracyjny, Urządzeń rolnych i Techniczny, oraz nie włączone do Departamentów: Wydział Finansowy i Biuro Głównej Komisji Ziemskiej.

§ 2. Departament Administracyjny składa się z trzech wydziałów: Prezydjalnego, Służbowego i Budżetowo-Rachunkowego.

a) Wydział Prezydjalny załatwia ogólne sprawy Urzędu, sprawy wynikające ze stosunku Głównego Urzędu Ziemskiego do Sejmu, Naczelnika Państwa, Rady Ministrów, innych Ministerstw i urzędów centralnych, wszystkie sprawy nie należące do zakresu działania innych wydziałów, sprawy wydawnictw i prasowe, oraz obejmuje bibljotekę i kancelarję Urzędu.

b) Wydział Służbowy załatwia sprawy organizacji i instrukcyj służbowych urzędów ziemskich, oraz wszystkie sprawy osobowe urzędników i funkcjonarjuszów Głównego Urzędu Ziemskiego i urzędów podległych.

c) Wydział Budżetowo-Rachunkowy załatwia sprawy budżetowe, rachunkowe, kasowe i gospodarcze Głównego Urzędu Ziemskiego i urzędów podległych, oraz prowadzi ich kontrolę rachunkową.

§ 3. Departament Urządzeń rolnych składa się z trzech wydziałów: Zapasu Ziemi, Parcelacyjno-Osadniczego i Regulacyj Rolnych.

a) Wydział Zapasu Ziemi załatwia sprawy wykupu majątków prywatnych, przejmowanie na parcelację majątków państwowych oraz instytucyj publicznych, sprawy ich zarządu, oraz meljoracji terenów przeznaczonych do parcelacji.

b) Wydział Parcelacyjno-Osadniczy załatwia sprawy regulowania parcelacji miejscowej i osadniczej, sprawy związane z parcelacją prywatną i nadzorem nad działalnością instytucyj i spółek upoważnionych do parcelacji, z wyjątkiem nadzoru ściśle finansowego i pomiarowego, oraz sprawy organizowania spółek ziemskich.

c) Wydział Regulacyj Rolnych załatwia sprawy likwidacji

serwitutów, scalania gruntów, podziału spólnot, zamiany gruntów, oraz nadzoru nad aljenacją i niepodzielnością gruntów.

§ 4. Departament Techniczny składa się z dwóch wydziałów: Techniczno-Organizacyjnego i Pomiarowo-Rewizyjnego.

a) Wydział Techniczno-Organizacyjny załatwia sprawy dostosowania techniki mierniczej do prac ziemskich, organizacji prac technicznych, wydaje odpowiednie instrukcje i przepisy, załatwia sprawy wyszkolenia personelu technicznego dla urzędów ziemskich, organizowania oddziałów technicznych i zaopatrywania ich w potrzebne instrumenty miernicze, oraz sprawy upoważniania techników prywatnych do wykonywania prac ziemskich.

b) Wydział Pomiarowo-Rewizyjny sprawuje nadzór nad wykonywaniem prac parcelacyjnych i regulacyjno-pomiarowych na terenach urządzeń rolnych, zatwierdza operaty pomiarowe, dotyczące tych prac, oraz sprawuje nadzór nad archiwami mierniczemi urzędów ziemskich.

§ 5. Wydział Finansowy załatwia sprawy dotyczące sfinansowania reformy rolnej, w szczególności sprawy b. Banku Włościańskiego, Banku Rolnego i innych podobnych instytucyj w b. zaborze pruskim i austrjackim, oraz sprawuje nadzór nad działalnością finansową instytucyj, upoważnionych do parcelacji.

Biuro Głównej Komisji Ziemskiej przygotowuje sprawy dla Głównej Komisji Ziemskiej i wykonywa decyzje Komisji, opracowuje projekty ustaw i rozporządzeń, dotyczące ustroju rolnego i unifikacji ustaw rolnych, oraz wydaje opinje prawne we wszystkich sprawach, wchodzących w zakres działalności urzędów ziemskich, w szczególności o ile dotyczą one interpretaji obowiązujących przepisów i rozporządzeń.

Statut Głównego Urzędu Statystycznego.

§ 1. Główny Urząd Statystyczny dzieli się na dziewięć wydziałów: 1) Prezydjalny, 2) Wydawnictw i Pomocy Naukowych, 3) Spisu Jednodniowego, 4) Statystyki Ruchu Naturalnego Ludności, 5) Statystyki Szkolnej, 6) Statystyki Rolniczej i Aprowizacyjnej, 7) Statystyki Pracy, 8) Statystyki Handlu Zagranicznego i 9) Statystyki Finansów i Samorządu.

§ 2. Wydział Prezydjalny załatwia sprawy osobowe, budże-

towe, kasowe i gospodarcze, oraz prowadzi dochodzenie statystyczne, dla którego nie utworzono odrębnego wydziału; wydział ten obejmuje nadto kancelarję urzędu i referat stosunków z Międzynarodowym Instytutem Statystycznym.

§ 3. Wydział Wydawnictw i Pomocy Naukowych zajmuje się ogłaszaniem prac statystycznych i bibljoteką urzędu.

§ 4. Wydział Spisu Jednodniowego przygotowuje spis jednodniowy ludności, domów, lokali, zwierząt gospodarskich i przedsiębiorstw rolniczych, oraz obejmuje do czasu utworzenia wydziału statystyki przemysłowej referat statystyki przemysłowej.

§ 5. Wydział Statystyki Ruchu Naturalnego Ludności prowadzi statystykę urodzeń, ślubów i skonów, samobójstw, ruchu emigracyjnego i wędrownego, oraz statystykę sanitarną.

§ 6. Wydział Statystyki Szkolnej prowadzi statystykę szkół powszechnych, średnich, wyższych i oświaty pozaszkolnej.

§ 7. Wydział Statystyki Rolniczej i Aprowizacyjnej prowadzi statystykę miesięcznego stanu zasiewów, przestrzeni uprawnej i plonów.

§ 8. Wydział Statystyki Pracy prowadzi statystykę strajków i lokautów, umów zbiorowych, płac i zarobków, cen hurtowych i detalicznych, pośrednictwa pracy i konjunktur na rynku pracy.

§ 9. Wydział Statystyki Handlu Zagranicznego prowadzi statystykę wywozu i przywozu towarów w handlu zagranicznym.

§ 10. Wydział Statystyki Finansów i Samorządu prowadzi statystykę skarbową, finansów komunalnych, kredytową, spółdzielczą i pożarów.

Ad IV. Ministerstwo Spraw Wojsk.

2. Ustawa z dnia 7 listopada 1919 r. o tymczasowej nadzwyczajnej komisji rewizyjnej, poz. 484, d. u. nr. 89.

ROZDZIAŁ I.

Zadanie komisji.

Art. 1. Ustanawia się przy komisji wojskowej Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej tymczasową nadzwyczajną komisję rewizyjną dla przeprowadzenia rewizyj administracyjnych poszczególnych

działów gospodarki wojskowej, oraz przeprowadzania dochodzeń celem szybszego ujawnienia w związku z zaopatrywaniem armji przestępstw, połączonych ze szkodą dla Skarbu Państwa, tudzież przestępstw, popełnionych przez wojskowych przez przyjęcie podarunków lub innej korzyści majątkowej w sprawach służbowych.

ROZDZIAŁ II.

Organizacja komisji.

Art. 2. Komisja rewizyjna składa się z przewodniczącego, jego zastępcy i członków, powołanych imiennie przez przewodniczącego komisji wojskowej Sejmu za zgodą odnośnych Ministrów.

Skład osobowy członków komisji stanowią przedstawiciele wojskowego i powszechnego sądownictwa: prokuratorzy (podprokuratorzy) i sędziowie (oficerowie Korpusu Sądowego z prawami sędziowskiemi).

Członkowie komisji rewizyjnej mogą być zwalniani tylko przez przewodniczącego komisji wojskowej Sejmu na wniosek plenum komisji rewizyjnej.

Odnośnym Ministrom w wyjątkowych razach przysługuje prawo odwoływania członków komisji rewizyjnej za zgodą przewodniczącego komisji wojskowej Sejmu.

Art. 3. Do komisji rewizyjnej przewodniczący tejże powołuje i zwalnia stałe, etatem przewidziane, organa pomocnicze, w porozumieniu z ich władzą przełożoną.

Art. 4. Przy komisji rewizyjnej urzęduje kancelarja z sekretarzem na czele.

Art. 5. Przewodniczący, jego zastępca, członkowie, organa pomocnicze i funkcjonarjusze kancelarji nadzwyczajnej komisji rewizyjnej, o ile powołani zostali ze służby państwowej, zachowują nadal swe uprzednie stanowiska służbowe i przywiązane do tychże pobory i wszelkie świadczenia; otrzymują nadto djety stałe zgodnie z etatem, w razie zaś wyjazdu w sprawach służbowych — dodatek 25% do djet stałych i zwrot istotnie poniesionych kosztów podróży.

Powołani nie ze służby państwowej otrzymują pobory i djety stałe, etatem przewidziane.

Etat komisji rewizyjnej, na wniosek przewodniczącego tejże,

może być osobowo zwiększany lub zmniejszany przez komisję wojskową Sejmu.

Art. 6. Wszystkie wydatki, połączone z urzędowaniem komisji rewizyjnej, obciążają budżet Sejmu.

Art. 7. Wewnętrzną organizację komisji rewizyjnej określa instrukcja specjalna, zatwierdzona przez komisję wojskową Sejmu.

Art. 8. Wszelkie zarządzenia, które przekraczają zakres władzy przewodniczącego komisji rewizyjnej lub uprawnienia poszczególnych członków, należą do plenum komisji, które stanowią: przewodniczący, jego zastępca i wszyscy członkowie.

Dla prawomocności uchwał plenum komisji wymagana jest nie mniej, niż połowa obecnych w siedzibie komisji członków wraz z przewodniczącym lub jego zastępcą.

Uchwały zapadają większością głosów.

Art. 9. Tylko Sejm, za pośrednictwem komisji wojskowej, ma prawo kontroli komisji rewizyjnej i wydawania poleceń, oraz wskazówek.

Komisja rewizyjna władna jest uchylać czynności poszczególnych członków, a o poważniejszych zaniechaniach lub uchybieniach udzielać wiadomości komisji wojskowej Sejmu.

ROZDZIAŁ III.

Tryb postępowania.

Art. 10. Dochodzenia w sprawach o przestępstwa, w art. 1 wskazane, wdraża komisja rewizyjna lub poszczególni jej członkowie według oceny osobistej.

Art. 11. Komisja rewizyjna władna jest żądać od władz sądowych i administracyjnych przekazania sobie do urzędowania spraw o przestępstwa, w art. 1 przewidziane, będących w toku dochodzeń lub śledztwa wstępnego, w razie:

a) jeżeli władza sądowa lub administracyjna wdrożyła postępowanie już po wszczęciu w tejże sprawie dochodzeń przez komisję rewizyjną;

b) jeżeli sprawa, znajdująca się w postępowaniu władzy sądowej lub administracyjnej jest w związku ze sprawą, w której komisja rewizyjna wdrożyła dochodzenia.

Art. 12. Komisja rewizyjna i jej członkowie mogą żądać udzie-

lania im do wglądu spraw, będących w toku dochodzeń i śledztw, wdrożonych przez władze sądowe i administracyjne.

Członkowie komisji mogą dawać zlecenia organom bezpieczeństwa w przedmiocie czynności dochodzeniowych wedle swoich wskazówek. Mogą również rekwirować władze sądowe w przedmiocie tych czynności śledczych, do których dokonania sami są uprawnieni.

Art. 13. Właściwości komisji podlegają zarówno wojskowi, jak i osoby cywilne.

Art. 14. Z dniem powołania do życia nadzwyczajnej komisji rewizyjnej, komisję śledczą do spraw intendentury i zaopatrywania armji przy komisji wojskowej Sejmu rozwiązuje się, a wszczęte przez nią postępowania karne przechodzą do komisji rewizyjnej.

Art. 15. Członkowie komisji prowadzą dochodzenia zapomocą zbierania informacyj, rozpytywań ustnych, poszukiwań, obserwacji sekretnej i wywiadów, pozatem mogą:

a) wzywać i formalnie przesłuchiwać świadków;
b) dokonywać oględzin i badań przedmiotowych;
c) dokonywać rewizyj osobistych i sekwestracyj, oraz rewizyj w domach i innych miejscach zamieszkanych;
d) stosować względem podejrzanych ustawowe środki zapobieżenia uchylenia się ich od śledztwa.

Art. 16. Wojskowych i osoby, w służbie państwowej będące, powołuje się do przesłuchania zapomocą wezwań na piśmie przez ich władzę przełożoną, pozostałych zaś — zapomocą tychże wezwań przez odnośne urzędy i władze bezpieczeństwa publicznego.

Wezwanie sporządza się w dwóch egzemplarzach, z których jeden doręcza się wezwanemu, a na drugim tenże kwituje z odbioru.

Art. 17. W wezwaniu wyszczególnia się:

a) osobę, wezwaną do przesłuchania;
b) czas i miejsce stawienia się;
c) sprawę, której wezwanie dotyczy;
d) skutki niestawienia się.

Art. 18. Wezwane osoby cywilne, które nie stawią się do przesłuchania w terminie i nie usprawiedliwią swego niestawienia się, mogą być karane grzywną do marek 200, w razie zaś ponownego

nieusprawiedliwionego niestawienia się na wezwanie, mogą być doprowadzone pod przymusem.

O nieusprawiedliwionem niestawieniu się wojskowych lub osób w służbie państwowej będących należy zakomunikować władzy przełożonej, celem ukarania ich w drodze dyscyplinarnej i doprowadzenia.

Zażalenia z powodu nałożonej kary grzywien za niestawienie się rozstrzyga plenum komisji.

Art. 19. Formalne przesłuchanie świadków może być dokonywane pod przysięgą lub bez tejże.

Fałszywe zeznania, poczynione przed członkiem komisji, poczytuje się za fałszywe zeznania przed sądem.

Art. 20. Nie mogą być badane w charakterze świadków osoby urzędowe w przedmiocie tajemnicy operacyj wojennych bez zezwolenia szefa sztabu generalnego, oraz duchowni w przedmiocie tajemnic, które im, jako duszpasterzom, zostały powierzone.

Od obowiązku złożenia świadectwa mogą się uchylić:

a) posłowie w myśl Ustawy o nietykalności poselskiej;
b) osoby, którym prawo to przysługuje w myśl przepisów obowiązujących ustaw postępowania karnego.

Nie zwalnia od obowiązku złożenia świadectwa powołanie się na tajemnicę urzędową lub zawodową.

Art. 21. Oględzin i badań przedmiotowych za pośrednictwem znawców lub bez tychże, dokonywa się w obecności conajmniej dwóch świadków przybranych.

Art. 22. Rewizji i sekwestracji w domach lub innych miejscach zamieszkanych dokonywa się tylko w wypadku uzasadnionego podejrzenia, że tam znajdują się w ukryciu: podejrzany lub przedmiot przestępstwa, albo też dowody rzeczowe, niezbędne do wyjaśnienia sprawy.

Art. 23. Rewizji i sekwestracji dokonywa się w obecności conajmniej dwóch świadków przybranych i gospodarza domu lub pomieszczenia, a gdy są nieobecni, to przy kimkolwiek ze starszych ich domowników; w razie dokonywania tych czynności na wsi, należy przybrać wedle możności sołtysa lub jego zastępcę.

Art. 24. Rewizji w gmachach, zajmowanych przez urzędy, towarzystwa naukowe, szkoły lub zakłady dobroczynne, jak również w miejscach, znajdujących się wyłącznie pod zarządem wła-

dzy wojskowej, dokonywa się w obecności zaproszonej najbliższej zwierzchności, pod której zarządem znajduje się miejsce rewidowane.

Art. 25. Rewizji i sekwestracji dokonywa się w dzień, lecz w razie konieczności zezwala się na jej dokonanie i w nocy, lecz nie inaczej, jak ze wskazaniem w protokóle przyczyn, które skłoniły do zastosowania tego nadzwyczajnego środka.

Art. 26. Zarówno świadkom przybranym, jak i gospodarzowi rewidowanego domu lub pomieszczenia, należy zakomunikować, w jakiej sprawie dokonywa się rewizji, oraz w jakim mianowicie celu.

Art. 27. Członek komisji ma prawo otwierania tego, co jest zamknięte, jeżeli właściciel nie czyni tego dobrowolnie; w każdym razie należy unikać zbytecznego uszkodzenia rewidowanych pomieszczeń.

Art. 28. Rewizja papierów osoby podejrzanej winna być dokonywana ze szczególną oględnością, bez ujawniania okoliczności, nie dotyczących sprawy, będącej przedmiotem dochodzenia.

Zabierać i dołączać do akt należy tylko papiery niezbędne, które winny być okazane świadkom przybranym.

Art. 29. Ani władze, ani urzędnicy, ani osoby prywatne nie mogą odmówić członkowi komisji wydania potrzebnych do prowadzenia dochodzeń dowodów pisemnych lub rzeczowych.

Pisma, powierzone adwokatom, winny być przeglądane w obecności tychże.

Art. 30. Wszystko, co zostało znalezione podczas rewizji lub sekwestracji i co może służyć do ujawnienia przestępstwa i przestępcy, należy dokładnie wyszczególnić w protokóle ze wskazaniem okoliczności, towarzyszących znalezieniu i zabraniu dowodów rzeczowych.

Art. 31. Dla zapobieżenia uchyleniu podejrzanych od śledztwa mogą być stosowane następujące środki:

I. Względem wojskowych:

a) zarządzenie ścisłego dozoru przez bezpośrednią władzę przełożoną;
b) areszt domowy;
c) areszt w miejscu, do tego przeznaczonem.

II. Względem osób cywilnych:

a) zobowiązanie podejrzanego przez deklarację pisemną do stawienia się na każde wezwanie i niewydalanie się z miejsca zamieszkania;
b) zarządzenie specjalnego dozoru przez organ bezpieczeństwa publicznego;
c) poręczenie;
d) kaucja;
e) areszt.

Art. 32. Areszt względem wojskowych może być stosowany, jeżeli zachodzi obawa ucieczki lub zatarcia śladów.

Art. 33. Decyzja, nakazująca zaaresztowanie, winna zawierać dokładne wyszczególnienie:

a) kto i kiedy wydał decyzję;
b) stanowisko, imię, nazwisko lub przezwisko osoby zaaresztowanej;
c) przestępstwa, o które zaaresztowany jest podejrzany;
d) powód zaaresztowania.

Art. 34. Decyzję, nakazującą zaaresztowanie, okazuje się podejrzanemu w chwili odesłania go do miejsca uwięzienia, a w każdym razie — przed upływem doby od chwili zaaresztowania.

Odpis decyzji przesyła się do miejsca uwięzienia.

O zaaresztowaniu osoby w służbie państwowej będącej należy natychmiast zawiadomić jej władze przełożone odpisem decyzji.

O zaaresztowaniu wychowańca zakładu naukowego zawiadamia się kierownika tego zakładu.

Art. 35. Wykonanie decyzji członka, ewentualnie plenum komisji o zastosowanie środka zapobiegawczego, ewentualnie zawieszenia w funkcjach względem oficera i urzędnika wojskowego, należy do dowódcy właściwego. Aż do nadejścia tej decyzji obowiązana jest przełożona władza wojskowa na żądanie i wedle wskazówek członka komisji poczynić wszystkie zarządzenia, konieczne celem zapobieżenia ucieczce podejrzanego i zatarcia śladów, dalszemu trwaniu lub powtórzeniu przestępstwa.

Art. 36. Na prośbę zaaresztowanego członek komisji winien niezwłocznie zawiadomić odnośne władze, względnie organa bez-

pieczeństwa publicznego, w celu zaopiekowania się jego mieniem i nieletniemi dziećmi.

Art. 37. Środki zapobiegawcze względem osób cywilnych mogą być stosowane w wypadkach, w art. 32 przewidzianych; przy wyborze środka zapobiegawczego należy brać pod uwagę moc zebranych poszlak, stan zdrowia, płeć, wiek i stanowisko społeczne podejrzanego.

Art. 38. Każda zamożna osoba, stowarzyszenie lub instytucja może złożyć za podejrzanego poręczenie, biorąc na siebie odpowiedzialność pieniężną na wypadek uchylenia się podejrzanego od śledztwa.

Art. 39. Kaucja winna być złożona w gotowiźnie lub papierach wartościowych z bezpieczeństwem pupilarnem przez samego podejrzanego lub przez inną osobę.

Sumę poręczenia lub kaucji oznacza się w zależności od wysokości kary, jaka grozi podejrzanemu, oraz stanu majątkowego poręczyciela lub składającego kaucję.

Przy określeniu sumy poręczenia lub kaucji bierze się też pod uwagę wysokość szkód i strat, zrządzonych przez przestępstwa.

Art. 40. O przyjęciu poręczenia lub kaucji członek komisji wydaje decyzję, którą podpisuje zarówno on sam, jak i osoba, składająca poręczenie lub kaucję.

Osobie tej wydaje się odpis decyzji.

Art. 41. W razie ucieczki lub uchylenia się podejrzanego od śledztwa sumę, ściągniętą od poręczyciela lub złożoną jako kaucję, po potrąceniu z niej tej kwoty, jaka przypaść może na pokrycie szkód i strat, zrządzonych przez przestępstwa, przelewa się do funduszu na rzecz inwalidów wojennych.

Art. 42. Do czasu złożenia poręczenia lub kaucji, podejrzany pozostaje w areszcie.

Art. 43. Czynności członków komisji, uwidocznione protokólarnie w aktach, z zachowaniem przepisów w artykułach 19—42 zawartych, posiadają moc aktów sądowo-śledczych.

Przepis powyższy dotyczy również czynności, dokonanych przez członków komisji śledczej do spraw intendentury i zaopatrywania armji, o ile przed ogłoszeniem Ustawy niniejszej wkroczyły one w zakres śledztwa wstępnego z zachowaniem tychże przepisów.

Art. 44. Osoby, biorące udział w sprawie, mogą podawać zażalenia na każdą czynność członka komisji, naruszającą lub ograniczającą ich prawa, o czem winne być pouczone.

Zażalenia mogą być pisemne lub ustne; te ostatnie wciąga się do protokółu.

Każde zażalenie podaje się temu członkowi komisji, na czynności którego zostało wniesione.

Art. 45. Zażalenie wraz z właściwem z tego powodu wyjaśnieniem winno być przez członka komisji skierowane do plenum tejże w ciągu doby, o ile dotyczy pozbawienia wolności; w pozostałych zaś wypadkach w ciągu dni trzech.

Art. 46. Po otrzymaniu zażalenia, komisja rozstrzyga je na najbliższem posiedzeniu plenarnem, jednak nie później niż w ciągu ośmiu dni po otrzymaniu zażalenia.

Ten, kto podał zażalenie, może żądać wydania mu odpisu zapadłej w przedmiocie tym uchwały; żądaniu temu należy uczynić zadość w ciągu dni trzech.

Art. 47. O wdrożonych dochodzeniach należy zawiadomić Ministra Spraw Wojskowych co do wojskowych, Ministra Sprawiedliwości co do osób cywilnych.

Ministrom tym przysługuje prawo wglądu w poszczególne akta komisji.

ROZDZIAŁ IV.

Uprawnienia szczególne plenum nadzwyczajnej komisji rewizyjnej.

Art. 48. Komisja rewizyjna, prócz uprawnień, z których korzysta w myśl artykułów 9, 10, 11, 12, 18, 45, 46, w plenum swem władna jest:

a) przeprowadzać w związku z przestępstwami, w art. 1 wskazanemi, w całym składzie, lub przez wyłonione z siebie podkomisje, albo przez poszczególnych członków przy udziale znawców lub bez tychże, rewizje administracyjne zarówno w cywilnych, jak i w wojskowych zakładach, oddziałach, urzędach i instytucjach państwowych i społecznych;

b) zawieszać w czynościach pozostających w służbie państwowej tych, przeciwko którym wdrożyła dochodzenie, oraz sta-

wiać wnioski władzy właściwej o usunięcie ze służby osób, uznanych w związku z przestępstwami, w art. 1 wskazanemi, za nieodpowiednie na zajmowanych stanowiskach państwowych lub społecznych;

c) wyłaniać z siebie specjalne podkomisje i ustanawiać kierowników tychże w celu przeprowadzenia dochodzeń w sprawach skomplikowanych;

d) zezwalać członkom swym na zatrzymanie, wgląd w obecności urzędnika pocztowego i sekwestrację korespondencji pocztowej i innych przesyłek, wysyłanych na imię lub od imienia osoby, przeciwko której wszczęto dochodzenie; przesyłki zatrzymane, których otwarcia i sekwestracji nie uznano za potrzebne, winny być niezwłocznie zwrócone urzędowi pocztowemu, celem wydania ich tym, dla kogo są przeznaczone;

e) dochodzenia w sprawach mniejszej wagi odstępować właściwym władzom; przeprowadzone dochodzenia zwracać członkom dla uzupełnienia, w razie zaś śmierci podejrzanego, upływu przedawnienia, abolicji lub braku cech przestępstwa, albo też nieujawnienia sprawców — umarzać, w pozostałych zaś wypadkach przekazywać je według właściwości;

f) przedkładać komisji wojskowej Sejmu sprawozdania o przyczynach, które spowodowały ujawnione przestępstwa.

ROZDZIAŁ V.

Rozwiązanie Komisji.

Art. 49. Nadzwyczajną komisję rewizyjną rozwiązuje komisja wojskowa Sejmu.

W razie rozwiązania Sejmu, komisja rewizyjna podlegać ma bezpośrednio Zwierzchniej Władzy Państwa; prawa komisji wojskowej Sejmu przysługiwać będą organowi, uprawnionemu do tego przez Zwierzchnią Władzę Państwa, która wskaże źródło na pokrycie wydatków, połączonych z urzędowaniem komisji.

W razie rozwiązania komisji rewizyjnej akta spraw, zarówno umorzonych, jak i w toku dochodzeń będących, winny być przekazane właściwym prokuratorom.

ROZDZIAŁ VI.

Interpretacja ustawy.

Art. 50. W razie napotkanej wątpliwości przy interpretacji przepisów Ustawy niniejszej, należy kierować się duchem obowiązujących ustaw postępowania karnego.

ROZDZIAŁ VII.

Wykonanie ustawy.

Art. 51. Wykonanie ustawy niniejszej poleca się komisji wojskowej Sejmu, oraz Ministrom: Spraw Wojskowych i Sprawiedliwości.

Marszałek: *Trąmpczyński,* Prezydent Ministrów: *I. J. Paderewski,* Za Ministra Spraw Wojskowych: *Majewski,* Minister Sprawiedliwości: *Sobolewski.*

Ad V. Ministerstwo Skarbu.

3. Ustawa z dnia 31 lipca 1919 r. o tymczasowej organizacji władz i urzędów skarbowych, poz. 391, d. u. nr. 65.

Art. 1. Naczelną władzą kierowniczą, nadzorczą i w ostatniej instancji orzekającą na całym obszarze państwa jest Ministerstwo Skarbu. Ustrój Ministerstwa Skarbu określają osobne przepisy.

Art. 2. Zarząd skarbowy w poszczególnych częściach obszaru państwowego sprawują:

A. Izby skarbowe;

B. urzędy skarbowe, a mianowicie: a) podatków i opłat skarbowych, b) akcyz i monopolów państwowych, tudzież c) kasy skarbowe;

C. odrębne urzędy celne, których organizację określają osobne przepisy.

Art. 3. Izby skarbowe podlegają bezpośrednio Ministerstwu Skarbu i są władzami przełożonemi nad urzędami skarbowemi (art. 2 lit. B). Tworzy je Minister Skarbu na obszary obejmujące pewną liczbę powiatów administracyjnych i stanowiące okręgi skarbowe. Minister Skarbu oznacza również siedziby Izb skarbowych.

Art. 4. Urzędy skarbowe podatków i opłat skarbowych, tudzież kasy skarbowe (art. 2 lit. B) tworzy się w każdym powiecie administracyjnym, inne zaś urzędy (akcyz, monopolów, urzędy celne) w miarę potrzeby.

Minister Skarbu może jednak tworzyć urzędy powyższe na obszar dwu lub więcej powiatów administracyjnych, jak również w obrębie jednego powiatu administracyjnego i w większych miastach utworzyć dwa lub więcej tych urzędów, a także łączyć je w jeden urząd pod kierownictwem osobnego naczelnika urzędu.

Siedzibą urzędu skarbowego (art. 2 lit. B), jest siedziba administracyjnego urzędu powiatowego, zaś w wypadkach, przewidzianych w ustępie drugim, siedzibę urzędu wyznacza Minister Skarbu.

Art. 5. Na czele Izby skarbowej stoi dyrektor, na czele urzędu skarbowego podatków i opłat skarbowych — naczelnik skarbowy, na czele urzędu skarbowego akcyz i monopolów państwowych — naczelnik akcyzowy, a na czele kasy skarbowej — skarbnik.

Art. 6. Ilość urzędników i innych pracowników w izbach i urzędach skarbowych, wymagane od nich kwalifikacje, oraz przydzielenie do odpowiednich kategoryj płac, oznaczy rozporządzenie wykonawcze Ministra Skarbu.

Art. 7. Urzędników Izb skarbowych i urzędów skarbowych (art. 2 lit. B) mianuje, zwalnia od służby i przenosi Minister Skarbu z wyjątkiem urzędników trzech najniższych kategoryj płac, oraz strażników skarbowych, których mianują, zwalniają i przenoszą w swoich okręgach dyrektorowie Izb skarbowych. Djetarjuszów, woźnych i gońców mianują i zwalniają w Izbach skarbowych dyrektorowie, a w urzędach skarbowych (art. 2 lit. B), naczelnicy urzędów.

Urzędnicy, strażnicy skarbowi i woźni, którzy czują się być pokrzywdzonymi zwolnieniem ich z urzędów przez dyrektorów lub względnie naczelników urzędów skarbowych — mają prawo odwołać się do decyzji bezpośrednio przełożonych władz wyższej instancji (Ministerstwa Skarbu, Izby skarbowej), które ostatnie orzekają o zwolnieniu.

Art. 8. Izby skarbowe mają następujący zakres działania:

1. Wykonują nadzór nad czynnościami podległych im urzędów skarbowych, a w szczególności czuwają nad tem, aby podatki i opłaty, tudzież przychody z akcyz i monopolów pań-

stwowych były prawidłowo i we właściwym czasie wymierzane, płacone i ściągane.

2. Spełniają czynności połączone z wykonaniem budżetu państwowego, poruczone im przez właściwe przepisy i rozporządzenia Ministerstwa Skarbu.
3. Wykonują nadzór nad czynnościami podległych im kas skarbowych tak bezpośrednio, jako też za pośrednictwem skarbowych urzędów podatkowych i opłat skarbowych lub też urzędów akcyz i monopolów państwowych.
4. Orzekają: a) w pierwszej instancji — w sprawach, niezastrzeżonych Ministerstwu Skarbu, ani nie należących do zakresu działania urzędów skarbowych (art. 2 lit. B); b) w drugiej i ostatniej instancji — w sprawach, należących do zakresu działania podległych im urzędów skarbowych, a mianowicie przy udziale komisyj podatkowych apelacyjnych, względnie rekursowych w wypadkach ustawami podatkowemi przewidzianych.

Art. 9. Do urzędu skarbowego podatków i opłat skarbowych należy:

a) wymiar podatków bezpośrednich i opłat skarbowych przy współudziale komisyj podatkowych tam, gdzie odnośne ustawy podatkowe to przewidują, kontrola i przymusowe ściąganie podatków i opłat skarbowych, jako też wszelkie związane z tem czynności;
b) bezpośredni nadzór nad podatkami i opłatami, obliczanemi i uiszczanemi przez osoby opodatkowane, inne osoby lub urzędy do tego powołane, jako też nadzór nad zachowaniem przez nie przepisów ustawowych;
c) czuwanie nad przestrzeganiem ustaw podatkowych i stemplowych i wymierzanie kary za ich przekroczenia, na podstawie obowiązujących w tej mierze przepisów, o ile karanie nie należy do władz sądowych.

Art. 10. Do urzędu akcyz i monopolów państwowych należy:

a) bezpośredni nadzór nad produkcją, transportem, handlem i składami przedmiotów, podlegających opłatom akcyzowym lub stanowiących monopol państwowy;
b) nadzór nad prawidłowem obliczaniem i uiszczaniem należ-

nych Skarbowi Państwa przychodów z akcyz i monopolów państwowych;

c) czuwanie nad przestrzeganiem ustaw akcyzowych i monopolowych i pociąganie winnych do odpowiedzialności.

Art. 11. Kasy skarbowe pobierają i przechowują pieniądze i inne wartości na rachunek Skarbu Państwa, dokonują wypłat na podstawie właściwych poleceń i prowadzą rachunkowość wpływów i wydatków funduszów państwowych. Kasom skarbowym mogą być powierzane niektóre czynności bankowe z ramienia Banku Polskiego.

Art. 12. Czynności izb i urzędów skarbowych (art. 2 lit. B) określi szczegółowo rozporządzenie wykonawcze Ministra Skarbu.

Organizacje kasowości i rachunkowości ustala Minister Skarbu po porozumieniu się z Najwyższą Izbą Kontroli Państwa i ewentualnie z dyrektorem naczelnym Banku Polskiego.

Art. 13. Ze względów organizacyjnych może Minister Skarbu tymczasowo w drodze rozporządzenia ograniczyć lub zmienić tok instancji, dopuszczalny według istniejących przepisów prawnych, również co do spraw już zawisłych, oraz zmienić kompetencję władz i urzędów do rozstrzygania spraw.

Art. 14. Termin wprowadzenia w życie niniejszej ustawy w poszczególnych częściach Państwa oznaczy Minister Skarbu.

Art. 15. Wykonanie niniejszej ustawy poleca się Ministrowi Skarbu.

Marszałek: *Trąmpczyński*, Prezydent Ministrów: w. z. *S. Wojciechowski*, Minister Skarbu: w z. *Byrka*.

4. Przepis wprowadczy do ustawy z dnia 31 lipca 1919 r. „O tymczasowej organizacji władz i urzędów skarbowych“., poz. 80, d. u. nr. 15. ex 1920.

Na zasadzie art. 14 i 15 ustawy z dnia 31 lipca 1919 r. Dziennik Praw P. P. Nr. 65, poz. 391, »O tymczasowej Organizacji Władz i Urzędów skarbowych«, zarządza się co następuje:

§ 1. Ustawę z dnia 31 lipca 1919 r. na razie wprowadza się w życie na obszarze województw: Białostockiego, Kieleckiego, Lubelskiego, Łódzkiego, Warszawskiego i w mieście stoł. Warszawie, w następujących terminach:

a) Z dniem 1 kwietnia 1920 r. zostają otwarte Izby skarbowe

i równocześnie przestają funkcjonować dotychczasowe Delegacje Ministerstwa Skarbu.

b) Z dniem 1 kwietnia 1920 r. zamiast istniejących obecnie Inspektorów skarbowych, tworzy się Urzędy skarbowe podatków i opłat skarbowych, a zamiast powiatowych Kas skarbowych — Kasy skarbowe. Zarządy skarbowe miast Warszawy i Łodzi otrzymują nazwy »Urząd skarbowy podatków i opłat skarbowych na okrąg miasta Warszawy« i »Urząd skarbowy podatków i opłat skarbowych na okrąg miasta Łodzi«.

c) Przewidziane w art. 2 i 10 ustawy z dnia 31 lipca 1919 roku Urzędy skarbowe akcyz i monopolów państwowych wchodzą w życie stopniowo w okresie między 1 kwietnia i 30 czerwca 1920 r.

§ 2. Sposób przejęcia spraw przez nowo zorganizowane Władze i Urzędy od dotychczasowych Urzędów, jak również sposób załatwiania spraw akcyzowych i monopolowych w poszczególnych okręgach aż do uruchomienia w nich urzędów skarbowych akcyz i monopolów państwowych, określą osobno wydane pod tym względem rozporządzenia.

§ 3. Postanowienia, dotyczące rozmieszczenia Władz i Urzędów skarbowych, oraz przepisy organizacyjne i kompetencyjne dla Izb skarbowych i dla Urzędów skarbowych — podaje rozporządzenie wykonawcze do ustawy z dnia 31 lipca 1919 r.; przepisy rachunkowe dla Kas skarbowych i dla Izb skarbowych, oraz przepisy kancelaryjne są zawarte w osobnych instrukcjach.

Warszawa, dnia 30 stycznia 1920 r.

Minister Skarbu: *W. Grabski.*

4 a) Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 12 lutego 1921 r., poz. 116, nr. 21 d. u., w przedmiocie uzupełnienia postanowień § 68 p. 2 i § 72 rozporządzenia wykonawczego do ustawy o organizacji władz i urzędów skarbowych na obszarze województw Białostockiego, Kieleckiego, Lubelskiego, Łódzkiego i Warszawskiego.

Na mocy art. 13 i 15 ustawy z dnia 31 lipca 1919 r. o tymczasowej organizacji władz i urzędów skarbowych (Dz. Pr. z 1919 r. Nr. 65, poz. 391), zarządza się w uzupełnieniu postanowień § 68 p. 2 i § 72 rozporządzenia wykonawczego do powyższej ustawy (Dz. Ust. Rz. P. z 1920 r. Nr. 15, poz. 81), co następuje:

Jeżeli fabryka lub zakład produkujący przedmioty podlegające opłatom akcyzowym jest położony poza siedzibą urzędu skarbowego akcyz i monopolów państwowych, w takim razie naczelnik tego urzędu wydaje producentowi tylko przy rozpoczęciu nowej kampanji pierwsze świadectwo na prawo rozpoczęcia produkcji, natomiast sprawdzanie dalszych deklaracyj, przewidzianych w ustawach akcyzowych i wydawanie świadectw na prawo produkcji przedmiotów podległych opłatom akcyzowym, aż do zakończenia ruchu, porucza się inspektorowi akcyzowemu, któremu powierzono nadzór nad odnośną fabryką, względnie zakładem.

Sprawdzanie deklaracyj i wydawanie świadectw na prawo rozpoczęcia produkcji przedmiotów, podległych opłatom akcyzowym w fabrykach i zakładach położonych w siedzibie urzędu skarbowego akcyz i monopolów państwowych, należy wyłącznie tylko do naczelnika urzędu, nie zaś do miejscowych inspektorów akcyzowych.

Minister Skarbu: w z. (—) *Weinfeld.*

5. Rozporządzenie wykonawcze (poz. 81, nr. 15 d. u.) do ustawy o organizacji Władz i Urzędów skarbowych na obszarze Województw: Białostockiego, Kieleckiego, Lubelskiego, Łódzkiego i Warszawskiego, wydane na zasadzie art. 12, 13 i 15 ustawy z dnia 31 lipca 1919 r. (Dz. Praw P. P. Nr. 65, poz. 391).

DZIAŁ I.

ROZMIESZCZENIE WŁADZ I URZĘDÓW SKARBOWYCH.

§ 1. Na obszarze każdego województwa tworzy się jedną Izbę skarbową.

Siedzibami Izb skarbowych są: Białystok, Kielce, Lublin, Łódź i Warszawa.

Izbie skarbowej dla województwa Warszawskiego podlegają także Urzędu skarbowe w mieście stołecznem Warszawie.

§ 2. W każdym powiecie administracyjnym istnieje Urząd skarbowy podatków i opłat skarbowych, oraz Kasa skarbowa. Siedzibą Urzędu skarbowego podatków i opłat skarbowych, jak również Kasy skarbowej, jest siedziba Starostwa.

Miasto stołeczne Warszawa i miasto Łódź posiadają odrębne

Urzędy skarbowe podatków i opłat skarbowych i odrębne Kasy skarbowe.

W powiecie Będzińskim czasowo istnieją dwa Urzędy skarbowe podatków i opłat skarbowych i dwie Kasy skarbowe, a to w Będzinie i w Dąbrowie.

§ 3. Urzędy skarbowe akcyz i monopolów państwowych są następujące:

A. W okręgu Izby skarbowej Warszawskiej:

I. W mieście Warszawie: 1-szy dla obszaru miasta na północ od Alei Jerozolimskiej i dla powiatu Płońskiego; 2-gi dla obszaru miasta na południe od Alei Jerozolimskiej i dla powiatu Grójeckiego i Warszawskiego; 3-ci dla przedmieścia Pragi i dla powiatów: Pułtuskiego, Radzymińskiego i Mińsko-Mazowieckiego.

II. W mieście Skierniewicach dla powiatów: Łowickiego, Skierniewickiego, Rawskiego, Błońskiego i Sochaczewskiego.

III. W mieście Włocławku dla powiatów: Włocławskiego, Nieszawskiego, Gostyńskiego i Kutnowskiego.

IV. W mieście Płocku dla powiatów: Płockiego, Lipnowskiego, Rypińskiego i Sierpeckiego.

V. W mieście Ciechanowie dla powiatów: Ciechanowskiego, Makowskiego, Przasnyskiego i Mławskiego.

B. W okręgu Izby skarbowej Łódzkiej:

I. W mieście Łodzi — dla miasta Łodzi i dla powiatów: Łódzkiego, Brzezińskiego i Łęczyckiego.

II. W mieście Koninie dla powiatów: Konińskiego, Słupeckiego i Kolskiego.

III. W mieście Kaliszu dla powiatów: Kaliskiego i Tureckiego.

IV. W mieście Sieradzu dla powiatów: Sieradzkiego, Wieluńskiego i Łaskiego.

V. W mieście Piotrkowie dla powiatów: Piotrkowskiego i Noworadomskiego.

C. W okręgu Izby skarbowej Kieleckiej:

I. W mieście Częstochowie dla powiatów: Częstochowskiego, Będzińskiego i Włoszczowskiego.

II. W mieście Miechowie dla powiatów: Miechowskiego, Olkuskiego, Pińczowskiego i Jędrzejowskiego.
III. W mieście Kielcach dla powiatów: Kieleckiego, Koneckiego i Opoczyńskiego.
IV. W mieście Opatowie dla powiatów: Opatowskiego, Sandomierskiego i Buskiego (Stopnickiego).
V. W mieście Radomiu dla powiatów: Radomskiego, Iłżeckiego (Wierzbnickiego) i Kozienickiego.

D. W okręgu Izby skarbowej Lubelskiej:

I. W mieście Lublinie dla powiatów: Lubelskiego, Lubartowskiego, Puławskiego i Janowskiego.
II. W mieście Zamościu dla powiatów: Zamojskiego, Tomaszowskiego, Biłgorajskiego i Krasnystawskiego.
III. W mieście Chełmie dla powiatów: Chełmskiego, Hrubieszowskiego i Włodawskiego.
IV. W mieście Łukowie dla powiatów: Łukowskiego, Garwolińskiego, Radzyńskiego i Bialskiego.
V. W mieście Siedlcach dla powiatów: Siedleckiego, Janowskiego, Sokołowskiego i Węgrowskiego.

E. W okręgu Izby skarbowej Białostockiej:

I. W mieście Białymstoku dla powiatów: Białostockiego, Bielskiego, Sokólskiego i Mazowieckiego.
II. W mieście Suwałkach dla powiatów: Suwalskiego, Sejneńskiego, Augustowskiego i Szczuczyńskiego.
III. W mieście Łomży dla powiatów: Łomżyńskiego, Kolneńskiego, Ostrołęckiego i Ostrowskiego.

DZIAŁ II.

IZBY SKARBOWE.

Przepisy ogólne.

§ 4. Izby skarbowe podlegają bezpośrednio Ministerstwu Skarbu i są władzami przełożonemi nad urzędami skarbowemi (art. 3 ust. organ.).

§ 5. Izby skarbowe mają następujący zakres działania:

1. Wykonują nadzór nad czynnościami podległych im urzędów skarbowych, a w szczególności czuwają nad tem, aby podatki

i opłaty, tudzież przychody z akcyz i monopolów państwowych były prawidłowo i we właściwym czasie wymierzane, płacone i ściągane.

2. Spełniają czynności, połączone z wykonaniem budżetu państwowego, poruczone im przez właściwe przepisy i rozporządzenia Ministerstwa Skarbu.

3. Wykonują nadzór nad czynnościami podległych im Kas skarbowych tak bezpośrednio, jakoteż za pośrednictwem skarbowych urzędów podatków i opłat skarbowych lub też urzędów akcyz i monopolów państwowych.

4. Orzekają: a) w pierwszej instancji — w sprawach, niezastrzeżonych Ministerstwu Skarbu, ani nie należących do zakresu działania urzędów skarbowych (art. 2, lit. B. Ust. Organ.), b) w drugiej i ostatniej instancji — w sprawach, należących do zakresu działania podległych im urzędów skarbowych, a mianowicie przy udziale komisyj podatkowych, apelacyjnych, względnie rekursowych w wypadkach ustawami podatkowemi przewidzianych (art. 8 ust. organ.).

Dyrektor Izby.

§ 6. Na czele Izby skarbowej stoi Dyrektor.

Mianuje go, zwalnia i przenosi Minister Skarbu. Zastępcę Dyrektora wyznacza Minister Skarbu w zasadzie z pośród naczelników wydziałów.

§ 7. Dyrektor Izby jest przełożonym wszystkich podległych mu urzędników w okręgu Izby skarbowej; mianuje i przenosi w obrębie swego okręgu urzędników trzech najniższych kategoryj płac; przedstawia Ministerstwu Skarbu opinje co do kandydatów na urzędników wyższych kategoryj; składa umotywowane wnioski co do potrzeby powiększenia personelu; w granicach wydanych przepisów udziela urlopów urzędnikom w swoim okręgu i wyznacza ich zastępców; przedstawia ze swą opinją Ministerstwu Skarbu prośby urzędników o przeniesienie do innego okręgu, o zaliczki i zapomogi i t. p., nadto sprawy, dotyczące emerytowania, wynagradzania i karania urzędników; posiada prawo czynienia podwładnym urzędnikom upomnień, tudzież zawieszania ich w czynnościach, stosownie do wydanych w tym kierunku przepisów służbowych.

§ 8. Dyrektor jest odpowiedzialny za prawidłowy bieg spraw skarbowych w okręgu Izby, czuwa zatem bezpośrednio i za pośrednictwem kierowników wydziałów i urzędów nad czynnościami Izby skarbowej i Urzędów skarbowych, pilnuje ścisłego przestrzegania ustaw skarbowych, rozporządzeń i instrukcyj Ministerstwa Skarbu, daje baczenie na rozwój życia ekonomicznego w podległym mu okręgu i na żądanie Ministerstwa Skarbu składa mu uwagi i wnioski w przedmiotach dotyczących skarbowości, oraz dostarcza danych, niezbędnych dla oceny istniejących i projektowania nowych źródeł dochodu.

§ 9. Do Dyrektora Izby należy kierownictwo ogólne wszystkich spraw podległych Izbie skarbowej. Dyrektor Izby jest mocen zlecić naczelnikom wydziałów samodzielne załatwianie niektórych rodzajów spraw. Dla narad w sprawach, wymagających wszechstronnego oświetlenia i wymiany zdań, Dyrektor Izby może zwoływać posiedzenia naczelników wydziałów lub ich zastępców. Wygłoszone na posiedzeniach opinje protokóluje się, lecz posiadają one dla Dyrektora Izby tylko znaczenie doradcze.

§ 10. Za zezwoleniem Ministerstwa Skarbu może Dyrektor Izby zwoływać narady kierowników Urzędów skarbowych lub urzędników dla specjalnej gałęzi służby skarbowej (referentów stemplowych, rachmistrzów i t. p.), w celu zaznajomienia ich z nowemi przepisami, ujednostajnienia praktyki i t. p.

§ 11. Do obowiązków Dyrektora Izby należy dokonywanie rewizji urzędów skarbowych, a także ważniejszych zakładów produkcji przedmiotów, podlegających opłatom akcyzowym lub stanowiących monopol państwowy. Rewizji tej Dyrektor dokonywa sam lub ze współudziałem fachowych urzędników i sporządza krótki protokół w specjalnie w tym celu prowadzonym pamiętniku.

§ 12. Dyrektor Izby składa corocznie Ministerstwu Skarbu sprawozdanie ogólne o działalności urzędów skarbowych w okręgu. Termin składania sprawozdania i jego szemat określa osobne rozporządzenie Ministerstwa Skarbu.

WYDZIAŁY.

§ 13. Stosownie do charakteru spraw, należących do kompetencji Izby skarbowej, dzieli się ona na razie na cztery wydziały:

1. Wydział I-szy ogólny;

2. Wydział II-gi podatków bezpośrednich, obejmujący również i opłaty skarbowe, a to do czasu utworzenia dla nich odrębnego wydziału;

3. Wydział III-ci kasowy;

4. Wydział IV-ty akcyz i monopolów państwowych.

Wydziały dzielą się na oddziały. Ilość oddziałów oznacza Ministerstwo Skarbu na wniosek Dyrektora Izby.

§ 14. Wydziałami kierują naczelnicy wydziałów, na czele oddziałów stoją kierownicy oddziałów.

Naczelnicy wydziałów powinni w zasadzie posiadać wyższe wykształcenie.

A. Wydział I-szy Ogólny.

§ 15. Do wydziału ogólnego należą:

1) sprawy składu osobowego Izby skarbowej i wszystkich urzędów skarbowych w okręgu;
2) sprawy gospodarcze;
3) nadzór nad czynnościami kancelaryjnemi Izby skarbowej, nad archiwum i bibljoteką;
4) wszystkie sprawy nie zastrzeżone kompetencji innych wydziałów.

§ 16. Do naczelnika wydziału ogólnego należy:

a) czuwanie nad prawidłowym i sprawnym podziałem nadsyłanej korespondencji pomiędzy właściwe wydziały Izby skarbowej i przestrzeganie szybkiego wysyłania korespondencji;
b) referowanie Dyrektorowi spraw, dotyczących wydziału ogólnego;
c) przeprowadzania poleconych mu przez Dyrektora Izby dochodzeń w sprawach służbowych przeciwko urzędnikom i funkcjonarjuszom skarbowym;
d) coroczne sporządzanie preliminarzy budżetowych, dotyczących potrzeb rzeczowych i osobowych Izby skarbowej i podległych jej Urzędów skarbowych.

§ 17. Prócz naczelnika w skład wydziału wchodzą: referent spraw osobowych, referent spraw gospodarczych, dziennikarz i archiwista, jak również niezbędna ilość pomocniczych urzędników określona etatem. Jeden z referentów, wyznaczony przez Dy-

rektora Izby, jest zastępcą naczelnika wydziału w wypadkach jego nieobecności.

§ 18. Referent spraw osobowych prowadzi:

a) akty osobiste wszystkich urzędników Izby skarbowej i podległych jej urzędów skarbowych;
b) sprawy dotyczące mianowania, zwalniania i przenoszenia, urlopowania, emerytowania, nagradzania i karania urzędników skarbowych;
c) dokładne wykazy urzędników i funkcjonarjuszów skarbowych w okręgu wraz z ich etatami;
d) przechowuje podania kandydatów i prowadzi ich skorowidz;
e) zbiera referencje o kandydatach i opinje o czynnych urzędnikach i innych funkcjonarjuszach skarbowych i wogóle załatwia wszelkie sprawy, dotyczące urzędników skarbowych w okręgu;
f) układa preliminarz budżetowy potrzeb osobowych Izby skarbowej i podległych jej urzędów skarbowych, podając przytem objaśnienia.

§ 19. Do referatu spraw gospodarczych należy:

a) czuwanie nad dobrym stanem pomieszczeń urzędów skarbowych w okręgu, a w szczególności zajętych przez władze skarbowe budynków stanowiących własność Państwa, jak również nad ich wewnętrznem urządzeniem i zaopatrzeniem;
b) prowadzenie spraw, dotyczących najmu pomieszczeń, wznoszenia nowych budynków, naprawy istniejących gmachów, dostaw przedmiotów, potrzebnych dla urzędów skarbowych;
c) badanie i przedstawianie do decyzji Dyrektora Izby wszelkich umów i kontraktów, zawieranych przez Urzędy skarbowe, i referowanie opinij Izby skarbowej co do umów, podlegających zatwierdzeniu Ministerstwa Skarbu;
d) utrzymywanie w stanie ewidencji spisów inwentarza majątku, należącego do urzędów skarbowych i baczenie na to, aby podległe Izbie urzędy prowadziły i nadsyłały Izbie skarbowej corocznie dokładne inwentarze majątku;
e) zakupywanie dla Izby skarbowej i dla podwładnych jej urzędów materjałów piśmiennych i przyborów kancelaryjnych;
f) zarząd gospodarczy biur Izby skarbowej, tudzież inne sprawy natury gospodarczej;

g) układanie preliminarzy budżetowych, dotyczących potrzeb rzeczowych Izby skarbowej i podległych jej urzędów skarbowych w okręgu na zasadzie projektów składanych Izbie przez te urzędy, jak również opracowywanie objaśnień i gromadzenie dowodów, usprawiedliwiających potrzeby rzeczowe urzędów skarbowych.

§ 20. Wszelkie umowy najmu pomieszczeń dla urzędów i zakładów skarbowych, o ile termin najmu nie przekracza trzech lat, a wysokość czynszu sumy 10.000 marek rocznie, zawiera Izba skarbowa. O ile czynsz roczny przekracza sumę 10.000 marek lub termin najmu trzy lata, projekt umowy winien być przedstawiony do zatwierdzenia Ministerstwu Skarbu wraz z opinją Dyrektora Izby.

Kontrakty najmu podpisuje w imieniu Skarbu Państwa Dyrektor Izby skarbowej lub upoważniony przez niego urzędnik.

§ 21. Do czasu wydania ogólnych przepisów o sposobie przeprowadzania robót i dostaw państwowych — w każdym poszczególnym wypadku określa Izba skarbowa, w jaki sposób ma być wykonana dostawa lub robota: czy przez przedsiębiorcę w drodze przetargu lub z wolnej ręki, czy sposobem gospodarczym, o ile chodzi o dostawy i roboty wartości do 10.000 marek; co do robót i dostaw powyżej tej sumy, decyduje Ministerstwo Skarbu.

§ 22. Umowy dostaw i umowy wykonania robót, o ile cena dostawy czy roboty nie przewyższa jednorazowo sumy 3.000 marek, mogą być zawierane przez naczelników urzędów skarbowych w granicach przewidzianego na ten cel kredytu. Jeżeli cena umowy przewyższa 3.000 marek a nie przekracza 20.000 marek, projekty umów winny być zatwierdzane przez Izbę skarbową; gdy cena przekracza 20.000 marek, należy wyjednać decyzję Ministerstwa Skarbu.

§ 23. Sprawy dotyczące zatwierdzenia projektów umów najmu pomieszczeń (§ 21), umów dostaw i robót (§ 22), jak również preliminarzy budżetowych, dotyczących potrzeb rzeczowych (§ 18), i inne sprawy natury gospodarczej decyduje Dyrektor Izby po wysłuchaniu opinji naczelników wydziałów (§ 9).

§ 24. Dziennikarz prowadzi wykaz nadsyłanej i wysyłanej korespondencji, książkę pocztową i t. p., stosując się przy wykonywaniu swych czynności do przepisów kancelaryjnych.

Do archiwisty należy utrzymanie w ładzie i porządku archiwum Izby skarbowej stosownie do przepisów kancelaryjnych, jak również zarząd bibljoteki Izby.

B. Wydział II-gi podatków bezpośrednich i opłat skarbowych.

§ 26. Wydział II-gi ma nadzór nad prawidłowym wymiarem podatków bezpośrednich i opłat skarbowych i nad sprawnem ściąganiem podatków i opłat w okręgu Izby skarbowej.

§ 27. Bezpośredni zarząd spraw, należących do wydziału II-go, sprawuje naczelnik wydziału. Do niego należy przedewszystkiem kierownictwo wszystkich spraw, wchodzących w zakres czynności wydziału, przedstawianie Dyrektorowi Izby do decyzji spraw, wymagających jego zatwierdzenia, dokonywanie rewizji czynności urzędów skarbowych podatków i opłat skarbowych i przewodniczenie, ewentualnie uczestnictwo w okręgowych komisjach podatkowych.

Naczelnik wydziału II-go powinien w zasadzie posiadać wykształcenie prawnicze.

§ 28. Poszczególne działy czynności prowadzą kierownicy oddziałów. Podział czynności między poszczególne oddziały i zmiany w podziale zarządza Dyrektor Izby skarbowej na wniosek naczelnika wydziału.

Ilość kierowników i pomocniczych urzędników oddziałów określa etat.

§ 29. Osobny oddział stanowią sprawy, dotyczące wymiaru opłat stemplowych. Kierownik tego oddziału w zasadzie winien posiadać wykształcenie prawnicze.

§ 30. W szczególności należą do wydziału II-go następujące sprawy, dotyczące podatków bezpośrednich:

1. W przedmiocie podatku gruntowego i podymnego.

a) wprowadzanie zmian i poprawek w ilości podatku gruntowego dworskiego, obliczanie podatku gruntowego włościańskiego, poprawianie omyłek i opuszczeń w opisach osad i gruntów włościańskich i zarządzanie spowodowanych tem zmian w podatku, sprostowywanie rozmiaru podatku gruntowego i podymnego w osa-

dach, tudzież zarządzanie zmian w wymiarze tego podatku, a to wszystko na zasadzie sprawozdań, składanych przez urzędy skarbowe podatków i opłat skarbowych;

b) wydawanie rozporządzeń o wypuszczaniu w przymusową dzierżawę lub administrację majątku nieruchomego zalegającego z podatkiem płatnika, oraz oznaczanie okresów wolnych od wystawiania na sprzedaż zajętych rolnikom przedmiotów;

c) decydowanie podań o odroczenie lub rozłożenie na raty podatków i zaległości w wypadkach, przewidzianych w art. 293 ustawy o podatkach bezpośrednich, przytem w wypadku, oznaczonym w p. 2 tegoż artykułu wówczas, gdy należność nie przenosi 2.500 marek, i składanie Ministrowi Skarbu wniosku wraz z opinją w wypadku przewidzianym w art. 294 ust. o pod. bezp.

2. W przedmiocie podatku od nieruchomości w miastach.

a) Inicjatywa w tworzeniu Komisyj okręgowych do spraw państwowego podatku od nieruchomości w miastach, jak również inicjatywa co do tworzenia specjalnych Komisyj podatkowych miejskich w wypadkach, przewidzianych w art. 17 ustawy o podatku państwowym od nieruchomości w miastach;

b) prowadzenie biurowości okręgowych Komisyj podatkowych, jako to: przygotowywanie spraw na posiedzenia Komisji, a w szczególności określenia granic przestrzeni zaludnienia miasta i projektów norm potrąceń, wykonywanie uchwał Komisji okręgowej i postanowień Dyrektora Izby lub jego zastępcy, jako przewodniczącego Komisji;

c) przedstawianie do decyzji Komisyj okręgowych odwołań od decyzji Urzędów podatkowych miejskich, jak również podań o odroczenie i rozłożenie na raty podatku i zaległości; przyjmowanie i przedstawianie Ministerstwu Skarbu skarg na decyzje okręgowych Komisyj podatkowych wraz z opinją Komisji.

3. W przedmiocie podatku przemysłowego.

A. Co do podatku zasadniczego.

a) zarządzanie wydawania duplikatów zagubionych świadectw przemysłowych;

b) rozstrzyganie skarg płatników na orzeczenia Urzędów skarbowych podatków i opłat skarbowych w przedmiocie obliczenia zasadniczego podatku i na postanowienia tych urzędów o wymierzaniu kar przewidzianych w obowiązujących przepisach o państwowym podatku przemysłowym;

c) określanie terminu zakończenia czynności sprawdzania handlów i innych procederów przez urzędy skarbowe podatków i opłat skarbowych.

B. Co do dodatkowego podatku przemysłowego.

a) Na terenie b. okupacji austrjackiej:

1. Inicjatywa w tworzeniu okręgowych Komisyj do spraw podatku przemysłowego, prowadzenie biurowości Komisji i wykonywanie jej decyzyj;

2. przygotowywanie i przedstawianie na posiedzeniach Komisji okręgowej spraw, dotyczących skarg na decyzje miejscowych Komisyj;

3. rozstrzyganie skarg na orzeczenia karne urzędów skarbowych I-ej Instancji;

4. odraczanie i rozkładanie na raty zaległości podatku repartycyjnego w wysokości do 10.000 marek i najdłużej na okres jednego roku, oraz umarzanie zaległości do 1.500 marek, o ile zachodzą warunki określone specjalnemi przepisami Ministerstwa Skarbu.

b) Na terenie b. okupacji niemieckiej:

zbieranie i przedstawianie z wnioskami Ministerstwu Skarbu danych, niezbędnych do wyznaczenia sum kontyngensu podatku repartycyjnego dla okręgu każdego urzędu skarbowego podatków i opłat skarbowych.

c) Na terenie obydwu b. okupacyj:

sprawdzanie bilansów i sprawozdań rocznych przedsiębiorstw obowiązanych do publicznego składania rachunków, tudzież dokonanego przez nich obliczenia podatku od kapitału i od czystego zysku i przedstawianie Ministerstwu Skarbu skarg na decyzje Izby skarbowej w przedmiocie dodatkowego podatku przemysłowego

od przedsiębiorstw sprawozdawczych, w miarę specjalnych kompetencyjnych przepisów, wydanych przez Ministerstwo Skarbu.

4. W przedmiocie podatku od dochodów z kapitałów pieniężnych.

a) Nadzór nad prawidłowem obliczaniem i terminowem uiszczaniem podatku przez instytucje publiczne i prywatne, mające siedzibę swych Zarządów głównych w okręgu Izby, i czuwanie nad zachowaniem przepisów art. 563 Ustawy o podatkach bezpośrednich;

b) przy sprawdzaniu bilansów i sprawozdań rocznych przedsiębiorstw obowiązanych do publicznego składania rachunków, badanie i stwierdzanie prawidłowości obliczeń podatków od dochodów z kapitałów pieniężnych, ulokowanych w tych instytucjach jakoteż im wypożyczonych, od rachunków korespondentów i od rachunków otwartego kredytu w miarę specjalnych kompetencyjnych przepisów wydanych przez Ministerstwo Skarbu.

5. W przedmiocie podatku od dochodów z kapitałów zabezpieczonych hipotecznie:

Rozpatrywanie i decydowanie skarg na postanowienia Urzędów skarbowych podatków i opłat skarbowych.

6. W przedmiocie podatku mieszkaniowego.

Inicjatywa w tworzeniu okręgowych Komisyj do spraw podatku mieszkaniowego, przygotowywanie spraw na jej posiedzenia, prowadzenie biurowości Komisji i wykonywanie jej decyzji, przedstawianie na decyzję Komisji okręgowej skarg na uchwały Komisyj miejskich, jak również próśb o rozłożenie na raty i o umorzenie podatku.

7. W przedmiocie podatku majątkowego:

a) Inicjatywa w tworzeniu Komisyj odwoławczych, przygotowywanie spraw na ich posiedzenia, prowadzenie biurowości Komisyj i wykonywanie ich decyzyj;

b) rozpatrywanie i decydowanie rekursów przeciwko orzeczeniom karnym urzędów skarbowych podatków i opłat skarbo-

wych i zatwierdzanie orzeczeń tych urzędów co do ukarania winnych aresztem.

8. W przedmiocie jednorazowej daniny państwowej:

a) Rozstrzyganie odwołań przeciwko wymiarowi daniny w wypadkach, przewidzianych w § 17 ustęp 3 rozp. wyk. do dekretu z dnia 29 stycznia 1919 roku;

b) rozstrzyganie rekursów przeciw orzeczeniom karnym w wypadkach, przewidzianych w § 28 ustęp 4 rozp. wyk. do tegoż dekretu;

c) obliczanie i wymierzanie daniny od kapitałów, należących do przedsiębiorstw sprawozdawczych, i przedstawianie odwołań tych przedsiębiorstw, wraz z opinjami co do nich Ministerstwu Skarbu w miarę specjalnych kompetencyjnych przepisów, wydanych przez Ministerstwo Skarbu.

9. W przedmiocie podatku od zysków wojennych:

a) Inicjatywa w tworzeniu Komisyj apelacyjnych, przygotowywanie spraw na ich posiedzenia, prowadzenie biurowości i wykonywanie ich decyzyj;

b) zastrzeżone Izbom skarbowym rozstrzyganie rekursów i sprzeciwów i zatwierdzanie wydanych przez urzędy skarbowe podatków i opłat skarbowych orzeczeń, opiewających na karę aresztu;

c) ustalanie zysków wojennych przedsiębiorstw sprawozdawczych, wymierzanie należnego od nich podatku, sporządzanie nakazów płatniczych i rejestrów poborowych i wysyłanie ich właściwym Urzędom Skarbowym w miarę specjalnych kompetencyjnych przepisów, wydanych przez Ministerstwo Skarbu.

10. W przedmiocie ulg podatkowych, kar i zwrotów:

Wstrzymywanie egzekucji, odraczanie płatności na okres najwyżej 6-cio miesięczny, rozkładanie na raty należności w podatkach i karach do wysokości 5.000 marek i najdłużej na okres jednego

roku, umarzanie należności w wysokości do 1.000 marek we wszystkich powyżej specjalnie nie unormowanych wypadkach, tudzież zwroty nadpłat w podatkach i karach do wysokości 2.000 marek, wszystko to, jeżeli zachodzą warunki określone specjalnemi przepisami Ministerstwa Skarbu — o ile zarządzenia tego rodzaju w myśl obowiązujących przepisów są dopuszczalne, — i jeżeli wydawanie ich nie jest zastrzeżone innym organom (komisjom wymiarowym).

§ 31. Do oddziału opłat skarbowych należą następujące sprawy:

I. W przedmiocie opłat stemplowych:

a) nadzór nad należytem przestrzeganiem przepisów o opłatach stemplowych przez Urzędy skarbowe podatków i opłat skarbowych, kontrolowanie należytego obliczania opłat stemplowych i kar za przekroczenie stemplowe, wymierzanych przez te urzędy, oraz rewizje pod względem zachowania przepisów stemplowych instytucyj kredytowych, ubezpieczeniowych i t. p.;

b) rozstrzyganie odwołań od decyzji urzędów skarbowych w sprawie opłat stemplowych;

c) pociąganie do odpowiedzialności urzędników winnych przekroczeń przepisów o opłatach stemplowych, oraz przedstawianie Ministerstwu Skarbu odwołań w tych sprawach;

d) umarzanie nieściągalnych opłat stemplowych w granicach wydanych w tym względzie przepisów kompetencyjnych i czuwanie nad prawidłowem ściąganiem opłat stemplowych przez urzędy skarbowe podatków i opłat skarbowych.

II. W przedmiocie opłat spadkowych:

a) nadzór nad należytem przestrzeganiem przepisów o opłatach spadkowych przez Urzędy skarbowe podatków i opłat skarbowych, oraz kontrolowanie wymiarów dokonywanych przez te urzędy;

b) rozstrzyganie odwołań od decyzji urzędów skarbowych podatków i opłat skarbowych, o ile są one powołane do wymiaru opłaty spadkowej;

c) wymiar opłat spadkowych, o ile obowiązujące przepisy

przekazują te czynności Izbom skarbowym, oraz przedstawianie odwołań w tym względzie Ministerstwu Skarbu;

d) decyzja w sprawie próśb o odroczenie, rozłożenie na raty lub zwrot opłat spadkowych;

e) umarzanie nieściągalnych opłat spadkowych w granicach wydanych w tym względzie przepisów kompetencyjnych i czuwanie nad prawidłowem ściąganiem tych opłat przez urzędy skarbowe podatków i opłat skarbowych.

§ 32. Do obowiązków kierownika oddziału opłat skarbowych należy przeprowadzenie przynajmniej raz na rok rewizji czynności referentów opłat skarbowych w urzędach skarbowych podatków i opłat skarbowych i udzielanie im niezbędnych wskazówek i informacyj. Protokół rewizji kierownik oddziału składa Dyrektorowi Izby za pośrednictwem naczelnika wydziału II-go.

§ 33. Skargi na postanowienia Urzędów skarbowych podatków i opłat skarbowych w przedmiocie podatków bezpośrednich i opłat skarbowych, rekursy i sprzeciwy, oraz sprawy dotyczące odraczania, rozkładania na raty, zwrotów i umorzeń zaległości podatków i opłat, decyduje Dyrektor Izby skarbowej po wysłuchaniu opinji naczelników wydziałów (§ 9).

C. Wydział III-ci kasowy.

§ 34. Do wydziału kasowego Izby skarbowej należy:

a) ogólny nadzór nad czynnościami i bezpieczeństwem kas skarbowych w okręgu Izby skarbowej i zaopatrywanie ich potrzeb;

b) kontrola rachunkowa przychodów i rozchodów Kas skarbowych i systematyczne zestawianie rachunków tychże Kas;

c) upoważnianie Kas skarbowych do wypłat z funduszów państwowych przez otwieranie w kasach kredytów władzom i urzędom asygnującym;

d) prowadzenie kontroli emerytur i zapomóg, jak również sporządzanie i wydawanie książeczek emerytalnych i zapomogowych.

§ 35. Kierownikiem wydziału kasowego jest jego naczelnik. Personel wydziału składa się z rachmistrzów Izby skarbowej, ich pomocników i odpowiedniej ilości urzędników pomocniczych. Ilość personelu określa etat. W razie nieobecności naczelnika wy-

działu zastępuje go jeden z rachmistrzów, wyznaczony przez Dyrektora Izby.

§ 36. Naczelnik wydziału kasowego załatwia samodzielnie sprawy bieżące, w granicach udzielonych mu przez Dyrektora upoważnień, wszelkie zaś sprawy natury zasadniczej i donioślejszego znaczenia przedstawia do decyzji Dyrektora.

§ 37. Rachmistrze Izby skarbowej i ich pomocnicy prowadzą poszczególne działy czynności, stosownie do planu, ułożonego przez naczelnika Wydziału i zatwierdzonego przez Dyrektora Izby. Naczelnik Wydziału może w razie potrzeby zarządzać czasowe zmiany w podziale pracy.

§ 38. Nadzór nad czynnościami i bezpieczeństwem Kas (§ 34 a), Wydział Kasowy Izby skarbowej wykonywa w następujący sposób:

a) Naczelnik Wydziału Kasowego przynajmniej raz na rok dokonywa niespodzianych rewizyj wszystkich Kas skarbowych w okręgu. O każdej niespodzianej rewizji naczelnik Wydziału Kasowego sporządza szczegółowy protokół i składa go Dyrektorowi Izby. Sposób dokonywania rewizji określają przepisy instrukcji kasowej. W razie wykrycia deficytu lub innych nieporządków w Kasie, naczelnik Wydziału Kasowego może stosownie do zachodzących okoliczności zawiesić w urzędowaniu skarbnika, ewentualnie innych urzędników kasowych. W tym razie zarządza zastępstwo i zawiadamia o tem Dyrektora Izby, do którego należą dalsze w tej sprawie dyspozycje;

b) przy rewizjach Kas naczelnik wydziału zwraca pilną uwagę na bezpieczeństwo lokalu, w którym mieści się Kasa, na jego wady i braki, jak również na urządzenie skarbca, na całość i stan kas ogniotrwałych i składa o tem Dyrektorowi Izby sprawozdanie oddzielnie od protokółu rewizji i czynności kasowych;

c) przy badaniu sprawozdań i dowodów, nadsyłanych przez Kasy Izbie skarbowej, wydział kasowy zwraca pilną uwagę na braki, niedokładności i omyłki w rachunkowości; właściwi rachmistrze zdają o tem sprawozdanie naczelnikowi wydziału, który udziela kasom potrzebnych wskazówek.

§ 39. Jako powołany do czuwania nad zaopatrywaniem potrzeb Kas skarbowych w okręgu (§ 34 a) Wydział Kasowy:

a) na zasadzie obliczeń, dostarczonych mu przez Kasy skar-

bowe, czyni starania o otrzymanie we właściwych terminach od Ministerstwa Skarbu potrzebnego zapasu znaków wartościowych i rozsyła je kasom z zachowaniem formalności, przewidzianych w instrukcji kasowej;

b) przygotowuje potrzebne dla Kas księgi, druki, formularze, parafuje księgi kasowe i wysyła je kasom we właściwym czasie;

c) daje pilne baczenie na to, aby Kasy skarbowe odsyłały wolną gotowiznę w terminach przepisanych przez Ministra Skarbu;

d) otrzymawszy wiadomość o chwilowym braku gotowizny w danej Kasie, przedsiębierze kroki celem zaopatrzenia jej w niezbędną sumę pieniężną.

§ 40. Kontrolę rachunkową przychodów i rozchodów Kas skarbowych (§ 34 b) Wydział Kasowy wykonywa przez swych rachmistrzów i ich pomocników, którzy badają wszystkie nadsyłane przez Kasy sprawozdania i wykazy, oraz dołączone do nich dowody kasowe pod względem prawidłowości sumowania i zarachowania na odpowiednie konta, poczem księgują przychody i rozchody na właściwych rachunkach. W razie nieprawidłowego zapisania przez Kasę skarbową sum dochodowych lub rozchodowych wydział kasowy zarządza odpowiednie przeksięgowania. Po zaksięgowaniu przesyła się sprawozdania kasowe wraz z dowodami Izbie Kontroli Państwa, stosownie do instrukcji rachunkowej dla Izb skarbowych, oraz do innych wydanych w tym względzie przepisów.

§ 41. Księgi rachunkowe winny być prowadzone przez wydział kasowy bez opóźnień i zaległości, w ten sposób, aby w każdym czasie Izba skarbowa mogła szybko i dokładnie sporządzić zestawienie dochodów i rozchodów w okręgu z podziałem jednych i drugich na właściwe ugrupowania, zastosowane do układu budżetu państwowego.

Przepisy co do prowadzenia ksiąg, zestawień i wykazów, oraz ich wzory, podaje instrukcja rachunkowa dla Izb skarbowych.

§ 42. O wszelkich przyznanych z funduszów Skarbu Państwa emeryturach i stałych zapomogach, Ministerstwo Skarbu zawiadamia Izbę skarbową tego okręgu, w którym emeryci zamieszkują, lub w którym sobie życzą odbierać zaopatrzenie. Wydział Kasowy Izby skarbowej wystawia uprawnionym książeczki emerytalne, ewentualnie zapomogowe i przesyła je Kasie, z której uprawniony

życzy sobie otrzymywać przyznane mu zaopatrzenie. Wydział Kasowy prowadzi osobną księgę kontroli zaopatrzeń i wnosi do niej wszelkie zachodzące w nich zmiany. O każdej zmianie Wydział Kasowy zawiadamia niezwłocznie właściwą Kasę.

Wydział IV Akcyz i Monopolów Państwowych.

§ 43. W wydziale IV-tym Izby skarbowej skupiają się sprawy dotyczące dochodów państwowych z akcyz i monopolów państwowych na obszarze okręgu Izby skarbowej.

§ 44. Wydziałem IV-tym zarządza naczelnik wydziału. Pod kierunkiem naczelnika wydziału IV-tego urzędują: rewizorowie akcyzowi, urzędnik do spraw karnych, rachmistrz i pomocnicy rachmistrza i niezbędnie potrzebna ilość urzędników pomocniczych. Ilość personelu określa etat.

§ 45. Obowiązkiem naczelnika wydziału akcyz i monopolów państwowych jest: czuwać bezpośrednio jak również przez podwładnych rewizorów i przez urzędy akcyzowe nad ścisłem wykonywaniem ustaw akcyzowych i monopolowych i przedsiębrać wszelkie środki po temu, aby dochody z akcyz i monopolów państwowych wpływały do Kas skarbowych we właściwym czasie, aby wszelkie wykroczenia przeciw ustawom akcyzowym i monopolowym były niezwłocznie usuwane, aby winni wykroczeń byli pociągani do odpowiedzialności zgodnie z obowiązującemi przepisami, a wymierzane przez władze skarbowe kary za wykroczenia były należycie egzekwowane.

§ 48. W szczególności do naczelnika wydziału akcyz i monopolów państwowych należy:

A. W sprawach nadzoru służbowego:

1. kontrolowanie osobiście i za pośrednictwem rewizorów conajmniej raz na rok czynności urzędów akcyzowych;

2. sprawdzanie osobiście lub przez rewizorów dzienników służbowych, prowadzonych przez kontrolerów i strażników skarbowych, tudzież dzienników czynności służbowych pozakancelaryjnych, prowadzonych przez naczelników urzędów akcyzowych i inspektorów akcyzowych, i pilne śledzenie za tokiem ich zajęć służbowych;

3. w razie nadużyć lub wykroczeń służbowych ze strony

urzędników i funkcjonarjuszów akcyzowych i monopolowych zawieszanie ich w czynnościach, stosownie do obowiązujących w tym względzie przepisów służbowych;

4. składanie Dyrektorowi Izby corocznie, w oznaczonym przez niego terminie, sprawozdań o działalności służbowej urzędników wydziału IV-go, naczelników urzędów akcyzowych, inspektorów, kontrolerów i strażników skarbowych celem przedstawiania przez Dyrektora Izby Ministerstwu Skarbu łącznie z ogólnem sprawozdaniem rocznem;

5. wydawanie opinji dla wydziału I-go w sprawach awansowania, nagradzania i przenoszenia urzędników i funkcjonarjuszów akcyzowych i monopolowych;

6. składanie wydziałowi I-szemu należycie umotywowanych wniosków o potrzebie powiększenia lub zmniejszenia liczby istniejących w okręgu Izby urzędów akcyzowych, o konieczności zmian terytorjalnych w podziałach okręgów urzędów akcyzowych, zwiększenia liczby urzędników i funkcjonarjuszów, powiększenia etatów, celem wyjednania odpowiednich zarządzeń Ministerstwa Skarbu.

B. W sprawach kontroli i sprzedaży produktów:

1. dokonywanie osobiście i za pośrednictwem rewizorów rewizji miejsc wyrobu i sprzedaży produktów podległych opłatom akcyzowym i tych składów monopolowych, które stosownie do przepisów nie podlegają bezpośredniej kontroli Ministerstwa Skarbu (Dyrekcja monopolu), jak również składanie Dyrektorowi Izby perjodycznych sprawozdań z dokonanych rewizyj;

2. dopilnowanie, aby w fabrykach i zakładach, produkujących przedmioty podległe opłatom akcyzowym, działały należycie aparaty kontrolujące i wagi automatyczne i by uchylenia ich nie przekraczały norm, przewidzianych w odnośnych przepisach;

3. czuwanie nad prowadzeniem ścisłych inwentarzy wszelkich niezbędnych do kontroli aparatów, wag i przyrządów, stanowiących własność Skarbu, i nad ich należytem przechowywaniem.

C. W sprawie udzielania koncesyj i zezwoleń:

1. rozpatrywanie, badanie, opinjowanie i przedstawianie do ostatecznej decyzji Dyrektora Izby podań o udzielenie koncesji na

otwarcie tych fabryk i zakładów, produkujących wyroby podległe opłatom akcyzowym, których otwieranie nie jest uzależnione od pozwolenia Ministerstwa Skarbu;

2. badanie przedstawionych przez Urząd akcyzowy podań i udzielanie pozwoleń na sprzedaż produktów, podlegających opłatom akcyzowym lub stanowiących monopol państwowy, o ile wydawanie takich pozwoleń nie jest zastrzeżone Ministerstwu Skarbu, i składanie co miesiąc Dyrektorowi Izby wykazów udzielonych pozwoleń. Dyrektor Izby może jednak udzielanie pewnych pozwoleń zastrzec swojej decyzji;

3. opinjowanie podań, wnoszonych do Ministerstwa Skarbu o wydanie pozwoleń na otwarcie takich zakładów produkcji lub sprzedaży, których koncesjonowanie należy do Ministerstwa Skarbu;

4. udzielanie stosownie do obowiązujących przepisów pozwoleń na wywóz zagranicę, jak również na przywóz z zagranicy produktów podległych opłatom akcyzowym, o ile wydawanie takich pozwoleń nie jest zastrzeżone Ministerstwu Skarbu.

D. W różnych sprawach:

1. sporządzanie projektów umów z producentami przedmiotów podległych opłatom akcyzowym, o ile to jest przewidziane w ustawach lub w rozporządzeniach Ministerstwa Skarbu i przedstawianie projektów do zatwierdzenia Dyrektorowi Izby lub Ministerstwu przez Dyrektora;

2. wymierzanie kar pieniężnych za wykroczenia przeciwko przepisom ustaw akcyzowych i monopolowych w wypadkach przewidzianych przez obowiązujące przepisy i kierowanie do sądów wszystkich tych spraw o wykroczenia, które zastrzeżone są orzecznictwu sądów;

3. składanie Dyrektorowi Izby dla przedstawienia Ministerstwu Skarbu:

a) sprawozdań operacyjnych z kampanij gorzelniczych, cukrowniczych, browarnianych i t. p.;

b) planów kupna i sprzedaży zmonopolizowanych produktów na następny okres gospodarczy;

c) rocznych sprawozdań z obrotu produktów, podległych opłatom akcyzowym lub stanowiących monopol państwowy, tu-

dzież z wpływu dochodów z akcyz i monopolów państwowych w okręgu Izby skarbowej;

d) wszelkich innych przepisanych przez ustawy lub zażądanych przez Ministerstwo doniesień, sprawozdań i wykazów;

4. składanie Izbie Kontroli Państwa do rewizji ksiąg i innych dowodów, stosownie do obowiązujących pod tym względem przepisów;

5. udzielanie pozwoleń na składanie kaucyj, zabezpieczających należne Skarbowi Państwa opłaty akcyzowe, w wypadkach przewidzianych w ustawach, i zarządzanie zwrotów kaucyj po uiszczeniu należnych opłat akcyzowych;

6. załatwianie lub przypilnowywanie innych spraw poruczonych Izbom skarbowym przez Ustawy akcyz i monopolów państwowych, jakoteż przez poszczególne rozporządzenia Ministerstwa Skarbu;

7. zwracanie, zaliczanie, umarzanie lub rozkładanie na raty opłat akcyzowych w tych razach, gdy na to zezwalają ustawy i decyzje takie nie są zastrzeżone Ministerstwu Skarbu.

§ 47. Najbliższymi pomocnikami naczelnika wydziału akcyz i monopolów państwowych są rewizorzy akcyzowi. W szczególności do rewizorów należy:

a) dokonywanie perjodycznych i nadzwyczajnych rewizyj urzędów akcyzowych, miejsc wyrobu, składu i sprzedaży produktów podległych opłatom akcyzowym, tudzież tych zakładów monopolowych, których rewizja nie jest zastrzeżona bezpośrednio Dyrekcjom monopolowym;

b) bezpośredni nadzór nad wszystkiemi przyrządami kontrolującemi i nad techniczną stroną produkcji wyrobów, podległych opłatom akcyzowym, składanie naczelnikowi wydziału sprawozdań co do stanu urządzeń technicznych i wogóle załatwianie spraw natury techniczno-akcyzowej;

c) w razie zauważenia przy rewizjach jakichkolwiek nieprawidłowości, wykroczeń albo nadużyć ze strony producentów, sprzedawców lub urzędników i funkcjonarjuszów poczynienie odpowiednich kroków celem pociągnięcia winnych do odpowiedzialności;

d) składanie naczelnikowi wydziału akcyz i monopolów państwowych sprawozdań o każdej odbytej rewizji.

§ 48. Naczelnik wydziału wyznacza każdemu z rewizorów poszczególne rewiry w okręgu Izby skarbowej do rewizji, a niezależnie od tego może polecać im przeprowadzanie w razie potrzeby doraźnych rewizyj poszczególnych zakładów poza obrębem wyznaczonego rewiru.

§ 49. Od rewizorów akcyzowych jest wymagane wykształcenie fachowe techniczne i odpowiednia praktyka w służbie akcyzowej, albo conajmniej długoletnia odpowiednia praktyka. Jednego z rewizorów lub urzędnika dla spraw karnych wyznacza Dyrektor Izby na zastępcę naczelnika wydziału w wypadkach jego nieobecności.

§ 50. Do urzędnika dla spraw karnych należy:

a) czuwanie nad biegiem spraw o wykroczenia przeciwko przepisom ustaw akcyzowych i monopolowych;

b) sprawdzanie i w razie potrzeby uzupełnianie sporządzonych przez organy służby akcyzowej protokułów i dochodzeń w sprawach karnych;

c) osobiste przeprowadzanie dochodzeń w wypadkach większej wagi;

d) referowanie spraw karnych;

e) występowanie przed sądami w sprawach dotyczących wykroczeń przeciwko przepisom ustaw akcyzowych i monopolowych;

f) dopilnowywanie wykonania orzeczeń władz skarbowych w sprawach karnych;

g) rewidowanie przynajmniej raz na rok spraw karnych w urzędach akcyzowych.

§ 51. Urzędnik dla spraw karnych powinien w zasadzie posiadać wykształcenie prawnicze i praktykę w służbie akcyzowej.

§ 52. Do rachmistrza wydziału akcyz i monopolów państwowych i do jego pomocników należy:

1. kontrolowanie nadsyłanych przez niektóre urzędy akcyzowe miesięcznych odpisów z ksiąg, które stosownie do ustaw obowiązane są prowadzić fabryki i składy przedmiotów podległych opłatom akcyzowym;

2. prowadzenie ksiąg stałej kontroli rachunkowej poborów akcyzowych i dochodów z monopolów według wzorów, które ustanawia Ministerstwo Skarbu;

3. prowadzenie kontroli wpływu i zwrotu kaucyj, wnoszonych na zabezpieczenie opłat akcyzowych;

4. zestawianie rocznych sprawozdań z obrotu produktów podległych opłatom akcyzowym, z wpływu poborów akcyzowych i dochodów monopolowych, sporządzanie corocznie planów gospodarczych, nabycia i sprzedaży produktów zmonopolizowanych lub podległych akcyzie, jak również przygotowywanie wszelkich sprawozdań rachunkowych, wykazów i zestawień, wymaganych przez ustawy lub zażądanych przez Ministerstwo Skarbu.

DZIAŁ III.

URZĘDY SKARBOWE.

A. Urzędy skarbowe podatków i opłat skarbowych.

§ 53. Do urzędu skarbowego podatków i opłat skarbowych należy:

a) wymiar podatków bezpośrednich i opłat skarbowych przy współudziale Komisyj podatkowych, tam gdzie odnośne ustawy podatkowe to przewidują, kontrola i przymusowe ściąganie podatków i opłat skarbowych, jakoteż wszelkie związane z tem czynności;

b) bezpośredni nadzór nad podatkami i opłatami obliczonemi i uiszczanemi przez osoby opodatkowane, inne osoby lub urzędy do tego powołane, jakoteż nadzór nad zachowaniem przez nie przepisów ustawowych;

c) czuwanie nad przestrzeganiem ustaw podatkowych i stemplowych i wymierzanie kary za ich przekroczenia, na podstawie obowiązujących w tej mierze przepisów, o ile karanie nie należy do władz sądowych. (Art. 9 ustawy »O tymczasowej organizacji władz i urzędów skarbowych«).

§ 54. W poszczególnych działach podatków i opłat do urzędów skarbowych należą wszystkie w ich kompetencji leżące czynności, a w szczególności:

I. W przedmiocie podatku gruntowego i podymnego:

A. Dokonywanie czynności poleconych Inspektorom podatkowym w art. 300 ustawy o podatkach bezpośrednich, a to:

a) przyjmowanie od właścicieli i sprawdzanie deklaracyj podatkowych, przewidzianych w art. 127 tejże ustawy;

b) sprawdzanie i stwierdzanie na miejscu zmian w ilości dworskiego podatku gruntowego (art. 130) i udział w ogólnych rewizjach tegoż podatku (art. 131);

c) przyjmowanie od właścicieli i sprawdzanie danych o zmianach zaszłych w ich majątkach i ich szacunkach ubezpieczeniowych, oraz komunikowanie ich Izbom skarbowym w terminach oznaczonych w art. 157;

d) sprawdzanie i stwierdzanie omyłek i opuszczeń w spisach osad i gruntów włościańskich (art. 181), tudzież zmian, jakie zaszły w ilości opodatkowanych gruntów (art. 184) i przedstawianie ich Izbom skarbowym, jakoteż udział w rewizjach rozkładów podatku gruntowego i podymnego włościańskiego (art. 186);

e) sprawdzanie i stwierdzanie omyłek i opuszczeń w wykazach domów, lokali przemysłowych i handlowych, oraz gruntów w osadach (art. 208), jak również zmian w ilości gruntów w osadach, obłożonych podatkiem (art. 210), i przedstawianie ich Izbom skarbowym.

B. Przyjmowanie podań o odroczenie lub rozłożenie na raty płatności podatków i zaległości (art. 290), zbieranie do wszystkich takich podań potrzebnych danych i składanie tych podań ze swemi wnioskami Izbie skarbowej.

II. W przedmiocie podatku od nieruchomości w miastach:

1. inicjatywa w tworzeniu Komisyj podatkowych miejskich w składzie, ustanowionym w art. 3 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 6 marca 1919 r.;

2. przewodniczenie w osobie naczelnika urzędu lub jego zastępcy w tychże komisjach (art. 3 rozp. Min. Skarbu i art. 76 ustawy o podatkach bezpośrednich) i zwoływanie posiedzeń (artykuł 18 ustawy);

3. prowadzenie biurowości Komisji (art. 76 ustawy i art. 5 rozp. Min. Skarbu);

4. rozsyłanie formularzy deklaracyj podatkowych i przyjmowanie ich od właścicieli nieruchomości (art. 25 i 26 ustawy i art 7 rozp. Min. Skarbu);

5. wykrywanie nieopodatkowanych nieruchomości, przekazywanie ich opodatkowania Komisjom miejskim (art. 27 ustawy);

6. dokonywanie oględzin nieruchomości (art. 28 ustawy);

7. poprawianie i uzupełnianie deklaracyj podatkowych (artykuł 29 ustawy);

8. określanie wraz z Komisją podatkową miejską przeciętnego czystego dochodu z majątku nieruchomego i odpowiedniej doń stopy podatkowej (art. 30 ustawy);

9. rozsyłanie awizacyj podatkowych (art. 24 ustawy i art. 8 rozp. Min. Skarbu);

10. udział w oględzinach zniszczonych nieruchomości (art. 37 ustawy);

11. przyjmowanie i przesyłanie do Komisyj okręgowych przy Izbach skarbowych skarg płatników (art. 41 i 43 ustawy), wraz z opinjami co do nich;

12. układanie i przesyłanie do właściwych Kas skarbowych ostatecznie ustalonych ksiąg bierczych podatku od nieruchomości w miastach (art. 46 ustawy);

13. sporządzanie i rozsyłanie nakazów płatniczych (art. 47 ustawy);

14. przyjmowanie próśb od płatników o zwroty nadpłaconych podatków, o prolongatę, rozłożenie na raty i o umorzenie zaległości podatkowych i przedstawianie tych próśb wraz z opinją Komisji podatkowej miejskiej Izbom skarbowym (art. 65 ustawy);

15. dokonywanie przy współudziale Komisji podatkowej ogólnej lustracji nieruchomości w miastach (art. 5 ustawy);

16. układanie dla Komisji podatkowej miejskiej projektów określenia granic przestrzeni zaludnienia miasta, jak również norm potrąceń (art. 1 uwaga i art. 11 ustawy).

III. W przedmiocie podatku przymusowego:

A. Co do podatku zasadniczego:

1. prowadzenie szczegółowe rejestru przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych na zasadzie deklaracji płatników i innych danych, oraz kontrola prawidłowego uiszczenia podatku;

2. zaznaczanie na świadectwach zaszłych w przedsiębiorstwie zmian;

3. sprawdzanie na miejscu handlów i innych procederów i dokonywanie połączonych z tem czynności;

4. sporządzanie protokółów i stwierdzanie przekroczeń przeciwko przepisom ustawy, tudzież sekwestrowanie towarów w wypadku przewidzianym w art. 454 ustawy rosyjskiej o podatkach bezpośrednich (na terenie b. okupacji austrjackiej);

5. wymierzanie za przekroczenia przepisów o zasadniczym podatku przemysłowym kar, przewidzianych w przepisach ustawy, sporządzanie w tych przedmiotach odpowiednich decyzyj pisemnych i doręczanie odpisów decyzyj płatnikom;

6. przyjmowanie skarg na decyzje Urzędów i przesyłanie ich wraz z protokółami i zaskarżonemi decyzjami, tudzież z niezbędnemi objaśnieniami Izbom skarbowym.

B. Co do podatku repartycyjnego:

a) Na terenie b. okupacji austrjackiej:

1. inicjatywa w tworzeniu miejscowych Komisyj do spraw podatku repartycyjnego, przewodniczenie w osobie naczelnika urzędu lub jego zastępcy na posiedzeniach Komisji, zwoływanie posiedzeń i wykonywanie uchwał Komisji;

2. przyjmowanie przez przewodniczącego Komisji deklaracji do wymiaru podatku;

3. kierowanie czynnościami miejscowych komisyj repartycyjnych i prowadzenie ich biurowości;

4. rozsyłanie płatnikom nakazów płatniczych, przesyłanie właściwej Kasie skarbowej ksiąg bierczych;

5. przyjmowanie i przedstawianie Komisji okręgowej skarg płatników po uprzedniem zaopinjowaniu ich przez Komisję miejscową;

6. wymierzanie kar przewidzianych w obowiązujących przepisach za niezłożenie w terminach deklaracji;

7. przyjmowanie od płatników rekursów przeciwko wymierzonym karom, jakoteż podań o rozłożenie zaległości i kar na raty i przedstawianie ich Izbom skarbowym.

b) Na terenie b. okupacji niemieckiej.

1. zbieranie i przedstawianie Izbom skarbowym danych niezbędnych dla wymierzenia sumy kontyngensu podatku repartycyjnego na okręg Urzędu skarbowego;

2. rozdział sumy kontyngensu wyznaczonej na okrąg Urzędu skarbowego pomiędzy miasta i gminy miejskie;

3. dopilnowywanie, by wyznaczona suma kontyngensu wpłynęła do Kasy w terminie przepisanym.

c) Na terenie obydwu b. okupacyj:

Wzywanie przedsiębiorstw sprawozdawczych do składania bilansów i sprawozdań, nakładanie grzywien na opieszałe przedsiębiorstwa, przesyłanie Izbie skarbowej ich bilansów i sprawozdań, doręczanie przedsiębiorstwom sprawozdawczym nakazów płatniczych a miejscowym Kasom skarbowym rejestrów poborowych, otrzymanych od Izby skarbowej, przyjmowanie odwołań od tychże przedsiębiorstw i przesyłanie ich Izbie skarbowej.

IV. W przedmiocie podatku hipotecznego:

1. sporządzanie na zasadzie danych, zaczerpniętych z miejscowych urzędów hipotecznych, z akt podatków gruntowych i podatków od nieruchomości miejskich spisu wszystkich hipotecznie obciążonych nieruchomości, znajdujących się w obrębie okręgu podatkowego i zażądanie od właścicieli nieruchomości złożenia deklaracyj podatkowych, zawierających wiadomości, wskazane w przepisach ustawy o podatku od kapitałów zabezpieczonych na majątku nieruchomym;

2. sprawdzanie złożonych deklaracyj na podstawie ksiąg hipotecznych i uzupełnianie braków w deklaracjach;

3. prowadzenie co do każdej wciągniętej do spisu nieruchomości stałej kontroli hipotekowanych kapitałów, ich częściowych lub całkowitych przelewów, tudzież wykreśleń, jak również kontroli zmian właścicieli, na zasadzie zawiadomień, otrzymywanych od urzędów hipotecznych;

4. sporządzanie obrachunku podatku od każdej nieruchomości i przesyłanie obrachunku właścicielowi nieruchomości, a w po-

szczególnych wypadkach również wierzycielom hipotecznym (na terenie b. okupacji austrjackiej);

5. przyjmowanie od właścicieli ewentualnie wierzycieli zaświadczeń o całkowitych lub częściowych spłatach kapitałów hipotekowanych dla sporządzenia nowego obrachunku i wydawanie świadectw celem wykreślenia z hipotek spłaconych kapitałów lub ich części;

6. przyjmowanie od właścicieli, ewentualnie wierzycieli hipotecznych protestów przeciwko obliczeniu podatku, rozważanie protestów i zawiadamianie osób interesowanych o decyzji;

7. sporządzanie nowych obrachunków w razie podziału majątku nieruchomego na oddzielne części i komunikowanie obrachunku osobom interesowanym;

8. sporządzanie wykazów należnych podatków i przesyłanie ich właściwym kasom skarbowym;

9. przyjmowanie skarg płatników w przedmiocie obliczenia podatku od kapitałów pieniężnych, zabezpieczonych hipotecznie, jak również próśb o rozłożenie na raty zaległości, o zwrócenie nadpłat, o umorzenie kar i zaległości i przedstawianie ich Izbie skarbowej.

V. W przedmiocie podatku mieszkaniowego.

1. W osobie naczelnika urzędu lub jego zastępcy: inicjatywa w tworzeniu miejskich komisyj do spraw podatku mieszkaniowego, zwoływanie ich posiedzeń, przewodniczenie na posiedzeniach, udział w wymierzaniu podatków, wstrzymywanie wykonania uchwał Komisji, tudzież prowadzenie biurowości komisji;

2. zbieranie spisu lokatorów od właścicieli domów;

3. wymierzanie kar, przewidzianych w przepisach ustawy o podatku mieszkaniowym;

4. wysyłanie nakazów płatniczych i czynienie o tem obwieszczeń, przyjmowanie reklamacyj i przedstawianie ich Komisji miejskiej, przyjmowanie skarg na decyzje Komisji miejskiej i przesyłanie ich z objaśnieniami do Komisyj okręgowych;

5. przesyłanie wykazów podatku mieszkaniowego miejscowym Kasom Skarbowym i Urzędom potrącającym podatek z pensji urzędników;

6. przedstawianie do okręgowych Komisyj próśb o odroczе-

nie lub rozłożenie na raty spłaty podatku, a do Izb skarbowych wniosków o umorzenie zaległości.

VI. W przedmiocie jednorazowej daniny majątkowej:

1. Tworzenie Komisji szacunkowej (§ 10 rozp. wyk. z 13 maja 1919 r.), powoływanie do niej członków i odbieranie od nich uroczystych przyrzeczeń, zwoływanie posiedzeń, kierowanie obradami, prowadzenie protokółu (§ 11 rozp. wyk.);

2. sporządzanie wymiaru daniny (§ 12 r. w.), nakazów płatniczych, ksiąg należytości daniny dla Kasy skarbowej, doręczanie nakazów płatniczych i przesyłania Kasie skarbowej dowodów doręczenia (art. 13 r. w.);

3. zestawianie wykazów wszystkich instytucyj obowiązanych do publicznego składania rachunków, mających siedzibę w okręgu podatkowym, i przesyłanie ich wraz z ostatniemi bilansami tych instytucyj Izbie skarbowej;

4. przyjmowanie odwołań przeciw nakazom płatniczym od poszczególnych płatników i od urzędów gminnych (§ 15 r. w.), rozstrzyganie odwołań w wypadkach przewidzianych w ustępie 1 i 2 § 17 r. w. i przedstawianie odwołań Izbie skarbowej (ust. 3-ci § 17 r. w.), tudzież zawiadamianie Kasy skarbowej i płatników o decyzjach co do odwołań;

5. przyjmowanie (§ 25 ustęp 1 r. w.) i w wypadkach przewidzianych w ustępie 2 i 3-cim § 25 r. w., decydowanie po uprzedniem sprawdzeniu podań o ulgi w opłacie daniny i o uwolnienie od niej, albo przedstawianie podań do Izby skarbowej; zawiadamianie o przyznanych ulgach Kasy skarbowej (§ 25 ust. 4 i 5 r. w.);

6. nakładanie kar, przewidzianych w art. 19 dekretu i wydawanie orzeczeń karnych w drodze przepisanej w § 27 r. w., jak również zawiadamianie Kasy skarbowej o nałożeniu grzywny;

7. przyjmowanie rekursów przeciwko orzeczeniom karnym i przedstawianie ich Izbie skarbowej, z wyjątkiem rekursów spóźnionych.

VII. W przedmiocie podatku od zysków wojennych:

1. Inicjatywa w tworzeniu miejscowych Komisyj podatkowych i mianowanie połowy, a w przypadku, przewidzianym w § 39

p. 3 i 4 rozporządzenia Ministerstwa Skarbu, wszystkich jej członków (§§ 38 i 39 rozp. wyk. z 12 maja 1919 r.);

2. wyznaczanie przewodniczącego Komisji i jego zastępcy (§§ 38 i 40 p. 2 rozp. wyk.), zwoływanie Komisji i prowadzenie jej biurowości;

3. sporządzanie spisu osób, obowiązanych do opłaty podatku i w tym celu: czynienie obwieszczeń o terminie składania wykazów mieszkańców, rozsyłanie wezwań, nakładanie grzywien za niezłożenie wykazów, wzywanie przez obwieszczenia osób, podlegających opodatkowaniu, do składania deklaracyj, wyśledzenia osób podlegających podatkowi, sporządzanie arkuszy wymiarowych, rozsyłanie wezwań o złożenie zeznania dochodu, sprawdzanie, uzupełnianie i prostowanie zeznań przez czynienie dochodzeń; formułowanie wniosków dla miejscowej komisji podatkowej, przygotowywanie rejestrów bierczych i przedstawianie ich wraz z arkuszami wymiarowemi Komisji (§§ 45—61 r. w.);

4. czynienie dochodzeń w przedmiocie podatku należnego od osób zamieszkałych w okręgu wymiarowym innej władzy skarbowej i przesyłanie tych dochodzeń właściwym Urzędom podatków i opłat skarbowych (§ 55 r. w.);

5. sporządzanie i doręczanie nakazów płatniczych (§ 64 r. w.);

6. przesyłanie odpisów rejestru bierczego miejscowej Kasie skarbowej;

7. przyjmowanie odwołań przeciw wymiarowi podatku, przedstawianie ich do zaopinjowania miejscowej Komisji podatkowej, odsyłanie do Komisji apelacyjnej i po otrzymaniu decyzji tej Komisji zawiadamianie płatników i Kasy skarbowej o ewentualnych zmianach w wymiarze podatku (§§ 65—67 r. w.);

8. przyjmowanie od płatników uzupełnień i sprostowań w zeznaniach dochodu (§ 72 r. w.);

9. przeprowadzanie dochodzeń w sprawach karnych i wymierzanie kar (art. 53 dekretu z 25 lutego 1919 r.), ewentualnie przedstawianie spraw do sądów w wypadkach, przewidzianych w art. 50—51 dekretu;

10. zabezpieczanie podatku od zysków wojennych (§§ 84—90 r. w.);

11. przyjmowanie i przedstawianie Izbie skarbowej sprzeciwów i rekursów przeciw orzeczeniom karnym;

12. wzywanie przedsiębiorstw sprawozdawczych do składania bilansów i sprawozdań, nakładanie grzywien na opieszałe przedsiębiorstwa, przesyłanie Izbie skarbowej ich bilansów i sprawozdań, doręczanie przedsiębiorstwom sprawozdawczym nakazów płatniczych a miejscowym Kasom skarbowym rejestrów bierczych otrzymywanych od Izby skarbowej, przyjmowanie odwołań od tychże przedsiębiorstw i przesyłanie ich Izbie skarbowej (§§ 13 do 15 r. w.).

VIII. W przedmiocie podatku majątkowego.

1. wzywanie osób opodatkowanych do składania zeznań podatkowych i przyjmowanie deklaracyj (art. 24 dekretu z dnia 5 lutego 1919 r.);

2. zbieranie z urzędu danych niezbędnych do wymierzenia podatku majątkowego (art. 25 i 26);

3. badanie, prostowanie i uzupełnianie zeznań podatkowych, przesłuchiwanie świadków i rzeczoznawców (art. 26);

4. składanie aktów z wnioskiem co do obowiązku podatkowego i co do wysokości stawki podatkowej Komisji szacunkowej (art. 27);

5. inicjatywa w tworzeniu Komisyj szacunkowych, względnie ich tworzenie (art. 22), zwoływanie w osobie naczelnika Urzędu Skarbowego lub jego zastępcy ich posiedzeń, przewodniczenie i kierowanie czynnościami Komisji i prowadzenie jej biurowości (art. 21);

6. przygotowywane i rozsyłanie nakazów płatniczych (artykuł 34);

7. przyjmowanie odwołań od decyzyj Komisji szacunkowej i przedstawianie ich Izbom skarbowym (art. 35);

8. zarządzenie sprostowania wymiaru podatku w wypadkach przewidzianych w art. 36;

9. sporządzanie i rozsyłanie Kasom skarbowym wykazów bierczych;

10. ściąganie i karanie wykroczeń przeciw postanowieniom dekretu, z wyjątkiem wypadków określonych w art. 46 i 47;

11. przyjmowanie rekursów przeciwko orzeczeniom karnym i przedstawianie ich wraz ze swemi opinjami Izbom skarbowym;

12. przyjmowanie od płatników podań o zwolnienie od po-

datku, o jego zniżkę lub o ulgi podatkowe i przedstawianie próśb Izbie skarbowej (art. 38).

IX. W przedmiocie opłat stemplowych:

1. Wymierzanie opłat i kar stemplowych, oraz załatwianie wszelkich spraw dotyczących tych opłat, względnie kar w tych wypadkach, gdy właściwe przepisy przekazują tę czynność urzędom skarbowym podatków i opłat skarbowych;

2. rewizje w sprawie należytego stosowania przepisów o opłatach stemplowych przez urzędy, notarjuszów, jakoteż przez osoby i instytucje prywatne w granicach wydanych w tym względzie przepisów kompetencyjnych;

3. przedkładanie Izbom skarbowym odwołań od decyzyj urzędów skarbowych podatków i opłat skarbowych, jak również wszelkich podań w sprawie opłat stemplowych, których załatwienie należy do kompetencji Izb skarbowych;

4. przedkładanie Izbom skarbowym wniosków o pociąganiu do odpowiedzialności urzędników winnych przekroczeń o opłatach stemplowych;

5. przymusowe ściąganie opłat stemplowych, oraz umarzanie z powodu nieściągalności, w granicach wydanych w tym względzie przepisów kompetencyjnych.

X. W przedmiocie opłat spadkowych:

1. przyjmowanie i zbieranie dat, potrzebnych do wymiaru opłat spadkowych;

2. wymiar tych opłat, o ile kompetencja pod tym względem należy do urzędów skarbowych podatków i opłat skarbowych, względnie przedkładanie tych spraw do wymiaru Izbom skarbowym;

3. przedkładanie Izbom skarbowym odwołań przeciw wymiarom opłat spadkowych, dokonanym przez Urzędy skarbowe podatków i opłat skarbowych, jak również przedkładanie Izbom skarbowym wszelkich podań w tych sprawach, do których załatwienia są kompetentne Izby skarbowe;

4. przymusowe ściąganie opłat spadkowych, oraz umarzanie z powodu nieściągalności w granicach wydanych w tym względzie przepisów kompetencyjnych.

XI. W przedmiocie wszystkich wogóle podatków i opłat skarbowych:

przymusowe ściąganie zaległości i kar, tudzież grzywien nakładanych przez władze i urzędy skarbowe, o ile pobór danego podatku nie został przekazany zarządom gmin miejskich lub wiejskich; a także na prośby urzędów i władz celnych przymusowe ściąganie należytości celnych, oraz kar i grzywien z powodu przekroczeń przepisów celnych.

§ 55. Skład Urzędu skarbowego podatków i opłat skarbowych stanowią:

a) naczelnik urzędu,
b) pomocnik naczelnika,
c) sekretarz,
d) sekwestrator,
e) niezbędna ilość urzędników pomocniczych.

Naczelnik urzędu powinien w zasadzie posiadać wyższe wykształcenie.

§ 56. Ilość urzędników i innych funkcjonarjuszów dla każdego urzędu oznacza etat. W urzędach skarbowych większych miast, naczelnik może posiadać przy sobie dwu lub więcej pomocników i sekretarzy.

§ 57. Naczelnik urzędu jest odpowiedzialny za prawidłowy bieg wszelkich spraw, a nadewszystko za terminowy i prawidłowy wymiar podatków i opłat i za sprawne ściąganie zaległości.

§ 58. W szczególności do naczelnika urzędu skarbowego należą:

1. sprawy osobowe urzędników i funkcjonarjuszów;

2. podział czynności pomiędzy pracowników i zaprowadzanie w razie potrzeby zmian w podziale czynności, jak również zaznajamianie urzędników z nowemi przepisami i instrukcjami w zakresie podatków bezpośrednich i opłat skarbowych;

3. składanie Izbie skarbowej opinji o podwładnych sobie urzędnikach i próśb urzędników o udzielanie urlopów, przeniesienie, emerytowanie, zwolnienie ze służby i t. p.;

4. przyjmowanie i uwalnianie ze służby dietarjuszów i służby niższej;

5. bezpośrednie załatwianie lub poruczanie do załatwienia

urzędnikom i innym funkcjonarjuszom wszelkich pism, nadchodzących do urzędu, jak również podpisywanie korespondencji;

6. układanie projektów etatu urzędu — osobistych i rzeczowych — i przedstawianie ich we właściwym czasie Izbie skarbowej;

7. podpisywanie asygnacyj na wypłaty sum, przeznaczonych w zatwierdzonym etacie na utrzymanie urzędu;

8. piecza nad odpowiedniem pomieszczeniem biura urzędu, jak to: wyszukanie lokalu, umówienie warunków najmu i t. p., jak również nadzór nad utrzymaniem biura w porządku i dobrym stanie;

9. piecza nad zaopatrzeniem urzędu w niezbędny zapas ksiąg, druków, formularzy, blankietów, materjałów piśmiennych i innych rekwizytów kancelaryjnych;

10. prowadzenie inwentarza ruchomości i utensylij biurowych;

11. czuwanie nad terminowem wysyłaniem wszelkich wykazów i sprawozdań do Izby skarbowej i ksiąg bierczych do Kas skarbowych;

12. inicjatywa w tworzeniu miejscowych Komisyj podatkowych, kierowanie ich czynnościami, zwoływanie posiedzeń Komisyj, przygotowywanie spraw na posiedzenia, przewodniczenie na posiedzeniach i wykonywanie uchwał Komisyj;

13. nakładanie kar za wykroczenia przeciw przepisom ustaw podatkowych i stemplowych w granicach, określonych przez ustawy;

14. rewizja dzienników służbowych, prowadzonych przez sekwestratorów, i pilne baczenie nad sprężystą egzekucją podatków;

15. dokonywanie miesięcznych rewizyj miejscowej Kasy skarbowej;

16. sprawdzanie na miejscu opodatkowanych objektów (nieruchomości wiejskich i miejskich, mieszkań, sklepów, składów towarowych i zakładów przemysłowych).

§ 59. Pomocnik naczelnika zastępuje go w wypadkach nieobecności, stale prowadzi wyznaczone mu przez naczelnika działy podatkowe, oraz wykonuje specjalne zlecenia naczelnika, zwłaszcza, o ile chodzi o załatwianie czynności wymienionych w § 58. p. 12, 15 i 16.

§ 60. Sekretarzowi wyznacza naczelnik urzędu pewne rodzaje czynności, a w szczególności może mu powierzyć niektóre działy

podatkowe. Na posiedzeniach Komisji sekretarz może występować w charakterze referenta.

§ 61. Do sekwestratorów skarbowych należy przymusowe ściąganie zaległości podatków i opłat. Przy wykonywaniu swych czynności sekwestratorowie kierują się przepisami poszczególnych ustaw podatkowych i instrukcją, wydaną przez Ministerstwo Skarbu.

Naczelnik urzędu może polecić sekwestratorom przy sposobności ich wyjazdów służbowych załatwianie niektórych czynności w zakresie wymiaru podatków, np. sprawdzanie świadectw przemysłowych, zebranie pewnych danych, potrzebnych do wymiaru lub odpisania podatku i t. p.

Sekwestratorowie prowadzą dzienniki urzędowe swych zajęć, w których zaznaczają dnie swych wyjazdów i czynności wykonane tak podczas wyjazdów, jak i podczas pobytu w miejscu służbowem.

§ 62. Organizację Urzędów skarbowych w miastach Warszawie i Łodzi określi osobne rozporządzenie wykonawcze.

B. Urzędy skarbowe akcyz i monopolów państwowych.

§ 63. Do Urzędu skarbowego akcyz i monopolów państwowych należy:

a) bezpośredni nadzór nad produkcją, transportem, handlem i składami przedmiotów, podlegających opłatom akcyzowym lub stanowiących monopol państwowy;

b) nadzór nad prawidłowem obliczaniem i uiszczaniem należnych Skarbowi Państwa przychodów z akcyz i monopolów państwowych;

c) czuwanie nad przestrzeganiem ustaw akcyzowych i monopolowych i pociąganie winnych do odpowiedzialności (art. 10 Ustawy »O tymczasowej Organizacji Władz i Urzędów skarbowych«).

§ 64. Biuro Urzędu akcyz i monopolów państwowych składa się z naczelnika urzędu, jego zastępcy, którym jest wyznaczony przez Dyrektora Izby jeden z inspektorów akcyzowych, mający miejsce służbowe w siedzibie urzędu akcyzowego, z sekretarza i niezbędnej ilości urzędników pomocniczych.

Naczelnik urzędu akcyz i monopolów państwowych powinien

w zasadzie posiadać wyższe, a conajmniej średnie wykształcenie i dostateczną praktykę akcyzową.

§ 65. Do składu urzędów akcyz i monopolów państwowych oprócz urzędników wymienionych w § 64-tym — należą jako organy wykonawcze: inspektorzy akcyzowi, kontrolerzy i strażnicy skarbowi. Miejsca służbowe i okręgi nadzorcze inspektorów akcyzowych oznacza Minister Skarbu. Miejsca służbowe kontrolerów i strażników, jak również obszar ich okręgów kontrolnych, oznacza Dyrektor Izby skarbowej, na wniosek naczelnika wydziału IV.

Ilość inspektorów, kontrolerów i strażników określa etat.

§ 66. Naczelnik urzędu akcyz i monopolów państwowych jest kierownikiem biura, a zatem należą do niego:

1. sprawy osobowe urzędników i funkcjonarjuszów;

2. składanie Izbie skarbowej opinji o podwładnych sobie urzędnikach i próśb urzędników o udzielanie urlopów, o przeniesienie, emerytowanie, zwolnienie ze służby i t. p.;

3. przyjmowanie i uwalnianie dietarjuszów i służby niższej;

4. bezpośrednie załatwianie lub poruczanie do załatwienia sekretarzowi i innym urzędnikom pism, nadchodzących do Urzędu; podpisywanie korespondencji;

5. układanie projektów etatów urzędu — osobistych i rzeczowych — i przedstawianie ich we właściwym czasie Izbie skarbowej;

6. podpisywanie asygnacyj na wypłaty sum, przeznaczonych w zatwierdzonym etacie na utrzymanie Urzędu i podległych mu zakładów monopolowych;

7. piecza nad odpowiedniem pomieszczeniem biura Urzędu akcyz i monopolów państwowych, jako to: wyszukanie lokalu, umówienie warunków najmu i t. p., jak również nadzór nad utrzymaniem biura w porządku i w dobrym stanie;

8. piecza nad zaopatrzeniem Urzędu w niezbędny zapas ksiąg, druków, formularzy, blankietów, materjałów piśmiennych i innych rekwizytów kancelaryjnych;

9. prowadzenie inwentarza ruchomości i utensylij biurowych, tudzież przyrządów technicznych, niezbędnych do wykonywania czynności nadzoru akcyzowego.

§ 67. Naczelnik Urzędu akcyz i monopolów państwowych, jako bezpośredni przełożony wszystkich urzędników akcyzowych w swym okręgu, zwraca baczną uwagę na ich czynności służbowe,

kontroluje dzienniki zajęć służbowych i ma prawo delegowania w razie potrzeby każdego z podwładnych sobie urzędników i funkcjonarjuszów do załatwienia czynności służbowych i prawo wydawania im poleceń służbowych.

§ 68. Do czynności biurowych naczelnika urzędu skarbowego akcyz i monopolów państwowych należy:

1. zbieranie wiadomości o osobach wnoszących podania o pozwolenie na prowadzenie zakładów produkujących przedmioty podległe opłatom akcyzowym i o pozwolenie na handel przedmiotami podległemi opłatom akcyzowym lub stanowiącemi monopol państwowy i przedstawianie tych podań wraz z opinjami Izbie skarbowej;

2. sprawdzanie składanych przez producentów deklaracyj przewidzianych w ustawach akcyzowych i wydawanie świadectw na prawo rozpoczęcia produkcji przedmiotów podległych opłatom akcyzowym;

3. wydawanie wymaganych przez odnośne ustawy zaświadczeń dla wykupienia w kasie skarbowej właściwego patentu na prawo wyrobu lub sprzedaży produktów podległych opłatom akcyzowym lub stanowiących monopol państwowy, — osobom, posiadającym należyte koncesje;

4. wydawanie osobom, posiadającym odpowiednie koncesje świadectw na prawo nabycia w Kasie Skarbowej banderoli akcyzowych;

5. przyjmowanie wszelkich innych zgłoszeń i podań, które stosownie do ustaw akcyzowych i monopolowych winny być wnoszone do urzędów I. instancji, tudzież wydawanie wszelkich zaświadczeń, przewidzianych w obowiązujących przepisach;

6. czuwanie nad ścisłem i dokładnem zestawieniem i terminowem wysyłaniem do Izb Skarbowych wszelkich obrachunków, wykazów, odpisów ksiąg i sprawozdań, wymaganych przez ustawy akcyz i monopolów państwowych lub zażądanych przez Izbę Skarbową.

§ 69. Oprócz czynności biurowych, wymienionych w § 68, naczelnik Urzędu akcyz i monopolów państwowych pełni obowiązki służbowe poza miejscem swego stałego urzędowania, a mianowicie:

1. objeżdża i rewiduje fabryki i zakłady produkujące przedmioty, podległe opłatom akcyzowym, składy produktów, stanowią-

cych monopol państwowy, czasowo nieczynne fabryki i zakłady i miejsca detalicznej sprzedaży produktów, podległych opłatom akcyzowym lub będących monopolem państwowym w przepisanych terminach;

2. sprawdza na miejscu dołączone do podań o koncesję plany i opisy fabryk i zakładów, przeprowadza wymiar naczyń i zabezpieczenia aparatów;

3. ustawia, sprawdza, zamyka i rozłącza wszelkie kontrolne aparaty;

4. przy objazdach sprawdza książki akcyzowe, prowadzone w miejscach produkcji, w dystylarniach, magazynach i t. p. zakładach.

§ 70. Do naczelnika Urzędu akcyz i monopolów państwowych należy również przeprowadzenie dochodzeń o wykroczenia przeciwko przepisom ustaw o akcyzach i monopolach państwowych, wymierzanie kar za wykroczenia w wypadkach, przewidzianych przez obowiązujące przepisy, przedstawianie Izbie skarbowej spraw karnych zastrzeżonych jej kompetencji, ewentualnie kierowanie spraw karnych do właściwych sądów zgodnie z obowiązującemi w tej mierze przepisami.

§ 71. Naczelnik Urzędu akcyz i monopolów państwowych ma obowiązek prowadzenia dziennika swych czynności służbowych pozabiurowych; w dzienniku szczegółowo zaznacza dnie swych wyjazdów, zrewidowane zakłady, rezultaty rewizji i wydane zarządzenia. Dziennik winien być złożony Izbie skarbowej dla skontrolowania go przez naczelnika wydziału akcyz i monopolów w terminach oznaczonych przez Dyrektora Izby.

§ 72. Inspektorzy akcyzowi wykonywują czynności nadzoru akcyzowego, wymienione w § 69, lub też pewien określony dział czynności w obrębie wyznaczonych im okręgów nadzorczych.

§ 73. Inspektorzy akcyzowi prowadzą w sposób określony w § 71 dzienniki czynności służbowych, dotyczących nadzoru akcyzowego i przedstawiają je naczelnikowi Urzędu akcyz i monopolów państwowych w terminach oznaczonych przez naczelnika wydziału IV-go Izby skarbowej. Dzienniki te po skontrolowaniu składa niezwłocznie naczelnik Urzędu Izbie skarbowej.

§ 74. Kontrolerzy akcyzowi są delegowani na stały pobyt w tych miejscach produkcji i przechowywania przedmiotów podle-

głych opłatom akcyzowym lub stanowiących monopol państwowy, które wymagają stałej, ścisłej i bardziej umiejętnej kontroli, jako to: w cukrowniach, dystylarniach, znaczniejszych gorzelniach, w drożdżowniach i składach monopolowych, lub też pełnią w wyznaczonych im okręgach kontrolnych czynności objazdowe.

§ 75. Kontrolerzy, delegowani na stały pobyt przy pewnych zakładach, mają czuwać bez przerwy nad przebiegiem produkcji, nad przychodem i rozchodem produktów w miejscach ich przeróbki i magazynowania; przestrzegać uiszczania opłat akcyzowych we właściwych terminach i baczyć, aby przepisy o prowadzeniu ksiąg kontroli akcyzowej były ściśle zachowywane.

§ 76. Kontrolerzy objazdowi wykonywują w obrębie swych okręgów kontrolę czynności tych wszystkich zakładów, produkujących przedmioty, podległe opłatom akcyzowym, które nie posiadają stałych kontrolerów, jak również kontrolę handlu produktami, podległemi opłatom akcyzowym lub stanowiącemi monopol państwowy; przedsiębiorą środki zapobiegające wykroczeniom przeciwko przepisom o akcyzach i monopolach, śledzą i wykrywają wykroczenia, prowadzą dochodzenia w wypadkach naruszenia przepisów o akcyzach, sporządzają odpowiednie protokóły i przesyłają je naczelnikowi Urzędu akcyz i monopolów państwowych za pośrednictwem właściwego inspektora akcyzowego.

§ 77. W razie zauważenia niedokładności w działaniu aparatów kontrolujących, jak również w wypadkach ujawnienia nieprawidłowości lub nadużyć, wymagających interwencji władz przełożonych, kontrolerzy tak stali jak i objazdowi przedsiębiorą środki doraźne, zapobiegające stratom Skarbu Państwa i niezwłocznie dają znać inspektorowi akcyzowemu lub naczelnikowi Urzędu akcyz i monopolów państwowych o stanie rzeczy celem dalszych zarządzeń.

§ 78. Kontrolerzy objazdowi są obowiązani rewidować miejsca produkcji i składy przedmiotów, podległych opłatom akcyzowym, tudzież handle trunków i miejsca detalicznej sprzedaży produktów, stanowiących monopol państwowy, w przepisanych terminach, jak również dokonywać rewizyj nadzwyczajnych, szczególnie w wypadkach, gdy zachodzą uzasadnione podejrzenia nadużyć; oprócz tego kontrolerzy tak stali, jak i objazdowi, na żąda-

nie naczelnika urzędu lub inspektorów akcyzowych mają uczestniczyć w dokonywanych przez nich rewizjach.

§ 79. Przy dokonywaniu rewizji handlów i zakładów przemysłowych, kontrolerzy mają zwracać uwagę na to, aby przedsiębiorstwa posiadały wymagane przez ustawy patenty akcyzowe i świadectwa przemysłowe.

W razie wykrycia braku patentów albo świadectw przemysłowych lub ujawnienia świadectw nieodpowiedniej kategorji, kontrolerzy są obowiązani sporządzać o tem protokóły i wysyłać je za pośrednictwem właściwego inspektora dla dalszych zarządzeń do Urzędu akcyz i monopolów państwowych, względnie Urzędu skarbowego podatków i opłat skarbowych. W ten sam sposób postępują kontrolerzy, o ile przy pełnieniu swych obowiązków służbowych ujawnią wykroczenia przeciwko przepisom ustawy celnej; w tym wypadku dokonywują tymczasowego sekwestru nieoclonych towarów w sposób, przewidziany we właściwych przepisach.

§ 80. Strażnicy skarbowi są niższemi wykonawczemi organami Urzędów akcyz i monopolów państwowych i mogą być delegowani przez Dyrektora Izby skarbowej, na wniosek naczelnika Urzędu akcyz i monopolów państwowych, na stały pobyt w zakładach, produkujących przedmioty podległe opłatom akcyzowym lub w składach produktów monopolowych do pomocy stałym kontrolerom, albo zamiast stałych kontrolerów, o ile chodzi o zakłady, względnie składy mniejszych rozmiarów. W pierwszym wypadku urzędują pod kierunkiem i według wskazówek stałego kontrolera, w drugim wypadku zastępują kontrolerów w wykonywaniu obowiązków, wymienionych w § 75-tym i otrzymują wskazówki służbowe od kontrolerów objazdowych.

§ 81. Strażnicy skarbowi objazdowi mają miejsca zamieszkania we właściwych okręgach i pełnią w ich granicach obowiązki nadzoru akcyzowego, poruczone w §§ 76—79 wł. kontrolerom objazdowym, jako ich bezpośredni pomocnicy i wykonawcy ich zleceń służbowych.

§ 82. Kontrolerom i strażnikom skarbowym może być poruczona przez naczelnika urzędu skarbowego podatków i opłat skarbowych, w porozumieniu się z naczelnikiem Urzędu akcyz i monopolów państwowych, rewizja świadectw przemysłowych, jak również zbieranie niektórych wiadomości, niezbędnych przy wy-

miarze podatków bezpośrednich i opłat stemplowych, jak np. o wartości majątków, o cenach sprzedażnych nieruchomości, o majątkach spadkowych i t. d., tudzież pomaganie sekwestratorom przy egzekucji podatków i opłat skarbowych.

§ 83. Kontrolerzy i strażnicy skarbowi, stali i objazdowi, prowadzą dzienniki służbowe swych czynności, w których szczegółowo oznaczają swe codzienne zajęcia służbowe; dzienniki te co miesiąc składają dla skontrolowania naczelnikowi urzędu akcyz i monopolów państwowych.

§ 84. Kontrolerzy i strażnicy przy pełnieniu obowiązków służbowych są obowiązani posiadać przepisane oznaki, jak również wystawione przez Izbę skarbową legitymacje, stwierdzające tożsamość osoby i charakter służbowy.

§ 85. Sekretarz Urzędu akcyz i monopolów państwowych prowadzi przy współudziale pomocniczych urzędników kancelarję Urzędu pod bezpośredniem kierownictwem naczelnika urzędu lub jego zastępcy, stosując się przytem do przepisów kancelaryjnych i do poszczególnych zleceń naczelnika.

§ 86. O ile zachodzi potrzeba utworzenia odrębnej organizacji dla niektórych monopolów państwowych, obowiązują wydane w tym względzie osobne przepisy.

C. Kasy skarbowe.

I. Organizacja Kas.

§ 87. Kasy skarbowe pobierają i przechowują pieniądze i inne wartości na rachunek Skarbu Państwa, dokonywują wypłat na podstawie właściwych poleceń i prowadzą rachunkowość wpływów i wydatków funduszów państwowych. Kasom skarbowym mogą być powierzane niektóre czynności bankowe z ramienia Banku Polskiego (art. 11 »Ustawy o tymcz. org. władz i urzędów skarbowych«).

§ 88. Kasy skarbowe zależą bezpośrednio od Izb skarbowych; nie dotyczy to kas pomocniczych, które zależą od kas głównych.

§ 89. Na czele Kasy stoi skarbnik, mianowany z pośród osób posiadających odpowiednią znajomość kasowości i rachunkowości, oraz doświadczenie służbowe. Obok skarbnika w Kasach urzędują:

rachmistrze, kasjerzy, pomocnicy rachmistrza i urzędnicy pomocniczy. Ilość urzędników kasowych oznacza etat.

§ 90. Skarbnik jest zwierzchnikiem personelu Kasy, kieruje jej czynnościami, odpowiada za całość przechowywanych sum i walorów, za prawidłowe prowadzenie rachunkowości i za terminowe dostarczanie sprawozdań i wykazów.

§ 91. W szczególności do skarbnika należą:

1. sprawy osobowe urzędników i funkcjonarjuszów kasowych;

2. podział czynności pomiędzy pracowników kasy i baczenie, by praca była równomierna i zarządzanie ewentualnych zajęć poza godzinami urzędowemi;

3. zaznajamianie urzędników z nowemi przepisami i instrukcjami, których znajomość jest dla nich niezbędna;

4. zwracanie uwagi na to, aby interesanci byli załatwiani możliwie szybko i uprzejmie;

5. bezpośrednie załatwianie lub poruczanie do załatwiania urzędnikom i innym funkcjonarjuszom wszelkich pism, otrzymywanych przez Kasę, jak również podpisywanie korespondencji;

6. przechowywanie kluczy telegraficznych, uwierzytelnień i wzorów podpisów uwierzytelnionych osób;

7. układanie projektów etatów Kasy — osobistych i rzeczowych — i przedstawianie ich we właściwym czasie Izbie skarbowej;

8. podpisywanie asygnacyj na wypłaty sum, przeznaczonych w zatwierdzonym etacie na utrzymanie Kasy i jej urzędników;

9. piecza nad zaopatrzeniem Kasy w odpowiedni zapas znaków wartościowych, tudzież w potrzebne rekwizyty, księgi, druki i materjały piśmienne;

10. czuwanie nad bezpieczeństwem skarbca, wyjednywanie potrzebnej po temu straży wojskowej lub policyjnej;

11. piecza nad odpowiedniem pomieszczeniem Kasy i skarbca, jako to: wyszukanie lokalu, umówienie warunków najmu i t. p., jak również nadzór nad utrzymaniem biura w porządku i dobrym stanie;

12. prowadzenie inwentarza ruchomości i utensylij;

13. przechowywanie, stosownie do przepisów instrukcji kasowej, kluczy od skarbca i kas ogniotrwałych, otwieranie i zamykanie kas i skarbca łącznie z rachmistrzem;

14. niezwłoczne zawiadamianie Izby skarbowej o wszelkich ważniejszych wypadkach w Kasie, jakoto: o deficytach, o nadużyciach urzędników, o kradzieży i t. p;

15. czuwanie nad terminowem wysyłaniem wykazów i sprawozdań do miejscowego urzędu skarbowego podatków i opłat skarbowych i do Izby skarbowej w myśl obowiązujących przepisów i otrzymywanych poleceń.

§ 92. W mniejszych Kasach z niewielkiemi obrotami, skarbnik prowadzi też czynności kasjerskie całkowicie lub częściowo (pobory lub wypłaty).

§ 93. Rachmistrz jest kierownikiem rachunkowości, odpowiedzialnym za terminowe i prawidłowe prowadzenie wszelkich ksiąg, rachunków, zestawień, wyciągów i sprawozdań. Osobiście prowadzi najważniejsze księgi i rachunki.

Rachmistrz posiada drugie egzemplarze kluczy od skarbca i kas ogniotrwałych, uczestniczy w otwieraniu i zamykaniu kas i skarbca i ponosi łączną ze skarbnikiem odpowiedzialność za bezpieczeństwo i całość funduszów kasowych.

§ 94. Rachmistrz jest zastępcą skarbnika na wypadek jego nieobecności i wówczas należą do niego wszelkie prawa i obowiązki skarbnika. Dyrektor Izby skarbowej może jednak do zastępstwa nieobecnego skarbnika delegować innego urzędnika skarbowego. W razie nieobecności rachmistrza lub w razie delegowania go do zastępstwa nieobecnego skarbnika, obowiązki rachmistrza przechodzą na urzędnika wyznaczonego przez Dyrektora Izby na zastępcę rachmistrza.

§ 95. Kasjer dokonywa wypłat lub przyjmuje wpłaty, prowadząc przytem niektóre księgi kasowe. W większych kasach urzęduje dwu lub więcej kasjerów, stosownie do etatu. Każdy z nich prowadzi poszczególny dział kasowy. Nieobecnego kasjera zastępuje jeden z urzędników kasy, delegowany przez skarbnika.

§ 96. Kasjerzy-płatnicy otrzymują sumy, niezbędne na wypłaty dzienne lub na zmianę pieniędzy, tudzież znaki wartościowe bezpośrednio od skarbnika i po ukończeniu czynności kasowych zwracają pozostałe sumy i walory do skarbca na ręce skarbnika; kasjerzy-poborcy dostarczają skarbnikowi wszelkie dzienne wpływy. Tak przyjmowanie jak i oddawanie pieniędzy i walorów odbywa się podług rachunku.

§ 97. Pomocnicy rachmistrza prowadzą pod kierunkiem rachmistrza poszczególne rachunki i księgi, stosownie do podziału czynności, zarządzonego przez skarbnika.

Skarbnik wyznacza zastępcę rachmistrza, w razie gdy ten nie może spełniać swych obowiązków, do czasu wyznaczenia zastępcy przez Dyrektora Izby skarbowej.

§ 98. Urzędnicy pomocniczy wykonywują czynności poruczone im przez skarbnika pod kierunkiem tych urzędników, do których są przydzieleni.

§ 99. Woźni kasowi czuwają nad bezpieczeństwem kasy i skarbca, pełnią dyżury dzienne i nocne, uczestniczą w przenoszeniu i przewożeniu sum pieniężnych i innych walorów, ewentualnie pomagają w liczeniu pieniędzy i sprzedaży znaków wartościowych, jak również utrzymują lokale kasowe w porządku.

§ 100. W siedzibie każdej kasy skarbowej istnieje komisja rewizyjna, której zakres działania określa instrukcja kasowa.

W skład Komisji rewizyjnej wchodzą:

a) w miejscowościach, będących siedzibą Izby skarbowej: jako przewodniczący, naczelnik wydziału kasowego Izby skarbowej, względnie jego zastępca, a jako członkowie: naczelnik miejscowego urzędu skarbowego podatków i opłat skarbowych i naczelnik miejscowego urzędu skarbowego akcyz i monopolów państwowych, lub ich zastępcy;

b) w miejscowościach poza siedzibą Izby skarbowej: naczelnik miejscowego Urzędu skarbowego podatków i opłat skarbowych, jego zastępca i naczelnik miejscowego Urzędu akcyz i monopolów państwowych, a gdzie niema tego urzędu, miejscowy inspektor akcyzowy. W razie nieobecności któregokolwiek z członków komisji rewizyjnej, powołuje się zamiast niego urzędnika przeznaczonego do jego zastępstwa. Przewodniczenie w Komisji należy do naczelnika miejscowego urzędu skarbowego podatków i opłat skarbowych, a w razie jego nieobecności, do naczelnika miejscowego urzędu skarbowego akcyz i monopolów państwowych.

§ 101. Szczegółowe przepisy, dotyczące sposobu prowadzenia czynności kasowych, zasad i form prowadzenia rachunkowości, dokonywania rewizji kas i rachunków, składania sprawozdań, jak również wzory ksiąg, rejestrów, wykazów i t. p., podaje instrukcja kasowa.

II. Stosunek Kas do Urzędów skarbowych podatków i opłat skarbowych i do Urzędów skarbowych akcyz i monopolów państwowych.

§ 102. Kasa otrzymuje od miejscowego Urzędu skarbowego podatków i opłat skarbowych na trzy tygodnie przed nadejściem terminu płatności podatku rejestry biercze każdego podatku.

§ 103. O wszelkich zmianach, zachodzących w sumach podatków wykazanych w rejestrach bierczych, z tytułu skreśleń, umorzeń, rozłożenia na raty i t. p., Kasa otrzymuje poszczególne zawiadomienia od miejscowego Urzędu skarbowego podatków i opłat skarbowych, względnie od Izby skarbowej.

§ 104. W ciągu miesiąca po upływie terminu płatności podatku, Kasa sporządza wykaz zaległości i przesyła go miejscowemu Urzędowi skarbowemu podatków i opłat skarbowych.

§ 105. O wpływach podatków, wnoszonych po upływie terminu płatności wraz z doliczonemu karami za opóźnienie, Kasa zawiadamia miejscowy Urząd skarbowy podatków i opłat skarbowych, przesyłając mu codziennie wykaz wpływów zaległości każdego podatku.

§ 106. Zasadniczy podatek przemysłowy (za świadectwa przemysłowe i od zatrudnień osobisto-przemysłowych) Kasy przyjmują od płatników na zasadzie deklaracji, poczem wydają płatnikowi odpowiednie świadectwo, podpisane przez skarbnika i rachmistrza. Wydawane świadectwa wciąga się do osobnej kontroli i zaopatruje Nr. bieżącym i pieczęcią urzędową. Co miesiąc Kasa przesyła miejscowemu Urzędowi skarbowemu podatków i opłat skarbowych wykaz wydanych w tym czasie świadectw łącznie z deklaracjami stron.

§ 107. Oprócz wykazów przewidzianych w §§ 104—106 na żądanie Urzędu skarbowego podatków i opłat skarbowych Kasa dostarcza mu wiadomości, dotyczących poszczególnych wpływów podatków bezpośrednich i opłat skarbowych.

§ 108. O wpływach z akcyz i monopolów państwowych Kasy zawiadamiają właściwe Urzędy.

Na żądanie naczelnika Urzędu akcyz i monopolów państwo-

wych lub inspektora akcyzowego — Kasy udzielają mu wiadomości co do poszczególnych wpływów.

Warszawa, dnia 30 stycznia 1920 r.

Minister Skarbu: *Wł. Grabski.*

6. Rozporządzenie Ministra Skarbu w przedmiocie wznowienia czynności Centralnej Kasy Państwowej.

Z dniem 1 kwietnia 1920 r., zlikwidowana rozporządzeniem z dnia 3 czerwca 1919 r. (Monitor Polski Nr. 124) Centralna Kasa Państwowa wznawia swe czynności i zostaje przydzielona do Głównego Urzędu Kasowego Ministerstwa Skarbu (Monitor Polski Nr. 154).

Wszelkie czynności kasowe w zakresie wpłat i wypłat, uskuteczniane dotychczas przez Polską Krajową Kasę Pożyczkową, na podstawie asygnacyj Władz Centralnych, obejmuje z powrotem Centralna Kasa Państwowa, która czynności te wykonywać będzie na podstawie »Tymczasowych Przepisów o sposobie pobierania przychodów i dokonywania wydatków przez władze i urzędy państwowe«, oraz »Instrukcji dla Kas skarbowych« (Nr. Nr. 5 i 8 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Skarbu).

Minister Skarbu: w z. *Weinfeld.*

7. Ustawa Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej z dnia 7 XII. 1918 r., poz. 56 d. p. p. p., nr. 19.

Art. 1. Zanim na mocy uchwały sejmowej nie zostanie powołany do życia Bank Polski Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa, założona i prowadzona aż do 11 listopada 1918 r. przez okupacyjną władzę niemiecką, jest jedyną emisyjną instytucją bankową Państwa Polskiego, kasą centralną urzędów państwowych i miejscem przechowywania depozytów, znajdujących się pod opieką państwa.

Art. 2. Suma marek polskich, wypuszczonych przez Polską Krajową Kasę Pożyczkową do 11 listopada 1918 roku, wynosi 880,150.867 marek 50 fenigów. Za pewność aktywów, w jakich została umieszczona wykazana wyżej suma, odpowiada Państwo Niemieckie. Dalszą emisję marek polskich Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa prowadzi na rachunek Państwa Polskiego, pod nadzorem rządu, a specjalnie Ministra Skarbu, na zasadach, wyszczególnionych w następnych punktach.

Art. 3. Suma biletów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej, wypuszczonych po 11 listopada 1918 r., nie może przewyższać 500 miljonów marek.

Art. 4. Marki polskie są środkiem prawnym płatniczym w całem państwie i przyjmowane są przez wszystkie urzędy, według wartości nominalnej. W tych dzielnicach kraju, w których prawnie obiegają jeszcze ruble lub korony, stosunek marek polskich do tych pieniędzy przy zapłatach skarbowych ustanawiany będzie perjodycznie przez Ministra Skarbu.

Art. 5. Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej nie wolno wydać ani jednego biletu, niezabezpieczonego całkowicie złotem, licząc 2.784 marki za 1 kilogram złota, albo następującemi wartościami:

a) wekslami, złożonemi do dyskonta albo na zabezpieczenie kredytu w rachunku bieżącym, przyczem weksle muszą mieć conajmniej 2 podpisy i żyro jednego z banków polskich, posiadającego w Kasie kredyt; do terminu płatności weksli nie może brakować więcej nad 4 miesiące;

b) towarami, złożonemi na zabezpieczenie pożyczek, udzielanych w stosunku połowy wartości szacunku rynkowego;

c) polskiemi papierami procentowemi i dywidendowemi, na zastaw których Kasa udziela pożyczek według norm, oznaczonych przez zarząd i zatwierdzonych przez Ministra Skarbu;

d) polskiemi papierami procentowemi, nabytemi na własny rachunek Kasy, do sumy nie przewyższającej 10 miljonów marek;

e) banknotami rosyjskiemi i austrjackiemi, nabywanemi przez Kasę na własny rachunek, do sumy nie przewyższającej 10 miljonów marek; dalsze nabywanie wymienionych banknotów może być zarządzone tylko przez Ministra Skarbu;

f) banknotami rosyjskiemi i austrjackiemi, zastawianemi w Kasie według norm, oznaczonych przez zarząd i zatwierdzonych przez Ministra Skarbu;

g) banknotami niemieckiemi, wymienionemi na marki polskie podług uznania zarządu do sumy 10 miljonów marek; dalsze zwiększenie tej sumy zależy od decyzji Ministra Skarbu;

h) nabywanemi na własny rachunek Kasy pieniędzmi, czekami

i wekslami tych państw, których pieniądze nie były prawnym środkiem płatniczym w Polsce podczas okupacji.

Art. 6. Wszelkie pożyczki udzielane są tylko w markach polskich i mają być spłacone w tej lub w przyszłej polskiej walucie według kursu, który obowiązywać będzie dla konwersji wszelkich zobowiązań publicznych.

Art. 7. Pożyczki udzielane są na termin nie dłuższy nad sześć miesięcy. Stopę procentową i prowizyjną oznacza zarząd.

Art. 8. Zastaw papierów i towarów odbywa się przez oddanie ich Kasie przy deklaracji, wyrażającej zgodę właściciela na sprzedaż zastawów przez Kasę za pośrednictwem maklera giełdowego, o ile w 10 dni po ustalonym terminie pożyczka nie będzie zapłaconą. Za zgodą Ministra Skarbu może też być udzielona pożyczka na towary, znajdujące się na składzie pożyczającego, pod jego opieką i odpowiedzialnością.

Art. 9. Zastawione papiery nie mogą być sekwestrowane i zaliczane do masy upadłości dłużnika, zanim nie zostanie spłacona cała suma długu należna Kasie.

Art. 10. Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa przyjmuje wkłady gotówkowe tylko bezprocentowe, bądź na przechowanie, bądź na rachunek bieżący, zwyczajny lub przekazowy (giro).

Art. 11. Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa jest kasą centralną wszystkich urzędów państwowych, a przedewszystkiem kas skarbowych, które z polecenia Ministra Skarbu przelewają do Kasy wolne fundusze na rachunek Skarbu Państwa. Kasa zarządza rachunkiem Skarbu bezpłatnie. Wszelkie wypłaty Skarbu Kasa załatwia w granicach rozporządzalnej gotówki na rachunku Skarbu Państwa bez żadnej prowizji. Na zlecenia Skarbu Kasa inkasuje bezpłatnie należności skarbowe we wszystkich miejscowościach, gdzie posiada własne oddziały.

Art. 12. Krótkoterminowe, najdłużej sześciomiesięczne, pożyczki Skarbowi Państwa na zastaw biletów skarbowych i gminom na zastaw ich prawnie wypuszczonych obligów Kasa może wydawać tylko na zasadzie każdorazowego postanowienia Rady Ministrów, zatwierdzonego przez Naczelnika Państwa, a po zebraniu się Sejmu jedynie na zasadzie uchwały sejmowej. Za pożyczki skarbowe Kasa nic nie pobiera, za pożyczki komunalne pobiera 5%.

Art. 13. Prowizję za wszelkie bankowe czynności pośredniczące oznacza zarząd.

Art. 14. Kasa może otwierać oddziały na całym obszarze Państwa po zatwierdzeniu odnośnego wniosku zarządu przez Ministra Skarbu.

Art. 15. Zarząd Kasy powierza się dyrekcji, złożonej z naczelnego dyrektora i jego zastępcy, mianowanych przez Prezydenta Ministrów na wniosek Ministra Skarbu. Zarząd w swojej działalności kieruje się niniejszą ustawą i przepisami, wydanemi przez Ministra Skarbu.

Art. 16. Bilanse miesięczne Kasy drukuje się w gazecie urzędowej, oraz conajmniej w trzech miejscowych gazetach według wyboru zarządu. O stanie emisji banknotów podaje się do wiadomości co 10 dni. W każdym bilansie miesięcznym, obejmującym stan majątku od początku istnienia Kasy, zaznacza się wpływy na poczet aktywów, przyjętych 11 listopada 1918 r.

Art. 17. Minister Skarbu perjodycznie zarządza rewizję bilansów i kas, oraz całej biurowości Kasy według swego uznania. To samo prawo przysługuje Prezydentowi Ministrów, który może delegować do tej czynności zarówno urzędników państwowych jak i prywatnych rzeczoznawców.

Art. 18. Cały zysk, jaki okaże się przy zamknięciu rachunków rocznych Kasy, przelewa się na fundusz rezerwowy, o którego przeznaczeniu, jak również o likwidacji Kasy, zadecyduje Sejm.

Art. 19. Za podrabianie banknotów Kasy grozi taka sama odpowiedzialność, jak za podrabianie papierów państwowych.

Art. 20. We wszystkich wypadkach, których ustawa niniejsza nie rozstrzyga, Kasa podlega ogólnemu prawu. W razie jakichbądź wątpliwości przy stosowaniu ustawy, rozstrzyganie ich należy do Ministra Skarbu.

Art. 21. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia. Równocześnie traci moc obowiązującą ustawa Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej z dnia 9 grudnia 1916 r. (Dz. Rozp. dla Jen.-Gub. Warsz. Nr. 57 z dn. 13 grudnia 1916).

Dan w Warszawie, d. 7 grudnia 1918 r.

Naczelnik Państwa: *J. Piłsudski*, Prezydent Ministrów: *Moraczewski*, Kierownik Ministerstwa Skarbu: *Byrka*.

7 a). Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 17 VI. 1920 r., poz. 565, nr. 85 d. u., o organizacji Urzędu nadzoru nad zakładami ubezpieczeń.

Art. 1. Na podstawie art. 25 dekretu z dnia 3 stycznia 1918 r. (Dziennik Praw Nr. 1, poz. 1) i w rozwinięciu uchwały Rady Ministrów z dnia 25 stycznia 1919 roku, zostaje utworzony przy Ministerstwie Skarbu Urząd nadzoru nad zakładami ubezpieczeń.

Art. 2. Do zadań Urzędu nadzoru nad zakładami ubezpieczeń należy w szczególności:

a) czuwanie nad ścisłem wykonaniem przez prywatne zakłady ubezpieczeń przepisów ustawowych i statutowych;

b) przygotowywanie projektów jednolitego dla wszystkich ziem Rzeczypospolitej ustawodawstwa w zakresie ubezpieczeń prywatnych;

c) wydawanie w rozwinięciu obowiązujących ustaw, rozporządzeń, przepisów normujących powstawanie i działanie wszelkich krajowych i zagranicznych prywatnych zakładów ubezpieczeń, tudzież kontrola ich czynności, w granicach, określonych specjalnem rozporządzeniem Ministra Skarbu;

d) udzielanie pozwoleń na rozpoczynanie lub rozszerzanie działalności prywatnych zakładów ubezpieczeniowych, zatwierdzanie planu ich działań i warunków polisowych, oraz przedstawianie Ministrowi Skarbu wniosków o przymusową likwidację zakładów już istniejących.

Art. 3. Urząd nadzoru nad zakładami ubezpieczeń podlega bezpośrednio Ministrowi Skarbu.

Art. 4. Na czele Urzędu nadzoru nad zakładami ubezpieczeń stoi dyrektor, z płacą według IV stopnia służbowego, bezpośrednio podległy Ministrowi Skarbu i wice-dyrektor, z płacą według V stopnia służbowego.

Art. 5. Dyrektor Urzędu nadzoru nad zakładami ubezpieczeń jest zwierzchnikiem personelu Urzędu nadzoru.

Dyrektor mianuje, przenosi i zwalnia urzędników etatowych do IX stopnia służbowego urzędników państwowych. Urzędników etatowych powyżej IX stopnia służbowego lub kontraktowych z uposażeniem przewyższającem uposażenie IX stopnia służbowego mianuje i zwalnia Minister Skarbu.

Art. 6. Urząd nadzoru dzieli się na wydziały, których zakres i kompetencje określi Minister Skarbu.

Art. 7. Jako organ doradczy dla spraw wyszczególnionych w art. 2 niniejszego rozporządzenia, tworzy się przy Urzędzie nadzoru Państwowa Rada Ubezpieczeń, której skład i zakres działania określi Minister Skarbu w osobnem rozporządzeniu.

Art. 8. Z chwilą wejścia w życie niniejszego rozporządzenia, przestaje obowiązywać rozporządzenie Ministerstwa Skarbu z dnia 14 kwietnia 1919 r. (Monitor Polski z dnia 28 kwietnia 1919 roku Nr. 95) w sprawie utworzenia Rady do spraw ubezpieczeń prywatnych przy Urzędzie nadzoru nad prywatnemi towarzystwami ubezpieczeń.

Warszawa, dnia 17 czerwca 1920 r.

Minister Skarbu: *W. Grabski.*

7 b). Ustawa z dnia 9 lipca 1920 r., poz. 347, nr. 56 d. u., w przedmiocie udzielenia Rządowi pełnomocnictw do wydawania rozporządzeń w sprawie regulowania obrotu pieniężnego z krajami zagranicznemi.

Art. 1. Udziela się Rządowi na przeciąg jednego roku pełnomocnictwa do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy, mających na celu regulację obrotu pieniężnego z krajami zagranicznemi.

Art. 2. Rozporządzenia rządowe, wymienione w art. 1, dotyczyć mogą porządku ustalenia powszechnie obowiązującej skali przerachowania walut zagranicznych na marki polskie, warunków nabywania, posiadania, przechowywania i gromadzenia walut i dewiz zagranicznych, obrotu niemi, oraz przewozu ich przez granicę, obrotu zagranicznego marek polskich, jakoteż organizacji nadzoru nad całokształtem obrotu pieniężnego z krajami zagranicznemi.

Art. 3. Osoby, winne wykroczenia przeciwko postanowieniom i zakazom, zawartym w rozporządzeniach rządowych, wymienionych w art. 1 i 2, oprócz konfiskaty sum pieniężnych, pozostających w związku z wykroczeniem, ulegają karze:

a) na obszarze b. dzielnic rosyjskiej i pruskiej — więzienia do jednego roku i grzywny do stu tysięcy marek, lub jednej z tych kar;

b) na obszarze b. dzielnicy austrjackiej — aresztu lub aresztu

ścisłego do jednego roku i grzywny do stu tysięcy marek, lub jednej z tych kar.

Takim samym karom ulegną osoby, winne usiłowania tych wykroczeń, lub udziału w nich.

Art. 4. Osoby, skazane na karę w myśl art. 3, można wyrokiem właściwego sądu (art. 5) pozbawić na przeciąg czasu do lat trzech prawa prowadzenia handlu lub zarządzania przedsiębiorstwem, albo też zajmowania się pośrednictwem handlowem.

Art. 5. Do orzekania kar w zakresie, przewidzianym w art. 3 i 4, powołuje się:

a) na obszarze b. dzielnicy rosyjskiej sądy pokoju;

b) na obszarze b. dzielnicy austrjackiej i pruskiej sądy powiatowe.

Art. 7. Wykonanie ustawy niniejszej powierza się Ministrowi Skarbu w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, na obszarze zaś b. dzielnicy pruskiej — Ministrowi b. Dzielnicy Pruskiej w porozumieniu z Ministrami Skarbu i Sprawiedliwości.

Marszałek: *Trąmpczyński*, Prezydent Ministrów: w z. *St. Śliwiński*, Minister Skarbu: w z. *R. Rybarski*, Minister Sprawiedliwości: w z. *Dr. J. Morawski*, Minister b. Dzielnicy Pruskiej: w z. *W. Kucharski*.

7 c). Rozporządzenie Ministra Skarbu o ograniczeniu obrotów dewizami i walutami zagranicznemi z dn. 7 sierpnia 1920 r., poz. 505, nr. 73 d. u.

W wykonaniu ustawy z dnia 9 lipca 1920 r. Dz. Ust. Nr. 56, poz. 347 z roku 1920, zarządza się co następuje:

Art. 1. Dysponowanie z Polski zagranicę i z zagranicy do Polski, oraz dokonywanie tranzakcyj w granicach Państwa Polskiego sumami w walucie zagranicznej i dewizami, jako to: zagranicznemi pieniędzmi i banknotami, czekami, przekazami, akredytywami, wekslami, oraz wszelkiego rodzaju pozostałościami rachunkowemi, może być dokonywane jedynie za pośrednictwem takich instytucyj kredytowych, które otrzymają specjalne upoważnienie Ministra Skarbu do uskuteczniania powyższych tranzakcyj. Instytucje te otrzymują nazwę banków dewizowych.

Art. 2. Przedstawiciele banków dewizowych łącznie z przedstawicielami Ministerstwa Skarbu i Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej tworzą specjalną Komisję Dewizową. Do zakresu dzia-

lania Komisji Dewizowej należy nadzór nad tranzakcjami wymienionemi w art. 1, decyzje co do dopuszczalności poszczególnych tranzakcyj, w szczególności decyzje co do sprzedaży (przydziału) poszczególnym osobom i instytucjom sum w walucie zagranicznej, oraz ustalanie kursów nabycia i sprzedaży walut przez banki dewizowe. Komisja Dewizowa w swej działalności podlega Ministrowi Skarbu.

Szczegółowy zakres działania Komisji Dewizowej, oraz jej organizację określi regulamin, zatwierdzony przez Ministra Skarbu.

Art. 3. Komisja Dewizowa przydziela poszczególnym osobom i instytucjom sumy w walucie zagranicznej tylko na cel ściśle określony, kierując się przedewszystkiem względami gospodarczemi kraju. Dla otrzymania przydziału niezbędnem jest dostarczenie Komisji Dewizowej wszelkich wymaganych przez nią dowodów. Komisja Dewizowa nie jest obowiązaną do wyjawiania przyczyn odmowy przydziału sum w walucie zagranicznej.

Art. 4. Osoby i instytucje nieupoważnione do dokonywania samodzielnych tranzakcyj, wskazanych w art. 1, mogą sprzedawać posiadane przez siebie dewizy i sumy w walutach zagranicznych jedynie bankom dewizowym lub ich komisjonerom, których spis zostanie osobno ogłoszony, oraz nabywać potrzebne im sumy w walucie zagranicznej jedynie w bankach dewizowych.

Art. 5. Osoby i instytucje, które posiadają dewizy i sumy w walutach zagranicznych, obowiązane są do d. 25 sierpnia r. b. zgłosić całą wysokość posiadanej sumy do Ministerstwa Skarbu bezpośrednio, lub też za pośrednictwem jednego z banków dewizowych, przyczem sumy, o ile nie zostanie wykazane, że przeznaczone są na pokrycie dozwolonych tranzakcyj handlowych, muszą być do dnia 10 września r. b. sprzedane jednemu z banków dewizowych.

Przechowywanie po powyższym terminie dewiz i sum w walucie zagranicznej, nieprzeznaczonych na pokrycie dozwolonych tranzakcyj handlowych, jest wzbronione.

Art. 6. Wszelkie, uzyskane po ogłoszeniu niniejszego rozporządzenia z jakiegokolwiekbądź tytułu przez osoby i instytucje prywatne dewizy i sumy w walucie zagranicznej, winny być niezwłocznie stawiane do dyspozycji jednego z banków dewizowych.

Art. 7. Wywóz zagranicę dewiz i sum w walutach zagranicznych bez zezwolenia Komisji Dewizowej jest wzbroniony.

Art. 8. Przepisy art. 1 do 7 dotyczą tych walut, których kursy będą ustalone przez Komisję Dewizową.

Art. 9. Wywóz zagranicę marek polskich w kwotach przekraczających 1.000 marek na jedną osobę jednorazowo i 3.000 marek miesięcznie bez zezwolenia Komisji Dewizowej jest wzbroniony.

Również wzbronioną jest sprzedaż zagranicę wypłat krajowych (wypłaty na Warszawę, Kraków i t. p.) bankom dewizowym, sprzedaż wypłat krajowych może być dozwolona jedynie za każdorazowem zezwoleniem Komisji Dewizowej.

Art. 10. Sprzedaż i zastaw zagranicą zarówno krajowych jak i zagranicznych papierów procentowych i dywidendowych, oraz realizacja kuponów tych papierów winny być dokonywane za pośrednictwem jednego z banków dewizowych.

Bezpośrednia sprzedaż lub zastaw zagranicą tych walorów może być dokonana jedynie na mocy specjalnego zezwolenia Ministerstwa Skarbu.

Art. 11. Wywóz zagranicę papierów procentowych i dywidendowych, oraz kuponów tych papierów bez zezwolenia Ministerstwa Skarbu, zostaje wzbroniony.

Art. 12. Rachunki w instytucjach kredytowych polskich osób i instytucyj mających siedzibę zagranicą, podlegają kontroli Ministerstwa Skarbu. Stan tych rachunków obowiązane są instytucje kredytowe niezwłocznie po ogłoszeniu niniejszego rozporządzenia podać do wiadomości Ministerstwa Skarbu.

Przyjmowanie wpłat na te rachunki dozwolone jest jedynie za każdorazowem zezwoleniem Ministerstwa Skarbu.

Ministerstwo Skarbu oznacza każdy rachunek jako kontrolowany lub wolny.

Wypłaty z rachunków kontrolowanych wymagają uprzedniego zezwolenia Ministerstwa Skarbu; wypłaty z rachunków wolnych nie wymagają zezwolenia.

Wypłaty z rachunków, powstałych przed dniem wejścia w życie niniejszego rozporządzenia, są dozwolone, o ile uskuteczniają się wewnątrz kraju, lub o ile ma miejsce przelew na rachunek osoby lub firmy, mającej siedzibę w kraju.

Przepisy niniejszego artykułu obowiązują niezależnie od postanowień rozporządzenia Rady Obrony Państwa o odroczeniu niektórych terminów płatności.

Art. 13. Kredyty we wszelkich formach uzyskane przez osoby i instytucje prywatne zagranicą, oraz wszelkie zagraniczne należności winny być podane do wiadomości Ministerstwa Skarbu.

Art. 14. Komisja Dewizowa uprawniona jest do pobierania opłat manipulacyjnych od poszczególnych swych czynności urzędowych w oznaczonej przez siebie wysokości.

Art. 15. Przekroczenie powyższych przepisów pociąga, zgodnie z ustawą z d. 9 lipca 1920 r. Dz. Ust. Nr. 56, poz. 347 z 1920 r. karę: na obszarze b. dzielnicy rosyjskiej i pruskiej — więzienia do jednego roku i grzywny do stu tysięcy marek, lub jedną z tych kar, zaś na obszarze b. dzielnicy austrjackiej — aresztu lub aresztu ścisłego do jednego roku i grzywny do stu tysięcy marek lub jedną z tych kar.

Art. 16. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Skarbu: (—) *W. Grabski,* Minister Sprawiedliwości: w z. (—) *Dr. Morawski,* Minister b. Dzielnicy Pruskiej: (—) *W. Kucharski.*

Warszawa, dnia 7 sierpnia 1920 r.

Regulamin czynności komisji dewizowej i banków dewizowych.

I. Organizacja komisji dewizowej i komitetu wykonawczego.

Art. 1. W skład komisji dewizowej wchodzą: prezes i wiceprezes, mianowani przez Ministra Skarbu, oraz jako członkowie: dwaj przedstawiciele Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej i delegaci poszczególnych banków dewizowych, po jednym delegacie od każdego banku.

Prezes, a w jego nieobecności wice-prezes, ma prawo zapraszania na posiedzenia i innych osób z głosem doradczym.

Art. 2. Zebrania członków komisji dewizowej zwołuje prezes lub wice-prezes według swego uznania, lub też na żądanie conajmniej $^1/_4$ delegatów banków dewizowych.

Art. 3. Zebranie uprawnione jest do wydawania decyzji we wszystkich sprawach, dotyczących działalności komisji dewizowej.

Uchwały zapadają zwykłą większością głosów. W razie rów-

ności głosów rozstrzyga głos przewodniczącego. Dla prawomocności zebrania wymagana jest obecność conajmniej $^2/_3$ członków. Prezes, zaś w jego nieobecności wice-prezes ma prawo zawiesić wykonanie każdej uchwały ogólnego zebrania na 48 godzin. O ile w tym czasie nie nastąpi sprzeciw ze strony Ministra Skarbu, uchwała podlega wykonaniu.

Art. 4. Z łona komisji dewizowej wydziela się ściślejszy komitet wykonawczy w składzie następującym: prezes, względnie wice-prezes, delegat Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej i dwóch delegatów banków. Delegaci banków urzędują według dwutygodniowego turnusu. Kolejność udziału ustala prezes komisji dewizowej.

Art. 5. Do zakresu działania komitetu wykonawczego należy:

a) ustalanie wysokości posiadanych przez banki dewizowe do dyspozycji sum w walutach zagranicznych. Sposoby tego ustalania określi specjalna instrukcja;
b) ustalanie kontyngensu walut zagranicznych dla głównego urzędu obrotu towarowego;
c) przydział sum w walucie zagranicznej poszczególnym osobom i instytucjom, za pośrednictwem banków dewizowych;
d) kwalifikacja rachunków osób i firm zagranicznych na »wolne« i »kontrolowane«;
e) kontrola obrotów na powyższych warunkach;
f) decyzje w sprawach zaofiarowania zagranicą sum w walucie krajowej, oraz wywozu zagranicę marek polskich;
g) organizacja kontroli nad działalnością banków dewizowych;
h) ustalanie wykazu walut, objętych działalnością komisji;
i) ustalanie każdodzienne kursów nabycia i sprzedaży poszczególnych walut;
j) wydawanie zezwoleń na zaciągnięcie kredytu zagranicą i wywóz walorów zagranicę.

Art. 6. Uchwały w komitecie wykonawczym zapadają zwykłą większością głosów; w razie równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego. Uchwały są ważne niezależnie od ilości obecnych członków. Jednakowoż każdy z delegatów, w razie niemożności stawienia się, obowiązany jest wydelegować zastępcę. Prezes, zaś w jego nieobecności wice-prezes, ma prawo zawiesić wykonanie każdej uchwały komitetu wykonawczego na 48 godzin. O ile

w tym czasie nie nastąpi sprzeciw ze strony Ministra Skarbu, uchwała podlega wykonaniu.

Art. 7. Wszelką korespondencję komisji dewizowej i komitetu wykonawczego podpisuje prezes lub wice-prezes łącznie z upełnomocnionym przez komitet wykonawczy urzędnikiem, przeznaczonym do służby w komisji dewizowej.

Art. 8. Członkowie komisji dewizowej i komitetu wykonawczego są obowiązani do zachowania najściślejszej tajemnicy urzędowej co do spraw, które w czasie pełnienia urzędowania doszły do ich wiadomości. Tajemnicy tej mają dochowywać nawet wobec swej własnej instytucji.

Art. 9. Spory pomiędzy kierownictwem komisji dewizowej i komitetu wykonawczego a członkami rozstrzyga Ministerstwo Skarbu.

Art. 10. W razie sprawdzonego przekroczenia przez jednego z członków komisji dewizowej obowiązujących przepisów, lub działalności, sprzeciwiającej się zasadom, ustalonym przez komisję dewizową, zarządza komisja dewizowa według doniosłości danego wypadku:

1) piśmienne upomnienie;

2) wykluczenie z komisji dewizowej z pozbawieniem praw banku dewizowego;

3) skierowanie sprawy do dochodzenia sądowego, celem zastosowania przepisów karnych z jednoczesnem natychmiastowem pozbawieniem praw banku dewizowego.

Art. 11. Członkom przysługuje prawo wystąpienia z komisji dewizowej z końcem każdego kwartału, za jednomiesięcznem wypowiedzeniem.

II. Stosunek banków dewizowych do Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej.

Art. 12. Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa przyjmuje udział w clearing'u na równi z innemi bankami dewizowemi, z uwzględnieniem przepisów art. 25.

Art. 13. Banki dewizowe mogą zbywające im sumy w walutach zagranicznych odstępować Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej.

III. Komisjonerzy banków dewizowych.

Art. 14. Banki dewizowe mają prawo zawierać specjalne umowy z innemi instytucjami kredytowemi na skup dla nich sum w walutach zagranicznych. Każdy bank dewizowy może mieć kilku komisjonerów, zaś poszczególne instytucje kredytowe mogą być komisjonerami jednego tylko banku dewizowego.

Art. 15. Umowa komisowa staje się ważną dopiero po zatwierdzeniu jej przez komitet wykonawczy.

Art. 16. Komisjonerzy w żadnym razie nie mogą sprzedawać sum w walucie zagranicznej nawet na rachunek swego komitenta.

IV. Warunki sprzedaży waluty.

Art. 17. Sumy w walucie zagranicznej mogą być sprzedawane przez banki dewizowe:

1) za zezwoleniem komitetu wykonawczego:

a) na pokrycie należności, wynikających z dozwolonych przez odpowiednie władze tranzakcyj handlowych;

b) na pokrycie należności, wynikających z innych tytułów.

2) bez zezwolenia komitetu wykonawczego:

a) dla pokrycia należności, wynikających z dozwolonych przez odpowiednie władze tranzakcyj handlowych, jeżeli w zezwoleniu na przywóz danego towaru będzie wskazanem, że upoważnia ono jednocześnie do nabycia waluty;

b) na koszta podróży z Polski zagranicę, na podstawie paszportu zagranicznego, do wysokości 2.000 fr. francuskich na jedną osobę lub równowartości tej sumy w innej walucie zagranicznej, oraz na koszta utrzymania zagranicą na podstawie zaświadczeń konsulatów polskich do wysokości 500 fr. francuskich, lub równowartości tej sumy w innej walucie zagranicznej, tygodniowo na jedną osobę. W ostatnim wypadku nie może być jednakże wypłacona odrazu suma na dłuższy przeciąg czasu niż na dwa tygodnie.

W wypadkach wskazanych w p. 1 a) i b), oraz w p. 2 a) banki dewizowe obowiązane są do wykonania kontroli, czy dostarczona waluta została użyta zgodnie ze wskazanem przeznaczeniem.

Art. 18. Banki dewizowe przyjmują od swych klientów odpowiednie podania o przydział waluty i wszystkie dotyczące danej

tranzakcji dokumenty celem przedstawienia sprawy komitetowi wykonawczemu.

Komitet wykonawczy podań o przydział waluty bezpośrednio od zainteresowanych nie przyjmuje.

Decyzje w komitecie wykonawczym powinny zapaść po dokładnem zbadaniu wszystkich danych, odnoszących się do konieczności przydziału waluty.

O przydzieleniu waluty klienci otrzymują zawiadomienia bezpośrednio od banku dewizowego.

Art. 19. Waluta może być zużyta tylko na cel pierwotnie określony. Jeżeli z jakiegokolwiek powodu nie jest to możliwe, musi ona być zwróconą, rozliczając po kursie dnia zwrotu; gdyby jednak kurs ten był wyższy od pierwotnego kursu przydziału, obliczenie następuje według kursu przydziału.

V. Stosunek do Głównego Urzędu Obrotu Towarowego.

Art. 20. Z chwilą powstania Głównego Urzędu Obrotu Towarowego, zostanie on uprawomocniony do wydawania w granicach ustalonego przez komitet wykonawczy kontyngensu upoważnień na nabycie waluty zagranicznej w którymkolwiek z banków dewizowych na pokrycie należności, wynikających z importu. Na mocy takich upoważnień banki dewizowe sprzedają walutę bez zezwolenia komitetu wykonawczego (art. 17 p. 2 a).

Art. 21. Określenie kontyngensu walut na cele importu następuje perjodycznie w okresach czasu, ustalonych przez komitet wykonawczy, w porozumieniu z Głównym Urzędem Obrotu Towarowego.

Art. 22. Przedstawiciele Głównego Urzędu Obrotu Towarowego mogą być zapraszani na posiedzenia komisji dewizowej i komitetu wykonawczego przez przewodniczącego z głosem doradczym.

VI. Rozrachunki między bankami dewizowemi.

Art. 23. Celem dokonywania wzajemnych rozrachunków z tytułu operacyj w walutach zagranicznych pomiędzy bankami dewizowemi, przedstawiciele tych banków i Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej zbierają się codziennie na zebrania rozrachunkowe. Zasady tych rozrachunków określi specjalna instrukcja.

Art. 24. Rozrachunki pomiędzy bankami dewizowemi dokonują się na podstawie kursów, odpowiadających średniej arytmetycznej pomiędzy kursami kupna i sprzedaży, ustalonemi dla danej waluty.

Polską Krajową Kasę Pożyczkową obowiązują kursa, odpowiadające średniej pomiędzy powyższą średnią a kursem kupna — przy kupnie, oraz kursem sprzedaży — przy sprzedaży.

VII. Kontrola obrotów na kontach osób i firm, mających siedzibę zagranicą.

Art. 25. O ile konta osób i firm, mających siedzibę zagranicą, znajdują się w jednym z banków dewizowych, to bank ten w imieniu osób zainteresowanych wnosi podania dotyczące ruchu na tych kontach. Sprawy te przedstawiają banki dewizowe bezpośrednio komitetowi wykonawczemu do decyzji.

O ile konta osób i firm, mających siedzibę zagranicą, znajdują się w banku nie posiadającym praw banków dewizowych, podania dotyczące ruchu na tych kontach winny być wnoszone przez zainteresowanych bezpośrednio lub za pośrednictwem właściwego banku do Ministerstwa Skarbu.

VIII. Wydawanie zezwoleń.

Art. 26. Zezwolenie niezbędne do wywozu zagranicę Państwa sum i dokumentów pieniężnych wydaje komitet wykonawczy za pośrednictwem banków dewizowych.

Zezwolenia te wydaje się jedynie w wypadkach odpowiedniego przydziału waluty.

W wypadkach wyjątkowych, na mocy specjalnego upoważnienia i instrukcji, do wydawania zezwoleń upoważnia się na prowincji poszczególne oddziały Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej.

Art. 27. Zezwolenia na zaciągnięcie kredytu zagranicą, na wywóz i przywóz walorów krajowych i zagranicznych wydaje Ministerstwo Skarbu. Dotyczące podania mogą być wnoszone bezpośrednio lub za pośrednictwem któregokolwiek z banków dewizowych.

IX. Ustalanie kursów.

Art. 28. Ustalanie kursów poszczególnych walut następuje z uwzględnieniem rzeczywistego stosunku poszczególnych walut

zagranicą i zaofiarowania oraz popytu na te waluty wewnątrz kraju.

Ustalone kursy zostają podane do publicznej wiadomości.

Banki dewizowe obowiązane są dostarczać komitetowi wykonawczemu wszelkie posiadane przez siebie dane, dotyczące wysokości kursów.

Art. 29. Koszta utrzymania biur komisji dewizowej i komitetu wykonawczego, oraz wynagrodzenia urzędników obciążają banki dewizowe, oraz Polską Krajową Kasę Pożyczkową w równych częściach.

Art. 30. Przepisy niniejszego regulaminu obowiązują z dniem ogłoszenia.

Warszawa, dnia 7 sierpnia 1920 r.

Minister Skarbu: (—) *W. Grabski.*

(Dz. U. R. P. Nr. 73 z 1920, poz. 506).

7 d). Rozporządzenie z dn. 1 IX 1920 r., poz. 564, nr. 89 d. u., Ministra Skarbu w porozumieniu z Ministrem b. Dzielnicy Pruskiej w sprawie uzupełnienia postanowień regulaminu dla Komisji Dewizowej i banków dewizowych.

W uzupełnieniu postanowień regulaminu czynności Komisji Dewizowej i banków dewizownych (Dz. ust. Nr. 73, poz. 506 z roku 1920), zarządzam co następuje:

Art. 1. Art. 1 regulaminu ulega zmianie i brzmieć będzie: »W skład Komisji Dewizowej wchodzą: prezes i wice-prezes, mianowani przez Ministra Skarbu, oraz jako członkowie: przedstawiciel Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej, dwaj przedstawiciele Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej i delegaci poszczególnych banków dewizowych, po jednym delegacie od każdego banku.

Prezes, a w jego nieobecności wice-prezes Komisji, ma prawo do zapraszania na jej posiedzenia również innych osób z głosem doradczym.

Art. 2. Art. 4 regulaminu uzupełnia się następującym drugim ustępem: »Prezes Komisji Dewizowej upoważniony jest powoływać do życia za zgodą komitetu wykonawczego w Warszawie w poszczególnych miastach prowincjonalnych specjalne komitety wykonawcze, których skład i zakres działania będzie każdorazowo określony.

Art. 3. Po art. 19 regulaminu wprowadza się do tego ostatniego nowy art. 19 a), który brzmieć będzie:

»O ile wydział kasowy departamentu skarbu Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej zajmuje się samodzielnie przydziałem walut zagranicznych osobom, firmom i instytucjom prywatnym, wówczas podlega on tym samym ograniczeniom, co każdy bank dewizowy.

Postanowienia regulaminu nie dotyczą jednakże działalności wydziału kasowego, o ile tenże przydziela waluty zagraniczne instytucjom rządowym.

Art. 4. Po art. 22 regulaminu wprowadza się do tegoż nowy art. 22 a), który brzmieć będzie:

»Aż do chwili, póki kompetencja Głównego Urzędu Obrotu Towarowego nie będzie rozciągnięta na obszary Województw: Poznańskiego i Pomorskiego, prawa przysługujące powyższemu Urzędowi w myśl poprzednich artykułów wykonywać będzie na tych obszarach Urząd dla Handlu Zagranicznego w Poznaniu.

Art. 5. Art. 26 regulaminu uzupełnia się następującym czwartym ustępem:

»Do wydawania zezwoleń na wywóz zagranicę sum w walutach obcych, nie przekraczających normy, ustalonej w art. 17 p. 2 b) upoważniony jest w imieniu Komisji Dewizowej, o ile chodzi o osoby korzystające z prawa wywozu swego majątku do Niemiec w myśl postanowień Traktatu Pokojowego z Niemcami, podpisanego w Wersalu 28 czerwca 1919 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 35 1920 r., poz. 199 i 200), Urząd Likwidacyjny, oddział w Poznaniu.

Warszawa, dn. 1 września 1920 r.

Minister Skarbu: w z. *Rybarski*, Minister b. Dzielnicy Pruskiej: *W. Kucharski*.

7 e). Rozporządzenie Ministra Skarbu i Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z dnia 31 grudnia 1920 r., poz. 104, nr. 18 d. u. 1921 r., o ograniczeniu obrotów dewizami i walutami zagranicznemi.

W wykonaniu ustawy z dnia 9 lipca 1920 r. (Dz. Ust. Nr. 56, poz. 347 z roku 1920), zarządza się co następuje:

Art. 1. Zakup dla celów odsprzedaży walut zagranicznych i dewiz, jako to: banknotów i wszelkich wogóle papierowych zna-

ków płatniczych, czeków, przekazów, weksli, akredytyw i wszelkiego rodzaju pozostałości rachunkowych w walutach zagranicznych, dozwolony jest wyłącznie instytucjom finansowym, działających bądź na mocy własnych statutów, bądź też na mocy udzielonych przez Rząd koncesyj.

Art. 2. Sprzedaż walut zagranicznych i dewiz osobom i firmom prywatnym dozwolona jest wyłącznie bankom akcyjnym, których siedziba zarządu znajduje się w granicach Państwa Polskiego, oraz innym instytucjom finansowym, które uzyskają odpowiednie upoważnienie Ministerstwa Skarbu (z zastrzeżeniem wskazanem w art. 18). Instytucje te otrzymują nazwę banków dewizowych.

Art. 3. Instytucjom finansowym, nie posiadającym praw banków dewizowych, o ile poddadzą się całkowicie przepisom niniejszego rozporządzenia, wolno sprzedawać nabyte przez nie waluty zagraniczne i dewizy wyłącznie bankom dewizowym, oraz pomiędzy sobą. Instytucje te otrzymują nazwę komisjonerów dewizowych.

Art. 4. Osobom i firmom prywatnym wolno nabywać potrzebne im sumy w walutach zagranicznych jedynie w bankach dewizowych; posiadane zaś przez nie waluty zagraniczne i dewizy mogą być odstępowane tylko bankom dewizowym, lub komisjonerom dewizowym, nie zaś innym osobom lub firmom prywatnym.

Art. 5. Bankom dewizowym wolno dokonywać sprzedaży walut zagranicznych i dewiz osobom i firmom prywatnym wyłącznie dla celów następujących:

a) na pokrycie zobowiązań zagranicznych, wynikających z legalnego przywozu towarów;
b) na uskutecznienie zaliczek na zapłatę za legalnie sprowadzone towary;
c) na pokrycie kosztów ekspedycji i transportów towarów;
d) na spłatę długów zagranicznych, powstałych z przyczyn gospodarczo uzasadnionych;
e) na zapłatę premij asekuracyjnych zagranicą, o ile wynikają one z legalnych umów asekuracyjnych;
f) na koszta podróży do wysokości 1.000 fr. szw. lub równowartości w innych walutach, jednorazowo na osobę, za specjalną adnotacją na paszporcie zagranicznym;

g) na koszta utrzymania osób zagranicą, o ile pobyt ich tam jest usprawiedliwiony, do wysokości 1.500 fr. szw., lub równowartości w innych walutach, miesięcznie na rodzinę;
h) na utrzymanie zagranicą biur przedsiębiorstw krajowych, o ile działalność ich tam jest uzasadniona z punktu widzenia interesów narodowo-gospodarczych;
i) na wszelkie inne cele gospodarczo uzasadnione, o ile zachodzi konieczność dokonania zapłaty zagranicą i suma nie przewyższa 500 fr. szw. lub równowartości w innych walutach. Dla sum wyższych wymagane jest uzyskanie uprzedniego zezwolenia Ministerstwa Skarbu lub organów przezeń oznaczonych.

Art. 6. Nabywca waluty, w razie niezużytkowania jej na cel pierwotnie oznaczony, obowiązany jest zwrócić ją bankowi dewizowemu, w którym została nabyta, lub Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej, po kursie nabycia; jeśli jednak kurs ten jest wyższy od kursu dnia, w którym waluta została zwróconą — po kursie tegoż dnia.

Art. 7. Banki dewizowe i komisjonerzy dewizowi obowiązani są pod kontrolą Ministerstwa Skarbu lub organów przez nie wyznaczonych prowadzić rejestry dokonanych tranzakcyj walutami zagranicznemi i dewizami według wzorów ustalonych przez Ministerstwo Skarbu. W rejestrach tych winny być wyszczególnione: suma nabytej, względnie sprzedanej waluty obcej, osoba lub firma, od której waluta została nabyta, względnie której została sprzedana, nazwisko odbiorcy zagranicznego, cel sprzedaży, oraz dowody, uzasadniające legalność (art. 5) transakcji. Przedstawione przez nabywcę dowody winny być przez bank dewizowy opatrzone stemplem, stwierdzającym sprzedaż waluty na podstawie tychże dowodów.

Art. 8. Nabywca sum w walutach zagranicznych obowiązany jest na każde żądanie Ministerstwa Skarbu lub jego organów przedstawić dla kontroli wszystkie dowody, na zasadzie których sumy powyższe zostały przez niego w banku dewizowym uzyskane.

Art. 9. Nabywca waluty uzyskuje przez sam fakt nabycia prawo wywozu tejże sumy zagranicę za odpowiedniem zaświadczeniem, wydanem przez bank dewizowy, który sprzedaży w danym wypadku dokonał. Zaświadczenia takie winny być dodatkowo

wizowane przez Polską Krajową Kasę Pożyczkową lub jeden z jej oddziałów. Adnotacje banków dewizowych na paszportach zagranicznych (art. 5 f) upoważniają do wywozu waluty bez osobnego zaświadczenia i nie wymagają dodatkowego wizowania przez Polską Krajową Kasę Pożyczkową.

Art. 10. Wywóz walut zagranicznych i dewiz, nie pochodzących z kupna w bankach dewizowych, dozwolony jest bez uzyskiwania specjalnego pozwolenia do wysokości 150 fr. szw. lub równowartości w innych walutach. Dla wywozu sum do wysokości 1.000 fr. szw., lub równowartości w innych walutach, wymagane jest zezwolenie Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej lub jednego z jej oddziałów. Zezwolenia takie udzielane będą za okazaniem paszportu zagranicznego.

Pozwoleń na wywóz sum wyższych udziela Ministerstwo Skarbu, lub organy przez nie wyznaczone.

Art. 11. Wywóz marek polskich w gotowiźnie, w czekach lub przekazach, dozwolony jest bez specjalnego pozwolenia do wysokości 3.000 marek polskich jednorazowo lub 10.000 marek miesięcznie. Pozwoleń na wywóz marek polskich do kwoty 50.000 mk. polskich udziela Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa i jej oddziały.

Pozwoleń na wywóz sum wyższych udziela Ministerstwo Skarbu, lub wyznaczone przez nie organy.

Dla wywozu weksli, wystawionych w walucie polskiej, niezbędnem jest uzyskanie pozwolenia Min. Skarbu lub wyznaczonych przez nie organów.

Art. 12. Wywóz zagranicę papierów procentowych i dywidendowych, oraz sprzedaż ich i zastaw osobom i firmom, mającym siedzibę zagranicą, wymaga zezwolenia Ministerstwa Skarbu, lub wyznaczonych przez nie organów. Zezwolenie takie może być udzielone również generalnie, odnośnie do pewnego gatunku papierów, względnie pewnej instytucji.

Art. 13. Sprzedaż zagranicę wypłat na Polskę dozwolona jest tylko bankom dewizowym, które obowiązane są o dokonaniu każdej takiej tranzakcji zawiadomić Ministerstwo Skarbu. Natomiast dokonywanie tranzakcji tego rodzaju przez inne firmy lub osoby, uwarunkowane jest uzyskaniem uprzedniego zezwolenia Ministerstwa Skarbu, lub organów przezeń wyznaczonych.

Art. 14. Dokonywanie wpłat w markach polskich na ra-

chunki zagraniczne z polecenia osób i firm, mających siedzibę w Polsce, jak również przelew sum z rachunków krajowych na rachunki zagraniczne, może być uskuteczniane tylko w bankach dewizowych i winno być uzasadnione tranzakcjami z zagranicą, wyszczególnionemi w punktach a), b), c), d), e), i), art. 5.

Wypłaty w markach polskich z polecenia osób i firm mających siedzibę zagranicą, mogą być dokonane jedynie przez banki dewizowe.

W innych instytucjach finansowych dokonywanie powyższych operacyj uzależnione jest od każdorazowego zezwolenia Ministerstwa Skarbu, lub wyznaczonych przezeń organów.

Art. 15. Udzielanie kredytów w markach polskich firmom zagranicznym wymaga uprzedniego zezwolenia Ministerstwa Skarbu lub wyznaczonych przez nie organów. To samo dotyczy honorowania przekazów zagranicznych, opiewających na marki polskie, bez pokrycia. W wyjątkowych wypadkach wolno honorować przekazy takie, o ile istnieje uzasadniona pewność, że pokrycie zostało już wysłane.

Art. 16. Banki dewizowe winne w swej działalności ściśle stosować się do instrukcyj wydanych przez Ministerstwo Skarbu w ramach niniejszego rozporządzenia. Również obowiązane są wszystkie banki przedstawiać na żądanie Ministerstwa wykazy i zestawienia, dotyczące zakupu i sprzedaży walut, tudzież obrotów na rachunkach zagranicznych.

Art. 17. W celu omówienia spraw, związanych z wykonaniem niniejszego rozporządzenia i ewentualnego przystosowania zasad reglamentacji handlu walutami zagranicznemi i dewizami do wymagań życia gospodarczego, oraz sytuacji rynku dewizowego, zwoływane będą nie rzadziej jak raz na miesiąc przez Ministerstwo Skarbu zebrania przedstawicieli banków dewizowych, oraz przedstawicieli przemysłu i handlu.

Art. 18. W wypadkach stwierdzonego pogwałcenia przez bank dewizowy lub komisjonera dewizowego przepisów, zawartych w rozporządzeniu niniejszem, jakoteż w wypadku stwierdzenia działalności, wpływającej ujemnie na stan waluty polskiej, udzielone zostaje bankowi, względnie komisjonerowi przez Ministerstwo Skarbu ostrzeżenie. Jeżeli fakty powyższe zostaną dokonane świadomie, lub będą się powtarzały, bank dewizowy, względnie ko-

misjoner dewizowy, może być pozbawiony prawa dokonywania wszelkich tranzakcyj walutami zagranicznemi i dewizami.

Art. 19. Przepisy niniejszego rozporządzenia nie dotyczą wszelkich pieniędzy rosyjskich i ukraińskich, oraz koron austrjacko-węgierskich (niestemplowanych).

Art. 20. Przekroczenie powyższych przepisów, niezależnie od skutków, wskazanych w art. 18, pociąga kary, przewidziane w ustawie z dn. 9 lipca 1920 r. (Dz. Ust. Nr. 56, poz. 347 z r. 1920).

Art. 21. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia. Równocześnie traci moc obowiązującą rozporządzenie Ministra Skarbu o ograniczeniu obrotów walutami i dewizami zagranicznemi z dnia 7 sierpnia 1920 r. (Dz. Ust. Nr. 73, poz. 505) ze wszelkiemi późniejszemi zmianami i uzupełnieniami, oraz regulamin czynności komisji dewizowej i banków dewizowych z dnia 7 sierpnia 1920 r. (Dz. Ust. Nr. 73, poz. 506) wraz z wszelkiemi późniejszemi zmianami i uzupełnieniami.

Minister Skarbu: *Steczkowski*, Minister b. Dzielnicy Pruskiej: *W. Kucharski*, Minister Sprawiedliwości: *St. Nowodworski*.

7 f). Rozporządzenie Ministra Skarbu i Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z dnia 15 stycznia 1921 r., poz. 105, nr. 18 d. u., w przedmiocie wykonania rozporządzenia o ograniczeniu obrotów dewizami i walutami zagranicznemi.

Art. 1. Jako organy Ministerstwa Skarbu, przewidziane w rozporządzeniu o ograniczeniu obrotów dewizami i walutami zagranicznemi, wyznaczeni zostają dla bezpośredniego załatwiania spraw związanych z wykonaniem powyższego rozporządzenia specjalni delegaci Ministerstwa Skarbu w następujących miejscowościach:

1) w Warszawie — dla województw: Warszawskiego, Lubelskiego, Białostockiego, oraz obszarów przyznanych Państwu Polskiemu na podstawie preliminarjów pokojowych i umowy o rozejmie, zawartych w d. 12 października 1920 r. w Rydze;
2) w Łodzi — dla obszaru województwa Łódzkiego i Kieleckiego;
3) we Lwowie — dla obszaru podlegającego kompetencji Sądu Apelacyjnego we Lwowie;
4) w Krakowie — dla obszaru podlegającego kompetencji Sądu Apelacyjnego w Krakowie, z wyjątkiem m. Białej;

5) w Bielsku — dla obszaru Śląska Cieszyńskiego, łącznie z miastem Białą;
6) w Poznaniu — dla obszaru województwa Poznańskiego z wyjątkiem miasta Bydgoszczy, powiatu Bydgoskiego i Inowrocławskiego;
7) w Bydgoszczy — dla obszaru województwa Pomorskiego, oraz miasta Bydgoszczy, powiatu Bydgoskiego i Inowrocławskiego.

Art. 2. Do czynności wymienionych wyżej delegatów Ministerstwa Skarbu należy w szczególności:

1) zbieranie materjału nadsyłanego przez banki w postaci wykazów i rejestrów, opracowanie tegoż materjału, oraz przesyłanie go Ministerstwu Skarbu z ewentualnemi uwagami i wnioskami;
2) rozciągnięcie systematycznej kontroli nad instytucjami finansowemi przez urządzanie lustracyj i rewizyj w tychże instytucjach;
3) rozstrzyganie na żądanie interesantów, czy decyzje banków w przedmiocie przyznawania sum w walutach zagranicznych i kredytowania rachunków zagranicznych zgodne są z obowiązującemi przepisami;
4) załatwianie bieżących spraw, wynikających ze stosowania rozporządzenia o ograniczeniu obrotów dewizami i walutami zagranicznemi.

Art. 3. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Skarbu: *Steczkowski,* Minister b. Dzielnicy Pruskiej: *W. Kucharski.*

Ad VII. Ministerstwo Wyznań Relig. i Oświecenia Publicznego.

8. Ustawa z dnia 4 czerwca 1920 r., poz. 304, nr. 50 d. u., o tymczasowym ustroju władz szkolnych.

Art. 1. Kierownictwo naczelne i nadzór zwierzchni nad wychowaniem publicznem w Rzeczypospolitej Polskiej sprawuje Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Szkolnictwem wyższem zarządza Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego bezpośrednio.

Art. 2. Dla celów administracyjnych w zakresie wychowania, Państwo dzieli się na okręgi szkolne.

Czas i kolejność tworzenia okręgów szkolnych, ich obszar oraz siedzibę ich władz, oznaczy Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 3. Na czele okręgu szkolnego stoi kurator okręgu szkolnego, mianowany przez Naczelnika Państwa, na wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, uchwalony przez Radę Ministrów.

Art. 4. Do zakresu działania kuratora okręgu szkolnego należeć będzie:

1) administrowanie instytucjami wychowawczemi i oświatowemi, oraz szkołami ogólnokształcącemi, podlegającemi zarządowi Państwa, szkołami zawodowemi w zakresie, przekazanym przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, a także nadzór, opieka i kontrola nad szkolnictwem, wychowaniem przedszkolnem i pozaszkolnem, oraz oświatą w okręgu;
2) rozstrzyganie odwołań od orzeczeń i zarządzeń podległych mu władz i urzędów;
3) układanie projektu budżetu okręgu szkolnego, przedstawianie go Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, oraz asygnowanie funduszów na utrzymanie szkolnictwa w okręgu w ramach zatwierdzonego budżetu;
4) zatwierdzanie dyrektorów prywatnych szkół średnich ogólnokształcących i seminarjów nauczycielskich;
5) mianowanie urzędników do VII kategorji płacy włącznie;
6) przenoszenie w granicach okręgu niestałych nauczycieli szkół średnich ogólnokształcących i seminarjów nauczycielskich;
7) mianowanie kierowników publicznych szkół powszechnych;
8) przedstawianie Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wniosków w sprawie mianowania wizytatorów okręgowych, inspektorów szkolnych, dyrektorów i nauczycieli państwowych szkół średnich ogólnokształcących i seminarjów nauczycielskich oraz urzędników od VI kategorji płacy wzwyż;
9) mianowanie członków rad szkolnych powiatowych i rad opie-

kuńczych państwowych szkół średnich ogólnokształcących i seminarjów nauczycielskich;

10) udzielanie urlopów podwładnym urzędnikom i nauczycielom w granicach, określonych przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego;

11) przenoszenie w stan spoczynku na podstawie obowiązujących przepisów;

12) inne sprawy, przekazane ustawami lub rozporządzeniami Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 5. Do czasu wydania ustawy o ostatecznym ustroju władz szkolnych i organów samorządu szkolnego Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego może powoływać do współdziałania z kuratorami radę szkolną okręgową, złożoną z czynników zawodowo-pedagogicznych, społecznych i przedstawicieli wyznań religijnych, uznanych przez Rzeczpospolitą Polską, do których w danym okręgu znaczna część ludności się przyznaje. Kompetencje rad szkolnych okręgowych określi rozporządzeniem Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 6. Z chwilą utworzenia okręgu i zamianowania kuratora przestają działać na obszarze okręgu wszelkie organy administracji szkolnej z wyjątkiem powiatowych, gminnych i miejscowych, a sprawowana przez nie władza, o ile nie została tą ustawą zastrzeżona kuratorowi, będzie rozporządzeniem Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego bądź zastrzeżona Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, bądź przeniesiona na podwładne mu organy.

Art. 7. Do czasu uchwalenia przez Sejm ustawy o ostatecznym ustroju władz szkolnych i organów samorządu szkolnego »przepisy tymczasowe o szkołach elementarnych w Królestwie Polskiem« z dnia 10 sierpnia i 7 września 1917 r., normujące w byłej Kongresówce skład i zakres działania powiatowych i gminnych władz i urzędów szkolnych, pozostają w mocy; w b. dzielnicach austrjackiej i pruskiej skład i zakres ich działalności określi dla poszczególnych okręgów drogą rozporządzeń Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 8. Istniejące w chwili wejścia w życie niniejszej ustawy rady szkolne okręgowe otrzymują nazwę rad szkolnych powiato-

wych, względnie miejskich, zaś inspektorzy szkolni okręgowi — inspektorów szkolnych.

Art. 9. Zależność władz i urzędów szkolnych od organów administracji politycznej wszelkich stopni znosi się.

Art. 10. Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Marszałek: *Trąmpczyński*, Prezydent Ministrów: *L. Skulski* Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: *T. Łopuszański*.

Ad VIII. Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państw.

9. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 września 1920 r., poz. 676, nr. 102 d. u., w przedmiocie tymczasowej organizacji państwowej służby weterynaryjnej.

ROZDZIAŁ I.

Przepisy ogólne.

Art. 1. Do państwowej służby weterynaryjnej należą wszelkie sprawy, które ze względu na swą naturę mogą wywierać wpływ na stan zdrowia zwierząt domowych a tem samem na rozwój hodowli tych zwierząt, oraz stanowić ochronę ludzi przed chorobami odzwierzęcemi (zoonozami).

Art. 2. W szczególności do państwowej służby weterynaryjnej należą sprawy następujące:

a) opracowywanie projektów wszelkich ustaw i rozporządzeń z dziedziny służby weterynaryjnej, projektów międzynarodowych konwencyj weterynaryjnych, jakoteż współudział w opracowywaniu projektów ustaw z dziedziny weterynarji sądowej;

b) nadzór nad wykonywaniem ustaw i rozporządzeń administracyjnych o zapobieganiu zaraźliwym chorobom zwierzęcym i ich zwalczaniu, jakoteż wszelkie sprawy, tyczące się walki z temi chorobami łącznie z organizacją wszelkiego rodzaju szczepień u zwierząt;

c) nadzór i organizowanie instytutów weterynaryjno-pomocniczych, jako to: stacyj dla badań diagnostycznych, zakładów bakterjologicznych, oraz wytwórni szczepionek i surowic dla

celów weterynaryjnych, nadto kontrola nad handlem i stosowaniem tych szczepionek i surowic;

d) sprawy tyczące się odszkodowania za zwierzęta zabijane z polecenia władz lub padłe po szczepieniach, zarządzonych przez te władze;

e) nadzór nad wykonywaniem, względnie wykonywanie przepisów o oględzinach zwierząt rzeźnych i ich produktów, oraz o obrocie handlowym zwierzętami i produktami surowemi pochodzenia zwierzęcego, a w szczególności nadzór nad produkcją mleka;

f) nadzór nad organizacją lecznictwa weterynaryjnego i wykonywaniem praktyki weterynaryjnej;

g) sprawy tyczące się państwowych podatków specjalnych na cele weterynaryjne;

h) sprawy tyczące się ubezpieczenia zwierząt;

i) sprawy opieki nad zwierzętami domowemi;

j) sprawy podkownictwa;

k) współdziałanie w sprawach, tyczących się hodowli i higjeny zwierząt domowych;

l) wydawanie opinij fachowych w sprawach, tyczących się budowy i urządzania zakładów przemysłowych dla przeróbki surowych produktów zwierzęcych (garbarni, zakładów utylizacyjnych i t. p.) oraz rzeźni, targowisk i ładowni na drogach żelaznych, względnie wodnych;

m) popieranie działalności stowarzyszeń weterynaryjno-zawodowych i naukowych;

n) udział w komisjach egzaminacyjnych dla kandydatów, ubiegających się o stanowiska w państwowej służbie weterynaryjnej i wydawanie zarządzeń w przedmiocie kwalifikacyj fachowych, oraz ocena kwalifikacyj fachowych kandydatów na stanowiska lekarzy weterynaryjnych i personalu pomocniczego (oglądaczy mięsa, trychinoskopistów i t. p.) przy władzach samorządowych;

o) współdziałanie w sprawach tyczących się studjów weterynaryjnych, oraz przygotowywanie weterynaryjnego personelu pomocniczego (sanitarjuszy, oglądaczy mięsa i t. p.);

p) sprawy statystyki weterynaryjnej.

Art. 3. Sprawowanie państwowej służby weterynaryjnej na-

leży do Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Urzędów Wojewódzkich i Starostw, oraz do organów samorządowych w poruczonym zakresie działania.

Zwierzchni nadzór nad służbą weterynaryjną, sprawowaną przez organy samorządowe, stosownie do przepisów o nadzorze państwowym nad temi organami, wykonuje Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Podział kompetencji w stosunku do spraw służby weterynaryjnej między władzami państwowemi a władzami samorządowemi określają specjalne ustawy o zapobieganiu zaraźliwym chorobom zwierzęcym i ich zwalczaniu.

Sprawy służby weterynaryjnej, wkraczające w zakres działania innych władz centralnych, będą rozstrzygane po uprzedniem porozumieniu się z temi władzami. W szczególności sprawy, dotyczące chorób odzwierzęcych (zoonozy), kontroli mięsa i produkcji mleka, będą załatwiane w porozumieniu z Ministerstwem Zdrowia Publicznego.

ROZDZIAŁ II.

Organy służby weterynaryjnej w Ministerstwie.

Art. 4. Wszystkie sprawy służby weterynaryjnej w zakresie, wyszczególnionym w art. 2 niniejszego rozporządzenia, poza sprawami, przekazanemi do bezpośredniego załatwienia Wojewodom, Starostom i organom samorządowym, będą załatwiane w specjalnej »Sekcji Weterynarji« Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Nadto, jako najwyższy organ opinjodawczy Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych w zakresie służby weterynaryjnej, ustanawia się »Państwową Radę Weterynaryjną«.

Art. 5. Państwowa Rada Weterynaryjna rozpoznaje sprawy służby weterynaryjnej, co do których Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych uzna za potrzebne zasięgnąć jej opinji.

Art. 6. W skład Państwowej Rady Weterynaryjnej wchodzą:

a) Szef Sekcji Weterynarji;

b) Szef Sekcji, obejmującej sprawy hodowli zwierząt w Ministerstwie Rolnictwa i Dóbr Państwowych;
c) Szef służby weterynaryjnej Ministerstwa Spraw Wojskowych;
d) przedstawiciel Ministerstwa Zdrowia Publicznego, delegowany przez Ministra Zdrowia Publicznego;
e) po jednym przedstawicielu wyższych uczelni weterynaryjnych;
f) od dwunastu do osiemnastu przedstawicieli społecznych organizacyj rolniczych i weterynaryjnych.

Art. 7. Członków Państwowej Rady Weterynaryjnej, wymienionych w punktach e) i f) art. 6, mianuje na przeciąg 3 lat Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych z pośród osób, wskazanych przez powołane do tego na jego wezwanie wyższe uczelnie, oraz instytucje i organizacje społeczne.

Dla każdego członka Państwowej Rady Weterynaryjnej winien być jednocześnie ustanowiony zastępca.

Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych zwołuje w miarę potrzeby posiedzenia Państwowej Rady Weterynaryjnej, przewodniczy tym posiedzeniom, względnie powierza przewodnictwo Szefowi Sekcji Weterynarji.

W obradach Państwowej Rady Weterynaryjnej uczestniczą naczelnicy Wydziałów Sekcji Weterynarji, oraz powołani przez Ministra w charakterze rzeczoznawców na poszczególne posiedzenia przedstawiciele zainteresowanych władz i instytucyj społecznych. Osobom tym przysługuje jedynie głos doradczy.

Porządek obrad Państwowej Rady Weterynaryjnej ustanowiony zostanie przez Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych w osobnym »Regulaminie Państwowej Rady Weterynaryjnej«.

Członkowie Państwowej Rady Weterynaryjnej pełnią swe obowiązki honorowo.

Przyjeżdżającym z poza stol. miasta Warszawy na posiedzenia członkom Rady Weterynaryjnej przysługuje prawo do zwrotu kosztów podróży, oraz do djet w wysokości, przewidzianej dla urzędników V stopnia służbowego.

Wszelkie czynności biurowe i wykonawcze, związane z działalnością Państwowej Rady Weterynaryjnej, załatwiane będą w Sekcji Weterynarji.

Po ukonstytuowaniu się Państwowej Rady Rolniczej, jako

najwyższego organu doradczego Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych we wszystkich sprawach, wchodzących w zakres działania Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Państwowa Rada Weterynaryjna zostanie przekształcona na Komisję Weterynaryjną Państwowej Rady Rolniczej, stosownie do przepisów organizacyjnych tejże Rady.

ROZDZIAŁ III.

Organy służby weterynaryjnej w Województwie.

Art. 8. Do zakresu działania Wojewody, jako organu Państwowej służby weterynaryjnej II instancji, należy:

a) wydawanie rozporządzeń i zarządzeń, obowiązujących na obszarze Województwa, zgodnie z trybem przepisanym w art. 6 rozporządzenia wykonawczego Rady Ministrów do ustawy tymczasowej z dnia 2 sierpnia 1919 r. (Dz. Pr. Nr. 65, poz. 395) o organizacji władz administracyjnych II instancji (Dz. U. r. 1919 Nr. 90, poz. 490);

b) bezpośredni nadzór nad wykonywaniem przez Starostwa i Magistraty miast o własnym statucie i miast, nie podlegających czasowo lub stale Starostom, ustaw i rozporządzeń o zapobieganiu zaraźliwym chorobom zwierzęcym i ich zwalczaniu, oraz nad wykonywaniem zarządzonych przez te władze szczepień zwierząt;

c) organizowanie wszelkiego rodzaju szczepień zwierząt na obszarze Województwa, o ile akcja ta dotyczy kilku powiatów;

d) rozpatrywanie sprawozdań Starostw i Magistratów miast, określonych w punkcie b) o stwierdzeniu, przebiegu i wygaśnięciu chorób zaraźliwych zwierzęcych;

e) sprawdzanie wydatków (rachunków) Starostw i Magistratów miast, określonych w punkcie b), względnie lekarzy weterynaryjnych, urzędujących w Starostwach i Magistratach miast, określonych w punkcie b) na czynności, związane z tępieniem chorób zaraźliwych zwierzęcych, oraz asygnowanie na ten cel należytości i zaliczek w ramach przyznanych kredytów;

f) wykonywanie bezpośredniego nadzoru nad instytutami weterynaryjno-pomocniczemi, wspomnianemi w ustępie c) artykułu 2 niniejszego rozporządzenia;

g) przyznawanie odszkodowań za zwierzęta, zabite z polecenia władz lub padłe po szczepieniach, zarządzonych przez te władze, względnie załatwianie w II instancji odwołań od wydanych w tej mierze decyzyj Starostw i Magistratów miast, określonych w punkcie b), stosownie do ustaw, obowiązujących w każdym z byłych trzech zaborów;

h) kontrolowanie Starostw i Magistratów miast, określonych w punkcie b), w zakresie wykonywania przepisów o oględzinach zwierząt rzeźnych i ich produktach, oraz o obrocie handlowym zwierzętami i surowemi produktami pochodzenia zwierzęcego;

i) rozstrzyganie w ostatniej instancji odwołań w sprawach weterynaryjnych od orzeczeń, wydanych przez Starostwa, względnie wydziały powiatowe w II instancji;
rozstrzyganie w II instancji odwołań od orzeczeń w sprawach weterynaryjnych, wydanych przez Starostwa i Magistraty miast określonych w punkcie b);
składanie Ministerstwu Rolnictwa i Dóbr Państwowych skarg na decyzje, powzięte w sprawach weterynaryjnych przez Urzędy Wojewódzkie w II instancji;

j) prowadzenie rejestru lekarzy weterynaryjnych i weterynaryjnego personelu pomocniczego dla obszaru Województwa na podstawie danych, dostarczanych przez podległe Starostwa;

k) kontrola nad pobieraniem podatków specjalnych na cele weterynaryjne;

l) wydawanie w II instancji fachowych opinij w sprawach, tyczących się budowy i urządzania zakładów przemysłowych, wspomnianych w ustępie 1. art. 2 niniejszego rozporządzenia;

m) mianowanie weterynaryjnego personalu pomocniczego, asystentów weterynaryjnych i państwowych lekarzy weterynaryjnych poniżej VII stopnia służbowego w granicach zatwierdzonego etatu;

n) delegowanie fachowych urzędników do komisyj egzaminacyjnych dla kandydatów, ubiegających się o stanowiska w państwowej służbie weterynaryjnej, o ile czynność ta zostanie danemu Urzędowi Wojewódzkiemu przekazana przez Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych, oraz sprawdzanie stosownie do obowiązujących w tej mierze przepisów (art. 19)

kwalifikacyj kandydatów na stanowiska samorządowych lekarzy weterynaryjnych i samorządowego weterynaryjnego personelu pomocniczego;

o) przygotowanie pod względem fachowym i rozmieszczanie weterynaryjnego personelu pomocniczego;

p) zawiadamianie Dowództw odnośnych Okręgów Generalnych o wypadkach wybuchu chorób zaraźliwych wśród zwierząt domowych, oraz Wojewódzkich Urzędów Zdrowia o wybuchu chorób odzwierzęcych;

r) prowadzenie statystyki weterynaryjnej na obszarze Województwa i przedkładanie potrzebnych danych statystycznych Ministrowi Rolnictwa i Dóbr Państwowych;

s) załatwianie wszelkich innych spraw, tyczących się służby weterynaryjnej, przekazanych Wojewodzie przez Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Art. 9. Sprawy weterynaryjne, należące do zakresu działania Wojewody, są załatwiane w specjalnym »Oddziale Weterynarji«, wchodzącym w skład Departamentu Rolnictwa i Weterynarji Województwa.

Oddziałem Weterynarji kieruje kierownik tego Oddziału.

Kierownikowi Oddziału weterynarji będzie przydany w potrzebnej liczbie personel fachowy i kancelaryjny.

Obowiązki służbowe kierowników Oddziałów weterynarji, oraz personelu pomocniczego, jakoteż tryb załatwiania czynności w wojewódzkich oddziałach weterynarji, określi osobna instrukcja Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych, wydana w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

ROZDZIAŁ IV.

Organy służby weterynaryjnej w powiecie.

Art. 10. Do zakresu działania Starosty jako organu służby weterynaryjnej I instancji należy:

a) wydawanie rozporządzeń i zarządzeń, obowiązujących na obszarze powiatu, opartych na ustawach lub rozporządzeniach i instrukcjach władz przełożonych, zgodnie z trybem przepisanym w art. 8 rozporządzenia wykonawczego Rady Ministrów do rozporządzenia z dn. 28 sierpnia 1919 r. (Dz. U. Nr. 72, poz. 426) o tymczasowej organizacji powiatowych

władz administracyjnych I instancji na obszarze b. zaboru rosyjskiego z dn. 13 listopada 1919 r. (Dz. U. Nr. 90, poz. 489);

b) bezpośrednie wykonywanie na obszarze powiatu wszelkich czynności, przepisanych w ustawach i rozporządzeniach władz przełożonych o zapobieganiu zaraźliwym chorobom zwierzęcym i ich zwalczaniu, oraz kontrola nad wykonywaniem tych czynności przez gminy wiejskie i miasta z wyjątkiem miast, określonych w art. 8 p. b) i st. m. Warszawy, o ile właściwe ustawy, rozporządzenia i zarządzenia wkładają na te gminy i miasta pewne obowiązki;

c) dokonywanie szczepień zwierząt i nadzór nad przeprowadzaniem tych szczepień przez lekarzy weterynaryjnych wolnopraktykujących na obszarze powiatu;

d) rozpatrywanie sprawozdań państwowych lekarzy weterynaryjnych, względnie lekarzy weterynaryjnych wolnopraktykujących, działających z ramienia władz państwowych, o stwierdzeniu, przebiegu i wygaśnięciu chorób zaraźliwych zwierzęcych, oraz składanie tych sprawozdań właściwemu Urzędowi Wojewódzkiemu;

e) składanie właściwemu Urzędowi Wojewódzkiemu rachunków państwowych lekarzy weterynaryjnych, oraz lekarzy weterynaryjnych wolnopraktykujących, działających z ramienia władz państwowych, i innych osób z tytułu czynności, względnie wydatków, związanych z tępieniem chorób zaraźliwych zwierzętach;

f) przyznawanie odszkodowań za zwierzęta zabite z polecenia władz lub padłe po szczepieniach, zarządzonych przez te władze, względnie składanie właściwemu Urzędowi Wojewódzkiemu wniosków w sprawie przyznania tych odszkodowań, stosownie do ustaw, obowiązujących w każdym z b. trzech zaborów;

g) perjodyczna kontrola obór i produkcji mleka;

h) bezpośredni nadzór nad wykonywaniem przepisów o oględzinach zwierząt rzeźnych i ich produktów, oraz o obrocie handlowym zwierzętami i surowemi produktami pochodzenia zwierzęcego w gminach wiejskich i miastach, z wyjątkiem miast, jak w punkcie b), o ile stosownie do obowiązujących

przepisów sprawy te nie podlegają kompetencji wydziałów powiatowych;

i) wydawanie w I instancji orzeczeń w sprawach weterynaryjnych, względnie rozstrzyganie w II instancji odwołań od wydanych w tych sprawach orzeczeń zarządów gmin wiejskich i miast z wyjątkiem miast, jak w punkcie b), o ile rozstrzyganie tych odwołań stosownie do obowiązujących przepisów nie należy do kompetencji wydziałów powiatowych;

j) bezpośredni nadzór na obszarze powiatu nad zakładami lecznictwa weterynaryjnego, oraz prowadzenie rejestru lekarzy weterynaryjnych i weterynaryjnego personelu pomocniczego;

k) udzielanie społecznym organizacjom ubezpieczeń zwierząt należytej pomocy weterynaryjnej;

l) pobieranie, względnie współdziałanie w pobieraniu państwowych podatków specjalnych na cele weterynaryjne;

m) bezpośredni nadzór nad sposobem wykonywania podkownictwa, oraz prowadzenie rejestru ukwalifikowanych podkuwaczy;

n) wydawanie w I instancji fachowych opinij w sprawach, tyczących się budowy i urządzenia zakładów przemysłowych, wspomnianych w art. 2 p. l) niniejszego rozporządzenia;

o) zawiadamianie lokalnej władzy wojskowej o wypadkach wybuchu chorób zaraźliwych wśród zwierząt domowych, oraz lekarzy powiatowych o przypadkach chorób odzwierzęcych i o stanie obór, oraz rzeźni na obszarze powiatu;

p) współdziałanie, w razie odwołania się, z wojskowemi organami weterynaryjnemi w walce z chorobami zaraźliwemi zwierzęcemi w oddziałach wojskowych i udzielanie pomocy weterynaryjnej w wypadkach nagłych podczas nieobecności wojskowego lekarza weterynaryjnego;

r) prowadzenie statystyki weterynaryjnej dla obszaru powiatu i przedkładanie danych statystycznych Urzędowi Wojewódzkiemu;

s) załatwianie wszelkich spraw, tyczących się służby weterynaryjnej, przekazanych Starostwu przez władze przełożone.

Art. 11. Sprawy weterynaryjne, należące do zakresu działania Starostwa, załatwia Starosta przy pomocy państwowych leka-

rzy weterynaryjnych Starostwa. Starosta jest służbowym przełożonym tych lekarzy (art. 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 sierpnia 1919 r., (Dz. U. Nr. 72, poz. 426).

Państwowi lekarze weterynaryjni Starostwa są w pierwszym rzędzie bezpośrednimi wykonawcami ustaw i rozporządzeń o zapobieganiu zaraźliwym chorobom zwierzęcym i ich zwalczaniu.

W każdym powiecie urzęduje przynajmniej jeden, a w miarę potrzeby kilku państwowych lekarzy weterynaryjnych. W powiatach, w których urzęduje kilku państwowych lekarzy weterynaryjnych, referentem spraw weterynaryjnych całego powiatu jest jeden z tych lekarzy, wyznaczony przez Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Siedzibą państwowego lekarza weterynaryjnego-referenta jest siedziba Starostwa, pozostali państwowi lekarze weterynaryjni mogą mieć wyznaczone siedziby poza siedzibą Starostwa, stosownie do potrzeb miejscowych.

Państwowy lekarz weterynaryjny-referent kieruje w powiecie czynnościami innych państwowych lekarzy weterynaryjnych, którzy winni się stosować do jego poleceń i wskazówek. Postanowienie to nie narusza zasady, wyrażonej w ustępie pierwszym niniejszego artykułu.

Państwowym lekarzom weterynaryjnym-referentom Starostwa będzie nadto poruczone przez Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych pełnienie obowiązków referentów weterynaryjnych wydziałów powiatowych. W tym charakterze będą oni występowali jako urzędnicy samorządowi.

Do wykonywania czynności urzędowych z dziedziny państwowej służby weterynaryjnej może Starosta, w razie potrzeby, użyć zastępczo także lekarzy weterynaryjnych wolnopraktykujących, którym w czasie wykonywania tych czynności przysługują prawa i obowiązki państwowych lekarzy weterynaryjnych. O takiem zarządzeniu Starosta zawiadamia bezzwłocznie właściwy Urząd Wojewódzki.

Obowiązki państwowych lekarzy weterynaryjnych Starostwa, jakoteż tryb załatwiania przez nich spraw weterynaryjnych, określi osobna instrukcja Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych, wydana w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

Art. 12. Do pomocy państwowym lekarzom weterynaryjnym Starostwa może być przydana potrzebna ilość personelu kancelaryjnego.

ROZDZIAŁ V.

Organy służby weterynaryjnej w miastach o własnym statucie i w miastach, nie podlegających czasowo lub stale Starostom, oraz w st. m. Warszawie.

Art. 13. Do zakresu działania Magistratów miast o własnym statucie i miast, nie podlegających czasowo lub stale Starostwom, jako organów państwowej służby weterynaryjnej pierwszej instancji w poruczonym zakresie działania, należą sprawy, wyszczególnione w punktach: g), k), l), m), n), o), p) artykułu 10 niniejszego rozporządzenia a nadto:

a) wydawanie rozporządzeń i zarządzeń, obowiązujących na obszarze miasta w myśl postanowień, zawartych w artykule 10 p. a) niniejszego rozporządzenia;
b) bezpośrednie wykonywanie na obszarze miasta wszelkich czynności, przepisanych w ustawach i rozporządzeniach władz przełożonych o zapobieganiu zaraźliwym chorobom zwierzęcym i ich zwalczaniu;
c) dokonywanie szczepień zwierząt i nadzór nad przeprowadzaniem tych szczepień przez lekarzy weterynaryjnych wolnopraktykujących na obszarze miasta;
d) rozpatrywanie sprawozdań samorządowych lekarzy weterynaryjnych, względnie lekarzy weterynaryjnych wolnopraktykujących, działających z ramienia Magistratu o stwierdzeniu, przebiegu i wygaśnięciu chorób zaraźliwych zwierzęcych, oraz składanie tych sprawozdań właściwemu Urzędowi Wojewódzkiemu;
e) składanie właściwemu Urzędowi Wojewódzkiemu rachunków samorządowych lekarzy weterynaryjnych, oraz lekarzy weterynaryjnych wolnopraktykujących, działających z ramienia Magistratu, i innych osób z tytułu czynności, względnie wydatków, związanych z tępieniem chorób zaraźliwych zwierzęcych;

f) składanie właściwemu Urzędowi Wojewódzkiemu wniosków w sprawie przyznawania odszkodowań ze Skarbu Państwa za zwierzęta, zabite z polecenia władz lub padłe po szczepieniach, zarządzonych przez te władze, stosownie do obowiązujących ustaw;

g) bezpośredni nadzór nad wykonywaniem przepisów o oględzinach zwierząt rzeźnych i ich produktów, oraz o obrocie handlowym zwierzętami i surowemi produktami pochodzenia zwierzęcego na obszarze miasta;

h) wydawanie w pierwszej instancji orzeczeń w sprawach weterynaryjnych;

i) bezpośredni nadzór na obszarze miasta nad zakładami lecznictwa weterynaryjnego, oraz prowadzenie rejestru lekarzy weterynaryjnych i weterynaryjnego personelu pomocniczego;

j) sprawdzanie stosownie do obowiązujących przepisów (art. 19) kwalifikacyj fachowych kandydatów, ubiegających się o stanowiska lekarzy weterynaryjnych i weterynaryjnego personelu pomocniczego na obszarze miasta;

k) prowadzenie statystyki weterynaryjnej dla obszaru miasta i składanie danych statystycznych Urzędowi Wojewódzkiemu;

l) załatwianie wszelkich spraw, tyczących się służby weterynaryjnej, przekazanych Magistratowi przez władze przełożone.

Art. 14. Do zakresu działania Magistratu st. m. Warszawy, jako organu państwowej służby weterynaryjnej I instancji w poruczonym zakresie działania, należą sprawy, wyszczególnione w punktach: g), k), l), m), n), o), p), art. 10 i w punktach: a), b), c), g), i), j), l) artykułu 13 niniejszego rozporządzenia, a nadto:

a) rozpatrywanie sprawozdań samorządowych lekarzy weterynaryjnych, względnie lekarzy weterynaryjnych wolnopraktykujących, działających z ramienia Magistratu, o stwierdzeniu, przebiegu i wygaśnięciu chorób zaraźliwych zwierzęcych, oraz składanie tych sprawozdań Ministrowi Rolnictwa i Dóbr Państwowych;

b) składanie Ministrowi Rolnictwa i Dóbr Państwowych rachunków samorządowych lekarzy weterynaryjnych, oraz lekarzy weterynaryjnych wolnopraktykujących, działających z ramienia Magistratu i innych osób z tytułu czynności, względnie

wydatków, związanych z tępieniem chorób zaraźliwych zwierzęcych;

c) przyznawanie odszkodowań za zwierzęta zabite z polecenia władz lub padłe po szczepieniach, zarządzonych przez te władze, stosownie do obowiązujących ustaw;

d) wydawanie w I instancji orzeczeń w sprawach weterynaryjnych i składanie Ministrowi Rolnictwa i Dóbr Państwowych odwołań od tych orzeczeń;

e) prowadzenie statystyki weterynaryjnej dla obszaru miasta i składanie potrzebnych danych statystycznych Ministrowi Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Art. 15. Drugą i ostatnią instancją w weterynaryjnych sprawach fachowych, załatwianych przez Magistrat st. m. Warszawy, jest Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych, który w tych sprawach działa w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

Odszkodowania za zwierzęta zabite z polecenia władz lub padłe po szczepieniach, zarządzonych przez te władze stosownie do obowiązujących ustaw, będą wypłacane przez Magistrat z kredytów państwowych, wyjednanych na ten cel przez Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Art. 16. W miastach, wymienionych w art. 13 i 14 niniejszego rozporządzenia, służbę weterynaryjną pełnią samorządowi lekarze weterynaryjni, ustanowieni przez Magistraty tych miast.

Lekarzom tym przy wykonywaniu czynności z dziedziny państwowej służby weterynaryjnej przysługują prawa i obowiązki państwowych lekarzy weterynaryjnych.

ROZDZIAŁ VI.

O kwalifikacjach personelu weterynaryjnego.

Art. 17. Dla objęcia urzędu w państwowej służbie weterynaryjnej niezbędne są oprócz kwalifikacyj, wymaganych od kandydatów na urzędy państwowe, następujące jeszcze kwalifikacje specjalne:

a) ukończenie wyższej uczelni weterynarji z dyplomem lekarza weterynaryjnego. Dyplomy, uzyskane w zagranicznych zakładach naukowych, uprawniają do objęcia stanowiska w we-

terynaryjnej służbie państwowej po uznaniu ich ważności w obrębie Rzeczypospolitej;

b) złożenie z pomyślnym wynikiem specjalnego egzaminu państwowego w zakresie, przepisanym w osobnem rozporządzeniu;

c) odbycie przynajmniej dwuletniej praktyki w charakterze asystenta weterynaryjnego przy Starostwach, Urzędach Wojewódzkich lub Ministerstwie, w którym to okresie mieścić się winna przynajmniej półroczna praktyka w rzeźni.

Art. 18. Celem uzupełnienia państwowego personelu weterynaryjnego, oraz wyszkolenie odpowiednich kandydatów na wakujące stanowiska państwowe, będą powoływani przy władzach weterynaryjnych lekarze weterynaryjni w charakterze asystentów.

Asystenci weterynaryjni, o ile odpowiadają kwalifikacjom wyszczególnionym w art. 17 niniejszego rozporządzenia, mogą być powoływani na urzędy państwowe w służbie weterynaryjnej przy otwarciu się odpowiednich wakansów, nie wcześniej, jak po odbyciu dwuletniej praktyki.

Asystenci weterynaryjni nie mają charakteru urzędników państwowych.

Asystentów weterynaryjnych przyjmuje na służbę przy władzach powiatowych i wojewódzkich, w ramach przyznanych na ten cel kredytów Wojewoda, a przy Ministerstwie Rolnictwa i Dóbr Państwowych — Minister.

Art. 19. Przepisy o kwalifikacjach fachowych, wymaganych od kandydatów na stanowiska w służbie weterynaryjnej samorządowej, wyda Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych, w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

ROZDZIAŁ VII.

Przepisy przejściowe.

Art. 20. Do czasu uchwalenia przez Sejm Ustawodawczy nowej ordynacji (reprezentacji) powiatowej dla byłego zaboru austrjackiego, przepis ustępu siódmego artykułu 11 niniejszego rozporządzenia obowiązuje tylko na obszarze Województw: Białostockiego, Kieleckiego, Łódzkiego, Lubelskiego, Warszawskiego i st. m. Warszawy.

Art. 21. Ministrowi Rolnictwa i Dóbr Państwowych w ciągu lat pięciu od dnia uzyskania mocy obowiązującej przez niniejsze rozporządzenie służy prawo czynienia w wypadkach, zasługujących na uwzględnienie, wyjątków od przepisów ustępów b) i c) artykułu 17 co do złożenia egzaminu państwowego dla kandydatów, ubiegających się o stanowiska w państwowej służbie weterynaryjnej, oraz co do odbycia dwuletniej praktyki.

Sanitarjusze weterynaryjni w b. zaborze rosyjskim pozostają w charakterze personelu pomocniczego na swych stanowiskach; nowi kandydaci na te stanowiska nie będą przyjmowani.

Art. 22. Z chwilą uzyskania mocy obowiązującej przez niniejsze rozporządzenie ustają wszelkie uprawnienia Generalnego Delegata Rządu dla Galicji, jako władzy centralnej w zakresie państwowej służby weterynaryjnej w b. zaborze austrjackim.

Do czasu wprowadzenia organizacji Wojewódzkiej czynności powierzone Wojewodom pełni ten Delegat.

Art. 23. Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrowi Rolnictwa i Dóbr Państwowych, a w b. zaborze pruskim Ministrowi b. Dzielnicy Pruskiej w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Art. 24. Rozporządzenie niniejsze uzyskuje moc obowiązującą po upływie miesiąca od dnia ogłoszenia w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Na obszarze b. dzielnicy pruskiej rozporządzenie niniejsze zostanie wprowadzone osobnem rozporządzeniem Ministra b. Dzielnicy Pruskiej po wysłuchaniu opinji Państwowej Rady Weterynaryjnej.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych: *J. Poniatowski.*

10. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych, poz. 225, nr. 38 d. u., w przedmiocie ustanowienia nowych okręgów dla urzędów ochrony lasów.

Z mocy art. 42 dekretu z dnia 16 stycznia 1919 r. w przedmiocie organizacji urzędów ochrony lasów (Dz. Pr. 1919 Nr. 8, poz. 117), zarządzam co następuje:

Art. 1. W celu uzgodnienia terytorjalnej właściwości urzędów ochrony lasów z organizacją władz administracyjnych II-ej instan-

cji (województw), okręgi komisyj okręgowych ochrony lasów zostają ustanowione w sposób następujący:

a) Komisja Okręgowa Ochrony Lasów w Warszawie obejmować będzie powiaty: Błoński, Ciechanowski, Gostyński, Grójecki, Kucieński, Lipnowski, Łowicki, Makowski, Miński, Mławski, Nieszawski, Płocki, Płoński, Przasnyski, Pułtuski, Radzymiński, Rawski, Rypiński, Sierpecki, Skierniewicki, Sochaczewski, Warszawski i Włocławski;

b) Komisja Okręgowa Ochrony Lasów w Piotrkowie obejmować będzie powiaty: Brzeziński, Kaliski, Kolski, Koniński, Łaski, Łódzki, Łęczycki, Piotrkowski, Radomskowski, Sieradzki, Słupecki, Turecki i Wieluński;

c) Komisja Okręgowa Ochrony Lasów w Kielcach obejmować będzie powiaty: Będziński, Częstochowski, Iłżecki, Jędrzejowski, Kielecki, Kozienicki, Konecki, Miechowski, Olkuski, Opoczyński, Opatowski, Pińczowski, Radomski, Sandomierski, Stopnicki i Włoszczowski;

d) Komisja Okręgowa Ochrony Lasów w Lublinie obejmować będzie powiaty: Biłgorajski, Bialski, Chełmski, Garwoliński, Hrubieszowski, Janowski, Krasnostawski, Konstantynowski, Lubelski, Lubartowski, Łukowski, Puławski, Radzyński, Siedlecki, Sokołowski, Tomaszowski, Węgrowski, Włodawski i Zamojski;

e) Komisja Okręgowa Ochrony Lasów w Łomży obejmować będzie powiaty: Augustowski, Białostocki, Bielski, Kolneński, Łomżyński, Ostrowski, Ostrołęcki, Sejneński, Suwalski, Sokólski, Szczuczyński i Wysoko-Mazowiecki.

Art. 2. Dotychczas istniejące Komisje Okręgowe Ochrony Lasów w Płocku i Siedlcach zostają skasowane.

Postępowanie rozpoczęte w Komisjach Ochrony Lasów Płockiej i Siedleckiej, oraz dotyczące lasów, położonych w tych powiatach, które wskutek dokonanej niniejszem rozporządzeniem zmiany w terytorjalnej właściwości komisji, będą należały do innego niż dotąd okręgu, zakończone będą we właściwej, stosownie do niniejszego rozporządzenia, komisji ochrony lasów.

Art. 3. Komisje ochrony lasów czynne będą nadal na mocy przepisów dekretu z dnia 16 stycznia 1919 r. w przedmiocie organizacji urzędów ochrony lasów i przewodnictwo na ich posiedze-

niach należeć będzie nadal do prezesa miejscowej Komisji Okręgowej Ziemskiej.

Art. 4. Okręgi inspektorów okręgowych ochrony lasów zostaną również dostosowane do nowych okręgów komisyj okręgowych ochrony lasów.

Art. 5. Komisje okręgowe ochrony lasów, oraz biura urzędujących przy nich inspektorów ochrony lasów mieścić się będą w lokalach właściwych urzędów wojewódzkich, z wyjątkiem Komisji Okręgowej Ochrony Lasów w Łomży i w Piotrkowie, oraz właściwych dla tych komisyj inspektorów okręgowych, którzy narazie zachowają dotychczasowe swe siedziby.

Art. 6. Inspektorzy okręgowi, komisarze i podkomisarze ochrony lasów należeć będą do składu urzędów wojewódzkich i pozostawać na etacie departamentu rolnictwa i weterynarji urzędu wojewódzkiego.

Art. 7. Rozporządzenie wykonawcze do dekretu w przedmiocie organizacji urzędów ochrony lasów z dn. 18 kwietnia 1919 r. (Monitor Polski Nr. 91 z dn. 23 kwietnia 1919 r.), zostaje uchylone.

Warszawa, dnia 30 kwietnia 1920 r.

Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych: *Bardel.*

11. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych, poz. 331, nr. 54 d. u., w przedmiocie ustanowienia Komisji okręgowej ochrony lasów w Białymstoku.

Z mocy art. 42 Dekretu z dnia 16 stycznia 1919 r. w przedmiocie organizacji urzędów ochrony lasów (Dz. Praw z 1919 r. Nr. 8, poz. 117), zarządzam co następuje:

Art. 1. Siedziba Komisji okręgowej ochrony lasów w Łomży, obejmującej powiaty: Augustowski, Białostocki, Bielski, Kolski, Łomżyński, Ostrowski, Ostrołęcki, Sejneński, Suwalski, Szczuczyński i Wysoko-Mazowiecki, zostaje przeniesiona z Łomży do Białegostoku.

Komisja ta nazywać się będzie odtąd: »Komisja okręgowa ochrony lasów w Białymstoku«.

Art. 2. Jednocześnie biuro urzędującego przy powołanej w art. 1 Komisji inspektora okręgowego ochrony lasów zostaje przeniesione do Białegostoku i mieścić się odtąd będzie w lokalach Białostockiego urzędu wojewódzkiego.

Art. 3. Postanowienia rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych w przedmiocie ustanowienia nowych okręgów dla urzędów ochrony lasów (Dz. Ustaw Nr. 38 z r. 1920, pozycja 225), sprzeczne z niniejszem rozporządzeniem, zostają uchylone.

Warszawa, dn. 21 czerwca 1920 r.

Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych: w z. *Z. Chmielewski.*

12. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 listopada 1920 r., poz. 752, nr. 114 d. u. w przedmiocie reorganizacji zarządu dóbr państwowych.

Na podstawie art. 15 i 27 dekretu z dnia 3 stycznia 1918 r. o organizacji władz naczelnych (Dz. Pr. Kr. Pol. z 1918 r. Nr. 1 p. 1), Rada Ministrów zarządza, co następuje:

§ 1. Zarząd dobrami państwowemi, wprowadzony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 11 maja 1919 r. poddaje się reorganizacji na zasadach, wyrażonych w §§ 2—4 niniejszego rozporządzenia.

§ 2. Sprawowanie bezpośrednie zarządu wszelkiemi majątkami państwowemi rolnemi, oraz dobrami, pozostającemi pod zarządem państwowym, z wyłączeniem lasów państwowych lub pozostających pod zarządem państwowym, przekazuje się w pierwszej instancji referentom rolnym przy starostwach, w drugiej instancji zaś — departamentom rolnictwa i weterynarji przy właściwych urzędach wojewódzkich.

Sprawy zarządu lasami państwowemi lub pozostającemi pod zarządem państwowym reguluje osobne rozporządzenie.

§ 3. Naczelny nadzór nad wymienionemi w § 2 ust. 1 majątkami i dobrami, oraz sprawy natury zasadniczej, w szczególności dotyczące nabywania, zbywania i obciążenia dóbr państwowych, zarówno jak czynności III instancji we wszelkich sprawach, dotyczących dóbr państwowych, sprawować będzie Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

§ 4. Po przekazaniu właściwych spraw i czynności władzom, wskazanym w §§ 2 i 3 niniejszego rozporządzenia, Główny Zarząd, oraz zarządy okręgowe dóbr państwowych ulegną zniesieniu.

§ 5. Rozporządzenie niniejsze z dniem ogłoszenia uzyskuje

moc obowiązującą na całym obszarze Rzeczypospolitej, z wyjątkiem b. dzielnicy pruskiej.

Jednocześnie utraci moc obowiązującą rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 maja 1919 r. w przedmiocie organizacji urzędów dóbr państwowych (Dz. Pr. P. P. z 1919 r. Nr. 41, poz. 301).

Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych: *J. Poniatowski.*

13. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 listopada 1920 r., poz. 753, nr. 114 d. u., w przedmiocie organizacji i zakresu działania okręgowych zarządów lasów państwowych.

Na podstawie art. 15 i 27 dekretu z dn. 3 stycznia 1918 r. o tymczasowej organizacji władz naczelnych, Rada Ministrów zadządza co następuje:

§ 1. Do sprawowania zarządu lasami państwowemi, oraz lasami prywatnemi, pozostającemi pod zarządem państwowym, powołuje się zarządy okręgowe lasów państwowych.

§ 2. Naczelne kierownictwo okręgowych zarządów lasów państwowych, oraz nadzór nad działalnością tych zarządów i organów im podwładnych wykonywa Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych za pośrednictwem Departamentu Leśnictwa.

§ 3. Ustanawia się następujące cztery zarządy okręgowe lasów państwowych:

1) Zarząd Okręgowy Lasów Państwowych w Warszawie;
2) Zarząd Okręgowy Lasów Państwowych w Radomiu;
3) Zarząd Okręgowy Lasów Państwowych w Siedlcach;
4) Zarząd Okręgowy Lasów Państwowych we Lwowie.

§ 4. W myśl §§ 1 i 3 tworzy się cztery okręgi zarządu lasów państwowych, a mianowicie:

okrąg Warszawski, obejmujący powiaty:
1) Błoński, 2) Brzeziński, 3) Ciechanowski, 4) Garwoliński, 5) Gostyński, 6) Grójecki, 7) Kaliski, 8) Kolski, 9) Koniński, 10) Kutnowski, 11) Lipieński, 12) Łaski, 13) Łęczycki, 14) Łódzki, 15) Łowicki, 16) Makowski, 17) Mińsko-Mazowiecki, 18) Mławski, 19) Nieszawski, 20) Piotrkowski, 21) Płocki, 22) Płoński, 23) Przasnyski, 24) Pułtuski, 25) Radomskowski, 26) Radzymiński, 27) Rawski, 28) Ry-

piński, 29) Sieradzki, 30) Słupecki, 31) Sierpski, 32) Skierniewicki, 33) Sochaczewski, 34) Turecki, 35) Warszawski, 36) Wieluński i 37) Włocławski;

okrąg Radomski, obejmujący powiaty:

1) Będziński, 2) Biłgorajski, 3) Chełmski, 4) Częstochowski, 5) Hrubieszowski, 6) Iłżecki, 7) Janowski, 8) Jędrzejowski, 9) Kielecki, 10) Konecki, 11) Kozienicki, 12) Krasnostawski, 13) Lubelski, 14) Lubartowski, 15) Miechowski, 16) Olkuski, 17) Opoczyński, 18) Opatowski, 19) Pińczowski, 20) Puławski, 21) Radomski, 22) Sandomierski, 23) Stopnicki, 24) Tomaszowski, 25) Włoszczowski i 26) Zamojski;

okrąg Siedlecki, obejmujący powiaty:

1) Augustowski, 2) Bialski, 3) Bielski, 4) Białostocki, 5) Kolneński, 6) Konstantynowski, 7) Łomżyński, 8) Łukowski, 9) Mazowiecki, 10) Ostrowski, 11) Ostrołęcki, 12) Radzyński, 13) Sejneński, 14) Siedlecki, 15) Sokólski, 16) Sokołowski, 17) Suwalski, 18) Szczuczyński, 19) Węgrowski i 20) Włodawski;

IV okrąg Lwowski, obejmujący wszystkie powiaty b. Galicji, oraz należące do Polski obszary Śląska Cieszyńskiego, Spisza i Orawy.

§ 5. Do zakresu działania zarządu okręgowego lasów państwowych należy:

a) administrowanie za pośrednictwem podległych organów lasami państwowemi, oraz lasami prywatnemi, pozostającemi pod zarządem państwowym, jakoteż użytkami ekonomicznemi i innemi nieruchomościami, stanowiącemi własność Skarbu a położonemi w obrębie lasów państwowych, lub przekazanemi zarządowi okręgowemu na mocy osobnych rozporządzeń;

b) zawieranie umów o sprzedaż drewna i materjałów tartych, o ile przedmiot sprzedaży w poszczególnym wypadku nie przenosi trzech tysięcy metrów sześciennych drewna użytkowego, ośmiu tysięcy metrów przestrzennych drewna opałowego, lub ośmiuset metrów sześciennych materjałów tartych, a cena sprzedaży nie jest niższa od ceny, wskazanej w taryfie urzędowej;

c) zawieranie umów o sprzedaż produktów leśnych, niewymienionych w punkcie b), oraz innych produktów gospodarczych, o ile cena kupna nie przekracza w poszczególnym wypadku pięciuset tysięcy marek polskich i nie jest niższa od ceny, wskazanej w taryfie urzędowej;

d) zawieranie umów o dzierżawę tartaków i innych zakładów przemysłowych, oraz użytków ekonomicznych i innych nieruchomości, położonych w obrębie lasów państwowych lub przekazanych zarządowi okręgowemu lasów państwowych na mocy osobnych rozporządzeń, o ile czynsz roczny nie przenosi pięciuset tysięcy marek polskich i o ile czas trwania umowy nie przekracza lat sześciu;

e) zawieranie umów o dzierżawę polowania i rybołóstwa, o ile czas trwania umowy nie przekracza sześciu lat, a czynsz roczny kwoty pięćdziesięciu tysięcy marek polskich;

f) kupno i sprzedaż inwentarza żywego i martwego, o ile cena kupna — sprzedaży nie przekracza w ciągu jednego roku budżetowego kwoty pięciuset tysięcy marek polskich dla jednego nadleśnictwa;

g) stawianie nowych budowli oraz naprawa istniejących, o ile wysokość nakładu nie przekracza w ciągu roku budżetowego kwoty pięciuset tysięcy marek polskich dla poszczególnego objektu gospodarczego;

h) zawieranie umów na dostawy z terminem nie dłuższym jak dwa lata, o ile należność za dostarczone przedmioty lub wynagrodzenie dostawcy nie przekracza pięciuset tysięcy marek polskich;

i) przedstawianie Ministerstwu Rolnictwa i Dóbr Państwowych do zatwierdzenia planów gospodarczych, oraz projektów sposobu eksploatacji bogactw naturalnych;

j) przedstawianie Ministerstwu Rolnictwa i Dóbr Państwowych do zatwierdzenia wniosków w przedmiocie cenników drewna oraz innych płodów i użytków leśnych, jakoteż zatwierdzenia płac zarobkowych, dziennych i akordowych;

k) mianowanie i przenoszenie w obrębie okręgu urzędników XII—IX stopnia służbowego, oraz niższych funkcjonarjuszów w granicach właściwego etatu osobowego i budżetu;

l) przenoszenie na emeryturę na podstawie istniejących przepi-

sów urzędników, wskazanych w punkcie k), oraz funkcjonarjuszów niższych;

l) udzielanie urlopów poza urlopami wypoczynkowemi, urzędnikom i funkcjonarjuszom niższym do czterech tygodni;

m) udzielanie w granicach właściwych kredytów urzędnikom niższym i funkcjonarjuszom zapomóg, o ile zapomoga przyznana jednej osobie w ciągu jednego roku budżetowego nie przewyższa kwoty, równającej się u urzędników z uposażeniem powyżej VII stopnia służbowego jednomiesięcznej, u urzędników zaś poniżej VII stopnia służbowego i u funkcjonarjuszów niższych dwumiesięcznej płacy zasadniczej wraz z wszystkiemi dodatkami stosownie do instrukcji, którą wyda Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych;

n) wykonywanie wszelkich czynności, jakie z istoty administrowania lasami wynikają, oraz tych czynności, jakie zarządowi okręgowemu ustawy, rozporządzenia lub polecenia Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych przekażą;

o) przedstawianie Ministerstwu Rolnictwa i Dóbr Państwowych do zatwierdzenia szczegółowych sprawozdań oraz wniosków w sprawach, dotyczących nabywania, zbywania i obciążania, w myśl istniejących ustaw, lasów państwowych, użytków ekonomicznych i innych nieruchomości, położonych w obrębie lasów państwowych lub przekazanych zarządowi okręgowemu na mocy osobnych rozporządzeń, tudzież w innych sprawach, wyszczególnionych w niniejszym artykule, lecz przekraczających zakres działania zarządu okręgowego.

Ograniczenia, wskazane w punkcie b. niniejszego artykułu nie dotyczą wypadków sprzedaży drewna w drodze licytacji w granicach etatu rocznego, o ile termin wykonania właściwej umowy nie przekracza dwóch lat, a cena sprzedaży nie jest niższa od ceny, wskazanej w taryfie urzędowej.

§ 6. Wymienione w § 5 punktach c), d), e), f), g), h), normy pieniężne, mogą być na mocy rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych podwyższane lub zniżane.

§ 7. Na czele zarządu okręgowego lasów państwowych stoi naczelnik zarządu okręgowego, który kieruje działalnością zarządu oraz wszystkich podległych mu urzędników i funkcjonarjuszów niższych.

Naczelnik zarządu ponosi odpowiedzialność za stan lasów w swoim okręgu, za wszelkie czynności podwładnych mu funkcjonarjuszów, za wykonanie budżetu, oraz za całą administrację okręgu.

O ile naczelnik zarządu z jakiegokolwiek powodu czynny być nie może, zastępuje go w kierownictwie zarządu inspektor okręgowy, a w nieobecności tego ostatniego — najstarszy stopniem służbowym referent techniczno-leśny lub prawny.

§ 8. Inspektor okręgowy jest bezpośrednim pomocnikiem naczelnika zarządu okręgowego w wykonaniu właściwych czynności urzędowych.

Naczelnik zarządu może przekazać inspektorowi okręgowemu stałe rozstrzyganie samodzielnie niektórych spraw.

§ 9. Zarząd okręgowy lasów państwowych składa się z następujących oddziałów:

a) gospodarczo-technicznego;
b) prawno-administracyjnego;
c) urządzania lasów;
d) budowlano-technicznego;
e) rachuby i kasowości.

Prócz tego, przy każdym zarządzie okręgowym czynna będzie kancelarja.

Szczegółowy zakres działania poszczególnych oddziałów i kancelarji określa osobna instrukcja, którą wyda Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

§ 10. Rozporządzenie niniejsze z dniem ogłoszenia uzyskuje moc obowiązującą na całym obszarze Rzeczypospolitej, z wyjątkiem b. dzielnicy pruskiej.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych: *J. Poniatowski.*

Ad IX. Ministerstwo Przemysłu i Handlu.

14. Rozporządzenie z dnia 7 XI. 1919 (M. P., nr. 249) Ministra Przemysłu i Handlu o utworzeniu Rady Handlowo-Przemysłowej.

Cel i zadania Rady.

§ 1. Na mocy uchwały Sejmu Ustawodawczego z dn. 21 lipca 1919 roku tworzy się przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu, jako organ doradczy, stałą Radę Handlowo-Przemysłową.

§ 2. Rada Handlowo-Przemysłowa jest powołana do wypowiadania opinji i stawiania wniosków w zakresie całokształtu spraw polityki gospodarczej zarówno na wezwanie Ministra Przemysłu i Handlu, jak i z własnej inicjatywy.

Członkowie Rady.

§ 3. Rada składa się:

1) z członków z urzędu:

a) z Ministra i Wiceministra, Szefów Sekcji Handlowej, Przemysłowej i Górniczo-Hutniczej Ministerstwa Przemysłu i Handlu;

b) przedstawicieli Ministerstw: Spraw Zagranicznych, Skarbu, Kolei Żelaznych, Robót Publicznych, Pracy i Opieki Społecznej, Rolnictwa i Dóbr Państwowych, oraz b. dzielnicy pruskiej, ewentualnie też innych urzędów państwowych, delegowanych przez właściwego Ministra lub Naczelnika Urzędu na wezwanie Ministra Przemysłu i Handlu w poszczególnych wypadkach;

c) po dwóch przedstawicieli terytorjów, zajętych przez wojska polskie, a wchodzących niegdyś w skład Rzeczypospolitej Polskiej, delegowanych na wezwanie Ministra Przemysłu i Handlu przez Naczelników Zarządów cywilnych wymienionych terytorjów z uwzględnieniem sfer przemysłowych i handlowych;

2) z członków delegowanych przez organizacje o charakterze społeczno-gospodarczym, których listę ustali Minister Przemysłu i Handlu;

3) z członków mianowanych przez Ministra Przemysłu i Handlu z pośród działaczy społecznych na polu przemysłu i handlu w liczbie nie przewyższającej $^1/_3$ liczby członków, wymienionych ad 1 p. c) i ad 2 łącznie.

§ 4. Czynności członków Rady są honorowe.

Członkowie Rady, mieszkający stale poza Warszawą, otrzymują djety i zwrot kosztów podróży w skali urzędników IV klasy.

Organizacja wewnętrzna.

§ 5. Przewodniczy w Radzie Minister Przemysłu i Handlu, a w jego zastępstwie Wice-Minister lub jeden z Szefów Sekcji, delegowany przez Ministra.

§ 6. Posiedzenia Rady odbywają się w miarę potrzeby na wezwanie Ministra, lub na żądanie wniesione do Ministerstwa przynajmniej przez pięciu członków Rady.

§ 7. Rada może do spraw specjalnych wyłonić z pośród siebie stałe komitety lub czasowe komisje i przeprowadzać ankiety.

§ 8. W komitetach i komisjach, wyłanianych przez Radę, przewodniczą przedstawiciele Ministerstwa Przemysłu i Handlu.

§ 9. Minister Przemysłu i Handlu może powoływać zarówno do Rady, jakoteż Komitetów i Komisyj rzeczoznawców z głosem doradczym. Otrzymują oni wynagrodzenie w wysokości ustalonej przez Ministra.

§ 10. Minister Przemysłu i Handlu powołuje według swego uznania na posiedzenia Rady oraz jej Komitetów i Komisyj urzędników Ministerstwa z głosem doradczym.

§ 11. Przedmiotem obrad mogą być tylko sprawy, wymienione w porządku dziennym. Porządek dzienny będzie zakomunikowany członkom Rady wraz z odnośnemi materjałami przynajmniej na trzy dni przed posiedzeniem.

§ 12. W protokółach Rady będą zamieszczone opinje zarówno większości, jak i mniejszości członków Rady.

§ 13. Sprawozdania z obrad i prace Rady mogą być ogłaszane drukiem przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu.

§ 14. Czynności biurowe i wykonawcze Rady prowadzi sekretarz Rady — urzędnik Ministerstwa Przemysłu i Handlu, wyznaczony przez Ministra.

Minister Przemysłu i Handlu: *(—) Szczeniowski.*

Warszawa, dnia 7 listopada 1919 r.

14 a) Rozporządzenie wykonawcze Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 20 III. 1919 r., Mon. pol. Nr. 72, do Dekretu tymczasowego o Urzędzie Patentowym z dnia 13 XII. 1918 r. (Dz. Praw Nr. 21 z 1918 r. poz. 66).

§ 1. W Urzędzie Patentowym ustanawia się cztery wydziały:

Wydział I — ogólny i administracyjny;

Wydział II — apelacyjny;

Wydział III — patentów na wynalazki;

Wydział IV — znaków towarowych.

§ 2. Prezes Urzędu Patentowego wydaje instrukcje dla poszczególnych wydziałów i kieruje wogóle całością spraw Urzędu Patentowego.

§ 3. Wydział I, ogólny i administracyjny, prowadzi kancelarję, buchalterję, kasowość, bibljotekę, zbiory, wykonywa prace statystyczne, załatwia czynności związane z własnemi wydawnictwami, przyjmuje korespondencję i przesyłki, napływające pocztą lub bezpośrednio, i rozdziela je między wydziały, udziela informacyj i załatwia korespondencję ogólną, oraz wszelkie sprawy administracyjne. Do wydziału I należy także komunikowanie, na żądanie urzędów państwowych, wszelkich potrzebnych im wiadomości, tudzież wyznaczanie rzeczoznawców (Art. 10 Dekr. tymcz. o Urz. Pat.). Nadto wydział I załatwia sprawy, dotyczące wzorów rysunkowych i modeli, i przygotowuje świadectwa ochronne na prawo własności tychże.

§ 4. Wydział II, apelacyjny, rozpoznaje w drugiej instancji skargi w sprawach o udzielenie patentów na wynalazki i o wydanie świadectw ochronnych na znaki towarowe (Art. 9 Dekr. tymcz. o Urz. Pat.). Przewodniczącym wydziału apelacyjnego jest Prezes Urzędu Patentowego.

§ 5. Wydział III, patentów na wynalazki, rozpoznaje i załatwia sprawy dotyczące patentów na wynalazki.

§ 6. Wydział IV, znaków towarowych, rozpoznaje i załatwia sprawy dotyczące znaków towarowych.

§ 7. Różnice zdań między wydziałami co do kompetencji rozstrzyga prezes Urzędu Patentowego.

§ 8. Prezes Urzędu Patentowego może w razie śmierci, choroby lub dłuższej nieobecności radcy, asesora lub urzędnika, pełniącego obowiązki radcy danego wydziału (albo dla innego ważnego powodu), polecić pełnienie jego obowiązków, dopóki tego wymaga konieczność, radcy, asesorowi lub urzędnikowi, pełniącemu czynności radcy, powołanemu z innego wydziału.

§ 9. Przewodniczący wydziałów wydają zarządzenia niezbędne dla załatwienia spraw i wyznaczają dla każdej klasy patentowej, względnie towarowej, do kompletu decydującego radcę lub urzędnika (Art. 6 Dekr. tymcz. o Urz. Pat.), który bada sprawę, jak również drugiego radcę lub asesora, jako koreferenta.

§ 10. Referaty na posiedzeniach są ustne; decyzje piśmienne redaguje referent, a podpisują je wszyscy członkowie kompletu.

§ 11. Głosowanie odbywa się po ukończeniu obrad. Mogą w niem brać udział tylko członkowie kompletu, którzy brali udział w obradach. Głosowanie odbywa się w nieobecności stron.

§ 12. Prezes Urzędu Patentowego czuwa nad stosowaniem przez wydziały równych zasad do wszystkich spraw, ma prawo uczestniczenia w posiedzeniach poszczególnych wydziałów, oraz zwoływania członków poszczególnych wydziałów na posiedzenia ogólne.

§ 13. Prezes Urzędu Patentowego wyznacza stałe dni i godziny posiedzeń wydziałów.

§ 14. Zawiadomienia i decyzje poszczególnych wydziałów winny być podpisywane: »Urząd Patentowy Republiki Polskiej Wydział .....« (następuje podpis urzędnika upoważnionego do podpisywania w imieniu wydziału).

§ 15. Zawiadomienie Urzędu Patentowego, w którem wyznaczony jest termin załatwienia wskazanych w zawiadomieniu czynności, uważa się za doręczone z chwilą oddania go jako listu poleconego na pocztę, nawet jeżeli list pod wskazanym Urzędowi adresem odbiorcy nie zostanie doręczony.

§ 16. Asesorowie otrzymają wynagrodzenie w wysokości oznaczonej dla ławników sądu apelacyjnego, świadkowie i biegli zaś zgodnie z przepisami o kosztach sądowych.

§ 17. Wpływające do Urzędu Patentowego pisma, bez względu na ich treść, oznacza się kolejnym numerem bieżącym i datą. Pisma, które nadejdą podczas godzin biurowych, należy oznaczyć w ten sposób natychmiast, inne podczas najbliższych godzin biurowych. Jeżeli kolejność wpływania nie może być ustalona, należy sprawy oznaczyć w porządku, w jakim przyjęte zostały przez urzędnika. Sprawa, która posiada niższy numer dziennika Urzędu Patentowego, uważana jest za wcześniejszą.

§ 18. Osoby, które pragną być wciągnięte na listę pełnomocników przy Urzędzie Patentowym, winny złożyć na imię prezesa Urzędu podanie i wykazać, że posiadają kwalifikacje, określone w art. 11 Dekretu Tymcz. o Urzędzie Patentowym. Prezes Urzędu Patentowego decyduje o uwzględnieniu lub odrzuceniu takich próśb. Jeżeli pełnomocnik nie prowadzi sumiennie powierzonych

mu spraw, prezes Urzędu Patentowego ma prawo skreślić go z listy pełnomocników, bądź udzielić mu nagany. W razie skreślenia z listy pełnomocników, odwołać się można w przeciągu miesiąca od daty doręczenia zawiadomienia do Ministra Przemysłu i Handlu.

§ 19. Pełnomocnicy muszą składać Urzędowi Patentowemu oryginalne upoważnienia swych mocodawców. Jeżeli w jednem pełnomocnictwie upoważnionych jest do działania kilka osób, to przyjmuje się, że mają one prawo występować zarówno razem, jak i pojedyńczo. Przeciwne tej zasadzie zastrzeżenia w pełnomocnictwach uwzględniane być nie mogą.

§ 20. Urząd Patentowy może wydawać każdemu podług swego uznania za zwrotem kosztów odpisy i wyciągi z aktów, o ile przeglądanie tychże nie jest prawem ograniczone. Ze zgłoszeń jednak, które zostały cofnięte lub odrzucone, odpisy lub wyciągi wydawane nie będą.

§ 21. Urząd Patentowy wydaje własną gazetę urzędową pod nazwą »Wiadomości Patentowe«, w której drukowane będą wszelkie ogłoszenia urzędowe, wymagane przez dekrety o patentach na wynalazki, o ochronie wzorów rysunkowych i modeli, oraz o ochronie znaków towarowych.

Warszawa, dn. 20 marca 1919 r.

Minister Przemysłu i Handlu: (—) *Hącia.*

15. Dekret z dnia 8 II. 1919, poz. 211, nr. 15 d. p., o miarach.

Art. 1. Legalnemi jednostkami miar w Państwie Polskiem są jednostki, określone w art. 2—7 dekretu niniejszego, oraz te jednostki wtórne wielokrotne i podwielokrotne jednostek podstawowych, określonych w tychże artykułach, które będą uznane za legalne przez Ministra Przemysłu i Handlu.

Art. 2. Podstawową jednostką długości jest metr.

Art. 3. Podstawowemi jednostkami powierzchni są: metr kwadratowy i ar.

Jednostkami powierzchni są także powierzchnie zawarte w kwadratach, których boki są równe którejkolwiek z legalnych jednostek długości.

Art. 4. Podstawowemi jednostkami objętości są: metr sześcienny albo kubiczny i litr.

Art. 5. Podstawową jednostką kątów płaskich jest kąt prosty.

Art. 6. Podstawową jednostką masy jest kilogram.

Art. 7. Jednostką temperatury (różnic temperatury), jest różnica temperatury, odpowiadająca jednemu stopniowi normalnej skali termometrycznej, czyli stopień temperatury.

Art. 8. We wszystkich aktach i czynnościach urzędowych w obrocie publicznym, oraz we wszystkich kontraktach rządowych, przy których zachodzi potrzeba wyrażenia miary, należy ją wyrażać w legalnych jednostkach miar.

Art. 9. Wzorem miary jest ciało fizyczne, którego pewna właściwość pod względem wielkości przedstawia tę miarę z określoną dokładnością. Przyrządem mierniczym jest każdy mechanizm, służący do pośredniego lub bezpośredniego dokonywania pomiarów.

Wzorce miar i przyrządy miernicze stanowią narzędzia miernicze.

Art. 10. Uchybieniem wzorca miary jest różnica między jego wielkością i wielkością odpowiadającego mu wzorca normalnego, z którym według przepisów winien być porównany przy legalizowaniu. Uchybieniem przyrządu jest różnica między znaną rzeczywistą miarą wzorców normalnych, zapomocą których winien on być sprawdzony przy legalizowaniu, a tą miarą, którą według wskazań przyrządu należałoby owym wzorcom normalnym przypisać, lub różnica między wskazaniami przyrządu a wskazaniami przyrządu normalnego, z którym według przepisów winien on być porównywany przy legalizowaniu.

Art. 11. Narzędzia miernicze są legalne, jeżeli, bez względu na swoje uchybienia, odpowiadają pozatem przepisom o warunkach legalizowania, wydanym na podstawie niniejszego dekretu przez Główny Urząd Miar, — są rzetelne, jeżeli ich uchybienia nie przekraczają granic uchybień obiegowych, ustanawianych przez Ministra Przemysłu i Handlu dla narzędzi mierniczych, znajdujących się w obrocie publicznym.

Art. 12. Legalizacja narzędzi mierniczych polega na przepisowym sprawdzeniu ich i ocechowaniu przez władze powołane. W obrocie publicznym legalizacja jest ważną w ciągu okresu przepisanego przez Główny Urząd Miar, po upływie którego uważa się ją za niebyłą.

Art. 13. Przy wszelkiego rodzaju czynnościach urzędowych winny być używane dla wykonywania pomiarów narzędzia miernicze, odpowiadające obowiązującym przepisom i sprawdzone w Głównym Urzędzie Miar lub urzędach podwładnych.

Art. 14. W obrocie publicznym do mierzenia długości, powierzchni, objętości i masy (w mowie potocznej zwanej wagą), o ile przez to będzie lub być może ustanawiana wartość rzeczy lub świadczeń, mogą być wyłącznie stosowane i przechowywane narzędzia miernicze, legalizowane, legalne i rzetelne.

Art. 15. Minister Przemysłu i Handlu upoważniony jest do rozciągnięcia działania art. 14 na wszelkie narzędzia miernicze, używane w obrocie publicznym i służące do obliczania wartości dostarczanych materyj lub energij, lub używane do oceny pracy, bądź też mające znaczenie dla bezpieczeństwa publicznego, jako i na wszelkie narzędzia miernicze wynajmowane zawodowo lub oddawane do użytku publicznego za opłatą.

Art. 16. W czynnościach, dla których prawo niniejsze przewiduje obowiązkowe używanie narzędzi mierniczych legalizowanych, narzędzia te używane być mają właściwie, t. j. tylko w tych warunkach i okolicznościach, dla odmierzania takiego rodzaju wielkości, materji lub energji i takich ilości, dla których zostały one dopuszczone przez Główny Urząd Miar do obrotu publicznego, podlegającego przymusowi legalizowania.

Art. 17. Minister Przemysłu i Handlu władny jest, dla poszczególnych gałęzi, jakoteż określonych rodzai towarów, przeznaczonych do obrotu publicznego, a szczególnie do obrotu zagranicznego, dozwalać w drodze wyjątku stosowanie takich narzędzi mierniczych, które nie opierają się na miarach, wyszczególnionych w artykułach 1—7 i nie są legalizowane według krajowych przepisów.

Art. 18. Sprawami, dotyczącemi miar i narzędzi mierniczych, zawiaduje Główny Urząd Miar w Warszawie, podlegający Ministrowi Przemysłu i Handlu. Statut Głównego Urzędu Miar i urzędów podwładnych wydaje Minister Przemysłu i Handlu.

Art. 19. Dyrektora Głównego Urzędu Miar mianuje Najwyższa Władza Państwowa.

Art. 20. Wyrób i sprzedaż narzędzi mierniczych podlega kon-

cesjonowaniu i nadzorowi Głównego Urzędu Miar w sposób, który określi Minister Przemysłu i Handlu.

Art. 21. Miejscowa policja, oraz municypalne inspekcje handlowe, obowiązane są do bezpośredniego nadzoru nad stosowaniem w obrocie publicznym narzędzi mierniczych, odpowiadających warunkom art. 14. Przepis ten nie odnosi się do urzędów państwowych.

Art. 22. Winny przekroczenia art. 14 dekretu niniejszego ulegnie karze przewidzianej w Kodeksie Karnym albo karze administracyjnej, nałożonej przez odpowiednie władze legalizacji narzędzi mierniczych, w sposób, który określi Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości.

Art. 23. Wykonanie dekretu niniejszego należy do Ministra Przemysłu i Handlu, który określi również wysokości opłat za czynności urzędów miar i sposób wydawania przepisów, przewidzianych w dekrecie niniejszym.

Art. 24. Minister Przemysłu i Handlu wyda przepisy dotyczące określenia i dalszego tymczasowego używania mórg nowopolskich, kwart, funtów i łutów na ziemiach b. zaboru rosyjskiego.

Dan w Warszawie, dnia 8 lutego 1919 roku.

Naczelnik Państwa: *J. Piłsudski*, Prezydent Ministrów: *I. J. Paderewski*, Minister Przemysłu i Handlu: *Kazimierz Hącia.*

16. Rozporządzenie z dn. 14 III. 1919 r. Ministra Przemysłu i Handlu w przedmiocie organizacji i zakresu działania Urzędu Elektryfikacyjnego, Monitor P. nr. 64.

Na podstawie uchwały Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1919 roku o utworzeniu w Ministerstwie Przemysłu i Handlu Urzędu Elektryfikacyjnego, zarządzam w sprawie wewnętrznej organizacji tego Urzędu, co następuje:

Art. 1. Urząd Elektryfikacyjny pod względem organizacyjnym pozostaje w stosunku do Ministerstwa Przemysłu i Handlu na prawach Wydziału, przydzielonego do Sekcji I, lecz stanowi osobną samodzielną jednostkę administracyjną i jest uprawniony do używania na zewnątrz nazwy: »Ministerstwo Przemysłu i Handlu, Urząd Elektryfikacyjny«.

W miarę postępu organizacji władz przemysłowych I i II instancji, może Urząd Elektryfikacyjny eksponować w okręgach własne organy fachowe, dla załatwiania spraw z zakresu elektrotechniki i elektryfikacji kraju. Ustanowione w ten sposób Ekspozytury wejdą w skład odnośnych Urzędów administracyjnych miejscowych, w sprawach dotyczących kompetencji Urzędu Elektryfikacyjnego, jednak będą porozumiewały się wprost, względnie przez II instancję z Urzędem Elektryfikacyjnym w Warszawie. Zanim organizacja władz administracyjnych II instancji nastąpi, Urząd Elektryfikacyjny tworzy tymczasowo filje. Filjami takiemi stają się obecnie Urzędy w Krakowie i w Poznaniu.

Art. 2. Do zakresu działalności Urzędu Elektryfikacyjnego należy:

I. Dział prac statystycznych:

1) Statystyka zapotrzebowania energji elektrycznej:
a) w przemyśle,
b) w gminach miejskich,
c) w gminach wiejskich (rolnictwie);
2) Statystyka produkcji energji elektrycznej w elektrowniach:
a) publicznych,
b) prywatnych.
3) Statystyka ilościowa i wartościowa produkcji:
a) fabrycznej,
b) instalacyjnej.
4) Statystyka handlu artykułami elektrotechnicznemi.

II. Dział studjów i projektów.

1) Inicjatywa w zakresie badania naturalnych źródeł energji:
a) sił wodnych,
b) gazów ziemnych,
c) węgla i torfu.
2) Projektowanie ogólne na zasadzie tych badań zakładów elektrycznych (także w związku z regulacją rzek i projektami zbiorników).
3) Projektowanie państwowych sieci elektrycznych.

4) Studja nad elektryfikacją kolei żelaznych, oraz budową i eksploatacją kolei i kolejek elektrycznych.

III. Dział kontroli publicznej.

1) Kontrola administracyjno-handlowa państwowych i komunalnych zakładów elektrycznych.

2) Kontrola techniczna wszystkich urządzeń elektrycznych użyteczności publicznej.

3) Kontrola nad zużytkowaniem funduszów publicznych (subwencyj, pożyczek i t. p.), udzielanych na cele elektrotechniczne.

4) Administracja zakładów elektrycznych, przejętych w zarząd państwowy.

5) Polityka taryf na energję elektryczną.

IV. Koncesje.

1) Opinjowanie i stawianie wniosków w sprawach:

a) koncesyj na budowę i uruchomienie elektrowni tak publicznych, jak i prywatnych, tudzież wogóle zakładów elektrycznych;

b) koncesyj na zakłady elektryczne i instalacyjno-elektrotechniczne.

2) Umowy koncesyjne, zawierane przez związki komunalne z prywatnemi przedsiębiorstwami.

3) Upoważnienia rządowe do prowadzenia biur projektów i porad w zakresie elektrotechniki.

V. Dział porad fachowych.

Udzielanie porad i opinji gminom i instytucjom publicznym w zakresie elektrotechniki, odnośnie do sposobu realizacji projektów.

VI. Popularyzacja elektryczności.

1) Wydawnictwa,

2) Prasa,

3) Odczyty i wykłady,

4) Wystawy.

VII. Obrót materjałami elektrotechnicznemi:

1) Do celów odbudowy,
2) Do celów pomocy państwowej (subwencyjnej i kredytowej) dla drobnego przemysłu.

VIII. Opieka nad przemysłem elektrotechnicznym i popieranie jego rozwoju.

1) Studja nad warunkami powstania poszczególnych gałęzi przemysłu elektrotechnicznego.
2) Badania warunków powstania takich przemysłów (np. elektrochemicznego), które mogłyby stworzyć podstawę zakładania elektrowni okręgowych.
3) Inicjatywa w kierunku zakładania elektrowni i fabryk elektrotechnicznych, oraz staranie o ich finansowanie.
4) Sprawy celne, dotyczące elektrotechniki.

IX. Dział prawny.

1) Opracowanie projektu ustawy elektryfikacyjnej i prawa drogowego.
2) Opracowanie norm i przepisów w zakresie budowy i eksploatacji wszelkich urządzeń prądu silnego.
3) Opinjowanie o wszelkich projektach ustaw i o statutach Spółek mających związek z elektrycznością.

X. Zorganizowanie i prowadzenie »Państwowej stacji doświadczalnej i cechowniczej« dla badania materjałów, cechowania przyrządów mierniczych i t. d.

Art. 3. W sprawach objętych wyżej ustalonym zakresem działania, lecz wchodzących częściowo do kompetencji innych Ministerstw, Urząd Elektryfikacyjny będzie działał w ścisłem porozumieniu z odnośnemi Ministerstwami. Również Urząd będzie opinjował w sprawach projektów wypracowywanych w innych Ministerstwach, o ile wchodzą w zakres elektryczności.

Art. 4. Kierownik Urzędu Elektryfikacyjnego nosi tytuł dyrektora Urzędu Elektryfikacyjnego.

Art. 5. Urząd Elektryfikacyjny dokonywa wydatki w granicach zatwierdzonego osobnego budżetu Urzędu Elektryfikacyjnego.

Art. 6. Komitet fachowy przy Urzędzie Elektryfikacyjnym.

1. Do prowadzenia polityki gospodarczej w dziedzinie elektryfikacji kraju ustanawia się przy Urzędzie Elektryfikacyjnym »Komitet Fachowy«. Opinjuje on w szczególności o treści ustaw wnoszonych pod uchwałę Sejmu, oraz o ważniejszych rozporządzeniach i układa budżet.

2. Komitet Fachowy Urzędu Elektryfikacyjnego składa się z ośmiu członków, z których czterech stanowią: konsultant Ministerstwa w sprawach elektrycznych, dyrektor Urzędu, oraz obaj kierownicy oddziałów Małopolskiego i Wielkopolskiego, zaś drugich czterech wybitni fachowcy specjaliści, mianowani przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu.

3. Komitet w powyższym składzie obraduje pod przewodnictwem Ministra Przemysłu i Handlu, lub osoby przez niego delegowanej.

4. Komitet zbiera się w miarę potrzeby, t. j. w miarę przygotowywania przez Urząd referatów o sprawach szerszego społecznego znaczenia. O potrzebie zwołania Komitetu decyduje na wniosek konsultanta Minister. Referentem Komitetu jest konsultant.

5. Członkowie Komitetu nie otrzymują żadnego wynagrodzenia, a tylko, o ile są zamiejscowi — zwrot kosztów podróży 1-szą klasą i djety, wysokość których określi Minister Przemysłu i Handlu.

Warszawa, dn. 14 marca 1919 r.

Minister Przemysłu i Handlu: w z. (—) *Henryk Strasburger*, Szef Sekcji: (—) *Dr. K. Zembrzuski.*

17. Ustawa z dnia 15 lipca 1920 r., poz. 527, nr. 79 d. u., o obrocie towarowym z zagranicą.

Art. 1. Wszelki ruch towarowy (przywóz, wywóz i tranzyt) przez linję celną Rzeczypospolitej Polskiej odbywa się zgodnie z postanowieniami niniejszej ustawy.

Przepisy wykonawcze orzekną, które zamówienia rządowe nie podlegają postanowieniom niniejszej ustawy w całości lub w części.

Władze, kierujące obrotem z zagranicą.

Art. 2. Obrotem towarowym z zagranicą kierują podległe Ministrowi Przemysłu i Handlu:

a) Główny Urząd Przywozu i Wywozu, jako wyższa instancja;
b) Izby Przywozu i Wywozu, powstające w poszczególnych gałęziach gospodarstwa dla celów kierowania obrotem z zagranicą w danej gałęzi i
c) okręgowe urzędy przywozu i wywozu w tych gałęziach gospodarstwa, które nie posiadają Izb Przywozu i Wywozu, jako niższe instancje.

Art. 3. W skład Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu wchodzą:

1) Przewodniczący, mianowany przez Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Skarbu;

2) Przedstawiciele Ministerstw:
Przemysłu i Handlu, w liczbie 2,
Skarbu, w liczbie 2,
Rolnictwa i Dóbr Państwowych, w liczbie 1,
Aprowizacji, w liczbie 1,
Kolei Żelaznych, w liczbie 1;

3) Przedstawiciele stowarzyszeń i organizacyj społeczno-gospodarczych, wysłani przez te stowarzyszenia i organizaje. Listę stowarzyszeń i organizacyj, uprawnionych do wysyłania swych przedstawicieli do Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu ustala Minister Przemysłu i Handlu w drodze rozporządzenia ze wskazaniem liczby przedstawicieli każdego stowarzyszenia i organizacji. Każde stowarzyszenie lub organizacja rozporządza jednym głosem.

4. Przedstawiciele Izb Przywozu i Wywozu i urzędów okręgowych przywozu i wywozu w liczbie od jednego do trzech od każdej Izby, bądź urzędu, z prawem jednak jednego głosu. Minister Przemysłu i Handlu oznaczy dla każdej Izby, bądź urzędu, liczbę przedstawicieli w wymienionych granicach.

W posiedzeniach Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu

biorą udział komisarze przy Izbach Przywozu i Wywozu (art. 8), oraz uczestniczą z głosem doradczym osoby, zaproszone przez przewodniczącego w charakterze rzeczoznawców.

Art. 4. Regulamin Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu, zatwierdzony przez Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Skarbu, określi sposób postępowania urzędu, w szczególności podział urzędu na wydziały i czynności tych wydziałów z zastrzeżeniem spraw, bezwzględnie podlegających kompetencji ogólnego zebrania członków Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu.

Art. 5. Odpowiedzialnym wobec Ministra Przemysłu i Handlu za działalność Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu jest przewodniczący Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu. Przewodniczący ma prawo, a na żądanie przedstawiciela Ministerstwa Skarbu ma obowiązek wstrzymać każdą uchwałę bądź wydziału, bądź ogólnego zebrania członków Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu i przedstawić ją w ciągu siedmiu dni do uznania Ministra Przemysłu i Handlu. O ile wstrzymanie uchwały nastąpiło na żądanie przedstawiciela Ministerstwa Skarbu, Minister Przemysłu i Handlu wydaje orzeczenie w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

Art. 6. Uchwały wydziałów i ogólnego zebrania członków Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu zapadają i są prawomocne bez względu na liczbę obecnych członków.

Art. 7. Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Skarbu na podstawie danych, przedstawionych mu przez zainteresowane gałęzie gospodarstwa, powołuje powstałe z ich własnej inicjatywy Izby Przywozu i Wywozu do pełnienia czynności w myśl niniejszej ustawy.

Regulaminy, określające skład, oraz zakres działania Izb Przywozu i Wywozu dla poszczególnych gałęzi gospodarstwa, zatwierdza Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

Jeżeli w danej gałęzi powstanie organizacja wywozowa, Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Skarbu może polecić zarządowi tej organizacji pełnienie czynności Izby Przywozu i Wywozu.

Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem

Skarbu może pozbawić prawa regulowania obrotu towarowego z zagranicą powołane do tego przez siebie uprzednio poszczególne Izby Przywozu i Wywozu.

Art. 8. Przy Izbach Przywozu i Wywozu urzędują komisarze rządowi, wysyłani przez Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Skarbu. Komisarz rządowy ma prawo sprzeciwu i zawieszenia uchwały Izby.

Sprzeciw komisarza powinien być wniesiony do Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu w terminie trzydniowym od dnia powzięcia uchwały przez Izbę Przywozu i Wywozu.

O ile w przeciągu pięciu dni od dnia wpływu sprzeciwu komisarza rządowego do Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu Główny Urząd nie uchyli uchwały Izby Przywozu i Wywozu, uchwała Izby Przywozu i Wywozu ma moc obowiązującą.

Art. 9. Okręgowe Urzędy Przywozu i Wywozu ustanawiane są w miarę potrzeby w poszczególnych ośrodkach wytwórczości i handlu i składają się z urzędników, mianowanych przez Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Skarbu, oraz z zaproszonych przez niego przedstawicieli poszczególnych gałęzi gospodarstwa, nie zorganizowanych w Izby Przywozu i Wywozu.

Liczbę członków okręgowych urzędów przywozu i wywozu, siedzibę i okręg każdego z tych urzędów, oraz ich regulamin wewnętrzny ustali rozporządzenie wykonawcze Ministra Przemysłu i Handlu, wydane w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

Zakres działania Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu.

Art. 10. Główny Urząd Przywozu i Wywozu wykonywa nadzór nad obrotem towarów z zagranicą.

W szczególności Główny Urząd Przywozu i Wywozu:

1. Ustala rodzaje towarów, przewidziane w art. 13.

2. Zwalnia poszczególne partje towarów od zakazu przywozu, względnie wywozu.

3. Przedstawia wnioski, dotyczące:

a) walut, za które mogą być sprzedane towary zagranicą (artykuł 15);

b) wysokości opłat i premij wywozowych (art. 18).

4. Zatwierdza wnioski Izb Przywozu i Wywozu, do tego przez Główny Urząd upoważnionych, w przedmiocie ustalania ryczałtów wywozowych, przeznaczonych dla prywatnych tranzakcyj wyrównawczych i w przedmiocie planu rozporządzenia temi ryczałtami.

5. Wydaje pozwolenia na poszczególne tranzakcje wyrównawcze w tych wypadkach, które nie są załatwiane przez Izby Przywozu i Wywozu (art. 11 p. 3) i nadzoruje ich prawidłowe przeprowadzania.

6. Normuje na dany okres czasu:

a) ryczałty najniższego wywozu przymusowego, względnie dozwolonego najwyższego dla poszczególnych gałęzi wytwórczości;

b) w miarę potrzeby ryczałty przywozu dla danych rodzajów towarów.

7. Rozstrzyga sprzeciwy, zgłoszone przez komisarzy rządowych przy Izbach Przywozu i Wywozu (art. 8).

8. Ustala jednolity sposób postępowania Izb Przywozu i Wywozu, lub okręgowych urzędów przywozu i wywozu przy dokonywaniu czynności, wchodzących w zakres ich działania, oraz wysokość opłat manipulacyjnych, pobieranych przez te władze przy wydawaniu pozwoleń na wywóz, względnie na przywóz.

9. Ustala na podstawie umów międzynarodowych lub wskazań Rządu zasady ruchu tranzytowego przez obszar Rzeczypospolitej Polskiej dla poszczególnych państw, oraz wydaje pozwolenia tranzytowe.

10. Rozstrzyga spory wynikłe w Izbach Przywozu i Wywozu i w okręgowych urzędach przywozu i wywozu, rozpatruje zażalenia, zgłoszone przez osoby trzecie na działalność Izb Przywozu i Wywozu i okręgowych urzędów przywozu i wywozu.

11. Nadzoruje działalność Izb Przywozu i Wywozu i okręgowych urzędów przywozu i wywozu, oraz przedstawia wnioski w zakresie ogólnej polityki przywozowo-wywozowej.

Zakres działania Izb Przywozu i Wywozu.

Art. 11. W zakresie gałęzi gospodarstwa przez siebie przedstawianych Izby Przywozu i Wywozu:

1. Udzielają pozwoleń na wywóz, względnie na przywóz, w myśl postanowień niniejszej ustawy, w szczególności ustanawiają ceny (art. 14), poniżej których towary na wywóz nie mogą być sprzedawane; zysk wywozowy, warunki płatności, ewentualnie zabezpieczeń, akredytyw i terminy wpłacania waluty (art. 23).

2. Przedstawiają Głównemu Urzędowi Przywozu i Wywozu wnioski w przedmiocie:

a) ryczałtów wywozu — najniższego przymusowego i najwyższego dozwolonego;

b) perjodycznego ustalania ryczałtów wywozowych, przeznaczonych dla tranzakcyj wyrównawczych, oraz planu rozporządzenia temi ryczałtami, o ile zostaną do tego przez Główny Urząd upoważnione;

c) oznaczania walut, za które towary mogą być sprzedawane na wywóz;

d) wysokości opłat i premij wywozowych (art. 18).

3. Rozdzielają przewidziane w punkcie 2 lit. a) niniejszego artykułu ryczałty pomiędzy poszczególnych wywożących.

4. Prowadzą statystykę, tak pod względem ilości, jak i wartości przywożonych i wywożonych surowców, półfabrykatów, gotowych towarów, oraz środków pomocniczych.

5. Zbierają wiadomości o cenach i konjunkturach na rynkach zagranicznych i udzielają ich Głównemu Urzędowi Przywozu i Wywozu, oraz przywożącym i wywożącym na ich żądanie.

6. Przedstawiają Głównemu Urzędowi Przywozu i Wywozu szczegółowe sprawozdania z działalności w ustalonych przez Główny Urząd Przywozu i Wywozu okresach czasu.

7. Sprawują nadzór nad działalnością wywożących i przywożących, którzy obowiązani są ten nadzór Izbom ułatwiać.

Zakres działania okręgowych Urzędów Przywozu i Wywozu.

Art. 12. Okręgowe Urzędy Przywozu i Wywozu spełniają określone w art. 11 czynności w stosunku do tych gałęzi gospodarstwa, które nie posiadają Izb Przywozu i Wywozu.

Zasady obrotu towarowego z zagranicą.

Art. 13. Towary przywożone i wywożone dzielą się na następujące rodzaje:

1) towary, których przywóz, względnie wywóz, po dopełnieniu warunków, przewidzianych niniejszą ustawą, oraz taryfą i przepisami celnemi, nie wymaga specjalnego pozwolenia;
2) towary, których przywóz, względnie wywóz jest zabroniony;
3) towary, które przywozić, względnie wywozić można jedynie za specjalnem pozwoleniem.

Wykazy towarów objętych punktem 1 i 2 będą ogłaszane w »Monitorze Polskim«.

Art. 14. Ceny wywozowe (art. 11 p. 1) powinny być zbliżone do przeciętnych cen bieżących danego towaru na rynku odbiorczym z potrąceniem kosztów z wywozem i sprzedażą związanych.

W razie usprawiedliwionej przyczyny wywożący ma prawo sprzedać towar i poniżej przeciętnych cen bieżących na rynku odbiorczym. Powołanym do oceny, czy wskazana przez wywożącego przyczyna może być uznana za usprawiedliwiającą, jest władza udzielająca pozwolenia na wywóz, której też należy przedstawić odnośne dowody.

Art. 15. Wywożone towary, z wyjątkiem wywożonych na zasadzie tranzakcyj wyrównawczych, mogą być sprzedawane jedynie za waluty, które oznaczać będzie Minister Skarbu po zasięgnięciu zdania Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu (art. 10 p. 3 lit. a).

Art. 16. Tranzakcje wyrównawcze dozwolone są tylko dla uskutecznienia przywozu surowców, maszyn, narzędzi i pomocniczych środków wytwarzania.

Artykuły 15 i 16 nie dotyczą umów wyrównawczych, zawieranych przez Rząd.

Art. 17. Obliczone zgodnie z art. 14 sumy w walucie zagranicznej, uzyskane ze sprzedaży towarów zagranicą, wpływają do Skarbu.

Wywożącemu wypłaca się równowartość w walucie krajowej według kursu dnia przekazania waluty zagranicznej Skarbowi, po potrąceniu opłat wywozowych (art. 18).

Art. 18. Minister Skarbu w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu po zasięgnięciu zdania Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu (art. 10 p. 3 lit. b)) ma prawo dla poszczególnych rodzajów towarów, wywożonych zagranicę, ustanawiać w zależności od konjunktury w kraju i zagranicą opłaty wywozowe.

Opłaty te będą podawane zgóry do wiadomości przez Ministra Skarbu.

Opłaty te będą pobierane w postaci procentów od zysku wywozowego.

W razie sprzedania towaru za walutę obcą, opłaty te będą potrącane w walucie polskiej od sumy, wypłacanej wywożącemu w myśl art. 17.

Normy rzeczonych opłat stosują się wyłącznie do tranzakcyj wywozowych, zawartych w tym okresie czasu, dla którego normy te zostały ustanowione.

Od opłat, przewidzianych w niniejszym artykule, wolne są towary, wywożone dla dokonania tranzakcyj wyrównawczych, przewidzianych w art. 16.

Mogą być również na wniosek Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu zwalniane przez Ministra Skarbu w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu od przewidzianych w artykule niniejszym opłat wywozowych wytwory w tych gałęziach wytwórczości, które wyłącznie, albo w przeważnej mierze sprowadzają z zagranicy surowce, względnie półfabrykaty do przeróbki, lub których wywóz wymaga specjalnego poparcia.

Gdyby zwolnienie od opłat okazało się niedostateczne dla zabezpieczenia wywozu, Minister Skarbu w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu ma prawo ustanawiać premje wywozowe, które muszą być ogłaszane w »Monitorze Polskim«.

Za zysk wywozowy uważa się różnicę pomiędzy ceną wwozową (art. 14) a ceną wewnętrzną.

W tych dziedzinach wytwórczości, w których ceny ustanawia Rząd, a także dla tych towarów, które nie mają zbytu na rynku wewnętrznym, o ile na prośbę wywożącego Główny Urząd Przywozu i Wywozu wyrazi swą zgodę, za zysk wywozowy uważa się różnicę pomiędzy ceną wywozową (art. 14) danego towaru a kosztami jego produkcji z doliczeniem godziwego zysku. Wywożący

jednak winien wysokość tych kosztów udowodnić Izbie Przywozu i Wywozu lub okręgowemu urzędowi przywozu i wywozu.

Art. 19. Na cele odnawiania urządzeń technicznych w tych gałęziach wytwórczości, w których ceny produktów na rynku wewnętrznym oznacza Rząd, same zaś produkty nie mogą być wywożone zagranicę, Minister Skarbu w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu może ustanawiać osobne dodatki do cen wewnętrznych dla tych grup odbiorców, które wskutek uzyskanego przydziału wymienionych produktów swoje własne wytwory wywożą zagranicę.

Art. 20. Uzyskane od przedsiębiorstwa, którego wytwory zostały wywiezione zagranicę, sumy w walucie zagranicznej (art. 17) wraz z pobranemi od niego opłatami wywozowemi (art. 18), są przeznaczone przedewszystkiem na niezbędne zakupy zagranicą środków wytwarzania dla tegoż przedsiębiorstwa. Izby Przywozu i Wywozu korzystają z tego samego prawa dla całej grupy tych przedsiębiorstw, które danej Izbie podlegają.

Art. 21. Dla towarów, wywożonych drogami kołowemi dla bezpośredniego użytku mieszkańców pasa pogranicznego państw sąsiednich, Minister Skarbu w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, na wniosek Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu, ustanawia opłatę wywozową w markach polskich.

Obowiązki wywożących.

Art. 22. Każdy wywożący i wytwórca obowiązany jest w razie przydzielenia mu do wywozu najniższego ryczałtu przymusowego (art. 11 p. 3) wywieźć zagranicę w wyznaczonym mu przez Izbę Przywozu i Wywozu lub okręgowy urząd przywozu i wywozu terminie najniższy ryczałt.

Art. 23. Wywożący obowiązany jest przelać walutę zagraniczną (art. 17) do jednej z instytucyj finansowych, wskazanych przez Ministra Skarbu w terminie, przez Izbę Przywozu i Wywozu lub okręgowy urząd przywozu i wywozu wyznaczonym.

Postanowienia karne.

Art. 24. Winni:

a) przywozu i wywozu towarów, do przywozu i wywozu zakazanych;

b) ukrycia całej albo części waluty, która w myśl art. 17 i 23 winna być przelana do instytucji finansowej, wskazanej przez Ministra Skarbu — ulegną grzywnie do wysokości wartości towarów, względnie podwójnej sumie ukrytej waluty.

Niezależnie od przewidzianych kar, towar, będący przedmiotem przekroczenia, bez względu na to, czyją stanowi własność, może ulec konfiskacie na rzecz Skarbu Państwa.

Winni niewywiezienia bez usprawiedliwionych przyczyn najniższego ryczałtu, wyznaczonego przez Izbę Przywozu i Wywozu, względnie przez okręgowy urząd przywozu i wywozu, podlegają grzywnie do 50% wartości niewywiezionego ryczałtu.

Winni niestosowania się do innych przepisów niniejszej ustawy oraz rozporządzeń na jej podstawie wydanych, o ile nie podlegają surowszemu ukaraniu, wedle obowiązujących ustaw karnych, ulegną grzywnie do 50.000 marek.

Usiłowania i udział będą karane.

Art. 25. Kary, przewidziane niniejszą ustawą, nie będą stosowane, jeżeli towary, przywiezione z zagranicy bez uzyskania pozwolenia, będą w przeciągu terminu określonego rozporządzeniem Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Skarbu, zgłoszone pogranicznemu urzędowi celnemu przez właścicieli lub osoby upoważnione do rozporządzenia tym towarem.

W ciągu dwóch tygodni od chwili tego zgłoszenia, właściciele lub osoby upoważnione do rozporządzenia tym towarem, o ile w tym czasie nie przedłożą urzędowi celnemu pozwolenia na przywóz, mają prawo nadesłane towary cofnąć zagranicę, w przeciwnym razie towar podlega konfiskacie na rzecz Skarbu Państwa.

Art. 26. Właściwemi do orzekania są:

a) sądy — w wypadkach, określonych w art. 24 lit. a) i b);

b) władze skarbowe — we wszystkich innych wypadkach.

Termin obowiązywania ustawy.

Art. 27. Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Skarbu określi termin wejścia w życie niniejszej ustawy.

Z chwilą wejścia w życie niniejszej ustawy tracą moc obowiązującą: dekret Naczelnika Państwa z dnia 7 lutego 1919 roku (Dz. Pr. z 1919 r. Nr. 15, poz. 216), oraz wszelkie sprzeczne z ni-

niejszą ustawą rozporządzenia wykonawcze i postanowienia statutów instytucyj państwowych, prowadzących operacje handlowe z zagranicą.

Przepisy przejściowe.

Art. 28. Do czasu wejścia w życie niniejszej ustawy czynności Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu pełni istniejąca Komisja Przywozu i Wywozu z tem, że wszystkie zasadnicze uchwały, powzięte przez Komisję Przywozu i Wywozu w okresie od dnia ogłoszenia niniejszej ustawy do chwili utworzenia się Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu, tracą moc swoją, o ile nie potwierdzi ich Główny Urząd Przywozu i Wywozu.

Wykonanie ustawy.

Art. 29. Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrowi Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Skarbu, tudzież z Ministrem Sprawiedliwości; o ile zaś chodzi o wykonanie tej ustawy na obszarze b. dzielnicy pruskiej — Ministrowi b. Dzielnicy Pruskiej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, Ministrem Skarbu i Ministrem Sprawiedliwości.

Marszałek: *Trąmpczyński*, Prezydent Ministrów i Minister Skarbu: *W. Grabski*, Minister Przemysłu i Handlu: w z. *Henryk Strasburger*, Minister Sprawiedliwości: *St. Nowodworski*, Minister b. Dzielnicy Pruskiej: *W. Kucharski*.

18. Rozporządzenie poz. 703, nr. 107, d. u. Ministra Przemysłu i Handlu, Ministra Skarbu, Ministra Sprawiedliwości, Ministra Kolei Żelaznych, Ministra Poczt i Telegrafów oraz Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z dn. 30 X 1920 r. w przedmiocie organizacji i przepisów postępowania Urzędów oraz izb przywozu i wywozu.

Na mocy art. 29 ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. o obrocie towarowym z zagranicą (Dz. Ust. R. P. z 1920 r. Nr. 79, poz. 527), zarządza się w wykonaniu powyższej ustawy co następuje:

§ 1. Główny Urząd Przywozu i Wywozu jest organem Ministerstwa Przemysłu i Handlu, powołanym do ogólnego kierownictwa obrotem towarowym z zagranicą (art. 2 ustawy).

W celu prawidłowego wykonywania powierzonych sobie czynności, Główny Urząd Przywozu i Wywozu ma prawo żądać od wszelkich instytucyj państwowych, urzędów, interesowanych w regulowaniu obrotu towarowego, lub prowadzących operacje handlowe z zagranicą, udzielania mu potrzebnych danych, dotyczących obrotu towarowego.

Wyłącza się z kompetencji Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu obrót towarami, stanowiący tajemnicę państwową. Spis tych towarów ustalą w drodze rozporządzenia Ministrowie Przemysłu i Handlu oraz Skarbu, po porozumieniu się z innymi interesowanymi Ministrami.

Tym samym sposobem ustali się spis tych zakupów rządowych, na które pozwolenia przywozu wydawać należy bez merytorycznego rozpatrywania zgłoszeń (art. 1 ust. 2 ustawy).

Obrót towarowy, wynikający z umów wyrównawczych, zawartych przez Rząd Rzplitej z innemi państwami, reguluje Ministerstwo Przemysłu i Handlu (sekcja handlowa), właściwe zaś zaświadczenia wydawać będzie Okręgowy Urząd Przywozu i Wywozu w Warszawie lub też upoważnione przez Główny Urząd inne okręgowe urzędy przywozu i wywozu.

Do czasu powstania właściwej izby przywozu i wywozu, obrót kompensacyjny zagranicznych surowców włókienniczych i krajowych wyrobów włókienniczych regulować będzie Ministerstwo Przemysłu i Handlu (sekcja przemysłowa), zaświadczenia zaś wydawać będzie Okręgowy Urząd Przywozu i Wywozu w Warszawie.

§ 2. Organami Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu są:

1) ogólne zebranie Głównego Urzędu;
2) zmniejszony komplet Głównego Urzędu;
3) Przewodniczący Głównego Urzędu.

Ogólne zebranie.

§ 3. W skład ogólnego zebrania Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu wchodzą (art. 3 ustawy):

Przewodniczący Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu;
Przedstawiciele Ministerstw:
Przemysłu i Handlu . . . . . w liczbie 2
Skarbu . . . . . » 2

Rolnictwa i Dóbr Państw. . . . w liczbie 1
Aprowizacji . . . . . » 1
Kolei Żelaznych . . . . . » 1

Przedstawiciele następujących stowarzyszeń i organizacyj społeczno-gospodarczych:

a) zrzeszenia ogólno-państwowe:	liczba przedstawicieli
1. Centralny Związek Polskiego Przemysłu, Górnictwa, Handlu i Finansów w Warszawie	5
2. Związek Banków w Polsce w Warszawie	2
3. Zrzeszenie właścicieli lasów w Warszawie	1
4. Rada Zjazdu Przemysłowców Górniczych w Warszawie .	1
5. Naczelny Wydział Centralnych Organizacyj Rolniczych .	5
6. Centralne Towarzystwo Rzemieślnicze w Warszawie . .	3
7. Towarzystwo Aprowizacji Miast Polskich i Ziem Wschodnich w Warszawie	3

b) zrzeszenia czynne na obszarze b. Dzielnicy Pruskiej:

1. Izba Handlowa i Przemysłowa w Poznaniu	1
2. Spółka Związku Fabrykantów w Poznaniu	1
3. Towarzystwo Gospodarcze w Poznaniu	1

c) zrzeszenia czynne na obszarze b. zaboru austrjackiego:

1. Izba Handlowa i Przemysłowa w Krakowie	1
2. Izba Handlowa i Przemysłowa we Lwowie	1
3. Izba Handlowa i Przemysłowa w Bielsku	1
4. Centralny Związek Małopolskiego Przemysłu Fabrycznego	1
5. Małopolskie Towarzystwo Rolnicze w Krakowie	1
6. Towarzystwo Gospodarcze we Lwowie	1
7. Towarzystwo Aprowizacji Miast w Krakowie	1

d) zrzeszenia czynne na obszarze b. zaboru rosyjskiego:

1. Towarzystwo Przemysłowców Królestwa Polskiego . . .	2
2. Towarzystwo Przemysłowców Zagłębia Dąbrowskiego w Warszawie	1
3. Stowarzyszenie Kupców Polskich w Warszawie	2

4. Urząd Starszych Zgromadzenia Kupców w Warszawie . .. 1
5. Komitet Giełdowy Warszawski 1
6. Kooperacja Rolna w Warszawie 2
7. Centralne Towarzystwo Rolnicze w Warszawie 2

IV. Dyrektorzy wszystkich okręgowych urzędów przywozu i wywozu, oraz przedstawiciele izb przywozu i wywozu, w liczbie, którą każdorazowo określi rozporządzenie o powołaniu właściwej izby do życia.

V. Wszyscy komisarze rządowi przy izbach przywozu i wywozu.

Z głosem doradczym mogą brać udział w ogólnem zebraniu rzeczoznawcy zapraszani przez Przewodniczącego Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu, oraz z jego polecenia urzędnicy tego Urzędu.

Każde z wymienionych w ust. III zrzeszeń, bez względu na liczbę przedstawicieli, rozporządza tylko jednym głosem (art. 3 p. 3 ustawy).

Minister Przemysłu i Handlu może zmienić powyższy spis przedstawicieli w drodze rozporządzenia.

§ 4. Ogólne zebrania Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu zwołuje Przewodniczący Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu przynajmniej raz na trzy miesiące.

Nadto, z polecenia Ministra Przemysłu i Handlu, lub na skutek uchwały zmniejszonego kompletu Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu, Przewodniczący tego Urzędu obowiązany jest zwołać w najkrótszym terminie jego Ogólne Zebranie.

§ 5. Do kompetencji Ogólnego Zebrania Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu należą następujące sprawy:

1) Składanie wniosków Ministrowi Przemysłu i Handlu, dotyczących wykazów towarów, w myśl art. 13 ustawy o obrocie towarowym z zagranicą, oraz rozpatrywanie zmian, wprowadzonych do tych wykazów na zebraniach zmniejszonego kompletu (§ 8 p. 1).

2) Stawianie wniosków dotyczących:

a) walut, za które można sprzedawać towary na wywóz zagranicę (art. 15 ustawy);
b) wysokości opłat i premij wywozowych (artykuł 18 i art. 21 ustawy);

c) zwalniania od opłat wywozowych w poszczególnych gałęziach wytwórczości (art. 18 ustawy).

3) Perjodyczne normowanie (art. 10 p. 6 ustawy):

a) ryczałtów najniższego wywozu przymusowego lub dozwolonego, najwyższego dla poszczególnych gałęzi wytwórczości;

b) w miarę potrzeby, ryczałtów przywozu dla danych rodzajów towarów.

4) Rozpatrywanie sprawozdań statystycznych, obejmujących całokształt działalności Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu, oraz wszystkich urzędów okręgowych, oraz izb przywozu i wywozu.

5) Przedstawianie wniosków do ministerstw w zakresie ogólnej polityki przywozowo-wywozowej.

6) Przedstawianie Ministrowi Przemysłu i Handlu wniosków prawodawczych, dotyczących obrotu towarowego z zagranicą, oraz organizacji i kompetencji władz, kierujących tym obrotem.

Zebranie zmniejszonego kompletu.

§ 6. W międzyczasie od jednego ogólnego zebrania do następnego zmniejszony komplet obejmuje pełnię kompetencji ogólnego zebrania Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu, z tem, że decyzje w sprawach wyszczególnionych w § 5 niniejszego rozporządzenia muszą być przedłożone do zatwierdzenia na najbliższe ogólne zebranie Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu.

Ogólne zebranie Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu może przekazać poszczególne sprawy, wchodzące w zakres jego kompetencji, do ostatecznego załatwienia na zebraniach zmniejszonego kompletu.

§ 7. Zebrania zmniejszonego kompletu są zwoływane przez Przewodniczącego Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu przynajmniej raz na dwa tygodnie.

W zmniejszonym komplecie uczestniczą z głosem decydującym:

1) Przewodniczący Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu;

2) na stałe desygnowany przedstawiciel Departamentu Kredytowego przy Ministerstwie Skarbu, lub jego zastępca;

3) na stałe desygnowany przedstawiciel sekcji handlowej Ministerstwa Przemysłu i Handlu, lub jego zastępca;

4) na stałe desygnowanych ośmiu przedstawicieli, wybranych przez wszystkie organizacje społeczno-gospodarcze, wymienione w § 3 p. 3 niniejszego rozporządzenia, a mianowicie, po jednym przedstawicielu od przemysłu, górnictwa, handlu, finansów, rolnictwa, rzemiosł, od konsumentów i od organizacyj b. dzielnicy pruskiej;
5) dyrektor Okręgowego Urzędu Przywozu i Wywozu w Warszawie;
6) w miarę powstawania izb przywozu i wywozu z siedzibą w Warszawie, — komisarze przy tych izbach, oraz ich przedstawiciele, w liczbie jednego od każdej izby.

Przewodniczący Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu może, stosownie do porządku dziennego obrad zapraszać do uczestnictwa w zmniejszonym komplecie:

a) z głosem decydującym: przedstawicieli Ministerstwa Aprowizacji, Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Ministerstwa Kolei Żelaznych, Departamentu Ceł Ministerstwa Skarbu i Sekcji Przemysłowej Ministerstwa Przemysłu i Handlu;
b) z głosem doradczym przedstawicieli innych Ministerstw i rzeczoznawców.

Wszyscy członkowie Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu, nie mający w zmniejszonym komplecie głosu decydującego, mogą uczestniczyć w zebraniach tego kompletu z głosem doradczym.

Z polecenia Przewodniczącego Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu w zebraniach zmniejszonego kompletu biorą udział urzędnicy Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu.

§ 8. Kompetencji zebrań zmniejszonego kompletu podlegają następujące sprawy:

1) wnioski do Ministra Przemysłu i Handlu, dotyczące uzupełnień i zmian w wykazach towarów (art. 13 ustawy i § 5 p. 1 rozporządzenia);
2) zwalnianie poszczególnych partyj towarów od zakazu przywozu lub wywozu (art. 10 p. 2 ustawy);
3) kontrolowanie, na podstawie danych, otrzymywanych z niższych instancyj, tabel cen, poniżej których nie wolno towarów sprzedawać na wywóz, oraz zysku wywozowego, jakoteż perjodyczne uzupełnienia i zmiany w powyższych tabelach

w celu uzgodnienia tych cen we wszystkich niższych instancjach (art. 11 p. 1 ustawy i § 16 p. 3 rozporządzenia);

4) ustalanie dla poszczególnych rodzajów towarów norm dozwolonej przewyżki wagi, w stosunku do wagi, określonej w pozwoleniu, oraz uchwalanie przepisów, zmierzających do zabezpieczenia interesów Skarbu przy przewyżkach, wywożonych w zakresie dozwolonej normy (§ 23 rozporz.);

5) rozstrzyganie odwołań na decyzje okręgowych urzędów oraz izb przywozu i wywozu i zażaleń na ich działalność, rozpatrywanie sporów, wynikłych w tych władzach, tudzież rozstrzyganie sprzeciwów, zgłaszanych przez komisarzy rządowych przy izbach przywozu i wywozu (art. 10 pp. 7 i 10), lub spraw skierowanych przez dyrektorów okręgowych urzędów przywozu i wywozu i ustalanie zasad do rozstrzygania tych spraw przez Przewodniczącego w wypadkach niecierpiących zwłoki.

Przy rozstrzyganiu spraw, wymienionych w niniejszym punkcie, nie mają prawa głosu decydującego przedstawiciele interesowanych izb przywozu i wywozu, oraz komisarze rządowi przy tych izbach. Przepis niniejszy dotyczy również dyrektora okręgowego Urzędu przywozu i wywozu w Warszawie;

6) ustalanie jednolitego sposobu postępowania okręgowych urzędów i izb przywozu i wywozu przy dokonywaniu czynności, wchodzących w zakres ich działania, oraz wysokości opłat manipulacyjnych, pobieranych przez te władze przy wydawaniu pozwoleń na wywóz lub przywóz (art. 10 p. 8 ustawy) i przy rejestracji (§ 19);

7) przedstawianie Ministrowi Przemysłu i Handlu wniosków, dotyczących budżetu Głównego Urzędu Przewozu i Wywozu, oraz wszystkich okręgowych urzędów przywozu i wywozu, rozpatrywanie i ewentualne zawieszanie, w całości lub w części zatwierdzonego przez izbę budżetu tejże;

8) rozkładanie kosztów utrzymania Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu pomiędzy wszystkie okręgowe urzędy i izby przywozu i wywozu;

9) rozdział pomiędzy poszczególne urzędy okręgowe i izby przy-

wozu i wywozu ryczałtów, uchwalonych przez ogólne zebranie, a przewidzianych w § 5 p. 4 i art. 10 p. 6 ustawy;

10) ustalanie zasad prywatnych tranzakcyj wykonawczych dla poszczególnych gałęzi wytwórczości, rozstrzyganie podań, dotyczących poszczególnych tranzakcyj, o ile nie zostaną do tego upoważnione niższe instancje, perjodyczne ustalanie ryczałtów wywozowych, przeznaczonych dla prywatnych tranzakcyj wyrównawczych, oraz ustalanie planu rozporządzania temi ryczałtami (art. 10 pp. 4 i 5 ustawy);

11) rozdział ryczałtów waluty obcej pomiędzy niższe instancje (Dz. Ust. R. P. 1920 r. Nr. 73, poz. 506, art. 20 i 21);

12) ustalanie na podstawie umów międzypaństwowych, lub wskazań Rządu zasad ruchu tranzytowego przez obszar Rzeczypospolitej dla poszczególnych państw (art. 10 p. 9 ustawy);

13) opinjowanie o wnioskach interesowanych grup przemysłowo-handlowych, dotyczących powołania do życia izb przywozu i wywozu, oraz uchwalanie wniosków o pozbawieniu prawa regulowania obrotu towarowego z zagranicą powołanych do tego uprzednio poszczególnych izb przywozu i wywozu (art. 7 ustawy); opinja o powołaniu do życia każdej izby przywozu i wywozu powinna być przedstawiona Ministrowi Przemysłu i Handlu nie później, jak w miesiąc po zgłoszeniu przez inicjatorów odnośnego wniosku do Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu;

14) przygotowywanie projektów ustaw i rozporządzeń w zakresie kompetencji Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu, oraz rozpatrywanie wszelkich wniosków Przewodniczącego Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu.

§ 9. Uchwały zebrania zmniejszonego kompletu, jak również ogólnego zebrania Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu, zapadają większością głosów i są prawomocne przy każdej liczbie obecnych członków (art. 6 ustawy). W razie równości głosów przechodzi wniosek, za którym oświadczył się Przewodniczący.

Wnioski na ogólne zebranie należy zgłaszać do Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu nie później, jak na dwa tygodnie przed terminem ogólnego zebrania, wnioski zaś na komplet zmniejszony — na trzy dni przed zebraniem tegoż.

Przewodniczący Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu.

§ 10. Przewodniczący Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu kieruje obradami na wszystkich posiedzeniach Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu, wydaje instrukcje dla poszczególnych wydziałów, czuwa nad ścisłem wykonaniem istniejących przepisów przez wszystkie podwładne organy i wogóle kieruje całością spraw Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu.

Wszystkie sprawy, wchodzące w zakres działania Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu na podstawie ustawy o obrocie towarowym z zagranicą i bezwzględnie nie zastrzeżone kompetencji bądź ogólnego zebrania Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu, bądź zebrania zmniejszonego kompletu (§ 5 i 8), załatwia Przewodniczący Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu.

Pozatem, Przewodniczący Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu ma prawo rozstrzygać niecierpiące zwłoki sprawy, nawet zastrzeżone kompetencji zmniejszonego kompletu (§ 8), pod warunkiem podania tych zarządzeń do wiadomości najbliższego zebrania zmniejszonego kompletu. W szczególności, prawo to służy Przewodniczącemu do rozstrzygania w terminie pięciodniowym sprzeciwów, zgłaszanych przez komisarzy rządowych przy izbach przywozu i wywozu (art. 8 ustawy), lub wniosków dyrektorów okręgowych urzędów przywozu i wywozu (§ 15 ust. 4).

Przewodniczący Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu podlega Ministrowi Przemysłu i Handlu, przed którym jest odpowiedzialny za działalność Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu, oraz wszystkich okręgowych urzędów i izb przywozu i wywozu.

Okręgowe urzędy przywozu i wywozu.

§ 11. Organami okręgowego urzędu przywozu i wywozu są:
1) zebranie urzędu;
2) dyrektor urzędu.

§ 12. Ustanawia się okręgowe urzędy przywozu i wywozu w Warszawie, Poznaniu, Krakowie, Lwowie, Bydgoszczy i Cieszynie.

Stosunek urzędu dla Handlu Zagranicznego w Gdańsku do Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu będzie ten sam, co stosu-

nek urzędów okręgowych do Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu.

§ 13. Zakres działania okręgowego urzędu przywozu i wywozu w Warszawie rozciąga się na obszar b. zaboru rosyjskiego, zakres działania okręgowego urzędu w Poznaniu — na obszar Województwa Poznańskiego, z wyjątkiem starostw: Bydgoskiego, Inowrocławskiego, Szubińskiego i Wyrzyskiego, zakres działania okręgowego urzędu przywozu i wywozu w Krakowie — na obszar Izby Handlowej i Przemysłowej w Krakowie, zakres działania okręgowego urzędu przywozu i wywozu we Lwowie — na obszar Izb Handlowych i Przemysłowych we Lwowie i Brodach, zakres działania okręgowego urzędu przywozu i wywozu w Bydgoszczy — na obszar województwa Pomorskiego i wzmiankowanych uprzednio starostw województwa Poznańskiego, i zakres działania okręgowego urzędu przywozu i wywozu w Cieszynie — na obszar Izby Handlowej i Przemysłowej w Bielsku.

Dotychczasowy zakres działania Polskiego urzędu dla Handlu Zagranicznego w Gdańsku utrzymuje się.

§ 14. W skład okręgowych urzędów przywozu i wywozu wchodzą:

1) dyrektor okręgowego urzędu, oraz jego zastępca, mianowani przez Ministra Przemysłu i Handlu, w porozumieniu z Ministrem Skarbu (art. 9 ustawy);
2) przedstawiciele miejscowych organizacyj społeczno-gospodarczych. Listę tych przedstawicieli zatwierdza Minister Przemysłu i Handlu na wniosek Przewodniczącego Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu.

§ 15. Zebrania okręgowego urzędu przywozu i wywozu zwołuje dyrektor urzędu, lub jego zastępca, przynajmniej co dwa tygodnie.

Uchwały zebrań okręgowego urzędu przywozu i wywozu zapadają większością głosów i są prawomocne przy każdej liczbie obecnych członków. W razie równości głosów przechodzi wniosek, za którym oświadczył się dyrektor urzędu.

Wnioski na zebrania powinny być składane do urzędu, nie później jak na dwa dni przed zebraniem.

Dyrektor okręgowego urzędu przywozu i wywozu ma prawo

zawieszać każdą uchwałę zebrania i odwołać się do Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu.

Z głosem doradczym mogą brać udział w zebraniach okręgowego urzędu przywozu i wywozu, na zaproszenie dyrektora urzędu, osoby postronne w charakterze rzeczoznawców, oraz z jego polecenia funkcjonarjusze urzędu.

§ 16. Do kompetencji zebrań okręgowych urzędów przywozu i wywozu należą następujące sprawy:

1) opracowywanie wniosków, dotyczących szczegółowych przepisów wydawania pozwoleń na przywóz i wywóz dla poszczególnych rodzajów towarów;
2) rozpatrywanie wykazów załatwianych podań o przywóz i wywóz;
3) układanie tabel cen, poniżej których nie wolno towary sprzedawać na wywóz, oraz zysku wywozowego (art. 11 p. 1 ustawy i § 8 p. 3 rozporządzenia). Tabele te należy przesyłać do Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu w ciągu trzech dni od daty ich sporządzenia;
4) ustanawianie cen, poniżej których nie wolno towarów sprzedawać na wywóz, oraz określanie zysku wywozowego w poszczególnych wypadkach nie objętych wyżej wspomnianemi tabelami;
5) wnioski do Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu w sprawach, przewidzianych w p. 2 art. 11 ustawy;
6. rozdział ustalonych przez Główny Urząd Przywozu i Wywozu ryczałtów wywozowych (p. 3 art. 11 ustawy);
7) rozpatrywanie sprawozdań, dotyczących rejestracji przywozu i wywozu towarów, objętych art. 13 p. 1 ustawy, rejestracji walut, za które towary te sprzedają się na wywóz, oraz kontrola odpowiednich cen wywozowych;
8) rozpatrywanie sprawozdań statystycznych za okresy czasu, ustalone przez Główny Urząd Przywozu i Wywozu;
9) rozdział ryczałtów waluty obcej pomiędzy poszczególne gospodarstwa w granicach przyznanych przez Główny Urząd Przywozu i Wywozu (§ 8 p. 11 rozporz.).

§ 17. Dyrektor okręgowego urzędu przywozu i wywozu załatwia wszystkie sprawy, wchodzące w zakres działania urzędu na mocy ustawy o obrocie towarowym z zagranicą (art. 11 i 12 ustawy)

i nie zastrzeżone niniejszem rozporządzeniem, jako podlegające kompetencji zebrania urzędu. W szczególności dyrektor urzędu wydaje pozwolenia na przywóz lub wywóz.

W razach niecierpiących zwłoki, dyrektor okręgowego urzędu przywozu i wywozu ma prawo rozstrzygać i sprawy zastrzeżone kompetencji zebrania urzędu, z warunkiem, że rozstrzygięte w ten sposób sprawy będą przedłożone do zatwierdzenia na najbliższe zebranie urzędu okręgowego.

Izby przywozu i wywozu.

§ 18. W miarę powstania, w myśl art. 7 ustawy, izb przywozu i wywozu w poszczególnych gałęziach gospodarstwa, regulowanie obrotu towarami, zastrzeżonemi kompetencji izby przywozu i wywozu w rozporządzeniu o utworzeniu danej Izby Przywozu i Wywozu, przechodzi wyłącznie do tejże izby.

Dla jednej i tej samej gałęzi gospodarstwa może być powołanych kilka izb, z terytorjalnem rozgraniczeniem ich działalności. To samo dotyczy organizacyj wywozowych, które na mocy art. 7 ustawy, mogą być powołane do pełnienia czynności izb przywozu i wywozu.

Stosunek wzajemny takich izb, oraz rozgraniczenie ich zakresu działania określa odnośne rozporządzenie.

Przepisy ogólne.

§ 19. Towary, których przywóz lub wywóz nie wymaga specjalnego pozwolenia (art. 13 p. 1 ustawy), podlegają obowiązkowej rejestracji we właściwych urzędach okręgowych lub izbach przywozu i wywozu, która powinna być stwierdzona właściwem zaświadczeniem.

Główny Urząd Przywozu i Wywozu wyda zarządzenia, dotyczące sposobu rejestracji, zarówno towarów jak waluty obcej, za którą towary te należy sprzedawać na wywóz, oraz zarządzenia, dotyczące kontroli odpowiednich cen wywozowych.

§ 20. Od zaświadczeń na prawo przywozu, wywozu albo przewozu pobierać należy opłaty manipulacyjne, których wysokość ustali Główny Urząd Przywozu i Wywozu (art. 10 p. 8 ustawy).

§ 21. Wszystkie pozwolenia, wydawane przez okręgowe urzę-

dy i izby przywozu i wywozu, albo przez Główny Urząd Przywozu i Wywozu — uprawniają do uskutecznienia odprawy celnej i kolejowej tylko na oznaczony w zaświadczeniu przeciąg czasu, po którego upływie tracą swą ważność.

Urzędy celne będą mogły, mimo przekroczenia terminu ważności pozwoleń, przy przywozie dokonać ostatecznej odprawy, o ile towar przed upływem terminu ważności, oznaczonego w pozwoleniu, znajdował się już na obszarze Rzeczypospolitej, przy wywozie wypuścić towar zagranicę, o ile powierzono go do wywozu zagranicę przed upływem terminu kolei, poczcie lub innemu publicznemu przedsiębiorstwu przewozowemu, przy przewozie zaś dokonać ostatecznej odprawy, o ile towar przed upływem terminu znajdował się na obszarze Rzeczypospolitej.

Dowód w tym celu stanowią dokumenty przewozowe lub celne.

Minimalne i maksymalne okresy ważności zaświadczeń na prawo przywozu, przewozu i wywozu określa Główny Urząd Przywozu i Wywozu.

§ 22. Ważne są tylko zaświadczenia na przywóz i wywóz zaopatrzone w:

a) podpis dyrektora okręgowego urzędu, względnie prezesa izby przywozu i wywozu, lub też upoważnionych zastępców, oraz
b) pieczęć właściwego okręgowego urzędu, lub izby przywozu i wywozu.

Zaświadczenia na przywóz lub wywóz na poczet umów wyrównawczych, lub zaświadczenia na przewóz, podpisywać będą Przewodniczący Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu lub jego zastępca i zaopatrzone będą w pieczęć Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu.

Listę osób, uprawnionych do podpisywania zaświadczeń, Przewodniczący Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu podaje do wiadomości wszystkich urzędów celnych za pośrednictwem Departamentu Ceł. Tym samym trybem komunikuje się urzędom celnym wszelkie zachodzące zmiany.

§ 23. Gdy ilość lub waga towarów, zawartych w przesyłce przewozowej, przewyższa ilość lub wagę, podaną w zaświadczeniu, należy z całą posyłką postąpić tak, jakby pozwolenia wcale nie było (art. 25 ustawy i § 27 rozporządzenia), przy wywozie zaś

urzędy celne dokonywują odprawy towarów w ilości lub wadze, podanej w zaświadczeniu, na przewyżki zaś należy uzyskać w ciągu 14 dni dodatkowe pozwolenie właściwego urzędu okręgowego lub izby przywozu i wywozu, w przeciwnym razie wysyłający powinien zabrać przewyżki w ciągu 24 godzin, o ile zaś strony interesowane do tego się nie zastosują, urząd celny postąpi w myśl § 27 lub odeśle na koszt właściciela z powrotem przewyżkę towaru.

Przekroczenie ilości towarów podanej w pozwoleniu nie więcej, jak o jeden do dziesięciu procent, zależnie od rodzaju towaru, nie pociąga za sobą wyżej wzmiankowanych skutków. Główny Urząd Przywozu i Wywozu ustali dla urzędów celnych wykazy norm dozwolonych przewyżek dla poszczególnych rodzajów towarów.

Przekroczenie ilości, względnie wagi przy wywozie, w zakresie dozwolonej normy, nie uwalnia jednak od dodatkowego uiszczenia opłat wywozowych i wpłacenia waluty. Minister Skarbu ustali sposób postępowania, zmierzający do odpowiedniego zabezpieczenia interesów Skarbu (§ 8 p. 4 rozporządzenia).

Tryb postępowania przy nadaniu do przewozu towarów i przy ich ocleniu.

§ 24. Jeżeli wywóz towarów odbywa się za pośrednictwem kolei, poczty, lub innych publicznych przedsiębiorstw przewozowych, przedsiębiorstwa te powinny zbadać przy przyjmowaniu ładunków eksportowych, czy dołączono zaświadczenie, czy ilość lub waga towarów w przesyłce odpowiada ilości lub wadze podanej w zaświadczeniu, oraz potwierdzić tę okoliczność na dokumentach przewozowych i na zaświadczeniu.

§ 25. Jeżeli przy przywozie towar ma być odstawiony do urzędu celnego wewnątrz kraju, urząd graniczny ma obowiązek sprawdzić zgodność zaświadczenia z dokumentami przewozowemi i po sprawdzeniu przesłać zaświadczenie z odpowiednią adnotacją, oraz z dokumentami przewozowemi do właściwego urzędu celnego wewnątrz kraju.

Przy przywozie lub wywozie towarów częściami na podstawie jednego i tego samego zaświadczenia, urzędy celne obowiązane są

uwidocznić przywiezioną lub wywiezioną ilość na pozwoleniu i na duplikacie. Oryginał zwraca się intresantowi, duplikat zaś zachowuje się oddzielnie we właściwym urzędzie celnym aż do chwili ponownego zgłoszenia towaru na podstawie tego samego zaświadczenia lub do upływu terminu ważności tego zaświadczenia.

§ 26. Departament Ceł, w porozumieniu z Głównym urzędem Przywozu i Wywozu wyda szczegółową instrukcję, ustalającą jednolity sposób manipulacji z zaświadczeniami we wszystkich urzędach celnych.

Przepisy do postępowania karnego.

§ 27. Kar, przewidzianych w art. 24 ustawy, nie stosuje się, gdy towary, przywiezione z zagranicy bez zaświadczenia, będą przez właścicieli, lub osoby uprawnione do rozporządzania temi towarami, zgłoszone pogranicznemu urzędowi celnemu, zgodnie z art. 25 ustawy, w terminie wskazanym w przepisach celnych.

Gdy towary takie ulegają łatwo zepsuciu, urząd celny ma prawo, bez względu na zgłoszenie ich we właściwym terminie, nakazać niezwłocznie cofnięcie towaru zagranicę, nie czekając upływu dwutygodniowego terminu od chwili zgłoszenia, w razie zaś niewykonania tego zarządzić sprzedaż towaru z licytacji.

Uzyskaną sumę po potrąceniu wszelkich kosztów kolejowych, celnych i innych, należy zwrócić właścicielowi towaru.

Przepis, zawarty w niniejszym paragrafie, stosuje się również do wypadków przewyżek towarów przy przywozie przewidzianych w § 23 rozporządzenia.

§ 28. W razie wykrycia przekroczeń przewidzianych w artykule 24 lit. a) ustawy, urząd celny, który wykroczenia wykrył, ma obowiązek wszcząć dochodzenie i sprawę skierować do właściwego sądu, towar zaś przechować w urzędzie celnym do czasu orzeczenia sądu.

O ile wykroczenie wykryły inne władze, to obowiązane są sprawców, nie wyłączając wspólników i usiłujących, wraz z towarem odstawić do najbliższego urzędu celnego, który postąpi w sposób wyżej wskazany.

§ 29. W razie przywozu towarów, objętych art. 13 p. 3 ustawy,

bez uzyskania zaświadczenia i bez zgłoszenia w myśl art. 25 ustawy § 27 rozporządzenia, obowiązany jest urząd celny wszcząć dochodzenia i postąpić jak następuje:

a) na obszarze b. zaboru rosyjskiego rozpatrzyć sprawę i ewentualnie zastosować środki, przewidziane w ust. 4 art. 24 ustawy;

b) na obszarze b. zaboru austrjackiego przesłać sprawę do dyrekcji okręgu skarbowego, która postępuje, jak pod »a«;

c) na obszarze b. dzielnicy pruskiej — główne urzędy celne załatwiają sprawy jak na obszarze b. zaboru rosyjskiego, wszystkie zaś inne urzędy celne przesyłają sprawę do dyrekcji cel, która postępuje, jak pod »a«.

O ile wykroczenia wykryły inne władze, obowiązane są sprawców, nie wyłączając wspólników i usiłujących wraz z towarem odstawić do najbliższego urzędu celnego, który postąpi w sposób, wskazany w § 28 ust. 2.

§ 30. W wypadkach ukrycia całej, albo części waluty, którą w myśl art. 17 i 23 ustawy należy przelać do instytucji finansowej, wskazanej przez Ministra Skarbu, wszystkie organy państwowe a w szczególności zagranicą, władze konsularne i radcy handlowi obowiązani są, natychmiast po wykryciu sporządzić protokół i wraz z aktami sprawy przesłać do Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu, który nadaje bieg sprawie (art. 24 lit. b) i art. 26 lit. a) ustawy).

W wypadkach niewywiezienia bez usprawiedliwionych przyczyn najniższego ryczałtu, wyznaczonego przez niższą instancję, oraz niestosowania się do innych przepisów ustawy o obrocie towarowym z zagranicą i rozporządzeń, na jej podstawie wydanych, urzędy okręgowe, lub izby przywozu i wywozu, albo inne władze państwowe obowiązane są sporządzić protokół i wraz z aktami sprawy przesłać do Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu, który nadaje bieg sprawie (art. 24 ust. 3 i art. 26 lit. b) ustawy).

§ 31. Zaświadczenia o pozwoleniu na przywóz, przewóz tranzytowy albo wywóz, jako imienne są ważne tylko co do towarów i osób, na które są wystawione.

Przepisy przechodnie.

§ 32. Wszystkie zaświadczenia na przywóz, przewóz lub wywóz, wydane do chwili wejścia w życie niniejszego rozporządzenia (§ 34) przez Państwową Komisję Przywozu i Wywozu, przez wszystkie Oddziały tej Komisji, oraz przez Urzędy dla Handlu Zagranicznego w Poznaniu, w Bydgoszczy i Gdańsku, a także przez Urząd Przywozu i Wywozu w Cieszynie, zachowują swoją moc.

§ 33. Z chwilą wejścia ustawy o obrocie towarowym z zagranicą (§ 34) w życie, rozwiązuje się:

Państwową Komisję Przywozu i Wywozu, Oddziały tej Komisji w Krakowie i Lwowie, Urząd dla Handlu Zagranicznego w Poznaniu, Ekspozyturę tego Urzędu w Bydgoszczy, Oddziały Dowozowe w Toruniu, w Tczewie i Grudziądzu, jako też Urząd Przywozu i Wywozu w Cieszynie.

§ 34. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Jednocześnie tracą moc obowiązującą:

1) rozporządzenie z dnia 2 sierpnia 1919 r. (Monitor Polski 1919 roku Nr. 182);
2) rozporządzenie wykonawcze z dnia 6 sierpnia 1919 r. (Dz. Ust. R. P. z 1920 r. Nr. 5, poz. 27);
3) rozporządzenie z dnia 10 września 1919 r. (Monitor Polski 1919 r. Nr. 223);
4) rozporządzenie wykonawcze z dnia 18 grudnia 1919 r. (Dz. Ust. R. P. z 1920 r. Nr. 3, poz. 14);
5) rozporządzenie z dnia 20 grudnia 1919 r. (Dz. Ust. R. P. z 1920 roku Nr. 5, poz. 30);
6) rozporządzenie ministerjalne z dnia 1 czerwca 1920 r. (Dz. Ust. R. P. z 1920 r. Nr. 55, poz. 340);
7) ustęp ostatni obwieszczeń, podanych w Monitorze Polskim z dnia 14 maja 1920 r., Nr. 107 z 1920 r., oraz z dnia 12 lipca 1920 r. Nr. 154 (§ 8 p. 2 rozporządzenia).

Minister Przemysłu i Handlu: w z. *Henryk Strasburger*, Minister Skarbu: *W. Grabski*, Minister b. Dzielnicy Pruskiej: *W. Kucharski*, Minister Sprawiedliwości: *St. Nowodworski*, Minister Kolei żelaznych: *K. Bartel*, Minister Poczt i Telegrafów: *Stesłowicz*.

18 a) Rozporządzenie Ministrów Przemysłu i Handlu, Skarbu, Sprawiedliwości, Kolei Żelaznych, Poczt i Telegrafów, oraz b. Dzielnicy Pruskiej z dnia 15 lutego 1921 r., poz. 118, nr. 21 d. u., w przedmiocie zmian i uzupełnień §§ 7, 14 i 15 rozporządzenia tychże Ministrów z dnia 30 października 1920 r. w przedmiocie organizacji i przepisów postępowania urzędów, oraz izb przywozu i wywozu.

Na mocy art. 29 ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. o obrocie towarowym z zagranicą (Dz. Ust. R. P. z 1920 r., Nr. 79, poz. 527), zarządza się następujące zmiany w rozporządzeniu z dnia 30 października 1920 r. w przedmiocie organizacji i przepisów postępowania urzędów, oraz izb przywozu i wywozu (Dz. Ust. R. P. z 1920 roku, Nr. 107, poz. 703).

§ 1. § 7 p. 2 powyższego rozporządzenia otrzymuje następujące brzmienie:

»Na stałe desygnowany przedstawiciel Departamentu Kredytowego Ministerstwa Skarbu, oraz Delegat Ministerstwa Skarbu na Okręg Warszawski lub ich zastępcy. Wymienieni przedstawiciele Ministerstwa Skarbu na posiedzeniach zmniejszonego kompletu posiadają razem jeden głos«.

§ 2. § 14 powyższego rozporządzenia otrzymuje następujące brzmienie:

»W skład okręgowych urzędów przywozu i wywozu wchodzą:

1) dyrektor okręgowego urzędu, oraz jeden lub dwóch jego zastępców, mianowanych przez Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Skarbu (Art. 9 ustawy);

2) przedstawiciele miejscowych organizacyj społeczno-gospodarczych.

Listę tych przedstawicieli zatwierdza Minister Przemysłu i Handlu na wniosek Przewodniczącego Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu. Ponadto do każdego z urzędów w myśl art. 2 ustawy z dnia 9 lipca 1920 r. w przedmiocie udzielenia Rządowi pełnomocnictw do wydawania rozporządzeń w sprawie regulowania obrotu pieniężnego z krajami zagranicznemi (Dz. Ust. R. P., 1920 Nr. 56, poz. 347) Minister Skarbu może przydzielić swego delegata, do którego obowiązków należeć

będzie kontrola i nadzór nad czynnościami urzędów w zakresie spraw walutowych w łączności z obrotem towarowym z zagranicą. Wszelkie zauważone nieprawidłowości, oraz propozycje co do postępowania, lub zmian w działalności tych urzędów powyżsi delegaci będą komunikować delegatowi Ministerstwa Skarbu na Okręg Warszawski i równocześnie Głównemu Urzędowi Przywozu i Wywozu przez okręgowy urząd przywozu i wywozu, przy którym są akredytowani.

§ 3. § 15 ustęp 4 powyższego rozporządzenia otrzymuje następujące brzmienie:

»Dyrektor okręgowego urzędu przywozu i wywozu ma prawo zawieszać każdą uchwałę zebrania okręgowego urzędu i odwołać się do Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu. Na żądanie delegata Ministerstwa Skarbu, przydzielonego do danego urzędu, dyrektor okręgowego urzędu przywozu i wywozu winien zawiesić każdą uchwałę urzędu, jak również wstrzymać wykonanie każdej poszczególnej swej decyzji, o ile takowe dotyczą spraw walutowych, i odwołać się do Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu.

Minister Przemysłu i Handlu: *Przanowski*, Minister Skarbu: *Steczkowski*, Minister Sprawiedliwości: *St. Nowodworski*, Minister Kolei żelaznych: *Jasiński*, Minister Poczt i Telegrafów: *Stesłowicz*, Minister byłej Dzielnicy Pruskiej: *W. Kucharski*.

18 b) Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 2 marca 1921 r., poz. 142, nr. 25 d. u., w przedmiocie uzupełnienia listy stowarzyszeń i organizacyj, uprawnionych do wysyłania swych przedstawicieli do Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu.

Na podstawie art. 3 p. 3 ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. o obrocie towarowym z zagranicą (Dz. Ust. Rz. P. Nr. 79, poz. 527), zarządzam co następuje:

§ 1. Do listy stowarzyszeń i organizacyj uprawnionych do wysyłania swych przedstawicieli do Głównego Urzędu Przywozu i Wywozu (§ 3 rozporządzenia z dnia 30 października 1920 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 107, poz. 703), włącza się następujące stowarzyszenia i organizacje:

	Liczba przedstawicieli
1. Izba Handlowa i Przemysłowa w Bydgoszczy	1
2. Izba Handlowa i Przemysłowa w Toruniu	1
3. Izba Handlowa i Przemysłowa w Grudziądzu	1
4. Izba Rolnicza Wielkopolska w Poznaniu	1
5. Izba Rolnicza Pomorska w Toruniu	1
6. Centrala Związku Kupców w Warszawie	1

§ 2. Niniejsze rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Przemysłu i Handlu: w z. *St. Świętochowski.*

19. Rozporządzenie z 2 IV. 1919 r. M. p., nr. 81, Ministra Przemysłu i Handlu w przedmiocie podziału b. Królestwa Kongresowego na okręgi górnicze.

I. B. Królestwo Kongresowe zostaje podzielone na cztery okręgi górnicze:

1) Okręg Dąbrowski obejmuje powiat Będziński, byłej gubernji Piotrkowskiej za wyłączeniem gmin: Rudnik Wielki, Choroń, Zarki, Niegowa, Koziegłowy, Pińczyce, które należą do okręgu Częstochowskiego, oraz powiaty: Olkuski i Miechowski byłej gubernji Kieleckiej.

2) Okręg Częstochowski obejmuje byłą gubernję Piotrkowską za wyłączeniem części powiatu Będzińskiego, należącej do okręgu Dąbrowskiego, i byłą gubernję Kaliską, za wyłączeniem powiatów: Słupeckiego, Konińskiego i Kolskiego, należących do okręgu Warszawskiego.

3) Okręg Warszawski obejmuje byłe gubernje: Warszawską, Płocką, Łomżyńską, Suwalską i powiaty: Słupecki, Koniński i Kolski byłej gubernji Kaliskiej.

4) Okręg Radomski obejmuje byłe gubernje: Radomską, Lubelską, Siedlecką i Kielecką, za wyłączeniem powiatów: Olkuskiego i Miechowskiego, które należą do okręgu Dąbrowskiego.

II. Naczelnicy okręgowych urzędów górniczych pełnią czynności, odpowiadające według Ustawy Górniczej funkcjom inżynierów okręgowych.

III. Czynności b. Zarządu Górniczego do czasu ustanowienia

odnośnej władzy przydzielone zostają tymczasowo do funkcyj Sekcji Górniczo-Hutniczej Ministerstwa Przemysłu i Handlu.

Warszawa, dnia 2 kwietnia 1919 r.

Minister Przemysłu i Handlu: (—) *Hącia*, Szef Sekcji Górniczo-Hutniczej (—) *St. Świętochowski.*

20. Rozporządzenie (Monitor Polski Nr. 221 z 1919 r.).

Na podstawie uchwały Rady Ministrów z dnia 16 września 1919, zarządza się co następuje:

1) Sprawy naftowe, z wyjątkiem przytoczonych w punkcie 2), przechodzą w Zarząd Ministerstwa Skarbu.

2) W kompetencji Ministerstwa Przemysłu i Handlu pozostają nadal sprawy:

a) udzielania wymaganych przez ustawy uprawnień górniczych i przemysłowych;

b) nadzoru górniczo-państwowego nad kopalniami ropy naftowej i przemysłowo-policyjnego nad rafinerjami nafty;

c) aż do ewentualnych zmian przepisów ustawowych sprawy zlecone temuż Ministerstwu dekretem Naczelnika Państwa z dnia 16 grudnia 1918 r. Dz. Ustaw Rz. P. Nr. 21, poz. 67, oraz ustawami sejmowemi z dnia 2 maja 1919 r. Dz. Ustaw Rz. P. Nr. 39, poz. 292 i z dnia 1 sierpnia 1919 r. Dz. Ust. Rz. P. Nr. 68, poz. 414.

3) Przy Ministerstwie Skarbu tworzy się Państwowy Urząd naftowy.

4) Do kompetencji tego Urzędu należą wszystkie sprawy z zakresu produkcji i handlu ropą naftową i przetworami jej, które obecnie załatwiane są przez inne organa państwowe cywilne lub wojskowe, a w szczególności przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu.

5) Wewnętrzny ustrój Państwowego Urzędu naftowego reguluje osobna instrukcja Ministra Skarbu.

6) Powyższe zmiany wchodzą w życie dnia 1 października 1919 roku.

Minister Przemysłu i Handlu: (—) *I. Szczeniowski*, Minister Spraw Wojskowych: Generał-Porucznik: (—) *J. Leśniewski*, Minister Skarbu: *Biliński.*

20 a). Ustawa z dnia 16 lipca 1920 r., poz. 470, nr. 70 d. u., o upoważnieniu Ministra Przemysłu i Handlu do wydawania zarządzeń w zakresie nadzoru nad przemysłem złotniczym i handlem wyrobami złotniczemi oraz organizacji urzędów probierczych na obszarach b. zaborów austrjackiego i rosyjskiego.

Art. 1. Upoważnia się Ministra Przemysłu i Handlu:

1) do wydania zarządzeń w celu niezwłocznego przywrócenia na obszarze b. zaboru rosyjskiego obowiązku sprawdzania w urzędzie państwowym jakości wyrobów z kruszców szlachetnych, dozwolonych do sprzedaży, przywrócenia nadzoru nad przemysłem i handlem złotniczym, oraz zorganizowania urzędów probierczych tymczasowo w myśl przepisów rosyjkich z przed 1 sierpnia 1915 r.;
2) do przejęcia funkcyj urzędów w zakresie, wymienionym w ust. 1, na obszarach b. zaboru austrjackiego tymczasowo w myśl ustaw i przepisów austrjackich z przed 1 listopada 1918 r.;
3) do wprowadzenia w drodze rozporządzenia zmian do ustaw i przepisów, wymienionych w ust. 1 i 2, jakie Minister Przemysłu i Handlu ze stanowiska obecnego ustroju władz państwowych, rozwoju techniki lub zmiany warunków ekonomicznych uzna za konieczne;
4) do wydawania rozporządzeń w celu wykonania obowiązujących ustaw i przepisów w przedmiocie, wskazanym w ust. 1.

Art. 2. W zakresie ustalenia i porządku wymierzania opłat, należnych Skarbowi za prawo wykonywania przemysłu złotniczego i handlu wyrobami złotniczemi, oraz za czynności urzędów probierczych, jak również w zakresie przejęcia przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu urzędów probierczych na obszarze b. zaboru austrjackiego, zarządzenia, przewidziane w art. 1, Minister Przemysłu i Handlu wydaje w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

Art. 3. Za wykroczenia zarówno przeciwko postanowieniom ustaw probierczych, wskazanych w art. 1 i 2, jak i przeciw zarządzeniom, wydawanym na podstawie ustawy niniejszej, winni ponoszą odpowiedzialność karną, ustawami przewidzianą, w braku zaś odpowiednich postanowień karnych podlegają karze grzywny od 1,000 do 10.000 marek. Przy powtórnem wykroczeniu sąd ma

prawo wydać, w razie zaś trzykrotnego wykroczenia w każdym razie wydaje orzeczenie o zamknięciu właściwego przedsiębiorstwa. Sumy grzywien, wymierzanych zarówno w drodze sądowej, jak administracyjnej podług ustaw probierczych rosyjskiej i austrjackiej (art. 1 ust. 1 i 2), rozumie się w walucie złotej według przerachowania na marki polskie, ustanawianego perjodycznie przez Ministra Skarbu w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu.

Art. 4. Wykonanie niniejszej ustawy poleca się Ministrowi Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

Marszałek: *Trąmpczyński*, Prezydent Ministrów i Minister Skarbu: *W. Grabski*, Minister Przemysłu i Handlu: *W. Chrzanowski*.

20 b). Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z 9 VIII. 1920 r., poz. 566, nr. 85 d. u., w porozumieniu z Ministrem Skarbu w sprawie zmian do ustaw probierczych, obowiązujących na terenie b. zaboru rosyjskiego.

Na mocy ustawy z dn. 16 lipca 1920 r. o upoważnieniu Ministra Przemysłu i Handlu do wydawania zarządzeń w zakresie nadzoru nad przemysłem złotniczym i handlem wyrobami złotniczemi, oraz organizacji Urzędów Probierczych na obszarach b. zaborów austrjackiego i rosyjskiego (Dziennik Ustaw Nr. 70 1920 r., poz. 470), postanawia się co następuje:

Art. 1. Instytucją kierowniczą w zakresie probierstwa jest Główny Urząd Probierczy z siedzibą w Warszawie.

Art. 2. Próby złota i srebra będą się obliczać w tysiącznych częściach a mianowicie:

a) dla wyrobów złotych:
próba pierwsza — 0,960
próba druga — 0,750
próba trzecia — 0,583

b) dla wyrobów srebrnych:
próba pierwsza — 0,940
próba druga — 0,875
próba trzecia — 0,800

Art. 3. Dopuszczane uchybienie, czyli remedjum, ustala się dla wyrobów złotych i srebrnych:

a) złożonych z dużych części — pięć tysiącznych;

b) złożonych z drobnych, zlutowanych ze sobą części — dziesięć tysiącznych.

Art. 4. Stemple probiercze, czyli znaczniki, wykonywać będzie na koszt Państwa Główny Urząd Probierczy.

Wyrób znaczników poza Gł. Urzędem Probierczym, oraz korzystanie ze znaczników i cech probierczych poza Urzędami Probierczemi jest wzbronione.

Art. 5. Przy Głównym Urzędzie Probierczym, dla ostatecznego decydowania o prawdziwości lub fałszywości cech probierczych na złotych i srebrnych przedmiotach istnieje komisja ekspertyzy, złożona z probierza Gł. Urzędu Probierczego, medaljera pracowni znaczników, 2 delegatów-fachowców z cechu złotniczo-grawerskiego w Warszawie i 1 rzeźbiarza-medaljera na zaproszenie Gł. Urzędu Probierczego.

Art. 6. Złotnik ma prawo w ciągu trzech dni po zawiadomieniu go przez Urząd Probierczy o wyniku próby złożyć tamże podanie o kontrpróbę. Wtedy pobrane próbki, lub na życzenie złotnika same wyroby będą przesłane do Głównego Urzędu Probierczego, przy którym dla ostatecznego decydowania, istnieje komisja kontrpróby, składająca się z 2 probierzy Gł. Urzędu Probierczego i delegata z cechu złotniczo-grawerskiego w Warszawie. Decyzja tej komisji jest ostateczna. Komisja będzie czynna dwa razy tygodniowo.

Art. 7. 1) złotnicy, 2) handlujący wyrobami złotniczemi, 3) wytapiacze złota i srebra, 4) handlujący złotem i srebrem w stanie materjału surowego lub półsurowego, jak zlewki, sztaby, łom, metale listkowe i t. p., 5) zegarmistrze, 6) antykwarjusze, handlujący staremi złotemi i srebrnemi wyrobami, 7) lombardy i sale licytacyjne, 8) sklepy galanteryjne, dewocyjne i t. p., handlujące jakimkolwiek artykułem złotniczym, i wogóle wszystkie osoby oraz firmy, wytwarzające przedmioty złote i srebrne lub handlujące temiż przedmiotami, obowiązane są złożyć we właściwym Urzędzie Probierczym raz na rok w styczniu wymaganą deklarację, i otrzymać świadectwo złotnicze, za opłatą 200 mk. Od opłaty powyższej mogą być zwolnieni wytwórcy, którzy złożą świadectwo ubóstwa z cechu.

Co do roku bieżącego, to termin składania deklaracyj ustala

się od 1 września do 1 października z opłatą za pół roku, t. j. 100 marek.

Art. 8. Złotnicy wytwórcy obowiązani są wraz z deklaracją złożyć w Urzędzie Probierczym do zarejestrowania swój znak firmowy, który ma zawierać pierwsze litery imienia i nazwiska wytwórcy; dozwolone są również znaki firmowe o pełnem nazwisku oraz znaczki specjalne. Bez złożenia znaku firmowego wyroby do cechowania przyjmowane nie będą.

Art. 9. Złotnicy, oraz handlujący wyrobami złotniczemi, obowiązani są prowadzić księgi handlowe przychodu i rozchodu szlachetnych metali, oraz wyrobów ze złota i srebra.

Księgi te otrzymują w Urzędach Probierczych za zwrotem kosztu.

Art. 10. Opłaty probiercze na rzecz Skarbu Państwa za cechowanie złotych i srebrnych przedmiotów tymczasowo są następujące:

Pozycja	Wyszczególnienie	Mk.	fen.
	Od wagi 1-go grama:		
1	Od gotowych wyrobów:		
	a) złotych	1	—
	b) srebrnych	—	5
2	Od metali malarskich w książeczkach (waga z papierem):		
	a) od złota	—	5
	b) od złoto-srebra	—	3
	c) od srebra	—	1
3	Od metali grubolistkowych (waga bez papieru):		
	a) od złota	—	25
	b) od złoto-srebra	—	15
	c) od srebra	—	3
4	Od wyrobów szmuklerskich:		
	a) od złota	—	25
	b) od srebra	—	3

Pozycja	Wyszczególnienie	Mk.	fen.
5	Od zlewków, sztab i t. p. materjałów i półfabrykatów:		
	a) od złota	—	5
	b) od srebra	—	1/2
6	Od zegarków kieszonkowych i kopert od zegarków w stanie gotowym, rozebranym lub nierozebranym.		
	Za 1 sztukę:		
	a) od złotych do 33 1/2 mm. średnicy zegarka	20	—
	b) od złotych większej średnicy	40	—
	c) od srebrnych bez względu na wielkość	5	—
7	Od kopert do zegarków w stanie niegotowym — jak w p. 1.		

Art. 11. Wyroby powinny być przynoszone przez wytwóców do cechowania ze wszystkiemi ich częściami, zmontowane i w takim stanie odrobienia, iżby wybite na nich cechy probiercze, oraz znaki firmowe nie mogły ulec znaczniejszemu uszkodzeniu przy dalszej obróbce. Wyroby, nie odpowiadające niniejszym wymaganiom, do cechowania nie są przyjmowane.

Art. 12. Wolne są od obowiązkowego cechowania, lecz powinny być przepisanej próby, złote i srebrne wyroby wagi niższej od 1 grama w sztuce, lub w parze, jeżeli wyroby są parzyste.

Art. 13. Opłaty probiercze pobierane są zgóry. Waga poniżej grama przy obliczeniu należności przyjmuje się za cały gram.

Art. 14. Od opłat, wskazanych w niniejszem rozporządzeniu, żadnych zniżek się nie czyni.

Art. 15. Dozwolonym jest zwrot opłaty za wyroby, zniszczone z powodu niskiej próby, w formie zaliczki.

Art. 16. Przy obliczaniu należności za cechowanie zlewków, sztab i t. p. materjałów (art. 10, poz. 5), przyjmuje się, jako najniższa waga: a) dla złota 200 gr., b) dla srebra 800 gr.

Art. 17. Za czynności, nie połączone ze stemplowaniem, Urzędy pobierają następujące opłaty:

1) za każdą próbę złota . . . . . , 5 mk.
2) za każdą próbę srebra drogą ogniową . . . . . 2 mk.
3) za każdą próbę srebra drogą mokrą . . . . . 10 mk.
4) za każdą próbę stopu złota i srebra drogą ogniową . . 7 mk.
5) za topienie złota i srebra i różnych prób wagi do 100 gr. 10 mk.
za następne każde 100 gr. . . . . 5 mk.

Art. 18. Przepisy ustaw obowiązujących w b. zaborze rosyjskim, dotyczących probiernictwa, o ile nie są zmienione przez niniejsze rozporządzenie, pozostają nadal w mocy.

Art. 19. Niestosowanie się do niniejszych przepisów będzie karane na mocy obowiązujących ustaw karnych z uzupełnieniem, wyszczególnionem w artykule 20 niniejszego rozporządzenia.

Art. 20. Winni:

a) nieprawidłowego wskazania w deklaracji składu pracowników przedsiębiorstwa lub innych wymaganych w deklaracji danych;
b) niezaopatrzenia się w świadectwo złotnicze;
c) niezłożenia do rejestracji znaku firmowego, lub używania znaku firmowego nie zarejestrowanego;
d) sprzedaży lub przechowywania w sklepie wyrobów złotych lub srebrnych bez znaku firmowego;
e) nieprowadzenia ksiąg złotniczych rejestracyjnych, lub nieprawidłowego ich prowadzenia lub niewpisania do nich jakichkolwiek tranzakcyj, podlegają karze w myśl art. 3 ustawy z dnia 16 lipca, 1920 r.

Art.21. Wykonanie niniejszego rozporządzenia poleca się Głównemu Urzędowi Probierczemu.

Przepisy przechodnie.

Art. 22. Wszelkie znajdujące się u wytwórców lub w handlu wyroby ze złota i srebra z Rosyjskiemi Państwowemi Cechami probierczemi, powinny być złożone w czasie od 1 września do 1 grudnia r. b. w Głównym Urzędzie Probierczym celem wybicia na nich bezpłatnie i bez probowania Cechy Przechodniej, która wyobraża głowę górala wypukłą, na gładkiem tle, w 8-kątnej ramce i służy do odróżnienia wyrobów

dawnych, t. j. wytworzonych lub sprowadzonych z zagranicy do chwili uruchomienia Głównego Urzędu Probierczego.

Uwaga: W razie, jeżeli handlujący lub wytwórca żądałby wybicia na wyrobach zamiast cechy przechodniej cechy stałej z uiszczeniem opłaty probierczej, może zgłosić przed 1 grudnia b. r. w Urzędzie Probierczym wyszczególnienie i wagę posiadanych przedmiotów i wtedy będzie obowiązany złożyć je do ocechowania w terminie od 1 grudnia b. r. do 1 marca 1921 r. zgodnie z artykułem 26.

Art. 23. Po 1 grudnia r. b. wyroby, wymienione w poprzednim artykule, nie mające na sobie cechy przechodniej, podlegają probowaniu i stemplowaniu na ogólnych zasadach z uiszczeniem opłaty probierczej.

Art. 24. Wyroby, które otrzymały cechę przechodnią, są dopuszczalne w obrocie handlowym przez przeciąg dwóch lat, t. j. do 1 grudnia 1922 r.; po tym terminie wytwórcy i handlujący obowiązani są złożyć niesprzedane wyroby w Urzędzie Probierczym do ostemplowania na ogólnych zasadach z uiszczeniem opłat probierczych.

Art. 25. Wyroby, wymienione w artykule 22-gim, znalezione u wytwórców i handlujących po 1 grudnia 1920 r. bez cechy przechodniej, a po 1 grudnia 1922 r. nawet z cechą przechodnią, będą traktowane jako niestemplowane (art. 348 i 353 Kod. Kar.).

Art. 26. W okresie od 1 grudnia 1920 r. do 1 marca 1921 r., wszystkie znajdujące się u wytwórców lub w handlu złote i srebrne wyroby i zegarki nie stemplowane rosyjskiemi państwowemi cechami probierczemi, t. j. te, które zostały wytworzone lub sprowadzone z zagranicy w okresie wojennym od połowy 1915 r. do dnia 1 grudnia 1920 r., winny być złożone w Głównym Urzędzie Probierczym do probowania, stemplowania normalnemi cechami probierczemi polskiemi, oraz do uiszczenia pełnych opłat probierczych, przyczem: a) wyroby o zawartości szlachetnego metalu w granicach prób przepisanych będą ostemplowane normalnie podług przepisów cechowania, b) wyroby złote próby 550 do 583, oraz srebrne próby 750 do 800 otrzymają cechę »ręka ześć szabli« i będą dopuszczone w obrocie handlowym w ciągu roku, t. j. do 1 marca 1922 r., poczem, o ile nie zostaną wycofane z obiegu, będą traktowane, jako niskopróbne (art. 349

i 353 Kod. Kar.), c) wyroby złote próby niższej od 550 i srebrne próby niższej od 750 będą traktowane jako niskopróbne. Wyroby, nie mające na sobie zarejestrowanego znaku firmowego, otrzymają zamiast niego cechę przechodnią.

Art. 27. Po 1 grudnia 1920 r. do probowania, stemplowania i uiszczania pełnych opłat probierczych będą przyjmowane oprócz wyrobów okresu wojennego, wskazanych w art. 26, także wyroby bieżące, które będą miały wyraźnie wybity znak firmowy, zarejestrowany w Głównym Urzędzie Probierczym.

Art. 28. Z dniem 1 marca 1921 r. cechy przechodnie wycofują się z użycia.

Warszawa, dn. 9 sierpnia 1920 roku.

Minister Przemysłu i Handlu: w z. *Henryk Strasburger*, Minister Skarbu: *W. Grabski.*

Ad X. Ministerstwo Kolei Żel.

21. Statut Rady Ministerjalnej Ministerstwa Kolei Żelaznych (ogłoszony w Dz. Urz. M. Kol. Żel. Nr. 2, poz. 16 z roku 1919).

§ 1. Do rozważania ważniejszych spraw z dziedziny eksploatacji i budowy kolei tworzy się przy Ministerstwie Kolei Żelaznych Rada Ministerjalna.

§ 2. Członkami Rady z urzędu są Szefowie Sekcji i urzędnicy, powołani przez Ministra.

§ 3. Przewodniczy Radzie Minister, a w zastępstwie jeden z członków Rady przez niego mianowany.

§ 4. Z prawami członków uczestniczą w Radzie Naczelnicy Wydziałów i Prezesi Dyrekcyj Kolejowych według kompetencji. Z tych samych praw korzysta każdorazowy referent, oraz zaproszeni przedstawiciele innych Ministerstw i instytucyj społecznych.

§ 5. Rada działa na mocy niniejszego regulaminu i instrukcji opracowanej przez nią i zatwierdzonej przez Ministra.

§ 6. Rada jest ciałem doradczym, prowadzi protokóły swych posiedzeń i przedstawia je do zatwierdzenia Ministra.

§ 7. Rada wyłania z pośród siebie komisje, w zakresie poszczególnych działów kolejnictwa. Przewodniczą komisjom Szefowie odpowiednich Sekcyj.

§ 8. Sposób prowadzenia obrad, oraz podział spraw na pod-

legające kompetencji plenum Rady, lub też Komisyj, udziela instrukcja (§ 5).

§ 9. Posiedzenia Rady odbywają się stale raz na miesiąc, a w razie potrzeby na każdorazowe wezwanie Przewodniczącego.

§ 10. Komisje składają Przewodniczącemu Rady miesięczne sprawozdania ze swej działalności.

§ 11. Protokóły Rady i Komisyj przechowuje sekretarz Rady.

§ 12. Przewodniczący wzywa na posiedzenia w razie potrzeby rzeczoznawców i może poruczać im opracowanie poszczególnych spraw.

§ 13. Uchwały zarówno Rady, jak i jej Komisyj, zapadają większością głosów; w razie równego podziału przeważa głos przewodniczącego.

§ 14. Każdy z członków Rady, z pozostających w mniejszości, ma prawo zgłosić do protokółu zdanie odmienne.

§ 15. Kancelarję Rady prowadzi sekretarz, pozostający w rozporządzeniu zastępcy przewodniczącego — pomocy udziela Sekcja Administracyjna.

§ 16. Niniejszy regulamin obowiązuje w przeciągu sześciu miesięcy, poczem powinien być przejrzany i w razie potrzeby zmian przedstawiony do ponownego zatwierdzenia P. Ministra.

19 lutego 1919 r. Nr. 2887.

Niniejszy tymczasowy regulamin Rady Ministerjalnej zatwierdzam.

J. Eberhardt, m. p.

22. Tymczasowa instrukcja Rady Ministerjalnej Ministra Kolei Żelaznych (ogłoszona w Dz. Urz. Min. Kolei Żel. Nr. 3, poz. 40 z roku 1919).

Zatwierdzona przez p. Ministra d. 27 marca 1919 r. na wniosek Rady Ministerjalnej z d. 18 marca 1919 r. Nr. 5 (uzupełnienie 5 Regulaminu Rady Ministerjalnej, ogłoszonego w Nr. 2 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Kolei Żelaznych punkt 16, str. 24).

I. Zadaniem Rady jest rozważanie:

1) projektów prawodawczych i zasadniczych przepisów, tyczących się eksploatacji i budowy kolei żelaznych;

2) budżetu kolei Państwowych przed przesłaniem go do Ministerstwa Skarbu;

3) sprawozdania finansowego Ministerstwa Kolei Żelaznych;

4) spraw konwencyjnych, o ile nie wchodzą w zakres kompetencji Komitetu taryfowego;

5) wszystkich projektów technicznych, handlowych, finansowych, które według Statutów Sejmu i Rady Ministrów powinny być przedstawione do zatwierdzenia tych instytucyj;

6) warunków technicznych studjów i projektowania nowych kolei żelaznych;

7) warunków urzeczywistnienia i kierunków nowych linij kolei żelaznych, uwzględniając stronę handlową i finansową tych przedsięwzięć, a dla przedsięwzięć prywatnych i rozpatrzenie koncesji na te budowy;

8) normalnych projektów rozmaitych budowli dla zastosowania na nowo budujących się kolejach żelaznych;

9) projektów stacyj końcowych i węzłowych;

10) projektów mostów kamiennych i żelbetowych przy przelotach 30 mtr. i więcej, a żelaznych 90 i więcej metrów, przęseł rozwodzonych przelotu 30 metrów i więcej;

11) normalnych projektów taboru kolejowego;

12) normalnych projektów szyn, złącz i zwrotnic;

13) projektów warsztatów i ich urządzeń;

14) projektów i kosztorysów na budowle z nowych, zwykle nie stosowanych materjałów, oraz elektryfikacji dróg kolejowych;

15) projektów i warunków technicznych linij wysokiego napięcia dla przesłania elektrycznej energji, jeżeli te linje przechodzą po ziemi wywłaszczonej przez koleje;

16) projektów, warunków technicznych i kosztorysów na budowę torów i budynków dla tramwai elektrycznych;

17) również dla urządzeń elektrycznych tramwajowych;

18) projektów i kosztorysów mostów i wszelkich oddzielnych budynków, jeżeli koszt budynku lub mostu równa się sumie miljona marek;

19) wszystkich spraw, które Minister Kolei Żelaznych uzna za konieczne wnieść na zaopinjowanie Rady;

20) spraw wnoszonych przez inne Ministerstwa, za zgodą Ministra Kolei Żelaznych.

II. Sprawy wyżej wymienione wnoszone są przez Szefów Sekcji na plenum Rady, o ile nie były już przez Komisję Rady rozstrzygnięte i zatwierdzone.

III. Zastępca Przewodniczącego ma ogólny nadzór nad załatwianiem spraw.

IV. Z każdego posiedzenia spisuje się protokół, który podpisują wszyscy uczestnicy, mający prawo głosu decydującego.

V. Posiedzenie jest prawomocnem, o ile w niem uczestniczy nie mniej, niż 4 członków, z prawem głosu decydującego.

VI. Uchwały Rady zatwierdzone przez Ministra, przesyła Zastępca Przewodniczącego Szefom Sekcji do wiadomości, ewentualnie do wykonania.

VII. Sprawy wymienione w § I. p. p. 6, 8, 9, 10, 12, 16 i 18 wnoszą się bezpośrednio do Komisji do spraw budowy i odbudowy, sprawy wymienione w p. p. 11, 13, 15 i 17 do Komisji do spraw mechanicznych i elektrycznych. Sprawy wymienione w p. 14 do połączonych Komisyj do spraw budowy i odbudowy i mechaniczno-elektrycznych.

VIII. Obecna instrukcja jest dopełnieniem Regulaminu Rady Ministerjalnej. Regulamin Komisji budowy i odbudowy, zatwierdzony 7 stycznia, niniejszem się znosi.

23. Dekret z 8 II. 1919, poz. 210, nr. 15 d. pr., o ustawie tymczasowej Kasy Przezorności Pracowników Kolei Państwowych Polskich w b. zaborze rosyjskim.

I. Uczestnicy Kasy.

Art. 1. Kasa Przezorności pracowników kolei państwowych polskich w b. zaborze rosyjskim jest instytucją tymczasową, mającą na celu:

a) wydawanie zapomóg byłym pracownikom kolejowym, oraz ich rodzinom do czasu wydania ogólnego prawa o zabezpieczeniu bytu pozasłużbowego pracowników państwowych i innych, a także ich rodzin, i

b) przejmowanie sum emerytalnych kolejowych od rządu rosyjskiego i likwidację Kas Emerytalnych i Przezorności, jakie działały na terenie b. zaboru rosyjskiego.

Art. 2. Do uczestnictwa w Kasie zaliczani są przymusowo

wszyscy stali pracownicy kolejowi obojga płci. Za stałych pracowników nieetatowych uważani są ci, którzy pracują na drodze żelaznej bez przerwy przynajmniej rok jeden.

Uwaga: Do uczestnictwa w Kasie mogą być zaliczani na zasadzie specjalnych zgłoszeń i pracownicy Ministerstwa Komunikacji.

II. Fundusze Kasy.

Art. 3. Fundusze Kasy stanowią:

a) 6%-we składki uczestników, potrącane z płacy (pensje, dodatek drożyźniany, milowe, płaca dzienna i akordowa) uczestników co miesiąc i zaliczane na rachunek osobisty, jako t. zw. fundusz A;

b) dopłaty Zarządu Kolejowego w wysokości składek uczestników wyżej w punkcie a) wskazanych, zaliczane na rachunek osobisty uczestnika, jako t. zw. fundusz B;

c) dobrowolne ponad 6% zarobku składki uczestników, zaliczane do funduszu A;

d) procenty od kapitałów Kasy;

e) wpływy z kar pobranych od pracowników;

f) wpływy z opłat za dzierżawę bufetów na stacjach kolejowych, kjosków, sklepów, ogłoszeń i reklam, oraz z dzierżawy prawa sprzedaży gazet i książek;

g) wpływy ze sprzedaży towarów nieodebranych po potrąceniu należności przypadających Zarządowi kolei;

h) wpływy ze sprzedaży resztek zboża zmiecionego na stacjach, platformach przeładunkowych i elewatorach;

i) wpływy z nieodebranej w ciągu ustanowionego przez prawo terminu płacy, należnej pracownikom kolejowym, oraz nieodebranych sum emerytalnych;

k) wpływy z darów i legatów na rzecz Kasy;

l) różne wpływy przypadkowe nieprzewidziane wyżej.

Art. 4. Kasa Przezorności przejmie od Skarbu rosyjskiego sumy emerytalne pracowników kolejowych b. zaboru rosyjskiego w celu ostatecznej likwidacji Kas Emerytalnych i Przezorności, które działały w tym zaborze.

Warunki likwidacji tych Kas będą szczegółowo opracowane w przyszłości z tem zastrzeżeniem, iż sumy rachunków osobistych

uczestników, znajdujących się w czynnej służbie kolei polskich, zostaną przelane do niniejszej Kasy na zabezpieczenie praw emerytalnych uczestników.

Art. 5. Wartość mieszkania, otrzymanego w naturze przez pracownika przyjmuje się za $^1/_4$ płacy, pobieranej przez niego w gotowiźnie i w tym stosunku zwiększają się 6%we składki uczestników.

Art. 6. Wolne od potrąceń są djety za wyjazdy służbowe, stałe rozjazdowe, gratyfikacje, oraz wszelkie niestałe dodatkowe wynagrodzenie pracownika.

Art. 7. Jeżeli płaca roczna uczestnika przewyższa 12.000 marek, wówczas 6%-we wnioski, potrącane są tylko od sumy 12.000 marek.

Art. 8. Sumy wpływów, wskazanych w art. 3 poza składkami uczestników i dopłatami Zarządów Kolei, zaliczane są do funduszu zapomogowego C, przeznaczonego na wypłaty zapomóg jednorazowych lub perjodycznych dla inwalidów, wdów i sierot.

Art. 9. Fundusze otrzymane ze Skarbu rosyjskiego z tytułu likwidacji Kas Emerytalnych i Przezorności, które działały na terenie b. zaboru rosyjskiego, będą rozdzielone stosownie do warunków likwidacji tychże Kas.

Art. 10. Fundusze Kasy poza gotowizną niezbędną na wypłaty bieżące lokowane są w papierach procentowych państwowych lub przez państwo gwarantowanych, oraz w listach zastawnych i obligacjach Towarzystw Kredytowych Miejskich i Ziemskich i innych walorach, uznanych za korzystne przez Zarząd Kasy.

III. Prawa uczestników i ich rodzin.

Art. 11. Każdy uczestnik Kasy ma swój rachunek osobisty, w którym zapisuje się zarówno składki własne uczestnika (fundusz A), jakoteż i dopłaty Zarządu (fundusz B). Corocznie po skończonym roku sumy rachunków osobistych oprocentowują się w stosunku 4% rocznie. Procent nalicza się tylko na sumy, jakie znajdują się na rachunku w dniu 1 stycznia danego roku. Do rachunków uczestników, uwolnionych w ciągu roku dolicza się procent tylko za całkowite kwartały, a więc dla uwolnionych w drugim kwartale 1%, w trzecim 2%, w czwartym 3%.

Art. 12. Uczestnik otrzymuje po opuszczeniu służby fundusz A

całkowicie niezależnie od czasu trwania służby, zaś z funduszu B po pięciu latach uczestnictwa 30%, a po sześciu latach — 37% i t. d., po 15 latach — 100%. Ułamki lat przy tych obliczeniach nie biorą się w rachubę.

Uwaga: Jeżeli uczestnik nie odebrał z dawnej Kasy Przezorności rozrachunku, lata poprzedniego uczestnictwa będą mu policzone przy wydawaniu dopłat według niniejszego artykułu.

Art. 13. Uczestnik uwolniony ze służby nie na własne żądanie i bez przewinienia, otrzymuje fundusz B całkowicie, niezależnie od lat uczestnictwa.

Art. 14. Uczestnik uwolniony z powodu niezdolności do pracy otrzymuje oprócz funduszu A i B:

a) jeżeli uczestniczył w Kasie mniej, niż lat 10, jednorazową zapomogę w wysokości miesięcznej płacy (średniej z roku ostatniego służby) za każdy rok służby, i

b) jeżeli uczestniczył w Kasie przynajmniej lat 10, stałą zapomogę roczną w wysokości 20% płacy, średniej z ostatniego roku służby z dodatkiem 4% tejże płacy na każde dziecko w wieku poniżej lat 18, lecz nie więcej nad 20% na wszystkie dzieci. Wsparcia powyższe wypłacane są miesięcznie zgóry.

Uwaga: Niezdolność do pracy uczestnika istnieje wówczas, jeżeli on nie jest w stanie zarobić pracą, odpowiadającą jego siłom i zdolnościom, a daną mu przy uwzględnieniu jego wykształcenia i zawodu, jednej trzeciej części tego zarobku, który otrzymują osoby zdrowe na ciele i duchu z takimże wykształceniem w tym samym zakresie pracy.

Art. 15. Wdowa i sieroty po uczestniku otrzymują niezależnie od funduszów A i B z rachunku osobistego jednorazowe wsparcie z funduszu zapomogowego w wysokości połowy sum rachunku osobistego dla wdowy i tyleż dla sierot.

Art. 16. Sieroty po uczestniku, który należał do Kasy mniej, niż lat 10, otrzymują dodatkową zapomogę w wysokości miesięcznej płacy uczestnika (średniej z ostatniego roku służby), pomnożnej przez liczbę lat służby tegoż; przyczem pół roku i więcej liczy się za rok.

Art. 17. Sieroty po uczestniku, który należał do Kasy 10 lat lub więcej, otrzymują dodatkowo stałą zapomogę roczną w wyso-

kości 6% rocznej płacy uczestnika (średniej z ostatniego roku służby) na każde dziecko, przy maksimum 30% na wszystkie dzieci, a dla sierot, których matka nie żyje, w wysokości 8% rocznej płacy ojca, przy maksimum 40% na wszystkie dzieci.

Zapomogi te wypłacane są kwartalnie zgóry do skończenia 18 lat wieku, lub wyjścia zamąż sieroty.

Sieroty wyżej lat 18 nie mają prawa do zapomóg; wszakże zapomogi stałe już przyznane mogą być przedłużone do zakończenia 21 lat, o ile sierota pobiera nauki w średnim lub wyższym zakładzie naukowym.

Art. 18. Zapomogi dla wdów i sierot, przewidziane w art. 15, 16 i 17, wydają się także w razie śmierci uczestnika, która nastąpiła nie później, jak w rok po opuszczeniu służby, o ile uczestnik sam nie otrzymał rozrachunku z Kasy.

Art. 19. W razie śmierci uczestnika kawalera lub wdowca, niemającego dzieci w wieku do lat 18, fundusz A wydaje się osobom, wskazanym przez uczestnika w deklaracji złożonej w Kasie za życia, a w braku tejże spadkobiercom; zaś fundusz B wydaje się pozostającym na utrzymaniu zmarłego wstępnym, rodzeństwu lub osobom wskazanym w deklaracji, a w braku ich fundusz B przelewa się do funduszu zapomogowego.

IV. Przepisy ogólne.

Art. 20. Sumy nieodebrane z Kasy w ciągu lat 10 po wystąpieniu uczestnika ze służby przechodzą na własność Kasy i przelewają się do funduszu zapomogowego.

Art. 21. Sumy wypłacane z Kasy uczestnikom, oraz ich rodzinom, wolne są od aresztów sądowych, jak również od wszelkich potrąceń na rzecz Dyrekcji drogi żelaznej z wyjątkiem wypadku przewidzianego w art. 22.

Art. 22. Jeżeli uczestnik Kasy został uwolniony za nadużycia służbowe, naraził Dyrekcję Kolei na straty materjalne, na skutek czego pociągnięty został do odpowiedzialności sądowej, wówczas wypłata z Kas wstrzymaną zostaje, aż do wyroku sądowego. Przyznane sądownie straty potrąca się z rachunku osobistego uczestnika.

Wszakże artykuł niniejszy nie stosuje się w razie wypłat rodzinie zmarłego.

Art. 23. Naliczanie procentów na rachunki osobiste ustaje z dniem wystąpienia z Kasy, z uwzględnieniem art. 11.

Art. 24. Stopień niezdolności do pracy ustanawia komisja przy komitetach Kasy, w skład której wchodzi conajmniej dwóch lekarzy, członek komitetu Kasy, kierownik biura Kasy lub jego zastępca, przedstawiciel wydziału, do którego należał uczestnik i przedstawiciel Związku Zawodowego Kolejowego. Uczestnikowi służy prawo do wezwania na swój koszt lekarza według swego uznania. Komisja decyduje większością głosów.

V. Zarząd Kasy.

Art. 25. Zarząd Kasy stanowią Komitet Centralny przy Ministerstwie Komunikacji i Komitety Miejscowe przy poszczególnych Dyrekcjach kolei. Organami wykonawczemi są Biura tychże Komitetów.

Art. 26. Komitet Centralny Kasy Przezorności składa się z Prezesa, mianowanego przez Ministra Komunikacji i 6 członków i tyluż zastępców, z których połowę mianuje Minister Komunikacji, zaś drugą połowę Związek Zawodowy Kolejowy, w tej liczbie dwóch członków miejscowych Komitetów, znajdujących się w Warszawie. Jeden z członków mianowanych przez Ministra Komunikacji jest Dyrektorem Biura Kasy, jeden zaś Radcą Prawnym.

Art. 27. Komitety Miejscowe przy Dyrekcjach kolei składają się z Prezesa Dyrekcji, jako przewodniczącego, oraz 8 członków i tyluż zastępców, z których połowę mianuje Prezes Dyrekcji, zaś drugą połowę — Związek Zawodowy Kolejowy.

Art. 28. Kierownika Biura Komitetu Miejscowego Kasy mianuje Minister Komunikacji na przedstawienie Prezesa Dyrekcji. Pracowników Biura Kasy mianuje Prezes Dyrekcji na przedstawienie Kierownika Biura.

Art. 29. Pracownicy Biur Komitetów Miejscowych korzystają ze wszystkich praw i przywilejów, przysługujących pracownikom Dyrekcji Kolei.

Art. 30. Wydatki na uposażenie pracowników Biur i na utrzymanie Biura pokrywają się z funduszów przewidzianych w budżecie rocznym dróg żelaznych.

Art. 31. Posiedzenia Komitetów Kasy odbywają się przynajmniej raz na miesiąc. Dla prawomocności uchwał Komitetów wymagalną jest obecność na posiedzeniu nie mniej jak trzech osób.

Art. 32. Sprawy w Komitetach Kas decydują się większością głosów, w razie równości głosów przeważa głos przewodniczącego.

Art. 33. Do kompetencji Centralnego Komitetu Kasy należy:

1) lokata funduszów Kasy;
2) nadzór nad działalnością Miejscowych Komitetów Kasy i perjodyczna kontrola Biur tych Komitetów;
3) rozpatrzenie protokółów posiedzeń Miejscowych Komitetów i zmiana uchwał tychże Komitetów w razie sprzeczności z ustawą;
4) rozpatrzenie skarg na działalność Miejscowych Komitetów i ostateczna decyzja w sprawach Kasy;
5) ułożenie rocznego sprawozdania Kasy, które zatwierdza Minister Komunikacji;
6) opracowanie i wydawanie instrukcji i przepisów dla Kasy.

Art. 34. Do kompetencji Miejscowych Komitetów Kasy należy:

1) prowadzenie rachunków osobistych uczestników;
2) przyznawanie zapomóg byłym uczestnikom, oraz ich rodzinom;
3) poddawanie oględzinom lekarskim byłych uczestników, ubiegających się o przyznanie zapomóg z powodu niezdolności do pracy;
4) nadzór nad prawidłowym we właściwym czasie wpływem sum, należnych Kasie i przekazywanie tych sum Komitetowi Centralnemu;
5) układanie rocznych sprawozdań o działalności Komitetów i komunikowanie tych sprawozdań Komitetowi Centralnemu;
6) wykonanie poleceń Komitetu Centralnego w sprawach Kasy.

U w a g a: Niesporne wypłaty uskutecznia Biuro Kasy, nie czekając decyzji Komitetu.

Art. 35. Księgi Kasy zamykają się co rok 31 grudnia.

Art. 36. Sprawozdanie Kasy winno zawierać:

1) bilans Kasy w dniu 31 grudnia;
2) szczegółowe objaśnienia wszystkich rachunków bilansu;

3) wykaz papierów procentowych, należących do Kasy i
4) dane o liczbie uczestników Kasy.

Dan w Warszawie dnia 8 lutego 1919 r.

Naczelnik Państwa: *J. Piłsudski*, Prezydent Ministrów: *I. J. Paderewski*, Kierownik Ministerstwa Komunikacji: *J. Eberhardt.*

24. Ustawa z dnia 29 kwietnia 1919 r., poz. 285, nr. 39 d. u., w sprawie zmian w dekrecie Naczelnika Państwa z dn. 8 lutego 1919 r. (Dz. Pr. Nr. 15, poz. 210) o Tymczasowej Kasie Przezorności Pracowników Kolei Państwowych Polskich w b. zaborze rosyjskim.

§ 1. Dekret Naczelnika Państwa z dnia 8 lutego 1919 r. (Dz. Pr. Nr. 15, poz. 210) w sprawie Tymczasowej Kasy Przezorności Pracowników Kolei Państwowych Polskich w b. zaborze rosyjskim w art. 1—25 i 28—36 — zatwierdza się.

§ 2. Art. 26 dekretu otrzymuje brzmienie następujące: Komitet Centralny Kasy Przezorności składa się z prezesa, mianowanego przez Ministra Komunikacji i 6-ciu członków i tyluż zastępców, z których trzech członków mianuje Minister Komunikacji, a trzech członków wybierają pracownicy kolejowi na podstawie powszechnego, równego, tajnego i proporcjonalnego prawa wyborczego. Jeden z członków, mianowanych przez Ministra Komunikacji, jest dyrektorem biura Kasy.

§ 3. Art. 27 otrzymuje brzmienie następujące: Komitety miejscowe przy Dyrekcjach kolei składają się z prezesa Dyrekcji, jako przewodniczącego, oraz 8 członków i tyluż zastępców, z których czterech mianuje prezes Dyrekcji, a czterech wybierają pracownicy kolejowi na podstawie prawa wyborczego, określonego w § 2.

§ 4. Wykonanie niniejszej ustawy poleca się Ministrowi Kolei Żelaznych.

Marszałek: *Trąmpczyński*, Prezydent Ministrów: w z. *S. Wojciechowski*, Minister Kolei Żelaznych: *Eberhardt.*

Ad XI. Ministerstwo Poczt i Telegrafów.

25. Ustawa z dnia 27 maja 1919 r., poz. 310. nr. 44. d. p., o państwowej wyłączności poczty, telegrafu i telefonu.

Art. 1. Eksploatacja poczty, telegrafu i telefonu stanowi wyłączność państwową, a wszystkie urządzenia poczty, telegrafu i telefonu należą do państwa i pozostają pod zarządem Ministerstwa Poczt i Telegrafów.

Nikt poza Ministerstwem Poczt i Telegrafów nie ma prawa na zaprowadzenie urządzeń pocztowych, telegraficznych i telefonicznych.

Art. 2. A) Prawo wyłączności państwowej co do poczty obejmuje w szczególności: przyjmowanie, przesyłanie i doręczanie: a) listów i kart pocztowych, b) wszelkiego rodzaju czasopism i druków, wydawanych przynajmniej dwa razy do roku, c) banknotów i walorów wogóle, oraz rzeczy wartościowych, wysyłanych w formie listów, d) paczek do wagi 5 kg.

B) Prawo wyłączności państwowej co do telegrafu i telefonu obejmuje budowę, utrzymanie i eksploatację wszelkich urządzeń elektrycznych, służących do przesyłania wiadomości na odległość.

Zastrzeżenia te dotyczą także wszelkich przesyłek, pochodzących z zagranicy.

Pod jakiemi szczegółowemi warunkami odbywać się będzie budowa, utrzymywanie i eksploatacja urządzeń telegraficznych i telefonicznych dla celów państwowych i prywatnych przedsiębiorstw dróg żelaznych i wodnych, określi wzajemna umowa, względnie koncesja państwowa.

Art. 3. Wyłączności państwowej nie podlegają: a) listy i czasopisma, pieniądze i walory, oraz paczki wysyłane przygodnie bez opłaty lub za opłatą przez umyślnego posłańca, o ile w tych wypadkach ani nadawca, ani przenoszący nie trudni się zawodowo zbieraniem, przenoszeniem lub doręczaniem listów, czasopism i paczek, b) czasopisma po roku od czasu ich ukazania się, c) reklamowane druki i katalogi dołączone i odnoszące się do wysyłanych towarów.

Art. 4. W obrębie tej samej miejscowości dozwolone jest wysyłanie listów i paczek, oraz pieniędzy i walorów przez posłańców prywatnych nawet zawodowych, nie wolno jednak bez osobnego

zezwolenia Ministerstwa Poczt i Telegrafów otwierać zakładów dla rozsyłki listów i paczek.

Rozsyłka czasopisma w obrębie tej samej miejscowości nie podlega żadnemu zastrzeżeniu na rzecz państwa.

Art. 5. Wolno budować i utrzymywać urządzenia telefoniczne:

a) właścicielom gruntów w obrębie granic jednego gruntu lub między gruntami od siebie oddzielonemi i należącemi do tego samego właściciela lub połączonemi w jednym zarządzie gospodarczym, o ile odległość ich od siebie nie przenosi 25 kilometrów w linji powietrznej i o ile przewody nie przechodzą przez drogę publiczną.

O zamierzonej budowie takich urządzeń winien właściciel gruntu donieść właściwej Dyrekcji Poczt i Telegrafów, dołączając plan gruntu i budowy linji;

b) właścicielom domów i zakładów przemysłowych w obrębie realności dla wewnętrznego użytku;

c) okrętom dla porozumiewania się wewnątrz statku.

Poza temi wyjątkami tylko Ministerstwo Poczt i Telegrafów może udzielić pozwolenia na budowę urządzeń i prowadzenie przedsiębiorstw telefonicznych osobom fizycznym lub prawnym pod warunkami w koncesji określonemi.

Niepaństwowe urządzenia telefoniczne pozostają pod kontrolą pocztowej władzy administracyjnej co do tego, czy warunki zezwolenia, względnie zakres uprawnienia jest zachowany i czy urządzenia telefoniczne nie zagrażają bezpieczeństwu publicznemu.

Art. 6. Urządzenie telegrafu iskrowego na statkach polskich dla żeglugi morskiej i rzecznej wymaga zezwolenia Ministerstwa Poczt i Telegrafów.

Co do stacyj iskrowych na obcych okrętach w obrębie państwa polskiego obowiązują przepisy międzynarodowe.

Art. 7. Przekroczenie postanowień o państwowej wyłączności pocztowej karane będzie grzywnami w wysokości czterokrotnej aż do dwunastokrotnej przypadających opłat pocztowych. Przytrzymywane przesyłki pocztowe będą przechowywane aż do ukończenia sprawy karnej.

Bezprawne zakładanie urządzeń pocztowych karane jest

grzywną od jednego tysiąca marek do 10.000 marek, a same urządzenia przechodzą na własność państwa.

Kto wbrew postanowieniom tej ustawy buduje lub utrzymuje urządzenia telegraficzne lub telefoniczne, podlega karze pieniężnej do 10.000 marek, albo karze więzienia do 6 miesięcy, a same urządzenia przechodzą na własność państwa. Umyślne sprzeciwianie się kontroli państwowej, przewidzianej w art. 5, karane będzie grzywną do 500 marek.

Karanie należy do władz sądowych.

Rozmyślne uszkodzenia państwowych urządzeń telegraficznych i telefonicznych podlegają karom według przepisów prawa, zaś w wypadkach nierozmyślnego uszkodzenia — winni płacą odszkodowanie.

Art. 8. Przy prowadzeniu sieci telegraficznej i telefonicznej przysługuje państwu i jego organom prawo umieszczania bez odszkodowania przedmiotów technicznych na publicznych drogach, placach, mostach, wodach i ich brzegach, oraz na przestrzeniach kolejowych, tudzież umieszczanie przedmiotów technicznych za odszkodowaniem na prywatnych gruntach pod i ponad niemi i używania dla tych celów nieruchomości prywatnych.

W razie niedojścia do skutku dobrowolnej umowy z prywatnymi właścicielami nieruchomości, przysługuje państwu prawo przymusu w drodze administracyjnej.

Sprawy sporne co do wysokości odszkodowania rozstrzyga właściwy sąd na żądanie właściciela nieruchomości.

Art. 9. Przy wykonywaniu czynności służbowych wszystkie organa instytucji pocztowej, telegraficznej i telefonicznej znajdują się jako organa państwowe pod szczególną ochroną prawa.

Pracownicy poczt, telegrafów i telefonów obowiązani są do zachowania bezwzględnej tajemnicy tak co do treści przesyłek jak i co do osoby nadawcy i adresata. Naruszenie tajemnicy karane będzie w drodze administracyjno-pocztowej, niezależnie od odpowiedzialności karno-sądowej.

Wyjątki od obowiązku zachowania tajemnicy listowej i telegraficznej są dopuszczalne tylko na mocy obowiązujących ustaw państwowych.

Art. 10. Ministerstwo Poczt i Telegrafów będzie oznaczało opłaty i będzie określało warunki, pod jakiemi ma się odbywać

przyjmowanie, przesyłanie i doręczanie przesyłek, objętych art. 2, oraz będzie określało warunki koncesji na prywatne telefony stosownie do art. 5.

Art. 11. Znaczki pocztowe (marki), oraz wszelkie płatne druki pocztowe, telegraficzne i telefoniczne, których pod karą nie wolno sprzedawać po cenie wyższej od nominalnej, znajdują się pod szczególną ochroną prawa, a wszelkie ich naśladownictwo będzie karane przez władze sądowe z taką samą surowością jak podrabianie pieniędzy. Pokwitowania (recepisy) pocztowe i telegraficzne tak podawcze jakoteż oddawcze posiadają wobec sądu, władz cywilnych i wojskowych pełną moc dowodową co do szczegółów w nich zawartych. Podrabianie i fałszowanie pocztowych i telegraficznych pokwitowań (recepisów) nadawczych, oraz legitymacyj pocztowych, podlega karze na równi z podrabianiem i fałszowaniem dokumentów publicznych.

Art. 12.

1) Wszelkie służbowe przesyłki pocztowe, telegramy i rozmowy telefoniczne władz, urzędów i organów pocztowych, telegraficznych i telefonicznych — są wolne od opłat.

2) Od opłat pocztowych są wolne:

a) przesyłki do i od jeńców wojennych i osób internowanych w granicach, określonych umowami międzynarodowemi;

b) przesyłki poczty polowej w granicach, określonych specjalnemi przepisami dla poczt polowych;

c) korespondencje Pocztowej Kasy Oszczędności i korespondencje osób prywatnych z Pocztową Kasą Oszczędności w sprawach tejże Kasy. Pozatem nikt nie ma prawa korzystania z bezpłatnego przewozu i doręczania przedmiotów, oznaczonych w art. 2.

Art. 13. Przesyłek, powierzonych instytucji pocztowej, nie wolno zająć sądownie ani w jakikolwiek inny sposób prawnie, ani obciążyć zastawem, dopóki nie będą oddane adresatowi lub zwrócone nadawcy. Warunki, pod któremi dopuszczalne jest zatrzymanie, przeglądanie i zajęcie (sekwestracja) korespondencji pocztowej, telegraficznej, wysyłanej w imieniu lub nadesłanej na imię osoby, przeciwko której wszczęte zostało postępowanie karne, określa ustawa o postępowaniu karnem.

Art. 14. Wszelkie lokale, budynki i rzeczy, będące w używa-

niu poczty, telegrafu i telefonu, są wolne od kwaterunków, względnie rekwizycji.

Art. 15. Zaprzęgi pocztowe są wolne od drogowego i mostowego myta.

Zaprzęgom pocztowym wolno bezpłatnie używać prywatnych dróg, mostów i promów.

Zaprzęgom pocztowym mają na dany sygnał ustępować na drogach wszelkie inne pojazdy.

Zaprzęgom pocztowym w nagłych wypadkach powodzi, zasp śnieżnych i t. p. wolno przejechać przez grunta orne i łąki bez ujmy dla prawa do żądania należnego odszkodowania prawnego.

Art. 16. Wszelkie państwowe i samorządne władze, urzędy, biura i instytucje, tak wojskowe jak cywilne, mają obowiązek ochrony dobra pocztowego, telegraficznego i telefonicznego i udzielania pomocy w ruchu pocztowym, telegraficznym i telefonicznym i w wykonaniu czynności urzędowych na żądanie władz, urzędów i organów pocztowych i telegraficznych.

Art. 17. Zarządy dróg żelaznych państwowych i prywatnych są obowiązane na stacjach kolejowych bezpłatnie dostarczać na żądanie władzy pocztowej lokali wraz z przynależytościami (strychy, komory, piwnice, westibule, ustępy i t. p.) na umieszczenie urzędów i biur pocztowych, telegraficznych i telefonicznych, magazynów i placów, jakoteż lokali na skład materjałów telegraficznych i telefonicznych, a w razie koniecznej potrzeby także mieszkań dla zajętego tam personalu pocztowego.

O ilości, rozmiarach i przeznaczeniu, jakoteż o potrzebie lokali, decydują wyłącznie władze pocztowe.

Następnie mają zarządy dróg żelaznych państwowych i prywatnych dostarczać bezpłatnie oświetlonych i ogrzanych kolejowych wagonów pocztowych, według wzorów podanych przez władze pocztowe.

Na każde żądanie urzędów i biur pocztowych mają zarządy stacyjne dróg żelaznych dostarczać bezpłatnie w dniu żądania oświetlonych pakunkowych wozów do przewozu przesyłek pocztowych.

Art. 18. Zarządy dróg żelaznych państwowych i prywatnych są obowiązane urządzać na stacjach dogodny dostęp z peronów na wszystkie tory, na których zatrzymują się pociągi, przewożące

wozy pocztowe, celem przewożenia lub przenoszenia przesyłek pocztowych.

Organom pocztowym przysługuje prawo wolnego przystępu na perony i tory kolejowe.

Plany nowych i przebudowy już istniejących stacyj i torów kolejowych mają być układane w porozumieniu z władzami pocztowemi w zakresie potrzeb pocztowych i telegraficznych.

Art. 19. Władzom pocztowym przysługuje prawo przewozu przesyłek pocztowych przez własne organa wszystkiemi pociągami, objętemi rozkładem jazdy.

Zarządy dróg żelaznych państwowych i prywatnych są obowiązane na żądanie władz pocztowych i zarządu poczt ruchomych dostarczać i każdym pociągiem przewozić wozy (wagony) pocztowe. Przepis ten nie tyczy się pociągów zbytkownych (luksusowych).

Art. 20. Kolejowe rozkłady jazdy mają być układane w porozumieniu z władzami pocztowemi, przyczem należy, wyznaczając czas postojów, uwzględniać czynności organów pocztowych. Przepisy w art. 19 do 22 mają zastosowanie także do kolei elektrycznych.

Art. 21. Zarządy przedsiębiorstw żeglugi na drogach wodnych państwowych i prywatnych są obowiązane bezpłatnie dostarczać na żądanie władz pocztowych w obrębie budowli portowych i na przedmiotach, służących do przewozu osób drogą wodną — lokali oświetlonych i ogrzanych wraz z przynależytościami (westibule, strychy, komory, piwnice, ustępy i t. p.) na umieszczenie urządzeń pocztowych, telegraficznych i telefonicznych.

O ilości, rozmiarach i przeznaczeniu lokali decydują władze pocztowe.

Władzom pocztowym przysługuje prawo bezpłatnego przewozu przesyłek pocztowych przez własne organa wszystkiemi środkami służącemi do żeglugi wodnej.

Organom pocztowym przysługuje prawo wolnego dostępu i korzystania ze wszystkich urządzeń portowych, celem przenoszenia przesyłek pocztowych.

Art. 22. Wszelkie przedsiębiorstwa przewozowe tak zaprzęgowe, jak samochodowe (auta, autobusy i t. p.) są obowiązane na żądanie władz i organów pocztowych i telegraficznych przewozić dobra i organa pocztowe i telegraficzne, co przy udzieleniu kon-

cesji ma być zastrzeżone. Ruch pocztowy samolotami określony zostanie osobnemi przepisami.

Art. 23. Nikomu nie wolno używać godeł (emblematów) i sygnałów poczty, telegrafu i telefonu bez osobnego zezwolenia władzy pocztowej.

Władzom pocztowym przysługuje prawo umieszczania w razie potrzeby godeł i skrzynek pocztowych na wszystkich budynkach.

Art. 24. Wszelkie należności prawne poczty, telegrafu i telefonu z tytułu niezapłaconego i niedopłaconego porta i innych opłat pocztowych, telegraficznych i telefonicznych — ściągane będą przymusowo w drodze administracyjnej, jak należności skarbowe.

Art. 25. Przy koncesjonowaniu przez władze administracyjne przedsiębiorstw o prądzie silnym lub o popędzie elektrycznym, mają władze pocztowo-telegraficzne opinjować o właściwości urządzeń (np. instalacyj) elektrycznych i o zmianach tych urządzeń.

Art. 26. Odpowiedzialność instytucji poczty, telegrafu i telefonu za powierzone jej przesyłki i telegramy, oraz za sprawność terminową, będzie określona ordynacją pocztową i telegraficzną, którą ogłosi Minister Poczt i Telegrafów.

Art. 27. Istniejące przed wydaniem obecnej ustawy instalacje prywatne telefoniczne muszą być uprawnione stosownie do art. 5.

Art. 28. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, równocześnie traci moc dekret o tymczasowych przepisach pocztowych z dnia 7 lutego 1919 roku (Dzien. Praw Państwa Nr. 17).

Art. 29. Wszelkie postanowienia sprzeczne z tą ustawą tracą moc obowiązującą.

Art. 30. Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Poczt i Telegrafów.

Marszałek: *Trąmpczyński*, Prezydent Ministrów: w z. *S. Wojciechowski*, Minister Poczt i Telegrafów: *Hubert Ignacy Linde*.

26. Ustawa z dnia 19 maja 1920 r., poz. 297, nr. 48 d. u., o Pocztowej Kasie Oszczędności.

Art. 1. Celem ułatwienia obrotu pieniężnego na ziemiach Rzeczypospolitej Polskiej i dla roztoczenia opieki nad oszczędnościami najszerszych warstw ludowych, tworzy się Pocztową Kasę Oszczę-

dności (w skróceniu P. K. O.), jako Instytucję Państwową, z gwarancją i pod kontrolą Państwa.

P. K. O. ma siedzibę w Warszawie i jest uprawniona do otwierania w miarę potrzeby oddziałów także w innych miastach Rzeczypospolitej.

P. K. O. jest osobą prawną.

Art. 2. Działalność P. K. O. obejmuje:

1. Przyjmowanie i oprocentowywanie oszczędności.
2. Obrót czekowy (przekazowy i przelewowy).
3. Umieszczanie kapitałów, w ust. 1 i 2 wymienionych na oprocentowanie.
4. Zakup i sprzedaż na rachunek własny papierów wartościowych państwowych, lub przez Państwo gwarantowanych, oraz papierów, którym ustawowo przyznano pupilarne bezpieczeństwo.
5. Wykonywanie zleceń swych uczestników w przedmiocie zakupu, sprzedaży i przechowywania papierów wartościowych państwowych, lub przez Państwo gwarantowanych, oraz papierów, którym ustawowo przyznano pupilarne bezpieczeństwo.
6. Współdziałanie przy emisji pożyczek państwowych i innych funduszów, pozostających pod opieką Państwa, pożyczek komunalnych, oraz pożyczek innych ciał samorządnych publicznych.

Art. 3. Zwierzchnią władzę nad P. K. O. sprawuje Prezes P. K. O. wraz z Komitetem Dyrekcyjnym.

Prezesa P. K. O. mianuje Naczelnik Państwa na wniosek Rady Ministrów za inicjatywą Prezydenta Ministrów.

Komitet Dyrekcyjny składa się z 6 członków, z których dwóch wybiera Sejm, dwóch mianuje Minister Skarbu, a po jednym Minister Poczt i Telegrafów, oraz Minister Przemysłu i Handlu.

Komitet Dyrekcyjny wykonywa kontrolę nad całą gospodarką P. K. O., rozstrzyga wraz z prezesem P. K. O. o ważniejszych sprawach, wyszczególnionych w statucie organizacyjnym i jest łącznie z nim współodpowiedzialny za te czynności.

Członkowie Komitetu Dyrekcyjnego pobierają za swe funkcje wynagrodzenie z funduszów P. K. O. w wysokości, oznaczonej przez Radę Ministrów na wniosek Prezesa P. K. O.

Art. 4. Prezes, oraz cały personel P. K. O. tworzą odrębny etat urzędników państwowych, wynagradzanych z funduszów P. K. O.

Art. 5. Wszystkie urzędy pocztowe Rzeczypospolitej Polskiej są zbiornicami Pocztowej Kasy Oszczędności. Rozporządzenia i przepisy organizacyjne w przedmiocie czynności tych urzędów, jako zbiornic P. K. O., wydaje Minister Poczt i Telegrafów, na wniosek Prezesa P. K. O. Sporne w tym zakresie kwestje między Ministrem Poczt i Telegrafów a Prezesem P. K. O. rozstrzyga Rada Ministrów.

W sprawach, dotyczących działalności urzędów pocztowych, jako zbiornic P. K. O., o ile nie chodzi o kwestje organizacyjne, P. K. O. koresponduje bezpośrednio z władzami i urzędami pocztowemi.

Art. 6. Wszystkie władze i instytucje państwowe i samorządowe stają się obowiązkowo uczestnikami obrotu czekowego P. K. O.

Art. 7. Pokwitowania P. K. O. z odbioru pieniędzy, wystawione przez nią bezpośrednio lub przez urzędy pocztowe z jej upoważnienia, jakoteż pokwitowania, dostarczone przez P. K. O. uczestnikom jej obrotu czekowego z wypłat, dokonanych na ich rachunek, mają moc bezspornego dokumentu prawnego.

Art. 8. W wypadkach, w których żądane jest złożenie kaucji, »Poświadczenia P. K. O.«, że kwota kaucyjna na cały czas kaucyjnego zobowiązania znajduje się u niej w nietykalnym depozycie, muszą być przyjmowane na równi z kaucją, złożoną w gotówce lub papierach.

Art. 9. Wkładki oszczędności, złożone w P. K. O. do wysokości 10.000 mk., są wolne od zajęcia (sekwestru).

Art. 10. Czeki i wszelkie dokumenty, wystawione przez uczestników P. K. O. w zakresie ich stosunku do niej, oraz wszelkie rachunki i wykazy, sporządzane przez P. K. O., są wolne od opłat stemplowych.

Art. 11. Korespondencja P. K. O., a także korespondencja jej uczestników z nią, wolna jest od opłaty pocztowej.

Art. 12. Podatek kapitałowy (rentowy) od wkładek oszczędności, złożonych w P. K. O., opłaca P. K. O. z własnych funduszów.

Art. 13. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia. Równocześnie traci moc obowiązującą dekret z 7 lutego

1919 r. (Dz. Praw Nr. 14, poz. 163) o utworzeniu Pocztowej Kasy Oszczędności.

Art. 14. Wykonanie ustawy niniejszej porucza się Prezydentowi Ministrów w porozumieniu z Ministrami Skarbu, Poczt i Telegrafów, oraz Przemysłu i Handlu.

STATUT ORGANIZACYJNY

Pocztowej Kasy Oszczędności.

ROZDZIAŁ I.

Prezes P. K. O.

Prezes P. K. O. zastępuje Pocztową Kasę Oszczędności na zewnątrz i jest odpowiedzialny za całą jej działalność wobec władz państwowych.

Do Prezesa P. K. O. należy:

a) ogólne kierownictwo sprawami P. K. O.;
b) wydatkowanie w ramach zatwierdzonego przez Komitet Dyrekcyjny budżetu;
c) przedkładanie Komitetowi Dyrekcyjnemu wniosków w przedmiocie otwierania oddziałów P. K. O.;
d) przedstawianie Komitetowi Dyrekcyjnemu kandydatów na zastępcę Prezesa, dyrektorów technicznego i administracyjnego, generalnego sekretarza, naczelnika Izby Obrachunkowej, oraz dyrektorów oddziałów;
e) przyjmowanie personelu, rozmieszczanie go w poszczególnych wydziałach i oddziałach, posuwanie urzędników do wyższych płac, ustanawianie komisyj dyscyplinarnych, wdrażanie dochodzeń dyscyplinarnych za wykroczenia służbowe analogicznie do przepisów, obowiązujących dla urzędników państwowych;
f) wykonywanie przy pomocy dyrektorów technicznego i administracyjnego generalnej inspekcji nad wszystkiemi wydziałami i oddziałami P. K. O.;
g) bezpośrednie znoszenie się z Ministrem Poczt i Telegrafów, oraz z okręgowemi Dyrekcjami Poczt i Telegrafów w sprawach czynności urzędów pocztowych, jako zbiornic P. K. O.;
h) przedkładanie Komitetowi Dyrekcyjnemu wniosków w przed-

miocie wysokości wynagrodzenia dla urzędników pocztowych za czynności, wykonane przez nich dla P. K. O.;

i) sporządzanie w porozumieniu z Komitetem Dyrekcyjnym rocznych sprawozdań z działalności P. K. O. i przedkładanie ich Prezydentowi Ministrów.

Prezes P. K. O. ma obowiązek mieszkać w gmachu, zajmowanym przez P. K. O. w Warszawie.

ROZDZIAŁ II.

Komitet Dyrekcyjny.

Do Komitetu Dyrekcyjnego należy:

a) kontrola całej gospodarki P. K.O.;

b) zatwierdzanie budżetu P. K. O., przedstawianego przez Prezesa P. K. O.;

c) rozpatrywanie i zatwierdzanie, sporządzanych przez Prezesa, sprawozdań rocznych i bilansów P. K. O.;

d) zatwierdzanie wniosków Prezesa w przedmiocie otwierania oddziałów P. K. O.;

e) mianowanie na wniosek Prezesa zastępcy Prezesa, dyrektorów technicznego i administracyjnego, generalnego sekretarza i naczelnika Izby Obrachunkowej, oraz Dyrektorów oddziałów;

f) postanawianie o umieszczaniu kapitałów P. K. O., zgodnie z art. 2 ust. 3—4 ustawy o P. K. O,. oraz o nabywaniu nieruchomości dla P. K. O.;

g) oznaczanie wysokości wkładki uczestnictwa w obrocie czekowym;

h) oznaczanie najniższej i najwyższej kwoty wkładkowej, dopuszczalnej w obrocie oszczędnościowym i oznaczanie wysokości doraźnych zwrotów, wypłacanych uczestnikom P. K. O. przez urzędy pocztowe;

i) oznaczanie za zgodą Ministerstwa Skarbu stopy procentowej od kapitałów, lokowanych w P. K. O.;

k) ustalanie wymiaru wszelkich opłat, pobieranych od uczestników P. K. O.;

l) oznaczanie na wniosek Prezesa wysokości wynagrodzenia dla personelu pocztowego za czynności dla P. K. O. spełniane.

Komitet Dyrekcyjny odbywa posiedzenia w miarę potrzeby, conajmniej raz w miesiącu. Posiedzenia zwołuje i na nich przewodniczy Prezes. Na żądanie dwóch członków Komitetu Prezes obowiązany jest zwołać posiedzenie.

Do ważności uchwał Komitetu Dyrekcyjnego konieczna jest obecność przynajmniej 4 członków, w ich liczbie przewodniczącego lub jego zastępcy. Uchwały zapadają większością głosów. W razie równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego.

Treść i przebieg posiedzeń winny być wpisywane do księgi protokółów posiedzeń Komitetu Dyrekcyjnego.

ROZDZIAŁ III.

Zastępca Prezesa.

Zastępca Prezesa wchodzi w skład Komitetu Dyrekcyjnego z głosem doradczym, zaś w nieobecności Prezesa pełni wszystkie jego czynności i wchodzi we wszystkie jego prawa, zarówno w sprawach kierownictwa ogólnego P. K. O., jak i na posiedzeniach Komitetu Dyrekcyjnego.

ROZDZIAŁ IV.

Oddziały.

Dyrektor oddziału sprawuje nad całym jego personelem taką samą władzę, jaką ma Prezes nad personelem P. K. O. w Warszawie, i przedstawia Prezesowi wnioski w przedmiocie przyjmowania i awansowania urzędników oddziału. Wdrażanie dochodzeń dyscyplinarnych przeciwko urzędnikom oddziału wymaga zatwierdzenia Prezesa.

Oddziały prowadzą rachunkowość swoją samoistnie, lecz mają obowiązek regularnego przesyłania przed dniem 10-tym każdego miesiąca swych bilansów miesięcznych do centrali w Warszawie.

Oddziały wykonują polecenia Prezesa i nie mają prawa umieszczania kapitałów bez jego zgody.

Za bieg i stan interesów w oddziałach dyrektorowie ich odpowiedzialni są wobec Prezesa P. K. O.

ROZDZIAŁ V.

Sprawozdania i bilansy.

Bilansy miesięczne P. K. O., podpisane przez Prezesa lub jego zastępcę i przez naczelnika Izby Obrachunkowej, winny być ogłaszane w Gazecie Rządowej.

Bilansy miesięczne oddziałów — po zatwierdzeniu ich przez Prezesa — ogłaszane będą w siedzibach oddziałów w sposób, przez niego określony.

Roczne bilansy i sprawozdania z działalności P. K. O. po rozpatrzeniu i zatwierdzeniu ich przez Komitet Dyrekcyjny Prezes przedkłada Prezydentowi Ministrów.

ROZDZIAŁ VI.

Urzędy pocztowe jako zbiornice P. K. O.

Wszystkie urzędy pocztowe Rzeczypospolitej Polskiej są zbiornicami Pocztowej Kasy Oszczędności i jako takie mają prawo i obowiązek przyjmowania wszelkich wpłat na rachunek P. K. O. Wypłat mogą one tylko dokonywać na podstawie przekazów, nadsyłanych z centrali P. K. O. w Warszawie, lub z jej oddziałów.

Wyjątek od tego stanowią doraźne zwroty oszczędności, wypłacane na podstawie książeczek wkładkowych.

Za wszystkie czynności, wykonywane przez urzędy pocztowe dla P. K. O., odpowiada Zarząd centralny Poczt i Telegrafów.

Urzędy pocztowe otrzymują od P. K. O. na początku każdego roku odpowiednie wynagrodzenie za każdą w ubiegłym roku przyjętą wpłatę i za każdą w tymże okresie wydaną książeczkę wkładkową. Wynagrodzenie to rozdzielone będzie między personel, bezpośrednio zajęty spełnianiem czynności dla P. K. O. Zasady i sposób rozdziału tego wynagrodzenia ustali Prezes P. K. O. w porozumieniu z Ministrem Poczt i Telegrafów.

ROZDZIAŁ VII.

Rodzaje interesów.

Interesy załatwiane przez P. K. O., dzielą się na:

A) obrót oszczędnościowy;

B) obrót czekowy;

C) obrót papierami wartościowemi.

A) Obrót oszczędnościowy.

W P. K. O. może składać oszczędności każda osoba (fizyczna lub prawna) bez względu na wiek i miejsce zamieszkania.

Właściciel oszczędności otrzymuje książeczkę wkładkową, zaopatrzoną w numer jednaki z numerem konta oszczędnościowego, które mu P. K. O. otwiera w centrali w Warszawie.

Wszystkie wpłaty i wypłaty, dokonane na podstawie książeczki wkładkowej, są wolne od opłat stemplowych.

Jedna osoba (fizyczna lub prawna) może posiadać tylko jedną książeczkę wkładkową P. K. O. Każdy zgłaszający się do obrotu oszczędnościowego winien podpisać oświadczenie, że książeczki wkładkowej P. K. O. dotychczas nie posiada. Gdyby się okazało, że oświadczenie to nie zgadza się z prawdą, przywilej nietykalności, przewidziany w art. IX ustawy o P. K. O., nie będzie miał zastosowania do żadnej z książeczek wkładkowych osoby, która to fałszywe oświadczenie złożyła. Nadto ma P. K. O. prawo niewypłacenia na takie książeczki przypadających procentów.

Na nazwiska zmyślone, przydomki, na nazwiska kilku osób łącznie, książeczek wkładkowych wystawiać nie wolno. Wpłacającemu wkładkę na nazwisko zmyślone, lub przydomek, grożą skutki, przewidziane w ustępie poprzednim. Oszczędności składać wolno w P. K. O. na swoje nazwisko lub na rzecz innej osoby.

Najniższą i najwyższą kwotę wkładkową ustali Komitet Dyrekcyjny P. K. O.

Procentowanie wkładki rozpoczyna się dopiero z chwilą, gdy ona przewyższy dwukrotnie najniższą kwotę wkładkową. Gdy suma wkładek danej książeczki wraz z dopisanemi procentami przekroczy cyfrę najwyższej kwoty wkładkowej, oprocentowanie nadwyżki ustaje.

Wysokość stopy procentowej od wkładek, złożonych w P. K. O., również termin, od którego rozpoczyna się oprocentowanie, ustala Komitet Dyrekcyjny (rozdz. II ust. i), który może w każdym czasie tę stopę obniżyć lub podwyższyć, winien jednak o takiem zarządzeniu uprzedzić interesowanych na miesiąc zgóry ogłoszeniem w Gazecie Rządowej i w siedzibach oddziałów P. K. O.

Właściciel książeczki wkładkowej P. K. O. może każdej chwili osobiście lub przez osobę upełnomocnioną wkładkę swoją podjąć w części lub w całości. Odsetki nie podjęte, a dopisywane do wkła-

dek P. K. O., nie podlegają ogólnemu przepisowi prawa o przedawnieniu procentów.

W razie zaginienia książeczki wkładkowej, P. K. O., otrzymawszy o tem zawiadomienie, umarza ją przez specjalne obwieszczenie w Gazecie Rządowej, oraz w jednem z pism codziennych, najbliższych miejsca zamieszkania właściciela zaginionej książeczki. Obwieszczenie to winno być nadto wywieszone w centrali P. K. O. w Warszawie, w urzędzie pocztowym, który tę książeczkę wydał, oraz w oddziale P. K. O., do którego ten urząd należy. Dopiero po upływie trzech miesięcy od dnia wydania powyższego obwieszczenia, gdyby książeczka się nie odnalazła, właściciel może dowolnie rozporządzać stanem oszczędności zaginionej książeczki i żądać wydania jej duplikatu.

B) Obrót czekowy.

Uczestnikiem obrotu czekowego staje się każda osoba (fizyczna lub prawna), której P. K. O. na jej żądanie, po uiszczeniu wkładki uczestnictwa, otworzyła konto czekowe.

Jedna osoba może posiadać oprócz konta zwyczajnego kilka lub więcej kont specjalnych.

P. K. O. ma prawo nie przyjąć zgłoszenia do obrotu czekowego lub skasować konto już istniejące, bez podania motywów.

Wpłacać pieniądze na dane konto czekowe może nietylko właściciel tegoż konta, ale każda dowolna osoba.

Fundusze, złożone na poszczególnych kontach, nie podlegają co do wysokości żadnemu ograniczeniu i są oprocentowywane (rozdz. II ust. i)), Komitet Dyrekcyjny P. K. O. ma jednak prawo zmienić stopę procentową lub nawet wstrzymać oprocentowanie po poprzedniem ogłoszeniu tego zarządzenia na miesiąc zgóry w Gazecie Rządowej i w siedzibach oddziałów P. K. O.

Właściciel konta czekowego może każdej chwili zapomocą dowolnej liczby czeków podjąć, przekazać lub przelać na inne konto P. K. O. całą gotówkę, jaką posiada w obrocie czekowym P. K. O. z wyjątkiem wkładki uczestnictwa, którą można rozporządzić dopiero po wystąpieniu z obrotu czekowego.

Za załatwianie interesów z obrotu czekowego P. K. O. pobiera od uczestników opłatę manipulacyjną i prowizję obrotową, których wysokość ustali Komitet Dyrekcyjny P. K. O.

Przepisy wspólne dla obrotu oszczędnościowego i czekowego.

Odsetki, narosłe od kapitałów, złożonych w P. K. O., dopisywane będą do nich z końcem każdego roku i od tej chwili oprocentowywane będą łącznie z kapitałem.

Jeżeli przez lat trzydzieści nie dokonano na koncie czekowym lub oszczędnościowym ani jednego dopisu lub odpisu, oprócz corocznego dopisywania procentów, P. K. O. obwieszczeniem w Gazecie Rządowej na rok przed upływem trzydziestolecia wezwie właściciela konta, by niem rozporządził. Jeżeli wezwanie to nie odniesie skutku, wkładka jako przedawniona, wraz z narosłemi procentami przepadnie na rzecz Skarbu Państwa.

C) Obrót papierami wartościowemi.

Uczestnikami tego obrotu mogą być tylko właściciele kont czekowych albo posiadacze książeczek wkładkowych P. K. O.

Każda z wymienionych osób może żądać od P. K. O., aby zakupiła lub przechowywała dla niej albo też sprzedała na jej rachunek papiery wartościowe, wskazane w art. 2 ust. 5 ustawy o P. K. O.

Za wykonanie tego rodzaju zleceń P. K. O. pobierać będzie od uczestników swoich prowizję, której wysokość na każdy rok zgóry ustali Komitet Dyrekcyjny.

Depozyt, po którego odbiór właściciel nie zgłaszał się w ciągu lat 30, ani też nie podejmował przez cały ten okres czasu równowartości za zapadłe kupony, uważa się za przedawniony i przepada na rzecz Skarbu Państwa, jeżeli obwieszczenie P. K. O., wystosowane w tym przedmiocie do właściciela depozytu na rok przed upływem 30-lecia, pozostanie bezskuteczne.

Przepisy wspólne dla wszystkich trzech obrotów.

P. K. O. zapewnia swoim uczestnikom bezwzględną tajemnicę co do posiadanych kont i depozytów, oraz ich wysokości.

W razie śmierci lub upadłości właściciela konta czekowego, książeczki oszczędności lub depozytu, P. K. O. postąpi zgodnie z przepisami obowiązującego prawa spadkowego, względnie upadłościowego, z uwzględnieniem postanowienia artykułu 9 ustawy o P. K. O.

ROZDZIAŁ VIII.

Fundusz zapasowy.
Przeznaczenie czystego zysku.

Z corocznie wykazanego czystego zysku P. K. O. tworzy się fundusz zapasowy tak długo, dopóki tenże nie osiągnie 10% ogólnej sumy wszystkich kont czekowych i oszczędnościowych.

Fundusz ten służy wyłącznie na pokrywanie ewentualnych strat P. K. O. i winien być lokowany w papierach państwowych, a odsetki stąd powstałe, będą do funduszu dopisywane tak długo, dopóki tenże nie osiągnie wyż oznaczonej wysokości. Z tą chwilą cały czysty zysk P. K. O. wraz z odsetkami funduszu zapasowego przelewany będzie corocznie do Skarbu Państwa.

Marszałek: *Trąmpczyński*, Prezydent Ministrów: *L. Skulski*, Minister Poczt i Telegrafów: *L. Tołłoczko*, Minister Przemysłu i Handlu: *Antoni Olszewski*, Minister Skarbu: *W. Grabski*.

Ad XII. Ministerstwo Robót Publ.

27. Rozporządzenie z dn. 1 X. 1919 (M. P., nr. 260) Ministra Robót Publicznych w przedmiocie tymczasowej organizacji Okręgowych Dyrekcyj Robót publicznych w b. zaborze rosyjskim.

W wykonaniu art. 2 i 3 Ustawy z dnia 29 kwietnia 1919 r. (Dz. Pr. 39, poz. 283), zarządzam, co następuje:

Art. 1. Jako druga instancja w sprawach technicznych, należących do zakresu działania Ministerstwa Robót Publicznych, zostają utworzone Okręgowe Dyrekcje Robót Publicznych:

W Warszawie dla województwa warszawskiego z powiatami: Błonie, Ciechanów, Gostynin, Grójec, Kutno, Lipno, Łowicz, Maków, Mińsk, Mława, Nieszawa, Płock, Płońsk, Przasnysz, Pułtusk, Radzymin, Rawa, Rypin, Sierpce, Skierniewice, Sochaczew, Warszawa i Włocławek;

W Łodzi dla województwa łódzkiego z powiatami: Brzeziny, Kalisz, Koło, Konin, Łask, Łódź, Łęczyca, Piotrków, Radomsk, Sieradz, Słupca, Turek, Wieluń;

W Kielcach dla województwa kieleckiego z powiatami: Będzin, Częstochowa, Iłża, Jędrzejów, Kielce, Kozienice, Końskie, Miechów, Olkusz, Opoczno, Opatów, Pińczów, Radom, Sandomierz, Stopnica, Włoszczowa;

W Lublinie dla województwa lubelskiego z powiatami: Biłgoraj, Biała, Chełm, Garwolin, Hrubieszów, Janów, Krasnystaw, Konstantynów, Lublin, Lubartów, Łuków, Puławy, Radzyń, Siedlce, Sokołów, Tomaszów, Węgrów, Włodawa, Zamość;

W Białymstoku dla województwa białostockiego z powiatami: Augustów, Białystok, Bielsk, Kolno, Łomża, Ostrów, Ostrołęka, Sejny, Suwałki, Sokółka, Szczuczyn, Wysoko-Mazowieckie.

Z chwilą utworzenia Okręgowych Dyrekcyj Robót Publicznych przestaje istnieć dotychczasowy urząd Okręgowych Inspektorów Drogowych, utworzony rozporządzeniem Ministra Robót Publicznych z dnia 19 lutego 1919 r. (»Monitor Polski« Nr. 47), oraz urząd Architektów Okręgowych, utworzony tymczasowem rozporządzeniem Ministra Robót Publicznych dla organów służby budowlanej na terenie b. zaboru rosyjskiego (»Monitor Polski« Nr. 158).

Funkcje obu wymienionych urzędów przechodzą z otwarciem Okręgowych Dyrekcyj Robót Publicznych na te Dyrekcje.

Art. 2. Do zakresu działania Okręgowych Dyrekcyj Robót Publicznych należy w szczególności:

1) Normowanie służby wewnętrznej w Dyrekcji w myśl instrukcyj i rozporządzeń Ministerstwa Robót Publicznych.

2) Załatwianie spraw personalnych urzędników i innych funkcjonarjuszy Dyrekcji i urzędów jej podległych, jakoto:

a) mianowanie urzędników Dyrekcji i urzędów jej podległych poniżej VII-ej kategorji płac, oraz przyjmowanie personelu pomocniczego i służby Dyrekcji;

b) wyznaczanie mianowanym przez siebie funkcjonarjuszom miejsc służbowych oraz przenoszenie ich w miarę potrzeby i w granicach przeznaczonego na ten cel kredytu;

c) uwalnianie ich ze służby na własne żądanie, tudzież w wypadkach przewidzianych w art. 42 Przepisów Tymczasowych dla urzędników państwowych (Dz. Pr. Kr. P. Nr. 6 p. 13);

d) przedkładanie wniosków na nominacje, stabilizacje, przenoszenia i uwalniania ze służby urzędników, mianowanych lub przyjętych przez władzę centralną;

e) udzielanie funkcjonarjuszom Dyrekcji i urzędów jej podległych urlopów w myśl art. 28 Tymczasowych Przepisów Służbowych, a mianowicie 6-ciotygodniowego dla urzędników do

V-tej kateg. płac, zaś 4-rotygodniowego poniżej V-tej kategorji. Niezależnie od tego może Dyrekcja Okręgowa w wypadkach ważnych i nagłych udzielać krótkich, conajwyżej 8-iodniowych urlopów;

f) wykonywanie władzy dyscyplinarnej nad wszystkimi funkcjonarjuszami Dyrekcji i urzędów jej podległych na zasadzie obowiązujących przepisów (Tymczasowych Przepisów Służbowych dla urzędników państwowych). W myśl art. 36 Tymczasowych Przepisów służbowych utworzona będzie przy Dyrekcji Okręgowej Komisja Dyscyplinarna I-ej instancji.

3) Udzielanie zapomóg i remuneracyj podwładnemu personelowi urzędniczemu i służbie do wysokości 500 mk. w granicach budżetu.

4) Załatwianie spraw inżynierów i geometrów przysięgłych, a więc: ustalanie składu Komisji egzaminacyjnej, udzielanie upoważnienia do wykonywania praktyki, orzecznictwo o prawie do upoważnienia w II-ej instancji, zaprzysięganie inżynierów i geometrów cywilnych, załatwianie spraw dyscyplinarnych w ostatniej instancji.

5) Organizowanie szkolnictwa zawodowego dla niższego personelu pomocniczego.

6) Opracowywanie projektów ustaw w zakresie technicznej administracji województwa i przedkładanie ich Ministerstwu.

7) Zawieranie kontraktów budowlanych i innych umów prawnych w granicach upoważnienia ze strony Ministerstwa.

8) Przeprowadzanie dochodzeń celem udzielenia konsensów, wydawanie zgodnie z obowiązującemi ustawami w II-ej instancji odnośnych orzeczeń i załatwianie odwołań od orzeczeń administracyjnych I-ej instancji i wydanych w zakresie działania Ministerstwa Robót Publicznych, jak wogóle wydawanie wszystkich zarządzeń administracyjnych, które w sprawach ogólno-budowlanych należą do władzy administracyjnej II-ej instancji.

9) Zestawianie i przedkładanie generalnych i rocznych programów budowy.

10) Opracowywanie i przedkładanie generalnych projektów i kosztorysów.

11) Zastępstwo państwowej administracji wodnej, drogowej i budownictwa lądowego przy dochodzeniach koncesyjnych, rewi-

zjach tras zarządzanych przez Ministerstwo, komisjach obchodowych, wywłaszczających i t. p.

12) Opracowywanie warunków budowy w ramach ogólnych przepisów, wydanych przez Ministerstwo, rozpisywanie zezwolonych robót.

13) Zarządzanie rozpoczęcia większych budów, zatwierdzonych przez Ministerstwo, w wypadkach nagłych mniejszych budowli nowych i konserwacyjnych samodzielnie, o ile koszta ich nie przenoszą 50 tysięcy marek, jednakże w granicach zatwierdzonych kredytów i przy równoczesnem przedłożeniu wniosku do Ministerstwa o zatwierdzenie.

14) Kierownictwo budowlaną służbą wykonawczą, kontrola i nadzór ogólny nad robotami.

15) Zatwierdzanie do wysokości kosztorysowej 250 tysięcy marek projektów szczegółowych w ramach projektu generalnego, względnie rocznego programu budowy zatwierdzonych przez Ministerstwo.

16) Zatwierdzanie operatów wykonawczych robót wykonanych na podstawie projektów zatwierdzonych przez Okręgową Dyrekcję.

17) Wystawianie i przedkładanie sprawozdań technicznych finansowych Ministerstwu Robót Publicznych.

18) Ewidencja kredytów i wydatków, zestawianie i przedkładanie rocznych zamknięć rachunkowych.

19) Sprawdzanie merytoryczne i liczbowe rachunków budowy i asygnowanie kredytów podwładnym urzędom.

20) Ewidencja funduszów budowlanych i własności państwowej w budynkach, gruntach i rachunkowościach, należących do zarządu wodnego, drogowego i budownictwa lądowego, o ile do zarządzenia niemi nie jest powołany osobny urząd państwowy.

21) Zestawianie i przedkładanie budżetów.

22) Kierownictwo pomiarami kraju w obrębie województwa.

23) Opracowywanie i wydawnictwo map katastralnych.

24) Zatwierdzanie dla osad i wsi projektów zabudowania, planów regulacyjnych, projektów scalania i wywłaszczenia.

25) Organizowanie wytwórczości materjałów budowlanych dla budowy kraju i nadzór nad nią.

26) Współdziałanie z urzędami Ministerstwa Sztuki i Kul-

tury w czynnościach, związanych z opieką nieruchomych zabytków sztuki i kultury.

27) Udzielanie pomocy technicznej w dziedzinie budownictwa Związkom komunalnym w zakresie ustawowo przepisanym.

28) Udział w powiatowych Komisjach rozdziału drzewa w zastępstwie Ministerstwa.

29) Inspekcja (Policja) wodna, drogowa, budowlana.

30) Zestawianie dat statystycznych z dziedziny robót technicznych, powierzonych województwu.

Art. 3. Określony w art. 2 zakres działania Dyrekcji w dziedzinie kierownictwa robotami budowlanemi nie obejmuje państwowej akcji budowlanej przy regulacji rzek, na których odbywa się żegluga, budowy kanałów spławnych i zbiorników wody dla zasilania kanałów, tudzież państwowej eksploatacji dróg wodnych.

Art. 4. Dla prowadzenia takich przedsiębiorstw państwowych, których przedmiot znajduje się na obszarze kilku województw, a które z natury rzeczy muszą być jednolicie prowadzone, utworzone będą osobne zarządy.

Art. 5. Sprawy, należące do zakresu działania Dyrekcji Robót Publicznych, rozpadają się na dwa główne działy:

1) Robót Publicznych;

2) Odbudowy.

Obydwa działy dzielić się będą na oddziały techniczne według różnych gałęzi, nadto posiadać będą po jednym oddziale ogólnym, tudzież osobne kancelarje.

Sposób szczegółowego unormowania służby wewnętrznej w Okręgowej Dyrekcji Robót Publicznych ustali się osobnem rozporządzeniem.

Art. 6. Na czele Okręgowej Dyrekcji Robót Publicznych stoi Dyrektor, mianowany przez Ministra Robót Publicznych. Na czele działu odbudowy stoi Vice-Dyrektor, mianowany w ten sam sposób.

Art. 7. W zarządzeniach, będących w ścisłym związku tylko z odbudową, jest Vice-Dyrektor Odbudowy niezależny od Dyrektora.

Przedłożenia do Ministerstwa, korespondencja z innemi władzami II-ej instancji, załatwienia w sprawach organizacyjnych, personalnych i finansowych, przedłożenia budżetowe i roczne sprawozdania mają być przedkładane Dyrektorowi, który jednak może

wydzielić z tych spraw według swego uznania część z pod swojej rewizji, względnie aprobaty.

Art. 8. Organami I-ej instancji w sprawach technicznych są starostwa, w których skład wchodzą w tym celu inżynierowie powiatowi, architekci powiatowi i biura odbudowy.

Ponadto dla wykonania, względnie przeprowadzenia pewnych specjalnych prac technicznych, będą tworzone za zezwoleniem Ministerstwa Robót Publicznych kierownictwa budowy, ekspozytury meljoracyjne oraz partje pomiarowe. Organy te, nie wchodząc w skład starostw, pozostawać będą w bezpośredniej służbowej zależności od Okręgowej Dyrekcji Robót Publicznych.

Art. 9. Etaty urzędników Okręgowej Dyrekcji Robót Publicznych wraz z urzędnikami technicznymi Starostwa i organów wykonawczych ustala w granicach budżetu Ministerstwo Robót Publicznych, które też w trakcie organizacji mianuje na wniosek Dyrektorów wszystkich urzędników do czasu objęcia administracji województw przez Wojewodów.

Art. 10. Z chwilą utworzenia województw wejdą Okręgowe Dyrekcje Robót Publicznych w myśl art. 3 Ustawy Tymczasowej z dnia 2 sierpnia 1919 r. (Dz. Pr. P. 65, p. 395) »o organizacji władz administracyjnych II-ej instancji« w skład właściwych urzędów wojewódzkich.

Stosunek Dyrektora do Wojewody określi szczegółowe rozporządzenie wykonawcze do wymienionej ustawy, wydane w porozumieniu z Ministrem Robót Publicznych.

Art. 11. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Warszawa, dn. 1 października 1919 r.

Minister Robót Publicznych: (—) *T. Jasionowski.*

27 α). Rozporządzenie Ministra Robót Publicznych z 19 IV. 1920, poz. 203, nr. 36 d. u., w sprawie utworzenia Okręgowych Dyrekcyj robót publicznych w b. Królestwie Galicji i Lodomerji z W. Księstwem Krakowskiem.

Na zasadzie art. 2 i 3 ustawy z dnia 29 kwietnia 1919 r. Dziennik Pr. P. Nr. 39, poz. 283, rozporządzam co następuje:

Art. 1. Jako druga instancja w sprawach technicznych, nale-

żących do zakresu działania Ministerstwa Robót Publicznych, zostają utworzone na obszarze b. Królestwa Galicji i Lodomerji z W. Księstwem Krakowskiem dwie Okręgowe Dyrekcje robót publicznych:

1) w Krakowie dla 38 powiatów zachodnich: po Cieszanów, Jarosław, Przemyśl, Dobromil i Lisko włącznie;
2) we Lwowie dla 46 powiatów wschodnich: po Rawę Ruską, Jaworów, Mościska, Sambor, Stary Sambor i Turkę włącznie.

Z chwilą utworzenia Okręgowych Dyrekcyj robót publicznych zostaną zwinięte: Sekcja Techniczna Namiestnictwa i Sekcja Odbudowy Osiedli we Lwowie, których personel wejdzie w skład tych Dyrekcyj.

Art. 2. Do zakresu działania Okręgowych Dyrekcyj robót publicznych należą po myśli art. 1 ustawy z 29 kwietnia 1919 roku Dz. Pr. P. P. Nr. 39, poz. 283, sprawy budownictwa wodnego, budowy i utrzymania dróg i mostów, budowy, utrzymania i zarządu wszelkich budynków państwowych z wyjątkiem kolejowych, górniczych i strategicznych, regulacja i zabudowanie miast, wsi i zdrojowisk, kanalizacja i wodociągi, tudzież odbudowa osad zniszczonych przez wojnę i klęski elementarne.

Z zakresu działania Dyrekcyj Okręgowych zostają wyłączone: regulacja i kanalizacja rzek żeglownych, budowa kanałów żeglownych, państwowa żegluga wewnętrzna, oraz przedsiębiorstwa, obejmujące kilka okręgów (województw), które prowadzone będą przez osobne zarządy.

Art. 3. Okręgowym Dyrekcjom Robót Publicznych podlegać będą istniejące powiatowe urzędy techniczne dla utrzymania dróg i gmachów państwowych i krajowych, kierownictwa regulacji rzek nieżeglownych, publicznych przedsiębiorstw meljoracyjnych, zabudowań potoków górskich i zbiorników wody, sekcje konserwacji publicznych robót meljoracyjnych i ekspozytury budowlane.

Art. 4. Na czele okręgowej Dyrekcji robót publicznych stoi Dyrektor mianowany przez Ministra Robót Publicznych.

Organizację wewnętrzną Okręgowych Dyrekcyj robót publicznych przeprowadzi Minister Robót Publicznych w granicach budżetu, oraz na podstawie etatu płac i osób przez Sejm uchwalo-

nego (art. 3 ustawy z 29 kwietnia 1919 r. Dz. Pr. P. P. Nr. 39, poz. 283).

Przy nominacjach na stanowiska urzędnicze zastosowane będą tymczasowe przepisy służbowe dla urzędników państwowych z 11 czerwca 1918 r. Dz. Pr. Nr. 6, poz. 13.

Art. 5. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie w 14 dni po ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Warszawa, dnia 19 kwietnia 1920 r.

Minister Robót Publicznych: *Kędzior.*

27 a). Ustawa z dn. 2 marca 1920 r., poz. 143, nr. 24 d. u., o organizacji odbudowy technicznej wsi, miast i miasteczek.

DZIAŁ I.

Zasady ogólne.

Art. 1. Oprócz pomocy finansowej, w myśl ustawy z dnia 18 lipca 1919 r. o pomocy państwowej na odbudowę gospodarstw zniszczonych lub uszkodzonych skutkiem wojny (Dz. Pr. Nr. 63, poz. 368), udzieli Państwo poszkodowanym wymienionym w powołanej ustawie pomocy podług postanowień niniejszej ustawy.

Odbudowę przeprowadzać będą w zasadzie sami poszkodowani przy pomocy i kontroli Państwa.

DZIAŁ II.

Zakres technicznej pomocy państwowej.

Art. 2. Zakres technicznej pomocy państwowej obejmować będzie:

a) opracowywanie i opublikowanie wzorów normalnych zagród, budynków mieszkalnych i gospodarczych, oraz urządzeń użyteczności publicznej, udzielanie bezpłatnej porady i pomocy technicznej przy wznoszeniu budowli, przy urządzeniach sanitarnych, a w pierwszym rzędzie przy budowie studzien, wodociągów i kanalizacji;

b) organizowanie spółek, stowarzyszeń budowlanych, rzemieślniczo-wytwórczych i t. p., oraz udzielanie im wszelkiej pomocy, organizowanie kursów fachowych dla kształcenia personelu potrzebnego przy odbudowie przy uwzględnieniu poszczególnych zniszczonych okolic kraju;

c) popieranie prywatnej inicjatywy w przemyśle budowlanym oraz udzielanie pomocy prywatnym przedsiębiorstwom, służącym do celów odbudowy;
d) przygotowywanie i rozdział potrzebnych na budowę materjałów budowlanych przez:
   1) organizowanie składów materjałów budowlanych, prowadzenie takich zakładów we własnym zarządzie;
   2) organizowanie produkcji gotowych domów mieszkalnych i gospodarczych, oraz mebli i sprzętów domowych;
   3) organizowanie i ułatwianie przewozu materjałów budowlanych wszelkiemi środkami komunikacji;
e) w wypadkach wyjątkowych budowę domów lub tymczasowych schronisk przez organy państwowe niniejszą ustawą do życia powołane.

DZIAŁ III.

Organizacja państwowych władz odbudowy.

Art. 3. Technicznej pomocy przy odbudowie udzielać będzie Ministerstwo Robót Publicznych i podległe mu okręgowe Dyrekcje Robót Publicznych, oraz powiatowe lub miejscowe biura odbudowy.

Art. 4. Naczelne kierownictwo i nadzór nad odbudową w rozumieniu tej ustawy należy do Ministerstwa Robót Publicznych.

Nadto do zakresu działania Ministerstwa należy:
a) nakładanie na ludność w porozumieniu z właściwemi ministerstwami obowiązków, w art. 12 wymienionych;
b) rozstrzyganie w ostatniej instancji odwołań od zarządzeń i orzeczeń władz administracyjnych II instancji.

Art. 5. Z wyjątkiem spraw, należących do zakresu działania Ministerstwa Robót Publicznych, oraz przekazanych poniżej w art. 7 biurom odbudowy, prowadzenie całokształtu akcji odbudowy należy do zakresu działania okręgowych Dyrekcyj Robót Publicznych.

Okręgowe Dyrekcje Robót Publicznych rozstrzygać będą również zażalenia przeciw zarządzeniom biur odbudowy.

Art. 6. Powiatowe lub miejscowe biura odbudowy tworzone będą w miarę potrzeby przez Ministra Robót Publicznych na wniosek właściwych okręgowych Dyrekcyj Robót Publicznych.

Art. 7. Do zakresu działania biur odbudowy należy w granicach niniejszej ustawy:

a) współdziałanie z komisjami szacunkowemi, powołanemi do życia ustawą z dnia 10 maja 1919 r. (Dz. Pr. Nr. 41, poz. 296) i z komisjami, zorganizowanemi na zasadzie art. 12 ustawy z dnia 18 lipca 1919 r. (Dz. Pr. Nr. 63, poz. 368), oraz stwierdzanie i poświadczanie postępu robót celem uzyskania dalszych rat finansowej pomocy państwowej;

b) nadzór techniczny nad wznoszeniem budowli i działalnością spółek budowlanych i stowarzyszeń, współdziałających przy odbudowie;

c) udzielanie bezpłatnej porady i pomocy technicznej (dział C) przy wznoszeniu budowli i tworzeniu działek pod budowę;

d) opinjowanie o projektach, które wymagają zatwierdzenia władz administracyjnych II instancji;

e) przedkładanie wniosków o nakładanie na ludność obowiązków, przewidzianych w art. 12, oraz wniosków o wywłaszczenie nieruchomości dla celów odbudowy;

f) zarządzanie państwowemi składami i wytwórniami materjałów budowlanych, oraz nadzór nad składami i wytwórniami prywatnemi, wspomaganemi przez Państwo;

g) dysponowanie materjałami budowlanemi ze składów;

h) organizowanie i ułatwianie przewozu materjałów budowlanych wszelkiemi środkami komunikacyjnemi;

i) przedkładanie sprawozdań okręgowym Dyrekcjom Robót Publicznych o zapotrzebowaniu przedmiotów dla celów odbudowy;

k) wykonywanie wszelkich innych czynności, związanych z akcją odbudowy, a przekazanych biurom odbudowy do załatwienia przez okręgowe Dyrekcje Robót Publicznych.

Art. 8. Jako organy doradcze, utworzone zostaną przy udziale przedstawicieli społeczeństwa: przy Ministerstwie Robót Publicznych — Państwowa Rada Odbudowy, przy okręgowych Dyrekcjach Robót Publicznych — okręgowe Rady Odbudowy, przy powiatowych biurach odbudowy — powiatowe Rady Odbudowy, zaś w poszczególnych gminach w miarę potrzeby miejscowe Rady Odbudowy.

Ustrój i zakres działania powyższych Rad określą regula-

miny, wydane przez Ministra Robót Publicznych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

DZIAŁ IV.

A) O regulacji miast, miasteczek (osad) i zdrojowisk.

Art. 9. W zniszczonych przez wojnę miastach, miasteczkach (osadach) i zdrojowiskach można przystąpić do wzniesienia stałych budowli tylko na podstawie zatwierdzonego planu regulacyjnego.

Zarząd zniszczonego miasta, miasteczka (osady) lub zdrojowiska, obowiązany jest przedłożyć plan regulacyjny w czasokresie, oznaczonym przez okręgową Dyrekcję Robót Publicznych.

W razie nieprzedłożenia planu regulacyjnego w terminie oznaczonym, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych na wniosek Ministerstwa Robót Publicznych może polecić sporządzenie takiego planu na koszt właściwej gminy.

Rozporządzenie wykonawcze określi, które miasta, miasteczka (osady) i zdrojowiska należy uważać za zniszczone w rozumieniu niniejszego artykułu.

Art. 10. W wyjątkowych wypadkach okręgowa Dyrekcja Robót Publicznych może przed zatwierdzeniem planu regulacyjnego udzielić zezwolenia na wznoszenie budowli stałych na terenie, podlegającym regulacji.

B) O wywłaszczeniu i przymusowych świadczeniach na cele odbudowy.

Art. 11. Na cele regulacji miast, miasteczek i zdrojowisk muszą być odstąpione potrzebne grunta i inne nieruchomości, urządzenia i zakłady. Również muszą być odstąpione grunta, potrzebne pod budowę państwowych wytwórni materjałów budowlanych.

Podanie o wywłaszczenie wnosić ma powiatowe Biuro Odbudowy przy dołączeniu planów, zatwierdzonych przez okręgowe Dyrekcje, względnie Ministerstwo Robót Publicznych, do władzy administracyjnej I instancji, która po przeprowadzeniu dochodzenia przy udziale właścicieli nieruchomości, tudzież rzeczoznawców, wyda orzeczenie o potrzebie, przedmiocie i rozciągłości wywłaszczenia. Orzeczenie to ma oznaczyć także wysokość odszkodowania.

Każda z obu stron, jeżeli się czuje pokrzywdzoną co do wysokości odszkodowania, może w terminie 3-miesięcznym żądać u właściwego sądu oznaczenia odszkodowania.

Wykonaniu orzeczenia nie można jednak przeszkadzać, skoro oznaczona przez władzę administracyjną kwota odszkodowania została sądownie złożoną.

Art. 12. Upoważnia się Ministra Robót Publicznych do nakładania na ludność w porozumieniu z właściwymi ministrami obowiązku odstępowania dla celów odbudowy praw własności lub użytkowania ruchomości, jakoteż środków przewozowych, oraz praw użytkowania na nieruchomościach, potrzebnych do przeprowadzenia lub ułatwienia odbudowy.

Przymusowe świadczenia nie mogą być stosowane do nieruchomości i ruchomości, należących do zakładów przemysłowych czynnych, lub uruchomiających się. Jeżeli jednak zostanie stwierdzone, że wytwory zakładów przemysłowych są przechowywane w celach spekulacji i osiągnięcia nadmiernych zysków, wytwory te mogą być przedmiotem przymusowego świadczenia.

Wszystkie powyższe świadczenia rzeczowe, jak również związane z niemi świadczenia osobiste, będą wynagradzane.

Art. 13. Na wezwanie Ministra Robót Publicznych wszystkie osoby fizyczne i prawne obowiązane są podać w przepisanym terminie ilość będących w ich posiadaniu przedmiotów, potrzebnych do odbudowy, oraz wskazać miejsce, gdzie się te przedmioty znajdują. W wezwaniu tem powinny być wymienione: a) kategorje osób podlegających wezwaniu, b) materjały, podlegające zgłoszeniu, c) ilości materjałów, wolne od zgłoszeń.

Art. 14. Jeżeli Biuro Odbudowy nie będzie mogło w drodze umowy dobrowolnej nabyć lub objąć w użytkowanie zgłoszonych przedmiotów, zwróci się z wnioskiem o wydanie orzeczenia o przymusowem świadczeniu do właściwej władzy administracyjnej II instancji, a do czasu utworzenia takiej władzy — do okręgowej Dyrekcji Robót Publicznych.

Art. 15. Wynagrodzenie za świadczenia na odbudowę wypłacane będą po cenach, ustalonych przez okręgowe Dyrekcje Robót Publicznych na podstawie opinij, wydanych przez znawców i właściwe organizacje zawodowe.

Art. 16. Osoby zainteresowane, niezadawalające się wynagro-

dzeniem oznaczonem prawomocnem orzeczeniem władzy administracyjnej II instancji, mogą żądać ustalenia ceny w drodze postępowania sądowego. Niezależnie od skierowania sprawy na drogę sądową, organy odbudowy mogą zająć przedmioty dla odbudowy, objęte orzeczeniem o przymusowem świadczeniu, składając kwotę, oznaczoną w myśl art. 15, do depozytu sądowego do dyspozycji właściciela zajętych przedmiotów z uwzględnieniem praw osób trzecich.

Art. 17. Kto bez ważnej przyczyny nie złoży w terminie przepisanym zgłoszenia, w art. 13 przewidzianego, lub złoży je niezgodnie ze stanem istotnym, albo zbędzie lub ukryje przedmioty, co do których wydano orzeczenie o przymusowem świadczeniu, ulegnie na wniosek właściwych organów odbudowy w drodze administracyjnej karze aresztu do 3 miesięcy i grzywnie do stu tysięcy marek na rzecz Skarbu Państwa albo jednej z tych dwóch kar.

W razie niemożności ściągnięcia grzywny z majątku ruchomego, następuje zamiana grzywny na karę aresztu, nie dłuższą jednak, niż 3 miesiące.

C) O utworzeniu racjonalnych działek budowlanych.

Art. 18. Przy odbudowie wsi, miast i miasteczek (osad) i zdrojowisk należy dążyć do racjonalnego zabudowania.

Działalność ta obejmuje:

a) racjonalne uregulowanie kształtu poszczególnych działek bez zmiany ich obszaru i wartości;

b) tworzenie działek powiększonych przez wcielenie do nich działek mniejszych lub części działek, gdy odrębne zabudowanie jednych i drugich nie odpowiadałoby wymaganiom zdrowotności, bezpieczeństwa albo względom gospodarczym i estetycznym, lub gdy tego wymagają względy sanacji bloków budowlanych, realizacja planów regulacyjnych lub inny interes publiczny;

c) łączenie kilku działek, należących do jednego właściciela. Środki te w razie potrzeby mogą być stosowane łącznie, przyczem działki mogą ulec przełożeniu.

Art. 19. W razie regulacji kształtu dwóch sąsiednich działek bez zmiany w ich obszarze (art. 18 a), odpada wszelkie wyrówny-

wanie rzekomych strat tak dla właścicieli, jak i dla wierzycieli hipotecznych; prawa, obciążające dołączone części, gasną, natomiast rozciągają się na nie prawa, obciążające działkę, do której zostały przyłączone.

Art. 20. O tem, komu ma przypaść własność działki powiększonej przez zastosowanie art. 18 b decydują kolejno:

1) ugoda stron;
2) wzgląd na zabezpieczenie możności odbudowania się w tym samym bloku, oraz na stosunki gospodarcze;
3) los.

Uregulowanie ciężarów hipotecznych, obciążających wcieloną działkę, pozostawia się w pierwszej linji ugodzie stron interesowanych. W braku takiej ugody suma wynagrodzenia, jaka przypadnie za wcieloną działkę lub jej część, stanowić będzie sumę rozdziałową, która w pierwszym rzędzie przeznaczona jest na zaspokojenie wierzycieli.

Jeśli suma rozdziałowa na zaspokojenie wierzycieli nie wystarcza, stosować należy analogiczne przepisy ustaw obowiązujących o rozdziale ceny kupna za nieruchomości przymusowo sprzedane.

Art. 21. W wypadku, przewidzianym przez art. 18 c), ciężary hipoteczne, obciążające działki poszczególne jednego właściciela, przenosi się z urzędu na nowo powstałą działkę, jeżeli poprzednie działki, z których powstała nowa działka, były jednakowo obciążone; w razie niejednakowego obciążenia porządek ciężarów ustala się w drodze dobrowolnego porozumienia się wierzycieli i właściciela; w braku porozumienia muszą wierzyciele przyjąć bez wypowiedzenia i bez odszkodowania spłatę wierzytelności w każdej chwili, poczynając od dnia uprawomocnienia się orzeczenia o złączeniu.

Art. 22. Jeżeli w miejsce jednej działki przydzielono właścicielowi inną działkę, prawa, na działkach tych ciążące, przechodzą z dawnej działki na nową. Jeżeli działki te są różnej wartości, płaci ten, kto na zamianie zyskuje, wynagrodzenie, które przeznaczone jest w pierwszej linji na zaspokojenie wierzycieli dawnej działki.

Art. 23. We wszystkich powyższych wypadkach służebności, które stały się bezprzedmiotowe, gasną bez wynagrodzenia.

Służebności, potrzebne dla racjolnalnego zabudowania, mają być ustanowione z urzędu za wynagrodzeniem lub bez wynagrodzenia.

Art. 24. Oznaczenie miejscowości, w których przepisy art. 18 mają być stosowane, określenie granic poszczególnych obszarów (bloków), w obrębie których przepisane czynności mają być przeprowadzone, oraz zarządzenie dochodzenia należy do władzy administracyjnej II instancji na wniosek organów i instacji Ministerstwa Robót Publicznych.

Art. 25. Z chwilą ogłoszenia zarządzenia, dokonanego według art. 24, odnośne dobra nieruchome nie mogą być zbywane ani obciążane. Zakaz ten na zlecenie właściwej władzy winien być wniesiony do wykazu hipotecznego. Poszczególne nieruchomości mogą być z pod tego zakazu zwolnione. Po osiągnięciu celu (art. 18) ta sama władza zarządzi wykreślenie wpisów.

Art. 26. Organy I instancji Ministerstwa Robót Publicznych występują z wnioskami w myśl powyższych przepisów z urzędu lub na prośbę osób zainteresowanych.

Art. 27. Właściciele nieruchomości, życzący sobie przeprowadzenia czynności, w art. 18 wymienionych, winni wnieść prośbę pisemnie lub ustnie do Biura Odbudowy i wyłuszczyć w niej przyczynę i potrzebę żądanej czynności.

Art. 28. Do przeprowadzenia potrzebnych dochodzeń oraz przygotowania wniosków w przedmiocie dokonania czynności, w art. 18 wymienionych, jakoteż dla wykonania orzeczeń i zleceń władz, powoływane będą komisje w następującym składzie.

Jako przewodniczący, sędzia, przez prezesa sądu okręgowego wyznaczony, jako członkowie: przedstawiciel Ministerstwa Robót Publicznych, komisarz ziemski oraz wójt gminy lub prezydent miasta, względnie ich zastępcy. Komisje na zewnątrz reprezentuje przewodniczący.

Art. 29. Komisja ma obowiązek:

1) wygotować projekt czynności, w art. 18 wymienionych, oraz stosowne plany;
2) zebrać spis osób zainteresowanych i ich adresy;
3) zebrać wszelkie potrzebne dowody i dokumenty;
4) przeprowadzić w miarę możności ugodę strom;

5) przedłożyć wnioski co do wysokości wynagrodzenia za zniesione lub ustanowione prawa;
6) przedłożyć wnioski w przedmiocie określenia kosztów postępowania i sposobu ich rozłożenia na strony zainteresowane;
7) wykonywać zarządzenia i decyzje władz odbudowy;

Komisja ma prawo:

1) wzywać strony, oraz żądać ustanowienia kuratora dla nieobecnych;
2) wzywać znawców;
3) zarządzać wniesienie stosownych wniosków do ksiąg hipotecznych;
4) żądać odpisów aktów i dokumentów od urzędu hipotecznego;
5) żądać właściwego współdziałania od władz administracyjnych, urzędów i sądów.

Ugody stron, spisane w formie protokółów, opatrzonych ich podpisami, mają moc ugody sądowej.

Art. 30. Komisja po ukończeniu dochodzenia przedkłada akta władzy administracyjnej II instancji.

Odnośna władza zatwierdza przedłożoną jej ugodę stron; w razie, gdy uzna ugodę za nieodpowiadającą celom odbudowy lub w braku ugody, wydaje orzeczenie o potrzebie, przedmiocie i rozmiarze zmian w działkach budowlanych (art. 18), orzeka zarazem o zniesieniu i ustanowieniu służebności, o wysokości wynagrodzenia za odjęte działki lub ich części i za zlikwidowane i ustanowione prawa, oraz o wysokości i rozkładzie kosztów dochodzenia komisyjnego.

Orzeczenie to może być zaskarżone w drodze sądowej tylko w wypadkach, w art. 33 przewidzianych.

Art. 31. Koszta komisyjnych dochodzeń w sprawie tworzenia racjonalnych działek budowlanych (art. 18) ponoszą interesowani, których działki zostały zregulowane, a to w stosunku do obszaru zregulowanych działek.

Art. 32. Od orzeczeń władz administracyjnych II instancji niema odwołania.

Art. 33. Spory o wysokość wynagrodzenia za odjęte pod budowę działki lub ich części, oraz za zlikwidowane lub ustanowione prawa należą do właściwości sądów.

Spory te nie wstrzymują postępowania przy tworzeniu działek budowlanych.

Art. 34. Władza administracyjna II instancji wnosi wierzytelny odpis orzeczenia po prawomocności wraz z kopją planu geometrycznego, przedstawiającego dawny i nowy stan, tudzież ugody stron stwierdzone protokólarnie w myśl ustępu ostatniego art. 29 do właściwego sądu (wydziału) hipotecznego.

Jeżeli orzeczenie nie zgadza się z księgą hipoteczną lub okaże się niedokładnem albo niejasnem, winna władza administracyjna wskazane jej przez sąd (wydział) hipoteczny uzupełnienia i sprostowania przeprowadzić.

Celem usunięcia braków i usterek może sąd (wydział) hipoteczny zażądać także bezpośrednio od stron wyjaśnień i uzupełnień.

Po usunięciu braków i stwierdzeniu, czy oznaczone w orzeczeniu wynagrodzenia zapłacono lub do sądu złożono, zarządza sąd (wydział) hipoteczny wpis do księgi hipotecznej zmian, spowodowanych orzeczeniem.

Minister Sprawiedliwości może wydać w drodze rozporządzenia dalsze przepisy o przeprowadzeniu w księdze hipotecznej zmian, wywołanych odbudową.

DZIAŁ V.

Postanowienia końcowe.

Art. 35. Podania przedkładane władzom i urzędom odbudowy przez bezpośrednio zainteresowane osoby fizyczne i prawne w sprawach technicznej pomocy przy odbudowie oraz w przedmiocie przymusowych świadczeń i wywłaszczenia na cele odbudowy, tudzież w sprawach regulacji działek budowlanych, jak również dokumenty i pisma, sporządzone w tychże sprawach, zwolnione są od opłat stemplowych.

Do innych podań, pism, dokumentów i umów mają zastosowanie ogólnie obowiązujące ustawy stemplowe oraz ulgi i uwolnienia, w nich przewidziane.

Art. 36. Na wykonanie niniejszej ustawy wstawiane będą do budżetu Ministerstwa Robót Publicznych odpowiednie kredyty w każdym okresie budżetowym.

Art. 37. Ustawa niniejsza obowiązuje od dnia ogłoszenia w b. zaborze rosyjskim i austrjackim.

Upoważnia się Ministra b. Dzielnicy Pruskiej w porozumieniu z Ministrem Robót Publicznych do rozciągnięcia zastosowania tej ustawy na obszary b. Dzielnicy Pruskiej.

Art. 38. Rozporządzenie General-Gubernatorstwa Warszawskiego z dn. 1 listopada 1916 r. (Dziennik Rozporządzeń Gen. Gub. Nr. 56, poz. 211) w przedmiocie komasacji gruntów dla miasta Kalisza zostaje w mocy.

Art. 39. Ustawa z dnia 28 lutego 1919 r. (Dz. Pr. Nr. 20, pozycja 229) w przedmiocie zaopatrzenia ludności w drzewo budulcowe i opałowe pozostaje w mocy aż do odwołania.

Art.40. Wykonanie ustawy niniejszej poleca się Ministrowi Robót Publicznych w porozumieniu z właściwymi ministrami.

Marszałek: *Trąmpczyński,* Prezydent Ministrów: *L. Skulski,* Minister Robót Publicznych: *Kędzior:*

27 b). Rozporządzenie wykonawcze Ministra Robót Publicznych z dnia 17 V. 1920, poz. 264, nr. 43 d. u., do ustawy z dnia 2-go marca 1920 r. o organizacji odbudowy technicznej wsi, miast i miasteczek.

Na podstawie art. 8, 9 i 40 ustawy z dnia 2-go marca 1920 r. o organizacji odbudowy technicznej wsi, miast i miasteczek (Dziennik Ust. Nr. 24, poz. 143), zarządzam w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych, Przemysłu i Handlu, Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Sprawiedliwości, Skarbu, Zdrowia Publicznego, Kolei Żelaznych, Kultury i Sztuki i z Prezesem Głównego Urzędu Ziemskiego, co następuje:

§ 1 a). (Do art. 1 ustawy).

Odbudowę zniszczonych budynków przeprowadzają w zasadzie poszkodowani sami przy pomocy i kontroli ze strony Państwa.

Państwowej pomocy przy odbudowie udziela się poszkodowanym wymienionym w art. 3 ustawy z dnia 18 lipca 1919 r. (Dz. Pr. Nr. 63, poz. 368), których budynki skutkiem bezpośrednich działań wojennych zostały zniszczone, oraz powołanym do wojska

lub ewakuowanym, których budynki spaliły się podczas ich nieobecności wskutek innych wypadków.

§ 2. (Do art. 2 ustawy).

Techniczna pomoc państwowa obejmuje dostarczenie bezpłatnie planów wzorowych i nadzór budowlany przy wznoszeniu domów mieszkalnych, budynków gospodarczych, szkół, kościołów i budynków użyteczności publicznej, niemniej też przy budowie studzien, wodociągów i kanalizacji.

Opracowaniem planów zajmą się powiatowe Biura odbudowy, uwzględniając przytem obowiązujące przepisy budowlane, warunki miejscowe, względy zdrowotne, ogniowe, gospodarcze i estetyczne.

W razie potrzeby opracowanie i wykonanie tych projektów może być przez Okręgowe Dyrekcje Robót Publicznych powierzone prywatnym biurom technicznym lub cywilnym inżynierom albo architektom.

Dla miejscowości, przez które przechodzi kolej, plany wzorowe mają być w ten sposób opracowane, aby część budynków zwrócona ku kolei i niczem niezasłonięta miała wygląd estetyczny.

Nie należy też od strony kolei umieszczać wychodków, gnojowni i t. p.

W powiatach, odnośnie do których brak ustawodawstwa kolejowego w sprawach t. zw. ochronnego pasu ogniowego, wodnych, ochrony korpusu i urządzeń kolejowych, zachowania się sąsiadów kolei na wypadek budowy i składania materjałów w bliskości kolei, należy przed wypracowaniem, względnie zatwierdzeniem planów wzorowych zasięgnąć opinji Zarządu Kolejowego.

Typy budowli, projekty i plany, zatwierdzone przez Okręgowe Dyrekcje Robót Publicznych, mogą być oglądane w Biurach odbudowy przez osoby interesowane.

Biura odbudowy i Okręgowe Dyrekcje Robót Publicznych udzielają też bezpłatnej porady technicznej przy wznoszeniu budowli, przy urządzeniach sanitarnych, budowie studzien, wodociągów i kanalizacji.

§ 3. Biura odbudowy występują z inicjatywą organizowania poszkodowanych w spółki i stowarzyszenia budowlane, oraz organizowania spółek i stowarzyszeń rzemieślniczo-wytwórczych i t. p.

Spółkom i stowarzyszeniom budowlanym, oraz rzemieślniczo-wytwórczym udzielana będzie pomoc przez przyznawanie pożyczek na warunkach dogodnych, wyjątkowo bezprocentowych, ułatwianie przewozu materjałów, tudzież oddawanie do wykonania takich robót, dla jakich siły spółki czy stowarzyszenia okażą się wystarczające.

§ 4. W miarę potrzeby i przy uwzględnieniu poszczególnych zniszczonych okolic kraju, urządzać będą Okręgowe Dyrekcje Robót Publicznych fachowe kursy dla kształcenia personelu potrzebnego przy odbudowie, a w szczególności: kursy ciesielskie, murarskie, ceramiczne, kursy budowy budynków z materjałów zastępczych, kursy krycia dachów i t. p.

Oprócz tego Okręgowe Dyrekcje Robót Publicznych, względnie Ministerstwo Robót Publicznych, urządzać będą kursy dla pomocników kierowników Biur odbudowy.

§ 5. Wytwórnie materjałów budowlanych, drzewnych, ceramicznych, szkła, okuć drzwi i okien, gwoździ i t. p., należące do osób pojedyńczych albo do spółek i stowarzyszeń, do gmin, powiatów i t. p., które zobowiążą się najmniej 50% produkcji oddać dla celów odbudowy, będą popierane przez subwencjonowanie lub udzielanie pożyczek, przez ułatwianie przewozu surowców i wywozu gotowych wytworów, zaopatrywanie w opał, maszyny i t. p. wreszcie przez zamówienia.

§ 6. Biura odbudowy przedkładają Okręgowym Dyrekcjom wnioski, jakie składnice, gdzie i z jakiemi materjałami winny być organizowane.

Składnice materjałów mogą być państwowe, samorządowe, przy kółkach rolniczych, składnice stowarzyszeń i t. p.

Składnicom prywatnym Ministerstwo Robót Publicznych, względnie Okręgowe Dyrekcje, wskazywać będą za pośrednictwem Biur odbudowy, jakie materjały, gdzie i po jakich cenach można uzyskać; składnice prywatne uzyskają też potrzebną pomoc finansową, ale poddać się muszą kontroli Biur odbudowy co do sposobu prowadzenia i cen sprzedażnych materjałów.

Sposób wydawania poszkodowanym materjałów ze składnic określi osobna instrukcja.

§ 7. Oprócz państwowych wytwórni gotowych domów mieszkalnych i gospodarczych, które mają być urządzone zgodnie

z uchwałą sejmową z 3-go lipca 1919 r., będą organizowane i popierane przez Ministerstwo Robót Publicznych na wniosek Okręgowych Dyrekcyj wytwórnie prywatne gotowych domów, materjałów budowlanych oraz mebli, sprzętów i narzędzi.

§ 8. Dla przewozu materjałów budowlanych na drogach wodnych przysługiwać będą ulgi taryfowe i pierwszeństwo transportowe po transportach wojskowych i aprowizacyjnych.

Na polskich kolejach państwowych przewożone będą materjały budowlane z pierwszeństwem zastrzeżonem dla nich w przepisach o kolejności przyjmowania nadawanych do wysyłania ładunków i wykonania planu przewozowego na zasadzie kolejności. (Vid. Rozp. Min. K. Ż. z 20 kwietnia 1920 r. Dz. Ust. Nr. 36, poz. 204).

§ 9. Dla transportu materjałów do i ze stacyj kolejowych z wytwórni i składnic, z lasu i t. p., Okręgowe Dyrekcje Robót Publicznych urządzać będą kolejki, dostarczać automobilów ciężarowych, organizować przedsiębiorstwa przewozowe.

§ 10. W y j ą t k o w o przeprowadzi się z ramienia Państwa w granicach i na rachunek przyznać się mającej, państwowej pomocy finansowej w myśl ustawy z dnia 18 lipca 1919 r. odbudowę domów i budynków gospodarczych i n w a l i d ó w w o j e n n y c h, w d ó w i s i e r o t p o p o l e g ł y c h n a w o j n i e, jeżeli wymienieni poszkodowani sami nie będą mogli przeprowadzić odbudowy.

Z ramienia Państwa wykonaną również będzie budowa tymczasowych koniecznych schronisk.

Państwo wykona dalej budowę wzorowych domów, szczególnie z materjałów zastępczych, które w danej okolicy mogą być użyte do budowy z dobrym skutkiem.

W takich wyjątkowych wypadkach Ministerstwo Robót Publicznych na prośbę zainteresowanych, zbadaną i zaopinjowaną przez Okręgową Dyrekcję Robót Publicznych, zarządzi odbudowę.

§ 11. (Do art. 6 ustawy).

Ministerstwo Robót Publicznych na wniosek Okręgowych Dyrekcyj Robót Publicznych zorganizuje bezzwłocznie powiatowe i miejscowe Biura odbudowy.

Biura odbudowy są organami wykonawczemi Okręgowych Dyrekcyj Robót Publicznych i jako takie podlegają pod względem

personalnym i rzeczowym bezpośrednio tym Dyrekcjom; w ostatniej zaś instancji Ministerstwu Robót Publicznych.

§ 12. (Do art. 8 ustawy).

Jako ciała doradcze w sprawach technicznej odbudowy powołuje się przy Ministerstwie Robót Publicznych Państwową Radę odbudowy, przy Okręgowych Dyrekcjach — Okręgowe Rady odbudowy, przy powiatowych Biurach odbudowy — powiatowe Rady odbudowy a w miarę potrzeby w poszczególnych gminach powołane zostaną miejscowe Rady odbudowy.

§ 13. W skład Państwowej Rady odbudowy wchodzą:

1) Minister Robót Publicznych, jako przewodniczący, lub Podsekretarz Stanu, jako zastępca przewodniczącego.
2) Delegaci Ministerstw: Spraw Wewnętrznych, Przemysłu i Handlu, Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Skarbu, Zdrowia Publicznego, Kolei Żelaznych, Kultury i Sztuki, Robót Publicznych, oraz delegat Głównego Urzędu Ziemskiego.
3) Po jednym delegacie politechniki lwowskiej i warszawskiej, tudzież Stowarzyszenia techników i architektów w Warszawie, Polskiego Towarzystwa Politechnicznego we Lwowie i Towarzystwa Technicznego w Krakowie.
4) 8 delegatów organizacyj zawodowych, mianowicie: 4 rolniczych i 4 przemysłowych i rękodzielniczych, po dwóch z byłych zaborów, rosyjskiego i austrjackiego.
5) Po 2 delegatów z każdego województwa, wybranych przez Okręgowe Rady odbudowy.
6) Przewodniczący Komisyj sejmowych, którym sprawy odbudowy będą przez Sejm przekazane, tudzież specjalnie zaproszeni posłowie sejmowi z okolic najbardziej zniszczonych.

Delegatów wymienionych pod 2) wyznaczą odnośni Ministrowie, względnie Prezes Głównego Urzędu Ziemskiego z grona urzędników lub wybitnych obywateli fachowców, delegatów wymienionych pod 4) wydelegują te organizacje, które oznaczy Minister Robót Publicznych w porozumieniu z właściwymi Ministrami.

Do zakresu działania Państwowej Rady odbudowy należy wydawanie opinji co do programu odbudowy na każdy rok w ramach przyznanych na ten cel kredytów.

§ 14. W skład Okręgowych Rad odbudowy wchodzą:

1) Wojewoda jako przewodniczący.
2) Dyrektor i Vice-Dyrektor Okręgowej Dyrekcji Robót Publicznych, którzy zastępują wojewodę w przewodnictwie, oraz naczelnik oddziału odbudowy.
3) Przedstawiciele Ministerstw Skarbu i Kolei Żelaznych, Okręgowego Urzędu Ziemskiego, oraz naczelnicy departamentów administracyjnego, przemysłowego, zdrowia publicznego, rolnictwa i dóbr państwowych województwa.
4) 4 delegatów organizacyj zawodowych, mianowicie: 2 rolniczych tudzież 2 przemysłowych i rękodzielniczych.
5) Po 1 delegacie powiatowej Rady odbudowy z pośród członków sejmików, względnie Rad powiatowych (§ 15).

Przedstawicieli wymienionych pod 3) wyznaczą odnośni Ministrowie, względnie Prezes Głównego Urzędu Ziemskiego, delegatów wymienionych pod 4) wydelegują te organizacje zawodowe, które wyznaczy wojewoda.

Do zakresu działania Okręgowych Rad odbudowy należy wydawanie opinji co do akcji odbudowy w okręgu terytorjalnym Okręgowej Dyrekcji.

§ 15. W skład powiatowej Rady odbudowy wchodzić będą:
1) Starosta, jako przewodniczący.
2) Kierownik powiatowego Biura odbudowy, jako przedstawiciel Ministerstwa Robót Publicznych i zastępca przewodniczącego.
3) Przedstawiciel Ministerstwa Skarbu.
4) Lekarz powiatowy.
5) Przedstawiciel Ministerstwa Kolei Żelaznych.
6) Komisarz Ziemski.
7) 6 delegatów sejmiku powiatowego (Rady powiatowej).
8) 2 delegatów Stowarzyszeń budowlanych (o ile istnieją w powiecie), powołanych przez Starostę w porozumieniu z kierownikiem powiatowego Biura odbudowy.

Powiatowe Rady odbudowy są organami doradczemi dla powiatowych Biur odbudowy w sprawach odbudowy w obrębie powiatu.

§ 16. Miejscowe Rady odbudowy powoływane będą w poszczególnych gminach, w miarę potrzeby, przez Starostę na wniosek kierownika miejscowego Biura odbudowy, jako ciała doradcze tego Biura.

Wymienione Rady odbudowy składać się mają przynajmniej z pięciu członków, w danej gminie zamieszkałych.

W miejscowościach, przez które przechodzi kolej, w skład miejscowej Rady odbudowy wchodzi również przedstawiciel Zarządu Kolejowego.

§ 17. Terminy zwoływania powyższych Rad na posiedzenia i tryb załatwiania czynności określą regulaminy, które wyda Minister Robót Publicznych.

Czynności członków Rady odbudowy są bezpłatne, a tylko członkowie zamiejscowi pobierać będą oprócz rzeczywistych kosztów podróży — djety, których wysokość na każdy rok kalendarzowy oznaczy Ministerstwo Robót Publicznych w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu.

§ 18. (Do art. 9 ustawy).

Jako zniszczone przez wojnę uważa się następujące miasta, miasteczka (osady) i zdrojowiska:

w okręgu Dyrekcji Warszawskiej:

Bielawy, Bolimów, Boryszew, Chorzele, Inowłódź, Rawa, Różan, Sochaczew, Mała Wieś, Nowe Miasto;

w okręgu Dyrekcji Łódzkiej:

Rogi, Szadek;

w okręgu Dyrekcji Kieleckiej:

Bodzentyn, Gliniany, Grabowiec, Iłża, Janowiec, Kazanów, Kłów, Koprzywnica, Lipsko, Łopuszno, Odrzywół, Opatowiec, Ożarów, Ryczywół, Sienno, Tarłów, Waśniów, Wierzbnica, Wiślica;

w okręgu Dyrekcji Lubelskiej:

Chodel, Gorzków, Horodyszcze, Jarczów, Kodeń, Końskowola, Kraśnik, Krylów, Krzeszów, Łaszczów, Łomazy, Markuszów, Milejów, Ostrów, Parczew, Pawłów, Puchaczów, Puławy, Siedliszcze, Sosnowice, Świerze, Tarnogród, Terespol, Trawniki, Uchanie, Urzędów, Wierzbica, Wisznice, Wojsławice, Wysokie, Żółkiewka;

w okręgu Dyrekcji Białostockiej:

Andrzejewo, Czyżew, Goworowo, Goworowo-probostwo, Jablonka, Jedwabno, Kaczyny, Lipsk, Nowogród, Ostrołęka, Śniadowo, Suraż, Sztabin, Zaręby Kościelne, Złotorja;

w okręgu Dyrekcji Krakowskiej:

Cieszanów, Dębica, Gorlice, Jaćmierz, Lisko, Narol, Nisko,

Radłów, Radymno, Rozwadów, Rudnik, Sieniawa, Ulanów, Zarszyn, Żabno;

w okręgu Dyrekcji Lwowskiej:

Biały Kamień, Bohorodczany, Bolszowce, Bukaczowce, Chodorów, Dunajów, Felsztyn, Gołogóry, Halicz, Horożanka, Hussaków, Jabłonów, Jaryczów Nowy, Jazłowiec, Jezupol, Knihynicze, Lipsko, Łysiec, Monasterzyska, Niemirów, Podgrodzie, Podhajce, Sołotwina, Strzeliska Nowe, Szczerzec, Turka n. Str., Wielkie Oczy, Wiśniowczyk, Zarudzie, Zawadów, Żurawno.

§ 19. Władze administracyjne II instancji na wniosek Okręgowych Dyrekcyj Robót Publicznych zakreślą termin do przedłożenia planów regulacyjnych.

W razie nieprzedłożenia planu regulacyjnego w terminie zakreślonym, władza administracyjna II instancji na wniosek Okręgowej Dyrekcji Robót Publicznych zadecyduje, komu sporządzenie planu regulacyjnego na koszt gminy będzie oddane.

Koszta ściągnięte będą od gminy ewentualnie przez wstawienie ich do budżetu gminy.

W miejscowościach, przez które przechodzi kolej, należy linję regulacyjną tak usytuować, aby nie były naruszone istotne interesy kolejowe, przyczem należy baczyć, że grunta kolejowe w zasadzie nie mają być wywłaszczane na cele regulacji (§ 21).

W wypadkach wątpliwych należy linję regulacyjną uzgodnić z właściwą Dyrekcją Kolejową.

Egzemplarz zatwierdzonego planu prześle Okręgowa Dyrekcja do właściwego Biura odbudowy, które za pośrednictwem Starostwa ogłosi w danej miejscowości, że plan regulacyjny został zatwierdzony i że tylko podług tego planu wolno wznosić stałe budowle.

§ 20. (Do art. 10 ustawy).

W miejscowościach wymienionych wyżej, w § 18, wznoszenie stałych budowli przed zatwierdzeniem planu regulacyjnego jest wzbronione.

W wyjątkowych wypadkach, jeżeli mianowicie wzniesienie stałej budowli okaże się koniecznem lub wskazanem, a z góry przewidzieć można, że linja frontu ulicy nie ulegnie zmianie, mogą Okręgowe Dyrekcje Robót Publicznych przed zatwierdzeniem

planu regulacyjnego udzielić zezwolenia na wzniesienie stałych budowli na terenie, podlegającym regulacji.

§ 21. (Do art. 11 ustawy).

Wywłaszczenie na cele regulacji, na zasadzie art. 11 ustawy, może nastąpić dla utworzenia albo rozszerzenia ulicy lub placu w granicach prawomocnie zatwierdzonego planu regulacyjnego (art. 9 ustawy).

W tym wypadku wywłaszczenie następuje na rzecz odnośnej gminy i gmina ta zapłaci wywłaszczonym wynagrodzenie, jakoteż związane z tem koszta.

§ 22. Ministerstwo Robót Publicznych organizować, względnie zakładać będzie w miarę potrzeby i możności wytwórnie materjałów budowlanych, w szczególności drzewnych i ewentualnie ceramicznych, okuć drzwi i okien, gwoździ i t. p. w tych miejscowościach, gdzie warunki rozwoju okażą się najlepsze.

Wywłaszczenie pod budowę państwowych wytwórni materjałów budowlanych następuje na koszt Państwa.

Wywłaszczenie gruntów, przeznaczonych na cele kolejowe pod budowę państwowych wytwórni materjałów budowlanych, może nastąpić tylko za zgodą Ministerstwa Kolei Żelaznych.

§ 23. Wniesienie podania o wywłaszczenie jest obowiązkiem powiatowego Biura odbudowy, a to, o ile idzie o wywłaszczenie na cele regulacji, zaraz po prawomocnem zatwierdzeniu planu regulacyjnego, o ile zaś idzie o wywłaszczenie pod budowę państwowych wytwórni materjałów budowlanych — w wykonaniu zarządzenia władz przełożonych.

Do podania o wywłaszczenie dołączony ma być plan regulacyjny, opatrzony przez Okręgową Dyrekcję klauzulą prawomocności, względzie zatwierdzony plan budowy wytwórni, następnie wykaz gruntów i objektów, wywłaszczyć się mających, z podaniem imion i nazwisk właścicieli, oraz ich adresu.

Podanie o wywłaszczenie wniesie Biuro do właściwego Starostwa.

§ 24. W terminie do dni 30-tu po wniesieniu podania przeprowadzi Starostwo dochodzenie przy udziale właścicieli, których objekta mają być wywłaszczone, za przybraniem dwóch rzeczoznawców.

Właściciele mają być zawiadomieni o terminie dochodzenia.

§ 25. Po przeprowadzeniu dochodzenia wyda Starostwo orzeczenie ekspropriacyjne, orzekając równocześnie wysokość odszkodowania oraz wysokość kosztów urzędowych dochodzeń i doręczy je interesowanym.

Przeciw takiemu orzeczeniu niema odwołania.

Każda ze stron, która czuje się pokrzywdzoną wysokością wynagrodzenia, może jednak żądać od właściwego sądu oznaczenia odszkodowania, a to w terminie do trzech miesięcy od doręczenia orzeczenia Starostwa.

§ 26. Wykonanie orzeczenia Starostwa następuje po zapłacie, względnie złożeniu oznaczonej w orzeczeniu ekspropriacyjnem kwoty wynagrodzenia do depozytu sądowego.

§ 27. Celem intabulacji praw własności wniesie kierownik Biura odbudowy odpis orzeczenia ekspropriacyjnego do właściwego sądu (wydziału hipotecznego) przy dołączeniu urzędownie sporządzonego planu wywłaszczonych gruntów, wykazującego stan dawny i nowy, oraz dowodu wypłacenia lub złożenia do sądu sum odszkodowania w wysokości oznaczonej w orzeczeniu, jakoteż postawi wnioski o dokonanie właściwych wpisów.

§ 28. W wypadku potrzeby wywłaszczenia pod budowę państwowych wytwórni materjałów budowlanych może Starostwo udzielić zezwolenia do przedsiębrania czynności wstępnych, jak: wchodzenie na grunta, badanie, pomiar i t. p. z zastrzeżeniem, że wszelka stąd ewentualnie powstała lub wyrządzona szkoda będzie właścicielowi, względnie posiadaczowi wynagrodzona.

Zezwalając na czynności wstępne, oznaczy zarazem Starostwo, kiedy czynności będą rozpoczęte i kiedy najpóźniej ukończone.

O zezwoleniu zawiadomi Starostwo proszącego tudzież właściciela, względnie posiadacza gruntu, na którym czynności wstępne mają być podjęte.

Orzeczenie o wynagrodzeniu szkody wydaje Starostwo na żądanie właściciela, względnie posiadacza nieruchomości, jeżeli żądanie zgłoszone będzie do dni 14 od dnia następującego po dniu, w którym czynności wstępne podług zezwolenia Starostwa ukończone być miały. Po tym terminie, jak również gdyby interesowani czuli się pokrzywdzeni orzeczeniem Starostwa co do wynagrodzenia szkody, mogą udać się na drogę sądową.

§ 29. (Do art. 12—17 ustawy).

Zarządzenia Ministra Robót Publicznych w porozumieniu z właściwymi Ministrami, dotyczące przymusowych świadczeń na cele odbudowy w myśl art. 12 ustawy, wydawane będą na wniosek Biur odbudowy, względnie Okręgowych Dyrekcyj Robót Publicznych.

W wezwaniu w myśl art. 13 ustawy wymienione będą:

a) kategorje osób podlegających wezwaniu;
b) materjały podlegające zgłoszeniu;
c) ilość materjałów wolna od zgłoszeń;
d) urząd, do którego zgłoszenia mają być skierowane;
e) termin składania deklaracyj według równocześnie podanego wzoru.

§ 30. Urzędy i instytucje publiczne, jakoteż zakłady użyteczności publicznej wolne są od przymusowych świadczeń i od składania deklaracyj co do ruchomości i nieruchomości niezbędnych dla wymienionych urzędów, instytucyj i zakładów.

Pod przymusowe świadczenia nie będą też podciągane nieruchomości i ruchomości, należące do zakładów przemysłowych czynnych lub uruchomiających się, a niezbędne dla tych zakładów.

Jeżeli jednak zostanie stwierdzone, że wytwory zakładów przemysłowych, narzędzia, maszyny i t. d. przechowywane są w celach spekulacji i osiągnięcia nadmiernych zysków, będą one przedmiotem przymusowych świadczeń.

Wreszcie wolne są od przymusowych świadczeń przedmioty, służące do zaspokojenia niezbędnych potrzeb osobistych lub do wykonywania zawodu posiadacza i jego rodziny.

§ 31. Jeżeli Biuro odbudowy nie będzie mogło nabyć lub objąć w użytkowanie zgłoszonych przedmiotów w drodze dobrowolnej umowy, zwróci się z wnioskiem o wydanie orzeczenia o przymusowem świadczeniu do właściwej władzy administracyjnej II instancji, a do czasu utworzenia takiej władzy do Okręgowych Dyrekcyj Robót Publ.

§ 32. Obowiązek odstąpienia dla celów odbudowy praw własności lub użytkowania ruchomości, jakoteż środków przewozowych lub praw użytkowania na nieruchomościach, potrzebnych dla przeprowadzenia lub ułatwienia odbudowy, może być nałożony także na rzecz poszkodowanych stowarzyszeń budowlanych lub

przedsiębiorstw prywatnych, przeprowadzających odbudowę albo przygotowujących materjały do odbudowy, tudzież celem umożliwienia przewozu materjałów budowlanych.

§ 33. Wynagrodzenie za świadczenia na odbudowę wypłacone będzie po cenach ustalonych przez Okręgowe Dyrekcje Robót Publicznych na podstawie opinij wydanych przez znawców i właściwe organizacje zawodowe.

§ 34. Koszta znawców w przedmiocie zajęcia użytkowania nieruchomości na rzecz poszkodowanych lub stowarzyszeń budowlanych albo przedsiębiorstw prywatnych ponoszą odnośne osoby względnie stowarzyszenia lub przedsiębiorstwa i, jeżeli nie złożą ich dobrowolnie, koszta ściągnięte zostaną przymusowo w drodze administracyjnej.

§ 35. Osoby, nie zadawalniające się wynagrodzeniem oznaczonem orzeczeniem władzy administracyjnej II instancji, mogą żądać ustalenia ceny w drodze postępowania sądowego.

Ewentualne skierowanie sprawy na drogę sądową nie wstrzymuje możności zajęcia dla odbudowy przedmiotów objętych orzeczeniem, skoro oznaczona w orzeczeniu cena złożona będzie do depozytu sądowego.

§ 36. Orzeczenie karne w myśl art. 17 ustawy wydaje w I instancji to Starostwo, w którego okręgu znajdują się przedmioty objęte zarządzeniem w myśl art. 13 ustawy.

§ 37. Pozbycie nieruchomości, których użytkowanie na podstawie orzeczenia w myśl art. 14 ustawy zostało zajęte, jest dozwolone, nie uwalnia to jednak nieruchomości z pod zajęcia.

§ 38. Przepisy § 28 niniejszego rozporządzenia co do zezwolenia na czynności wstępne w wypadku wywłaszczenia nieruchomości pod budowę państwowych wytwórni materjałów budowlanych stosowane też być mają, gdy idzie o zajęcie praw użytkowania na nieruchomościach na cele odbudowy.

§ 39. Obowiązek dostarczenia środków przewozowych, o ile chodzi o podwody, t. j. wozy z końmi, wołami i potrzebną uprzężą, mieści w sobie zarazem obowiązek dostarczenia woźniców.

Przy pociąganiu do świadczeń zaprzęgów należy uwzględniać potrzeby gospodarcze właścicieli.

W wypadkach nagłych i niecierpiących zwłoki może Starostwo na wniosek kierownika Biura odbudowy nakazać dostarcze-

nie podwód jeszcze przed wydaniem orzeczenia władzy administracyjnej II instancji o przymusowem świadczeniu i podwoda winna być dostarczoną, o czem jednak Biuro złoży natychmiast sprawozdanie wspomnianej władzy administracyjnej.

§ 40. Wynagrodzenie za podwody zapłaci Biuro odbudowy natychmiast po dopełnieniu świadczenia, a to gotówką lub — w braku gotówki — asygnatą do tej kasy skarbowej, w której okręgu ma stałe miejsce zamieszkania ten, kto dokonał świadczenia. Kasa skarbowa wypłaci asygnowaną należytość za zgłoszeniem się uprawnionego do odbioru.

W wypadkach, gdy zajęcie podwody następuje na rzecz poszkodowanych albo stowarzyszeń budowlanych lub przedsiębiorstw przeprowadzających odbudowę albo przygotowujących materjały do odbudowy, osoby te czy stowarzyszenia, względnie przedsiębiorstwa zapłacić mają należytość za podwodę.

§ 41. Osoby, niezadawalniające się wynagrodzeniem za podwody, mogą żądać ustalenia wynagrodzenia w drodze postępowania sądowego.

§ 42. (Do art. 18—34 ustawy).

Przy odbudowie wsi, miast i miasteczek (osad), zdrojowisk (uzdrowisk), należy dążyć do racjolnalnego zabudowania przez wdrożenie i przeprowadzenie czynności w art. 18 ustawy sformułowanych, a mianowicie:

a) uregulowania kształtu poszczególnych działek;
b) tworzenia działek powiększonych;
c) łączenia poszczególnych działek, należących do jednego właściciela.

Środki te w razie potrzeby mogą być stosowane łącznie, przyczem działki mogą ulec przełożeniu.

§ 43. Władza budownicza I instancji, odmawiając konsensu na budowę z tego powodu, że działka nie nadaje się do zabudowania w myśl obowiązujących przepisów budowlanych lub nie da się zabudować racjonalnie, pouczyć ma zarazem zamierzającego budować o przepisach art. 18 ustawy, a Biuro odbudowy udzieli interesowanym w myśl art. 7 lit. c) ustawy bezpłatnie porady i pomocy technicznej przy sporządzeniu planu utworzenia racjolnalnych działek lub na prośbę interesowanych plan taki sporządzi.

§ 44. Wdrożenie i przeprowadzenie czynności, w art. 18 ustawy przewidzianych, nastąpić ma na prośbę interesowanych lub z urzędu, gdy tego wymagają względy publiczne jak: bezpieczeństwo od ognia, wymogi zdrowotności, względy gospodarcze, estetyczne albo względy sanacji bloków budowlanych, realizacja planu regulacyjnego, wkońcu inny interes publiczny.

§ 45. Interesowani właściciele nieruchomości, życzący sobie przeprowadzenia wspomnianych czynności, winni wnieść prośbę pisemnie lub ustnie do Biura odbudowy i wyłuszczyć w niej przyczyny i potrzebę żądanej czynności (art. 27 ustawy).

Ustnie zgłoszoną prośbę Biuro odbudowy ma spisać protokólarnie.

Tak na podstawie prośby interesowanych, jak również w braku inicjatywy z ich strony, Biuro odbudowy ma zbadać z urzędu, czy i w jakich miejscowościach, tudzież w jakich granicach, z jakich powodów i z jakich względów publicznych czynności wymienione w art. 18 ustawy mają być przeprowadzone i przedstawić władzy administracyjnej II instancji wniosek do wydania zarządzenia w myśl art. 24 ustawy.

Do wniosku dołączyć należy plan terenu, w obrębie którego proponowane czynności mają być przeprowadzone, uwidoczniający dotychczasowe działki (parcele) i budynki, oraz wykaz, do kogo i jakie parcele należą, wkońcu opinję, czy i które parcele (działki) zakazem zbywania i obciążania mają być objęte.

§ 46. Władza administracyjna II instancji, wydając orzeczenie zarządzające wdrożenie i przeprowadzenie czynności (art. 24 ustawy), poleci zarazem Biuru odbudowy ogłosić to zarządzenie w odnośnej miejscowości w sposób praktykowany dla ogłoszenia zarządzenia władz z tem, iż z chwilą takiego ogłoszenia nieruchomości w obrębie terenu, w którym czynności regulacyjne mają być przeprowadzone, nie mogą być zbywane ani obciążane. O wniesienie tego zakazu do sądu (wydziału) hipotecznego postara się Komisja utworzona w myśl art. 28 ustawy.

Z pod takiego zakazu mogą jednak być wyjęte poszczególne nieruchomości na prośbę zainteresowanych właścicieli. Zwolnienie należy do kompetencji władzy administracyjnej II instancji na podstawie opinji Biura odbudowy.

§ 47. Władza administracyjna II instancji zarządzi przepro-

wadzenie dochodzenia przez Komisję powołaną do życia w myśl art. 28 ustawy. O wyznaczenie sędziego jako przewodniczącego Komisji wymieniona wyżej władza odniesie się wcześnie do Prezesa Sądu Okręgowego. Wyznaczony przewodniczący podejmie dalsze czynności celem złożenia Komisji i przeprowadzenia dochodzenia. Wybór znawców zależy od uznania przewodniczącego. Znawcy powinni pochodzić o ile możności z zainteresowanej gminy. Z reguły ma być przybranych dwóch znawców.

§ 48. Po ukończeniu dochodzenia Komisja przedłoży akta władzy administracyjnej II instancji, która w myśl art. 30 ustęp drugi ustawy zatwierdzi ugodę stron lub wyda orzeczenie.

Orzeczenie winno być doręczone wszystkim interesowanym za dowodem doręczenia. W orzeczeniu winno się mieścić pouczenie, że od tego orzeczenia niema odwołania i tylko co do wysokości wynagrodzenia za odjęte działki lub ich części, za zlikwidowane lub ustanowione prawa, strony niezadowolone mogą udać się na drogę sądową, co jednak nie wstrzymuje postępowania przy utworzeniu działek budowlanych (art. 33 ustawy).

§ 49. Koszta dochodzeń komisyjnych w sprawie tworzenia działek budowlanych (art. 18 ustawy) ponoszą ci właściciele, w których interesie działki zostały zregulowane, a to w stosunku do obszaru zregulowanych działek (art. 31 ustawy). Koszta, których obowiązani dobrowolnie nie złożą, ściągnięte będą w drodze egzekucji administracyjnej.

Koszta Komisji należą się członkom pozamiejscowym i znawcom, a to urzędnikom według norm przepisanych, innym zaś przyznany będzie przez władzę administracyjną II instancji na wniosek Komisji zwrot poniesionych kosztów podróży i stosowne djety.

§ 50. Władza administracyjna II instancji wniesie wierzytelny odpis orzeczenia wraz z kopją planu geometrycznego, wykazującego dawny i nowy stan, tudzież ugody stron stwierdzone protokólarnie, do właściwego sądu (wydziału) hipotecznego z wnioskiem szczegółowym o dokonanie właściwych wpisów i wykreślenie zakazu zbywania i obciążenia wpisanego na podstawie art. 25 ustawy.

§ 51. (Do art. 38 ustawy).

Rozporządzenie Generał-Gubernatora warszawskiego z dnia 1 listopada 1916 r. (Dz. Rozp. Gen.-Gub. Nr. 56, poz. 211)

w przedmiocie komasacji gruntów dla miasta Kalisza zostaje w mocy z tem, że prawa i obowiązki szefa administracji przy jenerał-gubernatorstwie warszawskiem (§§ 1, 2 i 3 rozporządzenia) przechodzą na władzę administracyjną II instancji, prawa zaś i obowiązki komisarza szefa administracji (§ 2, punkt 1 rozporządzenia) na delegata tej władzy. Przewidziane, w § 3 ustęp ostatni rozporządzenia, ogłoszenie nastąpi w dzienniku wojewódzkim, a wreszcie w miejsce Sądu Najwyższego dla jenerał-gubernatorstwa warszawskiego (§ 21 rozporządzenia) wchodzą właściwe sądy.

§ 52. Do władz administracyjnych I i II instancji (Starosty i Wojewody) należą sprawy przeprowadzania dochodzeń, tudzież wydawanie orzeczeń o wywłaszczeniu (art. 11, 14 i 30 ustawy), zatwierdzanie ugód stron, przedłożonych przez Komisję (art. 29 i 30), oraz wszelkie orzeczenia przewidziane w art. 30 ustawy, tudzież sprawy administracyjno-karne (art. 17) i formalności związane z przeprowadzeniem zmian w księgach hipotecznych, wywołanych odbudową (art. 34).

§ 53. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Warszawa, dnia 17 maja 1920 r.

Minister Robót Publicznych: *Kędzior.*

27 c). Rozporządzenie Wykonawcze Ministra Robót Publicznych z dnia 17 stycznia 1921 r., poz. 115, nr. 21 d. u., wydane w porozumieniu z Ministrami: Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Skarbu, Spraw Wewnętrznych, b. Dzielnicy Pruskiej, oraz Prezesem Głównego Urzędu Ziemskiego — do ustawy z dnia 28 lutego 1919 r. w przedmiocie zaopatrzenia ludności w drzewo budulcowe i opałowe.

Na zasadzie art. 5 ustawy z dnia 28 lutego 1919 r. w przedmiocie zaopatrzenia ludności w drzewo budulcowe i opałowe (Dz. Pr. z 1920 r. Nr. 20, poz. 229), oraz z uwzględnieniem postanowień ustaw z dnia 18 lipca 1919 r. o pomocy państwowej na odbudowę gospodarstw zniszczonych lub uszkodzonych skutkiem wojny (Dz. Pr. z 1919 r. Nr. 63, poz. 368) i z dnia 15 lipca 1920 r., zmieniającej art. 8 poprzedniej ustawy (Dz. Ust. R. P. z 1920 r. Nr. 62, poz. 405), wydaję w porozumieniu z Ministrami Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Skarbu, Spraw Wewnętrznych, b. Dzielnicy

Pruskiej, oraz z Prezesem Głównego Urzędu Ziemskiego następujące przepisy wykonawcze:

§ 1. W myśl art. 1 lit. a) ustawy z dnia 28 lutego 1919 r. (Dz. Pr. z 1919 r. Nr. 20, poz. 229) i przy uwzględnieniu postanowień ustawy z dnia 18 lipca 1919 r. (Dz. Pr. z 1919 r. Nr. 63, pozycja 368), oraz ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. (Dz. Ust. R. P. z 1920 roku Nr. 62, poz. 405) — wydawane będzie drzewo budulcowe przedewszystkiem na odbudowę zniszczonych przez działania wojenne a należących do drobnych rolników, oraz drobnych posiadaczy miejskich domów mieszkalnych i zabudowań gospodarczych wraz z potrzebnemi ogrodzeniami, tudzież na odbudowę szkół, kościołów i budowli użyteczności publicznej, o ile odbudowa bez pomocy Państwa nie mogłaby być dokonaną.

§ 2. Na cele wyszczególnione w § 1 niniejszego rozporządzenia wydawane będzie drzewo na rachunek Skarbu Państwa po cenach urzędowo ustanowionych z ilości drzewa zajętego dla odbudowy unormowanej rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych z dnia 2 września 1920 r. (Dz. Ust. R. P. z 1920 r. Nr. 89, poz. 586) tym poszkodowanym, którzy jeszcze nie otrzymali w myśl art. 6 ustawy z dnia 18 lipca 1919 r. (Dz. Pr. z 1919 r. Nr. 63, poz. 368) finansowej pomocy państwowej.

Wartość wydanego na rachunek Skarbu Państwa drzewa budulcowego nie może w żadnym wypadku przekroczyć wysokości bezpośredniej rzeczowej szkody wojennej, ustalonej przez Komisję utworzoną na mocy ustawy z dnia 18 lipca 1919 r. (Dz. Pr. Nr. 63, poz. 368), względnie przez Komisję Szacunkową.

O ile nie nastąpiło jeszcze należyte ustalenie całkowitej wysokości szkody wojennej, ilość przyznanego drzewa nie może przekraczać tej ilości, jaką zawierały zniszczone budynki mieszkalne i gospodarcze.

W każdym razie wartość wydanego drzewa po doliczeniu tego wszystkiego, co poszkodowany według brzmienia art. 5 powołanej wyżej ustawy z dnia 18 lipca 1919 r. skądkolwiek już otrzymał, nie może przekroczyć kwoty 20.000 mk., względnie granic pomocy, przewidzianej ustawą z dnia 15 lipca 1920 r. (Dz. Ust. R. P. z 1920 r. Nr. 62, poz. 405) na odbudowę kościołów.

§ 3. W myśl art. 1 lit. b) powołanej wyżej ustawy z dnia 28 lutego 1919 r. wydawane będzie drzewo budulcowe w miarę posia-

danych zapasów, oraz stwierdzonej potrzeby także na inne cele, a mianowicie:

1) na odbudowę zniszczonych przez działania wojenne domów i gospodarstw takich drobnych rolników i drobnych posiadaczy realności miejskich, którzy mogą się odbudować z własnych funduszów i nie posiadają prawa do otrzymania zapomogi przewidzianej ustawą z dnia 18 lipca 1919 r. (Dz. Pr. z 1919 r. Nr. 63, poz. 368);
2) na odbudowę drobnych gospodarstw rolnych spalonych wskutek elementarnej klęski pożarowej;
3) na budowę nowych osad powstających przy wykonywaniu reformy agrarnej.

§ 4. Na cele wyszczególnione w § 3 niniejszego rozporządzenia drzewo budulcowe wydawane będzie za zapłatą a mianowicie: na cele wymienione w punkcie 1 § 3 po średnich cenach targowych, ustalonych przez Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych z drzewa zajętego ponad normę, określoną rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych z dnia 2 września 1920 r. (Dz. Ust. R. P. z 1920 r. Nr. 89, poz. 586), a na cele wymienione w punktach 2 i 3 § 3 po cenach urzędowo ustanowionych z ilości zajętego dla odbudowy drzewa unormowanej rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych z dnia 2 września 1920 r. (Dz. Ust. R. P. z 1920 r. Nr. 89, poz. 586).

§ 5. Na cele opałowe wydawane będzie drzewo w miarę posiadanych zapasów, oraz stwierdzonej potrzeby niezamożnej ludności i to za zapłatą przy odbiorze, po cenach urzędowo ustanowionych.

§ 6. Drzewo budulcowe i opałowe wydawane będzie w stanie okrągłym lub przerobionym.

§ 7. Wydane drzewo budulcowe i opałowe może być użyte tylko na cele wyznaczone i pod odpowiedzialnością karną nie może być na inne cele użyte, ani sprzedane lub wogóle odstąpione osobom trzecim.

§ 8. Rozdział drzewa budulcowego przeprowadzać mają państwowe Biura Odbudowy.

Rozdział drzewa opałowego przeprowadzać mają Starostwa.

Przeciw orzeczeniom wymienionych urzędów w przedmiocie rozdziału niema odwołania.

§ 9. Na podstawie orzeczeń, wydanych w myśl § 8 niniejszego rozporządzenia, nastąpi wydanie przyznanej ilości drzewa.

Tak drzewo budulcowe jak opałowe ma być zabrane z miejsca wyznaczonego w terminie zakreślonym; w przeciwnym razie orzeczenie traci swoją moc i tylko w wypadkach zasługujących na uwzględnienie urząd, wydający orzeczenie, może odroczyć termin pobrania drzewa.

§ 10. Drzewo budulcowe i opałowe potrzebne na wymienione wyżej cele przeznacza Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych z lasów państwowych. Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych dokonuje również zajęcia drzewa budulcowego i opałowego w lasach prywatnych. Potrzebne dla celów odbudowy drzewo zajmowane będzie w lasach o ile możności leżących najbliżej okolic zniszczonych.

O ile w poszczególnych wypadkach zajdzie potrzeba zajęcia drzewa budulcowego na odbudowę w ilości ponad normę, przewidzianą w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych z dnia 2 września 1920 r. (Dz. Ust. R. P. z 1920 r. Nr. 89, pozycja 586), zajęcia dalszej ilości drzewa dokonuje Ministerstwo Robót Publicznych, zawiadamiając o tem Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych oraz Ministerstwo Skarbu.

§ 11. Ceny drzewa budulcowego ustanawiane będą perjodycznie przez Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych w porozumieniu z Ministrem Robót Publicznych i Ministrem Skarbu.

Ceny drzewa opałowego ustanawiane będą perjodycznie przez Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych.

§ 12. Celem umożliwienia przeróbki drzewa w dostatecznej ilości, Ministerstwo Robót Publicznych może objąć w swój zarząd zakłady przeróbki drzewa, których ruchu właściciele zaniechali.

§ 13. Zażalenia przeciw zarządzeniom wydanym w sprawach objętych niniejszem rozporządzeniem nie wstrzymują ich wykonania.

§ 14. Przekroczenie przepisów niniejszego rozporządzenia, jakoteż wydanych na jego podstawie zarządzeń władz i organów państwowych, karane będzie według obowiązujących ustaw i rozporządzeń.

§ 15. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogło-

szenia, a równocześnie traci moc obowiązującą rozporządzenie wykonawcze z dnia 3 lutego 1920 roku (Dz. Ust. R. P. z 1920 r. Nr. 14, poz. 76), oraz rozporządzenie z dnia 1 września 1920 roku (Dz. Ust. R. P. z 1920 r. Nr. 88, poz. 579).

Minister Robót Publicznych: *Narutowicz*, Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych: *J. Poniatowski*, Minister Skarbu: *Steczkowski*, Minister Spraw Wewnętrznych: *L. Skulski*, Minister b. Dzielnicy Pruskiej: *W. Kucharski*, Prezes Głównego Urzędu Ziemskiego: *T. Wilkoński*.

27 d). Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1921 r., poz. 83, nr. 14 d. u., w przedmiocie tymczasowych przepisów o udzielaniu pozwoleń na przedsiębiorstwa przewozowe (zaprzęgowe i samochodowe) na obszarze b. zaboru rosyjskiego.

Na mocy art. 18 dekretu o tymczasowej organizacji Władz Naczelnych (Dz. Pr. Kr. P. z 1918 r. Nr. 1, poz. 1), art. 1 (ustęp 2 i 8) ustawy z dnia 29 kwietnia 1919 r. o organizacji i zakresie działania Ministerstwa Robót Publicznych (Dz. Pr. P. P. z 1919 r. Nr. 39, poz. 283), oraz art. 22 ustawy z dnia 27 maja 1919 r. o państwowej wyłączności poczty, telegrafu i telefonu (Dz. Pr. P. P. z 1919 roku Nr. 44, poz. 310), Rada Ministrów — zgodnie z uchwałą z dnia 17 stycznia 1921 r. — zarządza co następuje:

§ 1. Na uruchomienie przedsiębiorstw, utrzymujących stałą i regularną komunikację między zgóry określonemi miejscowościami, udziela pozwoleń właściwy wojewoda przez okręgową dyrekcję robót publicznych. O ile przedsiębiorstwo ma być wykonywane w granicach dwóch lub więcej województw, pozwolenia udziela Minister Robót Publicznych na wniosek tego wojewody, na obszarze działania którego znajduje się siedziba przedsiębiorstwa.

O udzieleniu pozwolenia zawiadamiać należy Ministerstwo Poczt i Telegrafów oraz te okręgowe dyrekcje pocztowe i kolejowe, izby skarbowe, tudzież dowództwa wojskowych okręgów generalnych, na których obszarze działania przedsiębiorstwo ma być uruchomione.

§ 2. Celem uzyskania pozwolenia należy wnieść podanie do właściwego starosty, który przesyła je ze stosownym wnioskiem do urzędu wojewódzkiego, względnie okręgowej dyrekcji robót publicznych do rozstrzygnięcia.

Podanie powinno zawierać dokładne dane co do osoby odpowiedzialnej wobec władz za wykonywanie przedsiębiorstwa, dane co do ilości, typu i maksymalnej wagi samochodów lub środków przewozowych zaprzęgowych, plan wykonywania przedsiębiorstwa, wskazanie miejscowości, między któremi przewóz ma być dokonywany (w odpowiednich wypadkach marszruty), projektowaną ilość kursów obustronnych dziennie, oraz projektowaną taryfę przewozową.

§ 3. Wysokość opłat za przewóz osób i bagaży, jakoteż za płatny przewóz ładunku pocztowego i konwojantów oraz rozkładu jazdy dla przedsiębiorstw, wskazanych w § 1, zatwierdza Minister Robót Publicznych, o czem ogłasza się sposobem dla taryf przepisanym.

§ 4. Pozwolenie na wykonywanie przedsiębiorstwa przewozowego służy tylko tej osobie, na której imię zostało wydane.

§ 5. Pozwoleń na przedsiębiorstwa przewozowe można udzielać na okres nie dłuższy od jednego roku. Udzielenie pozwolenia nie pozbawia władz, wskazanych w § 1, prawa wydania równoznacznego pozwolenia innym osobom w tej samej miejscowości lub na tej samej linji komunikacyjnej.

§ 6. Przedsiębiorstwa samochodowe przy każdym kursie obowiązane są przewozić bezpłatnie przesyłki pocztowe w ilości do pięćdziesięciu kilogramów wagi na samochód ciężarowy lub autobus i do dwudziestu pięciu kilogramów na samochód osobowy lub pojazd, a, prócz tego, w razie potrzeby na żądanie miejscowej władzy pocztowej obowiązane są rezerwować miejsce dla konwoju.

O ile chodzi o przewożenie większej ilości ładunku pocztowego, zarząd pocztowy powinien zawrzeć z przedsiębiorcą osobną umowę.

§ 7. Komunikacja regularna przedsiębiorstw przewozowych powinna się odbywać przez cały rok lub przez cały sezon stosownie do warunków pozwolenia bez względu na ilość miejsc wykupionych.

§ 8. Osoba, która otrzymała pozwolenie na przedsiębiorstwo przewozowe, obowiązana jest uruchomić to przedsiębiorstwo w ciągu trzech miesięcy od daty otrzymania pozwolenia, w przeciwnym razie pozwolenie to traci ważność.

§ 9. Przedsiębiorstwom przewożącym pocztę służą prawa

i przywileje zaprzęgów pocztowych, bliżej określone w art. 15 ustawy z dnia 27 maja 1919 r. o państwowej wyłączności poczty (Dz. Pr. P. P. z 1919 r. Nr. 44, poz. 310).

§ 10. W razie nałożenia na koncesjonarjusza lub prowadzącego jego wozy, kary sądowej za pogwałcenie przepisów policyjnych, jakoteż w razie niewykonania któregokolwiek z warunków pozwolenia, wojewoda za pośrednictwem okręgowej dyrekcji robót publicznych ma prawo cofnąć pozwolenie.

§ 11. Osoby, którym pozwolenie zostało udzielone, obowiązane są do przestrzegania wszelkich przepisów i rozporządzeń, obowiązujących w zakresie ruchu kołowego na drogach publicznych.

§ 12. Przeciwko orzeczeniom wojewodów, względnie okręgowych dyrekcyj robót publicznych, wydawanym na podstawie niniejszego rozporządzenia, osoby interesowane mają prawo odwoływać się do Ministra Robót Publicznych w terminie miesięcznym od dnia doręczenia im właściwego orzeczenia.

§ 13. Rozporządzenie niniejsze uzyskuje moc obowiązującą z dniem ogłoszenia.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Robót Publicznych: *Narutowicz*, Minister Poczt i Telegrafów: *Stesłowicz*.

Ad XIV. Ministerstwo Zdrowia Publ.

28. Zasadnicza ustawa sanitarna z dnia 19 lipca 1919 r., poz. 371, nr. 63 d. u.

Art. 1. Nadzór zwierzchni nad wszystkiemi sprawami zdrowotnemi w państwie, oraz zwierzchnie kierownictwo spraw lekarskich należy do Ministerstwa Zdrowia Publicznego; — do tegoż Ministerstwa należy również prowadzenie wszystkich działów, dotyczących spraw zdrowotnych i higjeny społecznej w Państwie, z wyjątkiem tych, które poddane zostały ustawowo kompetencji innych Ministerstw. Piecza nad zdrowiem ludności i bezpośrednie wykonawstwo jest obowiązkiem ciał samorządowych w obrębie podległych im terytorjów pod nadzorem i opieką władz państwowych.

Art. 2. W szczególności kompetencji Ministerstwa Zdrowia Publicznego podlegają następujące sprawy:

1) zwalczanie chorób w ogólności, a przedewszystkiem zakaź-

nych, zarówno ostrych, jak i przewlekłych (dezynfekcja, dezynsekcja, kąpiele ludowe, zakłady wyrobu surowic i szczepionek, pracownie bakterjologiczne, sprawy cmentarzy, domów przedpogrzebowych, przewożenie zwłok i t. p.);
2) szpitalnictwo, pielęgniarstwo, ratownictwo, przewożenie chorych, zakłady lecznicze publiczne i prywatne;
3) sanitarno-lekarska opieka nad dzieckiem i nad macierzyństwem; eugenika;
4) opieka lekarska nad psychicznie chorymi; współdziałanie w zwalczaniu alkoholizmu;
5) współdziałanie w sprawach lekarskiej opieki nad inwalidami i kalekami; współdziałanie w sprawach, związanych ze zjawiskami emigracji ludności;
6) zdrojowiska i uzdrowiska;
7) sanitarno-lekarska walka z nierządem;
8) sprawy zaopatrywania w wodę i usuwanie wód zużytych, ochrona czystości powietrza, wody i gleby;
9) nadzór sanitarny nad środkami żywności i przedmiotami użytku, współdziałanie w sprawach odżywiania się ludności, zakłady badania produktów spożywczych;
10) higjena i inspekcja sanitarna mieszkań, sprawy osiedleńcze i mieszkaniowe;
11) higjena więzień, współdziałanie z Ministerstwem Sprawiedliwości przy wydawaniu i wykonywaniu odpowiednich przepisów;
12) higjena zawodowa, sprawy higjeny przemysłu, rzemiosł i komunikacji lądowej i wodnej, współdziałanie w zakresie ubezpieczeń społecznych i ochrony pracy;
13) nadzór nad dopuszczeniem na rynek zbytu w Polsce środków leczniczych, surowic i szczepionek, oraz regulowanie ich produkcji i sprzedaży; nadzór nad wyrobem i sprzedażą kosmetyków i farb, koncesjonowanie aptek, składów aptecznych i innych zakładów, trudniących się wyrobem i sprzedażą środków leczniczych; farmakopea i taksa aptekarska; sprawa hodowli i sprzedaży roślin leczniczych;
14) nadzór nad praktyką lekarską, sprawy izb lekarskich, współdziałanie w sprawach studjów lekarskich;
15) nadzór nad personelem lekarskim pomocniczym, położne, fel-

czerzy, dezynfektorzy, masażyści, pielęgniarze, sanitarjusze, nadzór sanitarny nad fryzjerami i golarzami;

16) szkolnictwo zawodowo-lekarskie średnie i wyższe;

17) nadzór nad personelem farmaceutycznym, zrzeszenia aptekarskie, współdziałanie w sprawach studjów farmaceutycznych;

18) sprawy dentystyczne, technicy dentystyczni;

19) współdziałanie w sprawach sanitarno-weterynaryjnych;

20) sprawy sądowo-lekarskie, sprawy grzebania zmarłych;

21) sprawy stowarzyszeń lekarskich i higjenicznych, sprawy Czerwonego Krzyża, oraz innych instytucyj o pokrewnych celach; prasa lekarska, sprawy popularyzacji wiadomości z higjeny, cenzura ogłoszeń, dotyczących działalności leczniczej i środków leczniczych;

22) popieranie związków, zakładów, fundacyj we wszystkich dziedzinach zdrowia publicznego;

23) statystyka lekarska;

24) wszelkie inne sprawy z działu policji lekarskiej, policji sanitarnej, higjeny społecznej i medycyny sądowej, o ile nie należą do zakresu działania innych Ministerstw, lub w myśl art. 3 do zakresu działania ciał samorządowych.

Art. 3. Do obowiązków ciał samorządowych należy:

1) piecza nad czystością powietrza, gleby i wody, nad zaopatrzeniem ludności w wodę zdatną do picia i potrzeb gospodarczych, nad należytem usuwaniem wód zużytych i nieczystości i odprowadzeniem wód ściekowych;

2) piecza nad przestrzeganiem odpowiednich sanitarnych przepisów, obowiązujących przy budowie i przebudowie domów, przeznaczonych na mieszkania i wszelkie lokale użyteczności publicznej;

3) piecza nad należytem pomieszczeniem ludności w mieszkaniach i nadzór nad stanem zdrowotnym mieszkań;

4) piecza i nadzór nad osobistą czystością mieszkańców, ich mieszkań i otoczenia;

5) współdziałanie z władzami rządowemi przy zwalczaniu chorób zakaźnych i zapobieganiu im;

6) piecza nad zapewnieniem chorym należytej opieki lekarskiej

i pomocy fachowej dla położnic, opieka nad psychicznie chorymi, zwalczanie alkoholizmu;
7) szczepienie ospy ochronnej;
8) współdziałanie z władzami rządowemi w zwalczaniu nierządu i chorób wenerycznych;
9) zakładanie i utrzymywanie gminnych kostnic i cmentarzy oraz czuwanie nad niemi; urządzanie i utrzymywanie grzebowisk;
10) oględziny zwłok;
11) współdziałanie z władzami rządowemi w sprawach nadzoru nad produktami spożywczemi, sposobem ich przechowywania i przyrządzania oraz ich sprzedażą;
12) zakładanie i utrzymywanie rzeźni;
13) nadzór nad przestrzeganiem wszelkich ustaw, przepisów i rozporządzeń sanitarnych;
14) przedkładanie sprawozdań sanitarnych państwowym władzom zdrowia publicznego, według ustanowionych wzorów.

Szczegółowe ustawy określą prawa i obowiązki ciał samorządowych przewidziane w art. 3.

Art. 4. W myśl przepisów w art. 3 zawartych, zarządy komunalne winny wykonywać i utrzymywać we własnej administracji niezbędne dla ich gmin urządzenia sanitarno-techiczne, zakładać i utrzymywać szpitale, przychodnie, przytułki, domy izolacyjne, kąpieliska i t. p., utrzymywać lekarzy sanitarnych, akuszerki gminne, pielęgniarki, dezynfektorów i inny niezbędny personel służbowy, stosując się do przepisów i norm, wydanych przez Ministra Zdrowia Publicznego.

Art. 5. Na mocy decyzji władzy nadzorczej zarządy komunalne w celu wykonania swych obowiązków, przewidzianych w art. 3, p. 1 mają prawo w myśl ogólnych przepisów o wywłaszczeniu na cele publiczne, nabywania w drodze przymusowej za odpowiedniem odszkodowaniem, potrzebnych do wykonania przepisów niniejszej ustawy nieruchomości, źródeł wody wraz z potrzebną ilością otaczającego je terenu, jak również przeprowadzania wód i ścieków przez cudze grunta.

Art. 6. Zarządy komunalne w celu wykonania obowiązków, przewidzianych w art. 3 punktach 2, 3 i 4 mają prawo zakazu zamieszkiwania w budowlach, wzniesionych także przed ogłoszeniem

niniejszej ustawy, uznanych za szkodliwe dla zdrowia mieszkańców lub sąsiadów aż do czasu dokonania odpowiednich ściśle określonych przeróbek.

Art. 7. Wydatki, wynikające z art. 3, z wyjątkiem punktów 5, 7 i 8, dalej przepisów art. 4 i 5 niniejszej ustawy, obciążają w całości związki komunalne.

W razie uchylenia się gminy od asygnowania niezbędnych sum na wydatki powyższe, odpowiednie sumy mogą być wprowadzone do budżetu gmin przez władze nadzorcze na wniosek Ministra Zdrowia Publicznego.

Stosunek, w jakim skarb Państwa weźmie udział w ponoszeniu niektórych wydatków, wynikających z art. 3, p. 5, 7 i 8, określą oddzielne ustawy.

Art. 8. W razie niewypełnienia przez zarząd komunalny obowiązków wynikających z niniejszej ustawy, Ministrowi Zdrowia Publicznego, na wniosek odpowiednich urzędów, służyć będzie prawo wydelegowania swego przedstawiciela do gminy w celu przeprowadzenia w porozumieniu z władzami nadzorczemi na koszt gminy potrzebnych w tej dziedzinie zarządzeń.

Władze administracyjne i policyjne obowiązane są nieść pomoc delegowanemu lekarzowi sanitarnemu we wszystkich jego zarządzeniach i czynnościach urzędowych.

Art. 9. W razach wyjątkowych te gminy, które wykażą, że ich stan finansowy nie pozwala na całkowite przeprowadzenie zarządzeń sanitarnych i technicznych, wynikających z przepisów niniejszej ustawy, mogą otrzymać odpowiednią pomoc ze skarbu Państwa za pośrednictwem Ministerstwa Zdrowia Publicznego.

Art. 10. Ministrowi Zdrowia Publicznego służy prawo ogłaszania rozporządzeń instrukcyj szczegółowych, wynikających z niniejszej ustawy; o ile jednak z rzeczonych rozporządzeń powstaćby mogły ciężary finansowe dla ciał samorządowych, rozporządzenia takie Minister Zdrowia Publicznego wydaje w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

Art. 11. Wykonanie niniejszej ustawy poleca się Ministrowi Zdrowia Publicznego.

Marszałek: *Trąmpczyński*, Prezydent Ministrów: w z. *S. Wojciechowski*, Minister Zdrowia Publicznego: *Janiszewski*.

29. Obwieszczenie (M. P. nr. 164).

Ministerstwo Zdrowia Publicznego ogłasza niniejszem, że w myśl ustawy tymczasowej o organizacji władz administracyjnych II instancji z dnia 2 sierpnia 1919 r. (Dz. P. P. Nr. 65, poz. 395) i rozporządzenia z dnia 13 listopada 1919 r. (Dz. Ustaw Nr. 90, pozycja 490), b. Okręgowe Urzędy Zdrowia, jako państwowe urzędy sanitarne II instancji, zostały zespolone z Województwami: Warszawski — z dniem 1 marca, Lubelski — z dniem 1 kwietnia, Łódzki — z dniem 1 maja, i Łomżyński (obecnie Białostocki) — z dniem 15 czerwca 1920 r.

Zespolone z Województwami b. Okręgowe Urzędy Zdrowia tworzą osobny departament Województwa pod nazwą »Wojewódzki Urząd Zdrowia«.

Warszawa, dnia 21 lipca 1920 r.

Minister: w z. (—) *Chodźko*, Podsekretarz Stanu.

30. Rozporządzenie (M. P. nr. 53) Rady Ministrów z dnia 26 lutego 1920 r. w przedmiocie utworzenia Naczelnej Rady Sanitarnej.

Na podstawie art. 1 zasadniczej ustawy sanitarnej (Dz. Pr. P. P. Nr. 63/19, poz. 371), na wniosek Ministra Zdrowia Publicznego Rada Ministrów zarządza, co następuje:

Art. 1. Pod przewodnictwem Ministra Zdrowia Publicznego tworzy się Naczelną Radę Sanitarną.

Art. 2. Zadaniem Naczelnej Rady Sanitarnej jest skoordynowanie i zcentralizowanie akcji, dotyczącej spraw zdrowotnych i higjeny społecznej, prowadzonej przez poszczególne Władze Państwowe.

Art. 3. W wykonaniu powyższych zadań Naczelna Rada Sanitarna rozpoznaje wszystkie sprawy, dotyczące zdrowotności i higjeny społecznej, wymagające łącznej działalności poszczególnych urzędów i władz centralnych.

Art. 4. W skład Naczelnej Rady Sanitarnej prócz Ministra Zdrowia Publicznego wchodzą:

a) Szef Departamentu Sanitarnego Ministerstwa Spraw Wojskowych;
b) Szef Służby sanitarnej Naczelnego Dowództwa;
c) Naczelny lekarz Ministerstwa Kolei Żelaznych;

d) Szef Departamentu Zdrowia Publicznego w Ministerstwie b. Dzielnicy Pruskiej;

e) Naczelny komisarz nadzwyczajny do zwalczania epidemji.

Zastępcę przewodniczącego i sekretarza Naczelna Rada Sanitarna wybiera z pośród swoich członków.

Art. 5. Naczelnej Radzie Sanitarnej przysługuje prawo kooptacji dalszych członków.

Art. 6. Regulamin Naczelnej Rady Sanitarnej uchwala Rada i przedkłada do zatwierdzenia Ministra Zdrowia Publicznego.

Prezydent Ministrów: (—) *Skulski*, Minister Zdrowia Publicznego: w z. (—) *W. Chodźko.*

Ad XV. Ministerstwo Aprowizacji.

31. Rozporządzenie Ministra Aprowizacji, poz. 421, nr. 63. d. u. w sprawie wyłączenia prawa wyłącznej sprzedaży płodów rolnych i ich przetworów z zakresu działania „Państwowego Urzędu Zakupu Artykułów Pierwszej Potrzeby".

W związku z ogłoszonym w »Dzienniku Ustaw« Nr. 63 z 1920 roku, poz. 420 Statutem »Państwowego Urzędu Zbożowego«, jakoteż w myśl § 2 Statutu »Państwowego Urzędu Zakupu Artykułów Pierwszej Potrzeby«, prawo wyłącznej sprzedaży płodów rolnych i ich przetworów, jako będących przedmiotem operacji »Państwowego Urzędu Zbożowego«, wyłącza się z zakresu działania »Państwowego Urzędu Zakupu Artykułów Pierwszej Potrzeby«. Wyłączne prawo sprowadzania i upoważniania do sprowadzania produktów rolnych i ich przetworów z zagranicy w dalszym ciągu pozostaje w zakresie działania »Państwowego Urzędu Zakupu Artykułów Pierwszej Potrzeby«.

Warszawa, dn. 12 lipca 1920 r.

Prezydent Ministrów i Minister Skarbu: *W. Grabski*, Minister Aprowizacji: *St. Śliwiński*, Minister Przemysłu i Handlu: *W. Chrzanowski.*

32. Statut „Państwowego Urzędu Zbożowego" (poz. 420, nr. 63 d. u.).

Art. 1. »Państwowy Urząd Zbożowy«, jest państwowym organem skupu i normowania obrotu ziemiopłodami, jakoteż wytworzonemi z nich produktami na całym obszarze Państwa Polskiego.

Szczegółowy zakres działania »Państwowego Urzędu Zbożowego« obejmuje:

a) skup; odpowiednie rozmieszczenie zapasów w zbudowanych przez siebie, lub wynajętych magazynach i elewatorach; przeróbb, przewóz i sprzedaż wszelkich płodów rolnych i ich przetworów, oraz nasion;

b) organizowanie i popieranie polskiego handlu zbożowego i nasiennego, oraz przemysłu rolnego; budowę składów, elewatorów, suszarń, młynów i piekarń, ewent. nadzór nad młynami i piekarniami w celu normowania cen i gatunku przetworów zbożowych i chleba;

c) wyłączne prawo sprzedaży, względnie upoważnianie do sprzedaży produktów rolnych i ich przetworów, zakupywanych z ramienia Rządu zagranicą; opinjowanie — jako fachowy organ państwowy — w sprawach, przekazanych decyzji Rządu, co do wwozu ziemiopłodów i ich przetworów z zagranicy, oraz wywozu zagranicę nadmiaru ziemiopłodów; opinjowanie w zakresie wszelkich tranzakcyj kompensacyjnych, w których ziemiopłody stanowią przedmiot wymiany;

d) fachową edukację (gatunkowanie, suszenie, doczyszczanie, mieszanie i t. p.) ziemiopłodów dla podniesienia ich jakości i ilości i dla zapobiegania zwyrodnieniu ziemiopłodów; handel nasienny ziemiopłodami.

Art. 2. »Państwowy Urząd Zbożowy« podlega bezpośredniej władzy Ministerstwa Aprowizacji, któremu przysługuje prawo wydawania przepisów wykonawczych oraz inicjatywa zmian niniejszego Statutu.

Kontrolę finansową oraz nadzór nad prawidłowością i celowością administrowania majątkiem »Państwowego Urzędu Zbożowego« wykonywa poza Ministerstwem Aprowizacji, również i Ministerstwo Skarbu.

Art. 3. Siedzibą »Państwowego Urzędu Zbożowego« jest Warszawa.

Organami skupu »Państwowego Urzędu Zbożowego« są: własne ekspozytury ewentual. towarzystwa, spółki, syndykaty i firmy prywatne, specjalnie do akcji skupu przez »Państwowy Urząd Zbożowy« uwierzytelnione.

Oddziały i agentury w obrębie Państwa Polskiego »Państwowy Urząd Zbożowy« otwiera na mocy odnośnej sankcji Ministerstwa Aprowizacji. Oddziały i agentury poza granicą Państwa Polskiego »Państwowy Urząd Zbożowy« otwiera na zasadzie postanowienia Ministra Aprowizacji w porozumieniu z Ministrami: Spraw Zagranicznych, Przemysłu i Handlu oraz Skarbu, z uwzględnieniem i zachowaniem postanowień, obowiązujących w państwach obcych.

Art. 4. »Państwowy Urząd Zbożowy« używa pieczęci z herbem państwowym i napisem »Państwowy Urząd Zbożowy«.

Art. 5. »Państwowy Urząd Zbożowy« korzysta z atrybucyj osoby prawnej, działając w granicach, określonych przez niniejszy statut i przez odnośne przepisy wykonawcze. Zawiera wszelkie umowy, dzierżawi, nabywa i sprzedaje w Polsce i zagranicą wszelki ruchomy i nieruchomy majątek, lokale, składy, elewatory, zakłady przemysłowe i handlowe.

Art. 6. »Państwowy Urząd Zbożowy« otrzymuje od Skarbu Państwa fundusz obrotowy w sumie stu miljonów marek, oprocentowany i amortyzowany na zasadzie przepisów, ustalonych przez Ministerstwo Skarbu z Ministerstwem Aprowizacji.

Pozatem »Państwowy Urząd Zbożowy« — na wniosek Ministerstwa Aprowizacji — korzysta z prawa gwarancji rządowej przy zaciąganiu pożyczek w instytucjach finansowych państwowych i prywatnych do wysokości 1.000,000,000 marek, po uprzedniem porozumieniu się z Ministerstwem Skarbu oraz z zachowaniem obowiązujących w tej mierze przepisów.

Art. 7. »Państwowy Urząd Zbożowy« pracuje w ten sposób by dochody pokrywały wydatki. Nadto »Państwowy Urząd Zbożowy« odpisuje corocznie jeden procent od obrotu towarowego na fundusz rezerwowy, co musi być uwzględniane przy kalkulacjach cen sprzedażnych.

Po zakończeniu okresu operacyjnego po uwzględnieniu wszelkich kosztów z włączeniem oprocentowania kapitałów, przewidzianych w art. 6 i sumy na kapitał rezerwowy, ujawniony zysk winien być przelany do Skarbu Państwa.

Wydatkowanie z funduszu rezerwowego nastąpić może jedynie po uzyskaniu decyzji Ministerstwa Aprowizacji, które działa w danym wypadku w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu.

Art. 8. Jako organizacja handlowa Ministerstwa Aprowizacji »Państwowy Urząd Zbożowy« sprzedaje nabyte i przekazane ziemiopłody i ich przetwory na mocy ogólnego planu, zaakceptowanego przez Ministerstwo Aprowizacji, do którego należy również ustalanie, komu i na jakich warunkach sprzedaż ma być dokonywana. Ziemiopłody i ich przetwory pozamonopolowe lub pozakontyngensowe mają być sprzedawane przez »Państwowy Urząd Zbożowy« z uwzględnieniem w pierwszym rzędzie potrzeb instytucyj komunalnych oraz związków i zrzeszeń o charakterze społeczno-handlowym.

Art. 9. Sprawami »Państwowego Urzędu Zbożowego« zarządza Dyrekcja składająca się z naczelnego Dyrektora, jego zastępcy oraz 6 członków dyrekcji, z których jednym jest Delegat Ministerstwa Skarbu. Członkowie dyrekcji, z wyjątkiem delegata Ministerstwa Skarbu, są równocześnie kierownikami poszczególnych sekcyj (handlowej, finansowej, administracyjnej, kontroli i ogólnej).

Naczelnego Dyrektora zatwierdza Naczelnik Państwa na wniosek Ministra Aprowizacji. Zastępcę naczelnego dyrektora oraz 5 członków dyrekcji (dyrektora handlowego, finansowego, administratora, głównego kontrolera, oraz szefa sekcji ogólnej), zatwierdza Minister Aprowizacji na wniosek naczelnego dyrektora. Członka dyrekcji z ramienia Ministerstwa Skarbu mianuje Minister Skarbu. Atrybucje i zakres uprawnień delegata Ministerstwa Skarbu określi stosowny regulamin, opracowany przez Ministerstwo Skarbu w porozumieniu z Ministerstwem Aprowizacji. Zastępców członków dyrekcji, oraz pozostały personel »Państwowego Urzędu Zbożowego« przyjmuje, dokonywa odnośnych zmian służbowych i zwalnia naczelny dyrektor samodzielnie.

Członkowie dyrekcji »Państwowego Urzędu Zbożowego« mają charakter funkcjonarjuszy państwowych, których najem usług i warunki wynagrodzenia ustalone są specjalnemi umowami kontraktowemi, zawartemi przez Ministerstwo Aprowizacji.

Art. 10. Wszelkie zobowiązania »Państwowego Urzędu Zbożowego«, weksle, czeki, kontrakty, umowy, akta hipoteczne i notarjalne, pełnomocnictwa, winny posiadać dwa podpisy, z których jeden naczelnego dyrektora lub jego zastępcy, drugi zaś podpis jednego z pozostałych dyrektorów. Dyrekcja może upoważnić do

podpisu zobowiązań »Państwowego Urzędu Zbożowego« i inne osoby na zasadzie plenipotencji.

Art. 11. Rok operacyjny »Państwowego Urzędu Zbożowego« trwa od 1 lipca do 30 czerwca następnego roku.

Dyrekcja »Państwowego Urzędu Zbożowego« obowiązaną jest składać corocznie — najpóźniej w 6 miesięcy po ukończeniu roku operacyjnego — szczegółowe sprawozdanie i zestawienie obrotu sum (bilans). Sprawozdanie winno zawierać:

a) zestawienie stanu funduszów obrotowego i rezerwowego;
b) pozycje ogólnego przychodu i rozchodu;
c) zestawienie sum wynagrodzenia personelu, ewentualnie gratyfikacyj oraz wydatków na administrację;
d) zestawienie majątku i zapasów Urzędu;
e) zestawienie długów i wierzytelności i
f) zestawienie zysków i strat oraz ewent. wypośrodkowanie sumy, przelewanej jako czysty zysk do Skarbu Państwa.

Złożone sprawozdanie rozpatruje i zatwierdza Ministerstwo Aprowizacji w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu.

Preliminarz dochodów i rozchodów Urzędu, oraz szczegółowy plan działalności na każdy rok składany jest z początkiem każdego okresu operacyjnego Ministerstwu Skarbu, oraz Ministerstwu Aprowizacji.

Art. 12. Rewizje czynności »Państwowego Urzędu Zbożowego« wykonywane będą systematycznie przez Ministerstwo Aprowizacji łącznie z Ministerstwem Skarbu. Niezależnie od tego w posiedzeniach dyrekcji może brać udział delegat Ministerstwa Aprowizacji z głosem doradczym, któremu przysługuje prawo zawieszania uchwał i postanowień dyrekcji »Państwowego Urzędu Zbożowego«, w celu natychmiastowego przesłania ich treści do ostatecznej decyzji Ministerstwa Aprowizacji.

Art. 13. Zarządzenie likwidacji »Państwowego Urzędu Zbożowego« i mianowanie likwidatorów należy do Ministra Aprowizacji w porozumieniu z Ministrem Skarbu. Po zaspokojeniu wszystkich zobowiązań i spłacie całkowitego funduszu obrotowego, oraz przelaniu do Skarbu funduszu rezerwowego, czysty zysk z likwidacji przelewa się do Skarbu Państwa.

Z chwilą przekazania przez Ministerstwo Aprowizacji poszczególnych działów gospodarki ziemiopłodami i ich przetworami,

będących objektem działań »Państwowego Urzędu Zbożowego« innemu Ministerstwu, ewentualnie z chwilą zlikwidowania Ministerstwa Aprowizacji, wszelkie prawa i atrybucje, przysługujące na mocy niniejszego Statutu Ministerstwu Aprowizacji, automatycznie są scedowane temu centralnemu organowi Rządu, który sprawą zaaprowidowania kraju w dalszym ciągu zajmować się będzie.

Art. 14. Niniejszy Statut nabiera mocy obowiązującej natychmiast po ogłoszeniu.

Warszawa, dnia 12 lipca 1920 r.

Prezydent Ministrów i Minister Skarbu: *W. Grabski*, Minister Aprowizacji: *St. Śliwiński*, Minister Przemysłu i Handlu: *W. Chrzanowski*.

33. Rozporządzenie Ministra Aprowizacji z dn. 23 kwietnia 1920 r., poz. 260, nr. 43 d. u. w przedmiocie zakresu działania Urzędu walki z lichwą i spekulacją.

Na podstawie dekretu Naczelnika Państwa z dnia 11 stycznia 1919 r. art. 2 lit. d) (Dz. P. P. P. Nr. 7, 1919 r., poz. 109), zarządza się co następuje:

Art. 1. Do zakresu działania Urzędu walki z lichwą i spekulacją należy:

a) karanie wykroczeń przeciw rozporządzeniom Ministerstwa Aprowizacji, mającym na celu zapobieżenie lichwie i spekulacji artykułami pierwszej potrzeby;
b) wykrywanie i dochodzenie wszelkich przejawów lichwy i spekulacji;
c) karanie tychże według dekretu Naczelnika Państwa z dnia 11 stycznia 1919 r., o ile one w myśl dekretu Naczelnika Państwa z dnia 5 grudnia 1918 r. (Dz. P. P. P. Nr. 19, 1918 r., pozycja 50, względnie ces. rozp. z 24 marca 1917 Nr. 31 Dpp. w Małopolsce) nie należą do kompetencji władz sądowych;
d) w wypadkach, gdzie zachodzi kompetencja władz prokuratorskich, przedkładanie tymże akt zakończonych dochodzeń;
e) wykonywanie własnych prawomocnych decyzyj, a na żądanie sądów także przeprowadzanie orzeczonych przez sąd konfiskat.

Art. 2. Wszystkie rozstrzygnięcia w myśl art. 1 lit. a) i c) za-

padają w formie decyzyj administracyjnych i mogą być w nieprzekraczalnym terminie dni trzech zaskarżone do wydziału odwoławczego przy Urzędzie Głównym w Warszawie. Wskutek tego znosi się istniejące obecnie przy Urzędach walki z lichwą i spekulacją kolegja sądowe, a na prowincji sądy ławnicze.

Art. 3. Każde doniesienie wpływające do Urzędu czy to w formie doniesienia prywatnego, czy też w formie protokółu oddziału wywiadowczego winno być przydzielone do zbadania referentowi, — na prowincji przez naczelnika Urzędu, a w Warszawie przez naczelnika wydziału administracyjno-karnego.

Art. 4. Referent może skierować doniesienie najpierw do oddziału wywiadowczego z poleceniem złożenia sobie raportu, albo też zaraz zarządzić własne dochodzenia przez przesłuchanie świadków, znawców i obwinionego, oraz zbadanie dowodów rzeczowych.

Art. 5. W wypadkach lżejszych przekroczeń, stwierdzonych protokółami wywiadowców, lub przyznaniem się obwinionego, odpada potrzeba dochodzeń.

Art. 6. W tych wypadkach, jakoteż w innych po ukończeniu dochodzeń, wypracowuje referent projekt decyzji i przedkłada go do aprobaty na prowincji naczelnikowi Urzędu, a w Warszawie kierownikowi grupy wydziału administracyjno-karnego, któremu jest podporządkowany.

Art. 7. Aprobant nie jest w żadnym kierunku skrępowany przedstawionym mu projektem i może albo zarządzić dalsze dochodzenie, albo wprost polecić opracowanie innej decyzji. Szef Urzędu Głównego może poszczególnych referentów zwolnić od obowiązku aprobaty lub zastrzec sobie aprobatę w poważniejszych wypadkach.

Art. 8. W toku dochodzeń muszą być obwinionemu zagwarantowane wszelkie prawa obrony — w szczególności musi być przed wydaniem decyzji przedstawiony cały obciążający go materjał dowodowy. Wolno też obwinionemu przybrać sobie w tem stadjum adwokata, który ma prawo przejrzenia akt już ukończonych dochodzeń i postawienia najdalej do dni 5 wniosków, przysługujących obronie.

Wszelkie wnioski widocznie zdążające do zawiklania i przewleczenia sprawy zostaną odrzucone.

Art. 9. Decyzje mają być doręczone do własnych rąk obwi-

nionego lub jego obrońcy, w razie gdyby się obwiniony przed doręczeniem ukrywał, wystarczy piśmienne zawiadomienie domowników lub stróża domu, że decyzja złożona zostaje w kancelarji Urzędu. Potwierdzenie odebrania tego zawiadomienia będzie równoznaczne z doręczeniem decyzji obwinionemu.

Art. 10. Skarga przeciw decyzji ma być złożona w tym Urzędzie, w którym decyzja zapadła i przez ten Urząd bezzwłocznie z dowodem doręczenia decyzji przedłożona wydziałowi odwoławczemu.

Art. 11. W razie niedotrzymania terminu, skarga będzie przez Urząd I-ej instancji odrzucona i zwrócona zaskarżającemu.

Art. 12. W wydziale odwoławczym mogą zasiadać tylko prawnicy. Wydział ten rozpoznaje sprawy w składzie dwóch członków, a decyzje jego podlegają zatwierdzeniu szefa Urzędu Głównego lub jego zastępcy według norm, przewidzianych w art. 6 i 7 dla I instancji.

Art. 13. Wydział odwoławczy ogranicza się w zasadzie do zbadania akt i skargi. W razie potrzeby może zażądać od I instancji wyjaśnień albo przeprowadzenia dalszych, szczegółowo wskazanych środków dowodowych. W wyjątkowych, ze względu na doniosłość interesów ogólnych, ważnych wypadkach, może sam te dalsze dowody przeprowadzić bezpośrednio. W tym ostatnim wypadku należy zawczasu zawiadomić oskarżonego lub jego obrońcę, iż wolno im przy przeprowadzeniu tych dowodów osobiście interwenjować.

Art. 14. Decyzje II instancji załatwiają sprawę ostatecznie. Dalsze skargi czy to do szefa Urzędu Głównego, czy to do Ministra Aprowizacji, będą zwracane bez skutku.

Art. 15. Decyzje umarzające sprawy I instancji będą kontrolowane przez szefa Urzędu Głównego i mogą być przezeń aż do przedawnienia uchylone.

Art. 16. Decyzje I instancji, orzekające areszt bezwzględny, mogą być bezzwłocznie i bez względu na wniesioną przeciw nim skargę wykonane. Wskazanem jest to wtedy, gdy zachodzi obawa ucieczki, lub podjęcia przez skazanego zabiegów o wprowadzenie sprawy w toku postępowania odwoławczego na fałszywe tory.

Art. 17. Rozporządzenie to wchodzi w życie w Warszawie z dniem 1 maja, na prowincji z dniem 10 maja 1920 r.

Art. 18. Przeprowadzenie go w szczegółach porucza się szefowi Urzędu walki z lichwą i spekulacją.

Warszawa, dn. 23 kwietnia 1920 r.

Minister Aprowizacji: *St. Śliwiński.*

34. Rozporządzenie Ministra Aprowizacji, poz. 627, nr. 95 d. u., w sprawie trybu postępowania w Urzędach Walki z Lichwą.

Na zasadzie art. 11 cz. I i art. 46 cz. 2 ustawy z dnia 2 lipca 1920 r. (Dz. Ustaw Nr. 67, poz. 449), zarządzam co następuje:

I. Przepisy ogólne.

Art. 1. Okręgowy Urząd Walki z Lichwą (Ekspozytura) przystępuje do rozpoznawania sprawy:

1) raportów organów służby zewnętrznej i własnych spostrzeżeń;
2) zawiadomień władz i urzędów;
3) skarg osób prywatnych;
4) głosów publicznych.

Art. 2. Sprawy o wykroczenia przeciw rozporządzeniom, wydanym na zasadzie art. 2, 3 i rozporządzeniom, wskazanym w artykule 55 ustawy o zwalczaniu lichwy wojennej, kierowane są do oddziału administracyjno-karnego, sprawy zaś o przestępstwa z art. 15 do 28 tejże ustawy, podlegające właściwości sądów — do oddziału śledczego.

II. Tryb postępowania w oddziale administracyjno-karnym.

Art. 3. W oddziale administracyjno-karnym referent, bądź poprzestaje na danych doniesieniach w razie ustalenia istoty wykroczenia i osoby sprawcy tegoż raportem organów służby zewnętrznej, własnym spostrzeżeniem, zawiadomieniem władzy lub urzędu, bądź zarządza przeprowadzenie dochodzeń przez organa służby zewnętrznej w kierunku ściśle określonym, bądź wreszcie sam je bezpośrednio przeprowadza.

Art. 4. W toku dochodzeń należy zebrać i zbadać dowody rzeczowe, przesłuchać świadków i oskarżonego, i wogóle uczynić wszystko, co może posłużyć do ustalenia istoty wykroczenia, za-

rzuconego oskarżonemu, oraz dowodów jego winy, względnie niewinności.

Art. 5. Zaaresztowanie prewencyjne oskarżonego w toku dochodzeń jest niedopuszczalne.

Art. 6. W wypadkach, w których prowadzenie dochodzeń jest zbędne, w innych zaś po ich ukończeniu, zawiadamia się o tem oskarżonego, z pouczeniem, iż może w terminie dni trzech od dnia doręczenia zawiadomienia przejrzeć akta sprawy i przedstawić na piśmie lub ustnie do protokółu swą obronę.

Z obroną mogą być złączone wnioski o przeprowadzenie, względnie uzupełnienie dochodzeń z przytoczeniem środków dowodowych, oraz okoliczności, które mają być stwierdzone.

Art. 7. Takie samo prawo przysługuje obrońcy oskarżonego, wybranemu z pośród zapisanych na listę adwokatów (obrońców w sprawach karnych, prywatnych obrońców), a za nieletnich i pozbawionych możności używania swych praw — rodzicom, małżonkom, opiekunom i kuratorom.

Art. 8. Niema przekroczenia terminu, jeśli przed jego upływem obronę wysłano pocztą; w danym wypadku decyduje data nadawczego stempla pocztowego.

Art. 9. Wnioski obrony, wniesione po terminie, lub przez osobę, nieuprawnioną do tego, lub wreszcie wnioski, zmierzające widocznie do przewleczenia i zaciemnienia sprawy, nie będą uwzględniane.

Art. 10. Po upływie wyżej określonego terminu, względnie po uzupełnieniu dochodzeń, o ile były one zarządzone, referent wypracowuje orzeczenie, które może:

1) bądź wstrzymać postępowanie, jeżeli czyn zarzucony oskarżonemu nie stanowi wykroczenia przeciwko rozporządzeniom, wydanym na zasadzie art. 2, 3 i rozporządzeniom, wspomnianym w art. 55 ustawy o lichwie (Dz. Ust. 67 r. 1920, poz. 449), lub nie ulega karze wskutek przedawnienia lub innej przyczyny prawnej, pociągającej za sobą umorzenie sprawy, albo jeżeli zachodzi brak dowodów winy oskarżonego;
2) bądź skazać, jeżeli oskarżonemu udowodniono spełnienie wykroczenia.

Art. 11. Osnowa orzeczenia administracyjno-karnego winna zawierać:

1) imię i nazwisko, wiek, oraz stan rodzinny i zawodowy oskarżonego;
2) krótkie określenie zarzuconego mu wykroczenia;
3) wskazanie dowodów winy oraz przesłanek, na których je oparto;
4) postanowienie karne z przytoczeniem odnośnych przepisów prawnych;
5) postanowienie co do dowodów rzeczowych, oraz kosztów postępowania i wykonania kary;
6) pouczenie o środkach prawnych, przysługujących ukaranemu.

Art. 12. Orzeczenie podlega aprobacie kierownika oddziału, a w sprawach szczególnej wagi — naczelnika okręgowego Urzędu Walki z Lichwą (Ekspozytury), który może je bądź zatwierdzić, bądź zmienić w całości lub częściowo, bądź wreszcie zarządzić przeprowadzenie dodatkowych dochodzeń i przygotowanie po ich ukończeniu nowego orzeczenia.

Art. 13. Postanowienia art. 6 i następnych niniejszego rozporządzenia obowiązują również w wypadkach dodatkowych dochodzeń.

Art. 14. Zaaprobowane orzeczenie karne doręcza się w odpisie oskarżonemu, względnie wykazanemu w aktach jego zastępcy (art. 7).

Art. 15. Od orzeczenia skazującego przysługuje oskarżonemu, względnie jego zastępcy odwołanie do Głównego Urzędu Walki z Lichwą tak co do orzeczenia o winie, jak i o karze; odwołanie to należy wnieść na piśmie w ciągu dni trzech od dnia następnego po doręczeniu odpisu orzeczenia do tego Okręgowego Urzędu Walki z Lichwą (Ekspozytury), który wydał orzeczenie. Artykuł 8 ma w danym wypadku analogiczne zastosowanie.

Art. 16. Odwołanie jest niedopuszczalne, jeżeli orzeczono jedynie grzywnę nie przewyższającą 1.000 marek, lub na wypadek niemożności ściągnięcia jej, areszt nie wyżej dni 7-miu.

Art. 17. Wniesione w terminie (art. 8 i 15) odwołanie przez oskarżonego lub osobę, której to prawo przysługuje, wstrzymuje wykonanie kary pozbawienia wolności.

Art. 18. Pouczenie oskarżonego, o postanowieniach art. 15 i następnych niniejszego rozporządzenia, winno znajdować się przy odpisie orzeczenia.

Art. 19. Odwołanie niedopuszczalne (art. 16) lub wniesione przez osobę, do tego nie uprawnioną, względnie spóźnione, będzie odrzucone i zwrócone skarżącemu, inne natomiast zostaną bezzwłocznie przedłożone Wydziałowi Odwoławczemu Głównego Urzędu Walki z Lichwą.

Art. 20. Wydział Odwoławczy rozpatruje odwołanie w składzie dwóch członków na posiedzeniu niejawnem, ograniczając się w zasadzie do zbadania materjałów, zawartych w aktach sprawy i odwołania.

W razie istotnej potrzeby może zarządzić przeprowadzenie dodatkowych dochodzeń w ściśle określonym kierunku przez orzekający I-ej instancji oddział administracyjno-karny, lub w wyjątkowych, ze względu na doniosłość interesów ogólnych ważnych sprawach przeprowadzić je bezpośrednio u siebie na posiedzeniu jawnem. W tym wypadku zawiadamia oskarżonego, względnie jego zastępcę (art. 7), iż wolno mu interwenjować przy przeprowadzeniu dopuszczonych dowodów.

Art. 21. Uchwały Wydziału Odwoławczego w przedmiocie orzeczenia podlegają aprobacie naczelnika Głównego Urzędu Walki z Lichwą, względnie jego zastępcy, który ma prawo bądź zatwierdzić orzeczenia I-ej instancji, bądź je zmienić, bądź wreszcie zarządzić ponowne rozpatrywanie sprawy w innym składzie.

Art. 22. Prawomocne orzeczenia I-ej instancji, tudzież decyzje Głównego Urzędu, podlegają natychmiastowemu wykonaniu.

III. Tryb postępowania w oddziale śledczym.

Art. 23. W oddziale śledczym referent, jeżeli źródło doniesienia jest wyraźnie podejrzane, lub cechy przestępstwa wątpliwe, zarządza poufne wywiady, przez organa służby zewnętrznej, nie uciekając się ani do rewizji, ani sekwestrowania przedmiotów z mieszkań, lokali przemysłowych lub handlowych, a w razie stwierdzenia poszlak, lub jeśli w doniesieniu ustalone są dostatecznie cechy przestępstwa, wdraża stosowne dochodzenia i zawiadamia o tem prokuratora przy sądzie okręgowym.

Art. 24. W toku dochodzeń należy zebrać i zbadać dowody rzeczowe, przesłuchać świadków i oskarżonego, a w miarę potrzeby przeprowadzić rewizję i sekwestr przedmiotów, przestrzegając w tej

mierze przepisów postępowania karnego, obowiązującego w poszczególnych dzielnicach Państwa.

Art. 25. W razie prewencyjnego zaaresztowania oskarżonego, należy odstawić go w ciągu 24 godzin właściwemu sędziemu śledczemu, względnie najbliższemu sędziemu pokoju (sądowi powiatowemu), celem powzięcia decyzji w przedmiocie środków zapobiegawczych, komunikując mu jednocześnie wyniki dotychczasowych dochodzeń.

Art. 26. Po ukończeniu dochodzeń referent:

1) bądź umarza dalsze postępowanie w razie braku cech przestępstwa, śmierci oskarżonego, lub braku dostatecznych poszlak winy tegoż;
2) bądź wydaje nakaz karny z art. 45 i następnych ustawy o lichwie;
3) bądź wreszcie kieruje sprawę wraz z dowodami rzeczowemi do prokuratora przy sądzie okręgowym, lub do sądu pokoju (powiatowego) w miarę właściwości, stosownie do przepisów art. 52, ust. 1 i art. 29 cz. 2 ustawy o lichwie.

Art. 27. Wydanie nakazu karnego następuje bez przeprowadzenia ustnej rozprawy, atoli należy dać możność oskarżonemu w toku dochodzeń przy jego przesłuchaniu przedstawienia swej obrony.

Nakaz karny wymaga zatwierdzenia naczelnika Urzędu.

Zresztą w postępowaniu nakazowem obowiązują przepisy art. 47 do 50 ustawy o lichwie.

IV. Postanowienia wspólne.

Art. 28. Zarówno w toku dochodzeń administracyjno-karnych, jak i śledczych powołuje się świadków, znawców i oskarżonych pisemnemi wezwaniami, w których winno być wyszczególnione:

1) imię i nazwisko osoby wezwanej;
2) czas i miejsce stawiennictwa;
3) sprawa, której wezwanie dotyczy;
4) skutki niestawiennictwa, określone w art. 13 cz. 2 ustawy o lichwie.

W wypadkach szczególnych ograniczyć się można do ustnych wezwań.

Art. 29. Doręczenie wezwań, zawiadomień, odpisów orzeczeń, nakazów karnych i decyzyj uskuteczniają organa służby zewnętrznej do rąk adresatów za potwierdzeniem odbioru, a w razie ich nieobecności do rąk dorosłych domowników.

Art. 30. Dla osób, znajdujących się w służbie państwowej i samorządowej, uskutecznia się doręczenia za pośrednictwem bezpośrednich władz przełożonych.

Art. 31. W razie uchylenia się oskarżonego od doręczenia mu wezwań, zawiadomień, odpisów orzeczeń i decyzyj, oraz nakazów karnych i niemożności doręczenia ich zastępczego (art. 29), organa służby zewnętrznej zawiadamiają pisemnie o akcie, który ma być doręczony, dozorcę domu, lub sąsiada oskarżonego z zaznaczeniem, że akt ten zostaje złożony w kancelarji Urzędu, i czynią o tem wzmiankę na odnośnym akcie.

Z chwilą złożenia takiego aktu w kancelarji Urzędu, uważa się go za doręczony, i od tego dnia rozpoczyna się bieg terminów, przewidzianych niniejszem rozporządzeniem.

Art. 32. Doprowadzenie pod przymusem może nastąpić jedynie po uprzedniem zagrożeniu.

Uskuteczniający doprowadzenie organ służby zewnętrznej winien okazać nakaz doprowadzenia osobie, której on dotyczy i na żądanie wręczyć jej odpis tegoż za potwierdzeniem odbioru.

Art. 33. Świadków, biegłych i oskarżonego bada się w tym okręgowym Urzędzie Walki z Lichwą (Ekspozyturze), gdzie toczą się dochodzenia, z wyjątkiem wypadków choroby i innych przyczyn, wykluczających bezwzględnie stawiennictwo tychże.

Przesłuchanie w drodze rekwizycji przez inne okręgowe Urzędy (Ekspozytury) jest dopuszczalne.

W wyjątkowych wypadkach za aprobatą naczelnika Okręgowego Urzędu Walki z Lichwą można zwracać się także do sądów pokoju (powiatowych) o przesłuchanie świadków i biegłych pod przysięgą, jeżeli istnieją dostateczne podstawy do mniemania, że jedynie tą drogą można dowiedzieć się prawdy.

Art. 34. Z każdej czynności, dokonywanej w toku dochodzeń, winien być sporządzony krótki protokół z uwidocznieniem daty i miejsca jego sporządzenia, imienia i nazwiska oraz charakteru służbowego sporządzającej go osoby i osób biorących udział przy jego sporządzaniu, określający ściśle treść dokonanych czynności,

złożonych zeznań, oświadczeń i wniosków osób, przesłuchanych w charakterze stron.

Art. 35. Protokół podpisują po uprzedniem jego odczytaniu wszystkie osoby, obecne przy sporządzaniu go.

Poprawki w protokóle winny być poczynione i omówione przed podpisaniem.

Art. 36. Organom służby zewnętrznej przysługuje prawo w miejsce formalnych protokółów badania świadków i oskarżonego sporządzać jedynie krótkie sprawozdania z czynności, przez nie wykonanych.

Art. 37. Wykonanie orzeczeń administracyjno-karnych oraz nakazów karnych, należy do organów służby zewnętrznej.

Art. 38. Wykonanie kar aresztu reguluje się według przepisów, dotyczących wykonania kar, orzeczonych przez sądy pokoju (powiatowe).

Art. 39. Uiszczanie grzywien następuje stosownie do tymczasowych przepisów o sposobie pobierania przychodów i dokonywania wydatków przez władze i urzędy państwowe z dnia 26 stycznia 1920 r. (Monitor Polski Nr. 59—64 1920 r.).

Art. 40. Grzywny nieuiszczone w terminie ściąga się przymusowo przez organa służby zewnętrznej przy odpowiedniem zachowaniu trybu postępowania administracyjnego, obowiązującego w tej mierze w poszczególnych dzielnicach Państwa.

Art. 41. W razie wątpliwości, nieroztrzygniętych powyższemi przepisami, należy odpowiednio stosować przepisy ustaw postępowania karnego, obowiązującego w poszczególnych dzielnicach Państwa.

Art. 42. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia w Dzienniku Ustaw R. P. i stosować się będzie do wszystkich spraw z wyjątkiem tych, w których orzeczenie administracyjno-karne I-ej instancji zapadło przed dniem jego wejścia w życie, atoli i w tych sprawach zastosowanie art. 16 rozporządzenia z dnia 23 kwietnia 1920 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 43, poz. 260) jest wykluczone.

Art. 43. Wykonanie niniejszego rozporządzenia w szczegółach poruczа się naczelnikowi Urzędu Głównego Walki z Lichwą.

Warszawa, d. 17 września 1920 roku.

Minister Aprowizacji: w z. *L. Zaborowski.*

35. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Ministra Aprowizacji z dnia 6 V. 1920 r., poz. 261, nr. 43 d. u. w sprawie utworzenia Departamentów Aprowizacyjnych w Urzędach Wojewódzkich.

Art. 1. Na zasadzie art. 37 rozporządzenia wykonawczego Rady Ministrów do ustawy tymczasowej o organizacji władz administracyjnych drugiej instancji (Dziennik Ust. Nr. 90, poz. 490) zostaje uruchomiony z dniem 1 czerwca 1920 r. Departament Aprowizacyjny Urzędu Wojewódzkiego w Warszawie, Łodzi, Lublinie, Kielcach i Białymstoku.

Art. 2. Do zakresu działania tego Departamentu należeć będą sprawy, określone art. 11 rozporządzenia wykonawczego. Ze względu na konieczność czasowego utrzymania obecnej organizacji, dotyczącej obrotu ziemiopłodami w okresie gospodarczym 1919/1920 roku, zastrzega się Ministerstwu Aprowizacji do końca powyższego okresu, t. j. do chwili wejścia w życie ustawy aprowizacyjnej na rok gospodarczy 1920/1921 sprawy, dotyczące wykonywania ustaw i rozporządzeń o obrocie ziemiopłodami w roku gospodarczym 1919/20 i przydziałów artykułów pierwszej potrzeby dla poszczególnych jednostek aprowizacyjnych.

Aż do tego terminu więc, t. j. do chwili wejścia w życie ustawy aprowizacyjnej na rok gospodarczy 1920/1921, będzie Ministerstwo załatwiało powyżej wymienione sprawy w porządku dotychczasowym, jako II instancja. W tych sprawach zostaje utrzymana nadal bezpośrednia korespondencja między władzami powiatowemi a Ministerstwem Aprowizacji.

Zastrzeżenie to nie obejmuje spraw administracyjno-karnych, odnoszących się do obrotu ziemiopłodami w okresie gospodarczym 1919/1920, wszystkie bowiem sprawy administracyjno-karne, wynikające z przekroczeń aprowizacyjnych, będą od dnia ogłoszenia niniejszego rozporządzenia załatwiane przez Wojewodę w normalnym toku instancji.

Warszawa, dnia 6 maja 1920 r.

Minister Spraw Wojskowych: *S. Wojciechowski*, Minister Aprowizacji: *St. Śliwiński*.

Ad XVI. Główny Urząd Ziemski.

36. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 października 1920 r., poz. 685, nr. 103 d. u., w przedmiocie utworzenia Okręgowych Urzędów Ziemskich na ziemiach b. Królestwa Kongresowego i b. zaboru austrjackiego.

Art. 1. Na mocy art. 13 ustawy o organizacji Urzędów Ziemskich z dnia 6 lipca 1920 r. (Dz. Ustaw Nr. 70, poz. 461) tworzy się następujące Okręgowe Urzędy Ziemskie:

1) w Warszawie, obejmujący powiaty: Warszawski, Mławski, Przasnyski, Ciechanowski, Makowski, Pułtuski, Radzymiński, Mińsko-Mazowiecki, Grójecki, Błoński, Sochaczewski Łowicki, Skierniewicki i Rawski;
2) w Łomży, obejmujący powiaty: Łomżyński, Szczuczyński, Kolneński, Ostrołęcki, Wysoko-Mazowiecki i Ostrowski;
3) w Białymstoku, obejmujący powiaty: Białostocki, Sokólski, Bielski, Augustowski, Suwalski i Sejneński;
4) w Płocku, obejmujący powiaty: Płocki, Sierpecki, Płoński, Rypiński, Lipnowski, Nieszawski, Włocławski, Kutnowski i Gostyński;
5) w Piotrkowie, obejmujący powiaty: Piotrkowski, Łódzki, Łęczycki, Brzeziński, Łaski, Częstochowski, Radomskowski i Będziński;
6) w Kaliszu, obejmujący powiaty: Kaliski, Słupecki, Kolski, Koniński, Turecki, Sieradzki i Wieluński;
7) w Radomiu, obejmujący powiaty: Radomski, Opoczyński, Kozienicki, Konecki, Iłżecki, Opatowski i Sandomierski;
8) w Kielcach, obejmujący powiaty: Kielecki, Włoszczowski, Jędrzejowski, Stopnicki, Miechowski, Olkuski i Pińczowski;
9) w Lublinie, obejmujący powiaty: Lubelski, Puławski, Lubartowski, Chełmski, Janowski, Zamojski, Krasnostawski, Hrubieszowski, Biłgorajski i Tomaszowski;
10) w Siedlcach, obejmujący powiaty: Siedlecki, Garwoliński, Węgrowski, Sokołowski, Konstantynowski. Łukowski, Radzyński, Bialski i Włodawski.
11) w Krakowie, obejmujący Okręg król. stoł. miasta Krakowa oraz powiaty: Krakowski, Podgórski, Wielicki, Chrzanowski,

Bocheński, Brzeski, Żywiecki, Bialski, Oświęcimski, Wadowicki, Myślenicki, Nowotarski, Limanowski, Nowo-Sądecki, Grybowski, Jasielski, Gorlicki, Krośnieński, Tarnowski, Dąbrowski, Pilzneński, Mielecki i Ropczycki;

12) w Przemyślu, obejmujący powiaty: Rzeszowski, Strzyżowski, Lańcucki, Przeworski, Kolbuszowski, Liski, Tarnobrzeski, Niski, Sanocki, Brzozowski, Przemyski, Dobromilski, Jarosławski, Mościcki, Jaworowski, Samborski, Rudecki, Staro-Samborski, Turczański, Doliński, Skolski, Stryjski, Żydaczowski i Drohobycki, oraz

13) we Lwowie, obejmujący Okręg stoł. miasta Lwowa oraz powiaty: Lwowski, Grodecki, Bobrecki, Kamionecki z Radziechowskim, Rawsko-Ruski, Cieszanowski, Sokalski, Żółkiewski, Złoczowski, Zborowski, Brodzki, Brzeżański, Podhajecki, Przemyślański, Rohatyński, Tarnopolski, Zbaraski, Trembowelski, Skałacki, Czortkowski, Zaleszczycki, Borszczowski, Husiatyński, Kossowski, Peczeniżyński, Kołomyjski, Horodeński, Śniatyński, Stanisławowski, Kałuski, Tłomacki, Buczacki, Nadworniański i Bohorodczański.

Art. 2. Z chwilą wydania niniejszego rozporządzenia tracą moc obowiązującą rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 grudnia 1918 r. (Dz. Praw z 1919 r. Nr. 3, poz. 85) i z dnia 19 maja 1920 r. (Dz. Ustaw z 1920 r. Nr. 39, poz. 240).

Art. 3. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia w Dzienniku Ustaw, a wykonanie tegoż poleca się Prezesowi Głównego Urzędu Ziemskiego.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Prezes Głównego Urzędu Ziemskiego: *T. Wilkoński.*

ARTYKUŁ 64.

Trybunał Stanu składa się z Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, jako przewodniczącego, oraz dwunastu członków, których wybierają z poza swego grona: ośmiu Sejm i czterech Senat.

Członkami Trybunału Stanu mogą być wybrane osoby, nie piastujące żadnego urzędu państwowego i używające pełni praw obywatelskich.

Wyboru członków Trybunału Stanu dokonywają Sejm i Senat natychmiast po ukonstytuowaniu się na cały okres kadencji sejmowej.

Ustawa o Trybunale Stanu jest jedną z tych, które powinny przyjść do skutku przed zebraniem się Sejmu wybranego na podstawie Konsty-

tucji 17 marca, jeżeli przepisy o odpowiedzialności Prezydenta Rzeczypospolitej wedle art. 51 i odpowiedzialność Ministrów wedle art. 59 mają być brane poważnie.

ARTYKUŁ 65.

Dla celów administracyjnych Państwo Polskie podzielone będzie w drodze ustawodawczej na województwa, powiaty i gminy miejskie i wiejskie, które będą równocześnie jednostkami samorządu terytorjalnego.

Jednostki samorządowe mogą się łączyć w związki dla przeprowadzenia zadań, wchodzących w zakres samorządu.

Związki takie mogą otrzymywać charakter publiczno-prawny tylko na podstawie osobnej ustawy.

Artykuł 65 ustęp 1 zawiera kilka zasad odnośnie do administracji państwowej, a mianowicie:

1) Podział na jednostki terytorjalne może nastąpić tylko w drodze ustawy. Ponieważ artykuł 65 wymienia między temi jednostkami administracji państwowej także gminy, które dzieli na miejskie i wiejskie, przeto zmiana granic gmin może nastąpić także tylko w drodze ustawy.

2) Podział państwa ma być dokonany na województwa, te zaś dzielą się na powiaty, a powiaty na gminy miejskie i wiejskie. Jak zaraz zobaczymy, województwa są władzami administracyjnemi drugiej instancji, powiaty władzami administracyjnemi pierwszej instancji, wskutek czego gminy miejskie i wiejskie nie należą do tej hierarchji administracji państwowej. Są one ciałami samorządnemi, a tylko w drodze delegacji są organami administracji państwowej.

3) Województwa, powiaty i gminy są równocześnie jednostkami samorządu terytorjalnego. Te dwie strony województw, powiatów i gmin, t. j. stronę państwowo-administracyjną i stronę samorządową należy ściśle odróżnić. Mówimy ciągle z tem zastrzeżeniem, że gminy są tylko ciałami samorządnemi, a tylko w drodze delegacji są organami państwowemi.

4) Jednostki samorządowe (nie jednostki administracji państwowej) mogą zawierać umowy dla przeprowadzenia zadań wchodzących w zakres samorządu. Z umowy takiej wytwarza się związek, który jednak nie ma charakteru publiczno-prawnego, t. j. nie jest osobą prawną administracyjną. Osobowość taką mógłby związek uzyskać tylko na podstawie ustawy, co jest wyraźnie powiedziane w ustępie 3-cim artykułu 65, a co wynika także z ustępu 1 artykułu 65. Należy jeszcze podnieść, że wedle ustępu 2 niema ograniczeń co do przedmiotu umowy, t. zn. że wszystkie zadania wchodzące w zakres samorządu, a nietylko poszczególne, mogą stanowić przedmiot umowy. Dwa województwa np. mogą zawrzeć umowę, że np. jakąś szkołę postawią wspólnie, albo że wybudują

jakąś drogę wspólną, ale wolno im także powiedzieć, że wszystkie zadania wykonywać będą wspólnie.

Postanowienie to nasuwa poważne wątpliwości. Jeżeli dwie lub kilka jednostek samorządowych zwiąże się na podstawie ust. 2 artykułu 65, t. j. bez ustawy, to w takim razie każda z tych jednostek samorządowych zachowuje swoje organy samorządowe, bo ustawa musi być wykonaną, a w ustawie nic się nie zmieniło. Jak wówczas będą »wspólnie« wykonywać te związki swoje zadania? Czy będą wspólnie obradować, czy też będą się porozumiewać przez delegacje, których jednak Konstytucja nie przewiduje? Jeżeli związek taki przyjdzie do skutku tylko na podstawie porozumienia samych jednostek samorządowych, bez udziału władz administracyjnych państwowych, to jak ułoży się wzajemny ich stosunek wobec tego, że »jednemu« związkowi samorządowemu odpowiadać będzie kilka władz administracyjnych państwowych. Jeżeli więc już Konstytucja zezwala na tworzenie się związków samorządowych bez ustawy, to nie powinno się to dziać bez wpływu Rządu na to. Także politycznie sprawa nasuwa wątpliwości. Ustęp drugi artykułu 65 wskazuje drogę do faktycznego tworzenia prowincyj, a wiemy, że fakt, który wytworzy dłużej trwającą stałą praktykę, staje się decydującym argumentem do sankcjonowania go w drodze ustawy. Być może, że autorowie Konstytucji mieli na myśli tylko związki powiatów lub gmin, a nie mieli na myśli województw, ale w takim razie użyli zanadto szerokiego wyrażenia, mówiąc »jednostki samorządowe«. Możemy sobie wyobrazić, że np. województwa kresowe o ludności mieszanej z większością niepolską, utworzą związek na razie tylko dla zadań samorządu i bez charakteru publiczno-prawnego, jest to jednak droga wiodąca najpierw do uzyskania tego charakteru publiczno-prawnego, a następnie do zjednoczenia także zadań administracji państwowej. Nie rozstrzygam na tem miejscu, czy to byłoby pożądane, ale nasuwa mi się wątpliwość, czy autorowie ten przypadek przewidzieli.

Administracja państwowa uregulowana została następującemi ustawami:

A) Władze administracyjne II instancji.

1) Ustawa tymczasowa z dnia 2 sierpnia r. 1919, poz. 395 nr. 65 d. u., podana niżej pod 1.

2) Rozporządzenie wykonawcze Rady Ministrów z dnia 13 listopada 1919 r., poz. 490 nr. 90 d. u. do Ustawy Tymczasowej z dnia 2 sierpnia r. 1919 o organizacji władz administracyjnych drugiej instancji, podane niżej pod 2. P. »Uzupełnienia«.

3) Obwieszczenie Prezydenta Ministrów z dnia 26 lutego r. 1920, M. P. nr. 48 o uruchomieniu województw: Białostockiego, Kieleckiego, Lubelskiego, Łódzkiego i Warszawskiego. Podane niżej pod 3.

4) Dwa okólniki w powyższej sprawie podane niżej pod 4 i 5. P. »Uzupełnienia«.

5) Zasadę zespolenia przeprowadzają następujące rozporządzenia:

a) Rozporządzenie M. S. Wew., oraz M. Szt. i K. z dnia 20 lutego r. 1920, poz. 97 nr. 19 d. u., o włączeniu urzędów konserwatorskich w skład urzędów wojewódzkich, podane niżej pod 6. Do sprawy zespolenia agend M. Szt. i K. niższej instancji z urzędem wojewódzkim odnosi się także obwieszczenie M. Szt. i K., w M. P. nr. 71 z 27 marca r. 1920, iż z dniem 1 marca r. 1920 otwarty został w Departamencie Administracyjnym Warszawskiego Urzędu Wojewódzkiego Oddział Sztuki i Kultury. Do zakresu działania tego oddziału należą sprawy objęte w najwyższej instancji kompetencją M. Szt. i K. z wyjątkiem spraw szkolnych w zakresie przekazanym M. Szt. i K.

b) Rozporządzenie M. Spr. Wew. i M. Aprowizacji z d. 6 maja r. 1920, poz. 261 nr. 43 d. u., w sprawie utworzenia Departamentów Aprowizacyjnych w Urzędach Wojewódzkich, podane wyżej na str. 511.

c) Utworzenie Departamentów Przemysłowych w Urzędach Wojewódzkich unormowane jest instrukcją Min. Prz. i H. z dnia 26 marca r. 1920 Dz. Urz., poz. 48. Departamenty te weszły w miejsce Urzędów Przemysłowych, patrz Obwieszczenie Min. Przemysłu i Hand. Dziennik Urz., poz. 55 z r. 1920, w którym też jest mowa o powołaniu Inżynierów Przemysłowych.

d) W sprawie uruchomienia Departamentów Rolnictwa i Weterynarji przy Województwach patrz Obwieszczenia M. R. i D. P. w Mon. Polskim z r. 1920 nr. 66, 73, 75, 88, patrz dalej poz. 46 i poz. 120 Dz. Urz. z r. 1920. Do włączenia Urzędów Ochrony Lasów do Urzędów Wojewódzkich odnosi się pozycja 36 Dz. Urz. z r. 1920.

e) O zespoleniu b. Okręgowych Urzędów Zdrowia z Urzędami Wojewódzkiemi, patrz Mon. P. nr. 164, (pod. wyżej na str. 495), tudzież poz. 47 i 49 Dz. Urz. z roku 1920.

f) W sprawie uruchomienia Oddziałów Wyznaniowych w Departamencie Administracyjnym w Urzędach Wojewódzkich patrz okólnik M. Spr. Wew. nr. 81 z d. 4 marca 1920.

B. Władze Powiatowe.

1) Rozporządzenie Rady Ministrów z 28 sierpnia r. 1919, poz. 426 nr. 72 d. u. o tymczasowej organizacji powiatowych władz administracyjnych I instancji na obszarze b. zaboru rosyjskiego, podane niżej pod 7.

2) Rozporządzenie wykonawcze Rady Ministrów z 13 listopada 1919, poz. 489 nr. 90 d. u. do powyższego rozporządzenia, podane niżej pod 8.

3) Rozporządzenie Rady Ministrów z 23 lutego 1920, poz. 106 nr. 20 d. u., w przedmiocie tymczasowej organizacji władzy administracyjnej I instancji w miastach: Warszawie, Łodzi i Lublinie, podane niżej pod 9.

4) Zasady zespolenia Urzędów i Organów Powiatowej Administracji Państwowej określa rozporządzenie wykonawcze Rady Ministrów z 13 listopada, poz. 488 nr. 90 d. u., podane niżej pod 10. Przeprowadze-

nie tego zespolenia illustruje dobrze okólnik M. S. Wew. z 27 grudnia r. 1919 nr. 839 i dlatego ten okólnik podajemy pod 11. Specjalną instrukcję dla funkcjonarjuszów sanitarnych, przydzielonych do Starostw, ogłosił Min. Zdr. Publ. i Min. S. Wew. w Mon. P. nr. 285 z r. 1919, (p. niżej: 12).

1. Ustawa tymczasowa z dnia 2 sierpnia 1919 r., poz. 395, nr. 65 d. u., o organizacji władz administracyjnych II instancji.

Art. 1. Do czasu wejścia w życie ustawy o ustroju administracyjnym Rzeczypospolitej Polskiej tworzy się na razie następujące województwa, jako władze administracyjne II instancji, a mianowicie: Warszawskie, Łódzkie, Kieleckie, Lubelskie i Białostockie; stolica Rzeczypospolitej Warszawa stanowi odrębną jednostkę administracyjną.

Podział terytorjalny na poszczególne okręgi II instancji uwidoczniony jest w załączniku 1.

Utworzenie nowych województw lub podział ustalonych tą ustawą województw na województwa mniejsze nastąpić może w drodze ustawy.

Art. 2. Na czele województwa stoi wojewoda, mianowany przez Naczelnika Państwa na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych, uchwalony przez Radę Ministrów.

Wojewoda jest:

a) przedstawicielem Rządu centralnego, sprawującym z jego ramienia władzę państwową i odpowiedzialnym wobec niego za zarząd województwa. Zarząd ten sprawuje wojewoda przy pomocy urzędników, mianowanych dla poszczególnych działów administracji, a to do VII kategorji płac włącznie przez właściwych Ministrów. Urzędników poniżej VII kategorji mianuje wojewoda;
b) odpowiedzialnym wykonawcą zleceń poszczególnych ministrów;
c) zwierzchnikiem władz i urzędów, które mu podlegają (art. 3), tudzież służbowym przełożonym urzędników tychże władz i urzędów.

Art. 3. Do zakresu działania wojewody należą wszelkie sprawy administracji państwowej z wyjątkiem spraw przekazanych administracji wojskowej, sądowej, skarbowej, szkolnej, kolejowej i pocztowo-telegraficznej, oraz urzędów ziemskich.

Utworzone na zasadzie art. 2 ustawy z dnia 29 kwietnia 1919 roku Dz. p. p. Nr. 39, poz. 283 okręgowe dyrekcje robót publicznych zatrzymują swój zakres działania — wchodzą atoli w skład województwa.

Art. 4. Przy wojewodzie czynną jest Rada wojewódzka. Zadaniem Rady jest wydawanie opinji w sprawach, poddanych pod jej obrady przez wojewodę, a nadto podejmowanie uchwał stanowczych w sprawach, przekazanych jej przez ustawy.

Art. 5. Rada wojewódzka składa się z przedstawicieli sejmików i rad miejskich miast, stanowiących powiaty, a wybieranych na okres urzędowania sejmiku, względnie rady miejskiej po jednym z każdego z tych ciał, oraz z przedstawicieli poszczególnych działów administracji, zarówno wyłączonych z pod zwierzchnictwa wojewody, jak i jemu podległych.

Sejmiki i Rady miejskie miast, stanowiących powiaty, wybrać mogą przedstawicieli do Rady wojewódzkiej tak z pośród członków tych ciał, jak i z poza swego grona.

Przewodniczącym Rady jest wojewoda lub wyznaczony przez niego zastępca.

Rada wydaje opinje, względnie uchwala bądź na posiedzeniach plenarnych, bądź w sekcjach.

W rozpoznawaniu każdej sprawy bierze udział przedstawiciel odnośnego działu administracji.

Bliższe szczegóły co do rodzaju spraw, jakie mają być załatwiane na posiedzeniach plenarnych, a jakie w sekcjach, oraz co do organizacji i składu sekcyj, określi rozporządzenie wykonawcze.

Tak pełna Rada, jak i sekcje winny się składać przynajmniej w połowie z delegatów ciał samorządowych. W posiedzeniach Rady i sekcyj winien wśród członków urzędników brać udział przynajmniej jeden urzędnik sędziowski.

Stanowcze uchwały Rady względnie sekcji, może wojewoda zawiesić, winien je jednak przedłożyć do rozstrzygnięcia właściwemu ministrowi.

Art. 6. Od orzeczeń wojewody i Rady wojewódzkiej służy odwołanie do właściwego ministra; odwołanie wnieść należy przez województwa w ciągu dni 14 licząc od dnia doręczenia decyzji. Od orzeczeń wojewody i Rady wojewódzkiej, wydanych w trzeciej instancji, niema dalszego odwołania.

Ustawy określą przypadki, w których orzeczenia wojewody i Rady wojewódzkiej w II instancji są ostateczne i odwołaniu nie ulegają.

Art. 7. Poszczególni ministrowie mogą drogą rozporządzenia przekazywać wojewodzie decyzje, zastrzeżone im dotąd w toku instancji.

Patrz ustawę z dn. 25 lipca r. 1919 o zapewnieniu bezpieczeństwa państwa i utrzymaniu porządku publicznego w czasie wojny, tudzież rozporządzenie z d. 14 lutego r. 1920, poz. 96 nr. 19 d. u.

Artykuł drugi powołanej ustawy z d. 25 lipca r. 1919, poz. 364 nr. 61 d. u. opiewa:

Art. 2. Rozporządzenia, wydane przez Ministra Spraw Wewnętrznych na podstawie upoważnienia z art. 1, mogą obejmować:

a) wysiedlanie z granic państwa cudzoziemców, których obecność zagraża bezpieczeństwu Państwa lub porządkowi publicznemu;
b) pozbawienie wolności na przeciąg czasu nie dłuższy niż 3 miesiące osób, przez swą działalność, czy też przez przygotowanie do takiej działalności szkodzących, lub zagrażających bezpieczeństwu Państwa lub porządkowi publicznemu;
c) konfiskowanie i zawieszanie wydawnictw i czasopism, zagrażających bezpieczeństwu Państwa lub porządkowi publicznemu;
d) rewizje i poszukiwania w wypadkach, w których wymaga tego wzgląd na bezpieczeństwo Państwa lub porządek publiczny;
e) uzależnienie urządzenia manifestacyj ulicznych, pochodów i wszelkich zebrań pod gołem niebem od uprzedniego zezwolenia władz, oraz zebrań w zamkniętych pomieszczeniach od zawiadomień właściwej władzy policyjnej na 48 godzin przed zebraniem o celu, miejscu, dniu i godzinie zebrania, na które władza policyjna ma prawo wysłania dwu przedstawicieli celem kontroli przebiegu zebrania. Stowarzyszenia zarejestrowane w składzie swoich członków wolne są od obowiązku zgłaszania zebrań w zamkniętych lokalach. Od ograniczeń powyższych wyłączona jest działalność posłów;
f) wydawanie w postaci bądź nakazów, bądź zakazów rozporządzeń, zmierzających do utrwalenia bezpieczeństwa Państwa lub porządku publicznego, a mianowicie do utrzymania nieprzerwanego i prawidłowego ruchu poczt, telegrafów, telefonów, kolei, tramwajów i wszelkich urządzeń, obliczonych na zaspokojenie koniecznych potrzeb ludności, wreszcie do zapewnienia normalnej działalności zakładów i urzędów rządowych i samorządowych, a w szczególności wszelkich biur, składów i zakładów wojskowych.

Art. 5. powyższej ustawy opiewa:

Za wykroczenia przeciwko rozporządzeniom wydanym w myśl art. 2 e), f), wymierzone będą w drodze administracyjnej kary aresztu

na czas do trzech miesięcy lub grzywny do 3.000 mk, a w części kraju, w której ma obieg waluta w koronach, do 3.000 mk lub 4.500 K.

Powołane wyżej rozporządzenie z d. 14 lutego r. 1920, poz. 96 nr. 19 d. u. opiewa:

Rozporządzenie wykonawcze do Ustawy Tymczasowej z dnia 2 sierpnia 1919 roku o organizacji Władz Administracyjnych II instancji.

Na zasadzie art. 6 ustawy z dnia 25 lipca 1919 roku w przedmiocie zapewnienia bezpieczeństwa Państwa i utrzymania porządku publicznego w czasie wojny, oraz art. 7 Ustawy Tymczasowej z dnia 2 sierpnia 1919 r. o organizacji Władz Administracyjnych II instancji, zarządzam co następuje:

Art. 1. Na wszelkie zarządzenia i postanowienia, wydane na mocy art. 2 b), c), d), e), f), oraz art. 5 służy interesowanym osobom lub instytucjom skarga do odnośnego Wojewody w terminie siedmiodniowym od daty oznajmienia zaskarżonej decyzji, a w razach, gdy decyzję wydano bez uprzedniego oznajmienia, od daty wykonania. Wniesienie skargi nie powstrzymuje wykonania decyzji.

Art. 2. Od decyzji Wojewody, jako II instancji, służy osobom lub instancjom zainteresowanym prawo odwołania przez Województwo do Ministra Spraw Wewnętrznych w terminie czternastodniowym od daty doręczenia tejże.

Warszawa, dnia 14 lutego 1920 r.

Minister Spraw Wewnętrznych: *S. Wojciechowski* m. p.

Art. 8. Z chwilą zorganizowania władz administracyjnych II instancji na podstawie niniejszej ustawy, znosi się w obrębie tychże władz wszelkie na rozporządzeniach oparte władze II instancji w zakresie kompetencji wojewody, względnie województwa.

Art. 9. Wykonanie tej ustawy porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z właściwymi Ministrami.

Art. 10. Ustawa ta wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Marszałek: *Trąmpczyński,* Prezydent Ministrów: *I. J. Paderewski,* Minister Spraw Wewnętrznych: *S. Wojciechowski.*

2. Rozporządzenie wykonawcze Rady Ministrów z dnia 13 XI. 1919, poz. 490, nr. 90 d. u., do ustawy tymczasowej z dnia 2 sierpnia 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 65, poz. 395) „o organizacji władz administracyjnych drugiej instancji".

Na zasadzie art. 9 ustawy tymczasowej z dn. 2 sierpnia 1919 roku (Dz. Pr. P. P. Nr. 65, poz. 395) »o organizacji władz administracyjnych drugiej instancji«, nie naruszając na przyszłość w ni-

czem prawa zastrzeżonego w tym artykule Ministrowi Spraw Wewnętrznych, zarządza się jak następuje:

Stanowisko wojewody i jego stosunek służbowy.

Art. 1. Wojewoda jest na obszarze Województwa przedstawicielem Rządu Centralnego i dzierży z jego ramienia władzę państwową.

Przy pomocy Rady Wojewódzkiej, tudzież urzędów i organów sobie podległych, sprawuje Wojewoda zarząd Województwa, za który jest wobec Rządu Centralnego odpowiedzialny.

Art. 2. Wojewodę mianuje, przenosi i uwalnia Naczelnik Państwa na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych, uchwalony przez Radę Ministrów.

Art. 3. Wojewoda podlega pod względem personalnym Ministrowi Spraw Wewnętrznych, zaś służbowo Ministrom właściwym dla danego działu administracji państwowej.

Art. 4. W razie niemożności pełnienia przez Wojewodę obowiązków służbowych, zastępuje go w nich ten z pomiędzy pozostających na etacie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Naczelników Departamentu, któremu Wojewoda zastępstwo poruczy.

Na zastępcę przechodzą w okresie zastępstwa wszelkie prawa i obowiązki Wojewody.

Zakres działania Wojewody.

Art. 5. Do zakresu działania Wojewody należą wszelkie sprawy administracji państwowej z wyjątkiem spraw, przekazanych administracji sądowej, skarbowej, szkolnej, wojskowej, kolejowej i pocztowo-telegraficznej, oraz spraw zastrzeżonych kompetencji Urzędów Ziemskich.

W powyższym zakresie działania jest Wojewoda odpowiedzialnym wykonawcą zleceń poszczególnych Ministrów, tudzież organem zarządzającym, orzekającym, rozstrzygającym lub wnioskującym.

Art. 6. Na mocy ustaw i rozporządzeń ministerjalnych Wojewoda może w zakresie swej kompetencji wydawać rozporządzenia. Rozporządzenia te mogą zawierać sankcję karną do wysokości przewidzianej w ustawie lub rozporządzeniu, na zasadzie których zostały wydane. Aby rozporządzenia takie miały moc obowiązu-

jącą, winny być ogłoszone w Dzienniku Wojewódzkim, a nadto podane do wiadomości publicznej na terenie, na którym mają obowiązywać, w sposób na tym terenie używany. Ponadto muszą zawierać nagłówek »Rozporządzenie«, powołać ustawę lub rozporządzenie, na mocy których wydane zostały, oraz wskazać termin, od którego rozporządzenie po ogłoszeniu obowiązywać zaczyna.

W wykonaniu przepisów ustawowych, tudzież rozporządzeń, rozstrzygnięć, decyzyj i t. p. wydaje Wojewoda zarządzenia. Dla zabezpieczenia ich wykonalności mogą zarządzenia te przewidywać środki przymusowe, dopuszczalne w ustawach i rozporządzeniach, na zasadzie których zarządzenie wydano.

Art. 7. Wojewoda zabezpiecza spokój i bezpieczeństwo publiczne w powierzonem mu Województwie. Wojewoda decyduje o użyciu oddziałów policji jednego powiatu w granicach drugiego i o przesunięciu rezerw.

W wypadkach wyjątkowych, gdy siły i środki władzy cywilnej okażą się niewystarczającemi, Wojewoda może zażądać pomocy wojska (dekret z dn. 2 stycznia 1919 r., Dz. P. P. P. Nr. 1, poz. 80, oraz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 kwietnia 1919 r., Dz. Pr. P. P. Nr. 35, poz. 276).

Nadto Wojewoda sprawuje zgodnie z obowiązującemi przepisami nadzór nad prasą, widowiskami, sprawami paszportowemi, sprawami obcych poddanych, ruchem ludności, jakoteż nad zgromadzeniami, stowarzyszeniami i związkami; Wojewoda prowadzi ponadto rejestrację stowarzyszeń i związków, o ile ich działalność ogranicza się do obszaru Województwa lub jego części.

Art. 8. W zakresie spraw wojskowych należy do kompetencji Wojewody:

1) współdziałanie z władzami wojskowemi w sprawie przygotowania i przeprowadzenia poboru wojskowego, a w szczególności: ogłoszenie rozporządzenia o zarządzeniu poboru wojskowego w Województwie, przeprowadzenie czynności przygotowawczych z poborem związanych, czuwanie nad sprawnem przeprowadzeniem samego poboru i przedkładanie Ministrowi Spraw Wewnętrznych sprawozdań o jego wyniku tudzież delegowanie przedstawiciela Urzędu Wojewódzkiego do stałej komisji przy Dowództwie Okręgowem Generalnem

(art. 29 Tymcz. Ust. o powszechnym obowiązku służby wojskowej, Dz. Pr. Kr. P. Nr. 13, poz. 28 z roku 1918);

2) współdziałanie z władzami wojskowemi w sprawach dotyczących przygotowania i przeprowadzenia mobilizacji i demobilizacji osobowej i rzeczowej, oraz w sprawach kwalifikacji koni i środków przewozowych;

3) wyznaczenie przedstawiciela Urzędu Wojewódzkiego do Okręgowych Komisyj Rekwizycyjnych (art. 12 ustawy z dn. 11 kwietnia 1919 r. Dz. Pr. P. P. Nr. 32, poz. 264 i art. 18 ustawy z dn. 25 lipca 1919 r. Dz. Pr. P. P. Nr. 67, poz. 401).

Art. 9. W sprawach wyznaniowych należy do kompetencji Wojewody zapewnienie prawnej opieki kościołowi katolickiemu, a w stosunku do innych przez Państwo uznanych wyznań i związków religijnych ponadto wykonywanie nadzoru, względnie praw Państwu przysługujących, na zasadzie obowiązujących przepisów.

Art. 10. W zakresie spraw zdrowia publicznego należą do Wojewody w drugiej instancji wszystkie te sprawy, które w myśl art. 2 zasadniczej ustawy sanitarnej z dn. 19 lipca 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 63, poz. 371) podlegają w najwyższej instancji kompetencji Ministerstwa Zdrowia Publicznego, a nadto orzecznictwo w pierwszej instancji w tych sprawach, które specjalnemi przepisami wyjęte zostaną z pod kompetencji Starosty.

Art. 11. W zakresie aprowizacji ludności należy do Wojewody:

1) ogólne kierownictwo aprowizacją w Województwie;

2) rozstrzyganie w drugiej instancji o zawieszonych przez Starostę uchwałach komisji aprowizacyjnej, utworzonej przy Sejmikach, względnie przy Magistratach;

3) przedkładanie Ministrowi Aprowizacji wniosków na utworzenie w większych środowiskach ludności Komisarjatów lub Inspektoratów Aprowizacji.

Art. 12. W dziedzinie ochrony pracy i opieki społecznej należą do Wojewody:

1) sprawy przekazane dekretem z dn. 3 stycznia 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 5, poz. 90) inspektorom pracy;

2) funkcje poruczone art. 185 punkt a) dekretu z dn. 11 stycznia 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 9, poz. 122) sekcji ubezpieczeń społecznych Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej;

3) sprawy poruczone delegatom sekcji opieki społecznej Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 13. W zakresie spraw rolniczych i weterynaryjnych należy do działalności Wojewody:

1) rozstrzyganie w drugiej instancji odwołań od orzeczeń i zarządzeń, wydanych w pierwszej instancji przez Starostwa w sprawach rolniczych i weterynaryjnych;
2) nadzór ogólny nad działalnością władz rolniczych i weterynaryjnych pierwszej instancji;
3) wszelkie sprawy, dotyczące zarządu rolnictwa i weterynarji, w szczególności sprawy produkcji roślinnej i zwierzęcej, meljoracyj rolnych, przemysłu rolnego, pomocy rolnej, szkolnictwa rolniczego niższego stopnia, oraz państwowej służby weterynaryjnej, o ile wychodzą poza zakres działalności władz administracyjnych pierwszej instancji;
4) podział zasiłków, udzielanych przez Skarb Państwa na cele rolnicze w granicach Województwa i kontrola nad prawidłowem ich zużytkowaniem;
5) współdziałanie we wszelkich akcjach, podejmowanych przez instytucje społeczne, a mających na celu uruchomienie i odbudowę rolnictwa na obszarze Województwa;
6) sprawy przekazane na zasadzie dekretu z dn. 16 stycznia 1919 roku w przedmiocie organizacji urzędów ochrony lasów — okręgowym inspektorom i komisarzom ochrony lasów;
7) ogólny nadzór policyjno-weterynaryjny i sanitarno-weterynaryjny na obszarze Województwa, oraz nadzór państwowy nad lecznictwem zwierząt;
8) sprawy pobierania podatku procentowego od zwierząt;
9) zestawianie i przedkładanie Ministerstwu Rolnictwa i Dóbr Państwowych wykazów statystycznych, oraz perjodycznych sprawozdań w sprawach rolniczych, leśnych i weterynaryjnych.

Art. 14. W dziedzinie administracji przemysłowej należy do zakresu działania Wojewody:

1) rozstrzyganie w drugiej instancji odwołań przeciw orzeczeniom i zarządzeniom władz przemysłowych pierwszej instancji;
2) wydawanie w pierwszej instancji pozwoleń przemysłowo-po-

licyjnych na urządzenie i uruchomienie zakładów przemysłowych, rozmieszczonych na obszarze dwóch lub więcej powiatów tego samego Województwa, oraz takich zakładów przemysłowych, co do których wydawanie takiego pozwolenia w drodze ustawy lub rozporządzenia Wojewodzie zastrzeżone zostanie;

3) wydawanie w pierwszej instancji innych uprawnień przemysłowych w wypadkach przewidzianych ustawami lub rozporządzeniami.

Art. 15. W zakresie robót publicznych należą do kompetencji Wojewody wszystkie te sprawy, które w myśl ustawy z dn. 29 kwietnia 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 39, poz. 283) przekazane zostały Dyrekcjom Robót Publicznych.

Art. 16. W sprawach gospodarczych Urzędu Wojewódzkiego i podległych mu urzędów, należy do Wojewody:

1) układanie budżetów tych urzędów, przedstawianie ich właściwym Ministerstwom do zatwierdzenia, stawianie wniosków na udzielenie kredytów, tudzież nadzór i kontrola nad ich zrealizowaniem;
2) zarząd i kontrola nad majątkiem ruchomym Urzędu Wojewódzkiego i urzędów podległych, oraz zatwierdzanie umów o najem lokali, potrzebnych na pomieszczenie władz i urzędów;
3) wszelkie inne sprawy gospodarcze Urzędu Wojewódzkiego i urzędów podległych.

Art. 17. W dziedzinie samorządu należą do zakresu działania Wojewody następujące sprawy:

1) wykonywanie w ostatniej instancji nadzoru nad samorządem gmin wiejskich, oraz miast nie wydzielonych ze związku powiatowego;
2) wykonywanie bezpośredniego nadzoru nad samorządem powiatowym i miejskim miast wydzielonych, oraz nad samorządem związków specjalnych, o ile taki związek leży cały w obrębie województwa.

W zakresie spraw w punkcie 2 wymienionych zastrzeżone są kompetencji Ministra Spraw Wewnętrznych nadal:

a) prawo rozwiązywania Rad Miejskich w miastach wydzielonych, oraz Sejmików i Wydziałów Powiatowych;

b) prawo składania z urzędu członków magistratu w miastach wydzielonych;

c) prawo zatwierdzania budżetów miast wydzielonych oraz budżetów powiatowych, jak również prawo zatwierdzania uchwał finansowych, dotyczących wprowadzenia w miastach lub powiatach opłat, podatków, dodatków do podatków, zaciągania pożyczek, nabywania i pozbywania nieruchomości, ustanawiania monopoli, oraz lokaty kapitałów;

d) prawo zatwierdzania statutów związków specjalnych.

3) decydowanie w ostatniej instancji w wypadkach zaskarżenia orzeczeń Starostów i Wydziałów Powiatowych, wydanych w załatwieniu skarg na wybory do Rad Gminnych i do Rad Miejskich w miastach niewydzielonych, oraz do Sejmików Powiatowych, o ile obowiązujące postanowienia nie przewidują odwołania do Sądu Najwyższego;

4) rozstrzyganie w pierwszej instancji skarg co do ważności wyborów w miastach wydzielonych; przeciwko rozstrzygnięciom Wojewody w tych sprawach przysługuje prawo odwołania się do Ministra Spraw Wewnętrznych.

Art. 18. Oprócz spraw wyszczególnionych w artykułach 7 do 18, należeć będą do kompetencji Wojewody wszystkie te sprawy, które przez poszczególnych Ministrów na zasadzie art. 7 ustawy z dn. 2 sierpnia 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 65, poz. 395) lub przez późniejsze ustawy Wojewodom przekazane zostaną.

Tok instancji i orzecznictwo Wojewody.

Art. 19. W określonym w powyższych artykułach zakresie działania orzeka Wojewoda w pierwszej instancji w tych wypadkach, gdy ustawy lub rozporządzenia wyraźnie to przewidują. Przeprowadzenie jednakże potrzebnych do wydania orzeczenia dochodzeń może Wojewoda przekazać władzom powiatowym, działającym wtedy w jego imieniu, zastrzegając równocześnie dla siebie wydanie samego orzeczenia.

W drugiej instancji rozstrzyga Wojewoda sprawy, w których w pierwszej instancji orzekały władze powiatowe lub magistraty miast wydzielonych. Rozporządzenie niniejsze oraz późniejsze

ustawy określą przypadki, w których rozstrzygnięcia Wojewody w drugiej instancji są ostateczne.

W trzeciej instancji rozstrzyga Wojewoda w tych sprawach z zakresu samorządu, w których w pierwszej instancji orzekały Urzędy Gminne lub Magistraty miast niewydzielonych. Rozstrzygnięcia Wojewody w 3 instancji są ostateczne, co w rozstrzygnięciu uwidocznione być winno.

Art. 20. Przeciw nieostatecznym orzeczeniom i rozstrzygnięciom Wojewody służy odwołanie do właściwego Ministerstwa w terminie 14-dniowym od dnia ogłoszenia lub doręczenia. Odwołaniu przysługuje moc wstrzymująca, o ile ustawa inaczej nie stanowi lub o ile w orzeczeniu lub decyzji równocześnie nie zaznaczono, że ze względów dobra publicznego tej mocy wstrzymującej odwołaniu nie przyznaje się.

Stosunek Wojewody do podległych mu urzędów.

Art. 21. Wojewoda jest zwierzchnikiem wszystkich na obszarze Województwa istniejących, a dla przekazanych Wojewodzie w art. 5 dziedzin administracji państwowej utworzonych urzędów i organów, zarówno państwowych jak i samorządowych. Z tego też tytułu wykonuje Wojewoda nadzór ogólny nad ich działalnością i czuwa nad zgodnością jej z obowiązującemi przepisami.

Jako przedstawiciel rządu nadaje Wojewoda podległym mu urzędom i organom jednolity kierunek działania, dążący do zapewnienia pieczy państwowej wszystkim mieszkańcom powierzonego sobie obszaru i zmierzający do ogólnego rozwoju Województwa.

Art. 22. Wojewoda może z urzędu znieść lub zmienić wszystkie sprzeczne z obowiązującemi przepisami lub z interesami dobra powszechnego rozporządzenia, rozstrzygnięcia, decyzje, orzeczenia, zarządzenia i t. d. władz, urzędów i organów mu podległych, o ile przez to nie zostaną naruszone prawa osób trzecich legalnie nabyte.

Art. 23. Wojewoda odbiera sprawozdania władz powiatowych o stanie powiatu i działalności wszystkich władz i organów i przedkłada je po zaopatrzeniu ich własnemi spostrzeżeniami i wnioskami właściwym Ministrom.

Stosunek Wojewody do urzędników państwowych na obszarze Województwa.

Art. 24. Funkcjonarjuszów Urzędu Wojewódzkiego, tudzież urzędów państwowych Wojewodzie podległych mianują do VII kategorji płac włącznie właściwi Ministrowie, poniżej zaś VII kategorji płac Wojewoda. Funkcjonarjusze ci winni odpowiadać wymogom ustalonym w Tymczasowych Przepisach Służbowych reskryptem Rady Regencyjnej z dn. 11 czerwca 1918 r. (Dz. Pr. Kr. P. Nr. 6, poz. 13); ponadto winni wykazać się specjalnemi kwalifikacjami, wymaganemi dla danej gałęzi służby. O ile zaś chodzi o urzędników referendarskich (samodzielni referenci i ich pomocnicy), to winni oni wykazać się zupełnem wykształceniem akademickiem, stwierdzonem złożeniem wszystkich przepisanych egzaminów. W wyjątkowych wypadkach, ze względu na zapotrzebowanie urzędników, może Wojewoda przedstawić właściwemu Ministrowi wniosek na udzielenie kandydatowi dyspensy od wymaganego stopnia wykształcenia.

Karty osobowe funkcjonarjuszy, mianowanych przez wojewodę, winny być przesłane właściwemu Ministrowi. Wojewoda zawiadamia również właściwych Ministrów o wszelkich zmianach w stosunkach osobistych i służbowych funkcjonarjuszy mu podległych.

Art. 25. Przenoszenie funkcjonarjuszy z jednego Województwa do drugiego, oraz stabilizacja wszystkich przez władze centralne mianowanych funkcjonarjuszy zostają nadal zastrzeżone właściwym Ministrom.

Art. 26. Funkcjonarjuszom przez siebie mianowanym wyznacza Wojewoda miejsce służbowe, przenosi ich w miarę potrzeby, uwzględniając przeznaczony na ten cel kredyt, tudzież uwalnia ze służby na własne żądanie, względnie w wypadkach przewidzianych w art. 42 Tymczasowych Przepisów Służbowych dla urzędników państwowych (Dz. Pr. Kr. P. Nr. 6, poz. 13).

Art. 27. Wojewoda udziela funkcjonarjuszom podległych mu władz i urzędów przysługującego im w myśl art. 23 Tymczasowych Przepisów Służbowych dla urzędników państwowych corocznego urlopu dla wypoczynku, a mianowicie 6-tygodniowego dla funkcjonarjuszy do VI-ej kategorji, zaś 4-tygodniowego od VI-ej ka-

tegorji włącznie do XI-ej. Urlopów dłuższych udzielić może właściwe Ministerstwo na wniosek Wojewody.

Niezależnie od powyższego przysługuje Wojewodzie prawo udzielania w wypadkach ważnych i nagłych urlopów specjalnych, nie dłuższych jednak jak na przeciąg dni 8-miu.

Art. 28. Wojewoda wykonuje nad wszystkimi funkcjonarjuszami podległych mu władz i urzędów władzę dyscyplinarną na zasadzie obowiązujących przepisów (Tymczasowe Przepisy Służbowe dla urzędników państwowych — Dz. Pr. Kr. P. Nr. 6, poz. 13).

W myśl art. 36 Tymczasowych Przepisów Służbowych ustanowiona będzie przy Urzędzie Wojewódzkim komisja dyscyplinarna pierwszej instancji. Z 4-ch asesorów, przewidzianych w artykule 37 wymienionych przepisów, przynajmniej 1 musi należeć do etatu tego samego Ministerstwa co obwiniony.

Art. 29. Przepisy tyczące się nominacji, przenoszenia, uwolnienia ze służby, udzielania urlopów, oraz przepisy o postępowaniu dyscyplinarnem nie odnoszą się do funkcjonarjuszy policji państwowej; stosunki ich bowiem w powyższych kierunkach normują postanowienia ustawy z dn. 24 lipca 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 61, poz. 363).

Art. 30. Przynajmniej raz na rok Wojewoda zgromadza wszystkich Starostów, Naczelników Departamentów i Kierowników Oddziałów celem omówienia organizacji, jakoteż działalności władz i urzędów Wojewodzie podległych. Uczestnicy tego zjazdu mają prawo przedstawić wszystkie ujemne strony tak organizacji jak i działalności tych instytucyj, oraz mają prawo czynić wnioski dążące do usunięcia braków, a natomiast wprowadzenia tych ulepszeń, któreby zapewniały coraz lepsze udoskonalenie administracji.

Celem przygotowania materjału dla tych zjazdów winni Naczelnicy Departamentów i Starostowie odbyć z podległymi sobie urzędnikami przed zjazdem konferencje, by móc na zjeździe wystąpić z konkretnemi wnioskami.

Wyniki zjazdu winien Wojewoda przedstawić na corocznych zebraniach Wojewodów w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych, na które w tym celu zapraszani będą reprezentanci zainteresowanych Ministerstw.

Rada Wojewódzka.

Art. 31. Przy Wojewodzie czynną jest Rada Wojewódzka. Zadanie Rady polega na wydawaniu opinij w sprawach, poddanych jej pod obrady przez Wojewodę, a nadto podejmowanie uchwał stanowczych w sprawach przekazanych jej przez ustawy.

Przewodniczącym Rady Wojewódzkiej jest Wojewoda lub wyznaczeni przez niego zastępcy.

Rada Wojewódzka wydaje opinje, względnie uchwala bądź na posiedzeniach plenarnych, bądź to w sekcjach. Pełną Radę Wojewódzką zwołuje Wojewoda w miarę uznanej przez siebie potrzeby, nie rzadziej jednak jak 2 razy do roku.

Art. 32. Wskazanem jest, by Wojewoda zasięgał opinji Rady Wojewódzkiej we wszystkich sprawach większego znaczenia dla Województwa tak pod względem gospodarczym jak i kulturalnym, a w szczególności w sprawach aprowizacyjnych, budowy kolei, kanałów, portów, regulacji rzek, zmiany granic Województwa i powiatów, ulg podatkowych, spowodowanych klęskami żywiołowemi na znaczniejszej przestrzeni Województwa, budowy szpitali większych, zakładów humanitarnych i t. p., oraz we wszystkich sprawach ważniejszych, wchodzących w zakres działalności związków komunalnych.

Sekcje natomiast będą powołane do udzielania swej opinji w tych wszystkich wypadkach, w których wprawdzie opinja pełnej Rady Wojewódzkiej byłaby pożądaną, jednak z powodu nagłości sprawy zasięgniętą być nie może. Ponadto wskazanem jest zasięganie opinji Sekcji w sprawach mniejszego znaczenia w szczególności: budowy kolejek, dróg, znaczniejszych zakładów przemysłowych, budowli wodnych, zakładania spółek wodnych, ulg podatkowych ograniczonych do mniejszych przestrzeni, próśb instytucyj komunalnych i publicznych o zasiłki ze Skarbu Państwa, zmiany granic gmin, podnoszenia osad do rzędu miast, oznaczania warunków przetargów publicznych na wykonanie robót lub dostaw państwowych, upoważnienia do wykonania robót lub dostaw sposobem gospodarczym, jeżeli przetarg nie dojdzie do skutku, oraz określania ogólnych warunków wykonania, wreszcie wszelkich uchwał finansowych związków samorządowych. W tym ostatnim wypadku wskazanem jest zaprosić na posiedzenie Sekcji de-

legata interesowanego związku celem uzyskania od niego potrzebnych wyjaśnień.

Art. 33. Do pełnej Rady Wojewódzkiej należą delegaci Sejmików i Rad Miejskich miast wydzielonych, oraz kierownicy poszczególnych działów administracji wojewódzkiej i przedstawiciele działów nie należących do tego zarządu; tych ostatnich wyznaczają naczelnicy odnośnych władz.

O ile na obszarze Województwa znajduje się więcej naczelników równorzędnych tego samego działu administracji, nie wchodzących w zakres działania Wojewody, wtedy Wojewoda zwraca się do właściwego Ministra o wyznaczenie przedstawiciela w Radzie Wojewódzkiej.

Art. 34. Sekcje obradują w komplecie, składającym się przynajmniej z trzech delegatów samorządowych przy udziale jednego przedstawiciela odnośnego działu administracji, oraz przynajmniej jednego sędziego. Dla zapewnienia tego kompletu Wojewoda powołuje do każdej sekcji 4-ch delegatów, z których jeden przy pełnym komplecie będzie miał charakter zastępcy. Głos jego wtedy się liczy, jeżeli jeden z delegatów nie jest na posiedzeniu obecnym.

Sekcje obradują w kadencjach kwartalnych wedle porządku alfabetycznego reprezentowanych przez delegatów związków samorządowych. Wojewoda układa plan kadencji sekcyjnych na cały rok zgóry, oraz wysyła zaproszenia do delegatów związków samorządowych na poszczególne sesje; w zaproszeniach tych winien być uwidoczniony przypuszczalny czas trwania sesji.

Art. 35. Delegatom i ich zastępcom należą się djety po 50 marek dziennie w czasie trwania sesji oraz zwrot kosztów podróży. Wypłatę uskutecznia ten związek samorządowy, który ich wydelegował. Przedstawicielom poszczególnych działów administracji należą się djety urzędnicze, względnie wojskowe, oraz zwrot kosztów podróży, o ile nie urzędują w siedzibie Województwa. Koszta te obciążają budżety odnośnych działów administracji.

Art. 36. Stanowcze uchwały Rady Wojewódzkiej, względnie Sekcji, może Wojewoda ponownie przekazać do rozpatrzenia, względnie zawiesić, winien jednak w ostatnim wypadku przedłożyć je do rozstrzygnięcia właściwemu Ministrowi.

Wojewoda jest odpowiedzialnym za wszystkie zarządzenia, wydane przez siebie na podstawie opinij lub uchwał Rady Woje-

wódzkiej, względnie jej Sekcji. Okoliczność, że wydał je w myśl tych uchwał lub opinij, nie zmniejsza jego odpowiedzialności.

Organizacja Urzędu Wojewódzkiego.

Art. 37. Urząd Wojewódzki składać się będzie z Departamentów, a mianowicie: Prezydjalnego, Administracyjnego, Samorządowego, Zdrowia Publicznego (Wojewódzki Urząd Zdrowia), Aprowizacyjnego, Rolnictwa i Weterynarji, Przemysłowego, Pracy i Opieki Społecznej, Okręgowej Dyrekcji Robót Publicznych, oraz Kancelarji Głównej.

Sprawy należące do zakresu działania Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, oraz Sztuki i Kultury włączone będą do Departamentu Administracyjnego.

Departamenty dzielić się będą na Oddziały.

Art. 38. Departamentem kieruje Naczelnik Departamentu, należący do kategorji plac V a), V b) i VI, względnie do kategorji VI, VII i VIII, o ile chodzi o Naczelnika Kancelarji Głównej.

Etat dla każdego Departamentu oznaczy właściwy Minister w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu i Wojewodą.

Każdy Departament posiadać będzie swoją kancelarję. Jedynie ekspedyt i Archiwum Główne będą wspólne. Osobna instrukcja biurowa wydaną zostanie dla Urzędu Wojewódzkiego.

Wydatki osobowe i rzeczowe każdego Departamentu, względnie Oddziału, obciążać będą budżet właściwego Ministerstwa. Wydatki Kancelarji Głównej i Archiwum ponosić będzie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

Art. 39. Wszelkie rozporządzenia, polecenia, pisma, podania i t. p., nadsyłane do Urzędu Wojewódzkiego, kierowane są do Wojewody, który je przydziela właściwym urzędnikom do załatwienia. Podobnie wszelkie pisma wychodzące z Urzędu Wojewódzkiego podpisywane są przez Wojewodę lub jego zastępcę, względnie upoważnionych przez Wojewodę urzędników.

Art. 40. Poszczególni Ministrowie mogą wedle swego uznania przez swych delegatów przeprowadzać lustrację działalności urzędników z własnego etatu, wchodzących w skład Urzędu Wojewódzkiego. Tak o rozpoczęciu lustracji, jak i o jej wyniku, zawiadomi delegat Wojewodę.

Art. 41. Ministrowie zainteresowani wydadzą w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych szczegółowe instrukcje, określające bliżej stosunek Wojewody do istniejących dotychczas urzędów drugiej instancji, które mają wejść w skład Województw.

Art. 42. Urząd Wojewódzki wydawać będzie Dziennik Wojewódzki.

Art. 43. Uruchomienie pojedynczych Województw będzie ogłoszone w »Monitorze Polskim«.

Art. 44. Rozporządzenie niniejsze nabiera mocy obowiązującej po upływie dni 14-tu od ogłoszenia go w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Warszawa, dnia 13 listopada 1919 r.

Prezydent Ministrów: *I. J. Paderewski,* Minister Spraw Wewnętrznych: *S. Wojciechowski.*

3. Obwieszczenie. (Mon. Pol. Nr. 48 z 1920).

Po myśli art. 43 Rozporządzenia wykonawczego Rady Ministrów z dnia 13 listopada 1919 r. Dz. Ust. Rzeczypospolitej Polskiej Nr. 90, poz. 490 do Ustawy tymczasowej z dnia 2 sierpnia 1919 r. (Dz. Praw P. P. Nr. 65, poz. 395) »o organizacji władz administracyjnych II instancji« Ministerstwo Spraw Wewnętrznych ogłasza niniejszem, że z dniem 15 lutego 1920 r. zostały uruchomione następujące województwa: Białostockie, Kieleckie, Lubelskie, Łódzkie i Warszawskie.

Podział terytorjalny na poszczególne okręgi II instancji z wyszczególnieniem powiatów politycznych, wchodzących w skład każdego z wymienionych wyżej Województw, uwidoczniony jest w załączniku do Ustawy tymczasowej z dnia 2-go sierpnia 1919 r. Dz. Ust. Nr. 65, poz. 395.

Warszawa, dn. 26 lutego 1920 r.

Prezydent Ministrów: w z. (—) *Dr. Studziński.*

4. Uruchomienie wojewódzkich urzędów (Nr. 18., z 31 I. 1920. AO. — 289 1).

Do Star., Kom. Rz. w Łodzi i Kom. Pol. w Lublinie.

Z dniem 15 lutego 1920 r. rozpoczną swoje czynności urzędowe, utworzone na zasadzie ustawy z dn. 2 sierpnia 1919 r. (Dz. Pr.

P. P. Nr. 65, poz. 395), urzędy wojewódzkie w Warszawie, Łodzi, Kielcach, Lublinie i w Białymstoku.

Komunikując powyższe, zawiadamia się, że, od dnia tego począwszy, winni PP. Starostowie we wszystkich sprawach, w których dotychczas odnosili się do władz centralnych, zwracać się tylko do właściwego Wojewody, jak również wszelką korespondencję urzędową, skierowaną do władz wyższych, adresować i przesyłać do rąk właściwego urzędu wojewódzkiego.

Z drugiej strony, od dnia 15 lutego 1920 r. począwszy, ustanie bezpośrednie komunikowanie się władz centralnych z władzami administracyjnemi I instancji, a wszelkie zarządzenia ich i decyzje, których wykonanie poruczone będzie władzom administracyjnym I instancji, lub o których władze te będą miały być zawiadomione, skierowane będą do Wojewodów. Niemniej będą odpowiedzi wygotowane po 15 lutego 1920 r. na pisma, nadesłane przed tym terminem przez władze administracyjne I instancji do władz centralnych, przesyłane za pośrednictwem właściwych Wojewodów.

Treść niniejszego okólnika podać należy do wiadomości wszystkim urzędnikom i funkcjonarjuszom tamtejszego urzędu, oraz polecić im bezwzględne stosowanie się do wskazówek, w nim zawartych.

Minister Spraw Wewnętrznych: (—) *S. Wojciechowski* w. r.

5. Uzupełnienie okólnika Nr. 18 (Nr. 43., z 12 II. 1920., AO. — 289/2).

Do Star., Kom. Rz. w Łodzi i Kom. Pol. w Lublinie.

W ślad tutejszego okólnika Nr. 18 z dn. 31 stycznia 1920 r., L. 289/1 AO., w przedmiocie uruchomienia urzędów wojewódzkich, wyjaśnia się, celem uniknięcia wątpliwości, że ustępy 2 i 3 powyższego okólnika, traktujące o komunikowaniu się z władzami centralnemi, odnoszą się narazie tylko do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, oraz tych władz i urzędów centralnych, które w myśl art. 3 ustawy, z dnia 2 sierpnia 1919 r. (Dz. Praw Państwa Polskiego Nr. 65, poz. 395) w skład urzędu wojewódzkiego nie wchodzą.

W stosunku do pozostałych władz centralnych trwa nadal wzajemna bezpośrednia komunikacja służbowa aż do chwili uruchomienia odnośnego departamentu, względnie oddziału w urzę-

dzie wojewódzkim, o czem Panowie każdorazowo przez Wojewodów zawiadomieni zostaną.

Wobec tego winni Panowie w sprawach, podlegających kompetencji Ministerstwa Aprowizacji, Pracy i Opieki Społecznej, Przemysłu i Handlu, Robót Publicznych, Rolnictwa i Dóbr Państwowych, oraz Zdrowia Publicznego, zwracać się narazie nadal do nich, względnie do istniejących urzędów II instancji tychże władz, (jak np.: Okręgowy Urząd Przemysłowy, Okręgowa Dyrekcja Zdrowia, Okręgowy Inspektorat Pracy i t. p.) bezpośrednio, oraz odpowiedzi na korespondencje, od tych władz i urzędów otrzymane, bezpośrednio do nich kierować.

Minister Spraw Wewnętrznych: (—) *S. Wojciechowski* w. r.

6. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych oraz Ministra Sztuki i Kultury z dnia 20 II. 1920, poz. 97, nr. 19 d. u., o włączeniu urzędów konserwatorskich w skład urzędów wojewódzkich.

Na mocy art. 9 ustawy tymczasowej z dn. 2 sierpnia 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 65, poz. 395) o organizacji władz administracyjnych II instancji, oraz w myśl art. 18 rozporządzenia wykonawczego Rady Ministrów do tej ustawy z dn. 13 listopada 1919 r. (Dz. Ustaw R. P. Nr. 90, poz. 490), zarządza się co następuje:

Art. 1. Konserwatorowie zabytków sztuki i kultury wchodzą w skład właściwych Urzędów Wojewódzkich.

Art. 2. Czynności władzy rządowej, przewidziane w dekrecie o opiece nad zabytkami sztuki i kultury z dn. 31 października 1918 roku (Dz. Praw Kr. P. Nr. 16, poz. 36), sprawuje Wojewoda przy pomocy konserwatorów w I instancji.

Art. 3. Na decyzję i czynności Wojewody służy osobom interesowanym skarga do Ministra Sztuk i Kultury, w myśl artykułu 6 ustawy tymczasowej z dn. 2 sierpnia 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 65, poz. 395) o organizacji władz administracyjnych II instancji, w ciągu dni 14, od dnia zawiadomienia o decyzji.

Art. 4. Rozporządzenie niniejsze nabiera mocy obowiązującej z dniem jego ogłoszenia w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Warszawa, dnia 20 lutego 1920 r.

Minister Spraw Wewnętrznych: *S. Wojciechowski*, Minister Sztuki i Kultury: w z. *Jan Heurich.*

7. Rozporządzenie Rady Ministrów z 23 VIII. 1919, poz. 426, nr. 72 d. u., o tymczasowej organizacji powiatowych władz administracyjnych I instancji na obszarze b. zaboru rosyjskiego.

Art. 1. Dawny rosyjski administracyjny podział na powiaty zostaje tymczasowo utrzymany.

Powiatowa władza administracyjna I instancji zwie się starostwem.

Art. 2. Na czele starostwa stoi starosta, który jest przedstawicielem władzy państwowej w powiecie.

Starostę mianuje Minister Spraw Wewnętrznych.

Art. 3. Starosta sprawuje zarząd powiatu przy pomocy urzędników, mianowanych dla poszczególnych działów administracji przez właciwych ministrów, względnie wojewodę; jest on odpowiedzialnym wykonawcą zleceń wojewody i służbowym przełożonym wszystkich urzędników starostwa.

Do czasu wprowadzenia województw jest starosta odpowiedzialnym wykonawcą zleceń poszczególnych ministrów.

Art. 4. Do zakresu działania starosty należą wszelkie sprawy administracji państwowej, z wyjątkiem spraw, przekazanych administracji wojskowej, sądowej, skarbowej, szkolnej, kolejowej i pocztowo-telegraficznej, oraz urzędom ziemskim. Starosta wydaje, zatwierdza i podpisuje wszystkie rozporządzenia, zarządzenia i orzeczenia starostwa, może jednak poruczyć referentom starostwa w swem zastępstwie wydawanie i podpisywanie zarządzeń i orzeczeń. Rozporządzenia, odnoszące się do całej ludności powiatu, poszczególnych miejscowości lub też pewnych grup ludności, tudzież zarządzenia i orzeczenia, wystosowywane do urzędów publicznych podpisywać może tylko starosta, względnie jego zastępca.

Art. 5. Urzędy działów administracji skarbowej i szkolnej, działające w powiecie, mają projekty rozporządzeń i zarządzeń treści ogólnej, skierowanych do urzędów podwładnych staroście, np. magistratów, urzędów gminnych i t. p., przesyłać przed ich wydaniem staroście celem uzyskania jego zgody.

Gdyby starosta sprzeciwił się ich wydaniu, należy sprawę przedłożyć do decyzji właściwego ministra, względnie wojewody.

który poweźmie decyzję w porozumieniu z władzą skarbową, względnie szkolną II instancji.

Art. 6. Starostę zastępuje jeden z referentów administracyjnych, którego wyznaczy Minister Spraw Wewnętrznych.

Art. 7. Aż do wydania przez Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z właściwymi Ministrami instrukcji dla starostw obowiązują nadal dotychczasowe postanowienia, dotyczące organizacji urzędów powiatowych, o ile nie zostały zmienione niniejszem rozporządzeniem.

Art. 8. Wykonanie niniejszego rozporządzenia porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Warszawa, dnia 28 sierpnia 1919 r.

Prezydent Ministrów: *I. J. Paderewski*, Minister Spraw Wewnętrznych: *S. Wojciechowski.*

8. Rozporządzenie wykonawcze Rady Ministrów z 13 XI. 1919, poz. 489, nr. 90 d. u., do rozporządzenia z dn. 28 sierpnia 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 72 poz. 426) o tymczasowej organizacji powiatowych władz administracyjnych pierwszej instancji na obszarze b. zaboru rosyjskiego.

Na zasadzie art. 7 i 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 sierpnia 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 72, poz. 426) zarządza się, nie naruszając na przyszłość w niczem praw zastrzeżonych w tych artykułach Ministrowi Spraw Wewnętrznych, co następuje:

Art. 1. Starostwo jest w obrębie powiatu urzędem administracyjnym pierwszej instancji, powołanym do sprawowania wszelkich agend powiatowej administracji państwowej z wyjątkiem spraw przekazanych administracji wojskowej, sądowej, szkolnej, kolejowej, pocztowo-telegraficznej, tudzież spraw poruczonych Urzędom Ziemskim i organom Zarządu Dóbr Państwowych i Stadnin Państwowych.

Art. 2. W wymienionym powyżej zakresie podlegają kompetencji Starostwa następujące sprawy:

1) w powiatach granicznych czuwanie nad całością granic Państwa,
2) sprawy wojskowe (mobilizacyjne, poborowe, świadczeń na rzecz wojska i t. p.),

3) ewidencja ludności (sprawy obywatelstwa, przynależności, spisu i ksiąg ludności, ruch ludności i t. p.),
4) sprawy związków i stowarzyszeń,
5) sprawy kosztów leczenia,
6) sprawy bezpieczeństwa publicznego (nadzór nad zgromadzeniami, policja obyczajowa, policja nad obcymi, meldunki, paszporty i t. p.),
7) nadzór nad prasą i widowiskami,
8) sprawy odnoszące się do posiadania, noszenia i handlu bronią i amunicją,
9) sprawy wyznaniowe,
10) sprawy opieki społecznej,
11) sprawy ochrony pracy,
12) sprawy aprowizacyjne,
13) sprawy zdrowotności publicznej,
14) sprawy przemysłowe i handlowe,
15) sprawy ochrony i popierania rolnictwa i t. p.
16) sprawy weterynaryjne,
17) sprawy polowania i rybołówstwa,
18) sprawy budownictwa lądowego, wodnego, dróg kołowych, pomiarów i ruchu turystycznego,
19) sprawy z dziedziny sztuki i kultury,
20) wszystkie te sprawy administracji państwowej, które nie zostały przekazane do załatwiania innym jej organom lub organom samorządowym,
21) współdziałanie z władzami i organami nie podległemi Starostwu.

Kompetencję Starostwa odnośnie do każdej z wymienionych powyżej kategoryj spraw i dziedzin administracji państwowej określają bliżej specjalne ustawy i rozporządzenia.

Art. 3. Ustawy i rozporządzenia określają, w których wypadkach Starostwo powołanem jest do przeprowadzenia postępowania karno-administracyjnego.

Tryb postępowania karno-administracyjnego określa rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dn. 21 lutego 1919 r. (»Monitor Polski« Nr. 46) oraz z dnia 8 lipca 1919 r. (»Monitor Polski« Nr. 159).

Referenci z etatów innych Ministerstw mają prawo w wypadkach przewidzianych rozporządzeniem z dn. 21 lutego 1919 r. (»Monitor Polski« Nr. 46) przeprowadzać w zastępstwie starosty postępowanie mandatowe w razie przekroczeń z odnośnej dziedziny administracji państwowej i wydawać osądy karne. Dalszy ciąg postępowania karno-administracyjnego wywołany wniesieniem sprzeciwu przeciwko powyższym osądom, przeprowadzany będzie wedle ogólnych zasad ustalonych dla załatwiania w Starostwie spraw karnych.

Art. 4. Starostwo jest władzą przełożoną zarządu gmin i miast w zakresie administracji państwowej.

W tym zakresie magistraty i urzędy gminne obowiązane są stosować się do wskazówek udzielonych im przez Starostwo oraz wykonywać jego prawnie wydane zlecenia. Za niewypełnienie powyższego obowiązku może Starostwo pociągnąć winnych do odpowiedzialności.

Postanowienie powyższe nie odnosi się do tych miast, w których funkcje państwowej administracji poruczono innym organom.

Art. 5. Starostwo podlega w toku instancji Województwu. Instancją naczelną jest w sprawach z zakresu administracji politycznej Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, zaś w innych sprawach właściwe Ministerstwo.

Art. 6. Na czele Starostwa stoi Starosta mianowany przez Ministra Spraw Wewnętrznych. Starosta podlega dyscyplinarnie Wojewodzie.

Pomocniczy personel kancelaryjny Starostwa oraz służbę przyjmuje Starosta.

Art. 7. Oprócz czynności i zadań wynikających z kierownictwa Starostwem należą do Starosty wszystkie te czynności i zadania, które ustawy i rozporządzenia względnie instrukcje władz przełożonych Staroście przekazują.

Do Starosty należy ogłaszanie w powierzonym mu powiecie rozporządzeń oraz zarządzeń władz przełożonych przeznaczonych do ogłoszenia w powiecie, tudzież tych przepisów ustawowych, co do których nie jest przewidzianym inny tryb ogłoszenia.

Art. 8. Do Starosty należy piecza nad spokojem, ładem i bezpieczeństwem publicznem w granicach powierzonego mu powiatu, którą sprawuje przy pomocy władz i organów sobie podległych.

W wypadkach, przewidzianych obowiązującemi ustawami i rozporządzeniami ministerjalnemi, tudzież na zasadzie upoważnienia, udzielonego mu przez właściwego Wojewodę, może Starosta wydawać w granicach swej kompetencji zarządzenia z mocą obowiązującą w obrębie danego powiatu. Zarządzenia te mogą zawierać sankcję karną do wysokości przewidzianej odnośnemi ustawami lub rozporządzeniami.

Do ważności takiego zarządzenia wymaganem jest, aby było podane do publicznej wiadomości czy to w drodze obwieszczenia plakatami, czy w inny sposób w danej miejscowości praktykowany, ewentualnie w »Dzienniku Urzędowym« Starostwa, o ile jest wydawanym. Ponadto zarządzenie powyższe powinno na wstępie wymieniać przepis ustawowy lub rozporządzenie, na zasadzie którego je wydano względnie powołane być winno upoważnienie Wojewody do wydania zarządzenia podobnej treści. W ustępie końcowym zarządzenia winien być wymieniony termin, od którego zarządzenie obowiązywać zaczyna.

Przeciwko wszelkim przez Starostę wydanym na zasadzie powyższego artykułu zarządzeniom przysługuje stronie, która czuje się w niem w prawach swych ukróconą, prawo odwołania się do władz przełożonych w terminie dni 14 od dnia ogłoszenia zaskarżonego orzeczenia, o ile odnośna ustawa inaczej nie stanowi.

Art. 9. Jako naczelnik urzędu jest Starosta przełożonym wszystkich w skład Starostwa wchodzących urzędników i funkcjonarjuszy.

Starosta poucza, nadzoruje i kontroluje podwładny sobie personel Starostwa oraz podporządkowane Starostwu urzędy i organy i ponosi wobec instancyj wyższych odpowiedzialność za prawidłowy tok czynności przekazanych Starostwu.

Art. 10. Starosta wykonuje nad całym personelem Starostwa władzę dyscyplinarną na zasadzie obowiązujących przepisów.

Wszelkie czynności, połączone ze sprawami dyscyplinarnemi oraz dotyczące stosunków osobistych personelu Starostwa, winny być przez Starostę załatwiane osobiście.

Art. 11. Organa powiatowej policji państwowej podlegają Staroście w zakresie służby bezpieczeństwa i czynności wykonawczych. W szczególności może Starosta w tych sprawach wydawać orga-

nom policji państwowej wskazówki i zlecenia, do których organy te obowiązane są stosować się.

Starosta wykonuje nadzór i kontrolę nad wypełnianiem przez policję państwową w powiecie poruczonych jej zadań i obowiązków.

Starosta decyduje o rozmieszczeniu komisarjatów policji w granicach powiatu w porozumieniu z Powiatowym Komendantem Policji. Niemniej decyduje Starosta w porozumieniu z Powiatowym Komendantem o użyciu oddziałów policji w powiatach oraz w miastach wydzielonych.

Bliższe określenie stosunku Starosty do organów policji państwowej w powiecie jako też przepisy, odnoszące się do postępowania dyscyplinarnego wobec tych organów, zawiera ustawa z dnia 24 lipca 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 61 poz. 363).

Art. 12. Szczegółowe przepisy regulujące stosunek Starosty do podwładnych mu urzędników i funkcjonarjuszy Starostwa oraz przepisy tyczące się porządku czynności urzędowych w Starostwie określi »Instrukcja«.

Art. 13. Do czasu wprowadzenia na całym obszarze b. zaboru rosyjskiego organizacji wojewódzkiej pozostaną w niniejszem rozporządzeniu Wojewodzie zastrzeżone prawa i atrybucje nadal w kompetencji właściwych Ministerstw, względnie ich dotychczasowych urzędów II-giej instancji.

Art. 14. Wszelkie dotychczas obowiązujące przepisy i postanowienia sprzeczne z niniejszem rozporządzeniem tracą swoją moc obowiązującą.

Art. 15. Rozporządzenie niniejsze zyskuje moc obowiązującą z dniem ogłoszenia go w »Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej«.

Warszawa, dn. 13 listopada 1919 r.

Prezydent Ministrów: *I. J. Paderewski*, Minister Spraw Wewnętrznych: *S. Wojciechowski.*

9. Rozporządzenie Rady Ministrów z 23 II 1920, poz. 106, nr. 20 d. u., w przedmiocie tymczasowej organizacji władzy administracyjnej I instancji w miastach Warszawie, Łodzi i Lublinie.

Na zasadzie art. 19 dekretu Rady Regencyjnej z dnia 3 stycznia 1918 r. (Dziennik Praw Królestwa Polskiego Nr. 1 poz. 1) o tymczasowej organizacji władz naczelnych w Królestwie Pol-

skiem, tudzież w uzupełnieniu rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 sierpnia 1919 r. (Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej Nr. 72, poz. 426) o tymczasowej organizacji powiatowych władz administracyjnych I instancji na obszarze b. zaboru rosyjskiego, zarządza się co następuje:

Art. 1. Władzą administracyjną I instancji w miastach Warszawie, Łodzi i Lublinie są Komisarze Rządowi.

Art. 2. Komisarze Rządowi podlegają służbowo i dyscyplinarnie właściwemu Wojewodzie. Postanowienie to nie odnosi się do Komisarza Rządowego miasta Warszawy, którego władzą dyscyplinarną jest Minister Spraw Wewnętrznych, zaś służbową — właściwy dla danej czynności Minister.

Art. 3. Przepisy, zawarte w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 28 sierpnia 1919 r. (Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej Nr. 72, poz. 426) o tymczasowej organizacji powiatowych władz administracyjnych I instancji na obszarze b. zaboru rosyjskiego oraz w rozporządzeniach wykonawczych Rady Ministrów z dnia 13 listopada 1919 r. (Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej Nr. 90 poz. 488 i 489) stosują się do wyszczególnionych w art. 1 Komisarzy Rządowych ze zmianami, wprowadzonemi w postanowieniach art. 1 i 2 niniejszego rozporządzenia.

Art. 4. Wykonanie niniejszego rozporządzenia poleca się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Art. 5. Rozporządzenie niniejsze nabiera mocy obowiązującej z dniem ogłoszenia go w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Warszawa, dnia 23 lutego 1920 r.

Prezydent Ministrów: *L. Skulski,* Minister Spraw Wewnętrznych: *S. Wojciechowski.*

10. Rozporządzenie wykonawcze Rady Ministrów z dn. 13 XI. 1919 r., poz. 488, nr. 90 d. u., do rozporządzenia z dnia 28 sierpnia 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 72, poz. 426), określające zasady zespolenia urzędów i organów powiatowej administracji państwowej.

Na zasadzie art. 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 sierpnia 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 72 poz. 426) o tymczasowej organizacji powiatowych władz administracyjnych I instancji na

obszarze b. zaboru rosyjskiego, zarządza się, nie naruszając na przyszłość w niczem prawa zastrzeżonego w tym artykule Ministrowi Spraw Wewnętrznych, co następuje:

Art. 1. Starosta jest przełożonym wszystkich w skład Starostwa wchodzących urzędników i innych funkcjonarjuszy.

Starosta wykonuje nad całym personelem Starostwa władzę dyscyplinarną na zasadzie obowiązujących przepisów (Tymcz. przep. służb. dla urz. państw. Dz. Pr. Kr. P. Nr 6, poz. 13 z r. 1918).

Wyższą władzą służbową i dyscyplinarną jest to Ministerstwo, na którego etacie odnośny urzędnik pozostaje.

Art. 2. Wchodzący w skład personelu Starostwa urzędnicy z etatu innych Ministerstw jakoto: referent aprowizacyjny, organy państwowych urzędów pośrednictwa pracy, inżynier powiatowy, architekt powiatowy, lekarz weterynaryjny powiatowy, referent rolniczy, lekarz powiatowy i t. d. — są z urzędu powołani do załatwiania wszelkich spraw związanych z odnośną dziedziną administracji państwowej w powiecie, wobec czego z jednej strony nie mogą być używani do załatwiania spraw nie mających związku z tą dziedziną, z drugiej zaś strony bez ich wniosku czy opinji Starosta z reguły nie wydaje rozporządzeń ani zarządzeń z odnośnej dziedziny administracji państwowej.

Sprawy natury poufnej, zwłaszcza dotyczące stosunków osobistych i dyscyplinarnych personelu Starostwa, winny być załatwiane przez Starostę osobiście.

Art. 3. Jeżeli zakres działania którego z wymienionych powyżej organów powiatowej administracji państwowej obejmuje terytorjum kilku Starostw, w takim razie organ ten wchodzi w skład Starostwa tego powiatu, w którego obrębie ma swoją siedzibę urzędową. Natomiast w zakresie wykonywania czynności, związanych z odnośną dziedziną administracji państwowej, organ ten podlega Staroście tego powiatu, którego czynność służbowa dotyczy.

Art. 4. Starosta wydaje, zatwierdza i podpisuje wszystkie rozporządzenia, zarządzenia i orzeczenia Starostwa, może jednak poruczyć referentom Starostwa w swem zastępstwie wydawanie i podpisywanie zarządzeń i orzeczeń. Starosta poruczy, zwłaszcza na podstawie specjalnych instrukcyj, referentom z etatu innych Ministerstw wydawanie i podpisywanie zarządzeń i orzeczeń, opartych wyłącznie na zawodowej wiedzy odnośnego referenta, a po-

trzebnych do przeprowadzenie i wykonywania przepisów ustawowych względnie rozporządzeń wydanych przez przełożoną władzę lub Starostę; w tym wypadku całą odpowiedzialność wobec władz przełożonych za wydane przez siebie zarządzenie ponoszą odnośni referenci.

Rozporządzenia odnoszące się do całej ludności powiatu lub poszczególnych jej grup, tudzież do pewnych miejscowości, oraz zarządzenia i orzeczenia wystosowane do urzędów publicznych podpisywać może tylko Starosta względnie jego zastępca.

W wypadkach nagłych, kiedy wydanie rozporządzenia treści ogólnej w zakresie kompetencji poszczególnych działów Starostwa z etatu innych Ministerstw zwłoki ze względów dobra publicznego nie cierpi, a uzyskanie natychmiastowego porozumienia ze Starostą jest niemożliwe, mogą kierownicy odnośnych działów wydawać w zastępstwie Starosty potrzebne rozporządzenia, podpisując je »za Starostę«. Niezwłocznie jednak winni są uzyskać zgodę Starosty co do wydanego rozporządzenia. Jeżeli Starosta rozporządzenie to wzbrania się potwierdzić, może urzędnik, który je wydał, odwołać się przez Starostę do swej wyższej władzy przełożonej, która poweźmie w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych ostateczną decyzję.

Art. 5. Niezależnie od przysługującego Staroście prawa nadzoru i kontroli nad działalnością urzędową personelu Starostwa, mogą poszczególne Ministerstwa, wedle swego uznania, przeprowadzać przez swych delegatów lustrację działalności urzędników z własnego etatu, wchodzących w skład Starostwa. Delegatom tym obowiązani są Starostowie udzielać wszelkich potrzebnych wyjaśnień, tudzież przedstawić do wglądu potrzebne przy lustracji akta, rachunki, kwity kasowe i t. p.

Tak o rozpoczęciu lustracji, jak i o jej wyniku zawiadomi delegat Starostę.

Art. 6. Z chwilą ogłoszenia niniejszego rozporządzenia przechodzą w skład Starostwa, jako jego działy, wszystkie dotychczas w powiecie istniejące urzędy i organy powiatowej administracji państwowej z wyjątkem urzędów i organów, podlegających Ministerstwu Spraw Wojskowych, Sprawiedliwości, Skarbu, Kolei Żelaznych, Poczt i Telegrafów, Głównemu Urzędowi Ziemskiemu

oraz organów szkolnictwa i Zarządu Dóbr Państwowych i Stadnin Państwowych.

Akta i inwentarze urzędników nie należących do etatu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, łącznie z magazynami, składami, zapasami i t. p. przejmie Starosta niezwłocznie w sposób przewidziany poniżej.

Art. 7. Akta przejmuje kierownik kancelarji. Odnośnie do aktów bieżących sporządzić należy wspólnie z referentem oddającym sumaryczny wykaz zaległości wedle wzoru 24 »Instrukcji dla Urzędów powiatowych«.

Specjalne zapiski i ewidencje, prowadzone przez urzędników wyżej wymienionych, spisuje się również w powyższy sposób, pozostawiając je jednak nadal w posiadaniu odnośnego urzędnika.

Art. 8. Inwentarze przejąć należy w myśl przepisów okólnika Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z dnia 13 maja 1919 r. Nr. 52315/2976 Fg. (Dz. Urz. Min. Spraw. Wewn. Nr. 34 str. 427) w następujący sposób:

Urzędnik oddający staje się członkiem komisji gospodarczej co do inwentarza pozostającego pod jego zarządem i pełni co do tego działu funkcje gospodarza. Inwentarz oddawany spisać należy według zasad powołanego wyżej okólnika i włączyć do ogólnego inwentarza Starostwa jako dział osobny (np. inwentarz lekarza powiatowego, inwentarz architekta powiatowego i t. p.).

Art. 9. Oddanie oraz przejęcie aktów i inwentarzy nastąpić ma protokularnie. Protokuł spisany ma być w 4-ch egzemplarzach, z których jeden wręczyć należy urzędnikowi oddającemu, jeden przesłać Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, jeden Ministerstwu, na którego etacie pozostaje oddający, jeden wreszcie pozostaje w aktach Starostwa.

Art. 10. Dla prowadzenia spraw poruczonych poszczególnym referentom, pozostającym na etacie innych Ministerstw, będą w Starostwie utworzone stosownie do »Instrukcji biurowej dla Urzędów powiatowych« oddziały kancelaryjne. Organizacja tych oddziałów i manipulacja w nich mają być zastosowane do przepisów zawartych w tej Instrukcji względnie jej późniejszych uzupełnień oraz do specjalnych instrukcyj wydanych przez właściwe Ministerstwa w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych.

Art. 11. Wszelkie przepisy i postanowienia dotychczas obowiązujące, a sprzeczne z przepisami niniejszego rozporządzenia, tracą swoją moc.

Art. 12. Rozporządzenie niniejsze nabiera mocy obowiązującej z dniem ogłoszenia go w »Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej«.

Warszawa, dn. 13 listopada 1919 r.

Prezydent Ministrów: *I. J. Paderewski,* Minister Spraw Wewnętrznych: *S. Wojciechowski.*

11. Zespolenie urzędów i organów powiatowych (Nr. 839 z 27 grudnia 1919. — AO. — 10875/1).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 sierpnia 1919 r. (Dz. P. P. P. Nr. 72, poz. 426) usunęło trwającą dotychczas w powiatowej administracji państwowej zasadę decentralizacji, tworząc dla wszelkich gałęzi tej administracji, z wyjątkami określonemi w art. 4, jedną wspólną władzę administracyjną I instancji. Władzą tą jest Starostwo, na którego czele stoi Starosta.

Tym aktem, opartym na wyraźnej rezolucji Sejmowej, wypowiedziała Rada Ministrów, między innemi, wolę zjednoczenia w łonie Starostwa, jako władzy administracyjnej I instancji, wszystkich tych urzędów i organów, które dotychczas dla poszczególnych, Starostwom obecnie przekazanych dziedzin administracji państwowej istniały w powiatach bytem samodzielnym i zupełnie odrębnym.

Wola ta weszła w stadjum konkretne z chwilą wydania przez Radę Ministrów rozporządzenia wykonawczego z dnia 13 listopada 1919 r. (Dz. U. R. P. Nr. 90, poz. 488). Z chwilą ogłoszenia tego rozporządzenia zespolenie prawnie zaistniało. Powołanem rozporządzeniem wskazała Rada Ministrów drogę, na jakiej zespolenie to faktycznie odbyć się winno w szeregu postanowień szczegółowych, jakkolwiek zwięzłych, które od urzeczywistnienia jeden tylko etap dzieli, a mianowicie wykonanie.

Z mocy zatem upoważnienia, zawartego w art. 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 sierpnia 1919 r. (Dz. P. P. P. Nr. 72, poz. 426), zarządzam niniejszym przeprowadzenie w poszczególnych powiatach zespolenia wymienionych powyżej urzędów i organów w myśl następujących wskazówek.

Uwagi wstępne.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 listopada 1919 r. (Dz. U. R. P. Nr. 90, poz. 488) odnosi się w art. 5 wyłącznie do urzędów i organów powiatowej administracji państwowej, t. j. tylko do tych urzędów i organów, które z ramienia władz centralnych zostały dla zarządu sprawami odnośnych dziedzin administracji państwowej w poszczególnych powiatach utworzone, a zarazem wyposażone władzą, t j. prawem wydawania nakazów lub zakazów, popartych w razie oporu lub nieposłuszeństwa środkami represyjnemi; ponadto chodzi tu tylko o te urzędy i organy, które w stosunku do władz centralnych posiadały dotychczas charakter I instancji.

Nie tyczy się zatem to rozporządzenie tych wszystkich organów i urzędów państwowych, których zadaniem jest wyłącznie prowadzenie agend handlowych lub przemysłowych, względnie zarządu w przedsiębiorstwach przez Państwo na własny lub cudzy rachunek utrzymywanych, jak np. agencje Państwowego Urzędu Zbożowego, lub ziemniaczanego, Państwowego Urzędu Zakupu Artykułów Pierwszej Potrzeby, Organy Zarządów Przymusowych, Zarządu Dóbr Państwowych i Stadnin Państwowych i t. p.

Po drugie nie tyczy się to rozporządzenie organów i urzędów, będących jedynie filjalnemi instytucjami lub ekspozyturami innych władz, a zatem nie posiadających własnego samodzielnego zakresu działania i występujących tylko z ramienia urzędu, w którego skład wchodzą. Tu należą np. Ekspozytury powiatowe Urzędu Walki z Lichwą, Komisarze i Podkomisarze Ochrony Lasów (art. 5 Dekretu o organ. Urz. Ochrony Lasów z 16 stycznia 1919 Dz. P. P. P. Nr. 10, poz. 124) i t. p.

Po trzecie nie są powyższem rozporządzeniem objęte te urzędy, których, mimo ich charakteru pierwszej Instancji w stosunku do swych władz centralnych, nie można uważać za organy powiatowej administracji państwowej ze względu na ich terytorjalnie bardzo rozległy zakres działania, jak np. Inspektorów Pracy, Inspektorów Ochrony Lasów, Instruktorów Przemysłowych, Konserwatorów, Urzędów Przemysłowych i t. p. Urzędy te i organy wejdą natomiast w skład urzędów wojewódzkich.

Powyższe względy powinni mieć pp. Starostowie na uwadze przy przeprowadzaniu reorganizacji Starostw.

Akt zespolenia.

Zarządzone art. 6 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 listopada 1919 r. (Dz. U. R. P. Nr. 90, poz. 488) wejście w skład Starostw zunifikowanych urzędów i organów, poprzedzić winno z uwagi na zasadniczy charakter dokonanej w powiatowej administracji zmiany pewne uroczyste ogłoszenie odnośnym urzędnikom faktu zjednoczenia. W tym celu zarządzi Pan Starosta wspólne zebranie wszystkich kierowników, oraz personelu urzędów w skład tamtejszego Starostwa wejść mających. Zebranych powita Pan Starosta, jako obecnie ich zwierzchnik, zaznaczając w swem przemówieniu, że powagę poruczenia mu kierownictwa tym tak znacznie rozbudowanym urzędem należycie ocenia, tudzież, że poczytuje sobie za zaszczytny obowiązek możność powitania urzędników zespolonych urzędów. Wskazanem jest zaznaczyć równocześnie, że zjednoczenie samodzielnych dotąd urzędów i organów w łonie Starostwa nie mieści w sobie tendencji ograniczania swobody w ich fachowych czynnościach, że przeciwnie, będą odnośni urzędnicy mogli nietylko w dalszym ciągu zupełnie swobodnie swym fachowym obowiązkom czynić zadość, lecz, że praca ich, znajdując w autorytecie Starostwa należyte poparcie wobec społeczeństwa, będzie mogła być tem skuteczniejszą. Ponadto wypada zwrócić uwagę zebranych w szczególności na postanowienia art. 2 i 4 rozporządzenia wykonawczego z dnia 13 listopada 1919 r. (Dz. U. R. P. Nr. 90, poz. 488), gwarantujące referentom z etatu innych Ministerstw w dostateczny sposób swobodę ruchów. Nie od rzeczy będzie również wspomnieć w tych powiatach, gdzie wypadki takie miały dotychczas miejsce, że zespolenie w łonie Starostwa położy ostateczny kres wszelkim nieproduktywnym i bieg administracji tamującym tarciom pomiędzy urzędami w powiecie, czy to na tle kompetencyjnem, czy też stosunku osobistego. W końcu zebrania ogłosi Pan Starosta zebranym treść rozporządzeń Rady Ministrów z dnia 28 sierpnia 1919 r., oraz 13 listopada 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 72, poz. 42, oraz Nr. 90, poz. 488).

Następną czynnością Pana Starosty będzie ścisłe wykonanie postanowień, zawartych w art. 6, 7, 8 i 9 powołanego powyżej rozporządzenia z dnia 13 listopada b. r., t. j. przejęcie aktów, kancelarji i inwentarza. Utrzymywane dotychczas na podstawie specjalnych instrukcyj władz centralnych w urzędach zespolonych kasy

wraz z gotowizną i zapiskami kasowemi, tudzież dokumentami należy dokładnie sprawdzić przy analogicznem zastosowaniu postanowienia z ust. 2 art. 7 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 listopada 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 90, poz. 488).

Pozostający dotąd na etacie odnośnych urzędów personel kancelaryjny, oraz służba pomocnicza wchodzi narazie bez zmian w skład Starostwa. Rzeczą Pana Starosty będzie po przeprowadzeniu zorganizowania oddziałów kancelaryjnych w Starostwie na zasadzie art. 10 powołanego rozporządzenia przedstawić właściwym Ministerstwom co do ewentualnie zbywających sił kancelaryjnych, względnie służby pomocniczej stosowne wnioski, należycie umotywowane.

Akt zespolenia winien nastąpić w możliwie najkrótszym czasie.

Z przebiegu tego aktu przedłoży Pan Starosta sprawozdanie Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, tudzież właściwym Ministerstwom w terminie najdalej do 15 stycznia 1920 r.

Stanowisko Urzędów zespolonych po dokonanej unifikacji.

Z chwilą wejścia w skład Starostwa tracą wymienione powyżej urzędy swoją dotychczasową samodzielność i indywidualność t. zn. w stosunku wewnętrznym stanowią jedynie działy Starostwa, nazewnątrz zaś występować mogą tylko, jako Starostwo. Niema jednakże przeszkód, ażeby pisma, wychodzące z tych działów Starostwa, które dotychczas nosiły oficjalnie tytuł »Urzędu«, np. Powiatowy Urząd Zdrowia, Urząd Pośrednictwa Pracy, nosiły w nagłówku obok oznaczenia Starostwa, w którego skład wchodzą, także dotychczasową swą nazwę, jak np. »Starostwo w Mławie — Urząd Pośrednictwa Pracy«, albo »Starostwo w Płocku — Powiatowy Urząd Zdrowia«. Podpis jednak umieszczony na odnośnem piśmie zawierać ma jedynie tytuł »Starosta«, tudzież nazwisko Starosty, względnie tego referenta, którego Starosta w myśl art. 4 rozp. z dnia 13 listopada 1919 r. do podpisu upoważnił.

Ze względu na sprawność funkcjonowania i ułatwienie kontroli jest rzeczą nader pożądaną, ażeby wszystkie biura Starostwa połączone były w jednym gmachu; do tego też usilnie dążyć należy. Jeżeli jednak w chwili obecnej brak odpowiedniego lokalu nie

dozwala takiej lokalnej unifikacji, mogą poszczególne urzędy i biura pozostawać w dotychczasowych pomieszczeniach. W takim razie jednak należy tablice orjentacyjne, umieszczone na tych urzędach, względnie biurach odpowiednio zmienić; treść tablicy ma wskazywać, że urząd ten, czy biuro jest częścią składową Starostwa, jak np. »Starostwo w Puławach — Biuro referenta aprowizacyjnego«.

Niemniej winien Pan Starosta zorganizować komunikację służbową pomiędzy poszczególnemi biurami a swojem biurem w ten sposób, ażeby z jak najmniejszym nakładem czasu i sił roboczych każdocześne wzajemne porozumienie się było umożliwione. Ponadto należy w gmachu Biura Starosty umieścić w punkcie widocznym tablicę, przedstawiającą dyslokację poszczególnych biur w mieście wraz z dokładnemi ich adresami i oznaczeniem godzin przyjęć dla stron.

Stosunek Starosty do zespolonych Urzędów.

Stosunek ten wyjaśniają niemal wyczerpująco postanowienia rozporządzeń wykonawczych Rady Ministrów z dnia 13 listopada 1919 r. (Dz. U. R. P. Nr. 90, poz. 488 i 489). Obecnie zwraca się tylko uwagę Panom Starostom, że jedną z ważniejszych ich tendencyj powinno być dążenie do utrzymania trwałej i niezmąconej harmonji w stosunku urzędów zespolonych zarówno do osoby Starosty, jak pomiędzy sobą. W tym celu powinien Pan Starosta odpowiednio ukształtować swój stosunek do kierowników i funkcjonarjuszy poszczególnych działów Starostwa, unikając wszystkiego, coby mogło działać drażniąco, jako to: zbyt autorytatywnego występowania w stosunku do nich, zbyt jaskrawego podkreślania swego charakteru zwierzchniczego, oraz narzucania tym urzędom w sprawach ściśle fachowych swego punktu widzenia: pod tym bowiem względem art. 4 rozp. wyk. Rady Ministrów (Dz. U. R. P. Nr. 90, poz. 488) pozostawia referentom fachowym możność swobodnego załatwiania czynności, czyniąc ich równocześnie za treść załatwienia bezpośrednio odpowiedzialnymi wobec władz przełożonych. Pożądanem jest, ażeby PP. Starostowie, na których z racji ich stanowiska ciążą i tak liczne i ważkie obowiązki, nie przeciążali się ponadto zbyt drobiazgową aprobatą załatwień poszczególnych oddziałów. Dlatego też, wyrobiwszy sobie o kierownikach tych

działów sąd, uzasadniający pełne zaufanie do rzeczowości ich pracy, oraz znajomości z ich strony przepisów prawnych, będą PP. Starostowie mogli w całej pełni korzystać z przewidzianego w art. 4 prawa poruczania poszczególnym referentom Starostwa wydawania i podpisywania w swojem zastępstwie zarządzeń i orzeczeń.

Wreszcie winni PP. Starostowie dążyć do tego, aby wszelki, wśród personelu poszczególnych urzędów wskutek ich dotychczasowego odrębnego istnienia ewentualnie wytworzony, separatyzm znikł w możliwie najkrótszym czasie, oraz aby tak nazewnątrz, jak i w życiu urzędowem wewnętrznem personel Starostwa przedstawiał się jako jednolite ciało, żyjące w zupełnej harmonji.

Od harmonji tej zawisł w znacznej mierze autorytet władzy administracyjnej pierwszej instancji, którego podniesienie i ugruntowanie w opinji społeczeństwa jest jednym z celów zespolenia. Dlatego kwestji tej nie należy lekceważyć, ale przeciwnie, poświęcić jej szczególnie baczną uwagę.

Stosunek Starosty do urzędów niezespolonych.

Urzędy i organy powiatowej administracji państwowej, które na zasadzie art. 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 sierpnia 1919 (Dz. P. P. P. Nr. 72, poz. 426) zostały z organizacji władz administracyjnych I instancji wyłączone, zatrzymują nadal w stosunku do Starosty i Starostwa charakter równorzędności, t. zn. Staroście, jako takiemu, z racji jego stanowiska, nie przysługuje żadne prawo nadzorowania, czy też wglądu w czynności odnośnych urzędów lub organów. Nie znaczy to jednak, aby PP. Starostowie mieli z tej racji wyłączyć te urzędy ze sfery swej uwagi. Przeciwnie, jako gospodarze powiatu obowiązani są PP. Starostowie nietylko utrzymywać niezbędny kontakt urzędowy z temi władzami, ale i interesować się również ich bytem i działalnością. Zauważone jednak przez siebie lub podane mu do wiadomości fakta popełnienia przez te urzędy, względnie ich funkcjonarjuszy nieformalności lub niewłaściwości, nie mogą dla Starosty stanowić podstawy do urzędowej ingerencji; w tych wypadkach ograniczyć się Starostowie winni wyłącznie do przedstawienia odnośnej sprawy Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, przyczem unikać formy ogólnikowej i podawać fakta konkretne.

W korespondencji, jako też w stosunku osobistym z temi urzędami i organami winni PP. Starostowie przestrzegać zawsze form, przyjętych w urzędowych stosunkach równorzędnych władz, w przeciwnym bowiem razie powstają na tle uchybień tym formom, tarcia, powodujące tylko niemiłą i wysoce nieproduktywną korespondencję.

Wśród urzędów, nie podlegających zespoleniu, zajmują w stosunku do Starostwa pewne odrębne stanowisko urzędy działów administracji skarbowej i szkolnej. W myśl bowiem art. 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 sierpnia 1919 r. urzędy te mają projekty rozporządzeń i zarządzeń treści ogólnej, skierowanych do urzędów podwładnych np. do Magistratów, Urzędów gminnych i t. p. przesyłać przed ich wydaniem Staroście, celem uzyskania jego zgody. Zważywszy, że wypadki podobnej korespondencji będą bardzo częste, ponieważ organem wykonawczym dla zarządzeń skarbowych i szkolnych są także urzędy gminne i magistraty, winni PP. Starostowie uprzednio porozumieć się z kierownikami odnośnych urzędów i omówić z nimi sposób podawania tych zarządzeń i załatwień do wiadomości Staroście. Przytem zwrócić należy uwagę, aby forma ta, nie drażniąc równorzędnego w zasadzie stanowiska władz skarbowych i szkolnych, dawała przecież rękojmię, że postanowienie wymienionego wyżej artykułu będzie w praktyce ściśle stosowane. Jak w innych kierunkach, tak i tutaj, sposób odniesienia się do tej kwestji Pana Starosty i jego takt będą miarodajnemi czynnikami dla pomyślnego unormowania powyższej kwestji.

Zaznacza się ze szczególnym naciskiem, żeby PP. Starostowie nadsyłane im przez władze skarbowe i szkolne korespondencje powyższego rodzaju traktowali jako sprawy pilne, nie dopuszczając do żadnej zwłoki w ich opóźnieniu; w przeciwnym bowiem razie obawiać się należy, że urzędy te, zniechęcone i zrażone opieszałem lub lekceważącem traktowaniem ich korespondencji, będą starały się wyłamać z pod obowiązku, nałożonego na nie art. 5, powołanego rozporządzenia, co w praktyce unicestwić może tendencję, w postanowieniu tem zawartą. W tych wypadkach, w których Pan Starosta z projektowanem załatwieniem nie będzie się mógł zgodzić, należy o ile możności dążyć do porozumienia osobistego, unikając odnoszenia się do władz przełożonych, wyjąwszy

oczywiście wypadki zasadniczych różnic zapatrywania na celowość, prawność i wykonalność danego zarządzenia.

Stosunek Starosty do władz centralnych.

W myśl art. 3, rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 sierpnia 1919 roku, jest Starosta, do czasu wprowadzenia województw, odpowiedzialnym wykonawcą zleceń poszczególnych Ministrów. Na zasadzie tego postanowienia są te Ministerstwa, których urzędy i organy powiatowe weszły w skład Starostwa, uprawnione do wydawania Starostom bezpośrednio poleceń i rozkazów z odnośnej dziedziny administracji państwowej, tudzież do żądania od Starosty potrzebnych sprawozdań i załatwień. Niemniej mogą te władze w wypadkach popełnienia przez Starostwa w poleconem załatwieniu niewłaściwości lub opuszczeń, udzielać Starostom uwag i ponagleń, o ile popełniona niewłaściwość nie podpada pod postanowienia art. 33 Tymczasowych Przepisów Służbowych dla Urzędników Państwowych; władzą bowiem dyscyplinarną Starosty pozostaje zawsze Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

Wskazówki w niniejszym okólniku zawarte winni PP. Starostowie z całą dokładnością przeczytać i treść ich sobie przyswoić, tudzież w stosunku urzędowym ściśle ich przestrzegać.

Minister Spraw Wewnętrznych: (—) *S. Wojciechowski* w. r.

12. Instrukcja Ministra Zdrowia Publicznego z dn. 27 listopada 1919 r., Nr. XIV 39969/764/19 dla funkcjonarjuszów sanitarnych, przydzielonych do Starostwa i określająca ich stosunek do Starostw. (Mon. Pol. nr. 285 z 1919 r.).

Na zasadzie artykułu 1, 10 i 11 Zasadniczej Ustawy Sanitarnej z 19 lipca 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 63, poz. 371) zarządzam w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych, co następuje:

Art. 1. W sprawach sanitarnych jest Starostwo w obrębie powiatu urzędem administracyjnym pierwszej instancji, w którego skład, jako dział, wchodzi Powiatowy Urząd Zdrowia. Urząd ten nosi nazwę: »Starostwo w . . . . Powiatowy Urząd Zdrowia«.

Art. 2. Powiatowym Urzędem Zdrowia kieruje wchodzący w skład personelu Starostwa lekarz powiatowy, który, o ile zaliczony ma być do kategorji płac powyżej VIII klasy, będzie mianowany przez Ministra Zdrowia Publicznego.

Lekarz powiatowy jest z urzędu powołany do załatwiania wszystkich spraw, związanych z dziedziną zdrowotności publicznej, wobec czego z jednej strony ani on, ani fachowo-sanitarny personel Powiatowego Urzędu Zdrowia (jako to pomocnik lekarza pwiatowego, nadzorca sanitarny i t. d.) nie mogą być używani do załatwiania spraw, nie mających związku z dziedziną zdrowotności publicznej, z drugiej zaś strony bez wniosku czy opinji lekarza powiatowego Starosta z reguły nie wydaje rozporządzeń, ani zarządzeń sanitarnych.

Art. 3. Starosta wydaje, zatwierdza i podpisuje wszystkie rozporządzenia i orzeczenia Starostwa, może jednak poruczyć lekarzowi powiatowemu w sprawach sanitarnych w swojem zastępstwie wydawanie i podpisywanie zarządzeń i orzeczeń. Starosta poruczy zwłaszcza na podstawie specjalnych instrukcyj lekarzowi powiatowemu wydawanie i podpisywanie zarządzeń i orzeczeń, opartych wyłącznie na zawodowej wiedzy lekarza powiatowego, a potrzebnych do przeprowadzenia i wykonania przepisów ustawowych, względnie rozporządzeń, wydanych przez przełożoną władzę lub Starostwo (dezynfekcje, przewożenie chorych i zwłok, izolacje, sprawy czystości i t. p.); w tym wypadku całą odpowiedzialność za wydane przez siebie zarządzenia ponosi lekarz powiatowy, i o tych jednak sprawach obowiązany jest lekarz powiatowy informować stale Starostę.

Rozporządzenie, odnoszące się do całej ludności powiatu, lub poszczególnych jej grup, tudzież do pewnych miejscowości, oraz zarządzenia i orzeczenia, wystosowane od urzędów publicznych, podpisywać może tylko Starosta, względnie jego zastępca.

W wypadkach nagłych, kiedy wydanie rozporządzenia treści ogólnej w zakresie kompetencji powiatowego Urzędu Zdrowia zwłoki, ze względów dobra publicznego, nie cierpi, a uzyskanie natychmiastowego porozumienia ze Starostą jest niemożliwe, może lekarz powiatowy wydawać w zastępstwie Starosty potrzebne rozporządzenia, podpisując je »Za Starostę«.

W przeciągu 48 godzin jednak winien uzyskać zgodę Starosty co do wydanego rozporządzenia. Jeżeli Starosta rozporządzenie to wzbrania się potwierdzić, może lekarz powiatowy, który je wydał, odwołać się przez Starostę do swej wyższej władzy przełożonej,

która poweźmie, w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych, ostateczną decyzję.

Art. 4. Lekarz powiatowy ma prawo w wypadkach, przewidzianych rozporządzeniem z 21 lutego 1919 r. (»Monitor Polski« Nr. 46), przeprowadzać postępowanie mandatowe w razie przekroczeń przepisów sanitarnych i wydawać osądy karne. Dalszy ciąg postępowania karno-administracyjnego, wywołany wniesieniem sprzeciwu przeciwko osądowi lekarza powiatowego, przeprowadzony będzie wedle ogólnych zasad, ustalonych dla załatwiania w Starostwie spraw karnych.

Art. 5. Jako Naczelnik Urzędu jest Starosta przełożonym wszystkich w skład Powiatowego Urzędu Zdrowia wchodzących urzędników i funkcjonarjuszy.

Starosta poucza, nadzoruje, kontroluje podporządkowany Starostwu Powiatowy Urząd Zdrowia i ponosi wobec instancyj wyższych odpowiedzialność za prawidłowy tok czynności przekazanych Starostwu.

Art. 6. Starosta wykonuje nad całym personelem Powiatowego Urzędu Zdrowia władzę dyscyplinarną, na zasadzie obowiązujących przepisów.

Art. 7. Wyższą władzą służbową i dyscyplinarną lekarza powiatowego i urzędników, wchodzących w skład Powiatowego Urzędu Zdrowia, jest, w toku instancji, Ministerstwo Zdrowia Publicznego.

Niezależnie od przysługującego Staroście prawa nadzoru i kontroli nad działalnością urzędową Powiatowego Urzędu Zdrowia, może Ministerstwo Zdrowia Publicznego wedle swego uznania przeprowadzać przez swych delegatów lustrację działalności urzędników własnego etatu, wchodzących w skład Starostwa. Delegatom tym obowiązani są Starostowie udzielać wszelkich potrzebnych wyjaśnień, tudzież przedstawić do wglądu potrzebne przy lustracji akta, rachunki, kwity i t. p.

Tak o zarządzeniu lustracji, jak i o jej wyniku zawiadomi delegat Starostę.

Art. 8. W fachowych sprawach sanitarnych, urządzenie biurowości Powiatowego Urzędu Zdrowia określi osobna instrukcja Ministra Zdrowia Publicznego, wydana w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

Art. 9. Inwentarz Powiatowego Urzędu Zdrowia wchodzi w skład ogólnego inwentarza Starostwa, stanowi jednakże osobny jego dział, którym zawiaduje lekarz powiatowy. Lekarz powiatowy jest za stan inwentarza tego osobiście odpowiedzialnym.

Art. 10. Przydzielony Powiatowemu Urzędowi Zdrowia lokal ma być używany wyłącznie na cele tego Urzędu.

Art. 11. Instrukcja niniejsza obowiązuje z chwilą ogłoszenia jej w »Monitorze Polskim«.

Warszawa, dnia 27 listopada 1919 r.

Minister Zdrowia Publicznego: (—) *Janiszewski*, Minister Spraw Wewnętrznych: (—) *S. Wojciechowski.*

ARTYKUŁ 66.

W organizacji administracji państwowej przeprowadzona będzie zasada dekoncentracji. Organy administracji państwowej w poszczególnych jednostkach terytorjalnych mają być przytem zespolone w jednym urzędzie pod jednym zwierzchnikiem. Zarazem uwzględniona będzie zasada udziału obywateli, powołanych drogą wyborów, w wykonaniu zadań tych urzędów w granicach, określonych ustawami.

Państwowa administracja Rzecz. pol. zbudowaną jest na następujących zasadach:

1) opartą jest na systemie centralnym, czyli realnym (w przeciwstawieniu do systemu prowincjonalnego);
2) opartą jest na zasadzie decentralizacji;
3) przyjmuje zasadę dekoncentracji;
4) przeprowadza tak zw. zespolenie agend pod jednem kierownictwem;
5) dopuszcza element obywatelski.

Ad 1). Rząd dzieli się na poszczególne ministerstwa, wedle przedmiotów administracji (oświaty, rolnictwa etc.), w danej jednak gałęzi każdy minister sprawuje władzę nad całem państwem. W systemie prowincjonalnym rzecz miałaby się odwrotnie, t. j. istnieliby ministrowie, którzy wykonywaliby całą administrację, ale tylko nad pewną prowincją. W Rzp. polskiej przyjętym jest pierwszy system, t. j. system centralny lub realny, a drugi ma zastosowanie tylko co do ministerstwa dla byłej dzielnicy pruskiej (p. zeszyt drugi, str. 354).

Ad 2) i 3). Administrację wykonywa albo sam rząd, albo dopuszcza do jej wykonywania obok siebie inne związki. W tym drugim przypadku, t. j. gdy obok państwowego rządu sprawują administrację w pewnym zakresie inne związki, ale sprawują ją z własnego prawa, samodzielnie, nie jako organy lub agenci rządu, mówimy o decentralizacji.

Konstytucja przyjmuje zasadę decentralizacji, bo obok administracji państwowej ustanawia samorząd. Czem innem jest zasada dekoncentracji. W administracji państwowej minister posługuje się podwładnymi urzędnikami. Wykonywują oni swoje agendy w dwojaki sposób: albo tylko przygotowują materjał i stawiają wnioski, ale rozstrzyga minister, albo sami rozstrzygają. W tym drugim przypadku mówimy o dekoncentracji. Różnica między decentralizacją a dekoncentracją jest przeto istotna. Decentralizacja ma wówczas miejsce, gdy rozstrzyga związek samorządowy, a więc rozstrzyga z własnego prawa, samodzielnie. O dekoncentracji mówimy wówczas, gdy rozstrzygnięcie wydaje urzędnik podwładny, agent ministra, a więc nie działający z własnego prawa.

Różnicę tę uchwycimy silnie, jeżeli także w prawie publicznem posługiwać się będziemy fikcją personifikacyjną. W systemie decentralizacji będziemy mieli do czynienia z wieloma osobami prawnemi (o naturze publicznej), w systemie dekoncentracji zaś wchodzi w grę tylko jedna osoba prawna. Związki samorządowe: gmina, powiat, województwo (art. 65), izby rolnicze, handlowe, rękodzielnicze etc., Naczelna Izba Gospodarcza (art. 68), związki religijne (art. 115), związki mniejszości narodowych (art. 109) są odrębnemi osobami publiczno-prawnemi. W systemie decentralizacji przeto rozstrzygnięcia są wydawane przez różne osoby, natomiast w systemie dekoncentracji rozstrzygnięcie, chociaż nie jest wydane przez ministra, ale przez kogo innego, bo przez podwładnego urzędnika, jest rozstrzygnięciem jednej i tej samej osoby, urząd wojewódzki bowiem, starostwo, zwierzchność gminna — nie są osobami prawnemi, a tylko agentami, organami jednej i tej samej osoby prawnej, t. j. państwa.

Konstytucja z 17 marca przyjmuje w art. 66 zasadę dekoncentracji. Zapewnia ona szybsze załatwianie spraw i uwzględnianie stosunków lokalnych. Warunkiem jej powodzenia jest dobrze zorganizowany i dobrze funkcjonujący system kontroli.

Ad 3). Przepisy o tak zw. zespoleniu podaliśmy wyżej przy artykule 65, tak odnośnie do władz administracyjnych II instancji, jak i do władz powiatowych. Przepisy te naprawiają błędy, popełnione przez rząd w początkach istnienia państwa polskiego. Każde ministerstwo organizowało na prowincji swoje urzędy podwładne osobno. Kraj był pokryty siecią nie pozostających ze sobą w komunikacji urzędów skarbowych, aprowizacyjnych, przemysłowych, rolniczych, sanitarnych, szkolnych, odbudowy, wodnych i t. d. Podane przy art. 65 przepisy pozwalają ocenić, jak daleko doszło sprowadzenie ich pod jeden dach i oddanie ich w powiecie pod zwierzchnictwo starosty, a w województwie pod zwierzchnictwo wojewody. Obecnie Konstytucja z 17 marca przyjmuje zasadę zespolenia, a więc daje jej sankcję konstytucyjną. Jakkolwiek art. 66 mówi o zespoleniu bez zastrzeżeń, to jednak artykuł 3 ustawy z 2 sierpnia 1919 r., poz. 395 nr. 65 d. u., podanej wyżej przy artykule 65 pod 1), wyjmuje z zakresu działania wojewody sprawy wojskowe, są-

dowe, skarbowe, szkolne, kolejowe i pocztowo-telegraficzne. Pozostawienie tych spraw poza urzędem wojewódzkim jest uzasadnione, a pozostająca reszta jest dostatecznie wielka, aby, w razie zespolenia, wypełnić zadanie wojewody. Takie samo postanowienie znajdujemy w art. 4 rozp. z d. 28 sierpnia 1919, poz. 426 nr. 72 d. u., podanego wyżej przy art. 65 Konstytucji pod 7), co do starostw, nawet zaostrzonego w art. 5 tegoż rozporządzenia.

Ad 5). Wedle art. 5 ustawy z d. 8 sierpnia r. 1919, poz. 395 nr. 65 d. u., podanej wyżej przy art. 65 Konstytucji pod 1), czynną jest przy wojewodzie Rada wojewódzka, wybierana wedle art. 4 tej ustawy. Wedle zaś art. 40 dekretu z d. 4 lutego 1919, poz. 141 nr. 13 d. u., podanego niżej pod 5) przy art. 67 Konstytucji, przewodniczącym sejmiku i wydziału powiatowego jest komisarz państwowy (obecnie starosta). Stosunki w b. Galicji omawiam przy art. 67 Konstytucji.

ARTYKUŁ 67.

Prawo stanowienia w sprawach, należących do zakresu działania samorządu, przysługuje radom obieralnym. Czynności wykonawcze samorządu wojewódzkiego i powiatowego należą do organów, utworzonych na zasadzie zespolenia kolegjów, obieranych przez ciała reprezentacyjne, z przedstawicielami państwowych władz administracyjnych i pod ich przewodnictwem.

Dotychczasowe przepisy o samorządzie znajdują się w następujących dekretach, ustawach i rozporządzeniach:

A. Samorząd gminny.

1) Dekret Rady Regencyjnej z dnia 4 listopada r. 1918, poz. 37 nr. 16 d. u. w przedmiocie zarządu sprawami komunalnemi na terenie c. i k. wojskowego generalnego gubernatorstwa lubelskiego, podany niżej pod 1.

2) Dekret z 27 listopada r. 1918, poz. 48 nr. 18 d. u. o utworzeniu rad gminnych na obszarze b. Królestwa Kongresowego, podany niżej pod 2.

3) Dekret z 4 lutego r. 1919, poz. 140 nr. 13 d. u. o samorządzie miejskim na obszarach Polski, należących przed wojną do Rosji, podany niżej pod 3. Dekret ten został rozszerzony na miasta, nie wyliczone w wykazie do niego dołączonym, przez ustawę z 20 lutego r. 1920, pozycja 91 nr. 19 d. u. Ustawę tę podajemy pod 4. Wybory do Rad Miejskich na terenie b. Królestwa Kongresowego normuje dekret z 13 grudnia r. 1918, poz. 58 nr. 20 d. u.

B. Samorząd powiatowy.

Dekret z d. 4 lutego r. 1919, poz. 141 nr. 13 d. pr. o tymczasowej ordynacji powiatowej dla obszarów Polski b. zaboru rosyjskiego, po-

dany pod 5. Ordynację wyborczą do sejmików powiatowych zaprowadza dekret z 5 grudnia r. 1918, poz. 51 nr. 19 d. u., uzupełniony w art. 1 przez ustawę z dnia 3 lutego r. 1921, poz. 99 nr. 18 d. u.

C. Były zabór austrjacki.

1) Postanowienia galicyjskiej ustawy gminnej zostały zmienione:
a) przez ustawę z d. 26 lipca r. 1919, poz. 403 nr. 67 d. u., podaną niżej pod 6;
b) przez ustawę z d. 26 lipca 1919, poz. 404 nr. 67 d. u. o połączeniu obszarów dworskich z gminami, podaną niżej pod 7;
c) przez ustawę z dnia 26 października 1919, poz. 479 nr. 88 d. u. w przedmiocie zmian niektórych postanowień ustaw gminnych, obowiązujących w miastach Galicji, jakoteż rozszerzenia zakresu działania galicyjskich Rad miejskich (gminnych), podaną pod 8;
d) przez ustawę z 1 marca r. 1921, poz. 144 nr. 26 d. u., zmieniającą §§ 66, 80, 81 i 100 galicyjskiej ustawy gminnej dla gmin wiejskich, podaną niżej pod 9.

2) Galicyjska ustawa o reprezentacji powiatowej zmienioną została przez ustawę z d. 24 października r. 1919, poz. 480 nr. 88 d. u., podaną pod 10.

3) Sejm i Wydział Krajowy b. Królestwa Galicji został zniesiony przez ustawę z d. 30 stycznia r. 1920, poz. 61 nr. 11 d. u., p. wyżej str. 43.

Z powyższego zestawienia przepisów widać:
a) niejednolitość organizacji samorządu na ziemiach polskich;
b) brak zupełny samorządu wojewódzkiego;
c) w istniejących zaś przepisach o samorządzie gminnym i powiatowym tymczasowość i chwiejność.

W b. Galicji wymaga przedewszystkiem samorząd powiatowy unormowania. Po upadku Austrji Polska Komisja Likwidacyjna wydała 6 listopada r. 1918 rozporządzenie (podane w książce Kumanieckiego »Ustrój Państwowych Władz Administracyjnych na ziemiach Polski« na str. 127), wedle którego starostwa miały być połączone z reprezentacjami powiatowemi, a komisarzowi P. K. L., który aż do reskryptu Prezydjum Namiestnictwa z d. 6 marca r. 1919 l. 226, powołanego u Kumanieckiego l. c. str. 130, zajmował miejsce starosty, miało być dodane specjalnie skonstruowane ciało doradcze i kontrolujące. Rozporządzenie to, powtórzone 21 listopada r. 1918 l. 128 adm. l. 13 część I Dziennika Rozporządzeń P. K. L. z r. 1918, nie zostało wykonane. Wskutek tego rozporządzenie z d. 7 marca r. 1919, poz. 240 d. u. nr. 24 (podane w zeszycie I str. 162), kreujące dla b. Galicji Generalnego Delegata Rządu, zawiera polecenie, aby to połączenie władz administracyjnych państwowych z samorządowemi zostało przeprowadzone. Sprawa dotychczas jest w praktyce w różnolity sposób załatwianą i jest daleką od pewnej stałości.

1. Dekret Rady Regencyjnej w przedmiocie zarządu sprawami komunalnemi na terenie c. i k. wojskowego Generalnego Gubernatorstwa Lubelskiego z dn. 4 XI. r. 1918, poz. 37 d. p. p. p. nr. 16.

My, Rada Regencyjna Królestwa Polskiego, postanowiliśmy i stanowimy, co następuje:

Do czasu objęcia całkowitego zarządu administracyjnego na terenie c. i k. wojskowego Generalnego Gubernatorstwa Lubelskiego obowiązywać będą tymczasem następujące przepisy.

Art. 1. Zarząd sprawami komunalnemi w c. i k. wojskowem Generalnem Gubernatorstwie Lubelskiem sprawują władze polskie. Należy do nich wykonanie przepisów prawnych o reprezentowaniu gmin i powiatów i zarządzaniu niemi podług istniejących ustaw samorządowych.

Art. 2. Kompetencje c. i k. Generalnego Gubernatorstwa wojskowego w przedmiocie zarządu sprawami komunalnemi (a więc przedewszystkiem wypływające z §§ 1, 2, 5, 6, 8, 10, 13, 14, 18, 19, 20 i 21 rozporządzenia z dn. 18 sierpnia 1916 r. Dz. Rozp. Nr. 64; §§ 3, 54, 62, 63 i 64 rozporządzenia z dnia 31 października 1916 r. Dz. Rozp. Gubernatorstwa wojskowego Nr. 102; §§ 1, 2, 5, 6, 8, 13, 14, 19, 20 i 21 rozporządzenia z dn. 18 sierpnia 1916 r. Dz. Rozp. Nr. 65; §§ 22, 48, 56 i 57 rozporządzenia z dn. 5 marca 1918 r. Dz. Rozp. Nr. 19; §§ 1, 7, 9, 12, 15, 16, 17 i 18 rozporządzenia z dnia 17 września 1917 r. Dz. Rozp. Nr. 76; wreszcie § 3 rozporządzenia z dn. 5 października 1918 r. Dz. Rozp. Nr. 84) — przekazane zostają Polskiemu Ministerstwu Spraw Wewnętrznych.

Kompetencje c. i k. Komendantów powiatowych w przedmiocie zarządu sprawami komunalnemi (a więc przedewszystkiem wypływające z §§ 6, 19 i 20 rozporządzenia z d. 18 sierpnia 1916 r. Dz. Rozp. Nr. 64; §§ 3, 8, 28 i 62 rozporządzenia z d. 31 października 1916 r. Dz. Rozp. Generalnego Gubernatorstwa wojskowego Nr. 102; §§ 6, 14, 18, 19 i 20 rozporządzenia z dn. 18 sierpnia 1916 r. Dz. Rozp. Nr. 65; §§ 3, 8, 27, 56 i 58 rozporządzenia z dn. 5 marca 1918 r. Dz. Rozp. Nr. 19; §§ 10, 11, 12, 13, 15 i 16 rozporządzenia z dn. 17 września 1917 r. Dz. Rozp. Nr. 76; wreszcie §§ 3, 10 i 11 rozporządzenia z dn. 5 października 1917 r. Dz. Rozp. Nr. 84) — przekazane zostają Polskim Komisarzom Powiatowym.

Urząd kierowników biur reprezentacyj powiatowych zostaje skasowany.

Art. 3. Wykonanie niniejszego dekretu poleca się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Art. 4. Niniejsza ustawa wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia w Dzienniku Praw.

Dan w Warszawie, dnia 4 listopada 1918 roku.

L. S.

† *Aleksander Kakowski*
Józef Ostrowski
Zdz. Lubomirski

Prezydent Ministrów: *Józef Świeżyński*, Minister Spraw Wewnętrznych: *Z. Chrzanowski*, Minister Skarbu: *Englich*, Minister Sprawiedliwości: *J. Higersberger*, Minister Rolnictwa i Dóbr Koronnych: *Wł. Grabski*, Minister Przemysłu i Handlu: *Andrzej Wierzbicki*, Minister Aprowizacji: *Antoni Minkiewicz*, Minister Komunikacji: *W. Paszkowski*, Minister Ochrony Pracy: *J. Wolczyński*.

2. Dekret o utworzeniu Rad Gminnych na obszarze b. Królestwa Kongresowego z dn. 27 XI. r. 1918, poz. 48 d. p. p. p. nr. 18.

Do czasu wydania przez Sejm ustawy o samorządzie gminnym zarządza się, co następuje:

Art. 1. Ustawa o urządzeniu gmin wiejskich w Królestwie Polskiem z dnia 2 marca 1864 r. (zbiór praw, t. II, rozdział V: Organizacja Zarządu Królestwa Polskiego, art. 194—313) zachowuje moc obowiązującą ze zmianami i uzupełnieniami, w poniższych artykułach przewidzianemi.

Art. 2. W każdej gminie tworzy się Radę Gminną. Jednocześnie znosi się dotychczas istniejący urząd pełnomocników gminnych (art. 229 i 230 organ. zarz. K. P.). Wykonanie uchwał Rady gminnej należy do wójta.

Członkowie Rady Gminnej.

Art. 3. Rada Gminna składa się z wójta i 12-tu członków, wybieranych za pomocą tajnego głosowania przez Zgromadzenie Gminne względną większością głosów.

Członkowie Rady Gminnej pełnią swe obowiązki bezpłatnie.

Art. 4. Na członków Rady Gminnej oraz na wójta mogą być obrane osoby, które mają prawo udziału w Zgromadzeniu Gminnem, jednak wójt musi mieć 25 lat skończonych, a również umieć czytać i pisać po polsku.

Art. 5. Zgromadzenie Gminne wybiera jednocześnie z wójtem i członkami Rady Gminnej zastępcę wójta i 6-ciu zastępców członków Rady Gminnej.

W razie ustąpienia którego z członków Rady Gminnej lub wybrania go na wójta, miejsce jego zajmuje zastępca, który otrzymał z kolei największą ilość głosów.

Art. 6. Okres urzędowania członków Rady Gminnej i ich zastępców trwa lat 3.

Zakres działalności.

Art. 7. Do zakresu działalności Rady Gminnej należy:

a) przygotowywanie wniosków i budżetu na Zgromadzenie Gminne, oraz czuwanie nad wykonaniem jego uchwał;
b) zawiadywanie nieruchomościami i funduszami, należącemi do gminy lub przez nią zarządzanemi;
c) kierownictwo i dozór nad instytucjami i zakładami gminnemi;
d) mianowanie, kontrola i usuwanie urzędników gminnych, nominację i uwolnienie pisarza zatwierdza jednak władza nadzorcza;
e) kontrola działalności wójta.

Z działalności swej Rada Gminna conajmniej raz do roku składa sprawozdanie wobec Zgromadzenia Gminnego.

Urzędowanie.

Art. 8. Wójt jest przewodniczącym Rady Gminnej. Przewodniczący zwołuje Radę Gminną na posiedzenia przynajmniej raz na miesiąc, w razie potrzeby zaś częściej. Przewodniczący obowiązany jest zwołać Radę Gminną na żądanie pięciu członków. Zebrania Rady Gminnej są prawomocne przy udziale conajmniej połowy członków. Uchwały zapadają większością głosów obecnych, w razie równego podziału głos przewodniczącego przeważa.

Art. 9. O ile członek Rady Gminnej opuści trzy z rzędu posiedzenia Rady bez podania ważnych powodów, Rada Gminna

może wykluczyć takiego członka na wniosek trzech członków Rady Gminnej.

Art. 10. Obrady Rady Gminnej są jawne. O ile przeto miejsce pozwala, na posiedzenia Rady mogą przychodzić za biletami, wydanemi przez przewodniczącego Rady Gminnej, mieszkańcy gminy, nie mają jednak prawa zabierania głosu i mogą być z polecenia przewodniczącego usunięci w razie przeszkadzania obradom. Rada Gminna może większością głosów uznać swe posiedzenia za poufne.

Wszystkie uchwały Rady Gminnej wpisuje się do specjalnej księgi protokułów, która jest dostępna dla każdego mieszkańca gminy. Sekretarzem Rady Gminnej jest pisarz, który ma głos doradczy.

Art. 11. Do ważności umów, zobowiązujących gminę, jako osobę prawną, potrzebny jest podpis wójta i przynajmniej dwóch z czterech członków, upoważnionych do tego przez Radę Gminną.

Zgromadzenie Gminne.

Art. 12. Prawo udziału w Zgromadzeniach Gminnych przyznane zostaje odtąd wszystkim, zarówno mężczyznom jak i kobietom, o ile mają przynależność państwową polską i 21 lat skończonych, oraz od sześciu miesięcy zamieszkują w gminie. Zastrzeżenia, przewidziane w art. 197 Organizacji Zarządu Królestwa Polskiego, zachowują swą moc.

Art. 13. W razie nieuchwalenia w ciągu miesiąca budżetu przez Zgromadzenie Gminne — mimo dwukrotnego zwoływania go w tym celu — Sejmik Powiatowy na wniosek Rady Gminnej ustala budżet obowiązujący gminę.

Władza nadzorcza.

Art. 14. Przepisy o przekraczaniu kompetencji przez Zgromadzenie gminne, o zatwierdzaniu, uchylaniu i unieważnianiu ich uchwał (art. 199, 200, 201 i 243 Organ. Zarz. K. P.) będą stosowane i do uchwał Rad Gminnych, przyczem nadzór nad działalnością Rad Gminnych wykonywują urzędy, którym powierzono władzę nadzorczą nad samorządem gminnym.

Funkcje Naczelnika Powiatu będzie pełnił Powiatowy Komisarz Ludowy.

W wypadkach większej wagi Ministerstwo Spraw We-

wnętrznych może na wniosek urzędu nadzorczego rozwiązać Radę Gminną, obowiązane jest jednakże zarządzić w ciągu dwóch tygodni nowe wybory i polecić wójtowi zarządzanie sprawami gminnemi na czas przejściowy.

Wykonanie rozporządzenia.

Art. 15. Wykonanie niniejszego rozporządzenia poleca się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Dan w Warszawie, d. 27 listopada 1918 r.

Naczelnik Państwa: *J. Piłsudski*, Prezydent Ministrów: *Moraczewski*, Minister Spraw Wewnętrznych: *Thugutt*.

3. Dekret o samorządzie miejskim z dnia 4 II. r. 1919, poz. 140 d. p. p. p. nr. 13.

Do czasu wydania przez Sejm ustawy o samorządzie miejskim dla całego Państwa Polskiego wprowadza się dla obszarów Polski, należących przed wojną do Rosji, następującą tymczasową ustawę o samorządzie miejskim.

TYTUŁ I.

O gminie miejskiej i zmianie jej granic.

Art. 1. Niniejszej ustawie będą podlegały miasta, wyliczone w dołączonym wykazie, tudzież te miasta, na które jej moc obowiązującą rozciągnie właściwa władza ustawodawcza.

Art. 2. Gmina miejska jest samorządną jednostką terytorjalną i osobą publiczno-prawną.

Art. 3. Utworzenie nowej gminy miejskiej, skasowanie istniejącej oraz wszelkie zmiany jej granic mogą być uskuteczniane tylko w drodze ustawodawczej po wysłuchaniu wniosków zainteresowanych ciał samorządowych.

Art. 4. W razie przyłączenia do miasta sąsiedniej gminy w całości, majątek tej gminy oraz jej długi przechodzą na miasto.

Jeżeli wskutek innych zmian, wymienionych w art. 3-im, zachodzi potrzeba rozdzielenia majątku zainteresowanych gmin oraz oznaczenia ich obowiązków, wówczas, o ile nie nastąpi dobrowolny układ między gminami, dokonywa tego Minister Spraw We-

wnętrznych, od którego decyzji służy odwołanie do Sądu Najwyższego.

Rozporządzenia władz państwowych i uchwały gminne, obowiązujące na obszarze, który został włączony do gminy miejskiej, zachowują swą moc, dopóki nie zostaną zniesione przez nowe rozporządzenia władz państwowych lub uchwały organów samorządu miejskiego.

TYTUŁ II.

O członkach gminy.

Art. 5. Członkami gminy są osoby, przynależne do Państwa Polskiego, zamieszkałe stale w gminie od sześciu miesięcy.

Art. 6. Gminy miejskie mają prawo nadawać osobom zasłużonym obywatelstwo honorowe.

Art. 7. Członkom gminy służy prawo udziału w wyborach gminnych i sprawowania urzędów gminnych z wyboru, zgodnie z ustawami obowiązującemi.

Nadto członkowie gminy korzystają w razie koniecznej potrzeby z prawa do pomocy ze strony gminy, stosownie do przepisów odpowiednich ustaw.

Art. 8. Członek gminy traci stanowisko z wyboru, jeżeli zajdzie lub wiadomą się stanie okoliczność, któraby pierwotnie wykluczyła była jego obieralność. Członek gminy, zajmujący stanowisko z wyboru, zostaje zawieszony w czynnościach w razie pociągnięcia go do odpowiedzialności sądowej za czyny występne, pozbawiające biernego prawa wyborczego. Zawieszenie następuje przez sam fakt pociągnięcia do odpowiedzialności sądowej.

TYTUŁ III.

O zakresie działania gminy.

Art. 9. Zakres działania gminy miejskiej jest własny i poruczony.

Art. 10. Poruczony zakres działania określają ustawy, rozporządzenia władz państwowych oraz umowy rządu z gminą.

Art. 11. Do własnego zakresu działania gminy miejskiej należą wszystkie sprawy, które dotyczą dobrobytu materjalnego, rozwoju duchowego i zdrowia jej mieszkańców, a w szczególności:

1) zarządzanie majątkiem gminy oraz jej dochodami i wydatkami;
2) zakładanie i utrzymywanie miejskich dróg, mostów, ulic, placów, ogrodów, skwerów i t. d.;
3) zakładanie i utrzymywanie miejskich środków komunikacji;
4) piecza nad urządzeniami, służącemi do utrzymania porządku i bezpieczeństwa publicznego;
5) zakładanie i utrzymywanie urządzeń wodociągowych, kanalizacyjnych oraz służących do zaopatrywania miasta w światło i siłę elektryczną;
6) opieka nad ubogimi, tworzenie i utrzymywanie zakładów dobroczynnych;
7) ochrona zdrowia publicznego, zakładanie i utrzymywanie szpitali i urządzeń sanitarnych;
8) zakładanie i utrzymywanie rzeźni, hal i targowisk;
9) aprowizacja i dostarczanie ludności zdrowych i tanich mieszkań;
10) popieranie miejscowego handlu, przemysłu i rzemiosł oraz zakładanie instytucyj kredytowych;
11) piecza nad oświatą publiczną, zakładanie i utrzymywanie szkół, bibljotek, muzeów, teatrów i t. d.;
12) piecza nad obyczajnością publiczną i t. d.

TYTUŁ IV.

O radzie miejskiej.

DZIAŁ A.

O składzie rady miejskiej i o jej członkach.

Art. 12. Członkami rady miejskiej są radni i członkowie magistratu. Liczbę radnych w poszczególnych miastach określa art. 1 dekretu o wyborach do rad miejskich na terenie b. Królestwa Kongresowego z dnia 13 grudnia 1918 roku.

Art. 13. Radni i ich zastępcy wybierani są na trzy lata.

Art. 14. Radny, wybrany na członka magistratu, traci swój mandat. na jego zaś miejsce wchodzi zastępca.

Art. 15. Jeżeli w ciągu trwania okresu wyborczego wyczerpie się lista zastępców, a brak jest więcej niż 10% ogólnej liczby

radnych, burmistrz względnie prezydent winien na podstawie ostatniej listy wyborczej zarządzić wybory uzupełniające.

Art. 16. Radni pełnią swe czynności honorowo.

Art. 17. Jeżeli członek rady miejskiej wchodzi w stosunki prawne z gminą, jako przedsiębiorca, dostawca lub dzierżawca, nie może sprawować swego urzędu, dopóki trwa wspomniany stosunek i dopóki rachunki, zeń wynikające, nie będą ostatecznie uregulowane.

Art. 18. Radny, nie przybywający w ciągu 3-ch miesięcy na posiedzenia bez usprawiedliwiającego powodu, traci mandat.

Art. 19. Radny nie może zajmować płatnej posady w magistracie. Pracownik miejski, wybrany do rady miejskiej, musi zrzec się swej posady na czas pozostawania w radzie.

DZIAŁ B.

O kompetencji rady miejskiej.

Art. 20. Rada miejska jest przedstawicielką gminy. W sprawach, należących do zakresu działania gminy, rada miejska jest organem uchwałodawczym i kontrolującym.

Art. 21. Do kompetencji rady miejskiej należą i decyzji jej podlegają następujące sprawy:

1) ustanawianie zasad zarządu i sposobu użytkowania majątku gminy, oraz wszelkich zakładów lub instytucyj, należących do niej lub będących w jej zawiadywaniu;
2) nabywanie oraz pozbywanie nieruchomości, obciążanie majątku gminy, przyjmowanie na jej rzecz darowizn i zapisów, zaciąganie pożyczek i lokowanie kapitałów;
3) uchwalanie budżetu rocznego i wydatków budżetem nie przewidzianych oraz dokonywanie wszelkich zmian w budżecie, przyczem uchwalenie budżetu winno nastąpić najpóźniej na miesiąc przed rozpoczęciem roku budżetowego, który dostosowany będzie do państwowego roku budżetowego;
4) uchwalanie na rzecz gminy opłat, podatków i monopoli;
5) zamiana powinności naturalnych na pieniężne;
6) ustanawianie zasad umarzania należności gminnych, których ściąganie staje się niemożliwe;
7) ustanawianie posad służbowych i kasowanie ich;

8) uchwalanie etatów dla członków magistratu oraz dla pracowników miejskich;
9) ustanawianie taks za korzystanie w obrębie miasta z dorożek, tramwajów oraz innych publicznych środków komunikacji;
10) przyzwalanie na odstąpienie od procesów, zatwierdzanie ugód, umarzających spory, dotyczące bądź nieruchomości, bądź sum, przekraczających granicę, powyżej której rada miejska zastrzeże sobie decyzję;
11) nadawanie obywatelstwa honorowego;
12) opinjowanie w sprawie zmiany granic gminy;
13) zatwierdzanie planu zabudowania gminy i jej planu regulacyjnego oraz uchwalanie zmian w tych planach;
14) uchwalanie regulaminów dla własnych czynności oraz dla czynności swych komisyj;
15) kontrola nad czynnościami całego zarządu miejskiego i sprawdzanie jego rachunków;
16) wybór prezydjum rady i członków magistratu i t. d.

W zakresie spraw powyżej wymienionych rada miejska ma prawo inicjatywy oraz wydawania postanowień obowiązujących, które nie mogą przeczyć istniejącym ustawom.

Art. 22. Rada miejska może powierzać uprzednie rozpatrywanie i ostateczne decydowanie spraw, podlegających jej kompetencji, specjalnym komisjom, wybranym z jej łona.

DZIAŁ C.

O posiedzeniach rady miejskiej i jej uchwałach.

Art. 23. Na posiedzeniach rady miejskiej przewodniczy w miastach, nie wydzielonych z powiatów, burmistrz lub jego zastępca, w innych miastach — prezes, wybrany przez radę miejską, lub jego zastępca. Na pierwszem organizacyjnem posiedzeniu rady miejskiej przewodniczy dotychczasowy burmistrz wzgl. prezydent.

Art. 24. Posiedzenia rady miejskiej zwołuje przewodniczący w miarę potrzeby. Posiedzenia muszą być zwoływane przynajmniej raz na miesiąc, z wyjątkiem miesiąca feryj letnich.

Przewodniczący obowiązany jest zwołać radę, jeżeli żąda tego conajmniej $^1/_4$ część radnych.

Art. 25. Posiedzenia rady miejskiej są jawne.

Na wniosek jednak przewodniczącego lub przynajmniej $^1/_4$ obecnych członków może rada większością $^2/_3$ głosów obecnych uchwalić posiedzenie tajne.

Podczas obrad nad budżetem i rozpatrywania rachunków miejskich posiedzenia w każdym razie muszą być jawne.

Art. 26. Przewodniczący ma prawo usunąć z sali posiedzeń każdą osobę z publiczności, która zakłóca porządek, lub nawet w razie potrzeby zarządzić całkowite opróżnienie sali z publiczności.

Art. 27. Członek rady miejskiej może być usunięty na jedno do trzech posiedzeń nie inaczej, jak na mocy uchwały rady, powziętej większością $^2/_3$ głosów obecnych na wniosek przewodniczącego.

Art. 28. Rada miejska może wykluczyć członka ze swego grona za czyn hańbiący większością $^2/_3$ głosów.

Art. 29. Jeżeli w sprawie, stanowiącej przedmiot obrad, jest zainteresowany materjalnie członek rady miejskiej albo też jego krewni lub powinowaci pierwszych trzech stopni, — nie może on być obecny przy rozważaniu sprawy ani przy głosowaniu nad nią.

Art. 30. Członek rady, nie przybywający na posiedzenie bez podania okoliczności usprawiedliwiających, podlega karze od 3 do 25 marek (od 6 do 50 koron). Wymiar kary zależy od uznania przewodniczącego rady miejskiej.

Art. 31. Jeżeli jedno posiedzenie nie odbyło się skutkiem niedostatecznej liczby obecnych, to następne posiedzenie zwołane z tym samym porządkiem dziennym jest prawomocne, niezależnie od liczby przybyłych członków.

Członek rady, nie przybywający na drugie posiedzenie bez podania okoliczności usprawiedliwiających, podlega karze od 10—100 marek (od 20 do 200 koron). Wymiar kary zależy od uznania przewodniczącego rady miejskiej.

Art. 32. Każdy urzędnik magistratu może w razie potrzeby udzielać na posiedzeniach rady miejskiej wyjaśnień rzeczowych po zameldowaniu go do głosu przez członka magistratu.

Art. 33. Do powzięcia uchwał o zaciągnięciu pożyczek, o aljenowaniu nieruchomości oraz uchwał, dotyczących regulaminu rady miejskiej, niezbędna jest zawsze obecność conajmniej $^2/_3$ członków rady, do powzięcia zaś wszystkich innych uchwał wystarcza obecność zwykłej większości.

Uchwała co do zaciągnięcia pożyczki winna zapaść na 2-ch kolejnych posiedzeniach.

Art. 34. Uchwały, wymagające w myśl poprzedniego artykułu większej liczby obecnych członków, zapadają większością $^2/_3$ głosów.

Inne uchwały zapadają zwykłą większością głosów. W razie równości głosów wniosek zostaje poddany głosowaniu na następnem posiedzeniu. Wstrzymujących się od głosowania uważa się za głosujących za wnioskiem.

Art. 35. Głosowanie jest jawne. W sprawach jednak osobistych oraz na żądanie $^1/_4$ obecnych członków rady musi być zastosowane głosowanie tajne. Na żądanie takiej samej części obecnych członków rady zastosowane będzie głosowanie imienne.

Głosowanie przy wyborach zawsze jest tajne.

Art. 36. Z każdego posiedzenia musi być spisany protokuł.

Art. 37. Uchwały rady miejskiej winny być podane do wiadomości publicznej i na żądanie władzy nadzorczej dostarczone jej wraz z odpowiedniemi załącznikami.

Art. 38. Uchwały rady miejskiej, dotyczące spraw, wymienionych w pp. 2, 3, 4, 5 i 13 art. 21, wymagają zgody władzy nadzorczej.

Art. 39. Uchwały, wymagające zgody władzy nadzorczej, wprowadza się w wykonanie, o ile władza nadzorcza w ciągu 2-ch tygodni od chwili otrzymania tych uchwał nie zawiesi ich lub nie zakaże ich wykonania.

TYTUŁ V.

O magistracie.

DZIAŁ A.

O członkach magistratu.

Art. 40. Członkami magistratu są: w Warszawie — prezydent, 3-ej wiceprezydenci i ławnicy, w Łodzi i Lublinie — prezydent, 2-aj wiceprezydenci i ławnicy, w miastach, wydzielonych z powiatów, — prezydent, wiceprezydent i ławnicy, w pozostałych miastach — burmistrz, jego zastępca i ławnicy.

Art. 41. Liczba ławników wynosi w każdem mieście 10% liczby radnych. Ułamki, wypadające przy tem obliczeniu, przyjmuje się za jedynkę.

Art. 42. Członkowie magistratu otrzymują stałe wynagrodzenie z funduszów miejskich. Wysokość tego wynagrodzenia określa rada miejska przed wyborem członków magistratu.

Art. 43. Członków magistratu wybierają na lat 3, względnie do końca kadencji rady miejskiej, radni z pośród osób, mających przynależność państwową polską i bierne prawo wyborcze do rad miejskich.

Burmistrz względnie prezydent oprócz przynależności państwowej polskiej i biernego prawa wyborczego do rad miejskich musi posiadać wykształcenie w zakresie conajmniej polskiej szkoły ludowej.

Głosowanie na ławników odbywa się na zasadach proporcjonalności. Bliższe przepisy o wyborach określi specjalny regulamin, wydany przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

Burmistrz względnie prezydent i ich zastępcy wybierani są absolutną większością głosów.

Art. 44. Jeśli radni nie wybierają burmistrza względnie prezydenta lub zwlekają z jego wyborem, władza nadzorcza nakazuje dokonanie wyboru w ściśle oznaczonym terminie. O ile wybór i w tym wypadku nie dojdzie do skutku, władza nadzorcza mianuje na jeden rok burmistrza względnie prezydenta i oznacza wysokość jego wynagrodzenia z funduszów miejskich.

Art. 45. W razie opróżnienia stanowiska w magistracie radni dokonywują wyboru uzupełniającego.

Członek magistratu, wybrany w tym wypadku, urzęduje tylko do końca kadencji swego poprzednika.

DZIAŁ D.

O kompetencji magistratu i jego członków.

Art. 46. Magistrat jest zarządzającym i wykonawczym organem gminy.

Art. 47. Do kompetencji magistratu należy:

1) wykonywanie uchwał rady miejskiej;
2) zarządzanie majątkiem miejskim i prowadzenie jego inwentarza;
3) prowadzenie przedsiębiorstw własnych i nadzór nad przedsiębiorstwami miejskiemi, mającemi własne zarządy;
4) układanie projektów budżetów miejskich oraz sporządzanie

obrachunków rocznych, przyczem preliminarze budżetowe muszą być przedstawione radzie miejskiej najpóźniej na 3 miesiące przed rozpoczęciem roku budżetowego, a obrachunki roczne w Warszawie, Łodzi i Lublinie — najpóźniej w ciągu 6 miesięcy, w pozostałych zaś miastach — najpóźniej w ciągu 3-ch miesięcy po zakończeniu roku budżetowego;

5) zarządzanie dochodami i wydatkami gminy oraz rozkładanie podatków i powinności gminnych, stosownie do obowiązujących ustaw, rozporządzeń i uchwał rady miejskiej;
6) pozywanie do sądu i odpowiadanie przed sądem w sprawach gminy;
7) mianowanie i zwalnianie pracowników miejskich oraz kontrola nad nimi;
8) uchwalanie własnego regulaminu oraz regulaminów dla swoich komisyj i delegacyj;
9) składanie radzie miejskiej sprawozdań: a) ze swej własnej działalności i z działalności podwładnych sobie organów, b) z wykonania budżetu, c) ze stanu majątku i zakładów gminy;
10) przedstawianie wniosków w zakresie gospodarstwa gminnego;
11) wykonywanie czynności, poruczonych przez władze państwowe i ustawy.

W zakresie powyższej działalności magistrat reprezentuje gminę miejską.

Art. 48. Magistratowi względnie powołanemu przez magistrat specjalnemu urzędowi służy władza dyscyplinarna nad pracownikami gminy. Na mocy tej władzy magistrat względnie powołany przezeń urząd może wymierzać następujące kary:

1) upomnienie,
2) naganę,
3) grzywnę do 100 marek (200 koron),
4) przeniesienie na urząd niższej kategorji,
5) złożenie z urzędu.

Kary, wymienione w pp. 1 i 2 wymierza również burmistrz; kary, wymienione w pp. 1, 2 i 3, — prezydent.

Art. 49. Magistrat może powierzać sprawy, należące do jego kompetencji, bądź poszczególnym swoim członkom, bądź powołanym przez siebie komisjom.

Przygotowanie swych decyzyj oraz załatwianie poszczególnych spraw może magistrat również powierzać delegacjom, złożonym z powołanych przez siebie członków magistratu, z radnych, wybranych przez radę miejską, oraz członków gminy, których kooptują wspólnie członkowie delegacji z wyboru rady miejskiej i magistratu.

Art. 50. Burmistrz względnie prezydent jest kierownikiem magistratu i jego przedstawicielem.

W wypadkach niecierpiących zwłoki burmistrz względnie prezydent załatwia samodzielnie wszelkie czynności, należące do zakresu działania magistratu, powinien wszakże wyjednać na najbliższem posiedzeniu zatwierdzenie magistratu dla czynności, dokonywanych na mocy tego prawa.

Art. 51. Dokumenty, przez które gmina zaciąga zobowiązania, muszą być podpisane przez burmistrza wzgl. prezydenta i jednego członka magistratu oraz opatrzone pieczęcią gminy.

Art. 52. Burmistrz wzgl. prezydent zarządza policją miejscową, o ile należy ona do zakresu działania gminy.

Art. 53. Jeżeli burmistrz wzgl. prezydent chwilowo nie może pełnić swych czynności z powodu choroby lub nieobecności, wszystkie jego prawa i obowiązki przechodzą na jego zastępcę.

Urlopów udziela burmistrzowi wzgl. prezydentowi rada miejska.

Art. 54. Burmistrz wzgl. prezydent może powierzać załatwianie poszczególnych spraw, należących do jego kompetencji, swemu zastępcy lub innym członkom magistratu. Podział czynności między członków magistratu określa regulamin.

Art. 55. Członkowie gminy mają prawo zgłaszać do rady miejskiej zażalenia na czynności burmistrza wzgl. prezydenta.

Art. 56. W miastach, wydzielonych z powiatów, funkcje burmistrza sprawuje prezydent.

Wszelkie przepisy, dotyczące burmistrzów, stosują się również do prezydentów, o ile ustawy lub rozporządzenia nie zawierają w tej mierze innych postanowień.

DZIAŁ C.

O posiedzeniach magistratu i jego uchwałach.

Art. 57. Na posiedzeniach magistratu przewodniczy burmistrz względnie prezydent lub jego zastępca.

Art. 58. Posiedzenia magistratu są prawomocne, jeżeli obecna jest na nich więcej niż połowa jego członków.

Art. 59. Uchwały magistratu zapadają większością głosów. W razie równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego.

Wstrzymujących się od głosowania dotyczy przepis, zawarty w art. 34.

Art. 60. Art. 29 dotyczy członków magistratu także w stosunku do jego posiedzeń.

Art. 61. Uchwały magistratu powinny być podawane do wiadomości rady miejskiej.

Art. 62. Magistrat może w ciągu 2-ch tygodni zażądać rewizji takich uchwał Rady Miejskiej, które:

1) przekraczają zakres działalności rady miejskiej, 2) naruszają statut miejski lub ustawy obowiązujące, 3) są niewykonalne lub mogą przynieść szkodę miastu.

To samo prawo służy burmistrzowi względnie prezydentowi w stosunku do uchwał magistratu. Zakwestjonowana uchwała rady miejskiej lub magistratu uważana jest za ostateczną, jeśli przyjęta zostanie na następnem posiedzeniu większością $^2/_3$ głosów.

TYTUŁ VI.

O nadzorze nad miastami.

Art. 63. Nadzór nad miastami, nie wydzielonemi z powiatów, sprawują w pierwszej instancji wydziały powiatowe, w drugiej — Minister Spraw Wewnętrznych. Nadzór nad miastami, wydzielonemi z powiatów, należy do Ministra Spraw Wewnętrznych. Od decyzji Ministra Spraw Wewnętrznych służy w obu wypadkach odwołanie do Sądu Najwyższego.

Odwołanie od niższej instancji nadzorczej do wyższej nastąpić może w ciągu 2-ch tygodni od daty otrzymania postanowienia niższej instancji.

Art. 64. Jeżeli rada miejska nie wstawia do budżetu lub nie uchwala poza nim wydatku, który miasto obowiązane jest pokryć w myśl istniejących ustaw i umów, — czyni to władza nadzorcza.

Art. 65. Jeżeli miasto nie wykonywa swych obowiązków w granicach budżetu lub wykonywa je nienależycie, władza nadzorcza czyni na koszt miasta celem należytego ich wykonania niezbędne

zarządzenia, przyczem ma ona prawo wydania przepisów co do źródeł pokrycia odnośnych potrzeb finansowych.

Art. 66. Minister Spraw Wewnętrznych ma prawo rozwiązać radę miejską każdego miasta, z wyjątkiem m. st. Warszawy. Rada m. st. Warszawy może być rozwiązana tylko na mocy dekretu Naczelnika Państwa.

W ciągu 6 tygodni od chwili rozwiązania muszą być dokonane nowe wybory.

Powołani przez nie radni wybierają nowy magistrat; do chwili zaś objęcia przez niego urzędu dawny magistrat spełnia swe czynności.

Dopóki rada miejska nie ukonstytuuje się w nowym składzie, wszystkie jej funkcje spełnia magistrat, ograniczając się do załatwiania spraw bieżących.

W żadnym razie magistrat nie może zbywać i zamieniać nieruchomości miejskich oraz zaciągać pożyczek.

Uchwały magistratu, powzięte w zastępstwie rady miejskiej, podlegają przepisom art. 38 i 39.

Art. 67. Złożenie z urzędu ławnika, burmistrza wzgl. prezydenta oraz jego zastępcy nastąpić może na mocy decyzji Ministra Spraw Wewnętrznych.

Prezydenta m. st. Warszawy lub jego zastępców mocen jest złożyć z urzędu tylko Naczelnik Państwa.

Od decyzji władzy rządowej służy w ciągu dwóch tygodni rekurs do Sądu Najwyższego.

Art. 68. Nieważne są postanowienia organów gminy miejskiej, które:

1) powzięte zostały na zebraniach nieprawomocnych,
2) przekraczają kompetencję odpowiedniego organu,
3) naruszają obowiązujące ustawy.

O nieważności ogłasza władza nadzorcza.

Art. 69. Unieważnione być mogą uchwały rady miejskiej i magistratu, powzięte w obecności osób, które w myśl art. 29 i 60 winny być usunięte od obrad i głosowania.

O unieważnieniu uchwały decyduje władza nadzorcza na wniosek zainteresowanej osoby lub urzędu.

Skarga o unieważnienie złożona być może w ciągu 2-ch tygodni od chwili ogłoszenia uchwały.

Art. 70. Władza nadzorcza ma prawo zawieszać oraz uchylać postanowienia organów miasta, które przeczą obowiązującym ustawom.

Art. 71. Skargi na uchwały i zarządzenia władz miejskich, gwałcące prawa osób prywatnych lub instytucyj społecznych, podlegają kompetencji sądów ogólno-państwowych.

TYTUŁ VII.

Postanowienie końcowe.

Art. 72. Wykonanie niniejszej ustawy poleca się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Wykaz miast do art. 1-go dekretu o tymczasowej ustawie o samorządzie miejskim.

1. Aleksandrów
2. Będzin
3. Biłgoraj
4. Błaszki
5. Błonie
6. Brześć Kujawski
7. Brzeziny
8. Busk
9. Chęciny
10. Chełm
11. Chmielnik
12. Chorzele
13. Ciechanów
14. Ciechocinek
15. Czeladź
16. Częstochowa
17. Dąbie
18. Dąbrowa
19. Dobra
20. Dobrzyń n/Dr.
21. Dobrzyń n/W.
22. Dubienka
23. Działoszyce
24. Garwolin
25. Gombin
26. Góra Kalwarja
27. Gostynin
28. Grajewo
29. Grodzisk
30. Grójec
31. Hrubieszów
32. Janów
33. Jędrzejów
34. Kalisz
35. Kałuszyn
36. Kielce
37. Kleczew
38. Kłobuck
39. Kock
40. Kolno
41. Koło
42. Konin
43. Końskie
44. Kowal
45. Kozienice
46. Krasnystaw
47. Kraśnik
48. Krzepice

49. Kutno
50. Lipno
51. Lubartów
52. Lubień
53. Lublin
54. Lubraniec
55. Łask
56. Łęczna
57. Łęczyca
58. Łódź
59. Łomża
60. Łowicz
61. Łuków
62. Maków
63. Miechów
64. Mińsk Mazowiecki
65. Mława
66. Mogielnica
67. Mordy
68. Mszczonów
69. Nasielsk
70. Nieszawa
71. Nowe-Miasto
72. Nowy-Dwór
73. Olkusz
74. Opatów
75. Opoczno
76. Ostrołęka
77. Ostrowiec
78. Ostrów
79. Otwock
80. Ożorków
81. Pabjanice
82. Piaseczno
83. Pińczów
84. Piotrków
85. Płock
86. Płońsk
87. Praszka
88. Pruszków
89. Przasnysz
90. Przedbórz
91. Przedecz
92. Puławy
93. Pułtusk
94. Pyzdry
95. Radom
96. Radomsko
97. Radziejów
98. Radzymin
99. Rawa
100. Rożan
101. Rypin
102. Sandomierz
103. Siedlce
104. Sieradz
105. Sierpc
106. Skierniewice
107. Słomniki
108. Słupca
109. Sochaczew
110. Sokołów
111. Sokoły
112. Sosnowiec
113. Staszów
114. Stawiski
115. Stawiszyn
116. Stoczek
117. Szadek
118. Szczebrzeszyn
119. Szczuczyn
120. Szydłowiec
121. Tomaszów Lubelski
122. Tomaszów Rawski
123. Tuliszków
124. Turek

125. Tykocin
126. Uniejów
127. Warka
128. Warszawa
129. Warta
130. Węgrów
131. Wieluń
132. Wierzbnik
133. Wieruszów
134. Władysławów
135. Włocławek
136. Włoszczowa
137. Wołomin
138. Wysokie Mazowieckie
139. Wyszków
140. Wyszogród
141. Zagórów
142. Zakroczym
143. Zambrów
144. Zamość
145. Zawiercie
146. Zduńska Wola
147. Zgierz
148. Złoczew
149. Żelechów
150. Żyrardów

Dan w Warszawie, dnia 4 lutego 1919 roku.

Naczelnik Państwa: *J. Piłsudski*, Prezydent Ministrów: *I. J. Paderewski*, Minister Spraw Wewnętrznych: *S. Wojciechowski*.

4. Ustawa z dnia 20 lutego 1920 r., poz. 91, nr. 19 d. u., w przedmiocie rozciągnięcia na miasta b. zaboru rosyjskiego dekretu z dnia 4 lutego 1919 r. o samorządzie miejskim (Dz. Pr. Nr. 13, poz. 140).

Art. 1. Na obszarze b. zaboru rosyjskiego Ministrowi Spraw Wewnętrznych nadaje się prawo rozciągnięcia w drodze rozporządzenia mocy obowiązującej dekretu z dnia 4 lutego 1919 r. (Dz. Pr. Nr. 13, poz. 140) o samorządzie miejskim na miasta, niewyliczone w wykazie, dołączonym do tego dekretu, i uzupełniania tego wykazu.

Art. 2. Wykonanie niniejszej ustawy poleca się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Art. 3. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Marszałek: *Trąmpczyński*, Prezydent Ministrów: *L. Skulski*, Minister Spraw Wewnętrznych: *S. Wojciechowski*.

5. Dekret o tymczasowej ordynacji powiatowej dla obszarów Polski byłego zaboru rosyjskiego z dnia 4 II. 1919, poz. 141 d. p. p. p., Nr. 13.

Do czasu wydania przez Sejm ordynacji powiatowej zarządza się co następuje:

TYTUŁ I.

Granice powiatowych związków komunalnych.

Art. 1. Każdy powiat administracyjny stanowi powiatowy związek komunalny, który jest osobą publiczno-prawną.

Zmiany granic powiatów administracyjnych pociągają za sobą odpowiednie zmiany obszaru powiatowych związków komunalnych.

Art. 2. Jeżeli wskutek zmian, wymienionych w ust. 2-im art. 1-go, zachodzi potrzeba rozdzielenia majątku zainteresowanych powiatowych związków komunalnych oraz oznaczenia ich obowiązków, wówczas tworzy się Komisję Likwidacyjną, składającą się z komisarzy powiatowych powiatów zainteresowanych oraz członków wydziałów powiatowych po 2-ch z każdego zainteresowanego powiatu. Przewodniczącym Komisji jest najstarszy wiekiem komisarz powiatowy. Przedstawicieli wydziałów do Komisji Likwidacyjnej powołują sejmiki powiatowe zwykłą większością głosów. Wnioski Komisji Likwidacyjnej zatwierdza Minister Spraw Wewnętrznych, od którego decyzji służy odwołanie do Sądu Najwyższego.

Rozporządzenia władz państwowych i uchwały komunalne, obowiązujące na obszarze, który został wyłączony z danego powiatu, zachowują swą moc, dopóki nie zostaną zniesione przez nowe rozporządzenia władz państwowych lub uchwały organów samorządowych.

Art. 3. Miasta, liczące ponad 25.000 mieszkańców, stanowią samodzielne powiaty miejskie.

Miasta, liczące mniej niż 25.000 mieszkańców, mogą być wyłączone z powiatów przez władzę ustawodawczą, o ile zajdzie tego potrzeba.

Art. 4. Powiatowe związki komunalne mogą za zgodą Ministra Spraw Wewnętrznych łączyć się dla osiągnięcia poszczególnych celów komunalnych w związki specjalne, obejmujące pewną liczbę powiatów. Organizację i działalność takiego związku specjalnego reguluje statut, zatwierdzony przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

TYTUŁ II.

Zakres działania powiatowych związków komunalnych.

Art. 5. Zakres działania powiatowych związków komunalnych jest poruczony i własny.

Art. 6. Poruczony zakres działania określają ustawy.

Do poruczonego zakresu działania należy w szczególności opieka i nadzór nad gospodarką gmin wiejskich oraz miejskich, niewyłączonych z powiatowego związku komunalnego.

Art. 7. Do własnego zakresu działania powiatowych związków komunalnych należy piecza nad gospodarczemi, zdrowotnemi i kulturalnemi interesami powiatu, jako to:

a) zarząd własnego majątku;
b) budowa i utrzymanie dróg i innych środków komunikacyjnych;
c) ochrona i rozwój rolnictwa, handlu i przemysłu;
d) ochrona zdrowia publicznego, zakładanie i utrzymywanie szpitali i urządzeń sanitarnych;
e) dobroczynność publiczna;
f) popieranie oświaty;
g) podnoszenie poziomu obyczajności i kultury społecznej.

Zadania powyższe, z wyjątkiem wymienionego pod literą a), powiatowe związki komunalne podejmują o tyle, o ile nie mogą one być wykonane przez poszczególne gminy; wykonywać je mogą związki powiatowe bezpośrednio albo też przez udzielanie zasiłków innym organizacjom.

Art. 8. Powiatowe związki komunalne mają prawo stawiania wniosków do rządu w sprawie zarządzeń, które dotyczą interesów powiatu, a dla których wymagana jest droga ustawowa.

TYTUŁ III.

Źródła dochodowe powiatowych związków komunalnych.

Art. 9. Źródła dochodowe powiatowych związków komunalnych stanowią:

1) dochody z własnego majątku;
2) zyski z przedsiębiorstw natury prywatno-gospodarczej;
3) zasiłki i te dochody państwowe, które będą przekazane powiatowym związkom komunalnym w drodze ustawowej;

4) opłaty za czynności administracyjne powiatowych organów komunalnych;
5) opłaty za używanie zakładów i urządzeń, utrzymywanych przez powiatowe związki komunalne w interesie publicznym;
6) specjalne opłaty na pokrycie kosztów założenia i utrzymywania urządzeń komunalnych, pobierane od właścicieli nieruchomości i zakładów przemysłowych lub handlowych, którzy ciągną z tych urządzeń specjalne korzyści (»opłaty od adjacentów«);
7) dodatki do podatków państwowych i gminnych;
8) bezpośrednie i pośrednie samodzielne podatki powiatowe;
9) zyski z monopolów handlowych;
10) pożyczki krótko- i długoterminowe.

TYTUŁ IV.

Organy powiatowych związków komunalnych.

Art. 10. Organami powiatowego związku komunalnego są:
1) sejmik powiatowy;
2) wydział powiatowy;
3) komisarz powiatowy (względnie jego zastępca).

W powiatach miejskich funkcje powyższych organów powiatowych związków komunalnych wykonywują zgodnie z ustawą miejską odpowiednie organy samorządu miejskiego (rada miejska, magistrat i prezydent).

ROZDZIAŁ A.

Sejmik powiatowy.

Skład Sejmiku powiatowego i jego członkowie.

Art. 11. Skład sejmiku powiatowego i sposób wyboru jego członków określa dekret o tymczasowej ordynacji wyborczej do sejmików powiatowych z dnia 5 grudnia 1918 roku.

Art. 12. Członkowie sejmiku powiatowego wybierani są na trzy lata. W razie utraty przez członka sejmiku biernego prawa wyborczego do sejmików powiatowych, jego śmierci, wykluczenia lub dobrowolnego ustąpienia Minister Spraw Wewnętrznych zarządza wybór uzupełniający z odnośnego kolegjum wyborczego.

Członek sejmiku z wyboru uzupełniającego urzęduje tylko do końca kadencji swego poprzednika.

Art. 13. Urząd członka sejmiku powiatowego jest honorowy. jednakże członkowie sejmiku, wydziału i komisyj (art. 17 p. 6) otrzymują djety i zwrot kosztów podróży na mocy specjalnej uchwały sejmiku.

Art. 14. Jeżeli członek sejmiku powiatowego wchodzi w stosunki prawne z powiatowym związkiem komunalnym jako przedsiębiorca, dostawca lub dzierżawca, nie może on sprawować swego urzędu, jak długo trwa wspomniany stosunek i dopóki rachunki, zeń wynikające, nie będą ostatecznie uregulowane.

Art. 15. Członek sejmiku powiatowego nie może zajmować żadnej płatnej posady w urzędzie powiatowym państwowym lub samorządowym odnośnego powiatu. Pracownik powiatowy, wybrany do sejmiku tegoż powiatu, musi zrzec się swej posady na czas pozostawania w sejmiku.

Kompetencja sejmiku powiatowego.

Art. 16. Sejmik powiatowy jest przedstawicielem powiatowego związku komunalnego. W sprawach, należących do zakresu działania powiatowego związku komunalnego, sejmik jest organem uchwałodawczym i kontrolującym.

Art. 17. Do kompetencji sejmiku powiatowego należą i uchwałom jego podlegają następujące sprawy:

1) zatwierdzanie budżetu powiatowego i obrachunku rocznego;
2) jednorazowe poza budżetem wydatki ponad 5.000 marek (10.000 koron) lub stałe zobowiązania ponad 500 marek (1.000 koron) rocznie;
3) zaciąganie pożyczek;
4) statuty powiatowe co do wprowadzania i pobierania podatków powiatowych i opłat, dodatków do podatków państwowych i gminnych, jakoteż ustanawianie monopoli;
5) wybór członków wydziału powiatowego i wykluczanie członków sejmiku w myśl art. 22-go;
6) ustanawianie w razie potrzeby komisyj powiatowych do specjalnych spraw i wybór ich członków;
7) uchwalanie regulaminu dla sejmiku, wydziału powiatowego i komisyj;

8) oznaczanie liczby i uposażenia powiatowych urzędników komunalnych;
9) sprawy, przekazane sejmikowi przez ustawy specjalne.

W zakresie spraw, powyżej wymienionych, sejmik powiatowy ma prawo inicjatywy oraz wydawania postanowień obowiązujących, które nie mogą przeczyć istniejącym ustawom.

Posiedzenia sejmiku powiatowego i jego uchwały.

Art. 18. Przewodniczący zwołuje sejmik powiatowy przynajmniej raz na kwartał.

Pozatem sejmik może być zwołany, gdy tego zażąda conajmniej $^1/_4$ część członków.

Art. 19. Posiedzenia sejmiku powiatowego są jawne.

Na wniosek jednak przewodniczącego lub przynajmniej $^1/_4$ obecnych członków może sejmik większością $^2/_3$ głosów obecnych uchwalić posiedzenie tajne.

Podczas obrad nad budżetem i rozpatrywania rachunków powiatowych posiedzenia w każdym razie muszą być jawne.

Art. 20. Przewodniczący ma prawo usunąć z sali posiedzeń każdą osobę z publiczności, która zakłóca porządek, lub nawet w razie potrzeby zarządzić całkowite opróżnienie sali z publiczności.

Art. 21. Członek sejmiku powiatowego może być za niewłaściwe zachowanie się lub tamowanie obrad usunięty na jedno do trzech posiedzeń, nie inaczej wszakże, jak na mocy uchwały sejmiku, powziętej większością $^2/_3$ głosów obecnych na wniosek przewodniczącego.

Art. 22. Sejmik powiatowy może wykluczyć członka ze swego grona za czyn hańbiący większością $^2/_3$ głosów wszystkich członków sejmiku.

Art. 23. Jeżeli w sprawie, stanowiącej przedmiot obrad, jest zainteresowany materjalnie członek sejmiku powiatowego albo jego krewni lub powinowaci pierwszych trzech stopni, nie może on być obecny przy rozważaniu sprawy ani przy głosowaniu nad nią.

Art. 24. Członek sejmiku, nie przybywający na posiedzenie bez podania okoliczności usprawiedliwiających, podlega karze od

3-ch do 25-ciu marek (od 6-ciu do 50-ciu koron). Wymiar kary zależy od uznania przewodniczącego sejmiku powiatowego.

Art. 25. Jeżeli jedno posiedzenie, na którem nie jest wymagana kwalifikowana większość obecnych, nie odbyło się skutkiem niedostatecznej liczby obecnych, to następne posiedzenie, zwołane z tym samym porządkiem dziennym, jest prawomocne niezależnie od liczby przybyłych członków.

Członek sejmiku, nie przybywający na to drugie posiedzenie bez podania okoliczności usprawiedliwiających, podlega karze od 10 do 100 marek (od 20 do 200 koron). Wymiar kary zależy od uznania przewodniczącego sejmiku powiatowego.

Art. 26. Członek sejmiku powiatowego, który nie przybył na 3 kolejne posiedzenia bez usprawiedliwiającego powodu, traci mandat.

Art. 27. Każdy urzędnik urzędu powiatowego może za zezwoleniem przewodniczącego zabierać głos na posiedzeniach sejmiku powiatowego w sprawach swego resortu.

Art. 28. Do powzięcia uchwał o zaciągnięciu pożyczek, o aljenowaniu nieruchomości oraz uchwał, dotyczących regulaminu sejmiku powiatowego i wydziału powiatowego, niezbędna jest zawsze obecność oprócz przewodniczącego (lub jego zastępcy) conajmniej $^2/_3$ członków sejmiku, do powzięcia zaś wszystkich innych uchwał wystarcza obecność połowy ogólnej liczby członków sejmiku.

Art. 29. Uchwały, wymagające w myśl poprzedniego artykułu obecności kwalifikowanej większości, zapadają większością $^2/_3$ głosów.

Inne uchwały zapadają zwykłą większością głosów. W razie równości głosów wniosek zostaje poddany głosowaniu na następnem posiedzeniu. Wstrzymujących się od głosowania uważa się za głosujących za wnioskiem.

Przewodniczący nie bierze udziału w głosowaniu.

Art. 30. Głosowanie jest jawne. W sprawach jednak osobistych oraz na żądanie $^1/_4$ obecnych członków sejmiku musi być zastosowane głosowanie tajne. Na żądanie takiej samej części obecnych członków sejmiku zastosowane będzie głosowanie imienne.

Głosowanie przy wyborach jest tajne, wyjątek stanowi wybór przez aklamację.

Art. 31. Z każdego posiedzenia musi być spisany protokuł.

Art. 32. Uchwały sejmiku winny być podawane do wiadomości publicznej i dostarczane władzy nadzorczej wraz z odpowiedniemi załącznikami.

ROZDZIAŁ B.

Wydział powiatowy.

Art. 33. Wydział powiatowy składa się pod kierownictwem przewodniczącego sejmiku względnie jego zastępcy z 6 członków, wybieranych na lat 3 zwykłą większością głosów przez sejmik z mieszkańców powiatu, posiadających bierne prawo wyborcze do rad miejskich lub gminnych.

W razie opróżnienia stanowiska w wydziale powiatowym członkowie sejmiku dokonywują wyboru uzupełniającego.

Członek wydziału powiatowego, wybrany w tym ostatnim wypadku, urzęduje tylko do końca kadencji swego poprzednika.

Art. 34. Wydział powiatowy zwołuje przewodniczący przynajmniej raz na miesiąc. Wydział musi być zwołany, jeżeli tego zażąda dwóch jego członków.

Art. 35. Do powzięcia uchwał wydziału wymagana jest obecność oprócz przewodniczącego (wzgl. jego zastępcy) conajmniej 3 członków wydziału. Uchwały zapadają większością głosów, w razie równości rozstrzyga głos przewodniczącego. Wstrzymujących się od głosowania dotyczy przepis, zawarty w art. 29.

Art. 36. Postanowienia art. 23, 24 i 25 dotyczą także wydziału powiatowego.

Art. 37. Wydział powiatowy: a) przygotowuje sprawy, mające wejść pod obrady sejmiku, decyduje we wszystkich sprawach, nie wymagających uchwały sejmiku lub przezeń dla siebie nie zastrzeżonych, oraz określa sposoby wykonania uchwał sejmikowych; b) wykonywa czynności, poruczone przez władze państwowe i ustawy; c) sprawuje władzę dyscyplinarną nad pracownikami powiatowego związku komunalnego.

Art. 38. Kary dyscyplinarne są następujące:

1) upomnienie,
2) nagana,
3) grzywna do 100 marek (200 koron),
4) przeniesienie na urząd niższej kategorji,

5) złożenie z urzędu.

Art. 39. Wydział powiatowy może w ciągu dwóch tygodni zażądać rewizji takich uchwał sejmiku powiatowego, które:

1) pogwałcają niniejszą ordynację powiatową lub ustawy obowiązujące,
2) są niewykonalne lub mogą przynieść szkodę powiatowi.

To samo prawo służy przewodniczącemu w stosunku do uchwał wydziału powiatowego.

Zakwestjonowana uchwała sejmiku powiatowego względnie wydziału powiatowego uważana jest za ostateczną, jeśli przyjęta zostanie na następnem posiedzeniu większością $^2/_3$ głosów.

ROZDZIAŁ C.

Przewodniczący.

Art. 40. Komisarz powiatowy (wzgl. jego zastępca) jest przewodniczącym sejmiku i wydziału powiatowego.

Art. 41. Przewodniczący przygotowuje wnioski na wydział powiatowy, kieruje obradami sejmiku i wydziału, wykonywuje ich uchwały, załatwia sprawy bieżące i podpisuje w imieniu powiatowego związku komunalnego wszystkie pisma.

Art. 42. W wypadkach, niecierpiących zwłoki, przewodniczący załatwia samodzielnie wszelkie czynności, należące do zakresu działania wydziału powiatowego, powinien wszakże wyjednać na najbliższem posiedzeniu zatwierdzenie wydziału powiatowego dla czynności, dokonywanych na mocy tego uprawnienia.

Art. 43. Dokumenty, mocą których powiatowy związek komunalny zaciąga zobowiązania, muszą być podpisane przez przewodniczącego i jednego członka wydziału oraz opatrzone pieczęcią.

Art. 44. Przewodniczący przyjmuje pracowników powiatowego związku komunalnego po wysłuchaniu opinji wydziału powiatowego.

TYTUŁ V.

Działalność organów samorządu powiatowego w zakresie nadzoru nad niższemi jednostkami komunalnemi.

Art. 45. Nadzór nad samorządem gmin wiejskich oraz miejskich, nie wydzielonych z powiatowych związków komunalnych, wykonywuje całkowicie — zgodnie z ustawami — w pierwszej in-

stancji wydział powiatowy, w drugiej zaś — Minister Spraw Wewnętrznych. Od decyzji Ministra Spraw Wewnętrznych służy odwołanie do Sądu Najwyższego.

Odwołanie od niższej instancji nadzorczej do wyższej nastąpić może w ciągu dwóch tygodni od daty otrzymania postanowienia niższej instancji.

Art. 46. Do wydziału powiatowego należy również sprawowanie władzy dyscyplinarnej nad burmistrzami, ławnikami magistratów, wójtami i sołtysami. Na mocy tej władzy wydział powiatowy może wymierzać następujące kary:

1) upomnienie,
2) naganę,
3) grzywnę do 100 marek (200 koron).

TYTUŁ VI.

Nadzór państwowy nad powiatowemi związkami komunalnemi.

Art. 47. Nadzór nad działalnością powiatowych związków komunalnych przysługuje w pierwszej instancji Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Zatwierdzenia Ministra Spraw Wewnętrznych wymagają uchwały sejmiku powiatowego, dotyczące:

1) środków komunikacyjnych;
2) wprowadzenia i pobierania podatków powiatowych i opłat, dodatków do podatków państwowych i gminnych, jakoteż ustanowienia monopoli handlowych;
3) ustalenia budżetu powiatowego związku komunalnego;
4) zaciągnięcia pożyczki lub objęcia zobowiązania ponad 50.000 marek (100.000 koron);
5) nabywania i pozbywania nieruchomości;
6) lokaty kapitałów.

Art. 48. Jeżeli sejmik powiatowy nie wstawia do budżetu lub nie uchwala poza nim wydatku, który powiatowy związek komunalny obowiązany jest pokryć w myśl istniejących ustaw, nakazuje to uczynić przewodniczącemu Minister Spraw Wewnętrznych.

Art. 49. Jeżeli powiatowy związek komunalny nie wykonywa swych obowiązków w granicach budżetu lub wykonywa je nienależycie, Minister Spraw Wewnętrznych czyni na koszt powiatowego związku komunalnego — celem należytego ich wykonania —

niezbędne zarządzenia, przyczem ma prawo wydawania przepisów co do źródeł pokrycia odnośnych potrzeb finansowych.

Art. 50. Na uchwały lub zarządzenia organów powiatowego związku komunalnego osoby zainteresowane mogą wnosić skargi na ręce przewodniczącego do Ministra Spraw Wewnętrznych, na decyzje zaś tego ostatniego — do Sądu Najwyższego.

Termin na podanie skargi jest w obydwóch wypadkach dwutygodniowy od chwili ogłoszenia uchwały lub zarządzenia względnie zawiadomienia o zapadłej decyzji.

Art. 51. Minister Spraw Wewnętrznych ma prawo rozwiązać sejmik i wydział powiatowy, polecając przewodniczącemu załatwianie bieżących spraw powiatowego związku komunalnego, obowiązany jest jednak zwołać nowy sejmik w ciągu 6-ciu tygodni.

Przewodniczący, zastępując sejmik i wydział, nie może w żadnym razie zbywać lub obciążać nieruchomości powiatowego związku komunalnego ani zaciągać pożyczek.

Art. 52. Nieważne są postanowienia organów powiatowego związku komunalnego, które:

1) powzięte zostały na zebraniach nieprawomocnych;
2) przekraczają kompetencję odpowiedniego organu;
3) pogwałcają obowiązujące ustawy.

O nieważności ogłasza Minister Spraw Wewnętrznych.

Art. 53. Unieważnione być mogą uchwały sejmiku i wydziału powiatowego, powzięte w obecności osób, które w myśl art. 23 i 36 winny być usunięte od obrad i głosowania.

O unieważnieniu uchwały decyduje Minister Spraw Wewnętrznych na wniosek osoby zainteresowanej, który złożony być winien w ciągu 2-ch tygodni od chwili ogłoszenia uchwały.

Art. 54. Skargi na uchwały i zarządzenia powiatowych organów komunalnych, gwałcące prawa osób prywatnych lub instytucyj społecznych, podlegają kompetencji sądów ogólno-państwowych.

TYTUŁ VII.

Przepisy przechodnie i końcowe.

Art. 55. Z dniem ogłoszenia niniejszego tracą moc obowiązującą ordynacje powiatowe, wydane przez byłe władze rosyjskie oraz okupacyjne niemieckie i austrjacko-węgierskie, jak również

te artykuły ustawy samorządu gminnego z 1864 r., które są sprzeczne z niniejszym dekretem.

Art. 56. Wykonanie niniejszego dekretu poleca się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Dan w Warszawie, dnia 4 lutego 1919 r.

Naczelnik Państwa: *J. Piłsudski*, Prezydent Ministrów: *I. J. Paderewski*, Minister Spraw Wewnętrznych: *S. Wojciechowski*.

6. Ustawa z dnia 26 lipca 1919 r., poz. 403, nr. 67 d. u., zmieniająca postanowienia galicyjskiej ustawy gminnej, obowiązująca na terytorjum b. Galicji.

Art. 1. §§ 5, 16, 40 d., 95 i 97 ustawy gminnej z dnia 12 sierpnia 1866 r. dz. u. kr. Nr. 19 (zmienionej w § 16 nowelą z 21 marca 1888 r. dz. u. kr. Nr. 40) zostają uchylone w dotychczasowem brzmieniu i mają opiewać jak następuje:

§ 5. Każda nieruchomość musi należeć do związku pewnej gminy.

§ 16. Członek gminy, opłacający przynajmniej szóstą część całej sumy podatków bezpośrednich, w gminie do opłaty przypisanych, ma prawo być bez wyboru członkiem Rady gminnej, jeżeli jest obywatelem Państwa Polskiego i nie zachodzi względem niego żadna okoliczność wykluczająca lub wyłączająca, wskazana w §§ 3, 10 i 11 ordynacji wyborczej dla gmin.

Za osobę nieużywającą własnowolności wykonywa to prawo jej prawny zastępca lub tegoż pełnomocnik.

Wojskowi w czynnej służbie i kobiety, jeżeli chcą z tego prawa korzystać, muszą, wszystkie zaś inne osoby, mające to prawo, mogą je wykonywać przez pełnomocników.

Współposiadacze realności umocowują do wejścia w skład Rady gminnej jednego z pośród siebie lub inną osobę.

Radnego bez wyboru nie może zastępować, kto nie jest obywatelem państwa (§ 1), nie używa własnowolności, lub względem kogo zachodzą okoliczności wykluczające lub wyłączające w §§ 3, 10 i 11 ordynacji wyborczej dla gmin wskazane.

Zastępca może tylko jedną osobę zastępować. Jeżeli zastępca już co do swojej osoby należy do Rady gminnej, głos jego przy głosowaniu podwójnie ma być liczony.

§ 40. d) uchwalanie w sprawach, odnoszących się do umów

gminy z innemi gminami co do stosunków, wskazanych w §§ 2, 3, 4, 95, 96, 97 tej ustawy.

§ 95. Gminom, należącym do tego samego powiatu politycznego, wolno jest łączyć się z innemi gminami, dla wspólnego zawiadywania wszystkiemi, albo tylko niektóremi sprawami tak własnego (§ 27), jako też poruczonego (§ 28) zakresu działania.

Umowa co do sposobu wspólnego zawiadywania sprawami potrzebuje zatwierdzenia politycznej władzy krajowej, która to zatwierdzenie udziela w porozumieniu z Radą powiatową.

§ 97. Jeżeli gminy łączą się z innemi gminami dla wspólnych zakładów w specjalnych celach ich zakresu działania, wolno jest interesowanym stronom ustanowić organa, potrzebne do zawiadywania temi zakładami, i oznaczyć zakres działania tych organów.

Gdyby strony interesowane nie mogły pogodzić się w tej mierze, wydział powiatowy wyda stosowne rozporządzenie.

Przepisy tej ustawy, odnoszące się do zakładów gminnych, tyczą się także takich wspólnych zakładów.

Art. 2. Ustawa ta obowiązuje z dniem 1 sierpnia 1919 r.

Art. 3. Wykonanie tej ustawy porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Marszałek: *Trąmpczyński*, Prezydent Ministrów: *I. J. Paderewski*, Minister Spraw Wewnętrznych: *S. Wojciechowski*.

7. Ustawa z dnia 26 lipca 1919 r., poz. 404, nr. 67 d. u., o połączeniu obszarów dworskich z gminami, obowiązująca na terytorjum b. Galicji.

Art. 1. Wszystkie obszary dworskie, ze związku gminnego wyłączone, zostają z mocy niniejszej ustawy do związku gminy wcielone.

Art. 2. Posiadacze wcielonych do związku gminy obszarów dworskich nabywają prawa i obowiązki członków gminy.

Art. 3. Wcielone do związku gminy obszary dworskie nie nabywają jednak prawa użytkowania z dobra gminnego, a wobec tego nie będą one pociągane do pokrywania wydatków, połączonych z utrzymaniem, ulepszeniem lub rozszerzeniem dobra gminnego.

Art. 4. Za czas od 1 sierpnia 1919 r. do końca 1919 poniesie wcielony do gminy obszar dworski wymienione w § 78 i 79

ustawy gminnej dodatki do podatków, podług tej samej stopy procentowej, jaka ustalona jest budżetem gminnym na rok 1919, a suma w ten sposób nałożonych dodatków do podatków wynosić będzie $^5/_{12}$ rocznej należytości za rok 1919 obszarowi dworskiemu przypisanej.

Art. 5. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem 1 sierpnia 1919 roku. Z tym też dniem przestają obowiązywać ustawy z dnia 12 sierpnia 1866 r. dz. u. kr. Nr. 20, z 21 marca 1888 r. dz. u. kr. Nr. 41, art. IV ust. z 3 lipca 1896 r. dz. u. kr. Nr. 51, oraz postanowienia odnoszące się do obszarów dworskich, zawarte w zmieniającej statut krajowy ust. z 14 lutego 1914 r. dz. u. kr. Nr. 20.

Art. 6. Wykonanie tej ustawy powierza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Marszałek: *Trąmpczyński*, Prezydent Ministrów: *I. J. Paderewski*, Minister Spraw Wewnętrznych: *S. Wojciechowski*.

8. Ustawa z dnia 24 października 1919 r., poz. 479, nr. 88 d. u., w przedmiocie zmian niektórych postanowień ustaw gminnych, obowiązujących w miastach Galicji, jakoteż rozszerzenia zakresu działania galicyjskich rad miejskich (gminnych).

Art. 1. Upoważnia się Ministra Spraw Wewnętrznych do udzielania w porozumieniu z Ministrem Skarbu pozwoleń na nakładanie dodatków do państwowych podatków bezpośrednich lub podatków konsumcyjnych, wzgl. do zaprowadzania danin, nie należących do kategorji dodatków do podatków bezpośrednich lub podatków konsumcyjnych, jakoteż podwyższania istniejących już poborów tego rodzaju w tych wszystkich wypadkach, w których stosownie do § 89, 90 i 92 statutu król. stoł. miasta Lwowa z dnia 14 października 1870 r. Dz. U. Kr. Nr. 79 (w brzmieniu, ustalonem ustawą z 11 września 1900 r. Dz. U. K. Nr. 90), § 60 p. 23 lit. b) c) d) i e) statutu król. st. m. Krakowa z dnia 6 października 1901, Dz. U. K. Nr. 108 (w brzmieniu, ustalonem ustawą z 12 kwietnia 1905 r. Dz. U. K. Nr. 70), § 86 ustawy z dnia 13 marca 1889 r. Dz. U. K. Nr. 24 (w brzmieniu, ustalonem ustawą z 13 stycznia 1909 r., Dz. U. K. Nr. 21) i § 87 cyt. ustawy z dn. 13 marca 1889 r. Dz. U. K. Nr. 24, wreszcie § 82 ustawy z dn. 3 lipca 1896 r., Dz. U. K. Nr. 51 (w brzmieniu, ustalonem ustawą z 13 stycznia 1909 r., Dz. U. K. Nr. 22) tudzież § 83 cyt. ustawy z dnia 3 lipca

1896 r., Dz. U. K. Nr. 51 — nakładanie wspomnianych dodatków do podatków, wzgl. zaprowadzanie wymienionych wyżej danin zawisłe było od uchwały Sejmu Krajowego, lub też od uchwały Sejmu Krajowego i zezwolenia b. cesarza austrjackiego albo wreszcie od ustawy krajowej.

Art. 2. Rady Miejskie król. stoł. m. Lwowa i Krakowa, jak również Rady Miejskie w miastach, podlegających ustawie z dnia 13 marca 1889 r. Dz. U. K. Nr. 24, oraz Rady Gminne w miastach, podlegające ustawie z dnia 3 lipca 1896 r. Dz. U. K. Nr. 51, mogą na pokrycie wydatków na cele gminne uchwalać podatki samoistne i ustanawiać zasady ich rozkładu i poboru.

Odnośne uchwały podatkowe, jakoteż zasady rozkładu i poboru podatków podlegają zatwierdzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

Art. 3. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Sprzeczne z nią ustawy i rozporządzenia tracą moc obowiązującą.

Art. 4. Wykonanie ustawy porucza się Ministrom Spraw Wewnętrznych i Skarbu.

Marszałek: *Trąmpczyński,* Prezydent Ministrów: *I. J. Paderewski,* Minister Spraw Wewn.: *S. Wojciechowski,* Minister Skarbu: *Biliński.*

9. Ustawa z dnia 1 marca 1921 roku, poz. 144, nr. 26 d. u., zmieniająca §§ 66, 80, 81 i 100 galicyjskiej ustawy gminnej dla gmin wiejskich.

Art. 1. Moc obowiązującą § 66 ustawy gminnej z dnia 12 sierpnia 1866 r. (Dz. Ust. Kr. Nr. 19), § 80 tejże ustawy (w brzmieniu, ustalonem ustawą z 13 stycznia 1909 r. Dz. Ust. Kr. Nr. 20), § 81 tejże ustawy (w brzmieniu ustawy z 18 marca 1888 r. Dz. Ust. Kr. Nr. 36), wreszcie § 100 tejże ustawy uchyla się, a w ich miejsce wprowadza się nowe w następującem brzmieniu:

§ 66. Zakładowy majątek i dobro gminy i jej zakładów mają być utrzymywane w całości i dobrym stanie.

Do podziału zakładowego majątku lub dobra między członków gminy potrzebne jest przyzwolenie Tymczasowego Wydziału Samorządowego.

§ 80. Do nałożenia dodatków, przenoszących 20% do 50% po-

datków bezpośrednich lub podatku konsumpcyjnego, potrzebne jest przyzwolenie rady powiatowej.

Przyzwolenie to potrzebne jest nawet do nałożenia dodatków, przenoszących 5% podatków bezpośrednich, jeżeli tego wymaga jeden z członków, należących do rady gminnej podług § 16 (radny bez wyboru). Żądanie to jednak musi być wniesione do rady gminnej na tem posiedzeniu, na którem dodatek uchwalony został, lub do zwierzchności gminnej, najpóźniej w 8 dni po tem posiedzeniu.

Do nałożenia dodatków do podatków bezpośrednich lub do podatku konsumpcyjnego, przenoszących 50% do 100%, potrzebne jest zezwolenie Tymczasowego Wydziału Samorządowego za zgodą władzy administracyjnej drugiej instancji. Takie jednak zezwolenie może być udzielone najdłużej na 5 lat. Gdyby porozumienie między Tymczasowym Wydziałem Samorządowym a władzą administracyjną drugiej instancji nie nastąpiło, sprawa winna być przedłożona do decyzji Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Dodatki na dłuższy okres aniżeli 5 lat lub dodatki, przenoszące 100% podatków bezpośrednich albo podatku konsumpcyjnego, nakładane być mogą tylko na podstawie zezwolenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Ministra Skarbu.

Do dodatków do podatków bezpośrednich, o których mowa w powyższych ustępach, nie mają być wliczane dodatki na pokrycie datków konkurencyjnych, nakładanych na gminę na mocy ustaw szkolnych, tudzież dodatki, przeznaczone na pokrycie potrzeb drogowych i wogóle takie dodatki, które nakładane są na pokrycie wydatków, opartych na podstawie innych specjalnych ustaw, a nie na mocy ustawy gminnej.

§ 81. Do zaprowadzenia opłat, nie należących do kategorji dodatków do podatków bezpośrednich lub do podatku konsumpcyjnego, jakoteż do podwyższenia istniejących już opłat tego rodzaju, potrzebne jest rozporządzenie Min. Spraw Wewn. i Min. Skarbu.

Zezwolenie na dalszy pobór tego rodzaju opłat po wygaśnięciu mocy obowiązującej rozporządzenia, którem wprowadzone zostały, udzielone być może przez Tymczasowy Wydział Samorządowy za zgodą władzy administracyjnej drugiej instancji, jednakże zawsze nie w wyższym wymiarze i nie na dłuższy okres czasu niż dotyczącem rozp. dotąd dozwolone były. Odmowa na prośby tego rodzaju może nastąpić tylko za zezwoleniem Ministra Spraw Wewn.

Pobór kas gminnych za pojedyncze przez reprezentację gminną w zakresie jej kompetencji udzielane uprawnienia, tudzież za używanie zakładów gminnych i za inne w interesie stron przez organy gminne podejmowane czynności urzędowe dozwolony być może przez Tymczasowy Wydział Samorządowy za zgodą władzy administracyjnej drugiej instancji, jednak bez naruszenia już dawniej dla poszczególnych poborów tego rodzaju istniejących postanowień prawnych.

§ 100. Uchwały rady gminnej, do których ważności potrzebne jest przyzwolenie ministerjalne, mają być podawane do rady powiatowej, która je wraz ze swojem zdaniem przedłoży przez Tymczas. Wydział Samorządowy Ministerstwu Spraw Wewnętrznych.

Art. 2. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia. Sprzeczne z nią ustawy i rozp. tracą moc obowiązującą.

Art. 3. Wykonanie ustawy niniejszej przekazuje się Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Ministrowi Skarbu.

Marszałek: *Trąmpczyński*, Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Spraw Wewnętrznych: *L. Skulski*, Minister Skarbu: *Steczkowski*.

10. Ustawa z dnia 24 października 1919 r., poz. 480, nr. 88 d. u., w przedmiocie częściowej zmiany § 23 obowiązującej w b. Królestwie Galicji i Lodomerji z Wielkiem Księstwem Krakowskiem ustawy o reprezentacji powiatowej.

Art. 1. § 23, ustęp 3, ustawy o reprezentacji powiatowej z 12 sierpnia 1866 r., d. u. kr. Nr. 21 (w brzmieniu, ustalonem ust. z 17 czerwca 1874 r. d. u. kr. Nr. 51) otrzymuje następujące brzmienie:

Dodatki do podatków państwowych, przenoszące 40% oraz inne opłaty i repartycje mogą być nakładane tylko na zasadzie pozwolenia, udzielonego przez Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

Art. 2. Ustawa nin. wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Marszałek: *Trąmpczyński*, Prezydent Ministrów: *I. J. Paderewski*, Minister Spraw Wewn.: *S. Wojciechowski*, Minister Skarbu: *Biliński*.

ARTYKUŁ 68.

Obok samorządu terytorjalnego osobna ustawa powoła samorząd gospodarczy dla poszczególnych dziedzin życia gospodarczego, a mianowicie: Izby rolnicze, handlowe, przemysłowe, rzemieślnicze, pracy najemnej i inne, połączone w Naczelną Izbę Gospodarczą Rzeczypospolitej, których współ-

pracę z władzami państwowemi w kierowaniu życiem gospodarczem i w zakresie zamierzeń ustawodawczych określą ustawy.

Postanowienie, zawarte w tym artykule, uważam za płodne. Powstać mająca na jego podstawie Naczelna Izba Gospodarcza Rzp. P. odznaczać się będzie tem, że:

1) wyjdzie z wyborów pośrednich i w przeciwstawieniu do Sejmu składać się będzie z sił fachowych;

2) wyposażona będzie w samorząd, a więc nie będzie tylko ciałem opinjującem, ale będzie miała w pewnym zakresie agendy administracyjne; wreszcie

3) będzie mogła otrzymać w dziedzinie legislatywy prawo inicjatywy i występować z własnemi projektami przed Sejmem.

Polityczne znaczenie Nacz. Izby Gospodarczej polegać będzie na wprowadzeniu do naszego życia publicznego elementu, kierującego się momentami rzeczowemi, fachowego i nieskłonnego do radykalizmu.

Ekonomiczne znaczenie może być, w obecnej zwłaszcza epoce, decydujące. Przeżywamy przesilenie ekonomiczne, byłoby jednak mylnem brać wyraz »przesilenie« w zwykłem znaczeniu, jako okres krótki, po którym następuje ulga i poprawa. Niedomagania sytuacji ekonomicznej, spowodowane wojną, będą trwać długo i wymagają nie przejściowych, ale względnie trwałych środków naprawy.

Obecne położenie gospodarcze cechuje ogólne zubożenie. Wywołane ono zostało:

1) nadmiernem obdłużeniem państw,

2) zastojem produkcji,

3) zastojem w eksporcie,

4) niedostatecznością kapitału rzeczowego.

Środkami naprawy jest tylko wzmożenie produkcji i oszczędność.

Objawem krystalizującym i koncentrującym w sobie całą sytuację ekonomiczną, odbijającą ją jak w zwierciadle, jest inflacja pieniądza papierowego. Jest ona obrazem zadłużenia państwowego; objawem, zarazem przyczyną i skutkiem drożyzny i błędnem kołem, w które wpadło nasze życie ekonomiczne.

Ta centralność problemu inflacji pozwala nam oceniać gospodarstwo społeczne z jej punktu widzenia, bez obawy, że czegoś nie uwzględniamy i nie wciągamy w sferę naszych rozważań.

Otóż, jeżeli środkiem zmniejszenia inflacji jest wzmożenie eksportu, a środkiem zwiększenia tego ostatniego jest (obok oszczędności) wzrost produkcji, to pierwszym warunkiem tego wzrostu jest ułożenie programu, jest zapobieżenie chaosowi.

Doświadczenia bolszewickie jaskrawo potwierdziły znaną prawdę, że państwo nie może być producentem i że wolność gospodarcza musi pozostać podstawą gospodarstwa. Wiedzie ona nieuniknienie do przesileń, dotychczas krótkotrwałych, obecnie wskutek wojny chronicznych. Przyczyną przesileń jest chaos w produkcji, związany z wolnością go-

spodarczą. Przyjmując przeto za podstawę wolność gospodarczą, należy i tutaj, jak wszędzie, wprowadzić przeciwwagę. Rolę tę odegrać powinno państwo, nie jako wyłączny producent i nie wogóle jako producent, ale 1° jako ten czynnik, który jedyny może się orjentować w całości sytuacji ekonomicznej państwa i świata i 2° jako ten czynnik, który rozporządza dostatecznemi środkami, aby chaotyczność produkcji, wynikającą stąd, że w systemie wolności gospodarczej produkuje się tylko dla zysku, złagodzić, a nawet usunąć przez przyznanie beneficjów przedsiębiorstwom dlatego nie aktywnym, że nie spodziewają się zysku, a koniecznym ze względu na to, że produkować mogą środki zaspokojenia niezbędnych potrzeb.

Państwo spełni to swoje zadanie, jeżeli będzie miało odpowiednio urządzone organy. Nadaje się do tego właśnie w wysokim stopniu Najwyższa Izba Gospodarcza. Nie może być jej celem ani usunąć roli rządu, ani zastąpić inicjatywy prywatnej, ale pierwszy i drugą wspomagać. Fachowość, bezpośredniość doświadczenia i obserwacji i wielostronność są kwalifikacjami, których nie może mieć rząd w równej mierze, nie porównywamy zaś ich już nawet z kwalifikacjami jednostek produkujących, z natury całego systemu gospodarczego ryzykujących. To ryzyko właśnie zmniejszy Nacz. Izba Gosp. 1° przez stworzenie programu produkcji dla całego państwa, 2° przez skierowanie beneficjów rządowych tam, gdzie one równoważyć mogą brak zysku lub taką jego wysokość, że przedsiębiorstwo nie ma szans wytrzymania konkurencji, wreszcie 3° przez ujęcie w swe ręce zagranicznej polityki handlowej.

Ta ostatnia sprawa powinna być zbadaną z szczególną starannością. Jeżeli godzimy się na to, że inflację zmniejszymy obok oszczędności tylko przez eksport i jeżeli tylko tą drogą uzyskamy od zagranicy potrzebne nam kapitały rzeczowe (surowce, maszyny etc.), to siłą rzeczy wyrobią się umowy kompensacyjne (zamiana towarów, nie kupno sprzedaż), jako typ coraz bardziej powszechny. Kompensacje trzeba ująć w plan, do czego potrzeba zdolności kupieckich, których państwo nie posiada. Naczelna Izba Gospodarcza, złożona z przemysłowców i kupców, a wyposażona wedle art. 68 Konstytucji, wniesie w życie gospodarcze te niezbędne właściwości kupieckie i uczyni je powszechnemi.

Wszystko to sprawia, że instytucja przewidziana w art. 68 Konstytucji, może odegrać ważną rolę w rozwoju ekonomicznym naszego państwa.

Oświetlmy jednak jeszcze kilkoma uwagami zaznaczone wyżej ogniwa naszego rozumowania.

Ogólne zubożenie, będące następstwem wojny, spowodowane zostało między innemi, jakeśmy podnieśli, zastojem w produkcji i w konsekwencji zastojem w eksporcie, tych zaś zjawisk przyczyny szukać należy, między innemi, w usunięciu się z targu światowego już zrujnowanej Rosji i zatamowanych w swej ekspansji Niemiec. Ujawnia to w jaskrawy sposób zależność ekonomiczną państw od siebie i pobudza

do wysiłków, aby przywrócić międzynarodowy obrót. Oba ustroje ekonomiczne, kapitalistyczny i komunistyczny, rozumieją to doskonale. Założeniem bolszewizmu, warunkiem jego egzystencji jest jego międzynarodowość. Gdy w Europie nie udało mu się jeszcze znaleźć naśladowców o dłuższem trwaniu, zawiera umowy handlowe z zagranicznym kapitałem. W ustroju kapitalistycznym przesilenie coraz ostrzejsze popycha z jednej strony do anormalnych, ale krótkotrwałych, eksperymentów, z drugiej zaś strony zmusza, wbrew zasadom politycznym, do handlowych układów właśnie z sowietami, — tak nieodzowną jest potrzeba rozszerzenia rynku. Polska musi oczywiście również wejść w ten olbrzymi splot międzynarodowych stosunków, wejdzie zaś z widokami powodzenia, jeżeli stanie obok innych państw, jako na równi z niemi zorganizowany podmiot gospodarczy. Jak ma się zorganizować? Takim właśnie jest problem, który państwo polskie musi przedewszystkiem rozstrzygnąć.

Organizacja ekonomiczna może być pomyślaną w dwojaki sposób; albo państwo jest producentem, albo producentami są jednostki, jednak ze sobą związane. Pierwszy sposób jest ustrojem kollekływistycznym, nie znającym własności prywatnej i wolności wymiany. Drugi sposób uznaje własność prywatną i wolność wymiany. Gdy jednak kollektywizm jest sam przez się organizacją, to przy wolności gospodarczej organizację należy stworzyć. Problem przeto, który postawiliśmy wyżej, opiewa: kollektywizm, czy wolność gospodarcza? a jeżeli ta druga, to jak gospodarstwo zorganizować, aby w międzynarodowym obrocie wziąć udział?

Należy z szczególną czujnością śledzić rozwój bolszewizmu, bo ten dziejowy eksperyment jest silniejszą krytyką komunizmu, niż wszystkie wywody naukowe. Republika sowiecka nie zdołała nigdy przeprowadzić zniesienia własności prywatnej na ziemi, a obecnie co do drugiego istotnego punktu, w kwestji zniesienia wolności wymiany, uczyniła potrójny zwrot: 1° włościanom pozwoliła na wolny handel ich produktami, po uiszczeniu pewnej ich części, jako podatku; 2° przyznała własność prywatną robotnikom na pewnej części fabrykatów; 3° udzieliła koncesje zagranicznym przedsiębiorcom na eksploatację Rosji, oczywiście na podstawach kapitalistycznych, to jest na podstawie własności prywatnej i wolności wymiany. Zwrot jest widoczny i nie jest też zatajany przez rząd sowiecki. W raporcie, złożonym X. Kongresowi komunistycznemu d. 8. marca r. 1921, przyznaje to kategorycznie Kamieniew (*Prawda* z 18. marca r. 1921). Różnica jest tylko ta, że, gdy Europa uważa to za bankructwo bolszewizmu, Kamieniew uważa te postanowienia za przejściowe. »Czekając na pomoc«, pisze w swym raporcie, »jaką nam przyniosą republiki sowieckie, możemy bez deziluzji, bez upadku ducha, apelować do kapitalizmu. Zresztą nie jesteśmy przezeń zupełnie otoczeni. Na całem półkolu mamy za sąsiada Azję rewolucyjną, Azję niekapitalistyczną. Jeżeli zdołaliśmy się utrzymać, to dlatego, że

między Europą a Azją utworzył się pewien rodzaj równowagi, i że Azja podnosi już głowę. Z punktu widzenia historycznego jesteśmy w połowie drogi, z punktu widzenia politycznego i geograficznego jesteśmy między dwoma kontynentami. Nie bez racji w pierwszym paragrafie umowy angielsko-rosyjskiej mówią kapitaliści angielscy, że wejdą z nami w stosunki handlowe, jeżeli zrzekniemy się propagandy w Egipcie, Indjach, Afganistanie etc. Mimo naszego otoczenia kapitalistycznego uratujemy Rosję sowiecką«.

Ze słów tych widać, że, jeżeli bolszewizm już nie zbankrutował, to bankructwu ulegnie, gdy zdobycie przez niego świata okaże się iluzją. Tymczasem doświadczenia bolszewickie przemawiają przeciwko kollektywizmowi. Jeżeli więc gospodarstwo możliwem jest tylko na zasadzie wolności gospodarczej, to wyłania się wówczas pytanie, jakeśmy to zaznaczyli, opiewające: jak zorganizować społeczeństwo pod względem gospodarczym, aby 1° uchronić je od perjodycznych przesileń lub je złagodzić, tudzież 2° wziąć udział, ze skutkiem, w międzynarodowym obrocie? Jesteśmy świadkami usiłowań prawie wszystkich państw w tym kierunku. Sądzę, że art. 68 może stanowić podstawę do takiej organizacji. Nie może ona być, jakeśmy widzieli, kollektywistyczną, nie może także być centralistyczną, bo ta jest również sprzeczną z wolnością gospodarczą. Pozostaje więc dobrowolna organizacja, integrująca, całkująca gospodarstwo, oparte jednak na ustawowych fundamentach. Tym warunkom odpowiada art. 68 Konstytucji. Należy tylko powtórzyć, że mająca powstać Naczelna Izba Gospodarcza niema zastąpić ani Rządu, ani inicjatywy prywatnej. Zadania jej powinny być następujące:

1) N. I. G. układać będzie program produkcji całego państwa, jednak nie w drodze przymusu, ale w drodze porozumienia wszystkich czynników gospodarczych państwa. N. I. G. składać się będzie z reprezentantów wszystkich gałęzi produkcji, z reprezentantów handlu, ale artykuł 68 Konstytucji dopuszcza, aby do N. I. G. weszli także reprezentanci konsumentów, porozumienie przeto nie będzie jednostronne. Dojście do skutku porozumienia jest możliwe, bo leżeć będzie w interesie producenta zdobyć mniejszy zysk, aniżeli nie zdobyć żadnego. N. I. G. nie będzie tylko biurem informacyjnem, ale przez wzajemne zetknięcie się czynników gospodarczych różnorodnych, przez możność wzajemnego ocenienia sił gospodarczych, będzie sama wytwarzać nowy stan, nową sytuację ekonomiczną. Program produkcji wytworzony przez N. I. G. dawać będzie wielorakie korzyści:

a) wpłynie na pewną stałość gospodarstwa narodowego,

b) uchroni Rząd od jednostronnego wpływu jakiejś potężnej grupy przemysłowej, bo Rząd będzie mógł jej przeciwstawić opinję N. I. G., z którą będzie się musiał liczyć (wiemy jak n. p. na traktaty handlowe wpływają poszczególne potężne grupy przemysłowe),

c) stwarza się wogóle z jednej strony teren, na którym spotkać się mogą wszystkie czynniki ekonomiczne, bez narażania się na wpływ

demagogji politycznej, z drugiej zaś strony stwarza się ciało, z którem można traktować w sprawie wielkich transakcyj lub też transakcyj na szereg lat.

2) N. I. G. będzie opracowywała projekty ustawodawcze, a Konstytucja dozwala, aby N. I. G. otrzymała prawo inicjatywy, t. j. aby projekty jej były przedkładane Sejmowi. Będą te projekty miały wyższość nad innemi, bo będą wypracowane przez koła fachowe z uwzględnieniem interesów wszystkich grup ekonomicznych, a nie jednej tylko, mającej szczególnie wielki wpływ na Rząd.

3) Wspominałem o umowach kompensacyjnych. Sądzę, że w obecnej sytuacji światowej będą się one upowszechniać i trwać dłużej, aniżeli się to przypuszcza, cokolwiekbyśmy o ich pożyteczności sądzili. Ponieważ i te umowy muszą być zawierane na zasadzie wolności gospodarczej, a dotychczasowy przymus musi być usunięty, przeto nie wyobrażam sobie, jak Polska mogłaby wstąpić w krąg międzynarodowego obrotu, nie mając ciała, któreby obejmowało całość sytuacji gospodarczej, tak pod względem tego, co możemy wyprodukować, jak i pod względem tego, czego nam od zagranicy potrzeba. Możemy i tutaj przerzucić to zadanie na Rząd, ale i tutaj zachodzi niebezpieczeństwo, że Rząd będzie pod wpływem jakiejś silnej grupy, a nadto Rząd nie ma zdolności kupieckiej, przy tych interesach koniecznej. N. I. G. nie ma tych braków, stanowić nadto będzie ciało, z którym wogóle będzie mogła zagranica traktować.

4) Z biegiem czasu zadania N. I. G. mogą się rozszerzyć. Może się stać centralną towarową izbą wyrównawczą, *clearing house* wewnątrz państwa, a nadto wziąć udział w międzynarodowym *clearingu* towarowym.

Projekt podany wyżej opiera się ściśle na zasadzie wolności gospodarczej i nie ma w sobie żadnego pierwiastka socjalizującego, a dalekim też jest oczywiście od kartelizacji. Korzyści jego są tak oczywiste, jak oczywistemi są zarzuty, które można przeciwko niemu zwrócić. Jeżeli do N. I. G. wprowadzimy producentów i konsumentów, czy możliwem będzie między niemi porozumienie? Czy to porozumienie będzie możliwem już z tego tylko powodu, że w N. I. G. znajdą się zwalczający się współzawodnicy produkujący? Czy można będzie liczyć na podawanie prawdziwych informacyj wobec tego, że przedsiębiorcy zazdrośnie strzegą swoich tajemnic? Wszystkie te zarzuty są uzasadnione, ale nie odegrają roli, jeżeli zajdą dwa warunki:

a) jeżeli działalność N. I. G. przynosić będzie dotyczącym kołom zysk i

b) jeżeli N. I. G. będzie miała świadome celu, energiczne i uczciwe kierownictwo.

W przemyśle, jak w armji, niezbędne są informacje o przeciwniku. Kupuje się je drogo. Jeżeli ich niema, ryzyko jest zanadto wielkie. To jedna szansa, że N. I. G. może mieć powodzenie, druga zaś polega

na tem, że przedsiębiorca skłonnym będzie zawsze sprzedać choćby z mniejszym zyskiem, aniżeli nie sprzedać zupełnie. O powodzeniu N. I. G. zadecyduje prosty rachunek, zadecyduje interes. Prawdą jest jednak, że w braku odpowiedniego kierownictwa N. I. G. pójdzie w kierunku najmniejszego oporu i ograniczy się do wydawania opinij, które mogą nawet nie mieć dostatecznej powagi. Idzie jednak właśnie o to, aby odrazu ją tak skonstruować i takiego w nią tchnąć ducha, aby podjęła się większych, a bardzo ważnych zadań.

ARTYKUŁ 69.

Źródła dochodowe Państwa i samorządu będą ustawami ściśle rozgraniczone.

W sprawie dochodów ciał samorządowych obowiązują dotychczas następujące przepisy:

1) Dekret z dnia 7. lutego r. 1919 poz. 150 nr. 14 d. pr. w przedmiocie skarbowości gmin miejskich, podany niżej pod 1.

2) Dekret z dnia 7. lutego r. 1919 poz. 151 nr. 14 d. pr. w przedmiocie skarbowości powiatowych związków komunalnych, podany niżej pod 2.

3) Art. 9 l. 3 ustawy z dn. 6. lipca 1920 r. poz. 437 nr. 66 dz. u. w przedmiocie ujednostajnienia na obszarze b. zaboru rosyjskiego ustaw i rozporządzeń o podatku przemysłowym, podany niżej pod 3.

4) Rozporządzenie z dnia 1. lutego 1920 poz. 118 nr. 21 dz. u. w przedmiocie utworzenia Komisji Szacunkowej Głównej w Warszawie i Komisyj Szacunkowych Miejscowych na terenie b. zaboru rosyjskiego, podane niżej pod 4. Wedle tego rozporządzenia ciała samorządowe mają roszczenia z powodu należytości i podatków na rzecz ciał samorządowych.

1. Dekret w przedmiocie skarbowości gmin miejskich z dnia 7 II. r. 1919, poz. 150 d. p. p. p., nr. 14.

Do czasu wydania przez Sejm ogólnej ustawy o skarbowości związków komunalnych zarządza się co następuje:

Art. 1. Dla wypełnienia zadań, włożonych na miasta przez Tymczasową Ustawę o Samorządzie Miejskim, korzystają gminy miejskie na obszarach b. zaboru rosyjskiego z następujących źródeł dochodowych:

a) majątek własny;
b) przedsiębiorstwa miejskie;
c) zapomogi ze strony państwa, oznaczone w specjalnych ustawach i rozporządzeniach;
d) opłaty zwyczajne;

e) opłaty szczególne, pobierane na założenie i utrzymywanie urządzeń i zakładów dobra powszechnego od tych właścicieli nieruchomości, tudzież przemysłowców i handlujących, którzy z zaprowadzonych urządzeń i zakładów ciągną specjalne korzyści;

f) podatki bezpośrednie i pośrednie, pobierane na podstawie osobnych statutów podatkowych bądź w postaci dodatków do istniejących podatków państwowych, bądź w postaci samodzielnych podatków gminnych;

g) monopole handlowe, o ile nie dotyczą przedmiotów, należących do monopolu państwowego lub obłożonych państwowym podatkiem pośrednim;

h) pożyczki, darowizny, zapisy oraz wpływy jednorazowe ze sprzedaży lub zamiany części majątku miejskiego.

Źródła dochodowe powyżej wymienione winny być stosowane w kolei ich wyliczenia.

Art. 2. Wszystkie dotychczasowe pobory miejskie pozostają nadal w swojej mocy.

Art. 3. Każda uchwała gmin miejskich, wydzielonych z powiatu, dotycząca źródeł dochodowych, wymienionych pod literami d, e, f, h art. 1-go wymaga zatwierdzenia Ministra Spraw Wewnętrznych po porozumieniu z Ministrem Skarbu, zaś źródeł, wymienionych pod literą g art. 1-go, — zatwierdzenia Ministra Spraw Wewnętrznych po porozumieniu z Ministrem Skarbu oraz Ministrem Handlu i Przemysłu, względnie o ile chodzi o monopolizowanie sprzedaży artykułów pierwszej potrzeby — z Ministrem Aprowizacji.

Odnośne uchwały gmin miejskich, niewydzielonych z powiatów, wymagają zatwierdzenia Wydziałów Powiatowych, kierujących się w tym względzie przepisami wykonawczemi, wydanemi przez Ministra Spraw Wewnętrznych po porozumieniu z Ministrem Skarbu.

Art. 4. Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Art. 5. Wykonanie dekretu poleca się Ministrowi Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

Dan w Waszawie, dnia 7 lutego 1919 roku.

Naczelnik Państwa: *J. Piłsudski*, Prezydent Ministrów: *I. J. Paderewski*, Minister Spraw Wewnętrznych: *S. Wojciechowski.*

2. Dekret w przedmiocie skarbowości powiatowych związków komunalnych z dn. 7 II. 1919, poz. 151 d. p. p. p., nr. 14.

Do czasu wydania przez Sejm ogólnej ustawy skarbowości związków komunalnych zarządza się, co następuje:

Art. 1. Dla wypełnienia zadań, włożonych na samorząd powiatowy przez Tymczasową Ordynację Powiatową, powiatowe związki komunalne na obszarach b. zaboru rosyjskiego korzystają z następujących źródeł dochodowych:

a) majątek własny;
b) przedsiębiorstwa komunalne;
c) zapomogi ze strony państwa, oznaczone w specjalnych ustawach i rozporządzeniach;
d) opłaty zwyczajne i szczególne;
e) podatki komunalne powiatowe: dotacyjne, dodatkowe do państwowych lub gminnych i samodzielne;
f) monopole handlowe;
g) pożyczki, darowizny, zapisy, wpływy jednorazowe ze sprzedaży lub zamiany części majątku.

Źródła dochodowe, powyżej wymienione, winny być stosowane w kolei ich wyliczenia.

Art. 2. Majątek powiatowych związków komunalnych ma być w ten sposób administrowany, aby przynosił jak największy dochód.

Art. 3. Przedsiębiorstwa komunalne o charakterze zarobkowym są prowadzone na zasadach prywatno-gospodarczych i podlegają wszelkim przepisom administracyjnym i skarbowym, obowiązującym takież przedsiębiorstwa, należące do osób i instytucyj prywatnych.

Art. 4. Zapomogi na cele specjalne udzielane będą ze skarbu Państwa, oraz z funduszu wyrównawczego. Oddzielne ustawy i rozporządzenia oznaczą, w jakiej mierze skarb Państwa przykładać się będzie do pokrywania wydatków związków samorządnych.

Zapomogi z funduszu wyrównawczego udzielane będą przez Ministra Spraw Wewnętrznych tylko finansowo słabym powiatowym związkom komunalnym.

Art. 5. Powiatowe związki komunalne mogą na zasadzie

specjalnych uchwalonych przez Sejmiki Powiatowe, a zatwierdzonych przez władzę nadzorczą statutów pobierać opłaty od osób, korzystających z usług biur komunalnych (opłaty administracyjne), jak również z urządzeń i zakładów komunalnych, utrzymywanych w interesie dobra publicznego.

Oprócz opłat ogólnych powiatowe związki komunalne mają prawo ustanawiania i pobierania opłat specjalnych na założenie i utrzymywanie urządzeń i zakładów dobra powszechnego od tych właścicieli nieruchomości, tudzież przemysłowców i handlujących, którzy z zaprowadzonych urządzeń i zakładów ciągną specjalne korzyści.

Art. 6. Powiatowym związkom komunalnym przekazuje się następujące podatki państwowe:

1) podatek od psów,
2) podatek drogowy,
3) podatek transportowy.

Art. 7. Pozatem powiatowe związki komunalne otrzymują prawo wprowadzania poniższych dodatków do podatków państwowych:

1) Dodatek do zasadniczego podatku gruntowego państwowego w wysokości 150%.

   Pobieranie tego dodatku jest obowiązkowe, przyczem 50% dodatku powiatowe związki komunalne przekazują na rzecz funduszu wyrównaczego, znajdującego się w dyspozycji Ministra Spraw Wewnętrznych. Fundusz wyrównawczy przeznaczony będzie na zapomogi dla finansowo słabych powiatowych związków komunalnych.
2) Dodatek do zasadniczego podatku państwowego podymnego do wysokości 100%;
3) Dodatek do państwowego podatku od nieruchomości miejskich do wysokości 50%;

   UWAGA. W tych powiatach b. zaboru rosyjskiego, w których pobór państwowego podatku od nieruchomości miejskich został od r. 1917 zawieszony, przyjmuje się aż do przywrócenia poboru tego podatku za podstawę do obliczenia dodatku komunalnego stawki państwowego podatku od nieruchomości miejskich, ustalone przez ustawę z dn. 6 czerwca 1910 r. (Zbiór Pr. Rosyj. t. V.).
4) Dodatek do podatku od przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych:

a) dla klasy I i II przedsiębiorstw handlowych do wysokości 75% podatku patentowego;
b) dla pozostałych klas przedsiębiorstw handlowych do wysokości 150% podatku patentowego;
c) dla pierwszych czterech klas przedsiębiorstw przemysłowych do wysokości 50% podatku patentowego;
d) dla trzech ostatnich klas oraz dla wymienionych poniżej przedsiębiorstw przemysłowych do wysokości 100% podatku patentowego;

Przedsiębiorstwami, które mogą być wyżej opodatkowane są:

1) tartaki, 2) fabryki paszy, 3) fabryki octu, 4) fabryki cykorji, 5) fabryki marmelad, 6) fabryki słodkich wódek, 7) destylarnie i rektyfikacje, 8) gorzelnie, 9) drożdżownie, 10) młyny, 11) cukrownie.
5) Dodatek do państwowego podatku akcyzowego od przedsiębiorstw, zajmujących się produkcją napoi, do wysokości 100%;
6) Dodatek do państwowego podatku patentowego od wyszynku alkoholu do wysokości 500%;
7) Dodatek do państwowego podatku stemplowego od obrotu majątkami nieruchomemi z tem zastrzeżeniem, że całe obciążenie komunalne nie może przewyższać 1%, a przy sprzedaży potomkom ½% wartości, służącej za podstawę do obliczania stempla.

Przy obrocie majątkami nieruchomemi ziemskiemi powiatowy związek komunalny pobiera powyższy podatek stemplowy w całości na rzecz swoją. Przy obrocie majątkami nieruchomemi, położonemi w miastach nie wydzielonych z powiatów, przysługuje gminom miejskim prawo do połowy podatku. Drugą połowę pobiera na rzecz swoją powiatowy związek komunalny. Dopóki gminy miejskie włączone do powiatu nie będą korzystały z prawa do połowy dodatku, może powiatowy związek komunalny pobierać podatek w całości;
8) Dodatek do państwowego podatku mieszkaniowego do wysokości 25%.

Art. 8. Powiatowe związki komunalne otrzymają prawo wprowadzania na mocy specjalnych statutów powiatowych, zatwier-

dzonych przez władzę nadzorczą, samodzielnych podatków od koni i bydła, od przedmiotów zbytkowych i innych podatków bezpośrednich i pośrednich.

Art. 9. Każda uchwała powiatowego związku komunalnego, dotycząca wprowadzenia lub zmiany opłat i podatków komunalnych wymienionych w art. 5, 7 i 8 wymaga zatwierdzenia Ministra Spraw Wewnętrznych po porozumieniu z Ministrem Skarbu.

Art. 10. Powiatowe związki komunalne otrzymują prawo pobierania dodatków do cen przedmiotów, stanowiących monopol państwowy. Dodatki te ustali się w wysokości jednolitej dla obszarów b. zaboru rosyjskiego na mocy rozporządzenia Ministra Skarbu, wydanego w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych i Aprowizacji.

Art. 11. Powiatowe związki komunalne mogą monopolizować sprzedaż niektórych przedmiotów handlu z wyjątkiem przedmiotów, należących do monopolu państwowego lub obłożonych państwowym podatkiem pośrednim.

Uchwały organów samorządnych, orzekające zmonopolizowanie sprzedażnego przedmiotu oraz odnośne statuty, ulegają zatwierdzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu i Ministrem Handlu i Przemysłu, względnie — o ile monopol dotyczy artykułów pierwszej potrzeby — w porozumieniu z Ministrem Aprowizacji.

Ustanowienie cen sprzedażnych przedmiotów zmonopolizowanych wymaga również zatwierdzenia ministrów, wyżej wymienionych.

Art. 12. Powiatowe związki komunalne mogą zaciągać pożyczki: 1) długoterminowe na cele produkcyjne lub na pokrycie nadzwyczajnych potrzeb, wywołanych wojną albo wypadkami żywiołowemi, 2) krótkoterminowe na pokrycie czasowego braku gotowizny w kasie, oraz na utworzenie kapitału obrotowego dla prowadzenia operacyj żywnościowych i monopoli handlowych.

Art. 13. Szczegółowy projekt pożyczki, określający jej wysokość, cel i formę, środki zabezpieczenia, termin i cały plan amortyzacji, winien być zatwierdzony przez władze nadzorcze.

Art. 14. Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Art. 15. Wykonanie Dekretu poleca się Ministrowi Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

Dan w Warszawie, dnia 7 lutego 1919 roku.

Naczelnik Państwa: *J. Piłsudski*, Prezydent Ministrów: *I. J. Paderewski*, Minister Spraw Wewnętrznych: *S. Wojciechowski*.

3. Ustawa z dnia 6 lipca 1920 roku, poz. 437, nr. 66 d. u., w przedmiocie ujednostajnienia na obszarze byłego zaboru rosyjskiego ustaw i rozporządzeń o podatku przemysłowym.

Art. 1. Uchyla się obowiązujące na obszarze b. okupacji niemieckiej rozporządzenia w przedmiocie podatku od handlu i przemysłu: z dnia 5 lipca 1916 r. (Dz. Rozp. Nr. 38 rozp. Nr. 109) i z dnia 7 sierpnia 1916 roku (Dz. Rozp. Nr. 40 rozp. Nr. 125), oraz obowiązujące na obszarze b. okupacji austrjackiej rozporządzenia b. Gener. Gubernatorstwa Wojskow. w Lublinie w przedmiocie podatku repartycyjnego z dnia 3 marca 1918 r. Nr. 300014 wraz ze wszystkiemi dodatkowemi przepisami, odnoszącemi się do tych rozporządzeń.

Art. 2. Na całym obszarze b. zaboru rosyjskiego stosowana będzie rosyjska ustawa o państwowym podatku przemysłowym z roku 1898 w wydaniu z 1903 roku wraz z nowelami do tejże ustawy z dnia 4 października 1914 roku (Nr. 308 Zb. praw i rozp. z 1914 roku) i z dnia 9 stycznia 1915 roku (Nr. 19 Zb. praw i rozp. z 1915 roku) z uchyleniem zawartych w tych nowelach ograniczeń co do czasu trwania ich mocy obowiązującej oraz z poniższemi zmianami i uzupełnieniami.

Art. 9. Art. 371 i dodatek do ustępu 30 tego artykułu, oraz art. 372 otrzymuje brzmienie następujące:

Podatku przemysłowego nie opłacają:

1) Wszelkiego rodzaju kasy pomocy, emerytalne (oszczędnościowo-pożyczkowe), pogrzebowe i tym podobne kasy pracowników instytucyj państwowych, komunalnych i społecznych, oraz przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych.

2) Wszelkiego rodzaju związki robocze, mające na celu dostarczenie odpowiedzialnych pracowników.

3) Zakładane lub utrzymywane przy pomocy Państwa i samorządu lub instytucyj społecznych, oświatowych i dobroczynnych

wszelkiego rodzaju zakłady naukowe i wychowawcze, przytułki, zakłady poprawcze, bibljoteki i czytelnie publiczne, ogólnie kształcące muzea, galerje i wystawy, warsztaty szkolne, oraz utrzymywane przez stowarzyszenia sportowe sale gimnastyczne lub fechtunkowe i cyklodromy.

4) Nie oddane w dzierżawę teatry państwowe i komunalne.

5) Urządzane w celach filantropijnych zabawy i widowiska bez bufetów lub z bufetami oraz wszelkiego rodzaju przedsięwzięcia filantropijne.

6) Gospodarstwa rolne i leśne na gruntach własnych lub dzierżawionych i połączone z niemi: hodowla inwentarza i drobiu, ogrodnictwo, sadownictwo, rybołóstwo i polowanie, z wyjątkiem prowadzonych zawodowo w celach handlowych rybołóstwa, ogroddnictwa i sadownictwa, browarów, gorzelni, cukrowni, tudzież tartaków i młynów, obrabiających więcej drzewa, względnie mielących więcej zboża, niż na użytek własnego gospodarstwa potrzeba.

7) Przemysł ludowy, prowadzony przez drobnych gospodarzy rolnych lub bezrolnych mieszkańców wiejskich bez obcej pomocy lub z pomocą wyłącznie członków własnej rodziny.

8) Warsztaty rzemieślnicze, prowadzone bez obcej pomocy lub z pomocą wyłącznie członków rodziny.

9) Wszelkiego rodzaju osobiste zajęcia przemysłowe z wyjątkiem zajęć, wymienionych w art. 6 niniejszej ustawy.

10) Wszelkie przedsiębiorstwa handlowe na jarmarkach, trwających najwyżej 1 dzień.

11) Wszelkiego rodzaju antrepryzy i dostawy na sumę, nie przewyższającą 1.000 marek.

12) Wywóz zagranicę bez utrzymywania specjalnych kantorów lub zakładów handlowych i pomieszczeń składowych:

a) wytworów własnego lub dzierżawionego gospodarstwa rolnego i własnego gospodarstwa leśnego;

b) wyrobów własnych zakładów przemysłowych.

13) Odnajmowanie pokojów umeblowanych bez stołowania i bez sprzedaży trunków, jeżeli jedna osoba odnajmuje nie więcej niż 2 pokoje.

14) Pomieszczenia składowe, utrzymywane przez przedsiębiorstwa przemysłowe wyłącznie w celu przechowywania należących do nich maszyn zapasowych i narzędzi, surowców i paliwa, wyro-

bów przez te przedsiębiorstwa wytwarzanych, oraz zapasów żywności i odzieży niezbędnej dla robotników, o ile zbyt tych towarów robotnikom za pieniądze lub na rachunek płacy zarobkowej nie posiada charakteru handlowego.

15) Sprzedaż hurtowa towarów własnego wyrobu na giełdach z własnych zakładów przemysłowych lub kantorów albo zakładów, utrzymywanych przy zakładzie przemysłowym, lub w obrębie tej miejscowości, gdzie się zakład przemysłowy znajduje.

16) Sprzedaż detaliczna towarów własnego wyrobu bezpośrednio z zakładu przemysłowego bez urządzenia przy nim oddzielnego magazynu lub sklepu do sprzedaży detalicznej towarów.

17) Warsztaty, utrzymywane przez koleje żelazne wyłącznie dla potrzeb przebudowy i eksploatacji tych kolei.

18) Pomieszczenia składowe, utrzymywane przez przedsiębiorstwa kolejowe, żeglugowe i wszelkiego rodzaju przedsiębiorstwa przewozowe, oraz składy, utrzymywane przy tych przedsiębiorstwach przez osoby prywatne w celu czasowego przechowywania w nich przewożonych ładunków.

19) Przechowywanie towarów w pomieszczeniach, pozostających pod zarządem władz celnych, w ciągu jednego miesiąca od dnia złożenia towarów na komorze.

20) Wszelkiego rodzaju przedsiębiorstwa i zajęcia, które na zasadzie specjalnych ustaw są uwolnione od podatku przemysłowego.

Uwolnienie, wskazane w ust. 9 niniejszego art., nie rozciąga się na pobór podatku procentowego od zarobku z zajęć zawodowych, wymienionych w art. 16 ust. 2.

4. Rozporządzenie z dnia 1 II. 1920, poz. 118, nr. 21 d. u., Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego w porozumieniu z Ministerstwami Skarbu, Przemysłu i Handlu, Rolnictwa i Dóbr Państwowych oraz Robót Publicznych w przedmiocie utworzenia Komisji Szacunkowej Głównej w Warszawie i Komisyj Szacunkowych Miejscowych na terenie b. zaboru rosyjskiego.

Na podstawie art. 6 i 27 ustawy z dnia 10 maja 1919 r. »O ustaleniu i oszacowaniu świadczeń i strat wojennych« (Dz. Pr. 1919 r. Nr. 41 poz. 298), zarządza się co następuje:

Art. 1. W Warszawie zostaje utworzoną Komisja Szacunkowa Główna.

Art. 2. Komisji tej w myśl ustawy z dn. 10 maja 1919 r. przekazane zostały dotychczas akta poszkodowanych (operaty), opracowane przez społeczne organizacje rejestrujące, a mianowicie:

1. Biuro rejestracji strat wojennych przy Centralnem Towarzystwie Rolniczem,
2. Komisję Szacunkową Przemysłową Główną przy Towarzystwie Przemysłowców Królestwa Polskiego, i
3. Wydział rejestracji strat wojennych przy Radzie Głównej Opiekuńczej.

Organizacjom tym wydane zostały szczegółowe wykazy imienne przejętych od nich akt. Interesowani mogą informować się o stanie tych dokumentów wyłącznie w wyżej wyszczególnionych organizacjach.

Art. 3. Komisja Szacunkowa Główna w Warszawie jest ostateczną instancją dla ustalenia szacunków strat na terenie b. zaboru rosyjskiego, a więc nie przyjmuje bezpośrednio deklaracyj szkód; bada ona przekazane jej akta według listy powiatów, zaś po wydaniu swego orzeczenia, akta te prześle Komisjom Szacunkowym Miejscowym, bądź jako zatwierdzone, bądź też zdyskwalifikowane i wymagające ponownego rozpatrzenia.

Art. 4. Jednocześnie powołane zostały do życia Komisje Szacunkowe Miejscowe w następujących miejscowościach:

W miejscowościach:	Dla powiatów:	Termin prekluzyjny dla składania zgłoszeń:
Augustów	Augustowskiego	6 czerwca 1920 r.
Biała Podlaska	Bialskiego i Konstantynowskiego	15 » »
Ciechanów	Ciechanowskiego	15 » »
Chełm	Chełmskiego	13 » »
Częstochowa	Częstochowskiego	15 kwietnia »
Garwolin	Garwolińskiego	15 czerwca »
Grójec	Grójeckiego i Błońskiego	1 » »
Hrubieszów	Hrubieszowskiego	5 » »
Janów Lubelski	Janowskiego	15 » »

W miejscowościach:	Dla powiatów:	Termin prekluzyjny dla składania zgłoszeń
Kalisz	Kaliskiego, Słupeckiego, Konińskiego, Kolskiego, Łęczyckiego, Tureckiego, Sieradzkiego i Wieluńskiego	2 czerwca 1920 r.
Końskie	Koneckiego i Opoczyńskiego	11 » »
Lublin	Lubelskiego i Lubartowskiego	1 » »
Łuków	Łukowskiego	1 » »
Łowicz	Łowickiego	20 kwietnia »
Łomża	Łomżyńskiego, Kolneńskiego i Szczuczyńskiego	1 czerwca »
Łódź I miasto i środowiska przemysł.	w pow. Łódzkim, Łaskim i Brzeskim	1 » »
Łódź II	Łódzkiego, Łaskiego i Brzezińskiego	1 » »
Mława	Mławskiego	11 » »
Miechów	Miechowskiego i Olkuskiego	10 » »
Nowo-Radomsk	Radomskowskiego	1 » »
Ostrów	Ostrowskiego i Wysoko-Mazowieckiego	15 » »
Puławy	Puławskiego	18 » »
Płock	Płockiego	26 maja »
Pińczów	Pińczowskiego i Stopnickiego	9 czerwca »
Płońsk	Płońskiego	15 » »
Piotrków	Piotrkowskiego	1 » »
Pułtusk	Pułtuskiego i Makowskiego	15 » »
Radom	Radomskiego i Iłżeckiego	12 » »
Radzyń	Radzyńskiego	29 » »
Rawa Mazowiecka	Rawskiego	15 kwietnia »

W miejscowościach:	Dla powiatów:	Termin prekluzyjny dla składania zgłoszeń
Sierpc	Sierpeckiego, Rypińskiego i Lipnowskiego	10 czerwca 1920 r.
Sokółka Groch.	Sokólskiego	1 » »
Sandomierz	Sandomierskiego i Opatowskiego	18 » »
Siedlce	Siedleckiego	15 » »
Sokołów	Sokołowskiego i Węgrowskiego	15 » »
Skierniewice	Skierniewickiego	25 kwietnia »
Sochaczew wieś	Sochaczewskiego	27 maja »
Włodzimierzówka		
Sosnowiec	Będzińskiego	15 czerwca »
Tomaszów Lubelski	Tomaszowskiego	13 » »
Warszawa I miasto		16 » »
Włocławek	Włocławskiego, Nieszawskiego, Gostyńskiego i Kutnowskiego	13 » »
Włodawa	Włodawskiego	15 » »
Zamość	Zamojskiego	1 » »
Białystok	Białostockiego	15 » »
Bielsk Grodz.	Bielskiego	15 » »
Kozienice	Kozienickiego	15 » »
Krasnystaw	Krasnystawskiego	15 » »
Kielce	Kieleckiego, Jędrzejowskiego i Włoszczowskiego	15 » »
Ostrołęka	Ostrołęckiego	15 » »
Przasnysz	Przasnyskiego	15 » »
Suwałki	Suwalskiego i Sejneńskiego	15 » »
Warszawa II.	Warszawskiego, Mińsko-Mazowieckiego i Radzymińskiego	15 » »

Art. 5. Zadaniem Komisyj Szacunkowych Miejscowych jest przyjmowanie zgłoszeń od poszkodowanych, oraz ustalenie i oszacowanie strat wojennych, które w swoim czasie nie były zgłoszone do organizacyj społecznych lub instytucyj państwowych do tego upoważnionych, względnie ponowne rozpatrywanie akt poszkodowanych, opracowanych przez społeczne organizacje rejestrujące, a zdyskwalifikowanych przez Komisję Szacunkową Główną w Warszawie.

Tem samem dalsza rejestracja z jakichkolwiek tytułów przez wyżej wymienione organizacje społeczne żadnych skutków prawnych dla poszkodowanych za sobą nie pociąga.

Art. 6. Poszkodowani zgłaszać winni swe straty do tej Komisji Szacunkowej Miejscowej, w której okręgu straty rzeczowe zostały wyrządzone.

Straty osobiste mogą być zgłaszane do tej Komisji Szacunkowej Miejscowej, w okręgu której stale zamieszkuje poszkodowany, lecz tylko w wypadkach, kiedy określenie miejsca strat, wynikłych wskutek internowania poszkodowanego, dalej miejsca pracy, nareszcie miejsce choroby, która nie spowodowała zmniejszenia zdolności do pracy, nastręcza trudności, lub gdy miejsce to położone jest poza granicami Państwa Polskiego.

Art. 7. Do zgłaszania strat uprawnieni są poszkodowani obywatele polscy, osoby fizyczne lub prawne, którzy ponieśli straty spowodowane przez wypadki wojenne z następujących tytułów:

I. Z tytułu rekwizycji za kwitami lub bez nich, kwaterunku itp.

II. Z tytułu strat ogólnych, spowodowanych przez władze państw zaborczych, b. władze okupacyjne lub polskie, a więc z tytułu zarządzeń tych władz, konfiskat, sprzedaży przymusowej, administracji przymusowej, eksploatacji przymusowej, wywiezienia lub zabrania papierów wartościowych, wkładów bankowych, wkładów kas oszczędnościowych, oraz gotowizny, kontrybucyj i t. p.

III. Z tytułu strat, spowodowanych przez bezpośrednie działania wojenne armji niemieckiej, austro-węgierskiej lub rosyjskiej w strefie bojowej, jak również z tytułu tych samych strat, spowodowanych przez wojsko, którego przynależności państwowej ustalić niepodobna.

IV. Z tytułu strat rzeczowych bezpośrednich, poniesionych wsku-

tek kradzieży, rabunku i t. p., o ile stwierdzony zostanie bezpośrednio związek z wydarzeniami wojennemi, wskutek ucieczki z obszarów przez nieprzyjaciela zajętych, lub przez niego zagrożonych: wreszcie wskutek wydalenia lub uprowadzenia osób, oraz usunięcia rzeczy tych osób z obszarów przez nieprzyjaciela zajętych, lub przez niego zagrożonych, a to na zasadzie zarządzenia władz wojennych i cywilnych, obcych lub polskich.

V. Z tytułu strat, spowodowanych wskutek niewypłacenia wierzytelności, roszczeń, opartych na umowie lub obowiązujących przepisach:

1. przez państwo rosyjskie z wszelkich tytułów. (Wyjątek stanowią i zgłoszeniu w Komisjach Miejscowych nie podlegają roszczenia:

a) rezerwistek, oparte na ustawie z dn. 25 czerwca 1912 r. i uzupełnieniach do tej ustawy,

b) z tytułu niewypłaconych emerytur i wszelkich należności służbowych).

2. Przez państwa: niemieckie i b. austro-węgierskie z następujących tytułów:

roszczeń za niewypłacone pobory i inne należytości, wypływające ze stosunku służbowego do b. władz okupacyjnych;

nadpłaconych podatków, opłat celnych i akcyzowych, pobranych a niewypłaconych należytości i podatków na rzecz sejmików powiatowych lub innych ciał samorządowych, należności szpitali za leczenie osób, przyjętych na zlecenie b. władz okupacyjnych; należności opartych na szczegółowych przepisach (jak za tępienie zwierząt, stosownie do przepisów weterynaryjnych, wynagrodzeń za szczególne świadczenia i t. p.);

wierzytelności do b. władz okupacyjnych lub przedsiębiorstw przez nie prowadzonych, wynikłe:

a) z umowy pracy,

b) z kontraktów dostawy, najmu i t. p. z niemi zawartych.

VI. Z tytułu strat osobistych, a więc strat, wynikłych ze stosunku pracy, t. j. zbyt niskich zarobków, narzucanych przez władze okupacyjne, niewypłaconych zarobków z tytułu pracy przymusowej, niewypłaconych kosztów podróży z miejsca pracy

przymusowej do miejsca zamieszkania, niewypłaconego odszkodowania przy wymówieniu pracy, z tytułu szkód, wyrządzonych na zdrowiu, o ile szkody te nie zmniejszyły zdolności poszkodowanego do pracy, z tytułu strat wynikłych z internowania, w tym ostatnim wypadku z wykluczeniem takich strat wynikłych z internowania, które spowodowały zmniejszenie zdolności do pracy lub śmierć.

Art. 8. Wyjątek stanowią i zgłoszeniu w Komisjach Miejscowych nie podlegają:

1. straty, które spowodowały zmniejszenie zdolności do pracy lub śmierć,
2. straty z tytułu zbyt niskich zarobków, niewypłaconych zarobków z tytułu pracy przymusowej, niewypłacenia kosztów podróży powrotnej do kraju, niewypłaconego odszkodowania przy wymówieniu pracy, jeżeli straty te wyrządzone zostały na terytorjum państwa niemieckiego.

Straty te na podstawie porozumienia z Głównym Urzędem Likwidacyjnym rejestruje Ministerjum Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 9. Kancelarje Komisyj Szacunkowych Miejscowych wydają poszkodowanym blankiety zgłoszeń. Kancelarje Komisyj Szacunkowych Miejscowych obowiązane są na żądanie poszkodowanych wypełniać blankiety zgłoszeń (deklaracyj). Poszkodowani winni przedstawić Komisji dowody swych deklaracyj, Komisje sprawdzają przedstawione dowody.

Warszawa, dnia 1 lutego 1920 r.

Prezes Głównego Urzędu Likwidacyjnego: w. z. *J. Karśnicki*, Minister Skarbu: *W. Grabski*, Minister Przemysłu i Handlu: *Antoni Olszewski*, Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych: *Bardel*, Minister Robót Publicznych: *Kędzior*.

ARTYKUŁ 70.

Państwo będzie sprawowało nadzór nad działalnością samorządu przez wydziały samorządu wyższego stopnia; nadzór ten mogą jednak ustawy przekazać częściowo sądownictwu administracyjnemu.

Wypadki, w których uchwały organów samorządu wymagać będą wyjątkowo zatwierdzenia przez organy samorządu wyższego stopnia lub przez ministerstwa, będą określone ustawami.

Obecny stan ustawodawstwa w kwestji kontroli państwa nad działalnością samorządu widoczny jest z przepisów, któreśmy podali wyżej przy artyk. 67 Konstytucji. Uzupełnić je winniśmy przypomnieniem, że gospodarkę samorządową kontroluje państwo także przez Najwyższą Izbę Kontroli Państwa (art. 11 dekretu z d. 7. lutego r. 1919 poz. 183 nr. 14 Dzien. Praw, podanego w zeszycie I na str. 149) i §§ 2 i 8 instrukcji z 13. sierpnia r. 1919 o zakresie kontroli tej Izby, patrz w niniejszym zeszycie str. 142 i n. i że Ministerstwo Robót Publicznych nadzoruje gospodarkę wodną, drogową i budowlaną organów samorządnych (art. I i IV ustawy z d. 29 kwietnia r. 1919 poz. 283 nr. 39 Dzien. Pr. podanej w zeszycie I str. 33. Mówiliśmy wyżej w uwagach do art. 67 Konstytucji, że dla zrozumienia samorządu płodną jest fikcja, że ciała samorządowe są osobami prawnemi publicznemi, odrębnemi. Fikcja ta tłumaczy nam, że ciała samorządowe rozstrzygają z własnego prawa. Jak każda fikcja jednak, tak i ta nie jest wolną od wewnętrznych sprzeczności. Gdybyśmy odrębność osobowości prawnej ciał samorządowych przeprowadzili konsekwentnie, to doszlibyśmy do ich suwerenności. Tak oczywiście nie jest i nie powinno być. Już to samo, że ciała samorządowe powstają, że mają taki a taki zakres działania, zależy od państwa, bo samorząd opiera się na ustawie. Państwo zastrzega sobie też nadzór nad działalnością ciał samorządowych. O tym nadzorze mówi art. 70. Jakie jest jego znaczenie?

Nadzór może być dwojaki: albo z urzędu, albo na wezwanie strony interesowanej. Nie mam wątpliwości, że art. 70 ma na myśli nadzór z urzędu i że, jeżeli ten nadzór realizuje się na wezwanie strony, to to wezwanie ma takie znaczenie, jak doniesienie uczynione przez osobę prywatną Prokuratorji Państwa o popełnieniu przestępstwa, a więc jest tylko zwróceniem uwagi, pobudzeniem do wykonania kontroli. Jeżeli tak jest, to pierwszy ustęp art. 70, zawierający zrzeczenie się państwa tej kontroli na rzecz kogo innego, jest z jednej strony za ciasny, z drugiej zaś niepotrzebnie za obszerny. Jest za ciasny dlatego, że państwo może się zrzec kontroli nad ciałami samorządowemi na rzecz wyższych ciał samorządowych, ale nad temi wyższemi ciałami pozostaje kontrola w jego rękach. Tymczasem art. 70 jest tak zredagowany, jak gdyby samorząd wojewódzki nie podlegał kontroli, bo nad nim niema już samorządu wyższego stopnia. Jest dalej ustęp pierwszy art. 70 za obszerny i sprzeczny z innem postanowieniem Konstytucji z powodu drugiego swego zdania, które opiewa, że ustawy mogą przekazać częściowo nadzór nad działalnością samorządu sądownictwu administracyjnemu. Sąd jest sądem tylko wówczas, jeżeli ma do czynienia ze stronami. Przekazanie przeto sądowi administracyjnemu kontroli z urzędu jest sprzeczne z jego istotą i tego chyba Konstytucja nie miała na myśli. Należy więc przypuszczać, że tutaj miano na myśli kontrolę na żądanie strony, którą przecież może być także państwo, ale wówczas to drugie zdanie art. 70 jest niepotrzebne, bo o tem mówi ex professo

art. 73. Jest nadto to drugie zdanie art. 70 sprzeczne z art. 73, bo to drugie zdanie artykułu 70 mówi, że nadzór »mogą« ustawy częściowo przekazać sądownictwu admnistracyjnemu, a tymczasem to się już stało i to stało się w samej Konstytucji, wedle bowiem art. 73 Rząd może każde rozstrzygnięcie organów samorządowych zaskarżyć przed sądem administracyjnym. Oczywiście, skarga możliwą jest tylko, gdy idzie o legalność aktu administracyjnego, a tymczasem pojęcie nadzoru państwa nad ciałami samorządowemi jest szersze. Tak, ale gdybyśmy mieli dać sądom administracyjnym taki szerszy nadzór, tobyśmy je przekształcili we władzę administracyjną, a przeciwko temu należałoby stanowczo zaprotestować. Ze wszystkich przeto względów wydaje mi się uzasadnionem mniemanie, że drugie zdanie art. 70 jest niepotrzebne, bo błędne. Drugi ustęp art. 70 jest jednym jeszcze więcej dowodem, że każda fikcja kryje w sobie sprzeczność, chociaż jest bardzo płodną z innych względów. Wymaganie, aby uchwała ciała samorządowego była zatwierdzaną, jest sprzecznem z pojęciem ciała samorządowego, jako osoby prawnej, działającej z własnego prawa. Trafnem wobec tego jest postanowienie, że takie zatwierdzenie może być żądanem tylko wyjątkowo.

ARTYKUŁ 71.

Odwołanie się od orzeczeń organów zarówno rządowych jak i samorządowych dopuszczone będzie tylko do jednej wyższej instancji, o ile ustawy nie przewidują w tym względzie wyjątków.

Postanowienie, ograniczające liczbę instancyj, jest wskazane. Zwracamy tylko uwagę, że w tym kierunku powinien być także odpowiednio ukształtowany samorząd wojewódzki.

ARTYKUŁ 72.

Ustawy przeprowadzą zasadę, iż od karnych orzeczeń władz administracyjnych, zapadłych w drugiej instancji, będzie przysługiwało stronom prawo odwołania się do właściwego sądu.

Postanowienia tego nie mogę pochwalić. Konstytucja, wprowadzając w system administracji zwyczajne sądy, zajęła stanowisko w literaturze krytykowane, a w praktyce nie cieszące się pomyślnemi rezultatami.

ARTYKUŁ 73.

Do orzekania o legalności aktów administracyjnych w zakresie administracji tak rządowej jak i samorządowej powoła osobna ustawa sądownictwo administracyjne, oparte w swej organizacji na współdziałaniu czynnika obywatelskiego i sędziowskiego z Najwyższym Trybunałem Administracyjnym na czele.

Sądownictwo administracyjne jest gwarancją państwa prawnego, powinno więc zajmować w Konstytucji i wogóle w ustawodawstwie wybitne miejsce. Niewiele możemy o niem powiedzieć, Konstytucja bowiem zawiera kilka tylko bardzo ogólnych i szerokich zasad, a Sejm nie wydał dotychczas żadnej w tej materji ustawy (p. zeszyt I, str. 157 i zeszyt II, str. 349).

1) Art. 73 mówi, że przed sądami administracyjnemi zaskarżoną być może »legalność aktów administracyjnych«. Wynikają z tego dwie konsekwencje:

a) Polskie sądy administracyjne nie będą władzami administracyjnemi, nie będą same »administrować«, ale będą tylko kontrolować administrację, sprawowaną przez inne organy. Będzie tak, ponieważ działalność sądu administracyjnego może się rozpocząć, gdy »akt administracyjny« już istnieje, a idzie tylko o orzeczenie, czy jest legalnym. Jest to ważne już dzisiaj ze względu na Komisje Ziemskie. Nie uważam ich, z żalem, za sądy administracyjne. Gdyby jednak (jak chcą niektórzy) niemi były, to należałoby ustawę o nich uzgodnić z Konstytucją, Komisje Ziemskie bowiem orzekają o wywłaszczeniu, nie mając jeszcze żadnego aktu administracyjnego przed sobą, a tylko wnioski.

b) Zaskarżoną być może wogóle »legalność«, a więc nietylko te akty administracyjne, które naruszają prawa podmiotowe publiczne, ale wogóle wszystkie akty administracyjne, bez względu na to, czy przez nie jest ktoś pokrzywdzonym w swych prawach podmiotowych, czy nie, jeżeli tylko akt administracyjny jest sprzeczny z prawem przedmiotowem. Wynika z tego, że skargę przed sąd administracyjny może wnieść:

α) podmiot pokrzywdzony w swoich prawach podmiotowych publicznych,

β) władza administracyjna państwowa o orzeczenie, że akt administracyjny ciała samorządowego jest nielegalny, wreszcie

γ) każdy obywatel.

Jest jasnem, że zaskarżanym może być akt administracyjny o treści pozytywnej lub zawierający odmowę, ale akt administracyjny musi przedtem istnieć. Wynika z tego, że przed polskiemi sądami administracyjnemi nie będą dopuszczone administracyjne skargi o ustalenie (Feststellungsklagen), np. że ktoś jest obywatelem polskim. Natomiast może być sprawa dochodzoną przed sądem administracyjnym, jeżeli komuś odmówiono obywatelstwa.

Wreszcie jasną jest rzeczą, że wobec tego, iż tylko legalność może być zaskarżoną, nie mogą być wytoczone przed sąd administracyjny orzeczenia, które władza administracyjna wydała na podstawie swobodnego uznania.

2) Liczba instancyj nie jest oznaczoną w Konstytucji, wiemy z niej tylko, że na czele sądownictwa administracyjnego będzie Najw. Trybunał Administracyjny, a więc trybunał odrębny, nie będący w związku z Najwyższym Sądem.

3) Skład sądu administracyjnego jest przepisany przez Konstytucję, stanowić go bowiem ma element obywatelski i sędziowie. Brakiem art. 73 jest, że nie powiedział wyraźnie, że do sędziów, należących do sądów administracyjnych, odnoszą się wszystkie przepisy, które stosuje w rozdziale IV Konstytucja do sędziów w sądach zwyczajnych.

4) W sprawach administracyjnych są czynne:

a) władze administracyjne państwowe,

b) władze administracyjne samorządowe,

c) sądy zwyczajne,

d) sądy administracyjne.

Należy określić, jaki jest stosunek tych organów do siebie wedle przepisów Konstytucji, któreśmy poznali.

a) Władze administracyjne państwowe wykonywują nadzór nad ciałami samorządowemi w dwojaki sposób. Ponieważ kontrola z urzędu nad ciałami samorządowemi służy wedle art. 70 wyższym ciałom samorządowym, przeto nadzór władz państwowych rozciągać się może tylko na to ciało samorządowe, nad którem niema już innego wyższego ciała samorządowego. Oprócz tego władze administracyjne państwowe wykonywują w ten sposób nadzór nad samorządem, że każde orzeczenie organów samorządowych mogą in puncto jego legalności zaskarżyć przed sąd administracyjny. Władza państwowa ma wówczas rolę strony.

b) Władze administracyjne państwowe znajdują się w tym stosunku do sądów zwyczajnych, że karne orzeczenia władz administracyjnych mogą się w drodze odwołania znaleźć przed sądami zwyczajnemi (art. 72).

c) Władze administracyjne państwowe znajdują się w tym stosunku do sądów administracyjnych, że każde orzeczenie władz administracyjnych może być co do legalności zaskarżone przed sądem administracyjnym.

d) Stosunek organów samorządowych do sądów zwyczajnych należy w drodze interpretacji uznać za taki sam, jak władz administracyjnych państwowych (wyżej pod b).

e) Stosunek organów samorządowych do sądów administracyjnych jest taki sam, jak stosunek władz państwowych do sądów administracyjnych (p. wyżej pod c).

f) Stosunek sądów zwyczajnych do sądów administracyjnych uwydatnia się w tem, że orzeczenia karne władz adm. nie są zaskarżane przed sądem administracyjnym, ale przed sądem zwyczajnym.

Dotychczasowy stan prawny p. w zeszycie I, str. 157 i zeszyt II, str. 349.

ROZDZIAŁ IV.

SĄDOWNICTWO[1]).

ARTYKUŁ 74.

Sądy wymierzają sprawiedliwość w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej.

ARTYKUŁ 75.

Organizacja, zakres i sposób działania wszelkich sądów będą określone w drodze ustawodawczej.

ARTYKUŁ 76.

Sędziów mianuje Prezydent Rzeczypospolitej, o ile ustawa nie zawiera innego postanowienia, jednakże sędziowie pokoju z reguły wybierani są przez ludność.

Urząd sędziowski może objąć tylko osoba, odpowiadająca warunkom, przez prawo wymaganym.

ARTYKUŁ 77.

Sędziowie są w sprawowaniu swego urzędu sędziowskiego niezawiśli i podlegają tylko ustawom.

Orzeczenia sądowe nie mogą być zmienione ani przez władzę ustawodawczą, ani przez władzę wykonawczą.

Wyrażenie »podlegają tylko ustawom« oznacza, że sędziowie nie są wiązani rozporządzeniami. Wyrazem niezawisłości jest postanowienie zawarte w 2-gim ustępie art. 77. Z artykułu zaś 81 wynika, że mają prawo badać ważność rozporządzeń, a więc, że tylko te rozporządzenia ich wiążą, które się obracają w granicach ustaw. Sędzia ma właśnie zbadać, czy rozporządzenie granic tych nie przekracza.

Uczynić tu wypada jeszcze dwie uwagi:

1) W artykule 3-cim ust. 5-ty poznaliśmy rozporządzenia, które

---

[1]) Przepisy odnoszące się do sądownictwa, znajdują się w zeszycie niniejszego wydawnictwa p. t. »Proces cywilny«.

zawierają nowe normy powszechnie obowiązujące. Poznaliśmy także, że one mogą być wydane tylko na podstawie ustawy, upoważniającej Rząd do wydania rozporządzenia w miejsce ustawy. Takie rozporządzenie wiąże sędziego, ale ma on prawo zbadania, czy ono odpowiada upoważniającej ustawie. Można więc powiedzieć, że obie strony niezawisłości sędziego nie znają wyjątków, albowiem każde rozporządzenie sędzia bada co do jego ważności i żadne go nie obowiązuje, jeżeli nie mieści się w ustawie, a więc w gruncie rzeczy obowiązuje go tylko ustawa.

2) Artykuł 77 mówi, że sędziowie podlegają tylko ustawom. Wyjaśniliśmy już, jakie to ma znaczenie. Jednak sprawa nie jest przez to wyczerpana. Sędziowie nie podlegają przez to rozporządzeniom i nie są zobowiązani rozporządzeń stosować. Ale zato podlegają ustawom i są zobowiązani, muszą ustawy stosować. Co to znaczy? Sądownictwo właśnie na tem polega, że stosuje ustawę, i że tak, jak nie dotyczą go rozporządzenia, tak samo i tak zwana wolność orzekania jest przeciwna istocie sądownictwa. Sędzia orzeka wedle swobodnego uznania tylko tam, gdzie go do tego ustawa upoważnia. Jasną jest rzeczą, że w interpretacji, w używaniu analogji jest zupełnie swobodny. Jasną jest rzeczą, że jedno i to samo brzmienie ustawy w różnych czasach i miejscach rozmaicie bywa rozumianem, że przeto indywidualność sędziego odgrywa rolę. Jasną jest rzeczą, że tam, gdzie mamy do czynienia z luką, użycie analogji bywa bardzo rozszerzane. Ale na tem koniec! Podstawą musi zostać zawsze ustawa. Inaczej sądownictwo stałoby się administracją, a tego właśnie państwo nowożytne, państwo prawne nie znosi.

ARTYKUŁ 78.

Sędzia może być złożony z urzędu, zawieszony w urzędowaniu, przeniesiony na inne miejsce urzędowania lub w stan spoczynku wbrew swojej woli jedynie mocą orzeczenia sądowego i tylko w wypadkach, w ustawie przewidzianych.

Przepis ten nie dotyczy wypadku, gdy przeniesienie sędziego na inne miejsce lub w stan spoczynku jest wywołane zmianą w organizacji sądów, postanowioną w drodze ustawy.

ARTYKUŁ 79.

Sędziowie nie mogą być pociągani do odpowiedzialności karnej ani pozbawiani wolności bez uprzedniej zgody wskazanego przez ustawę sądu, o ile nie są schwytani na gorącym uczynku, lecz i w tym wypadku może sąd zażądać niezwłocznie uwolnienia aresztowanego.

ARTYKUŁ 80.

Odrębne stanowisko sędziów, ich prawa i obowiązki oraz uposażenie określi osobna ustawa.

ARTYKUŁ 81.

Sądy nie mają prawa badania ważności ustaw, należycie ogłoszonych.

Patrz objaśnienie do art. 77.

ARTYKUŁ 82.

Rozprawy przed sądem orzekającym, zarówno w sprawach cywilnych jak karnych, są jawne, o ile ustawy w tym względzie nie przewidują wyjątku.

ARTYKUŁ 83.

Do orzekania o zbrodniach, zagrożonych cięższemi karami, i o przestępstwach politycznych będą powołane sądy przysięgłych. Czyny, podlegające sądom przysięgłych, organizację tych sądów i tok postępowania — określą szczegółowe ustawy.

ARTYKUŁ 84.

Ustanawia się Sąd Najwyższy do spraw sądowych, cywilnych i karnych.

Postawioną jest w tym artykule zasada, że Trybunał Administracyjny, Trybunał Stanu, Trybunał Kompetencyjny są odrębnemi instytucjami.

ARTYKUŁ 85.

Organizację sądów wojskowych, ich właściwość, tok postępowania, oraz prawa i obowiązki członków tych sądów określą osobne ustawy.

ARTYKUŁ 86.

Do rozstrzygania sporów o właściwość między władzami administracyjnemi a sądami będzie powołany na mocy ustawy osobny Trybunał Kompetencyjny.

ROZDZIAŁ V.

POWSZECHNE OBOWIĄZKI I PRAWA OBYWATELSKIE.

Cechami rozdziału 5-go, mówiącego o powszechnych obowiązkach i prawach obywatelskich, są:

1) Rozdział ten ma charakter programu. Jest tak z dwóch powodów:

a) zawiera szereg zasad, jak art. 89, 90, 93 i t. p,. które nie mają treści prawniczej;

b) zawiera szereg zapowiedzi, że poruszona w danym artykule materja będzie dopiero w przyszłości unormowaną przez ustawę, jak art. 94, 102 i t. p.

2) Postanowienia, zawarte w rozdziale 5-tym, świadczą o tendencji, właściwej każdej demokracji, nie liczącej się z możliwościami finansowemi państwa. Typowemi pod tym względem są art. 102 i 119 (obydwa ustępy), które spowodują nie dające się obliczyć wydatki, mające spaść wyłącznie na skarb państwa, art. 119 bowiem wyklucza wprost przyczynianie się do tych wydatków ludności, art. 102 zaś nic o tem przyczynianiu się nie mówi, a więc wytrąca państwu z ręki środek obrony, w razie nacisku interesowanych sfer, aby n. p. ubezpieczenie społeczne było przeprowadzone wyłącznie kosztem państwa. Nieuchronnym rezultatem art. 119 będzie upadek szkoły państwowej, a artykułu 102 zwłoka i niedostateczność ubezpieczenia społecznego.

3) Rozdział piąty zrodzony został z tradycyjnej ideologji, przeciwstawiającej państwo prawne państwu absolutnemu. W »myśleniu« prawniczem odbiła się rewolucja francuska stworzeniem »prawa« publicznego, a to poczęto konstruować na modłę prawa prywatnego. Przedewszystkiem z państwa stworzono osobę prawną. Jednostkę uposażono w prawa podmiotowe publiczne. Osobowość prawną przyznano ciałom samorządnym. Wogóle pod względem konstrukcji prawniczej zprywatyzowano prawo publiczne. Stało się tak dlatego, bo prawo publiczne nie miało swoich własnych konstrukcyj, a powtóre z tego powodu, że najbliższą, najłatwiejszą metodą myślenia jest personifikacja.

W myśleniu prawniczem przeto absolutyzm został pokonany przez skonstruowanie państwa, jako osoby prawnej, i przez uposażenie jednostki w prawa podmiotowe publiczne. Stąd każda konstytucja zawiera tradycyjnie rozdział o prawach obywatelskich, t. j. o podmiotowych prawach publicznych.

Jednakże używając tej konstrukcji, powinniśmy pamiętać, że w gruncie rzeczy w państwie prawnem idzie o nieustającą wzajemną kontrolę. Konstytucja mówi o »prawie« stowarzyszania się, »prawie« koalicji i t. d., jest to jednak tylko konstrukcja prawna pewnego środka, służącego do kontroli rządu. Byłoby mylnem sądzić, że wszystkie te środki kontroli, które znajdujemy w rozdziale o »prawach obywatelskich«, przestają lub nie mogą działać, jeżeli nie dadzą się ująć z punktu widzenia prawa podmiotowego. Prasa jest wolną nie dlatego, aby bronić praw podmiotowych jednostki, ale aby wykonywać kontrolę także tam, gdzie niema naruszonych niczyich praw podmiotowych. Dlatego też, jakeśmy widzieli, i w sądownictwie administracyjnem idzie wogóle o legalność aktów administracyjnych, a nie o legalność tylko tych aktów, przez które pokrzywdzoną została jednostka w swych prawach podmiotowych.

Uwagi powyższe wykazują, że tradycyjna konstrukcja »praw« obywatelskich, zrodzona z śmierci absolutyzmu, nie jest wystarczającą, jeżeli sobie powiemy, że tutaj szło o usunięcie niebezpieczeństwa absolutyzmu, a uposażenie jednostki w prawa podmiotowe było tylko prawniczym wyrazem, prawniczą konstrukcją środka, mającego właśnie uczynić absolutyzm niemożliwym. Środkiem tym jest kontrola rządu wykonywana przez prawo zgromadzania się, koalicji, stowarzyszania się, wolność prasy, prawo petycji, prawo pociągania rządu do odpowiedzialności, wreszcie przez sądownictwo administracyjne.

Jeżeli, jakeśmy powiedzieli, konstrukcja praw podmiotowych publicznych nie jest wystarczającą, aby zmieścić w sobie to, o co tu idzie, to jest kontrolę, — to zachodzi pytanie, czy nie należy jej porzucić i zastąpić inną. Możnaby to uczynić, gdyby powrót absolutyzmu był wykluczonym. Tak nie jest, jak tego dowodzi bolszewizm w obecnej swej fazie rozwoju. Wogóle wedle m. zd. usiłowania emancypacyjne prawa publicznego z konstrukcyj prywatno-prawnych są beznadziejne. Bolszewizm w pierwszej swej fazie rozbił państwo na lokalne sowiety, był więc, z punktu widzenia myślenia prawniczego, walką przeciwko państwu, jako osobie prawnej. Wygranie tej walki równałoby się triumfowi anarchizmu i dlatego walka skończyła się klęską bolszewizmu. Bolszewizm w drugiej fazie jest absolutyzmem, jest więc, z punktu widzenia myślenia prawniczego, walką przeciwko podmiotowym prawom publicznym. I tutaj bolszewizm spotka się z przegraną; mnożą się oznaki, że się cofa, nieszczerze, ale się cofa.

Konstrukcje prywatno-prawne nie dadzą się więc usunąć z prawa publicznego. Grozi im jednak niebezpieczeństwo, płynące skądinąd, to

jest nie z obawy powrotu absolutyzmu, która to obawa była ich (tj. tych konstrukcyj prywatno-prawnych) matką.

Jednostka w swym emancypacyjnym pochodzie ma tendencję przerzucania ciężarów na państwo, bo ono najdalej od niej stoi. Jednostka niszczy bliższe sobie związki, jak cechy, stany etc., bo one przez bliskość swoją dotkliwiej ją krępują, a zadanie tych związków przerzuca na państwo. Dzieci ma wychowywać państwo, o starości i chorobie ma myśleć państwo i t. d. To jeden objaw.

W chwilach niedostatku rodzi się z konieczności myśl podziału dóbr, stąd zaś reglementacja, przymus ze strony państwa (kontyngenty, taryfy maksymalne, wywłaszczenie i t. d.). To drugi objaw.

Wreszcie żadnego narodu gospodarstwo nie jest niezależnem od innych państw. Stąd internacjonalizacja jest trzecim objawem, pociągającym za sobą, że na arenie światowego gospodarstwa pertraktują ze sobą nie jednostki, ale państwa.

Jak te trzy objawy odbijają się na konstrukcji prawniczej? Dotychczas utrzymaną została konstrukcja prawnicza praw podmiotowych, mówi ona tylko o powstaniu nowych lub o rozszerzeniu, względnie ograniczeniu istniejących. Mam »prawo«, aby me dzieci państwo kształciło bezpłatnie. Mam »prawo« żądać ubezpieczenia na starość i t. p. Jestem ograniczony w »prawie«, gdy mnie krępują, nie pozwalają mi wywozić zagranicę towarów, gdy mi każą dostarczać kontyngent i t. d.

Czy jednak ta konstrukcja wystarczy, dla objęcia także tych objawów, tak jaskrawo obecnie występujących? W czem tkwi istota tych objawów? Jakkolwiekbyśmy rzecz nazwali, idzie tu o zwiększenie zadań państwa, o rozszerzenie jego działalności. Jak w walce przeciw absolutyzmowi zadaniem myślenia prawniczego były prawnicze skonstruowania kontroli, tak wobec objawów rozszerzania się działalności państwa zadaniem myślenia prawniczego jest prawnicze skonstruowanie równowagi między państwem a jednostką, równowagi zapobiegającej przedewszystkiem zamarciu inicjatywy prywatnej. Wskutek tego rozdział V konstytucji nosić będzie, gdy ta konstrukcja powstanie, tytuł np. »kollektywizm i indywidualizm« lub »etatyzm i liberalizm« lub »socjalizacja i ustrój kapitalistyczny« i t. p.

Nie jest mojem zadaniem dawać w tych objaśnieniach próby takiej nowej konstrukcji. Mam obowiązek tylko wskazać, że Konstytucja z 17 marca przyjęła tradycyjną konstrukcję »praw« podmiotowych publicznych i że w tę konstrukcję starała się wcisnąć wszystkie objawy socjalizacji w ten sposób, że te prawa podmiotowe bądź rozszerzała, bądź ograniczała, bądź tworzyła nowe. To jednak nieraz zawodziło, a wówczas uciekano się do tego, że nie mogąc skonstruować »prawa«, konstruowano »obowiązek«, nie troszcząc się o to, że mówiąc o »obowiązku«, musimy przecież wiedzieć, wobec kogo on zachodzi. Możemy wskutek tego stwierdzić, że liberalizm Konstytucji jest porysowany, że w niejednem miejscu pękł pod naciskiem kollektywizmu, że jednak wszę-

dzie trzyma się prywatno-prawnej indywidualistycznej techniki konstrukcyjnej.

Człowiek, myślący prawniczo, stworzył osoby prawne publiczne, zaludnił niemi życie publiczne, aby mieć z kim walczyć i z kim zawierać przymierza. Jeżeli abstrahować będziemy od bolszewizmu, który należy odrębnie oceniać, to dzisiaj przeżywamy epokę, w której jednostka sprzymierza się z państwem przedewszystkiem na polu ekonomicznem, sama nakłada na nie coraz inne obowiązki i coraz to nowe stawia do niego wymagania. Nie rozstrzygam, czy ludzkość osiągnie ten stopień w swym rozwoju, w którym państwo będzie identyczne z jednostką, w którym nie będzie odrębnego interesu osobistego i odrębnego interesu zbiorowego. Stwierdzam tylko, że dzisiaj tak nie jest i że wskutek tego zadaniem konstytucji powinno być dać prawne gwarancje, że między niemi utrzymaną będzie równowaga. Państwo i jednostka — to prawniczy wyraz tych samych elementów, o których mówiliśmy wyżej, a które z różnych punktów widzenia — określamy jako liberalny i antiliberalny, religijny i areligijny, racjonalny i irracjonalny i t. d.

Patrząc z tego punktu widzenia (konieczność utrzymania równowagi) na Konstytucję z 17 marca, z żalem stwierdzam, że o równowadze nie myślano. I w jednym i w drugim kierunku przyjęto skrajności. Widzieliśmy, że przez wybujałość politycznych praw podmiotowych dzieje się, że Konstytucja nie daje gwarancji, iż rząd będzie silnym. Dopuszczenie wywłaszczenia ziemi jest wstrząśnięciem fundamentów. Art. 99. ust. 1 daje szerokie możliwości socjalizacji. Wspomnieliśmy także wyżej pod 2), że nałożono na państwo szereg obowiązków, nie licząc się z jego siłami finansowemi. Wszystko to robi wrażenie, że Konstytucję przyciągały do siebie dwa obozy, że wskutek tego była w ciągłym ruchu i że jej zatrzymanie się przy jednem i dziesiątem zagadnieniu i rozstrzygnięcie go było rzeczą wyłącznie przypadku. Wszystko tam znaleźć można w pewnej dozie. Konstytucję z 17 marca może każdy chwalić i każdy ganić.

ARTYKUŁ 87.

Obywatel polski nie może być równocześnie obywatelem innego państwa.

Patrz objaśnienie w zeszycie VII niniejszego wydawnictwa, zawierającym przepisy z dziedziny »Prawa Cywilnego«, w ustępie traktującym o obywatelstwie.

ARTYKUŁ 88.

Obywatelstwo polskie nabywa się:

a) przez urodzenie z rodziców, mających obywatelstwo polskie;

b) przez nadanie obywatelstwa ze strony powołanej władzy państwowej.

Inne postanowienia co do obywatelstwa polskiego, jego nabycia oraz utraty określają osobne ustawy.

Patrz objaśnienie w zeszycie VII niniejszego wydawnictwa, zawierającym przepisy z dziedziny »Prawa Cywilnego«, w ustępie traktującym o obywatelstwie.

ARTYKUŁ 89.

Pierwszym obowiązkiem obywatela jest wierność dla Rzeczypospolitej Polskiej.

ARTYKUŁ 90.

Każdy obywatel ma obowiązek szanowania i przestrzegania Konstytucji Państwa i innych obowiązujących ustaw i rozporządzeń władz państwowych i samorządowych.

ARTYKUŁ 91.

Wszyscy obywatele są obowiązani do służby wojskowej. Rodzaj i sposób, porządek i czas trwania służby, zwolnienie od tego obowiązku oraz wszelkie świadczenia na cele wojskowe będą określone w drodze ustawodawczej.

Obecny stan ustawodawstwa w sprawach wojskowych przedstawia się w następujący sposób:

A) Powszechny obowiązek służby wojskowej.

1) Dekret z 27 października r. 1918 poz. 27, nr. 13 d. Kr. P. i Tymczasowa Ustawa o powsz. obow. służby wojsk., tamże, poz. 28, — podane niżej pod 1.

2) Dekret z 16 stycznia r. 1919 poz. 119, nr. 8 d. p. p. p. w sprawie niektórych zmian w tymczasowej ustawie o powszechnym obowiązku służby wojskowej, podany niżej pod 2.

3) Dekret z 4 lutego r. 1919 poz. 168, nr. 14 d. p. p. p. o odpowiedzialności za uchylanie się od służby wojskowej, podany pod 3.

4) Ustawa z d. 20 lutego r. 1920 poz. 104, nr. 20 d. u. w przedmiocie kar za pogwałcenie przepisów, dotyczących powszechnego obowiązku służby wojskowej, podana niżej pod 4.

5) Rozporządzenie Rady Obrony Państwa z d. 11 sierpnia r. 1920 poz. 540, nr. 81 d. u. i rozporządzenie z d. 19 października r. 1920 poz. 687, nr. 103 d. u. o utracie obywatelstwa wskutek niespełnienia obowiązku służby wojskowej, podane pod 4 a i 4 b.

B) Rzeczowe świadczenia wojenne:

1) Ustawa z 11 kwietnia r. 1919 poz. 264 nr. 32 d. pr. o rzeczowych świadczeniach wojennych, podana niżej pod 5.

2) Ustawa z 28 października r. 1919 poz. 470, nr. 86 d. u. w sprawie zmiany powyższej ustawy, podana niżej pod 6.

3) Ustawa z dn. 23 kwietnia r. 1920 poz. 212, nr. 37 d. u. w przed-

miocie przywrócenia mocy obowiązującej i częściowej zmiany ustawy z d. 11 kwietnia r. 1919, podana niżej pod 7.

C) Osobiste świadczenia wojenne:

Ustawa z dn. 25 lipca r. 1919 poz. 401, nr. 67 d. u. podana niżej pod 8.

1. Dekret z dnia 27 X. r. 1918, poz. 27 d. p. Kr. p. nr. 13 o tymczasowej ustawie wojskowej.

My, RADA REGENCYJNA KRÓLESTWA POLSKIEGO, postanowiliśmy i stanowimy:

W związku z dekretem Naszym z dnia 12 października 1918 r. o przejściu Władzy Zwierzchniej nad wojskiem polskiem w Nasze ręce przystąpić do formowania narodowej armji regularnej na podstawie Tymczasowej Ustawy o powszechnym obowiązku służby wojskowej, którą równocześnie ogłaszamy, poruczając Naszemu rządowi bezzwłoczne jej wykonanie.

Dan w Warszawie, dnia 27 października 1918 roku.

L. S.

† Aleksander Kakowski
Zdz. Lubomirski
Józef Ostrowski

Prezydent Ministrów: *Józef Świeżyński*, Minister Spraw Zewnętrznych: *Głąbiński*, Minister Spraw Wewnętrznych: *Z. Chrzanowski*, Minister Sprawiedliwości: *J. Higersberger*, Minister Rolnictwa i Dóbr Koronnych: *W. Grabski*, Minister Przemysłu i Handlu: *Andrzej Wierzbicki*, Minister Komunikacji: *W. Paszkowski*, Minister Aprowizacji: *Ant. Minkiewicz*.

TYTUŁ I.

O służbie wojskowej w ogólności.

Art. 1. Służba wojskowa jest obowiązkiem każdego obywatela Państwa Polskiego. Obowiązku tego dopełnić musi każdy obywatel osobiście.

Art. 2. Zwolnienia ze służby wojskowej, ulgi w jej pełnieniu, skrócenia i odroczenia jej terminów — są ustalone w niniejszej ustawie.

Art. 3. Służba wojskowa jest dwojaka:
a) służba czynna,
b) służba pomocnicza.

TYTUŁ II.

O służbie wojskowej czynnej.

Art. 4. Służba wojskowa czynna obejmuje:
a) służbę w wojsku stałem,
b) służbę w zapasie,
c) służbę w rezerwie,
d) służbę w obronie krajowej,
e) służbę w pospolitem ruszeniu.

Art. 5. Obowiązek służby w wojsku stałem rozpoczyna się 1 stycznia tego roku kalendarzowego, w którym obowiązany kończy 20 lat.

Art. 6. Służba w wojsku stałem trwa 2 lata, licząc od dnia rozpoczęcia służby.

Komenda Główna wojsk polskich może atoli służących w wojsku stałem po odbyciu dostatecznego wyszkolenia urlopować na okres czasu, przez siebie ustalony.

Art. 7. Zapas obejmuje wszystkich tych, którzy przy przeglądzie zostali uznani za zdatnych, jednakże z powodu wypełnienia kontyngensu nie mogli być powołani do służby w wojsku stałem.

Art. 8. Służba w zapasie trwa trzy lata, licząc od pierwszego dnia przeglądu wojskowego, dokonanego w roku kalendarzowym, w którym obowiązany kończy lat 20.

W ciągu tego czasu zapasowy musi przejść równorzędne wyszkolenie wojskowe do tego, jakie przechodzą służący w wojsku stałem.

Art. 9. Zapasowi będą powoływani do służby w wojsku stałem w porządku losów, wyciągniętych przy przeglądzie, poczynając od najmłodszego rocznika, skoro w pewnym roku przepisany kontyngens nie zostanie pokryty albo przepisana nim ilość wojska w czasie późniejszym się zmniejszy (art. 6. ust. 2). Odbyty poprzednio przez zapasowego okres wyszkolenia wojskowego zostanie wliczony do służby w wojsku stałem.

Art. 10. Po ukończeniu służby zapasowi zaliczeni zostają do

rezerwy i obowiązani są do tych samych ćwiczeń, co odpowiednie roczniki rezerwistów, którzy odbyli służbę w wojsku stałem.

Art. 11. Służba w rezerwie trwa od chwili zwolnienia ze służby w wojsku stałem, względnie w zapasie, aż do końca tego roku kalendarzowego, w którym obowiązany kończy lat 30.

W ciągu tego czasu rezerwiści obowiązani są do odbycia kilku okresów ćwiczeń, trwających razem najwyżej 20 tygodni.

Art. 12. Rezerwiści uważani są za bezterminowo urlopowanych żołnierzy wojska stałego. Rząd może każdej chwili polecić powołać ich pod broń.

Art. 13. Służba w obronie krajowej trwa od chwili zwolnienia z rezerwy do końca tego roku kalendarzowego, w którym obowiązany kończy lat 40.

W ciągu tego czasu należący do obrony krajowej obowiązani są do odbycia kilku okresów ćwiczeń, trwających razem najwyżej 12 tygodni.

Art. 14. Do służby w pospolitem ruszeniu są obowiązani:

a) wszyscy mężczyźni od 1 stycznia tego roku kalendarzowego, w którym kończą lat 18, aż do 1 stycznia tego roku kalendarzowego, w którym się zaczyna ich obowiązek służby w wojsku stałem, względnie w zapasie, a więc w którym kończą lat 20;

b) wszyscy ci, którzy ukończyli służbę w wojsku stałem, w zapasie, w rezerwie i w obronie krajowej. Obowiązek służby w pospolitem ruszeniu dla tej kategorji rozpoczyna się od tego roku kalendarzowego, w którym obowiązany kończy 41 rok życia, i trwa do końca tego roku kalendarzowego, w którym kończy on lat 50;

c) wszyscy ci, którzy nie zostali od służby wojskowej czynnej zwolnieni, lecz na podstawie prawomocnego orzeczenia właściwej władzy wojskowej bądź to przy przeglądzie, bądź też później zaliczeni zostali do pospolitego ruszenia. Obowiązek służby w pospolitem ruszeniu dla nich rozpoczyna się z chwilą zaliczenia ich do pospolitego ruszenia i trwa do końca tego roku kalendarzowego, w którym kończą oni lat 50.

Pospolitacy powyżej lat 20 a poniżej 30, którzy nie odbywali służby w wojsku stałem, względnie w zapasie, obowiązani są aż do ukończenia 40 roku życia do tych samych

ćwiczeń, do jakich obowiązana jest obrona krajowa. Inni wolni są od ćwiczeń.

Art. 15. O zaliczeniu żołnierzy wojska stałego i zapasu do rezerwy, rezerwistów do obrony krajowej i obowiązanych do służby w obronie krajowej do pospolitego ruszenia — decyduje wyłącznie właściwa władza wojskowa w myśl postanowień niniejszej ustawy.

Art. 16. Komenda Główna wojsk polskich ma prawo odroczyć termin zwolnienia żołnierzy wojska stałego do rezerwy, jak również przedłużyć okresy ćwiczeń zapasowych, rezerwistów i obrony krajowej. Zarządzenie to może nastąpić jedynie za zgodą Rządu.

TYTUŁ III.

O służbie pomocniczej.

Art. 17. Obowiązek służby pomocniczej istnieje tylko w czasie wojny. Obejmuje on wszystkich, nie powołanych pod broń, od początku tego roku kalendarzowego, w którym obowiązani kończą lat 16, aż do końca tego roku kalendarzowego, w którym kończą oni lat 60. Zwierzchnia Władza państwowa polska decyduje o tem, jakie kategorje osób i w jakim porządku będą do służby tej powoływane i jakie rodzaje działalności tej służby wymagają.

TYTUŁ IV.

Przygotowawcze wyszkolenie wojskowe młodzieży.

Art. 18. Komenda Główna wojsk polskich może w porozumieniu z odpowiedniemi ministerstwami zarządzić dla młodzieży od lat 16 do 20 życia ćwiczenia i kursy, dające młodzieży ogólne przygotowawcze wyszkolenie wojskowe.

TYTUŁ V.

Organizacja poboru.

Art. 19. Państwo polskie pod względem służby wojskowej podzielone będzie na określoną liczbę okręgów wojskowych, z których każdy obejmie pewną liczbę powiatów. Podział ten winien być dostosowany do podziału administracyjnego kraju.

Art. 20. Ilość i siedziba okręgów wojskowych, tudzież ilość i nazwa należących do każdego okręgu powiatów będą ustalone

w osobnem rozporządzeniu Komendy Głównej wojsk polskich, wydanem w porozumieniu z Rządem.

Wszelkie zmiany, dotyczące okręgów wojskowych, ich siedzib, tudzież ilości należących do każdego okręgu powiatów zarządzić może jedynie Komenda Główna wojsk polskich w porozumieniu z Rządem.

Art. 21. Władzą administracyjno-wojskową w okręgu wojskowym jest Okręgowa Komenda Uzupełnień.

Art. 22. Okręgowym komendom uzupełnień podległe są Powiatowe Komendy Uzupełnień.

Art. 23. Powiatowa komenda uzupełnień obejmuje jeden albo więcej powiatów. Powiaty większe, tudzież miasta większe mogą być podzielone na 2 lub więcej rejonów z własną powiatową komendą uzupełnień.

Art. 24. Ilość i siedziba powiatowych komend uzupełnień, ilość i nazwa powiatów, podległych poszczególnym komendom, podział ewentualny powiatów i miast na rejony — będą uskutecznione w osobnem rozporządzeniu Komendy Głównej wojsk polskich, wydanem w porozumieniu z Rządem.

Art. 25. Na czele okręgowej komendy uzupełnień stoi wyższy rangą oficer polski, któremu do pomocy dodana będzie odpowiednia ilość oficerów, tudzież podoficerów i żołnierzy.

Art. 26. Na czele powiatowej komendy uzupełnień stoi oficer polski, któremu do pomocy dodana będzie odpowiednia ilość podoficerów i żołnierzy.

Art. 27. Zadania i obowiązki powiatowych komend uzupełnień są następujące:

a) ułożenie i prowadzenie imiennej listy popisowych (art. 41 i nast.), tudzież innych list obowiązanych do służby wojskowej (art. 76 i nast.),
b) powołanie do przeglądu,
c) wojskowo-lekarski przegląd popisowych,
d) przyznanie ulg w pełnieniu służby i zwolnień ze służby,
e) zaliczenie do zapasu, rezerwy, obrony krajowej i pospolitego ruszenia,
f) kontrola zapasowych, rezerwistów i służących w obronie krajowej.

Art. 28. Zadania i obowiązki okręgowych komend uzupełnień są następujące:

a) nadzór nad czynnościami podległych powiatowych komend uzupełnień,
b) rozdział uchwalonego kontyngensu na podległe powiatowe komendy uzupełnień,
c) władza dyscyplinarna i sądowa nad podległemi oddziałami,
d) rozstrzyganie w charakterze drugiej instancji skarg na decyzje i zarządzenia, wydane przez powiatowe komendy uzupełnień.

Art. 29. Dla wykonywania obowiązków, wymienionych w art. 28 lit. d, powołana będzie w każdej okręgowej komendzie uzupełnień stała komisja, w której skład wchodzą:

a) okręgowy komendant uzupełnień, względnie jego zastępca, jako przewodniczący komisji,
b) komisarz Rządu polskiego, mianowany przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, jako reprezentant władzy cywilnej,
c) dwaj lekarze wojskowi, a w braku ich cywilni, delegowani przez Komendę Główną wojsk polskich,
d) reprezentant ludności danego okręgu wojskowego.

Osobne rozporządzenie Rządu, wydane w porozumieniu z Komendą Główną wojsk polskich, określi sposób powołania reprezentanta ludności.

Art. 30. Sposób urzędowania okręgowych komend uzupełnień tudzież powiatowych komend uzupełnień określą osobne regulaminy, wydane przez Komendę Główną wojsk polskich w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

Art. 31. Zaciężni będą pełnić służbę w okręgach wojskowych, wskazanych przez Komendę Główną wojsk polskich.

TYTUŁ VI.

Czynności przygotowawcze.

A) Listy poborowe.

Art. 32. Corocznie w powiatach wójtowie gmin, w miastach naczelnicy gmin miejskich, w miastach mających własne powiatowe komendy uzupełnień komisarze okręgów milicji — ułożą listy poborowe, do których zapiszą w porządku alfabetycznym nazwiska wszystkich mężczyzn, kończących 20 lat życia w danym

roku i zamieszkałych w obrębie gminy, miasta lub okręgu milicji.

Art. 33. Za podstawę do układania list poborowych służą: księgi ludności, wykazy urzędów stanu cywilnego, oraz wszelkie inne dane urzędowe i nieurzędowe — po ich sprawdzeniu.

Art. 34. Prócz mieszkańców zapisanych do ksiąg ludności mają być wciągnięci do listy poborowej:

a) nieobecni w gminie lub mieście, chociażby byli zobowiązani umowami do zamieszkiwania poza gminą lub miastem, oraz zamknięci w więzieniu, jeśli jednocześnie ich ojcowie lub matki albo osoby miejsce rodziców prawnie zastępujące mieszkają w gminie lub mieście, albo też jeżeli ich ojciec lub matka, względnie osoby miejsce rodziców prawnie zastępujące, które wyemigrowały, miały w gminie lub mieście zamieszkanie;

b) żonaci, mieszkający w gminie lub mieście, gdyby nawet ich rodzice mieszkali w innej gminie lub mieście;

c) urodzeni i mieszkający w gminie lub mieście i nie mający ojca lub matki lub osób miejsce rodziców prawnie zastępujących;

d) zamieszkali w gminie lub mieście, nie podpadający pod powyższe kategorje i nie mogący dowieść swego zamieszkania w innej gminie lub mieście.

Art. 35. Listy poborowe sporządzone będą według wzoru A).

Art. 36. Listy poborowe będą ogłoszone, względnie dostępne do przejrzenia, najpóźniej 15 marca każdego roku przez przeciąg jednego miesiąca.

Art. 37. W ciągu miesiąca po ogłoszeniu list każdy z wpisanych, uległy kalectwu lub chorobie, czyniącej go do służby wojskowej czynnej zupełnie niezdatnym, winien zawiadomić o tem wójta gminy, burmistrza albo komisarza milicji, względnie policji, z załączeniem poświadczenia lekarskiego, wystawionego przez lekarza wojskowego lub powiatowego. W nieobecności wpisanego do listy uczynić mogą to doniesienie w jego zastępstwie rodzice, krewni, osoby miejsce rodziców prawnie zastępujące lub pełnomocnicy.

Zawiadomienie to wraz z dokumentami przesłane będzie po upływie ustanowionego terminu do właściwej powiatowej komendy

uzupełnień, która orzecze, czy zachodzi potrzeba powołania do przeglądu.

Art. 38. Opuszczeni w listach poborowych z poprzednich lat wpisani będą do list poborowych tego roku, w którym to opuszczenie nastąpiło.

Art. 39. Po upływie określonego wyżej w art. 36 terminu miesięcznego wszelkie wpisy, wykreślenia i poprawki w listach poborowych mogą być uskutecznione jedynie na zarządzenie właściwej powiatowej komendy uzupełnień.

Art. 40. Wszelkie czynności i koszta, związane ze sporządzeniem list poborowych, pokrywać będą gminy z własnych funduszów.

B) Lista imienna popisowych.

Art. 41. Listy poborowe sporządzane będą w dwóch równobrzmiących egzemplarzach. Jeden egzemplarz pozostaje w przechowaniu cywilnej powiatowej władzy administracyjnej, drugi przesłany będzie powiatowej komendzie uzupełnień.

Art. 42. Na podstawie list poborowych sporządzi powiatowa komenda uzupełnień listę imienną popisowych, do której wpisze w porządku alfabetycznym gmin, względnie w porządku liczbowym okręgów milicyjnych, wszystkich popisowych swego okręgu w porządku alfabetycznym nazwisk.

Art. 43. Listy imienne popisowych sporządzane będą wedle wzoru B).

Art. 44. Uzupełnienie, względnie sprostowanie, listy imiennej popisowych nastąpi w czasie przeglądu. O wszelkich zmianach, zachodzących w liście imiennej popisowych, zawiadomi komenda powiatowa uzupełnień właściwą władzę administracyjną powiatu, w celu uzgodnienia listy imiennej popisowych z listą poborową.

Art. 45. Ochotnicy (art. 97 i nast.) wpisani będą do listy imiennej popisowych tego roku, w którym się do służby wojskowej zgłosili. Wpisu dokonuje powiatowa komenda uzupełnień.

Art. 46. Wykreślenia z listy imiennej popisowych należy dokonać:

a) przy przeniesieniu do jednej z list, wymienionych w art. 76,
b) w razie zupełnego zwolnienia od służby czynnej,
c) w razie śmierci,
d) w razie utraty obywatelstwa polskiego.

Przy wykreślaniu należy w rubryce »uwaga« podać krótko powód wykreślenia.

Art. 47. Wszelkie zmiany i wykreślenia winny być dokonane w ten sposób, by tekst pierwotny wpisu był łatwy do odczytania.

TYTUŁ VII.

Przegląd.

Art. 48. Przegląd powołanych do wojska odbywać się będzie corocznie między 15 października a 15 grudnia.

Komenda Główna wojsk polskich może wyznaczyć w razie uzasadnionej potrzeby inny termin dorocznego przeglądu oraz urządzić przegląd dodatkowy za każdorazowem przyzwoleniem Rządu.

Art. 49. Przegląd przeprowadza się na podstawie imiennej listy popisowych. Do przeglądu powołani będą tak popisowi danego rocznika, jak też i ci, którzy mają odroczenia z lat poprzednich, o ile od stawiennictwa osobistego nie zostali zwolnieni (art. 59 ust. 3).

Art. 50. Przeglądu dokonuje komisja przeglądowa w następującym składzie:

a) powiatowy komendant uzupełnień, względnie jego zastępca,
b) komisarz Rządu polskiego, delegowany przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych,
c) lekarz wojskowy, względnie cywilny, delegowany przez Dyrekcję Służby Zdrowia Publicznego w porozumieniu z właściwą okręgową komendą uzupełnień.
d) delegat sejmiku powiatowego.

Celem udzielenia komisji przeglądowej informacyj o popisowych mają stanąć do przeglądu także wójci i sołtysi. Powoływani oni będą kolejno na ten czas, kiedy odbywa się przegląd popisowych ich gminy. Głosu w komisji wójci i sołtysi nie mają.

W miastach, mających własne komendy uzupełnień, miejsce delegata sejmiku zajmuje delegat rady miejskiej.

Jeżeli dwa lub więcej powiatów podlegają jednej powiatowej komendzie uzupełnień, sejmiki danego powiatu delegują do komisji przeglądowej swego przedstawiciela kolejno w porządku alfabetycznym nazwy powiatu na przeciąg jednego roku.

Jeżeli jeden powiat jest podzielony na kilka powiatowych komend uzupełnień, sejmiki powiatów delegują tylu swoich przedstawicieli, ile jest w powiecie powiatowych komend uzupełnień.

Wyborów delegatów sejmików, względnie rady miejskiej, dokonywa się na rok jeden. Ponowny wybór tych samych delegatów jest pożądany.

Przewodniczy w komisji przeglądowej komisarz Rządu polskiego, delegowany przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

Art. 51. Komisja przeglądowa wykonywać będzie swoje czynności publicznie. Po rozpoczęciu czynności, popisowi, ich rodzice, względnie osoby ich miejsce prawnie zastępujące i pełnomocnicy mogą zgłosić swe uwagi i poprawki, co do których komisja wyda orzeczenie.

Po sprawdzeniu wiadomości o osobach, nie wciągniętych do list poborowych, komisja poweźmie co do nich następujące decyzje: ci, którzy poprzednio, a najdalej na samem posiedzeniu komisji, złożą wyjaśnienie, iż niezapisanie ich do list poborowych nie wynikło z ich niedbalstwa, uznani będą za usprawiedliwionych; ci, których wyjaśnienia uznane będą za niedostateczne, podlegną przeglądowi bez uwzględnienia ulg i odroczeń.

Podejrzani o oszustwo pociągnięci będą do odpowiedzialności sądowej.

Art 52. Wydanie orzeczenia w przedmiocie ulg i odroczeń zamknie wstępne czynności komisji przeglądowej. Aż do chwili tego zamknięcia mogą być przedstawiane dokumenty, uzasadniające prawo do ulg i odroczeń; na ich podstawie będą wydawane orzeczenia i jednocześnie w imiennych listach popisowych czynione poprawki.

Art. 53. Po zamknięciu wstępnych czynności nastąpi losowanie numerów porządkowych tylko wówczas, jeśli liczba popisowych, mogących być przyjętymi do wojska, przewyższy liczbę kontyngensu, przepisaną na dany okrąg poborowy.

Losowania dokona komisja przeglądowa publicznie. Każdy, powołany z kolei zapisania do listy popisowych, wyciągnie swój los; za nieobecnych losy wyciągną ich krewni albo wójt gminy, albo przewodniczący komisji.

Art. 54. Po ukończeniu losowania, o ile zostało ono zarządzone, nastąpią oględziny lekarskie popisowych.

Przedewszystkiem poddani będą oględzinom ci, którzy mają prawo do służby jednorocznej oraz ochotnicy, następnie zapisani do listy popisowych (jeśli odbyło się losowanie, to w kolei losów).

Naprzód poddani będą oględzinom nie mający prawa do ulg i odroczeń, potem zaś posiadający to prawo. Decyzje komisji, co do zdatności powołanych do służby wojskowej, zapadać będą po wysłuchaniu opinji lekarza.

Art. 55. Warunki zdatności fizycznej będą szczegółowo określone w przepisach sanitarno-wojskowych, które wyda Komenda Główna wojsk polskich.

Art. 56. Pod względem zdatności fizycznej do służby wojskowej komisja przeglądowa podzieli obecnych powołanych na 4 kategorje:

1. uznanych za zupełnie zdatnych do służby w wojsku stałem,

2. uznanych za zdatnych tylko do służby w obronie krajowej albo w pospolitem ruszeniu w razie pewnych braków, nie budzących jednakże wątpliwości co do ogólnego stanu zdrowia,

3. słabego zdrowia, którym udziela się odroczenia do nowego przeglądu,

4. uznanych za zupełnie niezdatnych do służby wojskowej czynnej.

Art. 57. Po ukończeniu oględzin i uwzględnieniu wymagań kontyngensu komisja przeglądowa ogłosi wynik przeglądu, ogłaszając nazwiska zaciągniętych do służby czynnej w wojsku stałem, zaliczonych do zapasu, rezerwy, obrony krajowej i pospolitego ruszenia, zwolnionych zupełnie od służby, otrzymujących odroczenia i wstępujących do służby w charakterze jednorocznych albo ochotników.

Art. 58. Szczegółowe przepisy co do trybu postępowania komisyj przeglądowych, tudzież szczególnych uprawnień oficera, biorącego udział w przeglądzie, — ustanowi regulamin, wydany przez Komendę Główną wojsk polskich w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych.

TYTUŁ VIII.

Odroczenie służby.

Art. 59. Odroczenia służby wojskowej mogą być z reguły udzielane tylko z roku na rok, nie dłużej jednak, jak do 23 roku życia,

o ile nie są przez ustawę niniejszą przewidziane dłuższe odroczenia.

Prawo do udzielania odroczeń przysługuje powiatowej komendzie uzupełnień. W czasie funkcjonowania komisji przeglądowej prawo to przechodzi na komisję przeglądową względem popisowych, powołanych do przeglądu.

W razie odroczenia dłuższego, niż na rok, otrzymujący odroczenie zwolnieni będą na czas trwania odroczenia od stawania do przeglądu.

Art. 60. Mający odroczenia winni będą po upływie terminu stanąć w komisji, która udzieliła im odroczenia. W wyjątkowych wypadkach wolno stanąć także przed inną komisją przeglądową. Umotywowane podania muszą być wniesione do tej powiatowej komendy uzupełnień, która odroczenia udzieliła, najpóźniej na 14 dni przed przeglądem, przyczem wymienić należy tę powiatową komendę uzupełnień, przed którą petent chce stanąć do przeglądu. Orzeczenia powiatowej komendy uzupełnień, na prośby te zapadłe, nie ulegają zaskarżeniu.

Art. 61. Odroczenia wskutek stosunków familijnych i majątkowych udzielane będą na prośbę powołanych lub ich krewnych, względnie osób zastępujących prawnie miejsce rodziców. Odroczenia z roku na rok przysługują:

1. jedynym żywicielom pozbawionych podpory rodzin albo niezdolnych do pracy rodziców, dziadka, babki albo braci i sióstr;

2. bratu, następującemu wiekiem po żołnierzu, zabitym na wojnie albo zmarłym z ran, albo wskutek ran niezdolnym do pracy, albo zmarłym na wojnie wskutek choroby, jeżeli przez udzielenie odroczenia może być wyświadczona niezbędna pomoc jego rodzinie.

Nie będą brane pod uwagę takie okoliczności familijne i majątkowe, które zostały rozmyślnie wytworzone w celu pozyskania odroczenia. Pod względem odroczeń bracia przyrodni traktowani będą narówni z rodzonymi. Synom naturalnym tylko względem matek przyznane będą obowiązki familijne.

Art. 62. Jeśli pozbawione podpory rodziny albo niezdolni do pracy rodzice, dziadek, babka, bracia lub siostry nie mogą obyć się bez pomocy jednego z dwóch równocześnie powołanych żywicieli, jednemu z nich udzielone będzie odroczenie do czasu zwol-

nienia ze służby drugiego. Otrzymujący odroczenie winien być powołany jednocześnie ze zwolnieniem ze służby przedtem powołanego.

Art. 63. Jeżeli jedyny żywiciel po dojściu do lat 23 życia w dalszym ciągu pozostaje w tymże stanie jedynego żywiciela, zaliczony będzie do obrony krajowej.

Art. 64. Z przyczyn zawodowych odroczenie z roku na rok przysługuje:

1. popisowym, którzy wykażą się odpowiedniem zaświadczeniem szkoły lub instytucji przez państwo uznanej, iż przygotowują się do określonego zawodu, jeżeli przerwa w ich pracy spowoduje dla nich znaczną szkodę, — do lat 23;

2. słuchaczom uniwersytetu i wyższych zakładów naukowych — do lat 25;

3. poświęcającym się studjom teologji wyznania rzymsko-katolickiego oraz innych wyznań chrześcijańskich dla uzyskania święceń kapłańskich — do lat 27.

Art. 65. O wszelkich dalszych odroczeniach ponad terminy przepisane, lecz nie dłużej niż jeszcze na lat 2, decydować mogą okręgowe komendy uzupełnień, o ile przedłożone im będą ważne powody.

Art. 66. Powołanym zamieszkałym zagranicą dłuższy czas udzielone być mogą odroczenia przez urzędowe organy zastępcze państwa polskiego zagranicą, jednak nie dłużej, jak do osiągnięcia przez nich 23 lat życia.

Dalsze odroczenia, nie dłużej jednak jak do 25 lat życia, mogą być dozwolone jedynie w razie udowodnienia nieodzownej potrzeby dalszego pobytu zagranicą.

Art. 67. W razie ogłoszenia mobilizacji wszystkie odroczenia tracą moc.

TYTUŁ IX.

Zwolnienia od obowiązku służby.

Art. 68. Kapłani i zakonnicy wyznań chrześcijańskich, pastorowie wyznania ewangelicko-augsburskiego i ewangelicko-reformowanego, uznani przez państwo rabini i uznani przez państwo duchowni innych wyznań będą wolni od służby wojskowej.

Art. 69. Opuszczenie stanu duchownego przez osoby wymie

nione w poprzednim paragrafie przed dojściem do 30 lat życia pozbawia ich tej ulgi.

TYTUŁ X.

Służba wojskowa nauczycieli ludowych.

Art. 70. Nauczyciele ludowi, którzy istotnie pełnią obowiązki nauczycielskie, mogą być zwolnieni do zapasu.

Art. 71. Jeśli zwolniony na powyższej zasadzie nauczyciel porzuci swój zawód albo zostaje na zawsze ze swego stanowiska zwolniony przed upływem 25 roku życia, może być niezwłocznie powołany do odsłużenia pozostającego mu terminu służby w wojsku stałem.

TYTUŁ XI.

Służba wojskowa osób sądownie poszlakowanych.

Art. 72. Służba wojskowa jest służbą honoru. Wskutek tego:

a) znajdujący się pod śledztwem o zbrodnię lub występek, pociągający za sobą karę więzienia od jednego roku i 6 miesięcy do lat 6, względnie domu poprawy, — uzyskują odroczenie służby aż do czasu umorzenia śledztwa, względnie uprawomocnienia się wyroku;

b) skazani na karę pozbawienia wolności, połączoną z pozbawieniem praw (art. 30 ustawy karnej), w razie uznania ich zdatności fizycznej do służby wojskowej, przy przeglądzie zostaną wcieleni do specjalnych oddziałów aż do czasu przywrócenia tych praw (art. 31 ustawy karnej).

TYTUŁ XII.

Zaliczenie do zapasu, rezerwy, obrony krajowej i pospolitego ruszenia.

Art. 73. Przeniesienie żołnierzy wojska stałego, względnie zapasu, do rezerwy, zaliczenie do obrony krajowej i pospolitego ruszenia należy do powiatowej komendy uzupełnień.

Art. 74. Do rezerwy będą zaliczeni: mający odroczenia wskutek tymczasowej niezdatności do służby i uznani w trzecim roku po pierwszem powołaniu jeszcze za tymczasowo niezdatnych, ale których stan zdrowia pozwala mniemać, że w roku następnym

osiągną taką poprawę zdrowia, że będą mogli podołać ciężarom służby wojskowej.

Art. 75. Do pospolitego ruszenia będą zaliczeni:

1) cierpiący na choroby nieuleczalne, które przeszkadzają w służbie w wojsku stałem, w zapasie i w rezerwie, ale nie są przeszkodą dla służby w pospolitem ruszeniu z użyciem broni, czy dla czynności pozafrontowych, zwłaszcza w zakresie zwykłej ich specjalności (aptekarze, technicy, rzemieślnicy, kopacze ziemi i t. p.);
2) mający odroczenia wskutek tymczasowej niezdatności fizycznej i uznani w trzecim roku za mało zdatnych, o ile w następnym roku nie można oczekiwać takiej poprawy, żeby mogli być zaliczeni do rezerwy.

TYTUŁ XIII.

Prowadzenie list.

Art. 76. W powiatowych komendach uzupełnień prowadzone będą listy wszystkich powołanych do służby wojskowej w ten sposób, by w nich stosunek do wojska każdego powołanego jasno był uwidoczniony.

Art. 77. Dlatego każda powiatowa komenda uzupełnień po ukończeniu przeglądu sporządzi osobne listy imienne dla:

1) zaliczonych do służby w wojsku stałem,
2) zaliczonych do służby w zapasie,
3) zaliczonych do rezerwy,
4) zaliczonych do obrony krajowej,
5) zaliczonych do pospolitego ruszenia,
6) otrzymujących odroczenie wskutek słabego zdrowia,
7) otrzymujących odroczenie wskutek stosunków familijnych, majątkowych i zawodowych,
8) wstępujących do wojska w charakterze jednorocznych,
9) wstępujących do wojska w charakterze ochotników.

Art. 78. W listach tych notowane będą wszelkie zmiany, jakie w stanie służby obowiązanego zajść mogą aż do ostatecznego zwolnienia od obowiązku służby wojskowej czynnej.

Art. 79. Na podstawie powyższych list powiatowa komenda uzupełnień wyda popisowym książeczki, zawierające szczegóły z list.

Książeczki te winny być przedstawione na żądanie władz policyjnych, milicyjnych, sądowych, administracyjnych. Czynione w nich będą w razie potrzeby dalsze adnotacje.

Art. 80. Sposób prowadzenia tych list przez powiatowe komendy uzupełnień, postanowienie, jakie szczegóły mają być w listach uwidocznione, forma książeczek, sposób ich prowadzenia i szczegóły, w nich uwidocznić się mające, będą ustalone w osobnem rozporządzeniu Komendy Głównej wojsk polskich, wydanem w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych.

TYTUŁ XIV.

Określenie kontyngensu.

Art. 81. Najwyższa Władza Państwa Polskiego na wniosek Rządu określi na każdy rok liczbę zaciężnych, wymaganą do skompletowania wojska.

Art. 82. Komenda Główna wojsk polskich na podstawie powyższej liczby ogólnej ustali liczby zaciężnych, wymagane do skompletowania każdego oddziału wojskowego, przy uwzględnieniu liczby ochotników.

Art. 83. Ogólna liczba zaciężnych podzielona będzie odpowiednio do wymagania oddziałów wojskowych między wszystkie okręgi wojskowe, a to w stosunku do liczby popisowych w danym okręgu, obowiązanych do służby czynnej w wojsku stałem i zapasie.

Art. 84. Jeśli okręg wojskowy nie może wystawić wymaganej odeń liczby zaciężnych, brakująca ilość podzielona będzie między pozostałe okręgi, odpowiednio do istniejącego w nich nadmiaru popisowych.

Art. 85. Okręgi wojskowe podzielą liczbę zaciężnych, od nich wymaganą, pomiędzy powiatowe komendy uzupełnień, w stosunku do liczby popisowych.

Art. 86. Jeśli powiatowa komenda uzupełnień nie może wystawić wymaganej liczby zaciężnych, brakująca ilość podzielona będzie między inne w tym samym okręgu będące powiatowe komendy uzupełnień, odpowiednio do istniejącego w nich nadmiaru popisowych.

TYTUŁ XV.

Służba jednoroczna.

Art. 87. Prawo do jednorocznej służby przysługuje tym, którzy w chwili powołania ich do służby w wojsku stałem, zdali w szkole średniej państwowej lub przez państwo uznanej egzamin dojrzałości, względnie równorzędny z tym egzaminem egzamin ostateczny.

Komenda Główna wojsk polskich po porozumieniu się z odpowiedniemi ministerstwami ogłaszać będzie rok rocznie publicznie wykaz tych zakładów naukowych, które uprawniają ich absolwentów do jednorocznej służby.

Art. 88. Prawo to przysługuje następnie tym, którzy w chwili powołania ich do służby w wojsku stałem ukończyli conajmniej 6 klas szkoły średniej państwowej lub przez państwo uznanej, a to na specjalnych warunkach, które określi Komenda Główna wojsk polskich w porozumieniu z Rządem.

Art. 89. Służbę jednoroczną odbywają uprawnieni na koszt państwa, wolno im jednak służyć także na koszt własny.

Art. 90. Jednoroczni, utrzymujący się kosztem własnym, mogą wybrać sobie rodzaj broni i oddział, w którym chcą służyć.

Utrzymywanym przez skarb państwa przywilej ten nie przysługuje.

Art. 91. Uprawnieni do jednorocznej służby otrzymują poświadczenia tego swego prawa od właściwej władzy wojskowej.

Art. 92. Wszyscy żołnierze służby czynnej, którzy w czasie odbywania służby uzyskają warunki, uprawniające ich do jednorocznej służby, mogą uzyskać uprawnienia jednorocznych od właściwej władzy wojskowej, po przedłożeniu przepisanych dokumentów.

Art. 93. Celem uzyskania prawa do jednorocznej służby muszą petenci najpóźniej w dniu przeglądu przedłożyć w oryginale albo w uwierzytelnionych odpisach następujące dokumenty:

a) metrykę urodzenia,
b) urzędowe świadectwo moralności,
c) świadectwo szkolne, uprawniające do jednorocznej służby,
d) poparte wykazaniem odpowiedniego majątku zobowiązanie własne, względnie zobowiązanie rodziców, opiekuna, względ-

dnie krewnych lub osób postronnych, że przez cały czas jednorocznej służby petenta ponosić będą koszta jego utrzymania i umundurowania, względnie, że poniesione na ten cel wydatki przez skarb państwa zwrócą.

Art. 94. Nieuzasadnione niedotrzymanie terminu stawiennictwa pozbawi uprawnionych przywileju jednorocznej służby.

Art. 95. Słuchacze medycyny, weterynarji i farmacji pełnią służbę linjową tylko pół roku, a następnie pół roku na urzędach wojskowo-sanitarnych.

Po odbyciu służby półrocznej linjowej mogą oni uzyskać odroczenie dalszej służby w myśl art. 64 ust. 2.

Art. 96. Po odsłużeniu roku jednoroczni, którzy aspirują do rangi oficerskiej jakiegobądź rodzaju broni, poddani będą egzaminowi i po złożeniu go z dobrym wynikiem zostaną mianowani aspirantami oficerskimi. Aspiranci oficerscy mogą zostać mianowani oficerami rezerwy dopiero po odbyciu ćwiczeń, których okres ustali Komenda Główna wojsk polskich.

Skład komisji egzaminacyjnej, zakres wymaganych wiadomości, sposób postępowania komisji i terminu egzaminów — przepisze Komenda Główna wojsk polskich w porozumieniu z Rządem.

TYTUŁ XVI.

Służba ochotnicza.

Art. 97. Każdy, niezaliczony do wojska stałego, może być przyjęty do niego w charakterze ochotnika.

Ochotnik winien:

a) mieć skończonych 17, a nie więcej nad 28 lat życia,
b) posiadać urzędowe świadectwo moralności,
c) mieć zgodę ojca lub matki, względnie osoby miejsce rodziców prawnie zastępującej, o ile nie ukończył 21 lat życia.

Art. 98. Ochotnicy przyjmowani są do wszystkich rodzajów broni tylko do służby linjowej.

Art. 99. Ochotnicy pozostawać będą na utrzymaniu skarbowem i winni odsłużyć terminy, ustalone w ustawie niniejszej.

Ochotnikom przysługuje prawo wyboru rodzaju broni i oddziału, w którym chcą służyć.

Art. 100. Zamiar wstąpienia do wojska w charakterze ocho-

tnika zgłoszony być winien w powiatowej komendzie uzupełnień na 2 miesiące przed ogólnym terminem przeglądu.

Art. 101. Szczegółowe przywileje ochotników, a zwłaszcza tych, którzy zgłoszą się do służby na dłuższy okres czasu, niż w ustawie przepisany, określi Komenda Główna wojsk polskich.

Art. 102. Żołnierze, którzy ukończyli służbę w wojsku stałem, mogą na własne żądanie pozostać w służbie ponad termin na warunkach i na okres, jakie będą ustalone osobno przez Komendę Główną wojsk polskich.

Art. 103. Żołnierze tacy otrzymują szczególne przywileje tak w czasie służby (pierwszeństwo w przyjęciu do szkół podoficerskich, wyższe pobory, lepsze zaopatrzenie rodzin i t. p.), jak i po ukończeniu służby (pierwszeństwo przy uzyskaniu posad w służbie rządowej cywilnej i t. p.). Zakres tych przywilejów ustali Rząd.

TYTUŁ XVII.

Kontrola zapasowych, rezerwistów i służących w obronie krajowej.

Art. 104. Zaliczenie do zapasu, rezerwy i obrony krajowej, wykreślenie zapasowych, rezerwistów i służących w obronie krajowej, kontrola ich podczas pozostawania w służbie, powoływanie ich do przepisanych ćwiczeń — należą do powiatowych komend uzupełnień.

Art. 105. Zapasowi, rezerwiści i służący w obronie krajowej, którzy staną się niezdolnymi do służby wojskowej i skutkiem tego mają prawo do odroczenia, względnie zupełnego zwolnienia, mają co do tego przy przedstawieniu odpowiednich zaświadczeń lekarza wojskowego albo powiatowego zgłosić się o rozstrzygnięcie do właściwej powiatowej komendy uzupełnień.

Art. 106. W wypadkach śmierci wykreślenia z listy dokonać może powiatowa komenda uzupełnień jedynie na podstawie aktu zejścia.

Art. 107. Komenda Główna wojsk polskich może zarządzić zebrania kontrolne zapasowych, rezerwistów i służących w obronie krajowej.

Art. 108. Każdą zmianę miejsca zamieszkania obowiązany jest zapasowy, rezerwista i służący w obronie krajowej zgłosić w po-

wiatowej komendzie uzupełnień swego nowego miejsca zamieszkania bezpośrednio lub przez urząd gminny.

Komenda ta zawiadamia o tej zmianie tę powiatową komendę uzupełnień, w której listach jest wpisany meldujący się.

TYTUŁ XVIII.

Służba wojskowa obywateli naturalizowanych i osób nie mających określonego obywatelstwa.

Art. 109. Obywatele państw obcych nie podlegają obowiązkowi służby wojskowej.

Art. 110. Obywatele państw obcych, którzy uzyskają obywatelstwo polskie w tym wieku, w którym obywatel polski, w myśl niniejszej ustawy, obowiązany jest do służby wojskowej, będą pociągnięci do pełnienia tego obowiązku w tej kategorji służby, która jest przepisana w niniejszej ustawie dla ich wieku, bez względu na to, czy i w jaki sposób uczynili zadość obowiązkowi służby wojskowej w swojej dotychczasowej ojczyźnie.

Art. 111. Osoby, których przynależność państwowa nie jest znana, a które mieszkają stale w obrębie Państwa Polskiego, będą pociągane do służby wojskowej narówni z obywatelami Państwa Polskiego, o ile nie będą mogły wykazać przynależności państwowej obcej.

Art. 112. Osoby obowiązane do służby wojskowej, o ile od tej służby nie uzyskały zupełnego zwolnienia z przyczyn niezdatności fizycznej, z przyczyn rodzinnych, majątkowych lub zawodowych, nie mogą w zasadzie przyjmować obywatelstwa obcego.

Bliższe szczegóły tej zasady, jak również przepisy co do stałej lub czasowej emigracji osób obowiązanych do służby wojskowej, — ustali osobna ustawa.

TYTUŁ XIX.

Zawieranie małżeństwa przez osoby obowiązane do służby wojskowej.

Art. 113. Zawieranie małżeństwa przez żołnierzy, odbywających służbę w wojsku stałem, względnie w zapasie, zasadniczo jest wzbronione.

W wyjątkowych wypadkach, godnych uwzględnienia, może tym osobom zezwolić na małżeństwo Komenda Główna wojsk pol-

skich. O zawarciu małżeństwa ma być zawiadomiona powiatowa komenda uzupełnień, która fakt ten uwidoczni w listach. Obowiązek zawiadomienia o małżeństwie spoczywa na zawierającym małżeństwo. W jego zastępstwie mogą to czynić krewni, osoby prawnie zastępujące miejsce rodziców, pełnomocnik lub osoby postronne.

TYTUŁ XX.

Art. 114. Decyzje i zarządzenia powiatowych komend uzupełnień wolno będzie osobom interesowanym zaskarżyć do okręgowej komendy uzupełnień w terminie dwutygodniowym od daty ich ogłoszenia.

Art. 115. Skargi te wraz z dokumentami złożone będą w powiatowej komendzie uzupełnień, która je w ciągu dni 7 wraz ze swojem sprawozdaniem prześle do okręgowej komendy uzupełnień. Skargi te mogą być wnoszone albo pisemnie albo ustnie do protokułu.

Art. 116. Decyzje i zarządzenia okręgowych komend uzupełnień wolno będzie osobom interesowanym zaskarżyć do Komendy Głównej wojsk polskich w terminie miesięcznym od daty ich ogłoszenia.

Art. 117. Wniesienie skargi nie wstrzymuje wykonania zaskarżonej decyzji.

TYTUŁ XXI.

Sądownictwo osób obowiązanych do służby wojskowej, podatek wojskowy osób od służby wojskowej zwolnionych i postanowienia karne za niedopełnienie obowiązków, nakazanych w niniejszej ustawie.

Art. 118. Sądownictwo osób obowiązanych do służby wojskowej, podatek wojskowy osób od służby wojskowej zwolnionych i przepisy karne za niedopełnienie, względnie nienależyte dopełnienie obowiązku, nakazanego przepisami niniejszej ustawy, będą przedmiotem osobnej ustawy.

TYTUŁ XXII.

Przepisy przejściowe.

Art. 119. Ci, którzy wstąpili do służby w Legjonach Polskich (Polskim Korpusie Posiłkowym), oraz w Wojsku Polskiem pod-

czas wojny — uważani będą za pełniących obowiązek służby wojskowej zgodnie z przepisami niniejszej ustawy.

Art. 120. Tym obywatelom Królestwa Polskiego, którzy odbyli czynną służbę w wojsku rosyjskiem lub w oddziałach polskich, wyłonionych z wojska rosyjskiego, podług wojskowej ustawy rosyjskiej, zaliczy się czas służby, przebytej w wojsku, przed wojną i w czasie wojny wedle przepisów niniejszej ustawy.

Art. 121. Działające przed ogłoszeniem niniejszej ustawy przepisy o pomocy dla wojskowych oraz dla rodzin wojskowych, pozostających w służbie polskiej albo rosyjskiej, zachowują swoją moc do czasu wydania normalnej ustawy w tym przedmiocie dla wojskowych armji polskiej.

Dan w Warszawie, dnia 27 października 1918 roku.

L. S.

† *Aleksander Kakowski*
Zdz. Lubomirski
Józef Ostrowski

Prezydent Ministrów: *Józef Świerzyński.*

2. Dekret z dnia 16 I. r. 1919, poz. 119, nr. 8 d. p. w sprawie niektórych zmian w tymczasowej ustawie o powszechnym obowiązku służby wojskowej (Dekret Rady Regencyjnej z dnia 27 października 1918 r. — Dz. Praw Nr. 13, poz. 28).

Na wniosek Rady Ministrów stanowię co następuje:

Art. 1. Art. 64 p. 1 otrzymuje brzmienie następujące:

Z przyczyn zawodowych odroczenie z roku na rok przysługuje:

»1. uczniom średnich zakładów naukowych przez państwo uznanych do lat 22«.

Art. 2. Art. 66 uchyla się.

Art. 3. Art. 67 otrzymuje brzmienie następujące:

»W razie ogłoszenia mobilizacji odroczenia służby wojskowej tracą moc. Powołanie do szeregów nastąpi na podstawie osobnego rozporządzenia Ministra Spraw Wojskowych«.

Art. 4. Artykuły 89 i 90 uchyla się.

Art. 5. W art. 93 uchyla się punkt pod literą d.

Art. 6. Art. 97 lit. a otrzymuje brzmienie następujące:

Ochotnik winien:

»a) mieć skończonych 18, a nie więcej nad 28 lat«.

Art. 7. Tytuł XXI otrzymuje brzmienie następujące:

»Sądownictwo osób obowiązanych do służby wojskowej i postanowienia karne za niedopełnienie obowiązków, nakazanych w niniejszej ustawie«.

Art. 8. Art. 118 otrzymuje brzmienie następujące:

»Sądownictwo osób obowiązanych do służby wojskowej i przepisy karne za niedopełnienie, względnie nienależyte dopełnienie obowiązków, nakazanych przepisami niniejszej ustawy, będą przedmiotem osobnej ustawy«.

Dan w Warszawie, dnia 16 stycznia 1919 r.

Naczelnik Państwa: *J. Piłsudski*, Prezydent Ministrów: *Moraczewski*, Kierownik Ministerstwa Spraw Wojskowych: *Wroczyński* pułk.

3. Dekret z dn. 4 II. 1919, poz. 168 d. p. p. p. nr. 14, o odpowiedzialności za uchylenie się od służby wojskowej.

Na wniosek Rady Ministrów stanowię niniejszem aż do odwołania co następuje:

Winny uchylenia się od służby wojskowej, do której zostanie powołany obwieszczonem publicznie zarządzeniem odpowiedniej władzy, — ulegnie karze więzienia do roku.

Do nakładania w drodze administracyjnej kar za powyższe przestępstwo upoważniony jest Minister Spraw Wewnętrznych, przyczem zastosowanie kary nie uwalnia skazanego od przymusowego zaliczenia do szeregu, o ile okaże się do służby wojskowej zdatnym.

Dan w Warszawie, dn. 4 lutego 1919 r.

Naczelnik Państwa: *J. Piłsudski*, Prezydent Ministrów: *I. J. Paderewski*, Kierownik Ministerstwa Spraw Wojskowych: inżynier-pułkownik *Wroczyński*.

4. Ustawa z dnia 20 lutego 1920 r., poz. 104 d. u. nr. 20, w przedmiocie kar za pogwałcenie przepisów, dotyczących powszechnego obowiązku służby wojskowej.

Art. 1. Winny niedopełnienia obowiązku zgłoszenia, przewidzianego w przepisach o powszechnym obowiązku służby wojsko-

wej, będzie karany aresztem do miesiąca jednego lub grzywną do marek pięciuset, a w razie popełnienia przestępstwa w czasie wojny lub mobilizacji — aresztem.

Art. 2. Winny przeciwdziałania należytemu ułożeniu listy poborowej lub listy popisowych będzie karany aresztem lub grzywną do tysiąca marek, a w razie popełnienia przestępstwa w czasie wojny lub mobilizacji — więzieniem do roku jednego.

Art. 3. Kto, będąc obowiązany do stawienia się przed komisją przeglądową w celu oględzin, nie stawi się bez usprawiedliwionej przyczyny, będzie karany aresztem do miesiąca jednego lub grzywną do marek pięciuset, a w razie popełnienia przestępstwa w czasie wojny lub mobilizacji — aresztem.

Jeśli winny działał w zamiarze stałego uchylenia się od służby wojskowej, będzie karany więzieniem do lat dwóch, a w razie popełnienia przestępstwa w czasie wojny lub mobilizacji — więzieniem.

Art. 4. Winny opuszczenia granic państwa lub zostawania za granicą w celu uchylenia się od służby wojskowej, będzie karany więzieniem od miesięcy sześciu do lat trzech, a w razie popełnienia przestępstwa w czasie wojny lub mobilizacji — więzieniem na czas nie krótszy od lat trzech.

Usiłowanie będzie karane.

Art. 5. Winny oszukańczych zabiegów w celu uzyskania dla siebie lub dla innej osoby nieprawnych ulg lub odroczeń służby wojskowej będzie karany aresztem lub więzieniem do miesięcy sześciu, a w razie popełnienia przestępstwa w czasie wojny lub mobilizacji — więzieniem do lat trzech.

Art. 6. Winny oszukańczych zabiegów w celu uzyskania dla siebie lub dla innej osoby nieprawnego zwolnienia od służby wojskowej, będzie karany więzieniem do roku jednego, a w razie popełnienia przestępstwa w czasie wojny lub mobilizacji — więzieniem na czas nie krótszy od lat trzech.

Art. 7. Winny spowodowania u siebie choroby lub uszkodzenia cielesnego, w celu uchylenia się od służby wojskowej, bez względu czy to uszkodzenie lub chorobę przyprawił sobie sam osobiście, czy za pośrednictwem lub przy pomocy innej osoby, będzie karany więzieniem do lat dwóch, a w razie popełnienia prze-

stępstwa w czasie wojny lub mobilizacji — ciężkiem więzieniem do lat czterech.

Usiłowanie będzie karane.

Art. 8. Winny spowodowania u innej osoby, za jej zgodą, choroby lub uszkodzenia cielesnego, w celu dopomożenia jej do uchylenia się od służby wojskowej, będzie karany więzieniem od roku jednego do lat trzech, a w razie popełnienia przestępstwa w czasie wojny lub mobilizacji — ciężkiem więzieniem od lat czterech do ośmiu.

Jeśli winny trudnił się przestępstwem zawodowo, będzie karany więzieniem na czas nie krótszy od lat trzech, a w razie popełnienia przestępstwa w czasie wojny lub mobilizacji — ciężkiem więzieniem od lat czterech do dziesięciu.

Usiłowanie będzie karane.

Art. 9. Winny werbowania obywateli polskich do wojskowej służby zagranicznej będzie karany więzieniem do lat dwóch lub twierdzą do roku jednego, a w razie popełnienia przestępstwa w czasie wojny lub mobilizacji — więzieniem lub twierdzą.

Art. 10. Winny skłonienia osoby, wezwanej do służby wojskowej, do niestawienia się na służbę w terminie oznaczonym, jeśli to niestawienie się na służbę ulega karze według ustaw karnych wojskowych, będzie karany aresztem, a w razie popełnienia przestępstwa w czasie wojny lub mobilizacji — więzieniem do lat trzech.

Art. 11. Winny skłonienia wojskowego do pogwałcenia obowiązków służby wojskowej, jeśli to pogwałcenie ulega karze według ustaw karnych wojskowych, będzie karany aresztem lub więzieniem do lat dwóch, a w razie popełnienia przestępstwa w czasie wojny lub mobilizacji — więzieniem do lat trzech.

Art. 12. Winny

1) podżegania wojskowego do dezercji, choćby podżeganie nie odniosło skutku,
2) dopomagania wojskowemu do dezercji, ukrywania lub współdziałania w ukrywaniu dezertera, będzie karany więzieniem od miesięcy sześciu do lat trzech, a w razie popełnienia przestępstwa w czasie wojny lub mobilizacji — ciężkiem więzieniem od lat czterech do ośmiu.

Jeśli winny trudnił się przestępstwem, przewidzianem w ustępie 2, zawodowo, będzie karany więzieniem na czas nie krótszy od

lat trzech, a w razie popełnienia przestępstwa w czasie wojny lub mobilizacji — ciężkiem więzieniem od lat czterech do dziesięciu.

Art. 13. Skazanie za przestępstwa, niniejszą ustawą przewidziane, na karę więzienia na czas nie krótszy od roku jednego, pociąga za sobą skutki, połączone ze skazaniem na więzienie zastępujące dom poprawy.

Art. 14. Dochodzenie i karanie przestępstw niniejszą ustawą przewidzianych należy do sądów.

Art. 15. Przepisy art. 1—14 niniejszej ustawy obowiązują na ziemiach b. zaboru rosyjskiego.

Dekret z dn. 4 lutego 1919 r. (Dz. Pr. Nr. 14, poz. 168) traci moc obowiązującą.

Przepisy, które obowiązywały w dzielnicach zaborów austrjackiego i pruskiego przed wejściem w życie tego dekretu, moc swoją zachowują.

Art. 16. Wykonanie niniejszej ustawy należy do Ministra Sprawiedliwości.

Marszałek: *Trąmpczyński*, Prezydent Ministrów: *L. Skulski*, Minister Sprawiedliwości: *Jan Hebdzyński*.

4 a). Rozporządzenie Rady Obrony Państwa z dnia 11 sierpnia 1920 r., poz. 540 d. u. nr. 81, w przedmiocie utraty obywatelstwa Państwa Polskiego wskutek niespełnienia obowiązku służby wojskowej.

Art. 1. Obywatel polski może być pozbawiony obywatelstwa polskiego, jeśli:

1) samowolnie porzucił służbę w wojsku polskiem i przebywa za granicami Państwa Polskiego, lub na obszarze, zajętym przez nieprzyjaciela.
2) celem uchylenia się od służby wojskowej opuścił granice Państwa i przebywa zagranicą.
3) przebywa stale za granicami Państwa Polskiego i w ciągu trzech miesięcy, licząc od dnia doręczenia mu imiennego wezwania powołującego go do służby wojskowej lub od dnia ogłoszenia ogólnego wezwania powołującego do służby wojskowej nie zgłosił się w celu spełnienia tego obowiązku w konsulacie względnie w przedstawicielstwie dyplomatycznem lub u właściwej władzy wojskowej w kraju.

Art. 2. Postanowienia art. 1 nie mają zastosowania do osób, które na mocy obowiązujących przepisów wolne są od obowiązku zgłoszenia się do służby wojskowej.

Art. 3. Wszystkie władze państwowe i samorządowe obowiązane są podawać do wiadomości Ministerstwa Spraw Wojskowych wypadki wymienione w art. 1.

Art. 4. Ogólne wezwanie do zgłoszenia się w wyznaczonym ku temu terminie u wskazanej władzy państwowej następuje przez ogłoszenie w gazecie rządowej Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 5. Skutki utraty obywatelstwa dla członków rodziny określa art. 13 ustawy z dnia 20 stycznia 1920 r. Dz. U. R. P. Nr. 7 p. 44.

Art. 6. Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych i z Ministrem Spraw Zagranicznych.

Art. 7. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Naczelnik Państwa i Przewodniczący Rady Obrony Państwa: *J. Piłsudski*, Prezydent Ministrów: *Witos.*

4 b). Rozporządzenie wykonawcze, poz. 687, nr. 103 d. u., Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych, Ministrem Spraw Zagranicznych i Ministrem b. Dzielnicy Pruskiej, do Rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dnia 11 sierpnia 1920. (Dz. U. R. P. Nr. 81 p. 540) w przedmiocie utraty obywatelstwa Państwa Polskiego wskutek niespełnienia obowiązku służby wojskowej.

Na zasadzie art. 6 rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dn. 11 sierpnia 1920 r. Dz. U. R. P. Nr. 81 p. 540 postanawia się co następuje:

Art. 1. Ministerstwo Spraw Wojskowych zarządzi w każdym poszczególnym wypadku, udzielonym mu do wiadomości w myśl art. 3 rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dnia 11 sierpnia 1920 r. Dz. U. R. P. Nr. 81 p. 540, przeprowadzenie potrzebnych dochodzeń, celem ustalenia stosunku danej osoby do służby wojskowej i prześle akta sprawy Ministerstwu Spraw Wewnętrznych do decyzji w myśl art. 1 wymienionego rozporządzenia.

Art. 2. Wydawanie ogólnych wezwań w myśl art. 4 rozpo-

rządzenia Rady Obrony Państwa z dnia 11 sierpnia 1920 r. Dz. U. R. P. Nr. 81 p. 540 należy do Ministerstwa Spraw Wojskowych w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych.

Art. 3. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Warszawa, dnia 19 października 1920 r.

Minister Spraw Wewnętrznych: w z. *Kuczyński*, Minister Spraw Wojskowych: *Sosnkowski*, Minister Spraw Zagranicznych: *E. Sapieha*, Minister b. Dzielnicy Pruskiej: *W. Kucharski*.

5. Ustawa z dnia 11 kwietnia 1919 r., poz. 264, nr. 32 d. u., o rzeczowych świadczeniach wojennych.

Art. 1. Z chwilą wybuchu wojny lub z chwilą zarządzenia bądź to ogólnej, bądź częściowej mobilizacji ma państwo na czas trwania wojny prawo żądania od ludności świadczeń wojennych, a w szczególności odpłatnego odstępywania na rzecz państwa własności lub prawa użytkowania ruchomości i nieruchomości bezpośrednio lub pośrednio potrzebnych dla celów zaopatrzenia armji i obrony państwa.

Art. 2. Wprowadzenie obowiązku świadczeń wojennych, ustanowienie terminu powstania i ustania rzeczowego obowiązku, jak również oznaczenie przedmiotów, podlegających obowiązkowemu świadczeniu, następuje na skutek wspólnego rozporządzenia Ministra Spraw Wojskowych i Ministra Spraw Wewnętrznych. Rozporządzenie to musi być podane do wiadomości powszechnej.

Art. 3. W razie ustanowienia obowiązku świadczeń wojennych może Rada Ministrów wydać zakaz wywozu poza granice państwa ruchomości, podlegających świadczeniom wojennym i poddać obrót temi przedmiotami wewnątrz kraju kontroli rządowej.

Art. 4. Od obowiązku świadczenia wolne są budynki kościołów, kaplic i domów modlitwy wszystkich wyznań wraz ze znajdującemi się w nich przedmiotami kultu religijnego, muzea publiczne, zabytki sztuki i kultury znajdujące się pod opieką państwa, oraz wszelkiego rodzaju przedmioty i pomieszczenia, służące do zaspokojenia niezbędnych potrzeb osobistych lub do wykonania zawodu posiadacza i jego rodziny. Szpitale i zakłady zdrowotności

publicznej podlegają świadczeniu jedynie dla celów sanitarno-wojskowych i za zgodą Ministerstwa Zdrowia Publicznego.

Art. 5. Po ogłoszeniu obowiązku świadczeń wojennych (art. 2) wszystkie osoby prawne i fizyczne obowiązane do świadczeń wojennych mają na wezwanie właściwej władzy administracyjnej zeznać deklarację z przytoczeniem szczegółowych danych co do ilości i miejsca znajdowania się będących w ich posiadaniu przedmiotów, wymienionych w rozporządzeniu, przewidzianem w art. 2.

Art. 6. Zażądanie świadczeń wojennych następuje w drodze nakazów rekwizycyjnych, wydawanych przez właściwe urzędy administracyjne na podstawie zapotrzebowań, wystawionych przez władze wojskowe po myśli art. 7-go. Gdzie władze rządowe administracyjne jeszcze nie są zorganizowane — zażądanie świadczeń nastąpić może na zasadzie nakazów rekwizycyjnych władz wojskowych za pośrednictwem urzędu gminnego.

Art. 7. Prawo wystawiania zapotrzebowań należy wyłącznie do Ministra Spraw Wojskowych, oraz do upoważnionych przez niego organów wojskowych.

Art. 8. Władze administracyjne mają prawo żądania w razie potrzeby pomocy wojskowej celem spełnienia nakazów rekwizycyjnych w myśl przepisów o użyciu wojska do pomocy władzom cywilnym.

Art. 9. Wynagrodzenie za świadczenia wojenne ma być z reguły bezzwłocznie gotówką wypłacone po cenach ustalonych przez Ministerstwo Spraw Wojskowych w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu i innemi interesowanemi Ministerstwami, a to na podstawie opinji, wydanej przez reprezentacje organizacyj rolniczych, rękodzielniczych, handlowych i przemysłowych.

Art. 10. W razie niemożności natychmiastowej zapłaty, posiadacze przedmiotów świadczeń otrzymują kwity rekwizycyjne według wzoru ustalonego przez Ministerstwo Spraw Wojskowych. Wypłatę należności z kwitów rekwizycyjnych uskutecznia intendentura najbliższego wojskowego okręgu generalnego.

W razie nieuskutecznienia zapłaty, nikt nie może być pociągnięty do spełnienia obowiązku świadczenia wojennego, jeżeli mu nie zostanie wręczony kwit rekwizycyjny.

Zgłoszenie kwitów rekwizycyjnych, względnie należności z tytułu uskutecznionych świadczeń wojennych winno nastąpić pod

rygorem utraty pretensji najdalej w ciągu 6-ciu miesięcy od dnia ustania powszechnego obowiązku do świadczeń wojennych (art. 2).

Art. 11. Właściciel przedmiotów świadczenia wojennego, który zapłaty za swoje świadczenia nie otrzymał lub z jakiegokolwiek powodu czuje się pokrzywdzonym, ma prawo zażalenia w terminie miesięcznym do Okręgowej Komisji Rekwizycyjnej przy Dowództwie Okręgu Wojskowego, a od decyzji tej ostatniej służy również w ciągu miesiąca prawo odwołania się do Głównej Komisji Rekwizycyjnej przy Ministerstwie Spraw Wojskowych.

Przedstawicielowi Ministerstwa Spraw Wojskowych w Komisji Okręgowej wolno się sprzeciwić w uchwale tej Komisji, a wówczas sprawa z urzędu musi być przedłożona Głównej Komisji.

Od orzeczenia Komisji Głównej niema dalszego środka prawnego.

Art. 12. Komisje Rekwizycyjne urzędują w następującym składzie:

a) Komisja Okręgowa składa się z 6-ciu członków pod przewodnictwem sędziego miejscowego sądu okręgowego, a w braku na miejscu takiego sądu — sędziego pokoju, względnie sędziego powiatowego przy udziale po 1 przedstawicielu Ministerstw Spraw Wojskowych, Spraw Wewnętrznych, Skarbu i 2 przedstawicieli miejscowego powiatowego organu samorządnego. W razie równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego.

b) Komisja Główna składa się z 5-ciu członków pod przewodnictwem sędziego, delegowanego przez Sąd Najwyższy, przy udziale przedstawicieli Głównej Intendantury Wojskowej, Ministerstwa Skarbu, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, oraz delegata zamianowanego przez Sejm.

Porządek mianowania przewodniczących i członków Komisji Rekwizycyjnej, oraz tryb postępowania w Komisjach Rekwizycyjnych określony będzie w przepisach wykonawczych do ustawy niniejszej.

Art. 13. Wszelkie roszczenia i spory z tytułu wykonania obowiązku świadczeń wojennych wyjęte są z pod orzecznictwa sądów cywilnych i podlegają załatwieniu wyłącznie w myśl niniejszej ustawy.

Art. 14. Wszelkie akty, dowody i cała bez wyjątku korespon-

dencja w przedmiocie świadczeń wojennych wolne są od opłaty skarbowej.

Art. 15. Osoby, winne uchylenia się od obowiązku świadczeń wojennych lub niezłożenia deklaracji w art. 5 wspomnianej lub złożenia deklaracji ze stanem faktycznym niezgodnej, prócz konfiskaty przedmiotów podlegających obowiązkowemu świadczeniu, będą ukarane przez władze administracyjne karą aresztu do 1-go roku lub grzywną do mk. polskich 100.000.

Kary te nakładać będą władze administracyjne powiatowe. Od orzeczenia karnego służy prawo odwołania się do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w terminie 14-to dniowym od dnia zawiadomienia o treści orzeczenia karnego.

Przeprowadzanie rekwizycji, względnie żądanie lub pobranie świadczeń przez organy cywilne lub wojskowe z pominięciem przepisów tej ustawy, będą niezależnie od postępowania dyscyplinarnego karane, jako nadużycie władzy urzędowej po myśli ustawy karnej.

Art. 16. Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrowi Spraw Wojskowych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

Art. 17. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia i obowiązuje prowizorycznie na czas jednego roku.

Z chwilą wejścia w życie niniejszej ustawy tracą moc prawną wszystkie inne ustawy i przepisy w przedmiocie rekwizycyj i świadczeń wojennych, a to o ile chodzi o rekwizycje i świadczenia wojenne, które mają być zarządzone od chwili wejścia w życie tej ustawy.

Marszałek: *Trąmpczyński*, Za Prezydenta Ministrów Minister Spraw Wewnętrznych: *S. Wojciechowski*, Za Ministra Spraw Wojskowych: *Majewski*.

6. Ustawa z dnia 28 października 1919 r., poz. 470, nr. 86 d. u., w sprawie zmiany ustawy o rzeczowych świadczeniach wojennych z dnia 11 kwietnia 1919 r.

Art. 1. Artykuł 6 ustawy o rzeczowych świadczeniach wojennych ma opiewać następująco: Zażądanie świadczeń wojennych następuje w drodze nakazów rekwizycyjnych, wydanych przez właściwe urzędy administracyjne na podstawie zapotrzebowań, wy-

stawionych przez władze wojskowe w myśl art. 7. Gdzie władze rządowe administracyjne jeszcze nie są zorganizowane — zażądanie świadczeń nastąpić może na zasadzie nakazów rekwizycyjnych władz wojskowych, za pośrednictwem urzędu gminnego. W razie nagłej a gwałtownej potrzeby przysługuje władzom wojskowym, każdorazowo do tego upoważnionym przez Ministra Spraw Wojskowych, prawo bezpośredniego wydawania nakazów rekwizycyjnych sklepom, składom, fabrykom, oraz osobom lub instytucjom, gromadzącym przedmioty podlegające rekwizycji w celach handlowych. W tym wypadku władze wojskowe urzeczywistniają owe nakazy we własnym zakresie działania w myśl ustaw obowiązujących i zawiadamiają o tem władze administracyjne.

Art. 2. Wykonanie niniejszej ustawy poruczа się Ministrowi Spraw Wojskowych w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych.

Art. 3. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem 28 października 1919 r.

Marszałek: *Trąmpczyński,* Prezydent Ministrów: *I. J. Paderewski,* Minister Spraw Wojskowych: *J. Leśniewski,* Minister Spraw Wewnętrznych: *S. Wojciechowski.*

7. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1920 r., poz. 212, nr. 37 d. u., w przedmiocie przywrócenia mocy obowiązującej i częściowej zmiany ustawy z dnia 11 kwietnia 1919 r. o rzeczowych świadczeniach wojennych (Dz. Pr. 1919 r., Nr. 32, poz. 264).

Art. 1. Przywraca się moc obowiązującą ustawy z dn. 11 kwietnia 1919 r. o rzeczowych świadczeniach wojennych.

Art. 2. Art. 17 ustawy z dnia 11 kwietnia 1919 r. o rzeczowych świadczeniach wojennych ma brzmieć jak następuje:

»Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia. Z chwilą wejścia w życie niniejszej ustawy tracą moc prawną wszystkie inne ustawy i przepisy w przedmiocie rekwizycyj i świadczeń wojennych.

Przepisy niniejszej ustawy mają zastosowanie do wszystkich dotychczas nie zlikwidowanych wypadków rzeczowych świadczeń wojennych na rzecz polskiej siły zbrojnej, jakie miały miejsce po 1 listopada 1918 r.«.

Art. 3. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem 17 kwietnia 1920 roku i obowiązuje na czas jednego roku.

Art. 4. Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrowi Spraw Wojskowych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

Marszałek: *Trąmpczyński,* Prezydent Ministrów: *L. Skulski,* Minister Spraw Wojskowych: *J. Leśniewski,* Minister Spraw Wewnętrznych: *S. Wojciechowski.*

8. Ustawa z dnia 25 lipca 1919 r., poz. 401, nr. 67 d. u., o osobistych świadczeniach wojennych.

Art. 1. Z chwilą wybuchu wojny lub z chwilą zarządzenia bądź ogólnej, bądź częściowej mobilizacji, mogą władze państwowe w czasie trwania wojny pociągać ludność przymusowo za wynagrodzeniem do świadczeń robót i usług osobistych, bezpośrednio lub pośrednio potrzebnych dla celów zaopatrzenia armji i obrony Państwa, o ile siły i środki własne wojska wynikłym potrzebom nie są w stanie zadośćuczynić.

Art. 2. Świadczeniu osobistemu podlega wszelkiego rodzaju praca ludzka, fizyczna i umysłowa.

Art. 3. Wprowadzenie obowiązku osobistych świadczeń wojennych, ustanowienie terminu powstania i ustania rzeczonego obowiązku następuje na skutek wspólnego rozporządzenia Ministra Spraw Wojskowych i Ministra Spraw Wewnętrznych. Rozporządzenie to musi być podane do wiadomości powszechnej.

Art. 4. Do osobistych świadczeń wojennych obowiązani są wszyscy zdatni do pracy obywatele w wieku od lat 17 do 50, płci obojga, nie powołani do składu siły zbrojnej Państwa.

Art. 5. Od obowiązku osobistych świadczeń wojennych wolni są:

a) niezdolni do pracy wskutek choroby lub ułomności fizycznych, oraz kobiety ciężarne i karmiące,
b) duchowni wszystkich w Państwie uznanych wyznań, wypełniający stale swe obowiązki duchowne,
c) uczniowie, uczęszczający do publicznych szkół średnich i zawodowych w okresie funkcjonowania tych szkół,
d) posłowie sejmowi i niezbędni w służbie urzędnicy państwowi i komunalni, oraz inne osoby stale uczestniczące z mocy swego

stanowiska lub urzędu w pracach instytucji państwowej lub samorządnej, o ile co do powołania szczególnych kategoryj urzędników i pracowników nie obowiązuje osobna ustawa,

e) funkcjonarjusze bezpieczeństwa publicznego,

f) cudzoziemcy w miarę wzajemności faktycznie istniejącej lub opartej na umowie międzynarodowej.

Art. 6. Prócz osób, należących do kategoryj wyszczególnionych w art. 5, z rozporządzenia Rady Ministrów mogą być od świadczeń osobistych zwalniane inne jeszcze kategorje ludności.

Art. 7. Osoby, powołane do osobistych świadczeń wojennych, mają na żądanie władzy stawić się z posiadanemi w chwili powołania własnemi narzędziami pracy, należącemi do nich środkami przewozowemi, tudzież inwentarzem pociągowym, niezbędnym dla obsługi dostarczonych przez nich środków przewozowych (rzemieślnicy, kopacze, woźnice i t. p.).

Art. 8. Powołanych do osobistych świadczeń wojennych należy używać tylko do robót odpowiadających ich zwyczajnemu zatrudnieniu, względnie umysłowemu i fizycznemu uzdolnieniu.

Art. 9. Powołanie ludności do osobistych świadczeń wojennych zarządzają władze wojskowe, upoważnione do tego przez Ministra Spraw Wojskowych, a na obszarze wojennym przez główne dowództwo frontu.

Wykonanie wydanych zarządzeń następuje za pośrednictwem miejscowych władz administracyjnych i urzędów gminnych, zaś na obszarze wojennym przez dowództwo poszczególnych oddziałów wojskowych.

Art. 10. Zwolnienie od obowiązku osobistych świadczeń wojennych z przyczyn, przewidzianych w poprzednich postanowieniach tej ustawy (art. 5 i 6), tudzież w wypadkach, w których powołanie spowodować może zagrożenie bytu rodziny, gospodarstwa, rękodzieła, lub przemysłu — przysługuje władzom administracyjnym, a w ostatniej instancji Ministrowi Spraw Wojskowych, zaś na obszarze wojennym powołującym władzom wojskowym.

Bezwarunkowemu zwolnieniu podlegają osoby zwolnione od służby w wojsku na skutek reklamacji urzędu lub zakładu, w którym są zatrudnione.

Art. 11. W wezwaniu powołującem do wykonania świadczeń osobistych winien być oznaczony termin stawienia się, przypusz-

czalny przeciąg czasu świadczenia, rodzaj czynności i miejsce ich wykonania.

Wezwanym do wykonywania osobistych świadczeń wojennych poza miejscem stałego zamieszkania daje się termin do załatwienia spraw osobistych.

Art. 12. Wynagrodzenie za osobiste świadczenia wojenne wypłacać się ma wedle norm, ustalonych dla każdego rodzaju prac rozporządzeniem Ministra Spraw Wojskowych, wydanem w porozumieniu z Ministrami Skarbu, Ochrony Pracy i Opieki Społecznej.

Jeżeli osoby, powołane do osobistych świadczeń wojennych, napotykają na trudności w uzyskaniu pożywienia, natenczas władze wojskowe obowiązane będą dać im utrzymanie w naturze na równi z osobami wojskowemi, a w takim razie z wynagrodzenia potrąca się koszta utrzymania podług norm, ustalonych w rozporządzeniu wykonawczem. Również zwraca się powołanym do osobistych świadczeń wojennych koszta przejazdu z miejsca zamieszkania do miejsca przeznaczenia i z powrotem w wysokości, ustalonej odnośnemi rozporządzeniami wykonawczemi.

Art. 13. Za używanie przez pociągniętych do osobistych świadczeń wojennych własnych narzędzi, środków przewozowych, oraz inwentarza pociągowego, wypłaca się wynagrodzenie dodatkowe; za użycie zaś i uszkodzenie wyżej wymienionych przedmiotów nie z ich winy — odpowiednie odszkodowanie.

Wysokość dodatkowego wynagrodzenia i odszkodowania, jako też sposób ich ustalenia określi rozporządzenie wykonawcze.

Art. 14. Powołany do osobistych świadczeń wojennych korzysta w razie choroby z bezpłatnego leczenia na równi z osobami wojskowemi w czynnej służbie i przez czas pobytu w szpitalu pobiera połowę należnego mu wynagrodzenia.

Art. 15. Jeżeli powołany do osobistych świadczeń wojennych podczas pełnienia tychże poniósł bez własnej winy szkodę na zdrowiu, albo uległ kalectwu, które go uczyniło niezdatnym do pracy, albo też utracił życie, — należy się jemu, względnie pozostałej rodzinie takie samo zaopatrzenie, w takiej samej wysokości i z tych samych źródeł, jak powołanym do czynnej służby wojskowej, względnie ich rodzinom.

Art. 16. Rodziny osób, powołanych do osobistych świadczeń wojennych, pobierają zasiłki wedle tych samych norm i zasad, jak

rodziny powołanych do czynnej służby wojskowej, o ile świadczenia te trwają dłużej niż 2 tygodnie.

Art. 17. Osoby, powołane do osobistych świadczeń wojennych, są obowiązane w czasie swego zatrudnienia do bezwzględnego ulegania co do wykonania tych prac rozkazom zwierzchności wojskowej. W razie naruszenia tego obowiązku podlegają wojskowej władzy dyscyplinarnej.

Art. 18. Wszelkie roszczenia i spory z tytułu wykonania obowiązku osobistych świadczeń wojennych wyjęte są z pod orzecznictwa sądów cywilnych i rozstrzygnięte być mają wyłącznie w myśl art. 11 i 12 ustawy o rzeczowych świadczeniach wojennych.

Art. 19. Wszelkie pisma i dokumenty w przedmiocie osobistych świadczeń wojennych wolne są od opłaty skarbowej.

Art. 20. Osoby winne uchylenia się od osobistych świadczeń wojennych będą karane przez władze administracyjne karą aresztu do miesięcy 6 lub grzywną do 10.000 mk. pol.

Art. 21. Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrowi Spraw Wojskowych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych, Ministrem Skarbu i Ministrem Ochrony Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 22. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia. Z tą chwilą tracą moc prawną wszystkie inne ustawy i przepisy w przedmiocie osobistych świadczeń wojennych.

W szczególności z chwilą wejścia w życie niniejszej ustawy traci moc prawną art. 17 Tymczasowej ustawy o powszechnym obowiązku służby wojskowej z 29 października 1918 r. (poz. 28 Dziennika Praw) zawierający przepisy o służbie pomocniczej.

Marszałek: *Trąmpczyński*, Prezydent Ministrów: *I. J. Paderewski*, Minister Spraw Wojskowych: *J. Leśniewski*, Minister Spraw Wewnętrznych: *S. Wojciechowski*, Minister Skarbu: w. z. *Byrka*, Minister Ochrony Pracy i Opieki Społecznej: *J. Iwanowski*.

ARTYKUŁ 92.

Wszyscy obywatele mają obowiązek ponosić wszelkie ciężary i świadczenia publiczne, ustanowione na podstawie ustaw.

ARTYKUŁ 93.

Wszyscy obywatele są obowiązani szanować władzę prawowitą i ułatwiać spełnianie jej zadań oraz sumiennie pełnić obowiązki publiczne, do jakich powoła ich naród lub właściwa władza.

ARTYKUŁ 94.

Obywatele mają obowiązek wychowania swoich dzieci na prawych obywateli Ojczyzny i zapewnienia im conajmniej początkowego wykształcenia. Obowiązek ten określi bliżej osobna ustawa.

ARTYKUŁ 95.

Rzeczpospolita Polska zapewnia na swoim obszarze zupełną ochronę życia, wolności i mienia wszystkim bez różnicy pochodzenia, narodowości, języka, rasy lub religji.

Cudzoziemcy używają pod warunkiem wzajemności równych praw z obywatelami Państwa Polskiego, oraz mają równe z nimi obowiązki, o ile ustawy wyraźnie nie wymagają obywatelstwa polskiego.

Patrz zeszyt VII »Prawo Cywilne« w ustępie: Cudzoziemcy.

ARTYKUŁ 96.

Wszyscy obywatele są równi wobec prawa. Urzędy publiczne są w równej mierze dla wszystkich dostępne na warunkach, prawem przepisanych.

Rzeczpospolita Polska nie uznaje przywilejów rodowych ani stanowych, jak również żadnych herbów, tytułów rodowych i innych, z wyjątkiem naukowych, urzędowych i zawodowych. Obywatelowi Rzeczypospolitej nie wolno przyjmować bez zezwolenia Prezydenta Rzeczypospolitej tytułów ani orderów cudzoziemskich.

Ustęp 2-gi art. 96 postanawia, że Rzeczpospolita Polska nie uznaje przywilejów rodowych ani stanowych. Postanowienie to ma takie znaczenie, że gdyby n. p. Sejm uchwalił ustawę, którąby n. p. włościanom dawała pewne przywileje, ustawa taka mogłaby przyjść do skutku tylko w tej drodze, w jakiej przychodzi do skutku zmiana Konstytucji. Niema natomiast innego znaczenia postanowienie, że »Rzeczpospolita nie uznaje żadnych herbów, tytułów rodowych i innych«, jak tylko to, że w urzędowych pismach »tytuły rodowe« i »inne«, nie będą używane. Już jednak co do herbów rzecz nie będzie mogła być wykonaną ściśle, bo w Polsce herby stanowią po największej części część nazwiska, które musi być uszanowane. Natomiast konsekwencją powszechną będzie to, że Rzeczpospolita Polska nie będzie nadawać herbów ani tytułów rodowych. Nasuwa się wreszcie uwaga, co Konstytucja rozumie przez określenie »inne« tytuły. W praktyce doprowadzi to do wykluczenia wszystkich tytułów z wyjątkiem naukowych, urzędowych i zawodowych.

Drugie zdanie drugiego ustępu art. 96 doprowadza do następujących konsekwencyj:

1) Rzeczpospolita Polska nie będzie uznawać tytułów pochodzenia polskiego, ale uzna tytuły cudzoziemskie, jeżeli na przyjęcie ich zezwoli Prezydent Rzeczypospolitej, istnieć więc nadal będą tytuły hrabiowskie,

książęce, szambelańskie etc., nadane przez zwierzchnika obcego państwa, względnie Stolicę Świętą, jeżeli na przyjęcie ich zezwoli Prezydent Rzeczypospolitej. Co do tytułów nadawanych przez Stolicę Świętą, to wobec tego, iż wedle art. 114 Kościół rzymsko-katolicki rządzi się własnemi prawami, zezwolenie Prezydenta Rzeczypospolitej nie będzie potrzebne, chyba że konkordat inaczej postanowi.

2) Autorowie Konstytucji mieli zapewne na myśli, że zezwolenie Prezydenta Rzeczypospolitej potrzebne jest na używanie tytułu cudzoziemskiego, który w przyszłości, t. j. po wejściu w życie Konstytucji, będzie nadany obywatelowi polskiemu. Myśl ta nie jest jednak wyraźnie skodyfikowaną i dlatego możliwą jest interpretacja, że dotychczasowi posiadacze tytułów cudzoziemskich (a w Polsce z wyjątkiem bardzo niewielu rodzin wszystkie tytuły rodowe są pochodzenia cudzoziemskiego), starać się będą o zezwolenie Prezydenta Rzeczypospolitej i mogą je uzyskać. Być może, że wszystkie powyższe konsekwencje nie leżały w intencji autorów Konstytucji, jednakże sposób, w jaki zredagowali art. 96, najzupełniej uprawnia do powyższej interpretacji.

ARTYKUŁ 97.

Ograniczenia wolności osobistej, zwłaszcza rewizja osobista i aresztowanie, dopuszczalne są tylko w wypadkach, prawem przepisanych, i w sposób, określony ustawami na podstawie polecenia władz sądowych.

O ileby polecenie sądowe nie mogło być wydane natychmiast, powinno być doręczone najpóźniej w ciągu 48 godzin z podaniem przyczyn rewizji lub aresztowania.

Aresztowani, którym w przeciągu 48 godzin nie podano na piśmie z podpisem władz sądowych przyczyny aresztowania, odzyskują niezwłocznie wolność.

Ustawy określają środki przymusowe, przysługujące władzom administracyjnym dla przeprowadzenia ich zarządzeń.

Patrz odnośne przepisy w zeszycie »Prawo i proces karny«.

ARTYKUŁ 98.

Nikt nie może być pozbawiony sądu, któremu z prawa podlega. Sądy wyjątkowe są dopuszczalne tylko w wypadkach, oznaczonych ustawami, wydanemi przed popełnieniem czynu karygodnego. Ściganie obywatela i wymierzenie kary jest dopuszczalne tylko na zasadzie obowiązującej ustawy. Kary, połączone z udręczeniami fizycznemi, są niedozwolone i nikt takim karom podlegać nie może.

Żadna ustawa nie może zamykać obywatelowi drogi sądowej dla dochodzenia krzywdy i straty.

Patrz zeszyt niniejszego wydawnictwa: »Prawo i proces karny«.

ARTYKUŁ 99.

Rzeczpospolita Polska uznaje wszelką własność, czy to osobistą poszczególnych obywateli, czy to zbiorową związków obywateli, instytucyj, ciał samorządowych i wreszcie samego Państwa, jako jedno z najważniejszych podstaw ustroju społecznego i porządku prawnego, oraz poręcza wszystkim mieszkańcom, instytucjom i społecznościom ochronę ich mienia, a dopuszcza tylko w wypadkach, ustawą przewidzianych, zniesienie lub ograniczenie własności, czy to osobistej, czy to zbiorowej, ze względów wyższej użyteczności, za odszkodowaniem. Tylko ustawa może postanowić, jakie dobra i w jakim zakresie, ze względu na pożytek ogółu, mają stanowić wyłącznie własność Państwa, oraz o ile prawa obywateli i ich prawnie uznanych związków do swobodnego użytkowania ziemi, wód, minerałów i innych skarbów przyrody — mogą, ze względów publicznych, doznać ograniczenia.

Ziemia, jako jeden z najważniejszych czynników bytu narodu i Państwa, nie może być przedmiotem nieograniczonego obrotu. Ustawy określą przysługujące Państwu prawo przymusowego wykupu ziemi, oraz regulowania obrotu ziemią, przy uwzględnieniu zasady, że ustrój rolny Rzeczypospolitej Polskiej ma się opierać na gospodarstwach rolnych, zdolnych do prawidłowej wytwórczości i stanowiących osobistą własność.

Patrz uwagi ogólne we wstępie do niniejszego zeszytu.
Patrz uwagi pod tytułem niniejszego rozdziału.
Patrz zeszyt IV niniejszego wydawnictwa str. 93 n., 113 n.
Patrz zeszyt IV A niniejszego wydawnictwa.
Patrz zeszyt VII niniejszego wydawnictwa, w rozdziale »Prawo własności« i w ogólnej części prawa obligatoryjnego.
Patrz zeszyt niniejszego wydawnictwa »Import i eksport«.

ARTYKUŁ 100.

Mieszkanie obywatela jest nietykalne. Naruszenie tego prawa przez wejście do mieszkania, rewizję domową i zajęcie papierów lub ruchomości, poza koniecznością wykonania zarządzeń administracyjnych, opartych na wyraźnem upoważnieniu ustawowem, może nastąpić tylko na polecenie władz sądowych w sposób i w wypadkach, ustawą przepisanych.

Patrz zeszyt niniejszego wydawnictwa »Prawo i proces karny«.

ARTYKUŁ 101.

Każdy obywatel ma wolność obrania sobie na obszarze Państwa miejsca zamieszkania i pobytu, przesiedlania się i wychodźtwa, niemniej wolność wyboru zajęcia i zarobkowania oraz przenoszenia swej własności.

Ograniczenie tych praw może wprowadzić tylko ustawa.

W sprawie emigracji wyszły dotychczas następujące przepisy:

1) Ustawa z dnia 4. XI. 1920 poz. 707 nr. 108 d. u. o uregulowaniu dobrowolnej i przymusowej migracji ludności, podana niżej pod 1.

Ustawa ta wcieliła do Urzędu Emigracyjnego Państwowy Urząd do Spraw Powrotu Jeńców, uchodźców i robotników (J. U. R.), a rozporządzenie Rady Ministrów z d. 15 listopada r. 1920 poz. 751, nr. 114 d. u., ogłosiło, że z dniem 1 grudnia 1920 J. U. R. przestał istnieć i że jego agendy i majątek przeszły na Urząd Emigracyjny.

2) Konwencja w przedmiocie emigracji i imigracji między Polską a Francją z dnia 3 września 1919 ogłoszoną została w nrze 41 z r. 1920 pod pozycją 246, we Francji zaś ogłoszoną została w »Journal Officiel« z d. 27 czerwca r. 1920 str. 9038 col. 3 a; podajemy ją pod 2.

3) Organizacja Urzędu Emigracyjnego przeprowadzona została rozporządzeniem Rady Ministrów z d. 22 kwietnia r. 1920 poz. 232, nr. 39 d. u. Nadmieniamy, że wymieniony w art. 4-tym pod literą a) organ Urzędu Emigracyjnego, Komisarz Emigracyjny w Gdańsku, został uchylony przez rozporządzenie Rady Ministrów z d. 31 maja r. 1920 poz. 279, nr. 45.

Rozporządzenie z 22 kwietnia 1920 poz. 232, nr. 39 d. u. utworzyło Urząd Emigracyjny, określiło jego zakres działania i nadało mu organizację, a Urząd wszedł na podstawie tej organizacji w życie z dniem 1 maja 1920. Utworzenie Urzędu Emigracyjnego zostało, że się tak wyrazimy, umocnione przez ustawę, która ogłoszoną została w 7 miesięcy później, a którą podaliśmy wyżej pod 1. Rozszerza ona pierwotny zakres działania Urzędu Emigracyjnego przez wcielenie do niego agend, które dotychczas spełniał J. U. R.

1. Ustawa z dnia 4 listopada 1920 roku, poz. 707, nr. 108 d. u., w przedmiocie uregulowania spraw dobrowolnej oraz przymusowej emigracji ludności.

Art. 1. Przy Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej tworzy się specjalny Urząd Emigracyjny, którego działalność obejmie wszystkie sprawy, dotyczące emigracji, reemigracji, imigracji i opieki nad uchodźcami; temuż Urzędowi przekazuje się wszelkie sprawy, dotyczące powrotu jeńców, aż do czasu ich zupełnego uregulowania.

Art. 2. Utworzony dekretem z dn. 30 grudnia 1918 r. (Dz. Pr. z roku 1919 Nr. 3 poz. 84) Państwowy Urząd do spraw powrotu jeńców, uchodźców i robotników wchodzi w skład Urzędu Emigragracyjnego przy Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 3. Dekret z dn. 30 grudnia 1918 r. (Dz. Pr. z r. 1919 Nr. 3, poz. 84) o utworzeniu Państwowego Urzędu do spraw powrotu jeńców, uchodźców i robotników oraz dekret z dn. 5 lutego 1919 r. (Dz. Pr. Nr. 13, poz. 143) w sprawie zmiany dekretu z dn. 30 gru-

dnia 1918 r. o utworzeniu Państwowego Urzędu do spraw powrotu jeńców, uchodźców i robotników, tracą moc obowiązującą.

Art. 4. Termin przejęcia odnośnych agend i majątku Państwowego Urzędu do spraw powrotu jeńców, uchodźców i robotników ustali Rada Ministrów na wniosek Ministra Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 5. Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 6. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Marszałek: *Trąmpczyński*, Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Pracy i Opieki Społecznej: *E. Pepłowski.*

2. Konwencja w przedmiocie emigracji i imigracji, zawarta pomiędzy Rzecząpospolitą Polską a Rzecząpospolitą Francuską (poz. 246, nr. 41 d. u.).

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
NACZELNIK PAŃSTWA POLSKIEGO

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu o tem wiedzieć należy, wiadomem czyni:

W dniu 3 września 1919 r. podpisana została, pomiędzy Rzecząpospolitą Polską a Rzecząpospolitą Francuską, Konwencja w przedmiocie emigracji i imigracji, oraz Protokuł dodatkowy do tej Konwencji o następującem brzmieniu dosłownem:

Przekład.

KONWENCJA
w przedmiocie emigracji i imigracji.

Naczelnik Państwa Polskiego w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej i Prezydent Rzeczypospolitej Francuskiej, dążąc do unormowania sposobem najbardziej przyjaznym stosunków wychodźczych i pragnąc zapewnić obywatelom obu państw wzajemność korzystania z dobrodziejstw ochrony pracy i obowiązującego ustawodawstwa o odszkodowaniach za nieszczęśliwe wypadki przy pracy, postanowili zawrzeć w tym celu konwencję i wyznaczyli jako swych przedstawicieli:

Naczelnik Państwa Polskiego: p. Władysława Skrzyńskiego Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych.

Prezydent Rzeczypospolitej Francuskiej: p. Maurycego Fouchet, Chargé d'Affaires Rzeczypospolitej w Polsce,

którzy wymieniwszy swe pełnomocnictwa, uznane za dobre i właściwe, zgodnie ustalili następujące przepisy.

Art. 1. Rząd Polski i Rząd Francuski postanawiają:

1. Udzielać wszelkich ułatwień administracyjnych mieszkańcom każdego z obu krajów, pragnącym się udać jednostkowo w celach zarobkowych do drugiego kraju lub powracających do ojczyzny pod warunkiem stosowania przepisów niżej wyłuszczonych.

2. Zezwalać na zbiorowe kontraktowanie robotników w jednym z obu krajów na rachunek przedsiębiorstw, znajdujących się w kraju drugim, z zachowaniem warunków wyszczególnionych w niniejszej konwencji.

I. Przepisy ogólne.

Art. 2. Robotnicy imigranci przy równej pracy otrzymują wynagrodzenie równe wynagrodzeniu robotników krajowych tej samej kategorji, zajętych w takiem samem przedsiębiorstwie, lub w braku robotników krajowych tej samej kategorji, zajętych w takiem samem przedsiębiorstwie, wynagrodzenie, oparte na normalnej i bieżącej stopie płacy w danym okręgu.

Art. 3. Robotnicy korzystać będą z opieki przyznawanej pracownikom przez ustawodawstwo wewnętrzne Wysokich układających się Stron, jakoteż z opieki, którąby zapewnić im mogły oba państwa w drodze układów specjalnych, zawartych bądź między niemi, bądź z innemi państwami.

Co się tyczy nieszczęśliwych wypadków przy pracy, to, zgodnie z ostatnim paragrafem art. 3 ustawy francuskiej z dnia 9 kwietnia 1898 r., o odszkodowaniach za nieszczęśliwe wypadki przy pracy i pod warunkami wskazanemi w tymże paragrafie, uchylają się z samego prawa, przewidziane tam ograniczenia w stosunku do robotników polskich, ofiar nieszczęśliwych wypadków, jakoteż ich prawonastępców i przedstawicieli, którzy nie zamieszkują lub przestali zamieszkiwać na terytorjum francuskiem, wobec zapewnienia przez ustawodawstwo polskie, uznane za równoznaczne, wzajemności dla robotników francuskich.

Porozumienie zawarte w formie układu między właściwemi władzami francuskiemi i polskiemi ustali niezbędne szczegóły zarządzeń w przedmiocie wypłaty rent i emerytur w Polsce i Francji.

Art. 4. Jeżeli po chwili zyskania mocy obowiązującej przez niniejszą konwencję inne konwencje, zawarte przez jedną ze stron układających się z innem Mocarstwem, zapewniałyby robotnikom tego ostatniego dalej idące korzyści, niż korzyści przewidziane w niniejszej konwencji, to korzyści te staną się udziałem obywateli każdej z Wysokich układających się Stron zatrudnionych na terytorjum strony drugiej.

Art. 5. W każdym z obu krajów właściwa władza strzec będzie opieki nad robotnikami, oraz czuwać nad stosowaniem do robotników kraju drugiego, zatrudnionych na jego terytorjum, zarówno obowiązującego w kraju ustawodawstwa ochronnego, jak i wyżej wymienionych zasad. Do tej to władzy winny być kierowane lub przekazywane jej, bądź bezpośrednio, bądź za pośrednictwem właściwych władz konsularnych, ewentualnie w języku ojczystym robotników cudzoziemców, wszelkie ich reklamacje, dotyczące warunków pracy i utrzymania, jakoteż reklamacje wynikające z trudności wszelkiego rodzaju, na które robotnicy mogą być narażeni wskutek pobytu w obcym kraju.

Przepis tego artykułu nie ogranicza w niczem uprawnień konsulów, które wynikają lub wynikną z traktatów, konwencyj i ustaw kraju ich przebywania.

II. Emigracja jednostkowa.

Art. 6. Wyjąwszy czasowy i wyjątkowy przepis artykułu 10 konwencji niniejszej, żadne specjalne pozwolenie nie będzie wymagane przy opuszczaniu kraju ojczystego od robotników lub ich rodzin, udających się jednostkowo i samorzutnie z jednego kraju do drugiego, celem wyszukania sobie zajęcia. Odwrotnie, żadne specjalne pozwolenia na wyjazd z kraju obcego nie będą wymagane od robotników-emigrantów lub ich rodzin, pragnących udać się z powrotem do ojczyzny.

Aby móc korzystać z ułatwień niniejszej konwencji, robotnicy ci powinni być zaopatrzeni w dokumenty tożsamości, wystawione przez władze ojczyste.

Art. 7. Robotnicy, emigrujący jednostkowo i samorzutnie, będą przyjmowani po ich przybyciu do kraju przeznaczenia przez władze krajowe, które udzielą im swobodnego wstępu w głąb kraju, z zastrzeżeniem stosowania do nich ustaw i przepisów sanitarnych lub policyjnych, jakoteż przepisów niżej wyszczególnionych.

Art. 8. O ile robotnicy imigranci po przybyciu na granicę przedstawią umowę najmu, będą się oni mogli udać do miejsca swego przeznaczenia, oczywiście pod warunkiem, że umowa ta nie będzie zawierała ani ze strony robotnika, ani ze strony pracodawcy klauzul, sprzecznych z zasadami niniejszej konwencji.

Art. 9. O ile ci robotnicy imigranci po przybyciu na granicę nie przedstawią umowy najmu, lub o ile klauzule, zawarte w tej umowie, sprzeciwiać się będą niniejszej konwencji, będą oni, o ile mają środki na koszty dalszej podróży, skierowani do miejscowości przez nich wybranych. W przeciwnym razie umieszczani będą w bezpłatnych schroniskach dla emigrantów lub kierowani do urzędów pośrednictwa pracy w bliskości granicy. Te schroniska i urzędy zapewnią im zajęcie w warunkach, odpowiadających zasadom niniejszej konwencji, o ile umieszczenie to będzie mogło odbyć się bez szkody dla robotników krajowych.

Art. 10. W razie gdyby stan rynku pracy nie pozwalał w niektórych okresach, w niektórych miejscowościach i dla niektórych zawodów na dostarczenie zajęcia dla emigrantów, przybywających szukać pracy jednostkowo i samorzutnie, Rząd interesowany doniesie o tem niezwłocznie drogą dyplomatyczną Rządowi drugiego kraju, który ze swej strony zawiadomi o tem swoich obywateli.

W razie, gdyby ta notyfikacja nie odniosła zamierzonego skutku, strony układające się wydadzą za wspólną zgodą wszelkie inne potrzebne zarządzenia.

III. Kontraktowanie zbiorowe.

Art. 11. Obie Wysokie układające się Strony zobowiązują się zezwalać na przeprowadzanie kontraktowania zbiorowego na ich terytorjum na rachunek przedsiębiorstw, położonych w drugim kraju na warunkach wskazanych poniżej.

Art. 12. Rząd kraju, w którym się kontraktowanie odbywa, zastrzega sobie prawo określania miejscowości, w jakich kontrak-

towanie będzie dozwolone; Rząd kraju, w którym przebywają pracodawcy, zastrzega sobie prawo określania miejscowości, do jakich kierowani być mogą robotnicy.

Rządy obu państw za wspólną zgodą ustalą liczbę i kategorje robotników, którzy mogą być zakontraktowani zbiorowo, bez szkody dla rozwoju ekonomicznego jednego z krajów i robotników krajowych drugiego kraju; w tym celu wyłonią one Komisję, która zbierać się będzie kolejno w Warszawie i Paryżu przynajmniej raz do roku.

Każdy z Rządów przedstawi tej Komisji opinję krajowego Komitetu doradczego, w którego skład wejdą obok przedstawicieli władz interesowanych przedstawiciele pracodawców i robotników.

Art. 13. Kontraktowanie zbiorowe będzie mogło być przeprowadzane w granicach oznaczonych powyżej i pod kontrolą właściwych władz kraju, na którego terytorjum się odbywa, przez urzędowe organy pośrednictwa pracy tegoż kraju.

W Polsce kontraktowanie odbywać się będzie wyłącznie przez Państwowy Urząd Pośrednictwa Pracy i Opieki nad Wychodźcami, we Francji przez Państwowy Urząd Pośrednictwa Pracy. Jednakowoż, zakontraktowani w ten sposób robotnicy podlegać będą przed wyjazdem przyjęciu oraz klasyfikacji, względnie odrzuceniu, bądź przez Misję oficjalną Rządu, na którego terytorjum mają być zatrudnieni, bądź przez przedstawiciela przedsiębiorcy działającego wyłącznie na rzecz przedsiębiorstwa, do którego należy, bądź też przez przedstawiciela organizacji zawodowej; przedstawiciele wymienieni w dwóch ostatnich wypadkach muszą być zatwierdzeni przez oba Rządy.

Umowy pracy, zaprojektowane przez pracodawców, i przedstawione przez nich zapotrzebowania robotników będą uzgodnione z normalnemi wzorami umów i zapotrzebowań ustanowionemi drogą porozumienia się między właściwemi władzami Polski i Francji.

Jeden egzemplarz zapotrzebowania, odpowiadający każdorazowemu aktowi kontraktowania zbiorowego, będzie przedstawiony przez pracodawcę do zaświadczenia władzy właściwej kraju, w którym robotnicy mają być zatrudnieni i przesłany przez nią do władzy właściwej kraju, na którego terytorjum dokonywa się kontraktowanie.

Zaświadczenie udzielane będzie tylko wówczas, jeżeli warunki umowy, przewidziane w zapotrzebowaniu, zgodne są z zasadami, ustalonemi w niniejszej konwencji, jeżeli robotnikowi może być dostarczone przyzwoite mieszkanie i pożywienie i jeśli zapotrzebowanie siły roboczej usprawiedliwia kontraktowanie ze strony przedsiębiorstwa interesowanego.

Zaświadczone zapotrzebowanie będzie przesłane drogą dyplomatyczną władzy właściwej kraju, w którym ma się dokonywać kontraktowanie, z podaniem liczby i kategoryj robotników, oraz, w razie potrzeby, nazwiska przedstawiciela, mającego współdziałać przy najmie, stosownie do warunków, przewidzianych w ustępie 2 niniejszego artykułu.

Art. 14. Układy specjalne zawarte między właściwemi władzami obu Wysokich układających się Stron, ustalą warunki stosowania niniejszej konwencji pod względem zbiorowego kontraktowania, przepisów sanitarnych przy wyjeździe i przewozu robotników.

Regulamin ułożony za wspólną zgodą przez właściwe władze francuskie i polskie określi również warunki przesyłania oszczędności, złożonych przez robotników w kasach oszczędności kraju, w którym będą zatrudnieni, do kas oszczędności ich ojczyzny.

Art. 15. Postanowienia Art. 1—5 niniejszej konwencji stosowane będą i do robotników każdego z obu państw, którzy zatrudnieni byli na terytorjum drugiego przed zyskaniem mocy obowiązującej przez niniejszą konwencję.

Art. 16. Niniejsza konwencja będzie ratyfikowana i ratyfikacje wymienione w Paryżu w czasie możliwie jaknajszybszym.

Konwencja ta zyska moc obowiązującą we Francji i w Polsce po upływie miesiąca od dnia ogłoszenia, dokonanego stosownie do obowiązujących w każdem z tych państw przepisów prawnych.

Konwencja obowiązywać będzie na przeciąg jednego roku i będzie rok rocznie odnawiana przez milczącą prolongatę, o ile nie nastąpi wymówienie w ciągu trzech miesięcy następujących po upływie każdego okresu.

Wszystkie trudności, wyniknąć mogące ze stosowania niniejszej konwencji będą załatwiane na drodze dyplomatycznej.

Na dowód czego pełnomocnicy: z jednej strony p. Władysław

Skrzyński, a z drugiej strony p. Maurycy Fouchet podpisali niniejszą konwencję i wycisnęli na niej pieczęcie swych godeł.

W. Skrzyński *M. Fouchet*

Sporządzone w Warszawie w dwóch oryginalnych egzemplarzach, dnia (trzeciego) 3 września roku tysiąc dziewięćset dziewiętnastego.

Protokuł.

W chwili położenia podpisów na konwencji z daty dzisiejszej niżej podpisani oświadczyli zgodnie co następuje:

I. Nie czekając na ratyfikację niniejszej konwencji i w drodze wyjątku, przepisy konwencji tej staną się bezzwłocznie obowiązującemi, wyjąwszy przepisy artykułu 3, dotyczące nieszczęśliwych wypadków przy pracy, z tem jednak zastrzeżeniem, że z chwilą ratyfikacji przepisy wspomnianego artykułu 3 działać będą wstecz, o ile chodzić będzie o wypadki przy pracy, zaszłe między datą podpisania tej konwencji a wymianą ratyfikacji, oraz, że zostaną zarządzone, celem zagwarantowania praw osób interesowanych, wszelkie środki ochronne, bądź przez same te osoby, bądź też na ich rachunek przez ich pracodawców.

II. W przeciągu trzech miesięcy po wymianie ratyfikacyj niniejszej konwencji specjalna konwencja określi warunki, pod jakiemi robotnicy francuscy w Polsce, a polscy we Francji będą mogli korzystać z ustaw o pomocy, o ubezpieczeniach i o opiece społecznej, oraz pod jakiemi warunkami będą mogli wykonywać prawo należenia do związków zawodowych i zakładania stowarzyszeń zgodnie z ustawami każdej z Wysokich układających się Stron.

W. Skrzyński. *M. Fouchet.*

Zaznajomiwszy się z postanowieniami pomienionych Konwencyj i Protokułu, w myśl upoważnienia udzielonego przez Sejm ustawą z dn. 30 października 1919 r. (Dz. Ust. z dn. 28 listopada Nr. 88 poz. 481) Konwencję i Protokuł ratyfikuję i oświadczam, że będą one ściśle stosowane.

Na dowód czego niniejszy akt ratyfikacyjny został podpisany i opatrzony pieczęcią Rzeczypospolitej.

Warszawa-Belweder dn. 8 marca roku tysiąc dziewięćset dwudziestego.

J. Piłsudski

Minister Spraw Zagranicznych: *St. Patek.*

AU NOM DE LA RÉPUBLIQUE POLONAISE
LE CHEF DE L'ÉTAT POLONAIS

A tous ceux qui les présentes liront fait savoir ce qui suit:

Une Convention relative à l'émigration et à l'immigration et un Protocole additionnel ayant été arrêtés entre la République Polonaise et la République Française à Varsovie le 3 Septembre 1919, Convention et Protocole, dont la teneur suit:

CONVENTION
relative à l'émigration et l'immigration.

Le Chef de l'État Polonais, au nom de la République Polonaise et le Président de la République Française, désirant régler dans le plus grand esprit d'entente amicale les mouvements d'émigration entre les deux pays et assurer à leurs nationaux respectifs la réciprocité des bénéfices de la protection du travail, ainsi que de la législation en vigueur sur la réparation des dommages résultant des accidents du travail, ont résolu de conclure, à cet effet, une Convention et ont nommé pour leurs plénipotentiaires:

Le Chef de l'État Polonais: Mr. Ladislas Skrzyński, Sous-Sécrétaire d'État aux Affaires Étrangères.

Le Président de la République Française, Mr. Maurice Fouchet, Chargé d'Affaires de la République en Pologne.

Lesquels, après avoir échangé leurs pleins pouvoirs, trouvés en bonne et due forme, sont convenus des articles suivants.

Article 1. Le Gouvernement Polonais et le Gouvernement Français conviennent:

1-o — de donner toutes facilités administratives aux nationaux de chacun des deux pays désireux de se rendre individuellement dans l'autre pour y travailler ainsi que pour leur rapatriement dans leur pays d'origine sous réserve de l'application des dispositions énoncées ci-dessous.

2-o — d'autoriser le recrutement collectif de travailleurs dans l'un des deux pays pour le compte d'entreprises situées dans l'autre, dans les conditions stipulées par la présente convention.

I. Dispositions Générales.

Article 2. Les travailleurs immigrés recevront, à travail égal, une rémunération égale à celle des ouvriers nationaux de même catégorie employés dans la même entreprise ou, à défaut d'ouvriers nationaux de même entreprise, une rémunération basée sur le taux de salaire normal et courant de la région.

Article 3. Ils jouiront de la protection accordée aux travailleurs par la législation intérieure des Hautes Parties contractantes, ainsi que de la protection que les Parties contractantes pourraient leur assurer en vertu de conventions spéciales, conclues soit entre elles, soit avec d'autres Puissances.

En ce qui concerne les accidents du travail, et conformément au dernier paragraphe de l'article 3 de la Loi Française du 9 Avril 1898 sur les accidents du travail, et dans les conditions indiquées par ce paragraphe, les restrictions prévues en ce qui concerne les travailleurs polonais, victimes d'accidents, ainsi que leurs ayants droits ou leurs représentants ne résidant pas ou ayant cessé de résider sur le territoire fraçais, sont levées de plein droit en raison de la réciprocité assurée aux ouvriers français par la législation polonaise reconnue équivalente.

Un accord conclu sous forme d'entente entre les administrations française et polonaise compétentes précisera les dispositions nécessaires au paiement des rentes et pensions en Pologne et en France.

Article 4. Si, postérieurement à la mise en vigueur de la présente convention, des conventions conclues entre l'une des deux parties contractantes et une autre Puissance accordaient aux ouvriers de cette dernière des avantages plus étendus que ceux prévus à la présente convention, le bénéfice en sera accordé aux ressortissants de l'une et de l'autre des Hautes Parties contractantes employés dans l'autre pays.

Article 5. L'administration qualifiée de chacun des deux pays veillera à la protection des travailleurs et à l'application, tant de la législation du travail que des règles mentionnées ci-dessus en ce qui concerne les travailleurs de l'autre pays employés sur son territoire. C'est à cette administration que seront adressées ou transmises soit directement, soit par l'intermériaire des autorités

consulaires compétentes, toutes les réclamations formulées par les travailleurs étrangers lesquelles pourront être rédigées dans leur langue maternelle, en ce qui concerne les conditions de travail et d'existence qui leur seraient faites par leurs employeurs ou les difficultés de toute nature qu'ils pourraient éprouver du fait de leur présence en pays étranger.

Il n'est apporté aucune restriction par les stipulations du présent article aux attributions des consuls, telles, qu'elles résultent ou résulteront des traités, conventions et lois du pays de résidence.

II. Émigration individuelle.

Article 6. Sous réserve des dérogations temporaires et exceptionelles prévues à l'article 10 de la présente convention, aucune autorisation spéciale ne sera exigée à la sortie du pays d'origine pour les travailleurs qui se rendent individuellement et spontanément d'un pays dans l'autre pour trouver un emploi, ni pour eux, ni pour leurs familles. Réciproquement, aucune autorisation spéciale ne sera exigée à la sortie du pays de résindence pour les travailleurs étrangers, ni pour leurs familles, au moment de leur retour dans leur pays d'origine.

Pour jouir des avantages de la présente convention, ces travailleurs devront se munir de pièces d'identité delivrées par les autorités nationales.

Article 7. Les travailleurs émigrants individuellement et spontanément seront accueillis à leur arrivée au pays de destination par les autorités de ce pays qui les laisseront pénétrer librement dans l'intérieur du pays sous réserve de l'application des lois et réglements sanitaires ou de police et des dispositions formulées ci dessous.

Article 8. Si les travailleurs immigrés produisent à leur arrivée à la frontière un contrat d'embauchage, ils pourront se rendre à leur destination, étant bien entendu que ce contrat ne contient, ni de la part du travailleur, ni de la part de l'employeur des stipulations contraires aux principes de la présente convention.

Article 9. Si ces travailleurs immigrés ne produisent pas lors de leur arrivée à la frontière, un contrat d'embauchage ou si ce contrat contient des stipulations contraires à la présente convention, ils seront dirigés sur la destination de leur choix s'ils ont

les moyens de s'y rendre. En cas contraire, ils seront reçus dans un des centres d'hébergement gratuits ou adressés à un service de placement gratuit proche de la frontière. Ces centres ou services leur procureront un emploi dans des conditions conformes aux principes de la présente convention et dans la mesure ou le placement pourra s'effectuer sans préjudice pour las travailleurs nationaux.

Article 10. Au cas, où l'état du marché du travail ne permettrait pas à certaines périodes, dans certaines regions et pour certaines professions de procurer un emploi aux émigrants venant individuellement et spontanément chercher du travail, le Gouvernement intéressé en avertirait immédiatement, par voie diplomatique, celui du pays qui, à son tour, en informerait ses nationaux.

Au cas, où cette notification ne produirait pas le résultat cherché, les parties contractantes arrêteraient d'un commun accord toutes autres mesures utiles.

III. Recrutement collectif.

Article 11. Les deux Hautes Parties contractantes s'engagent à autoriser les opérations de recrutement collectif sur leur territoire, pour le compte des entreprises situées dans l'autre pays, dans les conditions indiquées ci-dessous.

Article 12. Le Gouvernement du pays, où s'opère le recrutement, se réserve de déterminer les régions, où le recrutement sera autorisé, celui du pays, où se trouvent les employeurs, se réservant de déterminer les régions où les travailleurs pourront être dirigés.

Les Gouvernements des deux pays fixeront d'un commun accord, le nombre et la catégorie des travailleurs qui pourront faire l'objet d'un recrutement collectif, de manière à ne nuire, ni au développement économique de l'un des pays, ni aux travailleurs nationaux de l'autre. Ils constitueront, a cet effet, une Commission qui se réunira alternativement à Varsovie et à Paris au moins une fois par an.

Chacun des deux Gouvernements présentera à cette Commission l'avis d'un Comité consultatif national, dans lequel figureront avec des représentants des services intéressés, des représentants patronaux et des représentants ouvriers.

Article 13. Le recrutement collectif sera effectué dans les li-

mites indiquées ci-dessus et sous le contrôle de l'administration qualifiée du pays, où il s'opère, par les organismes officiels de placement du pays sur le territoire duquel se fait le recrutement.

En Pologne il sera assuré exclusivement par l'intermédiaire du Bureau national de placement et de protection des émigrants, en France par l'Office national de placement. Toutefois, les ouvriers ainsi recrutés seront antérieurement à leur départ, acceptés et classés ou refusés, soit par une Mission officielle du Gouvernement du pays sur le territoire duquel ils doivent être employés soit par le représentant de l'employeur opérant seulement pour le compte de l'établissement auquel il appartient, soit par le représentant d'une organisation professionnelle, lesquels devront, dans l'un et l'autre de ces deux derniers cas, être agrées par les deux Gouvernements.

Les contrats de travail proposés par les employeurs et les demandes d'ouvriers présentées par eux seront conformes à des contrats-types et à des demandes-types établis par voie d'accord entre les administrations qualifiées de Pologne et de France.

Un exemplaire de la demande correspondant à chaque opération de recrutement collectif sera soumis par l'employeur au visa de l'administration qualifiée du pays où les ouvriers devront être employés et transmis par celle-ci à l'administration qualifiée du pays sur le territoire duquel se fait le recrutement.

Le visa ne sera donné que si les conditions contractuelles prévues dans la demande sont conformes aux principes posés dans la présente convention, s'il peut être pourvu convenablement au logement et à l'alimentation des ouvriers et si les besoins de main-d'oeuvre justifient le recrutement de la part de l'entreprise intéressée.

La demande visée sera transmise par la voie diplomatique à l'autorité qualifiée du pays, où le recrutement doit s'effectuer avec l'indication du nombre et de la catégorie d'ouvriers et s'il y a lieu, du nom de l'agent chargé de collaborer à l'embauchage dans les conditions prévues à l'alinéa II du présent article.

Article 14. Des arrangements spéciaux conclus entre les administrations qualifiées de l'une et l'autre des Hautes Parties contractantes détermineront les conditions d'application de la présente convention en ce qui concerne le recrutement collectif, les mesures sanitaires au départ et le transport des travailleurs.

Un réglement établi d'accord entre les administrations française et polonaise compétentes déterminera en outre les conditions dans lesquelles seront transférées dans les caisses d'épargne du pays d'origine les économies déposées par les travailleurs dans les caisses d'épargne de l'autre pays.

Article 15. Les dispositions de articles 1 à 5 de la présente convention sont applicables aux ouvriers de chacun des deux pays employés dans l'autre antérieurement à la mise en vigueur de la présente convention.

Article 16. La présente convention sera ratifiée et les ratifications en seront échangées à Paris aussitôt que possible.

Elle entrera en vigueur en France et en Pologne un mois après qu'elle aura été publiée dans les deux pays suivant les formes prescrites par leur législation respective.

Elle aura une durée d'un an et sera renouvelée d'année en année, par tacite reconduction sauf dénonciation dans les trois mois suivant l'expiration de chaque période.

Toutes les difficultés relatives à l'application de la présente convention seront réglées par la voie diplomatique.

En foi de quoi, les plénipotentiaires: Mr. Ladislas Skrzyński d'une part et Mr. Maurice Fouchet d'autre part ont signé la présente convention et y ont apposé les sceaux de leurs armes.

W. Skrzyński *M. Fouchet*

Fait à Varsovie, en double exemplaire le (trois) 3 Septembre mil neuf cent dix neuf.

L. S. L. S.

Protocole.

Au moment de procéder à la signature de la convention en date de ce jour les plénipotentiaires sous-signés ont, d'un commun accord, déclaré ce qui suit:

I. En attendant la ratification de la présente convention et à titre exceptionnel, ses dispositions seront immédiatement mises

en vigueur, sauf celles de l'article 3 concernant les accidents du travail, étant entendu toutefois, que, pour tous les accidents du travail survenus entre la signature de la présente convention et l'échange des ratifications, les dispositions du dit article 3 seront rétroactivement applicables dès cette ratification et que toutes mesures consevatoires seront prises pour la garantie des droits des intéressés, soit par ces derniers eux-mêmes soit, pour leur compte, par leurs employeurs.

II. Dans les trois mois qui suivront l'échange des ratifications de la présente convention une convention spéciale déterminera les conditions dans lesquelles les travailleurs français en Pologne et polonais en France seront appelés à bénéficier des lois d'assistance et des lois d'assurance et de prévoyance sociale et pourront exercer le droit syndical et le droit d'association conformément aux lois internes de chacune des Hautes Parties contractantes.

W. Skrzyński *M. Fouchet*

L. S. L. S.

Ayant vu et examiné les dits Convention et Protocole, en vertu des dispositions de la loi votée par la Diète le 30 octobre 1919 (Bull. des lois du 28 novembre Nr. 88 art. 481) je les ratifie par les présentes, en déclarant qu'ils seront strictement observés.

En foi de quoi, les présentes lettres de ratification on été signées et revêtues du sceau de la République.

Varsovie Bélvèdere le 8 jour du mois de mars de l'an mil neuf cent vingt.

J. Piłsudski

L. S.

Le Ministre des Affaires Étrangères: *St. Patek.*

ARTYKUŁ 102.

Praca, jako główna podstawa bogactwa Rzeczypospolitej, pozostawać ma pod szczególną ochroną Państwa.

Każdy obywatel ma prawo do opieki Państwa nad jego pracą, a w razie braku pracy, choroby, nieszczęśliwego wypadku i niedołęstwa — do ubezpieczenia społecznego, które ustali osobna ustawa.

Państwo ma obowiązek udostępnienia także opieki moralnej i pociechy religijnej obywatelom, którymi się bezpośrednio opiekuje w zakładach publicznych, jak: zakłady wychowawcze, koszary, szpitale, więzienia, przytułki.

Patrz zeszyt »Prawo cywilne« w rozdziale »Kontrakt o pracę«.

ARTYKUŁ 103.

Dzieci bez dostatecznej opieki rodzicielskiej, zaniedbane pod względem wychowawczym — mają prawo do opieki i pomocy Państwa w zakresie, oznaczonym ustawą.

Odjęcie rodzicom władzy nad dzieckiem może nastąpić tylko w drodze orzeczenia sądowego.

Osobne ustawy normują opiekę macierzyństwa.

Praca zarobkowa dzieci niżej lat 15-tu, praca nocna kobiet i robotników młodocianych w gałęziach przemysłu, szkodliwych dla ich zdrowia, jest zakazana.

Stałe zatrudnianie pracą zarobkową dzieci i młodzieży w wieku szkolnym jest zakazane.

Patrz zeszyt »Prawo cywilne« w rozdziale »Kontrakt o pracę« i w rozdziale »Stosunek rodziców do dzieci«.

ARTYKUŁ 104.

Każdy obywatel ma prawo swobodnego wyrażania swoich myśli i przekonań, o ile przez to nie narusza przepisów prawa.

ARTYKUŁ 105.

Poręcza się wolność prasy. Nie może być wprowadzona cenzura ani system koncesyjny na wydawanie druków. Nie może być odjęty dziennikom i drukom krajowym debit pocztowy, ani ograniczone ich rozpowszechnienie na obszarze Rzeczypospolitej.

Ustawa osobna określi odpowiedzialność za nadużycie tej wolności.

Patrz zeszyt »Prawo i Proces karny«.

ARTYKUŁ 106.

Tajemnica listów i innej korespondencji może być naruszona tylko w wypadkach, prawem przewidzianych.

Patrz zeszyt »Prawo i Proces karny«.

ARTYKUŁ 107.

Obywatele mają prawo wnosić pojedyńczo lub zbiorowo petycje do wszelkich ciał reprezentacyjnych i władz publicznych, państwowych i samorządowych.

ARTYKUŁ 108.

Obywatele mają prawo koalicji, zgromadzania się i zawiązywania stowarzyszeń i związków.

Wykonanie tych praw określają ustawy.

Patrz zeszyt »Prawo Cywilne« w rozdziale »Osoby prawne«, tudzież w kwestji prawa koalicji w rozdziale »Kontrakt o pracę«.

Patrz nadto w kwestji prawa zgromadzania się zeszyt »Prawo i proces karny«.

ARTYKUŁ 109.

Każdy obywatel ma prawo zachowania swej narodowości i pielęgnowania swojej mowy i właściwości narodowych.

Osobne ustawy państwowe zabezpieczą mniejszościom w Państwie Polskiem pełny i swobodny rozwój ich właściwości narodowościowych przy pomocy autonomicznych związków mniejszości o charakterze publiczno-prawnym w obrębie związków samorządu powszechnego.

Państwo będzie miało w stosunku do ich działalności prawo kontroli oraz uzupełnienia w razie potrzeby ich środków finansowych.

Patrz objaśnienie do artykułu 3-go Konstytucji.

ARTYKUŁ 110.

Obywatele polscy, należący do mniejszości narodowościowych, wyznaniowych lub językowych, mają równe z innymi obywatelami prawo zakładania, nadzoru i zawiadywania swoim własnym kosztem zakładów dobroczynnych, religijnych i społecznych, szkół i innych zakładów wychowawczych, oraz używania w nich swobodnie swej mowy i wykonywania przepisów swej religji.

1) Stosunek art. 110 do 109 Konstytucji:

a) Art. 110 mówi o mniejszościach narodowościowych, religijnych i językowych, gdy art. 109 mówi tylko o mniejszościach narodowych.

b) Art. 109 daje mniejszościom narodowym możność tworzenia związków, które wyposaża:

a) w naturę polityczno-prawną, to jest daje im osobowość publiczno-prawną,

b) daje im samorząd w granicach tego terytorjalnego samorządu, w którego granicach zostały utworzone,

c) daje im autonomję, t. j. władzę wydawania norm ogólnie obowiązujących, w pewnym zakresie (p. obj. do art. 3),

d) przyrzeka im pomoc materjalną.

Mniejszości narodowe, w ten sposób na zasadzie art. 109 zorganizowane, mogą na podstawie służącego im wedle tego artykułu samorządu wykonywać wszystkie wyliczone w art. 110 agendy (z tą różnicą, że szkoły na zasadzie art. 109 są publiczne, a na zasadzie art. 110 są prywatne), dla nich przeto ten artykuł jest zbyteczny. Ma on jednak rację bytu z dwóch powodów:

α) art. 109 mówi o zorganizowanych mniejszościach, następny zaś artykuł o »obywatelach polskich«, a więc tak o jednostkach, jak o stowarzyszeniach bez charakteru publicznego etc.,

β) wymienione w art. 110 sprawy wykonywać mogą nietylko mniejszości narodowościowe, ale także wyznaniowe i jezykowe. Gdyby art. 110 nie było, prawa wymienione w nim nie służyłyby syjonistom, prawosławnym, mahometanom (o ile tworzą uznane związki religijne, mają prawa z art. 115), ale także Niemcom, Litwinom, Białorusinom.

2. Stosunek art. 110 do art. 117.

Art. 117 odnosi się w całej pełni do szkół zakładanych przez mniejszości narodowe na podstawie art. 110, a więc przez mniejszości narodowe nie zorganizowane na zasadzie art. 109. Do szkół założonych przez mniejszości narodowe zorganizowane na zasadzie art. 109 nie odnosi się art. 117, a to z dwóch powodów:

α) o ile idzie o kontrolę, to art. 117 jest dla tych szkół zbyteczny, bo tę kontrolę przepisuje drugi ustęp art. 109,

β) związki zorganizowane na zasadzie art. 109 mają autonomję, to znaczy mogą w dziedzinie szkolnictwa, jeżeli zostało im oddane, wydawać własne normy.

3) Stosunek art. 110 do art. 113.

Art. 113 mówi o uznanych przez Państwo związkach religijnych, gdy art. 110 mówi o »obywatelach polskich«, a więc o jednostkach lub grupach pewnego wyznania nie zorganizowanych na zasadzie art. 115 i 116.

Z dotychczasowego ustawodawstwa podajemy:

1) dekret z 7 lutego 1919, poz. 192 nr. 14 d. pr., o szkołach z niemieckim językiem wykładowym, niżej pod 1) i

2) uchwałę Rady Ministrów z 3 marca 1919, poz. 232 nr. 21 d. pr., niżej pod 2);

3) w sprawach b. zaboru austr. cytujemy pod 3) i 4) d. z 7/II 1919 poz. 166, nr. 14 d. p., o wprowadzeniu języka polskiego jako wykładowego do II gim. we Lwowie, i u. z 9/VII 1919 poz. 355, nr. 59 d. u., o zasiłku dla szkół mniejszości w Galicji Wschodniej.

1. Dekret z dnia 7 II. 1919, poz. 192 d. p. p. p., nr. 14, o szkołach z niemieckim językiem wykładowym.

Na wniosek Rady Ministrów stanowię co następuje:

Art. 1. Obowiązująca na terytorjum b. okupacji niemieckiej

dawnego Królestwa Kongresowego ustawa z dn. 12 września 1917 r., dotycząca potrzeb szkolnych mniejszości (Dziennik Urzędowy Departamentu W. R. i O. P. Nr. 1. dział III, poz. 1) znosi się.

Niemieckie gminy szkolne i niemieckie krajowe związki szkolne ulegają rozwiązaniu.

Art. 2. Uchwała Rady Ministrów określi warunki dalszego istnienia szkół niemieckich, a także przepisze zasady likwidacji niemieckich gmin szkolnych i niemieckich krajowych związków szkolnych.

Dan w Warszawie, dnia 7 lutego 1919 r.

Naczelnik Państwa: *J. Piłsudski*, Prezydent Ministrów: *I. J. Paderewski*, Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: *Jan Łukasiewicz*.

2. Uchwała Rady Ministrów z dn. 3 III. 1919, poz. 232, nr. 21 d. p., o szkołach powszechnych z niemieckim językiem nauczania.

W myśl art. 2 dekretu z dnia 7 lutego 1919 r. o szkołach z niemieckim językiem wykładowym (Dziennik Praw Nr. 14 poz. 192) Rada Ministrów uchwala co następuje:

I.

Likwidacja niemieckich gmin szkolnych.

Art. 1. Istniejące na terytorjum dawnej okupacji niemieckiej b. Królestwa Kongresowego na zasadzie ustawy dotyczącej uwzględnienia potrzeb szkolnych mniejszości z dnia 12 września 1917 r., oraz ustawy wykonawczej z tejże daty (Dziennik urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Nr. 1) niemieckie gminy szkolne zostają z dniem 31 marca 1919 r. zamknięte.

Art. 2. Szkoły, przez niemieckie gminy szkolne utrzymywane, stają się z dniem 1 kwietnia 1919 r. publicznemi szkołami powszechnemi i jako takie przechodzą w tej dacie pod wyłączne zwierzchnictwo i na etat właściwych ogólnych organów szkolnych.

Art. 3. Cały majątek gmin szkolnych przechodzi z dniem ogłoszenia niniejszej uchwały na własność odnośnych gmin politycznych. Do dnia 31 marca majątek ten pozostaje w zawiadywaniu i używalności niemieckich gmin szkolnych.

Art. 4. Jeżeli gmina szkolna obejmuje kilka gmin politycznych, w takim razie majątek jej przechodzi na własność tej gminy politycznej, w obrębie której w dniu ogłoszenia niniejszej uchwały się znajduje.

Art. 5. Jeżeli gmina szkolna posiada poza majątkiem ściśle szkolnym, t. j. gruntami i budynkami szkolnemi oraz inwentarzem szkolnym, inny jeszcze majątek, — z drugiej zaś strony ciążą na niej zobowiązania, w takim razie zobowiązania te z tego pozostałego majątku pokryte być mogą. Wierzyciele gminy szkolnej winni w ciągu miesiąca od daty publikacji niniejszej uchwały zgłosić swoje pretensje do Dozoru Szkolnego tej gminy politycznej, na której własność majątek przechodzi. Dozór Szkolny może, po rozpoznaniu tych pretensyj, albo je ze wspomnianej w niniejszym artykule nadwyżki majątku gminy szkolnej zaspokoić, względnie przyjąć na siebie odpowiedzialność, albo też zrzec się też nadwyżki. W tym ostatnim wypadku likwidowana gmina szkolna niemiecka, względnie jej członkowie, pozostają jedynie odpowiedzialnymi wobec wierzycieli, którzy mogą praw swoich w drodze sądowej dochodzić. Majątek ściśle szkolny, t. j. ziemia, budynki i inwentarz szkolny, przechodzą w każdym razie na rzecz gminy politycznej, wolne od wszelkich ciężarów i zobowiązań.

Art. 6. O przekazaniu szkół i majątku sporządzony będzie protokuł podpisany przez dwóch przedstawicieli zamykanej gminy szkolnej oraz przewodniczącego Dozoru Szkolnego lub jego zastępcę i jednego członka tegoż Dozoru. Kwestje sporne rozstrzygać będzie Rada Szkolna Okręgowa.

Art. 7. Nauczyciele szkół, należących do likwidowanych gmin szkolnych, płatni będą w czasie od 1 kwietnia do dnia 30 czerwca 1919 r. stosownie do obowiązujących przepisów o stabilizacji i wynagrodzeniu nauczycieli szkół powszechnych i podlegać będą wszelkim ustawom i rozporządzeniom nauczycieli szkół powszechnych dotyczącym. Dalsze pozostawanie tych nauczycieli na stanowiskach lub ich zwolnienie przez właściwe organy państwowe zarządzone będzie.

Art. 8. Przewidziane w art. 13 ustawy, dotyczącej uwzględnienia potrzeb szkolnych mniejszości, zwolnienie członków gmin szkolnych niemieckich od uiszczenia podatków i opłat szkolnych ustaje.

Począwszy od dnia 1 kwietnia 1919 r. członkowie rozwiązanych niemieckich gmin szkolnych uiszczać będą podatki, opłaty i składki szkolne według zasad ogólnych.

Art. 9. Akta niemieckich gmin szkolnych przekazane zostaną Dozorom Szkolnym.

II.

Likwidacja niemieckich krajowych związków szkolnych.

Art. 10. Niemiecko-ewangelicki krajowy związek szkolny w Polsce i niemiecko-katolicki krajowy związek szkolny w Polsce (Dz. rozporządzeń dla Jenerał-Gubernatorstwa Warsz. Nr. 87 poz. 382—383) zostają z dniem 31 marca 1919 r. zamknięte.

Art. 11. Zarząd każdego ze związków sporządzi projekt likwidacji majątku związku i projekt ten najpóźniej do dnia 15 kwietnia 1919 r. jako Komisja Likwidacyjna Związku przedstawi Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do zatwierdzenia. Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego może projekt ten albo zatwierdzić, albo własną władzą sposób likwidacji i przeznaczenie majątku określić. Przewidziane w niniejszym artykule czynności Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego nie pociągają za sobą w żadnym razie jakiejkolwiek odpowiedzialności Państwa za zobowiązania Związku.

Art. 12. Każdy ze związków winien wypłacić szkołom, należącym do gmin szkolnych, będących członkami Związku, zasiłki, które im zostały na czas do 31 marca 1919 r. przyznane.

Art. 13. Seminarjum nauczycielskie w Łodzi, utrzymywane przez niemiecko-ewangelicki krajowy związek szkolny do dnia 31 marca 1919 r., prowadzone będzie do dnia 30 czerwca r. b. w dotychczasowym zakresie pod zarządem Państwa i na rachunek tegoż.

Nauczyciele, o ile będą przez władzę państwową pozostawieni na swoich stanowiskach, otrzymają do dnia 30 czerwca r. b. płace według etatów nauczycieli seminarjów państwowych.

Inwentarz, należący w chwili ogłoszenia niniejszego zarządzenia do seminarjum, przejdzie łącznie z niem na własność Państwa.

Zobowiązania seminarjum wobec osób trzecich obowiązują wyłącznie Związek. Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zdecyduje we właściwym czasie o dalszem utrzyma-

niu seminarjum z językiem wykładowym niemieckim lub o jego zamknięciu, względnie wprowadzeniu polskiego języka wykładowego.

Art. 14. Akta niemiecko-ewangelickiego i niemiecko-katolickiego krajowych związków szkolnych przekazane zostaną Inspektorowi Szkolnemu Okręgu Łódzkiego, który odbierze je protokularnie, a następnie złoży do archiwum Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

III.

Warunki istnienia powszechnych szkół publicznych z niemieckim językiem nauczania.

Art. 15. Język niemiecki pozostanie językiem nauczania w powszechnych szkołach publicznych i szkołach, należących do rozwiązanych gmin szkolnych, w których jest nim w chwili wydania niniejszej uchwały, o ile życzyć sobie tego będzie większość prawnych przedstawicieli dzieci, uczęszczających do każdej z tych szkół.

Art. 16. Wzmiankowane w art. poprzedzającym życzenie prawnych przedstawicieli dzieci wyrażone będzie przez deklaracje tychże przedstawicieli.

Każdy ojciec, gdy ten nie żyje lub opieki nie sprawuje, to matka lub w braku rodziców opiekun, który życzyć sobie będzie, aby język niemiecki pozostał na przyszłość językiem nauczania w szkole, złoży o tem właściwą deklarację Dozorowi Szkolnemu tej gminy, w obrębie której szkoła się znajduje.

Art. 17. Celem stwierdzenia tożsamości i tytułu prawnego osoby składającej deklarację do występowania w imieniu dziecka, Dozór Szkolny może żądać od niej złożenia poświadczenia własnoręczności podpisu na deklaracji, złożenia metryki dziecka, aktu ustanowienia opiekuna, względnie innych dowodów, które się niezbędnemi okażą.

Art. 18. Dozór Szkolny przyjmować będzie deklaracje, o których wyżej mowa, w ciągu 2 miesięcy od dnia ogłoszenia niniejszej uchwały. Po upływie tego terminu dalsze przyjmowanie deklaracyj ustanie. Dozór Szkoły na zasadzie posiadanych deklaracyj ustali, czy prawni przedstawiciele większości dzieci, do da-

nej szkoły uczęszczających, wyrazili życzenie pozostawienia języka niemieckiego jako języka nauczania w tej szkole.

Art. 19. Jeżeli ustalonem zostanie, że prawni przedstawiciele większości dzieci, uczęszczających do szkoły, wyrazili życzenie pozostawienia języka niemieckiego, jako języka nauczania, w takim razie nauka szkolna odbywać się będzie nadal w tymże języku. W przeciwnym wypadku, t. j. gdy deklaracje złożone zostały przez prawnych przedstawicieli mniejszości dzieci, język niemiecki pozostanie językiem nauczania tylko do końca bieżącego roku szkolnego i z początkiem nadchodzącego 1919/1920 roku szkolnego zastąpionym zostanie przez polski.

Art. 20. Czynność Dozoru Szkolnego, o której mowa w ostatnim ustępie art. 18, stwierdzoną będzie protokułem, którego wierzytelne odpisy Dozór Szkolny złoży Inspektorowi Szkolnemu Okręgowemu i Radzie Szkolnej Okręgowej.

Art. 21. Jeżeli w danej miejscowości znajduje się dwie lub więcej szkół z niemieckim językiem nauczania i na zasadzie niniejszych przepisów język ten w nich ma być pozostawionym, jednakowoż mniejszości, które za językiem niemieckim się nie opowiedziały, były tak znaczne, że dzieci przez mniejszości te reprezentowane mogą zapełnić jedną lub więcej szkół, w takim razie w odpowiedniej części szkół wprowadzony zostanie język polski, jako język nauczania. Podobnież i w wypadku odwrotnym, t. j. w razie wypowiedzenia się znacznych mniejszości za językiem niemieckim, język ten będzie utrzymany w odpowiedniej ilości szkół.

Art. 22. Jeżeli mniejszość językowa wynosi w szkole conajmniej 40 dzieci, w takim razie dla mniejszości tej osobna szkoła utworzoną zostanie.

Art. 23. Opieka Szkolna szkoły, w której na zasadzie niniejszej uchwały niemiecki język nauczania zastąpionym zostaje przez polski, może zażądać, aby język niemiecki pozostał w szkole jako przedmiot nauki. Wniosek w tej sprawie składa Opieka Szkolna do decyzji Rady Szkolnej Okręgowej za pośrednictwem Dozoru Szkolnego. Jeżeli uwzględnieniu tego wniosku nie sprzeciwiają się szczególne trudności, Rada Szkolna Okręgowa zadość mu uczyni. Zakres nauczania języka niemieckiego w szkołach, w których artykuł niniejszy znajdzie zastosowanie, oznaczony będzie w progra-

mie, wydanym przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 24. Jeżeli w latach następnych ulegną zmianie stosunki językowe u dzieci, uczęszczających do szkoły, w której język niemiecki na zasadzie niniejszej uchwały pozostał jako język nauczania, i przypuszczać będzie można, że językiem ojczystym większości dzieci jest w danej chwili język polski, — w takim razie Dozór Szkolny z własnej inicjatywy lub na zlecenie Rady Szkolnej Okręgowej albo Inspektora Szkolnego zarządzi składanie deklaracyj, przewidzianych w art. 16, sposobem i w terminie, w niniejszej uchwale określonemi. Sprawdzanie tym trybem języka ojczystego dzieci nie częściej jak raz do roku odbywać się może. Zmiana języka nauczania na polski na zasadzie niniejszego artykułu nastąpi po ukończeniu tego roku szkolnego, w ciągu którego Dozór Szkolny stosownie do art. 18 ustali, że zmiana ta odpowiada życzeniu większości przedstawicieli dzieci.

Art. 25. Jeżeli w danej gminie jest tak znaczna ilość dzieci, dla których nie język polski, ale język niemiecki jest ojczystym, że potrzebną dla nich okazuje się nowa szkoła z niemieckim językiem nauczania, w takim razie na żądanie osób interesowanych Dozór Szkolny stawia do Rady Szkolnej Okręgowej wniosek o otwarcie publicznej szkoły powszechnej z niemieckim językiem nauczania.

Uwzględnienie wniosku zależy od stwierdzenia przez Radę Szkolną Okręgową faktycznej jego zasadności.

Art. 26. Publiczne szkoły powszechne z niemieckim językiem nauczania traktowane są pod każdym względem na równi z takiemi szkołami, w których nauka prowadzona jest po polsku, a zatem znajdują się w tem samem położeniu prawnem i stosunku do władz państwowych i gminnych, mają tę samą organizację administracyjną, finansową i pedagogiczną, ulegają tym samym przepisom i zarządzeniom oraz organom nadzorczym. Również i nauczyciele tych szkół korzystają z tych samych praw i mają te same obowiązki, co nauczyciele szkół publicznych z polskim językiem nauczania.

Art. 27. We wszystkich szkołach publicznych i prywatnych Państwa Polskiego język polski stanowi obowiązkowy przedmiot nauki. W szkołach powszechnych z niemieckim językiem wykła-

dowym nauka języka polskiego winna się rozpoczynać od drugiego roku nauczania.

Art. 28. Język polski jest językiem urzędowym wszystkich szkół publicznych w stosunkach z władzami państwowemi i komunalnemi; księgi i świadectwa w szkołach z niemieckim językiem nauczania mogą mieć tekst niemiecki obok polskiego.

Art. 29. Szkoły, w których język nauczania pozostanie niemieckim, powinny nadal korzystać z tych gruntów, budynków i inwentarza szkolnego, które im jako szkołom niemieckim były nadane. Zasada ta nie dotyczy gruntów i budynków, nadanych przez b. niemieckie władze okupacyjne. Jeżeli niemiecki język nie ma być w szkole danej miejscowości utrzymany, w takim razie wymienione w art. niniejszym mienie służyć będzie szkole z polskim językiem nauczania.

IV.

Przepisy końcowe.

Art. 30. Na przewidziane w uchwale niniejszej czynności władz szkolnych służyć będzie interesowanym prawo zażalenia stosownie do zasad, określonych w przepisach tymczasowych o szkołach elementarnych (Dz. Urzęd. Dep. Wyzn. Rel. i Ośw. Publ. T. R. S. Nr. 1).

Art. 31. Moc obowiązująca uchwały niniejszej rozciąga się na część Państwa Polskiego, stanowiącą terytorjum dawnego zaboru rosyjskiego.

Art. 32. Wykonanie niniejszej uchwały porucza się Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Warszawa, dnia 3 marca 1919 r.

Prezydent Ministrów: *I. J. Paderewski,* Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: *Jan Łukasiewicz.*

3. Dekret z 7 II. 1919, poz. 166 d. p. p. p. nr. 14, o wprowadzeniu języka polskiego jako wykładowego w 2-giem gimnazjum we Lwowie.

Na wniosek Rady Ministrów stanowię co następuje:

Art. 1. Język niemiecki przestaje być językiem wykładowym

w 2-iem gimnazjum państwowem we Lwowie. Językiem wykładowym w tem gimnazjum będzie język polski.

1-y ustęp punktu d. art. V galicyjskiej ustawy krajowej z dnia 22 czerwca 1867 r. (D. u. k. Nr. 13) w brzmieniu ustanowionem ustawą krajową z dnia 15 lutego 1907 r. (D. u. k. 65) uchyla się.

Art. 2. Zarządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego określi czas i sposób wprowadzenia w życie niniejszego dekretu.

Dan w Warszawie, dnia 7 lutego 1919 r.

Naczelnik Państwa: *J. Piłsudski*, Prezydent Ministrów: *I. J. Paderewski*, Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: *Jan Łukasiewicz.*

4. Ustawa z dn. 9 lipca 1919 r., poz. 355, nr. 59 d. u., o zasiłku w kwocie 4½ miljona koron dla szkół Głównego Zarządu Tow. Szkoły Ludowej w Krakowie, prowadzonych dla mniejszości polskich w Galicji Wschodniej.

Przyznaje się Zarządowi Głównemu Tow. Szkoły Ludowej w Krakowie zasiłek w wysokości 4½ (czterech i pół) miljonów koron na uruchomienie i częściową odbudowę zniszczonych szkół tegoż Towarzystwa, a prowadzonych dla mniejszości polskich w Galicji Wschodniej.

Jednocześnie zastrzega się Ministerstwu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu prawo zatwierdzenia planu zużytkowania powyższej sumy i kontroli nad samem zużytkowaniem.

Marszałek: *Trąmpczyński*, Prezydent Ministrów: w. z. *S. Wojciechowski*, Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: *Jan Łukasiewicz*, Minister Skarbu: *Karpiński.*

ARTYKUŁ 111.

Wszystkim obywatelom poręcza się wolność sumienia i wyznania. Żaden obywatel nie może być z powodu swego wyznania i przekonań religijnych ograniczony w prawach, przysługujących innym obywatelom.

Wszyscy mieszkańcy Państwa Polskiego mają prawo wolnego wyznawania zarówno publicznie jak prywatnie swej wiary i wykonywania przepisów swej religji lub obrządku, o ile to nie sprzeciwia się porządkowi publicznemu ani obyczajności publicznej.

Art. 111 mówi o »obywatelach«, gdy art. 113 mówi o związkach religijnych, mających osobowość prawną publiczną.

ARTYKUŁ 112.

Wolności wyznania nie wolno używać w sposób, przeciwny ustawom. Nikt nie może uchylać się od spełnienia obowiązków publicznych z powodu swoich wierzeń religijnych. Nikt nie może być zmuszony do udziału w czynnościach lub obrzędach religijnych, o ile nie podlega władzy rodzicielskiej lub opiekuńczej.

Patrz zeszyt »Prawo cywilne« w rozdziałach »Stosunek rodziców do dzieci« i »Opieka«.

Art. 112 ma na myśli wyznania, które zabraniają służby wojskowej. Ten przepis religijny nie może być uznany przez państwo.

ARTYKUŁ 113.

Każdy związek religijny, uznany przez Państwo, ma prawo urządzać zbiorowe i publiczne nabożeństwa, może samodzielnie prowadzić swe sprawy wewnętrzne, może posiadać i nabywać majątek ruchomy i nieruchomy, zarządzać nim i rozporządzać, pozostaje w posiadaniu i używaniu swoich fundacyj i funduszów, tudzież zakładów dla celów wyznaniowych, naukowych i dobroczynnych. Żaden związek religijny jednak nie może stawać w sprzeczności z ustawami państwa.

Uznany przez Państwo związek religijny ma osobowość prawną i to jest właśnie powiedziane w art. 113.

Stosunek tego artykułu 113 do 111 polega na tem, że w tym ostatnim jest mowa o »obywatelach«, a nie o związkach.

Do szkół zakładanych przez związek religijny odnosi się art. 117 (kwalifikacja, bezpieczeństwo dzieci, lojalność, nadzór Państwa). Szkoły zakładane przez związki religijne są szkołami prywatnemi.

Art. 113 mówi o zdolności prawnej związków religijnych, nadając im właśnie osobowość prawną, natomiast art. 115 zajmuje się kwestją, czy związki religijne mają autonomję, czy nie, a art. 116 kwestją, kiedy związki religijne mogą być uznane przez Państwo.

ARTYKUŁ 114.

Wyznanie rzymsko-katolickie, będące religją przeważającej większości narodu, zajmuje w Państwie naczelne stanowisko wśród równouprawnionych wyznań.

Kościół Rzymsko-Katolicki rządzi się własnemi prawami. Stosunek Państwa do Kościoła będzie określony na podstawie układu ze Stolicą Apostolską, który podlega ratyfikacji przez Sejm.

Stanowisko Kościoła rz. kat. wyjdzie jasno na jaw, jeżeli je porównamy z stanowiskiem innych wyznań, t. j. porównamy art. 114 z art. 115.

1. Kościół rz. kat. nie potrzebuje uznania ze strony Państwa, gdy wszystkie inne wyznania muszą uzyskać uznanie ze strony Państwa, jeżeli mają stanowić »Kościół«, względnie »związek religijny«, t. j. mieć osobowość prawną.

2. Kościół rz. kat. rządzi się »własnemi prawami«, a Państwo nie bada ich i zgóry konstytucyjnie uznaje. Inne kościoły i inne prawnie uznane związki religijne rządzą się także własnemi ustawami, ale państwo nie daje im zgóry uznania, lecz bada je i wtedy tylko uznaje (t. j. pozwala, aby Kościół wzgl. związek religijny niemi się rządził), jeżeli te ustawy nie są sprzeczne z prawem państwowem.

3. Stosunek Kościoła rz. kat. do Państwa polegać będzie na konkordacie, to jest na umowie. Stosunek innych kościołów i związków religijnych regulowanym jest jednostronnie przez Państwo, w drodze ustawy. Tej jednostronności nie uchyla to, że Państwo porozumiewa się przedtem z odnośną reprezentacją, brak zgody bowiem na pewne kwestje nie wyklucza uregulowania ich przez ustawę, co jest niemożliwe w przypadku konkordatu.

4. Kościół rz. kat. ma stanowisko naczelne. Znaczy to, że przy wszystkich czynnościach państwowych o charakterze religijnym reprezentacji Kościoła rz. kat. należy się pierwsze miejsce. To jest z pewnością niesporne, wydaje mi się jednak uzasadnionem dalej idące mniemanie, że wszędzie, w ustawach, rozporządzeniach, w administracji, gdzie mowa jest o Kościele, religji, duchowieństwie etc., rozumieć należy, bez jakiegokolwiek dowodu, Kościół rz. kat., duchowieństwo rz. kat. etc., gdy inne kościoły, względnie związki religijne, mają wykazać, że ta ustawa, rozporządzenie, akt administracyjny odnosi się także do nich.

W art. 114 widzę ten brak, że nie zostało przewidzianem, jaki ma być stan między chwilą wejścia w życie Konstytucji a konkordatem. Należy zawsze pamiętać, że prawo kanoniczne reguluje całe życie katolików, jeżeli więc powiedziało się, że państwo uznaje to prawo, to nie wiem, jak w czasie, gdy jeszcze niema konkordatu, sprawa ma być rozstrzygnięta, gdy jest sprzeczność między prawem państwowem a kanonicznem. Interpretacja może pójść bardzo daleko i sprowadzić poważne zaburzenia np. w b. dzielnicy pruskiej, gdzie obowiązuje kodeks cywilny niemiecki, nie uznający ślubów kościelnych, gdy prawo kanoniczne nie uznaje ślubów cywilnych. Jak sprawa ma być rozstrzygnięta wobec tego, że:

1º Kościół rz. kat. uważa małżeństwo za sakrament, a więc za należące do jego sfery,

2º Konstytucja zaś w art. 114 uznała prawo kanoniczne.

Kolizję tę ma właśnie rozstrzygnąć konkordat, ale nim się go zawrze, a Konstytucja wejdzie w życie, co się ma dziać? Autorowie nie przewidzieli tego rodzaju interpretacji, która w procesach cywilnych

przed sądami w b. dzielnicy pruskiej może odegrać niepożądaną rolę (np. zaprzeczenie ślubności dziecka z małżeństwa, które zawarto tylko w kościele, na terytorjum, w którem o ważności rozstrzyga k. c. niem.).

Brak postanowień dla tego okresu przejściowego (t. j. między wejściem w życie Konstytucji a zawarciem konkordatu) wywołuje wogóle szereg wątpliwości. Poruszę przykładowo jeszcze jedną. Art. 1 lit. d) ustawy z d. 15/7 1920 poz. 462 nr. 70 d. u. o wykonaniu reformy rolnej przeznacza do dyspozycji Gł. Urzędu Ziemskiego dobra kościelne etc. Sam fakt przeznaczenia tych dóbr na parcelację jest zasadniczo przez tę ustawę już dokonany, a tylko sposób odłożony jest do porozumienia się z Stolicą Świętą, ale nie do porozumienia się, czy dobra te mają być wywłaszczone, czy nie, ale tylko co do kwestji uposażenia duchowieństwa, któremu się dobra wywłaszczyło. Czy wobec art 114 Konstytucji to postanowienie ustawy z 15/7 1920 trwa, czy też zostało zniesione? Wszak Konstytucja szanuje własne prawa Kościoła rz. kat., a wedle tych praw niewątpliwą jest nietykalność prawa własności. Z pewnością, konkordat to ureguluje, ale nim to się stanie, pamiętać należy, że dobra kościelne etc. mogą się ochronić przed wywłaszczeniem przez powołanie się na Konstytucję, która każdą sprzeczną z nią ustawę znosi. (Wedle zacytowanego art. 1 lit. d. sprawa jest w każdym razie odłożona do umowy w sprawie uposażenia, przy której może być i zasada poruszona, ale wedle projektowanej noweli dobra kościelne etc. mają być zaraz wywłaszczone. Czy autorowie Konstytucji przewidzieli, że brak przepisów przejściowych może stanąć w drodze takim zamiarom?).

ARTYKUŁ 115.

Kościoły mniejszości religijnych i inne prawnie uznane związki religijne rządzą się same własnemi ustawami, których uznania państwo nie odmówi, o ile nie zawierają postanowień, sprzecznych z prawem.

Stosunek Państwa do tych Kościołów i wyznań będzie ustalany w drodze ustawowej po porozumieniu się z ich prawnemi reprezentacjami.

Patrz objaśnienie do poprzedniego artykułu.

Z dotychczasowego ustawodawstwa wyznaniowego cytujemy:

1) d. z 7/2 1919 poz. 175 nr. 14 d. pr. w przedmiocie zmian w organizacji gmin wyznaniowych żydowskich w b. Kr. pol., p. niżej pod 1) i obwiesz. z 27/3 1919 poz. 259 nr. 30 d. pr., prostujące błędy w tym dekrecie, p. niżej pod 2);

2) rozp. z 21/6 1919 M. P. nr. 143, w przedmiocie prywatnych seminarjów religijnych żydowskich, p. niżej pod 3);

3) dla ilustracji praktyki cytujemy pod 4) i 5) dwa okólniki M. S. W.;

4) wreszcie odnośnie do b. zaboru austr. dajemy pod 6) ustawę z 26/7 1919 poz. 405 nr. 67 d. pr., zmieniającą gal. ustawę konkurencyjną.

1. Dekret z dnia 7 II. r. 1919, poz. 175 d. p. p. p. nr. 14, o zmianach w organizacji gmin wyznaniowych żydowskich na terenie b. Królestwa Kongresowego.

Art. 1. Do czasu uchwalenia przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej ogólnego statutu gmin wyznaniowych żydowskich, do obowiązującego prowizorycznie na terenie b. okupacji niemieckiej, a z mocy niniejszego dekretu rozciągniętego na pozostałe części terytorjum b. Królestwa Kongresowego, rozporządzenia z d. 1 listopada 1916 r. o Organizacji Żydowskiego Towarzystwa Religijnego wprowadzone zostają następujące zmiany i uzupełnienia.

Art. 2. § 1 rozporządzenia z d. 1 listopada 1916 otrzymuje brzmienie następujące:

»Żydzi, mieszkańcy tej części Rzeczypospolitej Polskiej, która stanowiła dawniej t. zw. Królestwo Kongresowe, tworzą towarzystwo religijne, publiczno-prawne. Towarzystwo religijne składa się z gmin. Na jego czele stoi Rada Religijna gmin Żydowskich. Towarzystwo religijne i poszczególne gminy mają prawa korporacyjne i prawo posiadania pieczęci«.

Art. 3. Wyrazy »Najwyższa Rada Żydowska«w całem rozporządzeniu zostają zmienione na wyrazy »Rada Religijna gmin Żydowskich«.

Art. 4. § 3 rozporządzenia otrzymuje brzmienie następujące:

»Żydowska gmina wyznaniowa winna zapewnić członkom gminy możność zaspakajania ich potrzeb religijnych. Kompetencję gminy stanowi zatem:

a) organizowanie i utrzymanie rabinatu,
b) zakładanie i utrzymanie synagóg, domów modlitwy, kąpieli rytualnych i cmentarzy,
c) czuwanie nad religijnem wychowaniem młodzieży,
d) troszczenie się o zapewnienie ludności żydowskiej koszernego mięsa,
e) zarządzanie majątkiem gminnym i fundacjami, na rzecz gminy ustanowionemi, oraz wszelkiemi urządzeniami i zakładami, do gminy należącemi.

Pozatem gmina wyznaniowa ma prawo, na zasadach ogólnych, z zastrzeżeniem praw i obowiązków państwa i jego organów samorządnych, udzielania ubogim żydom pomocy dobroczynnej i zakładania w tym celu instytucyj dobroczynnych«.

Art. 5. § 5 rozporządzenia otrzymuje brzmienie następujące:

»Zarząd jest obierany przez powszechne, równe, tajne, bezpośrednie i proporcjonalne głosowanie na przeciąg lat czterech.

Czynne prawo wyborcze jest zależne od następujących warunków: a) wyznanie żydowskie, b) wiek 25 lat skończonych, c) płeć męska, d) zamieszkanie w obrębie gminy żydowskiej bez przerwy przynajmniej rok jeden.

Prawo wyborcze jest w zawieszeniu podczas postępowania upadłościowego, utraty praw obywatelskich, ubezwłasnowolnienia, kary więziennej i korzystania z dobroczynności publicznej«.

Art. 6. § 18 rozporządzenia otrzymuje brzmienie następujące:

»Wybory odbywają się na zasadach głosowania powszechnego, równego, tajnego, bezpośredniego i proporcjonalnego«.

Art. 7. § 37 rozporządzenia otrzymuje brzmienie następujące:

»Czterech świeckich i dwuch duchownych członków Rady Religijnej powołuje Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Dziesięciu świeckich i pięciu duchownych członków Rady Religijnej obierają wyborcy gmin. Wyborców obierają członkowie zarządów gmin mniejszych i pełnomocnicy gmin wielkich.

Wybory do Rady Religijnej odbywają się na zasadach głosowania tajnego i proporcjonalnego w ten sposób, iż członkowie zarządów gmin każdego powiatu zbierają się dla wyboru wyborców do Rady Religijnej w odnośnem mieście powiatowem.

Pełnomocnicy gmin wielkich wybierają wyborców oddzielnie. Powiaty i wielkie gminy, liczące do 50.000 mieszkańców-żydów, wybierają jednego wyborcę, liczące powyżej 50.000 do 100.000 dwóch wyborców i t. d. Na członków Rady Religijnej mogą być wybierane lub członkami Rady Religijnej mogą być mianowane osoby, posiadające w swojej gminie bierne prawo wyborcze«.

Art. 8. § 44 rozporządzenia otrzymuje brzmienie następujące:

»W obrębie każdej gminy większej mogą się tworzyć związki wyznaniowe w celu urządzenia i utrzymywania synagóg i innych urządzeń religijnych. Utworzenie związku wyznaniowego podlega zezwoleniu państwowej władzy nadzorczej. Związek wyznaniowy wciągnięty być winien do rejestru Rady Religijnej, przez co uzyskuje prawa korporacyjne«.

Art. 9. § 49 rozporządzenia otrzymuje brzmienie następujące:

»Rada Religijna gmin żydowskich ustanawia w statucie za-

sady obowiązujące dla dopuszczenia do sprawowania urzędu rabina. Statut ten winien być zatwierdzony przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Niezależnie od określonych w statucie wymagań, do sprawowania urzędu rabina mogą być dopuszczane osoby, mające do tego zdolność według zaświadczenia kolegjum rabinów, uznanego przez Radę Religijną.

Rabin winien znać języki polski i hebrajski w piśmie i słowie«.

Art. 10. § 56 rozporządzenia otrzymuje brzmienie następujące:

»Wybór rabina podlega zatwierdzeniu Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego na przedstawienie Rady Religijnej«.

Art. 11. § 60 rozporządzenia zostaje uzupełniony przez dodanie ustępu tej treści:

»Budżety i listy składek gmin wyznaniowych i Rady Religijnej podlegają przed ich wykonaniem zatwierdzeniu władzy nadzorczej. Budżety i listy składek w ten sposób zatwierdzone mają moc wykonawczą«.

Art. 12. §§ 62, 63 i 70 rozporządzenia otrzymują brzmienie następujące:

»§ 62. Naczelną władzą nadzorczą nad organami zarządu gmin wyznaniowych żydowskich jest Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Miejscową władzą nadzorczą dla poszczególnych gmin jest Komisarz powiatu.

§ 63. Bliższe przepisy, tyczące się dokonania wyborów na mocy dekretu niniejszego, wydaje Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

§ 70. Wykonanie niniejszego dekretu powierza się Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, który w tym celu wydaje niezbędne przepisy wykonawcze«.

Art. 13. §§ 17, 26 do 34, 43, 55 i 65 rozporządzenia z d. 1 listopada 1916 r. zostają uchylone.

Dan w Warszawie, dnia 7 lutego 1919 roku.

Naczelnik Państwa: *J. Piłsudski*, Prezydent Ministrów: *I. J. Paderewski*, Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: *Jan Łukasiewicz.*

2. Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, poz. 259 nr. 30 d. p., w przedmiocie sprostowania błędów w dekrecie o zmianach w organizacji gmin wyznaniowych żydowskich na terenie b. Królestwa Kongresowego (Dz. Praw Nr. 14, poz. 175).

W artykule 1 dekretu o zmianach w organizacji gmin wyznaniowych żydowskich na terenie b. Królestwa Kongresowego, wiersz 3, po wyrazach »a z« winno być »mocy«. W artykule 7 tegoż dekretu, ustęp ostatni, po wyrazach »dwuch wyborców« winno być »i t. d.«.

Warszawa, dnia 27 marca 1919 r.

Minister Sprawiedliwości: *Supiński.*

3. Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w przedmiocie zakładania i utrzymywania prywatnych „Seminarjów Religijnych Żydowskich" (Mon. p. nr. 143 z 1919 r.).

Art. 1. Gminy wyznaniowe żydowskie, stowarzyszenia, instytucje i osoby prywatne — obywatele Państwa Polskiego — mogą, za zezwoleniem Ministerstwa W. R. i O. P., otwierać i utrzymywać »Seminarja Religijne Żydowskie«. Seminarja te podlegają Ministrowi W. R. i O. P., jako władzy nadzorczej, i posiadają pieczęć w języku polskim z napisem »Seminarjum Religijne Żydowskie«.

Art. 2. »Seminarja Religijne Żydowskie« mają za zadanie wychowanie światłych, pożytecznych krajowi i swym współwyznawcom kandydatów rabinackich.

Art. 3. Nauka w Seminarjum trwa lat 8 i składa się z nauk świeckich i judaistycznych. Językiem wykładowym przedmiotów świeckich jest język polski.

Art. 4. Program nauk świeckich i ich plan — dla każdego kursu — przepisuje władza nadzorcza Seminarjum.

Program nauk judaistycznych — dla każdego kursu — i ich plan winien być, dla wiadomości, zakomunikowany władzy nadzorczej.

Bez wiedzy władzy nadzorczej żadne zmiany w programach nauk nie mogą być czynione.

Art. 5. Ogólna liczba godzin wykładowych na każdym kursie nie może przenosić 48 godzin tygodniowo, z czego na nauki świeckie przypaść winno conajmniej godzin 15 tygodniowo.

Art. 6. Rok szkolny trwa 10 miesięcy i dzieli się na 2 półrocza. Dokładne terminy rozpoczynania i ukończenia półroczy winny być ściśle określone w regulaminie, podobnież dni wolne od zajęć i ferje (Art. 22). Terminy te ogłosi co roku zawczasu Ministerstwo W. R. i O. P.

Art. 7. Chcący wstąpić do Seminarjum winni mieć ukończony 14 rok a nieprzekroczony 16 rok życia. Starsi mogą być przyjmowani za każdorazowem zezwoleniem Ministra W. R. i O. P.

Art. 8. Przyjmowanie uczniów odbywać się może tylko dwa razy do roku, w ciągu 4-ch pierwszych tygodni półrocza, poczem szczegółowe wykazy nowoprzyjętych na każdy kurs uczniów winny być bezzwłocznie przedłożone Ministerstwu W. R. i O. P. Uczniowie, wymienieni w wykazach nieprzedłożonych bezzwłocznie Ministerstwu, za wychowańców Seminarjum poczytywani nie będą. Również o każdem wystąpieniu ucznia winno być uwiadomione Ministerstwo W. R. i O. P.

Art. 9. Liczba uczniów każdego kursu nie może przenosić 30. Zakładanie klas równoległych, bez zezwolenia Ministerstwa W. R. i O. P., nie jest dozwolone.

Art. 10. Na kurs pierwszy mogą być przyjmowani na zasadzie egzaminu uczniowie, mający, w zakresie nauk świeckich, conajmniej przygotowanie trzech pierwszych oddziałów szkoły powszechnej, w zakresie zaś nauk judaistycznych również na zasadzie egzaminu, przepisanego przez Radę Pedagogiczną Seminarjum (Art. 12). Wstępowanie na kursy wyższe może nastąpić po złożeniu egzaminu, za zezwoleniem Ministra W. R. i O. P., na szczegółowo umotywowany wniosek dyrekcji. Uczniowie, którzy conajmniej przez ostatnie trzy lata nie uczęszczali na wszystkie wykłady w Seminarjum, nie mogą być dopuszczeni do egzaminów ostatecznych, celem otrzymania dyplomu. Świadectwa z egzaminów wstępnych wydawane nie będą.

Art. 11. Egzaminy ustne i piśmienne z przedmiotów świeckich — zarówno przejściowe, jak i ostateczne — odbywają się pod przewodnictwem delegatów Ministerstwa W. R. i O. P., którzy mają głos decydujący. O terminie egzaminów Ministerstwo winno być uwiadomione na 6 tygodni przed ich rozpoczęciem.

Art. 12. Na czele każdego Seminarjum stoi Dyrekcja, Rada Pedagogiczna i Rada Nadzorcza.

Dyrekcję stanowią: dyrektor Seminarjum i dyrektor nauk świeckich w Seminarjum. — Obu dyrektorów zatwierdza Minister W. R. i O. P. — Dyrektor nauk świeckich winien posiadać conajmniej świadectwo dojrzałości szkoły średniej lub Seminarjum świeckiego.

Rada Pedagogiczna składa się z dyrekcji i z wszystkich profesorów Seminarjum.

Rada Nadzorcza składa się z obu dyrektorów, dwóch delegatów Rady Pedagogicznej, mianowicie profesora nauk świeckich i profesora nauk judaistycznych i 5-ciu członków, wybranych przez właściciela Seminarjum. Wybór ten wymaga zatwierdzenia Ministra W. R. i O. P.

Art. 13. Dyrektor Seminarjum reprezentuje je na zewnątrz we wszystkich sprawach, czuwa nad całokształtem wychowania i wychowańcami, oraz kieruje sprawami administracyjnemi Seminarjum.

Dyrektor nauk świeckich reprezentuje zarazem Seminarjum na zewnątrz w zakresie nauk, któremi kieruje, i w sprawach tych uprawniony jest do bezpośredniego zwracania się do Ministerstwa W. R. i O. P., po uwiadomieniu o tem Dyrektora Seminarjum.

Art. 14. Rada Pedagogiczna przyjmuje uczniów nowowstępujących, ocenia postępy i sprawowanie uczniów, promuje na kursy dalsze — z zastrzeżeniami w art. 11 poczynionemi — wyznacza kary za ważniejsze przewinienia uczniów, opracowuje programy nauk judaistycznych, wreszcie podejmuje inicjatywę w zakresie wszystkich spraw, będących w związku z wychowaniem i nauczaniem w Seminarjum.

Art. 15. Rada Nadzorcza czuwa nad rozwojem Seminarjum, obmyśla i organizuje pomoc materjalną dla jego wychowańców i opiekuje się nimi po opuszczeniu Seminarjum.

Art. 16. Wychowańcy, kończący Seminarjum, otrzymają dyplom na kandydata rabinackiego. Dyplom winien być wypisany w języku polskim i hebrajskim.

Art. 17. Żydowskie Seminarja Religijne, przy swem założeniu, nie mogą odrazu otwierać więcej nad trzy pierwsze kursy.

Art. 18. Koncesję wydaje Minister, po zbadaniu w każdym poszczególnym wypadku wyłuszczonych w podaniu o koncesję mo-

tywów, mających uzasadnić potrzebę założenia danego Seminarjum, oraz warunków, przewidzianych w art. 19.

Art. 19. Gminy wyznaniowe żydowskie, stowarzyszenia, instytucje, życzące sobie otrzymać koncesję, winny złożyć Ministerstwu W. R. i O. P. odnośne podanie, do którego należy dołączyć: 1) ustawę stowarzyszenia lub instytucji, 2) uchwałę stowarzyszenia lub instytucji o powziętym zamiarze utrzymywania szkoły, 3) zobowiązanie ścisłego przestrzegania wszystkich przepisów niniejszego rozporządzenia, 4) sprawozdanie finansowe z ostatniego roku działalności, 5) deklarację o przyjęciu na siebie odpowiedzialności finansowej w granicach budżetu Seminarjum. Przewidywany na rok najbliższy budżet winien w wydatkach obejmować conajmniej: płacę dyrekcji, nauczycieli i administracji, komorne, opał, światło, remont, w dochodach zaś: wysokość wpisów za każdą klasę.

Osoby prywatne winny do podania o koncesję dołączyć: 1) życiorysy założycieli, 2) dowód ich przynależności państwowej, potwierdzony przez właściwą władzę, 3) zobowiązanie ścisłego przestrzegania wszystkich przepisów niniejszego rozporządzenia, 4) dowód posiadania dostatecznego majątku dla zapewnienia bytu szkole, 5) deklarację o przyjęciu na siebie odpowiedzialności finansowej w granicach budżetu szkoły, 6) przewidywany na rok najbliższy budżet ze szczegółami (jak wyżej).

Wszelkie dokumenty winny być nadsyłane w oryginale lub kopjach uwierzytelnionych.

Art. 20. Właściciel lub właściciele szkoły odpowiedzialni są wobec Ministra W. R. i O. P. także za warunki zewnętrzne jej istnienia i rozwoju, a mianowicie, za stosowność lokalu i urządzenia, za pomoce naukowe, za warunki hygieniczne i t. p. Otwarcie Seminarjum może nastąpić dopiero po sprawdzeniu przez delegatów Ministerstwa lokalu przeznaczonego na Seminarjum. Zmiana lokalu winna być bezzwłocznie zakomunikowana Ministerstwu W. R. i O. P.

Odpowiedzialność za stronę wychowawczo-naukową Seminarjum ponosi jego Dyrekcja.

Art. 21. Zezwolenie, udzielone na otwarcie Seminarjum, wygasa, jeżeli otwarcie w ciągu najpóźniej półrocza od dnia koncesji nie nastąpiło.

Art. 22. Regulamin Seminarjum, określający wewnętrzny

ustrój zakładu, dokładne terminy rozpoczynania i ukończenia półroczy, dni wolne od zajęć i ferje, bieg zajęć, porządek egzaminów, wydawanie dyplomów i t. p., oraz stosunek właścicieli do dyrekcji i grona nauczycielskiego, ulega zatwierdzeniu Ministerstwa W. R. i O. P. Przepisy regulaminu nie mogą być sprzeczne z przepisami niniejszego rozporządzenia. Regulamin winien być podany do zatwierdzenia najpóźniej na 3 miesiące przed terminem otwarcia Seminarjum.

Art. 23. Cała biurowość w Seminarjum, protokóły egzaminów, postanowienia o przyjęciu uczniów, nauczycieli, protokóły posiedzeń Rady Pedagogicznej, księga wizytacyj, korespondencja z władzami, a także książki rachunkowe i kontrole i t. p. winny być prowadzone w języku polskim.

Art. 24. Właściciele szkoły obowiązani są za każdy rok szkolny przedstawić Ministerstwu W. R. i O. P. szczegółowe sprawozdanie zarówno z działalności wychowawczo-naukowej, jak i finansowo-administracyjnej Seminarjum, a także udzielać zawsze, na żądanie Ministerstwa W. R. i O. P. lub jego wizytatora, wszelkich wyjaśnień lub informacyj.

Sprawozdanie winno być podpisane przez Dyrekcję, oraz właścicieli Seminarjum.

Zmiany w składzie nauczycielskim Seminarjum winny być bezzwłocznie zakomunikowane Ministerstwu W. R. i O. P.

Art. 25. W razie nieprzestrzegania przepisów niniejszego rozporządzenia Minister W. R. i O. P. może zarządzić zamknięcie Seminarjum, uwiadamiając właścicieli o powodach zamknięcia.

Warszawa, dn. 21 czerwca 1919 r.

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: *Jan Łukasiewicz.*

4. Okólnik M. S. Wewn. w sprawie otwierania cerkwi prawosławnych (Nr. 356 z 16 VI. 1919. $\frac{53883}{II\text{-}0\ 6376}$)

Niektórzy Powiatowi Komisarze Rządowi bez uprzedniego porozumienia się z Ministerstwem Wyznań Religijnych wydają pozwolenia na otwieranie cerkwi i odprawianie w nich nabożeństw przez duchownych prawosławnych.

Ponieważ na mocy Dekretu z dnia 3 stycznia 1918 r. »wykonywanie wszelkich praw i opieki państwowej w sprawach wyzna-

niowych« należy do Ministerstwa Wyznań Religijnych, przeto poleca się PP. Komisarzom przed wydawaniem jakichkolwiek zarządzeń w podobnych sprawach obowiązkowo porozumiewać się z Departamentem Wyznań powyższego Ministerstwa.

Za Ministra Spraw Wewnętrznych: *Józef Bek* w. r.

5. Okólnik M. S. Wewn. w sprawie dozorów kościelnych (Nr. 806 z 10 XII. 1919. S-P-1618/2).

DO PRZEW. WYDZ. POW.

Wobec tego, że w kilku wypadkach Wydziały Powiatowe orzekały w sprawach, dotyczących nadzoru nad zebraniami parafjalnemi i dozorami kościelnemi, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych podaje do wiadomości co następuje:

Rozpatrywanie i rozstrzyganie rekursów przeciwko uchwałom zebrań parafjalnych i dozorów kościelnych, oraz wogóle nadzór nad niemi nie należy do kompetencji ani Sejmiku, ani Wydziału Powiatowego, gdyż w artykule 7-ym dekretu o tymczasowej ordynacji powiatowej z dn. 4 lutego r. b. (Dziennik Praw Państwa Polskiego Nr. 13, poz. 141) spraw tych nie wymieniono, a art. 45 tegoż dekretu dotyczy wyłącznie nadzoru nad samorządem gmin wiejskich i miast, nie wydzielonych z powiatowego związku komunalnego.

Władzą nadzorczą nad dozorami kościelnemi jest w I-ej instancji Starosta, któremu przysługują w tej mierze prawa dawnego naczelnika powiatu, wymienione w instrukcji o budowie, restauracji i reperacji kościołów i innych zabudowań parafjalnych w parafjach rzymsko-katolickich z dnia 15/27 marca 1863 r. (Dz. Pr. Kr. Poł. T. 61, str. 165).

Władzą nadzorczą w II-ej i ostatniej instancji (przy obecnej organizacji władz) jest Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, któremu w myśl art. 26 dekretu o tymczasowej organizacji władz naczelnych z dn. 3 stycznia 1918 r. (Dziennik Praw Nr. 1 z r. 1918, poz. 1) w zakresie nadzoru nad dozorami kościelnemi przysługują kompetencje b. rządu gubernjalnego i Komisji rządowej wyznań religijnych i oświecenia publicznego.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych zaznacza wreszcie, że bliższe szczegóły, dotyczące dozorów kościelnych, zebrane są

w pracy ks. Karola Dembińskiego p. t. »Dozory kościelne«, wyd. w Warszawie 1901 r.

Za Ministra Spraw Wewnętrznych: *Józef Bek* w. r.

6. Ustawa z dnia 26 lipca 1919 r., poz. 405, nr. 67 d. u., zmieniająca postanowienia § 8a i § 16 galicyjskiej ustawy o konkurencji kościelnej z 15 sierpnia 1866 dz. u. kr. Nr. 28 w brzmieniu noweli z dnia 16 kwietnia 1896 dz. u. kr. Nr. 25, obowiązująca na terytorjum b. Galicji.

Art. 1. Postanowienia § 8a i § 16 ustawy z 15 sierpnia 1866 dz. u. kr. Nr. 28 (w brzmieniu noweli z dnia 16 kwietnia 1896 dz. u. kr. Nr. 25) o pokrywaniu kosztów stawiania i utrzymywania budynków kościelnych i plebańskich w parafjach wyznania katolickiego, tudzież dostarczania przyrządów i sprzętów kościelnych, przestają w dotychczasowem brzmieniu obowiązywać, a natomiast obowiązywać będą następujące postanowienia.

§ 8a. Rozkład wydatków, przypadających na należących do parafji członków gminy, wymienionych w § 8 pod l. 1 nastąpić ma według postanowień działu V ustawy gminnej w ten sam sposób, jak rozkład innych wydatków gminnych.

Jeżeli parafja składa się z kilku gmin lub części tychże, natenczas należy, jeśli niema innej umowy, nałożyć koszta na każdą gminę w stosunku do podatków bezpośrednich, uiszczanych przez należących do dotyczącego obrządku członków gmin lub części gmin wcielonych do parafji.

Gminie wolno z funduszów własnych pokryć w całości lub w części wydatki przypadające na jej członków.

§ 16. Do pertraktacji konkurencyjnej wezwane będą wszystkie do konkurencji obowiązane strony z równoczesnem ostrzeżeniem, iż na wypadek niestawienia się uznane będą za przyzwalające na zamierzoną budowę, tudzież do dodatków na nie wypadających pociągnięte zostaną.

Patron ma prawo użycia w miejsce swoje umocowanego do tej czynności zastępcy.

Przy rozprawie konkurencyjnej ma jeden głos każda w moc fundacji, umowy lub ustawy do konkurencji obowiązana strona, a mianowicie ordynarjat, paroch, patron, z każdej gminy pełnomocnik, obrany bezwzględną większością głosów przez parafjan te-

goż samego obrządku, prawo wyboru w gminie mających. Każdej z tych stron należy się głos bez względu na to, czy w danym razie przyczynią się do pokrycia kosztów.

Do powzięcia uchwały potrzebna jest bezwzględna większość głosujących.

Art. 2. Ustawa niniejsza obowiązuje z dniem 1 sierpnia 1919 r.

Art. 3. Wykonanie tej ustawy poleca się Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Marszałek: *Trąmpczyński*, Prezydent Ministrów: *I. J. Paderewski*, Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: *Jan Łukasiewicz*.

ARTYKUŁ 116.

Uznanie nowego lub dotąd prawnie nieuznanego wyznania nie będzie odmówione związkom religijnym, których urządzenia, nauka i ustrój nie są przeciwne porządkowi publicznemu ani obyczajności publicznej.

Art. 115 mówi o »własnych ustawach«, któremi związek religijny rządzi się, na podstawie których działa, żyje, rozwija się i wogóle jest czynnym. Art. 116 mówi o »urządzeniach, nauce i ustroju«, a więc o fundamentach, na których to działanie i życie się opiera. I pierwsze i drugie mogą być uznane przez państwo. Różnica jest tylko ta, że w art. 115 kryterjum tego uznania jest objektywne (»o ile nie są sprzeczne z prawem«, oczywiście państwowem), w art. 116 zaś kryterjum jest subjektywne (»nie są przeciwne porządkowi publicznemu i obyczajności publicznej«. Różnica ta jest tem donioślejszą, że Konstytucja pomija milczeniem kwestję, kto ma uznać związek religijny: Sejm, czy władza wykonawcza. Pytanie to należy tem bardziej postawić, że przy konkordacie z Stolicą Świętą nie zapomniano powiedzieć, że ma być ratyfikowany przez Sejm.

ARTYKUŁ 117.

Badania naukowe i ogłaszanie ich wyników są wolne. Każdy obywatel ma prawo nauczać, założyć szkołę lub zakład wychowawczy i kierować niemi, skoro uczyni zadość warunkom, w ustawie przepisanym, w zakresie kwalifikacji nauczycieli, bezpieczeństwa powierzonych mu dzieci i lojalnego stosunku do Państwa.

Wszystkie szkoły i zakłady wychowawcze, zarówno publiczne jak i prywatne, podlegają nadzorowi władz państwowych w zakresie, przez ustawy określonym.

Patrz wyżej obj. do art. 109, 110, 113 Konstytucji.

W art. 117 jest mowa o prywatnych szkołach.

ARTYKUŁ 118.

W zakresie szkoły powszechnej nauka jest obowiązkową dla wszystkich obywateli Państwa. Czas, zakres i sposób pobierania tej nauki określi ustawa.

W sprawie obowiązku szkolnego obowiązują obecnie:

1) dekret z dnia 7 lutego r. 1919, poz. 147 nr. 14 d. u., podany niżej pod 1.

2) rozporządzenie M. W. R. i O. P. z d. 8 sierpnia r. 1919, poz. 443, nr. 79 d. u., w sprawie zaprowadzenia nauki uzupełniającej, podane niżej pod 2.

1. Dekret o obowiązku szkolnym z dn. 7 II. r. 1919, poz. 147 p. p. p. p. nr. 14.

I. O obowiązku szkolnym w ogólności.

Art. 1. Wykształcenie w zakresie szkoły powszechnej jest obowiązkowe dla wszystkich dzieci w wieku szkolnym.

Art. 2. Szkoły powszechne będą tworzone w takiej liczbie, aby wszystkie dzieci w wieku szkolnym mogły korzystać z nauki.

Art. 3. W każdej miejscowości, w której liczba dzieci w wieku od lat 7 do 14 włącznie wynosi w ciągu po sobie następujących 3 lat conajmniej 40, gmina jest obowiązana założyć szkołę powszechną.

Art. 4. Jeżeli w danej miejscowości niema 40 dzieci w wieku od lat 7 do lat 14, w takim razie łączy się ona w celu założenia osobnej szkoły z sąsiednią miejscowością względnie z sąsiedniemi miejscowościami tej samej gminy tak, aby liczba dzieci w połączonych miejscowościach wynosiła conajmniej 40. Utworzony w ten sposób rewir szkolny nie może mieć więcej jak 3 kilometry w promieniu. Rewiry szkolne tworzone będą przez Radę Szkolną Okręgową na wniosek Inspektora po wysłuchaniu opinji Dozoru Szkolnego.

Art. 5. Wniosek o przymusowe założenie szkoły stawia Dozór Szkolny lub Inspektor szkolny okręgowy. Jeżeli wniosek Dozoru względnie Inspektora zostanie zatwierdzony przez Radę Szkolną Okręgową, nie istnieje przeciw niemu żaden środek prawny.

Art. 6. W razie niezatwierdzenia wniosku Dozoru Szkolnego względnie Inspektora szkolnego okręgowego o przymusowe założenie szkoły służy Dozorowi względnie Inspektorowi odwołanie się do Ministra W. R. i O. P.

Art. 7. Wykonanie zatwierdzonych wniosków w sprawie przymusowego zakładania szkół powszechnych należy do Dozorów Szkolnych. Gmina dostarcza Dozorowi Szkolnemu środków pieniężnych na potrzeby rzeczowe szkoły.

II. O wieku szkolnym.

Art. 8. Szkoła powszechna obejmuje siedem lat nauczania. Do czasu jednak zorganizowania we wszystkich miejscowościach pełnych, siedmioletnich szkół powszechnych przejściowo utrzymane są i tworzone będą szkoły powszechne z czteroletnią nauką codzienną i z obowiązkową nauką uzupełniającą trzyletnią lub szkoły powszechne z nauką codzienną pięcioletnią i z obowiązkową nauką uzupełniającą dwuletnią.

Art. 9. Jeśli w danej szkole powszechnej nauka codzienna trwa krócej, niż lat 7, a dziecko w tym krótszym czasie nie uzyska pomyślnego świadectwa z ukończenia szkoły, obowiązek uczęszczania do szkoły na naukę codzienną przedłuża się aż do pomyślnego ukończenia szkoły, lecz nie może trwać dłużej, niż do końca tego roku szkolnego, w którym dziecko ukończy 14 rok życia.

Art. 10. Wiek szkolny dziecka rozpoczyna się 1 września tego roku kalendarzowego, w którym dziecko kończy 7 lat życia.

Art. 11. Nie wolno przyjmować do szkoły dzieci, które nie osiągnęły wieku szkolnego.

III. O metryce szkolnej.

Art. 12. Dla kontroli, które dzieci znajdują się w wieku szkolnym, prowadzi się odpowiednie spisy dzieci, czyli t. zw. metryki szkolne, na zasadzie zatwierdzonej przez Ministra W. R. i O. P. instrukcji.

Art. 13. Prowadzenie metryki szkolnej należy do Opieki Szkolnej.

Art. 14. Miejscowości, w których jest więcej Opiek Szkolnych, dzieli Dozór Szkolny w ten sposób na części terytorjalne, aby przy sporządzaniu metryki szkolnej żadna Opieka nie miała wątpliwości, które dzieci winna umieścić w swojej metryce szkolnej.

Art. 15. Metryka szkolna winna zawierać spis wszystkich dzieci w wieku szkolnym, zamieszkałych w tym obszarze, nad którym rozciąga się działalność Opieki Szkolnej.

Art. 16. Opieki Szkolne zwracają się w maju każdego roku do wójta lub do magistratu względnie do organów, sprawujących obowiązki policji miejscowej, o dostarczenie wykazu dzieci w wieku szkolnym.

Art. 17. Na podstawie danych, uzyskanych w sposób, przewidziany w art. poprzednim, sporządza Opieka metrykę szkolną i przesyła ją w odpisie kierownictwu szkoły najpóźniej dnia 1 sierpnia każdego roku.

IV. O zapisach dzieci do szkoły.

Art. 18. Zapisy dzieci do szkoły winny być ukończone z końcem sierpnia.

Art. 19. Niezwłocznie po ukończeniu zapisów opiekun główny wraz z kierownikiem szkoły bada na podstawie metryki szkolnej, czy wszystkie dzieci, obowiązane do nauki, zostały do szkoły zapisane.

Art. 20. Gdyby się okazało, że nie wszystkie dzieci, obowiąwiązane do nauki, zostały zapisane, Opieka Szkolna zapisuje z urzędu stosowną liczbę dalszych dzieci i zawiadamia o tem ich rodziców, względnie opiekunów.

Art. 21. Instrukcja Ministra W. R. i O. P. określi liczbę dzieci, które ze względu na pojemność izby szkolnej można przyjąć do szkoły.

Art. 22. Dzieci, zapisane do szkoły dobrowolnie lub z urzędu, są obowiązane do regularnego uczęszczania do szkoły od początku września do końca czerwca.

V. O przerwach w nauce szkolnej.

Art. 23. Oprócz feryj, określanych przez Ministra W. R. i O. P., Opieka szkolna jest uprawniona do ustanawiania każdego roku przerw w nauce szkolnej dla ważnych robót polnych: raz w jesieni, drugi raz na wiosnę. Każda z tych przerw, podzielona ewentualnie na części z powodu niepogody lub innych uzasadnionych przyczyn, może trwać razem najwyżej 14 dni.

Art. 24. W miesiącach, w których jest pożądana pomoc dzieci szkolnych przy robotach w polu, jest Opieka uprawniona w ten sposób wyznaczyć porę dnia, w której nauka szkolna ma się od-

bywać, aby dzieciom tę pracę w polu ułatwić. Nie może jednak Opieka Szkolna skracać przez to ilości godzin codziennej nauki.

VI. O wykazach dzieci, opuszczających naukę szkolną.

Art. 25. Z końcem każdego miesiąca winien kierownik szkoły przedłożyć Dozorowi Szkolnemu, a w miastach, tworzących samodzielne okręgi szkolne, odnośnym Opiekom Szkolnym wykaz tych dzieci, które bez usprawiedliwionej przyczyny opuściły naukę szkolną, z podaniem przy każdem dziecku liczby opuszczonych dni szkolnych.

Art. 26. Gdy dziecko opuszcza naukę po raz pierwszy, w takim razie kierownik, jeśli uzna to za stosowne, może, nie pomieszczając nazwiska jego w wykazie wzmiankowanym w art. poprzednim, podać je do wiadomości Opiece Szkolnej z prośbą o wywarcie wpływu na rodziców, względnie opiekunów, by posyłali dziecko do szkoły regularnie, oraz o ostrzeżenie ich, że zostaną podjęte środki przymusowe, jeżeli nieobecność dzieci w szkole powtórzy się.

Art. 27. Uzasadnionemi powodami nieobecności dziecka na nauce szkolnej są: choroba dziecka, śmierć członka rodziny, choroba zakaźna w domu, nadzwyczajna przeszkoda w komunikacji i inne powody, które przez nauczyciela za ważne zostaną uznane.

VII. O wypełnieniu obowiązku szkolnego.

Art. 28. Przepisom o obowiązku szkolnym można uczynić zadość:

a) w publicznych szkołach powszechnych,
b) w innych szkołach wszelkiego typu, o ile zakres wiadomości, w nich udzielanych, nie jest niższy, niż w publicznych szkołach powszechnych,
c) w domu.

Art. 29. W wypadkach pobierania nauki w prywatnych szkołach bez prawa publiczności lub w domu Inspektor Szkolny może zarządzać egzamin, celem przekonania się, czy dzieci osiągają wykształcenie, przepisane dla publicznej szkoły powszechnej w danej miejscowości. Jeżeli wynik zarządzonego egzaminu jest ujemny,

Inspektor może z urzędu zapisać dziecko do publicznej szkoły powszechnej w danej miejscowości.

Art. 30. Uznanie prywatnej szkoły zawodowej za zakład, czyniący zadość obowiązkowi szkolnemu, następować będzie z decyzji Rady Szkolnej Okręgowej na prośbę zarządu zainteresowanej szkoły po wysłuchaniu opinji Inspektora szkolnego okręgowego. Decyzja Rady może ulec zaskarżeniu do Ministra W. R. i O. P. przez Inspektora lub przez zarząd szkoły w terminie miesięcznym.

Art. 31. Rodzice lub opiekunowie, chcący kształcić dzieci, będące w wieku szkolnym, nie w publicznej szkole powszechnej, lecz w innym zakładzie naukowym lub w domu, są obowiązani przed końcem sierpnia zawiadomić o tem właściwą Opiekę Szkolną.

VIII. O zwolnieniu od obowiązku szkolnego lub jego odroczeniu.

Art. 32. Od obowiązku szkolnego mogą być uwolnione dzieci chore fizycznie (szczególnie na gruźlicę otwartą) lub umysłowo oraz dzieci niedorozwinięte, o ile ułomności ich, stwierdzone przez lekarza szkolnego, względnie powiatowego, wyłączają je od pobierania nauki w szkole powszechnej. Jeśli w danej miejscowości istnieje zakład dla kształcenia chorych, kalek, ciemnych, głuchoniemych i niedorozwiniętych, obowiązek szkolny rozciąga się i na tę kategorję.

Art. 33. Dzieci, których mieszkanie jest więcej niż o 3 km. odległe od szkoły, jakoteż dzieci, których mieszkanie oddzielone jest od szkoły przeszkodą naturalną, są wolne od obowiązku szkolnego.

Art. 34. Dzieci słabowite i wątłe na mocy orzeczenia lekarza szkolnego, względnie powiatowego, mogą uzyskać odroczenie obowiązku szkolnego na rok i dłużej.

Art. 35. O zwolnieniu od obowiązku szkolnego, względnie odroczeniu tegoż obowiązku, w myśl art. 32, 33 i 34 orzekają Dozory Szkolne, a w miastach, tworzących samodzielne okręgi szkolne — Rady Szkolne Okręgowe miejskie.

IX. O kontroli nad spełnianiem obowiązku szkolnego.

Art. 36. W każdej szkole prowadzony będzie rejestr, przeznaczony do codziennego zapisywania przez nauczyciela dzieci nieobecnych.

Art. 37. Opiekun główny jest obowiązany zwiedzać szkołę celem sprawdzania, czy dzieci czynią zadość obowiązkowi szkolnemu.

Art. 38. Opiekun główny jest uprawniony do sprawdzania w domu dziecka przyczyny nieobecności w szkole, oraz do wzywania i upominania rodziców, niedbających o regularne uczęszczanie swych dzieci do szkoły, aby przestrzegali obowiązku szkolnego i do wyjaśniania rodzicom skutków zaniedbywania obowiązku szkolnego.

Art. 39. Uprawnienia i obowiązki opiekuna głównego, wymienione w art. 37 i 38, przysługują również członkom Dozoru Szkolnego, a w miastach, tworzących samodzielne okręgi szkolne, członkom Rady Szkolnej Okręgowej miejskiej, przez tenże Dozór, względnie Radę Szkolną Okręgową, do kontroli nad spełnianiem obowiązku szkolnego delegowanym.

X. O karach za niedopełnienie obowiązku szkolnego.

Art. 40. Odpowiedzialność za dopełnienie obowiązku szkolnego ponosi ojciec dziecka, a jeżeli ojciec nie żyje lub władzy rodzicielskiej nie sprawuje, to matka. Jeżeli oboje rodzice nie żyją lub władzy rodzicielskiej nie sprawują, odpowiedzialny jest opiekun.

Art. 41. Kto ukrywa dziecko przed zapisaniem do szkoły lub usiłuje przez wybiegi uwolnić je od uczęszczania do szkoły, ulega karze aresztu do 5 dni lub grzywnie do 100 marek polskich (150 koron) z zamianą w razie nieściągalności na karę aresztu do 5 dni.

Art. 42. Kto bez uzasadnionych powodów nie posyła dziecka do szkoły, ulega każdorazowo karze aresztu do 2 dni lub grzywnie do 40 marek polskich (60 koron) z zamianą w razie nieściągalności na karę aresztu do 2 dni.

Art. 43 Kary, przewidziane w art. 41 i 42, wymierza Dozór Szkolny po wysłuchaniu osób zainteresowanych, o ile te przybędą. Nieusprawiedliwione nieprzybycie stron nie przeszkadza w wydaniu orzeczenia karnego.

Art. 44. Wykonanie orzeczeń karnych należy do wójtów względnie do magistratów lub do policji miejscowej.

Art. 45. Nałożone grzywny należy wpłacać odnośnej Opiece Szkolnej, która wydaje pokwitowania i prowadzi wykaz pobranych grzywien. Zebrane tym sposobem pieniądze mają być użyte na

rzecz niezamożnych dzieci danej szkoły stosownie do uznania Opieki Szkolnej.

Art. 46. Skazany orzeczeniem karnem, o którem mowa w art. 41, 42 i 43, może założyć skargę do Rady Szkolnej Okręgowej w terminie dwutygodniowym, licząc od dnia ogłoszenia orzeczenia lub zawiadomienia o orzeczeniu zaocznem.

Art. 47. Założenie skargi na orzeczenie, mocą którego zostały wymierzone grzywny, nie wstrzymuje wykonania tegoż orzeczenia. Natomiast wykonanie orzeczenia, skazującego na areszt, zostaje wstrzymane do czasu rozstrzygnięcia założonej skargi. W razie uchylenia orzeczenia, skazującego na grzywnę, uiszczona kwota karna ulega zwrotowi.

XI. Zakres działania dekretu.

Art. 48. Moc obowiązująca dekretu niniejszego rozciąga się na tę część Państwa Polskiego, która stanowiła dawniej terytorjum zaboru rosyjskiego.

Dan w Warszawie, dnia 7 lutego 1919 r.

Naczelnik Państwa: *J. Piłsudski*, Prezydent Ministrów: *I. J. Paderewski*, Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: *Jan Łukasiewicz.*

2. Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dn. 8 VIII. 1919, poz. 443 d. u. R. p. nr. 79, w sprawie zaprowadzenia nauki uzupełniającej w myśl dekretu o obowiązku szkolnym z dnia 7 lutego 1919 r. (Dz. Pr. Nr. 14, poz. 147).

Art. 1. Przy szkołach powszechnych, w których nauka codzienna trwa krócej niż lat 7, młodzież jest obowiązana do uczęszczania na naukę uzupełniającą do końca tego roku szkolnego, w którym kończy 14 rok życia.

Art. 2. Celem nauki uzupełniającej jest prócz utrwalenia i rozszerzenia wiadomości, nabytych w czasie nauki codziennej, wyrobienie w młodzieży zamiłowania do czytelnictwa i chęci do dalszego kształcenia się.

Art. 3. Program nauki uzupełniającej, prowadzonej przez nauczyciela, obejmuje: czytanie z objaśnianiem i opowiadaniem, pisanie i rachowanie wraz z nauką geometrji. Przy czytaniu uwzględ-

dnia się kolejno wszystkie gałęzie wiedzy, dostępnej młodzieży na tym stopniu dojrzałości umysłowej.

Nauczanie religji należy do duszpasterza. Może ono odbywać się w izbie szkolnej lub w kościele. Godziny, przeznaczone na naukę religji, nie wchodzą do liczby ogólnej godzin, przeznaczonych na naukę uzupełniającą.

Dla dziewcząt jest obowiązkowa nauka robót kobiecych, o ile jest udzielana w danej szkole. Dziewczęta uczą się robót kobiecych razem z dziewczętami, uczęszczającemi na naukę codzienną.

Art. 4. Na naukę uzupełniającą wyznacza się cztery godziny tygodniowo. Inspektor szkolny okręgowy może wskutek uzasadnionej prośby nauczyciela zniżyć tę liczbę do dwu godzin tygodniowo.

Art. 5. Godziny, przeznaczone na naukę uzupełniającą, mają być tak rozdzielone, aby młodzież jak najczęściej przychodziła do szkoły. W każdym razie nauczanie jednorazowe nie może trwać dłużej, niż przez dwie godziny.

Art. 6. Pory dnia i tygodnia, w których ma odbywać się nauka uzupełniająca, wyznacza Inspektor szkolny okręgowy na podstawie wniosku nauczyciela, przedłożonego po porozumieniu się z Opieką szkolną.

Art. 7. Nauka uzupełniająca odbywa się przez cały rok szkolny.

Art. 8. Z ukończenia obowiązkowej nauki uzupełniającej i wypełnienia obowiązku szkolnego wydaje kierownik szkoły poświadczenie.

Art. 9. Artykuły: 40, 41 i 42 dekretu o obowiązku szkolnym, tyczące się odpowiedzialności rodziców, względnie opiekunów dziecka, za niedopełnienie obowiązku szkolnego, obowiązują i co do nauki uzupełniającej.

Warszawa, dnia 8 sierpnia 1919 r.

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: *Jan Łukasiewicz.*

ARTYKUŁ 119.

Nauka w szkołach państwowych i samorządowych jest bezpłatna.

Państwo zapewni uczniom, wyjątkowo zdolnym a niezamożnym, stypendja na utrzymanie w zakładach średnich i wyższych.

Ustęp pierwszy nie da się, z wyjątkiem szkół powszechnych, rzeczowo uzasadnić.

Ustęp drugi ma, jak wiele innych postanowień Konstytucji, znaczenie programu.

ARTYKUŁ 120.

W każdym zakładzie naukowym, którego program obejmuje kształcenie młodzieży poniżej lat 18, utrzymywanym w całości lub w części przez Państwo lub ciała samorządowe, jest nauka religji dla wszystkich uczniów obowiązkową. Kierownictwo i nadzór nauki religji w szkołach należy do właściwego związku religijnego z zastrzeżeniem naczelnego prawa nadzoru dla państwowych władz szkolnych.

Konstytucja z 17 marca nie przyjęła ani szkoły wyznaniowej ani szkoły bezwyznaniowej, o ile idzie o szkoły państwowe, subwencjonowane przez państwo lub samorządowe. O ile idzie o szkoły prywatne, to art. 113 daje związkom religijnym, a art. 117 w związku z art. 110 obywatelom prawo zakładania szkół wyznaniowych, t. j. dostępnych dla dzieci tylko jednego wyznania i kierowanych przez związek religijny, jednakże w granicach art. 117 (kwalifikacja, bezpieczeństwo dzieci, lojalność, nadzór państwowy).

ARTYKUŁ 121.

Każdy obywatel ma prawo do wynagrodzenia szkody, jaką mu wyrządziły organy władzy państwowej, cywilnej lub wojskowej, przez działalność urzędową, niezgodną z prawem lub obowiązkami służby. Odpowiedzialnem za szkodę jest Państwo solidarnie z winnemi organami; wniesienie skargi przeciw Państwu i przeciw urzędnikom nie jest zależne od zezwolenia władzy publicznej. Tak samo odpowiedzialne są gminy i inne ciała samorządowe oraz organy tychże.

Przeprowadzenie tej zasady określają osobne ustawy.

Jedna z bardzo ważnych, a trudnych kwestyj. W art. 121 wypowiedzianą jest tylko zasada, oczekiwać więc należy ustawy zapowiedzianej. Zasada jest ujętą bardzo szeroko. Są podane w niej tylko dwa kryterja odpowiedzialności: 1) szkoda, 2) niezgodność z prawem lub obowiązkami służby. Można w tem zmieścić bardzo wiele: jaka szkoda, zawiniona czy nie, materjalna, czy także idealna; jaki wymiar wynagrodzenia; który akt, orzeczenie, działanie jest źródłem roszczenia; gdzie szukać określenia obowiązków służbowych i jaki stosunek tej kwestji do postępowania dyscyplinarnego, względnie karnego i t. p. Wszystko stoi otworem przed wyjść mającą ustawą.

ARTYKUŁ 122.

Postanowienia o prawach obywatelskich stosują się także do osób, należących do siły zbrojnej. Wyjątki od tej zasady określają osobne ustawy wojskowe.

ARTYKUŁ 123.

Siła zbrojna może być użyta tylko na żądanie władzy cywilnej przy ścisłem zachowaniu ustaw do uśmierzenia rozruchów lub do przymusowego wykonania przepisów prawnych. Wyjątki od tej zasady dopuszczalne są tylko na mocy ustaw o stanie wyjątkowym i wojennym.

Patrz ustawy o stanie wyjątkowym i wojennym podane przy następnym art. 124.

Sprawę używania wojska w wypadkach wyjątkowych normuje dekret z d. 2 stycznia r. 1919 poz. 80 nr. 1 dzien. praw, podany w zeszycie I na str. 126, tudzież rozporządzenie Rady Ministrów z d. 18 kwietnia r. 1919 poz. 276 nr. 35 dzien. praw, podane w zeszycie I. na str. 126.

ARTYKUŁ 124.

Czasowe zawieszenie praw obywatelskich: wolności osobistej (art. 97), nietykalności mieszkania (art. 100), wolności prasy (art. 105), tajemnicy korespondencji (art. 106), prawa koalicji, zgromadzania się i zawiązywania stowarzyszeń (art. 108) może nastąpić dla całego obszaru państwowego lub dla miejscowości, w których okaże się konieczne ze względów bezpieczeństwa publicznego.

Zawieszenie takie zarządzić może tylko Rada Ministrów za zezwoleniem Prezydenta Rzeczypospolitej podczas wojny albo gdy grozi wybuch wojny, jakoteż w razie rozruchów wewnętrznych lub rozległych knowań o charakterze zdrady stanu, zagrażających Konstytucji Państwa albo bezpieczeństwu obywateli.

Zarządzenie takie Rady Ministrów w czasie trwania sesji sejmowej musi być natychmiast przedstawione Sejmowi do zatwierdzenia. W razie wydania takiego zarządzenia, mającego obowiązywać na obszarze, obejmującym więcej, niż jedno województwo, w czasie przerwy w obradach sejmowych — Sejm zbiera się automatycznie w ciągu dni 8 od ogłoszenia owego zarządzenia celem powzięcia odpowiedniej decyzji.

Jeśli Sejm odmówi zatwierdzenia, stan wyjątkowy natychmiast traci moc obowiązującą. Jeżeli Rada Ministrów zarządzi stan wyjątkowy po zakończeniu okresu sejmowego lub po rozwiązaniu Sejmu, zarządzenie Rządu powinno być przedstawione Sejmowi nowowybranemu niezwłocznie na pierwszem posiedzeniu.

Zasady te określi bliżej ustawa o stanie wyjątkowym.

Zasady czasowego zawieszenia wyżej wymienionych praw obywatelskich w czasie wojny na obszarze, objętym działaniami wojennemi, określi ustawa o stanie wojennym.

Podany w zeszycie I na str. 122 dekret z dnia 2 stycznia r. 1919, poz. 79 nr. 1 dzien. praw, o wprowadzeniu stanu wyjątkowego i zmieniający go dekret z d. 7 lutego r. 1919, poz. 159 nr. 14 d. pr. podany w zeszycie I na str. 124, zostały uchylone przez ustawę z d. 25 lipca r. 1919, poz. 364 nr. 61 d. u., podaną w zeszycie II na str. 315.

ROZDZIAŁ VI.

POSTANOWIENIA OGÓLNE.

ARTYKUŁ 125.

Zmiana Konstytucji może być uchwalona tylko w obecności conajmniej połowy ustawowej liczby posłów, względnie członków Senatu, większością 2/3 głosów.

Wniosek o zmianę Konstytucji winien być podpisany conajmniej przez 1/4 ustawowej liczby posłów, a zapowiedziany conajmniej na 15 dni.

Drugi z rzędu na zasadzie tej Konstytucji wybrany Sejm może dokonać rewizji Ustawy Konstytucyjnej własną uchwałą, powziętą większością 3/5 głosujących, przy obecności conajmniej połowy ustawowej liczby posłów.

Co lat 25 po uchwaleniu niniejszej Konstytucji ma być Ustawa Konstytucyjna poddana rewizji zwyczajną większością Sejmu i Senatu, połączonych w tym celu w Zgromadzenie Narodowe.

Art. 125 normuje rewizję Konstytucji w trojaki sposób:

1) rewizja mogąca być dokonaną każdego czasu,

2) rewizja, którą może przeprowadzić drugi Sejm, zebrany na podstawie Konstytucji z 17 marca,

3) rewizja co lat 25.

Ad 1). W każdej chwili Sejm może dokonać przy współudziale Senatu rewizji, są tylko przy tem wyższe wymagania, aniżeli przy zwykłej ustawie, a mianowicie:

a) wniosek o zmianę Konstytucji winien być podpisany co najmniej przez 1/4 część ustawowej liczby posłów, a więc przez większą liczbę, aniżeli przy jakimkolwiek innym wniosku [1]).

b) wniesienie takiego wniosku winno być zapowiedziane co najmniej na 15 dni,

c) uchwała Sejmu wymaga:

---

[1]) W tekście art. 125, ust. 2, ogłoszonym w Dz. U. Rz. P. z 1 czerwca 1921, poz. 267 Nr. 44, podano przez omyłkę druku zamiast »1/4 ustawowej liczby posłów« — »1/3 ustawowej liczby posłów«. Omyłkę tę prostuje Obwieszczenie z 20 czerwca 1921 r. (poz. 334, d. u. nr. 52).

α) obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów, gdy do zwykłych ustaw potrzebną jest wedle art. 32 obecność 1/3 części ogółu posłów,

β) większości 2/3 głosów, gdy do zwykłych ustaw potrzeba zwykłej większości, art. 32;

d) takiej samej ilości obecnych i takiej samej większości potrzeba w Senacie.

Rewizję przeto, o której mówi ust. 1-szy i 2-gi artykułu 125, uchwala Sejm, uchwałę przekazuje Senatowi do rozpatrzenia, poczem następuje postępowanie, określone w art. 35. Różnice między zwykłą ustawą a ustawą zmieniającą Konstytucję są tylko te, któreśmy wyżej pod a) do d) podali.

Jasną jest rzeczą, że rewizja może być także dokonana z inicjatywy Rządu, w którym to przypadku odpadają oczywiście wymagania wymienione pod a) i b).

ad 2) Drugi Sejm, zebrany na podstawie Konstytucji z 17 marca, może dokonać jej rewizji »własną uchwałą«, a więc bez przekazywania jej Senatowi. Różnica we wymaganiach jest ta, że uchwała zmieniająca Konstytucję ma być powzięta większością 3/5, gdy w przypadku pod 1) większość wynosi 2/3 głosów. Nic też nie mówi art. 125 o tem, czy wniosek o zmianę Konstytucji ma w tym przypadku mieć kwalifikacje wymienione wyżej pod 1 a) i b).

ad 3) Co lat 25 uchwala zmianę Konstytucji Zgromadzenie Narodowe, t. j. połączony w tym celu Sejm i Senat. Potrzebną jest wówczas zwyczajna większość.

Różnice między powyższemi 3-ma sposobami rewizji Konstytucji unaocznia następująca tabela.

Art. 125.

Zmiana mogąca być uchwaloną każdej chwili.	Rewizja mogąca być dokonaną przez drugi Sejm, zebrany na podstawie Konstytucji z 17 marca.	Rewizja, której ma być (nie »może« być) poddaną Konstytucja co lat 25.
Zmianę uchwala Sejm, przekazuje ją Senatowi do postępowania wedle art. 35.	Rewizji dokonywa tylko Sejm.	Rewizji poddaje Konstytucję Zgromadzenie Narodowe, t. j. połączony ze Senatem Sejm.
Wniosek o zmianę ma mieć kwalifikacje, wymienione w ustępie 2-gim art. 125.	Niema odpowiedniego postanowienia.	Z użycia słów »ma być« wynikałoby, że poddanie rewizji jest obligatoryjnem, że więc nie potrzeba ani wniosku poselskiego, ani inicjatywy Rządu.
Wymaganą jest obecność co najmniej połowy ustawowej liczby posłów, względnie senatorów.	Wymaganą jest obecność conajmniej połowy ustawowej liczby posłów.	Niema odpowiedniego postanowienia.
Uchwała zapada większością $^2/_3$ głosów w Sejmie i $^2/_3$ głosów w Senacie.	Uchwała zapada większością $^3/_5$ w Sejmie.	Uchwała zapada zwyczajną większością połączonego Sejmu i Senatu.

ROZDZIAŁ VII.

POSTANOWIENIA PRZEJŚCIOWE.

ARTYKUŁ 126.

Niniejsza Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej ma moc obowiązującą z dniem jej ogłoszenia, względnie — o ile urzeczywistnienie jej poszczególnych postanowień zawisło od wydania odpowiednich ustaw — z dniem ich wejścia w życie.

Wszelkie istniejące obecnie przepisy i urządzenia prawne, niezgodne z postanowieniami Konstytucji, będą najpóźniej do roku od jej uchwalenia przedstawione ciału ustawodawczemu do uzgodnienia z nią w drodze prawodawczej.

Marszałek: *Trąmpczyński,* Prezydent Ministrów: *Witos,* Minister Spraw Wewnętrznych: *Skulski,* Minister Spraw Zagranicznych: *E. Sapieha,* Minister Spraw Wojskowych: *Sosnkowski,* Minister Skarbu: *Steczkowski,* Minister Sprawiedliwości: *St. Nowodworski,* Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: *M. Rataj,* Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych: *J. Raczyński,* Minister Przemysłu i Handlu: *S. Przanowski,* Minister Kolei Żelaznych: *Jasiński,* Minister Poczt i Telegrafów: *Stesłowicz,* Minister Robót Publicznych: *G. Narutowicz,* Minister Pracy i Opieki Społecznej: *J. Jankowski,* Minister Zdrowia Publicznego: w z. *Chodźko,* Minister Aprowizacji: *Grodziecki,* Minister Sztuki i Kultury: w z. *Jan Heurich,* Minister b. Dzielnicy Pruskiej: *W. Kucharski.*

W uwagach ogólnych we wstępie do tej książki na str. 9 i 10 wymieniliśmy te ustawy, które mają być uchwalone, jeżeli Konstytucja ma być wykonaną, względnie uzgodnione z Konstytucją. Ustęp 2-gi art. 126 mówi, że przepisy i urządzenia prawne niezgodne z Konstytucją mają być najpóźniej do roku od uchwalenia Konstytucji z 17 marca przed-

stawione ciału ustawodawczemu do uzgodnienia. Nasuwają się tu następujące pytania:

1) Czy wyrażenie »uchwalenie« jest celowem, czy też użyto go nieściśle zamiast ogłoszenie?

2) Co obowiązuje do chwili uzgodnienia: czy przepis sprzeczny z Konstytucją, czy też Konstytucja?

3) Ustęp 2-gi art. 126 nakłada, oczywiście na Rząd, obowiązek tylko przedstawienia sprzecznych z Konstytucją przepisów Sejmowi do uzgodnienia, nie mówi jednak, co ma się dziać, jeżeli Sejm będzie zwlekał ze swoją uchwałą w sprawie uzgodnienia. Gdybyśmy więc przyjęli, że na pytanie wyżej pod 2 postawione ma zapaść ustawa, iż do chwili uzgodnienia obowiązują dawne przepisy, to wejście w życie Konstytucji odwlekłoby się w wielu kwestjach na czas nie dający się obliczyć.

4) Art. 126 nie rozstrzyga też pytania, co się ma dziać, jeżeli Rząd nie przedstawi Sejmowi sprzecznych z Konstytucją przepisów do uzgodnienia w ciągu roku.

Być może, że na te pytania odpowie »ustawa przechodnia«.

USTAWA PRZECHODNIA

z dnia 18 maja 1921 r., poz. 268, nr. 44 d. u. do Ustawy Konstytucyjnej z dn. 17 marca 1921 r. w sprawie tymczasowej organizacji władzy zwierzchniej Rzeczypospolitej.

Art. 1. Sejm Ustawodawczy sprawuje swą władzę w dotychczasowym zakresie do chwili ukonstytuowania się władzy ustawodawczej na zasadach Ustawy Konstytucyjnej z dnia 17 marca 1921 r. i rozwiązuje się w tym dniu z mocy samego prawa.

Art. 2. Prawa i obowiązki obecnego Naczelnika Państwa, określone w uchwale Sejmu dnia 20 lutego 1919 r. (Dz. Pr. Nr. 19, poz. 226), trwają do chwili objęcia urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej, wybranego na podstawie Ustawy Konstytucyjnej z dnia 17 marca 1921 roku.

Art. 3. Pierwsze wybory do Sejmu i Senatu na zasadzie nowej ordynacji wyborczej zarządzi na podstawie uchwały Sejmu Ustawodawczego Naczelnik Państwa, poczem w terminie, określonym w ust. 2 art. 25 Ustawy Konstytucyjnej z dnia 17 marca 1921 r., zwoła on Sejm i Senat na pierwsze posiedzenie i otworzy je.

Art. 4. Niezwłocznie, nie później jednak niż w 7 dni od dnia ukonstytuowania się Sejmu i Senatu, na zaproszenie Marszałka nowego Sejmu zbierze się Zgromadzenie Narodowe w celu wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 5. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia Ustawy Konstytucyjnej z dnia 17 marca 1921 r.

Marszałek: *Trąmpczyński,* Prezydent Ministrów: *Witos.*

UZUPEŁNIENIA.

Do str. 13 i 14.

Unifikacja.

A) B. Dzielnica Pruska.

W dalszym ciągu unifikacyjnych przepisów podajemy:

7) rozp. Rady Min. z d. 20/12 1920 poz. 27 nr. 5 d. u. z r. 1921 w przedmiocie utworzenia okręgowych urzędów ziemskich na obszarze b. Dzielnicy Pruskiej, p. niżej pod 6 b), tudzież rozp. Prezesa G. U. Z. z d. 30 kwietnia 1921 poz. 292 nr. 47 d. u. o utworzeniu powiatowych Urzędów Ziemskich, pod 6 c),

8) rozp. Min. Sk. z d. 29/4 1921 poz. 244 nr. 39 d. u. o ustroju władz i urzędów celnych na obszarze b. Dzielnicy Pruskiej, p. niżej pod 6 d).

9) Stan unifikacji b. Dzielnicy pruskiej wyłania się najlepiej z projektu ustawy, wniesionego do Sejmu (druk nr. 2835), który też z tego powodu podajemy pod 6 e).

B). Małopolska.

Rozp. M. Sk. z d. 13/11 1920 poz. 215 nr. 36 d. u. z r. 1921 uzupełnia Statut Polskiego Banku Krajowego we Lwowie, który na postawie ustawy podanej wyżej pod 10) został rozporządzeniem podanem wyżej pod 11) przekazany Ministerstwu Skarbu. To rozporządzenie uzupełniające Statut podajemy niżej pod 11 a).

Władze administracyjne II instancji zostały w Małopolsce zaprowadzone ustawą z d. 3/12 1920 poz. 768 nr. 117 d. u. Podajemy ją niżej pod 11 b). Do tej ustawy wyszło rozporządzenie Rady Min. z d. 14/3 1921 poz. 234 nr. 39 d. u. Podajemy je pod 11 c). Utworzone powyższą ustawą cztery województwa (Krakowskie, Lwowskie, Stanisławowskie i Tarnopolskie) zostały rozporządzeniem Rady Min. z d. 17/5 1921 poz. 282 nr. 46 d. u., podanem niżej pod 11 d), uruchomione z d. 1 września r. 1921, a wszystkie dotychczasowe przepisy sprzeczne z ustawą pod 11 b) i z rozp. pod 11 c) straciły moc obowiązującą.

Dalszym krokiem unifikacyjnym jest zaprowadzenie w powyższych

czterech województwach izb skarbowych. Stało się to na podstawie rozp. M. Sk. z 27/4 1921 poz. 254 nr. 41 d. u., podanego niżej pod 11 e).

W sprawie Okręgowych Dyrekcyj Robót Publicznych p. rozp. z 19/4 1920 poz. 203 nr. 36 d. u. podane wyżej na str. 457.

C). Kresy wschodnie.

W ciągu druku tej książki (do czerwca 1921) wyszło dalszych jedynaście rozporządzeń, urządzających ziemie wschodnie wedle jednolitych zasad. Podajemy je niżej pod 22 a) do 22 l).

A). B. Dzielnica Pruska.

6 b). Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 grudnia 1920 roku, poz. 27, nr. 5 d. u., w przedmiocie utworzenia okręgowych urzędów ziemskich na obszarze b. dzielnicy pruskiej oraz reorganizacji Państwowej Komisji Generalnej i Urzędu Osadniczego w Poznaniu.

Na mocy art. art. 13 i 34 ustawy z dnia 6 lipca 1920 r. o organizacji urzędów ziemskich (Dz. Ust. R. P. z 1920 r. Nr. 70 poz. 461) Rada Ministrów zarządza co następuje:

§ 1. Ustanowiony rozporządzeniem Komisarjatu Narodowej Rady Ludowej z dnia 25 czerwca 1919 r. (Tygodnik Urzęd. Nr. 27) Urząd Osadniczy w Poznaniu znosi się, zamiast zaś niego powołuje się dwa okręgowe urzędy ziemskie: jeden z siedzibą w Poznaniu na okrąg województwa Poznańskiego, a drugi z siedzibą w miejscu urzędowania Wojewody Pomorskiego na okrąg tego województwa.

§ 2. Organizację wewnętrzną okręgowych urzędów ziemskich, wskazanych w § 1, unormuje rozporządzenie Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego.

§ 3. Czynności Pruskich Komisyj Generalnych oraz Państwowej Komisji Generalnej w Poznaniu jako też czynności komisyj specjalnych — przechodzą stosownie do kompetencji do właściwych okręgowych urzędów ziemskich i działających przy nich okręgowych komisyj ziemskich.

Kompetencja Wyższego Sądu Krajowego w Berlinie (Oberlandeskulturgericht) przechodzi we właściwym zakresie do Głównej Komisji Ziemskiej, kompetencje zaś Sądu Rzeszy Niemieckiej

(Reichsgericht) w Lipsku — do Sądu Najwyższego w m. st. Warszawie.

§ 4. Do czasu zorganizowania okręgowego urzędu ziemskiego na okrąg województwa Pomorskiego, wszystkie dotychczasowe czynności Urzędu Osadniczego i Komisji Generalnej, dotyczące obszaru tego okręgu prowadzić będzie na zasadach, przewidzianych w ustawie z dnia 6 lipca 1920 r. oraz w innych ustawach obowiązujących na obszarze b. dzielnicy pruskiej — Okręgowy Urząd Ziemski w Poznaniu.

§ 5. Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Prezesowi Głównego Urzędu Ziemskiego w porozumieniu z Ministrem b. Dzielnicy Pruskiej.

§ 6. Rozporządzenie niniejsze uzyskuje moc obowiązującą z dniem ogłoszenia.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Prezes Głównego Urzędu Ziemskiego: *T. Wilkoński*, Minister b. Dzielnicy Pruskiej: *W. Kucharski*.

6 c). Rozporządzenie Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego w porozumieniu z Ministrem b. Dzielnicy Pruskiej z dnia 30 kwietnia 1921 roku, poz. 292, nr. 47 d. u., w przedmiocie utworzenia Powiatowych Urzędów Ziemskich na obszarze b. dzielnicy pruskiej.

Na mocy art. 21 ustawy z dnia 6-go lipca 1920 r. o organizacji Urzędów Ziemskich (Dz. Ust. R. P. z 1920 r. Nr. 70 poz. 461) zarządzam, co następuje:

§ 1. Ustanawia się następujące Powiatowe Urzędy Ziemskie, oraz oznacza się ich siedziby:

A. W Okręgu Urzędu Ziemskiego w Poznaniu.

1) w m. Ostrowie na powiaty Kępno, Ostrzeszów, Odolanów, Ostrów, Koźmin, Krotoszyn i Pleszew;

2) w m. Lesznie na powiaty Leszno, Gostyń, Rawicz, Kościan i Śmigiel;

3) w m. Zbąszynie na powiaty Nowotomyśl, Grodzisk, Wolsztyn i Międzychód;

4) w m. Poznaniu na powiaty Poznań-Zachód, Poznań-Wschód, Szamotuły i Oborniki;

5) w m. Jarocinie na powiaty Środa, Śrem, Września i Jarocin;

6) w m. Gnieznie na powiaty Gniezno, Witków i Mogilno;

7) w m. Inowrocławiu na powiaty Inowrocław, Strzelno i Żmin;

8) w m. Wągrowcu na powiaty Wągrówiec, Chodzież i Czarnków;

9) w m. Bydgoszczy na powiaty Bydgoszcz, Szubin i Wyrzysk.

B. W Okręgu Urzędu Ziemskiego w Toruniu.

1) w m. Toruniu na powiaty Toruń, Wąbrzeźno i Chełmno;

2) w m. Brodnicy na powiaty Brodnica, Lubawa i Działdowo;

3) w m. Grudziądzu na powiaty Grudziądz, Świecie i Kwidzyń;

4) w m. Starogardzie na powiaty Starogard, Tczew i Kościerzyn;

5) w m. Chojnicach na powiaty Chojnice, Tuchoła i Złotów; i

6) w m. Wejcherowie na powiaty Wejcherowo, Puck i Kartuzy.

§ 2. Do czasu zorganizowania Okręgowego Urzędu Ziemskiego w Toruniu, zarząd Powiatowemi Urzędami Ziemskiemi tegoż Okręgu należy do kompetencji Okręgowego Urzędu Ziemskiego w Poznaniu.

§ 3. Prezes Okręgowego Urzędu Ziemskiego w Poznaniu wyda zarządzenie w zakresie swej władzy, aby w powyżej wymienionych miejscowościach kancelarje Powiatowych Urzędów Ziemskich niezwłocznie uruchomić.

Prezes Głównego Urzędu Ziemskiego: *T. Wilkoński*, Minister b. Dzielnicy Pruskiej: *W. Kucharski*.

6 d) Rozporządzenie Ministra Skarbu z dn. 29 kwietnia 1921 r. poz. 244, nr. 39, d. u., wydane w porozumieniu z Ministrem b. Dzielnicy Pruskiej w przedmiocie tymczasowego ustroju władz i urzędów celnych na obszarze b. dzielnicy pruskiej.

Na mocy art. 3 i 15 ustawy z dnia 31 lipca 1919 r. o tymczasowej organizacji władz i urzędów skarbowych (Dz. Pr. P. P. z 1919 Nr. 65, poz. 391), art. 6 punkt d) ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej (Dz. Pr. P. P. z 1919 r. Nr. 64, poz. 385) oraz rozporządzenia Rady

Ministrów z 15 stycznia 1921 r. w przedmiocie przekazania Ministerstwu Skarbu zarządu spraw celnych na obszarze b. dzielnicy pruskiej (Dz. Ust. R. P. z 1921 r. Nr. 9, poz. 44) zarządzam w porozumieniu z Ministrem b. Dzielnicy Pruskiej, co następuje:

§ 1. Aż do czasu ustawowego przeprowadzenia organizacji władz i urzędów celnych, jednolitej dla całego obszaru Rzeczypospolitej Polskiej, pozostają w mocy na obszarze b. dzielnicy pruskiej dotychczasowe przez b. władze zaborcze wydane w tym względzie przepisy, o ile nie zostały uchylone przepisami, wydanemi przez władze polskie bądź dla obszaru całego Państwa, bądź też dla obszaru b. dzielnicy pruskiej.

§ 2. Dotychczasowy zakres działania i tok czynności Dyrekcji Ceł w Poznaniu i podległych jej urzędów celnych w zakresie spraw czysto celnych utrzymuje się w mocy ze zmianami wymienionemi w następujących paragrafach.

§ 3. Pod wyłączną kompetencję Ministra Skarbu podpadają:

1) stawianie wniosków do ciała ustawodawczego na wydawanie nowych ustaw lub zmianę istniejących;
2) wydawanie lub zmiana rozporządzeń, ogólnie obowiązujących;
3) interpretacja przepisów ustawowych i postanowień zawartych w rozporządzeniach;
4) zatwierdzanie budżetu i zarządzeń Dyrekcji Ceł w Poznaniu w sprawach organizacyjnych;
5) nadawanie posad urzędnikom celnym i urzędnikom straży celnej od VIII stopnia służbowego w górę, tudzież przenoszenie takich urzędników do innych miejsc służbowych;
6) przenoszenie w stan spoczynku urzędników celnych i urzędników straży celnej od VIII stopnia służbowego w górę;
7) zezwalanie na pobór emerytur i darów z łaski za granicę;
8) przyjmowanie ponowne do służby państwowej urzędników, oddalonych w drodze karnej lub dyscyplinarnej;
9) orzecznictwo taryfowo-celne i rozstrzyganie wszystkich spraw, których orzecznictwo według dotychczasowych przepisów należy do władzy centralnej;
10) rozstrzyganie zażaleń skierowanych przeciw zarządzeniom Dyrekcji Ceł w Poznaniu;
11) naczelna kontrola w sprawach celnych: administracyjnych, kasowych i rachunkowych.

§ 4. Do zakresu działania Dyrekcji Ceł w Poznaniu należy:

1) bezpośrednie zwierzchnictwo i nadzór nad urzędami celnemi i organami straży celnej w jej okręgu administracyjnym położonemi;
2) spełnianie czynności połączonych z wykonaniem budżetu państwowego;
3) spełnianie czynności poruczonych jej jako asygnującej władzy celnej II instancji przez właściwe przepisy lub rozporządzenia Ministra Skarbu;
4) orzecznictwo I instancji w sprawach nie zastrzeżonych Ministerstwu Skarbu, ani nie należących do zakresu działania urzędów celnych, zaś w II instancji w sprawach wchodzących w zakres działania urzędów celnych;
5) składanie Ministerstwu Skarbu wniosków w zakresie projektów ustaw i przepisów celnych, oraz spraw organizacyjnych;
6) spełnianie czynności administracyjnych, związanych z ochroną granic Państwa, o ile nie są zastrzeżone Ministerstwu Skarbu.

§ 5. Do urzędów celnych należy:

1) wymiar i pobór ceł, jakoteż spełnianie wszelkich związanych z tem czynności, według obowiązujących w tym względzie szczegółowych przepisów,
2) orzecznictwo w sprawach nie zastrzeżonych Dyrekcji Ceł i Ministerstwu Skarbu.

§ 6. Dotychczasowe przepisy kasowo-rachunkowe pozostają w mocy z tą zmianą, że przekazane do Centralnej Kasy Dyrekcji Ceł w Poznaniu dochody z ceł przelewa Dyrekcja Ceł w Poznaniu do Centralnej Kasy Państwowej w Warszawie.

§ 7. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Skarbu: w z. *Rybarski*, Minister b. Dzielnicy Pruskiej: *W. Kucharski.*

6 c). Projekt ustawy o wprowadzeniu dekretów, ustaw sejmowych i rozporządzeń Rządu oraz o dalszem uzgodnieniu ustawodawstwa na obszarze byłej Dzielnicy Pruskiej.

Art. 1. Ustawy Sejmu Ustawodawczego tudzież rozporządzenia Rządu, ogłoszone w Dzienniku Praw Państwa Polskiego lub Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej przed dniem 1 lipca 1920 r., a ogło-

szone w Tygodniku Urzędowym lub Dzienniku Urzędowym Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej, obowiązują w tej dzielnicy — o ile termin wejścia ich w życie nie został na czas późniejszy oznaczony — z dniem ich ogłoszenia w Tygodniku Urzędowym lub Dzienniku Urzędowym Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej.

Art. 2. Następujące ustawy, ogłoszone w Tygodniku Urzędowym, względnie Dzienniku Urzędowym Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej, obowiązują w tej dzielnicy z chwilą wejścia ich w życie na mocy ogłoszenia w Dzienniku Praw Państwa Polskiego lub w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej:

a) ustawa z dnia 8 kwietnia 1919 r. o nietykalności członków Sejmu Ustawodawczego (Dziennik Praw Nr. 31 poz. 263);

b) ustawa z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. Dzielnicy Pruskiej (Dziennik Praw Nr. 64 poz. 385);

c) ustawa z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu (Dziennik Ustaw 1920 r. Nr. 2 poz. 7);

d) ustawa z dnia 20 stycznia 1920 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego (Dziennik Ustaw Nr. 7 poz. 44);

e) ustawa z dnia 30 stycznia 1920 r. w przedmiocie uchylenia mocy obowiązującej ustawy z dnia 7/11 1919 r. o przymusowym wykupie monet złotych i srebrnych, oraz złota i srebra w stanie nieprzerobionym (Dziennik Ustaw Nr. 10 poz. 56);

f) ustawa z dnia 14 maja 1920 r. o udzieleniu amnestji w b. Dzielnicy Pruskiej (Dziennik Ustaw Nr. 48 poz. 252).

Art. 3. Następujące dekrety, ustawy i rozporządzenia, nie ogłoszone ani w Tygodniku Urzędowym, ani w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej, obowiązują na obszarze byłej Dzielnicy Pruskiej z chwilą wejścia ich w życie na mocy ogłoszenia w Dzienniku Praw Państwa Polskiego, jednakże najwcześniej z dniem 8 stycznia 1919 r.

Dekret Rady Regencyjnej z dnia 30 października 1918 r. w sprawie wypuszczenia pożyczki państwowej (Dziennik Praw Nr. 14 poz. 32).

Dekret z dnia 28 listopada 1918 r. o ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego (Dziennik Praw Nr. 18 poz. 46).

Dekret z dnia 28 listopada 1918 r. o wyborach do Sejmu Ustawodawczego (Dziennik Praw Nr. 18 poz. 47).

Ustawa Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej z dnia 7 grudnia 1918 r. (Dziennik Praw Nr. 19 poz. 56).

Dekret tymczasowy z dnia 13 grudnia 1918 r. o Urzędzie Patentowym (Dziennik Praw Nr. 21 poz. 66).

Dekret z dnia 26 grudnia 1918 r. o zmianach w ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego (Dziennik Praw Nr. 21 poz. 74).

Dekret z dnia 31 grudnia 1918 r. w przedmiocie upoważnienia dyrekcji Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej do przygotowania 500.000.000 marek polskich (Dziennik Praw 1919 r. Nr. 4 poz. 89).

Dekret z 29 stycznia 1919 r. o skarbie narodowym, powstałym z ofiar prywatnych (Dziennik Praw Nr. 11 poz. 129).

Dekret z dnia 31 stycznia 1919 r. o utworzeniu Głównego Urzędu Likwidacyjnego (Dziennik Praw Nr. 12 poz. 132).

Dekret z dnia 4 lutego 1919 r. o patentach na wynalazki (Dziennik Praw Nr. 13 poz. 137).

Dekret z dnia 4 lutego 1919 r. o ochronie wzorów rysunkowych i modeli (Dziennik Praw Nr. 13 poz. 138).

Dekret z dnia 4 lutego 1919 r. o ochronie znaków towarowych (Dziennik Praw Nr. 13 poz. 139).

Dekret z dnia 7 lutego 1919 r. w przedmiocie upoważnienia dyrekcji Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej do przygotowania 250.000.000 marek polskich (Dziennik Praw Nr. 14 poz. 167).

Dekret z dnia 7 lutego 1919 r. w przedmiocie powołania do Sejmu Ustawodawczego Polaków, którzy w 1918 r. posiadali mandat poselski do parlamentu Rzeszy Niemieckiej (Dziennik Praw Nr. 14 poz. 193).

Dekret z dnia 8 lutego 1919 r. w sprawie zmiany art. 9 dekretu o ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego (Dziennik Praw Nr. 14 poz. 198).

Dekret z dnia 5 lutego 1919 r. o zwołaniu Sejmu Ustawodawczego (Dziennik Praw Nr. 16 poz. 217).

Obwieszczenie Ministra Skarbu w sprawie wyjaśnienia dekretu z dnia 7 lutego 1919 r. Dziennik Praw Nr. 14 poz. 167. (Dziennik Praw Nr. 19 poz. 228).

Ustawa z dnia 5 kwietnia 1919 r. w przedmiocie zmian niektórych przepisów ordynacji wyborczej, objętej dekretami L. 46 i 47 Nr. 18 Dziennika Praw Państwa Polskiego z 6 grudnia 1917 roku celem przeprowadzenia wyborów posłów do Sejmu Ustawodawczego Rzeczypospolitej Polskiej z części ziem polskich b. Zaboru Pruskiego (Dziennik Praw Nr. 30 poz. 253).

Rozporządzenie wykonawcze z dnia 18 kwietnia 1919 r. o wyborach poselskich do Sejmu Ustawodawczego z części ziem polskich b. Zaboru Pruskiego (Dziennik Praw Nr. 33 poz. 270).

Ustawa z dnia 30 maja 1919 r. w przedmiocie dalszego kredytu dla Skarbu Państwa w wysokości pięciuset miljonów marek w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej (Dziennik Praw Nr. 44 poz. 312).

Art. 4. Następujące dekrety, ustawy i uchwały sejmowe oraz rozporządzenia, nie ogłoszone w Tygodniku Urzędowym, ani też w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej, obowiązują na obszarze byłej Dzielnicy Pruskiej z dniem ich wejścia w życie na mocy ogłoszenia w Dzienniku Praw Państwa Polskiego, względnie Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, jednakże najwcześniej z dniem 12 sierpnia 1919 r.

Dekret z dnia 5 lutego 1919 r. w przedmiocie statutu Polskiego Państwowego Banku Rolnego (Dziennik Praw Nr. 12 poz. 134).

Uchwała Sejmu z dnia 20 lutego 1919 r. o powierzeniu Józefowi Piłsudskiemu dalszego sprawowania urzędu Naczelnika Państwa (Dziennik Praw Nr. 19 poz. 226).

Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie udzielenia rolnikom, poszkodowanym przez działania wojenne, pożyczek bezprocentowych w postaci świadczeń w naturze lub gotówce (Dziennik Praw 1919 Nr. 27 poz. 248).

Ustawa z dnia 9 maja 1919 r. w przedmiocie udzielenia kredytu gwarancyjnego do sumy 20 miljonów angielskich funtów sterlingów dla przemysłowców włókienniczych przez Polską Krajową Kasę Pożyczkową (Dziennik Praw Nr. 41 poz. 297).

Ustawa z dnia 30 maja 1919 r. w przedmiocie przeznaczenia 75.000.000 marek na ulgowe pożyczki dla przemysłowców (Dziennik Praw Nr. 44 poz. 313).

Ustawa z dnia 30 maja 1919 r. w przedmiocie udzielenia gwarancji Skarbu Państwa do sumy marek 50.000.000 na ulgowe pożyczki dla drobnych przemysłowców, rzemieślników oraz ich organizacyj wytwórczych (Dziennik Praw Nr. 44 poz. 314).

Ustawa z dnia 3 czerwca 1919 r. o Komisji Kodyfikacyjnej (Dziennik Praw Nr. 44 poz. 315).

Ustawa z dnia 9 lipca 1919 r. o odbudowie kanałów żeglownych, tudzież regulacji rzek żeglownych i spławnych (Dziennik Praw Nr. 59 poz. 356).

Ustawa z dnia 18 lipca 1919 r. o pomocy państwowej na odbudowę gospodarstw, zniszczonych lub uszkodzonych skutkiem wojny (Dziennik Praw Nr. 63 poz. 368).

Ustawa z dnia 21 lipca 1919 r. o przymusowem nauczaniu w wojsku polskiem (Dziennik Praw Nr. 63 poz. 373).

Ustawa z dnia 22 lipca 1919 r. w przedmiocie utworzenia Głównego Urzędu Ziemskiego (Dziennik Praw Nr. 63 poz. 376).

Ustawa z dnia 1 sierpnia 1919 r. o odpowiedzialności osób wojskowych za przestępstwa z chęci zysku (Dziennik Praw Nr. 64 poz. 386).

Ustawa z dnia 29 lipca 1919 r. o tymczasowem sądownictwie wojskowem (Dziennik Praw Nr. 65 poz. 389).

Ustawa z dnia 1 sierpnia 1919 r. o uzupełniających wyborach do Sejmu Ustawodawczego z dalszych części b. Zaboru Pruskiego (Dziennik Praw Nr. 65 poz. 393).

Ustawa z dnia 2 sierpnia 1919 r. o powołaniu pracowników kolei, poczty, żeglugi parowej, telegrafu i telefonu do służby w armji (Dziennik Praw Nr. 65 poz. 396).

Ustawa z dnia 2 sierpnia 1919 r. o stałej pensji dla weteranów powstania 1831 i 1863 r. (Dziennik Praw Nr. 65 poz. 397).

Ustawa z dnia 2 sierpnia 1919 r. o ustaleniu starszeństwa i na-

daniu stopni oficerskich w Wojsku Polskiem (Dziennik Praw Nr. 65 poz. 399).

Ustawa z dnia 1 sierpnia 1919 r. orderu wojskowego »Virtuti Militari« (Dziennik Ustaw Nr. 67 poz. 409).

Ustawa z dnia 2 sierpnia 1919 r. w przedmiocie zmian w dekrecie Naczelnika Państwa z dnia 13 grudnia 1919 r. (Dziennik Praw Nr. 21 z r. 1918 poz. 66) o Urzędzie Patentowym (Dziennik Ustaw Nr. 57 poz. 410).

Ustawa z dnia 1 sierpnia 1919 r. o godłach i barwach Rzeczypospolitej Polskiej (Dziennik Ustaw Nr. 69 poz. 416).

Ustawa z dnia 1 sierpnia 1919 r. w przedmiocie utworzenia Państwowego Funduszu Mieszkaniowego (Dziennik Ustaw Nr. 73 poz. 424).

Ustawa z dnia 30 października 1919 r. o ratyfikacji konwencji z Francją w przedmiocie emigracji i imigracji (Dziennik Ustaw Nr. 88 poz. 481).

Ustawa z dnia 7 listopada 1919 r. o tymczasowej nadzwyczajnej komisji rewizyjnej (Dziennik Ustaw Nr. 89 poz. 484).

Rozporządzenie Ministra Spraw Wojskowych i Ministra Skarbu w przedmiocie wykonania ustawy z dnia 2 sierpnia 1919 roku o stałej pensji dla weteranów powstania 1831 i 1863 r. (Dziennik Ustaw Nr. 91 poz. 495).

Ustawa z dnia 27 listopada 1919 r. o spisie podoficerów (Dziennik Ustaw Nr. 92 poz. 499).

Ustawa z dnia 27 listopada 1919 r. w przedmiocie zmiany punktu 2 art. 19 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o orderze wojskowym »Virtuti Militari« (Dziennik Ustaw Nr. 92 poz. 500).

Rozporządzenie Ministrów Skarbu oraz Przemysłu i Handlu z dnia 4 listopada 1919 r. o taryfie celnej (Dziennik Ustaw Nr. 95 poz. 510).

Przepis wykonawczy do rozporządzenia o taryfie celnej z dnia 4 listopada 1919 r. (Dziennik Ustaw Nr. 95 poz. 511).

Rozporządzenie Ministrów Skarbu oraz Przemysłu i Handlu z dnia 4 listopada 1919 r. w przedmiocie czasowego zawieszenia cła od niektórych towarów (Dziennik Ustaw Nr. 95 poz. 512).

Ustawa z dnia 18 grudnia 1919 r. w przedmiocie rozszerzenia ustawy z dnia 2 sierpnia 1919 r. o stałej pensji dla weteranów z 1831 i 1863 r. także na weteranów z 1848 roku (Dziennik Ustaw 1920 Nr. 2 poz. 4).

Ustawa z dnia 18 grudnia 1919 r. o przyznaniu stopni i praw oficerskich weteranom z roku 1831, 1848 i 1863 (Dziennik Ustaw 1920 r. Nr. 2 poz. 5).

Ustawa z dnia 15 stycznia 1920 r. w przedmiocie ustanowienia marki polskiej prawnym środkiem płatniczym na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej (Dziennik Ustaw Nr. 5 poz. 26).

Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 14 stycznia 1920 r. w przedmiocie dopłaty do ceł (agia) (Dziennik Ustaw Nr. 5 poz. 35).

Ustawa z dnia 20 stycznia 1920 r. w przedmiocie zmiany art. 5 ustawy z dnia 29 lipca 1919 r. o tymczasowem sądownictwie wojskowem (Dziennik Ustaw Nr. 6 poz. 39).

Uchwała Sejmu z dnia 13 lutego 1920 r. uzupełniająca Uchwałę Sejmu z dnia 20 lutego 1919 r. (Dziennik Ustaw Nr. 17 poz. 84).

Ustawa z dnia 13 lutego 1920 r. w przedmiocie dalszej emisji biletów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej (Dziennik Ustaw Nr. 17 poz. 85).

Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie przejęcia administracji kolejnictwa na ziemiach b. Dzielnicy Pruskiej przez Ministerstwo Kolei Żelaznych (Dziennik Ustaw Nr. 19 poz. 95).

Rozporządzenie Ministra Skarbu i Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 20 lutego 1920 r. w sprawie płacenia cła od niektórych towarów w złocie (Dziennik Ustaw Nr. 19 poz. 98).

Ustawa z dnia 20 lutego 1920 r. w sprawie przyznania osobom wojskowym nadzwyczajnych dodatków drożyźnianych (Dziennik Ustaw Nr. 20 poz. 105).

Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie podziału Województwa Pomorskiego na okręgi wyborcze (Dziennik Ustaw Nr. 20 poz. 111).

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych o uzupełniających wyborach do Sejmu Ustawodawczego z dalszych części b. Zaboru Pruskiego (Dziennik Ustaw Nr. 20 poz. 112).

Instrukcja do ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego z dnia 28 listopada 1918 r. (Dziennik Praw Nr. 18 poz. 45), ze zmianami wynikającemi z dekretów z dnia 19 i 26 grudnia 1918 r. (Dziennik Praw Nr. 20 poz. 63 i Nr. 21 poz. 74) oraz z ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o uzupełniających wyborach z dalszej części b. Zaboru Pruskiego (Dziennik Praw Nr. 65 poz. 393) — (Dziennik Ustaw Nr. 20 poz. 113).

Ustawa z dnia 27 lutego 1920 r. w przedmiocie wypuszczenia 5% krótkoterminowej wewnętrznej pożyczki państwowej z roku 1920 (Dziennik Ustaw Nr. 21 poz. 115).

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie sprostowania instrukcji do ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego z dnia 28 listopada 1918 r. (Dziennik Praw Nr. 18 poz. 46) ze zmianami wynikającemi z dekretów z dnia 19 i 26 grudnia 1918 r. (Dziennik Praw Nr. 20 poz. 63 i Nr. 21 poz. 74) oraz ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o uzupełniających wyborach z dalszych części b. Zaboru Pruskiego (Dziennik Praw Nr. 65 poz. 393), umieszczonej w Nr. 20 Dziennika Ustaw z dnia 4 marca 1920 r. poz. 113 (Dziennik Ustaw Nr. 21 poz. 120).

Ustawa z dnia 2 marca 1920 r. o budowie linji kolejowej Sierpc-Brodnica (Dziennik Ustaw Nr. 23 poz. 126).

Ustawa z dnia 27 lutego 1920 r. w przedmiocie wypuszczenia pięcioprocentowej długoterminowej wewnętrznej pożyczki państwowej z roku 1920 (Dziennik Ustaw Nr. 25 poz. 152).

Ustawa z dnia 9 marca 1920 r. o przyznaniu kredytów na zaopatrzenie armji (Dziennik Ustaw Nr. 25 poz. 154).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 marca 1920 r. w przedmiocie wprowadzenia polskich marek statystycznych (Dziennik Ustaw Nr. 25 poz. 155).

Ustawa z dnia 24 marca 1920 r. o stemplowaniu i wymianie banknotów koronowych, emitowanych przez Bank Austrjacko-Węgierski (Dziennik Ustaw Nr. 28 poz. 166).

Ustawa z dnia 24 marca 1920 r. w przedmiocie zamiany asygnat pożyczki państwowej z roku 1919, subskrybowanej w złocie, po kursie nominalnym, na obligacje pożyczki z 1920 r. (Dziennik Ustaw Nr. 28 poz. 167).

Ustawa z dnia 26 marca 1920 r. w przedmiocie uzupełnienia ustawy z dnia 13 lutego 1920 r. (Dziennik Ustaw Nr. 17 poz. 85) dotyczącej dalszej emisji biletów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej (Dziennik Ustaw Nr. 31 poz. 179).

Ustawa z dnia 23 marca 1920 r. o »Komitecie Floty Narodowej« (Dziennik Ustaw Nr. 32 poz. 187).

Ustawa z dnia 31 lipca 1919 r. o ratyfikacji traktatu pokoju między mocarstwami Sprzymierzonemi i Skojarzonemi a Niemcami, podpisanego w Wersalu dnia 28 czerwca 1919 r., protokółu podpisanego w Wersalu 28 czerwca 1919 r. i traktatu między Głównemi Mocarstwami Sprzymierzonemi i Skojarzonemi a Polską, podpisanego w Wersalu 28 czerwca 1919 r. (Dziennik Ustaw 1920 r. Nr. 35 poz. 199).

Traktat pokoju między Mocarstwami Sprzymierzonemi i Skojarzonemi a Niemcami, podpisany w Wersalu 28 czerwca 1919 r. (Dziennik Ustaw ex 1920 r. Nr. 35 poz. 200).

Rozporządzenie Ministrów Skarbu oraz Przemysłu i Handlu z dnia 20 marca 1920 r. w przedmiocie czasowego zawieszenia cła od niektórych towarów (Dziennik Ustaw Nr. 37 poz. 213).

Rozporządzenie Ministrów Skarbu oraz Przemysłu i Handlu w przedmiocie terminu czasowego zawieszenia cła od niektórych towarów (Dziennik Ustaw Nr. 37 poz. 214).

Ustawa z dnia 29 kwietnia 1920 r. o zakazie dokonywania wypłat w walucie rublowej rosyjskiej i przerachowania zobowiązań rublowych na marki polskie (Dziennik Ustaw Nr. 38 poz. 216).

Ustawa z dnia 30 kwietnia 1920 r. w przedmiocie dalszej emisji biletów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej (Dziennik Ustaw Nr. 38 poz. 217).

Ustawa z dnia 30 kwietnia 1920 r. o biletach skarbowych (Dziennik Ustaw Nr. 38, poz. 218).

Ustawa z dnia 30 kwietnia 1920 r. o wypuszczeniu Serji I biletów skarbowych (Dziennik Ustaw Nr. 38, poz. 219).

Ustawa z dnia 30 kwietnia 1920 r. w przedmiocie przyznania bonifikacji posiadaczom asygnat 5% wewnętrznej pożyczki państwowej z 1918 r. (Dziennik Ustaw Nr. 38, poz. 221).

Ustawa z dnia 4 maja 1920 r. o przywróceniu praw, utraconych wskutek przestępstw politycznych i wojskowych (Dziennik Ustaw Nr. 39, poz. 230) wraz ze sprostowaniem zamieszczonem w Dzienniku Ustaw Nr. 42 na stronie 698.

Rozporządzenie Ministra Kolei Żelaznych z dnia 12 maja 1920 r. o rozciągnięciu Przepisów Przewozowych, obowiązujących na kolejach polskich, na koleje b. Zaborów Austrjackiego i Pruskiego (Dziennik Ustaw Nr. 40 poz. 245).

Konwencja w przedmiocie emigracji i imigracji, zawarta pomiędzy Rzecząpospolitą Polską a Rzecząpospolitą Francuską (Dziennik Ustaw Nr. 41 poz. 246).

Oświadczenie rządowe o wymianie dokumentów ratyfikacyjnych Konwencji Polsko-Francuskiej w przedmiocie emigracji i imigracji (Dziennik Ustaw Nr. 41 poz. 247).

Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 1 maja 1920 r. w sprawie wykonania ustawy z dnia 30 kwietnia 1920 r. w przedmiocie przyznania bonifikacji posiadaczom asygnat 5% wewnętrznej pożyczki państwowej z r. 1918 (Dziennik Ustaw Nr. 42 poz. 254).

Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 7 marca 1920 r. w przedmiocie stosowania Taryfy Celnej do zagranicznych wód mineralnych naturalnych (Dziennik Ustaw Nr. 43 poz. 259).

Ustawa z dnia 28 maja 1920 r. o polskich statkach handlowych morskich (Dziennik Ustaw Nr. 47 poz. 285).

Ustawa z dnia 29 maja 1920 o tymczasowych emeryturach wojskowych (Dziennik Ustaw Nr. 47 poz. 286).

Rozporządzenie Rady Ministrów, normujące użytkowanie funduszu osadniczego, przeznaczonego do dyspozycji Głównego Urzędu Ziemskiego na mocy uchwały Sejmowej z dnia 19 grudnia 1919 r. (Dziennik Ustaw z 1920 r. Nr. 47 poz. 290).

Ustawa z dnia 8 czerwca 1920 r., zmieniająca przepis art. 2 ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r. w przedmiocie rozszerzenia ustawy z dnia 2 sierpnia 1919 r. o stałej pensji dla weteranów z roku 1831 i 1863 także na weteranów z 1848 r. (Dziennik Ustaw Nr. 50 poz. 306).

Rozporządzenie Ministra Robót Publicznych z dnia 8 czerwca 1920 r. o organizacji zarządu rzek żeglownych (Dziennik Ustaw Nr. 50 poz. 308).

Rozporządzenie Ministrów Skarbu oraz Przemysłu i Han-

dlu z dnia 11 czerwca 1920 r. o taryfie celnej (Dziennik Ustaw Nr. 51 poz. 314).

Art. 5. Na obszarach b. Dzielnicy Pruskiej, położonych poza b. linją demarkacyjną, które z dniem 10 stycznia 1920 r. weszły w skład Rzeczypospolitej Polskiej, wchodzą w życie dekrety, ustawy i uchwały sejmowe oraz rozporządzenia Rządu określone w art. 1 oraz wymienione w art. 2, 3 i 4 z dniem 10 stycznia 1920 r., o ile według przepisów zawartych w wymienionych artykułach nie wchodzą w życie od czasu późniejszego.

O ile wskutek plebiscytu, odbytego na Warmji i Mazurach, lub wskutek ustalenia, względnie rektyfikacji granic zostały lub miałyby być wcielone do byłej Dzielnicy Pruskiej dalsze obszary, natenczas wymienione w ustępie 1 dekrety, ustawy i uchwały sejmowe oraz rozporządzenia Rządu wchodzą w życie na tych obszarach z dniem ich przejęcia, o ile według przepisów zawartych w art. 1—4 nie wchodzą w życie od czasu późniejszego.

Art. 6. Następujące dekrety, ustawy sejmowe i rozporządzenia Rządu obowiązują na całym obszarze byłej Dzielnicy Pruskiej z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, o ile w niniejszym artykule nie jest przy poszczególnej pozycji podany inny termin wejścia w życie:

Dekret z dnia 7 lutego 1919 r. o tymczasowem przekazaniu Ministrowi Komunikacji prawa wydawania przepisów o przewozie pasażerów, bagażu i towarów oraz ustalenia taryf przewozowych na kolejach polskich (Dziennik Praw Nr. 14 poz. 152) — obowiązuje w b. Dzielnicy Pruskiej od dnia 1 kwietnia 1920 r.

Ustawa z dnia 2 maja 1919 r. o wyłącznem upoważnieniu Państwa do zakładania rurociągów służących do prowadzenia gazów ziemnych, regulowania produkcji i zużytkowania ich (Dziennik Praw Nr. 39 poz. 292).

Ustawa z dnia 27 maja 1919 r. o państwowej wyłączności poczty, telegrafu i telefonu (Dziennik Praw Nr. 44 poz. 310) — obowiązuje w b. Dzielnicy Pruskiej od dnia 1 stycznia 1921 r.

Ustawa z dnia 21 lipca 1919 r. o odpowiedzialności dyscyplinarnej stałych nauczycieli publicznych szkół powszechnych i o postępowaniu dyscyplinarnem (Dziennik Praw Nr. 63 poz. 374).

Ustawa z dnia 1 sierpnia 1919 r. w przedmiocie sekwestru zbiorników i cystern naftowych (Dziennik Ustaw Nr. 68 poz. 414).

Ustawa z dnia 24 października 1919 r. w przedmiocie zmiany nazwisk (Dziennik Ustaw Nr. 88 poz. 478).

Ustawa z dnia 19 maja 1920 r. o Pocztowej Kasie Oszczędności (Dziennik Ustaw Nr. 48 poz. 297) — obowiązuje w b. Dzielnicy Pruskiej od dnia 1 lutego 1921 r.

Postanowienia art. 5 ustępu 2 stosuje się odpowiednio.

Art. 7. Jeżeli przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy w postępowaniu sądowem albo administracyjnem, prawomocnie ukończonem,

zastosowano wbrew postanowieniom art. 2, 3, 4 i 5 dotychczasowe ustawodawstwo dzielnicowe zamiast wchodzącego w to miejsce ustawodawstwa Rzeczypospolitej Polskiej, lub wbrew postanowieniom art. 1 i 6 zastosowano wcześniej ustawodawstwo Rzeczypospolitej Polskiej, wstępujące na mocy niniejszej ustawy w miejsce dotyczącego ustawodawstwa dzielnicowego, nie stanowi to tytułu do podnoszenia roszczeń.

Art. 8. Na wniosek Ministra b. Dzielnicy Pruskiej, a w działach nie podlegających jego administracji na wniosek właściwego Ministra, postawiony w porozumieniu z Ministrem b. Dzielnicy Pruskiej, może Rada Ministrów wprowadzić rozporządzeniem na obszar tej dzielnicy dalsze dekrety i ustawy ogłoszone przed dniem 1 lipca 1920 r. w Dzienniku Praw Państwa Polskiego lub Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Postanowienia art. 5 ustępu 2 znajdą odpowiednie zastosowanie.

Art. 9. Wykonanie dekretów, ustaw i uchwał sejmowych oraz rozporządzeń Rządu, obowiązujących na obszarze b. Dzielnicy Pruskiej, należy do tej władzy centralnej, która na tym obszarze sprawuje administrację w dotyczącym zakresie.

Art. 10. O ile w dekretach, rozporządzeniach Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej, ustawach sejmowych i rozporządzeniach Rządu jest przewidziana wyłączna właściwość władz administracyjnych do orzekania kar lub konfiskaty, natenczas w byłej Dzielnicy Pruskiej prawo to przysługuje nietylko władzom administracyjnym, ale także sądom. Władze administracyjne są atoli upoważnione jedynie do orzekania kary aresztu do 14 dni, do orzekania kary grzywny i do orzekania konfiskaty.

Odwołanie się od orzeczenia władzy administracyjnej do orzecznictwa sądowego jest zawsze dopuszczalne, przyczem stosuje się odpowiednio odnośne przepisy obowiązujące w tym względzie w byłej Dzielnicy Pruskiej, a dotyczące postępowania przy policyjnych nakazach karnych.

W miejsce zagrożonej kary aresztu, o ile ta przekracza sześć tygodni, wchodzi kara więzienia aż do wysokości zagrożonej kary aresztu; o ile jednak wymierzona kara wolnościowa nie przekracza sześciu tygodni, może opiewać na więzienie lub areszt.

Na wniosek Ministra b. Dzielnicy Pruskiej, a w działach administracji wyłączonych z pod jego kompetencji na wniosek właściwego Ministra w porozumieniu z Ministrem b. Dzielnicy Pruskiej, Rada Ministrów może w przeciągu roku od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy wprowadzić w dekretach, ustawach sejmowych i rozporządzeniach Rządu obowiązujących w byłej Dzielnicy Pruskiej te zmiany, które okażą się konieczne ze względu na odmienny ustrój i odmienną właściwość władz w tej dzielnicy.

Art. 11. O ile chodzi o rozporządzenia Rady Ministrów, oznaczy Rada Ministrów, o ile zaś chodzi o rozporządzenia poszczególnych Ministrów, oznaczy właściwy Minister rozporządzeniem, które z rozporządzeń nie wprowadzonych niniejszą ustawą, a wydanych na podstawie

dekretów i ustaw, wymienionych, względnie określonych, w art. 1, 2, 3, 4 i 6 obowiązują na obszarze byłej Dzielnicy Pruskiej, oraz od kiedy.

Do rozporządzeń oznaczyć się mających w myśl ustępu 1 odnoszą się odpowiednio postanowienia art. 10.

Art. 12. Dekrety, ustawy i uchwały sejmowe oraz rozporządzenia Rządu określone, względnie wymienione, w art. 3, 4 i 6 uważa się z chwilą wejścia ich w życie na mocy postanowień niniejszej ustawy za prawnie ogłoszone w byłej Dzielnicy Pruskiej.

Dekrety, ustawy i rozporządzenia, które zostaną w przyszłości na mocy art. 8 i 11 wprowadzone do byłej Dzielnicy Pruskiej, będzie się uważać za prawnie ogłoszone w tej dzielnicy, o ile razem z rozporządzeniem wprowadzającem je będzie ogłoszony tekst danego dekretu, ustawy, względnie rozporządzenia, z ewentualnemi zmianami.

Art. 13. Na wniosek Ministra b. Dzielnicy Pruskiej, a w działach administracji nie podlegających Ministrowi b. Dzielnicy Pruskiej na wniosek właściwego Ministra postawiony w porozumieniu z Ministrem b. Dzielnicy Pruskiej, Rada Ministrów władna jest usuwać rozbieżności między dzielnicowemi ustawami i rozporządzeniami, obowiązującemi w różnych częściach byłej Dzielnicy Pruskiej.

Art. 14. O ile w ustawach sejmowych, lub dotychczasowych rozporządzeniach Rządu, względnie poszczególnych Ministrów, nie postanowiono inaczej, kompetencje przekazane w ustawodawstwie obowiązującem w b. Dzielnicy Pruskiej czynnikom w ustroju Rzeczypospolitej Polskiej nieprzewidzianym, przysługują Radzie Ministrów, a o ile dotyczą prawa zatwierdzania wyborów, lub zatwierdzania mianowań, właściwym Ministrom.

Art. 15. Rozporządzenia Ministra b. dzielnicy pruskiej, ogłaszane do dnia 30 czerwca 1921 r. w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej uważa się za prawnie ogłoszone, a tekst ich za autentyczny.

Ustawodawcze rozporządzenia Ministra b. Dzielnicy Pruskiej, ogłoszone przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, uważa się za wydane zgodnie z art. 6 d) ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. Dzielnicy Pruskiej (Dziennik Praw Nr. 64 poz. 385).

Art. 16. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Motywy.

I. Unifikację ustawodawstwa b. Dzielnicy Pruskiej z ustawodawstwem ogólno-polskiem musiały poprzedzić wyczerpujące prace przedwstępne z następujących powodów:

Prawno-państwowe zespolenie ziem b. Dzielnicy Pruskiej z Rzecząpospolitą Polską dokonało się w sposób odmienny od zespolenia ziem dwóch innych byłych zaborów, a to ze względu na historycznie odmienny rozwój wypadków w tej dzielnicy.

Ziemie b. Dzielnicy Pruskiej przechodziły pod władzę polską w odniesieniu do poszczególnych ich obszarów w różnym czasie. Komisarjat Naczelnej Rady Ludowej objął rzeczywistą władzę po udałem powstaniu z dnia 27 grudnia 1918 r. tylko na obszarach W. Ks. Poznańskiego, ograniczonych późniejszą linją demarkacyjną, podczas gdy reszta ziem b. Dzielnicy Pruskiej, położonych poza b. linją demarkacyjną, pozostawała w rzeczywistem i prawnem władaniu Republiki niemieckiej aż do uprawomocnienia się traktatu wersalskiego, t. j. do dnia 10 stycznia 1920 r.

Władza ustawodawcza w obrębie b. linji demarkacyjnej przysługiwała od chwili objęcia władzy (dnia 9 stycznia 1919 r.) aż do dnia 12 sierpnia 1919 r. Komisarjatowi N. R. L., zaś poza b. linją demarkacyjną aż do uprawomocnienia Traktatu Wersalskiego, t. j. do dnia 10 stycznia 1920 r. Republice niemieckiej; w obrębie b. linji demarkacyjnej z dniem 12 sierpnia 1919 r., zaś poza b. linją demarkacyjną z dniem 10 stycznia 1920 r., przeszła władza ustawodawcza na Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, względnie na Ministra b. Dzielnicy Pruskiej na mocy ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. Dzielnicy Pruskiej (Dziennik Praw Nr. 64, poz. 385). Skutkiem tej różnicy w czasie objęcia różnych obszarów b. Dzielnicy Pruskiej, powstała w tej dzielnicy wielka niejednolitość w ustawodawstwie, a przeprowadzenie unifikacji pod względem ustawodawczym natrafiało na prawne przeszkody.

Ustawa z dnia 1 sierpnia 1919 roku nie uchyliła odrębności ustawodawstwa b. Dzielnicy Pruskiej; w art. 2 tej ustawy postanowiono, że dotychczasowe ustawy i rozporządzenia (a zatem niemieckie, pruskie i Komisarjatu N. R. L.) obowiązujące na tych ziemiach w dniu wejścia w życie tej ustawy (12 sierpnia 1919 r.), pozostają nadal w mocy, o ile nie ulegną zmianie na podstawie niniejszej lub późniejszych ustaw sejmowych. Innemi słowy dawniejsze ustawy sejmowe w zasadzie nie miały obowiązywać w b. Dzielnicy Pruskiej.

Ale i późniejsze ustawy Rzeczypospolitej Polskiej, ogłoszone przed dniem 1 lipca 1920 r., nie obowiązywały prawnie w b. Dzielnicy Pruskiej, o ile nie zostały ogłoszone przez Ministra b. Dzielnicy Pruskiej w jego organie publikacyjnym, albowiem ustawa z dnia 31 lipca 1919 r. w sprawie wydawania Dziennika Ustaw Rzplt. Polskiej (Dziennik Ustaw Nr. 66, poz. 400) została w myśl art. 10 tej ustawy wprowadzona na obszar b. Dzielnicy Pruskiej rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 17 maja 1920 r. (Dziennik Ustaw Nr. 47, poz. 288) **dopiero z dniem 1 lipca 1920 r.**

Do tego dnia jedynie miarodajnem dla oceny sposobu ogłaszania obowiązujących w b. Dzielnicy Pruskiej praw było rozporządzenie Komisarjatu N. R. L. z dnia 17 marca 1919 r. (Tygodnik Urzędowy Nr. 1), a następnie oparte na art. 6 d) ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. Dzielnicy Pruskiej rozporządzenie Mi-

nistra b. Dzielnicy Pruskiej z dn. 6 grudnia 1919 r. o wydawaniu Dziennika Urzędowego Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej (Tygodnik Urzędowy Nr. 69, str. 390).

W myśl art. 3 a) ostatnio powołanego rozporządzenia miały być ogłaszane w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej »wszelkie ustawy i rozporządzenia«, publikowane w »Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej«, **które mają mieć moc obowiązującą w b. Dzielnicy Pruskiej**

W rozporządzeniu tem przyjęto zasadę terytorjalną, a zatem wszelkie ustawy i rozporządzenia, a więc i te, które dotyczą działów administracji państwowej, z pod właściwości Ministra b. Dzielnicy Pruskiej wyłączonych, o ile miały obowiązywać na obszarze b. Dzielnicy Pruskiej, musiały być opublikowane w Dzienniku Urzędowym; zasada ta odpowiadała w zupełności ustawie z dnia 31 lipca 1919 r. w sprawie wydawania Dziennika Ustaw R. P. i obowiązywała aż do dnia 1 lipca 1920 r., z którym to dopiero dniem Dziennik Ustaw R. P. stał się organem publikacyjnym także dla ziem b. Dzielnicy Pruskiej.

W myśl powyższego obowiązują dotąd w b. Dzielnicy Pruskiej:

A. W obrębie b. linji demarkacyjnej:

a) dawne niemieckie i pruskie ustawy i rozporządzenia z czasów cesarstwa;

b) ustawy i rozporządzenia republiki niemieckiej wydane aż do dnia 7 stycznia 1919 r.;

c) rozporządzenia natury ustawodawczej Komisarjatu N. R. L.;

d) rozporządzenia ustawodawcze Ministra b. Dzielnicy Pruskiej, wydane na podstawie art. 6 d) ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. (Dziennik Praw Nr. 64, str. 675);

e) ustawy sejmowe i rozporządzenia Rządu, ogłoszone przed dniem 1 lipca 1920 r., o ile zostały wprowadzone do b. Dzielnicy Pruskiej;

f) ustawy sejmowe i rozporządzenia Rządu, ogłoszone po dniu 30 czerwca 1920 r., o ile dotyczą całego Państwa Polskiego lub specjalnie b. Dzielnicy Pruskiej.

B. Poza b. linją demarkacyjną:

a) dawne niemieckie i pruskie ustawy i rozporządzenia z czasów cesarstwa;

b) ustawy i rozporządzenia republiki niemieckiej, wydane aż do dnia 9 stycznia 1920 r.;

c) rozporządzenia wyżej pod A. d) określone i wydane w czasie od 10 stycznia 1920 r., oraz rozporządzenia wcześniejsze, wprowadzone poza b. linją demarkacyjną w drodze rozporządzenia;

d) ustawy i rozporządzenia wyżej pod A. e) określone, o ile zostały wprowadzone na obszary położone poza b. linją demarkacyjną rozporządzeniami Ministra b. Dzielnicy Pruskiej;

e) ustawy i rozporządzenia wyżej pod A. f) określone.

II. Przedstawiony powyżej pod I. stan prawny, jakkolwiek zrozu-

miały ze względów historycznych, nie dawał się atoli pogodzić z życiem narodu jako nierozerwalnej całości. Ziemie b. Dzielnicy Pruskiej czuły się od pierwszej chwili zerwania więzów niewoli częścią Rzeczypospolitej Polskiej i uznawały swój polityczny związek z resztą ziem wyzwolonych.

Jakkolwiek zatem władza ustawodawcza spoczywała aż do dnia 12 sierpnia 1919 r. w rękach Naczelnej Rady Ludowej, uznawano i stosowano na obszarach b. Dzielnicy Pruskiej *vi facti* cały szereg dekretów, ustaw i rozporządzeń Rządu Rzeczypospolitej Polskiej, ogłoszonych w Dzienniku Praw P. P. lub Dzienniku Ustaw R. P. przed dniem 1 lipca 1920 r., jakkolwiek nie były prawnie w tej dzielnicy ogłoszone. Dotyczy to w pierwszym rzędzie dekretów i ustaw o organizacji władz centralnych Rzeczypospolitej Polskiej, o wyborach do Sejmu Ustawodawczego, a nadto głównie administracji wojskowej i skarbowej.

III. Przedstawiona pod I. niejednolitość ustawodawstwa w obrębie b. Dzielnicy Pruskiej oraz przedstawiona pod II. rozbieżność pod względem rzeczywistym i prawnym w odniesieniu do ustawodawstwa ogólnopolskiego, odbija się niekorzystnie w życiu b. Dzielnicy Pruskiej i winna być usunięta corychlej w interesie spoistości wewnętrznej państwa oraz pewności prawnej w życiu publicznem i prywatnem.

Niniejszy projekt ustawy zmierza do tego celu przez przeprowadzenie unifikacji ustawodawstwa na zdrowych zasadach w granicach dopuszczalności i przez umożliwienie dalszej unifikacji w sposób prosty i szybki. Szczególną uwagę zwrócono przy wygotowaniu projektu na ratyfikację ex post mocy obowiązującej polskiego ustawodawstwa w b. Dzielnicy Pruskiej w sposób wykluczający wszelką niepewność.

Niniejszy projekt ustawy opiera się nietylko na stanie prawnym, ale uwzględnia też stan rzeczywisty, jaki wytworzył się skutkiem braku dostatecznego ustawowego uregulowania kwestji publikacji polskich praw w b. Dzielnicy Pruskiej do dnia 1 lipca 1920 r. Wzgląd ten stworzył konieczność ugrupowania polskiego ustawodawstwa wedle pewnych kategoryj i postawienia w odniesieniu do każdej kategorji pewnych zasad oraz ustalenia wyjątków od zasady, koniecznych ze względów prawnych lub rzeczywistych. Projekt ustawy normuje w odpowiedni sposób ważność i termin wejścia w życie polskich dekretów, ustaw i rozporządzeń: a) wprowadzonych już do b. Dzielnicy Pruskiej (art. 1 i 2), b) nie ogłoszonych ważnie w b. Dzielnicy Pruskiej, ale faktycznie w tej dzielnicy już stosowanych (art. 3 i 4), c) mających obowiązywać w b. Dzielnicy Pruskiej od dnia wejścia w życie projektowanej ustawy (art. 6), wreszcie d) mających się wprowadzić w przyszłości do b. Dzielnicy Pruskiej w drodze rozporządzenia (art. 8 i 11).

Okoliczność, że część obszarów b. Dzielnicy Pruskiej (Pomorze) została przejęta przez Rzeczpospolitą Polską dopiero po dniu 10 stycznia 1920 r., wymaga odrębnego unormowania dla tych obszarów terminu

wejścia w życie polskiego ustawodawstwa z przed dnia 10 stycznia 1920 r. (art. 5).

Ponieważ projektowana ustawa nadaje wstecz moc prawną całemu szeregowi dekretów, ustaw i rozporządzeń, które w b. Dzielnicy Pruskiej były uznawane i faktycznie stosowane, ale prawnie nie obowiązywały dla braku ustawowego ogłoszenia, przeto należało wprowadzić postanowienia co do skuteczności aktów prawnych zdziałanych wbrew projektowanej ustawie (art. 7). Nadto należało uzupełnić luki w ustawach, które — jako uchwalone przed zespoleniem ziem b. Dzielnicy Pruskiej z Rzecząpospolitą Polską — nie uwzględniały odmiennego ustroju tej dzielnicy (art. 9).

Projekt ustawy zawiera nadto postanowienia, mające na celu umożliwienie zastosowania w b. Dzielnicy Pruskiej tych ustaw wojennych, które nie uwzględniały odmiennego ustroju i odmiennej właściwości władz w tej dzielnicy, które zatem byłyby niewykonalne bez wprowadzenia stosownych i koniecznych zmian (art. 10).

Celem przeprowadzenia dalszej unifikacji ustawodawstwa, zawiera projekt ustawy delegację ustawodawczą dla Rady Ministrów w przedmiocie usuwania rozbieżności ustawodawstwa w obrębie b. Dzielnicy Pruskiej (art. 13) oraz postanowienia o przejściu uprawnień, przysługujących wedle b. ustawodawstwa niemieckiego, pruskiego i Komisarjatu N. R. L. czynnikom naczelnym lub centralnym, w ustroju Rzeczypospolitej Polskiej nieprzewidzianym (b. cesarzowi niemieckiemu, b. królowi pruskiemu, kanclerzowi Rzeszy Niemieckiej, Komisarjatowi N. R. L.) na właściwe władze polskie (art. 14).

Wkońcu projekt ustawy normuje ważność i sposób publikacji ustaw w b. Dzielnicy Pruskiej na okres przejściowy (art. 15).

Niniejszy projekt ustawy ma stanowić ważny i zasadniczy krok naprzód w kierunku unifikacji b. Dzielnicy Pruskiej z resztą Rzeczypospolitej Polskiej. Z chwilą wejścia tej ustawy w życie, dalsza unifikacja ustawodawstwa będzie mogła być dokonywana w miarę potrzeby sposobem uproszczonym i szybkim z uwzględnieniem interesów państwa jako całości i życiowych warunków b. Dzielnicy Pruskiej.

Do art. 1 i 2. Ustawy sejmowe tudzież rozporządzenia Rządu, ogłoszone w Dzienniku Praw P. P. lub Dzienniku Ustaw R. P. przed dniem 1 lipca 1920 r., wprowadzał Minister b. Dzielnicy Pruskiej — o ile dotyczyły także tej dzielnicy i miały w niej obowiązywać — przez ogłoszenie w Tygodniku Urzędowym, względnie w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej na mocy art. 6 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. Dzielnicy Pruskiej i art. 3 a) rozporządzenia z dnia 6 grudnia 1919 r. o wydawaniu Dziennika Urzędowego Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej (Tygodnik Urzędowy Nr. 1).

Jakkolwiek termin wejścia w życie na obszarze b. Dzielnicy Pruskiej ustaw sejmowych i rozporządzeń Rządu, ogłaszanych dla tej dziel-

nicy w organie publikacyjnym Ministra b. Dzielnicy Pruskiej, nie został w powołanem rozporządzeniu z dnia 6 grudnia 1919 r. wyraźnie określony (vide art. 4 powołanego rozporządzenia z dnia 6 grudnia 1919 r.), praktyka i judykatura przyjęły zgodnie, że te ustawy i rozporządzenia obowiązują w b. Dzielnicy Pruskiej dopiero z chwilą publikacji w Tygodniku Urzędowym, względnie w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej, albowiem ustawa z dnia 31 lipca 1919 r. w sprawie wydawania Dziennika Ustaw R. P. przed dniem 1 lipca 1920 r. w b. Dzielnicy Pruskiej nie obowiązywała. W art. 1 projektu zasada ta została potwierdzona ustawowo, przez co wypełniono lukę w dotychczasowem ustawodawstwie.

W art. 2 projektu określono nieliczne wyjątki od tej zasady, konieczne ze względu na charakter pewnych ustaw (pod a, b, d), bądź to ze względu na sankcje karne (pod e, f), bądź też ze względu na rzeczywiste wcześniejsze stosowanie danej ustawy (pod c).

Do art. 3. Ustawodawstwo Rzeczypospolitej Polskiej mogło w zasadzie wejść w życie na obszarach b. Dzielnicy Pruskiej najwcześniej z dniem 12 sierpnia 1919 r., albowiem w tym dniu uzyskała ustawa z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. Dzielnicy Pruskiej moc obowiązującą, a przed dniem 12 sierpnia 1919 r. władza ustawodawcza spoczywała w rękach rewolucyjnej Naczelnej Rady Ludowej.

Jednakowoż ziemie b. Dzielnicy Pruskiej, wyzwolone już przed tym dniem z więzów niewoli, zadokumentowały bezpośrednio po powstaniu z dnia 27 grudnia 1918 roku swój udział w życiu państwowem Rzeczypospolitej Polskiej przez uczestnictwo w wyborach do Sejmu Ustawodawczego, przez przyjęcie polskiej waluty, tudzież przez stosowanie niektórych innych dekretów, mających znaczenie ogólno-państwowe.

Stosowane faktycznie w b. Dzielnicy Pruskiej dekrety, ustawy i rozporządzenia, ogłoszone w Dzienniku Praw P. P. przed dniem 12 sierpnia 1919 r. jako dniem przejścia tej dzielnicy pod władzę organów centralnych Rzeczypospolitej Polskiej, winny być ratyfikowane wstecz wbrew zasadzie wymienionej w ustępie pierwszym.

Do art. 4. Vide część ogólna motywów, rozdział II, oraz uwagi do art. 3 ustęp 1; w art. 4 projektu są zestawione te dekrety, ustawy i rozporządzenia, ogłoszone w Dzienniku Praw P. P. względnie w Dzienniku Ustaw R. P. przed dniem 1 lipca 1920 r., które stosowano faktycznie w b. dzielnicy Pruskiej (najwcześniej z dniem 12 sierpnia 1919 r.), jakkolwiek nie były do tej dzielnicy prawnie wprowadzone przez ogłoszenie w organie publikacyjnym.

Do art. 5. Ze względu na to, iż obszary b. Dzielnicy Pruskiej, położone poza b. linją demarkacyjną, zostały przejęte częścią po dniu 10 stycznia 1920 r., jako dniu uprawomocnienia Traktatu Wersalskiego, częścią zaś jeszcze później na skutek ustalenia granicy, należało ustalić

odrębnie termin wejścia w życie polskiego ustawodawstwa na tych obszarach.

Do art. 6. Podczas gdy w art. 4 wprowadza projekt cały szereg dekretów, ustaw i rozporządzeń Rządu — zgodnie ze stanem faktycznym — pro praeterito, — w art. 6 wprowadza się projektowaną ustawę pro futuro, te dalsze dekrety i ustawy, których wprowadzenie bez zmian do b. Dzielnicy Pruskiej jest możliwe i wskazane, a które w razie nieuwzględnienia ich w niniejszym projekcie musiałyby być wprowadzone do b. Dzielnicy Pruskiej przez ogłoszenie w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej.

W trzech wypadkach (Dekret z dnia 7 lutego 1919 r. i ustawy z dnia 27 maja 1919 r., oraz z dnia 19 maja 1920 r.) moc obowiązująca została cofnięta wstecz zgodnie ze stanem faktycznym.

Do art. 7. Ponieważ zawikłany i niezgodny niejednokrotnie z faktyczną praktyką stan ustawodawstwa zmusza do zdeklarowania w niniejszym projekcie ważności ex post całego szeregu ustaw Rzeczypospolitej Polskiej (art. 2—5), przeto ustawodawca musi zabezpieczyć ważność aktów prawnych, zdziałanych przed wejściem w życie niniejszej ustawy na mocy dotychczasowego ustawodawstwa prawnie w b. Dzielnicy Pruskiej jeszcze obowiązującego (część 1 art. 7). Tak samo należało z motywów przytoczonych do art. 1 zabezpieczyć ważność aktów prawnych zdziałanych przed wejściem w życie niniejszej ustawy na mocy ustawodawstwa Rzeczypospolitej Polskiej (część 2 art. 7).

Do art. 8. Celem umożliwienia dalszej unifikacji ustawodawstwa, wyposaża projekt Radę Ministrów w prawo wprowadzenia do b. Dzielnicy Pruskiej dalszego ustawodawstwa Rzeczypospolitej Polskiej z przed dnia 1 lipca 1920 r. Pełnomocnictwo to zostało czasowo ograniczone celem przyśpieszenia unifikacji ustawodawstwa.

Ponieważ ilość dekretów i ustaw sejmowych dotychczas i niniejszym projektem ustawy do b. Dzielnicy Pruskiej niewprowadzonych jest stosunkowo nieznaczna, można było ograniczyć prawo Ministra b. Dzielnicy Pruskiej do wprowadzenia tychże przez publikację w Dzienniku Urzędowym, a przeniesienie tego prawa na Radę Ministrów okaże się zrozumiałe w związku z art. 10 ustępem 4 projektu.

Do art. 9. Art. 9 projektu ma jedynie na celu uzupełnienie postanowień w ustawach sejmowych z przed czasu powstania Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej, któremi określono właściwość poszczególnych Ministrów, jako powołanych do wykonania danej ustawy, z pominięciem właściwości Ministra b. Dzielnicy Pruskiej, określonej w ustawie z dnia 1 sierpnia 1919 r.

Do art. 10. Naczelną zasadą ustawodawstwa obowiązującego w b. Dzielnicy Pruskiej jest prawo odwołania się od orzecznictwa karno-administracyjnego do rozstrzygnienia sądowego, a nadto system kar jest w tej dzielnicy odmienny od systemów obowiązujących w innych dzielnicach.

Ustawy sejmowe, o ile przewidują jedynie postępowanie karne przed władzami administracyjnemi, lub zawierają sankcje karne oparte na odmiennym systemie kar, nie mogłyby być wykonane w b. Dzielnicy Pruskiej z powodu odmiennego ustroju władz i odmiennych przepisów o orzecznictwie karnem oraz o wysokości i jakości kar.

W ust. 1—3 art. 10 usunięto tę rozbieżność w sposób godzący ducha ustaw sejmowych z przepisami prawnemi obowiązującemi w b. Dzielnicy Pruskiej.

Celem umożliwienia wykonania ustaw sejmowych, o ile te nie uwzględniają specjalnego ustroju władz i odmiennej właściwości tychże w b. Dzielnicy Pruskiej, są zawarte w ust. 4 art. 10 pełnomocnictwa dla Rady Ministrów do wprowadzenia w tych ustawach koniecznych zmian, bez których ustawodawstwo sejmowe byłoby niejednokrotnie praktycznie w b. Dzielnicy Pruskiej niewykonalne.

Do art. 11. Postanowienia tego artykułu odpowiadają postanowieniom art. 3, 4 i 6 z tem, że wprowadzenie rozporządzeń wydanych na podstawie ustaw wymienionych, względnie określonych w niniejszym projekcie, pozostawia się właściwym organom centralnym, powołanym już z samej mocy ustaw do wykonania tychże.

Do art. 12. Wielka ilość dekretów, ustaw i rozporządzeń, których moc obowiązująca na obszarze b. Dzielnicy Pruskiej została w niniejszym projekcie stwierdzona, tłumaczy postanowienie ust. 1 art. 12, zwalniające od publikacji tych dekretów, ustaw i rozporządzeń w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej, względnie ponownie w Dzienniku Ustaw R. P.

Do art. 13. Różnolitość ustawodawstwa, obowiązującego w poszczególnych częściach b. Dzielnicy Pruskiej (vide motywy do art. 5) nie może być usunięta przez Ministra b. Dzielnicy Pruskiej na podstawie dotychczasowej jego kompetencji, albowiem jest on władny w myśl art. 6 d) ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. zmieniać jedynie niemieckie i pruskie ustawy i rozporządzenia, o ile to jest potrzebne celem zupełnego odłączenia władz i urzędów od Niemiec i przystosowania ich ustroju i procedury do nowych warunków politycznych, wypływających z przyłączenia do Rzeczypospolitej Polskiej. Natomiast Minister b. Dzielnicy Pruskiej nie może zmieniać, ani też znosić rozporządzeń Komisarjatu N. R. L., ani też swoich własnych, a temsamem ma niejednokrotnie zamkniętą drogę do uzgodnienia ustawodawstwa, obowiązującego w różnych częściach b. Dzielnicy Pruskiej.

W działach administracji, wyłączonych z pod kompetencji Ministra b. Dzielnicy Pruskiej, nie ma nikt oprócz Sejmu Ustawodawczego mocy zmieniania nawet niemieckiego wzgl. Pruskiego ustawodawstwa, a zatem każda drobna zmiana ustawodawcza, choćby dążąca jedynie do uzgodnienia ustaw w obrębie i poza b. linją demarkacyjną, wymaga ustawy sejmowej.

Wobec ilości koniecznych zmian proceder ten jest szkodliwy i zbyt powolny.

Projekt wyposaża w potrzebne pełnomocnictwa Radę Ministrów, nadając jej prawo usuwania rozbieżności dzielnicowych ustaw i rozporządzeń, obowiązujących w różnych częściach byłej Dzielnicy Pruskiej.

Do art. 14. W art. 18 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. zostały przeniesione kompetencje Pruskiej Rady Ministrów oraz Niemieckiej Rady Związkowej — z wyjątkiem kompetencji ustawodawczej — na Radę Ministrów.

Ustawa ta pomija jednak — w zakresie władzy wykonawczej — kompetencje innych prawno-państwowych czynników w b. Rzeszy Niemieckiej, które objęły po rewolucji w Niemczech kompetencje b. cesarza niemieckiego, b. króla pruskiego i b. kanclerza Rzeszy, a nadto nie reguluje kwestji przejścia kompetencyj Komisarjatu N. R. L., o ile te były określone w tegoż rozporządzeniach.

Projekt wypełnia tę lukę w sposób zgodny z art. 18 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. i stanowi jedynie tegoż konieczne uzupełnienie.

Do art. 15. Ustawa z dnia 31 lipca 1919 r. (Dziennik Ustaw Nr. 66 poz. 400) zawiera w odniesieniu do b. Dzielnicy Pruskiej pewną lukę, albowiem nie rozstrzyga kwestji publikacji **ustawodawczych** rozporządzeń Ministra b. Dzielnicy Pruskiej, wydawanych na mocy art. 6 d) ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. Dzielnicy Pruskiej (Dziennik Praw Nr. 64 poz. 385). Rozporządzenia te nie podpadają — rozumie się — pod pojęcie ustaw w znaczeniu art. 1 punktu 1, lecz także jest conajmniej wątpliwe, czy mają one charakter rozporządzeń Rządu w znaczeniu art. 1 punktu 3) ustawy z dnia 31 lipca 1919 r. Delegacja ustawodawcza udzielona Ministrowi b. Dzielnicy Pruskiej w art. 6 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. ma charakter tak wyjątkowy, że wydaje się wątpliwe, czy akty ustawodawcze tegoż Ministra można podciągnąć pod pojęcie »rozporządzeń Rządu« w rozumieniu art. 1 punktu 3) ustawy z dnia 31 lipca 1919 r. a to tem więcej, że ta ustawa jako wcześniejsza nie mogła mieć na myśli specjalnych uprawnień Ministra b. Dzielnicy Pruskiej, zawartych w późniejszej ustawie o tymczasowej organizacji zarządu b. Dzielnicy Pruskiej.

Z tych powodów należało ratyfikować rozporządzenia Ministra b. Dzielnicy Pruskiej, ogłaszane po dniu 1 lipca 1920 r. w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej.

Ponieważ niejasne brzmienie art. 6 d) ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. Dzielnicy Pruskiej mogło, zwłaszcza w pierwszym okresie działalności Ministerstwa tej dzielnicy, dopuszczać wątpliwości co do zakresu delegacji ustawodawczej zawartej w tym artykule, przeto ust. 2 art. 16 projektu zatwierdza wydane już rozporządzenia ustawodawcze Ministra b. Dzielnicy Pruskiej. Postanowienie to odnosi się atoli tylko do czasu przed wejściem w życie pro-

jektowanej ustawy i ma na celu usunąć wszelką wątpliwość co do ważności wymienionych rozporządzeń, co leży w interesie pewności prawnej.

B). Małopolska.

11 a). Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 13 listopada 1920 r., poz. 215, nr. 36 d. u. z r. 1921, w przedmiocie uzupełnienia statutu Polskiego Banku Krajowego we Lwowie.

Aż do ustawodawczego załatwienia spraw, związanych z Polskim Bankiem Krajowym we Lwowie, zarządzam tymczasowo co następuje:

§ 1. Na zasadzie ustawy z dnia 30 stycznia 1920 r. (Dz. Ust. Rz. P. z 1920 r. Nr. 11, poz. 61) oraz rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 27 kwietnia 1920 r. (Dz. Ust. Rz. P. z 1920 r. Nr. 39, poz. 234) statut Polskiego Banku Krajowego, zatwierdzony reskryptem b. c. k. ministerstwa spraw wewnętrznych w Wiedniu z dnia 2 maja 1882 r. L. 6646 uzupełnia się następującemi przepisami:

1) Kapitał zakładowy Polskiego Banku Krajowego, wynoszący pierwotnie dwa miljony koron, a następnie powiększony: drogą przelaną przewyżki dochodów Banku o kwotę 2.400.000 — i uchwałami Sejmu Krajowego z dnia 7 października 1907 r. o kwotę 7.600.000 i z dnia 25 lutego 1914 r. o kwotę koron 36.000.000 — będzie uzupełniony do wysokości stu miljonów marek polskich.

   Sposób i warunki przeprowadzenia tego oraz następnych podwyższeń kapitału ustali Minister Skarbu po wysłuchaniu Rady Nadzorczej na wniosek Dyrekcji Banku;
2) główną siedzibą Banku jest stołeczne miasto Warszawa;
3) zakres działania Banku określony dotychczasowym statutem rozciąga się na cały obszar Państwa Polskiego;
4) w pieczęci swojej będzie Bank używał godła państwowego z napisem: Polski Bank Krajowy;
5) w myśl ustawy z dnia 30 stycznia 1920 r. (Dz. Ust. Nr. 11, poz. 61) Skarb Rzeczypospolitej ręczy w granicach przewidzianych dotychczasowym statutem Polskiego Banku Krajowego posiadaczom listów zastawnych, obligacyj kolejowych i obligacyj komunalnych oraz posiadaczom książeczek wkładko-

wych tegoż Banku za zwrot kapitału i opłaty procentów od tychże;

6) listy zastawne, obligacje kolejowe, obligacje komunalne i książeczki wkładkowe Polskiego Banku Krajowego mogą być używane na lokacje kapitałów, przy których umieszczeniu prawo zastrzega szczególne (pupilarne) warunki zabezpieczenia.

§ 2. Miejsce dotychczasowych komisarzy Banku, a mianowicie: komisarza rządowego i komisarza krajowego obejmie komisarz rządowy, mianowany przez Ministra Skarbu.

§ 3. Aż do chwili wydania nowego statutu obowiązywać będzie tymczasowy obecny statut Banku Krajowego z uzupełniającemi go przepisami i zmianami, zawartemi w niniejszem rozporządzeniu.

Minister Skarbu: *W. Grabski.*

11 b). Ustawa z dnia 3 grudnia 1920 r., poz. 768, nr. 117 d. u. o tymczasowej organizacji władz administracyjnych II instancji (województw) na obszarze b. Królestwa Galicji i Lodomerji z W. Ks. Krakowskiem oraz na wchodzących w skład Rzeczypospolitej Polskiej obszarach Spisza i Orawy.

Art. 1. Przewidziane ustawą tymczasową o organizacji władz administracyjnych II instancji z dnia 2 sierpnia 1919 r. (Dz. Praw Nr. 65, poz. 395) władze administracyjne II instancji (województwa) wprowadza się na obszarze b. Królestwa Galicji i Lodomerji z W. Ks. Krakowskiem oraz na wchodzących w skład Rzeczypospolitej Polskiej obszarach Spisza i Orawy.

W tym celu w myśl ustępu 3 art. 1 powołanej ustawy tworzy się na tych obszarach województwa: Krakowskie, Lwowskie, Stanisławowskie i Tarnopolskie.

Podział terytorjalny na poszczególne okręgi wojewódzkie uwidoczniony jest w załączniku. Podział ostateczny ustali w przyszłości wydać się mająca ustawa o podziale administracyjnym Państwa, względnie ustawa o wprowadzeniu samorządu wojewódzkiego.

Art. 2. Rada Ministrów ma prawo wydawać rozporządzenia, wprowadzające zmiany w obowiązujących jeszcze na obszarze b. Królestwa Galicji i Lodomerji z W. Ks. Krakowskiem, względnie na wchodzących w skład Rzeczypospolitej Polskiej obszarach Spisza i Orawy austrjackich, względnie węgierskich ustawach pań-

stwowych, które okażą się niezbędne dla wprowadzenia w życie wymienionych w art. 1 województw, a które dotyczą zakresu działania, organizacji i kompetencji istniejących na obszarach tych władz administracyjnych II instancji (Namiestnictwa) oraz stosunków tychże do władz administracyjnych I instancji.

Zakres działania Tymczasowego Wydziału Samorządowego, określony ustawą o zniesieniu Sejmu i Wydziału Krajowego b. Królestwa Galicji i Lodomerji z W. Ks. Krakowskiem z dnia 30 stycznia 1920 r. (Dz. Ust. Nr. 11, poz. 61) pozostaje bez zmiany aż do wejścia w życie wydać się mającej ustawy o samorządzie wojewódzkim.

Wobec tego postanowienia ustawy z dnia 2 sierpnia 1919 r. (Dz. Praw Nr. 65, poz. 395), dotyczące rad wojewódzkich nie będą obowiązywać na obszarach w art. 1 niniejszej ustawy wymienionych.

Art. 3. Organizację, wymienionych w art. 1 województw, przeprowadzi Minister Spraw Wewnętrznych. Termin uruchomienia tychże województw oznaczy rozporządzenie Rady Ministrów. Z dniem, w rozporządzeniu tem oznaczyć się mającym, tracą moc wszelkie sprzeczne z niniejszą ustawą, względnie z rozporządzeniami na jej podstawie wydanemi, postanowienia o organizacji i zakresie działania władz administracyjnych II instancji na obszarach, w art. 1 wymienionych.

Art. 4. Wykonanie tej ustawy oraz rozporządzeń, na jej podstawie przez Radę Ministrów wydać się mających, porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z właściwymi Ministrami.

Art. 5. Ustawa ta wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Marszałek: *Trąmpczyński*, Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Spraw Wewnętrznych: *Skulski*.

Załącznik.

Podział terytorjalny na Województwa.

1. Województwo Krakowskie.

1. Biała
2. Bochnia
3. Brzesko
4. Chrzanów
5. Dąbrowa
6. Gorlice
7. Grybów
8. Jasło
9. Kraków m.

10. Kraków p.
11. Limanowa
12. Mielec
13. Myślenice
14. Nowy Targ
15. Nowy Sącz
16. Oświęcim
17. Pilzno
18. Podgórze
19. Ropczyce
20. Tarnów
21. Wadowice
22. Wieliczka
23. Żywiec
24. Spisko-Orawski powiat z siedzibą w Nowym Targu

II. Województwo Lwowskie.

1. Bóbrka
2. Brzozów
3. Cieszanów
4. Dobromil
5. Drohobycz
6. Gródek
7. Jarosław
8. Jaworów
9. Kolbuszowa
10. Krosno
11. Łańcut
12. Lwów m.
13. Lwów p.
14. Lisko
15. Mościska
16. Nisko
17. Przemyśl
18. Przeworsk
19. Rawa
20. Rudki
21. Rzeszów
22. Sambor
23. Sanok
24. Sokal
25. Stary Sambor
26. Strzyżów
27. Tarnobrzeg
28. Żółkiew

III. Województwo Stanisławowskie.

1. Bohorodczany
2. Dolina
3. Horodenka
4. Kałusz
5. Kołomyja
6. Kossów
7. Nadworna
8. Peczeniżyn
9. Rohatyn
10. Skole
11. Śniatyn
12. Stanisławów
13. Stryj
14. Tłumacz
15. Turka
16. Żydaczów

IV. Województwo Tarnopolskie.

1. Borszczów
2. Brody.
3. Brzeżany
4. Buczacz
5. Czortków
6. Husiatyn
7. Kamionka
8. Podhajce
9. Przemyślany
10. Radziechów
11. Skałat
12. Tarnopol
13. Trembowla
14. Zaleszczyki
15. Zbaraż
16. Zborów
17. Złoczów

11 c). Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 14 marca 1921 r., poz. 234, nr. 39 d. u. do ustawy z dnia 3 grudnia 1920 r. o tymczasowej organizacji władz administracyjnych drugiej instancji (województw) na obszarze b. Królestwa Galicji i Lodomerji z W. Ks. Krakowskiem oraz na wchodzących w skład Rzeczypospolitej Polskiej obszarach Spisza i Orawy (Dz. Ust. R. P. z 1920 r. Nr. 117, poz. 768).

Na zasadzie art. 2 i 4 ustawy z dnia 3 grudnia 1920 r. (Dz. Ust. Nr. 117, poz. 768), nie naruszając prawa, zastrzeżonego w art. 4 Ministrowi Spraw Wewnętrznych, zarządza się co następuje:

Stanowisko wojewody i jego stosunek służbowy.

§ 1. Wojewoda jest na obszarze województwa przedstawicielem Rządu i dzierży z jego ramienia władzę państwową. Wojewoda sprawuje zarząd województwa przy pomocy państwowych urzędów i organów sobie podległych oraz magistratów miast o własnych statutach i jest za ten zarząd wobec Rządu odpowiedzialny.

§ 2. Wojewodę mianuje, przenosi i uwalnia Naczelnik Państwa na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych, uchwalony przez Radę Ministrów.

§ 3. Wojewoda podlega pod względem osobowym Ministrowi Spraw Wewnętrznych, służbowo zaś ministrom, właściwym dla danego działu administracji państwowej.

§ 4. Jeżeli z powodu czasowej przeszkody wojewoda nie może pełnić obowiązków służbowych, zastępuje go naczelnik jednego z wydziałów administracyjno-prawnych z etatu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, któremu wojewoda zastępstwo poruczy. Na zastępcę przechodzą w okresie zastępstwa wszelkie prawa i obowiązki wojewody.

Zakres działania wojewody.

§ 5. Do zakresu działania wojewody należą na obszarze województwa wszelkie sprawy administracji państwowej, z wyjątkiem spraw przekazanych organom administracji wojskowej, sądowej, skarbowej, szkolnej, kolejowej i pocztowo-telegraficznej oraz urzędom ziemskim (§ 19).

W powyższym zakresie działania jest wojewoda odpowiedzialnym wykonawcą zleceń poszczególnych ministrów tudzież organem zarządzającym, orzekającym, rozstrzygającym lub wnioskującym.

§ 6. Na mocy ustaw i rozporządzeń ministerjalnych wojewoda może w zakresie swej kompetencji wydawać rozporządzenia. Rozporządzenia te mogą zawierać sankcję karną do wysokości, przewidzianej w obowiązujących w tej mierze przepisach. Aby rozporządzenia takie miały moc obowiązującą, powinny być ogłoszone w Dzienniku Wojewódzkim, zawierać nagłówek »Rozporządzenie«, powoływać się na ustawę lub rozporządzenie, na mocy których zostały wydane oraz wskazywać termin, od którego po ogłoszeniu obowiązywać zaczynają.

W wykonaniu przepisów ustawowych, tudzież rozporządzeń, rozstrzygnień, decyzyj i t. p. wydaje wojewoda zarządzenia. Dla zabezpieczenia ich wykonalności mogą zarządzenia te przewidywać dopuszczalne ustawowe środki przymusowe.

§ 7. Wojewoda zabezpiecza spokój i bezpieczeństwo publiczne w powierzonem mu województwie. Wojewoda decyduje o użyciu oddziału policji jednego powiatu w granicach drugiego i o przesunięciu rezerw w granicach województwa. Wojewoda może zażądać pomocy wojska w wypadkach, przewidzianych przez obowiązujące przepisy.

Do zakresu działania wojewody w dziale administracji ogólnej (politycznej) należą w szczególności:

1) sprawy teatrów, kinematografów i wszelkiego rodzaju widowisk i produkcyj;
2) nadzór nad prasą;
3) nadzór nad wykonywaniem przepisów paszportowych, policyjnych, przepisów dotyczących ruchu ludności i obcych poddanych oraz nad wykonywaniem ustaw o zgromadzeniach, stowarzyszeniach i innych związkach. W zakresie tych ostatnich spraw na zasadzie art. 7 ustawy z dnia 2 sierpnia 1919 r. (Dz. Praw Nr. 65 poz. 395) przekazuje się wojewodzie zastrzeżone dotąd Ministrowi Spraw Wewnętrznych w § 10 austr. ustawy z dnia 15 listopada 1867 r. (Dz. ustaw p. Nr. 134) uprawnienia w stosunku do stowarzyszeń, których zakres działania rozciąga się na 2 lub więcej województw, jakoteż co do związków stowarzyszeń, które mają swe siedziby w ró-

żnych województwach na obszarze Rzeczypospolitej, z tem zastrzeżeniem, że oddziały bądź filje stowarzyszeń, powstające w innych dzielnicach, powinny przed rozpoczęciem swej działalności uczynić zadość przepisom o stowarzyszeniach, obowiązujących w tych dzielnicach;

4) nadzorowanie działalności akcyjnych spółek przemysłowo-handlowych, zezwalanie na zakładanie kas oszczędności, opartych na statucie wzorowym, względnie przedkładanie wniosków o zezwolenia na zmianę statutów lub na zakładanie takich kas oszczędności, które mają powstać na zasadzie odmiennego statutu, nadzór nad działalnością kas oszczędności, z wyjątkiem galicyjskiej kasy oszczędności, badanie zamknięć rachunkowych i bilansów;

5) sprawy obywatelstwa, sprawy małżeńskie wszystkich wyznań, dodatkowe immatrykulacje i sprostowania metryk wszystkich wyznań, współdziałanie w sprawach, tyczących się granic Państwa i wynikających ze stosunku do obcych Państw oraz w sprawach granic powiatów administracyjnych i sądowych, jako też współdziałanie w konskrypcjach i statystyce ruchu ludności;

6) orzecznictwo w sprawach wywłaszczeniowych;

7) sprawy mieszkaniowe; udzielanie zezwoleń na składki publiczne i loterje fantowe, sprawy dotyczące agencyj publicznych i prywatnych, sprawy materjałów wybuchowych, patentu o broni, akcja zapomogowa, legalizacja metryk i innych dokumentów publicznych;

8) w sprawach kolejowych, do czasu ujednostajnienia odnośnego ustawodawstwa polskiego, uprawnienia przyznane namiestnictwu w obowiązujących ustawach, względnie rozporządzeniach.

§ 8. W sprawach wojskowych należy do zakresu działania wojewody:

1) współdziałanie z władzami wojskowemi w przygotowaniu i przeprowadzeniu poboru wojskowego, w szczególności ogłoszenie rozporządzenia o zarządzeniu poboru wojskowego, przeprowadzenie czynności przygotowawczych, czuwanie nad przeprowadzeniem poboru i przedkładanie Ministrowi Spraw Wewnętrznych sprawozdań o jego wyniku, tudzież delegowa-

nie przedstawiciela urzędu wojewódzkiego do stałej komisji przy dowództwie okręgu generalnego; przedkładanie wniosków o uwolnienie od służby wojskowej ze względów publicznych, wydawanie orzeczeń, wywłaszczających na rzecz wojska, załatwianie rekursów kwaterunkowych oraz w sprawach szkód rolnych, spowodowanych ćwiczeniami przez wojsko, wreszcie za zgodą władzy wojskowej drugiej instancji wydawanie zarządzeń w sprawach rejonów fortecznych i sprawy podwodowe;

2) współdziałanie z władzami wojskowemi w sprawach, dotyczących przygotowania i przeprowadzenia mobilizacji i demobilizacji osobowej i rzeczowej;

3) przedkładanie Ministrowi Spraw Wewnętrznych wniosków, co do osoby wyznaczyć się mającego przez niego przedstawiciela w okręgowych komisjach rekwizycyjnych;

4) nadzór nad urzędowaniem starostw i magistratów miast z własnym statutem w przedmiocie wykonania ustaw o rzeczowych i osobistych świadczeniach wojennych.

Nadto wojewoda, względnie delegowany przezeń urzędnik z wykształceniem administracyjno-prawnem, jest przedstawicielem powiatowej i wojewódzkiej komisji dla zasiłków wojennych w obrębie województwa.

§ 9. W dziedzinie samorządu należą do zakresu działania wojewody wszystkie sprawy, które w myśl obowiązujących przepisów należą obecnie do namiestnictwa, namiestnika i generalnego delegata rządu, a w szczególności:

1) wykonywanie nadzoru nad samorządem gmin i powiatów w tym kierunku, aby nie przekraczały swego zakresu działania i nie działały wbrew ustawom;

2) współdziałanie w sprawach łączenia gmin i zmiany ich granic;

3) współdziałanie z Tymczasowym Wydziałem Samorządowym w sprawach gospodarczych i finansowych, co do których według obowiązujących przepisów potrzebne było współdziałanie władzy administracyjnej drugiej instancji z Wydziałem Krajowym;

4) orzekanie w toku instancji w porozumieniu z Tymczasowym Wydziałem Samorządowym o zawieszeniu w urzędowaniu członków zwierzchności gminnej;

5) orzekanie w drodze dyscyplinarnej w porozumieniu z Tymczasowym Wydziałem Samorządowym o złożeniu z urzędu członków zwierzchności gminnej przy ewentualnem równoczesnem uznaniu ich za niezdolnych do piastowania tego urzędu na przeciąg czasu nie przekraczający lat trzech i orzekanie w wypadkach, przewidzianych przez ustawy, o usunięciu z urzędu funkcjonarjuszów gminnych, tudzież udzielanie pozwoleń na ponowne przyjęcie usuniętych w tej samej gminie;
6) wydawanie w toku instancji zakazu wykonania uchwał rad gminnych, względnie zarządzeń zwierzchności gminnych w sprawach własnego zakresu działania, które przekraczają zakres działania rad, wzlędnie zwierzchności i sprzeciwiają się ustawom;
7) rozstrzyganie w toku instancji w porozumieniu z Tymczasowym Wydziałem Samorządowym zażaleń przeciw rozporządzeniom zwierzchności gminnych, naruszającym lub mylnie stosującym ustawy oraz rekursów przeciw takimże uchwałom reprezentacyj powiatowych;
8) rozstrzyganie w porozumieniu z Tymczasowym Wydziałem Samorządowym spraw, dotyczących zawieszania uchwał rad i wydziałów powiatowych;
9) rozstrzyganie w porozumieniu z Tymczasowym Wydziałem Samorządowym zażaleń przeciw zarządzeniom przewodniczącego rady powiatowej, wykluczającym od obrad sprawy, nienależące do zakresu czynności rady;
10) rozwiązywanie reprezentacyj gminnych;
11) rozstrzyganie w administracyjnym toku prawnym spraw, dotyczących czynności przygotowawczych do wyborów gminnych;
12) rozstrzyganie protestów przeciw wyborom gminnym;
13) załatwianie w porozumieniu z Tymczasowym Wydziałem Samorządowym spraw wyborów do rad powiatowych;
14) zaprzysięganie prezesów rad powiatowych i ich zastępców;
15) rozwiązywanie rad powiatowych.

§ 10. W sprawach wyznaniowych należy do zakresu działania wojewody zapewnienie Kościołowi katolickiemu oraz innym przez Państwo uznanym wyznaniom i związkom religijnym pra-

wnej opieki, a ponadto wykonywanie w stosunku do nich nadzoru, względnie praw, przysługujących Państwu na zasadzie obowiązujących przepisów.

W szczególności należy do zakresu działania wojewody:

1) wykonywanie przepisów o uregulowaniu zewnętrznych stosunków prawnych Kościoła katolickiego;
2) uzupełnianie z funduszu religijnego, względnie z jego dotacji państwowej, kongruy katolickich duszpasterzy samoistnych i kapłanów pomocniczych, tudzież dygnitarzy i kanoników przy kapitułach, a także udzielanie dotacyj arcybiskupom i biskupom oraz kancelarji konsystorjalnej i personelowi;
3) wyznaczanie pogłównego dla klasztorów jałmużniczych w myśl istniejących przepisów;
4) udzielanie dotacyj na utrzymanie seminarjów duchownych katolickich tudzież djecezjalnych teologicznych zakładów naukowych, utrzymanie i budowa budynków seminarjalnych i budynków, stanowiących własność funduszu religijnego;
5) udzielanie renumeracyj dziekanom i duchowieństwu, pełniącym obowiązki w zakładach karnych i więzieniach sądowych;
6) przyznawanie zaopatrzenia wdowom i sierotom po greckokatolickich duszpasterzach;
7) sprawy wykupna mesznego;
8) sprawy wymiaru datku do funduszu religijnego;
9) wykonywanie ustaw o konkurencji kościelnej;
10) udzielanie zezwoleń na zakładanie domów zakonnych, o ile to nie należy do kompetencji ministerjalnej;
11) wykonywanie przepisów o pozbywaniu i obciążaniu majątków kościołów i beneficjów katolickich tudzież zakładów duchownych;
12) układanie preliminarzy wydatków na potrzeby duchowieństwa katolickiego i ewangelickiego i sporządzanie zamknięć rachunkowych;
13) sprawy wyznaniowe akatolików i izraelitów;
14) sprawy zmiany wyznania i zmiany imion.

§ 11. W sprawach, wchodzących w zakres sztuki i kultury należy do wojewody:

1) udzielanie pozwoleń, względnie wydawanie zakazów burzenia, niszczenia, przerabiania, odnawiania, rekonstruowania,

zdobienia i uzupełniania zabytków nieruchomych, jako też zabezpieczanie stanu i całości wykopalisk i znalezisk;
2) sprawowanie czynności, związanych z wpisywaniem zabytków do inwentarza, jako też przedkładanie wniosków w sprawie wywłaszczania zabytków;
3) czuwanie nad stanem zabytków ruchomych i zapobieganie wywozowi ich z granic Państwa;
4) zatwierdzanie ze stanowiska artystycznego projektów pomników;
5) opieka nad muzeami i zbiorami sztuki oraz gromadzenie danych statystycznych w tych sprawach;
6) opieka nad sztuką ludową.

§ 12. W zakresie spraw zdrowia publicznego należą do wojewody w drugiej instancji wszystkie te sprawy, które w myśl art. 2 zasadniczej ustawy sanitarnej (Dz. Pr. z 1919 r. Nr. 63 poz. 371) podlegają w najwyższej instancji kompetencji Ministerstwa Zdrowia Publicznego oraz orzecznictwo w pierwszej instancji w tych sprawach, które specjalnemi przepisami są wyłączone z pod kompetencji władzy administracyjnej pierwszej instancji.

§ 13. W sprawach aprowizacyjnych należy do wojewody:
1) ogólne kierownictwo aprowizacją w województwie i wykonywanie ustaw i przepisów aprowizacyjnych;
2) rozstrzyganie w drugiej instancji w przedmiocie zawieszania uchwał komisyj aprowizacyjnych, utworzonych przy starostwach, względnie magistratach miast o własnym statucie;
3) przekładanie Ministrowi Aprowizacji wniosków o tworzenie w większych środowiskach ludności komisarjatów lub inspektoratów aprowizacyjnych.

§ 14. W dziedzinie ochrony pracy i opieki społecznej należy do wojewody:
1) wykonywanie ustaw i rozporządzeń w sprawie ubezpieczenia robotników od wypadków i ubezpieczenia pensyjnego oraz sprawy ubezpieczenia na wypadek choroby w granicach kompetencji, przyznanej odnośnemi przepisami władzom administracyjnym drugiej instancji;
2) państwowe pośrednictwo pracy;
3) opieka społeczna.

§ 15. W zakresie spraw rolnictwa i weterynarji należy do wojewody:

1) rozstrzyganie w drugiej instancji odwołań od orzeczeń i zarządzeń, wydanych przez władze administracyjne pierwszej instancji w sprawach rolniczych, łowieckich, rybackich, leśnych i weterynaryjnych;
2) nadzór i kontrola nad działalnością władz rolniczych, leśnych i weterynaryjnych oraz tych organów, pozostających poza służbą weterynarji państwowej, które pełnią funkcje, należące do zakresu działania weterynarji państwowej;
3) wszelkie sprawy rolnictwa, leśnictwa, z wyjątkiem spraw, należących do okręgowych zarządów lasów państwowych, rybactwa, dzikich spławów, łowiectwa, chowu zwierząt (z wyjątkiem spraw, należących do zarządu stadnin państwowych) i sprawy organizacyj rolniczych, o ile wyszczególnione wyżej sprawy nie należą do zakresu działania innych władz w myśl obowiązujących przepisów;
4) sprawy wykupna i regulacji ciężarów gruntowych, o ile nie należą do zakresu działania urzędów ziemskich;
5) rozdział zasiłków ze Skarbu Państwa na cele, wyliczone w punkcie trzecim i kontrola nad prawidłowem ich zużytkowaniem; współdziałanie we wszelkich akcjach, podejmowanych przez instytucje społeczne w obrębie powyższych spraw;
6) państwowa służba weterynaryjna;
7) zestawianie i przedkładanie Ministerstwu Rolnictwa i Dóbr Państwowych wykazów statystycznych oraz perjodycznych sprawozdań w sprawach, wchodzących w zakres rolnictwa i weterynarji.

§ 16. W dziedzinie administracji przemysłowej należy do wojewody wykonywanie ustawy przemysłowej oraz ustaw i rozporządzeń, pozostających z nią w związku względnie na jej podstawie wydanych, dalej ustawy o handlu obnośnym i przepisów o sposobach zarobkowania do niego zbliżonych, tudzież o Izbach Handlowych i Przemysłowych.

§ 17. W zakresie robót publicznych należą do zakresu działania wojewody wszystkie te sprawy, które przekazane zostały dyrekcjom okręgowym robót publicznych.

Ponadto należy do wojewody, przewidziane obowiązującemi ustawami i rozporządzeniami współdziałanie w sprawach budowy dróg wodnych i regulacji rzek żeglownych oraz w sprawach odbudowy kraju.

§ 18. W sprawach budżetowo-gospodarczych urzędu wojewódzkiego i podległych mu urzędów należy do wojewody:

1) układanie budżetu urzędu wojewódzkiego i podległych mu urzędów, przedstawianie ich właściwym ministerstwom do zatwierdzenia, stawianie wniosków o udzielenie kredytów dodatkowych, nadzór i kontrola nad ich realizowaniem, asygnowanie poborów służbowych i należytości wojewody i podległych mu funkcjonarjuszów, asygnowanie wszelkich innych należytości, wynikających z prowadzenia administracji województwa i podległych wojewodzie urzędów w granicach zatwierdzonego budżetu oraz przyznanych kredytów dodatkowych, prowadzenie ksiąg rachunkowych i zapisków oraz sporządzanie zamknięć rachunkowych i wykazów, wreszcie kontrola rachunkowa urzędów i kas, wykonujących czynności rachunkowe i kasowe na zarządzenie wojewody, względnie podległych mu władz;
2) zarząd i kontrola inwentarza urzędu wojewódzkiego i urzędów jemu podległych, zawieranie umów o najem lokali na pomieszczenie władz i urzędów oraz wszelkie inne sprawy gospodarcze urzędu wojewódzkiego i podległych mu urzędów.

§ 19. Poza sprawami wymienionemi w poprzednich paragrafach do zakresu działania wojewody należą te wszystkie sprawy, które z mocy ustaw i przepisów, obowiązujących obecnie na obszarze b. Królestwa Galicji i Lodomerji wraz z W. Ks. Krakowskiem należą do zakresu działania namiestnictwa, namiestnika i generalnego delegata rządu, a odnoszą się do terytorjum województwa oraz te wszystkie sprawy, które przez poszczególnych ministrów na zasadzie art. 7 ustawy z dnia 2 sierpnia 1919 r. (Dz. Pr. z 1919 r. Nr. 65 poz. 395) lub przez późniejsze ustawy i rozporządzenia są lub zostaną przekazane wojewodzie.

Wojewodzie krakowskiemu przysługują co do przyłączonych do Rzeczypospolitej obszarów Spisza i Orawy uprawnienia, należące według ustaw węgierskich do kompetencji władz komitato-

wych, a mianowicie do wypłaty municypjum komitatowego, do nadżupana lub wice-żupana.

Tok instancji i orzecznictwo wojewody.

§ 20. Postanowienia co do toku instancji w wypadkach odwołania od orzeczeń wojewody, co do terminu wnoszenia tych odwołań i co do władz, do których je wnosić należy, zawarte są w art. 6 ustawy z dnia 2 sierpnia 1919 r. (Dz. Pr. z r. 1919 Nr. 65, poz. 395). Odwołaniu od niedostatecznych orzeczeń wojewody przysługuje moc wstrzymująca, o ile ustawa inaczej nie stanowi, lub o ile w orzeczeniu lub decyzji nie zaznaczono, że ze względów dobra publicznego mocy wstrzymującej nie przyznaje się. Wszelkie obowiązujące obecnie na obszarze objętym niniejszem rozporządzeniem przepisy, normujące tok postępowania administracyjnego i administracyjno-karnego, pozostają w mocy, o ile nie są sprzeczne z postanowieniami niniejszego paragrafu.

Stosunek wojewody do podległych mu urzędów.

§ 21. Wojewoda jest zwierzchnikiem wszystkich na obszarze województwa istniejących państwowych urzędów i organów, utworzonych dla przekazanych mu w § 5 niniejszego rozporządzenia dziedzin administracji państwowej oraz urzędów i organów gminnych, o ile wykonują poruczony zakres działania. Z tego tytułu wykonuje wojewoda nadzór ogólny nad ich działalnością i czuwa nad tem, ażeby działalność ta była zgodną z obowiązującemi przepisami i nie przekraczała zakresu działania wymienionych władz i organów.

Jako przedstawiciel Rządu nadaje wojewoda podległym mu urzędom i organom jednolity kierunek działania, zmierzający do zapewnienia pieczy państwowej wszystkim mieszkańcom powierzonego mu obszaru i do ogólnego rozwoju województwa.

§ 22. Wojewoda może z urzędu znieść lub zmienić wszystkie sprzeczne z obowiązującemi przepisami lub interesami dobra publicznego rozporządzenia, rozstrzygnięcia, decyzje, orzeczenia i zarządzenia władz, urzędów i organów jemu podległych, o ile przez to nie zostaną naruszone prawa osób trzecich legalnie nabyte.

§ 23. Wojewoda odbiera sprawozdania wszystkich podległych mu władz powiatowych o stanie powiatów i działalności wszyst-

kich władz i organów i przedkłada je po zaopatrzeniu własnemi spostrzeżeniami i wnioskami właściwym ministrom.

Stosunek wojewody do funkcjonarjuszów państwowych na obszarze województwa.

§ 24. Funkcjonarjuszów urzędu wojewódzkiego tudzież urzędów państwowych, wojewodzie podległych, mianują do VII st. służb. włącznie właściwi ministrowie, poniżej VII st. mianuje ich wojewoda.

Starostów i kierowników starostw wyznacza Minister Spraw Wewnętrznych na wniosek wojewody.

Funkcjonarjusze urzędu wojewódzkiego oraz podległych mu władz administracyjnych pierwszej instancji winni posiadać wszystkie warunki, przepisane w rozdziale pierwszym części pierwszej austr. pragmatyki służbowej z dnia 25 stycznia 1914 r. (austr. Dz. u. p. Nr. 15), o ile chodzi o urzędników, zaś w rozdziale pierwszym części drugiej tej pragmatyki, o ile chodzi o służbę, wreszcie w rozporządzeniu ministerjalnem z dnia 25 stycznia 1914 r. (austr. Dz. u. p. Nr. 21), o ile chodzi o pomocniczy personel kancelaryjny. W wyjątkowych wypadkach w razie stwierdzonego braku kandydatów, posiadających przepisane wykształcenie, może wojewoda przedstawić właściwemu ministrowi wniosek o udzielenie kandydatowi dyspensy od wymaganego stopnia wykształcenia.

Karty osobowe funkcjonarjuszów, mianowanych przez wojewodę, winny być przesłane właściwemu ministrowi. Wojewoda zawiadamia również właściwych ministrów o wszelkich zmianach w stosunkach służbowych podległych mu funkcjonarjuszów.

§ 25. Przenoszenie funkcjonarjuszów z jednego województwa do drugiego zastrzega się właściwym ministrom.

§ 26. Stosownie do postanowień pragmatyki służbowej, względnie innych obowiązujących przepisów wojewoda wyznacza funkcjonarjuszom, przez siebie mianowanym, miejsce służbowe, przenosi ich w miarę potrzeby, uwzględniając przeznaczony na ten cel kredyt, tudzież uwalnia ze służby, asygnuje i zamyka im pobory, przenosi w stan stałego lub tymczasowego spoczynku i wymierza pobory emerytalne, przyznaje i asygnuje pozgonne, pensje wdowie, datki na wychowanie dzieci i datki sieroce.

§ 27. Wojewoda udziela funkcjonarjuszom podległych mu

władz i urzędów państwowych przysługującego im z mocy obowiązujących przepisów corocznego urlopu dla wypoczynku. Urlopów dłuższych udziela właściwy minister na wniosek wojewody.

Niezależnie od tego przysługuje wojewodzie prawo udzielania w wypadkach ważnych i nagłych urlopów specjalnych, nie dłuższych jednak niż na przeciąg jednego miesiąca.

§ 28. Wojewoda wykonuje nad wszystkimi funkcjonarjuszami podległych mu władz i urzędów władzę dyscyplinarną na zasadzie przepisów pragmatyki służbowej. Przy urzędzie wojewódzkim będzie ustanowiona w myśl § 100 pragmatyki komisja dyscyplinarna pierwszej instancji.

W myśl § 15 pragmatyki tworzy się przy urzędzie wojewódzkim komisję kwalifikacyjną pierwszej instancji.

§ 29. Przepisy, tyczące się nominacji, przenoszenia, uwalniania ze służby, udzielania urlopów oraz przepisy o postępowaniu dyscyplinarnem nie odnoszą się do funkcjonarjuszów policji państwowej, których stosunki w tym względzie normuje ustawa z dnia 24 lipca 1919 r. (Dz. Praw z 1919 r. Nr. 61, poz. 363).

§ 30. Przynajmniej raz do roku wojewoda zgromadza wszystkich starostów, naczelników wydziałów i kierowników oddziałów celem omówienia organizacji i działalności władz i urzędów jemu podległych. Celem przygotowania materjałów i konkretnych wniosków dla tych zjazdów winni naczelnicy wydziałów i starostowie odbyć przed zjazdem konferencję z podległymi urzędnikami. Wyniki zjazdu przedstawią wojewodowie na corocznych zebraniach wojewodów w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych, na które w tym celu będą zapraszani także reprezentanci interesowanych ministerstw.

Organizacja urzędu wojewódzkiego.

§ 31. Urząd wojewódzki składa się z wydziałów.

Zakres czynności poszczególnych wydziałów w granicach kompetencji wojewody jest następujący:

Wydziały: prezydjalny, administracyjny i samorządowy załatwiają sprawy z zakresu działania Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Do wydziału prezydjalnego należą nadto sprawy, pozostające w związku z funkcjami wojewody, jako przedstawiciela Rządu oraz wszystkie sprawy personalne urzędników urzędu wo-

jewódzkiego i urzędów wojewodzie podległych. Sprawy personalne niższych funkcjonarjuszów załatwiać będzie wydział budżetowo-gospodarczy. Wydział administracyjny załatwia wszystkie sprawy administracyjno-prawne urzędu wojewódzkiego, należące do zakresu działania innych wydziałów oraz sprawy sztuki i kultury.

Sprawy personalne niższych funkcjonarjuszów załatwia dyrekcja okręgowa robót publicznych.

Wydział wyznaniowy załatwia sprawy z zakresu działania Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (§ 10).

Wydział aprowizacyjny — sprawy z zakresu działania Ministerstwa Aprowizacji.

Wydział zdrowia publicznego (wojewódzki urząd zdrowia) — sprawy z zakresu działania Ministerstwa Zdrowia Publicznego.

Wydział rolnictwa i weterynarji — sprawy z zakresu działania Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Wydział przemysłowy — sprawy z zakresu działania Ministerstwa Przemysłu i Handlu.

Wydział pracy i opieki społecznej — sprawy z zakresu działania Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej (§ 14).

Wydział budżetowo-gospodarczy załatwia sprawy budżetowe, rachunkowo-kasowe i finansowo-gospodarcze całego urzędu wojewódzkiego, z wyjątkiem okręgowej dyrekcji robót publicznych. Sprawy rachunkowe, związane z orzeczeniami i zarządzeniami poszczególnych wydziałów, będą załatwiane przez funkcjonarjuszów wydziału budżetowo-gospodarczego pod kierownictwem i odpowiedzialnością naczelników właściwych oddziałów.

Okręgowa Dyrekcja robót publicznych załatwia sprawy, należące do zakresu działania tej dyrekcji. Wszystkie sprawy administracyjno-prawne z resortu Ministerstwa Robót Publicznych przekaże wojewoda jednemu z oddziałów wydziału administracyjnego.

§ 32. Wydziały dzielą się na oddziały.

Każdy wydział posiada własną kancelarję, jedynie ekspedytura i archiwum główne są wspólne.

§ 33. Poszczególne wydziały nie występują na zewnątrz jako organa samoistne, lecz wyłącznie z ramienia wojewody i w jego imieniu. Podobnie wszelkie pisma, wychodzące z urzędu wojewódzkiego oraz wszelkie asygnaty pieniężne podpisuje wojewoda, względnie urzędnicy przez niego upoważnieni.

§ 34. Wydziałami kierują naczelnicy, mianowani przez poszczególnych ministrów i pozostający z reguły na etacie tych ministerstw. Naczelnicy wydziałów: prezydjalnego, administracyjnego, samorządowego i budżetowo-gospodarczego pozostają na etacie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Dla załatwienia spraw, związanych z orzecznictwem administracyjno-prawnem przydziela wojewoda poszczególnym wydziałom potrzebną ilość urzędników polityczno-administracyjnych z wykształceniem administracyjno-prawnem. Wydatki osobowe tych urzędników obciążają etaty właściwych ministerstw (§ 35 ustęp ostatni). Dla załatwienia spraw fachowych poszczególnych resortów przydzielają interesowane ministerstwa do odnośnych wydziałów względnie oddziałów urzędników z własnego etatu.

Kierowników oddziałów wyznacza wojewoda na wniosek naczelników wydziałów.

§ 35. Etat województwa oznaczają właściwi ministrowie w porozumieniu z Ministrem Skarbu na wniosek wojewody. Minister Spraw Wewnętrznych przeprowadzi podział istniejących obecnie w b. Królestwie Galicji i Lodomerji wraz z W. Ks. Krakowskiem etatów urzędników z wykształceniem administracyjno-prawnem, rachunkowych i kancelaryjnych na 4 etaty wojewódzkie. To samo uczynią poszczególni ministrowie w stosunku do etatów funkcjonarjuszów ich resortów.

Naczelnicy wydziałów należą do VI, a najwyżej do V, kierownicy oddziałów do VII, a najwyżej do VI, naczelnik kancelarji głównej do VIII, a najwyżej do VII — stopnia służbowego urzędników państwowych.

Wydatki osobowe i rzeczowe każdego wydziału, względnie oddziału, będą obciążały etat właściwego ministerstwa. Wydatki osobowe i rzeczowe wydziału budżetowo-gospodarczego, kancelarji głównej i archiwum ponosić będzie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

§ 36. Naczelnicy wydziałów ponoszą wobec wojewody odpowiedzialność za prawidłowy tok czynności wydziałów i są bezpośrednimi służbowymi zwierzchnikami dodanego im personelu. Sprawy personalne rozstrzyga wojewoda na podstawie wniosków, względnie opinij odnośnych naczelników wydziałów i załatwień, przygotowanych przez dyrektora robót publicznych odnośnie do personelu tej dyrekcji i organów jej podległych.

Wojewoda przekaże stosownie do instrukcyj, wydanych przez poszczególnych ministrów w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych, naczelnikom wydziałów resortowych ministerstw załatwianie spraw, opartych wyłącznie na zawodowej wiedzy, a potrzebnych do przeprowadzenia i wykonania przepisów ustawowych i rozporządzeń. Za treść tych załatwień ponosi odnośny naczelnik wydziału wyłączną odpowiedzialność.

§ 37. Poszczególni ministrowie mogą przeprowadzać przez swoich delegatów lustrację odnośnych wydziałów i oddziałów. Tak o rozpoczęciu lustracji, jak i jej wyniku delegat zawiadomi wojewodę.

§ 38. Urząd wojewódzki wydawać będzie Dziennik Wojewódzki.

Przepisy przejściowe.

§ 39. Z chwilą uruchomienia urzędów wojewódzkich ustają na obszarze, objętym niniejszem rozporządzeniem, w ramach zakresu działania wojewody, czynności wszystkich na rozporządzeniach oraz na państwowych ustawach austrjackich i węgierskich opartych władz i organów drugiej instancji, jako organów samoistnych, względnie podporządkowanych bezpośrednio władzom centralnym oraz tych organów pierwszej instancji, których agendy przejmą urzędy wojewódzkie.

W szczególności przechodzą na odnośne wydziały urzędów wojewódzkich, względnie zostają podporządkowane wojewodom:

w sprawach aprowizacyjnych czynności wydziału spraw aprowizacyjnych dla Małopolski we Lwowie i ekspozytury tegoż wydziału w Krakowie; inspektoraty aprowizacyjne dla miast Lwowa i Krakowa;

w sprawach zarządu rolnictwa dóbr państwowych — inspektoraty pomocy rolnej we Lwowie i Krakowie;

w dziale pracy i opieki społecznej — delegat Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej w Krakowie;

w dziale robót publicznych — dyrekcje okręgowe robót publicznych;

w dziale administracji zdrowia publicznego — okręgowy urząd zdrowia we Lwowie i ekspozytura tego urzędu w Krakowie, państwowe szkoły położnych we Lwowie i Krakowie;

w dziale kultury i sztuki — konserwatorowie zabytków.

W sprawach przemysłowych wchodzą w skład odnośnych urzędów wojewódzkich: oddział małopolski sekcji odbudowy Ministerstwa Przemysłu i Handlu oraz inspektoraty kotłów parowych. Instruktorowie stowarzyszeń przemysłowych we Lwowie, Krakowie i Brodach zostają podporządkowani odnośnym wojewodom.

Niezależnie od tego wchodzą w skład urzędów wojewódzkich, względnie zostają uzależnione od wojewodów te wszystkie władze, urzędy, organa i zakłady, które obecnie podlegają namiestnictwu i namiestnikowi, względnie generalnemu delegatowi rządu.

Interesowani ministrowie przeprowadzą w drodze rozporządzeń rozwiązanie i zlikwidowanie organów, które okażą się zbędne wskutek przejęcia ich funkcyj przez urzędy wojewódzkie; co do innych organów, wchodzących w skład urzędów wojewódzkich, względnie podporządkowanych wojewodom, przeprowadzą terytorjalne uzgodnienie ich zakresu działania z podziałem na okręgi wojewódzkie.

W sprawach sztuki i kultury odnośne organa mogą spełniać czynności urzędowe na obszarze dwóch lub więcej województw.

Organa poszczególnych resortów, których okręgi nie pokrywają się z okręgami wojewódzkiemi, będą włączone do tego urzędu wojewódzkiego i podlegać będą pod względem personalnym i służbowym temu wojewodzie, w którego okręgu mają swoją siedzibę urzędową. O ile okręgi tych organów rozciągają się na 2 lub więcej województw, będą one pod względem służbowym podlegały wszystkim interesowanym wojewodom.

Rzeczowy i terytorjalny zakres inspektoratów aprowizacji robotniczej w Krakowie, Krośnie i Drohobyczu pozostaje narazie bez zmiany. Pod względem personalnym inspektoraty te podlegają temu wojewodzie, w którego okręgu mają swoją siedzibę. Sprawy fachowo-aprowizacyjne załatwiają one pod bezpośredniem kierownictwem Ministerstwa Aprowizacji, obowiązane są jednak zdawać sprawę o nich interesowanym wojewodom.

Organizacje rolnicze, których terytorjum obejmuje dwa lub więcej województw, podlegają pod względem kontroli nad ich działalnością wszystkim interesowanym wojewodom, a co do spraw organizacyjnych i subwencyjnych Ministerstwu Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

§ 40. Dotychczasowy rzeczowy i terytorjalny zakres działania krajowej komisji zasiłkowej we Lwowie pozostaje bez zmian, a uprawnienia namiestnictwa i namiestnika w tych sprawach przysługują wojewodzie lwowskiemu.

Wojewodzie lwowskiemu przekazuje się cały dotychczasowy zakres działania namiestnictwa w sprawach fundacyjnych.

Wojewoda lwowski będzie wykonywał uprawnienie namiestnictwa i namiestnika w stosunku do zakładu ubezpieczeń robotników od wypadków oraz powszechnego zakładu ubezpieczenia pensyjnego we Lwowie, nie naruszając określonego w § 14 punkt 1 zakresu działania poszczególnych wojewodów w sprawach ubezpieczeniowych.

Wreszcie porucza się wojewodzie lwowskiemu ostateczne zlikwidowanie agend namiestnictwa, jakie pozostaną do załatwienia po uruchomieniu urzędów wojewódzkich, w szczególności nadzór nad centralnym oddziałem rachunkowym i archiwum.

Uruchomienie Województw.

§ 41. W myśl art. 3 ustawy z dnia 3 grudnia 1920 r. (Dz. U. Nr. 117, poz. 768) termin uruchomienia poszczególnych województw oznaczy rozporządzenie Rady Ministrów. Z dniem, podanym w tem rozporządzeniu, utracą moc obowiązującą wszelkie postanowienia o organizacji i zakresie działania władz administracyjnych drugiej instancji na obszarach tych województw, sprzeczne z powołaną na wstępie ustawą oraz postanowieniami niniejszego rozporządzenia.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Spraw wewnętrznych: *L. Skulski.*

11 d). Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 maja 1921 r., poz. 282, nr. 46 d. u. w przedmiocie wykonania art. 3 ustawy z dnia 3 grudnia 1920 r. o tymczasowej organizacji władz administracyjnych II instancji (województw) na obszarze b. Królestwa Galicji i Lodomerji z W. Ks. Krakowskiem oraz na wchodzących w skład Rzeczypospolitej Polskiej obszarach Spisza i Orawy (Dz. Ust. R. P. Nr. 117, poz. 768).

Na zasadzie art. 3 ustawy z dnia 3 grudnia 1920 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 117 poz. 768) oraz § 141 rozporządzenia Rady Ministrów

z dnia 14 marca 1921 r. do tejże ustawy (Dz. Ust. R. P. Nr. 39 poz. 234) zarządza się co następuje:

§ 1. Województwa: Lwowskie, Krakowskie, Stanisławowskie i Tarnopolskie zostają uruchomione z dniem 1 września 1921 roku.

Równocześnie ustają funkcje Generalnego Delegata Rządu oraz Namiestnictwa we Lwowie.

§ 2. Z dniem oznaczonym w § 1 tracą moc wszelkie postanowienia o organizacji i zakresie działania władz administracyjnych II instancji na obszarach, objętych ustawą z dnia 3 grudnia 1920 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 117 poz. 768), sprzeczne z tą ustawą oraz z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 14 marca 1921 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 39 poz. 234).

§ 3. Wykonanie niniejszego rozporządzenia porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z właściwymi Ministrami.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Spraw wewnętrznych: *L. Skulski.*

11 e). Rozporządzenie Ministra Skarbu z dn. 27 kwietnia 1921 r., poz. 254, nr. 41 d. u. w przedmiocie utworzenia Izb skarbowych na obszarze województw: Krakowskiego, Lwowskiego, Stanisławowskiego i Tarnopolskiego.

Na zasadzie art. 3, 14 i 15 ustawy z dnia 31 lipca 1919 r. o tymczasowej organizacji władz i urzędów skarbowych (Dz. Praw P. P. z r. 1919 Nr. 65 poz. 391), art. 7 i 8 ustawy z dnia 8 kwietnia 1919 r. w przedmiocie objęcia przez Ministerstwo Skarbu administracji skarbowej na ziemiach polskich, które wchodziły w skład b. monarchji austrjacko-węgierskiej (Dz. Praw P. P. z r. 1919 Nr. 31 poz. 261) i ustępu 1 § 13 austr. ustawy z dnia 25 października 1896 r. o bezpośrednich podatkach osobistych (austr. Dz. U. P. Nr. 220) zarządza się co następuje:

§ 1. Na obszarze województw utworzonych w myśl ustawy z dnia 3 grudnia 1920 r. o tymczasowej organizacji władz administracyjnych drugiej instancji (województw) na obszarze b. Królestwa, Galicji i Lodomerji z W. Ks. Krakowskiem oraz na wchodzących w skład Rzeczypospolitej Polskiej obszarach Spisza i Orawy (Dz. Ust. R. P. z 1920 r. Nr. 117 poz. 768) tworzy się dwie izby skarbowe, a mianowicie: izbę skarbową w Krakowie na obszar wo-

jewództwa Krakowskiego i izbę skarbową we Lwowie na obszary województw: Lwowskiego, Stanisławowskiego i Tarnopolskiego.

§ 2. Przepisy §§ 4, 6 do 15 włącznie, 26, 27, 36 i 43 rozporządzenia wykonawczego z dnia 30 stycznia 1920 r. (Dz. Ust. R. P. z 1920 r. Nr. 15 poz. 81) mają zastosowanie do izb skarbowych, utworzonych na zasadzie niniejszego rozporządzenia z następującemi zmianami:

I. Dyrektor izby skarbowej mianuje i przenosi w obrębie swego okręgu urzędników czterech najniższych stopni służbowych.

II. Każda z oznaczonych wyżej izb skarbowych dzieli się na sześć wydziałów:

1) I ogólny;
2) II podatków bezpośrednich;
3) III kasowy;
4) IV podatków pośrednich i monopolów państwowych;
5) V należytości stemplowych i bezpośrednich;
6) VI celny.

III. Wydział II ma nadzór nad prawidłowym wymiarem podatków bezpośrednich i nad sprawnem ściąganiem tych podatków.

Wydział V ma nadzór nad prawidłowym wymiarem należytości stemplowych i bezpośrednich (opłat skarbowych) oraz ich sprawnem ściąganiem.

Do wydziału VI należy bezpośrednia administracja ceł w zakresie ustalonym w ustępie 1-ym § 4-go niniejszego rozporządzenia, a nadto ochrona granic i bezpośrednie zwierzchnictwo nad organami straży celnej.

§ 3. Poszczególne działy czynności w każdym z wydziałów prowadzą kierownicy oddziałów. Podział czynności między poszczególne oddziały i zmiany w podziale zarządza Dyrektor izby skarbowej na wniosek właściwego naczelnika wydziału.

Ilość kierowników i pomocniczych urzędników oddziałów określa etat.

§ 4. Tymczasowy zakres działania izb skarbowych, utworzonych na zasadzie niniejszego rozporządzenia, normują dotychczasowe przepisy o zakresie działania Dyrekcji skarbu we Lwowie.

Z zakresu działania izby skarbowej w Krakowie wyłącza się jednak czasowo następujące sprawy, które przekazuje się izbie

skarbowej we Lwowie także na całym obszarze izby skarbowej w Krakowie:

1) zarząd gospodarki spirytusowej, przyczem izba skarbowa we Lwowie obowiązana będzie zasięgać opinji izby skarbowej w Krakowie, o ile chodzić będzie o rozdział spirytusu na różne cele w obrębie tejże izby;
2) likwidowanie i przekazywanie do wypłaty wszystkich w chwili wejścia w życie niniejszego rozporządzenia w Dyrekcji skarbu we Lwowie na przypisie pozostających emerytur i zaopatrzeń pensyjnych;
3) sprawy dotyczące Archiwum map katastralnych i Oddziałów dla rekonstrukcji operatów katastralnych.
4) dostarczanie druków oraz przyrządów mierniczych Ewidencjom katastru podatku gruntowego;
5) sprawy dotyczące zmiany taryf ewidencyjnych, instrukcyj pomiarowych, tudzież ustaw i przepisów, odnoszących się do wykonywania służby ewidencyjnej;
6) sprawy kontroli i uzupełnienia map i operatów, pochodzących ze zdjęcia poligonalnego;
7) sprawy osobowe urzędników miernictwa.

§ 5. Dotychczasowy ustrój władz skarbowych pierwszej instancji i urzędów skarbowych na obszarze województw, wyliczonych w § 1 niniejszego rozporządzenia, oraz ich przedmiotowy zakres działania utrzymuje się w mocy aż do dalszego zarządzenia.

Pod względem terytorjalnym zarządza się następujące zmiany:

a) Powiat polityczny Ropczycki wydziela się z Rzeszowskiego okręgu skarbowego, a przydziela się do Tarnowskiego okręgu skarbowego;
b) Powiat polityczny Jasielski wydziela się z Sanockiego okręgu skarbowego, a przydziela się do Nowosądeckiego okręgu skarbowego;
c) Powiat polityczny Spisko-Orawski przydziela się odnośnie do spraw podatków pośrednich, monopolów państwowych i należytości bezpośrednich i stemplowych do Nowosądeckiego okręgu skarbowego, zaś odnośnie do spraw podatków bezpośrednich do inspektoratu skarbowego w Nowym Targu.

Urzędem podatkowym dla gmin Spisza będzie urząd podatkowy w Nowym Targu, zaś dla gmin Orawy: urząd podatkowy

w Czarnym Dunajcu. W ten sposób określa się kompetencję terytorjalną Ewidencji katastru podatku gruntowego dla Spisza i Orawy.

§ 6. Powiaty polityczne: Kolbuszowski, Łańcucki, Niski, Przeworski, Rzeszowski, Strzyżowski i Tarnobrzeski wydziela się z okręgu izby handlowej i przemysłowej w Krakowie i tworzy się z nich odrębny okrąg wymiarowy pierwszej i drugiej klasy podatku zarobkowego.

§ 7. Wymieniony w § 6 niniejszego rozporządzenia nowoutworzony okrąg wymiarowy pierwszej i drugiej klasy poddaje się pod kompetencję komisji podatku zarobkowego dla Towarzystw podatkowych I i II klasy we Lwowie.

§ 8. W celu rozstrzygania odwołań, wniesionych przeciw wymiarom powszechnego podatku zarobkowego, uskutecznionym w obrębie izby skarbowej w Krakowie na zasadzie postanowień działu I austr. ustawy o bezpośrednich podatkach osobistych z dnia 25 października 1896 r. austr. Dz. U. P. Nr. 220 w brzmieniu noweli z dnia 23 stycznia 1914 r. austr. Dz. U. P. Nr. 13 — o ile do tego nie są kompetentne Władze i Komisje podatkowe I instancji po myśli § 61 tejże ustawy, względnie art. 5 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 26 maja 1920 r. w przedmiocie zmiany względnie ograniczenia toku instancji i zakresu działania władz i urzędów podległych Dyrekcji skarbu we Lwowie (Dz. Ustaw R. P. z 1920 r. Nr. 60 poz. 373) — tworzy się drugą krajową komisję podatku zarobkowego z siedzibą w Krakowie.

§ 9. Zmieniając postanowienia art. 6 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 26 maja 1920 r. w przedmiocie zmiany względnie ograniczenia toku instancji i zakresu działania władz i urzędów, podległych Dyrekcji skarbu we Lwowie (Dz. U. R. P. z 1920 r. Nr. 60 poz. 373), przekazuje się wymierzanie podatku zarobkowego od przedsiębiorstw obowiązanych do publicznego składania rachunków dla kontrybuentów, którzy mają siedzibę w okręgu izby skarbowej w Krakowie, administracji podatków w Krakowie, a dla kontrybuentów, którzy mają siedzibę w okręgu izby skarbowej we Lwowie, — administracji podatków we Lwowie.

§ 10. Zmieniając częściowo postanowienia obwieszczenia b. austrjackiego ministerstwa skarbu z dnia 30 sierpnia 1916 r. austrjacki Dz. U. P. Nr. 291 w przedmiocie delegacji władz po-

datkowych do wymiaru podatków od zysków wojennych i podatku zarobkowego towarzystw oraz rozporządzenia b. austrjackiego ministerstwa skarbu z dnia 6 lipca 1918 r. austr. Dz. U. P. Nr. 254 w przedmiocie wykonania ustaw z dnia 16 lutego 1918 r. austr. Dz. U. P. Nr. 60 i z dnia 17 kwietnia 1918 r. austrjacki Dz. U. P. Nr. 160 o podatku wojennym za lata 1916, 1917 i 1918 (do § 38 I. A. art. 12 ustęp 2), przekazuje się wymierzanie podatku od zysków wojennych i podatku wojennego dla towarzystw i instytucyj, które mają siedzibę w okręgu izby skarbowej w Krakowie, — administracji podatków w Krakowie, zaś dla towarzystw i instytucyj, które mają siedzibę w okręgu izby skarbowej we Lwowie, — administracji podatków we Lwowie.

§ 11. Zmieniając częściowo postanowienia rozporządzenia b. austrjackiego ministerstwa skarbu z dnia 28 września 1917 austr. Dz. U. P. Nr. 398 o utworzeniu okręgów podatkowo-karnych, wyłącza się powiaty polityczne Gorlicki i Jasielski z okręgu podatkowo-karnego Rzeszowskiego i przydziela się je do okręgu podatkowo-karnego Tarnowskiego.

Do okręgu podatkowo-karnego Tarnowskiego przyłącza się również powiat polityczny Spisko-Orawski.

§ 12. Dla okręgu izby skarbowej w Krakowie tworzy się Sąd wyższy dla spraw skarbowych z siedzibą w Krakowie.

§ 13. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 czerwca 1921 r.

Minister Skarbu: *Steczkowski.*

C). Kresy Wschodnie.

22 a). Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 28 lutego 1921 r., poz. 148, nr. 26 d. u. w przedmiocie rozciągnięcia na ziemie przyłączone do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze w dniu 12 października 1920 r., mocy obowiązującej ustawy z dnia 27 listopada 1919 r. o obowiązku zarządów gmin miejskich dostarczania pomieszczeń.

Na mocy art. 6 ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym

pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. (Dz. Ust. R. P. z 1921 r. Nr. 16 poz. 93) Rada Ministrów zarządza co następuje:

§ 1. Na powyżej wymienione ziemie rozciąga się moc obowiązująca ustawy z dnia 27 listopada 1919 r. o obowiązku zarządów gmin miejskich dostarczania pomieszczeń (Dz. Ust. R. P. z 1919 r. Nr. 92 poz. 498) ze zmianami, wprowadzonemi ustawą z dnia 15 lipca 1920 r. (Dz. Ust. R. P. z 1920 r. Nr. 60 poz. 371).

§ 2. Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia. Z dniem tym tracą moc wszelkie obowiązujące dotychczas w powyżej wymienionych ziemiach sprzeczne z niém przepisy.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Spraw wewnętrznych: *L. Skulski.*

22 b). Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 5 kwietnia 1921 r., poz. 213, nr. 36 d. u. w przedmiocie rozciągnięcia na Ziemie Wschodnie mocy ustaw o dostarczaniu środków przewozowych do budowy i utrzymania dróg i mostów i o budowie i utrzymaniu dróg publicznych w Rzeczypospolitej Polskiej.

Na mocy art. 6 ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. o unormowaniu stanu prawno-politycznego na Ziemiach, przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze 12 października 1920 r. (Dz. U. R. P. z r. 1921 Nr. 16 poz. 93) Rada Ministrów zarządza co następuje:

§ 1. Moc obowiązującą ustawy z dnia 10 grudnia 1920 r. o dostarczaniu środków przewozowych do budowy i utrzymania dróg publicznych i mostów (Dz. U. R. P. z r. 1921 Nr. 6 poz. 31) oraz ustawy o budowie i utrzymaniu dróg publicznych w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. R. P. z r. 1921 Nr. 6 poz. 32) rozciąga się na Ziemie, wskazane w art. 1 powołanej ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. (Dz. U. R. P. z r. 1921 Nr. 16 poz. 93).

§ 2. Do czasu ustalenia przez Sejm sieci dróg państwowych na Ziemiach, wskazanych w art. 1 powołanej ustawy z dnia 4 lutego 1921 r., utrzymywane być mają kosztem Skarbu Państwa drogi, wymienione w załączonym do rozporządzenia niniejszego

wykazie, ustalonym przez Ministra Robót Publicznych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych.

§ 3. Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrowi Robót Publicznych w porozumieniu z interesowanymi ministrami.

§ 4. Rozporządzenie niniejsze uzyskuje moc obowiązującą z dniem ogłoszenia.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Robót Publicznych: *Narutowicz*.

22 c). Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 13 kwietnia 1921 r., poz. 223, nr. 37 d. u. w przedmiocie przepisów karno-sądowych na ziemiach przynależnych do Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r.

Na zasadzie art. 6 ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach, przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze 12 października 1920 r. (Dz. Ust. z r. 1921 Nr. 16, poz. 93) zarządza się co następuje:

§ 1. Na obszarze ziem, przynależnych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 roku, potwierdza się, względnie na obszar ten rozciąga się moc prawną następujących przepisów:

1) Kodeksu karnego z 22 marca 1903 r. i ustawy postępowania karnego z r. 1864 (wyd. z r. 1914) wraz z przepisami przechodniemi z dnia 18 lipca 1917 r. i z dnia 7 sierpnia 1917 r. (Nr. 1, poz. 4 i 6 Dz. Urz. Dep. Spraw. T. R. S.) ze zmianami i uzupełnieniami w myśl dekretu z 9 grudnia 1918 r. (Dz. Pr. Nr. 20 poz. 57), dekretu z 2 stycznia 1919 r. (Dz. Pr. Nr. 1 poz. 81), dekretu z 11 stycznia 1919 r. (Dz. Pr. Nr. 7 poz. 107), ustawy z 21 lipca 1919 r. (Dz. Pr. Nr. 63 poz. 375), wreszcie przepisów w przedmiocie prawa łaski i wykonywania wyroków śmierci, obowiązujących na obszarze Warszawskiego Sądu Okręgowego;

2) Rozporządzenia z 1 września 1917 (Nr. 6 Dz. Urz. Dep. Spraw. T. R. S.), dotyczącego zastąpienia dokumentów urzędowych,

niedostępnych z powodu wojny, z wyłączeniem par. 2 i 3 tego rozporządzenia;

3) Dekretu z 8 stycznia 1919 r. o postanowieniach karnych za przeciwdziałanie wyborom do Sejmu i wykonywaniu obowiązków poselskich (Dz. Pr. P. P. Nr. 5, poz. 96);

4) Dekretu z 8 lutego 1919 r. w sprawie tymczasowych przepisów więziennych (Dz. Pr. Nr. 15 poz. 202);

5) Ustawy z 8 kwietnia 1919 r. o nietykalności członków Sejmu Ustawodawczego (Dz. Pr. Nr. 31 poz. 263);

6) Ustawy z 30 czerwca 1919 r. (Dz. Pr. Nr. 55 poz. 341) w przedmiocie sądów doraźnych, wraz z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości i Ministra Spraw Wewnętrznych z 21 lipca 1919 r. (Dz. Pr. Nr. 60 poz. 362), tudzież z rozporządzeniem Rady Ministrów z 8 lipca 1920 r. (Dz. U. Nr. 61 poz. 395) i z 13 stycznia 1921 r. (Dz. U. Nr. 9 poz. 43); przy stosowaniu rozporządzenia z 21 lipca 1919 r. (Dz. Pr. Nr. 60 poz. 362) zamiast powiatowego Komisarza rządowego należy mieć na względzie powiatową władzę administracyjną;

7) Ustawy z 29 lipca 1919 (Dz. Pr. Nr. 65 poz. 389) o tymczasowem sądownictwie wojskowem i z 20 stycznia 1920 (Dz. U. Nr. 6 poz. 39);

8) Ustawy z 1 sierpnia 1919 (Dz. Pr. Nr. 64 poz. 386) o odpowiedzialności osób wojskowych za przestępstwa z chęci zysku wraz z ustawą z 17 grudnia 1920 (Dz. U. z r. 1921 Nr. 2 poz. 4);

9) Ustawy z 20 lutego 1920 (Dz. U. Nr. 20 poz. 104) w przedmiocie kar za pogwałcenie przepisów, dotyczących powszechnego obowiązku służby wojskowej;

10) Ustawy z 4 kwietnia 1920 (Dz. U. Nr. 39 poz. 230) o przywróceniu praw utraconych wskutek przestępstw politycznych i wojskowych;

11) Rozporządzenia Rady Ministrów z 10 maja 1920 (Dz. U. Nr. 59 poz. 368) w przedmiocie wprowadzenia w życie na obszarze Rzeczypospolitej ustawy wojskowego postępowania karnego dla wspólnej siły zbrojnej z dnia 5 lipca 1912 r., z wyłączeniem art. 185;

12) Rozporządzenia Rady Ministrów z 10 maja 1920 (Dz. U. Nr. 59 poz. 369) w przedmiocie wprowadzenia w życie wojskowego kodeksu karnego, z wyłączeniem ust. 1 art. 53;

13) Rozporządzenia Rady Obrony Państwa z 20 lipca 1920

(Dz. U. Nr. 61 poz. 392) w przedmiocie sądów doraźnych w b. zaborze rosyjskim;

14) Ustawy z 2 lipca 1920 (Dz. U. Nr. 67 poz. 449) o zwalczaniu lichwy wojennej;

15) Rozporządzenia Rady Obrony Państwa z 30 lipca 1920 (Dz. U. Nr. 71 poz. 479) w przedmiocie wojskowego sądownictwa doraźnego.

16) Rozporządzenia Rady Obrony Państwa z 18 sierpnia 1920 (Dz. U. Nr. 81 poz. 543) w przedmiocie obostrzenia kar za przestępstwa osób wojskowych, wynikające ze stosunku służbowego;

17) Rozporządzenia Rady Obrony Państwa z 18 sierpnia 1920 (Dz. U. Nr. 81 poz. 545) o utworzeniu Nadzwyczajnego Sądu Wojskowego dla spraw o przestępstwa oficerów i urzędników wojskowych, wynikające ze stosunku służbowego;

18) Rozporządzenia Rady Obrony Państwa z 4 września 1920 (Dz. U. Nr. 90 poz. 595) w przedmiocie zmiany art. 180 rozporządzenia Rady Ministrów z d. 10 maja 1920 o wprowadzeniu ustawy wojskowego postępowania karnego (Dz. U. Nr. 59 poz. 368);

19) Rozporządzenia Rady Obrony Państwa z 4 września 1920 (Dz. U. Nr. 90 poz. 596) w przedmiocie zmian w wojskowem postępowaniu karnem.

Równocześnie rozciąga się moc prawną wszystkich postanowień instrukcyjnych i okólników, wydanych do powyższych przepisów, w szczególności tymczasowej instrukcji ogólnej dla sądów Królestwa Polskiego (Nr. 2 poz. 4 Dz. Urz. Dep. Sprawiedl. T. R. S.) i instrukcji dla Urzędów prokuratorskich (Nr. 9 poz. 21 Dz. Urz. Spraw. T. R. S.).

§ 2. Uchyla się postanowienia sprzeczne z wymienionemi w § 1 niniejszego rozporządzenia, w szczególności:

1) Rozporządzenie Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z 15 maja 1919 (Nr. 4 Dz. U. Z. C. Z. W. poz. 124) w przedmiocie prawa karnego i postępowania karnego;

2) Rozporządzenie Komisarza Gen. Z. W. z 19 listopada 1919 (Nr. 35 Dz. U. Z. C. Z. W. poz. 401), dotyczące karalności tajnego pędzenia napojów wyskokowych, oraz trybu postępowania w rzeczonych sprawach;

3) Rozporządzenie Komisarza Gen. Z. W. z 16 grudnia 1919 (Nr. 43 Dz. U. Z. C. Z. W. poz. 517) w przedmiocie zwiększenia

grzywien i kar pieniężnych, wyznaczonych przez sądy na mocy kodeksu karnego i ustawy postępowania karnego;

4) Rozporządzenie Komisarza Gen. Z. W. z 21 grudnia 1919 (Nr. 2 Dz. U. Z. C. Z. W. z r. 1920 poz. 14), dotyczące wprowadzenia tymczasowej ustawy więziennej;

5) Rozporządzenie Komisarza Gen. Z. W. z 20 grudnia 1919 (Nr. 3 Dz. U. Z. C. Z. W. z r. 1920 poz. 25) w przedmiocie sądów doraźnych;

6) Rozporządzenie Komisarza Gen. Z. W. z 16 stycznia 1920 (Nr. 4 Dz. U. Z. C. Z. W. poz. 60) w przedmiocie zwiększenia represji karnej za samowolne wyręby lasów wraz z rozporządzeniem z 4 czerwca 1920 (Nr. 51 Dz. U. Z. C. Z. W. poz. 1443);

7) Zarządzenie Komisarza Gen. Z. W. z 31 stycznia 1920 (Nr. 8 Dz. U. Z. C. Z. W. poz. 135), dotyczące wykonania rozporządzenia w przedmiocie sądów doraźnych;

8) Rozporządzenie Komisarza Gen. Z. W. z 26 marca 1920 (Nr. 26 Dz. U. Z. C. Z. W. poz. 642), dotyczące karalności przygotowania do pędzenia napojów wyskokowych;

9) Rozporządzenie Komisarza Gen. Z. W. z 25 kwietnia 1920 (Nr. 41 Dz. U. Z. C. Z. W. poz. 1036) w przedmiocie zmiany art. 10 i 12 rozporządzenia o sądach doraźnych;

10) Rozporządzenie Komisarza Gen. Z. W. z 27 kwietnia 1920 (Nr. 44 Dz. U. Z. C. Z. W. poz. 1179) w przedmiocie zwiększenia represji karnej za przekroczenia przepisów o wymianę pieniędzy;

11) Rozporządzenie Komisarza Gen. Z. W. z 1 czerwca 1920 (Nr. 51 Dz. U. Z. C. Z. W. poz. 1441), dotyczące karalności ucieczki więźniów, oraz trybu postępowania sądowego w tych sprawach;

12) Rozporządzenie Komisarza Gen. Z. W. z dnia 26 maja 1920 r. (Nr. 54 Dz. U. Z. C. Z. W. poz. 1526) w przedmiocie zmiany właściwości sądów, o ile dotyczy prawa karnego;

13) Rozporządzenie Komisarza Gen. Z. W. z 2 czerwca 1920 r. (Nr. 54 Dz. U. Z. C. Z. W. poz. 1529), dotyczące karalności niewyliczenia się z zaliczek (awansów), otrzymanych w sprawach służbowych, oraz trybu postępowania sądowego w tych sprawach;

14) Rozporządzenie Komisarza Gen. Z. W. z 10 czerwca 1920 r. (Nr. 54 Dz. U. Z. C. Z. W. poz. 1532) w przedmiocie trybu wszczęcia śledztwa wstępnego w sprawach o przestępstwa służbowe urzędników;

15) Rozkaz Naczelnego Wodza W. P. z 6 lipca 1920 r. (Nr. 58 Dz. U. Z. C. Z. W. poz. 1619);

16) Rozporządzenie Komisarza Naczelnego Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego z 12 lutego 1920 r. (Nr. 2 Dz. U. Z. C. Z. W. i Frontu Podolskiego) w przedmiocie urządzenia sądownictwa w okręgu Kamienieckim, o ile ono odwołuje się do uchylonych niniejszem rozporządzeń, ogłoszonych w Dzienniku Urzędowym Zarządu Cyw. Ziem Wschodnich;

17) Rozporządzenie Komisarza Naczelnego Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego z 25 maja 1920 r. (Nr. 11 Dz. U. Z. C. Z. Woł. i Front. Pod. poz. 140) w przedmiocie pociągnięcia winnych uszkodzenia kolejek wąskotorowych oraz połączeń telegraficznych i telefonicznych do odpowiedzialności przed sądami doraźnemi;

18) Postanowienia par. 4—6 (Dział III) rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z 5 listopada 1920 r. (Nr. 3 Dz. U. Zarządu Ter. Przyfront. i Etap. poz. 20) w przedmiocie wymiaru sprawiedliwości na terenach przyfrontowych i etapowych.

§ 3. Rozporządzenie Komisarza Naczelnego Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego w przedmiocie zawieszenia spraw odwoławczych z dnia 20 marca 1920 r. (Nr. 3 Dz. U. Z. C. Z. Woł. i Fr. Pod. poz. 27) pozostaje w mocy; nadto moc prawną tego rozporządzenia rozszerza się na cały obszar Ziem Wschodnich.

§ 4. Za wykroczenia, przewidziane w art. 624, 625, 626 k. k. z r. 1903, wymierzać należy areszt i grzywnę do 10.000 mk. lub jedną z tych kar.

Obok kar, wymierzonych za występki, przewidziane w rzeczonych artykułach, można wymierzyć grzywnę, przewidzianą w art. 32 a k. k.

W sprawach o powyższe przestępstwa, o ile nie są występkami, można stosować postępowanie nakazowe (art. 180^4 upk.), w którem orzekać należy także o karach dodatkowych (nawiązkach art. 627 cz. 1 k. k.); to samo dotyczy odszkodowania (art. 627 cz. 2 k. k.), jeśli żądanie takie zgłoszono.

Przepisów art. 180^5—180^8 u. p. k. nie stosuje się w sprawach o powyższe przestępstwa.

Wyrok sądu karnego lub nakaz karny, skazujący na grzywnę lub karę pieniężną, ulega wykonaniu, choćby wyrok zaskarżono lub wniesiono sprzeciw, o ile sąd nie zarządzi wstrzymania; to samo

dotyczy odszkodowania za zabrane drzewo (art. 627 cz. 2). Jeśli jednak w wyroku lub nakazie orzeczono pozbawienie wolności, ta ostatnia kara nie ulega natychmiastowemu wykonaniu.

Poszkodowanemu nie służy prawo sprzeciwu (art. 180[11] u. p. k.); może on jednak, w drodze zwykłego powództwa żądać dalszego odszkodowania, jeśli przyznane w nakazie uważa za niewystarczające.

§ 5. Postanowienia art. 10 i 11 przepisów przechodnich do ustawy postępowania karnego z 18 lipca 1917 r. (Nr. 1 poz. 4 Dz. Urzęd. Dep. Spraw. Tym. Rady Stanu) stosują się do spraw i wyroków tymczasowych sądów miejscowych, powołanych z inicjatywy miejscowej ludności, samorządu lokalnego lub władz miejscowych.

Sprawy, w których zapadło orzeczenie władz bolszewickich, będą ponownie rozpoznane na żądanie osób interesowanych lub Urzędu prokuratorskiego.

§ 6. W razie braków lub wątpliwości, wynikających przy stosowaniu niniejszego rozporządzenia, należy stosować odpowiednio przepisy, obowiązujące w okręgu Warszawskiego Sądu Okręgowego.

§ 7. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie na obszarze określonym w § 1 ustęp pierwszy w dniu szóstym maja b. r.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Spraw Wojskowych: *Sosnkowski*, Minister Sprawiedliwości: w z. *Dr. Jan Morawski*.

22 d). Rozporządzenie Ministra Skarbu z dn. 28 kwietnia 1921 r., poz. 243, nr. 39 d. u. w przedmiocie utworzenia Izb skarbowych na obszarze ziem, objętych umową o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisaną w Rydze dnia 12 października 1920 r.

Na zasadzie art. 3, 14 i 15 ustawy z dnia 31 lipca 1919 r. o tymczasowej organizacji władz i urzędów skarbowych (Dz. Praw P. P. z 1919 r. Nr. 65, poz. 391) oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 marca 1921 r. w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej ustawy z dnia 31 lipca 1919 o tymczasowej organizacji władz i urzędów skarbowych na ziemie przyłączone do Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 35, poz. 205) zarządzam co następuje:

§ 1. Na obszarze województw, utworzonych w myśl art. 3 ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. (Dz. Ustaw R. P. 1921 r. Nr. 16, poz. 93), — tworzy się dwie Izby skarbowe, a mianowicie jedną Izbę skarbową na obszary województw nowogródzkiego i poleskiego i drugą Izbę skarbową na obszar województwa wołyńskiego.

Siedzibami rzeczonych Izb skarbowych są siedziby wojewodów poleskiego i łuckiego.

§ 2. Przepisy §§ 4, 6 do 14 włącznie, §§ 17, 27, 28, 35, 36 i 44 rozporządzenia wykonawczego z dnia 30 stycznia 1920 r. (Dz. Ust. R. P. z 1920 r. Nr. 15, poz. 81) mają zastosowanie do Izb skarbowych utworzonych na zasadzie niniejszego rozporządzenia.

Tymczasowy zakres działania Izb skarbowych normują obowiązujące na oznaczonych wyżej obszarach rozporządzenia b. Tymczasowego Zarządu terenów przyfrontowych i etapowych, względnie rozporządzenia b. Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich oraz b. Zarządu Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego.

§ 3. Wydane w tym samym przedmiocie rozporządzenie z dnia 20 grudnia 1920 r. (Dz. Ust. R. P. z 1921 r. Nr. 5, poz. 25) uchyla się.

§ 4. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Minister Skarbu: w z. *Rybarski.*

22 e). Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 21 marca 1921 r., poz. 235, nr. 39 d. u. o organizacji władz administracyjnych drugiej instancji na ziemiach, przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze 12 października 1920 r.

Za zasadzie art. 9 ustawy z dnia 2 sierpnia 1919 r. o organizacji władz administracyjnych drugiej instancji (Dz. Pr. P. P. Nr. 65 poz. 395) oraz art. 2 i 10 ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. (Dz. Ust. Rz. P. Nr. 16 poz. 93), nie naruszając na

przyszłość prawa, zastrzeżonego w artykule 9 pierwszej z powołanych ustaw Ministrowi Spraw Wewnętrznych, Rada Ministrów zarządza co następuje:

Stanowisko wojewody i jego stosunek służbowy.

§ 1. Na ziemiach wskazanych w art. 1 powołanej we wstępie ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. wojewoda jest na obszarze województwa wyłącznym przedstawicielem Rządu i dzierży z jego ramienia władzę państwową.

Przy pomocy Rady wojewódzkiej tudzież urzędów i organów sobie podległych wojewoda sprawuje zarząd województwa, za który jest wobec Rządu odpowiedzialny.

§ 2. Wojewodę mianuje, przenosi i uwalnia Naczelnik Państwa na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych, uchwalony przez Radę Ministrów.

§ 3. Wojewoda podlega pod względem osobowym Ministrowi Spraw Wewnętrznych, zaś służbowo ministrom właściwym dla danego działu administracji państwowej.

§ 4. Jeżeli z powodu czasowej przeszkody wojewoda nie może pełnić obowiązków służbowych, zastępuje go w nich ten z pomiędzy pozostających na etacie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych naczelników wydziału, któremu wojewoda zastępstwo poruczy.

Na zastępcę przechodzą w okresie zastępstwa wszelkie prawa i obowiązki wojewody.

Zakres działania wojewody.

§ 5. Do zakresu działania wojewody należą na obszarze województwa wszelkie sprawy administracji państwowej z wyjątkiem spraw, przekazanych organom administracji sądowej, skarbowej, szkolnej, wojskowej, kolejowej i pocztowo-telegraficznej oraz spraw, zastrzeżonych urzędom ziemskim.

W powyższym zakresie działania jest wojewoda odpowiedzialnym wykonawcą zleceń poszczególnych ministrów tudzież organem zarządzającym, orzekającym, rozstrzygającym lub wnioskującym.

§ 6. Na mocy obowiązujących ustaw i rozporządzeń wojewoda może w zakresie swej kompetencji wydawać rozporządzenia. Rozporządzenia te mogą zawierać sankcję karną do wysokości, prze-

widzianej w ustawie lub rozporządzeniu, na zasadzie których zostały wydane. Aby rozporządzenia takie miały moc obowiązującą, powinny być ogłoszone w Dzienniku Wojewódzkim, zawierać nagłówek »Rozporządzenie«, powoływać się na ustawę lub rozporządzenie, na mocy których zostały wydane, oraz wskazywać termin, od którego po ogłoszeniu obowiązywać zaczynają.

W wykonaniu przepisów ustawowych tudzież rozporządzeń, rozstrzygnięć, decyzyj i t. p. wydaje wojewoda zarządzenia. Dla zabezpieczenia ich wykonalności mogą zarządzenia te przewidywać dopuszczalne ustawowo środki przymusowe.

§ 7. W zakresie ogólnego zarządu krajowego wojewoda zabezpiecza spokój i bezpieczeństwo publiczne w powierzonym mu województwie. Wojewoda decyduje o użyciu oddziałów policji jednego powiatu w granicach drugiego i o przesunięciu rezerw w granicach województwa. Wojewoda może zażądać pomocy wojska w wypadkach przewidzianych przez obowiązujące przepisy.

Wojewoda sprawuje zgodnie z obowiązującemi przepisami nadzór nad prasą, widowiskami, nad wykonaniem paszportowych przepisów, przepisów o obcych poddanych i o ruchu ludności, jakoteż nadzór nad zgromadzeniami, stowarzyszeniami i związkami.

Do wojewody należą ponadto sprawy stowarzyszeń i związków, o ile ich działalność ogranicza się do obszaru województwa lub jego części, sprawy ochrony środków komunikacyjnych, wywłaszczenia i wydzierżawienia gruntów, niezbędnych dla urządzeń użyteczności publicznej, dostarczanie pomieszczeń dla urzędów i urzędników państwowych oraz wogóle sprawy, dotyczące administracji politycznej w zakresie obowiązujących dekretów, ustaw i rozporządzeń.

§ 8. W zakresie spraw wojskowych należy do wojewody współdziałanie z władzami wojskowemi we wszystkich tych sprawach, w których obowiązujące przepisy przewidują współudział władz administracyjnych. Rozmiar i rodzaj tego współudziału określają odnośne przepisy.

§ 9. W sprawach wyznaniowych należy do wojewody zapewnienie Kościołowi katolickiemu oraz innym przez Państwo uznanym wyznaniom i związkom religijnym prawnej opieki, ponadto wykonywanie nad niemi nadzoru względnie praw, Państwu przysługujących, na zasadzie obowiązujących przepisów.

§ 10. W zakresie spraw zdrowia publicznego należą do wojewody w drugiej instancji wszystkie te sprawy, które w myśl art. 2 zasadniczej ustawy sanitarnej z dnia 19 lipca 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 63 poz. 371) podlegają w najwyższej instancji kompetencji Ministerstwa Zdrowia Publicznego, a nadto orzecznictwo w pierwszej instancji w tych sprawach, które specjalnemi przepisami są wyłączone z pod kompetencji starosty.

§ 11. W zakresie aprowizacji ludności należy do wojewody:

1) ogólne kierownictwo aprowizacją w województwie;
2) rozstrzyganie w drugiej instancji o zawieszonych przez starostę uchwałach Komisyj aprowizacyjnych, utworzonych przy ciałach samorządowych;
3) przedkładanie Ministrowi Aprowizacji wniosków o utworzenie w większych środowiskach ludności komisarjatów lub inspektoratów aprowizacji.

§ 12. W dziedzinie pracy i opieki społecznej należą do wojewody:

1) sprawy, wchodzące w zakres działania państwowych urzędów pośrednictwa pracy;
2) sprawy, wchodzące w zakres działania Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej w dziedzinie opieki społecznej.

§ 13. W zakresie spraw rolnictwa, weterynarji i leśnictwa należą do wojewody:

1) rozstrzyganie w drugiej instancji odwołań od orzeczeń i zarządzeń wydanych w pierwszej instancji przez starostwa w sprawach rolniczych i weterynaryjnych;
2) nadzór ogólny nad działalnością władz rolniczych i weterynaryjnych pierwszej instancji;
3) wszelkie sprawy, dotyczące zarządu rolnictwa i weterynarji, w szczególności sprawy produkcji roślinnej i zwierzęcej, meljoracyj rolnych, przemysłu rolnego, pomocy rolnej, niższego szkolnictwa rolniczego oraz państwowej i samorządowej służby weterynaryjnej, o ile wychodzą poza zakres działalności władz administracyjnych pierwszej instancji, a nie są zastrzeżone kompetencji centralnych organów Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych;
4) podział zasiłków, udzielanych przez Skarb Państwa na cele

rolnicze w granicach województwa i kontrola nad prawidłowem ich zużytkowaniem;

5) współdziałanie we wszelkich akcjach, podejmowanych przez instytucje społeczne, obejmujących swą działalnością więcej niż jeden powiat, a mających na celu uruchomienie i odbudowę rolnictwa na obszarze województwa;
6) sprawy ochrony lasów;
7) ogólny nadzór policyjno-weterynaryjny i sanitarno-weterynaryjny na obszarze województwa oraz nadzór państwowy nad lecznictwem zwierząt;
8) sprawy pobierania podatku na cele weterynaryjne;
9) zestawianie i przedkładanie Ministerstwu Rolnictwa i Dóbr Państwowych wykazów statystycznych oraz perjodycznych sprawozdań w sprawach rolniczych, leśnych i weterynaryjnych.

§ 14. W dziedzinie administracji przemysłowej należy do wojewody:

1) rozstrzyganie w drugiej instancji odwołań przeciw orzeczeniom i zarządzeniom władz przemysłowych pierwszej instancji;
2) wydawanie w pierwszej instancji pozwoleń przemysłowo-policyjnych na urządzenie i uruchomienie zakładów przemysłowych, rozmieszczonych na obszarze dwóch lub więcej powiatów tego samego województwa oraz takich zakładów przemysłowych, co do których wydawanie takiego pozwolenia zostanie w drodze ustawy lub rozporządzenia zastrzeżone wojewodzie;
3) wydawanie w pierwszej instancji innych uprawnień przemysłowych w wypadkach, przewidzianych ustawami lub rozporządzeniami.

§ 15. W zakresie robót publicznych należą do wojewody wszystkie te sprawy, które w myśl ustawy z dnia 29 kwietnia 1919 r. o organizacji i zakresie działania Ministerstwa Robót Publicznych (Dz. Pr. P. P. Nr. 39 z r. 1919 poz. 283) przekazane zostały dyrekcjom robót publicznych.

Ponadto należy do wojewody przewidziane obowiązującemi ustawami i rozporządzeniami współdziałanie w sprawach budowy

dróg wodnych i regulacji rzek żeglownych oraz w sprawach odbudowy kraju.

§ 16. W sprawach budżetowo-gospodarczych urzędu wojewódzkiego i podległych mu urzędów należy do wojewody:

1) układanie budżetu urzędu wojewódzkiego i podległych urzędów, przedstawianie ich właściwym ministerstwom do zatwierdzenia, stawianie wniosków o udzielanie kredytów dodatkowych, nadzór i kontrola nad ich zrealizowaniem, asygnowanie poborów służbowych i należytości wojewody i podległych mu funkcjonarjuszów, asygnowanie wszelkich innych należytości, wynikających z prowadzenia administracji województwa i podległych wojewodzie urzędów w granicach zatwierdzonego budżetu oraz przyznanych kredytów dodatkowych, prowadzenie ksiąg rachunkowych i zapisków oraz sporządzanie zamknięć rachunkowych i wykazów, wreszcie kontrola rachunkowa urzędów i kas wykonujących czynności rachunkowe i kasowe na zarządzenie wojewody, względnie podległych mu władz;
2) zarząd i kontrola inwentarza urzędu wojewódzkiego i urzędów jemu podległych, zawieranie umów o najem lokali na pomieszczenie władz i urzędów oraz wszelkie inne sprawy gospodarcze urzędu wojewódzkiego i podległych mu urzędów.

§ 17. W dziedzinie samorządu należą do zakresu działania wojewody wszystkie te sprawy, które według ustaw i rozporządzeń b. Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich i b. Zarządu Cywilnego Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego, ogłoszonych w Dziennikach urzędowych tych Zarządów, a obowiązujących w chwili wejścia w życie cytowanej ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 16 z r. 1921 poz. 93) należały do zakresu działania komisarza okręgowego, względnie naczelnika okręgu.

§ 18. Oprócz spraw wyszczególnionych w paragrafach 7 do 17 należeć będą do kompetencji wojewody wszystkie te sprawy, które przez poszczególnych ministrów na zasadzie art. 7 ustawy z dnia 2 sierpnia 1919 r. o organizacji władz administracyjnych drugiej instancji (Dz. Pr. P. P. z r. 1919 Nr. 65 poz. 395), względnie niniejszem rozporządzeniem lub przez późniejsze ustawy są lub będą przekazane wojewodom.

Tok instancji i orzecznictwo wojewody.

§ 19. W określonym w powyższych paragrafach zakresie działania orzeka wojewoda w pierwszej instancji w tych wypadkach, gdy ustawy lub rozporządzenia wyraźnie to przewidują. Przeprowadzenie jednakże potrzebnych do wydania orzeczenia dochodzeń może wojewoda przekazać władzom powiatowym, działającym wtedy w jego imieniu, zastrzegając równocześnie dla siebie wydanie samego orzeczenia.

W drugiej instancji rozstrzyga wojewoda sprawy, w których w pierwszej instancji orzekały władze powiatowe lub magistraty miast wydzielonych.

W trzeciej instancji rozstrzyga wojewoda w tych sprawach z zakresu samorządu, w których w pierwszej instancji orzekały magistraty miast niewydzielonych. Rozstrzygnięcia wojewody w trzeciej instancji są ostateczne, co w rozstrzygnięciu uwidocznione być winno.

§ 20. Przeciw nieostatecznym orzeczeniom i rozstrzygnięciom wojewody służy odwołanie do właściwego ministerstwa w terminie 14-dniowym od dnia ogłoszenia lub doręczenia, jeżeli właściwa ustawa nie stanowi inaczej.

Odwołaniu przysługuje moc wstrzymująca, o ile ustawa inaczej nie stanowi lub o ile w orzeczeniu lub decyzji równocześnie nie zaznaczono, że ze względów dobra publicznego tej mocy wstrzymującej odwołaniu nie przyznaje się.

Stosunek wojewody do podległych mu urzędów.

§ 21. Wojewoda jest zwierzchnikiem wszystkich na obszarze województwa istniejących, a dla przekazanych wojewodzie w § 5 dziedzin administracji państwowej utworzonych urzędów i organów, zarówno państwowych jak i samorządowych. Z tego też tytułu wykonuje wojewoda nadzór ogólny nad ich działalnością i czuwa nad tem, by działalność ta była zgodną z obowiązującemi przepisami i nie przekraczała zakresu działania wymienionych władz i organów.

Jako przedstawiciel Rządu nadaje wojewoda podległym mu urzędom i organom jednolity kierunek działania, dążący do zapewnienia pieczy państwowej wszystkim mieszkańcom powierzonego sobie obszaru i zmierzający do ogólnego rozwoju województwa.

§ 22. Wojewoda może z urzędu znieść i zmienić wszystkie sprzeczne z obowiązującemi przepisami lub z interesami dobra powszechnego rozporządzenia, rozstrzygnięcia, decyzje, orzeczenia, zarządzenia i t. d. władz, urzędów i organów mu podległych, o ile przez to nie zostaną naruszone prawa osób trzecich legalnie nabyte.

§ 23. Wojewoda odbiera sprawozdania władz powiatowych o stanie powiatu i działalności wszystkich władz i organów i przedkłada je po zaopatrzeniu ich własnemi spostrzeżeniami i wnioskami właściwym ministrom.

Stosunek wojewody do funkcjonarjuszów państwowych na obszarze województwa.

§ 24. Funkcjonarjuszów urzędu wojewódzkiego tudzież urzędów państwowych wojewodzie podległych mianują do VII stopnia służbowego włącznie właściwi ministrowie, poniżej VII stopnia służbowego mianuje ich wojewoda. Funkcjonarjusze ci winni odpowiadać wymaganiom, ustalonym w tymczasowych przepisach służbowych reskryptem Rady Regencyjnej z dnia 11 czerwca 1918 r. (Dz. Pr. Kr. P. z r. 1918 Nr. 6 poz. 13); ponadto winni wykazać się specjalnemi kwalifikacjami, wymaganemi dla danej gałęzi służby. Urzędnicy referendarscy (samodzielni referenci i ich pomocnicy) winni wykazać się zupełnem wykształceniem akademickiem, stwierdzonem złożeniem wszystkich przepisanych egzaminów. W wypadkach wyjątkowych ze względu na zapotrzebowanie urzędników może wojewoda przedstawić właściwemu ministrowi wniosek na udzielenie kandydatowi dyspensy od wymaganego stopnia wykształcenia.

Karty osobowe funkcjonarjuszy, mianowanych przez wojewodę, winny być przesłane właściwemu ministrowi. Wojewoda zawiadamia również właściwych ministrów o wszelkich zmianach w stosunkach osobistych i służbowych podległych mu funkcjonarjuszów.

§ 25. Przenoszenie funkcjonarjuszów z jednego województwa do drugiego zastrzega się właściwym ministrom.

§ 26. Funkcjonarjuszom przez siebie mianowanym wyznacza wojewoda miejsce służbowe, przenosi ich w miarę potrzeby, uwzględniając przeznaczony na ten cel kredyt, tudzież uwalnia ze służby

na własne żądanie, względnie w wypadkach, przewidzianych w art. 42 tymczasowych przepisów służbowych dla urzędników państwowych (Dz. Pr. Kr. P. z r. 1918 Nr. 6, poz. 13).

§ 27. Wojewoda udziela funkcjonarjuszom podległych mu władz i urzędów przysługującego im w myśl art. 28 tymczasowych przepisów służbowych dla urzędników państwowych corocznego urlopu dla wypoczynku a mianowicie 6-tygodniowego dla funkcjonarjuszów do V stopnia służbowego włącznie, zaś 4-tygodniowego od VI stopnia służbowego włącznie do XII. Urlopów dłuższych udzielić może właściwe ministerstwo na wniosek wojewody.

Niezależnie od powyższego przysługuje wojewodzie prawo udzielania w wypadkach ważnych i nagłych urlopów specjalnych, nie dłuższych jednak niż na przeciąg jednego miesiąca.

§ 28. Wojewoda wykonuje nad wszystkimi funkcjonarjuszami podległych mu władz i urzędów władzę dyscyplinarną na zasadzie obowiązujących przepisów (tymczasowe przepisy służbowe dla urzędników państwowych Dz. Pr. Kr. P. z r. 1918 Nr. 6 poz. 13).

W myśl art. 36 tymczasowych przepisów służbowych ustanowiona będzie przy urzędzie wojewódzkim komisja dyscyplinarna pierwszej instancji. Z czterech asesorów, przewidzianych w art. 37 wymienionych przepisów, przynajmniej 1 musi należeć do etatu tego samego ministerstwa, co obwiniony.

§ 29. Przepisy, tyczące się nominacji, przenoszenia, uwolnienia ze służby, udzielania urlopów oraz przepisy o postępowaniu dyscyplinarnem nie odnoszą się do funkcjonarjuszów policji państwowej; stosunki ich w powyższych kierunkach normują postanowienia ustawy z dnia 24 lipca 1919 r. (Dz. Pr. P. P. z r. 1919 Nr. 61 poz. 363).

§ 30. Przynajmniej raz na rok wojewoda zgromadza wszystkich starostów, naczelników wydziałów i kierowników oddziałów celem omówienia organizacji, jakoteż działalności władz i urzędów, wojewodzie podległych.

Celem przygotowania materjału i konkretnych wniosków dla tych zjazdów winni naczelnicy wydziałów i starostowie odbyć z podległymi sobie urzędnikami przed zjazdem konferencję.

Wyniki zjazdu winien wojewoda przedstawić na corocznych zebraniach wojewódów w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych, na

które w tym celu zapraszani będą także reprezentanci interesowanych ministerstw.

Rada Wojewódzka.

§ 31. Przepisy w przedmiocie organizacji Rad Wojewódzkich wydane będą w drodze osobnego rozporządzenia.

Organizacja Urzędu Wojewódzkiego.

§ 32. Urząd wojewódzki składa się z wydziałów. Zakres czynności poszczególnych wydziałów w granicach kompetencji wojewody jest następujący:

Wydziały: prezydjalny, administracyjny i samorządowy załatwiają sprawy z zakresu działania Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Do wydziału prezydjalnego należą nadto sprawy, pozostające w związku z funkcjami wojewody, jako przedstawiciela Rządu, oraz wszystkie sprawy personalne urzędników urzędu wojewódzkiego i urzędów wojewodzie podległych. Sprawy personalne niższych funkcjonarjuszów załatwiać będzie wydział budżetowo-gospodarczy.

Wydział Administracyjny, względnie prezydjalny załatwiają wszystkie sprawy administracyjno-prawne urzędu wojewódzkiego, nie należące do zakresu działania innych wydziałów oraz sprawy wyznaniowe, tudzież dotyczące Sztuki i Kultury. Sprawy personalne niższych funkcjonarjuszów technicznych załatwia dyrekcja okręgowa robót publicznych.

Wydział aprowizacyjny załatwia sprawy z zakresu działania Ministerstwa Aprowizacji.

Wydział zdrowia publicznego (wojewódzki urząd zdrowia) — sprawy z zakresu działania Ministerstwa Zdrowia Publicznego.

Wydział rolnictwa i weterynarji — sprawy z zakresu działania Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Wydział przemysłowy — sprawy z zakresu działania Ministerstwa Przemysłu i Handlu.

Wydział pracy i opieki społecznej — sprawy z zakresu działania Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej.

Wydział budżetowo-gospodarczy załatwia sprawy budżetowe, rachunkowo-kasowe i finansowo-gospodarcze całego urzędu woje-

wódzkiego z wyjątkiem okręgowej dyrekcji robót publicznych. Sprawy rachunkowe, związane z orzeczeniami i zarządzeniami poszczególnych wydziałów, będą załatwiane przez funkcjonarjuszów wydziału budżetowo-gospodarczego pod kierownictwem i odpowiedzialnością naczelników właściwych wydziałów.

Okręgowa dyrekcja robót publicznych załatwia sprawy, należące do zakresu działania tej dyrekcji. Wszystkie sprawy administracyjno-prawne z resortu Ministerstwa Robót Publicznych przekaże wojewoda jednemu z oddziałów wydziału administracyjnego.

Wydziały dzielą się na oddziały.

§ 33. Poszczególne wydziały nie występują na zewnątrz jako organa samoistne, lecz wyłącznie z ramienia wojewody lub w jego imieniu. Podobnie wszelkie pisma wychodzące z urzędu wojewódzkiego, oraz wszelkie asygnaty pieniężne podpisuje wojewoda, względnie urzędnicy przez niego upoważnieni.

§ 34. Wydziałami kierują naczelnicy, mianowani przez poszczególnych ministrów i pozostający na etacie tych ministerstw. Naczelnicy wydziałów prezydjalnego, administracyjnego, samorządowego i budżetowo-gospodarczego pozostają na etacie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Kierowników oddziałów wyznacza wojewoda na wniosek naczelników wydziałów.

Etat dla każdego wydziału oznacza właściwy minister w porozumieniu z Ministrem Skarbu na wniosek wojewody.

Każdy wydział posiada swoją kancelarję. Jedynie biuro podawcze, ekspedytura i archiwum główne będą wspólne.

Naczelnicy wydziałów należą do VI a najwyżej do V, kierownicy wydziałów do VII, a najwyżej do VI, naczelnik kancelarji głównej do VIII a najwyżej do VII stopnia służbowego urzędników państwowych.

Wydatki osobowe i rzeczowe każdego wydziału, względnie oddziału obciążać będą etat właściwego ministerstwa. Wydatki kancelarji głównej i archiwum ponosić będzie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

§ 35. Naczelnicy wydziałów ponoszą odpowiedzialność za prawidłowy tok czynności wydziałów i są bezpośrednimi służbowymi zwierzchnikami dodanego im personelu. Sprawy personalne załatwia wojewoda na podstawie wniosków, względnie opinij odno-

śnych naczelników wydziałów i załatwień, przygotowanych przez dyrektora robót publicznych odnośnie do personelu tej dyrekcji i organów jej podległych.

Wojewoda przekaże stosownie do instrukcyj, wydanych przez poszczególnych ministrów w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych naczelnikom wydziałów resortowych ministerstw podpisywanie załatwień opartych wyłącznie na zawodowej wiedzy, a potrzebnych do przeprowadzenia i wykonania przepisów ustawowych i rozporządzeń. Za treść tych załatwień ponosi odnośny naczelnik wydziału wyłączną odpowiedzialność.

§ 36. Poszczególni Ministrowie mogą przez swych delegatów przeprowadzać lustrację działalności urzędników z własnego etatu, wchodzących w skład urzędu wojewódzkiego. Tak o rozpoczęciu lustracji, jak i o jej wyniku zawiadomi delegat wojewodę.

§ 37. Urząd wojewódzki wydawać będzie Dziennik Wojewódzki.

§ 38. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia go w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Spraw Wewnętrznych: *L. Skulski.*

22 f). Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 22 kwietnia 1921 r., poz. 251, nr. 41 d. u. w sprawie rozciągnięcia na ziemie przyłączone do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. mocy obowiązującej ustaw i przepisów o opodatkowaniu wódki.

Na mocy art. 6 ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 16 poz. 93) o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. zarządza się co następuje:

§ 1. Na czas aż do ujednostajnienia ustawodawstwa w przedmiocie podatków pośrednich na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej rozciąga się na ziemie przyłączone do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. moc obowiązującą ustaw i przepisów obowiązujących w przedmiocie opodatkowania

spirytusu i jego przetworów na obszarze b. Królestwa Polskiego objętych ustawą o trunkach z dnia 6 czerwca 1894 r. (ros. zb. ust. i rozp. z r. 1895 r. Nr. 85, str. 621) ze zmianami wprowadzonemi ustawą okowicianą b. Jenerał-Gubernatorstwa Warszawskiego z dnia 10 października 1915 r. Nr. 13 (Dz. rozp. Jenerał-Gubernatorstwa Warszawskiego Nr. 5).

§ 2. Rozporządzenie wydane przez Komisarza Generalnego Ziem wschodnich z dnia 17 lipca 1919 r. (Dz. Urz. Zarządu cywilnego ziem wschodnich Nr. 9 poz. 73) w przedmiocie opodatkowania spirytusu, tudzież z dnia 17 lipca 1919 r. (Dz. Urz. Zarządu cywilnego ziem wschodnich Nr. 8 poz. 52) w sprawie pobierania 10% opłaty przy- i wywozowej od wyrobów wódczanych, obowiązujące dotychczas na zasadzie § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 listopada 1920 r. (Dz. U. R. P. z r. 1920 Nr. 115 poz. 762) na ziemiach przyłączonych do Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. — uchyla się.

§ 3. Wykonanie rozporządzenia niniejszego powierza się Ministrowi Skarbu.

§ 4. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Skarbu: *Steczkowski*.

22 g). Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 19 kwietnia 1921 r., poz. 270, nr. 45 d. u. w przedmiocie rozciągnięcia na ziemie, przynależne do Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r., niektórych dekretów, ustaw i rozporządzeń, obowiązujących w Rzeczypospolitej Polskiej lub w przyległych dzielnicach.

Na zasadzie art. 6 ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. (Dz. Ust. Rz. P. z r. 1921 Nr. 16 poz. 93) o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. Rada Ministrów zarządza co następuje:

§ 1. Na ziemie wskazane w art. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1921 r.

(Dz. Ust. Rz. P. z r. 1921 Nr. 16 poz. 93), rozciąga się moc obowiązującą następujących dekretów, ustaw i rozporządzeń:

1) tymczasowej ustawy o powszechnym obowiązku służby wojskowej z dnia 28 października 1918 r. (Dz. P. P. P. Nr. 13 poz. 28);

2) dekretu w sprawie niektórych zmian w tymczasowej ustawie o powszechnym obowiązku służby wojskowej z dnia 16 stycznia 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 8 poz. 119);

3) ustawy z dnia 7 marca 1919 r. w przedmiocie poboru roczników 1896, 1897, 1898, 1899, 1900 i 1901 (Dz. Pr. P. P. Nr. 22 poz. 234);

4) ustawy z dnia 15 czerwca 1920 r. w przedmiocie powszechnego poboru rocznika 1895 i 1902, poboru byłych podoficerów, urodzonych w latach 1890—1894 włącznie, i poboru byłych szeregowych, urodzonych w latach 1885—1894 włącznie, którzy w armjach obcych, względnie w wojsku lub formacjach polskich służyli w oddziałach jazdy, konnej artylerji i konnej straży granicznej (Dz. U. Rz. P. z r. 1920 Nr. 48 poz. 298);

5) ustawy z dnia 17 czerwca 1919 r. o spisie oficerów (Dz. Pr. P. P. Nr. 50 poz. 325);

6) ustawy z dnia 17 listopada 1919 r. o spisie podoficerów (Dz. U. Rz. P. z r. 1919 Nr. 92 poz. 499);

7) rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dnia 22 września 1920 r. w przedmiocie ćwiczenia poborowych niewcielonych do szeregów wojskowych (Dz. Ust. Rz. P. z r. 1920 Nr. 92 poz. 611);

8) ustawy z dnia 11 lipca 1919 r., normującej stosunki służbowe funkcjonarjuszów państwowych podczas pełnienia służby wojskowej (Dz. Pr. P. P. Nr. 59 poz. 357);

9) rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 20 października 1919 r. (Dz. Ust. Nr. 87 poz. 474), celem wykonania ustawy z dnia 11 lipca 1919 r. (Dz. Pr. P. P. z r. 1919 Nr. 59 poz. 357), normującej stosunki służbowe funkcjonarjuszów państwowych podczas pełnienia służby wojskowej;

10) rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 lipca 1920 r., uzupełniającego rozporządzenie z dnia 20 października 1919 r. (Dz. U. Nr. 87 poz. 474), wydane celem wykonania ustawy z dnia 11 lipca 1919 r. (Dz. Pr. Nr. 59 poz. 357), normującej stosunki służbowe funkcjonarjuszów państwowych podczas pełnienia służby wojskowej (Dz. U. z r. 1920 Nr. 57 poz. 352);

11) rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dnia 22 września 1920 r. o wzmiankach w aktach zejścia osób zabitych przez nieprzyjaciela lub zmarłych wskutek okoliczności wojennych (Dz. Ust. Rz. P. z r. 1920 Nr. 92 poz. 610);

12) rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dnia 20 lipca 1920 r. o zasiłkach wojskowych dla rodzin osób, pełniących służbę w wojsku polskiem z poboru i ochotniczo (Dz. Ust. Rz. P. z r. 1920 Nr. 63 poz. 418);

13) rozporządzenia wykonawczego Ministra Spraw Wojskowych, wydanego w porozumieniu z Ministrami Skarbu, Spraw Wewnętrznych i b. Dzielnicy Pruskiej (Dz. Ust. Rz. P. z r. 1920 Nr. 80 poz. 537) do rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dnia 20 lipca 1920 r. (Dz. Ust. Rz. P. z r. 1920 Nr. 63 poz. 418) o zasiłkach wojskowych dla rodzin osób, pełniących służbę w wojsku polskiem z poboru i ochotniczo;

14) rozporządzenia Ministra Spraw Wojskowych z dnia 4 grudnia 1920 r., wydanego w porozumieniu z Ministrami Skarbu, Spraw Wewnętrznych i b. Dzielnicy Pruskiej (Dz. Ust. Rz. P. z r. 1921 Nr. 5 poz. 23) w przedmiocie częściowej zmiany rozporządzenia wykonawczego Ministra Spraw Wojskowych, wydanego w porozumieniu z tymi Ministrami do rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dnia 20 lipca 1920 r. (Dz. Ust. Rz. P. z r. 1920 Nr. 63 poz. 418);

15) ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. o zabezpieczeniu bytu rodzinom osób pełniących ochotniczą lub obowiązkową służbę wojskową (Dz. Ust. Rz. P. z r. 1920 Nr. 62 poz. 403);

16) rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dnia 11 sierpnia 1920 r. w przedmiocie zobowiązań pracodawców wobec robotników i pracowników, pełniących służbę czynną ochotniczą w wojsku polskiem oraz ich rodzin (Dz. U. z r. 1920 Nr. 81 poz. 539);

17) dekretu o używaniu wojska w wypadkach wyjątkowych (Dz. Pr. P. P. z r. 1919 Nr. 1 poz. 80);

18) rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 kwietnia 1919 r. o sposobie użycia wojska dla zabezpieczenia porządku publicznego (Dz. Pr. P. P. z r. 1919 Nr. 35 poz. 276);

19) rozporządzenia Ministrów Spraw Wojskowych, Spraw Wewnętrznych, Poczt i Telegrafów oraz Kolei w przedmiocie ułatwienia doniesień ludności cywilnej, odnoszących się do bezpra-

wnych rekwizycyj i plądrowania przez osoby wojskowe (Dz. U. z r. 1920 Nr. 98 poz. 658);

20) ustawy z dnia 25 lipca 1919 r. o osobistych świadczeniach wojennych (Dz. U. z r. 1919 Nr. 67 poz. 401);

21) ustawy z dnia 2 sierpnia 1919 r. o powołaniu pracowników kolei, poczty, żeglugi parowej, telegrafu i telefonu do służby w armji (Dz. Pr. z r. 1919 Nr. 65 poz. 396);

22) ustawy z dnia 20 stycznia 1920 r. o powołaniu prawników do czynnej służby wojskowej (Dz. U. R. P. z r. 1920 Nr. 7 poz. 45);

23) rozporządzenia Ministrów Spraw Wojskowych i Spraw Wewnętrznych i w porozumieniu z Ministrami Kolei Żelaznych, Skarbu, Ochrony Pracy oraz Opieki Społecznej o wprowadzeniu obowiązku osobistych świadczeń wojennych, w celu oczyszczenia torów kolejowych od zasp śnieżnych (Dz. U. z r. 1919 Nr. 87 poz. 477);

24) rozporządzenia Ministrów Spraw Wewnętrznych i Spraw Wojskowych z dnia 8 listopada 1919 r. o wprowadzeniu obowiązku osobistych świadczeń wojennych (Dz. U. R. P. z r. 1919 Nr. 93 poz. 504);

25) rozporządzenia Ministrów Spraw Wewnętrznych i Spraw Wojskowych w przedmiocie powołania lekarzy, lekarek, rygorozantów i rygorozantek, studentów i studentek medycyny, tudzież osób, posiadających wyszkolenie sanitarne, do osobistych świadczeń wojennych (Dz. U. R. P. z r. 1920 Nr. 13 poz. 72);

26) rozporządzenia wykonawczego Ministrów Spraw Wojskowych i Spraw Wewnętrznych do ustawy z dnia 25 lipca 1919 r. (Dz. U. R. P. z roku 1919 Nr. 67 poz. 401) o osobistych świadczeniach wojennych (Dz. U. R. P. z r. 1920 Nr. 64 poz. 428);

27) ustawy z dnia 11 maja 1920 r. w przedmiocie uznania nazwisk, przybranych podczas służby wojskowej (Dz. U. R. P. z r. 1920 Nr. 42 poz. 251);

28) rozporządzenia wykonawczego Ministrów Spraw Wojskowych i Spraw Wewnętrznych oraz b. Dzielnicy Pruskiej z dnia 20 listopada 1920 r. do ustawy z dnia 11 maja 1920 r. w przedmiocie uznania nazwisk, przybranych podczas służby wojskowej (Dz. U. R. P. z r. 1920 Nr. 112 poz. 743);

29) ustawy z dnia 27 marca 1920 r. o kolejach w czasie wojny (Dz. U. R. P. z r. 1920 Nr. 27 poz. 160);

30) rozporządzenia wykonawczego Ministrów Spraw Wojskowych i Kolei Żelaznych do ustawy z dnia 27 marca 1920 r. o kolejach w czasie wojny (Dz. U. R. P. z r. 1920 Nr. 55 poz. 342);

31) rozporządzenia Ministrów Spraw Wojskowych, Kolei Żelaznych i Skarbu z dnia 8 sierpnia 1920 r. w przedmiocie wykonania ustawy o kolejach w czasie wojny (Dz. U. R. P. 1920 Nr. 79 poz. 533);

32) ustawy z dnia 18 grudnia 1920 r. o pocztach, radjotelegrafach, telegrafach i telefonach w czasie wojny (Dz. U. R. P. z r. 1921 Nr. 7 poz. 36);

33) ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o godłach i barwach Rzplitej Polskiej (Dz. U. z r. 1919 Nr. 69 poz. 416).

§ 2. Postanowienia dekretów, ustaw i rozporządzeń, wymienionych w § 1, uzyskują na ziemiach wskazanych w art. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. moc obowiązującą z dniem ogłoszenia niniejszego rozporządzenia.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Spraw Wojskowych: *Sosnkowski*, Minister Spraw Wewnętrznych: *L. Skulski*, Minister Skarbu: *Steczkowski*, Minister Kolei Żelaznych: *Jasiński*, Minister b. Dzielnicy Pruskiej: *W. Kucharski*, Minister Poczt i Telegrafów: *Stesłowicz*, Minister Sprawiedliwości: w z. *Dr. Jan Morawski*, Minister Pracy i Opieki Społecznej: w z. *Gust. Simon*, Minister Przemysłu i Handlu: *S. Przanowski*, Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych: *J. Raczyński*.

22 h). Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 kwietnia 1921 r., poz. 271, nr. 45 d. u. w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej ustaw i przepisów o zaopatrzeniu ludności w drzewo, obowiązujących na obszarze Rzeczypospolitej, na ziemie przyłączone do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r.

Na mocy art. 6 ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. (Dz. U. R. P. z r. 1921 Nr. 16 poz. 93) zarządza się co następuje:

§ 1. Na ziemie wskazane w art. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. (Dz. U. R. P. z r. 1921 Nr. 16 poz. 93) rozciąga się moc obowiązującą:

1. Ustawy z dnia 28 lutego 1919 r. w przedmiocie zaopatrzenia

ludności w drzewo budulcowe i opałowe (Dz. Pr. R. P. z roku 1919 Nr. 20 poz. 229);

2. Rozporządzenia wykonawczego Ministra Robót Publicznych z dn. 17 stycznia 1921 r. wydanego w porozumieniu z Ministrami: Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Skarbu, Spraw Wewnętrznych, b. Dzielnicy Pruskiej oraz Prezesem Głównego Urzędu Ziemskiego, do ustawy z dn. 28 lutego 1919 r. w przedmiocie zaopatrzenia ludności w drzewo budulcowe i opałowe (Dz. U. R. P. z r. 1921 Nr. 21 poz. 115);
3. Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych z dn. 14 grudnia 1920 r. wydanego w porozumieniu z Ministrami: Skarbu, Robót Publicznych, Aprowizacji i b. Dzielnicy Pruskiej w przedmiocie wyłączenia z pod obowiązku dostarczania na cele odbudowy oraz opałowe potrzeby ludności drzewa — właścicieli drobnych parcel leśnych (Dz. U. R. P. z r. 1921 Nr. 9 poz. 46).

§ 2. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, a jednocześnie tracą moc obowiązującą: rozporządzenia Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dnia 18 lipca 1919 r. o udzielaniu drzewa budulcowego na odbudowę właścicielom osad zniszczonych przez działania wojenne (Dz. Urz. Zarządu cywilnego Ziem Wschodnich z dnia 25 lipca 1919 r. Nr. 8 poz. 60) oraz z dnia 12 września 1919 r. o rekwizycji lasów i materjałów drzewnych na potrzeby opałowe miast (Dz. Urz. Zarządu cywilnego Ziem Wschodnich z dnia 23 września 1919 r. Nr. 19 poz. 175).

Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Robót Publicznych: *G. Narutowicz*, Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych: *J. Raczyński*, Minister Skarbu: *Steczkowski*.

22 i). Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 28 kwietnia 1921 r., poz. 281, nr. 46 d. u., w przedmiocie rozciągnięcia na ziemie przynależne do obszaru Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z umową o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisaną w Rydze w dniu 12 października 1920 r., mocy obowiązującej ustawy z dnia 24 marca 1920 r. o nabywaniu nieruchomości przez obcokraiowców.

Na mocy art. 6 ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. o unormowaniu stosunku prawno-politycznego na ziemiach przynależnych do obszaru Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z umową o preliminaryj-

nym pokoju i rozejmie, podpisaną w Rydze dnia 12 października 1920 r. (Dz. Ust. R. P. z r. 1921 Nr. 16 poz. 93), zarządza się co następuje:

§ 1. Na ziemie przynależne do obszaru Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z umową o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisaną w Rydze w dniu 12 października 1920 r., rozciąga się moc obowiązującą ustawy z dnia 24 marca 1920 r. o nabywaniu nieruchomości przez obcokrajowców (Dz. U. R. P. z r. 1920 Nr. 31 poz. 178).

§ 2. Rozporządzenie niniejsze uzyskuje moc obowiązującą z dniem ogłoszenia.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Skarbu: *Steczkowski*, Minister Sprawiedliwości: w z. *Dr. Jan Morawski.*

22 k). Rozporządzenie Wykonawcze Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego i Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 maja 1921 roku, poz. 325, nr. 52 d. u., o stosowaniu rozporządzenia tymczasowego Rady Ministrów z dnia 1 września 1919 r., normującego przenoszenie własności nieruchomości ziemskich na obszarze województw nowogródzkiego, poleskiego i wołyńskiego oraz powiatów grodzieńskiego, białowieskiego i wołkowyskiego województwa białostockiego.

Na zasadzie § 7 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 marca 1921 roku[1]), w przedmiocie rozciągnięcia rozporządzenia tymczasowego Rady Ministrów z dnia 1 września 1919 r., normującego przenoszenie własności nieruchomości ziemskich, oraz ustawy z dnia 6 lipca 1920 r. o organizacji Urzędów Ziemskich na ziemie, przyłączone do Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. (Dz. Ust. z 1921 r. Nr. 30 poz. 178) zarządza się na obszarze województw: nowogródzkiego, poleskiego i wołyńskiego oraz powiatów: grodzieńskiego, białowieskiego i wołkowyskiego województwa białostockiego co następuje:

§ 1. Za nieruchomości ziemskie, w rozumieniu rozporządzenia tymczasowego Rady Ministrów z dn. 1 września 1919 r., normującego przenoszenie własności nieruchomości ziemskich, należy

---

[1]) P. wyżej na str. 111. *(Przypisek Wyd.).*

uważać nieruchomości, położone poza granicami miast i miasteczek.

Nieruchomości, nie mające charakteru użytków rolnych, jak istniejące wille, letniska, zakłady lecznicze, fabryki, kolonje robotnicze, urzędnicze osady, położone przy stacjach kolejowych i t. p. nie są nieruchomościami ziemskiemi w rozumieniu rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 1 września 1919 r., normującego przenoszenie własności nieruchomości ziemskich.

§ 2. Za nieruchomość włościańską, przewidzianą w art. 2 p. a) rozporządzenia tymczasowego Rady Ministrów z dn. 1 września 1919 r., normującego przenoszenie własności nieruchomości ziemskich, należy uważać nieruchomość »nadziałową«, t. j. otrzymaną na mocy manifestu cesarskiego z dn. 19 lutego 1861 r.

§ 3. Udzielanie zezwoleń na przenoszenie własności nieruchomości ziemskich należy do zakresu działania Urzędów Ziemskich w trybie i toku instancji, określonym niniejszemi przepisami.

§ 4. Zezwolenie na przeniesienie prawa własności nieruchomości ziemskiej można udzielić, jeżeli:

a) nowonabywca jest obywatelem Rzeczypospolitej Polskiej,

b) jest uzdolnionym do pracy na roli i

c) tranzakcja nie ma cech spekulacji.

Warunki wymienione w p. b), stosowane nie będą przy nabyciu niezbędnego obszaru ziemi dla celów nierolniczych: — budowlanych (np. wille, letniska), na urządzenie kolonij robotniczych i rzemieślniczych, na cele przemysłowe, lecznicze i t. p.

Zezwolenie na przeniesienie prawa własności nieruchomości ziemskich może być udzielane i osobom prawnym, dającym należyte gwarancje racjonalnego gospodarowania i pozostającym pod odpowiedniem fachowem kierownictwem, oraz instytucjom społecznym, upoważnionym do parcelacji większych posiadłości ziemskich, o ile dadzą zobowiązanie rozparcelowania kupionej nieruchomości w terminie przez Okręgowy Urząd Ziemski określonym.

§ 5. Urzędy Ziemskie mogą udzielić zezwolenia w następujących przypadkach:

a) gdy chodzi o zbycie części niepodzielonej nieruchomości współwłaścicielowi lub współspadkobiercy;

b) jeżeli wszystkie nieruchomości ziemskie, należące do jednego właściciela lub kilku współwłaścicieli niepodzielnie, prze-

chodzą w całości w ręce jednego nabywcy lub kilku nabywców;

c) gdy chodzi o wydzielenie z nieruchomości ziemskiej i przeniesienie własności zakładów przemysłu fabrycznego i rolnego, jezior i stawów rybnych, will, letnisk, zakładów leczniczych i t. p. z potrzebnym do nich obszarem;

d) przy parcelacyjnym podziale ziemi, zgodnie z zatwierdzonym projektem parcelacji.

Zezwolenie to jednak udzielone nie będzie, o ile przeniesienie własności ma na celu uchylenie danego obszaru ziemi od zużytkowania go na uregulowanie serwitutów, lub na wykonanie reformy rolnej, w myśl zasad uchwały sejmowej z dnia 10 lipca 1919 r.

§ 6. Udzielanie zezwoleń na przenoszenie własności nieruchomości ziemskich w wypadkach, przewidzianych w § 5 a), b) i c) oraz zatwierdzanie projektów parcelacyjnych, do czasu organizacji Okręgowych Urzędów Ziemskich na ziemiach, objętych niniejszem rozporządzeniem, należeć będzie w pierwszej instancji do terytorjalnie właściwych delegatur okręgowych Głównego Urzędu Ziemskiego, a w drugiej i ostatniej do Głównej Komisji Ziemskiej.

§ 7. Kolegjum delegatury okręgowej Głównego Urzędu Ziemskiego, orzekające w sprawach przenoszenia własności nieruchomości ziemskich, oraz zatwierdzania projektów parcelacyjnych (§ 6) składa się z delegata okręgowego Głównego Urzędu Ziemskiego lub jego urzędowego zastępcy, jako przewodniczącego, kierowników poszczególnych działów delegatury okręgowej — ogólnego (radca prawny), urządzeń rolnych i technicznego, lub ich urzędowych zastępców, oraz urzędnika tejże, wyznaczonego przez delegata okręgowego Głównego Urzędu Ziemskiego w charakterze sekretarza, bez prawa głosu.

Z chwilą zorganizowania na obszarze wymienionych na wstępie województw i powiatów Okręgowych Urzędów Ziemskich, wymienione w tym § funkcje delegata okręgowego Głównego Urzędu Ziemskiego i kierowników wydziałów delegatury okręgowej, przejdą na prezesa Okręgowego Urzędu Ziemskiego, radcę prawnego, kierownika działu rolnego i rewidenta pomiarów, względnie ich zastępców.

§ 8. Dla ważności orzeczeń kolegjum delegatury w sprawach

przenoszenia własności, oraz zatwierdzania projektów parcelacyjnych (§ 7), niezbędna jest obecność przynajmniej 3 członków, a w tej liczbie przewodniczącego. Kolegjum delegatury rozstrzyga sprawy na posiedzeniach niejawnych, bez wezwania stron, zwykłą większością głosów. W razie równego podziału głosów, przeważa głos przewodniczącego, który głosuje ostatni. Członek, mający odrębne zdanie, winien je zaznaczyć przy powzięciu orzeczenia w protokóle posiedzenia. Jednak przewodniczący ma prawo według swego uznania wzywać na posiedzenia niejawne osoby, które mogłyby się przyczynić do wyjaśnienia sprawy.

§ 9. Dla każdej sprawy winny być założone osobne akta. W każdej sprawie sporządzony zostanie krótki protokół, podpisany przez przewodniczącego i sekretarza. Orzeczenie podpisuje komplet orzekający. Odmowne orzeczenie winno być umotywowane.

§ 10. Odwołanie od odmownych orzeczeń delegatur okręgowych Głównego Urzędu Ziemskiego przysługuje stronom (sprzedawcom i nabywcom) w przeciągu 30 dni od dnia następującego po dniu doręczenia im odpisu orzeczenia przez władze policyjne, względnie gminne.

Odwołanie winno być podane na piśmie do tej delegatury okręgowej Głównego Urzędu Ziemskiego, której orzeczenie ulega zaskarżeniu. Delegatura okręgowa przesyła odwołanie wraz z aktami sprawy i swoją opinją do Głównej Komisji Ziemskiej, która rozstrzyga sprawy ostatecznie.

§ 11. Podanie o przeniesienie własności nieruchomości ziemskich w wypadkach, przewidzianych w § 5, p. a), b) i c) powinno być podpisane przez właściciela lub nabywcę.

Przy podaniu powinny być dołączone w dwóch egzemplarzach istotne warunki umowy o zmianie tytułu własności, a mianowicie: dokładne wymienienie osób, zawierających umowę, określenie przedmiotu umowy, z oznaczeniem obszaru, oraz cena nabycia. Zamiast opisu tych warunków, może być przedstawiona również w dwóch egzemplarzach (odpisach) umowa stron, zawierająca powyższe warunki i zawarta z uzależnieniem jej ważności od zezwolenia Urzędu Ziemskiego.

§ 12. O dniu złożenia podania przez petenta, delegatura okręgowa Głównego Urzędu Ziemskiego wydaje petentowi zaświadcze-

nie na jednym z dwu egzemplarzy przedłożonych warunków, względnie umowy. Drugi egzemplarz warunków, względnie umowy, zaopatrzony odpisem wydanego zaświadczenia o dniu złożenia podania, zostaje w aktach delegatury.

§ 13. Delegatury okręgowe Głównego Urzędu Ziemskiego obowiązane są załatwić podanie w miarę możności niezwłocznie, najpóźniej zaś w przeciągu jednego miesiąca od daty złożenia podania. Zarówno o udzieleniu, jak i odmowie zezwolenia, delegatura okręgowa Głównego Urzędu Ziemskiego niezwłocznie zawiadamia strony, doręczając im odpis orzeczenia przez właściwe władze policyjne, względnie gminne, tudzież właściwy wydział hipoteczny i zastępcę starszego notarjusza, oraz Główny Urząd Ziemski.

Dowody doręczania zawiadomień, jak również ich odpisy należy przechowywać w aktach sprawy.

Nieotrzymanie przez właściwy wydział hipoteczny, względnie zastępcę starszego notarjusza, w przeciągu powyższego terminu zawiadomienia delegatury okręgowej o odmownem orzeczeniu, uważane będzie za udzielenie zezwolenia na przeniesienie własności, upoważniające strony do dokonania przelewu własności na warunkach umowy.

§ 14. W razie zauważonego przy złożeniu podania braku w nim odpowiednich wiadomości (np. adresów petentów, dat i t. p.), lub załączników niezbędnych do wydania orzeczenia, podania zwraca się doraźnie dla uzupełnienia przed wydaniem poświadczenia o złożeniu. Z podaniami i załącznikami, nieopłaconemi opłatą stemplową, lub opłaconemi w ilości niedostatecznej, postępuje się według obowiązujących przepisów miejscowych.

W razie konieczności zażądania dodatkowych wyjaśnień, niezbędnych dla powzięcia orzeczenia, delegatura okręgowa orzeka — w miarę możności niezwłocznie — o tymczasowej odmowie zezwolenia, aż do złożenia pisemnego żądanych wyjaśnień, o czem zawiadamia niezwłocznie wydział hipoteczny, względnie zastępcę starszego notarjusza, oraz strony, zaznaczając, że termin wyznaczony w § 13 liczyć się będzie w tym wypadku od daty pisemnego złożenia wyjaśnień. O przedłożeniu dodatkowych wyjaśnień delegatura okręgowa Głównego Urzędu Ziemskiego wydaje stronom odpowiednie zaświadczenie.

§ 15. W ciągu wskazanego w art. 7 rozporządzenia tymcza-

sowego Rady Ministrów, z dnia 1 września 1919 r. sześciomiesięcznego terminu, inne zezwolenia na przeniesienie własności, dotyczące tej samej nieruchomości, nie mogą być wydawane, chyba, że udowodnione zostanie, iż tranzakcja, której dotyczyło zezwolenie, została rozwiązana.

§ 16. Projekt parcelacyjny przedstawia do zatwierdzenia właściciel nieruchomości. W projekcie winna być uwzględniona w miarę możności, tak ludność miejscowa jak i zamiejscowi osadnicy, przyczem obszary ziemi, obciążone służebnościami włościańskiemi, do czasu likwidacji tych służebności, mogą być nabywane tylko w tym wypadku, kiedy będzie można określić, jaka ilość ziemi będzie dostateczna na późniejszą likwidację tych służebności.

§ 17. Do projektu parcelacyjnego powinien być dołączony plan rysunkowy (szkic odręczny) podziału, z oznaczeniem granic parcelacyjnego obszaru, rodzaju ziemi, dróg i zabudowań. Przy mniejszych parcelacjach można odstąpić od żądania planu rysunkowego, o ile z samego projektu parcelacyjnego można będzie dostatecznie ocenić warunki, w jakich ma być dokonany podział parcelacyjny posiadłości ziemskich.

Szczegółowe instrukcje, dotyczące parcelacyjnego podziału ziemi, wydane będą przez Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego.

§ 18. Zaświadczenia na prawo nabycia oddzielnych działek ziemi przy parcelacji nieruchomości ziemskich w wymienionych we wstępie w województwach i powiatach (§ 5 p. d.) wydają komisarze ziemscy, oraz delegaci Głównego Urzędu Ziemskiego na całym obszarze Rzeczypospolitej, z wymienieniem ilości ziemi, którą każda otrzymująca to zezwolenie osoba ma prawo nabyć. Ilość ta nie może przekraczać 45 hektarów. Zaświadczenia te dają prawo do nabycia wskazanej w nich ilości ziemi z podziału nieruchomości ziemskich, położonych na całym wymienionym obszarze, o ile na te nieruchomości lub na części ich zostaną sporządzone i zatwierdzone projekty parcelacyjne (§§ 6—10).

§ 19. W razie jeżeli parcelacja prowadzona jest przez instytucje upoważnione przez Główny Urząd Ziemski, mają zastosowanie rozporządzenia, wydane w tym przedmiocie przez Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego.

§ 20. Wydziały hipoteczne, względnie zastępcy starszych no-

tarjuszów, obowiązani są prowadzić wykazy zawiadomień o odmowach zezwoleń na przenoszenie własności, tudzież o prolongatach już udzielonych zezwoleń.

Minister Sprawiedliwości: w z. *Dr. J. Morawski*, Prezes Głównego Urzędu Ziemskiego: *T. Wilkoński*.

22 l). Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 czerwca 1921 roku, poz. 342, nr. 55 d. u., w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej ustaw z dn. 6 lipca 1920 r. i z dn. 18 marca 1921 r. o opłacie stemplowej od kart do gry na województwa nowogródzkie, poleskie i wołyńskie oraz powiaty grodzieński, białowieski i wołkowyski województwa białostockiego.

Na mocy art. 6 ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach, przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. (Dz. U. R. P. z 1921 r., Nr. 16 poz. 93), Rada Ministrów zarządza co następuje:

§ 1. Moc obowiązującą art. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1920 r. (D. U. Nr. 101 poz. 666), w brzmieniu ustalonem ustawą z dnia 18 marca 1921 r. (Dz. U. Nr. 35 poz. 204), jak również art. 2—19 i 21 powołanej ustawy z dnia 6 lipca 1920 r. rozciąga się na województwa nowogródzkie, poleskie i wołyńskie oraz powiaty grodzieński, białowieski i wołkowyski województwa białostockiego.

§ 2. Od kart do gry, które w dniu wejścia w życie niniejszego rozporządzenia będą się znajdowały na obszarze ziem, określonych w art. 1, o ile kart tych nie ostemplowano w sposób, opisany w §§ 16—18 lub § 32 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 31 października 1920 r. (Dz. U. Nr. 104 poz. 690), należy w terminie, który oznaczy Minister Skarbu, uiścić opłatę w wysokości, ustanowionej w art. 1 ustawy z dnia 18 marca 1921 r. (Dz. U. Nr. 35 poz. 204), z potrąceniem kwot, zapłaconych tytułem opłaty stemplowej w myśl przepisów dotychczasowych.

§ 3. Od obowiązku dodatkowego uiszczenia opłaty wolny jest, kto posiada nie więcej niż dwie talje, od których uiszczono opłatę stemplową według dotychczasowych przepisów.

Opłacenie cła na rzecz b. władz okupacyjnych niemieckich

i austrjacko-węgierskich na obszarze b. zaboru rosyjskiego nie uważa się za uiszczenie opłaty w myśl przepisów dotychczasowych.

§ 4. Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrowi Skarbu.

§ 5. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie w miesiąc po ogłoszeniu.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Skarbu: *Steczkowski*.

Do str. 142 art. 9.

W ciągu druku tej książki wyszła ustawa z 3/VI 1921 poz. 314 nr. 51 d. u. o Kontroli Państwowej. Podajemy ją niżej. Znosi ona podany w zeszycie I dekret z 7/II 1919, pokaże się zaś niebawem, o ile podane w tej książce na str. 143 i n. rozporządzenia i instrukcje ulegną obecnie, po wyjściu nowej ustawy, zmianie.

Nowa ustawa wyszła już po uchwaleniu Konstytucji z 17/III i liczy się też z nią, nie jesteśmy jednak przekonani, że nie będzie rodzić wątpliwości co do swej zgodności z Konstytucją. Jeżeli Prezes N. I. K. P. jest równy ministrom i odpowiada przed Sejmem, jak ministrowie (art. 30), to co oznacza postanowienie zawarte w art. 1, że jest podległym Prezydentowi Rzeczp.? Jaka jest treść tego »podlegania« wobec — powtarzamy — równorzędności z ministrem i odpowiedzialności przed Sejmem..

Art. 30 mówi, że Prezesa N. I. K. P. może pociągnąć do odpowiedzialności Sejm lub Senat. Jest to rozszerzenie kompetencji Senatu; czy dozwolone przez ustawę, nie będącą zmianą Konstytucji?

Art. 3 ustawy rozszerza Kontrolę Państwową na ciała samorządne, jeżeli takiem będzie »uznanie rządu«. Czy takie postanowienie jest możliwe, bez zmiany Konstytucji, wobec tego, że Konstytucja z 17 marca mówi tylko o kontroli administracji państwowej?

Wreszcie podnieść należy, że nowa ustawa nie unormowała postępowania, wedle którego Sejm usuwa członków N. I. K. P. wedle art. 9 Konstytucji, ograniczyła tylko tę kompetencję Sejmu do członków Kolegjum N. I. K. P., a wyjęła z pod niej członków Kolegjum Departamentów N. I. K. P. (art. 30 ustawy). Ustęp 3-ci art. 30 ustawy, mówiący o instancji dyscyplinarnej dla członków wszystkich kolegjów, a więc i kolegjum N. I. K. P., powinien być tak zredagowany, aby było widocznem, jaki jest stosunek tego postanowienia do art. 9 Konstytucji, o ile idzie o członków Kolegjum N. I. K. P. (nie innych kolegjów). Interpretacja ma, z braku tego określenia, tak szerokie pole, że łatwo może popaść w dowolność.

Ustawa z dn. 3 czerwca 1921 r., poz. 314, nr. 51 d. u., o Kontroli Państwowej.

Art. 1. Kontrola Państwowa jest władzą, w czynnościach swoich opartą na zasadach kolegjalności (art. 20—22), z ministerstwami równorzędną, od Rządu niezależną, podległą bezpośrednio Prezydentowi Rzeczypospolitej.

Art. 2. Kontrola Państwowa powołana jest do rewizji dochodów i wydatków Państwa oraz jego stanu majątkowego.

Art. 3. W miarę uznania Rządu, Kontrola Państwowa może być również powołana do rewizji finansowej gospodarki ciał samorządnych oraz instytucyj, zakładów, fundacyj, stowarzyszeń i spółek, działających przy udziale finansowym Skarbu Państwa lub pod jego gwarancją.

Art. 4. Spełniając swe zadania, Kontrola Państwowa bada, czy czynności gospodarcze i finansowe władz i urzędów państwowych oraz instytucyj, wymienionych w art. 3, były legalne, wykonane z należytą oszczędnością i celowo, pod względem gospodarczym.

Kontrola, dokonywana przez Kontrolę Państwową, nie usuwa odpowiedzialności ministrów i kontrolowanych władz i urzędów.

Art. 5. Kontrola Państwowa wykonywa: 1) kontrolę faktyczną, 2) kontrolę następną.

Art. 6. Kontrola Państwowa wykonywa kontrolę faktyczną, według swego uznania we wszystkich dziedzinach administracji i gospodarki Państwa.

Kontrola ta obejmuje: badanie umów i wszelkich zobowiązań, rewizję kas, rachunkowości, rewizję składów, magazynów, inwentarzy i wogóle majątku państwowego oraz sprawdzanie na miejscu wszelkich robót i dostaw, z punktu widzenia celowości i pod względem gospodarczym.

Art. 7. Kontrola następna polega na sprawdzaniu rachunków pod względem: formalnym, cyfrowym i co do istoty dokonanych czynności. Kontrola ta ma być dokonywana w czasie jak najrychlejszym po dokonaniu wydatków i pobraniu dochodów. W tym celu Kontrola Państwowa oraz władze i urzędy są obowiązane ściśle przestrzegać przepisów i instrukcyj, wydanych w tym względzie.

Uwagi o wykonaniu budżetu za okres ubiegły z wnioskiem

o udzielenie lub odmówienie Rządowi absolutorjum (art. 9 Ustawy Konstytucyjnej) Najwyższa Izba Kontroli przedstawia jednocześnie Prezydentowi Rzeczypospolitej, Sejmowi i Senatowi najpóźniej w sześć miesięcy od dnia otrzymania od Ministerstwa Skarbu ogólnego zamknięcia rachunków z całej gospodarki państwowej, udzielając odpisu powyższych uwag (i wniosku) Prezesowi Rady Ministrów i Ministrowi Skarbu.

Art. 8. Najpóźniej w sześć miesięcy po upływie okresu budżetowego Najwyższa Izba Kontroli przedstawia Prezydentowi Rzeczypospolitej, Sejmowi i Senatowi sprawozdanie z czynności Kontroli, dokonanych w tymże okresie budżetowym. Prezes Najwyższej Izby Kontroli przesyła odpisy tego sprawozdania Prezesowi Rady Ministrów i Ministrowi Skarbu do wiadomości.

Niezależnie od uwag o wykonaniu budżetu za okres ubiegły (art. 7) i sprawozdania o swych czynnościach rewizyjnych (art. 8) Najwyższa Izba Kontroli ma prawo, w wypadkach szczególniejszej wagi lub niecierpiących zwłoki, przedstawiać Prezydentowi Rzeczypospolitej oraz Sejmowi i Senatowi sprawozdanie i wnioski z poszczególnych wyników Kontroli, przy równoczesnem udzieleniu odpisów do wiadomości Prezesa Rady Ministrów i Ministra Skarbu.

Art. 9. Delegatom Kontroli Państwowej przysługuje prawo badania na miejscu ksiąg, rachunków, aktów i wszelkich dokumentów.

Władze i urzędy państwowe oraz instytucje, wymienione w art. 3, obowiązane są dawać delegatom Kontroli Państwowej wszelkie potrzebne wyjaśnienia tak ustnie jak i na piśmie.

Art. 10. Przepisy o sposobie wykonywania kontroli zawarte będą w instrukcjach, wydanych przez Prezesa Najwyższej Izby Kontroli, w porozumieniu z odpowiednimi ministrami, władzami centralnemi oraz instytucjami, wymienionemi w art. 3, zgodnie z zasadami, uchwalonemi przez Kolegjum Najwyższej Izby Kontroli (art. 22).

Art. 11. Władze i urzędy państwowe oraz instytucje, wymienione w art. 3, obowiązane są ściśle stosować się do przepisów i zarządzeń, wydanych przez Kontrolę Państwową w zakresie jej kompetencji.

W razie niezastosowania się Kontrola Państwowa zażąda od

właściwej władzy przełożonej wykonania swych zarządzeń oraz pociągnięcia winnych do odpowiedzialności dyscyplinarnej.

Art. 12. Władze i urzędy państwowe mogą wydawać przepisy kasowe i rachunkowe nie inaczej, jak w porozumieniu z Kontrolą Państwową i Ministerstwem Skarbu. Ministerstwa i władze centralne oraz instytucje, podległe Kontroli w myśl art. 3, wydając, zmieniając lub uchylając rozporządzenia administracyjne w granicach ustalonych z Kontrolą Państwową instrukcyj i przepisów, obowiązane są jednocześnie zawiadomić o tem Kontrolę Państwową.

Art. 13. W razie stwierdzenia nieprawidłowej rachunkowości lub kasowości, braku w gotówce lub w materjałach, roztrwonienia majątku, złej lub rujnującej gospodarki i wogóle działań, nacechowanych brakiem troski o dobro publiczne, a połączonych ze stratą lub mogących wywołać stratę dla Skarbu Państwa — Kontrola Państwowa zawiadamia o tem właściwą władzę w celu usunięcia nadużyć, wad i braków, oraz ma prawo zażądać zawieszenia w czynnościach odnośnych funkcjonarjuszów i pociągnięcia winnych do odpowiedzialności osobistej i materjalnej.

W wypadku wykrycia i ustalenia przy kontroli straty dla Skarbu Państwa Kontrola Państwowa obowiązana jest do żądania ich pokrycia i zabezpieczenia oraz do czuwania nad wykonaniem tego żądania.

Art. 14. W skład Kontroli Państwowej wchodzą: 1) Prezes Najwyższej Izby Kontroli oraz dwaj wiceprezesi, 2) Najwyższa Izba Kontroli i 3) Izby Okręgowe Kontroli.

Art. 15. Prezesa Najwyższej Izby Kontroli mianuje Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów.

Prezes Najwyższej Izby Kontroli składa przysięgę na ręce Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 16. Prezes Najwyższej Izby Kontroli jest odpowiedzialny za prawidłowy bieg spraw w Kontroli Państwowej. Do niego należy wydawanie wszelkich zarządzeń administracyjnych i organizacyjnych w zakresie kompetencji Kontroli Państwowej.

Art. 17. Prezes Najwyższej Izby Kontroli jest równorzędny ministrom. Prezes Najwyższej Izby Kontroli ma prawo zabierać głos na posiedzeniach Sejmu i Senatu w sprawach Kontroli Państwowej bądź osobiście, bądź przez swoich zastępców lub dele-

gatów, oraz na żądanie Sejmu lub Senatu obowiązany jest udzielać informacyj i wyjaśnień.

Art. 18. Zastępcami Prezesa Najwyższej Izby Kontroli są dwaj wiceprezesi, mianowani przez Prezydenta Rzeczypospolitej na wniosek Prezesa Najwyższej Izby Kontroli.

Wiceprezesi są równorzędni podsekretarzom stanu i współdziałają z Prezesem w zarządzaniu Kontrolą Państwową.

Art. 19. Najwyższa Izba Kontroli wykonywa rewizję centralnych organów Rządu oraz instytucyj, wymienionych w art. 3, poddanych jej kontroli. Ponadto, jako w naczelnym organie Kontroli Państwowej, ześrodkowuje się w niej rozpatrywanie wyników rewizji administracji państwowej. Na czele Najwyższej Izby Kontroli stoi Prezes Najwyższej Izby. W skład Najwyższej Izby wchodzą: 1) Kolegjum Najwyższej Izby Kontroli, 2) Departamenty i 3) Wydział Personalny.

Art. 20. Kolegjum Najwyższej Izby Kontroli jest najwyższą w obrębie Kontroli Państwa kolegjalną instytucją.

Kolegjum stanowią: Prezes Najwyższej Izby Kontroli, jako przewodniczący, obaj wiceprezesi, dyrektorowie departamentów i ich zastępcy.

Członkami Kolegjum mogą być osoby, które ukończyły z dyplomem wyższe studja naukowe. Wymaganie to, w ciągu pierwszych lat pięciu od czasu wydania niniejszej ustawy, nie jest obowiązujące.

Art. 21. Kolegjum Najwyższej Izby Kontroli jest powołane do stanowienia:

1) w sprawach, wynikłych wskutek odwołania się od orzeczeń Kolegjów, Departamentów i Izb Okręgowych;
2) w przedmiocie ogólnych zamknięć rachunkowych ubiegłego okresu budżetowego;
3) w przedmiocie ustalenia układu i treści sprawozdania Kontroli Państwowej za ubiegły okres budżetowy oraz uwag o wykonaniu budżetu (art. 7 i 8);
4) w przedmiocie ogólnych zasad kontroli i ogólnych przepisów rachunkowych i kasowych;
5) we wszelkich sprawach, poddanych pod obrady Kolegjum przez Prezesa Najwyższej Izby Kontroli.

Art. 22. Do ważności uchwał Kolegjum niezbędna jest obe-

cność Prezesa Najwyższej Izby Kontroli lub w jego zastępstwie jednego z wiceprezesów oraz conajmniej dwóch dyrektorów Departamentów i dwóch zastępców dyrektorów Departamentów.

Uchwały zapadają większością głosów, w razie równości rozstrzyga głos przewodniczącego.

Kolegjum ma prawo zapraszać w charakterze rzeczoznawców osoby prywatne i wzywać urzędników i funkcjonarjuszy instytucyj państwowych lub instytucyj podległych kontroli (art. 3) dla udzielenia wyjaśnień i informacyj.

Rzeczoznawcy i reprezentanci władz i urzędów nie mogą brać udziału w naradach, ani też być obecnymi przy wydawaniu uchwał.

Art. 23. Najwyższa Izba Kontroli dzieli się na cztery Departamenty i Wydział Personalny.

W skład Departamentów Najwyższej Izby Kontroli wchodzą: dyrektor Departamentu, naczelnicy wydziałów, radcowie, referenci i sekretarze, pomocnicy referentów, rachmistrze, kanceliści.

Dyrektor Departamentu odpowiedzialny jest przed Prezesem Najwyższej Izby Kontroli za prawidłowy bieg spraw w Departamencie.

W zarządzaniu Departamentem dyrektorowi pomaga oraz jest jego zastępcą jeden z naczelników wydziałów, wyznaczony przez Prezesa Najwyższej Izby Kontroli.

Dyrektora Departamentu mianuje Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Prezesa Najwyższej Izby Kontroli, naczelników wydziałów i wszystkich innych urzędników mianuje Prezes Najwyższej Izby Kontroli po zasięgnięciu opinji dyrektora Departamentu.

Departamenty dzielą się na wydziały. Prezes najwyższej Izby Kontroli ustala liczbę wydziałów w Departamentach i zakres ich czynności.

Wydział Personalny Najwyższej Izby Kontroli składa się: z naczelnika wydziału, radców, referentów i archiwistów, rachmistrzów i kancelistów.

Art. 24. Orzeczenia w sprawach rewizji faktycznej i następnej oraz w przedmiocie poszczególnych zamknięć rachunków zapadają w Kolegjum Departamentu, złożonem z dyrektora Departamentu lub jego zastępcy, jako przewodniczącego, i naczelników wydziałów. Ponadto pod obrady Kolegjum mogą być poddane wszelkie inne sprawy według uznania dyrektora Departamentu.

Do ważności uchwał Kolegjum niezbędna jest obecność, oprócz przewodniczącego, conajmniej dwóch naczelników wydziałów.

Uchwały zapadają większością głosów.

Jeżeli orzeczenie nie zapadnie jednomyślnie, dyrektor może przedstawić sprawę pod decyzję Kolegjum Najwyższej Izby.

Art. 25. Władzom, urzędom i instytucjom, poddanym Kontroli w myśl art. 3, oraz osobom interesowanym, przysługuje w ciągu dni 14 od dnia doręczenia orzeczenia Kolegjum departamentu prawo odwołania się do Kolegjum Najwyższej Izby.

Dyrektor Departamentu wniesione odwołanie przedstawia Kolegjum Najwyższej Izby ze swym wnioskiem.

Art. 26. Orzeczenia Kolegjum Departamentu ulegają natychmiastowemu wykonaniu i przez Kolegjum Departamentu w żadnym wypadku zmienione być nie mogą. Na żądanie, postawione w odwołaniu, może Kolegjum Najwyższej Izby Kontroli wstrzymać wykonanie orzeczenia Departamentu. W razie ujawnienia nowych faktów i okoliczności, wymagających zmiany zapadłych już orzeczeń, Kolegjum Departamentu przedstawia sprawę Kolegjum Najwyższej Izby.

Art. 27. Prezes Najwyższej Izby Kontroli w porozumieniu z Prezesem Rady Ministrów otwiera Izby Okręgowe Kontroli i ustala terytorjalnie zakres ich działania, może on jednak, w porozumieniu z Prezesem Rady Ministrów, poruczać sprawowanie kontroli innym organom Kontroli Państwowej poza terytorjalnie właściwą Izbą.

W skład Izb Okręgowych wchodzą: prezes, wiceprezes, naczelnicy wydziałów, radcowie, sekretarze i referenci, pomocnicy referentów, rachmistrze i archiwista, oraz kanceliści.

Prezesa Izby Okręgowej mianuje Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Prezesa Najwyższej Izby Kontroli. Urzędników Izb Okręgowych do VIII stopnia służbowego włącznie mianuje Prezes Najwyższej Izby Kontroli na wniosek Prezesa Izby Okręgowej, a urzędników niższych stopni służbowych i wszystkich innych funkcjonarjuszy Izby Okręgowej mianuje prezes Izby Okręgowej.

Izba Okręgowa kontroluje urzędy miejscowe, podległe ministerstwom i władzom centralnym, oraz instytucje, wskazane w artykule 3 ustawy niniejszej. Izba Okręgowa Kontroli jest równo-

rzędną Departamentowi Najwyższej Izby Kontroli i działa na zasadach, wskazanych w art. 24, 25 i 26.

Art. 28. W razie potrzeby Prezes Najwyższej Izby Kontroli w porozumieniu z Prezesem Rady Ministrów otwiera specjalne urzędy Kontroli Państwowej.

Urzędy te mieć będą organizację Izb Okręgowych Kontroli i działać na tych samych zasadach z uwzględnieniem specjalnych przepisów, jakie Prezes Najwyższej Izby Kontroli wyda w porozumieniu z właściwymi ministrami.

Art. 29. Prezes Najwyższej Izby Kontroli przesyła corocznie Ministrowi Skarbu preliminarz budżetowy Kontroli Państwowej celem uzgodnienia go i włączenia do budżetu państwowego.

W razie, gdyby między Prezesem Najwyższej Izby Kontroli a Ministrem Skarbu nie doszło do porozumienia w przedmiocie powyższego preliminarza budżetowego Kontroli Państwowej, Prezes Najwyższej Izby ma prawo, niezależnie od terminu wniesienia do Sejmu przez Ministra Skarbu ogólnego preliminarza budżetowego, zgłosić do Sejmu wniosek z uzasadnieniem żądanego dla Kontroli kredytu.

Prezesowi Najwyższej Izby Kontroli przysługuje prawo przenoszenia kredytu w obrębie całego budżetu Kontroli Państwowej i w granicach sum kredytów, tym budżetem określonych, oraz określenia ilości urzędników, poczynając od stopnia służbowego V we wszystkich organach Kontroli Państwowej.

Kontrola wykonania budżetu Kontroli Państwowej przysługuje Sejmowi.

Art. 30. Prezes Najwyższej Izby Kontroli może być pociągnięty do odpowiedzialności przez Sejm lub Senat za swe czynności urzędowe, przez które rozmyślnie lub wskutek zaniedbania pogwałcił ustawy, i podlega przepisom, ustanowionym w tym względzie dla Ministrów.

Artykuł 9 Ustawy Konstytucyjnej o nieusuwalności członków Kolegjum Najwyższej Izby nie stosuje się do członków Kolegjów Departamentów Najwyższej Izby Kontroli, do prezesów i wiceprezesów Izb Okręgowych i członków Kolegjów tychże Izb; korzystają oni jednak z ustawowych przywilejów sędziów i podlegają przepisom dyscyplinarnym, ustanowionym dla sędziów.

Instancją dyscyplinarną dla członków wszystkich Kolegjów

z wyjątkiem Prezesa Najwyższej Izby Kontroli jest komplet Sądu Najwyższego, złożony z trzech sędziów tegoż Sądu (z których jeden przewodniczy), zwiększony o dwóch członków Kolegjum Najwyższej Izby Kontroli, wybieranych przez to Kolegjum na przeciąg jednego roku.

Funkcję prokuratora dyscyplinarnego pełni jeden z dyrektorów departamentu lub zastępców dyrektora Departamentu Najwyższej Izby Kontroli, wyznaczony przez jej Prezesa.

Urzędnicy Kontroli Państwowej mogą być pociągnięci do odpowiedzialności karnej z powodu swych urzędowych zajęć jedynie za zgodą Prezesa Najwyższej Izby Kontroli.

Do czasu uzyskania zgody nie mogą być przeciwko tym urzędnikom wydawane jakiekolwiek zarządzenia.

Art. 31. Prezes Najwyższej Izby Kontroli, wiceprezesi, członkowie Kolegjum Najwyższej Izby Kontroli nie mogą być członkami Sejmu lub Senatu.

Osoby te, oraz wszyscy urzędnicy etatowi Kontroli Państwowej nie mogą równocześnie zajmować innych urzędów, ani też uczestniczyć w zarządzie, radzie nadzorczej lub zawiadowczej przedsiębiorstw, obliczonych na zysk.

Zajęcia naukowe, literackie i inne, jeżeli nie połączone z uszczerbkiem dla służby w Kontroli Państwowej, mogą być dopuszczane za zezwoleniem odpowiedniej władzy: Prezesa Najwyższej Izby Kontroli, dyrektora departamentu, lub Prezesów Izb Okręgowych.

Osoby, spokrewnione lub spowinowacone ze sobą do trzeciego stopnia włącznie, nie mogą być członkami tego samego Kolegjum.

Art. 32. Do urzędników Kontroli Państwowej stosują się przepisy ustawy o państwowej służbie cywilnej, o ile niniejsza ustawa inaczej nie stanowi.

Art. 33. Regulamin wewnętrznego ustroju Najwyższej Izby Kontroli i Izb Okręgowych wyda Prezes Najwyższej Izby Kontroli.

Art. 34. Na przeciąg lat trzech od chwili objęcia urzędowania zawiesza się wykonanie ust. 2 art. 30, o ile dotyczy ono przywilejów sędziowskich członków Kolegjów Departamentów Najwyższej Izby, prezesów, wiceprezesów oraz członków Kolegjów Izb Okręgowych.

Art. 35. Wykonanie niniejszej ustawy poleca się Prezesowi Rady Ministrów i Prezesowi Najwyższej Izby Kontroli.

Art. 36. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia. Równocześnie traci moc obowiązującą dekret Naczelnika Państwa z dnia 7 lutego 1919 r. (Dz. Pr. Nr. 14 poz. 183).

Marszałek: *Trąmpczyński*, Prezydent Ministrów: *Witos*, Prezes Najwyższej Izby Kontroli Państwa: w z. *Nentwig*.

Do str. 215, art. 45.

Przy Gł. Urzędzie Likwidacyjnym utworzoną została rozporządzeniem Rady Min. z d. 28 października 1920 poz. 780 nr. 118 d. u., podanem niżej pod 1), Komisja Rewindykacyjna. Do tego rozporządzenia wydał Prezes Gł. Urzędu Likw. przepisy wykonawcze, ogłoszone pod poz. 168 w nrze 29 d. u. z r. 1921. Podajemy je niżej pod 2).

1. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 października 1920 roku, poz. 780, nr. 118 d. u., o utworzeniu przy Głównym Urzędzie Likwidacyjnym Komisji Rewindykacyjnej.

Na zasadzie ustawy z dnia 31 lipca 1919 r. o ratyfikacji Traktatu Pokoju między Mocarstwami Sprzymierzonemi i Skojarzonemi a Niemcami, podpisanego w Wersalu 28 czerwca 1919 r.; art 231—241 tegoż Traktatu (Dz. Ust. Rz. P. z 1920 r. Nr. 35 poz. 199 i 200), tudzież art. art. 9, 15, 17 i 18 dekretu z dnia 3 stycznia 1918 r. o tymczasowej organizacji władz naczelnych (Dz. Pr. Kr. Pol. z 1918 r. Nr. 1 poz. 1) Rada Ministrów zarządza co następuje:

§ 1. W celu wyszukania, odbioru od Rządu Niemieckiego i sprowadzenia na terytorjum Rzeczypospolitej majątku, podlegającego zwrotowi w naturze na rzecz Polski w myśl art. 238 Traktatu Pokoju z Niemcami, podpisanego w Wersalu dnia 28 czerwca 1919 r., zarówno jak w celu należytego zarządzenia tym majątkiem tworzy się Komisję Rewindykacyjną.

Komisja Rewidykacyjna jest organem Głównego Urzędu Likwidacyjnego.

Główną siedzibą Komisji Rewindykacyjnej jest miasto st. Warszawa.

§ 2. Czynności Komisji Rewindykacyjnej nie dotyczą tych przedmiotów, co do których osoby poszkodowane przedsiębiorą prywatne zabiegi o ich odzyskanie, z wyjątkiem wypadków, gdy osoby te występują z pełnomocnictwa Komisji Rewindykacyjnej (§ 3).

§ 3. Do spółdziałania z Komisją Rewindykacyjną dopuszczać można osoby poszkodowane prywatnie na warunkach, ustanowionych w drodze wykonania niniejszego rozporządzenia (§ 22).

Spółdziałanie takie podlega ochronie i kontroli Komisji Rewindykacyjnej, a osoby spółdziałające uważa się za pełnomocników Komisji.

§ 4. Do zakresu działania Komisji Rewindykacyjnej w szczególności należy:

1) zbieranie znajdujących się w kraju materjałów informacyjnych co do strat, podlegających odszkodowaniu w myśl art. 233 Traktatu Wersalskiego;
2) komunikowanie się w sprawach, dotyczących rewindykowanego majątku, z wszelkiemi urzędami i osobami w kraju bezpośrednio a zagranicą za pośrednictwem swego oddziału zagranicznego;
3) przyjmowanie przy udziale właściwych ministerstw i urzędów reklamacyj od osób interesowanych co do stanu przedmiotów, zwróconych im za pośrednictwem Komisji Rewindykacyjnej;
4) rozpatrywanie takich reklamacyj, orzekanie w ich zakresie i dalsze ich skierowanie za pośrednictwem oddziału zagranicznego Komisji;
5) decydowanie i wykonanie w przedmiocie zwrotu Rządowi Niemieckiemu lub nabycia przez Rząd Rzeczypospolitej przedmiotów rewindykowanych, lecz nie przyjętych przez poszkodowanych;
6) ustalenie przy udziale właściwych władz stopnia zmniejszenia wartości rzeczy rewindykowanych;
7) rejestracja spraw rewindykacyjnych i ich przebiegu;
8) przekazywanie spraw strat, które w części lub w całości nie mogły być pokryte sposobem, przewidzianym w art. 238 Traktatu Wersalskiego, do decyzji Głównego Urzędu Likwidacyjnego oraz
9) wykonywanie specjalnych zarządzeń Głównego Urzędu Likwidacyjnego.

§ 5. W działalności swej Komisja Rewindykacyjna przestrzegać powinna następujących zasad:

1) rzeczy zwrócone mogą poszkodowani odrzucać w razie stwier-

dzenia, bezpośrednio po zwrocie, uszkodzeń przedmiotu lub zmian dyskwalifikujących przedmiot;

2) w razie przyjęcia przez poszkodowanego zwróconej rzeczy, traci on prawo do odszkodowania ze strony Rządu Niemieckiego za zrządzone szkody — w granicach wartości zwróconego przedmiotu;

3) w razie odrzucenia przez poszkodowanego rzeczy zwróconej, rzecz ta przechodzi do rozporządzenia Rządu Polskiego, przyczem, jako rzecz odrzuconą uważać należy również takie przedmioty, których dochodzenia w naturze poszkodowani zaniechali;

4) przedmiotów zwróconych nie wolno używać do pracy, aż do urzędowego stwierdzenia stopnia umniejszenia ich wartości pod rygorem utraty przez osoby poszkodowane praw do wszelkiego odszkodowania z tytułu zabrania lub niewłaściwego zwrotu ich własności;

5) każda osoba poszkodowana, która otrzymała z powrotem przedmiot jej zabrany i przedmiot ten przyjęła, obowiązana jest niezwłocznie zwrócić do Skarbu Rzeczypospolitej sumę, równą rzeczywiście wypłaconemu przez b. niemieckie władze okupacyjne wynagrodzeniu za zabór tego przedmiotu;

6) prawo do odbioru zabranego przedmiotu w naturze ustaje dla poszkodowanego w razie:

   a) zrzeczenia się tego prawa, lub odrzucenia właściwego przedmiotu,

   b) stwierdzenia niemożności odnalezienia tego przedmiotu na obszarze Rzeszy Niemieckiej lub jej wojennych sprzymierzeńców, albo też odnalezienia go w stanie dyskwalifikującym przedmiot do racjonalnego użytku z winy Rządu Niemieckiego.

7) podania, załączniki oraz dokumenty w postępowaniu rewindykacyjnem zarówno Głównego Urzędu Likwidacyjnego, jak władz i urzędów z nim współdziałających wolne są od obowiązku opłaty skarbowej w myśl art. 6 ust. 25 dekretu z dnia 7 lutego 1919 (Dz. Pr. P. P. z 1919 r. Nr. 14 poz. 145).

§ 6. Wszystkie ministerstwa i władze państwowe, mające w swym zakresie działania sprawy, dotyczące przedmiotów podlegających rewidykacji, powinny załatwiać takie sprawy na zasa-

dach, ustalonych przez Komisję Rewindykacyjną oraz informować Komisję Rewindykacyjną o wszelkich takich czynnościach, przedsiębranych przez ich organy, które mają znaczenie dla doprowadzenia do skutku ostatecznego zaspokojenia praw osób poszkodowanych, wynikających z art. 238 Traktatu Wersalskiego.

Wszystkie pozatem władze państwowe powinny Komisji Rewindykacyjnej i jej organom świadczyć w swym zakresie działania wszelką pomoc i poparcie do wykonania jej zadań.

§ 7. Na czele Komisji Rewindykacyjnej stoi Dyrektor z uposażeniem IV stopnia służbowego, mianowany na wniosek Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego i jemu podlegający.

Dyrektor Komisji Rewindykacyjnej kieruje pracami Komisji i czuwa nad ścisłem wykonaniem jej zadań.

§ 8. Organizację wewnętrzną Komisji Rewindykacyjnej i jej biura ustali regulamin, który wyda Prezes Głównego Urzędu Likwidacyjnego.

Do pracy w Komisji Rewindykacyjnej mogą być czasowo delegowani urzędnicy interesowanych władz państwowych na podstawie porozumienia się Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego z właściwą władzą.

Urzędnicy tacy na czas delegacji zachowują dotychczasowe stanowisko służbowe.

Urzędnicy oddziału zagranicznego Komisji Rewindykacyjnej (§ 11) mają prawo do wynagrodzenia według zasad, przepisanych co do uposażenia urzędników służby zewnętrznej Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

§ 9. Przy Dyrektorze Komisji Rewindykacyjnej pod jego przewodnictwem czynna jest Rada Rewindykacyjna.

Rada Rewindykacyjna jest organem doradczym i opinjodawczym w sprawach charakteru zasadniczego, związanych z organizacją lub działalnością Komisji Rewindykacyjnej.

Rada Rewindykacyjna zbiera się perjodycznie w terminach zgóry przez siebie określonych lub w razie potrzeby na wezwanie Dyrektora Komisji Rewindykacyjnej.

W nieobecności Dyrektora Komisji zastępuje go w przewodniczeniu Rady jeden z jej członków, wyznaczony w tym celu przez Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego.

§ 10. W skład Rady Rewindykacyjnej wchodzą:

I. Przedstawiciele władz, których prace zostają w związku z rewindykacją, wyznaczani po jednemu przez szefów tych władz w porozumieniu z Prezesem Głównego Urzędu Likwidacyjnego, a mianowicie:

1) Ministerstwa Spraw Zagranicznych,
2) Ministerstwa Spraw Wewnętrznych,
3) Ministerstwa Skarbu,
4) Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego,
5) Ministerstwa Przemysłu i Handlu,
6) Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych,
7) Ministerstwa Robót Publicznych,
8) Ministerstwa Kolei Żelaznych,
9) Ministerstwa Poczt i Telegrafów,
10) Ministerstwa Kultury i Sztuki,
11) Głównego Urzędu Likwidacyjnego, oraz
12) Generalnej Prokuratorji Rzeczypospolitej Polskiej.

II. Przedstawiciele organizacyj społecznych zawodowych, których powołuje po jednemu od każdej z nich Prezes Głównego Urzędu Likwidacyjnego.

Przedstawicielami władz, wskazanych w cz. I niniejszego artykułu, powinni być w miarę możności ci urzędnicy, którzy w zakresie działania tych samych władz zajmują się sprawami szkód, podlegających pokryciu w sposób, wskazany w art. 238 Traktatu Wersalskiego.

Przedstawiciele władz w Radzie Rewindykacyjnej w interesach sprawności działania komunikować się mogą z Komisją Rewindykacyjną bezpośrednio, nie zachowując porządku służbowego, lecz o czynnościach swych następnie zawiadamiają swą władzę przełożoną.

§ 11. Komisja Rewindykacyjna, prócz centralnego biura w Warszawie, posiada oddział zagraniczny z miejscem pobytu w Niemczech, każdorazowo ustalanem przez Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego w porozumieniu z Ministrem Spraw Zagranicznych.

§ 12. Oddział zagraniczny Komisji Rewindykacyjnej jest jej przedstawicielstwem na terytorjum Rzeszy Niemieckiej, wyłącznie powołanem do prowadzenia właściwych czynności na terytorjum

Rzeszy oraz utrzymywania wynikających stąd stosunków z Rządem niemieckim i jego organami do spraw rewindykacyjnych.

§ 13. Oddział zagraniczny Komisji Rewindykacyjnej — w sprawach związanych z akcją rewindykacyjną — ma prawo imieniem Rządu Rzeczypospolitej wymagać pomocy i współdziałania Rządu Niemieckiego oraz jego organów, powołanych do spraw rewindykacyjnych.

Przy czynnościach technicznych oddziału zagranicznego Komisji Rewindykacyjnej mają prawo asystować funkcjonarjusze równorzędnych organów Rządu Niemieckiego.

Wszelkie czynności rewindykacyjne, któreby polegały na zarządzeniach przymusowych w stosunku do ludności lub organów państwa Niemieckiego, albo też wojennych sprzymierzeńców tego państwa, oddział zagraniczny Komisji Rewindykacyjnej wykonywać może wyłącznie za pośrednictwem równorzędnych władz niemieckich.

§ 14. Na czele zagranicznego oddziału Komisji Rewindykacyjnej stoi Komisarz Rządu Polskiego do spraw rewindykacji, bezpośrednio podlegający Prezesowi Głównego Urzędu Likwidacyjnego. W stosunkach z organami państwa Niemieckiego Komisarz ten jest w zakresie swego działania (§ 15) przedstawicielem interesów Rządu Polskiego.

Komisarza Rządu Polskiego do spraw rewindykacji powołuje Prezes Głównego Urzędu Likwidacyjnego (na podstawie specjalnej umowy).

§ 15. Komisarz do spraw rewindykacji (§ 14) kieruje całością polskiej akcji rewindykacyjnej na obszarze Rzeszy Niemieckiej, roztacza nadzór nad jej przeprowadzeniem, we wszelkich związanych z tem kwestjach, strzeże mienia i interesów Rzeczypospolitej w zakresie rewindykacji, składa sprawozdania Komisji Rewindykacyjnej i informuje Asesora Polskiego przy Paryskiej Komisji Odszkodowań o rozwoju i przebiegu akcji rewindykacyjnej na terenie Niemiec, porozumiewa się i układa z organami Rządu Niemieckiego w sprawach organizacji akcji rewindykacyjnej oraz wyjaśnienia i uzupełnienia przepisów rewindykacyjnych, obowiązujących w stosunku do Polski.

§ 16. Komisarz (§ 14) może za zgodą Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego ustanowić swego zastępcę, który spółdziała z nim,

zastępuje go we wszelkich jego czynnościach w razie nieobecności lub niemożności sprawowania urzędu.

§ 17. Zadaniem oddziału zagranicznego Komisji Rewindykacyjnej jest:

1) ustalanie tożsamości — na podstawie posiadanego materjału informacyjnego — rzeczy, wywiezionych z Polski, a znajdujących się na terytorjum Rzeszy Niemieckiej, lub państw sprzymierzonych z Niemcami według rozumienia Traktatu Wersalskiego;
2) stwierdzanie stanu i zmniejszenia wartości przedmiotów wskazanych w p. 1;
3) odstawianie przedmiotów rewindykowanych do Polski;
4) interwenjowanie u organów Rządu Niemieckiego w sprawie nieprawidłowości poszczególnych restytucyj oraz czuwanie nad usunięciem tych nieprawidłowości;
5) rejestracja spraw rewindykacyjnych, oraz
6) prowadzenie kasy i spraw osobowych personelu służbowego zatrudnionego w oddziale.

§ 18. Komisarz do spraw rewindykacyjnych załatwia sprawy powierzonego mu oddziału zagranicznego osobiście lub przez specjalnie w tym celu wyznaczonych przez niego i na jego odpowiedzialność delegatów i pełnomocników. Ustanawianie takich pełnomocników oraz tworzenie w razie tworzenia delegacyj następuje na podstawie porozumienia się Komisarza z Posłem Polskim w Niemczech, z obowiązkiem zawiadomienia o powziętej w tym przedmiocie decyzji właściwego organu Rządu Niemieckiego.

Delegatom takim i pełnomocnikom nie przyznaje się prawa do samodzielnych zarządzeń wobec Rządu Niemieckiego.

Granice pełnomocnictw ustanawia i potrzebne w tym celu instrukcje wydaje Komisarz Rządu w porozumieniu z Głównym Urzędem Likwidacyjnym.

§ 19. Transporty rewindykowanego inwentarza żywego oraz innych rzeczy restytuowanych oddział zagraniczny Komisji Rewindykacyjnej skierowuje do Polski przez wyznaczone w tym celu stacje graniczne. Na stacji krańcowej niemieckiej, przez którą transporty inwentarza żywego wychodzić będą z Niemiec, Komisarz Rządu (§ 14) ustanowi własny nadzór weterynaryjnny i postara się o odpowiednie urządzenia, celem niedopuszczenia do

kraju sztuk chorych oraz czuwać będzie nad należytem zaopatrzeniem ze strony Niemiec przepuszczonych do Polski transportów w furaż i ściółkę.

§ 20. Do przedstawiania i obrony w Międzysojuszniczej Komisji Odszkodowań w Paryżu wszystkich interesów Polski w zakresie restytucyj, wynikających ze sprawozdań Komisarza Rządu (§ 14, 15) oraz do komunikowania Komisarzowi i Komisji Rewindykacyjnej wyników właściwych zabiegów powołany jest Asesor Polski przy powyżej wymienionej Komisji.

§ 21. Z chwilą wydania przez Międzysojuszniczą Komisję Odszkodowań regulaminu wykonawczego do art. 238 Traktatu Wersalskiego i wprowadzenia tego regulaminu w życie na obszarze Rzeczypospolitej będzie on miał moc obowiązującą w zakresie, uregulowanym rozporządzeniem niniejszem, postanowienia niniejszego rozporządzenia zaś sprzeczne z owym regulaminem utracą moc obowiązującą.

§ 22. Wykonanie niniejszego rozporządzenia należy do Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego w porozumieniu z Ministrem Spraw Zagranicznych oraz innymi interesowanymi Ministrami.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Prezes Głównego Urzędu Likwidacyjnego: *J. Karśnicki*, Minister Spraw Zagranicznych: *E. Sapieha.*

2. Rozporządzenia Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego wydane w porozumieniu z Ministrem Skarbu, Ministrem Przemysłu i Handlu, Ministrem Spraw Zagranicznych, Ministrem Spraw Wewnętrznych, Ministrem Kolei Żelaznych (poz. 168, nr. 29 d. u. z 1921 r.) w przedmiocie wykonania rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 października 1920 r. o utworzeniu przy Głównym Urzędzie Likwidacyjnym Komisji Rewindykacyjnej.

Na zasadzie § 22 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 października 1920 r. o utworzeniu przy Głównym Urzędzie Likwidacyjnym Komisji Rewindykacyjnej (Dz. U. R. P. Nr. 118 poz. 780) zarządza się w wykonaniu rzeczonego rozporządzenia co następuje:

§ 1. Osoby poszkodowane, których przedmioty nie są zarejestrowane w Centralnem Biurze Komisji Rewindykacyjnej, mogą

je nadal zgłaszać do tego Urzędu w ciągu miesięcznego terminu od daty ogłoszenia niniejszych przepisów.

§ 2. Wszyscy poszkodowani przez zabranie należących do nich rzeczy, podlegających odbiorowi przez Komisję Rewindykacyjną, są obowiązani złożyć, nie później *jak w terminie miesięcznym* od chwili ogłoszenia niniejszych przepisów, do Centralnego Biura Komisji Rewindykacyjnej zawiadomienia, czy otrzymali oni od b. okupantów odszkodowania za zabrane im rzeczy, i w razie twierdzącym, podać ich wysokość — według poszczególnych przedmiotów. Niewykonanie tego obowiązku powoduje wstrzymanie zwrotu wyrewindykowanej rzeczy, a po upływie terminu — przejście ich do rozporządzenia Komisji Rewindykacyjnej. Złożenie fałszywych informacyj pociąga za sobą odpowiedzialność, przewidzianą w kodeksie karnym.

Prócz powyższych zawiadomień poszkodowani winni zakomunikować w tymże miesięcznym terminie do Centralnego Biura Komisji Rewindykacyjnej swoje adresy, adresy swoich zakładów, do których pragną mieć dostarczone poszczególne wyrewindykowane rzeczy, oraz wymienić stację kolejową, na której rzeczy mają być wyładowane.

§ 3. Osoby poszkodowane, których rzeczy zostały wyrewindykowane, obowiązane są zapłacić Komisji Rewindykacyjnej sumę, równą odszkodowaniu, wypłaconemu im przez niemieckie władze za zabranie tych rzeczy; osoby te są również obowiązane zapłacić tejże Komisji koszty, poniesione przez Skarb Rzeczypospolitej z powodu akcji rewindykacyjnej, a mianowicie w wysokości 10% szacunku przedmiotów, ustalonego według § 14.

§ 4. Wspomniane w poprzednim punkcie opłaty winny być uskutecznione przez osoby poszkodowane bez wezwania i stawienia w zwłoce, po otrzymaniu przez nie odnośnego rachunku i w każdym razie przed przekazaniem im odpowiedniego wyrewindykowanego przedmiotu (§ 19). Opłaty te winny być wniesione do Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej na rachunek Komisji Rewindykacyjnej, a kwit odnośny wręczony inkasentowi tej Komisji na stacji kolejowej przy wydawaniu rzeczy; zamiast kwitu na ręce wspomnianego inkasenta może być wypłacona odpowiednia suma gotówką.

§ 5. Opłaty na pokrycie kosztów rewindykacyjnych Skarbu

Polskiego, określone w § 3, mogą być w następstwie decyzją Komisji Rewindykacyjnej zwiększone, zmniejszone lub zniesione w zależności od ustalenia faktycznych kosztów rewindykacji. Decyzja taka może być rozciągnięta i na te osoby, które opłaty odnośne już uskuteczniły, według norm obowiązujących poprzednio, jednakże takie osoby — w razie zwiększenia opłat — będą mogły nadal, w ciągu specjalnie określonego terminu, korzystać z praw, przewidzianych w § 7 zdanie 2.

§ 6. Osoba poszkodowana, która otrzymała z powrotem, staraniem Komisji Rewindykacyjnej, przedmiot jej zabrany, w ciągu miesiąca od chwili otrzymania tego przedmiotu ma prawo zgłaszać w Centralnem Biurze Komisji Rewindykacyjnej reklamacje odnośnie do uszkodzeń przedmiotu, powstałych w czasie transportu, wysokości jego urzędowego oszacowania (§ 14), oraz deklaracje w przedmiocie dodatkowych kosztów, poniesionych przez nią w związku ze zwrotem jej rzeczy (transport od stacji kolejowej, montaż i t. p.); przy deklaracjach dotyczących kosztów dodatkowych winny być dołączone dowody usprawiedliwiające. Decyzja co do uwzględnienia reklamacji należy do Centralnego Biura Komisji Rewindykacyjnej.

§ 7. Osoba poszkodowana może zrzec się rzeczy wyrewindykowanych — o ile rzecz ta po odbiorze od Komisji Rewindykacyjnej (§ 19) nie była użytkowana lub uszkodzona — nie później jak w terminie miesięcznym od chwili przekazania jej tej rzeczy, a to przez złożenie odnośnej piśmiennej deklaracji do Centralnego Biura Komisji Rewindykacyjnej. Zrzeczenie się takie powoduje obowiązek dla osoby poszkodowanej wydania takiej rzeczy Komisji Rewindykacyjnej w terminie i miejscu określonem przez tę Komisję, i tylko po wypełnieniu powyższego warunku ma ona prawo do odbioru wniesionych przez nią stosownie do niniejszych przepisów opłat.

§ 8. Przewidziane w niniejszych przepisach terminy reklamacyj, deklaracyj, zrzeczeń i opłat — w wypadkach specjalnych mogą być przedłużone decyzją Centralnego Biura Komisji Rewindykacyjnej, na skutek prośby poszkodowanego.

§ 9. Rzeczy wyrewindykowane, które przeszły w rozporządzenie Komisji Rewindykacyjnej, zostaną przez tę Komisję sprzedane. Otrzymane ze sprzedaży ich kwoty będą zwrócone odno-

śnym poszkodowanym za potrąceniem kosztów, wynikłych w związku z ich rewindykacją, przechowaniem i sprzedażą, oraz za potrąceniem sumy odszkodowania, otrzymanego przez poszkodowanego od władz niemieckich.

§ 10. Na stacji Zbąszyn lub innych stacjach pogranicznych, które będą w przyszłości ustalone, jako przeznaczone do przewozu przedmiotów wyrewindykowanych w Niemczech do Polski, Komisja Rewindykacyjna ma swoje posterunki, będące ekspozyturami Centralnego Biura tej Komisji, w celu przejęcia tych przedmiotów od władz niemieckich i dalszego wyekspedjowania ich do stacji przeznaczenia.

§ 11. Kierownikiem każdego posterunku pogranicznego będzie Delegat Komisji Rewindykacyjnej mający do pomocy agenta transportowego i niezbędny personel biurowy.

§ 12. Delegat Komisji Rewindykacyjnej przejmuje wyrewindykowane przedmioty w obecności specjalnego przedstawiciela Rządu Niemieckiego, sprawdzając ich istotę i stan.

Jednocześnie z załatwieniem tych czynności przez Delegata Komisji Rewidykacyjnej i w porozumieniu z nim — urzędnik komory celnej oraz urzędnik kolejowy wykonywują niezbędne czynności i przejęcia samego wagonu od władz kolejowych niemieckich.

§ 13. Przedmioty wyrewindykowane będą wolne od cła i winny być wysłane na stację przeznaczenia w pierwszej kolejności. Zwrotu władzom niemieckim wagonów dokonują koleje polskie zaraz po ich wyładowaniu przez tę samą stację pograniczną, przez którą weszły one do Polski. O każdym wypadku zwrotu władze kolejowe komunikują niezwłocznie Delegatowi Komisji Rewindykacyjnej, podając datę zwrotu i numerację zwróconych wagonów.

§ 14. Każdy przedmiot wyrewindykowany, bezpośrednio po przejęciu od władz niemieckich na stacji pogranicznej, szacowany będzie przez Delegata Komisji Rewindykacyjnej na posterunku pogranicznym na podstawie jego wagi lub siły, cen poszczególnych kategoryj maszyn w stosunku do jednostki ich siły lub wagi według tabelek urzędowych, wydanych przez Komisję Rewindykacyjną, oraz współczynnika zmiennego, wyrażającego kurs rubla złotego w chwili szacunku przedmiotu.

Szacunek przedmiotu ustala się przez pomnożenie cyfr, wy-

rażających te pozycje. Wyżej wspomniany współczynnik zmienny będzie perjodycznie komunikowany Delegatowi na Posterunku Pogranicznym przez Centralne Biuro Komisji Rewindykacyjnej.

§ 15. Komisja Rewindykacyjna wykonywa wszelkie czynności, związane z odtransportowaniem rzeczy wyrewindykowanych od stacji pogranicznej do stacji przeznaczenia przez swych funkcjonarjuszów lub też za pośrednictwem przedsiębiorstwa ekspedycyjnego.

§ 16. Przedmioty wyrewindykowane, stanowiące całkowity ładunek wagonowy, ze stacji pogranicznej będą transportowane do stacji przeznaczenia, wskazanej przez osobę poszkodowaną, a w braku takiej informacji według uznania Komisji Rewindykacyjnej.

§ 17. Rzeczy wyrewindykowane, stanowiące zbiorowy ładunek wagonowy, przeznaczony do różnych miejscowości, będą transportowane na składy w celu rozsegregowania i odtransportowania stamtąd według przeznaczenia, po skompletowaniu z nich ładunków wgonowych o wspólnych stacjach przeznaczenia. Rzeczy przeznaczone wprost dla Komisji Rewidykacyjnej lub przeszłe w jej rozporządzenie, stosownie do §§ 2, 19, oraz 7 w związku z p. 3 § 5 rozp. Rady Ministrów, będą odtransportowane na składy Komisji Rewindykacyjnej — do jej rozporządzenia.

§ 18. Składy Komisji, wspomniane w poprzednim punkcie, istnieją w Warszawie i w Łodzi oraz będą otwierane w miarę potrzeby i w innych miejscowościach według uznania Komisji Rewindykacyjnej. Składy te są w zawiadywaniu Kontrolerów Komisji Rewindykacyjnej, którzy mają pieczę nad ruchem i stanem składanych tam rzeczy wyrewindykowanych.

§ 19. Komisja Rewindykacyjna dostarcza rzeczy wyrewindykowane do kolejowych stacyj przeznaczenia, wskazanych przez osoby poszkodowane (§ 2), a w braku odnośnych wskazówek — według swego uznania — gdzie je przekazuje na ręce osób poszkodowanych, pod warunkiem wypełnienia przez nie obowiązków przewidzianych w §§ 3 i 4, w terminie, ustanowionym przez przepisy kolejowe na wyładunek transportu; w razie przekroczenia tego terminu przez te osoby odnośne rzeczy przechodzą w rozporządzenie Komisji Rewindykacyjnej. Dalszy transport tych rzeczy należy do odbiorcy.

§ 20. Przyznanie osobom poszkodowanym charakteru pełnomocników Komisji Rewindykacyjnej (§ 3 rozporządzenia Rady Ministrów) należy do atrybucyj Dyrektora Komisji. W tym celu osoby poszkodowane, których szkody są zarejestrowane w Komisji Rewindykacyjnej, winny zgłaszać do niego odnośne podania, w których winny być wymienione, w szczególności: 1) imię, nazwisko i miejsce zamieszkania osoby poszkodowanej, oraz osoby, mającej w jej interesie występować w charakterze pełnomocnika Komisji Rewindykacyjnej, jak również 2) rzeczy, o rewindykację których chodzi.

§ 21. Pełnomocnicy Komisji Rewindykacyjnej otrzymują z Komisji tej odnośne świadectwa. Na podstawie tych świadectw mają oni prawo w ciągu 10 dni otrzymać od Ministerstwa Spraw Wewnętrznych paszporty zagraniczne na przejazd do miejsca pobytu Oddziału Zagranicznego Komisji. Paszporty takie są wizowane staraniem Ministerstwa Spraw Zagranicznych w ciągu trzech dni od daty ich wydania — na prośbę pełnomocnika Komisji.

§ 22. Osoba uznana za pełnomocnika Komisji Rewindykacyjnej ma prawo asystować przy wszystkich czynnościach Oddziału Zagranicznego Komisji, odnoszących się do przedmiotów przez nią poszukiwanych, wyrażać w tym względzie swoje życzenie i uwagi, ma ona dostęp do akt swojej sprawy oraz do poszukiwanych przez nią przedmiotów. Pełnomocnik nie ma prawa dokonywać jakichkolwiek czynności rewindykacyjnych bez wiedzy i upoważnienia Oddziału Zagranicznego, a w szczególności nie ma on prawa wchodzić w jakiekolwiek pertraktacje prywatne z organami rządu niemieckiego, lub z posiadaczami poszukiwanych przez niego przedmiotów, obowiązany jest do ścisłego przestrzegania wskazanej mu przez Oddział Zagraniczny marszruty podróży.

§ 23. Pełnomocnik Komisji Rewindykacyjnej niezwłocznie po przybyciu na miejsce pobytu Oddziału Zagranicznego Komisji winien zgłosić się tam i złożyć swój dokładny adres w danej miejscowości. Po ukończeniu swoich czynności ma on prawo do przedstawienia w Oddziale Zagranicznym rachunku kosztów swojej podróży z dołączeniem dowodów usprawiedliwiających w celu zażądania od rządu niemieckiego zwrotu tych kosztów. Zwrócona przez rząd niemiecki suma jest mu wypłacona przez Centralne Biuro Komisji Rewindykacyjnej.

§ 24. Pełnomocnik Komisji Rewindykacyjnej może być pozbawiony tego charakteru decyzją Dyrektora tej Komisji na żądanie Oddziału Zagranicznego, a mianowicie w razie przekroczenia przysługujących mu praw. W tych wypadkach Komisarz Rządu Polskiego do spraw rewindykacji ma prawo przedwstępnego zawieszenia pełnomocnika w jego czynnościach.

§ 25. Pełnomocnik Komisji Rewindykacyjnej traci ten swój charakter poza wypadkiem, pomienionym w § 24, również w razie zrzeczenia się jego, jakoteż w wypadku, gdy nie wystąpi do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o paszport zagraniczny w ciągu 10 dni od chwili otrzymania odnośnego świadectwa Komisji Rewindykacyjnej (§ 21), gdy nie wystąpi do Ministerstwa Spraw Zagranicznych o wizę w przeciągu trzech dni od chwili otrzymania paszportu zagranicznego, lub gdy nie skorzysta z przysługującego mu prawa wyjazdu do miejsca pobytu Oddziału Zagranicznego w terminie, oznaczonym w wizie.

Prezes Głównego Urzędu Likwidacyjnego: w z. *J. Karśnicki*, Minister Skarbu: w z. *Weinfeld*, Minister Przemysłu i Handlu: w z. *Świętochowski*, Minister Spraw Zagranicznych: w z. *Dąbrowski*, Minister Spraw Wewnętrznych: w z. *Kuczyński*, Minister Kolei Żelaznych: w z. *J. Eberhardt*.

Do str. 224, art. 63.

V. Ministerstwo Skarbu.

Ad 2). Tymczasowa organizacja władz skarbowych zaprowadzoną została przez ustawę, którą podaliśmy wyżej pod 3). Na zasadzie tej ustawy utworzonym został wydział V izb skarbowych. Dotyczące rozp. z d. 20 stycznia 1921 poz. 150 nr. 26 d. u. podajemy niżej pod 3 a).

Ad 10). Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa unormowaną została przez ustawę, którą podaliśmy wyżej pod 7). Artykuły 10 i 12 tej ustawy zostały zmienione przez ustawę z d. 15/4 1921 poz. 227 nr. 38 d. u. Podajemy ją pod 7 g).

11) Autentyczny obraz obecnego stanu administracji skarbowej znajdujemy w sprawozdaniu M. S., druk sejmowy nr. 2749. Dotyczącą część tego sprawozdania podajemy pod 7 h).

12) Podane wyżej na str. 349 rozporządzenie zostało zmienione przez rozp., które podajemy pod 7 i).

3 a). Rozporządzenie Ministra Skarbu z dn. 20 stycznia 1921 r., poz. 150, nr. 26 d. u. w przedmiocie utworzenia wydziału V-go w izbach skarbowych.

Na zasadzie art. 15 ustawy z dnia 31 lipca 1919 r. o tymczasowej organizacji władz i urzędów skarbowych (Dz. Pr. z 1919 r. Nr. 65, poz. 391) i w myśl § 13-go rozporządzenia wykonawczego do tej ustawy z dnia 30 stycznia 1920 r. (Dz. Ust. R. P. z 1920 r. Nr. 15, poz. 81) zarządzam co następuje:

Z dniem 15 marca 1921 r. wydziela się z zakresu czynności wydziału II-go izb skarbowych sprawy dotyczące opłat

skarbowych i tworzy się dla nich odrębny wydział V opłat skarbowych.

Minister Skarbu: w z. *Rybarski.*

7 g). Ustawa z dn. 15 kwietnia 1921 r., poz. 227, nr. 38 d. u., o zmianie artykułów 10 i 12 ustawy Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej (Dz. Pr. z 1918 r. Nr. 19, poz. 56).

Art. 1. Artykuły 10 i 12 ustawy Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej z dnia 7 grudnia 1918 r. (Dz. Pr. Nr. 19, poz. 56) otrzymują brzmienie następujące:

Art. 10. Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa: 1) przyjmuje wkłady gotówkowe na rachunki: a) terminowe, b) bezterminowe (a vista) i c) rachunki przekazowe; 2) wydaje: a) przekazy krajowe, b) ustalone osobną ustawą zagraniczne przekazy kasowe.

Wkłady gotówkowe mogą być przyjmowane bezprocentowo lub na oprocentowanie, stosownie do przepisów, które wyda Minister Skarbu.

Art. 12. Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa może wydawać na zasadzie uchwał sejmowych krótkoterminowe, najwyżej 6-miesięczne pożyczki Skarbowi Państwa na zastaw zobowiązań skarbowych i gminom na zastaw ich obligów.

Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa może pobierać procenty jedynie za tę część pożyczek, udzielonych Skarbowi Państwa, która przewyższa sumę rzeczywiście dokonanej niepokrytej emisji biletów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej, obliczoną bez włączenia emisyj, dokonanych na podstawie art. 2 ustawy z dnia 26 marca 1920 r. (Dz. Ust. Nr. 31, poz. 179).

Wysokość procentu, przewidzianego w ustępie poprzednim, ustala Rada Ministrów, na wniosek Ministra Skarbu.

Wysokość stopy procentowej od pożyczek, zaciągniętych przez gminy w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej, ustala Minister Skarbu na wniosek dyrekcji Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej.

Art. 2. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Art. 3. Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Skarbu.

Marszałek: *Trąmpczyński,* Prezydent Ministrów: *Witos,* Minister Skarbu: *Steczkowski.*

7h). Sprawozdanie Ministerstwa Skarbu o stanie administracji skarbowej.

Między Małopolską a b. Zaborem Rosyjskim zachodzą dość znaczne różnice w organizacji władz i urzędów skarbowych. W Małopolsce zastaliśmy gotową już organizację, wykończoną co do szczegółów, a natomiast okupacje w Królestwie zostawiły nam tylko jej zawiązki, na wschodzie zaś ciągłe zmiany polityczne przeszkadzały do ostatnich czasów ustaleniu jednolitej organizacji. Gdy powstało państwo polskie, nie było powodu, by zmieniać to, co oddziedziczyło się w Małopolsce, gdyż każda zmiana wywołuje trudności w funkcjonowaniu urzędów. Z drugiej strony jednak nie należało przeszczepiać mechanicznie austrjackiego systemu na grunt Królestwa, systemu dość skomplikowanego i absorbującego wiele sił urzędniczych. Dlatego, nie tykając na razie organizacji skarbowej w Małopolsce, przystąpiono do ustalenia podstaw ustroju skarbowego w b. Królestwie Kongresowem, co nastąpiło w ustawie z dnia 31 lipca 1919 r.

Według tej ustawy pierwszą instancję stanowią »Urzędy Skarbowe podatków bezpośrednich i opłat skarbowych« (Nazwa zbyt zawiła, w najbliższym czasie zaproponujemy jej zmianę na »Inspektoraty skarbowe«). Władze te obejmują w zasadzie okręg powiatu politycznego. Równolegle z niemi istnieją Kasy Skarbowe, które trudnią się wyłącznie kasowemi czynnościami. Po kilka powiatów obejmują Urzędy Akcyz i Monopoli państwowych, którym podlega personel rewizyjny i kontrolny, działający na miejscach produkcji opodatkowanych przedmiotów. Władze te i urzędy podlegają jako drugiej instancji Izbie Skarbowej, podzielonej na odpowiednie Wydziały. Izb Skarbowych utworzono pięć w b. Królestwie Kongresowem, zgodnie z podziałem na województwa. Urzędy Celne w b. Królestwie Kongresowem podlegają wprost Departamentowi Ceł Ministerstwa Skarbu, nie przedzielone od niego dotychczas władzą drugiej instancji.

Analogiczną organizację przeprowadzono na ziemiach, przyłączonych traktatem ryskim, z tą różnicą, że z braku sił i spodziewanej na razie słabej wydajności Urzędów, okręgi skarbowe nie nakrywają się ściśle z okręgami administracji ogólnej. I tak na terenie Województw Nowogródzkiego i Pińskiego utworzono tymczasem tylko jedną Izbę Skarbową z siedzibą w Brześciu, podobnie niektóre urzędy skarbowe pierwszej instancji działają na terenie dwóch powiatów.

Organizacja władz skarbowych Małopolski wykazuje następujące różnice w porównaniu z organizacją, przeprowadzoną w b. Królestwie Kongresowem:

1) Czynnościami kasowemi zajmują się Urzędy podatkowe, których jest po parę w poszczególnych powiatach politycznych, podlegające Inspektoratom Skarbowym. Urzędy podatkowe, obejmując terytorjalnie mniejsze jednostki niż Kasy Skarbowe w b. Zaborze Rosyjskim (z reguły

powiat sądowy), w przeciwieństwie do Kas Skarbowych w Królestwie zajmują się niektóremi czynnościami przygotowawczemi do wymiarów i egzekucyjnemi. Podlegają one inspektoratom skarbowym.

2) Inspektoraty Skarbowe zajmują się tylko podatkami bezpośredniemi, nie zaś, jak analogiczne Urzędy w b. Zaborze Rosyjskim, i opłatami skarbowemi. Obejmują okręg powiatu politycznego, ale te powiaty są o wiele mniejsze niż powiaty w b. Zaborze Rosyjskim.

3) Dyrekcje okręgów skarbowych pełnią dwojakiego rodzaju funkcje: a) wymiaru i kontroli podatków spożywczych i pod tym względem ich zakres działania jest analogiczny do istniejących w Królestwie Urzędów akcyz i monopoli państwowych; b) wymiaru opłat stemplowych (należytości).

4) Drugą instancją jest Krajowa Dyrekcja Skarbu we Lwowie, która pod pewnemi względami ma szerszą kompetencję niż Izby Skarbowe w b. Zaborze Rosyjskim.

5) Służba celna podlega Dyrekcjom okręgów skarbowych, a w II instancji Krajowej Dyrekcji Skarbu we Lwowie.

Pierwszem stadjum w kierunku unifikacji będzie utworzenie dwóch Izb Skarbowych, co nastąpi 1 lipca 1921 r., jednej we Lwowie, obejmującej na razie teren trzech wschodnich województw, drugiej w Krakowie dla terenów Województwa Krakowskiego. W ten sposób będzie przeprowadzona jednolita organizacja władz skarbowych drugiej instancji (w b. Dzielnicy Pruskiej istnieją już dwie Izby Skarbowe, w Poznaniu dla terenu województwa Poznańskiego i w Grudziądzu dla terenu Województwa Pomorskiego).

Drugą przewidywaną zmianą jest skupienie wymiaru opłat skarbowych (należytości) w Inspektoratach skarbowych: w ten sposób Dyrekcje okręgów skarbowych byłyby tylko (poza sprawami celnemi) władzami dla podatków spożywczych, podobnie jak analogiczne Urzędy w b. Zaborze Rosyjskim. Przeprowadzenie jednak tej zmiany zależy od zmiany ustawodawstwa o należytościach, w szczególności sposobu ich wymierzania, który ustawodawstwo austrjackie zrobiło ogromnie skomplikowanym i trudnym.

Poza tem przeprowadza się redukcję liczby Urzędów podatkowych, by zwolniony w ten sposób personel użyć gdzieindziej z lepszym pożytkiem.

7 i). Rozporządzenie Ministra Skarbu i Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z dnia 2 maja 1921 r., poz. 318, nr. 51 d. u., w przedmiocie zmiany rozporządzenia z dnia 15 stycznia 1921 roku w przedmiocie wykonania rozporządzenia o ograniczeniu obrotów dewizami i walutami zagranicznemi (Dz. Ust. Nr. 18 z 1921 roku, poz. 105).

Na mocy ustawy z dnia 9 lipca 1920 roku w przedmiocie udzielenia Rządowi pełnomocnictw do wydawania rozporządzeń

w sprawie regulowania obrotu pieniężnego z krajami zagranicznemi zarządza się co następuje:

§ 1. Punkt 2 art. 1 rozporządzenia Ministra Skarbu i Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z dnia 15 stycznia 1921 roku w przedmiocie wykonania rozporządzenia o ograniczeniu obrotów dewizami i walutami zagranicznemi (Dz. Ust. Nr. 18 z 1921 r., poz. 105) otrzymuje brzmienie następujące:

»2) w Łodzi — dla obszaru województwa Łódzkiego«.

§ 2. Art. 1 wyżej wymienionego rozporządzenia uzupełnia się następującym (ósmym) punktem:

»8) w Sosnowcu — dla obszaru województwa Kieleckiego«.

§ 3. Punkt 2 art. 2 rozporządzenia z dn. 15 stycznia 1921 roku otrzymuje brzmienie następujące:

»2) wykonanie nadzoru, ustanowionego na podstawie art. 3 i 9 ustawy z 23 marca 1920 r. o nadzorze nad przedsiębiorstwami bankowemi i kantorami wymiany (Dz. Ust. Nr. 30 z 1920 r., pozycja 175), nad wszystkiemi instytucjami finansowemi, w zakresie spraw, objętych rozporządzeniem o ograniczeniu obrotów dewizami i walutami zagranicznemi przez dokonywanie rewizyj tych instytucyj«.

§ 4. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Skarbu: *Steczkowski*, Minister b. Dzielnicy Pruskiej: *W. Kucharski*.

Do str. 228, art. 63.

X. Ministerstwo Kolei Żelaznych.

Ustawa z d. 15/4 1921 poz. 226 nr. 38 d. u. kreowała Państwową Radę Kolejową. Podajemy ją pod 24 a). Będzie rzeczą Ministra K. Ż. ustosunkować Radę Ministerjalną, do której odnoszą się podane wyżej pod 21) i 22) przepisy, do tej Państwowej Rady Kolejowej. Tamtą powołało do życia rozp. min., tę zaś ustawa.

24 a). Ustawa z dnia 15 kwietnia 1921 r., poz. 226, nr. 38 d. u., w sprawie powołania Państwowej Rady Kolejowej.

Art. 1. W celu rozważania zagadnień z dziedziny kolejnictwa ustanawia się przy Ministrze Kolei Żelaznych Państwową Radę Kolejową, jako organ doradczy i opinjodawczy.

Art. 2. Zakres działania i organizację Państwowej Rady Kolejowej określa załączony do tej ustawy i stanowiący jej część integralną Statut Państwowej Rady Kolejowej.

Art. 3. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia, a wykonanie jej porucza się Ministrowi Kolei Żelaznych.

Marszałek: *Trąmpczyński*, Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Kolei Żelaznych: *Jasiński*.

Załącznik.

Statut Państwowej Rady Kolejowej.

Art. 1. W celu rozważania zagadnień z dziedziny kolejnictwa, ustanawia się przy Ministrze Kolei Żelaznych Państwową Radę Kolejową, jako organ doradczy i opinjodawczy.

Art. 2. Do zakresu rozważań i opinjowania Państwowej Rady Kolejowej należą:

a) roczne sprawozdanie z wyników gospodarki kolejowej i roczny plan gospodarki kolei państwowych;
b) główne zasady eksploatacji kolei żelaznych;
c) ogólne plany budowy nowych dróg komunikacyjnych, w szczególności kolejowych, pod względem gospodarczo-państwowym; wnioski w sprawach budowy nowych kolei;
d) ogólny plan rozwoju urządzeń na istniejących kolejach; budowa drugich torów i nowych stacyj;
e) zasady koncesjonowania prywatnych kolei;
f) zasady regulaminów i przepisów przewozowych na kolejach, o ile nie idzie o czysto techniczne postanowienie, lub o czasowe zarządzenia wyjątkowe;
g) normy taryfowe; przepisy o układzie, wprowadzaniu, stosowaniu i odwoływaniu taryf; nowe taryfy; zmiana istniejących taryf;
h) ogólny plan okresowy przewozów i sprawozdanie z przewozów za okres ubiegły z uwzględnieniem przewozów niekolejowych; racjonalne wyzyskanie taboru kolejowego; sprawozdanie okresowe o stanie taboru i jego wyzyskaniu;
i) wszelkie inne sprawy z zakresu kolejnictwa, które Minister podda obradom Państwowej Rady Kolejowej.

Art. 3. Państwowa Rada Kolejowa składa się:

1) z przedstawicieli Ministerstw: Przemysłu i Handlu, Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Poczt i Telegrafów, Skarbu, Robót Publicznych, Aprowizacji oraz Spraw Wojskowych, wyznaczonych przez właściwych ministrów, po jednym od każdego ministerstwa;
2) z przedstawicieli dziesięciu większych miast, po jednym od każdego, z wyboru rad miejskich oraz przedstawicieli powiatowych ciał samorządowych wszystkich dzielnic Polski z wyboru tychże ciał samorządowych, po jednym z każdego województwa;
3) z przedstawicieli organizacyj gospodarczo-społecznych w liczbie 16 z wyboru tychże organizacyj;
4) z przedstawicieli dyrekcyjnych Rad Kolejowych po jednym od każdej dyrekcji kolejowej z wyboru tychże rad;
5) z sześciu fachowców wybitnie znanych na polu kolejnictwa, mianowanych przez Ministra Kolei Żelaznych.

Przedstawiciele ministerstw, wymienionych w poz. 1 niniejszego artykułu, zaopatrzeni będą w odnośne pełnomocnictwa piśmienne.

Wykaz miast i organizacyj, o których mowa w pozycjach 2 i 3 niniejszego artykułu, ustala Minister Kolei Żelaznych.

Każdy członek Państwowej Rady Kolejowej będzie miał zastępcę, z wyjątkiem mianowanych zgodnie z poz. 5 niniejszego artykułu przez Ministra Kolei Żelaznych.

Członkowie Państwowej Rady Kolejowej oraz zastępcy członków są mianowani i względnie wybierani na okres trzyletni, po którego upływie mogą być mianowani i wybrani ponownie.

Miejsce, opróżnione w Państwowej Radzie Kolejowej przed upływem trzechlecia, obsadza się, zgodnie z postanowieniem tego artykułu, tylko na okres do końca trzechlecia.

Członkiem lub zastępcą członka Państwowej Rady Kolejowej nie może być osoba, która w myśl obowiązujących ustaw utraciła prawo piastowania urzędów publicznych.

Art. 4. Oprócz przedstawicieli ministerstw, wyszczególnionych w art. 3 poz. 1, w naradach Państwowej Rady Kolejowej mogą brać udział z głosem decydującym przedstawiciele innych ministerstw na zaproszenie Ministra Kolei Żelaznych, jeżeli pod obrady przychodzą sprawy, w których odnośne ministerstwa są

interesowane. W naradach Państwowej Rady Kolejowej i stałych komitetów mogą brać udział, jednak bez prawa głosowania:

a) wyznaczeni przez Ministra Kolei Żelaznych pracownicy Ministerstwa Kolei Żelaznych, jako referenci;

b) zaproszeni przez Ministra Kolei Żelaznych rzeczoznawcy.

Art. 5. Przewodniczącym Państwowej Rady Kolejowej jest Minister Kolei Żelaznych, a jego zastępcą Wiceminister Kolei Żelaznych (podsekretarz stanu).

Posiedzenie Państwowej Rady Kolejowej zwołuje Minister Kolei Żelaznych najmniej dwa razy na rok, lub częściej w miarę potrzeby, jak również na jednomyślny wniosek jednego ze stałych komitetów Rady.

Uchwały Rady zapadają zwyczajną większością głosów członków obecnych, mających głos decydujący, z zaznaczeniem jednak w protokule zdania mniejszości.

Art. 6. W zakresie swej kompetencji Państwowa Rada Kolejowa może stawiać wnioski i zapytania do Ministra Kolei Żelaznych.

Art. 7. Do badania i przygotowywania spraw, wnoszonych na plenum Państwowej Rady Kolejowej, Rada ta tworzy ze swych członków trzy stałe komitety, mianowicie:

a) Komitet nowobudujących się kolei żelaznych;

b) Komitet taryfowy;

c) Komitet eksploatacji kolei żelaznych.

Przewodniczących komitetów i ich zastępców, wybranych przez Państwową Radę Kolejową z pośród swych członków, zatwierdza Minister Kolei Żelaznych. Państwowa Rada Kolejowa może wyłaniać ze swego grona komisje specjalne do opracowania lub zbadania spraw poszczególnych.

Art. 8. Porządek obrad i biegu spraw Państwowej Rady Kolejowej i stałych komitetów, jak również zakres działalności i kompetencji ostatnich, opracowane przez Radę, zatwierdza Minister Kolei Żelaznych.

Niektóre sprawy wedle swego uznania Państwowa Rada Kolejowa może przekazywać stałym komitetom do rozważania i zaopinjowania ostatecznego.

Art. 9. W sprawach wyszczególnionych w art. 2, decyduje Mi-

nister Kolei Żelaznych, po zaznajomieniu się uprzedniem z opinją Państwowej Rady Kolejowej.

Art. 10. W razie bezpośredniego zdecydowania w drodze nagłej spraw, które zgodnie z art. 2 podlegają uprzedniej opinji Państwowej Rady Kolejowej, sprawy te i swe co do nich decyzje Minister Kolei Żelaznych komunikuje Państwowej Radzie Kolejowej na najbliższem posiedzeniu Rady.

Art. 11. Członkowie Państwowej Rady Kolejowej nie pobierają wynagrodzenia z wyjątkiem przewodniczących Stałych Komitetów, którzy obowiązani są do częstej pracy dla Ministerstwa Kolei Żelaznych i za to otrzymują wynagrodzenie urzędników kat. V.

Pozamiejscowi członkowie Rady otrzymują jednorazowe bilety wolnej jazdy koleją I klasy od miejsca swego zamieszkania do Warszawy i z powrotem.

Przewodniczący Stałych Komitetów korzystają z rocznych biletów wolnej jazdy na wszelkich kolejach Państwowych.

Do str. 229, art. 63.

XIII. Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej.

Podział b. Król. Kongr. na województwa i starostwa wywołał nowy podział na okręgi i obwody inspekcji pracy. Odnośne rozp. z d. 17 II. 1921, poz. 131, nr. 23 d. u., podajemy niżej pod 27 e).

W Małopolsce podział ten przeprowadza rozp. z 18 maja 1921, poz. 345, nr. 55 d. u. Podajemy je pod 27 f).

27 e). Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu z dnia 17 lutego 1921 r., poz. 131, nr. 23 d. u., w przedmiocie nowego podziału b. Królestwa Kongresowego i b. Obwodu Białostockiego na okręgi i obwody inspekcji pracy, stosownie do podziału tego obszaru na województwa i starostwa.

Na mocy art. 10 dekretu o urządzeniu i działalności inspekcji pracy z dnia 3 stycznia 1919 r. (Dz. Pr. z 1919 r. Nr. 5 poz. 90) w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu zarządzam co następuje:

§ 1. Na terytorjum b. Królestwa Kongresowego i Obwodu Białostockiego ustala się 6 następujących okręgów nadzorczych inspekcji pracy:

1. Okrąg pierwszy na obszar m. st. Warszawy.
2. Okrąg drugi na obszar Województwa Warszawskiego.
3. Okrąg trzeci na obszar Województwa Łódzkiego.
4. Okrąg czwarty na obszar Województwa Kieleckiego.
5. Okrąg piąty na obszar Województwa Lubelskiego.
6. Okrąg szósty na obszar Województwa Białostockiego.

§ 2. Dla każdego z tych okręgów nadzorczych inspekcji pracy ustanawia się po jednym inspektorze okręgowym pracy z siedzibą:

Dla I-go Okręgu Nadzorczego w Warszawie
» II-go » » » Warszawie
» III-go » » » Łodzi
» IV-go » » » Kielcach
» V-go » » » Lublinie
» VI-go » » » Białymstoku.

§ 3. Każdy okrąg dzieli się na obwody inspekcji pracy:

1. Okrąg pierwszy dzieli się na 6 obwodów
2. » drugi » » » 9 »
3. » trzeci » » » 8 »
4. » czwarty » » » 8 »
5. » piąty » » » 6 »
6. » szósty » » » 4 »

§ 4. I. Okrąg miasta st. Warszawy dzieli się na następujące 6 obwodów inspekcji pracy:

Do obwodu 1-go należy obszar komisarjatu 6, 8, 11, 23
» » 2-go » » » 9, 13, 16, 20, 21
» » 3-go » » » 1, 2 i 10
» » 4-go » » » 7, 12 i 22
» » 5-go » » » 3, 4, 5, 19 i 26
» » 6-go » » » 14, 15, 17, 18, 24 i 25

II. Okrąg Województwa Warszawskiego dzieli się na następujące 9 obwodów inspekcji pracy:

Do obwodu 7-go należy obszar Starostwa Warszawskiego
» » 8-go » » » Błońskiego i Grójeckiego.
» » 9-go » » » Łowickiego, Sochaczewskiego, Skierniewickiego i Rawskiego.

Do obwodu 10-go należy obszar Starostwa Włocławskiego, Nieszawskiego i Kutnowskiego.

» » 11-go » » » Płockiego, Gostynińskiego i Płońskiego.

» » 12-go » » » Sierpeckiego, Rypińskiego i Lipnowskiego.

» » 13-go » » » Ciechanowskiego, Mławskiego i Przasnyskiego.

» » 14-go » » » Mińsko-Mazowieckiego i Radzymińskiego.

» » 15-go » » » Pułtuskiego i Makowskiego.

III. Okrąg Województwa Łódzkiego dzieli się na następujące 8 obwodów inspekcji pracy:

Do obwodu 16-go należy obszar komisarjatu 1, 2, 3, 5, 13, 14, m. Łodzi.

» » 17-go » » » 8, 9, 10, 11 m. Łodzi.

» » 18-go » » » 4, 6, 7 i 12 m. Łodzi.

» » 19-go » » Starostwa Łódzkiego, Brzezińskiego i Łęczyckiego.

» » 20-go » » » Piotrkowskiego i Radomskowskiego.

» » 21-go » » » Sieradzkiego, Łaskiego i Wieluńskiego.

» » 22-go » » » Kaliskiego i Tureckiego.

» » 23-go » » » Konińskiego, Kolskiego i Słupeckiego.

IV. Okrąg Województwa Kieleckiego dzieli się na następujące 8 obwodów inspekcji pracy:

Do obwodu 24-go należy obszar Starostwa Kieleckiego i Jędrzejowskiego.

» » 25-go » » » Radomskiego, Kozienickiego, Koneckiego i Opoczyńskiego.

Do obwodu 26-go należy obszar Starostwa Sandomierskiego, Opatowskiego i Iłżeckiego.
» » 27-go » » » Miechowskiego, Pinczowskiego i Stopnickiego.
» » 28-go » » » Częstochowskiego i Włoszczowskiego.
» » 29-go » » » części S-twa Będzińskiego z miastem Dąbrową Górniczą i S-twa Olkuskiego.
» » 30-go » » » części S-twa Będzińskiego z miastem Zawierciem.
» » 31-go » » » części S-twa Będzińskiego z miastem Sosnowiec.

V. Okrąg Województwa Lubelskiego dzieli się na następujące 6 obwodów inspekcji pracy:

Do obwodu 32-go należy obszar Starostwa Lubelskiego, Lubartowskiego i Janowskiego.
» » 33-go » » » Puławskiego i Garwolińskiego.
» » 34-go » » » Zamojskiego, Biłgorajskiego i Tomaszowskiego.
» » 35-go » » » Chełmskiego, Hrubieszowskiego, Włodawskiego i Krasnostawskiego.
» » 36 go » » » Bialskiego, Konstantynowskiego, Łukowskiego i Radzyńskiego.

Do obwodu 37-go należy obszar Starostwa Siedleckiego, Węgrowskiego i Sokołowskiego.

VI. Okrąg Województwa Białostockiego dzieli się na następujące 4 obwody inspekcji pracy:

Do obwodu 38-go należy obszar Starostwa Białostockiego.
» » 39-go » » » Bielskiego, Wysoko-Mazowieckiego, Sokulskiego, Szczuczyńskiego.
» » 40-go » » » Łomżyńskiego, Kolneńskiego, Ostrołęckiego i Ostrowskiego.
» » 41-go » » » Suwalskiego, Sejneńskiego i Augustowskiego.

§ 5. Dla każdego z tych obwodów ustanawia się po jednym obwodowym inspektorze pracy:

Dla obwodu 1-go w Warszawie
» » 2-go »
» » 3-go »
» » 4-go »
» » 5-go »
» » 6-go »
» » 7-go »
» » 8-go »
» » 9-go w Łowiczu
» » 10-go w Włocławku
» » 11-go w Płocku
» » 12-go w Sierpcu
» » 13-go w Ciechanowie
» » 14-go w Mińsku Mazowieckim
» » 15-go w Pułtusku
» » 16-go w Łodzi
» » 17-go »
» » 18-go »
» » 19-go »

Dla obwodu 20-go w Piotrkowie
» » 21-go w Sieradzu
» » 22-go w Kaliszu
» » 23-go w Koninie
» » 24-go w Kielcach
» » 25-go w Radomiu
» » 26-go w Ostrowcu
» » 27-go w Miechowie
» » 28-go w Częstochowie
» » 29-go w Dąbrowie Górniczej
» » 30-go w Zawierciu
» » 31-go w Sosnowcu
» » 32-go w Lublinie
» » 33-go w Puławach
» » 34-go w Zamościu
» » 35-go w Chełmie
» » 36-go w Białej Podlaskiej
» » 37-go w Siedlcach
» » 38-go w Białymstoku
» » 39-go w Bielsku
» » 40-go w Łomży
» » 41-go w Suwałkach

§ 6. Kierownictwo kilku obwodów może być według uznania Ministra Pracy i Opieki Społecznej powierzone jednemu inspektorowi pracy.

§ 7. Rozporządzenie niniejsze uzyskuje moc obowiązującą w dniu 1-go marca 1921 r.

Minister Pracy i Opieki Społecznej: *E. Pepłowski*, Minister Przemysłu i Handlu: *S. Przanowski*.

27 f). Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu z dnia 18 maja 1921 r., poz. 345, nr. 55 d. u., w przedmiocie terytorjalnego podziału województw Krakowskiego, Lwowskiego, Stanisławowskiego i Tarnopolskiego na obwody Inspekcji Pracy.

Na podstawie art. 3 i 5 ustawy z dnia 2 marca 1920 roku (Dz. Ust. Nr. 23, poz. 125, 1920 r.) oraz §§ 1, 2 i 3 ustawy z d. 17 czerwca 1883 r. (Dz. P. P. 117) o ustanowieniu inspektorów prze-

mysłowych, zarządza się w wykonaniu wskazanych ustaw co następuje:

Art. 1. Na terytorjum województw: Krakowskiego, Lwowskiego, Stanisławowskiego i Tarnopolskiego ustala się następujące obwody Inspekcji Pracy:

L. p. Obw.	Siedziba Obwodu	Powiaty wchodzące w skład Obwodu
42	Kraków	Kraków miasto » powiat Podgórze powiat Wieliczka Bochnia Chrzanów
43	Kraków	Biała Oświęcim Żywiec Wadowice Myślenice
44	Tarnów	Tarnów Brzesko Pilzno Dąbrowa Mielec Ropczyce
45	Nowy Sącz	Nowy Sącz Limanowa Nowy. Targ Grybów Gorlice Jasło

L. p. Obw.	Siedziba Obwodu	Powiaty wchodzące w skład Obwodu
46	Rzeszów	Rzeszów Łańcut Przeworsk Nisko Tarnobrzeg Kolbuszowa Strzyżów
47	Przemyśl	Przemyśl Cieszanów Jarosław Jaworów Mościska Dobromil Krosno Brzozów
48	Drohobycz	Drohobycz Sambor Rudki Stary Sambor Lisko Sanok
49	Lwów	Lwów miasto » powiat Gródek Jagielloński Bóbrka Żółkiew Rawa Ruska Sokal

L. p. Obw.	Siedziba Obwodu	Powiaty wchodzące w skład Opolu
50	Tarnopol	Tarnopol Trembowla Buczacz Skałat Zbaraż Husiatyn Czortków Zaleszczyki Borszczów
51	Złoczów	Złoczów Brody Zborów Kamionka Strumiłłowa Radziechów Przemyślany Brzeżany Podhajce
52	Stanisławów	Stanisławów Kosów Peczeniżyn Tłumacz Kołomyja Bohorodczany Horodenka Nadwórna Śniatyn
53	Stryj	Stryj Żydaczów Skole Dolina Kałusz Turka Rohatyn

Art. 2. Inspektorzy pracy w miastach wojewódzkich Krakowie, Lwowie (dla województwa Lwowskiego oraz Tarnopolskiego) i Stanisławowie, oprócz bezpośrednich czynności w swoich obwodach czuwają nad uzgodnieniem i ujednostajnieniem działalności inspektorów pracy na terytorjum województwa.

Art. 3. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 lipca 1921 r.

Minister Pracy i Opieki Społecznej: w z. *Gustaw Simon*, Minister Przemysłu i Handlu: *S. Przanowski.*

Do str. 516, art. 65.

A) Władze administracyjne II instancji.

Rozp. wykonawcze do ustawy o władzach adm. II inst. zostało częściowo zmienione przez rozp. Rady Min. z dnia 30 marca r. 1921, poz. 236 nr. 39 d. u. Podajemy je niżej pod 2 a).

2 a). Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 marca 1921 r. poz. 236, nr. 39 d. u., w przedmiocie zmiany postanowień artykułów 12, 27, 37 i 38 rozporządzenia wykonawczego Rady Ministrów z dnia 13 listopada 1919 r. do ustawy tymczasowej z dn. 2 sierpnia 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 65 poz. 395) o organizacji władz administracyjnych drugiej instancji (Dz. Ust. Nr. 90 poz. 490).

Na zasadzie art. 9 ustawy z dnia 2 sierpnia 1919 r. »o organizacji władz administracyjnych drugiej instancji« (Dz. Praw z r. 1919 Nr. 65 poz. 395), nie naruszając na przyszłość prawa, zastrzeżonego w tym artykule Ministrowi Spraw Wewnętrznych, zarządza się co następuje:

§ 1. Art. 12 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 listopada 1919 r. (Dz. Ust. Nr. 90 poz. 490) otrzymuje brzmienie następujące:

W dziedzinie pracy i opieki społecznej należą do wojewody:

1) sprawy wchodzące w zakres działania państwowych urzędów pośrednictwa pracy,
2) sprawy wchodzące w zakres Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej w dziedzinie opieki społecznej.

§ 2. Ustęp drugi art. 27 powołanego wyżej rozporządzenia Rady Ministrów otrzymuje brzmienie następujące:

Niezależnie od powyższego przysługuje wojewodzie prawo

udzielania w wypadkach ważnych i nagłych urlopów specjalnych, nie dłuższych jednak niż na przeciąg jednego miesiąca, za uwiadomieniem o tem odnośnego ministra.

§ 3. Artykuły 37 i 38 powołanego wyżej rozporządzenia Rady Ministrów otrzymują brzmienie następujące:

Art. 37: Urząd wojewódzki składa się z wydziałów; wydziały dzielą się na oddziały.

Zakres czynności poszczególnych wydziałów w granicach kompetencji wojewody jest następujący:

Wydziały: Prezydjalny, Administracyjny i Samorządowy załatwiają sprawy z zakresu działania Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Do wydziału prezydjalnego należą nadto sprawy, pozostające w związku z funkcjami wojewody jako przedstawiciela Rządu oraz wszystkie sprawy personalne urzędników urzędu wojewódzkiego i urzędów wojewodzie podległych, natomiast sprawy personalne niższych funkcjonarjuszów załatwiać będzie wydział budżetowo-gospodarczy. Wydział administracyjny załatwia wszystkie sprawy administracyjno-prawne urzędu wojewódzkiego, nie należące do zakresu działania innych wydziałów.

Sprawy personalne funkcjonarjuszów urzędu wojewódzkiego i urzędów wojewodzie podległych rozstrzyga wojewoda na podstawie opinij, względnie wniosków odnośnych naczelników wydziałów oraz na podstawie załatwień, przygotowanych przez dyrektora robót publicznych odnośnie do personelu tej dyrekcji i organów jej podległych.

Sprawy personalne niższych funkcjonarjuszów technicznych załatwia dyrekcja okręgowa robót publicznych.

Sprawy, należące do zakresu działania Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (art. 9 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 listopada 1919 r. Dz. Ust. Nr. 90 poz. 490) oraz Sztuki i Kultury, przekazuje się wydziałowi administracyjnemu.

Wydział aprowizacyjny załatwia sprawy z zakresu działania Ministerstwa Aprowizacji;

Wydział zdrowia publicznego (wojewódzki urząd zdrowia) — sprawy z zakresu działania Ministerstwa Zdrowia Publicznego;

Wydział rolnictwa i weterynarji — sprawy z zakresu działania Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych;

Wydział przemysłowy — sprawy z zakresu działania Ministerstwa Przemysłu i Handlu;

Wydział pracy i opieki społecznej — sprawy z zakresu działania Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej;

Wydział budżetowo-gospodarczy — sprawy budżetowe, rachunkowo-kasowe i finansowo-gospodarcze całego urzędu wojewódzkiego z wyjątkiem okręgowej dyrekcji robót publicznych, która posiada swój własny oddział budżetowo-gospodarczy. Sprawy rachunkowe, związane z orzeczeniami i zarządzeniami poszczególnych wydziałów, załatwiają funkcjonarjusze wydziału budżetowo-gospodarczego pod kierownictwem i odpowiedzialnością naczelników właściwych wydziałów.

Okręgowa dyrekcja robót publicznych załatwia sprawy, należące do zakresu działania tej dyrekcji. Wszystkie sprawy administracyjno-prawne z resortu Ministerstwa Robót Publicznych przekaże wojewoda jednemu z oddziałów wydziału administracyjnego.

Art. 38: Wydziałem kieruje naczelnik wydziału, należący do VI lub V stopnia służbowego, względnie, o ile chodzi o naczelnika kancelarji głównej, do VIII lub VII stopnia służbowego urzędników państwowych.

Etat dla każdego wydziału oznacza właściwy minister w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu na wniosek wojewody.

Każdy wydział posiada własną kancelarję. Jedynie ekspedytura i archiwum główne są wspólne.

Wydatki osobowe i rzeczowe każdego wydziału, względnie oddziału, obciążają etat właściwego ministerstwa. Wydatki osobowe i rzeczowe wydziału budżetowo-gospodarczego, kancelarji głównej i archiwum ponosi Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

§ 4. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Ministrów: *Witos*, Minister Spraw Wewnętrznych: *L. Skulski.*

REJESTR CHRONOLOGICZNY*)

1918

Styczeń.

Dekret Rady Reg. z 3. I. 1918, poz. 1, D. P. K. P. nr. 1, str. 56, 59, 223, 225, 226.

Kwiecień.

Dekret Rady Reg. z 4. IV. 1918, poz. 8, D. P. K. P. nr. 5, str. 223, 229.

Czerwiec.

Reskr. R. Reg. z 11. VI. 1918, p. 13, d. p. Kr. P. nr. 6, str. 459, 528, 529, 789, 790.

Lipiec.

Reskr. R. Reg. z 19. VII. 1918, Mon. Pol. nr. 105, str. 226.

Wrzesień.

Reskr. R. Reg. z 7. IX. 1918, Mon. Pol. nr. 148, str. 226.

Październik.

D. z 11. X. 1918, p. 22, d. p. nr. 11, str. 231.
D. z 26. X. 1918, poz. 30, d. p. K. P. nr. 14, str. 223, 227, 228.
D. z 27. X. 1918, p. 27, d. p. nr. 13, str. 627.
Tymcz. ust. z 27. X. 1918, p. 28, d. p. nr. 13, str. 627—648, 795.
D. z 30. X. 1918, p. 31, d. p. nr. 14 str. 230.
D. R. Reg. z 30. X. 1918, p. 32, d. p. nr. 14, str. 731.
D. z 31. X. 1918, p. 36, d. p. K. P. nr. 16, str. 535.

Listopad.

D. Rady Reg. z 4. XI. 1918, p. 37, d. p. nr. 16, str. 560—561.
Uchw. R. M. z 22. XI. 1918, Mon. Pol. nr. 217, str. 226.
D. z 27. XI. 1918, p. 48, d. p. p. nr. 18, str. 561—564.
D. z 28. XI. 1918, p. 46, d. p. nr. 18, str. 731, 735.
D. z 28. XI. 1918, p. 47, d. p. nr. 18, str. 731.

Grudzień.

D. z 5. XII. 1918, p. 50, d. p. nr. 19, str. 501.
D. z 5. XII. 1918, p. 51, d. p. nr. 19, str. 559.
D. z 5. XII. 1918, poz. 52, d. p. nr. 19, str. 225.
Dekret z 7. XII. 1918, poz. 55, d. p. nr. 19, str. 227.
Ust. z 7. XII. 1918, poz. 56, d. p. nr. 19, str. 224, 328—331, 731, 833.
D. z 9. XII. 1918, p. 57, d. p. nr. 20, str. 776.

*) Oba rejestry, chronologiczny i rzeczowy, ułożył Dr. Alfred Brummer.

D. z 13. XII. 1918, p. 58, d. p. nr. 20, str. 558.
D. tymcz. z 13. XII. 1918, p. 66, d. p. nr. 21, str. 227, 377, 731.
Dekret z 16. XII. 1918, poz. 67, d. p. nr. 21, str. 226, 417.
D. z 18. XII. 1918, p. 69, d. p. nr. 21, str. 230.
D. z 19. XII. 1918, p. 63, d. p. nr. 20, str. 735.
R. z 22. XII. 1918, p. 85 d. p. nr. 3 ex 1919, str. 231, 513.
D. z 26. XII. 1918, p. 74, d. p. nr. 21, str. 731, 735.
D. z 30. XII. 1918, p. 84, d. p. nr. 3 ex 1919, str. 229, 666.
D. z 31. XII. 1918, p. 89, d. p. nr. 4 ex 1919, str. 731.
D. z 31. XII. 1918, poz. 92, d. u. nr. 5, str. 223, 226.

1919

Styczeń.

D. z 2. I. 1919, poz. 80, d. p. nr. 1, str. 715, 796.
D. z 2. I. 1919, poz. 79, d. p. nr. 1, str. 715.
D. z 2. I. 1919, poz. 81, d. p. nr. 1, str. 776.
D. z 3. I. 1919, poz. 90, d. p. nr. 5, str. 229, 840.
D. z 8. I. 1919, poz. 96, d. p. nr. 5, str. 777.
D. z 11. I. 1919, p. 107, d. p. nr. 7, str. 776.
D. z 11. I. 1919, p. 108, d. p. nr. 7, str. 231.
D. z 11. I. 1919, p. 109, d. p. nr. 7, str. 231, 501.
Przepisy w sprawie mieszkań z 11. I. 1919, p. 110, d. p. nr. 7, str. 230.
D. z 16. I. 1919, poz. 117, d. p. nr. 8, str. 367.
D. z 16. I. 1919, poz. 118, d. p. nr. 8, str. 223, 228, 229.
D. z 16. I. 1919, p. 119, d. p. nr. 8, str. 648–649, 795.
D. z 16. I. 1919, p. 124, d. p. nr. 10, str. 547.
D. z 27. I. 1919, p. 127, d. p. nr. 11, str. 230.
D. z 29. I. 1919, p. 129, d. p. nr. 11, str. 732.
D. z 31. I. 1919, poz. 132, d. p. nr. 12, str. 215, 732.

Luty.

D. z 4. II. 1919, p. 137, d. p. nr. 13, str. 732.
D. z 4. II. 1919, p. 138, d. p. nr. 13, str. 732.
D. z 4. II. 1919, p. 139, d. p. nr. 13, str. 732.
D. z 4. II. 1919, p. 140, d. p. nr. 13, str. 564—578.
D. z 4. II. 1919, p. 141, d. p. nr. 13, str. 578—589, 703.
D. z 4. II. 1919, p. 168, d. p. nr. 14, str. 649.
D. z 5. II. 1919, p. 134, d. p. nr. 12, str. 733.
D. z 5. II. 1919, p. 142, d. p. nr. 13, str. 223, 228.
D. z 5. II. 1919, p. 143, d. p. nr. 13, str. 230, 666.
D. z 5. II. 1919, poz. 217, d. p. nr. 16, str. 732.
D. z 7. II. 1919, p. 145, d. p. nr. 14, str. 820.
D. z 7. II. 1919, p. 147, d. p. nr. 14, str. 706—712.
D. z 7. II. 1919, p. 150, d. p. nr. 14, str. 600—601.
D. z 7. II. 1919, p. 151, d. p. nr. 14, 602—606.
D. z 7. II. 1919, p. 152, d. p. nr. 14, str. 228, 738.
D. z 7. II. 1919, p. 156, d. p. nr. 14, str. 226.
D. z 7. II. 1919, p. 159, d. p. nr. 14, str. 715.

D. z 7. II. 1919, p. 161, d. p. nr. 14, str. 230.
D. z 7. II. 1919, p. 163, d. p. nr. 14, str. 228.
D. z 7. II. 1919, p. 166, d. p. nr. 14, str. 690.
Obw. M. S. z 7. II. 1919, p. 167, d. p. nr. 14, str. 732.
D. z 7. II. 1919, p. 175, d. p. nr. 14, str. 695—698.
D. z 7. II. 1919, poz. 183, d. p. nr. 14, str. 142, 143, 144, 615, 808, 817.
D. z 7. II. 1919, p. 192, d. p. nr. 14, str. 683—684.
D. z 7. II. 1919, p. 193, d. p. nr. 14, str. 732.
D. z 7. II. 1919, poz. 216, d. p. nr. 15, str. 227.
D. z 8. II. 1919, p. 172, d. p. nr. 14, str. 228.
D. z 8. II. 1919, p. 198, d. p. nr. 14, str. 732.
D. z 8. II. 1919, p. 202, d. p. nr. 5, str. 777.
D. z 8. II. 1919, poz. 210, d. p. nr. 15, str. 228, 428—435.
D. z 8. II. 1919, p. 211, d. p. nr. 15, str. 227, 380—383.
Statut Rady Min. kol. żel. z 19. II. 1919, D. urz. M. K. Ż. nr. 2 ex 1919, p. 16, str. 425—426.
Uchwała Sejmu z 20. II. 1919, p. 226, d. p. nr. 19, str. 214, 721, 733.
R. z 21. II. 1919, Mon. Pol. Nr. 46, str. 539.
U. z 28. II. 1919, p. 229, d. p. nr. 20, str. 229, 484, 798.

Marzec.

Uchwała R. M. z 3. III. 1919, p. 232, d. p. nr. 21, str. 684—691.
U. z 7. III. 1919, p. 234, d. p. nr. 22, str. 795.
R. R. M. z 7. III. 1919, p. 240, d. p. nr. 24, str. 13, 23.
R. M. P. i H. z 14. III. 1919, Mon. pol. nr. 64, str. 383—387.
R. wyk. z 14. III. 1919, Mon. Pol. nr. 66, str. 230.
R. M. P. i H. z 20. III. 1919, Mon. Pol. nr. 72, str. 377—380.
Tymcz. instr. Rady M. K. Ż. z 27. III. 1919, d. urz. M. K. Ż. nr. 3, p. 40, str. 426—428.
Obw. M. Spr. z 27. III. 1919, p. 259, d. p. nr. 30, str. 698.

Kwiecień.

R. M. P. i H. z 2. IV. 1919, Mon. Pol. nr. 81, str. 416—417.
U. z 5. IV. 1919, p. 253, d. p. nr. 30, str. 732.
U. z 8. IV. 1919, p. 261, d. p. nr. 31, str. 24—25, 770.
U. z 8. IV. 1919, p. 263, d. p. nr. 31, str. 731, 777.
U. z 11. IV. 1919, p. 264, d. p. nr. 32, str. 654—657, 657, 658.
Ust. z 11. IV. 1919, poz. 265, d. p. nr. 32, str. 224.
R. M. Sk. z 12. IV. 1919, p. 287, d. p. nr. 39, str. 25—28.
R. wyk. z 18. IV. 1919, p. 270, d. p. nr. 33, str. 732.
R. R. M. z 18. IV. 1919, p. 276, d. p. nr. 35, str. 715.
U. z 29. IV. 1919, p. 283. d. p. nr. 39, str. 28, 228, 452, 488, 525, 615, 786.
U. z 29. IV. 1919, p. 285, d. p. nr. 39, str. 228, 435.

Maj.

U. z 2. V. 1919, p. 292, d. p. nr. 39, str. 417, 738.
U. z 9. V. 1919, p. 297, d. p. nr. 41, str. 733.
U. z 10. V. 1919, p. 298, d. p. nr. 41, str. 608.
U. z 27. V. 1919, p. 310, d. p. nr. 44, str. 436—442, 738.

U. z 30. V. 1919, p. 312, d. p. nr. 44, str. 732.
U. z 30. V. 1919, p. 313, d. p. nr. 44, str. 733.
U. z 30. V. 1919, p. 314, d. p. nr. 44, str. 733.

Czerwiec.

R. z 3. VI. 1919, Mon. Pol. nr. 124, str. 328.
U. z 3. VI. 1919, poz. 315, d. p. nr. 44, str. 216, 733.
U. z 17. VI. 1919, p. 325, d. p. nr. 50, str. 795.
R. M. W. R. i O. P. z 21. VI. 1919, Mon. Pol. nr. 143, 698—702.
R. R. M. z 27. VI. 1919, p. 342, d. p. nr. 56, str. 28.
Traktat Wersalski z 28. VI. 1919, p. 200, d. u. nr. 35 ex 1920, str. 128, 344.
U. z 30. VI. 1919, p. 341, d. p. nr. 55, str. 777.

Lipiec.

U. z 9. VII. 1919, p. 355, d. p. nr. 59, str. 691.
U. z 9. VII. 1919, p. 356, d. p. nr. 59, str. 229, 733.
U. z 11. VII. 1919, p. 357, d. p. nr. 59, str. 795.
U. z 18. VII. 1919, p. 368, d. p. nr. 63, str. 461, 469, 484, 485, 733.
U. z 19. VII. 1919, p. 371, d. p. nr. 63, str. 230, 490—494, 785.
R. M. Spr. i M. S. Wew. z 21. VII. 1919, p. 362, d. p. nr. 60, str. 777.
U. z 21. VII. 1919, p. 373, d. p. nr. 63, str. 733.
U. z 21. VII. 1919, p. 374, d. p. nr. 63, str. 738.
U. z 21. VII. 1919, p. 375, d. p. nr. 63, str. 776.
Ust. z 22. VII. 1919, poz. 376, d. p. nr. 63, str. 214, 231, 733.
U. z 24. VII. 1919, p. 363, d. p. nr. 61, str. 28, 32, 35, 529, 541, 790.
U. z 25. VII. 1919, p. 364, d. p. nr. 61, str. 519—520, 715.
U. z 25. VII. 1919, p. 401, d. u. nr. 67, str. 659—662, 797.
U. z 26. VII. 1919, p. 403, d. u. nr. 67, str. 589—590.
U. z 26. VII. 1919, p. 404, d. u. nr. 67, str. 590—591.
U. z 26. VII. 1919, p. 405, d. u. nr. 67, str. 704—705.
R. M. Z. P. z 28. VII. 1919, p. 420, d. u. nr. 71, str. 230.
R. M. Z. P. z 28. VII. 1919, p. 421, d. u. nr. 71, str. 230.
U. z 29. VII. 1919, p. 389, d. p. nr. 65, str. 733, 777.
U. z 31. VII. 1919, p. 199 i 200, d. p. nr. 35, str. 736, 818.
Ust. z 31. VII. 1919, poz. 390, d. p. nr. 65, str. 216.
Ust. z 31. VII. 1919, poz. 391, d. p. nr. 65, str. 113, 224, 278—281, 770.
Ust. z 31. VII. 1919, poz. 400, d. u. nr. 66, str. 16.

Sierpień.

Ust. z 1. VIII. 1919, poz. 385, d. p. p. p. nr. 64, str. 12, 728, 731.
U. z 1. VIII. 1919, p. 386, d. p. nr. 64, str. 733, 777.
U. z 1. VIII. 1919, p. 393, d. p. nr. 65, str. 733, 735.
U. z 1. VIII. 1919, poz. 409, d. u. nr. 67, str. 164, 734.
U. z 1. VIII. 1919, p. 414, d. u. nr. 68, str. 417, 738.
U. z 1. VIII. 1919, p. 416, d. u. nr. 69, str. 734, 798.
U. z 1. VIII. 1919, p. 424, d. u. nr. 73, str. 734.
U. z 2. VIII. 1919, p. 384, d. u. nr. 64, str. 124.
Ust. tymcz. z 2. VIII. 1919, p. 395,

d. p. nr. 65, str. 61, 357, 495, 517—**520**, 850.
U. z 2. VIII. 1919, p. 396, d. p. nr. 65, str. 733, 797.
U. z 2. VIII. 1919, p. 397, d. p. nr. 65, str. 733.
U. z 2. VIII. 1919, p. 399, d. p. nr. 65, str. 733.
Ust. z 2. VIII. 1919, poz. 410, d. u. nr. 67, str. 227, 734.
D. z 8. VIII. 1919, p. 172, d. p. nr. 14, str. 228.
R. M. W. R. i O. P. z 8. VIII. 1919, p. 443, d. u. nr. 79, str. 712—713.
Tymcz. Instr. Prezesa Najw. Izby Kontr. P. z 13. VIII. 1919 (Dz. urz. M. S. Wew. nr. 46, p. 675 z 1919), str. 144—156.
R. R. M. z 28. VIII. 1919, p. 426, d. u. nr. 72, str. 359, 536—537, 542.

Wrzesień.

Rozp. tymcz. R. M. z 1. IX. 1919, p. 428, d. u. nr. 73, str. 111—112, 124.
Konwencja polsko-francuska z 3. IX. 1919, p. 246, d. u. nr. 41 z r. 1920, str. 667—680.
R. z 6. IX. 1919, p. 436, d. p. nr. 7, str. 231.
Uchw. R. M. z 16. IX. 1919, Mon. Pol. nr. 221, str. 417.

Październik.

R. M. R. P. z 1. X. 1919, Mon. Pol. nr. 260, str. 452—457.
R. R. M. z 20. X. 1919, p. 474, d. u. nr. 87, str. 795.
Ust. z 21. X. 1919, poz. 464, d. u. nr. 85, str. 214.
U. z 24. X. 1919, p. 478, d. u. nr. 88, str. 738.
U. z 24. X. 1919, p. 479, d. u. nr. 88, str. 591—592.
U. z 24. X. 1919, p. 480, d. u. nr. 88, str. 594.
U. z 28. X. 1919, p. 470, d. u. nr. 86, str. 657—658.
U. z 30. X. 1919, p. 481 d. u. nr. 88, str. 734.

Listopad.

R. M. Sk. i M. P. i H. z 4. XI. 1919, p. 510 i 511, d. u. nr. 95, str. 734.
R. M. Sk. i M. P. i H. z 4. XI. 1919, p. 512, d. u. nr. 95, str. 734.
U. z 7. XI. 1919, poz. 484, d. u. nr. 89, str. 224, **268—278**, 734.
R. M. P. i H. z 7. XI. 1919, Mon. Pol. nr. 249, str. 375—377.
R. M. S. Wew. i Min. Spraw Wojsk. z 8. XI. 1919, p. 504, d. u. nr. 93, str. 797.
R. M. S. W. z 12. XI. 1919, p. 475, d. u. nr. 87, str. **28—31**, 33, 35.
R. w. R. M. z 13. XI. 1919, p. 488, d. u. nr. 90, str. 542—546, 547—550.
R. R. M. z 13. XI. 1919, p. 489, d. u. nr. 90, str. 360, 537—541.
R. wyk. R. M. z 13. XI. 1919, p. 490, d. u. nr. 90, str. 495, **520—533**, 850.
U. z 17. XI. 1919, p. 499, d. u. nr. 92, str. 795.
R. M. S. W. z 14. XI. 1919, p. 494, d. u. nr. 91, str. 32.
Instr. M. Z. P. z 27. XI. 1919, Mon. Pol. nr. 285, str. 553—556.
U. z 27. XI. 1919, p. 498, d. u. nr. 92, str. 775.
U. z 27. XI. 1919, p. 499, d. u. nr. 92, str. 734.
Ust. z 27. XI. 1919, p. 500, d. u. nr. 92, str. 164, 165, 734.

Grudzień.

U. z 18. XII. 1919, p. 4 i 5 d. u. nr. 2 ex 1920, str. 734.
U. z 18. XII. 1919, p. 7, d. u. nr. 2 ex 1920, str. 731.
R. M. z 29. XII. 1919, poz. 16, d. u. ex 1920 nr. 3, str. 13, 23—24.

1920

Styczeń.

Ust. z 4. I. 1920, poz. 304, d. u. nr. 50, str. 225.
R. z 12. I. 1920, poz. 95, d. u. nr. 19, str. 13, 14—15.
R. M. Sk. z 14. I. 1920, p. 35, d. u. nr. 5, str. 735.
U. z 15. I. 1920, poz. 26, d. u. nr. 5, str. 734.
R. Prez. N. I. K. P. z 17. I. 1920, Mon. Pol. nr. 31, str. **143—144.**
U. z 20. I. 1920, poz. 39, d. u. nr. 6, str. 735, 777.
U. z 20. I. 1920, p. 44, d. u. nr. 7, str. 653, 731.
U. z 20. I. 1920, poz. 45, d. u. nr. 7, str. 797.
Uchwała Sejmu z 30. I. 1920, poz. 55, d. u. nr. 10, str. 227.
U. z 30. I. 1920, p. 56, d. u. nr. 10, str. 731.
U. z 30. I. 1920, p. 61, d. u. nr. 11, str. 13, 43—44.
Przepis wprowadczy do ustawy o tymcz. org. wł. i urz. sk. z 30. I. 1920, poz. 80, d. u. nr. 15, str. 224, **281—282.**
Rozp. wyk. z 30. I. 1920, p. 81, d. u. nr. 15, str. **283—328,** 832.

Luty.

R. z 1. II. 1920, p. 118, d. u. nr. 21, str. 608—614.
Uchw. Sejmu z 13. II. 1920, p. 84, d. u. nr. 17, str. 735.
U. z 13. II. 1920, p. 85, d. u. nr. 17, str. 735.
R. wyk. z 14. II. 1920, poz. 96, d. u. nr. 19, str. 519—520.
U. z 20. II. 1920, p. 91, d. u. nr. 19, str. 578.
R. M. S. Wew. i M. Szt. i K. z 20. II. 1920, p. 97, d. u. nr 19, str. 535.
U. z 20. II. 1920, p. 104, d. u. nr. 20, str. 649—652, 777.
U. z 20. II. 1920, p. 105, d. u. nr. 20, str. 735.
R. R. M. z 23. II. 1920, p. 106, d. u. nr. 20, str. 541—542.
R. M. S. W. z 23. II. 1920, poz. 107, d. u. nr. 20, str. 32—34.
Obw. z 26. II. 1920, Mon. Pol. nr. 48, str. 533.
R. R. M. z 26. II. 1920, Mon. Pol. nr. 53, str. 495—496.
U. z 27. II. 1920, p. 152, d. u. nr. 25, str. 736.
R. z 28. II. 1920, Mon. Pol. nr. 55, str. 224.

Marzec.

U. z 2. III. 1920, poz. 143, d. u. nr. 24, str. 229.
U. z 2. III. 1920, p. 125, d. u. nr. 23, str. 845.
U. z 2. III. 1920, p. 126, d. u. nr. 23, str. 736.
U. z 2. III. 1920, p. 143, d. u. nr. 24, str. **459—469.**
R. M. Sk. z 7. III. 1920, p. 259, d. u. nr. 43, str. 737.
U. z 9. III. 1920, p. 154, d. u. nr. 25, str. 736.
R. R. M. z 10. III. 1920, p. 155, d. u. nr. 25, str. 736.
U. z 23. III. 1920, p. 187, d. u. nr. 32, str. 736.
U. z 24. III. 1920, p. 166, d. u. nr. 28, str. 736.
U. z 24. III. 1920, p. 167 d. u. nr. 28, str. 736.
U. z 26. III. 1920, p. 179, d. u. nr. 31, str. 736, 833.
Rozp. o utw. Państw. Urzędu naftowego, d. u. nr. 23 z 17. III. 1920, poz. 128, str. 227.
R. M. Sk. i M. P. i H. z 20. III. 1920, p. 213 i 214, d. u. nr. 37, str. 736.

U. z 23. III. 1920, p. 175, d. u. nr. 30, str. 836.
U. z 24. III. 1920, p. 178, d. u. nr. 31, str 800.
Obw. M. Szt. i K. z 27. III. 1920, Mon. Pol. nr. 71, str. 516.
U. z 27. III. 1920, p. 160, d. u. nr. 27, str. 797.
R. M. Sk. z 30. III. 1920, Mon. Pol. nr. 74, str. 224, 328.

Kwiecień.

R. M. S. z 1. IV. 1920, Monitor Pol. nr. 154, str. 328.
U. z 4. IV. 1920, p. 230, d. u. nr. 39, str. 777.
R. M. R. P. z 19. IV. 1920, p. 203, d. u. nr. 36, str. 229, 457—459.
R. M. K. z 20. IV. 1920, p. 204, d. u. nr. 36, str. 472.
R. z 22. IV. 1920, p. 232, d. u. nr. 39, str. 666.
U. z 23. IV. 1920, p. 212, d. u. nr. 37, str. 658—659.
R. M. A. z 23. IV. 1920, p. 260, d. u. nr. 43, str. 231, 501—504.
R. M. S. W. z 26. IV. 1920, poz. 233, d. u. nr. 39, str. 35—37.
R. M. S. Wewn. z 27. IV. 1920, poz. 234, d. u. nr. 39, str. 14, 44—45.
U. z 29. IV. 1920, p. 216, d. u. nr. 38, str. 736.
U. z 30. IV. 1920, p. 217, d. u. nr. 38, str. 736.
U. z 30. IV. 1920, p. 218, d. u. nr. 38, str. 737.
U. z 30. IV. 1920, p. 219, d. u. nr. 38, str. 737.
U. z 30. IV. 1920, p. 221, d. u. nr. 38, str. 737.
R. M. R. i D. P. z 30. IV. 1920, p. 225, d. u. nr. 38, str. 367—369.

Maj.

R. M. Sk. z 1. V. 1920, p. 254, d. u. nr. 42, str. 737.
U. z 4. V. 1920, p. 230, d. u. nr. 39, str. 737.
R. z 6. V. 1920, p. 261, d. u. nr. 43, str. 231, 511.
R. M. S. W. i M. A. z 6. V. 1920, p. 261, d. u. nr. 43, str. 511, 516.
R. M. S. W. i A. z 6. V. 1920, p. 263, d. u. nr. 43, str. 537.
R. R. M. z 10. V. 1920, p. 368, d. u. nr. 59, str. 777.
R. R. M. z 10. V. 1920, p. 369, d. u. nr. 59, str. 777.
U. z 11. V. 1920, p. 251, d. u. nr. 42, str. 797.
R. M. K. Ż. z 12. V. 1920, p. 245, d. u. nr. 42, str. 737.
U. z 14. V. 1920, p. 252, d. u. nr. 48, str. 731.
R. M. R. P. z 17. V. 1920, p. 264, d. u. nr. 43, str. 469—484.
R. R. M. z 17. V. 1920, p. 288, d. u. nr. 47, str. 13, 16.
R. R. M. z 19. V. 1920, p. 240, d. u. nr. 39, str. 513.
U. z 19. V. 1920, p. 297, d. u. nr. 48, str. 228, 442—452. 738.
R. M. S. z 21. V. 1920, poz. 278, d. u. nr. 45, str. 224.
R. M. Sk. z 26. V. 1920, p. 373, d. u. nr. 60, str. 773.
U. z 28. V. 1920, p. 285, d. u. nr. 47, str. 737.
U. z 29. V. 1920, p. 286, d. u. nr. 47, str. 737.

Czerwiec

U. z 4. VI. 1920, p. 304, d. u. nr. 50, str. 18, 350—353.
U. z 8. VI. 1920, p. 306, d. u. nr. 50, str. 737.
R. M. R. P. z 8. VI. 1920, p. 306, d. u. nr. 50, str. 737.
R. z 8. VI. 1920, p. 308, d. u. nr. 50, str. 229.
R. M. Sk. z 11. VI. 1920, p. 310, d. u. nr. 50, str. 224.

R. M. Sk. i M. P. i H. z 11. VI. 1920, p. 314, d. u. nr. 51, str. 738.
U. z 15. VI. 1920, p. 298, d. u. nr. 48, str. 795.
R. M. S. z 17. VI 1920, poz. 565, d. u. nr. 85, str. 332—333.
R. M. R. i D. P. z 21. VI. 1920, p. 331, d. u. nr. 54, str. 369—370.

Lipiec.

U. z 2. VII. 1920, p. 449, d. u. nr. 67, str. 504, 778.
U. z 6. VII. 1920, p. 178, d. u. nr. 30, z r. 1921, str. 800.
Ust. z 6. VII. 1920, p. 383, d. u nr. 61, str. 164, **165—166.**
U. z 6. VII. 1920, p. 437, d. u. nr. 66, str. 114, 606—608.
U. z 6. VII. 1920, p. 461, d. u. nr. 70, str. 111, 512, 726.
U. z 6. VII. 1920, p. 666, d. u. nr. 101, str. 806.
R. R. M. z 8. VII. 1920, p. 395, d. u. nr. 61, str. 777.
U. z 9. VII. 1920, poz. 347, d. u. nr. 56, str. 225, 333—334.
R. R. M. z 12. VII. 1920, p. 352, d. u. nr. 57, str. 795.
Statut Państw. Urzędu Zbożowego z 12. VII. 1920, p. 420, d. u. nr. 63, str. 496—501.
R. M. A. z 12. VII. 1920, p. 421, d. u. nr. 63, str. 496.
Rozp. R. O. P. z 14. VII. 1920, p. 554, d. u. nr. 83, str. 164. 178—179.
Rozp. R. O. P. z 14. VII. 1920, p. 555, d. u. nr. 83, str. 165, 179—180.
U. z 15. VII. 1920, p. 371, d. u. nr. 60, str. 775.
U. z 15. VII. 1920, p. 403, d. u. nr. 62, str. 796.
U. z 15. VII. 1920, p. 405, d. u. nr. 62, str. 485.
Ust. z 15. VII. 1920, poz. 497, d. u. nr. 73, str. 7—9, 124—125, 128—**138.**
Ust. z 15. VII. 1920, poz. 527, d. u. nr. 79, str. 227,
U. z 16. VII. 1920, p. 470, d. u. nr. 70, str. 418—419.
U. z 16. VII. 1920, p. 517, d. u. nr. 76, str. 114.
U. z 16. VII. 1920, p. 550, d. u. nr. 82, str. 114.
R. R. Obr. P. z 20. VII. 1920, p. 392, d. u. nr. 61, str. 777.
R. R. Obr. P. z 20. VII. 1920, p. 418, d. u. nr. 63, str. 796.
Obw. M. Z. P. z 21. VII. 1920, Mon. Pol. nr. 164, str. 495.
R. R. Obr. P. z 30. VII. 1920, p. 479, d. u. nr. 71, str. 778

Sierpień.

U. z 4. VIII. 1920, p. 304, d. u. nr. 50, str. 16.
R. M. S. z 7. VIII. 1920, p. 505 i 506, d. u. nr. 73, str. **334—343.**
R. M. S. Wojsk., Kol. żel. i Skarbu z 8. VIII. 1920, p. 533, d. u. nr. 79, str. 798.
R. M. P. i H. z 9. VIII. 1920, p. 566, d. u. nr. 85, str. 419—425.
R. R. Obr. P. z 11. VIII. 1920, p. 539, d. u. nr. 81, str. 796.
R. R. O. P. z 11. VIII. 1920, p. 540, d. u. nr. 81, str. 652—653.
Rozp. R. O. P. z 11. VIII. 1920, p. 572, d. u. nr. 87, str. 164, 166—168.
R. R. Obr. P. z 18. VII. 1920, p. 543, d. u. nr. 81, str. 778
R. R. Obr. P. z 18. VIII. 1920, p. 545, d. u. nr. 81, str. 778

Wrzesień.

R. M. S. z 1. IX. 1920, p. 564, d. u. nr. 89, str. 343—344.
R. M. R. i D. P. z 2. IX. 1920, p. 586, d. u. nr. 89, str. 485.
R. R. Obr. P. z 4. IX. 1920, p. 595, d. u. nr. 90, str. 778.

R. R. Obr. P. z 4. IX. 1920, p. 596, d. u. nr. 90, str. 778.
R. M. A. z 17. IX. 1920, p. 627, d. u. nr. 95, str. 231, **504—510.**
R. R. Obr. P. z 22. IX. 1920, p. 610, d. u. nr. 92, str. 796.
R. R. Obr. P. z 22. IX. 1920, p. 611, d. u. nr. 92, str. 795.
R. R. M. z 27. IX. 1920, p. 676, d. u. nr. 102, str. 226, **353—367.**
Rozp. M. S. z 30. IX. 1920, poz. 641, d. u. nr. 97, str. 224.
R. M. S. Wojsk. z 30. IX. 1920, poz. 790, d. u. nr. 119, str. 164, **169—177.**

Październik.

Umowa o preliminaryjnym pokoju i rozejmie między Polską a Rosją i Ukrainą z 12. X. 1920, p. 161, d. u. nr. 28 ex 1921, str. **45—55.**
R. M. S. W. z 19. X. 1920, p. 687, d. u. nr. 103, str. 653—654.
U. z 22. X. 1920, p. 667, d. u. nr. 101, str. 56.
R. R. M. z 26. X. 1920, p. 685, d. u. nr. 103, str. 512—513.
R. R. M. z 28. X. 1920, p. 780, d. u. nr. 118, str. 818—831.
R. M. P. i H. z 30. X. 1920, p. 703, d. u. nr. 107, str. **397—413.**
R. M. Sk. z 31. X. 1920, p. 690, d. u. nr. 104, str. 806.

Listopad.

U. z 4. XI. 1920, p. 707, d. u. nr. 108, str. 666—667.
R. R. M. z 4. XI. 1920, poz. 715, d. u. nr. 109, str. 13, 15 .
R. M. S. z 13. XI. 1920, p. 215, d. u. nr. 36 ex 1921, str. 749—750.
R. R. M. z 15. XI. 1920, p. 751, d. u. nr. 114, str. 666.
Rozp. R. M. z 18. XI. 1920, poz. 760, d. u. nr. 115, str. 59—60.
R. wyk. Min. S. Wojsk. i M. S. W. z 20. XI. 1920, p. 743, d. u. nr. 112, str. 797.
Rozp. R. M. z 23. XI. 1920, poz. 752, d. u. nr. 114, str. 226, 370—371.
Rozp. R. M. z 23. XI. 1920, poz. 753, d. u. nr. 114, str. 226, **371—375.**
Rozp. R. M. z 27. XI. 1920, poz. 762, d. u. nr. 115, str. **56—59,** 794.

Grudzień.

U. z 3. XII. 1920, p. 768, d. u. nr. 117, str. 14, 31, 725, **750—752,** 769.
R. M. S. Wojsk. z 4. XII. 1920, p. 23, d. u. nr. 5 ex 1921, str. 796.
U. z 10. XII. 1920, poz. 31, d. u. nr. 6 ex 1921, str. 775.
U. z 10. XII. 1920, p. 32, d. u. nr. 6 ex 1921, str. 229.
R. M. Spr. Wew. z 13. XII. 1920, poz. 15, d. u. nr. 3 ex 1921, str. 63—64.
R. M. R. i D. P. z 14. XII. 1920, p. 46, d. u. nr. 9 ex 1921, str. 799.
R. R. M. z 16. XII. 1920, p. 786, d. u. nr. 119, str. 13, 15—16.
U. z 17. XII. 1920, p. 4, d. u. nr. 2 ex 1921, str. 777.
U. z 18. XII. 1920, poz. 20, d. u. nr. 5 ex 1921, str. 139—140.
U. z 18. XII. 1920, p. 36, d. u. nr. 7, z r. 1921, str. 798.
U. z 19. XII. 1920, poz. 33, d. u. nr. 6 ex 1921, str. 224.
R. z 20. XII. 1920, poz. 12, d. u. nr. 3, ex 1921, str. 13.
R. z 20. XII. 1920, p. 25, d. u. nr. 5 ex 1921, str. 782.
R. R. M. z 20. XII. 1920, p. 27, d. u. nr. 5 ex 1921, str. 726—727.
R. M. S. z 31. XII. 1920, p. 104, d. u. nr. 18 ex 1921, str. **344—349.**

1921

Styczeń.

R. R. M. z 10. I. 1921, poz. 38, d. u. nr. 7, str. 13, 16—17.

R. R. M. z 13. I. 1921, p. 43, d. u. nr. 9, str. 777.
Rozp. R. M. z 13. I. 1921, poz. 65, d. u. nr. 12, str. 64—65.
R. R. M. z 15. I. 1921, poz. 44, d. u. nr. 9, str. 13, 17, 729.
R. M. S. z 15. I. 1921, p. 105, d. u. nr. 18, str. **349—350**, 835, 836.
R. M. R. P. z 17. I. 1921, p. 115, d. u. nr. 21, str. 229, **484—488**, 799.
R. R. M. z 18. I. 1921, Mon. Pol. nr. 13, str. 144.
U. z 20. I. 1921, poz. 71, d. u. nr. 13, str. 225, 228.
R. M. S. z 20. I. 1921, poz. 150, d. u. nr. 26, str. 832—833.
R. M. W. R. i O. P. z 26. I. 1921, p. 283, d. u. nr. 46 (Monitor Pol. nr. 22), str. 13, 18—23.
R. R. M. z 29. I. 1921, p. 83, d. u. nr. 14, str. 229, **488—490.**

Luty.

U. z 3. II. 1921, p. 99, d. u. nr. 18, str. 559.
U. z 4. II. 1921, poz. 93, d. u. nr. 16, **str. 60—63**, 782.
Ust. z 4. II. 1921, p. 136, d. u. nr. 24, str. 165, 181—188.
Ust. z 4. II. 1921, p. 137, d. u. nr. 24, str. 165, 189—197.
R. R. M. z 8. II. 1921, p. 91, d. u. nr. 15, str. 65—69.
R. M. W. R. i O. P. z 8. II. 1921, p. 97, d. u. nr. 16, str. 37—42.
R. M. W. R. i O. P. z 8. II. 1921, Mon. Pol. nr. 31, str. 37—42.
R. M. S. z 12. II. 1921, poz. 116, d. u. nr. 21, str. 224, **282—283.**
R. M. P. i H. z 15. II. 1921, poz. 118, d. u. nr. 21, str. 414—415.
R. M. P. i O. S. z 17. II. 1921, p. 131, d. u. nr. 23, str. 840—845.
R. R. M. z 22. II. 1921, p. 110, d. u. nr. 19, str. 70.
Rozp. R. M. z 23. II. 1921, poz. 126, d. u. nr. 23, str. 69—70.
Układ o repatrjacji podpisany w Rydze 24. II. 1921, str. 83.
R. R. M. z 28. II. 1921, p. 148, d. u. nr. 26, str. 774—775.

Marzec.

U. z 1. III. 1921, p. 144, d. u. nr. **26**, str. 592—594.
R. M. P. i H. z 2. III. 1921, p. 142, d. u. nr. 25, str. 415—416.
R. M. S. W. z 5. III. 1921, p. 122, d. u. nr. 21, str. 31—32.
R. R. M. z 7. III. 1921, p. 166, d. u. nr. 29, str. 71.
U. z 8. III. 1921, poz. 146, d. u. nr. 26, str. 7, 139.
R. R. M. z 14. III. 1921, p. 243, d. u. nr. 39, str. 753—769.
U. z 17. III. 1921, p. 267, d. u. nr. 44, *Konstytucja Rzeczyposp. Polskiej* str. 12, 116, 121, 140, 141, 142, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 198, 199, 200, 201, 202, 205, 206, 207, 211, 213, 214, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 513, 514, 556, 558, 594, 600, 614, 616, 619, 625, 626, 662, 663, 664, 665, 681, 682, 691, 692, 694, 705, 706, 713, 714, 715, 716, 719.
Traktat pokoju między Polską a Rosją i Ukrainą podpisany w Rydze 18. III. 1921, str. 14, **72—110.**
Rozp. R. M. z 18. III. 1921, Mon. Pol. nr. 74, str. 214, 222—223, **233—268.**
U. z 18. III. 1921, p. 204, d. u. nr. 35, str. 806.
R. R. M. z 21. III. 1921, p. 205, d. u. nr. 35, str. 113, 781.
R. R. M. z 21. III. 1921, p. 235, d. u. nr. 39, str. 782—793.
Rozp. R. M. z 23. III. 1921, poz. 178, d. u. nr. 30, str. **111—112.** 800.
R. R. M. z 23. III. 1921, p. 206, d. u. nr. 35, **str. 113—115.**

R. R. M. z 30. III. 1921, p. 236, d. u. nr. 39, str. 850—852.
R. Pr. G. U. Z. z 31. III. 1921, p. 168, d. u. nr. 29, str. 825.

Kwiecień.

R. R. M. z 5. IV. 1921, p. 213, d. u. nr. 36, str. 775—776.
R. R. M. z 13. IV. 1921, p. 223, d. u. nr. 37, str. 776—781.
U. z 15. IV. 1921, p. 226, d. u. nr. 38, str. 836—840.
U. z 15. IV. 1921, p. 227, d. u. nr. 38, str. 833.
R. R. M. z 19. IV. 1921, p. 270, d. u. nr. 45, str. 794—798.
R. R. M. z 22. IV. 1921, p. 251, d. u. nr. 41, str. 793—794.
R. M. Sk. z 27. IV. 1921, poz. 254, d. u. nr 41, str. 770—774.
R. M. S. z 28. IV. 1921, p. 243, d. u. nr. 39, str. 781—782.
R. R. M. z 28. IV. 1921, p. 271, d. u. nr. 45, str. 798—799.
R. R. M. z 28. IV. 1921, p. 281, d. u. nr. 46, str. 799—800.
R. M. S. z 29. IV. 1921, p. 244, d. u. nr. 39, str. 17, 725, 728–730.
Rozp. Pr. G. U. Z. z 30. IV. 1921, p. 292, d. u. nr. 47, str. 727—728.

Maj.

R. M. Sk. i M. b. Dz. Pr. z 2. V. 1921, p. 318, d. u. nr. 51, str. 835—836.
R. M. S. z 12. V. 1921, p. 274, d. u. nr. 45, str. 224.
R. R. M. z 17. V. 1921, p. 282, d. u. nr. 46, str. 769—770.
Ust. przechodnia z 18. V. 1921, p. 268, d. u. nr. 44, str. 721.
R. M. P. i O. S. z 18. V. 1921, p. 345, d. u. nr. 55, str. 845—849.
R. wyk. Pr. G. U. Z. i M. Spraw. z 27. V. 1921, p. 325, d. u, nr. 52, str. 800—806.

Czerwiec.

R. R. M. z 2. VI. 1921, p. 342, d. u. nr. 55, str. 806—807.
U. z 3. VI. 1921, p. 314, d. u. nr. 51, str. 809—817.

REJESTR RZECZOWY.

A

Administracja państwowa 514—517, 556—558.
Administracyjne sądownictwo 614—618.
Administracyjny akt 616—618.
Administracyjny Trybunał 616—618.
Administracyjnych władz I. instancji organizacja w Kongresówce 516, 536—556.
Administracyjnych władz II. instancji organizacja 514—535, 850—852.
Administracyjnych władz II. inst. organizacja w Małopolsce 725, 750 do 770.
Administracyjnych władz II. inst. organizacja na Kresach Wschodnich 59—63, 782—793.
Amnestja 217.
Amnestja w traktacie pokojowym ryskim 84—85.
Apostolska Stolica 694.
Aprowizacji Ministerstwo, p. Min. Apr.
Aprowizacyjna Rada Państwowa 231.
Aprowizacyjne Departamenty wojewódzkie 511, 516.
Aresztowanie 664.
Armji Główny Urząd Zaopatrywania 224.
Artykuły pierwszej potrzeby, p. Puzapp.
Autonomja 121—127.

B

Bank krajowy we Lwowie 14, 44—45, 725, 749—750.
Bierne prawo wyborcze 158—161.
Budulcowe i opałowe drzewo, zaopatrzenie ludności w 484—488, 798—799.
Budżet państwowy 140—141.

C

Celnych władz i urzędów tymczasowy ustrój w b. Dzieln. Pruskiej 17, 728—730.
Celnych władz i urzędów tymczasowy ustrój w Małopolsce 835.
Centralna Kasa Państwowa 328.
Centralne urzędy, p. Ministerstwa.
Cenzura druku 681.
Cerkwie prawosławne 702—703.
Cielesna kultura 230.
Ciężary publiczne 664.
Cła w b. Dzieln. Prusk. 13, 17.
Cudzoziemcy 663.
Cywilna Kancelarja 214, 216.
Czynne prawo wyborcze 158—161.

D

Debit pocztowy 681.
Dekoncentracja 556—558.

Delegat Ministra Wyzn. Rel. i Ośw. Publ. dla Kresów Wschodnich 65—69.
Delegatury okręg. Głównego Urz. Ziemsk. 111—112, 800—806.
Dentystyczny Instytut 230.
Dewizy 333—350, 835—836.
Dewizowe banki 334—343.
Dewizowa Komisja 225, 334—343.
Diety poselskie 198.
Długów Państwa kontrola 142.
Dóbr państwowych i Rolnictwa Ministerstwo, p. Min. R. i D. P.
Dochód Państwa i samorządu, — źródła 600—614.
Dóbr państw. zarząd 370—371.
Dozory kościelne 703—704.
Drogi publiczne na Kresach Wschodnich 775—776.
Drzewnego eksportu urząd 224, 225, 231.
Drzewo budulcowe i opałowe — zaopatrzenie ludności 484—488, 798—799.
Dworskie obszary w Małopolsce 590 do 591.
Dzieci ochrona 681.
Dzieci wychowanie 663.
Dzielnica pruska była, tymczasowa organizacja 12—13, 14—23, 730—749.
Dziennik Ustaw Rzp. Pol. 213.
Dziennik Ustaw R. P. w b. Dzieln. prusk. 13, 16.

E

Eksmisja małorolnych dzierżawców na Kresach Wschodnich 70.
Elektryczność w b. Dzieln. prusk. 13, 15.
Elektryfikacyjny Urząd 227, 383—387.
Emigracja 665—680.

G

Gazownictwo w b. Dzieln. pruskiej 13, 15.
Generalny Delegat Rządu dla b. Galicji 559.
Geologiczny Instytut 227.
Giełda towarowa 228.
Główny Urząd Ziemski, p. Ziemski Urz. Gł.
Gminne rady w Kongresówce 561 do 564.
Gminne ustawodawstwo 560—594.
Gminne ustawodawstwo w Małopolsce 589—594.
Gminy miejskie w Kongresówce 564—578.
Gminy wiejskie w Kongresówce 561 do 564.
Gospodarcza Izba Naczelna 594—600.
Gospodarczy samorząd 594—616.
Górnictwo 227, 252.
Górnictwo w b. Dzieln. prusk. 13, 15.
Górnicze okręgi 416—417.
Graniczna Komisja mieszana 77—78.

H

Handlowo-Przemysłowa Rada 375 do 377.
Handlu i Przemysłu Ministerstwo p. Min. Przem. i H.
Herby w Polsce 663—664.
Hutnictwo 252.
Hutnictwo w b. Dzieln. pruskiej 13, 15.
Higjeniczno-lekarskie sprawy 230.

I

Imigracja 665—680.
Incompatibilitas 163—164, 198, 200, 222.
Inicjatywa ustawodawcza 157.
Inspekcja pracy 229, 840—849.
Instrukcje wyborców 161.
Interpelacje poselskie 201—202.
Inżynierów Przemysłowych Biura 227.
Izba Gospodarcza Naczelna 594—600.
Izba Kontroli Państwa Najwyższa 142—157, 214, 808—817.

Izby handlowe 594.
Izby pracy najemnej 594.
Izby przemysłowe 594.
Izby rolnicze 594.
Izby rzemieślnicze 594.
Izby Kontroli Państwa 143—144.
Izby Kontroli Okręgowe 809—817.
Izby skarbowe w Małopolsce 770—774.
Izby skarbowe na kresach wschodnich 781—782.
Izby skarbowe w Kongresówce 283 do 305.
Izby skarbowe — Wydział V. 832 do 833.

J

Jeńcy, p. Jur.
Jur 229—230, 666—667.

K

Kancelarja cywilna 214, 216.
Karno-sądowe przepisy na Kresach Wschodnich 776—781.
Karty do gry — opłata stemplowa 806—807.
Kary darowanie 217.
Kasa Państwowa Centralna 328.
Kasa Polska Krajowa Pożyczkowa 224, 328—331, 833.
Kasa Przezorności pracowników kolei państw. w b. zab. ros. 228, 428—435.
Kasy skarbowe 323—328.
Kierownictwo Sejmu 200.
Koalicji prawo 682.
Kodyfikacyjna Komisja 216.
Kolegjum Najwyższej Izby Kontroli 810, 812.
Koleje — administracja w b. Dzieln. Prusk. 13, 14—15.
Kolei Żelaznych Ministerstwo, patrz Min. Kol. Żel.
Kolei Żelaznych Rada Ministerjalna 425—428, 836.
Kolei Żelaznych Rada Państwowa 836—840.
Komendy okręgowe policji państwowej w b. Galicji 31—32.
Komisarjat Naczelnej Rady Ludowej 741, 748.
Komisarz powiatowy w Kongresówce, p. Powiatowy komisarz.
Komisja mieszana graniczna 77.
Komisja Kodyfikacyjna 216.
Komisja mieszana reewakuacyjna 104—109.
Komisja mieszana specjalna 102—104.
Komisje sejmowe nadzwyczajne 202.
Kompetencyjny Trybunał 621.
Komunalne sprawy w b. okup. austr. 560—561.
Komunalne związki powiat. 578—590.
Konkordat 693—694.
Konkurencja kościelna w b. Galicji 704—705.
Konserwatorskie urzędy 535.
Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej 12, 116, 121, 140, 141, 142, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 198, 199, 200, 201, 202, 205, 206, 207, 211, 213, 214, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 513, 514, 556, 558, 594, 595, 600, 614, 616, 619, 620, 621, 625, 626, 662, 663, 664, 665, 681, 682, 691, 692, 694, 705, 706, 713, 714, 715, 716, 719.
Konstytucji zmiana i rewizja 716—718.
Konstytucyjna odpowiedzialność 221, 222.
Kontrola administracji państwowej 142—157, 808—817.
Kontrola Państwowa 809—817.
Kontrola Rządu 202.
Kontrola samorządu 614—618.
Kontrola Państwa — Najwyższa Izba 142—157, 214, 808—817.
Kontygent wojskowy 141.
Kościelna konkurencja 704—705.
Kościelne dozory 703—704.
Kościół rz.-kat. 692—694.

Kresy wschodnie 14, 45—115, 774—807.
»Krzyż Walecznych«, 164, 166—177.
Kurator okręgu szkolnego 350—353.
Kurator okręgu szkolnego w Małopolsce 37—42.

L

Lasów ochrona 367—375.
Lasów państwowych zarząd 370—375.
Legalność aktów administracyjnych 616—618.
Legjony Polskie 178, 179, 180, 647.
Lekarsko-higjeniczne sprawy 230.
Lichwa — urząd walki z 231, 501—510.
Likwidacyjny Urząd Główny 215, 818—831.

M

Magistrat w Kongresówce 570—574.
Mandatu poselskiego utrata przez powołanie do służby państw. 160.
Marszałek Sejmu 200, 211, 721.
Miary 382—383.
Miary i wagi w b. Dzieln. pruskiej 13, 15.
Miar Główny Urząd 227.
Miejski samorząd w Kongresówce 564—578.
Mieszana Komisja graniczna 77—78.
Mieszkania nietykalność 665.
Mieszkaniowe sprawy 230.
Migracja 665—680.
Milicja w pasie neutralnym 64—65.
Minister, ministerstwa 214, 220—266, 809.
Minister b. Dzielnicy Prusk. 12—13.
Ministerstw organizacyjne statuty 233—268.
Ministerstwa:
— Aprowizacji 230—231, 265—266, 496—511.
— Kolei żelaznych 228, 254—257, 425—435, 836—840.
— Poczt i Telegrafów 228, 257—259, 436—452.
— Pracy i Opieki Społecznej 229—230, 261—263, 840—849.
— Przemysłu i Handlu 226—228, 151—254, 375—425.
— Robót Publicznych 228—229, 259—261, 452—490.
— Rolnictwa i Dóbr Państw. 225—226, 247—251, 353—375.
— Skarbu 224—225, 239—243, 278—350, 832—836.
— Spraw Wewn. 223, 235—237.
— Spraw Wojskowych 224, 239, 268—278.
— Spraw Zagranicznych 223, 237—238.
— Sprawiedliwości 225, 243—245.
— Wyznań Religijn. i Oświecenia publ. 225, 245—247, 350—353.
— Zdrowia Publicznego 230, 263—264, 490—496.
Ministerstwa kierownik 222.
Mniejszości narodowościowe, wyznaniowe i językowe 682—703.

N

Naczelna Izba Gospodarcza 594—600.
Naczelnik Państwa, patrz Prezydent Rzeczypospolitej.
Naftowe sprawy 417.
Naftowy Urząd państwowy 227, 417.
Najwyższa Izba Kontroli Państwa 142—157, 214, 808—817.
Naród w pojęciu Konstytucji 116—120.
Narodowościowość 682.
Narodowościowe mniejszości 682—691.
Nauka obowiązkowa 706—714.
Nauki bezpłatność 713.
Naukowych badań wolność 705.
Neutralny pas 64—65.
Niemiecki język wykładowy w szkole 683—691.
Nieruchomości nabywanie przez ob-

cokrajowców 799—800.
Nieruchomości ziemskich własności przenoszenie na kresach wschodnich 111—112, 799—800, 800—806.
Nominacje Rządu 214—216.

O

Obrót pieniężny z zagranicą 225, 333—350, 835—836.
Obrót towarowy z zagranicą 227, 387—416.
Obrót ziemią 667.
Obszary dworskie w Małopolsce 590 do 591.
Obywatelski element w administracji państw. 556—595.
Obywatelskie obowiązki i prawa 622—715.
Obywatelstwa utrata 652—654.
Obywatelstwo polskie 625—626, 652—654.
Ochrona dzieci 681.
Ochrona pracy 681.
Ochrona życia, wolności i mienia 663.
Odbudowa techniczna 459—484.
Odpowiedzialność Ministrów 221—222.
Odpowiedzialność państwa i jego organów 714.
Odpowiedzialność Prezydenta Rzeczypospolitej 213—220.
»Odrodzenie Polski«, order, 165, 189—197.
Odwołania od orzeczeń 616.
Odznaczenia, p. Ordery.
Odznaka honorowa za czas pobytu na froncie 164, 178—179.
Odznaka honorowa za rany i kontuzje 165, 179—180.
Ogłoszenie ustawy 202, 213.
Opałowe i budulcowe drzewo, zaopatrzenie ludności 484—488, 798—799.
Ordery 163—197, 663.
Ordynacja wyborcza do Sejmu 160—161.
»Orzeł Biały«, order, 165, 181—188.
Opcja w Traktacie ryskim 79—82.
Opieki Społecznej i Pracy Ministerstwo, p. Min. Pracy i Op. Społ.
Organizacyjne statuty ministerstw i urzędów centralnych 233—268.
Osadniczy urząd w Poznaniu 726—727.
Oskarżenie ministrów 222.
Osobiste wykonywanie mandatu pos. 200.
Oświecenia Publ. i Wyzn. Rel. Ministerstwo, p. Min. W. R. i Ośw. Publicznego.

P

Parlamentarna odpowiedzialność 221—222.
Pas neutralny 64—65.
Patentowy Urząd 227, 377—380.
Petycyj prawo 682.
Pieniężny obrót z zagranicą 225, 333—350, 835—836.
Poczta 436—452.
Poczta w b. Dzieln. Prusk. 13, 15—16.
Poczt i telegrafów Ministerstwo, p. Min. Poczt i Tel.
Pocztowa Kasa Oszczędności 228, 442—452.
Podatek dochodowy, majątkowy, od kapitałów i rent, przemysłowy, na Kresach Wschodnich 113—115.
Podatek od wódki na Kresach Wsch. 793—794.
Podatek przemysłowy w Kongresówce 606—608.
Podolskiego Frontu Zarząd 14, 56—59.
Podział władz 116—120.
Pokoju zawarcie 219.
Policja państwowa w Małopolsce 13, 28—37.
Policja państw. na Kresach Wschodnich 63—65.

Polski Korpus Posiłkowy, p. Legjony Polskie.
Poselska nietykalność 161—163.
Poselska incompatibilitas 163—164, 198.
Poselskie prawa i obowiązki 161—do 165, 198.
Posiedzenia sejmowe (jawność) 200.
Pośrednictwo pracy i opieka nad wychodźcami 229—230, 665—680.
Powiatowa ordynacja w Kongresówce 578—589.
Powiatowa reprezentacja w Małopolsce 594.
Powiatowe władze w Kongresówce 516, 536—556.
Powiatowe związki komunalne 578—589, 602.
Powiatowy komisarz w Kongresówce 586.
Powiatowy sejmik w Kongresówce 581—585.
Powiatowy urząd zdrowia 553—556.
Powiatowy wydział w Kongresówce 585—586.
Powiaty 514.
Pożyczki państwowe 141.
Pożyczkowa Kasa Polska Krajowa 224, 328—331, 833.
Pracy i Opieki Społecznej Ministerstwo, p. Min. Pracy i Op. Społ.
Pracy i opieki społ. sprawy w b. zab. austr. 23—24.
Pracy ochrona 681.
Prasy wolność 681.
Prawo wybierania i wybieralności do Sejmu 158—161.
Prawosławne cerkwie 702—703.
Preliminaryjny pokój z Rosją, patrz Traktat pokojowy w Rydze.
Prezes Rady Ministrów 214.
Prezydent Rzeczypospolitej 207—220, 721.
Prezydjum Rady Ministrów 223, 233—235.
Probierczy urząd 228, 418—425.
Projekty ustaw 202—204.
Prokuratorja Generalna Rzp. Pol. 216.
Przechodnia ustawa do Konstytucji 721.
Przemysłowe Urzędy 227.
Przemysłowo-Handlowa Rada 375—377.
Przemysłu i Handlu Ministerstwo p. Min. Przem. i Handlu.
Przesiedlenia się wolność 665—680.
Przyfrontowe i Etapowe Tereny, Zarząd 56—59.
Przewozowe przedsiębiorstwa 488 do 490.
Przezorności Kasa Pracowników Kolei państw. 228, 428—435.
Przymus szkolny 706—713.
Przysięga Prezydenta Rzeczypospolitej 220.
Przywileje 663.
Przywozu i Wywozu Urząd i Izby 227, 387—416.
Puzapp 230, 496.

Q

Quorum 201.

R

Rachunków zamknięcia 141—142.
Rada handlowo-przemysłowa 375—377.
Rada Ministrów 220—222.
Rada Ludowa Naczelna w b. dzieln. pruskiej 741—743, 748.
Rada Szkolna Krajowa, p. Szkolna Rada Krajowa.
Rady gminne w Kongresówce 561—564.
Rady miejskie w Kongresówce 566—570.
Rady miejskie w b. Galicji 591—592.
Reewakuacja 90—94.
Reewakuacyjna Komisja mieszana 92—94.
Regulacja rzek żeglownych 229.
Regulamin sejmowy 200.

Regestracja świadczeń i strat wojennych 608—614.
Religijne mniejszości 694—703.
Religijne związki 692—705.
Religja 691—694.
Religji nauka obowiązkowa 714.
Repatrjacja, układ o 83—84.
Rewindykacyjna Komisja 818—831.
Rewindykacyjna Rada 821—822.
Rewizja domowa 665.
Rewizja Konstytucji 716—718.
Rewizja osobista 664.
Rewizyjna Komisja Min. Spr. Wojsk. 268—278.
Robót publicznych Dyrekcje Okręgowe 452—459.
Robót Publicznych Ministerstwo, p. Min. Robót Publ.
Robót publicznych sprawy, rozszerzone na Małopolskę 13, 28.
Rolnictwa i Dóbr państwowych Ministerstwo, p. Min. Roln. i D. P.
Rozdzielczy Urząd 227.
Rozejm, p. Traktat pokojowy w Rydze.
Rozporządzenia wykonawcze 123—124, 213.
Rozwiązanie Sejmu 199—200.
Równość wobec prawa 663—664.
Rząd 213.

S

Samorząd 121—127, 514—594, 614—618.
Samorząd gminny w Kongresówce 558, 560—578.
Samorząd gminny w Małopolsce 559, 589—594.
Samorząd miejski w Kongresówce 564—578.
Samorząd powiatowy w Kongresówce 558—559, 578—589.
Samorząd powiatowy w Małopolsce 559, 594.
Samorząd terytorjalny 514—594.
Samorządowe związki 514—515.
Samorządu kontrola 614—618.
Sanitarna Rada Naczelna 230, 495—496.
Sanitarna ustawa zasadnicza 230, 490—494.
Sąd właściwy 664.
Sądownictwo 619—621.
Sądownictwo administracyjne 614—618.
Sądy wyjątkowe 664.
Sędzia pokoju 619.
Sędziowska niezawisłość 619—621.
Sejm 158, 198—205.
Sejm galic., p. Tymczasowy Wydział Samorządowy.
Sejmik powiatowy w Kongresówce, p. powiatowy sejmik.
Sejmowa sesja 198—199.
Sejmu regulamin 200.
Sejmu rozwiązanie 199.
Seminarja religijne żydowskie 698—702.
Senat 199, 202—206, 808.
Senatu kompetencja 202—205.
Senatorów stanowisko prawne 204—206.
Senatu rozwiązanie 199.
Senatu skład 205—206.
Skarbowa administracja 834—835.
Skarbowe Inspektoraty 834—835.
Skarbowe Izby, p. Izby skarbowe.
Skarbowe Kasy, p. Kasy skarbowe.
Skarbowe urzędy akcyz i monopołów państw. 280—281, 317—323.
Skarbowe urzędy podatków i opłat skarbowych 280—281, 305—317.
Skarbowość na Kresach Wschodnich 113, 781—782.
Skarbowość samorządowa w Kongresówce 600—614.
Skarbowość w Małopolsce 13, 24—28, 770—774.
Skarbowych władz i urzędów tymcz. organizacja 278—281, 281—328, 770—774, 834—835.
Skarbowych władz i urzędów tymcz.

organizacja na kresach wschodnich 834.
Skarbu Ministerstwo, p. Min. Skarbu.
Służbowe przepisy tymczasowe 529.
Specjalna Komisja mieszana 102—104.
Spekulacja, urząd walki z lichwą i z 231, 581 - 510
Sprawiedliwości Ministerstwo, patrz Min. Sprawiedliwości.
Sprawozdania z posiedzeń Sejmu i Komisyj 201.
Sprawdzenie ważności wyborów 161.
Sprzeczność ustaw z Konstytucją 206.
Starostwa 516, 536—556.
Statut organiczny Województwa Śląskiego 7—9, 124—125, 128—140.
Statut organiz. Główn. Urzędu Statystycznego 267—268.
Statut organiz. Główn. Urzędu Ziemskiego 266—267.
Statuty organizacyjne Ministerstw 233—268.
Stypendja 713.
Statystyczny Urząd Główny 214, 231, 267—268.
Sumienia wolność 691.
Szacunkowe Komisje dla strat wojennych w Kongresówce 608—614.
Szkolna Rada Krajowa 37—42.
Szkolnictwo w b. Dzieln. pruskiej 13, 16—23, 738.
Szkolnictwo w Małopolsce 13, 37—42.
Szkolnictwo na Kresach Wschodnich 65—70.
Szkolny Kurator, p. Kurator szk.
Szkolny obowiązek 706—713.
Szkolnych władz tymczasowy ustrój 350—353.
Szkoły mniejszości polskich w b. Galicji Wschodn. 691.
Szkół zakładanie 705.

Ś

Śląskiego Województwa Statut organiczny 7—9, 124—125, 128—140.
Ślubowanie poselskie 161.
Świadczenia wojenne 626—627, 654—662.
Świadczenia wojenne rzeczowe 654—659.
Świadczenia wojenne osobiste 659—662.

T

Tajemnica listów 681.
Telefon 436—442.
Telegraf 436—442.
Telegraf w b. Dzieln. Pruskiej 13, 15 do 16.
Terytorjalny samorząd 556—594.
Towarowy obrót z zagranicą, patrz Obrót towarowy.
Towarzystwo Szkoły Ludowej 691.
Traktat pokojowy w Rydze 14, 45—56, 72—110.
Traktat wersalski 128, 818.
Tranzyt wedle Traktatu ryskiego 97 do 99.
Trybunał Administracyjny 616—618.
Trybunał Kompetencyjny 621.
Trybunał Stanu 219, 220, 222, 513—514.
Tymczasowy Wydział Samorządowy w b. Galicji 13, 43—45.
Tytuły w Polsce 663—664.

U

Ubezpieczenie społeczne 681.
Ubezpieczeniowe renty i świadczenia na Śląsku Górnym 139—140.
Ubezpieczeń zakłady, urzędy nadzoru nad 332—333.
Uchodźcy, p. Jur.
Uchwały sejmowe 201.
Unifikacja dzielnic 12—115, 725—807.
Urlopy pracowników państw. i samorząd. wybranych posłami 160.
Ustawa i rozporządzenie 121—127.
Ustawodawcza władza 121—206.
Ustrój państwa 116—120.
Utrata mandatu pos. przez powołanie do służby państw. 160.

V

»Virtuti Militari« 164—166, 734.

W

Wagi i miary 381—383.
Wagi i miary w b. Dzieln. Prusk. 13, 15.
Waluty zagraniczne 333—350, 835—836.
Weterynaryjnej służby państwowej tymcz. organizacja 353—367.
Wewnętrznych Spraw Ministerstwo p. Min. Spraw. Wewn.
Węglowy urząd państw. 227.
Własność 665.
Wódz Naczelny 216—217.
Wojenne świadczenia, p. Świadczenia wojenne.
Wojenny stan 715.
Województwa 514—535.
Województwa na Kresach Wschodnich 782—793.
Województwa w Kongresówce 533—535.
Województwa w Małopolsce 750—770.
Wojny wypowiedzenie 219.
Wojskowa służba 626—654.
Wojskowa ustawa tymczasowa 627—648.
Wojskowy kontyngent, p. Kontyngent.
Wojskowy pobór 626—639.
Wojskowych prawa obywatelskie 714.
Wojskowych Spraw Ministerstwo p. Min. Spr. Wojsk.
Wójt w Kongresówce 561—564.
Wolność badań naukowych 705.
Wolność osobista 664.
Wolność sumienia i wyznania 691—692.
Wolność wyrażania myśli 681.
Wołynia zarząd 14, 56—59.
Wschodnich Ziem zarząd cywilny 14, 56—59.
Wybory poselskie, p. prawo wybierania i wybieralności do Sejmu.
Wychowanie fizyczne 230.
Wydział krajowy b. Galicji, p. Tymczasowy Wydział Samorządowy.
Wydział powiatowy 585—586.
Wydział powiatowy w Kongresówce, p. Powiatowy wydział.
Wyjątkowy stan 664, 715.
Wykonawcza władza 207—618.
Wykup ziemi 665.
Wywozu i przywozu urząd, p. Przywozu i wywozu urząd.
Wysiedlenie małorolnych dzierżawców na Kresach Wschodnich 70.
Wyznania uznanie 705.
Wyznania wolność 691—692.
Wyznań religijnych i Oświecenia publicznego Ministerstwo, p. Min. W. R. i O. P.

Z

Zagranica, p. Obrót towarowy i pieniężny z zagranicą.
Zagranicznych Spraw Ministerstwo p. Min. Spraw zagr.
Zamknięcie rachunków państw. 141.—142.
Zaopatrywania Armji Urząd Główny 224.
Zawieszenie praw obywatelskich 715.
Zbożowy Urząd państwowy 231, 496 do 501.
Zbrojna siła, jej użycie 715.
Zdrowia publicznego Ministerstwo p. Ministerstwo Zdrowia Publ.
Zdrowia urzędy okręgowe 495.
Zdrowia urzędy powiatowe 553—556.
Zdrowia urzędy wojewódzkie 851.
Zespolenie urzędów i organów powiatowej administracji państwowej 516—517, 542—556.
Zgromadzenie Narodowe 207, 716—718, 721.
Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego Zarząd 14, 56—59.

Ziemski Urząd Główny 214, 231, 266—267, 512—513.
Ziemski Urząd Główny, delegatury okręgowe 111—112, 800—806.
Ziemskie urzędy okręgowe w byłej dzielnicy pruskiej 725—727.
Ziemskie Urzędy Okręgowe w Kongresówce i b. zab. austr. 512—513.
Ziemskie Urzędy powiatowe w byłej dzieln. pruskiej 725, 727—728.
Ziemskich urzędów organizacja na Kresach Wschodnich 111—112, 800 do 806.
Zmiana Konstytucji 716—718.
Złotniczy przemysł i handel 418—425.
Zobowiązanie Państwa 141, 218.
Związki religijne, p. Religijne związki.
Związków komunalnych skarbowość 600—614.
Zwierzchnia władza 116—120, 721.

Ź

Źródła dochodu państwa i samorządu 600—614.

Ż

Żandarmerja krajowa, p. Policja państwowa.
Żeglownych rzek regulacja, p. Regulacja.
Żydowskie gminy wyznaniowe 695—698.
Żydowskie Seminarja religijne 698—702.
Żywności badania zakłady 230.

BIBLIOTEKA NAUKOWA
WAP
A Iwan
30440/2